K
3732

~~in F. Obo nte~~ I.

R XVI, 235.

Der Kayserlichen Universität zu Dorpat
zum Geschenk
von
Lampe. Prof.
d. 7ten Febr.
1818.

Margarita philosophica

cũ additionibus nouis: ab auctore suo studiosissima reuisiõe tertio supadditis.

Jo. Schottus Argeñ. lectori.

Hanc eme/non pressam mendaci stigma
Pluribus ast auctam perlege: doctu

Basileę. 1508

BIBL: ACADEM: DORPATENS:

Philesius vogesigena de laudibus
⁊ fructu Margaritę philosophicę.

Si mea continuo perfunderet ora liquore
Duro gorgonei fons pede fossus equi:
Totus ⁊ intraret calefactum in pectus Apollo:
Implerent musę si mea corda nouem:
Digna tamen libro pręconia dicere scripto/
Nec possent Reischo carmina nostra patri.
Nam sua comperit hic omni sine grāmata gyro
Prima tener discit qui rudimenta puer.
Hic ⁊ pro rostris rhetor dicturus auaris
Rem spectat mira cum leuitate suam
Hic quoqꝫ qui logicen vult litigiosior ipsam
Calle suum discit syncathegreuma leui.
Hic cernit prisco docti de more Platonis
Qui numerat/numeris omnia prhensa suis:
Ipseqꝫ contemplans sensu geometra profundo/
Hic varios multa comperit arte modos.
Diligit argutę qui grata volumina vocis
Musicus/hic graciles conspicit ipse sonos.
Tollit in ęthereos qui lincea lumina tractus/
Ignea cum celsis hic videt astra polis.
Ipsaqꝫ naturę speculans arcana sagacis/
Rem discit totam ex partibus esse suis.
Cui Medicina placet magno bene nota Galeno:
Illi est hic studij portio tacta sui.
Nos quoqꝫ quę format morū doctrina beatos:
Ipsaqꝫ cum fructu Theologia suo.
Hęc ⁊ plura meis nunc non numeranda camęnis
Hic mira retinet sub breuitate liber.
Vos quos vel sophię cōmercia grata latinę/
Verus amor Reischi/vel tenet ipse mei:
Hunc vigili tm̄ tracteris mente libellum:
Et saturate bonis languida corda cibis.
Hanc Pater ipse suam natā non inuidus vnam
Ornauit: larga cursus ⁊ auxit ope.
Tertia quam docti laudata impressio Schotti
[illegible] nunc nitidis fabricat ęre notis.
[illegible] ⁊ hanc proprio noscatis nomine natam:
[illegible] γαρισ huic nomen φιλοσ ⁊ est σοφικα.
[illegible]diosa col[illegible]ors natęqꝫ patriqꝫ fauete:
[illegible]ndigna dabit pręmia talis rmor.
[illegible] memori sub corde repostos
[illegible] donec spiritus ipse reget.
Τελωσ.

4 - XVI A
7740

Margarita philosophica toti⁹ philosophie Ratiõalis: Naturalis: ⁊ Moralis principia dialogice duodecim libris doctissime cõplectens:

Primus Grammaticę rudimẽta per omnes eius partes/ ⁊ ꝓsa ⁊ carmine continet.

Secundus Dialecticę principia exemplari demonstratione abunde satis cõmemorat.

Tertius Rhetoricęptes/ cũ arte memorãdi ⁊ epl'andi edocet.

Quartus Arithmeticę species theorice ⁊ practice cuꝫ diuersis algorithmis ꝑtractat.

Quintus Musicas consonãtias theorice ⁊ practice cõsiderat Et monochordum in diatonico genere diuisum/ ipsi manugammaut coaptat.

Sextus geometrię elẽmenta primo quidẽ theorice/ deinde practice: cũ diuersis instrumentis ⁊ dimetionibus exponit.

Septimus Astronomię theoremata/ totius mundialis machinę dispositionẽ: cęlestiũ ⁊ elementaliũ regiones: sitũ orbis iuxta cosmographorũ traditionez/ cũ generali mappa dilucidat. Astrologię pręterea partes oẽs percurrẽs/ genethliacos pręcipue ⁊ fatidicos prophetarũ oraculis ⁊ sanctoꝝ patruꝫ sententijs confutat: omnẽqꝫ ſnperstitionis sobolẽ: Necromãtiã/ Pyromantiã/ Geomantiã/ artẽ Notoriã ⁊ imaginuꝫ ritum ⁊ execrationes pandit ⁊ reprobat.

Quorum

Octauus Naturalis philosophię principia/ a diuersis diuerse quidẽ enumerata concorditer declarat.

Nonus originem primordialẽ ⁊ productionẽ omniũ rerũ naturaliũ tã simpliciũ q̃ꝫ mixtarũ explanat. Alchimię ꝑterea principia ⁊ auctores ꝯmemorãs/ leichimistas eliminat ⁊ retaxat.

Decimus Animę vegetatiuę ⁊ sensitiuę potentias/ organa/ obiecta ⁊ operationes explicat: ⁊ circa sensuꝫ visus perspectiuę theoremata cõmemorat.

Undecimus aaimę rationalis origi[illegible]/ naturã/ imortalitatez/ futurũ statũ: tã in miserijs infernalibus q̃ꝫ gaudijs cęlestib⁹ per noue campos inuestigat: ⁊ ob id multorũ philosoporuꝫ ⁊ theologorũ positiões de natura animę enumerat.

Duodecimus philosophię Moralis partes pertr[illegible]ctat: passionum/ virtutũ moraliũ/ intellectualiũ ⁊ theolog[illegible]caliũ rõ cum oppositis vitijs explicat.

Superadditur Registrũ seu inuentariũ iu[illegible] quęqꝫ notabiliora i toto ope ꝯtenta lector[illegible]

Figuris quoqꝫ artificiosissime effigiatis ⁊ p[illegible] opus illustratur.

Philosophię partitio.

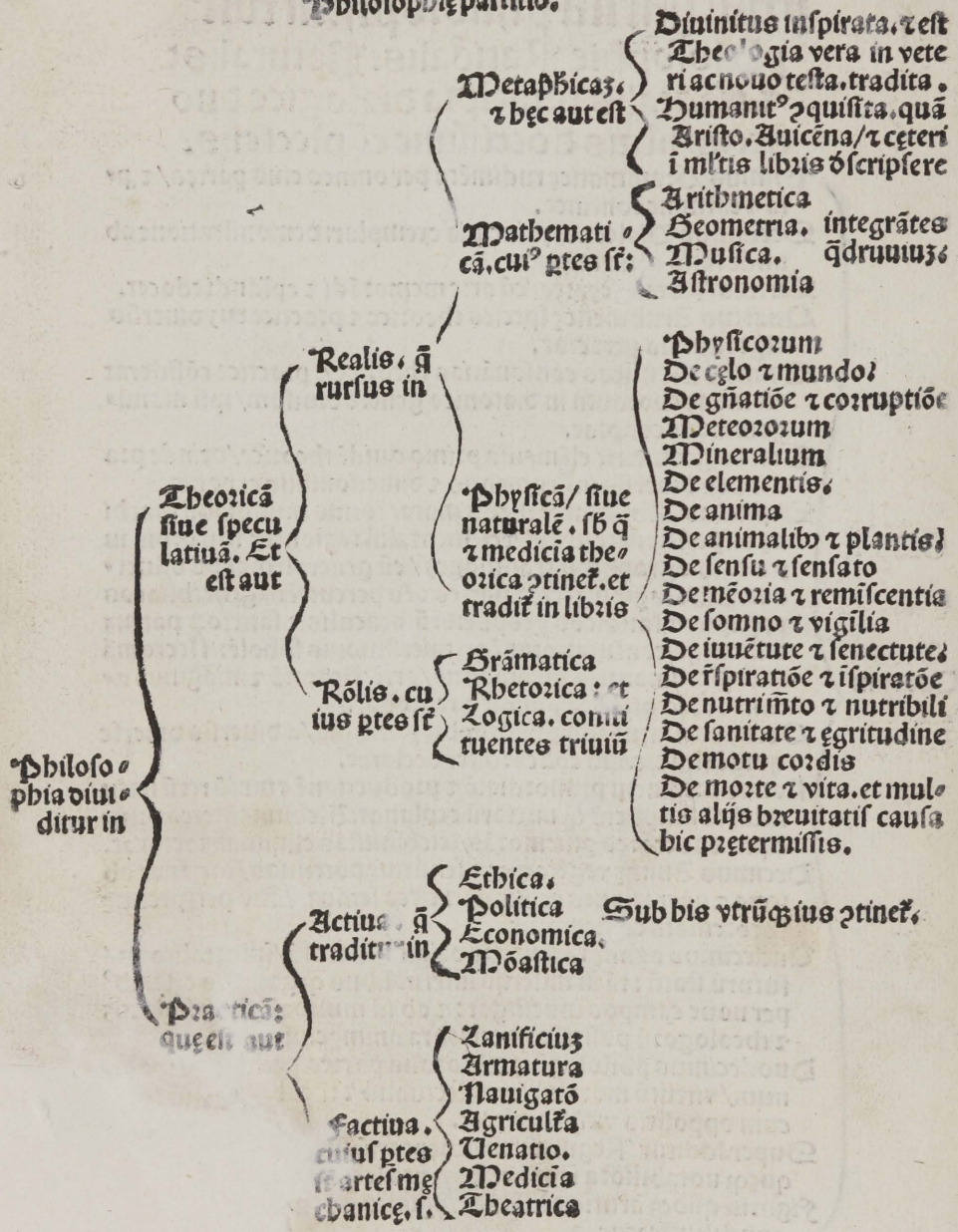

TYPVS·GRAMATICE
Theologia
Methaphi.
phisica
Musica
geometria
Logica
Rethorica
Prisciani
donat
NICOST
RATA
TRIC INIVM·PHILOSO
PHIE

in

Margarite philosophice Liber. I. De rudimentis Grāmatices. Tractatus. I. De noticia partiū orationis. Capi. I. De diffinitione et diuisione philosophie. Discipulus

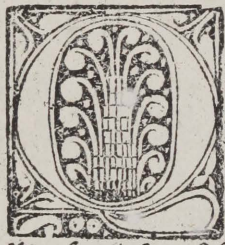

Quid est q̄ te iamdudū estuanti animo/alacri studio ⁊ indefesso labore in diuersis libris venari video? Magister. Philosophiā quero. Disci. Et quid sit philosophia ignoro. Mag. Philosophia est diuinar̄/humanarūq; rerum cognitio: studio bene viuēdi coniuncta. Uel: est rerū humanar̄ diuinarūq; scientia. In cui⁹ amorē Sapiēs inuitat/dicēs:

philosophia q̄d

Aug⁹. de tri. li. xiij. ca. j.

Sap. vij. a

Hec speciosior est sole: ⁊ sup oēm dispositionē stellarū: ⁊ luci comparata inuenit prior. Omne aurū in cōparatione illi⁹ arena ē exigua: ⁊ tanq̄ lutū estimabit argētū in ꝓspectu illi⁹. Nā oīm bonor̄ mater est: ⁊ thesaur⁹ infinit⁹ hominib⁹: q̄ qui vsi sunt/participes facti sunt amicitie dei ⁊c. Un̄ ⁊ Seneca virum speculatiuū quasi deū in humano corpore hospitatū/astruebat. DIS. Miras philosophie laudes ḡdicas: sed vñ istoc insignita sit noīe/edicito.

philosophie laudes

Seneca

Mag. Philosophia nomē greciū ē/nō latinū: ortū a φιλοσ id est amic⁹: ⁊ σοφια id est sapiētia: q̄si amata sapiētia. Si em̄ sapiētie formā: vt aiebat Plato/oculis videri posset: maxime ad amorem sui hoies ꝓcitarent. Disci. Et hinc philosophi dicti/q̄ amatores sunt sapiētie? Mag. Etiā fili. sic em̄ ꝑm⁹ Pythagoras non sapientē/sed ꝑm⁹ poti⁹ se esse rūdit. i. amatorē sapie. Dis. Quō amatores sapiētie sunt: quā (vt ais) oculis cernere nequeūt: nihil autē natū nisi cognitū? Mag. Sapiētia etsi oculis corporis neutiq̄ videat: cū sit sole speciosior: intellectualib⁹ tñ facile videtur/ab his q̄ diligūt eā. Et partim quidē ꝑ a patre luminū (a quo omne datū optimū) imediatius inspirat: partim autē vt humana industria p ea que facta sunt sensibilia indagat. Hinc ⁊ in plures partes secerni. in ꝑtracta descriptione liquet.

Pythagoras philosoph⁹

Aug⁹. de tri. li. ix. ca. iij. et li. x. ca. j. ⁊. ij.

Sap. vij. d.

Jacobi. j. c

Ad Ro. j. c.

De Rōne ordine dicendor̄ Ca. II. Disci.

On me puto felicior̄ die hac ten⁹ hac ista/vixisse: q̄ hec ⁊ iocunda ⁊ animo meo gratissima audiui: nec inferiorē felicitatis partē me attigisse existimarē/si hor̄ saltē generalem cognitionē paucis ꝓsecq̄ possem. Mag. Optime sentis. Nā Aristoteles mortaliū felicitatē/nō in diuitijs/nō in honorib⁹/nec ceteris bonis exterioribus: sz speculatiōe substātiar̄ separatar̄ (de q̄b⁹ methaphysica) posse repiri astruit. Et poeta felicē dicit cū/q̄ rerū potuit cognoscere causas: q̄ in ceteris philosophie partib⁹ inq̄rūt.

Aristote. x. ethicor̄

Uergilius Georg. j.

De noticia partiũ orationis

Horatius in arte.

Hoꝝ tñ oim noticiã: ⁊ si generalẽ/pauc; edocere labor est nõ modicus. Dũ em̃ iuxta Horatij sentẽtiã/breuis esse volo: obscurus fio. Et si q̃d forte non tam scitu dignũ/q̃ꝫ vulgatũ silentio ꝑteritũ iri cõtigerit: nõ deerunt q̃ subductis supcilijs/rugato naso ⁊ toruis ocul' in supficie palpitantes: canino dente oĩa simul corrodẽt.

Salustius

Malens autẽ hoꝝ subire calũnias/q̃ꝫ te optime indolis adolescentẽ/claro satũ sanguine/⁊ philosophię cupidissimũ: more pecudũ sine litteris vitã agere: partiũ philosophię/eo q̃ enumeratę sũt ordine/ꝑma rudimẽta explanabo. A grãmatica igñ oim artiũ ꝑma initiũ sumentes: in ꝑmis inextricabiles q̃sdã ei⁹ labyrinthos abijciẽdos reor: ne in his diuti⁹ ĩmorati/tẽpus ꝑciosissimũ (qđ natura mortalib⁹ parte distribuit) sine fructu ꝑtereuntes vtiliora attingam⁹ minime. Quid em̃ ꝓderit ingenia pueroꝝ tenerrima: in fictis singuloꝝ dicẽdoꝝ cõtinuationib⁹/diuisionũ excogitat; reductionib⁹ ⁊ sufficiẽtijs/ꝑplexis regiminũ virib⁹/aniliũ fabulaꝝ recitationib⁹ de quis ⁊ qui/si int' ꝓnoĩa cẽsenda: de vocatiuo si verbo ꝑsonali in rõne suppositi iungi possit: de quinq; figuris: de impsonalib⁹: ⁊ an ne gerũdia int' participia collocanda veniant: insup ⁊ de varijs ĩpedimẽtis in ꝯstructionis ordine/⁊ ꝯstructionũ supuacuis noĩb⁹ frustra occupari? Aut quid demũ pensi habebit modos significãdi ⁊ oĩmodã eorũdẽ diuersitatẽ tenerrimis aurib⁹ ĩculcari: q̃s sine naturis rerũ/⁊ phĩa ꝑma nesciri nemo doctus dubitat? Hęc itaq; ⁊ sil'ia missa faciẽtes q̃ tendim⁹ ꝑgam⁹. Dis. Perge.

Auctoris intentio

Uanitates grãmatelloꝝ

De Grãmatice definitione: inuentore litterarũ numero ⁊ distinctiõe Ca. III. Mag.

Quintilian⁹

Grãmatica igit' (a q̃ exordiri oportuit) est recte scribẽdi ⁊ loquẽdi sciẽtia: fons ⁊ origo oĩm artiũ. De q̃ ⁊ Quintilian⁹: Nisi grãmatię fundamẽta fidelit' ieceris/q̃cq̃d supstruxeris corruit. Dicta autẽ παρατα γραμματα. i. litteris: q̃si litteraria siue litteratoria scie tia: eo ꝙ littera minima grãmaticę ꝑsit.

Grammatica quid

Disci. Quis hãc ꝑmnhoĩes edocuit? Mag. Grãmaticę ꝑma elemẽta/q̃ vt dixim⁹ sunt lr̃ę: ꝑm linguarũ diuersitatẽ diuersi tradidere. Hebraicas nãq; lr̃as ab Adã ꝓtoplasto nostro parente/ posteris relictas facile accipimus: cũ ⁊ omnibus creatis nomina indiderit. Harũ ⁊ nomina ⁊ figurę characterum sunt.

Adam

Gen. ij. d.

theth	heth	saen	vou	hee	doleth	gimel	beth	aleph
ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
samech	nũ fi.	nun	mẽ fi.	mem	lamed	caph fi.	caph	ioth
ס	ן	נ	ם	מ	ל	ך	כ	י
tau	schin	res	quph	zadick fi.	zadick	pe fi.	pe	ain
ת	ש	ר	ק	ץ	צ	ף	פ	ע

Hebreum alphabetum

Gręcas vero (etsi nō oēs) Cadmū ex phęnicia adduxisse ꝑhibēt: vicz alpha. uita. gāma. delta. epsilō. zita. ita. thita. iota. kappa. lavda

Alphabetū gręcum

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ

mi. ni. xi. omicrō. pi. ro. sigma. tav. ypsilon. phi. chi. psi. omega.

μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω

Nicostrata latinarū litterarū inuentrix.

Sed latinarū de q̄bus nos agim⁹ Nicostratā Euandri matrē inuentricē historię tradūt: non tñ oīm/sed illaꝝ tm̄. A B C D E F G I L M N O P R S T U. alię autē scz: H K Q X Y Z longo post tpe his q̄s Nicostrata inuenerat nō sine causis adiectę sunt. Disci. Quibus de causis? Mag. H addita est vt esset haspiratōis nota. haspirant̄ em̄ vocales oēs. vt ha/he/hi/ho/hu. Sed cōsonātes in latinis nunq̄ (dempto pulcher) haspirant̄. In gręcis autē/ τ q̄ ab his c p r t haspiratas cōspicim⁹. vt philosoph⁹ rhetor/theolog⁹. Christ⁹: qđ gręce ꝑ x qđ valet ch: τ p qđ valet r τ c qđ valet s adiecto titello scribit̄: in hac forma/xp̄c. Hinc q̄dā ex nr̄is Christus ꝑ x p c scribendū insulse ignoranterq̄ tradidere.

H

Christus

K

Q

Y Z

K assumpta est vt inter c τ q discrimen faceret. Nulla tñ dictio seu vox latina k scribēda ē. licet vsus ī aliq̄bꝫ male habeat. Pro q nōnūq̄ antiq̄ores c scribebāt. Sic ꝑ x/c τ s/vl' g τ s ponebāt. Nunq̄ g post x scribēdū est s. Y vero τ Z a gręcis mutuauit latinitas: ꝓpter gręca scribēda: q̄bꝫ nōnunq̄ vtit̄ y pro i: τ z pro ss duplici ponit̄ vt πατρίζω patrisso. Sūt itaq̄ lr̄ę nūero. xxiij. Quaꝝ quinq̄ vocales dictę: quia sine alijs efficiūt: scz a e i o u. Reliquę oēs cōsonantes: quasi cū vocalibꝫ sonantes. vt h cum e sonat he. Similiter v et i in principio vel medio dictionis/si mox vocalis sequit̄ in vim cōsonātis migrant. vt valor/iacob/maior/audiui. Q, si in medio dictiōis vocalis p̄cesserit i alia sequēte in eadē syllaba: pro duplici ij cōsonāte accipiunt. vt peius/eius. U vero immediate sequēs g q τ s vim litterę perdit: quia nec dypthongon/nec positionē efficit. vt līgua/aqua/suadeo. Cōsonātes rursus bipertiunt̄/in Mutas: τ Semiuocales. Mutę sūt quę vocali in qua desinunt dempta absq̄ voce sunt. vt b c d f g k p q t. Ceterę Semiuocales sunt: quia e vocali a q̄ incipiūt dempta/semiuocalem faciūt. vt l m n r s. Et x q̄ a vocali i ordi[illegible]. E q̄bus duę liquidę sūt: scz l τ r. quia alicui mutę in eadē syllaba adiunctę vocalē pręcedentē ancipitē reddunt. vt tenebrę repleo τc̄. F autē τ si more semiuocalium a vocali incipiat/mutis tñ deputabit̄: cū dictionem ad instar semiuocaliū finire nō possit. Ex his quędā in gutture/alię labris/nōnullę vero appulsu linguę circa dentes τ palatum formantur: quod labia mea τ linguę deflexionem animaduertendo facile intellige[illegible]. DIS. Capio. sed in quem vsum assumptę sint edicito.

Litterarū latinaꝝ numer⁹

Vocales

Cōsonantes

Mute

Semiuocales

Liquide

De noticia partiũ orationis

De Syllabis Ca. IIII MAG

Ex connexione litterarũ diuersę emergunt syllabę. Cum eñ
e duę vocales iũctę fuerint/dyphthõgos quattuor efficiũt.
Quarũ duę primę au ⁊ eu ⁊ scribi ⁊ legi possunt. vt audio Dyphthõgi
euangeliũ. postremę autẽ duę ae ⁊ oe scribi possunt: sed legi ꝯcessũ
nõ est. vt ęneas. fędus. Si autem cõsonans vna vl' plures vocali
associatę fuerint/varias syllabas causant. vt ha/ca/da ⁊c̃. Non
autẽ plures tribus vocalẽ in eadem syllaba aut pręir[illegible] aut sequi
possunt. Si autẽ tres pręcedant/duę sequunt̃. vt monstrans. Si
tres sequunt̃/duę [illegible]cedũt. vt stirps. semp autẽ harũ triũ prima vel
vltima est l vel r. Nõ [illegible]rgo pluribꝫ sex vna syllaba litteras recipit:
nec vocales tres cõtinet. Quotęcũq; autẽ sine vocali combinatę
Syllaba ei lr̃a principiat fuerint/syllabã nõ cõstituunt. Syllabam oẽs litterę incipiunt:
ydempta: quę semp in p̃ncipio h aspirationẽ ante se requirit. vt ab
bos/cos/dos/ex/fur/glos/hic/in/kalẽdę/laus/mons/nõ/os/
pes/qui/rus/sus/tu/vrbs/xenodochiũ/hydria/zona. Voca-
libus omnibꝫ syllabã terminare cõcessum est. vt mẽsa/cubile/gu-
mi/leo/genu. Cõsonãtibꝫ autẽ hęc potestas certa lege ꝯstricta ẽ. Lr̃aꝝ ptãs
Dis. Qua? Mag. B nullius syllabę finis est: nisi ⁊ sequẽtis B
initiũ sit. vt abbas. Excipiunt̃ dictiones cõpositę ex p̃positione in
b terminata. vt sublego. obtrecto. obduco ⁊c̃. Transit p̃terea b in
f. c. g. m. r. sequentibꝫ illis in cõpositione. vt officio. sufficio. occur
ro. succurro. suggero. summitto. surripio. arripio. aufero. Tñ non
afero dicit̃ differẽtię causa: ne dicẽdo affero ex ad ⁊ fero cõpositũ C
credat̃. ¶ C syllabã terminat/si sequẽs a q vel e incipiat. vt siccus. D
quidq̃ (qd̃ ⁊ quicq̃ dicit̃.) ¶ D in simplicibꝫ syllabã non terminat:
in cõpositis autẽ si sequẽs a d incipiat. vt reddo/addo. Sed ad-
quiro/idcirco/quidquid: in prima syllaba d retinẽt. s̃m aliquos.
Si autẽ sequẽs syllab[illegible] ab s ⁊ alia cõsonãte incipiat: d subtrahit̃.
vt ascẽdo. aspiro. asto. ¶ F tũc syllabã finit cũ sequẽs ab f incipit. F
vt afficio. ¶ Idẽ iudiciũ g subit. vt suggero. aggero. p illo tñ a p̃n- G
cipio dictionis nõnunq̃ c scribit̃ vt Caius p Gaius. ob quã cau-
sam ⁊ apud gręcos g post b litterã in ordine loca[illegible]. ¶ H in apoco- H
patꝫ syllabã t̃minat [illegible] ah/vah: ab/aha/vaha. Proh sine c scribi K
tur. ¶ K in latinis nõ ponit̃: vt supra v[illegible]m est. ¶ L syllabã finire L
potest quacunq; consonante sequente: q r k h demptis. vt albus.
vlc⁹. valde. alfeus. algeo. illud. vlmus. vlna. culpa. fulsit. alt⁹. sil
ua. mulxi. ¶ M syllabã terminat/si sequens ab m b vl' p incipiat. M
Uñ etsi has cõsonantes n pręcesserit/in m mutat̃. vt ambulo im-
periũ. immunis. ¶ M in sequentibꝫ c d f q t in n transit. ut quẽcũq;
tandẽ. anfractus. nũq̃. identidẽ. Si autẽ n cõtigerit sequi m/tũc
in eadẽ syllaba erunt. vt damnũ: scamnũ. nunq̃ autẽ p interponẽ-
da est. Si autẽ m sequit̃ s vel t/interponit̃ p causa melioris soni.

vt compsi comptũ. Inueniunt etiã b c d l r s t v cõsona interposita litteris/causa soni melioris. vt ambigo ex am ⁊ ago. sicubi ex si ⁊ vbi. prodest ex pro et est. dirimo ex di ⁊ emo. obscurus ex ob et cura. identidẽ ex idẽ ⁊ idẽ. bouis a bos. Mp̃cedẽte s vim cõsonãtis videt amittere. vt smaragdus. ¶ N syllabam finit sequẽte c. vt trunc⁹. d/vt mando. f/vt cõfiteor. g/vt angulus. si autẽ n sequit g ip̃m p̃ire nõ põt. vt agnosco. n vt ann⁹/solennis sine p. q/vt inquiro. s vt cõsit⁹. t vt mantua. i cõsona/vt cõiunx. v cõsona/vt cõuerto. x vt anxius. Sequẽte vero r vertit in idẽ r. vt corrũpo. Vertitur ⁊ in m: si sequat b m p exẽplo vbi sup̃. ¶ P syllabã non finit: nisi ab ea sequẽs incipiat. vt lippus. ¶ Q nullius syllabę finis est. ¶ R syllabã finit q̃cũq; cõsonãte sequẽte: b dempta. vt morbꝫ porcus ordo ꝑficio margo ꝑhibeo ꝑiuro ꝑluceo carmen canis corp⁹ arq̃tenens curr⁹ morsus artus xerxes coru⁹ barzizia. ¶ S sequente s in simplicibꝫ syllabã finit. vt assis. Et i cõpositꝫ sequẽte c i p t s. vt obscur⁹ discret⁹ discutio displicet destinat dissuo. In simplicibꝫ autẽ sc sm sp st sunt eiusdẽ syllabę. vt pascua cosmus ꝓsper testis. ¶ T tũc syllabę finis est cũ sequẽs ab eadẽ initiũ sumit. vt attinet. Ti autẽ syllaba vt ci ꝓfert: si mox alia vocal' seq̃t: nisi s vel x ti p̃cedat. vt gestio mixtio. Dicim⁹ tñ litiũ a lis: ⁊ vitiũ a vitꝫ/ad differẽtiã liciũ ⁊ viciũ: ⁊ si q̃ sũt similia. Genitiu⁹ aũt singularis in noĩe: vel secũda ꝑsona p̃sentis indicatiui in verbo facile indicãt/si hęc ⁊ ab his deriuata ꝑ ci vl' ti scribẽda sint. vt ab astuti astutia/amici amicitia. sitio sitis. facio facis. ¶ X syllabã finit in cõpositis ab ex sequẽte c l p q t. vt excurro exlex expecto exq̃ro extẽdo. ¶ Y syllabam terminat. vt zephyr⁹ ¶ Z qñq; in fine reperit. vt achaz. Dicta autẽ de syllaba quã alia seq̃t intelligẽda sunt. Cętera si q̃ de litterarũ naturꝫ in mẽtẽ veniẽt/in ꝓcessu suis locis ĩterserẽda veniũt. vt in capl'o de verboꝝ declinatione ⁊ p̃positionum compositione.

Syllaba ti fit ci

Disci. Optime. Sz q̃d demũ ex syllabis fit? Mag. Dictiões. Ex q̃bꝫ tandẽ orationẽ ꝯstruim⁹. ꝑ quã oẽm mẽtis nr̃ę ꝯceptũ alteri indicare cõgrue possum⁹. Hinc ⁊ dictões partesorationis dicũt. Differẽtia vero earundẽ octo generibꝫ dep̃hendit: q̃ sunt. Nomen. Pronomẽ. Verbũ. Participiũ. Aduerbiũ. Cõiũctio. Prępositio Interiectio. De q̃bꝫ eodẽ ordine dissertabimus: et primo de Noĩe.

Partesorationis octo

De Nomine Capi. V. Disci.

Nomen

Nomen q̃d est? Mag. Est parsorationis cũ casu: corp⁹/aut rẽ/ꝓprie cõmuniterue significãs. Om̃e em̃ nomẽ aut significat rẽ grossam aliq̃ sensu exteriori ꝑceptibilẽ: et hoc corp⁹ dicit. vt lapis. Aut significat ens solo ĩtellectu app̃hẽsibile: ⁊ hoc res appellat. vt aĩa/angelus. Dicit aũt hęc orationis ꝑs nomen: qꝛ res q̃bꝫ nomẽ ĩponit noĩat. Disci. Quo pacto cognoscã

Corpus

Res

facilius q̄ dictio nomen sit? Magis. Primo p eius vulgare: cui si addi pōt ein/vel ein ding: nomē est. vt hō/ein mensch/albū ein weiß ding. Secūdo p ei⁹ accidēria. Disci. Quot accidūt nomini? Mag. Octo: scz q̄litas: numer⁹: figura: psona: casus: declinatio: gen⁹: ꝛ species. Disci. Qualitas nominū quotuplex est? Mag. Duplex: ppria scz ꝛ appellatiua: a qua ꝛ nomē ppriū vel appellatiuū dicit. Dis. Quod est nomē ppriū? Mag. Qō significat rem vnā alteri nō cōmunicabilē. vt sunt oīa noīa q̄rūcūq; rerū ppria. vt Christophor⁹. Dis. Qō est nomē appellatiuū? Mag: Qō significat rem pluribꝫ cōcabil. vt hō humanita. q̄ pluribꝫ cōmunicat. Est ꝛ alia penes qualitatē noīs diuisio: in adiectiuū scz ꝛ substantiuū. Dis. Qō nomen est substātiuū? Mag. Qō significat rem p modū p se stantis. ꝛ cognoscit p suū vulgare: cui nō pōt addi/wyb/man/vel ding. Non em̄ dicit: hō/mensch ding. Disci. Qō nomē est adiectiuū? Mag. Qō q̄ significat suū significatū p modū adiacentis alteri. Et cognoscit p suū vulgare: cui pōt addi wyb/man/vel ding. vt alb⁹ weiß man/alba weiß fraw/albū ein weiß ding. Disci. Numeri nominū q̄t sunt? Mag. Duo: singularis/ꝛ pluralis. Disci. Quod nomen est singularis numeri? Mag. Cui⁹ vulgari addit ein. vt hō/ein mēsch. Dis. Qō nomen est pluralis numeri? Mag. Cui⁹ vulgari addit vil. vt hoīes/vil menschen. Dis. Figurę nominū quot sunt? Mag. Duę. Simplex: ꝛ cōposita. Dis. Qō nomen est simplicis figurę? Mag. Quod non potest diuidi in plures partes significatiuas prioris sensus capaces. vt homo. Disci. Quod nomen est compositū? Mag. Quod potest diuidi in plures partes significatiuas prioris sensus ca. aces. vt equiferus. Dis. Personę nominum quot sunt? Mag. Duę scz secunda: ꝛ tertia. Dis. Quod nomen secundę psonę? Mag. Omne nomen vocatiui casus est secundę personę. Alia omnia sunt tertię psonę. Dis. Casus nominum quot sunt? Mag. Sex. scz Nominatiuus: Genitiuus: Datiuus: Accusatiuus: Uocatiuus ꝛ Ablatiu⁹. quor⁹ prim⁹ rectus dicitur/reliqui omnes obliqui. Per hos casus oīa nomina declinant: ꝛ p terminationes suas variant. Dis. Quot sunt declinationes nominū? Mag. Quinq;. Disci. Quomodo cognoscuntur? Mag. Penes genitiuū vel ablatiuū. Nomen em̄ quod habet in genitiuo ę vel in ablatiuo a/est primę declinatiōis. Quod autem in genitiuo habet i vel in ablatiuo o/est secūdę. Et quod in genitiuo habet is/est tertię. Qō vero i genitiuo habet us vel in ablatiuo u/est quartę. Illud aūt qō in genitiuo habet ei diuisum/est quintę. Dis. Unde cognoscere possum q̄libet singula noīa suis aptent casibꝰ? Mag. Per regulas sequentiū lectionū cōprehensas vt memorię firmius insideant.

Accidentia nomini

Cognitio nominis.

Qualitas nominis ppria ꝛ appellatiua

Nomen substantiuum

Adiectiuū.

Numerus

Figura

Persona

Casus

Declinatio

Declinationū cognitio.

De p̄ma declinatiōe ī singulari Ca. VI

Mensa
Adam
Aeneas
Anchises

s Unt rectis prime tres finales sociate:
Quattuor ꝛ voces: a vel am iunges simul as es.
Omnia huius inflectionis noīa in genitiuo ꝛ datiuo singularib⁹ ꝑ ę qd̄ sit dyphthongos scribunt. vt musę/andreę.
Ae genitiuus habet cū terno. quartus in am fit.
An dat a grecus ꝛ as: es atq; per en tibi mutes.

Egina
Pascha

Attendas vltra: q̄ rectum nomina neutra
Quartū cum quinto similes dant hic ꝛ vbiq;.

Anchisa
Musa

A quintus/sextus: post es e vel a reperimus.
Recto qui fit in am/quintū sextum quoq; iungam.

In plurali

p Luralis primus dabit e/quintusq; secundus
Arum dat: ternus dabit is/sextusq;. sed abus
Dant equa/mula/dea/sic filia/nata/liberta:
Cum domina pariter anima/famula: quibus abus
Aut is forte dabis. asina sociabis.
Aliqñ cōcidit̄ syllaba de gtō plurali. vt cęlicolū ꝑ cęlicolarū.
As quartus finit. ex dictis prima patebit.

Et vt hęc clari⁹ intelligas tibi huiusce inflectionis formā subij̄ciam s̄m quā reliq̄ oīa articularib⁹ (ꝓut generū exigit diuersitas) t̄minatōib⁹ ve/vt datę admonēt regl'ę variatꝫ/declinab̄ facillime.

Forma declinationis prime.

	der tisch		die tisch
	Ntio hęc mensa		Ntio hę mensę
	des tischs		deren tischen
	Gtio huius mensę		Gtio harū mēsaꝝ
	dem tisch		denen tischen
In singulari	Dtio huic mensę	In pl'i	Dtio his mensis
	den tisch		die tisch
	Actio hāc mensam		Actio has mensas
	du tisch		ir tisch
	Utio o mensa		Utio o mensę
	von dem tisch		von denē tischē
	Ablatiuo ab hac mēsa		Abl'tio ab his mēs

Modus vulgarizandi no[illegible] suos

Modū ve[illegible] vulgarizandi oīm nominū/singulos ꝑ casus ꝛ numeros cu[illegible]scūq; declinationis fuerint/facile deprehendes: si ca[illegible]a cōsiderabis eo q̄ p̄figuratū est mō. vt Noīatiuus oīa agere: Gti oīa esse: Datiuo oīa acq̄ri: Accusatiuū oīa pati: Uocatiuū vocari: Ablatiuo venire/aut eo mediāte varia fieri ītelligat̄.

De noticia partiũ orõis

Ex eo nãq; nominatiuus per der/die/das: Genitiuus ꝑ des/der/von: Datiuus per dem/der/zuo: Accusatiuus ver die/den/das/jm/: Uocatiuus ver du/jr vel o: Ablatiuus per mit/von/vsz/in/für/durch vel vmb ſm rei ꝓprietatẽ in singulari. In plurali ꝟo genitiuus frequẽter ꝑ deren/ꝛ accusatiuus per die/datiuus ꝛ ablatiuus exponitur per denen. Signa aũt casuũ sunt: Nominatiui quis? wer/Genitiui: cui⁹? wes/Datiui cui? wem/Accusatiui quẽ wen. Quid was: Uocatiui o: Ablatiuo quo? mit was/vsz was/in was. In his te exercitatum iri volo: ꝛ non in vana casualiuz et temporalium recitatione. Signa casuũ

De secunda declinatione. Capitulum septimum. In singulari.

puer pueri magister magistri.

Unge Secunde tres finales: sex quoq; voces
i Er. vel ir. ur. hinc us. simul eus sociantur.
Fit genitiuus in i. formam vult er variari.

Er. ir. um. ur us. eus.

Nam nisi muta preit er: i simpliciter sibi iungit:
Et si muta preit: e vocalem remouebit:
Celtiber et liber/iber excipias quoq; dexter/
Presbyter/atq; later/prosper/socer/asper/adulter/
Mulciber his iungis cum de gero vel fero natis.
Et iungo gibber. dat tri vel eri tibi dexter.

Armiger. Dapifer domini templi.

vir. viri. satur. saturi. spondeus spondei

I sumunt ir. er. ur. us. in i simul um variantur.
Eus in ei muta. dat eos formatio greca.
Unus post ille/solus/totus quoq; flecte.
Ullus/nullus/vter: iunges alius simul alter/
Quod dabit alterius. alius quoq; format alius.

Spondeos ille. illius vnus. vnius vtrius neutrius

Tertius o posuit: cum Sexto. Quartus in um fit.

diphthõgon vir. liber templum.

Grecus us on finit. A dat eus. hinc quintus in eu fit.
Rectus in er vel in um similem facit sibi quintũ.
E facis ex us. fili dic abijciens us.

thidea. thesea. theseu

vincenti laurenti.

Sic proprium quod ius habuit: dic agne vel agnus:
Et populus popule/deus/ et fluuiusq; chorusq;:

In plurali.

viri templa

Lurali primo/quinto simul i sociato.
p Attamen a neutris iunges. orum genitiuis. *
Is tertius/sextusq; dabũt: dabit os tibi quartus.

* Concidit tñ or syllaba qñq;. vt ouum ꝑ duorum.

Forma secunde declinationis.

In singulari
- Nominatiuo hic magister.
- Gtio huius magistri.
- Dtio huic magistro.
- Actio hunc magistrũ.
- Utio o magister.
- Ablatiuo ab hoc magistro

In plurali
- Noĩatiuo hi magistri.
- Gtio hoꝝ magistroꝝ.
- Dtio his magistris
- Actio hos magistros.
- Uocatiuo o magistri
- Abl'tio ab his magr̃is

Alia.

In singulari
- Nomĩatiuo hoc pomũ
- Gtio huius pomi.
- Datiuo huic pomo.
- Accusatio hoc pomũ
- Uocatiuo o pomum.
- Abl'tiuo ab hoc pomo

In plurali
- Nomĩatiuo hęc poma
- Gtio hoꝝ pomorum
- Datiuo his pomis
- Accusatiuo hęc poma.
- Uocatiuo o poma
- Abl'tiuo ab his pomis

Ad instar horũ reliqua eiusdẽ declinatiõis prout rerũ proprietas ⁊ genus exigunt/ ⁊ vulgarisabis ⁊ declinabis.

De tertia declinatione: Capitulum octauũ. In singulari.

a.e.o.c.l.n. r.s.t.x. dogma monile virgo

Inales terne sunt bis quine sociate:
f Et sexaginta voces: dempta tamen vna.
Sunt a. vel e. simul o: testes. ac ec sociato. lac. allec
Uocali cuiuis l.n.r. simul s. sociabis.
U. tamen n. non das. aus/uls/ems/irps quoq; ponas. laus. puls.
Quamlibet s. iunge b. vel n.p. vel r. preeunte. hyems
Ups. irs non dices. u solam t. superaddes: stirps
Quelibet x. presit. anx/alx/aux/inx sibi iungit. caput
Unx/arx. erx addo: dant omnes is genitiuo.
Sed diuersimode: tamen inferius manifeste
Formas ponemus. A. primo tis sociemus. dogmatis
monilis sermonis
E fit is. o dabit nis. homo/cardo/margoq; demis:
Ordo cum virgo/nem /simul excipe do. go. albedo
Feminei generis: ⁊ apollo: teredoq; iungis. rubigo
Hec ex o. faciunt i. breuem. turbo sibi iungunt.
Et caro carnis dat tibi nomen gentis o. curtat. saxo. saxoñis
Lac lactis ponit: allec allecis habebit.
Is post l pono: sed lis/mel/fel sociabo.
Manet autem l. per omnes casus ĩmutabilis. vt sol solis soli ⁊c.
Eandẽ naturaz habẽt n. vt flumen fluminis: ⁊ r. vt cęsar cęsaris.
Secus autez fit in alijs consonantibus.

De noticia partiũ orõis

salis Alis dic. elis olis longas genitiuis.
iohelis Hastrubal hinc demas: hanibal quoq; sal sibi iungis:
solis Curtas dicis ilis ⁊ ulis. saul hinc tibi demis.
vigilis.
consulis Ex an fac anis. vt titan. vel dabit anos.
nominis En fit inis. siren/lien enis dant. quoq; ren splen.
Delphin delphinis: ⁊ in In non multa videbis.
demonis On sibi copulat is. quedã peregrina dabunt tis. licophron
calcaris R capit is. epatis dat epar. sed far dabo farris. egloceron
vberis. Imber cum natis demis: nam mutat r in ris. stilpon
mar yris Ter quoq; mobile cer iungas: celeberq; saluber. decembris.
arboris Utuntur lege luthe. /pantherq;/laterq;: nouembris
turturis. Ether cum crather/stather: his coniunge character. pater tris.
alacer cris Cor cordis donat. in oris femur ur tibi format.
Huic ebur atq; iecur iunges: robur simul addes.
Iupiter atq; iouis dat. iter itineris facit ex ter.
Producas aris. nectar/iubar hinc remouebis.
impar Cum natis par/lar/bostar/cesar/simul aspar.
dispar Corripiatur eris. iris ac uris associabis.
Crather dematur: panther quoq; ver/mulier/fur.
Oris dic longam: sed demas propria quedam.
Et rhetor/castor/arbor/marmor/simul equor.
ciuitatis Ex as fac atis. elephas as mutat in antis. vt atlas.
Et diamas/adamas/gigas: ⁊ propria iungas.
Vas vadis ⁊ vasis: dic mas maris. as dabit assis.
As in adis pallas/vel ados mutat quoq; lampas. vergilius.
Archas cum grecis. his patronymica iungis. adis vl' ados
sedes. sedis. Es fit is. tamen es vertunt in itis comes/ales.
Cespes/eques/palmes/gurges/fomes/pedes/hospes/
Limes cum miles/trames/sospesq; satelles/
Antistes/poples/diues/celesq; superstes/
Cum stipes/veles/prestes/prostes/simul obstes/
Interstes/substes/⁊ hames/termes quoq; merges.
Sed teres/interpres/hebes/indiges. addito perpes/
Es formant in etis. impes/prepes sociabis.
His aries/paries/abies/seges ⁊ teres adddes/
Sic etiam longam facit inquies: ⁊ lebes addes/
Magnes/atq; quies/locuplesq;/tapes/simul agnes.
coheres. Heres cum natis: pres/merces es dat in edis.

Sic pes curtat edis: sed apes apis associabis:
Datq; ceres cereris: es eris consociabis:
preses presidis Et quod dat sedeo formabit idis genitiuo.
Auis Is non mutabis genitiuo. sed lapis/aspis
Is mutant in idis bolis et diplois/chlamys/egis:
Et pixis/cuspis/iaspis/tapisq;/parapsis/
Pyramis/et phillis: et talia plura videbis. priamis idis vel ados
Cum grecis multis. his patronymica iungis.
Que formant in idos quandoq; suos genitiuos:
Ut genesis. multa dant is vel eos quoq; greca.
Et quedam seruant normã: vel idis sibi formant.
Ut cassis/tigris/iris/tibris/paris/isis.
Istis iunge thetis: vel dat thetios genitiuis.
Dant in eris cucumis/vomisq;/cinis quoq; puluis.
Lis litis: quiris quiritis: glis dabo glitis.
Et glissis gliris: dis ditis consociabis.
Prebet inis sanguis/ sardis/pollis sociabis.
Semis pars assis cum sit/semissis habebit:
Sed pro dimidio nunq̃ variabile credo.
mos. moris. Oris fac ex os longam. curtam dabit arbos.
Cos/dos/posq; nepos otis dant: atq; sacerdos.
Sed pos curtat otis. custodis dat tibi custos.
Heres formabit herois. bos bouis simul adde.
Deuorat os oris quicquid lucratur os ossis.
Glos glossis lignum vetus est de nocte serenum.
Flos est glos gloris: glos glotis femine fratris.
tempus. temporis. Ex us fiat oris. quod comparat o tibi longat. fortius. fortioris
Sed formant in eris venus/ꝛ vetus: ꝛ scelus addis:
Vellus/viscus/olus/opus ꝛ fedus/ latus /vlcus/
Sidus/pondus/acus/glomus/ꝛ genus: addito vulnus:
Munus/funus/onus. i. disq; palus dat/ꝛ incus.
Intercus dat utis curtam: longamq; iuuentus:
vt seruitus Et quod dat seruus/virtusq;/salusq;/senectus.
thus. rus. Uris dat tellus. monosyllaba cõsociamus.
Sed sus iungo suis. ꝛ grus gruis annumerabis.
Dat pecus hec pecudis: pecus hoc pecoris sibi iungit.
Laus laudis donat: ꝛ fraus fraudis sibi format.
plebs stirps. Bs s' demit: ꝛ ps is sibi iungit.

De noticia partiũ orationis

Celebs bis Princeps principis

Ebs/eps e mutant in i: si polisyllaba fiant.
Aucupis excipitur ex auceps quod reperitur.
Formant a caput eps. ex eps ipitis velut anceps.
Puls pultis ponit. ⁊ hyems hyemis sibi iungit.

Mens mẽtis Ars artis

N s demit. et rs tis quoq; sumit.
Quod cor componit vel pendo/s remouebit:
Dis capit: ⁊ iungo frons/lens/glans tis ve tenent o.
Atq; quod vncia dat. s demit. cis quoq; sumit.

Rediens redenntis Caput itis

Cum natis fit iens in euntis. iunge quiensq;.
Ambio sub lege manet. atq; superbio iunge.
Ut mutas in itis. et x mutabitur in cis.
Si tamen e teneant super x polisyllaba/mutant
Hanc in i. sed lodex i. longat. ⁊ e tenet ex lex.
His iungas veruex: ⁊ lectilis atq; supellex.
X in gis dat rex. iungas lex/grex/quoq; remex.
Sic grecum format: vt sphinx: vel gos sibi donat:
Dic senis ⁊ noctis ⁊ coniugis ⁊ niuis addis.
Hinc reliquos formo tibi casus a genitiuo.
S remouet ternus. is in em mutat tibi quartus:
Im dat maguderis/peluis/sitis: sic et eclipsis:
Uis: buris: tussis: tibris cum tigris erinnys.
Treueris: ⁊ tongris: tripolis: sirtis simul iris.
Istis adiungo dant is vel eos genitiuo.

Ut sũt ꝓpria in is: habẽtia gtm̃ similem ntio. vt neapolis.

Ut genesis/phrenesis. ⁊ in im bene plura videbis.
Quedam latina mutant is in a quasi greca.
Em dat e im turris: restis: puppisq; securis.
Par quintus recto. tamen s quedã remouento.
Ut pallas palla: tibris/iris sint quasi greca.
Format̃ sextus in e. sed tamen excipiemus

Monile Alacer alacris cre.

Cum fit in e rectus: istis is ⁊ e sociemus.
Ac er is e iungis. ⁊ al alis ⁊ addis araris.
Hec is in i vertunt. dans im quarto sibi iungunt
Gausape. presepe prenesteq; cepe soracte.
Hinc hanibal/sotular: sal demas hastrubal ⁊ far
Nectar: epar cum lar: bostar: cesar: iubar: aspar.
Dant e vel i sextis/fascis: piscis simul ignis
Et postis: fustis: vectis: lactisq; securis
Cum turris: restis: puppis quoq; mobile iungis.

Uecors dis Libripẽs dis

Quincuns

Iudex cis

Datiuus Accusatiuus

Ethera Aera Uocatiuus

Ablatiuus Fortis te. Tribunalis Calcaris Maguderim

scz oĩs generis. silr cõpatiua. rudis tñ adiectm̃ i tm̃. substantiatuz tm̃ e habet

qa tm̄ hn̄t e. His reliquum demas: hospes/sospes superaddes.
Degener ast vber iungas. e vel i dabit imber:
decembri septembri Attamen i natis tm̄ dat. iungis aprilis.
Quintilis iungas ꝛ sextilis superaddas.
Cardinalis Cardi cum nalis: iungas simul officialis.
Habētia gtm̄ similē ntio: vel i solā in ablatiuo: ꝛ q̄ t̄minātī us vel rs/ꝑ is qn̄q̄ t̄mināt actōs pl̄es: ꝑsertim q̄ ium hn̄t in gtō pl̄i.

In plurali

Fortis Fortes Pluralis primus is in es format: quoq̄ quartus:
Et quintum socia: sed dant is in a tibi neutra: Dogmata Phlegmata
Forte. i. fortia Preter que donant i sextis/hec ia formant.
Et que dant e vel i. tamen hinc amplustra retracta
Ludicra vel vetera: quod comparat atq̄ retracta.
Is in ium vertit genitiuus. ꝛ hinc tibi demis
Quod fit in a vel in o/que dant is in um genitiuo.
Il simul ul iungas n ꝛ r. simul as superaddas.
Lapidum Arietum Cum crescunt dabimus istis is ꝛ es simul os us.
Et panis/soboles/apis ꝛ canis/indole/proles Inuenitur et apium
Cum proceres/fruges/iuuenis/volucrisq̄/penates. Heresum Uatum
His grecum iungo: dant is vel eos genitiuo.
Laus/fraus/puls iungo: simul s b p preeunte.
Iungis hyems/consorsq̄ cohors. caput his superadde. Artificum Locupletū ꝑter cesar cesarum
Complex atq̄ senex. x fixum iunge supellex
Ex istis demas caro. quod fit in ar sibi iungo:
Alacrum Ac er is e. preter celer. his addas simul imber.
Cor simul. as assis. mas vasq̄ vadis quoq̄ cum glis.
Lis dos ac ab os. plus/trabs/plebs/scobs sociabis.
Anceps cum sociis. vrbs/daps/seps/stirps sibi iungis.
Et nix/nox addo: calx/lanx/arx atq̄ supellex.
Atq̄ boum dicas quoq̄ bobus. ꝛ u capit ales/ vt alituū id ē mutat is gtī ꝑris in ibus in dtio ꝛ ablatiuo pl̄i
Amantū tiū sapientū vel sapientiū Um prebet ans ens vel ium. dabo ium glans/dens/
Et gens/mens. Ternus in ibus dabit is. quoq̄ Sextus.

Forma declinationis tertie.

In gr̄i
Ntio hic ꝛ hęc ꝛ hoc fęlix
B[illegible]tio huius fęlicis
Da[illegible]iuo huic fęlici
Actio [illegible] hūc ꝛ hāc fęlicē ꝛ h̄ fęlix
Uocati[illegible] o o fęlix
Ablatio ab [illegible] h̄ ꝛ ab hac ꝛ ab h̄ ce vl̄ ci

In pl̄i
hi ꝛ hę fęlices ꝛ hęc fęlicia
hoꝝ ꝛ harū ꝛ hoꝝ fęliciū
his fęlicibus
hos ꝛ has fęlices ꝛ hęc felicia
o fęlices ꝛ o fęlicia
ab his fęlicibus

De noticia partiū orationis

Eiusdem declinationis alia forma.

In singulari
Ntio hic lapis
Gtio huius lapidis
Dtio huic lapidi
Actio hūc lapidem
Uocatiuo o lapis
Ablatiuo ab hoc lapide

In plī
hi lapides
horū lapidum
his lapidibus
hos lapides
o lapides
ab his lapidibus

Eiusdem declinationis alia forma.

In singulari
Ntio hoc dogma
Gtio huiꝰ dogmatis
Dtio huic dogmati
Actio hoc dogma
Utio o dogma
Abltio ab hō dogmate

In plī
hec dogmata
horū dogmatū
his dogmatibus
hec dogmata
o dogmata
ab his dogmatibus

Eiusdem declinationis alia forma

In singulari
Ntio hoc cubile
Gtio huiꝰ cubilis.
Dtio huic cubili
Actio hoc cubile
Utio o cubile
Ablatiuo ab hō cubili

In plī
hec cubilia
horum cubiliū
his cubilibus
hec cubilia
o cubilia
ab his cubilibus

De quarta declinatione. Capi. IX.

In singulari.

Fructus Genu

Quarta dat us rectis. genitiuis us quoq; quintis
Prebet u recto. quem noli flectere primo.
Ternus ui finit. um quartus. sextus in u fit.

In plurali

Pluralis primus dabit us. quartus quoq; quintus
Uoctis dabimus. ua prebet uum genitiuus.
Ternus sextus ibus dant. sed ficus/tribus/arcus
Ante bus u seruant. portusq; veru/specus addam.
Et lacus t partus/acus t quercus/penus/artus.

Forma inflectionis quarte.

In sri
Ntio hic fructꝰ
Gtio huiꝰ fructus
Dtio huic fructui
Actio hūc fructū
Uocatiuo o fructꝰ
Ablatiuo ab hō fructu

In plī
hi fructus
horū fructuū
his fructibꝫ
hos fructus
o fructus
ab his fructibꝫ

hec genua
horū genuū
his genubꝫ
hec genua
o genua
ab his gēubꝫ

De quinta declinatione Ca. X.

In singulari.

q Uinta dat es rectis. sed prebet ei genitiuis.
Et ternis.
Em quartus. quintus dabit es. e sextus habebit.

In plurali

Primus pluralis dabit es: qui vult sibi subdi
Quartum cum quinto. tribues erum genitiuo.
Tertius et sextus semper formantur in ebus.

Forma quinte declinationis.

In singulari	Ntio hęc species	In plurali	hę species
	Gtio huiꝰ speciei		harũ speierũ
	Datiuo huic speciei		his speciebꝫ
	Accusatio hãc speciẽ		has species
	Uocatiuo o spẽs		o species
	Ablatio ab hac specie		ab his speiebꝫ

De declinatione cõpositorũ. Ca. XI.

Onstans ex rectis/penes hos ambos variabis. Respublica.
c Non sic alterutrum declines: nec leopardum.
Constans ex recto simul obliquo/variato Legislator
Ex recti parte. Sed non variabile quodq;
Tibi soli Constans obliquis.

Genera nominũ sex. Disci. Breues q̃s iã tradidisti declinationũ regulas alta mẽte reposui. Nũc demũ de genere te absoluas. Mag. Genera noim sex sũt. scz Masculinũ: Fęmininũ: Neutrũ: Cõmune: Oĩne: Promiscuũ/qd̃ ꝛ epichenũ dicit̃ sub vno articulo vtrũq; sexũ ĩportãs. ꝛ dubiũ siue ĩcertũ. Dis. Penes q̃d cognoscit̃ genꝰ noĩs? Mag. Penes significatũ ꝛ t̃minatões. vt regulę sequẽtibꝫ metris ꝯclusę indicãt. Ea tñ lege: vt regulę gñales a specialibꝫ sint excęptiones.

De nominũ generibus in generali. Ca. XII.

Rs maribus iungat quodcunq; virũ tibi signat: Pater Petrus
a Femineis iungas per que signas mulieres. Mater Anna
Mancipium neutro dabis: ꝛ scortum sociabo. Celicola Lixa
Commune iunge sexum quod signat vtrumq;.
Que fiunt propria flu. men. ven. pone marina.
Hec dabit arboribus. sed fructibus hoc sociamus. Rhenus Janaarius
Mas oleaster erit. dumus ꝛ rubus associabis. Boreas

Iã ẽ noĩa fluuioꝝ mẽsiũ ꝛ ventoꝝ sunt generis masculini.

Hoc siler est herba: siler hic donat tibi vina.
Hec sit auelana/nux/glans/castanea/ficus. Felix
Triplex mobilibus genus vt vult ars sociamus. Fortis

De genere noĩm p̃me declinatiõis. Ca. XIII

Mensa. Manet in prima mulier. des mãmona/pascha pascha hebreum ẽ nomẽ ñ grecũ: inquit Hieronym⁹ ⁊ Augustinus
a Neutris. ⁊ manna neutrum/mulierq; polenta.
Adria/planeta maribus dabis/atq; cometa.

De genere noĩm scd̃e declinatiõis. Ca. XIIII

Scamnum Leuir Liber Pannus M neutrum facies. mulierũ nomina signes. Glicerium Eustochium
u R. simul us. queq; maribus sociata secunde.
Femina damascus/domus/ac humus, atq; papyrus
Egyptus/vannus ⁊ dyphthongus/colus/alnus.
Aluus cum byssus/eremus/paradisus/abyssus/
Porticus/⁊ methodus/synodus/nardus/hiacynthus/
Artus cum delus ⁊ carbasus atq; phaselus/
Costus crystallus ⁊ cyprus/iunge smaragdus.
Methados Methadus Hoc vulgus/pelagus. quandoq; fit hic paradisus.
Os grecum sepe mutatur in us muliebre.

De genere noĩm tertie declinatiõis. Ca. XV

Dicat E neutrum tertie. Hoc est nomina terminata indicate sũt neutri generis si sunt ĩflectiõis t̃cie.
Lectio Albedo Siligo A verbis cuncta per io. vel nomine sumpta/
Et nomen do. go. prebens inis in genitiuo
Dona femineis. Mas ordo/cardo/teredo/
Stellio/gurgulio/cum margo/pugio iungo.
Vnio cum socijs/vt ternio consociabis.
In reliquis mas o. caro sed mulieribus addo.
Mel Fel L neutrum pone. dic sal hic ⁊ hoc retinere. L
Et sol mas dices. cui quod fit in an bene iunges. An Titan
Neutrum nomen in en esto. sed femina siren. En Flumen
Mas est ren cum splen/pectenq;/lien vel hymenq;.
Delphin mas esto. cui quod fit in on sociato. In On
Demon Babylon Hec sindon dicas. iunges per que loca signes.
Que dya siue gera componit sint tibi neutra. Dyapason Geralogodiõ
Tantundẽ neutrum. totidẽ plurale fit omne. Em
Ar neutrum ponas: sed sit lar cum sotular mas. Ar Calcar
Er simul or socia maribus. tamen excipe multa. Er Aer
Or Color
Zinziber atq; piper neutris dabis atq; papauer

Cancer pro morbo

Sic dicas verber/iter/yber.iunge cadauer/
Uesper/ver/ruder/his spinter iungito iuger
Et suber/tuber.sed femina sit tibi linter.
Hec dicas arbor.hoc equor/cor quoq; marmor ador
Ir Ir pyr sunt neutra:vox gaddir consocianda.
Ur Ur neutris iungas.maribus furfur/lemur addas.
Raro mas murmur.hic ꝛ hec vultur quoq; turtur.
As Hec dat nomen in as.tamen hic sit vas vadis ꝛ mas.
Neutrum vas vasis:huic fas nefas sociabis.
Es Est crescens mas es:sed compos femina/merces.
Magnes atq; ques seges atq; teges.dabit hoc es.
Preter mas verres.tibi cetera sint mulieres.
Is Femineis dabis is hic caulis: iunge molaris
Fascis cum piscis/postis/fustis quoq; vectis.
Ignis cum crinis/panis/callis quoq; funis
Unguis cum mensis/amnis cum follis ꝛ ensis
Anguis cum collis/orbis torquis quoq; corbis
Et penis/sentis/vermis/torrisq; sementis
Glis gliris/sanguis/puluis/vomis/lapis/axis
Atq; cunis/cassis.canis hic simul hec sociabis.
Finis cum clunis dubio generi sociabis.
Os Hic dat nomen in os.hec glos/cos/dos hic ꝛ hec bos.
Os oris neutris dabis:os ossis sociabis:
Et chaos atq; melos/argos/logos annumerantur.
As Us iungas neutro:quod oris vel eris genitiuo
Tempus Dat.mas esto lepus.hec des reliquis.dabit hic mus.
Ulcus Hic dat ꝛ hec tibi sus.hoc virus/pus.dat ꝛ hic grus.
Neutraq; sunt lus/thus/rus.his cõiungito crus/plus/
Laus/fraus/puls/pones ꝛ hyems inter mulieres.
Plebs. Mens Scops Ars S sit femina b vel n p v r sibi iuncta:
Junge chalybs/serpens maribus: mons/fons ąz pons/dens.
Et parte assis/torrens/seps annumerabis.
Anceps prebebit dubium:sit adeps sociatum.
Stirps bona plantauit stirpem qui vina creauit.
Judex Et super ꝛ tibi dant hic:si polisyllaba fiant.
Hec forfex/forpex/vibex/obexq; supellex.
Lex Fax Nox Nix Nux Addis ibex/carex.dat hic ꝛ hec ve silex quoq; cortex.
Hec iunges reliquis.grex/masq; calix sociabis:

Guttur

Ciuitas

Ales alitis

Sedes.
Quis
Anis

Uirtus
Seruitus
Solus
Hoc acus
aceris

As deuñx dextrans: dodrans bissis. sertũx:lexunx quincunx.

Et fornix/fenix/mastixq3/cilix quoq3 varix/
Et ramix/thorax predictis annumerabis.
Pars pedis hic calx dat. hec sed latomus sibi iungat.

De genere noĩm q̃rte declinatiõis. Ca. XVI

U dabitur neutris: esto cornu tibi testis.
Quarte nomen in us dabit hic. dant hec man⁹ idus — Fructus
Porticus atq3 tribus arcus ⁊ domus associamus.
Hic tenet hec ve specus illi penus: assoclemus:

De genere noĩm q̃nte decliatiõis. Ca. XVII

Emineis socia quecunq3 dabit tibi quinta.
f Hic dabit hec ve dies: dant hi tm̃modo plures: — Species Facies
Si componatur semper maribus sociatur. — Meridies

De Etheroclitis. Capi. XVIII. Mag.

Ecce paucis admodũ regul' noĩm genera ꝑm declinationũ
e ordinẽ tradidim⁹: ꝑter hęc tñ sũt alia noĩa q̃ etheroclita. i. diuerse declinata dicũt: quoꝝ scz ⁊ gen⁹ ⁊ ĩflectio diuersa reperiunt: e q̃bus magis vsitata sequentib3 regulis enumerant. — Noĩa heteroclita.

Ista solent quarta variari siue secunda
Cum lauro/quercus/pinus/cornus quoq3 ficus.
His colus atq3 domus/penus ⁊ lacus atq3 tumultus
Ornatus/passus/cantus/cetus specus/ortus.
Is vel us ista suis dices dare compositiuis
Cera/iugum limus/animus/simul arma/bacillus/
Et colus/et annus.
Cum norma/neruum/cum freno/collige ctiuum.
Ut syncerus vel ris. subiug⁹ vel is. sublimus vel is. magnanim⁹ vel is. inerm⁹ vl' is. ĩbecillus vl' is. incolum⁹ vl' is. pennis vel us: enormis vel us. effrenis vel us. decliuis vel us.
Uas vasis ternam tibi dat: plurale secundam.
Dat Jesus um quarto: reliquis u semper habeto.
Dat moyses moysi/moysen/moyse q̃3 sexto.
Uis vires/astu/natu/tm̃modo sexto.
Ambo duoq3 notes. flectasq3 domum sapienter.
Tolle me/mu/primo numero: mi/misq3 secundo.
Est iocus atq3 ioci/loca baltheus ⁊ locus adde.
Dic rastrum rastros. sic celum. sic quoq3 porrum.
Os vel a dat frenum/filum/claustrumq3 capistrum.
Topica/bucolica simul intubus/arbutus adde.

Pascua/carbasus/altile/pergamus atq; supellex.
Dic zizania: dicq; georgica/rhetoricorum:
Hec primo numero sunt femina: pluraq; neutra.
Dindima/pilea/supera//trenera/sibila iunges
Ismara/gargara/menala: sic infernus/auerna.
Hec primo numero sunt mascula: pluraq; neutra.
Dic sponsalia/millia/menia: dic simul exta.
Ilia dic arma semper/pluralia neutra.
Primates/proceres/vepres/manesq; penates
Artus maiores/threne/lacesq;/mineq;
Plurali maria tm̄ tu flectere debes.
Plurali numero tm̄ quoq; flectere debes
Inducias/latebras/thermas/idusq;/kalendas/
Exuuias/nonas/ferias/nugas quoq; scholas/
Excubias ⁊ diuitias/diras quoq; cunas.
Stare licet nequeant metro/tamen hic residebunt
Liberi/quirites/facetie/nuptie/nundine/
Inferi cum posteris ⁊ blandicias sociabis.
Inficias/sic insidias/sic inferiasq;
Et tenebras/opes/furias quoq; relliquiasq;
Deliciasq;/minas/sentesq; chelas/phalerasq;
Parcas/illecebras/nares/gratesq;/foresq;
Venetias/thebas/athenas consimilesq;.
Que querunt que distribuunt referuntq; negantq;/
Infinita quoq; casu caruere vocante.

Mille substātiuuz cui⁹ plurale milia per vnū l simplicit. Sed milleni ⁊ millesimus. sil'r hi ⁊ he ⁊ hec mille adiectiuuz p ll duplum substantiuuz.

Quis Omnis Alter

Dis. Num ⁊ plura sunt huiusce ordinis noīa? Mag. Sunt et q̄dē multa. vt Quisq̄lię: exq̄lię: exeq̄ę: manubię: īduuię. Sz ea oīa ponere supuacaueū visū ē: cū ex his plurima apud antiq̄ores recentiores ve ⁊ in casib⁹ ⁊ ī numeris repiant q̄b⁹ ab alijs carere tradita sūt. ea q̄z q̄ sup̄ tradidim⁹ pl'alia/nōnū [illegible] ī singulari sūt repta Relictis igit̄ his: speci[illegible]ltimū noīs accidens videamus.

De Specie. Capi. XIX. Mag.

Species Primitiua Deriuatiua

Species noīm duplex ē: scz p̄mitiua/⁊ deriuatiua. Dis. Quę noīa dicunt̄ primitiue speciei? Mag. Quę a nullo deriuant̄. vt pater. mater. Dis. Quę sunt deriuatiue speciei? Mag. Illa q̄ ab alijs deriuant̄: vt albor ab albeo. Et a rubeo rubor/nō albedo ⁊ rubedo. Quod cū fiat multis modis nō tā necessarijs q̄z varijs: ego tibi solū de cōparatiuis/de patronymicis ⁊ verbalibus vtilioribus dicere p̄tendo. Et primo

De noticia partiũ orationis

De comparatione. Capi. XX. Dis.

Uid est cõparatio? Mag. Est rei ad rẽ assimilatio. Di. Cõparatio
q Quib noib accidit cõparatio? Ma. Adiectiuis dũtaxat: quoꝝ significatũ põt augeri aut minui. quoꝝ scz vulgari additur noch/vel aller. Nã cõparatiuus ꝑ noch: ⁊ suꝑlatiuꝰ ꝑ aller vulgarizandus est. Nõnunq̃ꝫ vero propria appellatiuę capta cõparãt ⁊ si improprię. vt nero neronior. salomõ salomonior.

Dis. Quot sunt cõparationis gradus? Ma. Tres Positiuꝰ comparatiuus ⁊ suꝑlatiuus. Dis. Ad hoꝝ formationes perge. Cõparatiõis gradus.

Mag. Positiuus a nullo format: sed alij formant ab eo. Di. Quomodo? Mag. Nam omnis positiuus aut est secũdę declinationis: aut tertię. Si igitur positiuꝰ fuerit secũdę declinatiõis: cõparatiuus format a gtõ singulari addẽdo or in [illegible]minino ⁊ masculino: vel us in neutro. Et suꝑlatiuꝰ addẽdo s/⁊ simꝰ. vt docti doctior doctiꝰ doctissimꝰ. Omnis itaq̃ꝫ suꝑlatiuus in simus ꝑ duplex ss scribit. Si aũt positiuꝰ terminat in er: superlatiuus fit a nominatiuo ꝑ additionẽ rimus. vt niger nigerrimꝰ Oĩs suꝑlatiuus in rimus r geminat/dẽpto plurimꝰ. Excipiũtur bonꝰ melior optimus. Malꝰ peior pessimꝰ. Paruꝰ minor minimꝰ. Magnꝰ maior maximꝰ. Multꝰ plꝰ (in neutro tm̃) plurimꝰ. Magꝫ aũt latine dicimus h ⁊ hęc pluris ⁊ h plure/ nõ plus. Et ĩ plurali hi ⁊ hę plures ⁊ hęc pluria: nõ plura/ ĩde cõpluris. cõplure. Celsus celsior sũmꝰ Dexter dexterior dextimꝰ. Sinister sinisterior sinistimꝰ. Beniuolus beniuolẽtior beniuolẽtissimꝰ. Maliuolꝰ maliuolẽtior maliuolẽtissimꝰ. Sil'i mõ cõposita a facio. vt mirificꝰ magnificꝰ. Sic et cõposita a loquor. vt doctiloquus breuiloquꝰ vaniloquꝰ. Amicꝰ amicitior amacissimꝰ. Sic pudicꝰ ⁊ impudicus. Oĩs cõpatiuꝰ in tior vl' in tius t ꝟuat: si positiuꝰ t habeat. vt fortior fortiꝰ. aut c sic positiuꝰ habeat c. vt felicior fęlicius. Si vero positiuus fuerit tertię declinationis: tunc cõpatiuus formatur a dtõ addendo or et us. vt forti fortior fortiꝰ. Et suꝑlatiuꝰ a gtõ addẽdo simus. vt fortis fortissimꝰ. Cũ ꝟo positiuꝰ t̃minat in r/suꝑlatiuꝰ fit a ntõ per additionẽ rimus. vt saluber saluberrimꝰ. Excipiũt iuuenis iunior/senex senior/adolescẽs adolescẽtior absq̃ꝫ suꝑlatiuo. vetus veterior veterrimus. diues ditior (a dis dit[illegible]) ditissimꝰ. Facilis facilior facillimus. Sic agilis agilior agillimus. gracilis: humilis: similis ⁊ ab his cõposita. vt difficil' dissimil'. q̃ oĩa habẽt duplex ll in suꝑlatiuo. Itẽ ea q̃ in eris terminant ⁊ in neutro in [illegible] seruãt regulã eoꝝ q̃ in r terminat. vt Celeber bris bre celeberrimꝰ. Excipiuntur in vtraq̃ꝫ declinatiõe noĩa in us vel is terminata habẽtia [illegible]calẽ ante us vel is. vt pius/dubius/egregiꝰ/tenuis/arduus ⁊c. q̃ oĩa cõpatiuũ ꝓpter nimiũ vocaliũ hiatũ nõ habẽt. Sed ꝑ eo positiuũ cũ aduerbio magꝫ sumũt. vt magis dubiꝰ. magꝫ arduꝰ ⁊c.

Graduum Formatio

A positiuo scde inflectionis.

A positiuo tertie inflectionis.

Hoꝝ tñ cõpatiui qñq; iueniunt̃/ocyor ocyssim⁹ sine positiuo: nequã neq̃or neq̃ssim⁹. Nec lateat: ab aduerbijs q̃busdã ⁊ p̃positiõibus ꝓ aduerbijs positis/cõpatiuũ ⁊ suplatiũ cadere. vt ab extra exterior extremus supra supior supremus. intra interior intim⁹. citra citerior citimus. ꝓpe ꝓpior ꝓxim⁹. Proximior ꝟo a ꝓxim⁹ ẽ: qđ ꝯiũctũ ꝟcat. Ante anterior sine suplatiuo. Pridẽ prior prim⁹. Ultra vlterior vltim⁹. Infra iferior infim⁹. Post posterior postremus. Et a ꝟbo detero/đterior deterrim⁹. Irregularitatẽ cõpatõis quo a ꝟcatũ vulgarizãdo grad⁹ facile deprehẽdes.

De Patronymicis. Capi. XXI. Dis.

patronymicũ s Atis lucide de gradibꝫ cõpatiõis disseruisti: de patronymicis si ꝺd habes in mediũ deducas. Ma. Nomẽ patronymicũ dicim⁹/qđ a ꝓprijs noibꝫ patrũ/auoꝝ/ꝛatrũ locoꝝ ve deriuatũ ꝟcat cũ gtõ sui p̃mitiui filiũ vl' nepotẽ/filiã vl' neptim aut certi loci gẽtẽ. Dis. Haꝝ q̃so formatiões silẽtio haud p̃tereas. Ma. Om̃e patronymicum terminat̃ aut in des/is/as/vel ne.

In Es

Patronymicũ ĩ des fit a noĩe declinationis

- Primę a gtõ mutando ę in a ⁊ addendo des. vt ęneę ęneades. anchisę anchisides. Usu tamen dicitur anchisiades.
- Secundę a genitiuo qui terminatur in
  - i ⁊ fit patronymicum corripiẽdo i ⁊ addẽdo des. vt priami p̃amides.
  - ij duplex. ⁊ fit patronymicũ mutando vltimũ i in a ⁊ addẽdo des: vt meneti⁹ menetij menetiades.
  - ei. fit patronymicũ mutãdo ei ĩ i lõgã ⁊ addẽdo des. vt pelei pelides. Tidei euphonię cã titides facit.
- Tertię a đtõ addẽdo des. vt nestori nestorides a nestor. Inuenit̃ tñ scipiades ꝓ scipionides.

Et hęc omnia sunt masculini generis ⁊ primę declinationis. vt anchises. Nõnulli tñ ipsa in datiuo ⁊ ablatio pluralibꝫ in ib⁹ finiunt. Patronymica in is vel as fiũt a patronymicꝫ in des subtracta de/syllaba. vt priamides priamis: virgiliades virgilias. Dicitur tñ ęneis ꝓ ęneas: ⁊ peleis ꝓ pelis. Sic poetę nõnũq̃ patronymicis syllabas addunt/demũt aut mutãt. Hęc oĩa sunt gñis fęminini: ⁊ eoꝝ declinatio tradita est inter noĩa tertię declinationis.

In Is
In As

In Ne

Patronymica in ne: quę rarius reperiũt̃ fiũt a gtõ ꝑ additionem ne. vt adrastus adrastine. nereus nerine. mutãdo ei in i. ⁊ ab acrisius acrisione dicit̃/vel acrisine. Omnia habent i vel o ante ne: et sunt generis fęminini. Et declinantur vt gręca in e q̃ in oĩbus casibꝫ hñt e: dẽpto gtõ q̃ habet es. et actõ q̃ habet em vel en. Et tãtũ de patronymicꝫ: sine gręca q̃ppe lr̃atura taliũ ⁊ formatiões ⁊ ĩflectiones ꝟm p̃cisionẽ intelligi nequeunt. Uerbalia videam⁹.

De Verbalibus. Capi. XXII. Dis.

Nomen verbale qđ dicis? Ma. Qđ descẽdit a verbo cũ quo similitudinẽ significationis retinet. Dis. Per quẽ modũ fit talis verbaliũ a verbis descẽsus? Mag. Per modũ multiplicẽ: eo ꝙ verbalia sunt diuersa. Quędã em̃ terminant̃ in or: ⁊ descẽdunt ab vltimo supino mutata u in or: vt doctu doctior. Et hęc de se formãt verbalia in trix: ꝑ mutationẽ tor ĩ trix. vt doctor doctrix. Excipit̃ nutrix: qđ ꝑm hãc regulã eẽt nutritrix. Sed verbalia in sor sil'r formant̃ ab vltimo supino mutãdo u in or. vt lusu lusor. nec de se formant verbalia in trix. ꝑter tonsor qđ format tonstrix: ⁊ pulsor expultrix. Verbale aũt qđ in us terminatur quartę declinationis: sil'r ab vltimo supino descẽdit/addita s littera. vt visu visus. Sz ṽbale in io finitũ/đscẽdit sil'r ab vltimo supino mutata u in io. ⁊ scribit̃ ꝑ t. vt lectu lectio. Excipiũt̃ verbalia verboꝝ primę ꝯiugatiõis q̃ habẽt in supino itũ vel ctum. nã talia nõ terminant̃ ĩ itio vel ctio: sz atio. vt vetatio/ꝑstatio/cubatio/domatio/sonatio/donatio/crepatio/fricatio: sectio tñ frequẽtiꝰ reperit̃ q̃z secatio. In q̃bꝫ aũt ꝑmitiua hñt t: scribit̃ t ⁊ legit̃ c alia vocali i sequẽte: vt prudẽtia. nisi s ꝑcedat: vt q̃stio vestio. vl' x/vt cõmixtio. vel si aspiret̃/vt corinthiꝰ. Sz ṽbale in tiuꝰ/mutat u vltimi supini in i: ⁊ assumit uus. vt amatiuus. Verbale in men fit a scđa ꝑsona pñtꝫ ĩdicatiui mutãdo s ĩ men. vt regimẽ/a rego regꝫ. cui si addit̃ tum fit regimẽtũ. sic documen documẽtũ ⁊c̃. Verbalia aũt ĩ ax/ab eadẽ scđa ꝑsona descẽdũt mutãdo vltimã syllabã ĩ ax. vt voro voras vorax. Sil'r fit de ṽbalibꝫ in ex. vt rex lex latex. Verbalia aũt in bilis mutãt secũdę ꝑsonę vltimã lr̃am in bilis. vt amabilis. Ea tñ q̃ sũt secũdę iflectiõis mutãt e in i. vt docibil' ꝑ docebil'. Alias deriuationũ modos breuitatis cã silẽtio trãsimꝰ.

Nomen verbale

Formatio nominũ verbalium.

Or

Trix

Sor

Us

Io

Tiuus

Men

Mentum

Ax

Ex

Bilia

De Pronomine. Ca. XXIII. Di.

Pronomẽ q̃d est? Ma. Parsoratiõis q̃ ꝑ ꝓprio noĩe vniuscuiusq̃z rei ponit̃: ⁊ certã significat ꝑsonã. Dis. Ob id ergo ꝓnomẽ dicit̃/eo ꝙ ꝓnoĩe ponit̃? Mag. Sane q̃dez infers. Dis. Supflua est hęc parsorationis: cũ loco eiꝰ noĩe ꝑ q̃ ponit̃ vti possumus. Ma. Argumẽtũ hoc tu ipse solues si causas inuentionis ꝓnoĩs animaduerteris. Dis. Quas igit̃ ob causas inuentũ est pronomen? Ma. Duas ꝓpter causas/necessitatẽ videlicet ⁊ cõmoditatẽ. Dis. Necessitatẽ ostẽde. Ma. Nam cũ oĩa noĩa ex supradictis sint tertię ꝑsonę: demptis vocatiuis q̃ sunt secũdę ꝑsonę/cũ verbis primę aut secũdę ꝑsonę ꝯstrui nõ potuere: necesse ergo fuit reperire ꝓnoĩa primę ⁊ secũdę ꝑsonę quę hiuscemodi defectũ supplerẽt. Dis. In hoc argumentum meum solutũ esse intelligo: cũ loco pronoĩs primę ꝑsonę/nomẽ pro quo ponitur poni possit minime. Sed de cõmoditate quid sentias ex

Pronomen.

Quare pronomẽ inuentum.

Propter necessitatem

ꝓpter cõmoditatem

plana. Ma. Cũ eiusdẽ rei in oꝛone sępiꝰ mẽtionẽ facere placuerit/loco noĩs eiꝰ cõmode ꝓnoĩe vtimur: ne eiusdẽ nomĩs repetitio crebra/legẽtibꝫ aut fastidiũ/aut dubiũ ĩgerat: dicẽtes/Aiax venit ad Troiã ⁊ idẽ fortiter pugnauit. potius q̃ꝫ: Aiax venit ad Troiaꝫ ⁊ Aiax fortiter pugnauit. Dis. Pñt ne ꝓnoĩa certo cõp̃hẽdi nũero? Ma. Pñt. Dis. Quot sunt? Ma. Quĩdecim. s. ego/tu/sui/ille/ipe/iste/hic/is/meꝰ/tuꝰ/suꝰ/noster/vester/nr̃as. ⁊ vr̃as cũ suis cõpositꝫ ⁊ ꝯdeclineis. Quoꝝ duo vltĩa gẽtilia dicta sunt: eo ꝙ gẽtẽ ꝟcẽt. vt nr̃as. i. de nr̃a gẽte. Dis. Quõ differũt ꝓnoĩa ĩter se? Ma. Quia q̃dã sũt relatiua: quędã demõstratiua. Dis. Quę sũt relatiua? Ma. Quę ad p̃dictę rei memoriã nos remittũt: vt sunt is suꝰ ipe ⁊ sui. Reliq̃ oĩa demõstratiua sũt: qꝛ ꝑ ip̃a aliq̃d demõstramꝰ. Ille ꝟo vtrũqꝫ explet officiũ. ꝓ quoꝝ faciliori memoria hosce accipe ꝟsus. Is suꝰ ipe sui referũt: sed cętera monstrãt. Ille refert mõstrat/nõ facit hoc aliud. Solet ⁊ ipse/nõnũq̃ discretiue reperiri. vt finis in ipso exordio cogitãdꝰ est. Dis. pronoĩ q̃t accidũt? Magis. Septẽ. s. species/numerus/figura/ꝑsona/genꝰ/casus/⁊ declinatio. Dis. Spẽs pronoĩm quot sunt? Mag. duę: primitiua ⁊ deriuatiua. Dis. Quę ⁊ quot ꝓnomĩa sunt p̃mitiuę speciei? Ma. Octo. s. ego tu sui ille ipse iste hic is. Reliqua septẽ sunt deriuatiuę speciei: qꝛ a tribꝰ primis deriuant̃. Dis. Per quẽ modũ? Ma. A gtõ singulari mei: fit meus mea meũ. a gtõ plurali nostrũ vel nostri: fit noster nostra nostrũ ⁊ nr̃as. Et a gtõ singulari tui: fit tuꝰ tua tuũ. ⁊ a gtõ plurali vestrũ vel vestri: fit vester vestra vestrũ ⁊ vr̃as. Et a gtõ vtriusqꝫ numeri sui: fit suus sua suũ. Et hęc deriuatiua ꝑsonas duplices possidentis. s. ⁊ possessi importãt: rõne cuius quędaꝫ a Donato dicunt̃ ex vtraqꝫ parte (possidentis scꝫ et possessi) singularia. vt meꝰ tuꝰ suꝰ. Quędã ꝟo pluralia ex vtraqꝫ ꝑte. vt noster ⁊ vester. qđ quidem de re signata intelligit̃ cũ vtrobiqꝫ vox sit singularis. Dis. Numeri pronominũ q̃t sunt? Mag. Duo: quẽadmodũ in noĩe dictũ est. sui tñ vtriusqꝫ numeri est. Dis. Personę ꝓnoĩm quot sunt? Ma. tres. s. prima secũda ⁊ tertia. Dis. Quot ⁊ q̃ ꝓnoĩa sunt primę ꝑsonę? Mag. Unũ scꝫ ego cum suis cõdeclineis. Dis. Quot sunt secũdę ꝑsonę? Mag. Unũ: scꝫ tu/cu suis cõdeclineis/⁊ oĩbus vocatiuis. Dis. Quę ⁊ q̃t sunt tertię ꝑsonę. Magis. Oĩa alia. Dis. Figurę ꝓnominum quot sunt? Magi. Duę: quemadmodũ de noĩe dictũ est. Sed hoc te scire volo: ꝓnoĩa nonnũq̃ ĩrecto cõponi. vt istic istec istoc ab iste ⁊ hic ⁊c̃. Ego ipse tu ipse Idẽ ex is ⁊ demũ: a quo idẽtidẽ qđ aliq̃n aduerbiũ ẽ: ⁊ frequẽter significat. Aliq̃n vero pronomĩa in obliquo cõponunt̃. vt meme/tete/sese/q̃ accusatiui ⁊ ablatiui casus sunt. Sese vero vtriusqꝫ numeri est. Eccũ eccam eccos eccas: ab ecce ⁊ eum eaꝫ eos eas: pro ecce eũ eã: ecce eos eas. Ellũ ellã ellos ellas. ab ecce et illũ illos illas

Quindecim sunt ꝓnoĩa

Pronomina gentilia

Pronoĩa relatiua

Demõstratiua.

Accidentia pronoĩs.

Pronoĩa primitiua

Deriuatiua

Numerus

Persona

Figura

Pronoĩa cõponuntur in recto: ĩ obliq̃

Idem

Identidem

illã. Dicim⁹ ⁊ meijpsius: tuijpsi⁹: suijpsi⁹: meipsũ teipsũ seipsũ ⁊c̃. Sunt p̃terea syllabę quędã q̃ ꝓ nominib⁹ adijciunt̃. vt met/te/ce/pte. Disci. Quib⁹ ꝓnominib⁹ adijcit̃ met? Mag. Ego ⁊ suis obliquis. vt egomet/meimet ⁊c̃. Similiter obliq̃s tu. demptis tñ genitiuis pluralib⁹. vt tuimet/tibimet. addit̃ ⁊ sui. vt suimet/sibimet/semet. Et qñq̃ ꝓ noĩb⁹ tertię ꝑsonę. vt ipsemet. Disci. Quibus ꝓnominib⁹ addit̃ te? Mag. Huic ꝓnomini tu. vt tute. cui postea addit̃ met. vt tutemet. in ntio ⁊ vtio solũ. Disci. Quibus autẽ adijcit̃ ce? Mag. Omnib⁹ casib⁹ ꝓnoĩs hic hęc hoc in sdesinentib⁹. vt huiusce/hosce/hasce/bisce. dicimus ⁊ illiusce/istiusce. et Therenti⁹ illãcine ꝓtulit. Disci. Quib⁹ pte adijcit̃. Mag. His q̃nq̃ ablatiuis: mea/tua/sua/nostra/vestra. dicẽdo meapte tuapte/suapte/nostrapte/vestrapte. Inuenit̃ ⁊ ne ꝓnoĩb⁹ inꝛrogatiue adddita. vt hoccine ẽ hũanũ factũ: id est h̃ ne? Sil'r ⁊ istis dictionib⁹ q̃s ⁊ q̃ (q̃s Donat⁹ int̃ ꝓnoĩa posuit) varię syllabę adijciũt̃ De q̃bus hęc nota metra. Cũ q̃s nãq̃ piã sine qui cõiũge putasq̃. Damvis cũq̃ libet: q̃ sine q̃s retinet. vt quisnã? q̃nã? quodnã vel q̃dnã? q̃sq̃/quęq̃/quodq̃/quispiã/quępiã/quodpiã vel q̃dpiã. Quisputas quęputas q̃dputas. Quisq̃ quęq̃ quodq̃ vel q̃dq̃. Quidã q̃dã quoddã vel q̃ddã in neutro ꝑ dd duplicatũ. Quiuis quęuis quoduis vel q̃duis. Quicũq̃ q̃cunq̃ q̃dcunq̃. Quilibet quęlibet quodlibet vel q̃dlibet. Cõponit̃ ⁊ vn⁹ cũ quisq̃: dicendo vnusq̃sq̃. ⁊ q̃s cũ si. vt siquis. cũ ne/vt neq̃s. cũ alius/vt aliq̃s. cũ re/vt xeliq̃s. cũ nun/vt nunq̃d. cũ q̃s/vt q̃sq̃s quęq̃ quodq̃. cũ en: vt enquis enqua enquod vel enquid. Dis. Genera ꝓnominũ quot sunt? Mag. Quinq̃: scz masculinũ/fęmininũ/neutrũ cõmune ⁊ omne. Disci. Quę ꝓnomina sunt masculini generis?

Magister. Ille ipse iste hic is noster vester meus tuus et suus.

Disci. Quę sunt fęminini generis? Mag. Illa ipsa ista hęc ea nostra vestra mea tua sua. Discipul⁹. Quę sunt neutri generis?

Mag. Illud ipsum (nec dicit̃ ipsud. antiq̃tus em̃ dicebat̃: ipsus ipsa ipsũ) istud hoc id nostrũ vestrũ meũ tuũ suũ. Dis. Quę sũt cõmunis generis? Mag. Nostras ⁊ vestras. Dis. Quę sunt oĩs generis? Mag. Ego tu sui. Dis. Casus ꝓnominum quot sunt? Mag. Sex: qui ⁊ noĩm tñ Quattuor exceptis ꝓnomina nulla vocabis. Tu me⁹ ⁊ noster nostras hęc sola vocant̃. Dis. Declinationes ꝓnoĩm q̃t sunt? Mag. Hę quę sequunt̃. Sciendum tamẽ ꝓnominib⁹ in declinãdo articularia nõ p̃ponit.

Met

Te

Ce

Pte

Ne

Quis ⁊ qui.

Genera pronominũ

Casus

Declinatio

In ſri
Ego mei vel mis mihi me a me
Tu tui l'tis tibi te o tu a te
Sui sibi se a se

In pl'i
nos nr̃m vl' ur̃i nob nos a nob
vos vr̃m vl' vr̃i vob vos o vos (a vob
sui sibi se a se

In ſri
Ille illi⁹ illi illũ ab illo
Illa illius illi illã ab illa
Illud illius illi illud ab illo

In pl'i
Illi illoꝝ illis illos ab illis
Illę illarũ illis illas ab illis
Illa illoꝝ illis illa ab illis.

Simili mō declinat̄. Ipse ipsa ipsū. Iste ista istud. sicut ꝛ ille.

In ſri
Hic hui⁹ huic hūc ab h̄.
Hęc h⁹ huic hāc ab hac
Hoc hui⁹ huic h̄ ab h̄

In pl'i
hi hoꝝ his hos ab his
hę haꝝ his has ab his
hęc hoꝝ his hęc ab his

hi et his per simplex i et he ꝑ simplex e scribitur

In ſri
Is eius ei eum ab eo.
Ea eius ei eam ab ea
Id eius ei id ab eo

In pl'i
✱ ei eoꝝ eis eos ab eis
Ęę eaꝝ eis eas ab eis
Ea eoꝝ eis ea ab eis

✱ qd̄ ij dici deberet. Similiter ꝛ i dtis ꝛ abltis pluralibus ijs. vñ idē in ntō plurali habet ijdē: in dtō ꝛ abltō eisdē vel ijsdē. Cōponitur em̄ ab is ꝛ demū. Idētidē id est idem ꝛ idez.

Meus mea meum: Tuus tua tuū: Suus sua suum declinant̄ sicut albas alba albū. Excepto ꝙ meus habet in vocatiuo mi.

Noster nostra nostrū: Uester vestra vestrū declinant̄ sicut niger nigra nigrū. Nostras ꝛ vestras declinant̄ sicut ciuitas.

In ſri
Quis vel qui cuius cui quem a quo vel a qui
Quę vel q̄ cuius cui quā a qua vel a qui
Qd̄ vel q̄d cui⁹ cui qd̄ vel q̄d a quo vel a qui

In pl'i
Qui quoꝝ quis vel quibus quos a quis vel a quibus.
Quę quarū quis vel q̄bꝫ quas a quis vel a quibus
Quę vel qua quoꝝ q̄s vel q̄bꝫ q̄ vel q̄ a q̄s vel a q̄bus.

Sic ꝛ eoꝝ cōposita: ꝑter q̄squis in ntō/ q̄cq̄d in actō/ ꝛ quoq̄ in abltō. Siq̄s reliq̄s aliq̄s nūquis in fęminino in ntō habēt a. vt si q̄ reliq̄ nūqua ꝛc̄. Istic istęc istoc declinant̄ solū in casibꝫ vbi c retinēt: dēpto dtō singulari. hic ꝛ hęc nr̄as vr̄as/ ꝛ h̄ nostrate vestrate gtō hui⁹ nostratis vestratis: sicut noīa tertię declinationis in as.

in singl'ari
Eccum
Eccam

In pl'i
Eccos
Eccas

In ſri
Ellum
Ellam

In pl'i
Ellos
Ellas

Hęc de pronomine: ꝯsequēs est vt verbū percurramus.

De Verbo. Ca. XXIIII. Dis.

Verbum

Quid ē ꝟbū? Mag. Est parsoratiōis cū tpibꝫ ꝛ modis sine casu agere aliq̄d/ aut pati/ aut neutrū significans. Dicta est aūt hęc parsoꝛonis verbū: eo ꝙ aere ꝟberato lingua formet̄. Dis. Ea ratiōe oīs parsoratiōis verbū dici solet: Mag. Sane q̄dē: hęc tñ parsoratiōis ꝑ excellētiā sibi hoc nomē vēdicauit: qꝛ eo frequētius vtimur: cū sine verbo ꝑfecta ꝯstitui nō possit oratio. Eius aūt naturā nō tā definitiōe q̄ꝫ diuisione cognoscemus. Unde omne verbū aut est substātiuū/ vocatiuū/ vel adiectiuū. Et rursus ꝟba substātiua tria sunt: scz sum fio ꝛ existo. Uocatiua q̄nq̄ꝫ sunt. scz nūcupor appellor vocor nomior ꝛ dicor. Reliq̄ ꝟo oīa adiectiua sunt. Ex q̄bꝫ tñ aliq̄ sil'em vim hñt cū substātiuis ꝛ vocatiuis: de q̄bꝫ ifra. Et ampli⁹ adiectiua sunt duplicia: scz ꝑsonalia ꝛ ipsonalia. Dis. Quę ꝟba sunt ꝑsonalia? Ma. Quę

Verba substantiua.

Uocatiua

in pñti indicatiui terminant̃ in o vel in or (defectiuis ⁊ anomalis
exceptis: de q̃bꝫ ĩfra) vt amo/loquor: ⁊ ꝯiugant̃ ꝑ tres ꝑsonas. Et
hęc rursus sunt duplicia: scz actiua ⁊ neutra. Actiua q̃dẽ oĩa sũt q̃ verba actiua
bus ꝯueniẽter addi põt ille accusatiuꝰ ioannez. ⁊ pñt vulgarizari
ꝑ wird. vt amo ioannẽ/seq̃r ioãnẽ: amor ich wird lieb gehebt: se-
Neutra quor ich wird nachgeuolgt. Neutra ꝟo sunt q̃bꝫ accusatiuꝰ ioan
nẽ addi nõ põt: nec vulgare wird recipiũt. vt sto/luctor. nõ em̃ di-
cimꝰ sto ioãnẽ/luctor ioãnẽ. Dis. Quę sunt impsonalia? Ma. q̃
impsonalia. in pñti indicatiui terminant̃ in tur vel in t. Et solũ ĩ tertijs ꝑsonis
ꝯiugãt̃: vt statur/accidit. Hęc aũt rursus diuersa sunt: qꝛ oĩa im-
ꝑsonalia in tur sunt passiua: ⁊ vulgarizant̃ ꝑ man. vt statur man
stat. vl̃ es wirt: vt statur/es wirt gestanden. Sz impsonalia in. t.
sunt actiua. ⁊ vulgarizant̃ ꝑ es/vt licet es zimpt. Excipiunt̃ ĩpso
nalia in. t. q̃ descẽdũt a facio: cũ cõponit̃ cũ alijs dictiõibꝫ q̃z ꝓpõ-
ne. vt bene fit/satꝫ fit/male fit. q̃ passiua sunt. Dis. a q̃bus verbis
descẽdũt impsonalia. Mag. ab actiuis/neutralibꝫ. tm̃ dempto-
miseret: q̃d venit a ꝟbo deponẽtali misereor. Dis. Uerbo quot ac verbi accũs
cidũt? Mag. octo. scz genꝰ: numerꝰ: figura: tempꝰ: ꝑsona: modꝰ
coniugatio: ⁊ forma. Dis. Genera ꝟboꝝ q̃t sunt? Mag. q̃nq̃z. s.
Genus actiuũ: passiuũ: neutrũ: cõe: ⁊ deponẽs. Dis. q̃d verbum est actiui
actiuum gñis? Magis. q̃d terminat̃ in o ⁊ accipiẽs r facit ex se passiuũ. vt
passiuum amo/amor. Dis. q̃d verbũ ẽ passiuũ? Magis. q̃d termiat̃ in or ⁊
dẽpta lr̃a r redit ĩ suũ actiuũ. vt amor/amo. Di. q̃d ꝟbũ ẽ neutꝝ?
neutrum Magis. q̃d terminat̃ in o: nec põt accipe r ⁊ facere ex se passiuũ. vt
sto/stor nõ dicit̃. ⁊ hęc sũt aut neutra pura. vt sto. Aut substãtiua:
neutropassi- vt sum (q̃d solũ nõ terminat̃ in o) Aut neutro passiua: sic dicta/qꝛ
nuum in ptõ ⁊ tpibꝫ formatis inde habẽt vocẽ passiuã: in ꝓsenti tñ ⁊ inde
formatis neutralẽ seruãt inflectionẽ: vt sũt. Audeo cũ soleo fio q̃z
gaudeo fido. Prãdeo mereo ꝓdictꝫ simul annumerabis. Aut pas passiuum
siua neutra. Sic dicta qꝛ sub voce neutrali passiuã habẽt signifi- neutrum
cationẽ. vt sunt vapulo veneo exulo fio. Dis. q̃d verbuz est cõe?
commune Magis. q̃d in or desinit/nec r dimittit: actionẽ ⁊ passionẽ signifi-
cãs. vt sũt Largior expior veneror moror osculor hortor: Crimĩor
ãplector ĩterp̃tor hospitor adde. Dis. q̃d ꝟbũ ẽ deponẽs? Ma.
deponens q̃d ĩ or desinit/nec r dimittit: actionẽ vel passionẽ ꝑcans. vt luctor
loq̃r ⁊ sil'ia. Dis. numeri ꝟboꝝ q̃t sunt? Mag. de numero ⁊ fi-
figura gura ꝟboꝝ dicẽdũ ẽ vt in noĩe. Dis. Tpa ꝟboꝝ q̃t sũt? Mag.
q̃nq̃z. s. pñs ptm̃ impfectũ ptm̃ pfectũ: ptm̃ plusq̃z pfectũ: ⁊ futurũ. numerus
Dis. ꝑsonę ꝟboꝝ q̃t sunt? Mag. tres. s. ꝑma: secũda: ⁊ tertia. tempus
persona Dis. modi ꝟboꝝ q̃t sũt? Mag. q̃nq̃z. s. ĩdicatiuꝰ: ĩpatiuꝰ: opta
modus tiuꝰ: ꝯiũctiuꝰ: infinitiuꝰ. q̃ lõge ab ĩpsonali differt. Ille em̃ sine ꝟ-
bo adiũcto ꝑfectũ sensũ nõ generat: sz ꝟbũ impsonale. vt amare ⁊
amat̃. Di. Cõiugatiões ꝟboꝝ q̃t sunt? Mag. ꝯiugatiões ꝟ- coniugatio
boꝝ regl'ares sũt q̃ttuor. s. ꝑma: secũda: tertia: ⁊ q̃rta. Dis. q̃d ꝟ-

Prima bum est p̄mę ꝯiugationis? Mag. Qd̄ habet a longā ante re in
Secunda infinitiuo: vel ri. vt amare/amari. Dis. Qd̄ verbū ē secūdę cōiu
gationis? Mag. Qd̄ habet e longā ante/re: vel/ri: in infinitiuo.
Tertia vt docere: doceri. Dis. Qd̄ verbū ē tertię ꝯiugatiōis? Mag.
qd̄ habet e breuē ante re: in īfinitiuo: vl' i solā sine r. vt legere legi.
Quarta Dis. Qd̄ verbū ē q̄rtę ꝯiugationis? Mag. qd̄ habet i longā
ante re vel ri in īfinitiuo. vt audire: audiri. hoc aūt facilius depre-
hēdes/si vniuscuiusq; cōiugationis formā cū regulis mox subiū-
gendis memorię reposueris. p̄terita ⁊ supina (quę magis variant)
ꝑm regulas formabis. Et quinq; tempora o tenore p̄teriti deriua
bis. Uñ Ram/sem/tim/ro/se/formabit p̄teritumq;.

De p̄ma cōiugatione Regule. Ca. XXV.

De Preteritis.

Amaui Xas fac aui. preter dedit ⁊ stetit a sto.
e Et cubui/plicui/micui/fricui/secuiq;
Et domui/sonui/tonui/crepui/vetuiq;/
Iuuo Cum iuui/laui/necui/dic atq; necaui.
Lauo Datq; xui nexo. cubui dic atq; cubaui.
Neco Aui dimico dat vel ui: sic increpo format.
Cubo Aui preteritum plico dat cum nomine iunctum: Multiplico
Hoc sine prebet ui: tamen ⁊ reperitur in aui.
Confrico cum resero: formantur sepe per aui.
Replico Stoq; stitiq; stitum dat natis. excipe circum.
Circūdo Nota: do cum compositis huius inflectionis corripit da. vt cir-
Resto cundare: media correpta. pessundare: venundare.

De supinis

Amatū Aui preteritum semperq; supinat in atum:
Sed lauo dat lotum/iuuo iutum/potoq; potum:
Doq; datum dat/stoq; statum/nexo quoq; nexum.
Sonitū Quod dat ui dat itum. frictum/sectum quoq; nectum.

De supinis deponentalium.

Luctor Atum prima dabit per depouentia semper.
Luctatū Forma Prime coniugationis in Actiuo

In indicatiuo

In ꝑri in
- Pręsenti Amo amas amat
- ptō impfecto amabā bas bat
- ptō pfecto amaui uisti uit.
- ptō plusq̄ꝑfecto amauerā as at
- Futuro Amabo amabis bit

In pl'i
- Amam⁹ amatis amant
- Amabam⁹ batis bant
- Amauim⁹ uistꝫ erūt vl' ere
- Amaueram⁹ eratis erant
- Amabim⁹ amabitis bunt

De noticia partiũ orationis

In Imparatiuo.

In ꝑri in
- Pñti ama ⁊ caret p̄ma ꝑsona
- Futuro amato tu amato ille

In pl'i
- amem⁹ amate ament.
- amem⁹ tote anto vl' antote

In Optatiuo vtinam

In ꝑri in
- pñti ⁊ ptõ ĩpfecto amarẽ res ret
- ptõ ꝑfecto ⁊ plusq̃ amauissẽ sses sset
- Futuro amem ames amet

In pl'i
- amarem⁹ etis ent.
- amauissem⁹ etꝫ ent
- amem⁹ ametꝫ amẽt

Signa Optatiui/ꝙ/vt/quatenus/ne.

In Coniunctiuo Cum

In ꝑri in
- Pręsenti amem ames amet
- Ptõ ĩpfecto amarẽ res ret
- Ptõ ꝑfecto amaueri ris rit
- Ptõ plusq̃ amauissẽ sses sset
- Futuro amauero ueris rit

In pl'i
- amem⁹ ametis ament
- amarem⁹ amaretꝫ amarent
- amauerim⁹ eritis amauerit
- amauissem⁹ uissetis uissent.
- amauerim⁹ ueritis uerint

Signa cõiunctiui cũ: dum: qm̃: nisi: si: q̃ nis: licet: q̃q̃ donec: priusquam.

In Infinitiuo q̃ est sine numeris ⁊ ꝑsonis

In p̄senti ⁊ p̄terito impfecto amare: p̄terito ꝑfecto ⁊ plusq̃ ꝑfecto amauisse. Futuro amatũ ire vel amaturũ esse.

Verbum Impersonale.

In
- Indicatio in
  - pręsenti amatur
  - p̄terito imperfecto amabatur
  - pręterito ꝑfecto amatũ est vel fuit.
  - p̄terito plusq̃/amatũ erat vel fuerat
  - Futuro amabitur.
- Impatiuo in
  - Pręsenti ametur
  - Futuro amator

In
- Optatiuo vtinã in
  - Pręsenti ⁊ ptõ impfecto amaret̃
  - Ptõ ꝑfecto ⁊ plusq̃/amatũ eẽt vl' fui.
  - Futuro amaretur
- Coniunctiuo cũ in
  - Pręsenti ametur
  - Pręterito impfecto amaret̃
  - Pręterito ꝑfecto amatũ sit vel fuerit.
  - Ptõ plusq̃/amatũ esset vel fuisset.
  - Futuro amatũ erit vel fuerit.
- In Infinitiuo in
  - Pręsenti ⁊ p̄terito impfecto amari.
  - ptõ ꝑfecto ⁊ plusq̃/amatũ eẽ vl' fuisse.
  - Futuro amatum iri.

Gerundia ãmandi amando amandum.
Supina amatum amatu.

Participia
- Pręsens amans.
- Futurum amaturus.

Forma prime coniugationis in Passiuo.

In Indicatiuo

In ſri in
- Pręſenti amor amaris vel amare amatur.
- Ptō ipfecto amabar amabaris vel amabare amabat̄
- Ptō pfecto amat⁹ ſū vel fui/es vel fuiſti/eſt vel fuit.
- Ptō pluſq̄ amat⁹ erā l'fuerā eras l'fueraſ erat l'fuerat
- Futuro amabor amaberis vel amabere amabit̄.

In pl'i in
- Pręſenti amamur amamini amantur
- Ptō impfecto amabamur amabamini amabant̄
- Ptō pfecto amati ſum⁹ vl' fuim⁹ eſtis vl' fuiſtꝫ ſunt ꝛc̄.
- Ptō pluſq̄. amati eram⁹ vl' fueram⁹ eratꝫ l' fueratꝫ ꝛc̄.
- Futuro amabimur amabimini amabunt̄.

In Imparatiuo

In ſingl'ari in
- Pręſenti amare ametur.
- Futuro amator tu amator ille

In pl'i
- Amemur amemini ament̄
- Amemur minor amantor.

In Optatiuo vtinam

In ſingl'ri in
- Pñti ꝛ ptō ipfecto amarer eris ꝛc̄. amaremur emini amarent̄.
- Ptō pfecto ꝛ pluſq̄. amat⁹ eſſē ꝛc̄. amati eſſem⁹ vl' fuiſſem⁹ ꝛc̄ In pl'i.
- Futuro amer ameris vel ere etur amemur amemini ament̄.

In Coniunctiuo Cum

In ſingl'ri in
- Pręſenti amer eris vel ere etur. amemur amemini ament̄.
- ptō ipfecto amarer eris vel ere etur amaremur remini rentur.
- ptō pfecto amat⁹ ſim vel fuerim ꝛc̄. amati ſim⁹ vel fuerim⁹ ꝛc̄.
- ptō pluſq̄ amat⁹ eſſem vel fuiſſē ꝛc̄. amati eſſem⁹ vel fuiſſemus In plurali
- Futuro amat⁹ ero vel fuero eris ꝛc̄. amati erim⁹ vl' fuerim⁹ ꝛc̄.

In Infinitiuo

In
- pręſenti ꝛ p̄terito imperfecto amari
- p̄terito pfecto ꝛ pluſq̄ amatū eſſe vel fuiſſe.
- Futuro amatum iri.

Participia
- Pręteritum amatus
- Futurum amandus.

Diſci. Quare imperatiuus caret p̄ma pſona in ſingulari ꝛ nō in plurali? Mag. Quia nemo ſibijpſi ſoli imperat: ideo caret prima pſona in ſingulari: ſed poſſum⁹ nobis ipſis cū alijs imperare: ideo habet p̄mā in plurali. Capit̄ tñ impatiuus frequenter depcatiue: cū inferiores ſuperioribꝫ loquant̄. Imperatiuus etiā p̄teritū nō habet: quia ad p̄teritū non eſt conſiliū/imperiuꝫ/aut depcatio. Pręter hęc operepreciū eſt vt oēs pſonas ſingulos p modos ꝛ tēporis vulgarizes: vti iā a me audiſti. Et nō modo p verba hui⁹ inflectionis: verumetiā per omnia ſequentia. Id em̄ quātū latinitati conducat experientia docebit.

De noticia partiũorationis.

De Secunda Cõiugatione. Ca. XXVI.

De Preteritis.

E veo forma vi. ferbere bui facit aut vi. Moueo
d Connixi vel conniui conniueo format. Ferueo
Doceo Illud format ui cuius nõ est veo finis. Ferbeo.
Docui Nil vieo. cieo ciui. quieoqz quieui.
Sueui vel suetus. iussi/sorpsiqz buiqz/
Luxi vel mulsi risi suasi simul arsi.
Stridi/sedi/vidi/dicq; pepenqz spopondi. Pendeo
Atqz toton/momor ꝛ gauisus. iungitur ausus: Tondeo
Prandi pransus dic/auxi/luxi/simul alsi/
Sicut et indulsi ab indulgeo compositum ab algeo.
Fulsi cum mulsi. dic vrsi. iungito tursi.
Cum tersi/fleui/leui/pleui. sed oleui/
Aut olui/cleui/solitus/mansi/neo neui.
Dans a per i maneo dat ui. careatqz supino. Immiñeo
Nil liqueo/torsi/dic hesi. mestus ui dat.

De Supinis.

At veo vi per tum cautũ/fautum vel adultum.
d Que dant preterita per ui caruere supinis: Moui
Ni faciant in itum. teneo tentum quoqz doctum Motum
Censeo dat censum: sed itum sua compositiua.
Misceo dat mixtum/frictum vel frigeo nullum.
Pauca supinantur preter sex neutra secunde.
Dat pateo passum/careo caritum quoqz cassum.
Pareo prebet itum/licet ac doleo/taceoqz
Format itum doleo noceo placeo soleoqz
Et valeo valitum. sic format torreo tostum.
Di. si. sum. xi. ctum. sed tum dat sorbeo ve. ptum.
Dic tamen indultum vel sum. mulsum quoqz mulctum Risum
Dic sedeo sessum. tortum torsum. quoqz gausum. Auctum
ꝑgau isum
ꝓpter carmẽ

De supinis Deponentalium.

Altera curtat itum. tueor tutum. misereri
Misertum Dat sertum. reriqz ratum. fateor quoqz fassum.
Nil medeor format. mereor merui meritum dat.

Sequit forma secūde cōiugatōis in actiuo

In Indicatiuo

In ſri
- Doceo doces docet
- docebā bas bat
- docui docuiſti docuit
- docuerā docueras rat
- docebo docebis bit

In pl'i
- docemus docetis docent
- docebam⁹ batis docebāt
- docuim⁹ iſtis erūt vel ere
- docueram⁹ eratis erant
- docebim⁹ docebitꝫ cebūt

In Imperatiuo

In ſri
- doce doceat
- doceto tu/ceto ille

In pl'i
- doce[illegible]m⁹ docete doceant
- do[illegible]am⁹ tote ento vl' entote

In Optatiuo vtinam

In ſri
- docerē res ret
- docuiſſem ſſes ſſet
- doceā doceas doceat

In pl'i
- docerem⁹ doceretꝫ docerēt
- docuiſſem⁹ ſſetis ſſent
- doceam⁹ doceatꝫ doceant

In Coniunctiuo Cum

In ſri
- doceā ceas ceat
- docerē ceres ceret
- docuerim ris rit
- docuiſſem ſſes ſſet
- docuero cueris cuerit

In pl'i
- doceam⁹ doceatis doceant
- docerem⁹ doceretꝫ docerēt
- docuerim⁹ cueritis cuerint
- docuiſſem⁹ cuiſſetꝫ cuiſſent
- docuerim⁹ cueritis cuerint

In Infinitiuo

In p̄ſenti ⁊ p̄terito impfecto Docere. p̄terito pfecto ⁊ pluſq̄ꝫpfecto Docuiſſe. Futuro Doctū ire/vel D[illegible]turū eſſe.

Verbū Impersonale. In Indicatiuo.

In ſri
- Pręſenti docetur
- Ptō impfecto docebat̄
- Ptō pfecto doctū eſt ⁊c̄.
- Ptō pluſq̄ꝫ doctū erat vel fuerat
- Futuro docebitur

Impatiuo
- p̄ſenti doceatur
- Futuro docetor

Optatio vtinā: in
- Pręſenti ⁊ ptō impfecto doceret̄
- Ptō pfecto ⁊ pluſ[illegible] doctū eſſet vel fuiſſet
- Futuro doceatur.

In Coniunctiuo cū: in
- Pręſenti doceatur.
- Preterito impfecto doceretur.
- Pręterito pfecto doctū ſit vel fuerit.
- Ptō pluſq̄ꝫpfecto doctū eſſet vel fuiſſet.
- Futuro doctū erit vel fuerit.

Infinitiuo in
- Pręſenti ⁊ p̄terito impfecto doceri.
- Pręterito pfecto ⁊ pluſq̄ꝫpfecto doctū eē vl' fuiſſe
- Futuro doctum iri.

Participia p̄ſens: vt docens. Futurū docturus. Gerūdia docendi/docendo/docendum. Supina doctum doctu.

Sequit forma secũde cõiugatõis ĩ Passiuo

In Indicatiuo

In singulari
Doceor doceris vel ere etur
Docebar baris vel bare batur
Doct⁹ sum vel fui es ꝛc.
Doctus erã vel fuerã eras ꝛc.
Docebor beris vel bere bitur

In pl'i
docemur docemi docent
docebamur bamini bant
docti sum⁹ vel fuim⁹ ꝛc.
docti eram⁹ vl' fueram⁹ ꝛc
docebimur bimini bunt

In Imperatiuo

In ſri pñti Docere doceat. Futuro docetor tu docetor ille.
In pl'i pñti Doceamur amini ant. Futuro doceamur emi entor.

In Optatiuo vtinam

In singulari
Docerer docereris vel ere etur
Doct⁹ essem vel fuissẽ esses ꝛc.
Docear docearis vel are atur

In pl'i
doceremur emini entur
docti essem⁹ vl' fuissem⁹
doceamur amini antur

In Coniunctiuo Cum

In singulari
Docear aris vel are doceatur
Docerer eris vel cere doceretur
Doct⁹ sim vel fuerim sis ꝛc.
Doct⁹ essem vel fuissem ꝛc.
Doctus ero vel fuero eris ꝛc.

In pl'i
doceamur doceami ant
doceremur remini entur
docti sim⁹ vl' fuerim⁹ ꝛc.
docti essem⁹ l' fuissem⁹ ꝛc
docti erim⁹ vel fuerim⁹.

In Infinitiuo.

In
Pręsenti ꝛ pręterito imperfecto doceri
Pręterito pfecto ꝛ plusq̃ pfecto doctum esse vel fuisse.
Futuro doctum ir'

Participia
Pręteritum doctus.
Futurum docendus.

De tertia Coniugatione. Ca. XXVII.

De Preteritis.

Ic feci. ieci. lexi. spexi quoq; fodi. Licio
d Fugi cum cepi. rapui. sapuiq; cupiui. Allicio
Et quassi/cussi/peperi/simul elicuiq;.
Semper uo dat ui. preter struxi quoq; fluxi. Acuo
Pluui siue plui Arguo
Dic scripsi. nupsi. lambi. scabiq; bibiq; Atq; scobi
Dic dixi duxi. vici. paui quoq; creui.
Noui. pesco cui. didici. nil glisco. poposci.
Ici conquexi/parsi dic atq; peperci. Ico
Do dat di: preter rasi/vasi quoq; lesi. Pando
Rosi cum lusi/trusi/clausi quoq; plausi/ Pandi

Cedo cecidi/cedoq; cessi/iunge pepedi/
Findo fidi dat/scindo scidi quoq; fudi.
Prendo didi/cecidi/tutudi/fidoq; fisus
Tendo tetendi/pendo pependi/sidoq; nil dat:
A do composita terne dant di geminatum.
Sic dabit abscondo vel di.si diuido format.
Go dat xi per x.preter sparsi quoq; versi/ Go
Mersi cum tersi/legi/fregi simul egi.
A lego xi tria dant:intelligo/diligo/negli.
Dat tango tetigi/pepigi/dant pango pacisci:
Jungere dat pegi:canto panxi/stimulare
Dat pungo pupugi/punxi punctos numerando.
Formabit traxi traho/formabit veho vexi.
vt colo Lo dat ui.preter pepuli/ceculiue/fefelli. Lo a pello cello fallo vello sallo psallo et tollo.
Salli cum psali/vulsi/velliue tuliq;
vt gemo Mo dat ui.preter emi/pressi quoq; dempsi/ Mo
a p̄mo demo como promo sumo Compsi cum prompsi/sumpsi.
Dic posui/genui/cecini/tempsi quoq; straui. No a pono gigno cano tenno sterno.
A cano composita per ui formantur ꝛ entum.
sperno sino lino Spreui cum creui/sini/leui quoq; liui.
Dic strepui/scopui/rupi/repsi quoq; clepsi/ Po
Scalpsi cum sculpsi/carpsi/tu iungito serpsi.
Formabit liqui linquo format coquo coxi. Quo
Gessi/dic vssi/verri/versiue/cucurri. Ro gero vro verro curro q̄ro.
Triui quesiui.seui sero dat seruiq;.
Atq; tuli fero dat.nil vel furui furo format:
So format siui.si viso/capesso/facesso. So vt Lacesso
Pinso sui format.Dat necto pecto xui.xi. cto Flecto sterto verto
Dic flexi plexi.dic stertuit.addito verti. To
vt messui Datq; sui meto.dat tiui peto.mittoq; mi[illegible]
Sisto steti neutrum.st[illegible]ui dat transierit dum.
Solui cum volui.dic caluiq; viuoq; vixi. Vo
Nexo [illegible]i per x formabit:iungito texo. Xo

De Supinis.

Bi vel ui dat itum.dat vi tum.demitur inde.
tero [illegible]itū. Raptum/consultum/cultum/textum quoq; sertum.
Et pistum/messum/pexum/necto quoq; nexum.

De noticia partiũorationis.

Occultum/questum.tibi sincopa format ⁊ altum.
Dicqꝫ satum/pastum.soluo vel voluo dat utum.
Ag vel cognosco dat itum.sic insero conser.
consuo Uo per ui dabit utum.dic rui tumqꝫ rutumqꝫ. Insitum consitum a consero
Ci vel gi.cum qui vel xiqꝫ supina dat in ctum.
Dic factum/iactum/victum/tactum simul actum.
Discoqꝫ posco citum.fugitum fictum quoqꝫ fractum.
Mictum cum pictum:rictum:coniũgito strictum:
Et fixum fluxum frixum.seu dicito fluctum.
Cum flexum pexum vel plexum.iungito nexum.
Dant pepigi pegi pactum/panxi quoqꝫ nullum.
Di.cum li.ri.si.cum ti.dat sumqꝫ supino.
Dic scissum fissum passum seu dicito pansum.
Cum cussum cessum fossum.tutudi quoqꝫ tusum.
Stum dat edo vel sum.sed itum dant a dare nata. Perdo Reddo
Abscondoqꝫ simul dat itum vel sumqꝫ supino.
Tentum vel tensum:peperi partum paritumqꝫ
Dic falsum:pulsum:culsum:latum quoqꝫ salsum:
Excelsum/vulsum/cursum/cauo iungito cautum.
Dic tortum:torsum:gestum:missum simul ustum.
Mi pi psi dabo ptum:tamen dicito captum.

De Supinis Deponentalium.

Disce supina dare per deponentia terne:
Actiui finge vocem.formaqꝫ per ipsam
Morutus ⁊ gressus/passus/fretus quoqꝫ fructus:
Et fruitus:tuitus:lapsus:nascor quoqꝫ natus:
Iratus iungo/pactus simul atqꝫ profectus:
Ultus cum nactus/experrectus vel adeptus:
Addito commentus/simul oblitus quoqꝫ fassus:
Fungor habet functus formant loquor ⁊ sequor utum
Questus cum nisus seu nixus/iungitur vsus.
Nil format vescor/nil formabit reminiscor.

Sequit̃ forma tertie Coniugationis. In Indicatiuo.

Pręsenti lego legis legit
Ptõ impfecto legebã bas bat
In fri in Ptõ pfecto legi legisti legit
Ptõ plusq̃ꝫ legerã legeras legerat
Futuro legã leges leget.

In pl̃i
legimus legitis legunt
legebam⁹ legebatꝫ gebãt
legim⁹ legistꝫ erũt vl̃ ere.
legeram⁹ legeratꝫ legerãt
legem⁹ legetis legent.

In Imperatiuo

In ſri In p̄ſenti lege legat
In futuro legito tu legito ille
In pl'i legam⁹ legite legant.
legam⁹ itote/unto l' untote

In Optatiuo vtinam

In ſri in
Pñti ⁊ ptō ip̄fecto legerē es et
Ptō pfctō ⁊ plus. legiſſē ſes ſet
Futuro legā legas legat
In pl'i
legerem⁹ legeretꝫ gerēt
legiſſem⁹ legiſſetꝫ ſſent
legam⁹ legatis legant

In Coniunctiuo Cum

In ſri in
Pñti legam legas legat
Ptō impfecto legerē res ret
Ptō pfecto legerim ris rit.
Ptō pluſq̄z legiſſem ſſes ſſet.
Futuro legero legeris legerit
In pl'i
legemus legatis legant
legerem⁹ legeretis legerēt
legerim⁹ legeritis legerint
legiſſem⁹ legiſſetꝫ legiſſent
legerim⁹ legeritꝫ legerint

In Infinitiuo

In
Pręſenti ⁊ p̄terito imperfecto legere.
Pręterito pfecto ⁊ pluſq̄z perfecto legiſſe
Futuro lectū ire vel lecturum eſſe

Verbū Impersonale In Indcatiuo

In ſri in
Pręſenti legitur
Ptō impfecto legebatur
ptō pfecto lectū ē vel fuit
ptō pluſq̄z lectū erat vel fuerat
Futuro legereť.
Optatiuo
pñti ⁊ ptō ip̄fecto legereť
ptō pfecto ⁊ pluſq̄z lectū
Futuro legať (eēt l' fuiſſꝫ

In ip̄atio
Pręſenti legatur
Futuro legitoꝛ
Cōiunctiuo Cū
Pręſenti legatur
ptō impfecto legeretur
ptō pfecto lectū ſir vl' fuerit.
ptō pluſ. lectū eſſet vl' fuiſſet
Futuro lectū erit vel fuerit

in ifinitio
Pręſenti ⁊ ptū impfecto legi
Pręterito pfecto ⁊ pluſq̄z pfecto lectū eſſe vel fuiſſe.
Futuro lectum iri.

Gerundia legendi/legendo/legendū. Supina: lectū/lectu. Participia. p̄ſens vt legēs/Futurū vt lectur⁹. In gerūdijs nō nunq̄z e/in u/vertiť vt finitū. Regundo pro regēdoꝝ. Familię herciſcundę pro herciſcendę: ab herciſco qđ eſt diuido.

Forma Tertie Cōiugatiois in Paſſiuo

In Indicatiuo.

In ſri in
pñti legoꝛ legerꝫ vel re itur.
ptō ip̄fecto legebar aris vel bať
ptō pfecto lect⁹ ſum vel fui
ptō pluſq̄z. lectus erā vel fuerā
Futuro legar legerꝫ vel legere legeť
In pl'i
legimur legimini legunť
legebamur amini antur.
lecti ſum⁹ vl' fuim⁹ eſtꝫ ⁊c̄
lecti eram⁹ vl' fueramus.
legemur gemini genť.

In Imperatiuo

In ſingulari in Pręſenti legere legať: legitoꝛ tu legitoꝛ ille.
In pl'i legamur legamini legaňť/futuro legamur minoꝛ untoꝛ.

In Optatiuo vtinam.

Pñti ⁊ ptõ ĩpfecto legerer eris. — legeremur emini entur.
In singulari ptõ pfecto ⁊ plus. lect⁹ essem. In pl'i — lecti essemus vl' fuissem⁹
futuro legar aris vel are atur — legamur legamini legãt.
Pñti legar aris vel are atur — legamur amini legantur
ptõ ĩpfecto legereris vel ere et̃ — legeremur emini entur
In singulari ptõ pfecto lect⁹ sim vl' fueri In pl'i — lecti simus vel fuerim⁹ sitis
ptõ plusq̃ lect⁹ essẽ vl' fuissẽ — lecti essemus vel fuissemus
Futuro lect⁹ ero vl' fuero eris. — lecti erimus vel fuerimus

In Infinitiuo

pñti et ptõ impfecto legi — Preterito lectus
In ptõ pfecto ⁊ plusq̃ lectũ eẽ vl' sse — Participia
Futuro lectum iri — Futuro legẽdus.

De quarta Coniugatiõe. Ca. XXVIII.

Regule de Preteritis.

Vi quarta dabit: formabit cambio campsi:
i Datq; bui. dat vinxi vincio. iungito sanxi/
Sancio vel ciui. formabit raucio rausi.
Fulsi vel ciui. farsi sarsi salui dic
Vel liui veni cum sepsi dic simul hausi.
Sentio dat sensi
Apperio A pario dant nata rui. sed comperit atq;
Repperit excipias: ertum sibi iuncta supinat.

Hui⁹ ordinis v̄ba que iui in p̄terito hñt/ sepe u reijciũt: nõnũq̃: etiã ui deponũt. vt petij ꝓ petiui. petisti ꝓ petiuisti.

De Supinis.

Iui preteritum sepe trãsfertur in itum.
Excipias saltumq; sepultum sic et amictum
Veneo dat vendi venum venioq; dat entum:
Dat si sum: victum quarte: sed retrahis haustum/
Fultum cum fartum/ sartum camptum quoq; septum
Quod salio sibi componit formabit in ultum. Exilio
A queo composita vel eo breuiare supina Resilio
Constat. et ambitum non corripit ambio solum.

De supinis Deponentalium.

Producens quarte: ⁊ tibi cuncta supinat in itum.
Trina sed excipies: ortus cum mensus et orsus.
Deponens assentior assensum tibi prebet.

Regule generales oim cõiugationũ

Simplicium norma formabis compositiua:
Si componantur geminantia nõ geminantur.
Do/sto/composita geminabunt:poscoꝫ disco.
Precurroꝫ notes:quoniam geminatꝫ repugno.
A si compositum dat in i:dabit eꝫ supino:
Ut probat inficio:sed debes demere/do/go.

Despondeo.
Remordeo
Reposco
Dedisco

Forma Quarte cõiugationis in Actiuo

In Indicatiuo

	Presenti audio audis audit		audim⁹ auditis audiunt
	ptõ impfecto audiebã as at		audiebamus batis bant.
In fri in	ptõ pfecto audiui isti iuit	In pli	audiuimus istis erũt vl ere
	ptõ pluscpfecto audiuerã as at		audiueramus atis erant
	Futuro audiam:audies et		audiemus audietis audiẽt

In Impatiuo

Iu fri in	Presenti audi audiat	In	audiamus audite audiãt
	Futuro audito tu audito ille	pli	audiam⁹ itote unto vl ũtote

In Optatiuo vtinam

	Pñti ꝛ ptõ ipfecto audirẽ res ret		audirem⁹ audiretis rent
In fri in	ptõ pfectõ ꝛ pl⁹ cꝫ audiuissẽ es et	In pli	audiuissem⁹ eris uissent
	Futuro audiam audias at		audiam⁹ audiatꝫ audiãt

In Coniunctiuo Cum.

	Presenti audiam audias diat		audiamus audiatis audiãt
	ptõ impfecto audirẽ res ret		audiremus audiretis rent
In fri in	ptõ pfecto audiuerim ris rit	In pli	audiuerimus ritis rint
	ptõ pluscꝫ audiuissẽ isses uisset		audiuissemus uissetꝫ uissẽt
	Futuro audiuero ris rit		audiuerim⁹ audiueritꝫ rint

In Infinitiuo

Presenti ꝛ preterito imperfecto audire
In preterito pfecto ꝛ plusqꝫperfecto audiuisse
Futuro auditum ire vel auditurum esse

Uerbum Impersonale. In. Indicatiuo

Presenti auditur
preterito impfecto audiebatur
In ꝑterito perfecto auditũ est vel fuit
ꝑterito pluscꝫ auditũ erat l fuerat
Futuro audietur.

In Imperatiuo in presenti audiatur. In Futuro auditor

In Optatiuo

Presenti ꝛ preteritrito imperfecto audiretur.
In preterito perfecto ꝛ pluscꝫperfecto auditum esset vel fuisset.
Futuro audiatur.

De notitia partium orationis.

In Coniunctiuo

*Presenti audiatur.
ptō impfecto audirē.
In ptō pfecto auditū sit vl' fuerit
ptō plusq̄ auditū eēt vel fuisset
Futuro auditum erit vel fuerit.

In Infinitiuo

In { pñti ⁊ ptō ipfecto audiri
ptō pfecto ⁊ plusq̄ auditū eē
Futuro auditū iri (vl' fuisse

Forma quarte coniugationis in passiuo

In Indicatiuo

*Pñti audior audiris vl' audire auditur — audimur audimini untur
ptō ipfecto audiebar baris vel are atur — audiebamur mini antur
In fri in ptō pfecto auditꝰ sū vel fui es vel ⁊c̄. — auditi sumꝰ vl' fuimꝰ ⁊c̄. In plurali
ptō plusq̄ auditꝰ erā vl' fuerā eras ⁊c̄. — auditi eramꝰ vl' fueramꝰ
Futuro audiar audieris vl' audiere ⁊c̄. — audiremur emini entur

In Imperatiuo

*Presenti audire audiatur — In audiamur amini audiantur
In fri in Futuro auditor tu auditor ille — pli audiamur audimior untor

In Optatiuo vtinam

In fri in { *Presenti ⁊ ptō ipfecto audirer audireris vel irere iretur
pterito pfecto ⁊ plusq̄ auditus essē vel fuissem eēnt ⁊c̄.
Futuro audiar audiaris vel audiare audiatur

In pli { audiremur audiremini audirentur
auditi essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis eēnt ⁊c̄.
audiamur audiamini audiantur.

In Coniunctiuo Cum

*Presenti audiar audiaris vel are atur — audiamur amini antur.
ptō impfecto audirer er vel ere retur — audiremur emini entur
In fri in ptō pfecto auditus sim vel fuerim ⁊c̄. — auditi simus vel fuerimꝰ In plurali
ptō plusq̄ auditus essem vel fuissē ⁊c̄. — auditi essemꝰ vl' fuissemꝰ
Futuro auditus ero vel fuero eris ⁊c̄. — auditi erimus vl' fuerimꝰ

In Infinitiuo

In { *Presenti ⁊ pterito imperfecto audiri.
preterito perfecto ⁊ plusq̄ auditū esse vel fuisse.
Futuro auditum iri.

*Participia { *Preteritum auditus
Futurum audiendus.

De irregularibꝰ ⁊ defectis. Ca. XXIX.

Ec de inflectione verboꝝ regulariū dicta intelligas: nam
b sunt alia verba irregularia/que ⁊ anomala dicuntur: q̄ in quibusdam tēpib⁹ ⁊ modis aliam a dictis habent inflectionem: nonnunq̄ etiaz in quibusdam modis et temporibus deficiunt. vt sunt hec que sequuntur. Sum volo: malo: nolo: fero: forem: edo queso: explicit: infit: inquit: iquam: inquio: ausim: vale. Verba d & ctiua.

salue:aue:odi:noui:cepi:memini:aio:faxo:cedo ꝛ fio. Hoꝝ irregularitatē ꝛ defectū versus sequētes indicāt. Attamen huiꝰ verbi Sum/eum eo frequentius vtamur/integrā inflectionē subiūciā.

Inflectio huius verbi Sum.

In Indicatiuo

	Prēsenti Sum es est		Sumus estis sunt
	ptō impfecto erā eras erat		eramus eratis erant
In fri in	pretērito pfctō fui fuisti fuit	In plī	fuimꝰ fuistis fuerūt vl' fuere
	ptō plusqz fuerā fueras fuerat		fueramus fueratis fuerant
	Fututuro ero eris erit		erimus eritis erunt

In Imperatiuo

In fri in	Prēsenti Sis sit	In plī	simus sitis vel este sint
	Futuro esto tu/esto ille		simus estote sunto vl' sūtote

In Optatiuo vtinam

	Pñti ꝛ ptō ipfecto essem esses esset		essemꝰ essetꝭ essent
In fri in	ptō pfecto ꝛ plusqz fuissem es et	In plī	fuissemꝰ etis fuissent
	Futuro sim sis sit		simus sitis sint

In coniunctiuo Cum

	Prēsenti sim sis sit		simus sitis sint
	ptō impfecto essem esses esset		essemus essetis essent
In fri in	ptō pfecto fuerī fueris fuerit	In plī	fuerimꝰ fueritis fuerint
	ptō plusqz fuissē fuisses fuisset		fuissemus fuissetis fuissent
	Futuro fuero fueris fuerit		fuerimus fueritis fuerint

In Infinitiuo

	Prēsenti ꝛ ptō ipfecto esse		essendi
In	ptō pfecto ꝛ plusqz fuisse	Gerūdia	essendo
	Futuro caret		essendum

Supinis caret. Habet vnū pticipiū pñtz tpis. s. ens. Hac forma inflectunt ꝛ eius cōposita. ipsa tñ gerūdia nō habēt: nec pticipia. trib⁹ demptis: scz prēsum/possum/ꝭet absum. Uñ: Dic absēs pñs: dic potuisse potens. Assum vero in impatiuo habet ades vel assis. Dis. Ad alia perge. Magi.

Dat volo vis vult et volumus vultis sine norma.
Jussio deficiēs: capit ex optante futurū...
Dat primo vellem/dat fine velim modus optans.
Hec socijs repete: supinus dat tibi velle.
Hinc finem demas: per ternam cetera formas.
Dic malo primum raro formare futurum.
Jura tenere patris per cetera tempora dicis.
Nolo patrem sequitur. tamen imperialis habetur.
Noli/nolite/nolito/toteqz lunto.

De noticia partiū orationis

Dat presens primi fers fert: fertisq; secundi. Fero
Presens fer ferte: frrto fertote futurum.
Dat terni presens ferrem: socium sibi iunges.
Dat quinti ferre presens: eadēq; notate.
Tempora passiuo: ferris ferturq; notentur. Forem.
Ferreq; dehinc fertor: ferrer ferriq; sequuntur.
Ad morem terne fero cetera debet habere.
Tempora terna forem dabit: et fore. cetera sperne
Rem dat res/ret/rer*/remus caret atq; foretis.
Es est ac esse dat/edo tibi cetera terne. Edo
Ad plures edite dic/plures dant tamen este.
Ac estur formatur passiuo/sic editur dat.
Quesumus ex queso retinēs/nil plus dare quero. Queso
Explicit explicium presentis infit et inquir. Explicit
Inquam presentis est/ꝛ quādoq; futuri. Infit Inqt
Inquio quis inquit/pluralis imus dabit untq; Inquam
Am tm̄ dicunt es/ꝛ donare q; futurum. Inquio
Et presens inque semper dabit imperiali.
Is it declines ausim/pluraliter ausint. Ausim
Deq; vale quidam dixere valete valeto. Vale
Atq; valetote/quinto dixere valere
Processu simili salu formatur/aueq;. Salue
Bis duo sunt odi/noui/cepi/meminiq;. Aue
Que retinent sensum presentis preteritiq; Odi Noui
Que formantur ab his pariter sensum duplicabunt. cepi: memini
Datq; memētote memini/dabit ante memento.
Aio dicis it/unt plurali sociamus. Aio
Dic simul aiebam bas bat/pluraliter: atq;
Inuenitur ai presen imperatiui
Et faxo faxis faxit. sic ꝛ cedo pro dic Faxo
Dat fio fierem fieri/dat cetera terne. Cedo
Optans futurum presens dabit imperialis. Fio
Dic duc fac ꝛ fer ꝛ que componis ab illis.
Cum facit a verti e in i/verbi regula seruit.
In ui preteritum de se data tempora quedam
Sincopat/hinc demas dissyllaba quodq; fit inde.
Inuenies nosti flesti flasti quoq; sciisti.

De quibusdam alijs defectiuis. Magi.

Sūt nōnulla alia ꝟba ptīs/ꝛ aliq̄ supīs carētia. Di. ꝛ hęc enūera Magi. Respuo/cerno/luo ꝓprijs caruere supinis:
Et linquo/satago/compesco/lamboq̄ lingo/
Ambigo cum metuo/timeo simul vrgeo/glisco/
Caluoq̄ cum renuo/discoq̄ tremo quoq̄ posco.
Ango cum viso/sugo coniungere debes.
Estuo/sterto/mico/rudo/strido/strideo/psallo:
Et conquinisco/parco/quibus addito dego.
Horreo/scando/pauet/mando/scabo q̄q̄ scalpo.
Preteritis refert/miseret/tedetq̄ carebit.
Atq̄ carent impersonalia cuncta supinis.
Sed placitum/licitum/delectatū/libitūq̄.
Atq̄ misertum/pertesum solummodo formas.
Atq̄ carēt hec preteritis ꝓprijsq̄ supinis.
Polleo cum fido/furio/ferio/simul addo.
Glisco/fero/timeor/metuor/tollor quoq̄ linquor.
Cerno sic sisto vescor medeor reminiscor.
Dic inceptiuam meditatiuamq̄ carere:
Esurijt tamen inuenies ꝛ parturierunt.

Et tantum de verboꝝ coniugatiōe: ad formā stilum vertamus

De forma verborum. Capi. XXX. Dis.

Forma siue species ꝟboꝝ Primitiua Deriuatiua.

Forma verboꝝ q̄ē? Ma. Forma siue spēs ꝟboꝝ duplex est. s. ꝑmitiua/ꝛ deriuatiua. Dis. Primitiuę speciei q̄ sūt? Ma. Quę ab alijs nō descēdunt. vt lego. ferueo. ꝛ hęc oīa dicūt̄ formę ꝑfectę ꝟba. Dis. Deriuatiuę spēi verba q̄ sūt? Ma. q̄ ab alijs descēdūt: aut a verb/aut a noīb. Et hęc sūt sextuplicia. scz inchoatiua/meditatiua/desideratiua/frequētatiua/diminutiua/ꝛ imitatiua. Dis. Inchoatiua q̄ sunt? Mag. Quę initiū actꝰ aut passiōis suoꝝ ꝑmitiuoꝝ ꝓcāt. Aut forte veriꝰ ꝓcāt idē qđ ꝑmitiua sua cōposita cū fio. vt calesco. i. calesco/vl' incipio calere. liq̄sco: id est liquefio/aut incipio liquere. Et hęc formant̄ a secūda ꝑsona pñtis indicatiui singularis numeri ꝑ additionē co. vt cales/addēdo co/fit calesco. Hoc tñ nō facit hiasco: sed hisco. sic ꝛ eiꝰ cōpositū. vt ꝺhisco. misereor fac̄ miseresco. Sūt aūt oīa īchoaīta tertię ꝯiugatiōis ꝛ neutra/ꝑteritꝫ ꝛ supinis carētia. Ueꝝ ista ꝟba: caneo/seneo/īnoteo/dulceo/euaneo/matureo ꝛ sil'ia ab vsu recedētia: sua ꝑterita ꝺriuatiuis eoꝝ reliq̄rūt. vt senui senesco. q̄eui req̄esco. Di. Meditatiua q̄ sūt? Ma. Quę meditatiōes siue actꝰ suorū primitiuoꝝ significāt; vt esurio; id est meditor edere. Quidā tñ

Deriuatiua sextuplicia

Inchoatiua.

Meditatiua

grāmaticoꝝ (ꝛ fortasse nō ab re) hęc eadē ꝟba desideratiua dixere. Uñ esurio. i. cupio siue desidero edere: ñ cogito edere. Formāt aūt oīa talia ab vltimo supino ꝟbi ꝑfecti ꝑ additionem rio. vt lecturio esurio ꝑturio. Et sūt ꝯiugatiōis q̄rtę/ptis ꝛ supinis carentia. ꝓter esurio ꝛ ꝑturio. Di. Desideratīa q̄ sūt? Ma. Quoꝝ significatio ꝑ īfinitiuū sui ꝑmitiui ꝛ ꝟbū cupio exꝑmi pōt. vt facesso. i. cupio facere. ꝛ hęc oīa ī so terminā̄t: ꝛ geminā̄t s. dēptꝫ accerso: ꝛ q̄ ab vltīo supino descēdūt. qđ simplici s scribit̄. vt viso visis visere. Et sūt tertię ꝯiugationis. vt viso facesso capesso a capio/lacesso a lacero/accerso ab accio/arcesso ab arceo. Di. Freq̄ntatiua q̄ sūt? Ma. Quę actꝰ sui ꝑmitiui freq̄ntiā ꝟcāt. vt agito id freq̄nter ago/legito. i. freq̄nt̄ lego. Et oīa hęc sūt ꝯingatiōis ꝑmę: ꝛ formant̄ ab vltimo supino/mutādo u ī o. vt curso a cursu. Si aūt ꝑ nultīa supini nō dissyllabi habeat a lōgā/a in i correptā vertit̄. vt volatu volito: clamatu clamito. ꝛ si ꝟbū ꝑfectū hūerit gi ī ptō: freq̄ntatiuū ñ a supino/sꝫ a scđa ꝑsona pñtꝫ īdicatiui singl'arꝫ nūeri descēdit/abiecta s ꝛ addita illa syllaba to. vt agito: legito: dicimꝰ ꝛ lectito. visito a video venit: qđ format viso as: a q̄ visito. a q̄ro q̄rito. scribo scriptito/fluctuo fluctо/seq̄r sector: ęgreo ęgroto: scio scito: scitor sciscitor: q̄so q̄sito descēdit. Dis. Diminutiua q̄ sūt. Ma. Quę ī lo desinūt: ꝛ suoꝝ ꝑmitiuoꝝ diminutionē ꝟcāt. vt a sorbeo sorbillo. i. parū sorbeo. a garrio garrulo: caluo cauillo ꝓ caluillo. a catulo catillo ꝛc̄. Di. Imitatiua q̄ sūt? Ma. q̄ imitatōez alicuiꝰ ī moribꝫ/aut officio īportant. vt a p̄re patrisso. a poeta poetor. Sunt ꝛ alię ꝟboꝝ đriuatiōes. vt a ꝟbo albo venit albico. a vello vellico. ab aduerbio ꝑendie ꝑendi..o as. a cras ꝓcrastinor. ab ītra venit ītro. a sup supo: ꝛ sic đ alijs. Sꝫ hęc oīa acuratiꝰ ꝑq̄rere/maiorꝫ fortasse laborꝫ q̄ꝫ vtilitatꝫ ē. Relicto itaqꝫ ꝟbo/ꝑticipiū trāscurramꝰ.

Desideratiua.

Frequentatiua.

Diminutiua

Imitatiua oīa huius forme verba so geminant s per totā inflectionē. q̄nq̄ꝫ tñ ꝑꝫ scribunt̄.

De Participio. Capi. XXXI. Dis.

Participium

Participiū q̄dē? Ma. Parsoratiōis ꝑtē capiēs a noīe/ꝑtē a ꝟbo/ꝛ ꝑtē ab vtroqꝫ. accipit eī a noīe gña ꝛ casus: a ꝟbo tꝑa ꝛ significatiōes: ab vtroqꝫ numerū ꝛ figurā. Hinc ꝑticipiū nō absurde đr. Nō tñ ītelligas ꝑticipiū a noīe ꝛ a ꝟbo dicta accidētia sic recipe/vt nomē ꝛ verbū ea amittāt: sed q̄r ꝑticipiū hꝫ accidētia q̄busdā accidētibꝫ noīs ꝛ verbi ī specie sil'ia. Dis. Quare hęc parsoratiōis a grāmaticis assumpta est? Ma. Hoc duplici de cā factū arbitrare. s. cā breuitatis: ꝛ necessitatꝫ. Breuiꝰ em̄ đr legēs disce/q̄ꝫ lege ꝛ disce: sic currēs mouet̄/succinctiꝰ đr: q̄ꝫ ille q̄ currit mouet̄. Et hanc q̄ꝫ ꝛ sil'em sine ꝑticipio haud ꝓprie exꝑmere possumꝰ orōnē: Mulieres se ornāt ne hoīes vidētes eas derideāt: non aūt dicere conuenit: ne hoīes eas videant ꝛ rideant. nam qui eas derident necessario vident. Dis. Unde facile cognosci potest quę vox participium sit? Magister. Ex terminatiōe ꝛ vulgari. Disci. Quomō terminatione? Magi. Quia omne participiū

Participij cognitio.

terminat̃ aut ĩ ans/ens/rus/tus/sus/dus/vel xus. Dis. Quõ vulgari? Magi. Quia om̃e participiũ vulgarizatur ꝑ ende. vt ea q̃ terminant̃ in ans vel ĩ ens. dicit̃ em̃ legẽs/lesende: amãs lieb habende. Aut vulgarizat̃ ꝑ ist. vt ea quę in sus/tus vel xus terminant̃. vt visus est: ist gesehen. lectus est: ist gelesen. flexus est: ist gebogen. Aut vulgarizat̃ per wirdt: si in rus terminat̃. vt lecturus: wirt gelesen. Aut ꝑ werden: si in dus terminat̃. vt legendus: werden gelesen. Cognoscit̃ ⁊ per accidẽtia sua. Dis. Participio q̃t accidũt? Magi. Octo: scz figura/numerus/ꝑsona/genus/casus/declinatio/tẽpus/⁊ significatio. De numero autem/figura/genere ⁊ casu ⁊ declinatiõe participiorum dicendum quemadmodum in nomine dictũ est. per easdem enim regulas/genera ⁊ declinationes participiorũ habent̃ per quas ⁊ noim. Dis. Tempora participiorũ quot sunt. Ma. tria: scz pręsens/ptm̃/⁊ futurum.

Terminationes participiorum.

Accidentia participij.

Tempus

Dis. Quod participiũ est p̃sentis tp̃is? Mag. qđ terminat̃ in ans/vl' in ens. Dis. qđ est tp̃is futuri. Ma. qđ terminat̃ in rus vl' in dus. Di. Qđ ẽ pręteriti? Ma. qđ terminat̃ in tus/sus/vl' in xus: ⁊ in uus vnũ/vt mortu⁹. Exẽpla patẽt supra. Nõ tñ ꝑticipiũ alicuius tp̃is iudicat̃/qr tp̃s ꝑcat: sz qr actionẽ vel passionẽ in terto tp̃e factã aut futurã demõstrat. hę ꝟo voces q̃ tp̃s ꝑ se significãt nõ ꝑticipia/sed nomĩa sunt. vt ann⁹/dies/mẽsis/hora. Dis. Significatiões ꝑticipioꝝ quot sũt? Ma. q̃nq̃: adinstar geneꝝ verboꝝ. s. actiualis: passiualis: neutralis: deponẽtal': ⁊ cõis. Participiũ em̃ eiusdẽ est significatiõis cui⁹ gñis ẽ ꝟbũ suũ a q̃ đscẽdit. A ꝟbo em̃ actiuo ꝑticipiũ descẽdit/qđ in ans ens vel rus terminat̃.

Significationes participiorum

Di. ꝑ quẽ modũ? Ma. Participiũ in ans vl' ĩ ens terminatũ venit a p̃ma ꝑsona ptĩ ĩꝑfecti modi ĩdicatiui mutãdo bã vl' bar in ns. vt amabã amãs: legebã legẽs: loq̃bar loq̃ns. Excipiũt̃ iens ⁊ q̃ens ꝑticipia ab eo ⁊ queo: nã hęc mutãt bã ĩ ens. Participiũ ꝟo ĩ rus termĩatũ format̃ ab vltĩo supino addẽdo rus. vt a lectu lecturus. A neutro đscẽdũt hęc eadẽ ĩ spẽ q̃ ab actiuo. vt a sto vẽit stãs: ⁊ statur⁹. Neutra tñ q̃ trãsitiua sũt q̃ttuor ꝑticipia de se formãt. vt aro habet arãs/arat⁹/rus/⁊ dus: ⁊ ab orior/oritur⁹: ⁊ a morior moritur⁹. Sz neutra passiua tria hñt ꝑticipia. vt gaudeo hz gaudẽs/gauisus/surus. fio fiẽs fact⁹ ⁊ factur⁹. Sic ⁊ q̃dã pure neutra tria hñt ꝑticipia. vt carẽs cassus caritur⁹ ⁊c̃. Di. q̃ ⁊ q̃t ꝑticipia veniũt a ꝟbo passiuo? Ma. ea q̃ ĩ tus/sus/xus/⁊ dus terminãt̃ h̃ mõ. Participia ĩ tus/sus ⁊ ĩ xus formãt̃ ab vltimo supino addendo s. vt amatu amatus. visu visus. nexu nexus: ⁊ a morior mortuus. Sed ꝑticipiũ in dus futuri tp̃is format̃ a gtõ singulari participij pñtis tp̃is mutãdo tis in dus. vt a legẽtis legendus. Dis. a verbo deponẽti q̃ veniũt? Ma. Pręsens/ptm̃/⁊ futurũ in rus. vt loquor/loquẽs/locutus/⁊ turus. A ꝟbo ꝟo cõi q̃ttuor. s. pñs ptm̃ ⁊ duo futura. vt a criminor venit criminans/criminat⁹/criminatur⁹ et criminãdus. Hec tñ in significatiõe drñt; vt hęc carmi

na habẽt. Uerbũ cõe q̃uis agat ⁊ patiat̃: Ast ꝑ ans/ens/rus/sola actio significat̃. Dus solũ patit̃: ꝑ tus vtrũq; signatur. Sil'r et a ꝟbis passiuis qñq; descẽdũt ꝑticipia actiue significãtia. vt falsus discret⁹/iurat⁹/circũspect⁹/cõsiderat⁹/disert⁹/caut⁹/argut⁹/cõtent⁹/tacit⁹/ꝓfusus/⁊ adult⁹. Rursus sunt q̃ in voce actiua passiuã hñt significationẽ. vt euidẽs/vapulãs. Sil'r ⁊ q̃dã noĩa participijs similia sunt. vt brachat⁹. caligat⁹. togat⁹. hirsut⁹. cornutus. litterat⁹. astut⁹. polit⁹. stellat⁹. comat⁹. ocreat⁹. galeat⁹. tunicat⁹. manicat⁹. A ꝟbis ĩpsonalib⁹ ñ veniũt ꝑticipia: dẽpto ꝑtesus a tedet (qđ tñ nõ esse videt̃) pęnitẽs a pęnitet. Alia aũt: vt pudẽd⁹/dolẽdus ⁊c̃. poti⁹ noĩa q̃ ꝑticipia cẽsenda sunt. Sic ⁊ plura alia q̃uis ꝑticipialẽ vocẽ habeãt: tñ noĩa sunt: quia sine tꝑe sunt. Uñ quinquies participiuz in noĩs naturã transire grãmatici voluere. Primo tꝑis amissione. vt amans vini: ibi amãs valet/qui amore captus ẽ. Sil'r ⁊ sequẽtia noĩa sunt. vt accidẽs. antecedẽs. consequens cõtingẽs. decẽs. cõueniẽs. ꝓsens. cõtinẽs. oriens. occidẽs. ⁊ ꝓfluens ꝓ flumine vel aqua pluuiali. Et hęc oĩa neutra sunt et substãtiua. trib⁹ vltimis demptis: q̃ sunt masculina. Secundo fit ꝑticipiũ nomẽ cõparatione. vt amans amantior amãtissim⁹. Tertio cõpositione: si scz cũ dictione cõponit̃ cũ qua verbuz suũ cõponi nõ põt: vt indecẽs/indoct⁹. Quarto mutatione cõstructionis: qñ scz cõstruit̃ cũ alio casu q̃ verbũ a quo descẽdit. vt amãs virtutis: amans laudis. Quinto fit participiũ nomẽ mutatione significati. vt amandus: qñ significat nõ eũ qui amabit̃/sed qui dignus est amari. Sic laudãdus: id est dignus laudari. Et si bene iudicaueris/oẽs hi modi sub vno possunt cõprehẽdi: scz tꝑis amissione. Qualitercũq; em̃ ex voce participiali nomẽ fiet/tẽp⁹ amittit. Nã tẽpus nomini non accidit. Pręgnans/participiũ esse videt̃. Sic decursus/erratus/laborat⁹ ⁊c̃. quę verba in vsu nõ habẽt. Sed de his finem faciens ad partesorationis indeclinabiles propero: quarum primã aduerbium diximus.

Participiũ fit nomen quinquies

De Aduerbio quinta parteorationis. Capi. XXXII. Discipulus

a Duerbiũ q̃d est? Mag. Est parsorationis q̃ adiecta ꝟbo significationẽ ei⁹ explanat atq; ĩplet. Dicit̃ autẽ aduerbiũ ꝓ aduerbũ: qꝛ iuxta ꝟbũ suũ ponit̃. Dis. Aduerbiũ ꝑ q̃d facili⁹ cognoscit̃? Mag. Per accidẽtia ꝓꝓria. Dis. Quę ⁊ quot sunt ista? Mag. Tria. scz Significatio: Cõparatio ⁊ Figura. Dis. Significationes aduerbiorũ q̃t sunt? Mag. Multę. sunt em̃ Quędã aduerbia loci. vt hic/ibi/illic: inde q̃ q̃ vnde et vbi: foras int⁹ foris istic/sicubi/necubi/alicubi: vbiq;/vbicũq;/ibidẽ/alibi/inibi/huc/illuc/nequo/siq̃/quoq̃/quo/aliq̃/alio/q̃cũq;: eo intro hinc/illinc/istinc/alicunde/vndiq;/vndicunq;/hac/illac/istac/

Aduerbium

Accidentia aduerbij

Significationes aduerbiorum

quorsuz/istorsũ/retrorsũ/antrorsũ/sursum/deorsũ/dextrorsũ/si
nistrorsũ/illorsũ/nequorsũ/siquorsũ/aliquorsũ/q̃usqz/hucusqz
illucusqz/istucusqz sup̃ ⁊ infra/supi⁹ inferi⁹/eminus /cõminus.
Quidã etiã noĩa locoꝝ sine p̃positionib⁹ posita aduerbia esse vo-
lunt. vt sũ romę. pergo vlmã ⁊c̃. Alia sũt aduerbia tp̃is. vt hodie
heri/nũc/nuper/cras/aliqñ/olim/mox/iã/cũ/dũ/semp̃/mane/
dudũ/modo/tũc/sero/semp̃/nudiusterti⁹ (vorgester) nudiusq̃rt⁹
(ee vorgestern) nudi⁹ q̃nt⁹ vl' sext⁹ nõdicit̃. Perendie (vbermorn)
Pridie (des tags daruor) Postridie (des tags dar nach) Quoti-
die: qđ p̃ q nõ p̃ c scribit̃: Protin⁹ tp̃is (schnel) ꝓtin⁹ loci ẽ) võ ver-
rẽ) Aut nũeri: vt semel b̃ ter q̃t̃ sępe frequẽt̃: q̃ties toties ml'tocies
sine n. binies triĩes q̃nq̃es sexies millesies ⁊c̃. Aut negãdi: vt haud
ñ neqz neq̃q̃z neutiq̃z minĩe nll'otiẽs. Aut affirmãdi. vt etiã q̃dni cer
te certo ꝓfecto nimirũ sane q̃ ꝓpe qui q̃nĩmo. Aut d̃mõstrãdi. vt en
ecce. Et s̃m q̃sdã eccũ eccã ellũ ellã. Sed hęc in supioribꝫ inter ꝓ-
noĩa locari placuit: qm̃ declinabilia sunt: vt patuit. Aut optandi.
vt vtinã osi/odas. Aut hortãdi vt eya/age/agedum/sodes/mi/
amabo media correpta. Aut ordinis. vt deinde/deinceps/ p̃mit⁹
decętero/postq̃z tum/itẽ. Aut ĩterrogãdi: vt cur: q̃re q̃zobrẽ an ne:
vtrũ. nõne qđ affirmat: nũq̃d aũt negat. Aut sil'itudinnis. vt q̃si
ceu ferme tãq̃z velut veluti sicut sicuti vt vti quẽadmodũ instar.
Aut q̃litatꝫ. vt docte pulchre bene male ꝓperã. i. praue vl' ꝑuerse.
Aut quãtitatis vt multũ parum modicũ minimũ minime valde.
Aut dubitãdi. vt forsan forsitan fortassis vel fortasse. Aut ꝑsona-
lia. vt mecũ tecũ secũ nobiscũ vobiscũ. Aut vocãdi. vt heus heho
ehodũ. Aut respõdẽdi. vt heu. Aut separãdi. vt seorsũ trifariã mul
tifariã vtrinqz singillatim separatim noĩatim distinctim. Aut iu-
randi vt pol edepol castor hercule mediusfidius. Aut eligẽdi. vt
simul vna pariter adinuicẽ mutuo. Aut ꝓhibẽdi. vt ne. Aut euen
tus. vt forte fortuitu. Aut cõparãdi. vt magꝫ min⁹ tanq̃z maximũ
minimũ minime tam. Aut intẽdẽdi. vt penit⁹ prorsus oĩno subito
ilico adeo cõtinuo admodũ valde a ꝓprime repente ferme. Aut re-
mittẽdi. vt paulatim sẽsim tractim vix fere pene ferme pededẽtim
paulisp̃ ꝓpe ꝓpemodũ. Aut excludẽdi. vt tm̃ tm̃modo solũ solũmo
do dũtaxat. Aut reduplicãdi. vt inq̃ztũ ea rõne. Aut cõcedẽdi. vt
esto sane. Aut ęstimãdi. vt caro vili. Aut diminuẽdi. vt clanculuz
paululũ. Aut modificandi. vt possibilit̃ ĩpossibilit̃ cõtingẽter ne-
cessario vero ⁊ falso. Itẽ ⁊ p̃põnes sine casuali aduerbia sunt. vt
fui subt⁹. Sil'r cõiũctiões q̃dã ꝓ aduerbijs ponũt̃. Dis. Cõpara
Cõparatio tio aduerbioꝝ quõ fit? Mag. Per tres g̃dus cõpationis fere ad
ĩstar noĩm. vt male pei⁹ pessime. forte forti⁹ fortissime ⁊ cętera sil'r.
Figura Dis. Figura aduerbioꝝ q̃tuplex ẽ? Mag. Duplex sez simplex: vt
doctę ecõposita: vt indocte. quẽadmodũ dictũ est de noĩe. Scias
aũt p̃põnẽ aduerbijs addi ñ posse: nisi ĩ cõpositõe. vt ꝓinde debĩc:

vñ inepte dr̃: de mane ꝛc̃. Dis. Species aduerbioꝝ q̃ttuplex est? Mag. duplex. scz ꝑmitiua: vt clam. deriuatiua: vt clanculũ. Et d̃riuãt̃ adũbia a noĩe: vt docte. a ꝓnoĩe. vt illic. a v̄bo: vt a sto stati a p̃põne: vt extra/ab ex ĩtra vl' in. De his satꝫ: ad p̃pões trãseam⁹. Species

De Prepositione sexta parte orationis. Capi. XXXIII. Discipulus

p Repositio q̃d est? Mag. Est ꝑsoratiõis q̃ p̃posita alijs ꝑtib⁹ ĩ orone significationẽ earũ: aut cõplet/ vt ꝑpulchre: aut mutat/ vt indoct⁹. iniust⁹: aut minuit/ vt subtristꝫ. Dis. Prepositioni q̃t accidunt? Mag. Duo. scz deseruire casui: ꝛ ordo/ Dis. Cui casui seruiũt p̃põnes? Mag. actio/ aut abltio. Dis. Que p̃põnes deseruiũt actio casui? Mag. Sequẽtes. ad apud ante aduersus aduersum cis citra circũ circa ꝯtra erga extra inter intra infra iuxta ob pone per ꝓpe ꝓpter post scd̃m trans vltra retro p̃ter sup supra circiter vsqꝫ versus sec⁹ penes. Ex istis aliq̃ ꝯueniũt in significatiõe. vt aduersus ꝛ aduersũ. Attamẽ aduersus qñqꝫ ꝓ apud repit̃: vt Therenti⁹. aduersus te gr̃as habeo. i. apud te. Cis p̃ponit̃ noĩb⁹ ꝓprijs fluuioꝝ. Citra vero alijs. Contra inimicitiã/ erga vero amicitiã denotat. Circa scd̃m/ secus/ pone ꝓ iuxta poni solent. Pone ꝓ retro aduerbiũ est. Uergili⁹. Pone subit cõiunx. Circiter dicit circũstãtiã tꝑis ꝛ numeri. vt ãnos nat⁹ sũ circiter triginta. Extra ꝓ pręter poni solet. vt extra vnã auiculã. i. p̃ter vnã. Trãs valet vltra. Supra ꝓ vltra ponit̃: vt sup̃ ãnos tres. Sic penes valet apud. Disci. Que p̃põnes deseruiunt ablatiuo casui? Mag. sequẽtes A. ab abs absqꝫ cum corã clam de e ex pro pręꝓcul sub sine. tenus. i. iuxta vel vsqꝫ: q̃ etiã videt̃ deseruire vtriqꝫ casui. Sũt ꝛ p̃ter has q̃ qñqꝫ actio/ qñqꝫ vero ablatiuo casui deseruiũt. Dis. Que? Mag. In sub sup ꝛ subter vel subt⁹. Dis. Qñ deseruiũt actio casui? Mag. qñ iungunt̃ verbo ĩportante motũ ad locũ. vt vado in ecclesiã. Dis. Qñ deseruiũt ablatiuo casui? Mag. Qñ iũgunt̃ verbo signãti vel quietẽ: vel motũ in loco. vt sũ in ecclesia. spacior ĩ foro: ambulo in platea. Et lata est harũ significatio. Nã in/ qñqꝫ valet ad. vt cadit ĩ terrã. vel erga: vt in doctos sũ bñuolus. vel ꝯ: vt in hostes. vel inter. vt bñdictatu in mulierib⁹. in ꝑmis. i. inter ꝑmos. vel sup: vt augustin⁹ in Ioannẽ. i. sup ioaunẽ. Sil'r sub ponit̃ ꝓ ad locũ. vt postes sub ipsos nitunt̃ gradib⁹. vel ꝓ ꝑ. vt sub nocte. i. ꝑ noctẽ. vel ꝓ in: vt Arma sub aduersa posuit radiãtia quercu. Sup ꝓ sup̃. vt pugno super montẽ. i. sup̃. et ꝓ ꝯtra: vt monit⁹ sum sup hostẽ. Itẽ ꝓ iuxta. vt sedentes sup flumĩe. Itẽ ꝓ de. vt Multa sup Priamo ꝛc̃. Subt⁹ q̃dã nõ p̃põnẽ/ sꝫ aduerbiũ eẽ dicũt. Dis. Ordo p̃põm q̃ttuplex ẽ? Mag. triplex. scz p̃positiu⁹: subiũctiu⁹ ꝛ cõis. Dis. q̃ sũt ordinis p̃positiuę? Mag. q̃ casuali suo p̃ponũt̃ ꝛ postponi nõ pñt. vt ad apud. Subiũctiui v̄o ordinis sũt q̃ casuali postponunt̃. vt tenus.

Prepositio
Accña p̃positionis.
Prepositões deseruientes actio casui.
Therentius
Cis
Circa
Contra
Erga
Uergilius Ene.
Pone
Circiter
Extra
Trans
Supra
Prepões ablatio deseruientes.
Utriqꝫ deseruientes
In
Sub
Uergilius ij. Ene.
Super
Subtus
Ordo
Prepositiu⁹
Subiũctiu⁹

Possunt tñ ⁊ ꝑpõnes ꝑponi: vnde ⁊ ꝑpõnis nomen habẽt. dicim⁹ nãq; tenus pube/aut pubeten⁹. Cões sũt q̃ indifferẽter ⁊ ꝑponũt ⁊ postponunt suo casuali. vt ꝑ transtra ⁊ remos: aut/transtra ꝑ et remos. Id q̃z notãdũ: ꝑpõnes scz noĩbus alijsue dictionib⁹ iungi qñq; ꝑ cõpositionẽ: qñ scz cũ ipsis vnã partẽorationis cõstituũt. vt iniust⁹/abscondo. Hoc tñ nõ oĩb⁹ cõe est. Penes nãq; ⁊ apud nũq̃ cõponũt. ⁊ ediuerso/di/dis/re/se/am/con/nũq̃ separãt. Re liq̃ pene oẽs ⁊ cõponũt ⁊ separãt. sed diuerse. Nã ad/cõposita cũ dictione cui⁹ initiũ est c f g l n p r s t mutat d in similẽ. vt accurro: affero: aggero: alludo: ãnũcio: appono: arrideo: assurgo: attollo. Adbibo tñ dicit ⁊ adgredior apud Priscianũ ⁊ Vergiliũ. In pario d abijcit: vt aperio. Sil'r si dictas cõsonãtes mox alia sequit. vt aspiro ꝑ adspiro: ascendo ⁊c̃. Sic ⁊ in noĩe agnat⁹. Dicim⁹ tñ adsũ vel assũ. Geminari aũt ñ debet cõsonãs eadẽ sequẽte tertia: nisi q̃ sequit sit l vel r. vt acclamo/abbreuio. Circũ/cõposita dictioni cui⁹ initiũ vocalis ẽ: ĩtegra scribit ⁊ sine m ꝑfert. vt circũeo ꝑfert circueo. Cõposita vero cũ incipiẽtib⁹ ab c d f mutant m in n. vt circũcingo. circũdo. circũfluo. Ob sil'r ab ⁊ sub compositę dictioni cui⁹ initiũ ẽ r p c g m. mutãt b in cõsimilẽ: nisi ꝓpt coincidentiã/euphoniã/aut carmẽ aliter fiat. Ab cõposita cũ f manet integra. vt abfore. Et qñq; ĩ u mutat. vt aufero/aufugio. Ob retinet b cũ oĩb⁹ vocalib⁹ in cõpositione iũcta. dẽpta o. sequẽtib⁹ aũt c f g in sil'es trãsit. vt occupo. offendo. ogganio. In omitto ⁊ omutesco b abijcit. Et sub b mutat in f simili sequẽte. vt suffragiũ. Trãs cõposita dictioni cui⁹ initiũ i cõsonãs d vel n. abijcit ns. vt traijcio. traduco. trano. Abs aũt in cõpositiõe iungit tm̃ dictionib⁹ incipientib⁹ a p c t. vt absporto. abscõdo. abitineo. Extra cõpositionẽ vero iungit incipiẽtib⁹ a t ⁊ q. vt abs te/abs q̃libet. E ꝑponit dictionib⁹ incipiẽtib⁹ a cõsonãte. Ex vero his q̃ a vocali inchoant. Verũtñ e ⁊ ex differẽter cõponunt. Vñ e cõponit cũ dictionib⁹ q̃rũ initiũ ẽ v cõsonãs/i cõsonãs/d b g l m n r. cũ his aũt ex cõponi nõ põt. vt eueho/eijcio/ęduco/ebibo/egera/eludo/enitor/emineo/emo. in his cõsonãtes geminãdę nõ sunt. Inuenit tñ ex cũ l. vt exlex. ⁊ rursus ex cõponit cũ alijs cũ q̃b⁹ e nõ reperit. Attamen ex/si cõbinat cũ dictione cui⁹ caput est s. abijcit s. vt exurgo/exanguis qm̃ x includit s. Si aũt associata fuerit in cõpositione dictioni cuius caput ẽ f. mutat x in f. vt effero. Ab iungit incipientib⁹ a vocali. A vero incipiẽtib⁹ a cõsonãte n cõposita dictiõi cui⁹ caput ẽ l vel r. cõuertit n in similẽ. vt illudo irruo. Si aũt caput dictionis fuerit b p m. trãsibit n in m. vt imbibo/ĩpotẽs/ĩmunis. has em̃ cõsonãtes n ꝑcedere nõ põt: vertit sil'r interdũ ĩ m sola vocali sequẽte vt comedo a con ⁊ edo. Dis tm̃ cõponit cũ incipiẽtib⁹ a. c p s t q f ⁊ i cõsonãte. Si aũt in dictione cui dis cõponit mox alia cõsona seq̃tur/vnũ s abijciẽdũ ẽ. vt scindo/discindo. ⁊ in his q̃ ab f in-

Prepõis cõpositio cũ ceteris partib⁹ orationis.

Ad

Circũ

Ob

Ab

Sub

Trans

Abs

E

Ex

Ab

A

In

Dis

choank̄ s trāsit in f. vt differo. Di autē iungit̄ dictionib9 a reliq̄s cōsonantib9 sua habentib9 initia. vñ dicēdū ē dirūpo/nō disrūpo. Am sequēte f c q mutat m in n. vt anfract9 anceps anquiro. sed se quēte vocali int̄ponit̄ b. vt ambesus. Re cū dictionib9 a vocalib9 incipiētib9 assumit d. vt redūdo. Con cōposita dictiōi cui9 caput vocal̄ ē n ꝑdit. vt coerceo. Excipe comedo. Si āt dictōis initiū sit r mutat̄ n ī r. vt corrūpo. Et si ꝑncipiū ē l. mutat̄ ī eādē. vt colligo.

Di
Am
Re
Con

De Coniunctione septima parteorationis. Capi. XXXIIII. Disci.

Inter parteso-rationis iā ordine septimo Cōiunctio ē: quā definias. Mag. Cōiunctio ē ꝑsorationis q̄ cęteras coniungit ⁊ ordinat. Dis. Cōiunctioni q̄t accidunt? Mag. Tria. hęc. potestas/figura/⁊ ordo. Dis. Potestates cōiūctionis quot ⁊ q̄ sunt? Mag. Multę. Quędā em̄ dicunt̄ cōiūctiones copulatiuę. vt et etq3 at atq3 ac ast. Quędā sunt disiunctiuę. vt ve vel nec neq3 quoq3. Dis. Quō vocas cōiunctionē disiunctiuā: cū coniūgere ⁊ disiungere opponant̄? Mag. Hę voces cōiunctionis dictę sunt: eo ꝙ dictiones cōiūgāt inter se. Disiuuctiuę autē vocāt̄ q2 dictiones q̄s inter se cōiungūt respectu tertij separāt. vt petrus vel paulus legit. Quędā sunt cōiuuctiones expletiuę/aut completiuę: q̄ sc3 in orōne nulla necessitate/sed ornat9 gr̄a ponunt̄. vt quidē equidē nam nāq3 ꝟo videlicet sc3 autē porro licet sinautem sinaliter. Quędā causales sunt. vt si siquidē qñ qñquidem quinquinetiā q̄ten9 sin seu siue nā nāq3 ni nisi nisi si sed interea q̄3obrē ꝑsertim alioq̄n ꝑterea. Quędā sunt rōnales: q̄ sc3 dicti rōnē adiūgūt. vt ergo ideo igit̄ itaq3 em̄ etem̄ em̄uero q2 q̄propter qm̄ quoniāq̄dē q̄ppe nempe sc3 videlicet ꝓpterea idcirco. Quarū plures etiā illatiuę dici possent: q̄ sc3 ꝑposito antecedēte ꝯsequēs īferunt. Quędā aduersatiuę sūt. vt q̄3q̄3 q̄3uis etsi etiāsi tāetsi alioq̄n verꝝ modo licet sed ⁊c̄. Quędā sūt interrogatiuę vel dubitatiuę. vt vtꝝ an ne neue. Quędā diminutiuę/vt saltē. Quędā ordinatiuę. vt itē itēq3 tū cęterū ꝑterea. Nec absurdū videat̄ q̄sdā ī diuersis enumeratas potestatib9: nā si argute despiciant̄ ⁊ alię plures enumerari possent potestates: q̄s breuitatꝫ causa trāseo: cū parū aut nihil ad rē faciāt. Dis. Quotuplex est cōiunctionū figura? Mag. Duplex: videlicet simplex. vt nā. cōposita/vt nanq3. Dis. Ordo cōiunctionū q̄tuplex ē? Mag. Triplex. sc3 ꝑpositiuus/subiunctiuus/⁊ cōmunis. Dis. Quę sūt ꝯiūctiones ꝑpositiuę? Mag. At ast aut ac vel nec neq3 si quia q̄tenus sin seu siue ni ⁊c̄. Disci. Quę sunt q̄ subiungunt̄? Mag. Quidē q̄3 autē. etq3 ne ve. ⁊ hę tres vltimę ευκλιτικαι/hoc est encleticę vocant̄: q2 accentū syllabę īmediate ꝑcedētis sup se inclināt. Reliquę pene oēs cōes sunt in ordine. nā ⁊ ꝑponunt̄ ⁊ postponunt̄ frequēter.

Accūtia coniunctionis
Coniūctio
Potestas
Copulatiue
Disiunctiue
Expletiue
Causales
Rationales
Illatiue
Aduersatiue
Interrogatiue
Diminutiue
Ordinatiue
Figura
Ordo
Prepositiue ⁊ subiunctiue
Encletice

De interiectione octaua orationis parte. Capi. XXXV. Disci.

Interiectio. r Estat vt nunc demũ de octaua et vltima parte orationis/ quã interiectionẽ nominabas: disseras: Mag. Interiectio (q̃ tñ parsorationis distincta ab aduerbio apud gtęcos nõ tradit̃) est q̃ interiacet cęteris partib9 in oratione: ⁊ mentis affectũ significat. Est em̃ signũ affectionis erũpentis animi in vocem. Uñ q̃t sunt pturbati aut moti animi affectiones/tot sunt et interiectiones. Ob id q̃plures interiectiones oibus populis sũt cõmunes. nã quidquid anim9 mot9 interserit/quo detracto pfecta ⁊ integra manet oratio/interiectio est. Dis. Interiectionis q̃ sunt accidentia? Mag. Unũ tm̃: videlicet significatio. ⁊ hęc quidẽ multiplex est. Sũt em̃ iterie ctiones Quędã lugẽtis. vt heu mihi. Quędã cõmiserantis. vt ah silice in nuda. Quędã exclamãtis. vt o curas hominũ. Quędã execrantis. vt vach q̃ destruis templũ. Quędã gaudẽtis. vt euax. ho. Quędã timẽtis. vt hei. atat. Quędam indignãtis. vt proch iupiter. Quędã admirãtis. vt hem pape. Quędã ridentis vt hahahe. Quędã deridentis. vt hui tã cito? Quędã obiurgãtis. vt ah virgo infęlix. Quędã laudãtis. vt euge serue bone. Quędã vitantis. vt apage id est a me. Et sic de reliq̃s. Nam tot sunt (vt dixi) quot animi affectiones.

Significationes interiectionis.

Tractatus. II. De modo debito combinandi partesorationis. Ca. I. Mag.

c Ognitis itaq̃ singulis partibus orationis: earundemq̃ accidentibus; ad finẽ grãmaticę (qui est mentis concęptum debite exprimere) eas applicare opeꝝ reprecium est. Disci. Cedo/quo nam modo hoc fieri possit facilius. Mag. Eoipso: vt eas in debita accidentiũ conformitate coniungas. Sic em̃ ex lignis dolatis debiteq̃ iunctis: nõ modo mẽsa aut capsa/sed mẽsę capsęue pulchra forma resultat: ita ex partibus dictis debite iunctis: nõ modo oratio/verũetiã orationi forma (quã congruitatem dicunt) pullula Quod vt facilius dep̃hendas: nõnullas subijcere placuit regulas. quarũ Prima erit de combinatione adiectiui cũ substantiuo. Secunda relatiui ⁊ sui antecedentis. Tertia interrogatiui ⁊ respõsiui. Quarta nominis/ꝓnominis/⁊ participij cũ verbo. Quinta verbi cũ verbo. Sexta verbi cum aduerbio. Septima cõiunctionis cũ cęteris. Octaua erit de genitiuo. Nona de datiuo. Decima de accusatiuo. Undecima de vocatiuo. Duodecima de ablatiuo. Ultima de ordinatione omniũ dictorũ in expositione siue interp̃tatione totius orationis.

Cõbinationes congruitatũ.

De Combinatione adiectiui cum substantiuo. Capi. II. Disci.

Uę igit̃ est regula de cõbinatione adiectiui cũ substãtiuo?

q Mag. hęc. Adiectiuũ ⁊ substãtiuũ debẽt cõiungi sil̃i in genere/numero ⁊ in casu. vt albꝰ vir. ille vir. legẽs vir. Adiectiuũ tñ suplatiui gradus indifferẽter ꝯformat̃ substantiuo p̃cedenti: aut gtio sequẽti in genere. vt rosa est pulcherrimus vel pulcherrima floꝝ. Sil̃e est in q̃busdã participijs: vt/coluber est factꝰ vel facta mystica v̄ga. Sed in his nõ manet eadẽ sentẽtia. vt facile videt̃ in ista. verbũ ẽ factũ vel facta caro. Dis. Quid si duo fuerint substãtiua diuersoꝝ geneꝝ/ambo adiectiuũ p̃cedẽtia? Ma. Tũc adiectiuũ cõformabit se cũ substãtiuo dignioris generis. Uñ si vnũ sit masculini/⁊ reliquũ fęminini/aut neutri generis: adiectiuum cõformabit se substantiuo masculini generis. vt petrus ⁊ barbara ⁊ mancipiũ sunt albi. Et si vnũ fuerit fęminini/alterũ v̄o neutri generis/adiectiuũ conformabit se fęminino. vt barbara et mancipiũ sunt doctę. Et hęc constructio a grãmaticis ꝯceptio appellata est. Dis. Sane intelligo. attamẽ adhuc in numero videtur discrepare. Mag. Hęc discrepãtia ꝑ hoc tollit̃: ꝙ geminatũ singulare ęq̃pollet plurali numero. Dis. Quid si duo substãtiua diuersoꝝ numeroꝝ iuncta fuerĩt vni adiectiuo? Mag. Tũc adiectiuũ ꝯformabit̃ viciniori. vt Caper tibi saluus ⁊ hędi. Sil̃iter etiã in genere fit. vt turbatꝰ est rex ⁊ oĩs hierosolyma cũ eo. Et hęc cõstructio zeuma dicit̃. Animaduertendũ q̃z/adiectiuũ partitiuũ (qđ scz partẽ alicuiꝰ multitudinis denotat) cũ substãtiuo multitudinẽ significante sub diuersitate ⁊ numeri ⁊ casus posse cõiungi. vt vna soroꝝ/vnus fratrũ. Distributiuũ q̃z masculinũ etiã fęminas cõpręhendit. vt: Pronus vterqꝫ iacet. de petro dic helenaqꝫ. Similiter: q̃cunqꝫ vult saluꝰ esse: nõ tm̃ đ viris/sed ⁊ đ mulieribꝰ dictũ est. Hęc autẽ: duodecim milia signati/⁊ similes per antithesim excusant̃. Sed de his ad p̃sens sufficiat.

Combinatio adiectiui cũ substantiuo

Cõceptio.

Vergilius in bucolis:

Zeuma

De Combinatione relatiui ⁊ sui antecedentis. Capi. III. Mag.

Pro intellectu regulę secũdę/quã relatiui ⁊ antecedẽtis eẽ volui: intelligenduz. Relatiuũ id esse/qđ ante latę (id est prius dictę) rei recordatiuũ est. Et est đuplex: scz substãtię ⁊ accidẽtis. Dis. Quod est relatiuũ substãtię? Mag. Quod refert rem habentẽ se ꝑ moduz substantię. vel quod refert rem significatam per nomen substantiuum. vt qui q̃ qđ/suus ipse sui/hic alter is idem ille alius reliquus ambo vterqꝫ ⁊ cętera. Disci. Quod est relatiuũ accidentis? Mag. Quod refert rem significatam per nomen adiectiuũ. vt talis qualis/tantus quantus ⁊c.

Relatiuum substantie.

Accidentis

Et quodlibet horũ duplex est: videlicet identitatis ⁊ diuersitatis.

Dis. Quę dicunt̃ relatiua identitatis? Mag. Quę accipiunt̃ ꝑ eadẽ re cũ antecedẽte ad qd̃ referunt̃. vt ille iste talis q̃lis ⁊c̃. Et int̃ relatiua idẽtitatis subsiãtię/ vnũ ẽ reciprocũ: qd̃ scz significat substãtiã agentẽ ꝑ modũ patientis. vt sui sibi se. vt petr⁹ ꝑcutit se. Identitatis reciprocũ

Dis. Quę sũt relatiua diuersitatis? Mag. Quę accipiũt̃ ꝑ alia re q̃z antecedẽs ad qd̃ referunt̃. vt petrus ẽ alb⁹/ ⁊ alteri⁹ modi est plato. His intellectis ẽ regula tal'. Relatiuũ substãtię/ ⁊ suũ antecedẽs debẽt ꝯformari ĩ genere ⁊ in numero. vt petr⁹ currit/ ⁊ ille mouet̃. Et si ꝯueniãt qñq3 in casu/ aut etiã in ꝑsona: hoc ideo est/ qꝛ talia sortita sunt v̄ba. Plerũq3 tñ nõ antecedenti/ sz sequenti substãtiuo ĩ numero ⁊ genere correspõdet: cũ scz sequens substantiuũ se habuerit ad antecedẽs vt mai⁹ cõe: aut vt min⁹ cõe. vt ip̃m est flumẽ/ quã ꝓximã ciuitati nr̃ę dicim⁹ esse aquã. Est loc⁹ in carcere qd̃ tullianũ appellat̃. Dis. Quid si duo sint añcedẽtia/ ⁊ genere diuersa? Mag. Si significãt res sexu differẽtes: relatiuũ conformabit se antecedẽti gñis p̃ncipalioris/ quẽadmodũ dictã ẽ de adiectiuo ⁊ substãtiuo. vt petr⁹ ⁊ catharina legũt q̃ me diligũt. In reb⁹ aũt sexu nõ differẽtib⁹ relatm̃ refert̃ ad ꝓximius. vt lapides ⁊ ligna q̃ emi. Inuenies tñ qñq3 relatm̃ neutro antecedẽti ꝯformari. vt ĩ ps̃. Uirga tua/ ⁊ bacul⁹ tu⁹ ipsa me cõsolata sunt. Et sil'r accidit cũ antecedẽs collectiuũ fuerit (qd̃ scz ĩ voce singulari multitudinẽ denotat) tũc em̃ relatm̃ ad rem signatã potius q̃z ad vocẽ noĩs respicit. vt est bona gens/ de⁹ ẽ ꝓtector eoꝝ. Hoc idẽ int̃ adiectiuũ ⁊ substãtiuũ ꝯtingit. vt ꝑs hoĩm validi. Aduertendũ q̃z in omni possessiuo gtm̃ sui p̃mitiui ĩclu[illegible]: cũ q̃ relatm̃ in genere ⁊ numero ꝯformat̃. vt meã miseriã defles/ q̃ varijs circũdor ꝑicul'. Idẽ est de adiectiuo ⁊ substãtiuo. vt mea soli⁹ opa/ solius. i. mei solius. tuã ipsi⁹ animã ꝑtrãsibit gladi⁹. i. tuij ipsi⁹. Ponit̃ em̃ ipsi⁹ ibi discretiue: ⁊ nõ relatiue. Dis. Quę ẽ regula de relatiuo accidẽtis? Mag. Relatm̃ accidẽtis/ qꝛ scz p̃ter antecedẽs ꝓpriũ exigit substãtiuũ: cũ eodẽ poti⁹ q̃z cũ antecedẽte ꝯformabit se ĩ genere ⁊ numero: vt tales sunt aquę q̃lia vina. Idẽ est iudiciũ de h̃ relatiuo su⁹.

Cõbinatio scda relatiui substantiui et sui añcedẽtis

Dinersitatis

ps. xxij. b

Luce. ij. a

De relatiuo accidentis et suo añcedẽte

De Combinatione interrogatiui et sui responsiui. Capi. IIII. Disci.

Cõbinatio tertia interrogatiui ⁊ respõsiui.

Quę est regula tertia? Mag. est hęc. Interrogatiuũ ⁊ respõsiuũ si casualia fuerint/ ꝯformari debẽt in casu. vt q̃renti: Quis scribit? respõdẽdũ est: petrus. Q, si interrogatiuũ ⁊ responsiuũ cũ diuersis iungant̃ dictionib⁹: aut etiã cũ eadẽ/ non tñ eadẽ habitudine: in casu qñq3 diuersa erunt. vt q̃ liquore vas ẽ plenũ? respondet̃ vino vel vini. Et q̃renti: quẽ vides? respondere potes: petrus a me videtur. Aduertendũ quoq3 responsiuũ interrogatiuo nõ modo in casu/ verũ etiã in re debere correspondere. Uñ ad

q̄lis rñdendū est ꝑ noīa qualitatē significātia. vt talis: albus: do Qualis
ctus ꝛc̄. Ad quantus respondendū per nomina quātitatē signifi Quantus
cantia. vt tātus/magnus/bicubitus ꝛc̄. Ad quot/respōdet̄ per no Quot
men numerū importās. vt tot: duo: tres: q̄ttuor ꝛc̄. Ad quotus re Quotus
spōdet̄ ꝑ totus: aut ꝑ nomē importās ordinez. vt prim⁹: secūdus:
tertius ꝛc̄. Ad quotuplus respondetur totuplus/aut duplus/ Quotuplus
tripl⁹ ꝛc̄. Ad quotuplex: respōdet̄ totuplex: aut triplex: duplex: ꝛc̄. Quotuplex
Ad quotēnis: respōdet̄ totēnis: teriēnis: biēnis ꝛc̄. aut decē anno Quotennis
rū: viginti annoꝝ. Debēt aūt hęc oīa scribi ꝑ simplex t sicut primi
tiuū eorūdē/ quot. Ad cuias (qd̄ ñ tm̄ patriā aut nationē q̄rit/sed Cuias
etiā sectā) rñdendū est. Romanus: Italus: Gallicus. Et simil'r q̄
rēti: Cuias ph̄us es tu? rñdendū est: stoic⁹ platonic⁹ ꝛc̄. Ad cuius Cuius
cuia cuium rñdent̄ possessiua. vt cui⁹ est ensis? rñdet̄/euādri: aut
euādri⁹. Ad quāti/ rñdet̄/tāti: aut magni/parui: aut ꝑ abltm̄ p̄ci
um ꝓcātē. vt trib⁹ denarijs. Ad dictoꝝ clariorē intellectū sciēdū/
casuū diuersoꝝ diuersa eē signa q̄sitiua. Uñ quis q̄ qd̄ ꝛ qui: et in Quesitiua
lingua vernacula wer/welche/was sunt q̄sitiua noīatiui. Ad q̄ nominatiui
rñdēdū est ꝑ nomen qd̄ ꝑ ein/der/die/das vulgarizat̄. Quęsitiua Genitiui
aūt genitiui sunt/cui⁹ quoꝝ ꝛ quarū: ꝛ in lingua vernacula wes/ Datiui
vel welches/ꝛ welcher. Cui rñdendū ē ꝑ nomē qd̄ ꝑ des/vel derē
vulgarizat̄. Cui q̄bus ꝛ wem ꝛ welchem sunt signa datiui: quib⁹
rñdēdū ē ꝑ id qd̄ vulgarizat̄ ꝑ dem/der/denen/zuo. Signa accu Accusatiui
satiui sūt quē quā qd̄ quos q̄s q̄: ꝛ in lingua vernacula wen/wel
che/was. ad q̄ rñdēdū est ꝑ id qd̄ vulgarizat̄ ꝑ den/die/das. O si Uocatiui
gnū ē vocatiui: sed ꝑ vocatiuū nō fit q̄stio: veꝝ ad ip̄m poti⁹ oīs
dirigit̄ sermo. Signa ablatiui sunt: a quo/cū quo/in quo/ex quo Ablatiui
a quib⁹/cuz quib⁹/in q̄b⁹/ex q̄b⁹. Et in lingua vernacula in was/
mit was/vsz was/von wen/von welchen/mit welchen/in wel
chen/vsz welchen. Ad q̄ rñdet̄ ꝑ id qd̄ vulgarizat̄ ꝑ von/dem vel
denē/in den vel denē/vsz den vel denē/mit dem vel denen/o das
vel die. Casuū aūt vulgaria in supioriby tradidim⁹. Ad interroga Quesitiua ad
tiua ꝟo aduerbialia spāli mō rñdēdū est. Dis. Quō? Magis. uerbialia
Per aduerbia/aut noīa. Di. Da exēpla. Ma. Ad q̄ rñdet̄ ad Quo
uerbialiter. vt/eo illo foras intro huc illuc istuc. Noīaliter ꝑ ꝓpria
noīa ciuitatū aut ꝓuinciarū ī actō sine p̄pōne. vt Ulmā/Uiennā.
Per appellatiua ꝟo rñdet̄ ī actō mediāte p̄pōne ad. vt ad eccl'iaz
Dēptis q̄ttuor: videlicet rus/dom⁹/humus/militia: q̄ vbiq; in re
spōsione naturā ꝓprioꝝ seruāt. Ad qua rñdet̄ ꝑ aduerbia/hac il Qua
lac istac foras. Noīaliter ꝑ ꝓpria noīa ciuitatū ꝛ in abltō sine p̄pō
ne. Per appellatiua ꝟo ī actō mediāte p̄pōne/ ꝑ. Ad vbi rñdetur: Ubi
Ibi hic illic istic ꝛc̄. Noīaliter ꝑ ꝓpria noīa in gtō: vt Ulmę. ꝑ appel
latiua in ablatiuo mediāte p̄pōne in. vt in eccl'ia. Ad vnde respō Unde
detur hinc illinc istinc inde. Nominaliter per propria in ablatiuo
sine p̄pōne. vt Ulma. Per appellatiua ī ablatiuo mediāte p̄pōne

Quorsum de. vt de forꝫ. Ad q̄rsū rn̄dēt aduersialit: sursū deorsū illorsū tē. Noialiter ꝟo ꝓ actū mediāte ꝓpone ꝟsus: q̄ tñ qñqꝫ ornatꝰ cā accusatiuo postponūt. vt/ q̄rsū: rn̄dēt ꝟsus vlmā: aut bauariā ꝟsus.

Quousqꝫ Ad q̄usqꝫ rn̄dēt hucusqꝫ illucusqꝫ. Jraꝺ silibꝫ pariformit iudicab

De combinatione noīs. pronoīs. ⁊ participij cū verbo in ntō. Capi. V. Bis.

Combinatio q̄rta suppositi ⁊ appositi.

Uę est q̄rta regula: Ma. hęc. Nomē/ pnomē/ aut ptcipium iūctū ꝟbo psonali finiti modi a pte anteriori/ ꝺz poni ī ntō: ⁊ cū ꝟbo in numero ⁊ ī psona ꝓformari. Et vocat hęc ꝓstructio suppositi ⁊ appositi. Est em̄ ntūs suppositū: ⁊ ꝟbū appositū. vt hō currit. Aduertēdū tñ: q̄ pnoia primę aut secūdę psonę plerūqꝫ discretōis cā trahūt secū tertiā psonā ad supponēdū ꝟbo pmę vl secūdę psonę. Et vocat hęc attractio: euocatio. vt ego Brego ꝺz scribo: tu Frācisc⁹ legis. Et fit illud nō solū ꝓ pnoia: sꝫ etiam ꝓ noia vocatiui casus. vt: Pater noster qui es in cęlis. Jbi q̄/ tertię psonę trahit ꝓ vctīm pater/ ad verbū/ es. Jdē q̄qꝫ fit ī aliꝭ casibꝫ. vt: Pares eos feciſti nobis/ q̄ portauim⁹ pōdus diei ⁊ estus. ibi q̄/ trahit ꝓ otīm/ nob. Sil'r fit ꝓ primitiuū incluſuꝫ ī possessiuo. vt: tuā doleo miseriā q̄ nouo męroꝛe oppꝛimeris. Jbi em̄ q̄/ euocatur ꝓ tui/ incluſum in tuā ad supponēdū verbo secūdę psonę oppꝛimeris. Diſ. Quid ſi duo noia diuerſoꝝ numeroꝝ idē ꝟbum ꝓcesserint: aut alterū ꝓcedat ⁊ alterū sequat: cui ꝟbum se ꝓformabit?

Euocatio

Suppositū Appositū

Matthei. vj

Matt. xx. ij

Ma. Uicinioꝛi. vt: Hic illius arma/ hic currꝰ fuit. Ego lego et tu. iſti legūt ⁊ petrꝰ. Sil'r fit Jn diuerſis psonis. vt: Hebꝛęi lūt et ego. ⁊ vocat hęc ꝓstructio zeuma. Jdē eri. ſi illud qō toti attribuī ē in ptes diuidit: vt pueri legūt: alter grāmaticā/ ⁊ alter logicā. Et hāc ꝓstructionē ꝓplepſim vocāt. Diſ. Quid ſi duo fuerit supposita in psonis diuerſa? Ma. Tūc ꝟbū debet ꝓformari psonę digniꝛi: videlicet primę/ ſi adest: aut secūdę. vt ego ⁊ tu scribim⁹. Ego ⁊ petrꝰ legim⁹. Tu ⁊ paulꝰ bibitis. Jdē fieri pōt ꝓ ꝓpone cū. vt: Ego cū petro oꝛam⁹. Et vocat hęc ꝓstructio Cōceptio. Collectiua quoqꝫ ꝟba pluralī numeri recipiūt. vt turba ruūt: Pars in gramineis exercēt mēbꝛa palestrię. Sūt etiā q̄dā verba q̄ eūdē casum post se recipiūt qui ꝓcessit. Diſ. Quę sunt hęc? Ma. Uerba substantiꝫ. vt: ego sum hō. Et verba vocatiua. vt: ego nominoꝛ franciſc⁹. Et verba dictoꝝ vim hñtia. vt: ego baptizoꝛ petrꝰ. ego incedo supbus. Et hoc intelligit etiā de infinitiuo ⁊ gerūdijs eoꝝ.

Ramus

Zeuma

Prolepſis

Cōceptio

De cōbinatiōe verbi cū verbo. Ca. VI. Diſ.

Combinatio ꝟbi cū verbo

Uinta regula q̄ est: Ma. hęc est. Quotiēscūqꝫ in vna et eadē oꝛone duo ꝟba iūcta fuerint sine cōiūctiōe media: vltimū ꝺz poni ī ifinitiuo. vt: volo legere. Pꝛo primo tñ verbo nōnūqꝫ ptcipia aut adiectiua ponunt/ disponētia subiectū ad

agere vel ad pati. vt: dign⁹ audiri. habil' legere. doct⁹ psallere At tamē si p̄mū v̄bū aut ꝑticipiū īportauerit motū ad locum: reliquū stabit in p̄mo supino. vt vado lectū. cur te is ꝑditū? Secūda v̄o supina cū adiectiuis q̄busdā poni habēt. vt: facile dictu. i. ad dicēdū: mirabile dictu. i. ad dicēdū: gratissimū auditu. i. ad audiēdū. tūc em̄ valēt gerūdiū in dū cū p̄pōne ad: ⁊ ñ cū verb̄ īportātib⁹ motū de loco. Et si p̄mū sit īpatiui modi: secūdū sil'r īfinitiu⁹ erit. vt: Si vis eē ꝑfect⁹/ vade ⁊ vēde oīa q̄ habes: ⁊ veni seq̄re me. Sil'r ⁊ īfinitiu⁹ aliqñ ꝓ supino/ nōnūq̄ v̄o ꝓ ptō impfecto degenerat. Exēpla sūt. eam⁹ visere. Dedit eis ptātē filios dei fieri. Om̄es me mordere clāculū: ego floccipēdere ⁊c̄. Gerūdia v̄o ī di ꝯstruūt̄ cū noīe cā/ vel gr̄a. vt vidēdi cā: gr̄a legēdi. ita ⁊ cū alijs substātiuis. vt spes vidēdi. Sz gerūdio ī do plerūq̄ addit̄ p̄pō vt venio de celebrādo. In denegādo mō q̄s pudor? Et gerūdijs in dum sil'r. vt ad loquēdū aptus. Qñq̄ tñ ponunt̄ sine p̄positiōe tam actiue (vt An mihi cantando victus nō redderet ille?) q̄ etiā passiue: vt Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Cōbinatio supinorum

Matth. xix. c

Johā. j. a.

Therentius

Gerundiorū cōbinatio

Vergilius

De combinatione verbi cum aduerbio. Capitulum. VII. Magi.

Extā regulā dixim⁹ eē de v̄bo ⁊ aduerbio. Et ē tal'. Quēad modū adiectiuū addit̄ substātiuo/ ip̄mq̄ determīat: ita v̄bū iūgit̄ verbo/ ⁊ actū verbi specificat. vt curro bene. stabo male. Fit aūt hęc specificatio pluribꝫ modis. videlicet: aut gr̄a loci/ tp̄is/ numeri: gr̄a cōpositiōis/ aut diuisiōis ⁊ sic de alijs: s̄m q̄ varię sunt aduerbioꝝ significatiōes. de quibꝫ supra diximus.

Combinatio verbi cum aduerbio.

De coniunctione cum alijs partibus orationis. Capi. VIII. Magis.

Egulā septimā Cōiūctiōi attribuim⁹. hęc em̄ aliaꝝ partiū vinculū ⁊ ligamē est. Uñ talis est reguia. Oīs cōiūctio copulatiua/ aut disiūctiua ī casualibꝫ casus: in verb̄ modos sil'es ꝯiūgit. vt petr⁹ ⁊ paul⁹ bibūt. volo scribere ⁊ legere ⁊c̄.

Combinatio coniunctiōis cū ceteris ꝑtibus orōnis.

De combinatione genitiui cū diuersis partibus orationis. Ca. IX. Discipulus.

Etaua regula/ quā gtō ascribebas q̄ est? Ma. Gtūs cū varijs iūgit̄ ꝑtibꝫ orōnis. Dis. Cū q̄bꝫ? Ma. Prīo iūgit̄ cū noībꝫ substātiuis. Uñ q̄tiēscunq̄ ponunt̄ duo substātiua diuersa significātia sine medio/ tūc vltimū ponēdū ē ī gtō. vt equ⁹ regis. Et hoꝝ habitudines varię sunt: scz partis ad totū vt pes porci. Causę ad effectū. vt liber Platonis. ⁊ sic de alijs. q̄s oēs cū ꝑhię naturalis principia degustaueris/ clarius intelliges: nūc trāseā. Dixi aūt/ substātiua diuersa significantia. Nā si ad idē

Gtūs cū nominibus substantiuis.

ptineāt vt supi⁹ ⁊ inferi⁹: inferi⁹ loco adiectiui ip̄m supi⁹ determinat/cū quo ⁊ in casu cōcordabit. vt aīal hō. vrbs roma ⁊c̄. Et hāc cōstructionē grāmatici appositionē dicūt. Dis. Pōt ne gtūs adiectiuis adiūgi? Magi. Pōt. Et his q̄dē q̄ ꝓcationē hn̄t similez ꝟbalib⁹ ī or q̄ actū trāseūtē ꝓcāt. vt Cupid⁹ ludi. ꝓdigus auri. dubius rei/nescia viri/perit⁹ iuris: memor nostri ⁊ sic de alijs. Quędā tn̄ ex his adiectiuis etiā actō iungunt̄. vt Exosus bellor vl' bella: p̄sci⁹ futuror vel futura. Adiūgit̄ etiā gtūs significās ml'titudinē his adiectiuis q̄ aliq̄d excipiūt ex illa ml'titudīe. vt vn⁹ istor. q̄libet fratrū. aliq̄ soror medi⁹ istor ⁊c̄. Jungit̄ etiā his adiectiuis q̄ indigētiā aut abūdantiā signāt. vt diues auri: plen⁹ vini: inops mētis ⁊c̄. Jungit̄ etiā suplatiuo. vt doctissim⁹ poetarū fuit vergili⁹. vel optim⁹ plębis. Similiter ⁊ cōpatiuo posito pro suplatiuo. vt melior istor. maior hor charitas ⁊c̄. Dis. Pōt ne gtūs ꝓnominib⁹ adiūgi? Ma. Pōt. vt: hęc volucrū. illa mulieruz. Nā ⁊ hęc ꝓnoīa exceptionē faciūt a ml'titudine significata p gtm̄ Di. Pōt ne gtūs verbis cōbinari? Ma. Pōt. primo q̄dē verbis defectū aut abūdātiā significātib⁹. vt abūdo panis: egeo pecunię: indigeo gratię. Careo aūt soli ablatiuo iungit̄. Secūdo iūgit̄ gtūs cām dānatiōis vel accusatiōis ꝓcās/ꝟbis accusationē aut dānationē īportātib⁹. vt dāno te furti. accuso te sceleris. Qn̄q; tn̄ gtūs nomini iūctus pęnaz significat. vt reus mortis ⁊c̄. Tertio iungit̄ gtūs ꝟbis ad p̄ciū ptinētib⁹. vt: emi tāti/pluris/minoris. estimat̄ tanti/pluris/vel minoris. Quarto iungit̄ gtūs verb̄ actū memorādi aut obliuiscēdi significātib⁹. vt: memēto mei/obliuiscar ioannis. Quīto iungit̄ gtūs verbo substātiuo capto ꝓ ptinet. vt: liber ē Joānis. i. ptinet Joāni. Est mr̄is succurrere nato. Sic etiā additur his impsonalib⁹/ īterest ⁊ refert: Sex dēptis gtīs: scz mei/ tui/ sui/ nr̄i/ vr̄i/ ⁊ cui⁹ a quis. Nā dicta verba ꝓ his gtīs vtunt̄ abltō possessiuo. vt: interest mea/refert tua ⁊ sic de alijs. Gtūs etiā partis/aut ꝓprietatz ꝟbo substātiuo iungit̄. vt: Petr⁹ ē duri capitis/ bonę famę ⁊c̄. Sil'r gtūs mēsurę. vt: Petr⁹ est cētū annor. ⁊ non mō ꝟbis substātiuis/sz alijs habētib⁹ affinitatē in significato cuz ipsis. vt: Petr⁹ habet̄ magnę reputationis. equus reputat̄ petri. Ille apparet viginti annor. In quib⁹ tn̄ subītelligi pōt/ eē. vt: ille apparet eē. xx. annor. Sexto iūgit̄ gtūs ꝓcās possessionez/aut rē a q̄ fit passio/cū ꝟbis īpsonalib⁹ actiuę vocis. q̄ sunt penitet: tedet miseret: piget ⁊ pudet. vt: Tedet me vitę meę/pudet me ꝓbri. Loco tn̄ genitiui qn̄q; ponit̄ infinitiu⁹. vt: pudet me dixisse. Di. Jūgit̄ ne gtūs aduerbijs? Ma. Jungit̄. Et hoc virtute nominū in ipsis inclusor. vt: vbicūq; locor/id est in omni parte locor. Tūc tpis ⁊c̄. Sic in simili dicim⁹: Instar mōtis/id est ad quātitatē vel similitudinez montis. Dis. Jungit̄ ne gtūs participijs? Ma. Jungit̄ his scz quor verbis iūctus est. vt recordor tui: recordat⁹

Appositio

Gtūs cū verbis

Gtūs cuz aduerbijs ⁊ participijs

tui ꝛc. Alijs aūt non: nisi nomina fiant. vt amans vini ꝛc. Cū prę positione aut interiectione nō ponitur. Cōiunctionez vero mediā recipere possunt duo genitiui. vt ꝛ petri ꝛ pauli discipulus.

De datiuo iuncto diuersis partibus orationis. Capitulum. X. Disci.

Dtūs cū nomine ꝛ ꝟbo.

Dona regula/quā datiui esse voluisti/q̄ est? Magi. Hęc nē Dtūs ꝑcās rē cui aliq̄d cōmodi/lucri/aut dāni fit/iūgit̄ noibꝫ: similr̄ verbis tale cōmodū aut dānuz fieri signātibꝫ. vt ꝓuideo tibi: sum tibi vtilitati. molestꝰ tibi: gratꝰ tibi: vtilis mihi: vicinus tibi: hostis mihi ꝛc. Et nō mō his verbis dtūs iungit̄: verūetiā fere oībꝫ verbis (ꝛ si īproprie) addit̄. vt: Cāto tibi: scribo tibi ꝛc. Juuo dēpto: qd̄ tm̄ actō iungit̄. vt iuuo te. Jungunt̄ qn̄q̄ etiā duo datiui vni verbo acq̄sitiuo: quoꝝ vnꝰ rē acq̄sitā/alter ꝟorā cui acq̄rit̄ importat. ꝛ primꝰ scz significās rē acq̄sitā ꝑ zuo/vulgarizādus est. vt: illi mea carmina curę sunt. do tibi pignori tunicā ꝛc. Jungit̄ etiaz dtūs huic ꝟbo sum/sūpto ꝓ habeo. vt est mihi crater/id est habeo craterē. sū tibi filiꝰ. i. habes me filiū ꝛc. Jūgit̄ etiā impsonalibꝫ q̄busdā actiuę vocis. vt cōuenit/euenit/accidit/cōtingit/placet mihi tibi vel petro. Jūgunt̄ etiā datiui his verbis misereor/auxilior/ꝛ dominor: q̄tū etiā recipiūt gtm̄. vt misereor tui vel tibi. Jungit̄ insup dtūs verbalibꝫ in bilis: aut in dus terminatis. vt amabilis mihi/metuēdꝰ tibi. Et in his dtūs ī abltm̄ mediāte p̄pōne resoluit̄. vt metuēdus tibi. i. a te. ꝛ talis etiā fere omnibus verbis passiuis addit̄. vt cōdicit̄ mihi. i. a me. Dis. Pōt ne datiuus ꝓnomini adiungi? Ma. Nō: nisi in rōne substātiui/vt illi filio. Dis. Pōt ne aduerbijs addi? Ma. Pōt. vt venit obuiā mihi. Di. Pōt ne ꝑticipijs cōbinari? Ma. Pōt. ꝛ oībꝫ q̄dē quoꝝ ꝟbis addit̄. vt placēs mihi ꝛc. Di. Pōt ne addi p̄pōni? Ma. Nō. nec etiā ꝯiūctiōi: nisi dtūs p̄cesserit. vt: mihi ꝛ tibi. Di. pōt ne dtūs addi īteriectioni? Ma. Pōt. vt heu mihi: vę tibi ꝛc.

Gtūs cū pronoīe. aduerbio ꝛc.

De combinatiōe accusatiui cum diuersis partibus orationis. Ca. XI. Dis.

Actūs cū verbo.

Decima regula quā actō appropriasti q̄ est? Magis. Hęc: Actūs oī ꝟbo ꝑsonali infiniti modi a parte anteriore ꝓ supposito addit̄. vt me scribere: petrū legere. Et rursus. Oīa ꝟba trāsitiua (quoꝝ scz actꝰ in aliud recipit̄) post se actm̄ accipiūt ꝑcātē rē actū verbi recipiētē. vt ꝑcutio petrū: comedo panez. Silr̄ neutra. vt bibo vinū: bibo lapidē. Similr̄ deponētia. vt sequor te. Silr̄ ꝛ cōia: vt criminor te. Silr̄ ꝛ passiua. vt doceor grāmaticaz. Et q̄dā ex dictis duos regūt actōs ad eādē rē ꝑtinētes. vt faciā te clericū. Aut ad diuersa ꝑtinētes. vt doceo te grāmaticā. Et hęc his

continentur metris. Postulo posco peto doceo rogo flagito zelo: Exuo cū vestit monet induo calceo cigno: Actiōs geminos hęc ȳba requrūt. Siſ hoc verbū ístruo. vt in ps. Uiā iustificationū tuarū instrue me. Cōiūgiť etiā actūs verbis passiuis: aut absolutis p synecdochen: cū. s. id qō parti cōuenit toti attribuiť. vt doleo pedē: petrus trūcať manus vel manib. Joānes extēdiť brachia vel brachijs. Jtē actūs ťcās tēpus iūgiť verbis etiā intrāsitiuis: licet impropríe. vt bissenos cui nostra dies altaria fumāt. Modicū tēpus vobiscū sum ꝛc. Jtē actūs ťcās locū iungiť verbo significāti motū ad locū. vt ambulo viā/iter. vado romā. pergo decez milia ria ꝛc. Jtē iūgiť etiā actūs absolutī ꝛ passiuis: rōne trāsitiui subintellecti. vt Coridon ardebat alexim. i. ardēter amabat. Et in ps. Exultabit lingua mea iustitiā tuā. i. exultādo ānūciabit ꝛc. Et Uergiliꝰ. Pascunť siluas ꝛc. Jtē iūgiť etiā actūs ȳbis ipsonalib actiuę vocis. vt decet: oportet: iuuat delectat me. Et hęc recipiūt etiā actm̄ ante se. vt me decet. Impsonalia aūt passiuę vocis tm̄ recipiunt actm̄ post se. vt mactať bouē: pulsať cāpanā ꝛc. Insup actūs iūgiť ȳbis actum memorādi: aut obliuiscēdi significātib. vt grex obliuiscitť esum: memēto dñe dauid. Dis. Pōt ne actūs iūgi nominib? Ma. Pōt ī rōne adiectiui aut substātiui: alſ nō/nili p synecdochen. vt alb faciē: nigra capillos ꝛc. Nec addiť, pnōib nisi in rōne adiectiui aut substātiui. vt illuz hoiem. Dis. Addiť ne aduerbio? Ma. Nō. sed ꝑpositionib de qb supra. Jungiť etiā interiectioni. vt o fortunatū virum. Heu me miserū ꝛc.

ps. ccvliij. v.

Joan. vij. e.

Uergiliꝰ

ps. xliij. a.

Actūs cum noīe. et pz̄positiōe ꝛ interiectione.

De vocatiuo. Capi. XII. Mag.

v Ndecima regula vocatiui est qui aduerbijs vocādi tm̄ iūgitur. vt O formose puer ꝛc.

De Ablatiuo adiuncto ceteris partibus orationis. Capitulum. XIII. Dis.

Ablatūs cū noīe ꝛ verbo

Uodecima regula: quā ablatiui esse dixeras q̄ ēt? Ma. Hęc: Omne nomē adiectiuū vel verbū iungiť ablō signi ficāti causam ꝓpter quā aliq̄d fit. scz effectus. Est aūt causa q̄drupler/vt in naturalib videbimus: scz efficiēs/materialis/formalis/ꝛ finaľ. Exēpla sunt de cā efficiēte. vt Siſis albedine. horreo frigore. taceo pudore: fessus cursu: gaudeo ludo: dānatus crimine: lęsus lapide ꝛc. Uerba etiā passiua eundē recipiūt ablm̄ mediāte ꝑpositōe a vľ ab. vt diligor a petro: ȳberor ab andrea ꝛc. De cā finali. vt petrꝰ studet gr̄a lucri. paulꝰ scribit cā studij ꝛc. De cā formali. vt: paries ē alb albedie. siſis siſitudine. fac bono aīo: studeas bona intētione ꝛc. De cā materiali. Si ablūs significat materiā ex qua: addēda est ꝑpositio ex. vt ędificat ex lignis. Si autez significat materiā circa quā/tūc ponit sine ꝑpositiōe. vt dignꝰ

laude. vacuus lumine. fruoꝛ gaudeo/potioꝛ/regno. careo pane. vtoꝛ tunica. ꝓudentẽ me feciſti in mãdato tuo. veſcoꝛ carne. Inueniunt tñ hec ꝟba etiã gtis adiũcta: vt ſupꝛa diuiñ. Etiã actis. vt in leuitico. Offerat ꝓ ſe duos piſces/quos veſci licitum eſt. Et apud Therẽtiũ. Tute illoꝛ officio fungere. Jungit etiã frequẽter verbis ablatiuis cãe inſtrumẽtalis ſine ꝓpoſitiõe. vt video te oculo. loquit oꝛe. pcutit baculo. Jſta aũt cã nõ diſtinguit ab efficiẽte: qꝛ efficiẽs ẽ ꝑncipal/aut inſtrumentalis. Diſ. Unde poſſumus facile cognoſcere quã cãm ablatiꝰ ipoꝛtet? Ma. Inde. Nã ſi ablatiuus cõmode recipit a vel ab ſignat cãm efficiẽtẽ. Si ꝓ/ſignat cãm formalẽ. Si ꝑ/ſignat cãm finalẽ. Si ex/ſignat cãm materialẽ. Si in/ſignat cãm inſtrãlẽ. Ut aũt dicta facili⁹ eoꝝſcas: ſciẽdũ oẽ adiectiuũ poſt qõ i vulgari ꝓtaddi mit/võ/vſz/im/fur/durch vmb: recipit ablti ſcãtem cãm ꝛc. Itẽ ablatiꝰ ſcãs tps: põt addi ꝟbo aut ꝓncipio. vt vigilaui tota nocte. ſtudeo triby horis. media nocte clamoꝛ fact⁹ ẽ. Itẽ ꝟba ipoꝛtãtia motũ de loco/vl ꝓ locũ recipiũt ablatiꝰ ꝓpꝛioꝝ noim ciuitatum aut villaꝝ/vt venio/trãſeo Roma Athenis ꝛc. Uerba aũt gñ ipoꝛtãt motũ in loco/aut q̃tẽ recipiũt hec ꝓpꝛia noia i gtõ. vt: ſtudeo rome ꝛc. Niſi ſint tñ pluralis numeri: aut tertie declinatõis: tũc eñ recipiũt in ablõ. vt fui athenis. ſtudui cartbagine ꝛc. Noia aũt puinciaꝝ mõtiũ ꝛ regionũ: ꝛ noia cõpoſitę figurę/indeclinabilia: ꝛ noia ſctoꝝ locis data/cum dict⁹ verb iũgunt in ablõ mediãte ꝓpõne. vt venio de Francia. de ſctõ Jacobo ꝛc. Idẽ eſt iudiciũ de alijs appellatiuis. dẽptis quatuoꝛ. ſ. rus/dom⁹/militia/bum⁹: q̃ oſtruunt ſine ꝓpõne moꝛe ꝓpꝛioꝝ. vt venio ruꝛe ꝛc. Jt cũ ꝟbis dãnationẽ aut punitionẽ ſcãtibꝫ iũgunt ablatiui pnã ſcãtes. vt dãno te moꝛte. punioꝛ capite. petr⁹ mulctat auro. Pꝛeterea cũ ꝟbis aut noibꝫ ad pciũ aut mẽſurã ptinẽtibꝫ iungunt ablatiui q̃ntitatẽ pciꝫ aut mẽſurę ſcantes. vt vẽdit tribꝫ aureis. alt⁹ tribꝫ vlnis. latus mille paſſibꝫ. Tñ ꝟbum valeo reqꝛit actiñ. vt equus valet decẽ aureos. Itẽ cũ verb diſtantiã ipoꝛtãtibꝫ iũgit ablatiꝰ q̃ntitatẽ diſtãtię indicãs. vt diſtat tribꝫ paſſibꝫ ꝛc. Pꝛeterea ꝟba aut noia exceſſũ vni⁹ ſup aliud ipoꝛtãtia reqꝛũt ablatiñ q̃ntitatẽ illi⁹ exceſſus ſcãtẽ. vt: petr⁹ excedit paulus tribꝫ digitis. Joãnes ẽ tãto lõgioꝝ q̃nto petr⁹ ẽ bꝛeuioꝝ ꝛc. Ablatiui aũt ſcãtes rẽ exceſſam iũgunt cõpatiuis. vt: petr⁹ ẽ fortioꝝ paulo. ꝛ is vulgarizat ꝓ dañ. Põt ꝛ addi ablatiꝰ ſcãs q̃ntitatẽ exceſſus. vt lignũ illud petro longi⁹ ẽ tribꝫ digitis. Jũgit q̃z ablatiꝰ ꝟbo ſubſtãtiuo. vt ſis bono animo. Id etiã te nõ lateat: ablatiꝰ duos aut plures abſolute poni loco oꝛonis ex noie ꝛ verbo compoſitę. Et dicuntur poni in deſignatiõe conſequẽtię: quia ſeꝝ ad ipſos aliquid ſequi intelligit. vt Sole oꝛiente dies fit. Et reſoluũtur hi ablatiui per dum/ſi/aut quia. vt dum ſol oꝛitur: aut ſi/vel qꝛ ſol oꝛit dies fit. Loco etiã ablatiui quãdoq; ponitur aliquod comple-

Therentius

Ablatiui cognitio ad cãs

Matthei. xxv. a

xum. vt dato ꝙ sis ꝓbus/te diligo. Uiso ꝙ es honest⁹/te recipio. Et quēadmodū impsonale sine supposito/ita ⁊ participiū in ablatiuo sine substātiuo positū inuenit. vt dicto de noīe/dicēdū ē de ꝟbo. Dis. Jungit ne abltūs cęteris partibusoratiōis? Magis. Pronomini nō/nisi in ratiōe substātiui aut adiectiui. Nec aduerbio: aut interiectioni: sed ꝑticipio. Et q̄dē oī cui⁹ ꝟbo addi potest. Simil'r addit p̄positiōib⁹ q̄busdā de q̄b⁹ supra dictū est.

Abltūs cum ꝑticipio et p̄positione.

Regule generales. Ca. XIIII. Mag.

p Ręter has aūt generales q̄dā nō negligendę sunt regulę. vñ: Quicūq; casus iūgunt ntō: ijdē iungunt ⁊ oīb⁹ obliquis eiusdē. Et q̄cūq; casus iungunt positiuo: ijdē iūguntur quoq; cōparatiuo ⁊ suplatiuo. Et quicūq; casus iungunt verbo: ijdē iungunt eius participijs: ⁊ reliquis modis ⁊ tēporib⁹ a ꝟbo illo descēdentib⁹. Hęc omnia tñ q̄ de cōbinatione partiūoratio nis iā disseruimus/facili⁹ ⁊ mira q̄dā breuitate deprehēdes: si casuū officia quę in supiorib⁹ tradidim⁹/viuaci sp tenebris mēoria.

De ordinatione partium in oratione. Capitulum. XV. Mag.

b Actenus de his quibus nō barbaro/sed latino potius sermone q̄ concępimus exprimimus: restat vt ordinē dictorū in interpretando doceamus. Si itaq; oratio interpretanda sit: Primo loco vctūs (si adest) accipiēdus est/cū eo quod cum ipso cōbinat. Post hūc ntūs cū suo verbo/aut accusatiuus cū infinitiuo. Deinde aduerbiū: dehinc cęteri casus. Similiter coniunctiones/p̄positiones/⁊ interiectiōes cum his q̄ ipsis iuncta sunt. Dictiones tñ interrogatiuę: aut relatiuę p̄cedere debent. Simil'r cōiunctiōes p̄positiui ordinis/⁊ ablatiui positi absolute. Itē: Obliquus negatiuus exponēd⁹ ē ꝑ nō ⁊ suū affirmatiuū. vt nullū hominem: id est non vllū. Itē qñq; obliquus p̄ponitur verbo ꝑsonali vt relatiuū habeat antecedēs. vt: patrē sequit sua ꝓles. Trahit sua quēq; voluptas: ⁊ sic de alijs. De q̄b⁹ tñ ꝑ frequētē expositionē in talē deuenies vsum: q̄ omnib⁹ regulis p̄stantior est.

Uergilus

De subauditione quarundam partium orationis. Ca. XVI. Mag.

n Onnūq̄ aūt ꝯtingit ꝑtes aliq̄s in oratione subticeri. Et q̄dē p̄mo: Cū ꝟbū p̄mę aut scd̄ę ꝑsonę fuerit/itelligit ntūs cert⁹/scz ego tu nos ⁊ vos: quē nō oportet exprimere: nisi ad declarationē/aut significantiā denotādā. Est aūt declaratio siue discretio: cū act⁹ ꝟbi attribuit alicui cū exclusione alioꝝ. vt ego lego. q̄si dicerē/⁊ null⁹ ali⁹. Significātia ꝟo ē: cū actus ꝟbi attribuit alicui cū excellētia. vt ego lego. q. d. ⁊ null⁹ ita bñ sicut ego. ⁊

Discretio

Significantia

est talis ntūs cū arrogātia ꝓferēdus. In euocatione tñ hi ntī exprimunt: ⁊ nō ꝓpter iā dictas causas. Nisi fiat euocatio ꝑ ipse: aut nomē distributiuū. Aut in ꝓprijs noibꝫ cū verbis substantiuis: aut ꝑticipijs ⁊c̄. Exēpla sūt. vt quācūq; ipse vidi. nō oīa possum⁹ oēs. Sum pius Eneas. vocor petrus: doct⁹ sū. afflict⁹ sū. Itē ꝟba excepte actionis quoꝝ scz act⁹ vni soli cōpetit: etiā in tertia ꝑsona sine ntīo ꝓferunt. vt Fulminat/coruscat/pluit/ningit ⁊c̄. In his em̄ itelligit de⁹/vl' natura. Excipitur creare. Nō em̄ dicim⁹/creat: licet creare solius dei sit act⁹. Incipit q̄z ⁊ desinit cū infinitiuis dictorū verboꝝ sine ntīo ponunt. vt incipit ningere. desinit pluere. Uerba q̄z q̄rū act⁹ solis hoibꝫ ꝓpri⁹ est/sine ntīo exp̄munt. vt aiūt/dicūt ⁊c̄. intelligunt hoīes. Et rursus ipsa ꝟba qñq; tacent. vt dicendo. vñ Boeti⁹. de q̄ Uergili⁹ ⁊c̄. intelligit/loq̄t: vel scribit/aut dicit ⁊c̄. Uerbū etiā substātiuū sum/sepissime intelligit. vt Gloria tibi dñe. Btī īmaculati in via ⁊c̄. Sil'r in intitulationibꝫ. vt: Opa Platonis. Bucolica Uergilij ⁊c̄. Itē subaudiunt qñq; etiā alia ꝟba d̄ q̄bꝫ ī eadē oīone ꝑus mētio facta ē. vt cū dicim⁹: Bñdicite. rñdēdo/dñs. subintelligit: bñdicat. Inuocaui dñm/⁊ exaudiuit me: intelligit: dñs ⁊c̄. Subaudit etiā qñq; antecedēs relatiui. vt si sustulisti illū dicito mihi. intelligit/iesuz ⁊c̄. Itē fiunt ⁊ alię sub audtiones varię de quibꝫ sepius apud Therentiū. vt q̄ illū: q̄ me: intelligit amat: exclusit: vel sil'ia. Hęc sūt fili q̄ in p̄mis necessaria visa sūt ad ꝑtiūoīonis/⁊ cognitionē/⁊ cōcinnā cōbinationē. Syllabarū vero q̄ntitates: q̄ in ꝓferēdis oīonibꝫ nō sine apto vitio ꝯfundunt: nūc demū in calce grāmatices annectēdę veniunt.

Ps.cc.viij.

Therentius

Dis. Breues igit si q̄ de his regulę dari pñt in mediū proferas.

Mag. Breuitatꝫ te ꝑcupidū sciēs/nōnulloꝝ traditiōes ꝯsului: prosa an metro cōmodi⁹ id fieret/aliquātisꝑ hęrebā: sed cū planū sermonē in his magis necessariū cōspexi/in prosam stilū verti: nihil tñ qd̄ nō ab alijs dictū sit tractatu sequenti enumerare statui.

Dis. Placet: sed q̄ntocyus rem ipsam aggredere.

Tractatus. III. De quantitate syllabarū in generali. Capi. I. Mag.

Syllaba ī generali (inq̄t q̄dā) vbicūq; posita fuerit sex modis cognosci pōt. positione scz/vocalis ante vocalē/deriuatione/dyphthongo/exēplo/⁊ regula. Dis. Positione quō? Mag. Cū post vocalē duę sequunt ꝯsonātes. vt pars. Uel vna duplex. vt nix. Uel i duplex iter duas vocales. vt troia: tūc illa vocal' ꝓducit: adiecto ꝙ altera saltē in eadē vocalis syllaba collocet. At ꝟo si ī eadē dictiōe post vocalē natura breuē/seq̄t muta cū liq̄da: vocal' p̄cedēs anceps ⁊ bitꝑalis reddit. vt aratrū. Uocalis aūt de se lōga ꝑ nullā mutę ⁊ liquidę sequelā poterit breuiari. vt febris/salubris/podogra/amatrix/octobris. Dis. Uo-

Uerba excepte actiouis

Syllabe q̄ntitas in quinq; discernitur.

Vocalis añ vocalem calis ante vocalē inuēta q̄nta est? Mag. In latinis breuiat̄. vt nuo. Excipiunt̄ p̄mo gti ⁊ dti q̄ntę declinationis/in q̄b⁹ e vocalis p̄ducit̄: si saltē alia vocalis p̄cesserit. vt diei. Sinautē cōsonās p̄cesserit: breuiatur. vt fidei. Secūdo gręca noīa externaq; vt plurimū p̄ducunt̄. vt dius. helias. aer. chorea. platea. Tertio gti in ius sunt cōes. vt vni⁹. p̄ter alius longū/⁊ alterius correptū. Quarto possessiua in ius vocalē p̄cedentē p̄ducunt: vt troius/patuleius. Quinto/fio. nisi post e sequat̄ r. vt fierē p̄ducit̄. Dis. Deriuatione syllabę quātitas quō dep̄hendit̄? Mag. Quāta fuerit syllaba p̄mitiui/tanta erit ⁊ deriuatiui. vt lego legēs. Excipiunt̄ p̄mo human⁹ leges vires reges sedes voces iucūdus statut⁹ pędor vomer sęculū laterna nequā regula italia secius limus denus non⁹ casus monachus humo vitupero simius feralis fabella ⁊ mobil': q̄ ꝯ sui p̄mitiui positionē p̄ducunt̄. Secūdo excipiunt̄ dux ducis sopor acerbus dicax haruspex arista vadū stabulū stabil' omasus arena lucerna noto nato fides titulus sodalis bubulc⁹ varicosus vitiū ouo elegus ⁊ man⁹: q̄ ꝯ sui p̄mitiui positionē corripiuntur.

Exceptio

Deriuatio

Exceptio.

Dyphthoñgus. Dis. Dyphthōgus syllabā quātā reddit? Mag. Ubiq; p̄ducit. vt sphęra pęna aula eurus. Nisi vocalis sequatur. vt pręuro.

Exemplum Dis. Exēplū autē quō ad h̄ cōducit? Mag. Poetarū exēpla ad syllabas p̄cipiēdas te plurimū iuuabūt. Nā in hac dictiōe musa si p̄mę quātitatē scire voluerꝫ/maronis illud: Musa mihi causas memora/longā esse indicabit. Dis. Regula vero generalis quę est? Mag. In vndecim p̄tes diuisa est. Prima: Pręterita bissyllaba p̄mā p̄ducūt. vt emi. p̄ter bibi scidi fidi dedi steti ⁊ tuli: q̄ p̄mā corripiūt. Secūda: p̄tęrita geminata p̄mā ⁊ secundā corripiunt. vt peperi. Pręter cęcidi: qd̄ secūdā p̄ducit. Tertia supina bissyllaba p̄mā p̄ducūt. vt natū. Pręter litū itū citū quitū situ satū rutū ratū datū ⁊ statū: q̄ p̄mā corripiūt. Quarta: q̄nta fuerit syllaba p̄sentis/tanta erit ⁊ cęteroꝝ tēpoꝝ. vt amo amabā amaui amauerā amabo. Pręter genui ⁊ posui: q̄ p̄mā corripiūt. Quinta In cōpositionis iūctura syllabę breuiant̄. vt oīpotēs: armiger: in q̄ quidē iūctura solēt dictiōes p̄ hyphen copulari. vt ante maloꝝ. Pręter ibidē vbiq;/tibicē. Sexta: p̄prioꝝ noīm p̄mę vel medię syllabę ad placitū ponunt̄. nisi regulas habuerint speciales. q̄s breuitatis gr̄a p̄termitto. in vltimis aūt syllabis subiacebūt regulis appellatiuoꝝ. Septima: Bis bi tri ni in cōpositione breuiant̄. vt bisortus biuiū triuiū nicen⁹. Octaua semiq̄naria ⁊ semiseptenaria breuis in metro p̄duci pōt: etiā si in nullā desinat ꝯsonātē. Nona: incremēta noīm in pl'i si a e vel o vocales habuerint/p̄ducūt̄. vt q̄ quarū/res rerū/q̄ quoꝝ. Si vero i vel u/corripiunt̄. vt q̄ q̄b⁹ veru verub⁹. Dicta in singulari ex declinationib⁹ nota sunt. Decima: cremēta v̄boꝝ si a habuerint/p̄ducunt̄. vt amo amare. Pręt̄ ⁊ sua cōposita: circūdo/pessundo/venūdo. Si e/p̄ducunt̄. vt le-

Regule generales

Vergilius. j. Ene.

Preterita

Supina

Propria

Incrementa

go legemus. niſi cū ſubit r: tūc qñq; ꝓducunt/ qñq; breuiant: qđ accētu cognoſcit. Si i/ breuiant. vt lego legim⁹. ꝑter ꝙba q̄rę cōiugatiōis ⁊ volo ⁊ ſū. ⁊ cū ſubit i. tūc em ꝓducūt. Si u/ corripiūt vt volo volum⁹. Undecima: dictiones ſincopatę ⁊ ꝑ ſinereſim vel craſim ꝓnūciatę ꝓducūt. vt nora. ꝓ nouerā. pauiꝑ pauiū. ⁊ cotes ꝓ cautes. His ꝑlibatis ad ꝓmas ſyllabas ſpeāli⁹ deſcēdam⁹.

De prima ſyllaba. Ca. II. Diſcipulus.

Rimarū ſyllabaꝝ q̄ntitatē vnde ſpeāli⁹ agnoſcere valeo?

p Mag. Cōpoſitione/ ꝑpoſitiōe/ ⁊ regula. Diſ. Cōpoſitione q̄liter? Mag. Si ei aliq̄ ꝓticula addat q̄ illā penultimā reddat: tūc accētu cognoſcet. vt amo pamo: a breuis/ qr̄ ſuiſ. duco diduco: u longa/ qr̄ acuta. Excipiunt ꝓmo inuba/ ꝓnuba/ deiero/ peiero/ cognit⁹/ agnit⁹/ ifio/ ſuffio: q̄ ꝯ ſuū ſimplex corripiunt. Secūda ambit⁹ ⁊ quitū q̄ ꝓducunt. Diſ. Prępoſitōe quō?

Mag. Quāta fuerit ꝑpoſitio i appoſitione/ tanta erit ⁊ in cōpoſitione. vt in domo inhabito. Excipiunt ꝓmo ad ab ob in re ſub ⁊ con cū iacio cōpoſitę q̄ ꝓducūt. niſi ex ſe triſſyllabū reddāt. qr̄ tūc

E de ꝑpoſitio ē cōis. vt adiicit. Secūdo e de prę ſe in cōpoſitione ꝓducunt. Di autē vbiq; ꝓducit. ꝑter in dirimo ⁊ diſert⁹ vbi corripit.

Re corripit. vt reduco. ꝑter in refero/ qñ ſignificat diſtantiā vel iuuamē: vbi ꝓducit. Pro ꝓducit. vt ꝓloquor. Prę ꝑter in ꝓteruus ꝓcella ꝓnepoſ ꝓfugus ꝓfan⁹ ꝓfunduſ ꝓpero ꝓfiteor ꝓfatū ꝓpheta ꝓfuſus ꝓficiſcor ꝓfecto ⁊ ꝓcuro vbi corripit. Diſ. Regula primarū ſyllabarum quę eſt? Mag. Sccōm vocalium numerū ⁊ ordinē in quinq; partes diuiſa eſt.

Prepoſitōe.

Ad ab ob in re ſub con

Di Re Pro

Regula

De ą in primis ſyllabis. Ca. III. Diſ.

In ꝓmis ſyllabis quāta? Mag. A ante b corripit. vt baa beo. Prę ter labor beris. tabeſ ſcabieſ pabulū labes ſtrabo ⁊ trabo fabula ſtabā nabā fabor ſtabā ſtabilis ſtabulū labor ⁊ labo. q̄ ꝓmā ꝓducūt. A ante c corripit. vt acer ꝓ arboꝛe. Excipiunt ſi ꝑcedit b. vt bacca: vel p. vt pacis: in qbꝫ a ꝓducit. Dēpto paciſcor baculus ⁊ ſpacū placet: q̄ iuxta regulā ꝓmā corripiunt.

Ab

Ac

Acer ꝓ forti: Thraces facūdus machina dacus ⁊ gracul⁹ ꝓmā ꝓducūt. Hiacynth⁹ cōe eſt. A ante d corripit. vt vadū. Prę ter radix clades ſpadix trado traduco gradiuus ⁊ gades ſuadeo rado ⁊ vado. A ante f corripit. vt rafanū vafer. A ante g corripit. vt ſagax. Excipiunt ſtrages vagio vagina magalia ſtragulū ſaga ⁊ lagana indago: q̄ ꝓmā ꝓducūt. Siſ rea q̄ habēt p vel f ante a. vt pagina fag⁹. ꝑter flagellū fragor oris. fragilis ⁊ plaga ꝓreti vel oræ: quę primam corripiūt. A ante l in diſſyllabis producitur. vt balo as. Excipiuntur calo as. alo is. malus a um. palam vale pales et ſalum: quę primam corripiūt. Excipiuntur et tertię declinationis peritto ſyllabica. vt ſalus ſalutis quę pri-

Ad

Af

Ag

Al

mam corripiunt. ꝑter calo onis: ꝛ ales ḡ ꝓducunt. Sil'r ꝛ poliſyl-
laba ꝑmā corripiūt. vt caleo. Ꝓꝛeter alea baliſta caligo balena ſa
A m lebꝛa ꝛ ſqualeo. ḡ primā ꝓducūt. A ante m in diſſyllabis ꝓdu
citur. vt dama. Excipiunt fames damus amo chlamys tamen
thamos. ḡ primā corripiūt. Sil'r ꝛ poliſyllaba. vt amicus. ꝑter la
A n mina amitto lamẽtoꝛ ꝛ amentū ḡ ꝓducunt. A ante n in diſſylla
bis ꝓducit vt ſanꝰ. Excipiunt manus anus anas ana cano canis
ꝛ phanū. Sil'r ꝛ poliſyllaba ḡ ꝑmā bꝛeuiant. vt animus. ꝑter ga-
A p neo. A ante p corripit. vt dapes. Excipit papilio papulo papo
papa ſaphyrꝰ crapula lapa apulus rapa paꝑyrꝰ ꝛ mappa. A an
A q te q corripit. vt aqua. Demunt cõpoſitiua. vt nequaq̃. A ante
A r r corripit. vt ariſta. Excipitur carex varix areo varica area naricia
glarea naris carica: ſtarez flarẽ pateo. ḡ ꝑmā ꝓducūt. Noia ſil'iter
in rus ra rum longāt ꝑmā. vt charus ra rum. ꝑter bara ꝑ ſtabulo.
A s para ꝛ parū ḡ bꝛeuiāt ꝑmā. A ante s in diſſyllabis ꝓducit. vt ca-
ſus. Excipiunt quaſi caſa baſis. ꝛ poliſyllaba. vt aſinꝰ ḡ ꝑmā bꝛe
[A t uiant. ꝑter caſeus baſiū. A ante t corripiūt. vt latus lateris. Ex
cipitur ſaturnus latꝰ a um. vates clatros carbolicꝰ q̃tenus ater
atria laterna. Simil'r ſi m p̃cedit. vt mater/aut r ꝑeunte muta. vt
ꝑatū ꝛ q̃ttuoꝛꝛatū ḡ ꝑmā ꝓducūt. ꝑter matheſis: qꝺ corripitur.
A u Ꝓlatos ꝛ ſtatim ꝑmā cõmunem habẽt. Sic ꝛ platea. A ante u
corripit. vt auarꝰ. ꝑter nauis gauiſus mauoꝛs pauo mauis ſua-
uis ꝑꝛauus gꝛauus auia. ſil'r ſi l p̃cedat cū muta. vt flauus.

De E in ꝑmis ſyllabis. Ca. IIII. Diſci.

E b E in ꝑꝛimis ſyllabis quãta eſt? Mag. E ante b corripit. vt be-
beta. excipiunt ſi ante e duo cõſona ꝓſint. vt gleba. Excipiuntur ꝛ
debeo thebe debilis flebã nebꝛida nebula febꝛis nebam nebo phę
E c bus phębe. E ante c corripit. vt ſecus. ꝑter fęx cis. cęcus p̃co the
ca vecoꝛs gręcia fęcundus ſecurꝰ ſęcula męchus echo mecū tecū
E d ſecum ꝛ ſecius. E ante d in diſſyllabis ꝓducit. vt ſedes ꝑter cedo
verbū defectiuū. edo es. pes dis pedū cedrꝰ. Simil'r poliſyllaba
bꝛeuiāt. vt medicꝰ. ꝑter ſedulꝰ ſeditio ꝛ ſeditioſus dędalus p̃diū.
E f E ante f corripit. vt nefas. E ante g corripit. vt lego. ꝑter regi
E g na dego regula reges legẽ eger ęgyptꝰ tegula lego as egloceros
E l ęgis. E ante l in diſſyllabis ꝓducit. vt chele. ꝑter chelis velut
velim gelu melos ſcelꝰ celer melus melo. Sil'r poliſyllaba. vt ele-
moſyna. ꝑter ſpelunca belua electhrū ſpelea delitię eliſius delibu-
E m tus delubꝛa: ḡ bꝛeuiāt ꝑmā. E ante m corripit. vt emonia. ꝑter
femina ſemita demo is: ſemino themiſ ḡ ꝑmā lõgāt. Sil'r habẽtia
e purū ante m. vt eminꝰ. ꝑter emo ꝛ emio. Noia diſſyllaba cū eremẽ
to longāt ꝑmā. vt demon ſemen. ꝑter memoꝛ nemus ꝛ femur. E
E n ante n ꝓducit vt rhenꝰ. excipit aũt feneſtra penitꝰ penetro penes
penates pene penus. Sil'r cū e p̃cedit b vt bene/vel g vt genꝰ. vel

ſ vt ſenex/vel t vt tenuis/vel u vt ven⁹ in q̄bꝰ e corripiť. ꝑter ꝟgnum
thenia vena venor tenar⁹ tenax ſenus q̄ longāt. phreneſis variať.

Ep E ante p corripiť. vt epoſ: ꝑter ſepes cepe ſcepa tepor epacta re⁹
po ꝓputū ꝓpes. ⁊ ꝓcūte s vt ſepe: q̄ ꝑmā ꝓducunt. demiť ſepelio.

Eq E ante q corripiť. vt neq;. demiť nequā nequaq̄: neq̄q ęquus
id eſt iuſt⁹: ⁊ equor q̄ longāt. E ante r corripiť. vt ſeries. ꝑter crū⁹

Er na cerulus heros feralis eruca ceronia ſeria ceres cleros erigone
ſerus chere criſ nomē. ſereſ hereo mereo ḡras cera ſero hera heres.
Sil'r ſi ꝓcedit u vt verus/vel p. vt pera q̄ ꝑmā ꝓducunt. ꝑter ver ⁊
vereor veretrū. E ante s ꝓducť. vt leſus. excipiť ieſus theſis.

Es E ante t ꝓducť. vt ceſe. ꝑter metallū metuo ꝗethes mero metra

Et fretū retro thetis etiā meta. Sil'r ſi p ꝑit. vt peto: vel u vt vetus: q̄
breuiāt ꝑmā. ꝑęter ⁊ ꝑętor longāt. E ante u ꝓducť. vt leuus.

Eu ꝑter leuis breuis leuo ſeuerus beuer: quę ꝑmā corripiunt.

De I in primis ſyllabis. Ca. V. Bis.

Ib In ꝑmis ſyllabis quāta eſt? Mag. I ante b corripiť. vt
i biberia ꝑter bybern⁹ fibula liburnū ꝑ nauī tibia. liber adie
ctiū: libo tribulū vibex ſibilo quibo ſcribo ſibila ibo vi
bra ⁊ ibis nomē.

Ic I ante c corripiť. vt dicax. ꝑter vicus mica nici
teria cōuitia trica picus litiū ſpica ficus vicin⁹ ficedula ſpicula vi
cenus ſica dico tricen⁹ ſicut: q̄ longāt. ico variať.

Id I ante d ꝓducitur. vt idē in maſculino. excipiť idem i neutro. ideo fides cidon

Fidis idoneus q̄dā. Sil'r cū ꝑęit b vt bidens/vl' t vt titeus/vel u vt vi
Idolatra deo q̄ breuiāt. ꝑter ſtrideo ſtrido rideo.

If I ante f ꝓducť. vt rifeus.

Idiota Excipiunť cōpoſitiua ⁊ ciſeus.

Ig I ante g corripiť. vt rigo. ꝑter vi
ginti bige trigita frig⁹ pigard⁹ pige ſtigo figo frigeo frigo migro.
Sil'r ſi ꝑſit ſ vel t. demiť ſtiga cū ſtrigib⁹. ſtrigilis cōe eſt.

Il I ante l ꝓducť. vt fili⁹. Excipiunť chilindrus hilaris pilus ſcꝫ capitis. ci
lix philos pila bilibris philomena ciliū miliū. Sil'r ſi ꝑęit ſ vt. ſi
leo aut t. vt ſtilus q̄ breuiāt. ꝑter thile.

Im I ante m in diſſyllabis ꝓ
ducť. vt limus. Excipiunť timus nimis ſimus hymē ſimł. Sil'r
⁊ poliſyllaba corripiūt. vt ciminū. ꝑter ſimea.

In I ante n ꝓducitur vt linea. ꝑter tinea linio lino. Sil'r ſi ꝑęit c. vt cinis vel ſ. vt ſinus
vel m vt minuſ q̄ breuiāt. ꝑter ſin⁹ ꝑ vaſe ⁊ mino: q̄ lōgāt.

Ip I ante p corripitur. vt bipes. ꝑter ſtipbarū vipera ripa ſtipes ſtipo ſipho.

Iq I ante q corripiť. vt liqueo. ꝑter liquor liquorſ.

Ir I ante r in diſ
ſyllabis ꝓducť. vt virus. ꝑter vir viri pira pirus lira. ſil'r ⁊ poliſyl
laba. vt biria q̄ breuiāt. ꝑ ſtiria pirula pirata tiara pyramiſ.

Is I añ
s ꝓducitur. vt riſus. ꝑęter niſi ptiſana miſer miſertus.

It I ante t
corripitur. vt itē. ꝑter dis ditis litis clitella glitis phiton pitiſma
tiran titillo pſitacus brito ſitis a ſum nitor itur italus: q̄ longāt.
Similiter ſi m ꝑcedit vt mitis. vel r/vt rite. vel u. vt vitis. ꝑter vi
tulus ⁊ vitellus q̄ breuiāt.

Iu I ante u ꝓducť. vt cliuus. ꝑter niuis
⁊ bis tris. cōpoſita vt biuiū triuiū.

De O in primis syllabis. Ca. VI. Disci.

O b In p̄mis syllabis quāta? Mag. O ante b ꝓducit̄. vt so
o brius. Excipit̄ soboles obolus obesus obes verbū: ⁊ q̄ ha
O c bent ꝯsona duo ante o. vt probus. O ante c corripit̄. vt
iocus. p̄ter foca ꝓcerus ocior oculus poculū ociū iocūdus vocis
O d vocalis cocyt⁹ q̄ longat. O ante d in dissyllabis ꝓducit̄. vt ro-
do. p̄ter odor modus modo: sil'r ⁊ polisyllaba/nā illa corripiūt. vt
O f fodio. ꝓderit tñ longat̄/ꝓderis variat̄. O ante f corripit̄. vt ꝓ-
O g fugus. p̄ter ꝓfugio ꝓfero ꝓfuit ofa q̄ longāt. O ante g ꝓducit̄.
O l vt cogo. p̄ter rogo toga rogus logos. O ante l corripitur. vt co
lor. p̄ter nolo molior solis doliū ꝓles bolet⁹ olim solus colyphiū
O m stola ꝓlixus colo as moles solor polipus. O ante m ꝓducit̄. vt
omen. p̄ter stomachus hō dñs comedo dom⁹ como glomero co-
mes gomor omitto vomo domo as omasum glomos thomos.
O n O añ n corripit̄. vt bon⁹. p̄ter sona nonę. Sil'r si p̄cedit c vt co-
O p nus. vel d. vt donū. vel p. vt pono. monos cōe est. O ante p cor-
ripit̄. vt sopor. p̄ter ppl's arbor: opilio topos popisma ꝓpago sopio
is. Sil'r si p̄cedat c. vt copulaī q̄b⁹ o ꝓducit̄. p̄ter cophin⁹: scopu
O q lus: copos. O ante q corripit̄. vt coquus. O ante r corripit̄.
O r vt morior. p̄ter os oris. chorus ꝓ vento. oro as. coram torax hora
mores coralus ora ꝓ extremitate. morus doricus sorex quoꝝ ho-
rū norā. sil'r si pręit l. vt lorū. vel r. vt prora q̄ longāt. O ante s
O s ꝓducit̄. vt osiris. p̄ter rosa ꝓseuca dosis posui. O ante t corripit̄
O t vt notus. p̄ter dos dotis. totus q̄tus votū q̄tidie cotis noto poto
notus/ꝓ cognito. Sil'r si p̄sunt duo ꝯsona. vt doto: nā ꝓducunt.
O u p̄ter protos ꝓteru⁹ prothos. O ante u corripit̄. vt nouus. p̄ter
ouū prouidus ꝓuincia ꝓuideo ꝓuenit.

De U in primis syllabis. Ca. VII. Dis.

U b Quanta est in p̄mis syllabis? Mag. U ante b corripit̄
v vt rubeus. p̄ter tuber rubigo suber pubes vber puber. sil'r
si pręit b. vt bubus. vel n. vt nubo q̄ longāt. p̄ter bubulcus
U c qd̄ corripit̄ U ante c ꝓducit̄ vt duco. p̄ter ducen⁹ lucerna luctor
U d ducis. Sil'r si p̄cedat n vt nucis. c vt cuculus. r vt ruca. U ante
d ꝓducit̄. vt trudo: p̄ter rudēs pudor sudes rudis studeo cudo tru
U f des pudet rudet. rudo cōe est. U ante f ꝓducit̄. vt bufo. U an-
U g te g ꝓducit̄. vt rugio. p̄ter tuguriū. ⁊ si p̄cedat f. vt fugio. i. vt iugū
U p vt pugio. pręter fruges iugera iugi frugi. U ante l corripit̄. vt
culex. p̄ter vligo. Sil'r si p̄cedit g vt gulio. vel f vt fuligo. vel m vt
U m mulio tūc ꝓducit̄. p̄ter fulica mulier gula. U añ m ꝓducit̄. vt nu
men p̄ter humer⁹ humilis hum⁹ fum⁹. ⁊ q̄ habēt c ante m. vt cumu
lus: vel n vt numer⁹: vel t vt tumulus. Excipiunt̄ numē struma.
U n U ante n ꝓducit̄. vt luna. p̄ter cuneus ⁊ tunica. U ante p cor-
U p ritur. vt cupio. pręter stupa cupa iupiter vpupa. sil'r si n p̄cedit. vt

nuper. vel p. vt pupius: vel r. vt rupes pupilla. variat. U ante r Ur
pducit. vt fures p̄ter furere nurus muria: murus curules. U añ As
s pducit. vt vsus. p̄ter pusillus susurro. U ante t in dissyllabis Ut
pducit. vt tutus. p̄ter cutis putris frutex vter puto vtor lutū vti.
sil'r ⁊ polisyllaba qñq; corripiunt. vt sutilis. p̄ter mutuusm utit
puteo furio vterus vtilis futile glutio. U ante u pducit in dissyl Au
labis. vt vuam. cętera curtāt. vt pluuia fluuius. ⁊ tantū de p̄mis
syllabis eundē quoq; ordinē in medijs seruabimus.

De A in medijs syllabis. Ca. VIII. Bis.

In medijs syllabis quāta? Mag. A ante b corripit. vt Ab
a syllaba. excipiunt q̄ finiunt in ulū būdus bilis: vt venabu
lum lętabundus amabilis. A ante c corripit vt psitac⁹. Ac
sed noīa in ceus ⁊ cius longāt. vt hordeaci⁹ gallinacius. similit
opaca cloaca. ⁊ q̄ terminā̄t in ulum vt cęnaculū. sil'r obliq̄ vt au
dacis. A ante d corripit. vt arcades. pręter cicada. A ante f Ad
corripit. vt girafa. A ante g pducit. vt ꝓpago/p̄ter pelagus ab- Af
denago. ⁊ noīa secundę inflectiōis. vt onager. A ante l corripit Ag
vt italus. p̄ter ea q̄ tertię inflectionis quorū in alis sunt obliq̄. vt Al
moralis australis animal'. A añ m corripit. vt thalam⁹ p̄ter ea q̄ Am
terminant in amē: vt thimiamē. A ante n corripit. vt clibanus. An
p̄ter vulcan⁹ aranea machiana balan⁹. ⁊ q̄ tertię iflectionis sunt.
vt inanis titanis. sil'r deruiata gentis vt roman⁹/vel loci vt mon-
tanus. A ante p corripitur. vt gausape. pręter priape sinapis. Ap
A añ r corripit. vt barbarus. p̄ter noīa in rius riū: q̄ nisi sint a no Ar
minib⁹ numeroꝝ deriuata vt denari⁹/pducūt. Sic ⁊ alia deriua
ta: vt auarus scholaris. sic ⁊ obliq̄ vt calcaris: p̄ter iubaris cęsaris
nectaris asparis bostaris casparis. cōposita breuiāt vt comparis
disparis. A ante s corripit. vt carbasus. p̄ter parnasum omasū. As
A āte t corripit vt cyatus. p̄ter deriuata vt barbar⁹ armat⁹. obliq̄ At
in atis ab as vt ciuitatis. noīa in ates. vt achates. et noīa in tiū Au
pducunt. vt palatiū. A ante u pducitur vt cadauer.

De E in medijs syllabis. Ca. IX. Bis.

In medijs syllabis quanta? Mag. E ante b pducit. vt Eb
e corebo. p̄ter terebinth⁹ elleborus esebon herebus celebis.
E ante c pducitur. vt chirotheca. pręter seneca. E ante d Ec
pducit. vt putredo. p̄ter eseda melchisedech. noīa in da. vt adro- Ed
meda. ⁊ obliq̄ cōpositoꝝ a pes. vt q̄drupes. E ante f corripitur Ef
vt veneficus: p̄ter elephas. E ante g corripit. vt sacrilegus. p̄ter Eg
tristega cethegus. E ante l pducit. vt camelus angelus abime- El
lech. E ante m pducit. vt racemus. p̄ter ęremus vehemēs hye- Em
mis alemania gethsemani. E ante n pducit. vt catena. p̄ter he- En
lena helen⁹ iuuenis heben⁹ asenes. E añ p corripit. vt edepol. de Ep
mit p̄sepe. E añ r corripit. vt cineres. p̄ter stathera. ⁊ ꝓpria i er⁹. vt Er

wernherus. ⁊ deriuata in rus vel rum. vt sincerus mysteriū. p̄ter
auster⁹ ⁊ galerus: sil'r megera chymera q̄ longāt. inferi superi cer-
berus iterū vterus potero pateris a patior patera breuiāt: hiberi
cratera panthera lōgāt. De obliq̄s in tertia declinatione noīs di-
Es ctū est. E ante s corripit̄. vt heresis. p̄ter mathesis scientia diui
Et nandi: poesis. E ante t ꝓducit̄. vt bolet⁹: p̄ter ametist⁹ temetū.
⁊ q̄ tertię inflectionis sunt/ vt pietas. de obliq̄s noīs in es vt dictū
Eu est. E ante u ꝓducitur vt longęuus.

De I in medijs syllabis. Ca. X. Disci.

Ib In medijs syllabis q̄nta? Ma. I ante b corripit̄. vt cel
Ic i tiber. p̄ter noīa in bilis: vt sensibilis. I ante c corripit̄. vt
cleric⁹. p̄ter apricus amic⁹ vmbilic⁹ formica pudic⁹ lorica
lectica mirica caicus mendicus vesica: ⁊ noīa in culus la lum. vt
igniculus auicula ręticulū vrtica postica antica. Prop̄a in icus.
Id vt fridericus. Obliq̄ in tertia declinatione patēt. I ante d corri
pitur: vt cupidus. p̄ter desidero ꝯsidero. ⁊ q̄ terminant̄ in idiū: vt
p̄sidiū. ⁊ trisyllaba in ides. vt atrides: sil'r coronides: ⁊ q̄ termināt̄
If in do. vt formido. Dauidis ad placitū. I ante f corripit̄. vt mu
Ig nificus. I ante g corripit̄. vt ꝓdigus. p̄ter q̄ terminant̄ in ga. vt
Il auriga. vel go: vt caligo. p̄ter caliga ⁊ q̄dā cōpositiua. I ante l
corripit̄: vt agilis. Excipiū t̄ neutra in ile. vt cubile. et ī ilis a noīe
vt sextilis. p̄ter humil' parilis dapsilis pestilis nubilis. Asilum est
Im longū ⁊ exilis subtilis ap̄lis. I ante m corripit̄. vt animus. p̄ter
sublimis opim⁹: ⁊ noīa in imen a v̄bis q̄rtę inflectionis. vt muni-
In men. Azim⁹ breuis: ⁊ zima longū. I añ n corripit̄. vt dñs. p̄ter
camin⁹ festin⁹ catinū ciminū salinū lupinus ꝓpinq̄ supina. ꝓpria vt
martin⁹: deriuatiua vt q̄rinus cedrin⁹. p̄ter crastin⁹ hęccine nundi
ne ꝓtinus. ⁊ q̄ ex oleo: vt oleaginus. ⁊ bysso: vt bissinus. clam: vt
clādestinus. sero: vt serotinus. fago: vt fagin⁹. bombix: vt bombi
cinus ametistinus. hiacynthin⁹ q̄ oīa corripiūt i. Quę vero in na
finiunt̄ longāt. vt culina. p̄ter pagina fęmina machina trutina la-
mina ꝓserpina buccina mutina sarcina fuscina elemosyna patina
Ip Obliq̄ in inis patēt in tertia noīm inflectione. I ante p corripit̄.
Iq vt antipos. p̄ter obstipo constipo. I ante q ꝓducit̄. vt iniquus.
Ir p̄ter siliquus reliquus: ⁊ cōposita vt aliq̄d. I ante r corripit̄. vt
Is satir⁹. p̄ter delirus butirū saphirus papirus. I ante s corripit̄.
It vt citisus. p̄ter padisus gauisus anchises. I ante t corripit̄. vt
leuita. p̄ter ꝓpria vt margarita / ⁊ deriuata: vt leuita eremita au-
ritus marit⁹. p̄ter seruit⁹ penit⁹ q̄ breuiāt. sed lechit⁹ cocit⁹ herma-
phrodit⁹ aconita longāt. De obliq̄s insup̄ ⁊ de supinis v̄boꝝ locꝫ
Iu suis dictū ē. I ante u ꝓducit̄. vt saliua. p̄ter niniue.

De O ī medijs syllabis. Ca. XI. Dis.

Ob o In medijs quāta? Mag. O ante b corripit̄. vt orobus
Oc p̄ter october duob⁹ ambob⁹. O āte c corripit̄. vt suffoco.

obliq̃ longãt. vt velocis. O ante d corripit̃ vt exodus. pręter he Od
rodis custodis. O ante f corripit̃: vt sarcofagus. O ante g cor Of
ripit̃ vt egloga. pręter ea q̃ habẽt g añ o. vt pędagogus. O ante Og
l corripitur vt soboles. O ante m corripit̃ vt atom⁹. pręter neu- Ol
tra: vt amomũ. O ante n ꝓducit̃ vt adonis. pręter sindonis sar Om
dinis diaconus calcedonis redonis vasconis turonis ligonis bri On
tonis harmonic⁹ mamona. obliqui patent supra. O ante p cor Op
ripit̃ vt hysopus. deme europã asopũ piropuz/canopus. id est ęgi
ptus ad placitum. O ante r corripitur vt amfora. pręter deriua Or
ta vt sonorus. deme ꝛ polorum. obliqui in oris ex dictis patent.
O ante s ꝓducitur vt saxosus. O ante t ꝓducitur vt meotis. Os
O ante u ꝓducit̃ vt ludouicus. Ot
Ou

De U in medijs syllabis. Ca. XII. Dis.

U in medijs q̃nta? Ma. vt añ b corripit̃ vt coluber. demit̃ Ub
saluber. U añ c ꝓducit̃ qñ sequit̃ a vt lactuca. us vt enuch⁹/ Uc
vl'um vt caducũ: sic mãduco fiducia pollucẽ. alia corripiũt:
vt volucer. U añ d ꝓducit̃ vt fortitudo. pręter pecudis. U Ud
ante g ꝓducitur vt lanugo. p̃ter coniugis sanguisuga. U ante l Ug
corripit̃ vt catulus. p̃ter getulus adulor. sil'r ꝛ noĩa ternę longãt. Ul
vt torcular curulis. p̃ter sotular specular zabulon hercules. U Um
ante m ꝓducitur vt alumẽ. p̃ter ꝯtumax incolumis autumo: q̃ cur
tant. U ante n producitur vt lacuna. U ante p corripitur vt Un
vpupa. U ãte r ꝓducitur vt lectura. p̃ter mercuri⁹ cẽturio lemu- Up
res purpura: ꝛ verba in rio vt esurio. obliqui sunt breues vt mur- Ur
muris. p̃ter telluris. U ante s ꝓducitur vt cerusa. U ante t ꝓ- Us
ducitur vt versutus. p̃ter arbut⁹. U ante u corripit̃ vt diluuiũ. Ut
Hactenus de medijs: nũc vltimas syllabas percurramus. Uu

De vltimis syllabis. Capi. XIII. Dis.

V Ltimę syllabę q̃ntitas q̃ via inuestigat̃? Ma. declinatiõe
ꝛ regula. Dis. declinatiõe qualit̃? Ma. vltĩa syllaba si ꝑ
inflectionẽ penultima fiat eã acentus manifestabit. vt carmẽ car-
minis: men breuis est/q̃ penultima facta corripitur. ꝛ salus salutz
lus longa est ex eadem cã. Dis. Regula aũt q̃ est? Magi. Re
gula vltimarum syllabarũ ꝑm terminales in plures ꝑtitur: ꝛ Uñ
In a finita producuntur vt ama. demuntur/nominatiui accu A
satiui ꝛ vocatiui. pręter gręca vt palla a pallas. Numeralia ĩ gin
ta sunt ad placitum vt triginta. vtputa ita: qꝛ breuia sunt. In b B
finita corripiunt: vt ab. In c ꝓducũt vt dic. p̃ter nec lac donec. C
hic cõe est. In d corripit̃ vt aliud. In e corripiũt̃ vt mille. Ex D
cipiunt̃ gręca vt phębe. sil'r casus ꝑmę ꝛ q̃ntę inflectiõis in ę. sil'r se E
cũda ꝑsona impatiui scõę. vt doce. sil'r aduerbia regulariter a noĩ
bus formata: vt docte. sic oẽs suplatiui aduerbioꝝ: vt doctissime.
Sil'r monasyllaba ĩ e lõgãt/ vt te. p̃ter ne ꝓ an. q̃ nomẽ longũ/ qꝫ ꝓ

ꝛ breue/ vę pro vel breue/ vę interiectio lōgū. Ferme fere ꝓducūt.

I In i finita lōgant. vt dixi. ꝑter greca vt alexi ꝛ sinapi: ſz ὑſa in i per ſyneresim ꝓducūt: vt orpheı orphi. ſed mihi tibi ſibi niſi q̃ ſi vbi ibi ad placitum ſunt.

L In l finita corripiunt. vt: mel. ꝓter nil: ꝛ nomina in ol vt ſol: ꝛ barbara in el: vt daniel.

M In m finita corripiunt: vt templum.

N In n finita producunt: vt titan. ꝓter forſan forſitan. In tamē an ꝛ greca in actō vt eginan/ ꝛ in on variantur vt menelaon. Nomina in n creſcentia breuiant. vt: carmen carminis.

O In o finita ad placitum ſunt. vt: amo. ꝓter/ datiui/ ꝛ ablatiui/ in o/ ꝛ monaſyllaba. vt: do. Et greca in ω. vt: Δίδω dido.

R In r corripiñt ꝛ vt miſer. ꝑter monoſyllaba. vt: ver. artñ perfer ter cor vir correpta inueniunt. Itē greca in r lōgā. vt: ether aer ſic iber crater.

S In s finita ꝑm vocalem ꝓcedentem cognoſcuntur: Vñ

As In as ꝓducunt: vt maieſtas. Excipiunt greca. vt: pallas. q̃ habent os in gō: verūtñ greca in as in plurali cōia ſunt.

Es In es finita longa ſunt. vt: patres. ꝑter es eſt. penes. Sil'r corripiētia penultimā grī creſcēt. vt: miles militſ. ꝑter q̃ in ies. vt: aries. ſil'r res ceres ſpes fides Greca in ntō plurali breuiāt: vt troies.

Is In is finita correpta ſunt. vt: ignis. ꝓter datiui accuſatiui et ablatiui pluraleſ. ſimiliter ꝛ monoſyllaba. vt: ſcis. ꝑter is ꝓnomē: quis mis tis bis ꝛ q̃uis longuz. ntūs in is producitur/ bñs gtīm in itis producta: vt ſamnis ſamnitis.

Os In os finita lōga ſunt. vt: mos. ꝓteros oſſis impos compos. Et greca in os breuiāt ntīm ꝛ gtīm. vt: pallas. pallados delos: alī nominatiuū communem volunt.

Us In us finita breuiāt. vt: deus. ꝓter monoſyllaba. vt: pus. Similiter grūs ſingularis ntūs actūs et vcrūs plurales quarę: ſil'r nominatiuus terne habēs us in gtō: vt ſalus ſalutis. Item greca in ους lōgāt. vt μελαμπούς.

T Finita in t breuiant: vt legat

U Finita in u longant vt cornu.

X Finita in x poſitiōe longa ſunt. vt: lex. Cętera quę vl' regulis vl' exceptiōibꝫ in primis medijs aut finalibus ſyllabis cōprehēſa nō ſunt in regulis generalibus exq̃rēda veniūt: multoꝝ tñ enumerationē cōſulto ꝑterire libuit: quoꝝ vel in noīm verboꝝ q̃z inflectionib quātitas haberi pōt/ vl' ab auctoribꝫ diuerſa enūciata ſunt. in bis inſup quę cōmemorata ſunt: alioꝝ potius traditiones inſequi placuit q̃z noua cudere. feſtinat em̄ calam⁹ ad eas diſciplinas quę ingenue philoſophari anhelāti dulciora miniſtrant pabula. Diſ. id plurimū exopto. Mag. In bis igitur grāmatices finez ſtatuentes: quod reliquum eſt/ alio libro cōmodius exordiamur.

Silua opinionū
Albertiste
Scotiste
Occamiste
Thomiste
TYPVS LOGICE
Sonus vox
Insolubilia
Questio
Syllogismus
Parua logicalia
Veritas
Permenides
Fallacie
extra dictiōes
Falsitas

Libri Secūdi de pncipijs Logices. Tractatus I De predicabilibus. Descriptio Logice ꝛ partitio eiusdē. Ca. I. Bis.

Manti ꝛ volēti nihil eē difficile/certissimū affirmat labor: quē in elemēta grāmatices diligenti⁹ impēde
a rā. Mihi ipsi nāq; videre videor ī hisce nō mō agrestes rudesq; cōpositos posse fieri/verūetiaz balbos aut elingues eloquētissimos reddi. Ma. Jta posse fieri vt ais haud dubiū est: si elementis grāmatices/rudimēta ꝛ logices ꝛ rhetorices adiūcta fuerint. Sicut eñ p elemēta grāmatices linguā cōponere/labia cōprimere/voces formare/formatas deniq; congrue eloqui dak: ita ꝛ per fundamenta logices orationū veritates a falsitatib⁹ discernere/ꝛ argumētationū nodos dissoluere: p rudimēta ꝝ rhetorices q̄ discreuim⁹ atq; dissoluimus/possumus exornare. Dis. Eya fac ergo q̄p̄mum hec intelligam. Magi. Faciam ac lubēs. ꝛ in primis qdē Logicā: debinc Rhetoricā percurrem⁹. Est autez Logica ars artiuz Logica
scientia scientiarū: ad omniū methadoz pncipia viā habēs. λογος eñ grecū vocabulū/rationē significat. quę ergo de pncipijs omnium ratiocinatur: nō ab re logica/id est rationalis scientia dicta
est. Hinc ꝛ λογικον dicim⁹ huius disciplinę gnarū. quoz prim⁹ Logicus
Permenides logicus (vt quibusdā placet) Permenides pbus in rupe Caucasi extitit. Ipsam tamen Aristoteles p̄ ceteris ampliauit: ꝛ in sex libris tradidit. scz Predicamentoz: Perihermeniaz; Prioz: Posteriorz: Libri Logices Aristotelis
Topicoz: Elēchoz. libro aūt Predicametoz porphyrius de q̄nq; vniuersalib⁹ p̄ponitur introductorius. Et vt ordinatim te introducam/a sono inchoandū puto: qz disputatio qua verū a falso secernitur: quā logica docet: nō nisi mediante sermone fieri potest: sermo vero mediante voce: omnis autem vox sonus est: ob hoc quid sonus sit haud pretereundum erit silentio.

De Sono. Capi. II. Discipulus.

Sonus Uid igitur est Sonus? Ma. Sonus est illud quod p
q prie ꝛ per se ab auditu percipit. Et hoz quidā vox ē: qdaz
Sonus vox vero nō. Son⁹ aūt vox/est sonus ab ore animalis prolatus naturalibus instrumētis formatus. Instrumēta vero naturalia immediata quibus vox formatur sunt/guttur: lingua: palatū:
Instrumēta naturalia duo labia: ꝛ quattuor dentes anteriores. Sonus aūt qui generatur ex collisione duoz corpoz inanimatoz/sonus quidem est: sz vox nō est. Rursus vox duplex est: scz significatiua: ꝛ nō significatiua. Significatiuam autem dicimus vocem/si auditui aliquid
Sonus non vox preter seipsam significat. vt homo hominē. Sin autem: significatiua nō est. vt bu. Hac pretermissa logicus rursus significatiuam

bifarie diuidit. Quędā eñ nata est apud oēs hoīes idē significare. vt vox infirmi gemētis dolorē. ⁊ verbū mētis quod est rei ideale exēplar. Quędā vero nō naturaliter/sed ex institutione ⁊ ad placitum primi instituētis aliq̄d repr̄sentat. vt hō hoīem. Hoc aūt dupliciter ꝯtingit: cōplexe scz/⁊ incōplexe. Cōplexe q̄dē ꝑcat oīo. Incōplexe vero q̄cunq; inter oīonis partes in grāmatica enumerata sunt. Uerūtamē logico longe alia de ipsis est ꝯsideratio: ea ꝓpt̄ ⁊ alias earūdē assignat definitiones. Vox cōplexa Incōplexa

De Nomine ⁊ Verbo. Ca. III. Dis.

Quid est Nomē? Ma. Est vox significatiua ad placitū sine tpe: cuius nulla pars separata aliq̄d significat: finita et recta. vt homo. Dis. Quid est pronomē apud logicum? Magi. Logicus nō distinguit pronomē ⁊ participiū a nomine: cū omnia cathegorematice ꝑm officia sumpta possint esse subiecta ⁊ p̄dicata ꝓpositionū. Verbū aūt a cęteris speciali definitiōe separat dicēs: Verbū est vox significatiua ad placitū cū tempore: cui⁹ nulla pars separata aliq̄d significat: finita ⁊ recta. vt lego. Dis. Quid est aduerbium apud logicū? Magister. Logicus alias partes oratiōis/scz Aduerbiū Coniunctionē ⁊ cęteras syncathegorematicas/id est consignificatiuas vocat: sine quibus oratio ꝑfecta constitui potest: quapropt̄ nō curauit eas specialit̄ definire. Nomen Pronomen et participiū. Verbum Aduerbium Cōiunctio Prepositio Interiectio

De Uniuersali et Particulari predicabili Capitulum. IIII. Magister.

Onsiderat autem logicus orationis partes nō quia adiectiua substātiuaue/aut his similia: sed quia per eas significantur vniuersalia aut particularia in propositione prędicabilia. Prędicabile autem dicimus quod natum est de altero p̄dicari. vt homo de petro: dicēdo/ petr⁹ est homo. Particulare autem (quod et Indiuiduum dicitur) est quod de vno solo prędicat̄ vniuoce vere ⁊ affirmatiue: diuisim: mediante copula nō ampliata. vt petrus de seipso: vt petrus est petrus. Uel indiuiduuz est q̄d ex proprietatibus cōsistit: quarū collectio in indiuiduo corporali vno (ꝓter duas intellectiones) nūq̄ erit eadem. vt sunt forma/figura/locus/nomen/stirps/patria/tempus. Intrinsece autē cognoscitur indiuiduū ex natura sua/quę in vno solo est: nec potest esse in pluribus. vt petrus. Dis. Quid est Uniuersale? Magi. Uniuersale pro fundamento est quod aptum est esse in pluribus. vt animal in homine ⁊ asino. Intrinsece aūt cognoscitur ex sui natura: quę q̄tū est ex se/potest eē in pluribus. vt humanitas: q̄ q̄tū est ex se potest esse in petro ⁊ ioāne. Sūt aūt Uniuersalia quinq; scz Genus. Species. Differentia. Propriū ⁊ Accidens: q̄ singillatim ⁊ eodē conspiciamus ordine. Predicabile Indiuiduū. Boetius Uniuersale Uniuersaliuz numerus

De Genere. Ca. V. Mag.

Primo celi ꝛ mundi Genus

Uoniã multiplex diuisum ꝯfusionẽ parit: dicturi de gñe/ q ꝑmũ acceptiões eius enarrabim⁹. Disci. Quot igit̃ sunt Generis acceptiones? Mag. tres. Prima. Gen⁹ est collectio multoꝝ quodãmõ se habẽtiũ ad inuicẽ ꝛ ad vnũ ꝑncipiũ: siue a patria siue a ꝯsãguinitate deductũ. sicut Romani a Romulo. Scda. Gen⁹ ẽ vniuscuiusq; gñatiõis ꝑncipiũ. sic̃ pr̃ vl̃ patria. Tertia acceptio ẽ q̃ logic⁹ vtit̃ dicẽs: Gen⁹ ẽ qd̃ ꝑdicat̃ de pluribꝫ differẽtibꝫ spẽ in eo ꝙ q̃d. vt aĩal ꝑdicat̃ de hoĩe ꝛ asino. dicẽdo: hõ ẽ aĩal: asin⁹ est aĩal. Uel: Gen⁹ ẽ cui supponit̃ spẽs. vt aĩali logicaliter supponit̃ hõ. Specie aũt differũt q̃cũq; habẽt naturas specificas diuersas. sicut hõ/ cuius natura est rõnalis: ꝛ asin⁹ cui⁹ natura est irrationalis. Rursus aũt Gen⁹ logicũ in duo partit̃: scz in genus generalissimũ. ꝛ genus subalternũ: quasi sub altero natũ. Genus generalissimum est supra qd̃ non est aliud genus nec põt esse species. vt substãtia. quãtitas. Genus autem subalternũ ẽ supra qd̃ est aliud genus ꝛ ipsum põt esse species. vt aĩal genus quidẽ est respectu hoĩs ꝛ asini: species vero respectu corpis aĩati.

Differentia specie

Genus generalissimum

Genus subalternum

De Specie Capi. VI. Mag.

Species

Ecũdũ inter prędicabilia Species est. nõ aũt vt accipitur s ciuiliter ꝑ forma rei. sicut dicim⁹: spẽs priami: sed logicaliter. ꝛ est qd̃ prędicat̃ de pluribꝫ differentibꝫ numero in eo ꝙ quid. vt homo ꝑdicat̃ de petro ꝛ paulo. dicẽdo: petrus ẽ homo: paulus est homo. Dis. Quę differũt numero? Mag. Quę licet sint eiusdẽ naturę/ faciũt tñ diuersum numerũ. vt petr⁹ ꝛ paulus faciunt binariũ: qꝛ sunt duo. ꝛ q̃libet indiuidua numero differunt. Uel Species ẽ quę sub assignato genere ponit̃. vt homo ponit̃ sub animali. Est aũt species duplex: scz species specialissima: ꝛ species subalterna. Species specialissima quidẽ est sub qua nõ est iferior spẽs: ꝛ nũq; põt esse genus. vt hõ. Spẽs vero subalterna est sub q̃ ꝛ si inferior species sit/ põt tñ eẽ genus. vt aĩal dicit̃ spẽs respectu corporis aĩati/ ꝛ genus respectu hominis. vt ptz ĩ hac substãtiaꝝ coordĩatione h̃ adnexa ✳ quã arborẽ porphyrianam nominãt logici. Arborẽ q̃dẽ non rectam/ sed euersam. nã sicut ex vna radice stipes ꝛ rami diuersi pullulãt: ita ex genere gñalissimo drĩarũ rami ꝛ geneꝝ sb̃alternoꝝ stips oriũt̃. Spe

Differentia numero.

Species specialissima.

Arbor porphyriana

Spẽs subalterna

✳	Substantia	
Corporea		Incorporea
	Corpus	
Animatum		Inanimatuz
	Corp⁹ aĩatũ	
Sensibile		Insensibile
	Animal	
Rationale		Irrationale
Homo		Equus
Joãnes petr⁹		Brunell⁹. Grisell⁹
Nicolaus		Spadicinus

cie. vñ̄ indiuidua innūera in culmie arboris p ramusculos colloc̄at. Porphyriana aūt dicta a porphyrio ḡdicabiliū p̄mo auctore.

De Differentia. Capi. VII. Mag.

Differentia.

Quod sequit in ordine Predicabiliū Differētia est: quę si p
q prie accipiat: ē q̄ differūt a se singula. i. singulę spēs. vt hō
p rōnale (qđ est sua differētia) differt ab asino equo ⁊ sic de
alijs. Uel differētia est vniuersale qđ ḡdicat de pluribꝫ spēbꝫ in q̄
le essentiale. vt rōnale de boue. et sic de alijs. Sumus em̄ (vt ait
Porphyrius Porphyrius) rōnales vt dij: sed mortale nobis additum separat
nos ab his. Sciēdū p̄o quālibet differentiā/ḡ genus diuidit: vna
cū tali genere speciē cōstituere. vt rationale cū animali cōstituit ho
minē. hinc est q̄ definitio quę solius speciei est: datur per genus et
Homo. differentiam. vt definitio hois est: aīal rationale.

De Proprio. Capi. VIII. Mag.

Acceptiōes
p
pozij.

Roprīū qđ ⁊ quartū inter Predicabilia locū tenere dixi
p mus quadrifarie accipi solet Primo: Proprīū ē qđ inest
soli speciei: sed nō omni indiuiduo illius speciei. vt esse grā
maticū inest soli homini/sed nō omni homini. Secūdo: ppriū est
quod inest omni indiuiduo alicuius speciei: sz nō soli huic speciei.
vt esse bipedē. qđ inest omni homini sed nō soli homini: q⁊ etiā aui
bus. Tertio: Proprīū ē qđ inest omni indiuiduo alicuius speciei
⁊ soli huic speciei: sed nō sp. vt canescere homini: qđ tm̄ fit in sene
ctute. Quarto: Proprīū dicitur qđ inest omni soli et semp. vt risi
bile inest omni homini ⁊ soli homini ⁊ semp. Dis. Hoiem tm̄ nō
semp ridere oīb manifestū est. Magi. Uerūipse tamen semper
aptus est ad ridendū: ⁊ hoc est proprīū. ⁊ illud ppriū quarto mo
do ppie est predicabile: ⁊ pōt sic definiri. Proprius est qđ ḡdicat Proprium.
de pluribꝫ numero differentibus in quale accidentale intransmu
tabiliter. vt risibile predicatur de petro ⁊ paulo dicendo: petrus ē
risibilis: paulus est risibilis.

De Accidente. Ca. IX. Dis.

Accidēs

E vltimo predicabili qđ est Accidēs consequēter te absol
d uas Ma. Accidens est qđ predicat de pluribꝫ in quale
accidētale trāsmutabiliter. Rursus q⁊: Accidēs est qđ po
test adesse ⁊ abesse subiecto p̄ter corruptionem subiecti. vt albedo
adest nūc/⁊ postea abest homini p̄ter corruptiōē hois. Mors au
tē ⁊ cōbustio/licet nō possint adesse p̄ter subiecti corruptiōez: pñt tm̄
abesse p̄ter subiecti corruptionē. Est aūt accidens duplex: scz sepa Sepabile
bile: vt albedo parietis. ⁊ insepabile: vt nigredo corui. Nec sic di Insepabile.
citur insepabile q̄ nō possit separari: sed quia difficillimū sit ipsuz
separari. Inueniuntur enim ⁊ fiunt albi corui. Conuenientias et
differentias predicabilium facile ex dictis potes colligere.

Tractatus. II Be ꝓdicamētis. Ca.I.

Be numero ꝓdicamentoꝝ ⁊ anteꝓdicamentoꝝ. Biscipulus.

Aucis admodū ostēdisti vniuersitatē entiū: miro ꝙdā ordi
p ne cōnexā: ita vt quędā genera sint ꝙ alīs cōmunioꝛa sūt:
ꝙdā spēs ꝙ minº cōia. ꝙdā differētię ꝙb res a se differūt es-
sentialiter. ꝙdā ꝓꝓia ꝙb res differūt/nō tñ essentialiter. ꝙdā acci-
dētia ꝙ reb in esse cōplero ꝓstitutis aduenīūt ⁊ eas accidentaliter
differre facīūt: Nūc ꝯo ad ꝙd hęc ꝙmiseris ędicito. Ma. Ut oꝛ-
dinē oīm creaturarū mundo sensibili intelligas. Dia eq̄dē creata
decē distincta sunt oꝛdinib: quos logicº generalissima/cathegoꝛi
as siue ꝙdicamenta noīat. Quoꝝ sobꝛia discretio q̄ necessaria sit Anshelmus.
his q̄ ad ꝙstiones sacrę paginę accedūt/beatº Anshelmº ī libꝛo de
incarnatiōe Uerbi. ca. ij. ostēdit dicēs: Cōmonēdi sūt illi vtiq; nr̄i
tp̄is dialectici: imo dialectici hęretici: q̄ q̄dē ñ nisi flatū voc̄ putāt
esse vniuersales substātias: ⁊ q̄ coloꝛē nō aliud queunt intelligeꝛe
nisi coꝛpº: nec sapiam hoīs aliud q̄ aiam/pꝛoꝛsus a spiritualiū
quęstionū disputatiōe sunt exuflandi. In eoꝝ quippe aiab ratio/
quę p̄nceps est ⁊ iudex oīm debet esse ꝙ sunt in hoīe: sic ē imagina-
tionib coꝛpalib inuoluta: vt ex eis nō possit euoluere: nec ab ipis
ea ꝙ sola ⁊ pura ipsa cōtēplari ꝺꝫ valeat discernere. Qui em̄ nōdū
intelligit quō plures hoīes in specie sint vnus hō/qualiter in illa
secretissima ⁊ altissima natura (diuina scz) cōpꝛehēdet: quō pluꝛes
personę/quarū singula queq; est perfectº deus/sint vnus deus?
Et cuius mens obscurata est ad discernendū inter equū suū ⁊ coloꝛē eius: qualiter discernet inter vnū deū ⁊ plures relatiōes eius?
Deniq; qui nō pōt intelligere aliq̄d esse hoīes nisi induiduū: nul
latenus intelliget hoīem nisi humanā pſonaꝫ. Omnis em̄ indiui-
duus homo pſona est. Quō ergo iste intelliget hoīem assumptuꝫ
esse a verbo/nō personā: id est aliā naturā/nō aliā personā esse assū
ptā? Hęc Anshelmus. Dis. Operepꝛeciū igit̄ est rerū verā habe
re discretionē: quā decē ꝓdicamētis venādā asseris. Sed enumerā
Predicamen da sunt hęc. Mag. Predicamēta sunt. Substātia. Quātitas.
torum nume Qualitas. Relatio. Actio. Passio. Quādo. Ubi. Positio. ⁊ Ha
rus. bitº. Ad quoꝝ cognitionē necessaria ē cognitio quarūdā definiti
Anteꝓdica onū/diuisionū ⁊ regularū: quę anteꝓdicamēta appellari solēt:
menta. ea ꝓpter/quia eoꝝ cognitionē ꝙdicamēta ꝙrequirāt.

Be definitione primo anteꝓdicamento. Capitulum. II. Biscipulus.

q Ue sūt definitiōes? Mag. ęquocoꝝ. vniuocoꝝ ⁊ ꝺnoiatiuoꝛum. Discipulus: Quę sunt ęquiuoca? Magister,

Equiuoca siue homonyma sunt quoꝝ solū nomē cōe est: ⁊ diffinitio essentię ꝑm illud nomen est diuersa. vt hō viuus et hō pictus. Valet autē hęc diffinitio ad cognoscendū q̄ equiuoca nō ponuntur eq̄liter in ꝑdicamēto siue ordine rerū. Nā canis celestis ponit sub corpore inanimato: canis autē terrestris sub corpore animato ⁊c. Dis. Quę sunt vniuoca? Mag. Uniuoca siue synonyma sunt quoꝝ nomē cōe est: ⁊ diffinitio ꝑm illud nomē est eadē. vt hō ⁊ asinus habēt hoc nomē animal cōe: ⁊ diffinitionē ꝑm hoc nomen: scz substantia animata sensibilis. Et ꝑdicit hęc diffinitio/vt cognoscam⁹ quia vniuoca equaliter ⁊ sub eodē genere ponunt in ꝑdicamēto. sicut hō ⁊ equus sub animali. Dis. Quę sunt denominatiua? Mag. Denominatiua siue paronyma dicunt cōcreta ꝑ ab abstractis differūt solo casu (id est finali terminatione: vel id est cadentia ad subiectū: vel formę ad suppositū) ⁊ ꝑm illud nomen habēt appellationē. vt grāmatic⁹ a grāmatica/fortis a fortitudine. Et valet hęc diffinitio ad cognoscendū modū ꝑdicandi accidentiū de substātia: q̄ denominatiue ꝑdicant de ea. vt hō est albus.

Uniuocs

Denominatiua.

De Diuisione secundo antepredicamento. Capi. III. Discipulus

q Uę aut quot sūt diuisiones? Ma. Duę. Prima. Eorum ꝑ dicunt: quędā sunt cōplexa. vt hō currit. quędā incomplexa: vt hō animal. Ordinat autē hęc diuisio ad sciendū quia sola incōplexa ponunt in ꝑdicamēto. Secunda diuisio est. Eoꝝquę sūt/quędā dicunt ō inferiori ⁊ nō sunt (sicut accidēs) in subiecto: quędā modū sunt genera ⁊ species de ꝑdicamēto substātię. Quędam nō dicuntur de inferiori nec sunt in subiecto. vt individua de ꝑdicamēto substantię: Quędā ꝑdicant de inferiori ⁊ sunt in subiecto: vt genera ⁊ species de ꝑdicamētis accidentiū. Quędā non dicuntur de inferiori sed sunt in subiecto: vt individua de predicamentis accidentiū. Valet autē hęc diuisio ad cognoscendū naturas eorum quę in predicamentis sunt.

Diuisio

De Regula tertio antepredicamento. Capi. IIII. Discipulus

q Uot sunt Regulę? Mag. Duę. Prima qñ alterū de altero predicat: vt de subiecto vel inferiori: ꝑcunq; de eo qō predicat dicunt/oīa de subiecto dicuntur. vt si petrus est hō: ⁊ hō est animal: ergo petrus est aīal. Et hęc regula vera ē in ꝑdicatione essentiali tm. Valet autē ad cognoscendū modū predicandi eorū ꝑ in eodē predicamēto sunt. Secūda regula est. Diuersoꝝ generū ⁊ nō subalternatim positoꝝ diuersę sunt spēs ⁊ differētię. Nā spēs aīalis sunt hō ⁊ asin⁹: ⁊ differentię sunt rōnale ⁊ irrōnale: sed spēs scientię sunt grāmatica ⁊ logica: differentię vero reale ⁊ rōnale. Et

Regula

p̄mittit̄ hęc regula: vt cognoscam⁹ essentias p̄dicamentorū eē imp̄xtas. Prelibat̄ natur̄ añ p̄dicamētoꝝ aggrediamur p̄dicamēta.

De Substantia. Capitulum. V. Magi.

In ordine p̄dicamētoꝝ substātiā primā esse necesse ē: eo ꝙ sit subiectū omīū aliorū. Dis. Quid est substātia? Ma. Substantia cū sit genus generalissimū ꝓprie definiri non potest. Definitio em̄ cōstituitur p genus ⁊ differentiā. Genus aūt generalissimū supra se nō habet aliud genus: igit̄ nec differentiā. Ne tñ eius cognitio omīno te lateat/eam saltē diuidendo notificabo. Uñ substātia bifarie diuidit̄: in primam ⁊ secundā. Prima autē substantia est quę ꝓprie principaliter ⁊ maxime substare dicitur. vt sunt indiuidua de p̄dicamēto substantię. Dicimus in definitione ꝓprie: propter quędam accidentia q̄ alijs substant. vt supficies albedini/sed nō ꝓprie. Et dicimus principal'r ꝓpter secūdas substantias: q̄ licet substent ꝓprie: nō tamē principaliter: quia mediantibus primis substantijs. Maxime vero dicimus: id est pluribus modis. Nam primę substantię substant ꝓprie ⁊ principaliter. secūdę vero tm̄ ꝓprie substant. Aut prima substātia est q̄ nec est in subiecto (quia nō est accidēs) nec de subiecto (id ē inferiori) dicit̄. Secundę vero substantię sūt genera ⁊ species in quib⁹ sunt primę substātię: vt sunt genera ⁊ species de p̄dicamento substantię. hō animal. Et dicunt̄ secundę substantię: eo ꝙ ex consequēti vel secundario substant. Ut autē substantiarū naturas facilius agnoscas earundē ꝓprietates cōsiderandę sūt. Dis. Quot sūt ꝓprietates substantię? Mag. Sex: quarū prima ē nō esse in subiecto. Nec te cōturbent substātiarū partes. licet em̄ sint in subiecto vt pars ī toto: sicut digitus in manu nō tñ vt accidēs est in subiecto. Secūda ꝓprietas est: Oībus secūdis substantijs ⁊ earū differentijs conuenit vniuoce p̄dicari ꝺ primis. vt hō ⁊ rationale p̄dicant̄ de petro ⁊ nicolao vniuoce: q̄ vno nomīe ⁊ vna rōne. vt petrus est homo: petrus est rationalis ⁊c̄. Tertia ꝓprietas est. Omnis prima substantia significat hoc aliquid: id est indiuiduū de genere substantię. Sed secūda substātia videt̄ significare hoc aliquid sub appellationis figura (q̄ noīe secūdę substantię qñq̄ primas significamus: vt dicimus petrū hominē) sed nō significat hoc aliq̄d: sed potius quale quid. i. substantiā cōicabilē ⁊ vniuersalē: vt animal. Quarta ꝓprietas est. Substantię nihil est cōtrariū. vt lapis nō cōtrariatur ligno. Etsi quędā substantię repugnare videāt̄: vt aqua contrariat̄ igni ⁊c̄. hoc est rōne accidentiū/ ⁊ nō substantię. Aqua em̄ ratiōe humiditatis ⁊ frigiditatis cōtrariat̄ caliditati ⁊ siccitati ignis. Quinta ꝓprietas ē: Substātia ñ suscipit magis aut min⁹. vnus em̄ hō nō dicit̄ magis homo q̄ alter. Esse em̄ vniuscuiusq̄ est idem et vnū: nec intensionē nec remissionē accipiens. Sexta ꝓprietas est. Proprie propriū est substantię cum sit vna ⁊ eadē nu-

Substantia nō pōt definiri.
Substātia prima
Proprie principaliter
Maxime
Secūde substantie
Proprietates substantie
Prima
Secunda
Tertia
Quarta
Quinta
Sexta

mero esse susceptibilē cōtrariorū: vt homo cui nūc ineſt caliditas/ post hac frigiditas inerit. Quātitatē videamus.

De Quantitate. Capitulum. VI. Mag.

Quantitas est scōm quā quāti vl' q̄ti dicimur: vñ t ipa bifarie scindit. Alia em̄ cōtinua ē: alia vero discreta. Cōtinuā aūt quātitatē dicim⁹/cui⁹ partes copulant ad aliquē terminū cōes vt ptes lineę copulant ad punctū. Quātitas aūt discreta est cuius ptes nō copulant ad aliquē terminū cōem: vt ptes ternarij. Rursus quātitatis q̄tinuę species q̄nq; sūt. scz linea: supficies: corpus locus t temp⁹. Locus tñ forte a supficie nō vsq; quaq; distinguit. Harū descriptiōes patebūt cū ō geometrię rudimētz agem⁹. Locū vero t tempus in naturalibus notificabim⁹ Species aūt discretę duę. s. numer⁹ t oratio. Accipiat aūt hic oratio nō p̄ illo qō pro fertur: sed p mensura syllabas mēsurāte. Nā syllaba lōga alia mē surat quātitate: t alia breuis. Numer⁹ ergo t orō eadē quātitas sē nisi q̄ differūt penes cognotata t subiecta. Numer⁹ reperit in rebus cōtinuis t discretis/ siue pmanētib⁹ siue successiuis. Orō tm̄ in reb⁹ discretis t successiuis: Est t alia q̄ntitatz diuisio. Nā q̄daz sunt pmanētes: vt linea/ supficies. tc. Quędam vero non sunt pmanentes. vt orō. id em̄ qō semel dictū ē āpli⁹ repeti nō pōt. Ob id etiā positionē partiū simul habere nō pōt. Dis. Quot sūt q̄ntitatis p̄prietates? Mag. Tres sūt. Quarū prima ē. Quātitas nō habet p̄tiū. vna em̄ linea alteri p̄tia nō est. Secunda. Quantitas nō suscipit magis aut min⁹. vna em̄ linea non est magis linea q̄ alia. Tertia p̄prium ē quātitati scōz eā equale vl' ineq̄le dici: vt ioannes t petr⁹ dicunt ęq̄les si eādē habuerit q̄ntitatē i lōgo lato t pfundo. Hęc de q̄ntitate. Cōsequēs ē vt q̄litatē pcurramus.

Quantitas cōtinua

Discreta

q̄titatis cōtinue species

q̄titatis discrete. species

numerus

oratio

Proprietates q̄nitatis

De Qualitate. Ca. VII. Disci.

Quid est qualitas? Mag. Qualitas ē scōm quā i specie quales esse dicimur. vt scōz albedinē dicimur albi. Qualia aūt sunt q̄ scōm bas. s. qualitates denomiatiue dicunt id est denominant: vel quomodolibet aliter ab his: cū scz abstractum nomē nō habet: vt cursor ōr a qualitate in abstracto nondū denominata. Species qualitatis quattuor sūt. Dis. Quę ē p̄ma? Mag. Habitus t dispositio. In hoc differētes primo: quia habitus est qualitas bñ radicata in subiecto a quo nō nisi difficulter remoueri poterit. vt scia: q̄ ñ remouet a subiecto nisi circa ipsū grandis fiat pmutatio: vel ab ęgritudine vl' ab alio bmōi. Sz dispositio ē q̄litas facile a subiecto mobilis. vt caliditas: sanitas tc. Secundo differūt. Nam oīs habitus est dispositio. cū oīs habens habitū dispositū sit ad ea quoz habet habitū: sed nō ecōuerso: quia nō oīes dispositi habitū habēt. In hac igitur specie sunt omnes virtutes/ vitia t sciętię t species intelligibiles scientiarū.

Qualitas qualia

qualitatis species

Habitus

Dispositio

Secunda spēs. Dis. Quę est secunda species? Mag. Naturalis potentia vel impotentia aliqd facile agendi aut patiēdi. vt durum dicit qō habet naturalem potentiā resistēdi sectioni. et ęgrotatiuū qō habet naturalē impotentiā resistēdi cōtrarijs. Et in hac specie ponuntur oēs virtutes herbarū ꝛ lapidū ꝛc. Disci. Quę est tertia species?

Tertia spēs. Mag. Passio ꝛ passibilis q̄litas. vt albedo: rubedo: frigus: calor ꝛc. Hęc em̄ singula passiōes passibiles ve qualitates dicunt: nō eo tm̄ quia subiecta earundem ab his afficiant passione: verūetiā quia sensibꝫ inferūt imutationē ꝛ passionē. pfectiuā quidē/ si debite: destructiuā vero/ si excessiue fuerint applicatę. Sēsibile em̄ vt ait Aristoteles in secūdo de aīa/ corrūpit sensum si sit excellens. Aristoteles

Passio passibilis qualitas Nec omnino idem sunt passio ꝛ passibilis q̄litas. Differunt em̄ penes pfectū ꝛ impfectū. Illa em̄ min⁹ radicata ꝛ a subiecto remouet facili⁹: hęc vero inhęret firmi⁹. Exemplū p̄mi est/ rubedo causata ex verecūdia: q̄ nec subiectū suū noiat q̄le simpl'iciter/ sed cū addito. Vñ si q̄s ex verūdia rubescat: rubens factus dicit. Si q̄s vero a natura ruboꝛe pfundit: nō rubeus fact⁹/ sed simpliciter rubeus nominat a passibili q̄litate. Et in illa specie ponunt oīa obiecta quinq̄ sensuū q̄ inferūt passionē ipsis sensibꝫ. Dis. Quę

Quarta spēcies. est q̄rta species? Mag. Est forma ꝛ circa hoc aliqd cōstās figura. vt triangulatio/ curuitas. Oīa em̄ talia circa hoc aliqd. i. p̄mā

Forma substantiā/ cōstantes ꝛ apparētes sunt formę ꝛ figurę. Quantitates vero quarū hę dicunt clausiones ad q̄cedēs ptinēt p̄dicamētum. Nec aliud realiter figura est q̄ꝫ quātitas/ termino vel terminis clausa: vt circulus ē supficies linea circulari clausa. Et triangulus est supficies tribꝫ lineis terminata: vt in geometricis dicemus. Non autē oīs quātitas necessario figura est: cū deus quantitatē interminatā facere possit. Disci. Proꝑietates q̄litatis q̄t

Proꝑietates qualitatis sunt? Mag. Tres. harū p̄ma: q̄litati inest ꝓtrarietas. calori em̄ frigus ꝓtraria est. Ex quo claret si vnū contrarioꝝ fuerit quale: ꝛ reliquū quale est. Secūda/ q̄litas suscipit magis ꝛ min⁹. Est em̄ vna caliditas alteri in gradibꝫ pfectioꝝ. Et hę duę ꝓprietates non omni q̄litati cōueniūt. Coloꝛes em̄ medij contrarij nō habēt: nec triangulatio magis aut min⁹ suscipit. Tertia: ꝓprie ꝓprij est qualitati fm eam simile ꝙ dissimile dici. vt duo parietes albedine pfusi similes nominant. Et hęc de absolutis: respectiua discutiamus.

De Relatione. Ca. VIII. Disci.

Relatiua r Elatiua q̄ sunt? Mag. Quęcūqꝫ hoc ipsū qō sūt aliorū dicunt: vel quōlibet aliter ad aliud: vt p̄ dicit filij pater. duplū dimidij duplū: mai⁹ aūt dicit minoꝛe maius: ꝛ silis simili simile: ꝛ dominus serui dominus. Et hęc definitio relatiuis fm

Relatiua fm esse esse ꝛ dici cōuenit. Dis. Quę sunt relatiua fm esse? Mag. qui bus totū esse est ad aliud: vel q̄ de p̄ncipali significato impoꝛtant

relationem. vt pater: filius. Relatiua vero scõm dici: sunt subiecta a dictis relationib9 denominata. vt pater a paternitate. vl' sunt que de significato min9 pncipali importãt relationẽ annexã. vt scientia ꝛ virtus ꝛc. Ex quo sequitur: Si qs definite nouerit vnum relatiuoꝝ/definite noscet ꝛ reliquũ. Sicut ei esse vni9 est ad aliq̃ ita ꝛ cognosci vni9 dependet a cognitiõe alterius. De his autẽ oino determinare est difficile: dubitare aũt ꝛ querere nõ iutile. Sũt autẽ relationes hui9 ꝑdicamẽti respectus non rõnis vt spẽs vl' genus ꝑ opus relatiuũ intellectus fabricatę: sed reales/vt similitudo paternitas: nõ aptitudinales/sed actuales ꝛ intrinseeus aduenientes. Et harũ q̃dã sũt equiparẽtię: q̃ scz scõm eandem rationez sunt in eo qõ referr̃: ꝛ ad qõ fit relatio. vt similitudo ratione albedinis est in vtroq3 termino. Quędã sũt disquiparãtię ꝑ oppositũ. vt paternitas in pñe est/rõne potentię actiuę q̃ genuit. Filiatio autem in altero extremo est ratione alia: scz potentię passiuę filij geniti. Dis. Proprietates relatiuoꝝ q̃t sũt? Mag. Quattuoꝝ: q̃rũ prima hęc est. Relatiua ꝓriaꝛ. vt virt9 vitio ꝓriaꝛ: ꝛ ignorantia disciplinę. Secũda: relatiua suscipiũt magis ꝛ min9. vt simile ꝺr aliquid magis vel min9. Hę tñ ꝓprietates non oib9 relatiuis nec etiã aliq̃bus ꝙuenũt/q̃ relationes: sed ratione fundamenti oꝝ. Tertia: oia relatiua dicunr̃ ad ꝙuertentiã. vt duplus dicit dimidij duplũ: ꝛ pater filij pater. ꝛ rursus dimidiũ dupli dimidiũ ẽ: ꝛ filius patris filij ẽ. Hoc tñ fallit si coꝝrelatiui nõ fuerit ꝙuenies assignatio. In multis ei relatiuis hoc cõtingit: vt nõ inueniatur vocabulum quo sibi vicissim respõdeat q̃ ad se referunt̃: iquit Augustin9 quinto de trinitate. ca. xvj. Uñ ala auis ala est: nõ autẽ ecõtra auis alę auis ꝺr. similiter remus nauis remus ẽ: sed nõ ois nauis remi nauis est: cũ sint naues remos nõ habẽtes. Oportet igit coꝝrelatiua cõuenienter assignare: ꝛ pro aue alatatũ/ꝑ naue remitũ dicere. Dicitur ei ala alati ala: ꝛ ecõuerso: alatũ alę alatũ. ꝛ remus remi remus: simil'r remitũ remo remitũ appellatur. Sic ꝛ caput caputi caput est: ꝛ relatiue ad se dicuntur: q̃uis etiã substãtię sint.

Dis. Quõ aũt cognoscim9 si coꝝrelatiui sit cõueniẽs assignatio?

Mag. Quando secluſis omibus ab ipso q̃ accidentaliter de eo dicuntur/ipsũ adhuc ad relatiuũ referr̃. vt secluſa risibilitate/animalitate ꝛ ceteris a domino/nihilominus ad seruũ refertur: secluſa vero ala ab aue/ad alatũ amplius nõ dicit̃. Quarta ꝓprietas: Relatiua sũt simul natura/ortu ꝛ occasu. Posita ei se ponunt: et perempta se perimũt. vt si pater est/filius est: ꝛ ecõuerso. Necvalet instantia de sciẽtia ꝛ scibili: sensu ꝛ sensato. nã scientia nõ refertur ad scibile: sed scitum. sic sensus non refertur ad sensibile: sꝫ sensatum. Hęc de relationibus intrinsecus aduenientibus: quę scilicet positis extremis necessario sũt: Restat vt de relationibus extrinsecus aduenientibus aliquid despiciamus.

Relatiua secundum dici

Relatiua equiparentie.

Relatiua disquiparentie.

Proprietates relatiuoꝝ.

Relatiua intrinsecus aduenientes

De Actione. Ca. IX.

Discipulus

Relatiũ extrinsecus aduenientes

Relationes extrinsecus aduenientes quas dicis? Ma. Eas r g̃ positis extremis nõ necessario sũt. si em̃ sit ignis ꝛ lignũ actionẽ esse necessariũ nõ ẽ/ donec fuerint applicata. Dis.

Actio

Actio igitur ẽ relatio extrinsecus aduenies? Ma. Est: ꝛ nõ sola ſz ꝛ passio: ꝛ alia g̃ supsunt g̃dicamẽta. Dis. Actio quid ẽ? Ma. Est forma respectiua scõz quã in id qõ subiicit agere dicimur: vt secam⁹ formaliter ipsa sectione: ꝛ ignis calefacit formaliter calefactione: effectiue vero calefacit calore. Dis. Quot sunt huius g̃

Proprietates actionis

dicamenti ꝓprietates? Ma. Tres. Prima: actio habet ꝛrium: vt calefactiõi ꝛriatur frigefactio. Suscipit etiam magis ꝛ min⁹. vt magis ꝛ minus calefacere dicimur. Sciendũ autem has ꝓprietates nõ respectiue illis g̃ actiões/ sed eoꝝ cognotatis potius conuenire. Tertia est: ꝓprie ꝓpriũ est: actioni ex se iferre passionem: id est/ actio est forma respectiua qua agẽs formaliꝝ in patiẽs ꝓducit formã absolutam: g̃ dicit passio. vt ignis mediante calefactiõe inducit i aquã passionẽ scz caliditatẽ/ a qua effectiue aqua patiꝝ: formaliꝝ aũt a respectu actiõi opposito: quã siꝝ passiõez appellam⁹

De Passione. Capitulum. X. Dis.

Passio

Passio quid est? Mag. Est effectus illatio q̃ actõis. vt ca p lefactio passiua ꝓducta in aquã effect⁹ est: ꝛ illatio calefactionis actiuę: qua scilicet ignis formaliꝝ calefacere dicit. Passio igitur actionis effectus est: nõ vt causę efficiẽtis/ sz formalis mediante qua agens passionẽ passo infert. Posset insup alia õ finitio passionis dari. Dis. Quę? Mag. Passio est scõm quã id qõ subiicitur pati õz: vt aqua calefieri õz formaliter calefactione passiua. Dis. Huius ꝓprietates g̃ sunt? Mag. Passio duꝓprietates passionis as primas ꝓprietates habet cũ actione cõmunes. ꝛ tertiam ꝓpriã: scz ꝓprium est passioni inferri ex actiõe. Dis. Actio ꝛ passio quoniam correlatiua sunt/ simul natura sunt: quõ igitur passio ex actione potest inferri: cum inferens illato naturaliter prius sit?

Mag. Si ꝓprietatem de absolutis accipimus: dubitationẽ non habet. Passio em̃/ vti est caliditas ꝓducta i aqua ab igne inferꝝ. sed cũ hę qualitates sint: ad hoc genus minime ptinent. Necesse ẽ ergo vt intelligam⁹ passionẽ formã respectiuã inferri ex actiõe tã q̃ principio formali: ab agente ꝙo tanq̃ a ꝑncipio effectiuo. Stat autem causam formalẽ mediãte qua/ simul esse cũ effectu. Dis. Admittis igiꝝ actionẽ ꝛ passionẽ esse correlatiua? Mag. Admit

Actio ꝛ passio sunt vni⁹ generis predicamentalis

to. Dis. Ergo diuersa g̃dicamenta efficere nõ pũt: sed in eadẽ cõtinentur coordinatiõe: sicut paternitas ꝛ filiatio. Mag. optime infers: nec ego actionẽ ꝛ passionem diuersa g̃dicamenta/ sed vni⁹ g̃dicamenti diuersos modos esse intelligo. Ũ Augustin⁹ in logica sua: Actio ꝛ passio genere conueniũt ꝛ qualitate differũt. Dis.

Augustin⁹

cuius generis modi sūt? Mag. Trāsmutatiōis: quę dicit respectum mutuū agentis ad patiens: ⁊ econuerso.

De Quando. Capitulum. XI. Mag.

Quod sequit in ordine p̄dicamentorū est Quādo. Et est qō ex adiacētia temporis in re tpali derelinquitur. vt hodie. Quando

In re eī hodierno mēsurata tpe respectus tpis mensurātis causatur. Est aūt respectus extrinsecus aduenīēs: nā positis extremis sine earundē applicatiōe nō ꝓsurgit. vt posito homīe extra cęluz/fundamētū ⁊ terminꝰ ipsiꝰ qn̄ sūt sez hō extra cęlū/⁊ tempꝰ sub cęlo: sed nōdū qn̄ est. Dis. Quot sunt ꝓprietates huiꝰ p̄dicamenti?. Mag. tres. Prima. Quādo nō habet ꝛriū. Secunda. Quando nō suscipit magis nec minꝰ. Tertia. Qū inest oi illo qō incipit esse in tpe. Et est intelligēdū de quādo passiuo. Quādo eī actiuū est in tpe rem temporalē mensurāte. Et sicut actio ⁊ passio vnius p̄dicamenti diuersi sunt modi: ita quādo actiuū ⁊ passiuū. Pergamus ad vbi. Dis. Perge. ꝓprietates Quando

De Vbi. Capitulum. XII. Mag.

Vbi est circumscriptio corporis locati a loci circūscriptione p̄cedens vt esse in aqua/in aere ⁊c̄. Ex hoc eī qꝫ locus locatum circūscribit duplex consurgit respectus. vnus in corpore locato: ⁊ est vbi passiuum hic definitū. oppositus in loco circūscribente: ⁊ ōr vbi actiuum: ⁊ est locus ꝓ formali. Disci. Ostendas ⁊ hunc respectū extrinsecus aduenīētē. Mag. Quia positis extremis nō applicatis nō cōsurgit. Posito eī hoīe extra cęlū: esset in mūdo locus/⁊ locabile extra cęlum sine vbi actiuo et passiuo. Dis. ꝓprietates huiꝰ q̄t sūt? Mag. Duę. Pria. vbi non habet ꝛriū. Secūda vbi nō suscipit magꝭ ⁊ minꝰ. Oppositū tū verius est: quia vbi ē ꝑ se terminꝰ motꝰ. Sed de hoc in naturalibus. Positionē percurramus. Vbi ꝓprietates vbi

De Positione Capi. XIII. Dis.

Ositio quid est? Mag. Positio est quidā partiū situs ⁊ generationis ordinatio. vt esse sursum: sessio: statio ⁊c̄. Positio

Ꝓ cuius intellectu sciendū ē: qꝫ positio primo dicit extēsionem quātitatis extra partē quātitatiuā: ⁊ sic est p̄dicamenti quantitatis. Sūt eī quantitates habentes positionē partium in continuo. vt linea superficies. Secūdo positio dicit respectum partium positarū scōm positiōis differētias ad locum. et sic est p̄dicamentū ab alijs distinctū. Respectus aūt partiū inter se ⁊ in toto sūt huiꝰ p̄dicamenti modi speciales. Uel dicaꝫ vt Augustin⁹ dicit/qꝫ sint in ad aliqd: qz sūt respectꝰ intrinsecꝰ aduenīētes. Ex q̄ sequit: qꝫ si aliqō corpꝰ poneret extra cęlum: adhuc haberet illam positionē. In definitiōe capiaꝫ ⁊/ꝓ vel. Dis. Quot sunt positionis ꝓprietates? Ma. Tres. Prima. Positio nō habet con- Positionis ꝓprietates

rariū. Secūda: positio nō suscipit magis ꝛ minus. Tertia: ꝓpriū est positioni substantię proxime assistere: id est nullum primo substantię adest. Licet aliquod eque ppe: scz vbi. simul em̄ res in loco est ꝛ in eo situata est. Definita est aūt hic positio passiua fundata i re posita. Positio aūt actiua est respectus oppositi i loco fūdati. Positio Actiua] Passiua

De Habitu. Capitulum. XIIII. Mag.

Habitus. p Ostremū in numero p̄dicamentorū habitū conspicimus. Est autē habitus corporū ꝛ eorū quę circa corpus sūt adiacentia. Id est habitus est respectus in corpore habituato ex adiacentia habitus causatus. Et est habitus passiuus. Nam in re adiacente causat respectus alius qui habitus actiuus dr. vt es se tunicatū. esse loricatū. Dis. Quot sunt habitus proprietates? Passiuus Actiuus

Proprietates habit? Mag. Tres. Prima: habitus suscipit magis ꝛ minus. vt eques est armatior pedite. Hęc ꝓprietas attribuit habitui non vt respectus est: sed ratione fundamēti: qō ꝛ si intensiue magis ꝛ minus nō suscipiat (quia substantię sunt arma) tū extensiue: qz in equite sunt magis plurificata q̄ in pedite. Secūda: habitus nō habet contrariū. Tertia: habitus semp est in pluribus. si intelligat scz in habito ꝛ habituato: sic conuenit vbi ꝛ qn̄ ꝛ alijs. quia vt visum est: vbi ē duplex: scilicet actiuum ꝛ passiuū. sic quādo. sic ꝛ positio. sic similiter ꝛ habitus. Aliter ergo intelligenda est ꝓprietas: habitus semper est in pluribus: id est potest in pluribus fundari simul ꝛ semel. vt vestitum esse simul ꝛ semel potest esse ex adiacentia tunicę ꝛ pallij. sic ꝛ tunicatus quis dicitur etiam si decem tunicas induisset. De his satis dictum sit: postpredicamenta perlustrabimus. Eorū nāq; noticia necessaria est: vt quę predicamenta consequuntur cognoscamus ꝓprietates.

De postpredicamentis. Capi. XV. Dis.

Postpredicamenta. q Vot sunt postpredicamēta. Mag. Quinq; scz Oppositio: Simul: Prius: Motus: ꝛ Habere. Disci. de his itaq; si q̄ habes in mediū ferre ne graueris. Et primū de oppositione. Ma. Oppositionis q̄tuor sūt spēs. Nā oppositorum quędam sūt ꝑrie/ quędam ꝑ dictorie/ quędam relatiue/ ꝛ quedaz priuatiue opposita. Contraria autē sunt quęcunq; sub eodem genere posita maxime a seinuicem distant eidē suscęptibili vicissim insunt: a quo ꝛ mutuo se expellunt: nisi alterum insit a natura. vt nigredo corui. Exempla sunt caliditas ꝛ frigiditas: albedo et nigredo. Sed regula hęc in his contrarijs quę bona ꝛ mala sūt deficit: inquit Augustin⁹ in Enchiridion. c a. xij. hęc enim duo ꝑria ita simul sūt: vt si bonū nō esset in quo malū esset: prorsus nec malum esse potuisset: q̄uis bona sine malis esse possint. Sed hic priuatiue opposita ꝑria extēto noīe dicere videtur. nam exemplificando ait; pōt em̄ bō vel angelus nō esse iniustus: iniustus aūt nō po- Oppositionis spēcies Contraria Augusti. in enchi.

teſt eſſe niſi homo vel angelus. Hoc qui voluerit ca. antecedēti ꝛ ſequēti bidē diligētius inquirat. ad ꝓpoſitū redeam⁹. Sūt aūt cō traria duplicia: videlicet mediata ꝛ imediata. Diſ. Quę ſunt cō traria imediata? Ma. Quoꝝ ſubiecto ſuſceptibili exiſtente ne ceſſe eſt alterū eoꝝ ineſſe. vt paritas ꝛ imparitas reſpectu nume ri. Cōtraria vero mediata ſunt: quoꝝ ſubiecto ſuſceptibili exiſtēte non eſt neceſſe alterū ineſſe. Poteſt eī mediuꝫ ineſſe. vt albedo et nigredo. inter q̄ mediat rubedo ꝛc. Quibuſdā tamē medijs nomi na non ſunt impoſita: tūc ſumēda ſunt per abnegationē vtriuſq; extremi vt mediū inter prauū ꝛ ſtudioſum eſt: quod nec prauū nec ſtudioſum eſt. Diſ. Quę ſunt contradictorie oppoſita? Ma. Quoꝝ ſi alterū ē/ neceſſe eſt alterū non eſſe: vt ſedere ꝛ non ſede re. Diſ. Quę ſunt relatiue oppoſita? Ma. Quibus hoc ipm̄ ē ad aliud quodāmodo ſe habere. vt: duplum ꝛ dimidiuꝫ. Diſci. Quę ſunt priuatiue oppoſita? Mag. Quę habēt fieri circa idē ſubiectū ordine irregreſſibili ꝛ tempore determinato a natura: vt viſus ꝛ cecitas circa oculū. Cecus aūt nō dicitur qui nō habet vi ſum: ſed qui viſum non habet tempore determinato quo deberet habere. vt catellus ante nonum diem nec videns nec cecus eſt. Di citur aūt ordine irregreſſibili. de viſu eī ad cecitatē cōtingit ꝓgre di ꝛ nō ecōuerſo. Impoſſibile eſt eī naturaliter a priuatiōe pfecta in habitū fieri ꝓgreſſū: exiſtēte principio itrinſeco. nā a tenebris ae ris regreſſio fit in lucē: eo q̄ ꝓncipiū lucis ſit extra aerem.

immediata

Mediata

Contradicto rie oppoſita

Relatiue op poſita:

Priuatiue oppoſita

De prioritate. Ca. XVI. Mag.

Priorīs mo di.

Ecūdum poſtpredicamētū eſt pri⁹. Cui⁹ q̄dem quattuor ſunt modi. Diſ. Quis? Magi. Prim⁹ eſt: quo alterū ē prius altero ſm tempus. quod enim antiqui⁹ ꝛ senius eſt: prius eſt. Secūdus eſt quo alterū prius eſt altero/ quia ab eo non conuertitur ſubſiſtendi cōſequētia: vt vnū prius eſt duobus. ſeq̄ tur eī bene: duo ſūt/ igitur vnum eſt: ſed nō conuertit̄: vnū eſt/ igi tur duo ſunt. Tertius eſt quo aliud dicitur prius alio ordine: vt lit tere prius ſunt ſyllabis. Quartus eſt quo aliud dicitur pri⁹ altero/ quia melius ꝛ honorabilius eſt. Hūc tamē modū Auguſtinus inutilē dicit ꝛ in duodecimo libro cōfeſſionū Priorīs modos po nit quattuor: dicens deū precedere oīa eternitate: florem fructum tempore ꝛ rurſus fructum florē electione: ꝛ ſonum precedere can tum origine. quō ꝛ informis materia precedit aliā/ origine ſcz ꝛ nō tempore. Et preter hos eſt alius modus prioris: quo ſcz alterum alio prius eſt natura: ꝛ ab ipo conuertitur ſubſiſtēdi conſequētia. vt res eſt prior veritate propoſitiōis. Ab eo eī q̄ res eſt vel nō eſt oratio vera vel falſa dicitur. vñ hominem eſſe prius eſt/ q̄z hec vera ſit: homo eſt Et ab eo conuertitur ſubſiſtendi conſequētia. ſe quitur eī bene: verū eſt hominē eſſe: igitur homo eſt.

De Simultate. Capi. XVII. Magi.

Simultatis modi

Ertium in ordine postpredicamentū est Simultas: cuius tres sunt modi. Disci. Quis Mag. Primus: quo aliqua simul sunt tempore. vt ignis ⁊ splendor eius. Secundus est quo simul dicuntur a quibus conuertitur subsistēdi consequētia: ⁊ neutrū est causa alterius. vt relatiue opposita. sequit enī: duplum est: igitur dimidiū est. ⁊ tamen neutrū est alterius causa. Tertius est quo simul sunt ea quę er opposito aliquod genus diuidunt. vt: rationale et irrationale: quę diuidunt animal: id est demonstrant communicabilitatem ipsius animalis: eoq; potentias eius declarant.

De Motu. Ca. XVIII. Magi.

Motus
speciēs
Generatio
Corruptio
augmētatio.
diminutio
alteratio
loci mutatio

Uartum postpredicamētū est Motus. Et huius sex sunt species. Accipitur aūt hic Motus cōmuniter pro trāsmutatione quacunq;. Disci. Quę sunt hę motus species? Magi. Generatio: Corruptio: Augmentatio: Diminutio: Alteratio ⁊ loci mutatio. Est autez Generatio progressio a non esse ad esse. Corruptio progressio est ab esse ad nō esse. Augmētatio est prexistentis quātitatis maioramētum. Diminutio autem prexistētis quātitatis minoramētuz est. Alteratio autē est mutatio a q̄litate contraria in cōtrariā. vt de albo in nigrum. Loci vero mutatio motus est de vno loco in alium. vt de sursum ad deorsum. De his autem latius videbimus in naturalibus.

De Habere. Capi. XIX. Magi.

Habendi modi

Uintum ⁊ vltimū postpredicamētum est Habere. qō quidem dicitur multis modis. Primo em̄ dicimur habere q̄litatem. vt virtutem. Secūdo dicimur habere quātitatē. vt magnitudinem. Tertio dicimur habere ea quę circa corp⁹ sūt. vt: habere annulū in digito. vñ emēs annulum nec induēs: possidere quidē ipsum dinoscitur/ habere autē minime donec ipso vestiatur. Quarto habere dicimur mēbrum. vt pedem aut manum. Quinto dicimur habere possessionem. vt: domū vel agrū. Sexto continens contentum habere dicitur. vt vas habet vinū. Septimus habendi modus est quo vir habet vxorez. Et hic modus habendi est alieniſſimus. vir enim non habet vxorē nisi quia cum ea sociatur: et cum eam habet/ habetur ab eadem. Preter hos autez etsi alij sint habēdi modi: ad predictos tamē reduci possūt. Hęc sunt fili quę de predicamentorum rationibus ignorare turpe: scire autem operepretium est. Videamus et reliqua. Dis. Ecce in defessum me semper habes auditorem.

Tractatus. III. De Propositione. Capitulum. I. Magi.

c Ognitis itaq; prędicabilibus ꝛ prędicamētis/ consequens est vt discutiamus ad quem finē logicus harū ordinauerit noticiā. Disci. Estimabā ex his quę ab initio p̄miseras/ hęc omnia ad discretionem veri falsiq; deseruire. Ma. Et recte opinatus es. Talis autem discretio sine argumētatione/ ꝛ argumētatio absq; ꝓpōne haberi nō pōt: quapropter ea quę dicta sunt īmediate ad ꝓpositiōes ꝛ ꝓpositiones ad argumentatiōes/ q̄ rursus ad cōem logicę finez applicādę sunt: ꝛ quoniam res nō semper ad disputationem ferre possumus: pro rebus vtimur vocib⁹. Sicut em̄ scripturę vocum/ ita voces rerum: ꝛ ꝯceptuū. i. passionuz animę notę sunt. Et sicut in intellectu quidā cōcept⁹ sunt simplices nec veri nec falsi: q̄dam v̄o cōplexi veri ꝛ falsi: sic sil'r quędā voces sūt simplices nec verū nec falsum significantes: q̄dā vero cōpositę verę ꝛ falsę (circa cōpositionē nāq; veritas ꝛ falsitas sunt) Et hę ex nomine ꝛ v̄bo res p̄dicabiles ꝛ subijcibiles signātes (id est cōceptibiles vnius in ordine ad alterā) cōstituunt̄ ꝛ vocant̄ orationes.

Aristoteles j. periher.

Conceptus simplices cōpositi

De Oratione. Ca. II. Dis.

q Uid est Oratio? Magi. Est vox significatiua ad placitum cuius partes sepatę aliquid significāt vt dictio: nō vt oratio. vt: hō currit: hō significat hominē ꝛ currit actū currendi. partes tñ remotę/ scz dictionū syllabę nihil significāt. vt hoꝛ rit. Oratio bifaria est: perfecta ꝛ impfecta. Perfectā orationem dicimus q̄ perfectum in animo audientis sensum generat. vt homo currit. Per oppositum oratio impfecta ē/ quę nō sensum pfectū ī aīo audiētis causat: vt hō alb⁹. Et a logico abijcit̄. Perfecta vero rursus multifarie partit̄. Quędā em̄ indicatiua: alia impatiua: alia deprecatiua: alia optatiua: alia cōiūctiua ꝛc. scd̄m q̄ v̄ba in oꝛone posita in modis variant̄. Sed inter has logicus solaz indicatiuā de verbo p̄ñtis tp̄is accipit. Hęc em̄ sola verū aut falsum significat. ꝛ inde enūciatio siue ꝓpositio dici meret̄. Patet igitur talez cōponi ex nomine: vt definitū est in prioribꝫ. Obliqua em̄ noīa si iungant̄ verbis indicatiui modi orationē incōgruā cōstituunt. vt: cathonis currit: ꝛ sic nec verā nec falsam (verū em̄ ꝛ falsū pręsupponūt cōgruū) Similiter ex verbo pri⁹ definito. verba em̄ s̄m se sumpta/ nec verū nec falsum significant: sed nominib⁹ similia sunt. vt est/ si purū dixeris nihil significat (scz veri vel falsi) denotat tñ quandā cōpositionē/ quā sine extremis nō est intelligere. ob hoc in definitione verbi dicitur: ꝛ est semp eorum quę de altero dicuntur nota. Ad incępta redeamus.

Orationis definitio

Perfecta

Impfecta

Oratio indicatiua est enunciatio

De propositione. Ca. III. Bisci.

Propositio

Quid est propositio? Ma. Est oratio verū vel falsū significans Vel est oratio nō omnis: sed in qua verū vel falsū ē: vt hō est animal. Et hec quidē est duplex: scz vna ⁊ plures.

Una

Plures

Dis. Quid est propositio vna? Magi. quę vnū de vno significat. vel est cōiūctione vna. Sz propositio plures est quę nō vnū sed plura significat incōiūcte. vt Canis est albus. Relecta secūda logicus primā amplectitur. Quę bipertita est: vt eius manifestat definitio. Est enim quędam vna simpliciter. quā cathegoricā id est predicatiuā dicimus. vt homo currit. Quędam vero est vna coniunctione: quā hypothetica/ id est suppositiuā nominam⁹. vt homo currit ⁊ asinus mouetur. Propositio vna simpliciter/ rursus duplex est: scz de inesse ⁊ modalis.

De propositione vna simpliciter siue cathegorica. Capi. IIII. Dis.

Cathegorica

Quid ē ꝓpō cathegorica de inesse? Ma. Est q̄ hz subiectū ⁊ ꝑdicatū: vel aliqō ꝓportionabile illis: mediāte copula coniūcta. vt hō ē aīal. Subiectū aūt dicim⁹ de quo aliq̄d enūciat. Predicatū aūt qō de altero dicitur. Copula est q̄ subiectū ꝑdicato cōiūgit. vt hoc verbū sum cū suis cōdeclineis.

Propositionis diuisio scōm q̄titatē

Propō cathegorica rursus diuidit: nō q̄dē ꝑm substātiā/ sed quātitatē: ī vniuersalē particularē/ indefinitā ⁊ singularē.

Uniuersalis.

Dis. Uniuersalis q̄ est? Magi. In qua subiectū est vniuersale/ signo vniuersali determinatū. vt omnis hō est aīal.

Signa vniuersalia.

Sunt aūt signa vniuersalia hec: Oīs/ nullus/ q̄libet/ neuter/ uterq;. ⁊ sīlia. Uel est q̄ omni aut nulli/ scz subiecto inesse significat (ipm ꝑdicatū)

Particularis

Particularis ē in q̄ subiectū est vniuersale/ signo pticulari determinatū. vt q̄dā hō est aīal.

Signa particularia

Sūt aūt signa particularia hec: quidaz/ aliqs/ alter ⁊ sīlia. Uel est quę alicui/ aut alicui nō: aut nō omni in esse significat. In

Indefinita

definita est in qua subiectuz est vniuersale sine signo destributiuo positū. vt hō est aīal. additur aūt distributiuo: ꝓpter illā: Oēs apostoli dei sunt duodeci: vbi signū oēs nō distributiuū/ sed collectiuū est. Uel est q̄ inesse aut non inesse significat/ sine signo vniuersali vel pticulari.

Singularis.

Singularis ẏo est in qua subiectū est indiuiduū/ discrete tentū (ꝓpter illā: ioānes est terminus discretus) vt ioānes est hō. ille hō est aīal. Amplⁱ⁹ q̄libet harū duplex ē/ affirmatiua scz

Affirmatiua et negatiua

⁊ negatiua. Affirmatiuā dicim⁹: in qua ꝑdicatū affirmat de subiecto. vt hō est aīal. Negatiuā vero in qua ꝑdicatū de subiecto negatur. vt hō non est animal. Et hec diuisio propositionis ẽ quālitatem est. Animaduertendum/ nō eodez modo de hac triplici diuisione interrogationes formari. De substātia enim inquirim⁹ p. q̄

Interrogatiua.

est: ⁊ respōdem⁹. cathegorica vl̄ hypothetica. De quātitate ꝑ quā-

ta est? Et rñdemus vniuersalis ꝑticularis indefinita vel singularis. Et de q̃litate ꝑ/q̃lis ē? Et rñdem⁹: affirmatiua vl' negatiua.

De Oppositoe propositionū. Ca. V. Mag.

Pręter aūt hęc necessaria est ad ꝓpositiōis noticiā passionū eiusdē cognitio. Quę sunt oppositio cōuersio/ ⁊ ęquipollētia. De q̃bus vidēdū erit ꝑ ordinē/ ꝑmissis nōnullis diuisiōib⁹. Quaꝝ ꝑma. Propositionū cathegoricaꝝ/ q̃dā tā in subiecto q̃ꝫ in ꝑdicato ꝑticipāt. vt hō est aīal. hō nō est aīal. Quędam altero tm̄. vt hō est aīal. asin⁹ est aīal. Quędā nullo. vt hō currit. asinus mouet. Secūda. Propositionū in subiecto ⁊ ꝑdicato participātium: q̃dā participāt ordine ꝯuerso: vt hō est aīal: aīal est hō. Quędā vero participāt ordine eodē. vt hō est aīal. oīs hō ē aīal. Et his vltīo ordine enumeratꝫ accidit oppositio partita q̃drifarie. Sūt em̄ q̃dā ꝓpositiōes oppositę cōtrarie/ q̃dā cōtradictorie/ q̃dā subtrarie/ q̃dā ꝟo subalt'ne. Oppositiōes ītelligunt' de ꝓpositiōib⁹ simplicꝫ q̃litatꝫ. Dis. Cōtrarię q̃ sunt? Ma. Vniuersalis affirmatiua ⁊ vniuersalis negatiua eiusdē subiecti et ꝑdicati. vt oīs hō est aīal. nullus hō est aīal. Cōtradictorię sunt vniuersalis affirmatiua ⁊ particularis negatiua. vt oīs homo est aīal. quidaꝫ hō nō est aīal. ⁊ vniuersalis negatiua ⁊ ꝑticularis affirmatiua eiusdē subiecti ⁊ prędicati. vt nullus hō est aīal: q̃dā homo est aīal. Subalternę sunt vniuersalis affirmatiua ⁊ ꝑticularis affirmatīa eiusdē subiecti ⁊ ꝑdicati. vt oīs hō ē aīal. q̃dā hō est aīal. Et vniuersalis negatiua ⁊ particularis negatiua eiusdem subiecti ⁊ prędicati. vt nullus hō est aīal. quidaꝫ hō nō est aīal. Subcontrarię sunt ꝑticularis affirmatiua ⁊ ꝑticularꝫ negatiua eiusdē subiecti ⁊ ꝑdicati. vt q̃daꝫ hō est aīal. q̃dā hō nō est aīal. Cōprębēdunt' aūt in ꝓposito indefinita

Quibus ꝓpositionibus cōueniat oppositio.

Contrarie

Contradictorie

Subalterne.

Subcontrarie.

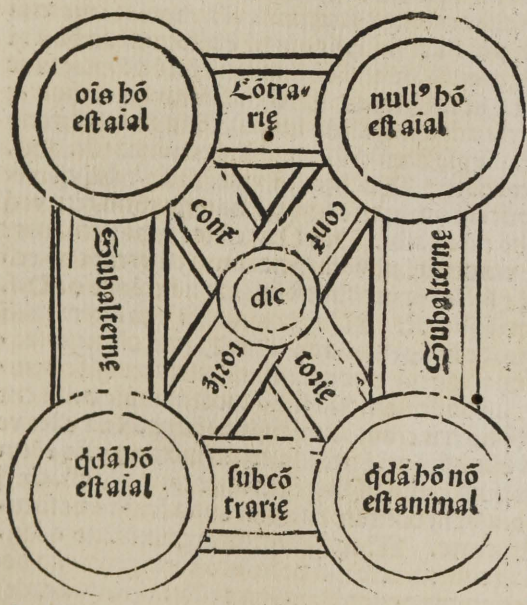

ꝛ singularꝫ sub ꝑticulari. Nã q̃cq̃d de vna d̃r idẽ de alia ĩtelligẽdũ ẽ. Oꝑtet aũt ꝓpositionũ oppositaꝝ subiecta ꝛ ꝑdicata teneri significatiue: ęque ample: ęque stricte ꝛ eodẽ genere suppositiõis. Oim dictoꝝ exẽpla patẽt ĩ figura ꝑ ĩserta. Nec ꝫ silẽtio ꝑtereundũ: ꝓpõnes. s. oppositas certis ꝯstringi legibꝫ: ꝑm quas veritas vel falsitas earundem simul potest esse vel nõ esse: quas tamen facile non cognoscimus/nisi ꝛ materiam propositionũ intelligamus.

De Materia propositionũ. Ca. VI. Dis.

m Ateria ꝓpositionũ q̃d ẽ? Ma. ẽ subiectũ ꝛ ꝑdicatũ ꝓpõnis ꝑ materiali. In hac. i. de hac materia dicit̃ eẽ ꝓpositio. Formalis materia est habitudo ꝛ respectus ꝑdicati ad subiectũ necessaria/ ꝯtingẽs aut remota ꝑm ꝑdicati ꝛ subiecti exigẽtiã. Uñ materia triplex ẽ. s. necessaria: cõtingens ꝛ remota. Materiã aũt necessariã siue naturalẽ dicimꝰ: cũ ꝑdicatũ ẽ de essentia subiecti: vl' ꝓpriũ eiꝰ. vt hõ est aĩal. hõ est risibilis. Cõtingẽtez vero: cũ prędicatũ potest adesse vel abesse subiecto pręter subiecti corruptionẽ. vt homo est albus. Et remotã materiã accipimus: si prędicatum nõ potest conuenire subiecto. vt homo est asinus.

Materia ꝓpositionis

Materia naturalis.

Materia remota

Materia contingens

De legibus propositionũ. Ca. VII. Dis.

q Uę ẽ lex Cõtrariaꝝ? Ma. Hęc est. Cõtrarię nũq̃ꝫ pñt sil' eẽ verę aut falsę de materia naturali vl' remota: de materia aũt ꝯtingẽti pñt sil' eẽ falsę. vt oĩs hõ ẽ albꝫ: nullus hõ ẽ albus. Dis. Nũq̃d hę ꝓpõnes. oẽ aĩal ẽ hõ. nullũ aĩal ẽ hõ. ꝯrię sunt de materia naturali ꝛ sil' falsę sunt? Magi. Cõtrarię q̃dẽ sunt et simul falsę: de materia aũt naturali nõ sunt: sꝫ cõtingẽti. Nã iferiora nõ sunt de essentia supioꝝ: cũ ipsis accidãt. i. extranea sũt. Dis. Quę ẽ lex Subcõtrariarũ? Ma. hęc ẽ. si vna ẽ falsa/reliq̃ est vera: ꝛ nõ ecõuerso. pñt em̃ ambę esse verę de materia cõtingẽti. vt q̃dã hõ est albꝫ: q̃dã hõ nõ est albꝫ. Dis. Quę est lex subalternaruꝫ? Ma. hęc est Si vniuersal' est vera/ ꝑticularis est vera: ꝛ nõ ecõuerso. ꝛ si ꝑticularꝫ ẽ falsa/ vniuersal' est falsa: ꝛ nõ ecõuerso. Dis. Lex Cõtradictoriarũ q̃lis est? Magi. talis. Si vna ẽ vera reliq̃ erit falsa: ꝛ ecõuerso: de q̃cũq̃ꝫ materia. Dis. Haud assentio: seq̃ret̃ em̃ ꝯtingẽs esse necessariũ, ꝛ de necessitate euenire: ꝛ sil'r ꝯtingẽs esse ĩpossibile ꝛ nõ posse fieri. Nã si q̃s dicat: nauale bellũ erit cras: ꝛ nauale bellũ nõ erit cras: ꝯdictorias dic̃: ergo vna esset vera ꝛ reliq̃ falsa. Id aũt q̃d verũ ẽ necessario eueniet: ꝛ ꝑ ꝯñs cõtingẽs nõ est. Et q̃d falsum ẽ impossibile ẽ fieri: nec cõtingẽs est. Ex q̃ rursus ꝯcluditur oĩa de necessitate euenire: ꝛ nos frustra de futuris ꝯsiliari aut deliberare. Mag. Istec tua argumẽtatio q̃d infers cõcluderet: si in contradictorijs de futuro cõtingenti vna determinate determinatione de necessario vera esset: ꝛ reliqua eadez determinatione falsa: sꝫ huiꝰ oppositũ fit. nll'a em̃ ipsarũ determina

Lex contrariarum.

Inferiora accidunt superioribus

Lex subcontrariarum

Lex subalternarum

Lex contradictoriaꝝ

De veritate futurorum cõtingentium.

te necessario vera ⁊ falsa est. licet necessariū sit/hāc vel illam verā aut falsaz esse. Nec qꝛ ita vel aliter eas enūciam⁹ magis verę aut falsę sunt. Propter eīm nostrū affirmare aut negare nihil sequitur in re. Tātū de oppositione Ad conuersionē pergamus.

Aristotel. j. ꝑhier.

De Conuersione. Ca. VIII. Dis.

Quid est Cōuersio? Ma. est mutatio ꝑdicati in subiectū ⁊ ecōuerso. vel est duarū ꝓpōnū cathegoricarū vtroqꝫ termino ꝑticipātiū ordine ꝯuerso vni⁹ ad alterā ꝯsequētia formalis. Et est duplex: scz simplex ⁊ ꝑ accn̄s. Cōuersionē simplicez dicim⁹ mutationē prędicati in subiectū: ⁊ ecōuerso: manēte eadez quātitate ⁊ q̄litate. vt nullus hō est lapis: igit̄ null⁹ lapis est hō. hō est aīal: igit̄ aīal est hō. Cōuertunt̄ autē hac cōuersione vniuersalis negatiua in se. ⁊ particularis affirmatiua in se. Cōuersionē ꝟo ꝑ accn̄s appellamus: cū fit mutatio ꝑdicati in subiectū ⁊ ecōuerso manēte eadē q̄litate: quātitate tn̄ variata. vt oīs hō ē aīal. igit̄ q̄ddam aīal est hō. Cōuertit̄ itaqꝫ hac cōuersione vniuersal' affirmatiua in ꝑticularē affirmatiuā. Sil'r vniuersal' negatiua in ꝑticularē negatiuā. vt nullus hō est asinus. igit̄ q̄dā asin⁹ nō est hō. Attn̄ ad vniuersalē negatiuā poti⁹ ꝑticularis negatiua infert̄ q̄ꝫ vniuersalis negatiua in ꝑticularē negatiuā cōuertat̄ ꝑ accn̄s. Dicit̄ enim cōuersio ꝑ accidens: qꝛ vniuersalis ꝑ aliud (videlicet ꝑ ꝑticularē) cōuertat̄. vt vniuersalis affirmatiua infert ꝑticularē affirmatiuā ⁊ hęc rursus in se cōuertit̄: Jō vniuersal' affirmatiua in ipsam per accidens ꝯuertit̄. Particularis autē negatiua simpliciter cōuertino pōt: iō ⁊ vniuersal' negatiua in ipsam ꝑ accn̄s nō ꝯuertit̄. Pręter has aūt ē alia ꝯuersiōis spēs quā ꝑ ꝯpositionē nomināt. Dis. Quid ē cōuersio ꝑ ꝯpositionē? Ma. Est mutatio ꝑdicati in subiectū ⁊ ecōuerso manēte eadē q̄litate ⁊ quātitate: mutatꝫ tn̄ terminis finitis in terminos infinitos. Et hac cōuersione conuertit̄ vniuersalis affirmatiua in se. sil'r ⁊ ꝑticularis negatiua in se. Exēplū primi: oīs hō ē aīal: igit̄ oē nō aīal ē nō hō. Exēplū secūdi. q̄dā hō nō est asin⁹. igit̄ q̄dā nō asinus nō est nō hō. Hāc tn̄ cōuersionē Aristoteles nō posuit: eo ꝙ ad syllogismoꝝ reductionē minime valet: nec consequētia formalis sit. Ob id ꝑm ipm particularis negatiua nō conuertitur. Est aūt idē iudiciū ꝺ indefinitis/singularibus ⁊ ꝑticularib⁹ q̄ ad cōuersionē ⁊ syllogizationē. Et illud animaduertas: si quādo signū aliquod ad subiectuz positū fuerit/ ꝙ hoc totū in cōuersione ponat̄ ad prędicatum: sed tamen hoc non contingit nisi in ꝓpositionibus vbi subiectū vniuersale ē ⁊ in ꝯuersiōe q̄ntitas ⁊ qualitas nō mutant̄. Uerūtamē exclusiua ꝯuertit̄ i vniuersalē de termis trāspositꝫ. vt tm̄ hō ē risibil': igit̄ oē risibile est hō Exceptiua aūt/ vt ista: oīs hō pręter socratem currit: cōuertitur in hanc: quoddam currens aliud a socrate est homo. Sed redupli-

Conuersio

Conuersio simplex

Conuersio ꝑ accidens

Conuersio ꝑ contrapositionem.

Exclusiua

Exceptiua

catiua. vt ista: oē aīal inq̄tū rōnale est risibile. ꝯuertit̄ in istā: igitur quoddā quod inq̄tum rōnale est risibile/est animal. Pariformiter alię conuertendę sunt.

De Equipollentijs. Ca. IX. Magis.

Equipollentia.

Tertia ꝓpositionū passio est ęquipollētia. Et est duarū ꝓpositionū cathegoricarū ī quātitate ⁊ q̄litate/veritate ⁊ falsitate ęquiualētia ꝑ aduētū negatiōis facta: vt nō oīs hō ē aīal. ⁊ q̄dā hō nō ē aīal: ęq̄pollēt. Dis. Per q̄d ęq̄pollētias ꝓpositionū possum⁹ cognoscere? Mag. Per regulas q̄ sequunt̄. Pria: Si alicui signo vniuersali vel ꝑticulari p̄ponat̄ negatio: ęq̄pollet suo ꝯdictorio. vt in exemplo priori. Scda: Si alicui signo vniuersali postponat̄ negatio: ęq̄pollet suo ꝯrio. vt: oīs hō nō ē asin⁹. ⁊ null⁹ hō ē asin⁹. Tertia: Si alicui signo vniuersali vel ꝑticulari p̄ponat̄ ⁊ postponat̄ negatio: ęq̄pollet suo subalterno. vt: non oīs hō nō ē alb⁹. ⁊ q̄dā hō ē alb⁹. Fit aūt h̄ ex natura negatiōis/q̄ malignās ē. q̄cq̄d em̄ īuenit destruit: ⁊ oppositū ei⁹ īducit. Subcōtrarię aūt nō pn̄t ęq̄pollere. nā si negatio p̄ponat̄/ęq̄pollebit ꝯdictorio ꝑ p̄mā regulā. Si postponat̄: n̄ erit ęq̄pollētia/sz eadē ꝓpositio vt: q̄dā hō nō currit. ⁊ q̄dā hō non currit. Patet itaq̄ ex dictis: cū duo signa vniuersalia negatiua in eadē ꝓpositiōe fuerint: primum ęquipollet suo ꝯrio: secūdū aūt suo cōtradictorio. vt nihil nihil ē/ęq̄pollet huic: q̄dlibet est aliq̄d. Pręter has aūt alię sūt ęq̄pollētię q̄b⁹ scz ꝓpositiōes obscurę suis ęq̄pollēt exponētib⁹: de q̄b⁹ in seq̄ntibus. Trāseamus nūc ad modificationē propositionū.

De Modalibus. Capi. X. Dis.

Modus

Vnde ꝓpositio dicit̄ modalis? Ma. a modo syncathegorematice capto/modificāte ⁊ determināte copulā. Mod⁹ aūt est adiacēs rei determinatio. i. modus est determīatio quę fit ꝑ adiectiuū. Oīs em̄ modus adiectiuū est vl̄ noīale: vt albus niger. vel aduerbiale: vt sūt aduerbia. ⁊ hęc faciūt ꝓpōnē modalē. Nō tn̄ oīa: sz ea q̄ copulā determināt. vt sūt ista: possibiliter. ī possibiliter. cōtingēter. necessario. vero ⁊ falso. scitū. opinatū. creditū. imaginatū ⁊c. hęc tn̄ qn̄q̄ sumunt̄ noīalit̄. vt: possibile. ī possibile. ꝯtigēs. necesse. verum ⁊ falsū ⁊c. Propositio itaq̄ modal̄ d̄r cui⁹ copula aliq̄ dictoꝝ modoꝝ determinat̄. vt: hō necessario ē aīal. hoīem currere est contingēs. Est aūt in his aliq̄d q̄d verbū siue dictū noīat̄: scz actūs cū infinitiuo: aut ntūs cū indicatiuo. vt: hoīem currere. hō currit. Rōne cui⁹ modalib⁹ cōuerti congruit: ⁊ neutiq̄ rōne modi: qui se semꝑ ex parte copulę tenet.

ꝓpositio modalis.

De Cōuersione modaliū. Ca. XI. Dis.

Possibile

Quomodo cōuertēdę sunt modales? Mag. Ad cognitionem hui⁹ oportet p̄scire accęptiōes Possibilis. q̄d accipit̄

primo cōiter: ⁊ dicitur possibile altū. ⁊ duplex est: scz necessarium et nō necessariū. i. cōtingēs. Ideo quicquid de vno dicit̄ similiter de altero intelligendum est. Et tale rursus trifariū est. scz possibi- sibile siue contingens rarū: natum: ⁊ ad vtrūlibet. Illo cognito/ regulis quibusdā paucis modaliū habebis cōuersiones. Prima Omnes de possibli ⁊ cōtingenti alto cōuertūtur eodē mō sicut il lę de inesse. Secūda. Omnes de possibili ⁊ cōtingenti ad vtrumli bet cōuertēdę sūt in oppositā qualitatē. Tertia. Om̄es de necessa- rio cōuertunt̄ eodē mō sicut illę de inesse. Quarta. Oēs de īpossi- bili cōuertunt̄ eodē mō sicut illę de necessario q̄b⁹ ęq̄ppollēt. de q̄ infra. Uñ si ęquipollēt ꝑticulari negatiuę de necessario: nō cōuer tuntur. qꝛ nec ipsę ꝑticulares negatiuę de necessario cōuerti pos- sunt. cui⁹ rō est. qꝛ om̄es de necessario cōuertūtur sicut illę de ines se: sz ꝑticularis negatiua de inesse nō cōuertit̄ nisi cōuersiōe ꝑ con trapositionē. quā philosoph⁹ ponere nō curauit: cū non deseruiat ad syllogismorū reductionē: nec sit consequētia formalis.

Cōtingens rarum. natum: ad vtrumlibet

Regule conuersiōis modalium.

De equipollentia modaliū. Ca. XII. Dis.

Quo ingenio modaliū ęquipollentię sūt indagandę. Ma. Illo. Nā om̄es de possibili ⁊ īpossibili ęquipollēt verbo si militer se habēte. ⁊ modo dissimiliter. Et oēs de possibili ⁊ necessario ęquipollēt verbo ⁊ modo dissimilit̄ se habēte. Oēs au tē de īpossibili ⁊ necessario ęquipollēt verbo dissimilit̄ se habēte: ⁊ modo sil'r. Modus aūt vl' verbū tūc sil'r se habet: quādo in vtro q̄z affirmat̄ aut negatur. Tunc vero dissimil'r se habet: cuz in vna negatur ⁊ in alia affirmat̄. Negatio em̄ posita ad dictū habet se ac si modo postponeret̄. Horū exempla in subscripta patēt figura.

Pur	Petrū ñ eē ñ ē possibile		I	Petrū eē ñ ē possibile
Pu	Petrū ñ eē ñ ē cōtigēs	ꝯtra	LI	Petꝝ eē ñ est ꝯtigēs
Re	Petꝝ ñ eē est īpossibile	rię	A	Petꝝ esse ē īpossibile
A	Petrū esse ē necesse		EE	Petrū eē ñ ē necesse

subalternę — Contra dictorie — subalternę

Contra dictorie

A	Petrū eē ē possibile		E	Petꝝ nō eē ē possibile
MA	Petꝝ esse ē cōtingēs	subcō	Den	Petꝝ nō eē ē cōtigēs
BI	Petꝝ eē ñ ē īpossibile	trarię	Tu	Petꝝ ñ eē ñ ē īpossibile
M⁹	Petꝝ ñ eē ñ ē necesse		Li	Petꝝ eē nō ē necesse.

In hac figura modaliuz quattuor sūt anguli ⁊ propositiones q̄ sibijpsis in vnoq̄q̄z angulo mutuo equipollent.

De oppositione modalium. Ca. XIII. Dis.

Oppositio in modalib⁹ quō est sumenda? Mag. Penes dictū oppositio eodē modo sumitur sicut ī illis de inesse. Sed penes modū oēs de necessario sūt vniuersales affir- matiuę: ⁊ oēs de īpossibili vl'es negatiuę. oēs aūt de possibili ⁊ cō

tingẽti non/sũt particulares negatiuę. Uñ in figura ꝑdicta oẽs de quarto ordine sũt vles affirmatiuę. oẽs de tertio ordine sũt vniuersales negatiuę. oẽs de scõo ordie sũt ꝑticulares negatiuę. oẽs vero de primo ordine sũt ꝑticulares affirmatiuę. Ex his facile colligit: oẽs de q̃rto ordine his de ordine tertio cõtrariant: illis autez de ordie scõo ꝓdictorias esse. his vero de ordie primo subalternas censeri. sil'r illę de ꝑmo ordine illis de scõo sũt subcõtrarię: ⁊ his de tertio ordine ꝓdictorię: illis aũt de quarto ordie sũt subalternę. Ut autẽ angulos dictos mõ facilior possis constituere: q̃ttuor dictiones ordinatę sunt angulis quatruor deseruiẽtes. Quaꝝ ꝑma est: Amabim⁹. Secũda: Edẽtuli. Tertia: Iliace. Quarta: Purpurea. In q̃b singulis q̃ttuor sũt syllabę modis q̃ttuor scõm ordinẽ deseruientes. ⁊ vocales i his posite: dicti ⁊ modi affirmationem ⁊ negationem indicãt. Hoc mõ: vbi eñ ponit̃ a: signat/nec dictum/nec modũ negari. E vero dictũ negat. I negat modũ. Et u negat dictũ ⁊ modũ. Id autẽ facile hoc metro cõmendabis memorię. E dictũ negat. I q̃ modũ. A nil. ſꝫ v totũ. Hactenꝰ de ꝓpositiõe vna simplr. Nũc de ꝓpositiõe vna ꝓiũctiõe (q̃ ⁊ hypothetica) videamꝰ.

Hec clarius i ꝓtracta figura ad oculum cõ ſpiciuntur

De propositiõe hypothetica. Ca. XIII. Bi.

Propositio hypothetica

Uid est ꝓpositio hypothetica? Ma. Quę habet exꝑsse vel implicite formaliter/vel equiualẽter duas cathegoricas ꝓpositiones vel aliquod ꝓportionabile illis tanq̃ ptes ꝑncipales sui: aliqua cõiunctiõe cõiunctas. vt si hõ currit: hõ mouetur. Et hęc tripertita reperit̃. ſ. copulatiua: diſiunctiua ⁊ conditionalis.

Copulatiua.

Diſ. Quę est copulatiua? Mag. In qua duę ꝓpositiones cathegoricę cõiungunt̃ ꝑ cõiunctionẽ copulatiuã: vt hõ currit ⁊ asinus clamat. Ad hanc reducit̃ ꝛpalis. vt dũ hõ currit: hõ mouetur. Resoluit̃ eñ hęc in vnã copulatiuã. vt hõ currit i aliq̃ ꝛpe: ⁊ i eodẽ mouet̃. Simili ratione localis ad copulatiuã reduci dinoscit̃: qz in eã resoluitur: vt vbi hõ currit ibi mouet̃. i. hõ currit in aliq̃ loco: ⁊ in eodẽ mouet̃. Requirit̃ aũt ad veritatẽ copulatiuę vtrãq; ꝓtez esse veram: ⁊ ad falsitatẽ sufficit alterã ꝑtem esse falsam. Obid valet cõsequẽtia a tota copulatiua ad quãliber eiꝰ ꝑtẽ: ⁊ nõ e cõuerso. sequitur eñ: hõ currit: ⁊ hõ disputat: igit̃ hõ currit.

Diſiunctiua

Diſ. Diſiunctiua q̃ est? Mag. In qua ꝓpositiões duę cathegoricę cõiunguntur per cõiunctionẽ diſiunctiua: vt hõ currit vl' petrꝰ scribit. Et ad veritatẽ illius sufficit alterã ꝑtẽ esse verã. Et ad falsitatẽ req̃ritur/vtrãq; partẽ esse falsam. Et ob hoc valet ꝯsequẽtia ab vna eiꝰ parte ad totã diſiunctiuã ⁊ nõ e cõuerso. vt seq̃tur hõ: hõ currit: igitur hõ currit vl' petrꝰ scribit.

Conditionalis. Cauſalis.

Diſ. Cõditiõalis q̃ est? Mag. In q̃ duę ꝓpositiões cathegoricę cõiungunt̃ ꝑ ꝓiũctionẽ ꝯditionalẽ: vt si hõ currit/hõ mouet̃. Et ad eã reducit̃ cauſal'. In q̃ ſcz ꝓpositiões coniunctiõe cauſali cõiungũtur: vt qz hõ currit: hõ mouet̃. Requirit̃ aũt ad veritatẽ eiꝰ q̃ antecedẽs nõ possit esse verũ sine ꝯsequẽte, vt

si hō est/aīal ē. Et ad falsitatē ei⁹ sufficit: q̄ añcedēs possit esse verꝫ cōsequēte exñte falso. vt si aīal est/ hō ē. Quapropter valet consequētia: a positiōe antecedentis ad positionē cōsequētis. vt homo est: igitur aīal est. Sil'r a destructiōe cōsequētis ad destructionem añcedentis. vt hō nō currit: igitur hō nō mouet. Cognita ꝓpositione/ordo p̄missorū expostulat vt argumētatiōes ꝑcurramus.

Tract. IIII. d̄ argumētatiōe ⁊ syllogismo simplicit̄ dicto. Ca. I. Quid argumētatio: q̄d argumētū et argumentatiōis q̄ spēs. Dis.

Argumentatio.

Argumētum

Quid ē argumētatio? Mag. Est argumēti ꝑ orationem explicatio. hoc ē: Argumētatio ē orō in q̄ ꝟt⁹ argumenti siue medij ostenditur ⁊ explicat̄. Cū scz ex vniōe extremitatū ī p̄missis cū medio/ifert̄ vnio eoꝝ inter se ī cōclusione. Argumētū aūt ē rō siue mediū rei dubię faciēs fidez: vl' ē mediū ꝓbās ꝯclusionē. Quid aūt ꝑ ꝯclusionē significet̄ iferius manifestū erit. Jā ad argumētatiōis diuisionē ꝓgrediamur.

Argumētationis species.

Dis. Quot igit̄ sūt argumētatiōis spēs? Ma. Quattuor. s. syllogism⁹: enthymema: inductio ⁊ exēplū. De his eo q̄ enūeratę sūt ordine dicem⁹. Et primū de syllogismo. Nā oēs alię ad ip̄m tanq̄ ab ꝑfectiorē habent reduci.

De syllogismo et ei⁹ principijs. Ca. II. Ma.

Syllogism⁹

Est āt syllogism⁹/orō ī q̄ positꝫ q̄busdā ꝓpositiōib⁹ siue p̄missis aliud q̄dē ab his q̄ posita sūt (scz ꝯclusio) d̄ nc̄itate accidit: eo q̄ hęc sūt. i. ꝓpt̄ p̄missas positas. In hac āt definitiōe syllogismi īnuūt̄ p̄ncipia materialia ⁊ formalia. Materialia q̄dē: cū d̄r (q̄busdā) Formalia āt: cū d̄r (positꝫ) q̄d valet ī mō ⁊ figura dispositꝫ. De q̄b⁹ ⁊ alijs duob⁹ p̄ncipijs vicz regulatis ⁊ ꝑfectiuis ī sequētib⁹ disserēdū ē: ni tu habeas q̄d añ hęc inq̄rere voluerꝫ

Dis. Qīno nihil: sz iā dictū teneam⁹ ordinē. Ma. Exordiamur itaq̄ a p̄ncipijs syllogismi materialib⁹: q̄ sūt ꝓpositio ⁊ terminus.

De propositione ⁊ termīo prīcipijs syllogismi materialibus. Capitulum. III. Dis.

Propositio.

Quid ē ꝓpositio? Ma. ē orō affirmatīa vl' negatīa alicui⁹ d̄ aliq̄. Di. Cur hęc definitio cū ea quā ī supioribꝫ tradidisti nō cōcordat? an q̄ aliā h̄ definire voluisti ꝓpositōez q̄ ī supioribꝫ? Ma. Nō aliā sz al'r ꝯsideratā. In supioribꝫ eī ꝓpositionē ꝯsiderauim⁹: vt ꝑ eā verꝫ ⁊ falsū enūciam⁹. vñ ⁊ eā enūciatōez vocare haud p̄termisim⁹. Hic ꝟo eā ꝯsid̄rabim⁹ ea rōe q̄ ex ip̄a syllogismū simpl'r fabricam⁹. Ex q̄ diuersa sortit̄ noīa. Nā d̄r ꝓpō: q̄ si ꝓ alio. s. ꝯseq̄nte vl' ꝯclusiōe positio. Dr̄ ⁊ p̄missa: q̄ ꝯclusiōi p̄mittit̄. Dr̄ itē ⁊ ꝯclusio: cū iā argumēto ꝓbata fuerit. Añq̄ āt ꝓba

Premissa

Conclusio

Questio ta sit: questio ē. Questio em̄ dubitabilis ꝓpositio ē. Partes ꝓpositionis termini sūt/ subiectū ⁊ p̄dicatū. Terminū em̄ dicim⁹ i quē resoluit ꝓpositio: vt in p̄dicatū: ⁊ in id de quo p̄dicatur (.i. in subiectum) appositio vel diuiso esse vel nō esse. .i. apposita copula affirmata vel negata. Nullus aūt syllogismus ex plibus ꝫ tribus terminis integrat: quorū primus maior extremitas: secūd⁹ minor extremitas: tertius vero medium dr. quod bis sumptū cū extremitatibus duas integrat ꝓpositiōes: q̄ sūt ptes materiales syllogismi ꝓinquę: q̄ sūt p̄missę. quaꝝ ea in qua prim⁹ termin⁹ ponit cū medio/maior: illa vero in qua scūs termin⁹ ponit cū medio minor dicitur. Duo vero termini prim⁹ scz ⁊ scūs sine medio cōiuncti/ tertiam syllogismi integrāt ꝓpositionē: q̄ dr conclusio illata ex p̄missis necessitate cōsequētię. Mediū aūt in eā nō ingredit. Di. Quo autē ordine p̄missę sunt ponēde vt cōclusionē inferant? Ma. Eo quē syllogismi principia formalia indicant.

De principijs syllogismi formalibus: Capitulum. IIII. Discipulus

Ue sūt p̄incipia syllogismi formalia? Ma. Sūt figura ⁊ mod⁹. Figura q̄dē ē ordinatio triū terminoꝝ scūz debitā subiectionē ⁊ p̄dicationē. Hui⁹ aūt variatio q̄ trifaria ē/ triplicē figurā oñdit. Quaꝝ prima ē: in q̄ mediū subiicit i vna ⁊ p̄dicatur in alia: ⁊ sic quarta nō distinguit a p̄ia. vt ois hō ē aial: petr⁹ ē hō: igit petr⁹ ē aial. Scūa ē in q̄ mediū p̄dicat i ambab⁹. vt ois hō ē aial: null⁹ lapis ē aial: igit null⁹ lapis ē hō. Tertia ē in qua mediū subiicit i vtraq; vt ois hō ē aial: ois hō ē substātia: igitur q̄dā substātia ē aial. Dis. Quid ē modus? Ma. ē ordinatio p̄missaꝝ i debita ꝫtitate ⁊ q̄litate. Est aūt debita q̄litas vt ad min⁹ vna sit affirmatiua. Naz ex puris negatiuis nihil seq̄tur. Et cū vna p̄missaꝝ negatiua fuerit: cōclusio negatiua erit. Sic debita quātitas ē: q̄ ad min⁹ vna p̄missarū sit vl'is. Nā ex puris p̄ticularib⁹ nihil sequit. Et cū vna p̄missarū p̄ticularz fuerit: cōclusio p̄ticularz ē. Erit aūt i bis oīb⁹ ō p̄ticularib⁹/ idefinitz ⁊ singl'arib⁹ idē iudiciū. Di. Quot sūt modi? Ma. quis figuraꝝ suos hz mōs.

Figura Prima figura. Secunda. Tertia. Modus. Qualitas debita Quantitas.

De modis prime figure. Capi. V. Dis.

Uot sūt modi p̄ię figurę? Ma. Quattuor directe cōcludētes: ⁊ q̄nq; indirecte. Est aūt directe cōcludere maiorē extremitatē de minori in cōclusiōe p̄dicari. Indirecte ꝯo cōcludere ē minorē de maiori extremitate in ꝯclusiōe p̄dicari. Di. Qui sūt modi directe cōcludentes huiusce figurę? Ma. Qui p se quētes designant dictiōes: q̄ sūt Barbara: Celarēt Darij ⁊ Ferio. Ꝯo cui⁹ intellectu memorię reponēdū: i oīb⁹ bis dictiōib⁹ ⁊ seq̄ntibus tres syllabas reperiti/ trib⁹ ꝓpositiōib⁹ syllogismi p ordinē deseruiētes. Prima em̄ syllaba deseruit maiori ꝓpositōi: scūa mi-

Directe concludere. Indirecte modi directe concludētes. prime figure

nori: tertia cōclusioni. vocales aūt ī his positę taliū ꝓpositionuꝫ et quātitatē ⁊ q̄litatē ostēdūt: hoc mō. Nā a A significat vl'em affirmatiuā. E vl'em negatiuā. J ꝑticularē affirmatiuā. ⁊ O ꝑticularem negatiuā. Dis. Hęc ꝑ exēpla in iam dictis modis explana.

Ma. Exemplū in Barbara. oīs hō est aīal. omne rationale est homo: igit̄ omne rationale est animal. Jn Celarēt: nulluꝫ aīal ē lapis: oīs hō ē aīal: igit̄ nullus hō est lapis. Jn Darij: oīs homo est aīal: petrus est hō: igit̄ petr⁹ est anīal. Jn Ferio: nullū animal est lapis: hō ē aīal: igit̄ hō nō ē lapis. Dis. Qui sūt modi īdirecte cōcludentes hui⁹ figurę? Mag. Qui ꝑ sequētes designāt̄ dictiones. s. Baralip. Celātes Dabitis Fapesmo Frisesmo. Exemplum primi ē. Oīs hō est substātia: oīs hō ē aīal: igit̄ q̄dā substātia ē hō. Scd̄i. nullū aīal ē lapis: oīs hō est aīal: igit̄ null⁹ lapis ē hō. Tertꝑ. oīs hō est aīal: petr⁹ est hō: igit̄ qd̄dā aīal ē petr⁹. Quarti. om̄e aīal est substātia: null⁹ lapis ē aīal: igit̄ q̄dā substātia nō est lapis. Quinti. qd̄dā aīal ē sb̄a: nll's lapis ē anīal: igit̄ q̄dā sb̄a n̄ ē lapis. Ex dictis pꝫ in hac figura oīa ꝓpositionū gn̄a posse cōcludi. patet rursus maiorē nō esse ꝑticularē qn̄ directe cōcludit̄. patet sil'r mīorem nunq̄ꝫ esse negatiuam.

Modi īdirecte cōcludentes prime figure.

De modis secūde figure. Capi. VI. Dis.

Qui sūt mōi scd̄e figurę. Ma. Qui ī seq̄ntib⁹ designāt̄ dictionib⁹: scꝫ Cesare Camestres Festino Baroco. Dis. Horu exēpla addas. Mag. Exēplū primi. nullus lapis ē animal: oīs hō est aīal: igit̄ null⁹ hō ē lapis. Scd̄i: oīs hō est aīal: nullus lapis est aīal: igit̄ null⁹ lapis est hō. Tertij: null⁹ lapis est aīal quidā hō est anīal: igit̄ quidā hō nō est lapis. Quarti. om̄is hō est animal: quidā lapis nō est aīal: igit̄ quidā lapis nō est hō. Jn hac etiā figura sūt duo modi cōcludentes indirecte: scꝫ fapesmo ⁊ frisemo. Exemplū primi. Om̄is hō est hō ē aīal: null⁹ lapis ē aīal: igit̄ quidā homo nō est lapis. Scd̄i: quidā hō est aīal: nullus lapis est animal: igit̄ quidā hō nō est lapis. Patet ex dictis scd̄am figuraꝫ semꝑ negatiue ꝯcludere: qꝛ in hac figura ex puris affirmatiuis nihil sequit̄. Ptꝫ rursus maiorē nūq̄ꝫ eē ꝑticularē directe ꝯcludēdo.

Modi secunde figure.

De modis tertie figure. Ca. VII. Dis.

Qui sunt modi tertię figurę. Ma. Qui his designan vocibus Darapti: Felapton: Disamis: Datisi: Bocardo: Ferison. Horū exempla sunt. Primi. Om̄is hō ē substantia: oīs hō ē aīal: igit̄ qd̄dā aīal ē substātia. Scd̄i: null⁹ hō ē lapis oīs hō ē aīal: igit̄ qd̄dā aīal nō ē lapis. Tertij: q̄dā hō est substātia oīs homo est aīal: igit̄ q̄ddam aīal est substātia. Quarti: oīs hō ē substātia: q̄dā hō est aīal: igit̄ q̄ddā aīal est substātia. Quinti: quidā hō nō est lapis: oīs hō est aīal: igit̄ quoddā aīal nō ē lapis. Sexti: nullus homo est lapis: quidā hō est aīal: igit̄ quoddā aīal nō ē

modi tertie figure

lapis. Et p̄ter hos duo modi sūt ꝯcludentes indirecte: videlicet/ fapesmo et frisesmo. Exemplū primi: oīs hō ē aīal: nullꝰ hō ē lapis: igr̄ q̄dā aīal nō ē lapis. Scd̄i: q̄dā hō ē aīal: nullꝰ hō ē lapis: igr̄ q̄ddā aīal nō ē lapis. Ex dictꝫ claret hāc figurā solā ꝑticularē ꝯcludere: et minorē negatiuā non admittere. Liq̄t ḡ vl'em affirmatiuā difficult̄ posse ꝯcludi q̄ tm̄ in prima figura ⁊ vno mō: q̄re ip̄a difficilis ē ad ꝯstruendū ⁊ facilis ad destruendū. Facilꝰ em̄ ē destruere q̄ꝫ ꝯstruere. Particularꝫ aūt negatiua facilior ē ad ꝯcludendū: q̄ in oī figura ꝯcludit̄: ⁊ ita facilis ē ad ꝯstruēdū.

De syllogisatione modalium in prima figura. Capitulum. VIII. Mag.

m Odo syllogisandi iā finē īponerē/ si te ex modaliū mixtiōe decipi n̄ formidarē. Nā ī his nōnūq̄ꝫ alię sumēdę sūt regl'ę q̄ꝫ ī ꝓpositiōibꝫ de iesse: de q̄bꝫ iā dissertū ē. Dis. Quō igr̄ modales st̄ syllogisabiles ī p̄ma figura? Ma. h mō. Ex maiore d̄ nec̄ario ⁊ miore d̄ iesse seq̄t̄ ꝯcl'o de nc̄ario: ⁊ nō ecōuerso. Sil'r si ambę p̄missę fuerit de ꝯtingēti (capto ꝓ n̄ nec̄ario) seq̄t̄ ꝯcl'o de ꝯtīgēti in barbara: celarēt: darij ⁊ ferio. Et si maior de ꝯtingēti sit ⁊ minor de inesse seq̄t̄ sp̄ ꝯcl'o de ꝯtīgēti. Si āt maior sit de iesse simpl'r ⁊ mior d̄ ꝯtingēti: sequit̄ ꝯcl'o de ꝯtingēti (capto ꝓ possibili) ⁊ cū maior fuerit de ꝯtingēti ⁊ mior d̄ nec̄ario ī om̄i mō huiꝰ figurę seq̄tur ꝯcl'o d̄ ꝯtingēti special'r capto. In Barbara āt ⁊ Darū maiore d̄ nec̄ario ⁊ miore de ꝯtingēti seq̄t̄ ꝯcl'o de ꝯtingēti (capto ꝓ possibili) in Celarēt vero ⁊ ferio si maior sit de nec̄ario ⁊ minor de cōtingenti: seq̄tur conclusio de possibili ⁊ de inesse.

De syllogi. modaliū ī scd̄a figura. ca. IX. Di

i N scd̄a figura quō modales syllogisant̄? Mag. Eo q̄ sequit̄. Ex affirmatiua de ꝯtīgēti ⁊ negatīa de inesse seq̄t̄ cōclusio de ꝯtingēti. Ex ābabꝫ vero de ꝯtīgēti non seq̄t̄ ꝯcl'o. Ex negatiua aūt de nec̄ario ⁊ affirmatīa d̄ ꝯtingēti seq̄tur ꝯcl'o de cōtingēti. Si aūt affirmatiua fuerit de ꝯtingēti ⁊ negatīa (nō q̄dē ꝑticularis sꝫ vl'is) de inesse simpl'r: seq̄tur ꝯcl'o de cōtingēti. Si āt negatiua fuerit de necessario ⁊ affirmatiua de ꝯtingēti in om̄i modo huius figurę/ sequit̄ ꝯclusio de ꝯtīgēti ⁊ de inesse.

De syllogisatione modalium in tertia figura. Capitulum. X. Mag.

i N tertia figura syllogisant̄ modales hoc mō. Ex ābabꝫ de ꝯtingēti ī oī mō huiꝰ figurę seq̄tur ꝯcl'o de ꝯtīgēti. Sil'r ex vna d̄ iesse ⁊ alia d̄ ꝯtīgēti fit ꝯcl'o d̄ ꝯtīgēti. ⁊ si affirmatīa fuerit de nec̄ario ⁊ negatiua de ꝯtingēti special'r capto seq̄tur conclusio de ꝯtingēti ⁊ de inesse. Exēpla sumāt̄ ad īstar p̄oꝝ de inesse.

De mō syllogisādi ex obliq̄s Ca. XI. Ma.

Ec credas ex rectꝫ tm̄ syllogismos posse ꝯstitui: nā ex obli
n qs fiūt. Uñ ī ꝑma figura maiore de recto ⁊ miore de obliq̄
seq̄t ꝯcl'o de obliq̄. vt oīs sophia ē disciplīa: ⁊ bōi ē sophia
g̃ boni ē disciplina. Sil'r maiore de obliq̄ ⁊ miore de recto seq̄t con
clusio de obliquo. Consil't ex ambabꝫ de obliq̄ sequit̄ ꝯcl'o de obli
quo. Sed in scd̄a figura ex obliq̄s seq̄tur ꝯcl'o de recto. vt nulli⁹
signi est signū: sꝫ ipsi⁹ risus ē signū: igit̄ ipse risus nō ē signū. In
tertia figura ex obliq̄s sil'r sequit̄ ꝯcl'o ex obliq̄.

Syllogism⁹ ex obliquis

De mō syllo. ex termīs īfinitis. Ca XII. Ma.

Ossūt etiā syllogismi ex ꝓpositiōibꝫ de termīs īfinitꝫ forma
p ri. Sꝫ cū p̄dicatū fuerit īfinitū/ diuersitatē ī syllogisando
a dictis cāt. Licet eī ad affirmatiuā de p̄dicato finito/ seq̄t
negatīa de p̄dicato īfinito. vt h̄ est albū: igr̄ nō ē nō albū. ⁊ rursus
ad negatiuā de p̄dicato īfinito seq̄t affirmatiua de p̄dicato finito
in termīs simplicibꝫ. vt h̄ nō est ñ albū: g̃ hoc ē albū. nō tñ ī cōposi
tis. vt nō seq̄t: h̄ nō ē lignū nō albū: igt̄ est lignū albū. demōstrato
petro. Et sil'r ad affirmatiuā de p̄dicato īfinito sequit̄ negatiua de
p̄dicato finito. vt h̄ est nō albū: igr̄ h̄ nō ē albū. Nō tñ sūt eędē: qꝛ
affirmatīa de p̄dicato īfinito aliq̄d ponit: negatīa āt de p̄dicato fi
nito nihil ponit. seq̄t em̄: h̄ est nō albū: igit̄ ē. sꝫ non seq̄tur: h̄ non
est albū: igr̄ est. Sic sil'i mō differūt in syllogisando. nā affirmatīa
de p̄dicato infinito ꝯcludit̄ eodē mō sicut affirmatīa de p̄dicato fi
nito: sꝫ negatīa de p̄dicato infinito nō ꝯcludit̄ eodē mō sicut nega
tiua de p̄dicato finito.

Syllogis. ex terminis infinitis

De mō syllo. ex reduplicatis Ca. XIII. Ma.

Nū restat qd̄ silētio trāsire haud potui. Dis. Qd̄: Ma.
v vt si qñqꝫ ī syllogisādo ꝓpō reduplicatīa occurrat: tūc redu
plicatio addēda ē maiori extremitati ī ꝯcl'one ⁊ nō minori
extremitati. Exēplū in ꝑma figura. om̄e ens ē disciplinatū inq̄ꝫtū
honestū: ⁊ bonū est ens: igit̄ bonū ē disciplinatū inq̄ꝫtum honestū.
Ptꝫ g̃ si alicui termīo addit̄ signū reduplicatiuū: ipsi sp̄ ē addēdū

Syllogis. ex reduplicatiuis.

De arte īueniēdi mediū ad concludēdā om-
nem conclusionem. Capitulum. Xiiij. MA.

Uoniā (vt ex dictꝫ claret) ad ꝯcludēdā ꝯclusiōeꝫ de nc̄itate
q req̄rit̄ mediū: ꝑ qd̄ vna cū maiore ⁊ minore scd̄m diuersas
hītudines modoꝝ ⁊ figuraꝝ ipsa infert̄: vt aūt tale faciū⁹
possis repire aliq̄s regulas adijciēdas esse vtilissimū visū ē: vt nō
mō syllogismos possis formare: veꝝetiā ī eorūdē formatōe ꝓmpt⁹
fieri. Sit igit̄ ꝑma regula hęc. Oē mediū aut ē ꝯseq̄ns: añcedēs:
aut extraneū extremitatibꝫ. Or̄ āt ꝯñs si sit supi⁹: ⁊ añcedēs/ si fue
rit iferi⁹ ad vnā extremitatū. Extraneū ꝟo est vni extremitati si sit
cū alt̄a ꝯuertibile. Scd̄a regl'a. Hītudo medij ad extremitates ad
ꝯcludēdā quācūqꝫ ꝯcl'onē datā/ sex cognoscit̄ dictōibꝫ. q̄ sunt Fe-

Ars inueniēdi medium ꝗ Prima regula.

Secunda

cana: Cageti: Dafenes: Hebare: Gedaco ⁊ Gebali: in q̄bus vlti
ma syllaba signat ꝯclusionē cōcludēdā iuxta vocalis exigētiā. vt
his patet versibus: Asserit a: negat e: sūt vniuersales ambę. Asse-
rit i: negat o: sūt ꝑticulares ambę. In ꝑmis aūt duabꝫ syllabis ha-
rū dictionū ponūt̄ tm̄ hę vocales a ⁊ e. A significat ꝑdicatū ⁊ e sub
iectū. Ponūtur sil'r in his ꝑmis syllabis hę ꝯsonātes b c d cū q̄-
bus sp̄ ponit̄ a ⁊ f g h. cū q̄bꝫ sp̄ ponit̄ e. significat aūt b ꝯsequēs:
c añcedēs: ⁊ d extraneū. cū igit̄ a ponit̄ cū b. significat ꝙ mediū dꝫ
eē ꝯsequēs ad ꝑdicatū. Sil'r f significae ꝯsequēs. g añcedēs: ⁊ h
extraneū. vñ si e ponit̄ cū f significat ꝙ mediū debet eē ꝯseq̄ns ad
subiectū ⁊c̄. ꝟ⁹. E subit f sequit̄ g ꝑcedit: h sit extra. Prędicat a: b
Tertia regula sequēs: c ꝑcedit: d sit extra. Vñ si ꝯcludere volueris vl'ez affirma
tiuā designatā ꝑ vltimā syllabā fecana: sumēdū ē mediū iuxta hu
ius dictōis significationē scz: ꝙ sit ꝯsequēs ad subiectū ⁊ añcedēs
ad ꝑdicatū: vt ꝯcludēdo istā: Om̄is hō est substātia: erit medium
animal. sic arguēdo: oē aīal est substātia: oīs hō ē aīal: igit̄ oīs hō
est substātia. sic faciendū ē in alijs. Mediū aūt qđ se habuerit iu-
xta exigētiā harū dictionū Hedas/Febas ⁊ Hecas: inutile erit:
qꝛ aut arguerēt ex puris affirmatiuis in scđa figura ꝑ febas: aut
minore negatiua in ꝑma figura ꝑ hedas: aut ex puris negatiuis ī
qualibet figura per hecas. Hęc de ꝑncipijs syllogismi ⁊ materia-
libus ⁊ formalibꝫ: ꝑfectiua disquiramus.

De ꝑricipijs syllogismi ꝑfectis. Ca. XV. Di

Quę sunt ꝑncipia syllogismi ꝑfectiua? Ma. Quę syllogis-
q mos imꝑfectos ꝑficiūt: ⁊ euidentiā ꝯcludēdi in ipsis ostē-
dunt. Dis. Ex his ītelligo syllogismos quosdā ꝑfectos:
Syllogismꝰ ꝑfectus alios vero imperfectos esse. Mag. Bn̄ ītelligis. Perfectus em̄
est qui nullꝰ alterꝰ īdiget ꝑter ea q̄ sumpta sūt: vt appareat neces
sarius. vt sūt syllogismi q̄ttuor ꝑmę figurę/directe cōcludētes:
Syllogismꝰ imꝑfectus et solū isti. Sed syllogismꝰ imꝑfectꝰ est q̄ indiget vniꝰ aut pluriū:
quę quidē sūt necessaria ꝑ sumptos terminos: ⁊ nō ꝑ sumptas ꝓ-
positiōes. Perficit̄ em̄ si ad syllogismū ꝑfectū reducat̄. Quod q̄-
dem dupl'r fit: ostensiue scz ⁊ ꝑ impossibile. Dis. Quō fit redu-
Reductio ostensiua. ctio ostensiua? Ma. Per cōuersionē aliquarū ꝓpositionū syllo
gismi imꝑfecti: ⁊ qñq̄ ꝑ transpositionē ꝑmissarū. Dis. Per quod
aūt cognoscere possum q̄ ꝓpositio syllogismi imꝑfecti debeat con-
uerti: ⁊ qua cōuersionis spē? aut quādo ꝑmissę debeāt transponi?
Ma. Hoc facile deprehendes ꝑ cōsonantes positas in dictioni
bus modos significātes. Nā vbicunq̄ ponit̄ s/ significat ꝙ ꝓpo-
sitio designata ꝑ vocalem īmediate ꝑcedētē debet ꝯuerti simplici-
ter. Ubi aūt ponit̄ p/ significat ꝙ ꝓpositio ꝑ vocalē īmediate pręce
dentē designata/debet ꝯuerti ꝑ accidēs. Ubi vero ponit̄ m/ signi-
ficat ꝙ ꝑmissę debēt transponi: maior scz in loco minoris ⁊ ecōuer-
so. Ubi aūt ponit̄ c/ significat ꝙ talis syllogismus ostēsiue nō po

test reduci/sed poti⁹ ꝑ impossibile. Qđ facile his metris memoraberis. Simplicit̃ verti vult. S. P. ꝟo ꝑ acci. M. vult trãsponi sꝫ C ꝑ impossibile duci. Nõ aũt solũ hi modi in quib⁹ c ponit̃ reduci pñt ꝑ impossibile: sꝫ oẽs ĩpfecti: vt ĩfra patebit. Ꝛr̃ę vero initiales signãt ad q̃s modos ꝑmę figurę syllogismi impfecti ostẽsiue sint reducẽdi. Debẽt em̃ syllogismi impfecti ad eos pfectos reduci cuꝫ quibus in initialib⁹ dictiõis ꝯcordãt. vt: Zelãtes ad Celarẽt ꝛc̃.

Dis. quõ fit reductio ꝑ impossibile? Mag. Hoc mõ. vt sumatur oppositũ ꝯdictoriũ cõclusionis/cũ altera ꝑmissarũ syllogismi ĩpfecti: ꝛ inferat̃ oppositũ alteri⁹ ꝑmissę in mõ pfecto. Vñ in modis primę figurę indirecte concludentib⁹ maior debet sumi ꝑ minore: ꝑterq̃ꝫ in celantes/vbi minor debet sumi ꝑ maiore. In secũda aũt figura sꝑ seruat̃ maior. In tertia aũt sꝑ retinet̃ minor. Dis. Per q̃d aũt agnosco ad quẽ modũ primę figurę pfectũ/quiuis syllogismus impfect⁹ reducẽdus sit ꝑ impossibile? Mag. Per vocales sequẽtiũ dictionũ: scꝫ n esciebatis: odiebã: leuare: romanis. Vñ ꝑma harũ dictionũ: scꝫ nesciebatis/hꝫ q̃nq̃ꝫ syllabas q̃nq̃ꝫ modis impfectis primę figurę ꝑ ordinẽ seruiẽtes. Quaꝝ prima signat/ꝑmũ inter hos modos reducendũ esse ꝑ impossibile ad moduꝫ pfectũ primę figurę cõcludẽtẽ ꝓpositionẽ ꝑ vocalẽ e designatã: ꝛ ẽ Celarent. Sil'i modo est in sequẽtib⁹. Ita pariformiter scđa dictio. s. odiebã/quattuor hꝫ syllabas modis secũdę figurę per ordinẽ deseruiẽtes. Tertia aũt ꝛ quarta dictiones sex habẽt syllabas modis tertię figurę deseruientes. s. leuare/ romanis. Dicit̃ aũt talis reductio ꝑ impossibile: qꝛ fit ꝑ cõtradictorias quas impossibile est simul esse veras aut falsas. Et fundat̃ sup illã maximã: Qñ ex opposito consequẽtis infert̃ oppositũ antecedentis in formali consequẽtia: prior ꝯsequẽtia formalis fuit. Est em̃ q̃nq̃ꝫ cõsequẽtia bona: sed nõ formal'/sed potius material': cũ cõsequẽs sequit̃ ex antecedẽte ratione materię: ꝛ nõ formę syllogisticę. Reductio vero ostensiua fundat̃ in hac maxĩa: Quicq̃d sequit̃ ad ꝯsequẽs bonę cõsequentię: sequit̃ ad antecedẽs eiusdẽ. Et virtute haꝝ maxiarũ tenẽt ꝑdictę reductiões. vñ licet particularis affirmatiua nõ cõuertat̃ ꝑ accidens in ꝯsequẽtia formali: tenet tñ talis reductio: nõ quidẽ virtute cõuersionis/sed maximę sup qua fundatur: sicut patet reducendo ostensiue baralipton ad barbara. Sed de his satis ad pręsens: Ad principia regulatiua transeam⁹.

Reductio ꝑ impossibile

De principijs regulatiuis syllogismi.

Capitulum. XVI. Disci.

Q Uę sũt syllogismi regl'atiua ꝑncipia? Ma. hęc ꝑ q̃ regulãtur ꝛ ꝓbant̃ vtrũ sint ꝯñtię formales/ꝛ euidẽtes. Et sunt duo. s. dici de oĩ: ꝛ dici de nullo. q̃rũ primũ ꝯuenit syllogis

mis affirmatiuis. Scdm ꝟo negatiuis. Dis. Quid ē dici de omni? Ma. Dici de oī ē/cū nihil ē sumere sub subiecto d̄ q̄ nō p̄dicet̄ p̄dicatū in ꝯclusione. vt ī h̄ syllogismo. Oē aīal ē substātia: oīs hō est aīal: igit̄ oīs hō est substātia. Substātia em̄ d̄r in ꝯclusiōe de q̄ libet subsumpto sub aīali. Per oppositū dici de nullo est/cū nihil est sumere sub subiecto a q̄ nō remoueat̄ aut negetur predicatuz. vt in illo syllogismo. null⁹ lapis est aīal: oīs petra est lapis: igitur nulla petra ē aīal. Ibi nāq; aīal p̄dicatuz negat̄ in ꝯclusione de oī subsumpto sub lapide. Sz esse in toto potius respicit subiectū in ordine ad p̄dicatū: sicut dici de omni prędicatū. Et nō esse in toto respicit subiectū in ordine ad p̄dicatū: sicut ecōuerso/dici de nullo prędicatū in ordine ad subiectū. Quicūq; igit̄ syllogismi his n̄ regulant̄ principijs īmediate. vt primi quattuor primę figurę. aut mediate (scz reductiōe) vt oēs alij: etiā aliaꝝ figuraruz syllogismi: boni nō sūt. Et in ipsis dari pn̄t termini in q̄bꝫ omni: ꝛ termini in q̄bus nulli. Dare aūt terminos in q̄bꝫ omni/ē dare tres termīos/ex quibꝫ ꝑm aliquā dispositionē alicui⁹ figurę ꝯstituunt̄ duę ꝓpōnes verę: ex quibꝫ infert̄ ꝯclusio in q̄ prędicatū ꝯuenit omni supposito subiecti. Dare aūt termīos in q̄bꝫ nulli: est dare tres termīos/ex q̄bus ꝑm eandē dispositionē ꝛ figurā formātur duę ꝓpositiones verę: ex q̄bꝫ infertur ꝯclusio in qua p̄dicatū nulli supposito subiecti inest. vt si quis dicat/ ex puris negatiuis bonū fieri syllogismum sic arguēdo. Nullus hō est asin⁹: null⁹ lapis est hō: igitur null⁹ lapis est asin⁹. Tu dabis terminos in q̄bꝫ nō: scz hō risibile/asin⁹. sic arguēdo: nullus asin⁹ est hō: nullū risibile est asinus: igitur nullū risibile est hō. Ibi p̄missę sunt verę ꝛ ꝯclusio ē falsa. Ex quo patet syllogismū ex puris negatiuis nō esse ꝯsequētiā formalē: qꝛ nō valet in oībꝫ terminis eadē forma retēta. Facile autē est dare huiusce terminos: si obserues vt alter de altero p̄dicetur cōuertibiliter/vl̄ nō cū extraneo vtriusq;. vt: hō risibile lapis. vl̄ cū supiore ad vtrūq;. vt hō rōnale substātia ꝛc̄. Syllogismus aūt expositori⁹ q̄ ꝓprie fit in tertia figura: cui⁹ scz mediū est termin⁹ singularis singulariter ꝛ vniuoce tētus/regulatur ꝑ hoc p̄ncipiū: Quęcūq; duo in aliquo vno singulari singulariter ꝛ vniuoce tento cōueniūt/inter se conueniūt: vt petrus est hō: petrus est risibilis: igit̄ risibibile ē hō.

Dici de omni

Dici de nullo

Esse in toto nō esse ī toto

Termini in q̄bus omni

Termini in q̄bus nulli.

Syllogis. expositorius

De ptātibus syllogismi. Ca. XVII. Mag.

Vt aūt syllogisticę argumētationis cōpletiorē adipisci possis cognitionē: post tradita p̄ncipia de ei⁹ ptāte disserēduz esse arbitror. Est aūt ptās syllogismi ꝓprietas q̄dā syllogismo ad veritatis ostēsionē ꝛ falsitatis euidētiā attributa. Et in sex repitur ptita spēs. Quarū prima est: Posse plura concludere. Dis. Quibꝫ syllogismis competit? Mag. Primo competit syllogismis vniuersalem concludentibus. Hi enim possunt cōclu-

Potestas syllogismi

Posse plura concludere

dere omnes singulares illius vniuersalis. Scdo competit syllogismis ꝯclusionē ꝯuertibilē ꝯcludētibꝫ. Tales em̄ ⁊ ꝯuertibilē et ꝯuertentē concludūt. Tertio cōuenit syllogismis vniuersalibꝫ per subsumptionē in latus: subsumēdo scꝫ sub medio distributo plures minores extremitates. Et in post: subsumendo scꝫ sub minore extremitate distributa/plures alias extremitates minores. Quod facile est videre in modis vniuersalibus.

De scda ptate syllogismi. Ca. XVIII. Di.

Ex falsis syllogisare verum.

s Ecūda syllogismi ptās q̄ ē? Ma. Posse ex falsis verū syllogisare/qꝛ ē/videlicet: sꝫ nō ꝓpt̄ q̄d. Ex veris aūt nil nisi verū sequitur. Est aūt hęc ptās latissima: in q̄libet em̄ mō cuiuslibet figurę ex ambabꝫ falsis/aut ex vna vera et altera falsa seq̄tur verū. dēpta prima figura: cū maior fuerit in toto falsa ⁊ minor vera. tūc em̄ maior extremitas diceret̄ false de medio ꝓ q̄libet supposito/⁊ vere pro aliquo supposito: quod est impossibile.

De tertia ptāte syllogismi. Ca. XIX. Dis.

Circulariter syllogisare

Syllogismꝰ circularis.

t Ertia ptās syllogismi q̄ est? Ma. Posse circulariter syllogisare. Et ob id syllogismꝰ ꝑ quē hoc fit circularis dicit̄. Et est q̄ ex ꝯclusione prioris syllogismi cū cōuertēte vnius pręmissę ad inferēdā alterā pręmissam ꝓcedit. Dis. Quibꝫ cōpetit? Mag. syllogismis in omnibus modis primę ⁊ secūdę figurarū. Simil'r modis particularibꝫ tertię figurę. In omnibꝫ em̄ his saltē vna p̄missarū circulariter pōt ꝯcludi. Nō tñ sp̄ in forma propria: sed quādoqꝫ ipsa conuersa. Et inuenies: ꝙ in modis negatiuis affirmatiuam/⁊ in modis particularibus vniuersalem circulariter syllogisare nō potes. Nunq̄ etiā ex veris circulariter syllogisari cōtingit: nisi pręmissę fuerint conuertibiles. Accidit tñ circa hūc syllogisandi modū q̄nqꝫ peccare ⁊ p̄ncipiū petere. qđ fit/q̄ties vel nihil ostēdit̄: vel aliq̄d ꝑ ignotiꝰ/aut priꝰ ostēdit̄ ꝑ posteriꝰ. Et đr tūc petere p̄ncipiū statim/qñ idē ꝑ seip̄m ostēditur. vt a est: igitur a est. Et nō statim: cū aliqđ ꝑ aliud ostenditur qđ natū esset ostēdi ꝑ primū. vt lineę nō cōcurrūt/igitur sunt parallelę.

Petitio principij.

De quarta ptāte syllogismi. Ca. XX. Dis.

Conuersiue syllogisare

Syllogismꝰ conuersiuus

q Uę est quarta syllogismi ptās? Ma. Posse conuersiue syllogisare. Uñ ⁊ talis syllogismus conuersiuus đr. Et ē qui ex contrario vel cōtradictorio conclusionis/cum altera pręmissarū ꝓcedit ad illationem oppositi contrarij aut contradictorij alterius pręmissę. Dis. Quibus cōpetit? Ma. Omnibus particularibus syllogismis: si oppositum contradictoriū cōclusionis accipimus. Uniuersalibus autem primę figurę: similit̄ secūdę figurę: dempta maiore propositione/cōpetere potest: si cōclusionis sumatur contrarium.

De q̃nta ptãte syllogismi. Ca. XXI. Dis.

Ad impossibile syllogisare.

Quę est q̃nta potestas syllogismi? Ma. Syllogisare ad impossibile. Hoc aũt fit: accipiẽdo ꝯtradictoriũ propositionis negatę a respõdẽte/cũ vna manifeste vera: inferendo vnam manifeste falsam: ex cuius falsitate vna pręmissaruꝫ interimitur: ex cuius interẽptione infertur veritas conclusionis probãdę prius a respõdente negatę. Est autẽ hęc potestas multum lata. Oĩs em̃ propositio potest per impossibile syllogisari in aliquo mõ ⁊ figura: cuius cõtradictoria põt esse pręmissa in tali mõ ⁊ figura. Et ꝓpter hoc vniuersalis affirmatiua non syllogisat̃ ꝑ impossibile in prima figura. Contingit etiam ⁊ circa hanc potestatẽ peccare; ⁊ vocatur hoc peccatũ a logicis: Non propter hoc accidere falsũ.

Peccatum logicum

Dis. Quando fit hoc? Magi. Cum in syllogismo ad impossibile ponitur vna pręmissa superflua/nihil faciens ad cõclusionis illationem: cuius tamen falsitas ex cõclusionis falsitate infertur ac si ipa eet causa falsitatꝫ conclusiõis. Et hęc quandoqꝫ concordat cũ pręmissis in vno extremo: quandoqꝫ vero in nullo.

De sexta ptãte syllogismi. Ca. XXII. Dis.

Ex oppositis syllogisare

Sexta potestas syllogismi quę est? Mag. Posse syllogisare ex oppositis. Dis. Quibus hęc cõpetit? Ma. Nulli syllogismo primę figurę: sed omnibus syllogismis secũdę figurę. Et similiter negatiuis tertię figurę. Fit autem in vniuersalibus ex contrarijs: in particularibus vero ex cõtradictorijs. Et differt hic syllogism⁹ a syllogismo qui ꝓcedit ex falsis. nã in tali cõclusio potest esse vera: hic autem cõclusio semper est falsa. Et circa hanc quidem potestatẽ cõtingit peccare peccato quod logici/fallaciam contrarię opinionis nominant: cũ scꝫ quis ad hoc ducitur vt cõtrarias imaginet̃ simul veras. Quod quidem fit duplicitter. Primo per media nõ subalternata. vt si quis sciat substantiam in esse animali ⁊ nõ sensibili/taliter decipitur: Omne animal est substantia: omnis homo est animal: igitur omnis homo est substãtia. Nullũ sensibile est substãtia: oĩs homo est sensibilis: igitur nullus hõ ẽ substãtia. Secũdo fit per media subalternata. vt si quis sciat substantiaꝫ inesse animali ⁊ non corpori: sciat tamen ꝙ corpus ⁊ animal insunt homini/hac argumentatione decipitur: Omne animal est substantia: oĩs hõ est aĩal: igitur omnis homo est substantia. ⁊ rursus: nullũ corpus est substãtia: omnis homo est corpus: igitur nullus homo est substantia. Possumus tamen quandoqꝫ extra syllogismũ cõtraria opinari: sed nõ eodem modo: sed vnũ in vniuersali/aliud vero in ꝑticulari. vt si quis sciat omnem mulam esse sterilem/scit vtiqꝫ in vniuersali hanc mulam esse sterilem. Si autẽ nesciat hanc mulã esse mulã: aut quia videt eam cũ ventre tumescẽte: opinabitur in particulari/hanc mulam nõ esse sterilem.

Peccatum logicum

Opinare contraria

De Argumentatione.

De Inductione. Ca. XXIII. Magi.

Habes itaq; primā argumētatiōis speciē ꝑm se ⁊ simpliciter
h cōsideratā ꝑ sua declaratā principia: Restat vt de alijs dis
seramus. Et primū de Inductione. Dis. Quid est Indu
ctio? Mag. Est argumētatio ꝓcedēs a singularib⁹ sufficiēter enu Inductio.
meratis ad suā vniuersalē. vt: ioānes est risibilis: ⁊ petr⁹ est risibil'/
⁊ sic de alijs hoib⁹: igit' oīs hō est risibilis. Intelligit' aūt hęc defi-
nitio nō mō ꝺ singulari ꝓprie dicto: sed etiā ꝺ singulari ī respectu.
vt: species respectu generis singularia sūt. ⁊ in illis est ꝯsequentia
formalis: nō autē in singularib⁹ simpl'r. Uel inductio est syllogis-
m⁹ (scz īpfect⁹) ostēdēs maiorē extremitatē de medio ꝑ mīorē. vt: h
equ⁹ est lōgęuus: hic asinus est longęuus/ ⁊ sic de alijs aīalib⁹ nō
habētius cholerā: igit' omne aīal nō habēs choleram est longęuū.
Dis. Cū inductio (vt dicis) sit syllogism⁹ impfect⁹: quō perficit?
Magi. Per reductionē ad syllogismū ꝑfectū: hoc mō. Accipia Inductio ꝑ-
tur disiunctū vel copulatum ex singularib⁹ ꝓ medio. vt omne qꝺ ficitur.
est hic asinus vel hic equus ⁊ sic de alijs nō habētib⁹ choleram est
lōgęuū: sz oē qꝺ est h asin⁹ vel equ⁹ ⁊ sic de alijs nō hn̄tib⁹ cholerā
ē animal nō habēs cholerā: igit' omne animal nō habēs choleram
est longęuum. Descēdamus ad exemplum.

De Exemplo. Capi. XXIIII. Dis.

Exemplum quid est? Mag. Est argumētatio qua ꝓbatur Exemplum.
e vnum particulare per aliud: ꝓpter aliquod simile repertū
in ipsis. vt Ulmēses pugnare contra Augustenses maluz
est: igitur Friburgēses pugnare cōtra Basilienses maluz est: quia
vtrobiq; est pugnare affines ꝯ affines. Reducit' āt ad syllogismū: Reductio ex
si tale simile accipiat' ꝓ medio: sic arguēdo: Quoscūq; affines pu- empli.
gnare contra affines malum est: Basilienses ⁊ Friburgenses sūt
affines: igitur Basilienses pugnare contra Friburgēses malū ē.

De Enthymemate. Capi. XXV. Dis.

Enthymema quid est? Mag. Est syllogismus imperfect⁹ Enthyme-
e in quo scz nō omnibus pręmissis positis infertur ꝯclusio. ma.
vt omne animal currit: igitur omnis homo currit. Et redu
citur ad syllogismum addendo pręmissam omissam. Per ꝯclusio
nem autem videbitur/ quę pręmissa debeat addi. medium enim
nō intrat conclusionem: sed tm̄ maior et minor extremitates. vt
omne animal currit: omnis homo est animal: igitur omnis homo
currit. Posset tamē aliter definiri/ ⁊ taliter: Enthymema syllogis
mus est exicotibus et signis. Est autē icos propositio probabilis. Icos
Signum autem est propositio necessaria: non quidez in se/ sed ra Signum.
tione illationis. Eadem igitur propositio erit icos/ quia probabi-
lis: ⁊ signum/ quia necessario infert conclusionem. Inueniunt' au

tem hęc signa naturas reꝝ inquirendo: vt mulier habet lac in mā-
millis: igitur peperit. hoc animal habet latum pectus ⁊ scapulas
igit̄ forte ⁊c̄. Sunt ⁊ alię q̄dā argumētatiōes impfectę. Di. Quę
Deductio Ma. Cū maior fuerit manifesta/ ⁊ mīor ęque aut magis dubia
conclusione: deductio dicitur: vt omne ęquale lineę rectę potest
quadrari: circulus est ęqualis lineę rectę: igitur circul⁹ potest qua
Distantia drari. Cū ꝟo infertur propositio cōtraria propositioni respōdētis
dicitur instātia. vt: si dicas: Omniū contrariorū eadē ē disciplina/
dico: nullorum oppositorum est eadem disciplina: igitur contrari
orum nō est eadem disciplina: id est instantiam facio.

Tractatus. V. De Syllogismo dialecti co. Capitulum. I. Magister.

Quēadmodū in supioribꝫ accępisti/ ⁊ syllogisandi/ ⁊ ar-
gumētādi modū ex ꝓpōnibꝫ nō veris nec falsis: sꝫ sim-
q plicit̄ ꝯsideratꝫ: vñ ⁊ syllogism⁹ ex his simpl'r dict⁹ est:
ita pariformit̄ in eisdē figuris ⁊ modis ⁊ scd̄ꝫ dicta p̄n
cipia ex ꝓpōnibꝫ ꝓbabilibus ⁊ dialecticis argumētari ⁊
Sillogissm⁹ dialecticus. syllogisare potes: ⁊ syllogism⁹ ex his format⁹ dialectic⁹ d̄r. Et est Probabilia
syllogism⁹ q̄ ex ꝓbabilibꝫ est syllogisat⁹. Probabilia aūt dicunt̄ ꝓ
Propositio dialectica positiones dialecticę. Propositio ꝟo dialectica ē q̄stio ꝓbabilis oī
bus/ aut pluribꝫ: aut sapiētibꝫ: aut his/ aut om̄ibꝫ: aut pluribꝫ/ aut
maxime notis nō extranea. Quęstio q̄dē est anteq̄ꝫ fuerit probata.
Tūc em̄ cū signo q̄sitiuo sumit̄ ⁊ vnā ꝯdictiōis partē q̄rit. vt vtrū
ꝓblema dialecticum oīs mater diligat filiū suū? Quęstionē aūt q̄ vtrāq̄ꝫ ꝯdictiōis ꝑtez Aristotelis
īq̄rit/ ꝓblema dialecticū appellam⁹. Et ē speculatio cōtēdēs ad ele pri. topi.
ctionē vl' fugā: vl' ad veritatē ⁊ sciētiā: aut vt ip̄m: aut vt admini-
culās: aut vt ad aliq̄d hmōi. Vñ q̄dā sūt ꝓblemata naturalia: q̄dā
moralia: q̄dā dialectica ⁊c̄. Et rursus q̄dā sunt de q̄bꝫ neutro mo-
do opinamur. vt: vtrū astra sint paria vel imparia. Quędā de q̄bꝫ
sapiētes ꝯriant̄ vulgaribꝫ: vt vtrū stella fixa sit maior terra. Quę
dam sunt de quibꝫ etiā vulgares inter se dissentiūt. vt: vtruꝫ hō sit
aīal vel hmōi. Et ex his q̄dā sunt q̄ positiones dicunt̄. Est aūt po-
Positio. sitio opinio alicuius notoꝝ ꝟm philosophiā/ nō extranea. vt: mo-
Aristoteles i. topicoꝝ tū distingui a mobili. Problemata aūt q̄ sunt ꝑ defectū rōnis/ dia
lectica nō sunt. Et ad assentiendū ipsis: homines nō rationibꝫ/ sed
verberibꝫ arcēdi sunt. vt: si quis quęrat aut dubitat: vtrū oporte- Pythgoras
at deos vereri ⁊ parentes honorare. Habēt aūt ꝓpositiones diale
cticę specialia prędicata/ quę similiter dialectica appellamus.

De predicatis dialecticis. Ca. II. Dis.

Predicatum dialecticum. Quid est prędicatū dialecticū? Ma. Qd̄ natū est p̄dicari
q in ꝓpositione arte dialectica terminabili. Disci. Quotu
plex? Mag. Quadruplex: scꝫ definitio: ꝓpriū: gen⁹: ⁊ ac

cidens: cōprehendendo sub genere speciem/ ⁊ differentiam genericā. Quid est definitio? Magi. Est oratio indicās quid ē esse rei. Disci. Quid est propriū? Magi. Quod nō indicat quid ē esse rei: soli aūt inest: ⁊ conuersim prędicatur de re. Disci. Quid est genus? Magi. Quod prędicat̄ de pluribus specie differentibus in eo qd̄ quid. Disci. Quid est accidēs? Magi. Est quod nec est definitio/ nec propriū/ nec genus: inest autez rei. Uel est qd̄ contingit eidem inesse ⁊ non inesse. Possunt tamen omnia prędicata ad vnum reduci. Disci. Ad quod? Magis. Ad definitionem. Sicut enim ꝓbat̄: hoc nō est ꝓprium alicui/ quia non inest ei soli: ita etiam ꝓbatur eadē via: igitur nō est definitio eius. Et sicut probatur: hoc nō est genus huic/ quia nō inest essentialiter: ita ꝓbatur: igitur nō est definitio eius. Similiter sicut probat̄: hoc nō esse accns alicui⁹/ qr nō inest: ita ꝓbabit̄ aliqd̄ nō esse definitionez eiusdem. Habēt aūt hęc p̄dicata annexa: q̄ scz eodem modo terminant̄ ⁊ probant̄ vt prędicata. Disci. Quę sunt ista? Ma. Annexa definitiōis/ proprij ⁊ generis: sunt idem ⁊ diuersum. Si em̄ probabit̄ qr aīal est genus hoīs ⁊ bouis: probatū est/ quia homo ⁊ bos sunt idē genere. Et si ꝓbatur quātitatē esse genus lineę ⁊ nō hominis: probatū est lineam ⁊ hominē esse diuersa genere. Ita pariformiter de definitione ⁊ ꝓprio exemplificandū erit. Sed accidētis annexa sunt cōparatio s̄m magis ⁊ minus. vt si probatur: hoc non est eligēdū: ꝓbatū ē/ qr non est magis eligendū ⁊c̄. Ex dictis habes ex quibus ⁊ qualibus dialecticę argumētatiōes possint fieri. Disci. Sane intellexi hoc: si quid aliud sit ad horū noticiam necessaria silentio haud prętereas. Ma. Immo aliud est. Dis. Quod est tale? Magister. Argumētatiōis ⁊ confirmatiuū ⁊ cōfortatiuuz principiū. Dis. Quod est talę? Ma. Loc⁹ dialectic⁹.

Definitio
Proprium.
Genus.
Accidens
Annexa predicatoꝝ dialecticorū.

De Loco ⁊ eius diuisione. Ca. III. Dis.

Quid est locus dialectic⁹? Ma. Est sedes argumēti. Nā ī eo q̄escit argumētū vt hō in sede. Et quēadmodū res in loco suo naturali nō modo conseruat̄/ sed etiā fit ⁊ generatur: ita argumētatio nō modo in loco dialectico ꝯfirmat̄/ verū etiā generat̄. Ob id locus in duo diuidit̄: scz in locū maximā: ⁊ locū differētia maxime. Est aūt locus maxima idem qd̄ maxima. Maxīa vero est ꝓpositio per se nota: qua scz non est alia prior aut notior in suo genere: aut ex eisdē cōstituta terminis. vt omne totū est maius sua parte ⁊c̄. Locus differentia maxime est quo vna maxima differt ab alia. Et est materialiter gen⁹. species. definitio ⁊c̄. Sed formaliter ē dictoꝝ adinuicē habitudo. Et is rursus triplex est: scz intrinsec⁹: extrinsec⁹ ⁊ medius. Intrinsecū quidē locū dicimus cum argumentū sumit̄ ex his quę sunt de substātia rei: qñ videlicet significatū termini inferētis includit̄ in significato termini

Locus dialecticus.
Maxima.
Differentia maxime.
Loc⁹ intrinsecus.

illati aliquo essendi modo. vt: animal rationale currit: igit̄ hō currit. Locus aūt extrinsecus est in quo argumentū sumit̄ ab his quę separata sunt a rei substātia ⁊c. vt petrus ē sanus: igitur nō ē eger. Locus vero medius est in quo argumētū sumit̄ ab his quę partim conueniūt ⁊ ptim differūt a rei substātia ⁊c. vt iusticia ē bona: igit̄ iustū ē bonū. De his vidēdū p ordinē. Et p̄mo de locis intrinsecis.

Locus extrinsecus

Locus medius.

De Locis intrinsecis. Ca. IIII. Magi.

Locus a substantia.

Definitio

Descriptio

Interpretatio.

St aūt locus intrinsecus dupler. Quidā em̄ sumit̄ a substantia. Quidā vero a cōcomitantibꝫ substantiā. Disci. Qñ locus sumit̄ a substātia? Magi. Quando argumentū sumit̄ ab his q̄ sunt de substātia eoꝝ quę ponunt̄ in q̄stione: ⁊ ē cū inferens ⁊ illatū includūt se cōuertibiliter. vt: aīal rōnale currit igit̄ hō currit. Et est triplex. s. a definitiōe ad definitū: ⁊ ecōuerso. A descriptione ad descriptū: ⁊ ecōuerso. Et a nois interp̄retatiōe ad interp̄retatū: et ecōtrario. Est aūt definitio (vt hic sumitur) oīo indicās q̄d est esse rei p essentialia. Dis. Quot modis sumitur locus a definitiōe ad definitū? Ma. Quattuor. P̄imo subiūciēdo definitionē affirmatiue. vt aīal rōnale currit: igit̄ hō currit. Scōo p̄dicādo definitionē affirmatiue. vt petr⁹ ē aīal rōnale: igit̄ petr⁹ ē hō. Tertio subiūciēdo definitionē negatiue: vt aīal rōnale nō currit: igit̄ hō ñ currit. Quarto p̄dicādo definitionē negatiue. vt asin⁹ nō est aīal rōnale: igitur asinus nō est homo. Simili modo a definito ad definitionez q̄ttuor sunt argumētādi modi. Et tenent oēs hi modi virtute huius maximę: Quicquid dicitur vl̄ negat̄ de definitione: dicitur aut negatur de definito: ⁊ ecōtrario. Et quicq̄d affirmatur vel negatur de definito: idē dicitur aut negat̄ de definitione ⁊ ecōuerso. Sed hęc plana sūt: descriptionē pcurram⁹. Est aūt descriptio/oratio significās q̄d est esse rei p accidētalia. Et sumit̄ accidētale p eo q̄ nō est de essentia rei. Et sic p̄miū in p̄posito accēs ōr. Disci. Quō/aut q̄t modis sumit̄ locus a descriptione? Ma. Eodē mō quo sumit̄ loc⁹ a definitiōe ad definitū: ⁊ ecōuerso. Exēpla sūt hęc. aīal risibile currit: igit̄ hō currit. petr⁹ ē aīal risibile: igit̄ petr⁹ ē hō. Aīal risibile nō currit: igit̄ hō nō currit. asinus nō est aīal risibile: igit̄ asin⁹ nō est hō. Disci. Hęc similiter plana sunt. Nominis interp̄retationē notifices. Magi. Nominis interp̄retatio est dictiōis minus notę per notiorē expositio. vt: philosophus/id est amator sapiētię. Et est dupler. Quędam em̄ cōuertit̄ cū interp̄retato. vt: amator sapiētię/⁊ philosoph⁹. Quędā vero nō. vt: lapis ⁊ lędēs pedē. De p̄ma est ad p̄positu: ⁊ ab ea sumit̄ modus arguēdi eodē modo sicut a definitione ad definitū. Exempla etiā fm̄ dictoꝝ formā sumenda sunt. Et hęc de locis quę sumūtur a substātia. Consequenter videndum de locis quę sumuntur a concomitantibus substantiam.

De Sygillismo dialectico

De locis dialecticis sumptis a concomitā tibus substantiā. Ca.V. Bisci.

Quando locus sumitur a cōcomitātib⁹ substantiā? Ma. Quando argumentū sumit ab his que consequūtur essentias rerū in questiōe positarū. Et est sextuplex. s. a toto ad partem: ⁊ ecōuerso. A causa ad effectū ⁊ econtrario. A generatōe. A corruptione. Ab vsibus. A cōmuniter accidētibus. Hos dicto prosequamur ordine. Locus a concomitantib⁹ substantiam

De loco a toto. Capitulum.VI. Bis.

Vot modis sumitur locus a toto ad suam ptem? Mag. Multis modis ſm qō totum varie diuidit. Est em̄ quoddā totū vniuersale: totum integrale: totum in quātitate: totum in modo: totum in loco: ⁊ totum in tempore. Dis. Quod dicitur totum vniuersale? Mag. Quodlibet superius respectu sui inferioris: qō pars totius vniuersalis dicit. Et sumitur argumentum ab illo toto negatiue p̄dicando totum vniuersale. vt lapis non est animal: igit lapis nō est homo. Et tenet virtute illi⁹ma xime: A quocūq; negatur genus/ab eodē negatur ⁊ species. Sed argumentū a parte ad totū vniuersale tenet affirmatiue subiȳciendo ⁊ p̄dicando partez. vt homo currit: igitur animal currit. Petrus est homo: igitur petrus est animal. Quicquid em̄ dicit de inferiore: hoc idē dicitur de suo superiore. Dis. Quod dicit totum integrale? Mag. Quod habet ptes quātitatem habentes: vt domus habet parietes/tectū ⁊ fundamentū. Et ab illo sumit argumentuz affirmatiue: vt dom⁹ est: igitur paries est. Sed a parte ad totum valet argumentū negatiue. vt paries nō est: igitur domus nō est. Nam posito toto/ponūtur ⁊ oēs ptes ipsū integrantes. Et vna parte nō existēte/totū existere nō pōt. A partib⁹ aūt simul sumptis ad totū valet argumentū affirmatiue. vt paries est: tectū est: et sic de alīs partib⁹ dom⁹ igitur: domus est. Totum vniuersale

Totum integrale

Dis. Quod est totum in quātitate? Ma. Est vniuersale/sumptū vniuersalit: qō fit/si vniuersali addat signū distributiuū: vt omnis homo. Et ab isto sumitur argumētū affirmatiue ⁊ negatiue. vt oīs homo ē aīal igitur petrus est aīal: nullus bō est asinus: igitur petr⁹ nō ē asin⁹. Si em̄ vniuersalis sit vera: quelibet particularū est vera. Similiter si vniuersalis fuerit falsa: quelibet ptcularū est falsa: sed nō econuerso. Ideo ab vna harū partiū ad totū/argumentū nō valet sed ab oībus simul sumptis. vt petr⁹ est aīal: ioānes est aīal: et sic de alīs: igitur oīs homo est animal. et petrus nō est asinus: ioannes nō est asin⁹: ⁊ sic de alīs: igit nullus bō ē asin⁹. Dis. Quod est totū in mō? Ma. Est vniuersale sumptum sine determinatione: vt homo. Vniuersale aūt sumptū cum determinatione nō diminuente sed restringente ōz pars in mō: vt bō albus. Et ab his Totū in qnitate.

Totum in modo.

sumitur argumētū eodē modo sicut a toto vniuersali: vt asinus nō est homo: igitur asinus nō est homo albus. Et petrus ē hō albus igit petrus ē homo. Si aūt determinatio fuerit diminuens/nō sequitur: vt petr⁹ ē hō mor: tu⁹: igitur petrus ē hō. Hic est leo pict⁹: igitur hic est leo. Dis. Totum in loco q̄d est? Mag. Quod significat oēm locū: vt vbiq; nusq; ꝛc. Sed id q̄s vnū locū significat pars in loco ō: vt/hic. Ab his argumētandū est sicut a toto in quantitate: vt deus est vbiq;: igit deus ē hic. Chymera nusq; est: igitur chymera non est hic. Et rursus: petr⁹ nō est hic: igit petr⁹ nō est vbiq; ꝛc. Dis. Quod est totū in tpe? Ma. Quod significat omne tempus. vt semper nunq;. Id vero quod vnum solum tempus significat/ est pars in tempore. Et ab his sumitur argumentum sicut a toto in modo. vt deus est semper: igitur deus est nunc. Et rursus: chymera nūq; est: igitur chymera nō est nunc.

Totum in loco.

Totum in tē pore.

De loco a causa ad effectum: et econuerso Capitulum. VII.

Mag.

Causa q

Vi sequitur est locus a causa ad effectū ꝛ econtrario. Causam aūt dicim⁹ ad cui⁹ esse sequit aliud. Et est quadruplex scz materialis: formalis: finalis: ꝛ efficiens. Disci. Quę materialis causa est materialis? Mag. Ex qua cū forma totū constituitur. Quod ꝛ effectus causę materialis ō: vt ex ferro cū forma debita fit cultellus. Et ab his sumit argumentū negatiue tm̄. vt ferrum nō est: igitur arma ferrea nō sunt. Et rursus ab effectu ad causam materialem fit argumētū affirmatiue. vt arma ferrea sūt. igit ferrum est. Posita em̄ materia nō est necesse materiatū esse: sz ecōtrario. Quod quidē itelligēdū ē de materia pmanēte. Nā in materia trāseunte ita arguēdū ē. Vitrū est igit: arena/aut cinis fuerūt. Panis est: igit farina ꝛ aqua fuerūt ꝛc. Dis. Causa formalis q̄ est?

Materialis

Formalis

Mag. Quę dat esse rei (scz effectui) vt albedo dat esse albo. Et in his arguēdū est negatiue: vt albedo nō ē: igit albū nō est. Anīa nō est: igitur aiatū nō est. Ab effectu vero ad cām formalē argumēntandū ē affirmatiue. vt aiatū ē: igit aia est. albū ē: igit albedo est. Nā posita forma nō ponit necessario formatū. vt patet de formis essentialib⁹ in aiab⁹ exutis corpe: in accidētalib⁹ in albedine circa altaris sacramētū. Dis. Causa finalis q̄ est? Mag. Brā cui⁹ aliquid fit/scz effectus. in his sumit argumentū affirmatiue ꝛ negatiue. vt beatitudo est bona: igitur virt⁹ est bona. Pęna non est bona: igit peccatū non est bonū. Cuius em̄ finis bonus/aut malus. ipsū quoq; bonū aut malū esse necesse est. Dis. Cā efficiens quę ē? Mag. A qua primo fit motus: vt domificator est cā efficiēs dom⁹. Et in his quoq; sumit argumentū affirmatiue ꝛ negatiue. vt domificator ē bon⁹: igit dom⁹ facta ab eo est bona. Et rursus: dom⁹ est bona: igit domificator est vel fuit bon⁹ ꝛc. Nam cu⁹

Finalis

Efficiens

ius causa efficiens bona/ipsũ quoq; bonũ est. Sed nõ sequit̃ domus ẽ/igit̃ domificator ẽ:aut ecõtrario. Qr in his oĩb; iã dictis cã ⁊ effect⁹ nõ sumũtur formaliter/sed fundamẽtaliter ⁊c̃. His relictis ad reliqua transeam⁹.

De locis a generatiõe et corruptiõe: ab vsibus et cõiter accidẽtibus. Ca.VIII. Dis.

t Ertio ordine sequit̃ locus a gñatiõe/⁊ corruptiõe:quarũ descriptiões in p̃dicamẽtoꝝ tractatu accepisse me memini: reliquũ est vt arguendi modũ in his patefacias. Mag. A gñatione ad generatũ ⁊ ecõtrario argumẽtũ sumit̃ affirmatiue et negatiue. vt generatio martyris est bona:igit̃ martyr est bonus et ecõuerso Et generatio antichristi ẽ mala:igit̃ antichrist⁹ ẽ mal⁹: et econuerso. Sed a corruptiõe ad corruptũ oppositu; sequit̃: vt corruptio antichristi est bona:igit̃ antichrist⁹ est mal⁹:⁊ ecõtrario. Corruptio virtutis ẽ mala:igit̃ virtus est bona. Cuius em̃ gñatio bona:ipsũ quoq; bonũ ẽ. Cui⁹ vero corruptio bona:ipsũ malũ ẽ. Et cui⁹ corruptio mala/ipsũ quoq; bonũ est. Hos locos sequit̃ q̃ ab vsu ẽ:post quẽ qui a cõiter accidẽtib; sumit̃. Dis. Usus q̃d ẽ? Mag. est operatio siue exercitiũ rei scz vsitatę. Et ab his sumit̃ argumẽtũ affirmatiue ⁊ negatiue. vt equitare ẽ bonũ:igitur equ⁹ est bonus:⁊ ecõtrario. Et similiter occidere est malum:igit̃ occisor est malus:⁊ ecõtrario. Cui⁹ vsus em̃ bon⁹ aut malus/ipsũ quoq; bonũ:aut malũ est. Dis. Cõiter accidẽtia q̃ sunt? Mag. Duplicia sũt. Quędã em̃ cõsequũtur se ñ semp̃: vt cõptus ⁊ adulter. Nõ em̃ oĩs cõpt⁹ adulter ẽ:aut ecõuerso. Et de his nihil ad p̃sens. Alia sũt q̃ cõsequũtur se semp̃. vt pęnitere seq̃tur semp̃ ad peccare. Uñ taliter in his argumẽtandũ est affirmatiue:ille pęnitet:igit̃ deliquit. Et rursus:ille nõ deliq̃t:igit̃ nõ pęnitet. Nã i cõiter accidẽtib⁹:si posteri⁹ inest/p̃mũ infuit. Et si p̃us ñ iest/posteri⁹ nõ inerit. Hacten⁹ d̃ intrinsecꝫ. Cõsequẽs ẽ vt d̃ locꝫ extrinsecis d̃spiciam⁹.

A generatione.

A corruptione.

Usus

Cõmuniter accidentis

De locis extrinsecis. Capitulum.IX. Ma.

q St aũt locus extrinsecus multiplex. Quidã eĩ ẽ ab oppositis:q̃dã a disparatis:q̃dã a maiore:q̃dã a minore:q̃dam a simili:q̃dã a ꝓportione:q̃dã a transsũptiõe:q̃dã ab auctoritate. Rursus loc⁹ ab oppositis quadruplex ẽ. Nã ali⁹ ẽ a relatiue oppositis. Ali⁹ a ꝯrijs:alius a ꝯdictorijs:⁊ ali⁹ a priuatiue oppositis. In q̃b; argumẽtãdũ eo quo sequit̃ mõ. A relatiue o ꝓpositꝫ argumẽtũ valet affirmatiue ⁊ negatiue. vt pr̃ ẽ:g̃ fili⁹ ẽ. ⁊ ecõuerso. Relatiua em̃ sũt simul ortu ⁊ occasu. Et rursus:petr⁹ ẽ pr̃ ioãnis:igit̃ petr⁹ nõ est fili⁹ ei⁹. Et rursus:ioãnes ẽ fili⁹ petri:igit̃ ioãnes nõ ẽ pater petri. O ꝓposita nãq; relatiua eidẽ iesse nõ pñt. Sz argumentũ a cõtrarijs sumit̃ affirmatiue. vt homo animal ẽ sanũ igit̃ nõ est ęgrũ. hic hõ est albus:igit̃ nõ est niger ⁊c̃. Negatiue au-

Relatiua

Cõtraria

rem tm̃ tenet ī cõtrarijs mediatis. vt hoc aīal nõ est sanũ: igit hoc animal est egrũ. Sed nõ sequit: Hic homo nõ est albus: igitur est
Priuatiua niger: quia potest esse rube⁹. A priuatiue oppositis arguit affirmatiue: vt petrus est cecus: igitur petrus nõ est videns. Negatiue aũt nõ tenet: nisi tpe determinato a natura: vt nõ sequit: hic canis nõ est videns: igitur ẽ cecus: quia ante diẽ nonũ nõ vidit. Sed sequitur: hic canis post nonũ diez nõ est videns: igit hic canis ẽ cecus.
Contradictoria. Argumẽtũ vero a cõtradictorie oppositis est: vt sit vnũ sit verũ: reliquũ est falsum: ꝛ ecõuerso. vt petrũ sedere est verum: igitur petrũ non sedere est falsum ꝛc. Disci. Disparata q̃ sunt. Ma. Que
Disparata natura diuersa sunt: vt homo ꝛ asinus. Et in his sumitur argumẽtum affirmatiue: vt petrus est homo: igitur petrus nõ est asinus. Oporteret aũt hoc fieri in accidentalibꝫ ꝛ abstractis. vt sequit: boc est albedo: igitur hoc nõ est quãtitas. Sed nõ sequit. boc est albũ: igitur nõ est quantũ. Dis.. Quid est maius? Ma. Quod alicui supponit ī potentia ꝛ virtute. Id ãt qõ supponitur/ minus dicitur. Et ab his sumitur argumẽtũ modo oppositio. Nam a maiore tenet argumẽtum negatiue. A minore vero tenet semp affirmatiue. Exempla sũt hec. Rex nõ potest expugnare boc castrũ: igitur nec miles. Et rursus. Miles potest expugnare boc castrũ: igit rex potest. Nam si id qõ magis videtur inesse nõ inerit: nec id qõ min⁹ videtur inesse inerit. Et si id qõ minus videt inesse inest: igit id qõ magis videtur inesse inerit. Dis. Similitudo quid ẽ? Mag.
Similitudo Est rerum differentiũ eadem qualitas. Et ab hac sumit argumẽtum affirmatiue ꝛ negatiue: vt sicut risibile inest boi: ita hinnibile equo: sed risibile inest homi vt ꝓpriuuz. igit hinnibile inest equo vt ꝓpriũ: ꝛ rursus risibile nõ inest homi vt gen⁹: igitur hinnibile nõ inest equo vt genus. Quia de silibus idem est iudiciũ. Dis.
ꝓportio ꝓportio quid ẽ? Ma. Est rerũ differentiũ eadem habitudo. nõ autẽ inherentie: sicut silitudo. Et ab hac taliter arguit. Sicut se habet rector nauis ad nauem: ita rector ecclesie ad ecclesiã. sed rector nauis nõ est eligendus sorte/ sed arte: igit nec rector ecclesie eligendus est sorte/ sed arte. Quia de ꝓportionabilibus idem ẽ iu-
Tramsumptio. diciũ. Dis. Transumptio quid ẽ? Mag. Est acceptio nominis magis noti ꝓ noie min⁹ noto: vt sapiẽs accipit ꝓ philosopho. Et tenet argumentũ: q̃ quicquid dr de aliquo sub nomie minus noto: dicit de eodẽ sub noie magis noto. vt philosophus non est auarus: igitur sapiẽs nõ est auarus: ꝛ ecõtrario ꝛc. Transumptio autem est/ qua nomẽ vel oratio transumitur ad significandũ aliõ ꝓpter aliquod simile: vt ridere florere ꝛc. pertinet ad sophistã.
Auctoritas Di. Quid est auctoritas? Magi. Est iudiciuz sapiẽtis in sua sciẽtia. Et ab ea sumit argumẽtũ tm affirmatiue: vt astronom⁹ dicit celũ moueri: igit mouet. Qz vnicuiqz exprto in sua scia credẽdũ est. Et tantũ de locis extrinsecis. Restat vt videam⁹ de medijs.

De Syllogismo dialectico

De locis mediis. Ca. X. Mag.

Locus medius trifarie patitur. Est em alius a coniugatis/ alius a casib: ꝛ alius a diuisione. Dis. Coiugata q̄ sūt? Mag. Abstractū cum suo cōcreto. Et in his hoc modo arguitur. Justicia est bona: igit iustū est bonū: ꝛ econuerso. Nā q̄c/ quid cōuenit vni cōiugatoꝝ/ hoc conuenit ꝛ reliquo. Dis. Casus qui sūt? Mag. Ea q̄ ab abstracto cadunt: vt iustum ꝛ iuste a iustitia. Et in his ita arguitur. Justum est bonū: igit q̄ iuste fit bene fit. Dis. Diuisio quotupler est? Mag. dupler. Quedā em fit p negationē. vt petrus est hō/ aut nō hō. Quedam fit sine negatione. Et hec rursus dupler est. s. essentialis siue p se: ꝛ accidentalis. Essentialis siue p se est aut gnris in species. vt animaliū aliō equus: aliud homo. Aut totius est integralis in suas ptes. vt partium dom⁹ alia est paries: alia tectū ꝛc.. Aut est vocis in significata. vt canū alius est latrabilis: alius marinus: alius cęlestis. Sed diuisio accidētalis fit: aut cū subiectū in accidentia partit. vt aialium aliud sanum: aliud ęgrū. ꝛ ecōuerso: cū accidens in subiecta diuiditur. vt sanoꝝ aliud homo/ aliud asin⁹. Aut cū accidēs i accidentia scindit. vt sanoꝝ aliud calidū/ aliud frigidū ꝛc. Ab his oīb⁹ sumit argumētū a positione vni⁹ mēbroꝝ diuidētiū ad remotionē alterius. ꝛ econuerso. vt iohānes est animal: ꝛ nō est animal sanū: igitur est animal ęgrū. et petrus est animal: ꝛ est animal rationale: igitur nō est animal irrationale. Hęc de locis dialecticis dissertasse satis sit. In quib⁹ tamē si abundare volueris/ quadruplici instrumēto vtendū est. De quib⁹/ fortasse nō erit inutile iā in calce huius tractatus pauca in mediū ferre.

Coiugata

Casus

Diuisio

Essentialis

Accidentalr.

De instrumentis abundandi. Ca. XI. Dis.

Quę igitur sūt abūdandi instrumēta? Mag. Sūt ꝓpositionū sumptio. Multiplicis distinctio: Differentiarū inuentio: ꝛ similitudinis cōsideratio. Uñ oportet sumere varias ꝓpositiones: scz ꝓbabiles/ morales/ logicas/ physicas ꝛc. Oportet etiā distinguere multiplex: vt ostendam⁹ ꝓpositū ꝛ nō paralogisemur. vt acutū est multiplex: q̄ in voce/ cultro ꝛ magnitudine. Et ex eo rursus multiplicant ꝓpositiones. Oportet insup eoꝝ q̄ ꝓposita sunt inuenire ꝛ cōsiderare differentias. p hoc em ꝓpositiones multiplicabimus: ꝛ definitiones facilius ꝛstituem⁹. Demū si litudinem eoꝝ q̄ dicta sūt ꝛsiderabimus. Nā ꝛ p hoc ꝓpositiones plurificare possumus. Omnia em dicta ad multiplicationē ꝓpositionū tēdūt. In quib⁹ si⁹ ꝛ in dictis locis/ si intellectum exercitaueris: potes nō modo opponēti obuiare: verūetiā quācūq; cōclusionē probabiliter syllogisare. Aut saltem (q̄ satis est logico) de requisitis nihil omittere. Uñ ꝛ medicū bonū dicimus si de requisitis circa ęgrum nō negligit: etiā si nō semp sanet.

Abundandi instrumenta.

Tractatus VI. de syllogismo demonstratiuo. De demõstratiõis definitiõe. Ca. I. Bis.

X probabilibꝫ ita clare iamiã argumẽtandi modũ accepi: vt de hoc plura verba fundere (quoniã in principijs scientiaꝝ laboramus) nõ sit necesse. Sed q̃ ingenio ex ꝓpositionibus p se ⁊ necessarijs syllogisandũ sit conse quẽter ostendas. Mag. Sicut ex ꝓbabilibus ⁊ contingentibꝫ syllogismũ dialecticũ/ita ex p se ⁊ necessarijs demonstratiuum efficies. Potius tñ in prima figura q̃ in alia: eo q̃ ceteris sit perfectior: ⁊ quoniã cõcludit vniuersaliter affirmatiue: qõ in alijs non contingit. Syllogismꝰ demonstratiuus Uñ syllogismus demõstratiuus siue Demonstratio ẽ q̃ procedit ex primis/veris/immediatis/prioribꝫ/notioribus causisq; conclusionis. Dicunt aũt prima vera: q̃ p seipsa ⁊ non per alia fidẽ habẽt. Uel q̃ cũ sint vera/ñ cõtingit ea demõstrare. Sed ĩmediata: sunt ꝓpositiones p se note: quibꝰ nõ est alia ꝓpor siue notior: sed cognitis terminis cognoscũtur. vt quodlibet est vel nõ ẽ. Innata eĩ est nobis potẽtia p quã determinamur ad assentiendũ primis principijs debite ꝓsentatis. Et sunt duplicia. Quedam eĩ sunt dignitates: q̃ scz nõ possunt demonstrari: ⁊ necesse est quemlibet docendũ eas habere. vt quodlibet est/vel nõ est. Alię sũt positiones siue suppositiões q̃ nõ demõstrantur: nõ tñ necesse est quẽlibet docendũ eas habere. vt oñe animal rationale est risibile. Definitio autem cum nec significet esse nec non esse/positio non est. Dignitas Positio: siue suppositio Prioza Dis. Prioribus/cur addis? Ma. Quia oportet demonstrationis p̃missas esse ꝓpositiones primas: aut in primas resolubiles p ascensuz: ⁊ in ascensu tali nõ cõtingit in infinitũ ꝓcedere: licet per plura finita. finita aũt finities sumpta semp sunt finita. Uerũtamẽ primũ principiũ in propria forma nõ ingredit demõstrationem: scz vt ꝓtractum est. Dis. Quid p residua definitiõis particulas designare pretendis? Magi. Alias p̃missarum conditiones. Cuz eĩ solius conclusionis sit scientia/doctrina siue disciplina: omnis autem talis ex p̃existẽti fit cognitiõe: oportet p̃missas ante conclusionẽ esse cognitas. nõ tñe odẽ mõ: maior eĩ priꝰ tpe cognoscit cõclusione: minor autẽ simul tempore cũ cõclusione cognoscitur. Conclusio autem/⁊ si possit sciri in vniuersali ante demõstrationem: nõ tamẽ in particulari. pre misse Precognoscuntur. Dis. Unde autem sciuntur p̃misse? Ma. Ex cognitiõe suarũ partium: q̃ sũt passio ⁊ subiectum: de quibus ante omnem demõstrationẽ necessario p̃cognoscimus q̃d est: ⁊ quia est. quid scilicet significẽt: ⁊ quia est/scilicet eos possibile in natura: ⁊ quia passio ineſt subiecto: sed ꝓpter quid hec sit/per demõstrationẽ concluditur. Cõclusioni igitur ꝓpter p̃missas assentimꝰ: igitur p̃missis magis credimꝰ. Nã ꝓpter quod vnum quodq; Precognitio quid est: et quia est

tale/ ⁊ ipsũ magis. ⁊ fit talis cognitio ĩ nobis ꝑ viã sensus/memo
rię ⁊ exꝑimẽti. Exꝑimẽto aũt fit vl'e: qđ est prĩcipium artis ⁊ scię.
Aristotel. j. metaphysice Sciẽtia em̃ est vl'iũ: ĩtellect⁹ vero est primoꝝ prĩcipioꝝ. Patet ex
his: si nobis alicui⁹ sensibilis sensus defecerit eiusdẽ ⁊ deficere sci
entiã necesse ẽ. vt cęcus a natiuitate coloris oĩno nullã habz noti
ciam: sed potius ignorãtiã purę negatiõis. Qui aũt decęptus fue
rit syllogismo ignorãtię: ⁊ si sciaz nõ acq̃rat: nõ tñ ignorãs ẽ igno
rãtia purę negatiõis/sed prauę dispositiõis. vt si q̃s credat his ꝓ
missis. Oĩs sba ẽ q̃litas: oĩs q̃ꝫtitas ẽ substãtia: igr oĩs q̃ꝫtitas ẽ q̃
litas/prauę disposit⁹ cẽset. Dis. q̃ꝫ pregnãs est hęc demõstratiõis
definitio. Mag. Pregnãs est ⁊ multa cõprehẽdẽs.

Ignorantia pure negationis.

Ignorantia praue dispositionis.

Quid scire. Quid propositio vniuersalis de omni ꝑ se ⁊ scđm qđ ipsum. Ca. II. Mag.

a Ziam demõstrationis ĩuenies definitionẽ: verbis quidem
breuiorẽ/sensu tñ nõ minus ꝓgnãtẽ. Dis. Quã? Ma.
Aristoteles j. posteriorũ. Demõstratio est syllogism⁹ faciẽs scire. Scire aũt ꝑ demõ
strationẽ ĩtelligere ẽ. Vel scire est rẽper causam cognoscere pro
pter quaz res est: ⁊ quoniã illi⁹ est cã: ⁊ non est ꝯtingere hoc aliter
se habere. Ex istac et ꝓcedenti definitiõibus clare patet/ ꝯclusiõez
quã ꝯtingit scire ⁊ demõstrare esse verã/ꝑpetuã/ꝑ se ⁊ vl'em. Ve
ram q̃dẽ dico: nã falsũ ⁊ quod nõ est/nõ ꝯtingit scire. Perpetuam
aũt dico: qm̃ corruptibiliũ nõ est scia: iõ nec definitio. qꝛ definitio
est demõstratiõis ꝑncipiũ: aut tota demõstratio/tm̃ positiõe diffe
rẽs. Per se dico: qm̃ ea q̃ ꝑ accidẽs sũt/ corruptibilia sũt ⁊ nõ ꝑpe
tua/nec necessaria. licet em̃ necessariũ ex nõ necessarũs possit syllo
gisari: nõ tñ põt sciri nisi ex necessarijs. Sil'r ea q̃ nõ sũt vl'ia/ꝑpe
tua nõ sũt. Vl'em aũt ꝓpositionẽ hic dicim⁹: nõ vt in tractatu ter
tio definita ẽ: sed eã ipsam q̃ est de om̃i/de per se/⁊ scđm qđ ipsuz.

Demonstratio

Scire

ꝓpositio vniuersalis

Dis. Quę aũt ꝓpositio dicitur de om̃i? Mag. Illa in qua prę
dicatũ est nõ in quodã supposito subiecti/ĩ quodã vero nõ: nec ali
quãdo/aliqñ vero nõ: sed ĩ om̃i ꝑ se ⁊ semꝑ. vt om̃is homo est risi
bilis. Dis. Propositionẽ per se quã dicis? Ma. Eã quę ẽ ĩ ali
quo mõ dicendi ꝑ se. Sũt aũt huiuscemodi q̃ttuor. Prim⁹ ẽ: cũ ꝓ
dicatũ ẽ definitio vel pars definitiõis subiecti. vt oĩs homo ẽ aĩal
rationale. Secũdus ẽ: cũ subiectũ est definitio: vel pars definitio
nis ꝓdicati: vt hõ est risibilis. Tertius est eoꝝ q̃ nõ sũt in subiecto.
vt dicibilia de gñe substãtię. Quart⁹ est modus causandi: vt cum
aliquod fit ꝓpter alterũ: tunc id propter qđ aliud fit/est causa per
se effect⁹ causati. vt interiectio est causa per se interit⁹. De primis
duobus est ad ꝓpositũ: nã in his sunt ꝓpositiones ꝑ se necessarię et
vniuersales. Et ne ĩ harũ assignatione te errare cõtigat: cauere ne
cesse ẽ: ne passio suꝑioris inferiori assignetur. etiaz si tale superius
vnicum habuerit inferius. Similiter ne passio cõis/spẽ distictis ꝑ

ꝓpositio de omni.

ꝓpositio per se

Modi perseitatis

Errores in assignatione vniuersalis

aliquod innominatū cōueniens/vni vt ꝓpio attribuatur. vt proportionabiliter cōmutari cōuenit lineę/tpi ⁊ numero: male igitur assignatur vni ex his tanq̄ ꝓpio subiecto. Aduertendus est demū ne passio partis assignetur toti. vt nō cōcurrere est passio lineaꝝ parallelarū: ideo male attribuit toti vel omni lineę. Ad cognoscēdum autē qō sit passionis primū ⁊ adequatum subiectus: videndum est quo posito/ponatur: ⁊ quo remoto/passio remoueatur. Id enim verū subiectum talis passionis censetur. Dis. Quę autem ꝓpositiones dicuntur scōm qō ipsum? Mag. Istę q̄ conuertuntur. Ex quo patet: ꝙ demonstratio ꝓcedit ex principijs ꝓpꝫ/⁊ nō cōibus: quia talia nō conuertuntur. Sequit rursus: ꝙ demonstrator nō pōt descēdere de genere in genus: hoc est: vna scientia nihil demonstrat de subiecto alterius scientię. Dempta scientia subalternāte: q̄ potest demōstrare aliq̄d de subiecto subalternatę: nō tn demōstratione ꝓpter quid/sed quia est. Habet igit q̄libet scientia ꝓpria principia quę nō demonstrat: quia nō habet aliquid notius ipsis. habet insup ꝓprias interrogationes ⁊ conclusiones. qua ꝓpt disputans cū geometra/faciat hoc per principia geometrię: aut nō disputabit ꝓprie/sed p accidens: videlicet inq̄tū naturalis aut methaphysicus. Quāuis autē (vt visum est) scientia vna plura habeat principia: vnitatē tn accipit nō a principijs/sed a subiecto: ad qō habent hęc principia resolui. Subiectū em̄ virtualiter continet oēs veritates scientię cuius subiectum est.

ꝓpositiones scōm q̄d ipm

De diuisiōe demōstratiōis. Ca. III. Dis.

Uoniā mentionē facis de duplici demōstratione: quia est/ ⁊ ꝓpter q̄d: harū differentias haud silentio ꝓtereas. Ma. Demonstratio qr est/procedit aut p causam remotaꝝ: aut ab effectu ad causam. Exemplū primi: lapis nō respirat: qr non est animal. cum potius ꝓbari deberet p hoc: quia nō habet pulmonē. habere em̄ pulmonē est cā ꝓpiqua respiratiōis: esse aūt animal/est causa remota/⁊ nō ꝓpria: cū q̄dā sint alia nō respirātia. vt puta conchę. Exemplū secundi: Planetę non scintillant: igit sunt ꝓpe nos. nā non scintillare effectus eius est: quia ꝓpe nos sunt. Intelligimus autem illud de omni causa: siue sit materialis/formalis/finalis/aut efficiens. p has omnes em̄ possunt fieri demōstrationes: immo vna cōclusio quandoq; demonstratur per diuersas causas. vt tonitruū fit: quia extinctio in nubibus fit. vel qr vt terreantur animę infernales: vt quidam dixere. Demonstratio ꝓpter quid/est hęc quę in superioribus definita est: q̄ scz ꝓcedit semper a causa ꝓpinqua ⁊ ꝓpria ad effectum. vt omne animal rationale ē est risibile: omnis homo est animal rationale: igitur omnis homo est risibilis. Patet igitur quoniā sciētia subalternās demōstrans subiectum scientię subalternatę (.i. scię cuius subiectū continet sub subiecto scientię subalternātis) facit hoc per causas remotas ⁊ nō

Demonstratio quia est

Demonstratio ꝓpter q̄d

adequatas: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ demõstratiõe ꝓpter q̃d/sꝫ qꝛ est: vti ĩ supio
ribꝫ dictũ est. Simil'r ꝯtingit diuersas scientias nõ subalternatas
eandẽ demõstrare ꝯclusionẽ: nõ tñ vno genere demõstratiõis: sed
vna demonstrat demonstratione qꝛ est: alia ꝓpter q̃d. Patet: nam
vulnera rotũda tardiꝰ esse sanabilia/demonstrat̃ in chirurgia de-
monstratione qꝛ est. In geometria vero demonstratione ꝓpter q̃d:
qꝛ scꝫ in vulnere rotũdo latera magis distãt quã in oblõgo. Dis.
Sunt ne alię demõstrationis diuisiones? Ma. Sunt. Quędaꝫ
em̃ est demõstratio vniuersalis: q̃dã ꝑticularis: q̃dã est affirmatiua
q̃dã negatiua: ⁊ q̃dã ostẽsiua: quędã vero ad impossibile. Et inter
has demõstratio vniuersalis potioꝛ est particulari: affirmatiua po
tioꝛ negatiua: ostẽsiua potioꝛ illa quę est ad impossibile. Similit̃
demõstratio ꝓpter quid potioꝛ est demõstratiõe qꝛ est. Nã mediuꝫ
eius dicit causam p̃cisam q̃re p̃dicatũ insit subiecto.

Ostensiua. Ad impossibile.

Demonstratio vniuersal' Particularis Affirmatiua Negatiua

De Medio demonstrationis ⁊ questionibus vere scibilibus. Capi. IIII. Dis.

Quod est mediũ demonstrationis? Magi. Definitio: nõ
quidẽ quid nominis/sꝫ q̃d rei. Nec illa quę dicit q̃d est tm̃
sed q̃ dicit ꝓpter q̃d: hęc em̃ tota demonstratio est: ab ea tm̃
positione differẽs. Non tamẽ omniũ quoꝛũ est definitio est demõ-
stratio: aut econuerso. Definitio em̃ est solius substantię ⁊ in com-
plexoꝛum: demonstratio autẽ est complexoꝛum: quia cõclusionũ.
Dis. Qua via definitio rei (si ignoꝛatur) ĩuestigãda erit? Ma
gister. Uia diuisionis: videlicet generis per differẽtias essentiales.
Constituitur nãqꝫ definitio ex genere ⁊ differentia essentiali: ita tñ
ꝙ nihil supflui nihilue diminuti contineat: sed cũ definito conuer
tatur: nec detur per ęquiuoca/sed vniuoca. Dis. Posset ne defi
nitio de definito demonstrari? Ma. Posset. Ut materialis per
formalẽ. Sed non in eo ꝙ quid. qꝛ hęc demonstratio fieret cũ re-
duplicatione: quę si poneret̃ ad minoꝛẽ/fieret petitio principij. Ex
emplũ: Omnis numerus seipsum mouẽs ẽ cã mouẽdi in eo ꝙ q̃d:
anima est numerus seipsum mouens in eo ꝙ q̃d est: igitur anima
est cã mouẽdi. ibi nãqꝫ assumit̃ in minoꝛe qd̃ debuit ꝓbari. Habes
itaqꝫ breuibus q̃d demonstrationis mediũ: ⁊ qua via inquirẽduꝫ
sit. Sed quęstiones de ipso quęrẽtes nondũ accępisti. Dis. Quę
⁊ quot sunt huiusmodi quęstiones? Ma. Quattuoꝛ. videlicet.
si est. quia est. quid est. ⁊ ꝓpter quid est. Et dicuntur vere scibiles.
nã quęrũt de his quę vere scimus. Uñ si est/quęrit de possibilitate
in natura. vt si luna sit deficiẽs. Quia est/quęrit si sit huius defe-
ctus mediũ. Quid ẽ/quęrit quid sit tale mediũ Sed ꝓpt̃ quid/in
quirit cãm pręcisam qua passio insit subiecto: ⁊ ꝑ demonstratio-
nem concluditur. Dis. A medio igit̃ quasi totius demonstratio
nis depẽdet virtus ⁊ cognitio. Mag. Ita est: nec tale nisi a sol-

Definitio inuestigatur

Definitio demonstratur de definito

Porphyrius Aristotel'. v. physicorũ.

Questiones vere scibiles

Sollertia lertib⁹ de facili repit̄. vñ Sollertia ē subtilitas īueniēdi mediuz in ñ ꝑspecto tpe. vt si q̄s vidēs lunā splēdere ꝟsus solē/dicat: igit̄ luna accipit lumē a sole. Hęc sunt q̄dā ꝑpauca ⁊ generalia ꝑncipia q̄ d̄. syllogismo d̄mōstratio ī pñtiū ī mediū ferre placuit. Cū eī hęc degustauerꝫ: secretiora pādā. Nūc syllogismū sophisticū videam⁹

Tracta. VII. De Syllogismo sophistico.

Quid syllogism⁹ sophistic⁹: ars sophistica: sophista: insup ⁊ de metis. Ca I. Magi.

Aristotel. ij de celo ⁊ mūdo

q Uoniā opposita inxta se posita magis magis elucescūt: q̄ꝓpt̄ postq̄ꝫ sermonem finiuim⁹ de syllogismo demōstratiuo generāte sciam: de syllogismo sophistico generāte deceptionē disserēdū eē haud īutile visū ē

Syllogism⁹ sophisticus

Dis. Quid ē syllogism⁹ sophistic⁹? Mag: Est is q̄ ex his q̄ vidētur ꝓbabilia/⁊ nō sūt syllogisat. Aut ē syllogism⁹ apparēs ⁊ nō existēs. Uñ ⁊ ars sophistica/apparēs sapia est: ⁊ nō existēs. Et sophista ē vir copiosus ab appente scia: ⁊ nō existēte. ⁊ sapiēs nō ē: licet videat̄ opa sapiētis facere: scꝫ nō mētiri de his q̄ nouit ⁊ mētiētē manifestare. Habet aūt oīs syllogism⁹ sophistic⁹ duplicem causam: scꝫ apparētię: ⁊ defectus. Causa apparētię ē/qua ęstimamus per vnū nomē tm̄ vnū significari. Causa autē defectus est: quoniā non est in rebus sicut in nominibus. Nomina etem̄ finita sunt/res aūt infinitę: ob id necesse est vnū nomen plura significare. Ignorātes ergo ꝟtutes vocabuloꝝ facile paralogisantur. Quēadmoduz in ūeris/imꝑiti a peritis expellūtur. Dis. Quis tamen finis est artis sophisticę? Ma. Finis claret ex dictis: Nititur em̄ sophista rñdentē decipere: ⁊ ad aliqd̄ incōueniēs (qd̄ metā dicimus) virtute alicui⁹ fallacię ducere. Dis. Quot sunt huiuscemodi metę? Ma. Quinqꝫ videlicet Meta redargutiōis: falsi: inopinabilis: solęcismi: ⁊ nugationis. Uñ respondens ad metā redargutionis ducitur: si in vna ⁊ eadē disputatiōe vi argumēti idem negare/⁊ ꝯcedere cōpellitur. Ad metam falsi: cū falsum concedere cogitur. Inopinabilis: cū aliqd̄/qd̄ est cōtra opinionē plurium: aut eoꝝ de quorū secta respōdens est admittit. Solęcismi/cū vi argumētationis aliquā orationē cōtra regulas artis grāmaticę loquit̄. Ad metā aūt nugatiōis ducit̄: si idē bis inutiliter repetere cōpellit̄. Hęc aūt nō vnica/sꝫ pluribꝫ fallacijs ꝯsequitur.

Ars sophistica

Sophista

Opera sapiētis.

Causa apparentię

Defectus.

Aristotel. in elencho.

Mete

De fallacijs ⁊ earūdē diuisiōe. Ca. II. Dis.

Fallacia

q Uid igit̄ ē fallacia? Ma. Est idoneitas decipiēdi: faciēs credere de ente q̄ sit nō ens: ⁊ de nō ente q̄ sit ens: mediante phantastica visione. Sūt aūt huiusce species tredecim: quarū sex sunt in dictiōe: ⁊ septem extra dictionē. In dictione sūt q̄ ꝑm multiplicitatē dictiōis aut orationis sumuntur. vt Equiuo-

in dictione

catio ⁊ Amphibologia: in quibus est multiplicitas actualis. Cõpositio/diuisio ⁊ accentus: in quibꝫ est multiplicitas potentialis. Et fallacia figurę dictionis: in qua est multiplicitas phantastica. Multiplicitatẽ vero dicimꝰ actualẽ: cũ dictio vel oratio eadẽ ꝑm substãtiã ⁊ modũ ꝓferẽti diuersa significat. vt: canis: liber platonis. Multiplicitas potẽtialis aũt est: cũ dictio vel oratio eadẽ ꝑm substãtiã: diuersa tñ ꝑm modũ ꝓferẽdi/diuersa significat: vt ppl's. q̃cq̃d viuit sp̱ est. Sed ml'tiplex phãtasticũ ẽ: cũ dictio aliq̃ vnũ significat ⁊ aliud significare videt̃/ꝓpter sil'itudinẽ aliquã quã cũ alia dictiõe habet. vt musa significat rẽ fęminini gñis: igit̃ ⁊ poeta ⁊c̃. Primũ itaq̃ fallacias sex q̃ sunt in dictiõe lustrabimus.

Multiplicitas actualis.

Potentialis.

phantasticuꝫ

De Fallacia equiuocationis. Ca. III. Ma.

Equiuocatio

Modi equiuocationis

Inter fallacias in dictione prima est ęquiuocatio. ⁊ est multiplicitas dictiõis eiusdẽ ꝑm substãtiã ⁊ modũ ꝓferẽdi. vt canis. Decęptio aũt per hanc facta/fallacia ęquiuocationis d̃r. Dis. Quot modis fit? Mag. Tribus. Primo cũ dictio diuersa significat: aut consignificat p̃ncipaliter. vt oĩs canis currit: sidus cęleste est canis: igit̃ sidus cęleste currit. Quicunq̃ sanabatur sanus est: laborãs (id est ĩfirmus) sanabat̃: igit̃ laborãs / sanus est. Iste pannus est de anglia: anglia est terra: igitur iste pãnꝰ est de terra. Deus est vbiq̃: vbiq̃ est aduerbiũ: igit̃ deꝰ ẽ aduerbiũ ⁊c̃. Vñ in primo paralogismo canis multiplex est: scz ad canẽ latrabilẽ/ad canẽ marinũ/⁊ ad canẽ cęlestẽ. In secũdo laborãs dicit laborãtẽ in pñti vel p̃terito. In tertio p̃positio de/dicit circũstãtiaꝫ causę materialis vel loci. In q̃rto vbiq̃/tenet̃ significatiue vel aduerbialiter. quibus cõsideratis hi ⁊ sil'es paralogismi pñt solui facillime. Secũdo cõmittit̃ fallacia ęquiuocatiois ex eo: ꝙ dictio significat vnũ principaliter: ⁊ aliud trãssumptiue. vt quicquid currit habet pedes: danubius currit: igitur danubius habet pedes. Quicquid ridet habet os: pratũ ridet. igitur pratum habet os ⁊c̃. In primo nãq̃ currit/potest significare cursum qui fit ꝑ pedes: vl' motũ: vel lapsum qualitercũq̃. In secũdo ridere/actum hoĩs ꝓprie significat: similitudinarie autem significat florere: nã vtrũq̃ gaudium denotat. Tertio fit ex eo ꝙ dictio cũ alia composita plura significat: ⁊ per se vnum tm̃. vt in/vl' non/ in dictione immortale: quę significat vel id qd̃ nõ põt mori: vel id quod est potẽs non mori. vñ sic arguitur: Omne ĩmortale est perpetuũ: potẽs nõ mori est ĩmortale: igitur potens nõ mori est perpetuũ. Secũda quę sequitur est fallacia Amphibologię.

De Fallacia amphibologie. Ca. IIII. Dis.

Amphibologia.

Amphibologia q̃d est? Mag. Idem est qd̃ dubia sententia: cũ scz oratio vna ꝑm substantiã ⁊ modũ ꝓferẽdi põt significare diuersa. Et decęptio ꝓpter hanc facta d̃r fallacia

Amphibologię. Dis. Quot modis fit? Ma. Tribus. Primo cũ oratio principaliter plura significat. vt liber platonis: significat librũ a platone possessũ: vl' a platone editũ. sic arguẽdo: Quicquid est platonis/possidetur a platone: hic liber est platonis: igit̃ hic liber possidet̃ a platone. posito ꝙ ab alio possideat̃. Scd̃o fit: cũ oro vnũ significat p̃ncipal'r ⁊ trãssumit̃ ad significandũ aliud. vt litus arat̃: tãssumit̃ ad significãdũ operã ꝑdere. vt q̃cq̃d arat̃/aratro scindit̃: litus arat̃: ergo litus aratro scindit̃. Tertio fit ex eo ꝙ dictio cũ diuersis põt cõstrui. vt q̃scũq; vellẽ me vincere/ vellez ꝙ vincerẽt me: romanos vellẽ me vincere: igit̃ vellẽ ꝙ romani vincerẽt me. Ibi em̃ me/põt ꝯstrui cũ vincere a ꝑte anteriori aut posteriori: sil'r romanos. sil'r: q̃cũq; sunt ep̃i sũt sacerdotes: asini sũt ep̃i: igit̃ asini sũt sacerdotes. Ibi em̃ ep̃i ẽ aut noĩatiui aut genitiui casus: ⁊ ꝑ hoc diuerso ꝯstruit̃. Tertia fallaciarũ Compositionis est.

Modi amphibologię

De Fallacia cõpositiõis. Ca. V. Dis.

c Ompositio q̃d est? Mag. Est eorũ q̃ deberent diuidi falsa vnio. ⁊ deceptio ꝓpter hãc facta cõpositiõis d̃r fallacia. Dis. Quot modis fit? Mag. Duobus. Primo ex eo ꝙ aliq̃d dictũ potest stare ꝑ se toto: aut ꝑ ꝑte sui. vt quẽcũq; possibilẽ est ambulare/possibile est ꝙ ambulet: sedẽtẽ possibile est ambulare: igitur possibile est ꝙ sedens ambulet. nam in minore hoc dictũ/sedentẽ ambulare/potest stare ꝑ se toto: vt sedens sedẽdo põt ambulare: ⁊ ẽ composita falsa. aut potest stare ꝑ parte sui. i. sedẽs nũc/habet potẽtiaz ambulãdi: scz postea: ⁊ est diuisa vera. Scd̃o fit ex eo/ꝙ aliqua determinatio põt referri ad diuersa. vt q̃cũq; litteras scit nũc/didicit illas: ille antiquus grãmaticus scit lr̃as: igitur nũc didicit illas. Ibi em̃ nũc/potest determinare hoc verbũ didicit: ⁊ tũc est composita falsa. aut hoc verbũz scit: ⁊ tũc est diuisa vera. Uñ quando dictiones ordinant̃ ꝟm situm magis debitum: oratio composita est: quando ordinantur ꝟm situm minus debitũ diuisa est. Ordinant̃ autem tũc ꝟm situm magis debitum: quãdo determinatio determinat principale. vt quicquid viuit semꝑ est: si semper/determinat est/q̃d in illa oratione est verbum principale. Sequitur fallacia diuisionis.

Compositio. Modi compositõis.

Oraito composita. Diuisa.

De Fallacia diuisionis. Ca. VI. Dis.

d Iuisio q̃d est? Mag. Est eorum quę deberent componi falsa separatio. Et deceptio penes hanc facta diuisionis dicitur fallacia. Dis. Quot modis fit? Magi. Duob⁹ Primo ex eo/ꝙ aliqua cõiunctio potest coniungere inter termĩos vel propositiones. vt quęcũq; sunt duo ⁊ tria/sunt duo ⁊ sunt tria sed quinq; sunt duo et tria: igitur quinq; sunt duo et sunt tria: Nam si et/coniungit inter terminos: oratio est composita et vera, si vero coniungit inter propositiones; ipsa est diuisa et falsa.

Diuisio

Modi diuisionis.

Secūdo fit: cū aliqua determinatio potest referri ad diuersa. vt q̄ vidisti hūc ꝑcussum illo ꝑcussus est: sz oculo vidisti hūc ꝑcussum: igitur oculo ꝑcussus est. Oculo em̄ pōt determinare hoc participium/ percussus: ⁊ sic est diuisa ⁊ falsa: aut hoc verbuz/ vidisti: ⁊ tūc est cōposita ⁊ vera. Quinto loco subit fallacia Accentus.

De Fallacia Accentus. Ca. VII. Dis.

Accentus q̄d est? Mag. Est certa lex ⁊ regula ad eleuādū aut deprimedū cuiuscūqz dictionis syllabam. Et est triplex. s. Grauis: q̄ syllabaz deprimit. Acutus: q̄ syllabā eleuat. Circūflexus: qui ꝑtim eleuat ⁊ partim deprimit. Deceptio autē penes hos facta accēt⁹ fallacia dicit̄. Disci. Quot modis fit? Ma. Duobus. primo ex eo q̄ aliqua dictio potest ꝓferri ⁊ regi diuersis accētib⁹. vt ppl's/ habēs primā longā significat arborez: habēs aūt primā breuē significat gentē: ⁊ arguitur sic: Oīs ppl's est arbor: gens est populus: igitur gens est arbor. Secundo fit ex eo q̄ aliqua vox potest esse dictio vl' oratio. vt quies: sic arguēdo: Tu es qui es: quies est requies: igit̄ tu es requies. Similiter q̄cūqz habet dilectionē supernā/ habet dilectionē dei: vsurarius habet dilectionē sup mnam: igit̄ vsurari⁹ hz dilectionez dei. Si em̄ sup nam sit vna dictio: maior vera est. Si aūt sint duę dictiōes. s. sup ⁊ mnam (ꝑ pecunia) falsa ē. Sil'r metuo pōt esse dictio vel oratio dicēdo: Metuo longas pereunt noctes Lydia dormis.

Accentus

Modi accentus

De fallacia figure dictiōis. Ca. VIII. Mag.

Vltima in dictione fallacia est figurę dictionis. Et est figura dictiōis vocis cum voce similitudo. Et deceptio penes hāc causata/ fallacia figurę dictiōis est appellata. Dis. Quot modis fit? Magister. Tribus. Primo ex simili terminatiōe dictiōis cū dictiōe. vt oīs aqua est hūida: fluui⁹ ē aqua: igit̄ fluui⁹ ē hūida. Scd̄o fit si p̄dicamētū vnū mutet̄ in aliud: aut species vna vni⁹ p̄dicamēti mutet̄ in aliā speciē eiusdē p̄dicamēti. Exēplū primi. vt: Quicq̄d heri emisti hodie comedisti: heri carnes crudas emisti: igit̄ hodie carnes crudas comedisti. q̄cq̄d/ em̄ dic̄ rē de p̄dicamēto substātię: ⁊ crudas/ de p̄dicamēto q̄litatis. Exēplū scd̄i: Quātoscūqz digitos heri habuisti hodie habes: decē digitos heri habuisti: igit̄ decē digitos hodie habes: posito q̄ vnum amiseris. quātoscūqz em̄ dicit quātitatē ꝯtinuā: decē/ aūt dicit quātitatē discretaz. Tertio fit ex diuersa suppositione: vt hō est spēs: igit̄ aliq̄s homo est species. in p̄ma em̄ hō supponit simpliciter: in secūda vero personaliter. Et hęc de fallacijs in dictione.

Figura dictionis.

Modi figure dictionis

De fallacijs extra dictionē Ca. IX. Dis.

Quę sunt fallacię extra dictionē? Mag. hę. Fallacia accidētis s̄m q̄d ad simpl'r. Ignorātię elenchi. Petitiōis p̄n-

Fallacie extra dictionez

cipij: Cōsequētis: Nō causę vt causę. Scōm plures interrogationes vt vnā. Dicūt aūt hę fallacię extra dictionē: qm̄ habēt causas apparentię ꝛ defectus/non ex parte vocis (vt prędictę) sed ex parte rei significatę: vt patebit in descriptione earundē.

De Fallacia accidentis. Capi. X. Mag.

Accidens

a Ccidens (vt hic accipimus) est quoddam extraneū/in pte idē ꝛ in pte diuersum. ꝙ si aliqđ p̄dicatū equaliter fuerit assignatū rei subiectę ꝛ accidenti: causat deceptio q̄ fallacia accidentis dr. Disci. Quot modis fit? Mag. Trib. Prio ex eo ꝙ aliqđ dr de aliqua re: ꝛ ꝓpter hoc credit etiā ꝓuenire accidenti illius rei. vt sic arguēdo: hō ē spēs: petrus est hō: igit petr⁹ est spēs. ibi spēs cōuenit homini: ꝛ ꝓpter id etiā videt ꝓuenire petro. Secūdo fit ꝓpter hoc ꝙ aliqua duo in aliquo tertio ꝓueniūt: ꝛ ob id inter se ꝓuenire iudicant. vt hō est aial: equus est aial: igit hō ē equ⁹: Tertio fit: cū ex duob⁹ diuisim sumptis infert aliqđ ꝑiūctū ꝑm accidēs. vt sic arguēdo: iste canis est tu⁹: ꝛ iste canis est pater: igit est tuus. Vñ ad hoc ꝙ ex diuisis ad cōiūcta argumētū possit inferri: req̄rit ꝓmo ꝙ prędicata p̄dicent de se inuicē aut de aliquo tertio p se. Scōo req̄rit ꝙ primū nō includat vltimū. Tertio req̄rit ꝙ nō sit repugnātia in adiecto. Propter primū nō sequitur: petrus est bon⁹: petr⁹ ē citharedus: igit petr⁹ ē bon⁹ citharedus. Propt̄ secūdū nō seq̄t: petr⁹ ē hō: petr⁹ ē aial: igit petr⁹ ē hō aial. Et ꝓpt̄ tertiū nō sequit: petr⁹ ē hō ꝛ est mortu⁹: igit petr⁹ est hō mortuus.

Argumentū a diuisis ad coniuncta

De Fallacia scōm q̄d ad simplr Ca. XI. Ma.

Scōm quid ad simplr

s Ecundā inter fallacias extra dictionē eā dixim⁹: q̄ fit/si arguit a dicto ꝑm q̄d ad dictū simplicit. Est aūt dictū ꝑm q̄d determinatio diminuēs de rōne ei⁹ cui addit. Dis. Quot modis fit hęc deceptio? Magi. Multis modis: ꝑm ꝙ determinatio diminuēs varijs p̄t attribui. vt petr⁹ est homo mortu⁹: igit est homo. Ethiops ē alb⁹ ꝑm dentes: igit ethiops est alb⁹. Diuitię nō sunt bonę male vtenti: igitur diuitię nō sunt bonę.

Dictū ꝑm q̄d

De Fallacia petitōis p̄cipij. Ca. XII. Ma.

Petitio principij

Modi petitionis principij.

I cōtingat in syllogismo principiū petere/fallacia fit quā tertio loco inter fallacias extra dictionē enumerauimus. Hoc aūt cōtingit q̄nquies. Primo cū petit definitū i definitiōe. vt: animal rationale currit: igitur homo currit. Secundo cum petit ꝑticulare in vniuersali. vt: nullus hō currit: igit petr⁹ non currit. Tertio cū petit vniuersale i ꝑticularib⁹. vt: petr⁹ currit/plato currit: ꝛ sic de alijs: igit oīs hō currit. Quarto cū petit ꝑiūctus in diuisis aut ecōtrario. vt: medicina est disciplia sani: medicina ē disciplina egri: igit medicina ē disciplia sani ꝛ egri. Quīto cū vnū relatiuū petit i alio. vt petr⁹ ē p̄ platonis: q̄ plato ē filius petri. Si

igit̃ i dictꝫ argumẽtatiõbꝫ ãtecedẽs sit ęque ignotũ vt ꝯñs/fit fallacia petitiõis p̃ncipij. Post quã enumerauim⁹ fallaciã ꝯñtis.

De Fallacia cõsequẽtis. Ca. XIII. Mag.

f Jt aũt fallacia cõsequẽtis: cũ credim⁹ ꝯsequẽtiã ꝯuerti q̃ nõ cõuertit̃. Et hoc quidẽ trifarie accidit. Prĩo: cũ arguit̃ a destructiõe antecedẽtis ad destructionẽ cõsequẽtis. vt: si hõ ẽ/aĩal ẽ: ſꝫ hõ nõ ẽ: igit̃ aĩal nõ ẽ. Simil'r cũ arguit̃ ab inferiori ad supi⁹ cũ distributiõe supioris. vt: oĩs hõ currit: igit̃ oẽ aĩal currit. Oĩs hõ ẽ rõnal': igit̃ omne aĩal est rõnale. Scd̃o fit ab insufficienti inductione singulariũ. vt: petr⁹ est aĩal: ⁊ ecõuerso /plato est aĩal: ⁊ ecõuerso/ ⁊ sic de aliis: igit̃ oĩs hõ ẽ aĩal: ⁊ ecõuerso. Jbi em̃ singularia hui⁹ qd̃ sequit̃: omne aĩal est hõ/nõ sunt sufficiẽter inducta. Tertio fit cũ arguit̃ a cõiter accidẽtibꝫ q̃ se aliqñ ꝯsequunt̃ ⁊ aliqñ nõ. vt: hic est comptus: igit̃ hic est adulter. ⁊ ecõuerso. Modi fallacie cõseq̃ntis

De Fallacia scd̃m non causam vt causam. Capitulum. XIIII. Magister.

d E fallacia ꝑm nõ causam vt causam diximus: de potestate syllogismorum. Transeamus igitur ad sequẽtem.

De Fallacia scd̃m plures interrogationes vt vnam. Capi. XV. Magi.

f Allacia q̃ sequitur ẽ q̃ fit ꝑm plures ĩterrogatiões vt vnaꝫ. Est aũt interrogatio plures in q̃ plura p̃dicant̃ de pluribꝫ: aut plura de vno: aut vnũ de pluribꝫ. Ad quã si datur vna rñsio/causatur decęptio. vt si q̃ritur: est ne hic ⁊ hic hõ? demõstrando petrũ ⁊ asinũ. si dicas ẽ: igitur asin⁹ ẽ hõ. Si dicis/non: igitur petr⁹ nõ est hõ. Rñdendũ est ergo: vnus est hõ: ⁊ alter nõ. Similiter potest hoc fieri in plurali numero. vt: sunt ne hęc bona? demonstrando vnum bonum/ ⁊ aliud malum. Interrogatio plures.

De Fallacia ignorãtie elẽchi Ca. XVI. Dis.

e Lenchus quid est? Ma. Est syllogism⁹ ꝯdictionis (.i. cõcludẽs ꝯdictoriã ꝓpõnis negatę a rñdẽte) vni⁹ ⁊ eiusdẽ: nõ noĩs tm̃: nec rei tm̃: ſꝫ noĩs ⁊ rei sil': nõ synonymi/ſꝫ eiusdẽ: ⁊ ex his q̃ data sũt de nccte: nõ ꝯnumerato eo qd̃ erat ĩ p̃ncipio: ad idẽ/ꝑm idẽ/sil'r ⁊ ĩ eodẽ tpe. Jn hac definitiõe q̃dã ponũt̃ rõne syllogismi: vt pticulę oẽs. p̃ter q̃ttuor vltimę: q̃ ponunt̃ rõne ꝯdictionis: cõtra quas si peccauerit argumẽtũ/fit fallacia ignorãtię elẽchi. Uñ p̃mo fit ꝯtra hanc particulã/ad idẽ. vt duo sunt duplum ad vnum: ⁊ nõ sunt duplũ ad tria: igitur duo sunt duplum ⁊ non duplum. Secũdo fit contra hãc particulã/ꝑm idẽ. vt hoc est duplum illi ꝑm altitudinẽ ⁊ nõ est duplum illi ꝑm longitudinẽ: igit̃ Elenchus Modi fallacie ignorãtie elenchi.

hoc est duplũ ⁊ nõ duplũ. Tertio fit cõtra illã ꝑticulã/sil'r. vt hõ est spẽs: null⁹ hõ est spẽs: igit' idẽ est spẽs ⁊ nõ spẽs. Hõ em̃ nõ sumit' sil'r vbiq̃. q̃ in prima sumit' simpl'r: in secũda ꝑsonal'r. Quarto fit ꝯ hãc ꝑticulã/in eodẽ tꝑe. vt: manus mea est clausa in illo instãti: ⁊ nõ est clausa in alio instãti: igit' manus mea est clausa/⁊ non est clausa. Dis. Uidet' ꝙ hęc fallacia sit eadez cũ fallacia ꝑm q̃d ad simpl'r. Mag. Nõ est eadẽ. Nã hic arguit' a duob⁹ ꝑm q̃d ad vnũ simpl'r. Uerũtñ oẽs fallacię ad ignorãtiã elenchi pñt reduci. Naz in fallacia ęquocatiõis ⁊ in fallacia ꝑm q̃d ad simpl'r/⁊ amphibologię: simil'r ⁊ in alijs fallacijs in dictiõe nõ sunt dictiões aut orõnes eędẽ ꝑm nomẽ ⁊ rẽ. In fallacia aũt accidẽtis nõ de necessitate sequit' aliud. Sil'r in fallacijs petitiõis principij: nõ causę vt causę: ⁊ ꝯsequẽtis. In fallacia aũt ꝑm plures interrogatiões nõ ẽ vnitas ꝓpositionis: quę tñ requirit' ad verũ elenchum.

Oẽs fallaciei ad hanc reducuntur

De Solutiõe ꝑalogismoꝝ. Ca. XVII. Ma.

Sed q̃ parũ esset paralogismos posse cõstruere/nisi ⁊ constructos ⁊ ꝓpositos possemus enodare: ob id iamiã in fine hui⁹ de hoc pauca placuit adijcere. In primis aũt sciẽduz paralogismos siue fallacias duplices esse. Quidã em̃ peccãt ĩ materia: q̃ scz assumũt falsũ ⁊ nõ ꝓbãt: ⁊ nõ sunt ꝓprie fallacię. ⁊ soluunt' ꝑ interẽptionẽ vnius: aut ambarũ ꝑmissarũ. Alij aũt sunt q̃ peccant in forma: q̃ scz nõ debite disponũtur in modo ⁊ figura. ⁊ hi si sint fallacię in dictiõe soluunt' ꝑ distinctionem vnius aut ambarũ ꝑmissarũ. Si vero sint fallacię extra dictionẽ: põt rñdẽs negare cõsequẽtiã: ⁊ causam defectus ostendere. Et pñt hęc oĩa fieri dupliciter: videlicet solutione recta: ⁊ solutione ad hoĩem. Dis. Quę dicit' recta? Ma. Ea quę manifestat syllogismum falsum ꝑm oẽm modũ ꝑm quẽ falsus est. Quę aũt hoc nõ facit: dicit' solutio ad hoĩem. Inter syllogismos autẽ facilioris solutiõis sunt qui peccãt in forma. ⁊ dicunt' orationes acres. Peccãtes aũt in materia sunt acriores. Et si ꝑmissę sint valde ꝓbabiles ad inferẽdũ falsum: dicũtur orationes acerrimę: ⁊ ad soluẽdũ difficiles. Disci. Põt ne dari modus quo q̃s cauere possit vt de facili nõ paralogiset? Magi. Põt. Dis. Quis? Magi. Cauẽdũ est ne rñdere ꝑsumas anteq̃z argumẽtũ ꝑfecte fuerit ꝓpositũ: ⁊ si cogaris citi⁹ rñdere/dicas: admitto hãc ꝓpositionẽ cã argumẽti: aut dicas/trãseat. Et cũ te decęptũ videris: dicas te nõ ĩ eo/sz alio accępisse sensu. Si ꝟo tu aliũ decipe volueris: cela quãtũ potes ꝓpositũ tuuz. Multa q̃ras a rñdẽte: ⁊ si qñ maledixerit lauda: qñq̃z ad irã ꝓuocabis: fingas te velle ab eo discere. Et nõnũq̃z argumẽtationẽ ad aliã materiã in q̃ pl⁹ abũdaueris trãsferre studeas. Has decipiẽdi cautelas accipias: ñ vt aliquẽ decipias/sz ĩtelligas q̃ ab alio te decipe conãte cauẽdũ sit. Sũt ⁊ alij syllogismi: videlicet Tẽtatiu⁹:

Fallacie peccantes in materia: peccãtes in forma

Solutio recta. ad hominem

Orõ acris acrior acerrima.

Cautele respõdentis

Cautele opponentis.

quo experimur de scia rñdētis. Itē ꝛ syllogism⁹ falsigraphus: qui ꝓcedit ex ꝓncipijs alicui⁹ sciētię male intellectis. vt si quis arguat line ā rectā curuę equalē/hoc medio: Oīes lineę ductę a centro ad circumferentiam sunt equales. Hoc enim principium non intelligitur nisi de lineis rectis. Sed quia pauca vis in his constituitur/silentio transimus. Syllogism⁹ Tentatiuus ꝛ falsigraph⁹

Tractatus VIII. de passionibus termiorum quas parua logicalia dicūt. Ca. I.

Artibus aūt ꝓpositōis q̄ sūt subiectū ꝛ ꝓdicatū/ varię accidūt passiones: varietatē ꝛ falsitatē earūdē/similiter ꝛ argumētationum cōsequētias variantes. Quā ob causam nō abre visum est de his pauca tamiā in calce logices adiungere. Dis. Optie facis. sed dic quęso q̄ sint hę passiones? Mag. Sūt suppositio: ampliatio: restrictio: appellatio: distributio ꝛ expositio. de q̄bus logici multi diuersa scripserunt: q̄bus ꝓ epitomatę cōplemēto ppauca enūerabo ordine iā ꝑmisso. p

De Suppositione. Capitulum II. Dis.

Quid est Suppositio? Mag. Est acceptio termini ꝓ aliq̄ nō tm̄ vt significatio. Suppositio em̄ est passio termini iam ad significandum impositi. Significatio aut̄ est passio vocis p se considerate. Dis. Qui termi supponūt? Ma. Omnes termini cathegorematici. i. p se significatiui. vt homo asin⁹ album nigrū ꝛc. Adiectiua tm̄ ad hoc dicunt copulare: qm̄ accipiūtur ꝓ significato suo nō simpliciter/sed copulando ipsum alteri: scz huic cui ihęret. Suppositionē ꝑma diuisiōe trifarie partimur. videlz in Synecdochicā. vt fer fōtē. i. partē fōtis. Antonomasticā. vt ꝓpheta dicit. i. Dauid. ꝛ Metaphoricā. vt Hierusalē q̄ occidis ꝓphetas ꝛc. Et rursus q̄libet harū duplex est. s. discreta ꝛ cōis. q Suppositio Significatio Suppositio diuiditur

Dis. Discreta quę est? Mag. est acceptio termini singlaris ꝓ aliquo. vt petrus scribit. Dis. Cōis quę est? Mag. est acceptio termini vniuersalis ꝓ aliquo. vt homo. Et hęc rursus duplex est: scilicet naturalis ꝛ accidētalis. Dis. Naturalis quę est? Ma. est acceptio termini ꝓ omnib⁹ his a quib⁹ natus est participari. vt cum dico. homo est animal. homo accipitur ꝓ hominib⁹ ꝑsentibus ꝑteritis ꝛ futuris. Disci. Accidentalis quę est? Mag. Est acceptio termini ꝓ his ꝓ q̄bus exigit adiunctū. vt homo albus. ibi accipit homo tm̄ ꝓ hominibus albis. Et rursus duplex est. s. simplex et ꝑsonalis. Disci. Suppositio simplex q̄ est? Mag. est acceptio termini vniuersalis ꝓ natura vl̄i. vt homo est spēs. ibi hō accipitur ꝓ natura humana in cōi. Dis homo est animal. ibi animal/supponit simpl̄r. similiter hominē/dicēdo: oīe animal ꝑter hominē est irrationale: Dis. Personalis q̄ est? Mag. Est acceptio termini cōis ꝓ suis iferioribꝫ. Et hęc rursus duplex ē. s. deter- Discreta Communis Naturalis. Accidētalis. Simplex Personalis.

Determiata. minata ⁊ cōfusa. Dis. Determiata q̄ est? Mag. ē acceptio termi-
ni cōis ꝓ aliq̄ supposito. ⁊ tali suppositiōe supponit subiectū ꝓpo-
sitiōis indefinitę ⁊ ꝑticularis. vt hō ē aīal. quidā asinus currit.
Confusa Dis. Confusa q̄ ē? Magi. Est acceptio termini cōis ꝓ oībus su-
is inferioribꝫ. Et hęc rursus duplex ē. cōfusa scz distributiua: ⁊ cō-
Distributiua fusa tm̄. Dis. Confusa distributiua q̄ ē? Mag. est acceptio ter-
mini cōis ꝓ oībus suis īferioribꝰ: ⁊ sub eo valet descēsus copulati-
uus. vt oīs hō currit. Ibi hō supponit cōfuse distributiue. ⁊ taliter
descēditur. igit̄ petrꝰ currit ⁊ plato currit ⁊ sic de alijs. Dis. Cō-
Confusa tm̄ fusa tm̄ q̄ est? Ma. Est acceptio termini cōis ꝓ natura v tha-
bet esse ī suis supioribꝰ: nō tn̄ valet descēsus copulatiuꝰ. vt piper.
dicendo: hic ⁊ romę vēdit̄ pip. ⁊ aīal/dicēdo: oīs hō ē animal.

De Suppositiōe relatiuorū. Ca. III. Ma.

Habent tn̄ termini relatiui specialē supponēdi modū ꝑm di-
b uersitatē earundē. Nā quędā sunt relatiua substantię: ⁊ q̄-
dam relatiua accidētis. Dis. Relatiua substantię q̄ sūt?
Relatiua sub stantie Ma. quę referūt rem ꝑ modū substantię. Est em̄ relatiuū ante
latę rei recordatiuū. ⁊ hęc sunt duplicia. Quędā em̄ sunt relatiua
Relatiua identitatis idētitatis: q̄dā diuersitatis. Dis. Relatiua substātię identitatis
quę sūt Mag.. q̄ referūt eandē rē in numero. vt petrꝰ scribit/⁊ idē
disputat. Et hęc rursus sūt duplicia: vicz reciproca/⁊ nō recipro-
Reciproca ca. Reciproca sūt q̄ referūt rē agentē per modū patiētis. vt petrus
ꝑcutit se. Et hęc relatiua supponūt ꝓ eadē re ī numero cū suis añ-
cedentibꝰ. ⁊ loco eorū licet ponere añcedētia. Nō reciproca autem
Nō reciproca dicimꝰ q̄ referūt eandē rē ī numero: ⁊ ꝓ eadē supponūt. vt petrꝰ le-
git ⁊ idē loq̄tur. petrꝰ currit ⁊ ille mouet̄. Patet igit̄ oīa relatia sb̄-
stantię idētitatis supponere ꝓ eadē re in numero cū suis añcedenti-
Diuersitatis bus. Relatiuū ꝟo substātię diuersitatis est qd̄ refert eandē rem in
numero cū suo añcedēte: ⁊ suppōit ꝓ alia. vt petrꝰ scribit ⁊ aliꝰ lo-
quitur. Dis. Relatiuū accidētis q̄d ē? Mag. qd̄ refert rē ꝑ mo- Relatiuum accidentis
dum denominatiōis. vt qualis ē petrꝰ talis ⁊ est plato. Et est du-
plex: scz idētitatis ⁊ diuersitatis. Relatiuū accidētis idētitatis di-
cimus/qd̄ refert eandē qualitatē vel quātitatē in specie ꝓ qua sup-
ponit. vt petrꝰ est albꝫ ⁊ talis ē plato. Petrꝰ est bipedalis ⁊ tantꝰ ē
plato. Relatiuū aūt accidētis diuersitatis: ⁊ si referat eadē quali-
tatē vel quātitatē in spē: ꝓ alia tn̄ in specie supponit. vt petrus est
albus ⁊ alteriꝰ modi est plato. Petrꝰ ē q̄ntitatꝫ tripedalis ⁊ alteri-
us ē plato. Hactenꝰ de suppositiōibꝫ termioꝝ. Nūc de ampliatiōe
tractandum est.

De Ampliatione. Ca. IIII. Dis.

Ampliatio Uid est ampliatio? Mag. est extensio termini a minore
q suppositione ad maiorē. vt hō est. ibi hō/stat tm̄ ꝓ p̄sentibꝫ
Sed dicēdo; hō fuit, hō/stat ꝓ p̄ntibꝫ ⁊ p̄teritis. Nō tamē

intelligẽdũ est: ꝙ termin⁹ possit ampliari: vt stet ꝑ pluribꝫ q̃ ĩ suppositiõe naturali: qꝛ (vt dictũ est) in tali stat ꝑ oĩbus a q̃b⁹ nat⁹ est participari. Uñ patet ampliationẽ esse minorẽ restrictionẽ. minus em̃ restringit̃ termin⁹ ꝑ se posit⁹ vel in naturali suppositõe q̃ restrigatur in ꝓpositiõe qua ampliari d̃r. Ampli⁹ sciendũ: termĩos seq̃ntes scꝫ posteri⁹/pri⁹/possibile/ĩpossibile/cõtingens/necessario: similiter ⁊ verbalia in bilis vl̃ bile/aut tiuus termĩata: terminũ nõ ampliare/sed ꝑmittere ip̃m naturalit̃ stare. Quod q̃dẽ plurib⁹ firmari posset rationib⁹: quas breuitatis cã libuit silẽtio transire. Ampliatio est minor restrictio

De Restrictione. Ca. V. Dis.

Q Uid est Restrictio? Ma. est coartatio termini a suppositione maiore ad mĩorẽ. vt dicẽdo hõ. homo supponit ⁊ stat ꝑ oĩb⁹ hoĩbꝫ. sed dicẽdo/hõ est. homo/stat tm̃ ꝑ pñtibus. Silr̃ hõ albus/stat tm̃ ꝑ albis. Uñ qñcũq; termin⁹ stat ꝑ paucioribus q̃ si staret naturalr̃/dicit̃ restringi. Et fit hoc ꝑ noĩa: ⁊ vt in plurimũ adiectiua. Adiectiuũ em̃ restringit substantiuũ ad stãduꝫ secũ in eodẽ genere: ⁊ ꝑ his q̃b⁹ significatũ adiectiui inhęret. Et h̃ quidẽ verũ ẽ: si adiectiuũ ponatur cũ suo substãtiuo ex eadẽ parte subiecti aut p̃dicati. Nihil em̃ positũ a ꝑte p̃dicati restrĩgere potest subiectũ/quo ad p̃ncipale significatũ. vt dicẽdo: hõ est alb⁹: hõ restringit̃ ꝑ albꝫ nõ ꝑ albis/sed ꝑ masculis. Fit silr̃ restrictio ꝑ verba: ⁊ participia: quoniã verbũ aut ꝑticipiũ p̃sentis tꝑis restringit pro p̃sentib⁹. Sed ꝑticipiũ vel verbũ p̃teriti tꝑis restringit terminũ immediate p̃cedentẽ ⁊ sequẽtẽ ꝑ pñtibus ⁊ p̃teritis. Participiũ autẽ vel verbũ futuri tꝑis restringit terminũ ĩmediate p̃cedentẽ ⁊ seq̃ntem ꝑ pręsentib⁹ vl̃ futuris. Exẽpla sũt: hõ est asin⁹: hõ fuit asin⁹: hõ erit asinus. Itẽ fit silr̃ qñq; restrictio ab vsu: vt nihil est in cantro: ĩtelligit̃ nihil solidũ: licet ibi sit aer ⁊c̃. Sequit̃ de appellatõe. Restrictio Per nomen. Per verbum Per participium. Ab vsu

De Appellatione. Capitulum. VI. Dis.

Q Uid est appellatio? Mag. Est acceptio termini ꝑ re existente. vt homo currit. ibi homo/appellat hominẽ existẽtẽ. Uerba aũt q̃ significant act⁹ animi interiores termino sequenti dant appellare formã ⁊ rationẽ. vt cognosco venientẽ: id ẽ cognosco eũ qui venit/sub ea ratione qꝛ venit. Uerũtñ scripturę sacrę hunc abhorrẽt rigorẽ. vñ Augustin⁹. Indignũ vehementer existimo vt: verba cęlestis oraculi restringaꝫ sub regulis donati. a fortiore ꝑ regulas inanes logicę. q̃ silr̃ a beato Hieronymo reijciuntur. xxxvij. di. c. nõ vobis. et. c. oẽ: d̃r/ Nõ in dialectica placuit deo p̃ri filio/ ⁊ spũisctõ. regnũ eĩ dei ĩ simplicitate fidei ẽ: nõ in contentione sermõis. De his dicit̃ q̃ oẽm vim disputationũ suaꝝ ĩ dialectica ponũt. Ea ꝓpter malui ad p̃sens alioꝝ dicta de passiõibus hmõi dialectic⁹ succictĩ ꝑcurrere/ q̃ vl̃ de ꝓpo aliq̃d noui cudere: Appellatio. Augustinus Hieronym⁹ Curiositas dialectice vana

vel neotericorũ profusa cõmentaria imitari. Beat⁹ etiã Gregori⁹ libro. xxvj. moraliũ ait: Non debet intẽtio verbis deseruire/sz verba intẽtioni. xxij. q. v. c. humanę. Et idẽ doctor in sermone quodã dicit: Plęrumqz dũ ꝓprietas verborũ attenditur/sensus veritatꝫ amittitur. Diuus quoqz Hieronym⁹ sup epistolaꝫ ad Galathas: Euangeliũ inqt nõ est in verbis scripturarũ/sed in sensu: nõ in superficie/sed in medulla: nõ in sermonũ folijs/sed ĩ radice ratiõis. Sãctus quoqz Hilari⁹ li. iij. de tri. Intelligẽtia ait dictorũ ex causis est assumenda dicẽdi. quia nõ sermoni res/sed rei est sermo subiectus. Talibus fili charissime sanctorũ sentẽtijs obuiare poteris istis neotericis logicis: q̃ philosophiã oẽm naturalẽ ⁊ moralẽ postponẽtes/priscoꝝ patrũ ⁊ ecclesiasticoꝝ doctoꝝ grauissimas sentẽtias aut insulse inuertere: aut penit⁹ nõ verẽtur negare si ipsas regulis suis dialecticis neq̃uerint coaptare. De q̃bus canonica sanctio ait: Nõne vobis videt̃ in vanitate sensus ⁊ obscuritate mẽtis ingredi/q̃ diebꝫ ac noctibꝫ ĩ dialectica arte torq̃t̃? xxxvij. di. c. nonene. ⁊ eadẽ di. ꝑ Urbanũ papã d̃r. Oẽm vim ĩuẽtoꝝ suoꝝ ĩ dialectica disputãtes ponũt hęretici: q̃ philosophoꝝ sententia definit̃ non astruẽdi vim habere/sed studiũ destruẽdi. Sed non in dialectica placuit deo patri ⁊c̃. vt supra. reliqua transimus.

Gregorius

Hieronym⁹

Hilarius

Urbanus papa

De Distributione. Capitulum. VII. Dis.

Distributio.

Quid est distributio? Mag. est multiplicatio accęptiõis termini cõmunis ꝑ suis ĩferioribus ꝑ signũ distributiuum facta. Signa aũt distributiua sũt duplicia. vicz substãtię et accidẽtis. Substãtię sũt q̃ distribuũt ꝑ rebꝫ habẽtibꝫ se ꝑ moduꝫ substãtię. Et hęc sũt rursus multiplicia. q̃dã em̃ distribuũt ꝑ oĩbꝫ ꝑtib⁹ subiectiuis. q̃dã ꝑ duobꝫ tm̃. q̃dã ꝟo ꝑ ꝑtib⁹ ĩtegralibus.

Distributiua substantie

Dis. q̃ sũt q̃ distribuũt ꝑ ꝑtib⁹ subiectiuis oĩb⁹? Ma. sũt: om̃is null⁹/q̃libet/q̃dlibet/q̃libet/nihil/nemo/⁊ similia. Sil'r: differt aliud ab. nõ idẽ ⁊c̃. Et dicũtur hęc signa vniuersalia: nõ qꝛ significẽt vl'e: sed qm̃ vl'r significãt: qꝛ distribuũt terminũ ꝑ oĩbus suis inferiorib⁹. Et tñ differẽter: qꝛ signa negatiua distribuũt terminũ mediate vel immediate sequẽtẽ. vt nullus hõ est asinus: ibi distribuitur hõ ⁊ asin⁹. Sed affirmatiua tm̃ distribuũt terminũ immediate sequẽtẽ. vt oĩs hõ est aĩal: ibi tm̃ distribuit̃ hõ. Animaduertẽdum tñ de hoc signo/oĩs. Nã qñqz accipit̃ ⁊ collectiue ⁊ distributiue: ĩ numero scz plurali. Exempla sũt: oẽs apl'i dei sũt duodecim Ibi accipit̃ collectiue. valet eĩ: oẽs apostoli simul collecti sũt duodecim. Sed dicẽdo: oẽs hoĩes currunt: ibi accipitur distributiue.

Omnis qñ exigat tria appellata.

Dis. Quid si tm̃ duo hoĩes currerẽt: dicere ne liceret/oẽs hoĩes currũt? Mag. Si nõ essent plures hoĩes/dicere quidẽ liceret: oẽs. sicut dicim⁹: oĩs fęnix: oĩs sol. Si aũt pl'es sint: etiã nõ currẽtes/oẽs nõ dicim⁹: sed ambo vel vterqz. Nec hoc te lateat: nihil et nemo ĩcludere terminos suę distributiõis: vt nihil. i. nulla res. ne-

mo .i. nullꝰ hō. vl' nullū ens qđ ē hō ⁊c. Dis. Quę sūt signa distributia duoꝝ? Ma. Uter ⁊ neut': vterq; neuterq; neutraq; vtraq; vtrūq;. hęc em̄ distribuūt ꝓ duobꝫ demōstratis. vt neuter hoꝝ currit. Dis. Quid de negatione? Mag. Negatio principal'r negat: ⁊ ex cōsequēti distribuit: qꝛ scꝫ negat oīa facit stare ꝓ oībus negatiue. Dis. Quę sūt distributiua ꝓ partibꝫ integralibus? Mag. Hoc signū totus. Quod quidē duplicit' accipit': videlicet cathegorematice: tūc valet totus .i. habēs partes. vt totū qđ est in mūdo est in oculo meo .i. ens habens partes qđ est in mundo ⁊c. Alio mō accipit' syncathegorematice. ⁊ tūc valet totꝰ .i. q̄libet pars. Includit em̄ terminū suę distributiōis/scꝫ pars. vñ dicēdo: totꝰ petrꝰ ibi petrꝰ nō distribuitur: sꝫ pars. Dis. Quę sūt distributiua accidētis? Mag. Que distribuūt ꝓ re habēte se ꝑ modū accidētis. Et sūt duplicia. Quędā em̄ distribuūt ꝓ qualitatibꝫ: q̄dā vero ꝓ quātitatibus. Dis. Quę distribuūt ꝓ qualitatibꝰ? Mag. Hoc signū qualelibet: cuiꝰ ꝑticulare est aliqualibet. valet em̄ q̄lelibet .i. ens habēs oēm spēm qualitatis. Dis. Quę sūt distributiua q̄ntitatis? Ma. Hęc. quātuscūq;: qđ distribuit ꝓ quātitate ꝯtinua. ⁊ quotuscūq;: qđ distribuit ꝓ quātitate discreta. Pręter hęc ē hoc signū infinitū. Quod q̄dē accipit' multipl'r. Primo negatiue: pro ente qđ finiri nō pōt: qꝛ nō habet aptitudinē finiēdi. vt vox est ī infinitū inuisibilis: qꝛ videri nō pōt. Scđo accipit' ꝓ eo qđ nōdum ē pertransitū/pōt tñ ꝑtransiri. vt ager nōdum dimēsus. Tertio accipitur ꝓ illo cuiꝰ quātitas semꝑ crescit ꝑ appositionē: vt numerus. Quarto ꝓ eo cuius quātitas nūq̄ desinit diuisione: vt linea vl' superficies. Quinto accipit' ꝓ eo cuius q̄ntitas semꝑ crescit appositione: ⁊ nūq̄ desinit diuisiōe. vt tempus. Ex his tribꝰ vltimis modis potest accipi: aut simpl'r: aut quo ad nos. Et valet infinitum .i. qđlibet pl'a. Hęc de distributōibꝫ. iā vltimo ꝑcurramus ꝓpositiones exponibiles.

Uter
Neuter
Negatio
Totus
Distributiua accidentis
Qualelibet
Quantuscunq;
Quotuscūq;
Infinitum

De Exponibilibus. Capitu. VIII. Dis.

Uā ꝓpositionē exponibilē censes? Mag. Eā q̄ habet sensum obscurū/ꝓpter aliqđ syncathegorema in ea positum. Syncathegorematū vero huiuscemodi q̄dā sūt exclusiua vt tm̄ solū dūtaxat ⁊c. Quędā exceptiua. vt p̄ter/p̄terq̄/nisi ⁊c. Quędā reduplicatiua. vt inq̄tū/eoq̄/secūdūq̄/⁊c. Itē sūt: Incipit ⁊ desinit infinitū: cōparatiui ⁊ suplatiui: differt: aliud ab: totus ⁊ qualelibet ⁊c. De quibꝫ obseruato ordine pauca in calce logices adijciemus.

Propositio exponibilis.
Signa syncathegorematia

De Exclusiuis. Capitulum. IX. Ma.

Exclusiua in q̄ null aponit' negatio: exponit' ꝑ duas exponētes: ꝯiūctas ꝑ ꝯiunctionē copulatiuā: quaꝝ ꝑma ē p̄iacēs ꝓpositiōis exponibilis (.i. ꝓpositio q̄ remanet đposito signo

Exclusiua affirmatiua

exclusiuo) secunda est negatiua in q̄ negat p̄dicatū ab oībus alijs a subiecto. vt tm̄ hō currit. exponit sic: hō currit: ⁊ nil aliđ ab hoīe currit. Exclusiua aūt in qua ponit negatio: si quidē negatio ponitur ante signū exclusiuū/ exponit p vnā disiunctiuā de partib⁹ contradicentib⁹ prioribꝰ. vt nō tm̄ homo currit. exponit sic: nullus homo currit vel aliq̄d ab hoīe currit. Si aūt negatio ponatur post signū: exponit p duas ꝓpositiōes ꝯiunctas p cōiunctionē copulatiuā: quaꝝ p̄ma est p̄iacēs negatiua: scđa ē affirmatiua in q̄ p̄dicatū affirmat de quolibet a subiecto. vt tm̄ accidēs nō est substātia. exponit: accidēs nō est substātia: ⁊ oē aliud ab accidēte ē substātia. Et hęc vera sunt/ cū ꝓpositio exclusiua exponit gratia alietatꝫ. Nā si in ea ponat dictio importās numerū: exponēda erit gratia pluralitatis p om̄ia vt dictū est. dempto q̄ in secunda exponēte ponitur plures/ vl' ei⁹ condeclineū. vt ista: tm̄ duodecim sunt apostoli dei. expōit: duodeci sūt apl'i dei: ⁊ nō pl'es q̄ꝫ duodeci sūt apl'i dei.

Exclusiua negatiua.

De Exceptiuis. Capi. X. Dis.

Exceptiua

Quō exponūtur exceptiuę? Mag. Exceptiua affirmatiua exponitur copulatiue p tres exponētes: quarū p̄ma affirmat p̄dicatū de subiecto sumptum cum aliud ab: secunda affirmat p̄dicatum de termino excepto: tertia negat p̄dicatum de termino excepto. vt hęc Om̄e aīal p̄ter hominē est irratiōale sic exponit. Om̄e animal aliud ab hoīe est irratiōale: ⁊ hō est animal: ⁊ hō nō est irrōnalis. Negatiua ꝟo exponit copulatiue p tres exponētes: quarū p̄ma negat p̄dicatū de subiecto sumpto cū aliud ab: secunda affirmat subiectū de termino excepto: tertia affirmat p̄dicatū vl'r de termino excepto. vt hęc: nullū animal p̄ter hominē ē risibile: sic exponit: nullū aīal aliud ab hoīe est risibile: ⁊ hō est aīal: ⁊ om̄is hō est risibilis. Cōtradictorię harū exponūtur p exponentes ꝯdictorias. Hoc tñ aīaduertendū/ signa excęptiua non posse poni nisi in ꝓpositiōe vl'i in qua terminū cōem sup quē immediate cadunt/ si impedita nō fuerint faciunt supponere simpliciter. vt in dictis ꝓpositionibus: hominē supponit simpliciter.

De Reduplicatiuis. Capitulum. XI. Dis.

Reduplicatiua

Quomodo exponūtur reduplicatiue? Ma. Reduplicatiua affirmatiua exponit p quattuor exponētes copulatiue quarū p̄ma affirmat p̄dicatū p̄ncipale de subiecto: secūda affirmat reduplicatū de subiecto: tertia affirmat p̄dicatum principale de reduplicato: quarta est vna causalis si cui⁹ ante ponit dictio sup quā cadit reduplicatio: cū aliquo trāscendēte: ⁊ in cōseq̄nte p̄dicatū principale affirmat de relatiuo illius trāscendentis. vt hęc. hō inq̄tū rōnalis est risibilis. sic exponit. hō ē risibilis ⁊ hō ē rōnalis: ⁊ oē rōnale ē risibile ⁊ si aliq̄d ē rōnale ip̄m est risibile. Negatiua aūt exponitur p quattuor exponētes copulatiue: quaꝝ prima

negat ꝑdicatū de subiecto: secūda affirmat reduplicatū de subiecto: tertia negat vl'r ꝑdicatū de reduplicato: quarta est vna causalis in cui⁹ ante ponit reduplicatio cū aliquo trāscendente: ⁊ in cōsequēte negat ꝑdicatū de relatiuo illius transcendētis. vt ista: nullus hō in ꝙtū rōalis ē rudibilis. sic exponit. null⁹ hō ē rudibilis: ⁊ oīs hō ē rōnalis: ⁊ nullū rōnale ē rudibile: ⁊ si aliqđ ē rōale ipsum nō est rudibile: Cōtradictorię harū exponūtur p exponētes ꝺicētes. Uerūtamē hęc signa nō semper accipiunt reduplicatiue: ꝫ qñ qz specificatiue. Accipiūt quidē reduplicatiue: qñ denotant illud sup qđ cadūt esse ꝑcisam cām quare ꝑdicatū insit subiecto. vt i exē plis dictꝫ. Specificatiue vero accipiūtur qñ denotāt id sup qđ cadūt nō repugnare quin ⁊ sub ea rōe ꝑdicatū insit subiecto. vt hō in ꝙtū albus currit. Mod⁹ autē exponēdi datus intelligitur cum signum accipitur reduplicatiue.

De Incipit et desinit. Ca. XII. Bis.

Cō exponūtur ꝓpositiōes de desinit ⁊ incipit: Mag. Si incipit/ponat cū dictōe significāte rē cui⁹ esse simul acquirit: exponit copulatiue p duas exponētes: quaꝝ ꝓma ē affirmatiua de ꝓsenti: secūda negatiua de ꝓterito. vt hō incipit esse. exponit: hō nūc ē: ⁊ hō imediate añ hoc nō fuit. Si aūt ponat cū dictiōe significāte rē cuius esse successiue acq̄ritur: exponit copulatiue p duas exponentes: quarū ꝓma ē negatiua de ꝓsenti: secūda affirmatiua de ꝓterito. vt hō incipit esse alb⁹. exponit: hō nunc nō est alb⁹: ⁊ hō imediate post hoc erit alb⁹. Si l'r si desinit/ ponat cū dictōe significāte rē cui⁹ esse simul acq̄rit: exponit copulatiue: cui⁹ ꝓma pars est affirmatiua de ꝓsenti: secūda negatiua de futuro. vt hō desinit esse. exponit. hō nūc ē: ⁊ hō imediate post hoc nō erit. Si aūt ponat cū dictiōe significāte rem cui⁹ esse successiue acquirit: exponit copulatiue p duas exponētes: quarū ꝓma est negatiua de ꝓsenti: secūda affirmatiua de ꝓterito. vt hō desinit esse albus. exponit: hō nūc nō ē alb⁹: ⁊ hō imediate ante ꝺ fuit alb⁹. Contradictorię exponunt p exponētes ꝺicētes ꝓxime.

Incipit

Desinit

De Infinito. Capitulum. XIII. Bis.

Cō exponūtur ꝓpositiōes de infinito: Mag. Infiniti acceptiōes in supioribus audisti. Si igit infinitū sincathegorematice captū ponat in ꝓpositiōe: tūc exponēda ē copulatiue p duas exponētes: quaꝝ ꝓma affirmat ꝑdicatū de subiecto sūpto sub aliqua quātitate: ⁊ secūda negat tale ꝑdicatū inesse tali ſbiecto sub determiata q̄ntitate. vt ista: infiniti hoies currūt. expōit aliq̄ hoies currūt ⁊ nō tot q̄n pl'es duob⁹ vl'tribus. ⁊ sic de alijs. vel sic: aliq̄ hoies currūt: ⁊ nō q̄buslibet pl'es currūt. Si aūt infinitus accipit carthegorematice: tunc ꝓma ꝓpositio affirmat quātitatē de ſbiecto; secūda negat terminū illi⁹ q̄ntitatꝫ. vt hęc: linea ē infinita. ex

Infinitum

ponitur. linea est quāta: ⁊ linea nō habet terminū suę quantitatis: Et hoc corpus infinitū est albū. exponitur. aliquod corpus quātū est albū: ⁊ id corpus nō habet terminū suę quātitatis. Nec te lateat: īfinitū syncathegorematice sūptū ꝯfūdere terminū īmediate sequentē immobiliter: qꝛ facit ipsū stare confuse tm̄.

De Cōparatis ⁊ superlatis. Ca. XIIII. Dis.

Uō exponit̄ ꝓpositio in qua ponit̄ cōparatiuus? Mag.

De cōparatiuo

q Si capiatur ꝓprie ⁊ cōparatiue/tunc exponit̄ copulatiue ꝑ tres exponētes: quaꝝ prima affirmat positiuū de re excedēte: secūda affirmat eundē de re excessa: tertia affirmat excessum de excedente cū aduerbio magis. vt petr⁹ ē fortior ioāne. exponit̄. petrus est fortis ⁊ ioānes ē fortis: ⁊ petr⁹ ē magꝫ fortis q̄ꝫ ioānes: vl̄ ioannes nō est adeo fortis vt petrus. Si aūt cōparatiu⁹ accipitur improprie. vt de⁹ est sanctior diabolo. sic exponit̄: de⁹ est sanctus/ ⁊ diabolus nō est sanct⁹. Dis. Quō exponit̄ ꝓpositio in q̄ ponitur

De suplatio

suplatiu⁹? Mag. Suplatiu⁹ qn̄qꝫ accipit̄ cōparatiue. vt sanctissimus/id est valde sanct⁹. Qn̄qꝫ suplatiue ⁊ improprie. cū scꝫ res comparatę sūt diuersarū naturarū. vt leo est fortissimus lyncum. Quādoqꝫ v̄o accipit̄ ꝓprie: cū res cōparatę sunt eiusdē naturę. ⁊ tūc si accipitur affirmatiue: exponit̄ ꝓpositio ꝑ tres exponētes copulatiue: quaꝝ prima affirmat positiuū de re excedente. secunda affirmat eundem de re excessa. tertia affirmat excessum de re excedente per respectū ad rē excessam vniuersal'r captā. Si aūt suplatiu⁹ tenet̄ negatiue: tūc tertia exponēs est negatiua. Exēplū primi: Rosa est pulcherrim⁹ floꝝ. exponit̄. rosa ē pulchra: ⁊ oīs flos ē pulcher ⁊ rosa omni flore est pulchrior vel magis pulchra. Exēplū secūdi Substātia est genus generalissimū. exponit̄. substātia ē generalis: ⁊ alia genera sunt generalia: ⁊ nullū est generalius substātia (pn̄t tn̄ esse ęque generalia) ⁊c̄. Cōtradictorię exponūtur disiūctiue per exponētes ꝯdicētes. Habet aūt suplatiuus proprie accęp⁹ vim distribuēdi terminū vniuersalem significantē rem excessam.

De Differt: aliud ab. Ca. XV. Dis.

Uō exponit̄ ꝓpō de differt/aliud ab/nō idē ⁊c̄? Ma. Af

q firmatiua exponit̄ copulatiue ꝑ tres exponētes: q̄ruꝫ ꝑma affirmat ē de eo qd̄ differt: secūda affirmat ē de eo a q̄ differt: tertia negat illa de se inuicē. vt asin⁹ differt ab hoīe exponit̄ asinus ē: ⁊ hō est: ⁊ asin⁹ nō est hō. Negatiua exponit̄ disiūctiue ꝑ exponētes ꝯdicētes. vt asin⁹ nō differt ab hoīe exponit̄. asinus nō est vel hō nō ē vel asin⁹ est hō. Et sciēdū terminū cōem īmediate seq̄ntē ꝑdicta signa ꝯfundi distributiue. Nec signa ꝑticularia hāc distributionē impediūt. vt asin⁹ differt ab aliquo hoīe. valet: ab oī hoīe differt asin⁹. De toto/q̄lelibet: ⁊ alijs dictū ē ī supioribꝫ: Jā logices finē attigimus. Nūc ꝑ cōplemēto triuij Rhetoricā lustrabimus.

ARISTO
TELES
SENE
CA
RETH
ORICA
Tullius eloquētie pat
Milo
.SEN:PO:QB RO.

Libri.III. Tractatus.I. De Partibus orationis rhetorice.

i Am deo auspice ⁊ grãmatices ⁊ logices principia nõ modo succinctim/verũetiã miro fęcunditatis ordine explanasti: quibus animi cõcept⁹: nõ barbaris/sed latinis potius orationibus exprimere: earũdẽq; veritates ac falsitates/multifarijs ratiocinationibus dilucidare possum argutissime. Attamẽ in hoc ipso deficere mhi videre videor: ꝙ nõdũ eas eo ingenio exornandas pernosco: quo rer/ de quibus sermo est cõditio expostulat. Mag. Sane dicis. Nã hoc alterius negocij: ⁊ ad eam liberalem scientiã attinet quã Rhetoricam in principio nostrę disceptationis diximus.

Quid Rhetorica: a quo prĩo tradita: quid rhetor: q̃d rhetoris officium: ⁊ quot genera causarũ. Ca.I. Discipulus.

Rhetorica

q Uid est Rhetorica? Ma. est benedicẽdi scia in ciuilib⁹ quęstionibus: ad ꝑsuadendũ iusta ⁊ bona: in rerũ ꝑsonarꝫq; negocij causa. Rhesis enim gręce/latine locutionẽ sonat. Hęc autẽ scia ⁊ ornate ⁊ expedite loq̃ dat. vñ ⁊ a gręcis rhettoria/a nostris aũt rhetorica dicta est: hic ρεϛορ id est rhetor huius scię gnarus. Dis. Quis igitur rhetor primus/aut hui⁹ artis inuentor fuit? Mag. hui⁹ certitudinẽ nõdũ accępi. Sz hoc manifestũ: ipsam a Demosthene gręcorꝫ oratore/⁊ a Marco Tullio Cicerone latinę eloquẽtię principe miro ĩgenio excultã: nec ab aliquo vnq̃z viro docto neglectã: ob innumeros ex ea pullulãtes fructus. de cui⁹ laude verba fundere/altius ingeniũ/⁊ tractatũ req̃reret maiorẽ. Dis. Prętermissis igit̃ his: quid rhetor/⁊ qđ officiuz eius dilucida. Magi. Rhetor/ quẽ ⁊ oratorẽ dicere possumus: est vir bonus dicẽdi arte peritus. Officiũ eius est de his reb⁹ posse apposite dicere: q̃ in ciuilib⁹ q̃stionibus ꝑm mores ⁊ instituta patrię cõprobant̃. Hę aũt sunt: an turpe aliquid an laudabile/vtile vel honestũ: ęquũ vel iniquũ sit. Ex quib⁹ reb⁹ tria cãruz genera nascuntur. Dis. Quę? Ma. Primũ Demõstratiuũ/ꝑ qđ orator audienti delectationẽ prępon it. Secũdũ ẽ Judiciale: in q̃ orator sęuitiã/aut clęmẽtiã iudicis ꝑquirit. Tertiũ ẽ Deliberatiuũ: in quo orator spem/aut reformidationẽ liberãtis ꝓtẽdit. In quib⁹ ⁊ circa q̃ maxime oratorẽ obseruare oportebit: vt ꝓęmiet̃ apte: narret aperte: pugnet acriter: colligat fortiter: ornet excelse: pronunciet lucide: teneat fixe. Postremo doceat: delectet: atq; afficiat. In his em̃ oratoriũ munus expletur. Prępmissa igitur earũ rer̃ distributione; ad ꝓcępta causarũ cõmunia pergamus.

Demosthenes.

Cicero

Rhetor

Genera causarum.

De partib⁹ orationis rhetorice

De Oratione demonstratiua ⁊ a quibus locis constituenda sit. Ca.II. Bis.

Ratio igitur demõstratiua quib⁹ cõstituit? Magi. De monstrationis gen⁹: qõ ad laudãdos claros viros/⁊ ip⁹os vituperandos suscipit: ⁊ in quo magis q̃ ceteris in virtutũ vitiorũve cognitiõe oratio versatur: cõsumit in narrãdis exponẽdisq; fact⁊ ⁊ reb⁹ gestis/bonis aut malis. Ea aũt trib⁹ versantur generib⁹: hoc est externis/animi/⁊ corpis. Dis. Bona externa q̃ sunt? Mag. Sunt. genus: gloria: ⁊ amicitię: quib⁹ fortune ⁊ facultates annumerant. Dis. Bona corpis q̃ sunt? Ma. Sunt vires: agilitas: valitudo: pulchritudo ⁊c. Nõ eñ oĩno felix est qui specie turpissimus est: ⁊ sine p⁹ole. His in oratione cõstitutis/veniẽdũ est ad bona animi. Dis. Que sunt? Magi. Sunt virtutes morales. vt p⁹udẽtia: fortitudo: iusticia: tempantia: liberalitas. ⁊ cetere. Jté bonę artes cũ philosophię p⁹ibus. Maxiope aũt aduertẽdũ circa hec: qm̃ teste beato Gregorio: Sepe vitia p⁹o virtutibus se ingerũt: ⁊ virtutes se esse mentiunt. vt audacia p⁹o fortitudine: p⁹odigalitas p liberalitate: ⁊ superstitio p religione. De his aũt in moralib⁹ latiꝰ disserendũ. Nec oĩno negligẽdus quẽadmodũ quisq; generatꝰ/quẽadmodũ educatꝰ/quẽadmodũ institutus moratusq; fuerit: quib⁹ vsus amicis: ⁊ si q̃d magnũ cui ⁊ fere dibile accident/maxime si illud diuinitus accidere potuerit videri. Tũ qõ q̃sq; senserit: dixerit: gesserit. hec eñ ad ea q̃ virtutũ ꝓpo sita sunt genera accõmodabunt. Neq; vero mor⁹ eorũ quoq; vita laudabit silẽtio ꝑteriri debebit. si mõ q̃d erit aĩ aduertẽdum: aut i ipso gñe mort⁊: aut in ipis reb⁹ q̃ post mortẽ ꝓsequũtur. Et hec iam exposita bona ꝓfirmari ⁊ ꝓfutari poterũt: si fortunę quoq; cõmoda p⁹o affectu mentis in laudem velignominiã trahentur.

Genus demõstratiuum

Bona externa.

Corpoꝛis

Animi.

Gregorius xij. dist. ca. sepe.

De Oratione deliberatiua: ⁊ a quibus locis constituenda. Ca.III. Bis.

Ratio deliberatiua q̃b⁹ absumit? Ma. Genus deliberationis/aut cõsultatiõis ad vtilitatẽ tẽdit: ad quã oĩa referri debẽt in ꝓsilio dãdo. Illa aũt ꝓmo sunt suaso⁹i ⁊ dissuaso⁹i notãda: q̃d fieri possit: ⁊ quid necesse sit aut non necesse. Nã si quid effici nõ pot/deliberatio tollit: q̃uis vtile sit. Cũ aũt q̃rit q̃d fieri possit: videndũ est etiã q̃ facile possit. Nã p difficilia pinde sepe habẽda sũt ac si effici nõ possint. Et cũ ꝺ necessitate attẽdem⁹: etiã si q̃d necessariũ nõ videbit/videndũ tñ erit q̃ sit illud magnũ. Qõ eñ p magnũ ẽ/p necessario sepe habet. Utendũ rursus in cõsultatiõe an tuto etiã sit illõ aggredi: vis eñ doluisq;/si multatiões nobis aĩ aducteda sunt: quib⁹ aduersus consilia nostra facile aliquã do obuiari pot. Et rursus q⁹ hoc genus ad vtilitatẽ tendit/que in

Genus' deliberatiuum

discernēdis bonis malisq; versant̄. ea distīguēda sūt. Dis. Quō?

Bona necessaria: ⁊ nō necessaria. Honestati coniuncta

Mag. Nā bonoꝝ/q̄dā necessaria sunt: vt vita: libertas: ꝯiuges: germani: parētes. Quędā nō necessaria: tn̄ cōmoditati cōiūcta sūt vt opes: copię: cliētelę. Quędā honestati ꝯiūcta sunt: ꝑ q̄bꝫ optimus q̄sq; cōtēdit. vt gloria/honor/nobilitas ⁊c̄. In his igit̄ rebꝫ cū bona sint/facile intellectu est q̄ eoꝝ ꝯ̄ria. Et ab his ꝑsuasionis loca ⁊ argumēta formāda sunt: Et dissuasionis ab eoꝝ maxīe cōtrarijs eliciēda. Et qm̄ nō ad veritatē/sꝫ etiaꝫ ad opiniones eoꝝ q̄ audiūt accōmodāda est oratio: hoc primū intelligam⁹: hoīm esse duo genera. Alterū indoctū ⁊ agreste: qd̄ antefert vtilitatē honestati. Alterū expolitū: qd̄ rebꝫ oībꝫ dignitatē anteponit: ⁊ honestatē vtilitati. Itaq; huic laus/honor/gloria/fides/iusticia/om̄isq; virtus: alteri quęstus/emolumētū/fruct⁹/voluptas laudanda ē. Et post hac de efficiendi rōne dicam⁹: quibꝫ ⁊ cōtra quos: aut quo loco: aut q̄bꝫ facultatibꝫ/armoꝝ/socioꝝ/pecunię/earūq; rerū q̄ ad rē ꝑficiendā pertinēt vti possum⁹ ꝑquirendū est. Uterq; autē suasor ⁊ dissuasor ad augēdū exēpla habeant aut recētiora/q̄ notiora sūt: aut vetera/quę plus auctoritatis habēt. Maximeq; in hoc genere ꝓdest: vt possit vtilia ⁊ necessaria honestis: vel hęc illis anteferre ad cōmouēdos animos. Principia aūt in his dicēdis generibus breuia eē debebūt. Et in hoc genere a natura rei auditorisq; persona/aut a re ipsa narrationem trahemus.

Hominum genus duplex.

De Oratione iudiciali: et a quibus locis constituenda. Ca. IIII. Dis.

Genus iudiciale.

Oratio iudicialis quibus integrat̄? Mag. Hoc gen⁹ inter oīa difficillimū est: quoniā iuris sciētiā/⁊ humanaruꝫ rerū exꝑientiā magnitudine sua cōplectit̄: cōtractusq; q̄s accusator ⁊ reus late diffuseq; narrāt: ꝯfirmāt: cōfutant atq; cōcludunt/ꝯtinet. Accusator aūt eum seruabit ordinē: vt singula argumēta quasi hasta collata in manu vehemēter ꝓponat: ꝯcludat acriter: confirmet tabulis/decretis ⁊ testimonijs: ⁊ iratum efficiat iudicem. Reo aūt oīa secus facienda. Sumenda em̄ sunt principia ad beniuolentiā cōciliandā: narrationes autē amputandę quę lędunt. Firmamēta ad fidē posita aut per se diluenda/aut obscurāda: aut digressionibus obruēda: per orationes aūt ad misericordiam cōferenda. De his aūt circa cōfirmationē ⁊ cōclusionem diffusius tractabimus. Nūc ad orationis partes pergamus.

Actor.

Reus.

De Partib⁹ orōis in genere. Ca. V. Dis.

Orationis rhetorice partes q̄nq;.

Orationis partes q̄ ⁊ quot sunt? Mag. Orōnis partes quibus supradictę res cōplectunt̄/quinq; sunt. Inuētio: Dispositio: Elocutio: Pronūciatio ⁊ Mēoria. Quaꝝ p̄mę tres arte ⁊ p̄ceptione ꝑcipiunt̄: Postremę duę parum a natura

cōtributę: partim exercitatione ⁊ assiduo vsu cōparari possunt.

De Inuētiōe ⁊ eiusdē ꝑtibus. Ca. VI. Dis.

q Uid est inuētio? Mag. Est verborum ⁊ rerū aperta negocijs excogitatio. Et habet has partes: Exordiū: narrationē: diuisionē: ꝯformationē: ꝯfutationem: ꝯclusionem. De quibus per ordinē disserendum: ⁊ primo de Exordio. Inuentio Partes inuentionis

De Exordio. Capitulum. VII. Dis.

e Xordiū quid dicis? Ma. Quo clara vel subrepens beniuolētię captatio sumit̄. Primū principio: secūdū aūt insinuatiōe ꝑficimus. Hoꝝ aūt diuersitas ꝟm q̄ttuor genera sumit̄. Aut em̄ in dubio causa nostra posita est turpi honestoq; mixta: exordiamur ab ea parte q̄ honestatē cōtinet. Et in ea principio vtemur: q̄ beniuolētia anim⁹ auditoris p̄parād⁹ ē/ne turpidinis ꝑs obesse possit. Aut in honesta. vt si de funere/religiōe/pietate ⁊ sil'ib⁹ dicēdū sit: ⁊ in ea laude p̄ncipiū extollēdū apte ꝓcedēdū est. In turpi. vt cū res honesta oppugnat̄: aut turpis defendit̄: in ea insinuatione vtemur. Aut in humili. vt si de aliqua vili cā agit̄. ⁊ in ea q̄m̄ res parua agit̄/attētuz auditorē req̄rim⁹: amplificādo exordiū exēplis similiū causarū. Dis. Unde āt beniuolētia captāda ē? Ma. a ꝑsona nostra: auditoris: vel aduersarij: ⁊ a re ipsa. vt si rē digna laude ꝓsequimur ⁊ merita: dignitates/aut virtutis genera/ꝑsonę iudicis/aut nostrę cōmemoramus. Hoꝝ aūt ꝯ̄ria ī aduersariū retorquem⁹. Ut aūt attēte audiamur/a reb⁹ ipsis ordiendū est: vt quales ⁊ quātę sint de quib⁹ nobis sermo ē/ostēdam⁹ In hoc etiā auditores dociles reddimus. Hęc aūt moderāda sūt vt nec assentatores nec iactatores videamur. Assentatores quidē: si supra modū auditoꝝ laudes sequimur. Jactatores aūt: si min⁹ modeste vel nos/vel rem dicendā laudabim⁹. Oīno etiā cauēduz est: ne verbis ꝓlixioribꝫ aut maximo sentētiarū apparatu in exordio vtamur. Hęc em̄ oratorē callidū ostētāt: ⁊ fidez minuūt. Attn̄ nōnūq̄ꝫ exordijs abstinem⁹. vt cū adeo honesta ē cā vt exordio nō sit op⁹. vt cū de religiōe dicēdū ē. aut cū agit̄ apd̄ aliq̄s ī cā/in q̄ sępi⁹ dictū ē. Attētio tn̄ ⁊ beniuolētia auditoris cōpanda est. Exordium In dubio turpi honesto mixta Inhonesto. In turpi In humili Beneuolentia captatur Redditur auditor attentus docilis Assentator Jactator Cautela

De narratiōe et diuisiōe. Ca. VIII. Mag.

e Xordio narrationē subijcim⁹: qua breuiter/apte/⁊ verisimilit̄ causa exponit̄. Breuiter q̄dē: ne frustra temp⁹ terat̄. Apte: ne auditoris anim⁹ incert⁹ ab audiendo distrahat̄. Uerisil'r aūt: vt fidē faciat. Primū tūc seruabim⁹: si a necessarijs incipimus: sūmatim dicim⁹: ⁊ trāsitionib⁹ suꝑsedem⁹. Secundū: si gestum vt gestū exponimus: ordinē seruamus: ⁊ breuitatē sequimur. Tertiū aūt: si in narrādo opinionē/mores/⁊ naturā aduertimus. Et hęc quidē ꝑ verba ꝓpria: nō sordida: nec nimis exquisita Narratio

sed pura ⁊ familiora: nō sepius repetita/ aut diffusa narrāda sūt:
Diuisio Narratione ḡmissa statim sequitur partitio siue diuisio: q̄ conueni
entius tribus dumtaxat partibus absumīt. ne si in plures/ audito
res tedio afficiat: aut si in pauciores/ eoꝝ mentes cōfundat.

De Confirmatione: confutatione: et constitutione. Ca. IX. Magi.

Hic cōfirmationē ⁊ ꝓfutationē subiūgere necesse ē: vt sin-
b gulę partitiōis nę ꝓtes ꝓpria roborent ꝓfirmatiōe: ⁊ aduer
sariorꝝ infirmentꝝ ꝓfutatiōe. Cōfirmabim⁹ aūt narratiōes
Cōfirmatio. nras: ⁊ aduersariorꝝ ꝓfutabim⁹/ put ꝓstitutio causę exposcit. Aut
em cōiectura/ aut iure/ aut legibꝫ cām ꝓbam⁹ vel defendim⁹: aut
cōfutabim⁹. Ūn ꝓstitutionū q̄dā ꝓiectural': q̄dā iuridicialis: q̄daꝫ
Constitutio vero legalis dicīt. Dis. Cōiecturalis q̄bꝫ partibꝫ absumīt? Ma.
coiecturalis Signo: argumento: probabili: ꝓsecutiōe: collatiōe: ⁊ approbati
one. Signo quidē ꝓbamus quod a loco/ tpe/ spacio/ spe ꝓficiēdi Signum
⁊ spe celādi accipim⁹. Argumēto cū tpa ꝓsideram⁹: ḡteritū. s. pūs Argumentū
⁊ futuꝝ. Probabili: q̄ a cā/ via/ natiōe/ patria/ ętate/ educatiōe ⁊ Probabile.
studio sumīt. Cōsecutiōe: q̄ in signis nocētis ⁊ inocētis ināritur. Cōsecutio
hęc sunt pallor/ rubor/ tremor ⁊ incōstātia. Collatione: cū soli po Collatio
tuisse facere ꝓbabim⁹: ⁊ rationes alias fugisse. Approbatiōe autē Approbatio
in testiū/ q̄stionū/ rumoꝝ ⁊ argumētoꝝ adductione. Hęc oīa infir
mantur: si demōstrabim⁹ nullā rē esse q̄ suspitiōibus criminari nō
Testibus possit: ⁊ rumores facile vulgus cōfingere ⁊ cōminisci solitum. Te
stibꝫ aūt turpitudinē/ q̄stū/ metū/ fauorē/ spem/ ⁊ mult rāt̄ obꝫcie
q̄stionibus. mus. Quęstionibus aūt nullā fidē debere dicem⁹: q̄ credibilia nō
dixerit: ⁊ ingenū cōmēticia cōstāter nō pnūciauerit: neq; tormen
tis fidē adhibendum dicemus. Et q̄ ideo tortus dixerit/ q̄ finem
doloribus faceret. Dis. Iuridicialis ꝓstitutio q̄bus partibꝫ ab
Cōstitutio solutꝫ? Mag. Duobus. Absoluta ⁊ assumptiua. vt Juridicia-
iuridicialis. liter ⁊ absolute defendimus vel accusamus: cū causam nostrā ꝓ
Absoluta bamus natura/ lege/ cōsuetudine/ pacto/ equo ⁊ bono. Sed iurī
Assumpta dicialiter ⁊ assumptiue cām nostraꝫ tutabimur: cū ꝓ externū aliq̄d
⁊ q̄ causę nostrę alienū est nos defendimus. Et fit aut ꝓ trāslatio
Concessio nē: cōparationē: cōcessionē: ⁊ remotionē criminis. Per cōcessionē
q̄dē/ cū purgatione vel depcatiōe nob ignosci postulam⁹. Ūn pur
Purgatio gatio necessitate fortuna vel imprudētia haud cōsulto factū ee ar
guit. Deprecatio vero licet ꝓsulto factū constat: ꝓ ꝓstinis tn̄ bnfi
Deprecatio. cijs virtute aut nobilitate sibi ignosci postulat. Dis. Quomodo
Cōparatio comparatiōe? Ma. Querēdo: vtrū satius fuerit agere id quod
reus fecisse dicet facilius/ aut cōducibilius? an sibi illius rei vindi
cādi potestas fuerit? ⁊ an iudicare debuerint? Dis. Quomodo re
Remotio motione? Ma. Querēdo: is ne in quē causa cōfertur: quantuꝫ
ipse reus demonstrari potuerit? Hoc aūt fit in cōsideratione bois

ꝛ rerũ. Dis. Quõ trãslatione? Mag. In aduersariũ crimẽ ob- Translatio
iectũ trãsferendo. Cõfutabimus aũt dicta: cũ nec fortuna/nec ne- Confutatio.
cessitate factũ aliqd demõstrarꝫ. Qui autẽ animi motu se fugisse
dicent: animi vitio/nõ imprudentia deliquisse dicẽtur. Dis. Cõ
stitutio legalis quibus partibus absumit? Mag. Constitutio Constitutio
legalis qua ex legum interpretatione defendimus ꝛ accusamus/ legalis
sex partib9 cõplet. Aut eĩ contrarijs legibus cõtendimus: dũ no-
stra extollimus/ꝛ aduersa reprobamus: Hec fit cũ vna lex vetat/
ꝛ altera iubet. Aut scripto ꝛ voce: dũ scriptoris mẽs cũ scripto dis
sidet. Ambiguo: cum nostra iusta ꝛ aduersa iniusta ostẽdem9. Ra
tiocinatione: cũ ꝓpria lex nõ reperitur ꝛ simili vtemur. Cum eĩ de
eadem re nihil scriptũ est/ rõne pnũciandũ ducimus. Definitione
autem: vt si factum/furtũ an sacrilegiũ ꝛc. appellandũ sit: ꝛ ita ꝓ
nobis/ꝛ contra aduersarios definitiones demonstramus.

De Argumentatione. Ca. X. Magi.

Circa ꝓfirmationes nostras argumẽtis vtimur. Dis.
a Uñ sumit argmẽtũ? Ma. A signo pbabili: ꝛ necessario Argumentũ
Probabile Dis. Probabile qõ dicis? Mag. Qõ fere fieri solet: aut a signo pro-
in opinione multoꝝ est: aut qõ habet silitudinẽ quãdã veri ꝛ falsi babili
Similitudo autẽ cõtrarij: ꝛ a paribꝫ maxime spectat. Cõtrarijs. Similitudo
vt nõ cõuenit ignosci his qui prudenter nos lędunt: sicut nõ babe a cõtrarijs
re gratiã his q̃ necessario nobis ꝓsunt. Ex paribus. vt ita homo ẽ Ex paribus
indoct9/ vt equus idomitus: nã hic nõ habenis/ nec ille rõni obtẽ
perare vult. Oñe aũt signũ pbabile/ credibile: aut cõpabile. Cre Signum cre
dibile est quod sola opinione auditoris cõprobat. vt nemo ẽ q̃ nõ dibile.
liberos suos incolumes eẽ velit. Et fit triplici iudicato: lex religio
so: cõi: ꝛ approbato. Religiosuꝫ aũt dico qõ iurati legib9 iudica- Religiosum
runt. Cõmune qõ omnes sequuntur ꝛ probant. vt maioꝝib9 assur Cõmune
gẽdũ esse. Approbatũ: qõ cũ dubiũ esset ꝛ quale habere oporteret Approbatũ.
Signum cõ- boies sua ꝓstituerũt auctoritate. Dis. Cõpabile qõ est? Mag.
parabile Quod rebus diuersis simile aliquã rationẽ imagine/ collatione/
vl' exẽplo cõtinet. Imago aũt coꝝpoꝝ/ aut naturarũ similitudinẽ Imago
demonstrat. Collatio rem cum rei similitudine confert. Exẽplum Collatio
vero rem auctoritate: aut casu alicuius bois vel negocij firmat vl' Exemplum
infirmat. Dis. Argumentũ a necessario quõ sumit? Ma. Per Argumentũ
Complexio complexionẽ: enumerationẽ: ꝛ conclusionẽ. Est aũt cõplexio: in q̃ a necessario
vtrum cõcesseris/ semp aliud reprehenditur. vt si ꝓbus est/ cur
vteris? si ꝓbus: cur accusas? Enumeratio est in q̃ pluribus ex- Enumeratio
positis/ꝛ ceteris infirmatis: vna relinquit q̃ necessario cõfirmat.
Conclusio autẽ ex necessaria cõsecutione cõficitur. vt vos hoc me Conclusio
fecisse dicitis: ego tunc trans mare fui. relinquitur ergo: vt nõ mo
do non fecerim/ sed nec idem facere potuerim. Ex his itaq; locis ꝛ
similibus omnis argumentatio per ratiocinationem elicienda est.

Ratiocinatio Dis. Quid ē ratiocinatio? Ma. Est orō ex ipsa re aliq̄d probabi le eliciēs. Eā quintupertitā inuenies. scz: Expositiōe: expositionis cōclusione: ratione: ratiōis cōfirmatiōe: exornatōe: ⁊ cōplexione.

Expositio Dis. Expositio (id est propositio quā maiorē dicimus) quid est? Maior

Mag. est oratio qua sūmatim ostēdimus qđ summatim ꝓbare

Exornatio voluerim⁹. Dis. Exornatio quid est? Ma. Est oratio qua vti- mur rei honestādę vel locupletādę causa. In ea sūmopere cauēdū est: ne qđ ab aliquo fit/ab omnib⁹ fieri dicam⁹: aut qđraro fit/nū- q̄ fieri ostēdamus. Dis. Ratio (q̄ minor dicitur) quid ē? Ma Minor

Ratio gister. Est causa quę demonstrat verū esse qđ intendimus. Ratio

Rationis confirmatio nis autē confirmatio est quę multis argumētis corroborat breui- ter expositā rationē. verꝫ si expositio ꝑspicua est: ratione ⁊ ratiōis cōprobatione supsedemus. vt si sūmopere sapientia appetēda est: maxime stulticia vitanda est. Dis. Complexio (quę cōclusio dici Conclusio

Cōplexio tur) quid est? Magi. Quę breuiter cōcludit ex dictis ita sentien dū vt ꝓpositū est. Sūt aūt hę cōclusiones nō toti⁹ orōnis/sz ꝑtiū ei⁹. s. ⁊ aut exordij: narratiōis: argumētatōis: ꝯclusiōis ⁊ epilogi.

De Cōclusione Ca. XI. Magi.

Ingulis itaq̄ ad orōnē requisitis/cōclusione terminanda

Conclusio est orō. Cōclusio eīm exitus ⁊ determinatio totius oratiōis est: ⁊ cōplectit breuiter rōnes ꝑ totam orationē tractatas: simil'r id qđ ab oratore q̄ritur: ⁊ ex p̄missis ratiōib⁹ infertur. Hęc aūt aut amplificatione/aut enumeratiōe/aut cōquestione perfici

Amplificatione concludimus tur. Dis. Quādo amplificatione ꝯcludimus? Magi. Cū per cohortationē auditoris animū ad indignationē cōcitam⁹. Qđ q̄ dem tredecim locis cōplecti poterit. maxime aūt in genere iudicia li. Primus ab auctoritate sumit: Cū ostēdimus quātę curę ea res dijs īmortalib⁹ fuerit: aut ex sortib⁹/oraculis/vaticinijs/respon- sis/ostentis/ꝓdigijs ⁊c̄. Aut maiorib⁹ nostris/sapiētissimis: sena tui: ⁊ maxime quō de his rebus in lege sancitū est. Secundus ad quos ꝑtineat: quęue bona attingit commemorat. Tertius: si om- nibus idez cōcedatur: multos eiusdē audacię futuros exēplo ape- riat. Quartus demōstrat: si huic remissum sit/multos alacriores ad maleficia futuros quos expectatio iudicij remorat. Quintus cęteras res cōsilio etiā vbi acciderint corrigi posse: hoc nisi p̄uidea tur ne accidat/frustra auxilia implorari ostēdit. Sextus: volūta- rio facinori haud veniā ꝯtribuēdā/ imprudētię ꝟo nōnūq̄ ꝯcedē dā cōmemorat. Septim⁹: maleficiū rerū crudele/tyrannicū: vi ⁊ manu gestū: ab ęquo ⁊ iure alienū ostēdit. Octau⁹: nō vulgare eē maleficiū/sz singulare/īmanissimū: a barbaris ⁊ bestijs remotissi mū: ꝑpetratū in amicos/maiores natu/mortuos. Itē ī eos q̄ neq̄ alienū lędere/neq̄ se defendere potuerūt manifestat. Non⁹: cōpa- ratiōe hoc atrocius demōstrat. Decimus: q̄ ante rem ⁊ in negocio

acta sunt: quęq; cōsequi soleant/acriter ⁊ criminose exponit. Undecimus: iniurię contumeliam iūctam ostendit. Duodecimus est: quo auditores vt iniurias ad res nostras referant oramus. Tredecimus ē: quo ea que nobis acciderint/etiā inimicis nr̄is īdigna videri. Dis. Hęc ꝑpulchra sil' atq; iucūda vident. Sz qñ enumeratiōe ꝯcludem⁹ dicas. Magi. cū in ordine colligim⁹ q̄b⁹ de rebus ꝟba fecerim⁹/a cōfirmatiōe initiū sumētes. Fit autē vt artificij suspitionē/tędiū ⁊ satietatē effugere: ⁊ memoriā reficere videamur. Dis. Cōquestiōe aūt qñ in ꝯclusione vtemur? Ma. Cū auditoris animū ad miscdiā mouem⁹. Hoc autez multipl'r fieri pōt. Primo: si q̄bus in bonis fuerim⁹/⁊ q̄b⁹ in malis nūc sim⁹ ostendimus. Scdo: q̄ nob incōmoda futura sint/nisi causam obtinuerimus enumeram⁹. Tertio: carptim vnūqdq; deploram⁹ incōmodū. Quarto: p̄ter spem in miserijs nos demōstrabim⁹ eē. Quinto: p̄ter merita nos in luct⁹ positos aperiem⁹. Sexto: nos sub eoꝝ potestate quoꝝ miscdiam captabim⁹ subijciem⁹. Septimo: inopia/infirmitas/⁊ solitudo demōstrat. Octauo: nos parētū solitudine/aut reipublicę cā: nō nr̄a calamitate dolere dicim⁹. Nono: liberoꝝ aut parētū/aut sepeliēdi corpis sui fit cōmēdatio. Decimo: disiunctio ei⁹ cū quo libētissime vixerim⁹/deplorat. Undecimo: q̄ ab his q̄b⁹ minime cōuenit male tractamur/edocemus. Duodecimo: misericordiā nostrā qua in alios vsi sum⁹ ostēdem⁹. Tredecimo: ꝯtra fatū ⁊ nos diu in malis fuisse cōquerimur. Decimoquarto: animū nostrū fortē ⁊ patientē ad incōmodū futurū ostendem⁹. Cōmiserationē aūt breuē esse necesse est. Nihil em̄ lachryma citius arescit.

Enumeratione.

Conquestione.

De Dispositione. Capitulū. XII. Mag.

r Ebus itaq; ad orationē ꝑtinētib⁹ vt p̄mittitur inuentis/eas rite collocare opeprecium est. Hoc aūt secūda ꝑte orationis quā dispositionē diximus cōpletur. Dis. Dispositio igit ē orōis pars q̄ inuēta ī certa loca digerit atq; locat. Ma. Sane definis. ea aūt duplex est. altera em̄ ab arte ꝓficiscit: altera aūt ad tp̄s accomodat. Et q̄ ab arte ꝓfecta est/partiū orationis ⁊ argumētationis ordinē seruat lege exordij: ⁊ singula quęq; membra ex p̄cęptiōe collocat. Quę ꝟo ad tēp⁹ accomodata est: a narratiōe/vel firma aliqua argumētatiōe p̄ncipiū orationis constituit. Uñ si causa nr̄a magnā videt habere difficultatē/vt nemo ęq̄ aīo principiū audire possit: a narratiōe incipiendū est. Si vero narratio parū ꝓbabilis est: ab aliqua firma argumētatiōe exordiamur. nōnūq̄ vero a litteraꝝ aliquaꝝ recitatiōe incipiemus. His autez cōmutationib⁹ vti nō oportet/nisi causa aut res postulet.

Dispontio scda pars orationis rhetorical.

Ab arte

A tempore.

De Elocutione. Capi. XIII. Mag.

b Actenus inuentiōis ⁊ dispositiōis ꝑtes tractauimus: nūc ordo p̄missorū expostulat vt reliquas oratiōis ꝑtes ꝑcur-

Elocutio tertia orōnis pars. ram⁹: quaꝝ prima Elocutio est. Dis. q̄d est Elocutio? Ma: Quę inuēta atq; disposita venuste exornat. Hui⁹ triplex ē forma: scz Grauis: q̄ ꝑ materię ⁊ ꝑsonarū qualitate cōplectit̄ verba rara: ⁊ sentētias auctoritatib⁹ innixas. graui etiā ⁊ magna cōstructione vtitur. Mediocris aūt humiliora: nō tñ ifima inserit. Attenuata vero vsq; ad purū atq; q̄tidianū sermonē descendit/ornatū tamē nō aūt exquisitū habet: ⁊ sentētias eruditas/non tñ raras. Uitia his ꝓxima vitanda sūt. Hęc autē fugere poterimus: si ad oratiōis elegantiā/compositionē/atq; dignitatem respexerimus. Grauis Mediocris. Attenuata

De Elegantia. Capitulum. XIIII. Dis.

Elegantia Latinitas e Legantiā quā dicis? Mag. Eam q̄ vnūq d̄q; pure ⁊ latine efert. Hęc in latinitatē/⁊ explanationez distributa est. Latinitas aūt sermone/ꝓlatiōe ⁊ scriptura purā ⁊ cōgruā seruat structurā. Barbarismū ⁊ solęcismū vitat. Est aūt solęcism⁹ cū verbū sequēs supiori nō accōmodat̄. Barbarismus v̄o cū verba vitiose ꝓferunt̄. Dis. Explanationē quā itelligis? Mag. Quę verbis vsitatis ⁊ ꝓprijs apertā ⁊ dilucidā reddit orationez. Sūt aūt verba vsitata (ne erres) ea q̄ quotidiana ⁊ trita doctoris cōsuetudine noscūtur. Propria vero ea sūt q̄ illius rei verba sūt/ aut esse possunt de qua loquimur. Solecism⁹ Barbarismus. Uerba vsitata ⁊ ꝓpria Explanatio:

De cōpositione litterarum syllabarum et dictionū. Capitu. XV. Dis.

Compositio orationis q Uid est orōis cōpositio? Mag. est lepida dictionū cōplexio: q̄ hiatu ⁊ traiectiōe ꝑtes elocutiōis ęqual'r distinctas ordine ⁊ iunctura ꝑpolitas facit. Hāc seruam⁹: si in cūctꝫ sęueritatē cōcinnitatēq; tenem⁹. Quod quidē facile fieri pōt: si litteras/syllabas/dictiōes ⁊ oratiōes cōsiderabim⁹. Litteras in q̄: si dictionē alterā a vocali incipiētem in quā ꝑcedens terminata ē euitabimus. Etiā ⁊ sonora si multotiēs repetita/dissona ē. Syllabas: si similib⁹ cōcurrētib⁹ a se incipiētib⁹ aut terminatis: aut altera ab ea in qua ꝑor terminata fuerit originē trahēte/nō vtimur. Sil'r vitio dat̄ breues syllabas ꝯtinuare q̄ plures. sil'r ⁊ lōgas. Dictiōes aūt cū sil'r cōcurrētes/⁊ sibi obuiantes euitamus: ⁊ suauibus/ sonoris/electis/aptis/cōmodis/ꝓprijs/cōcinnis: non nimis ꝓlixis/ suspensis: sed splendētib⁹ ⁊ significatiuis: quę legentiū/audiētiūue aures atq; animos mulcere possint vtimur. ꝑ litteras ꝑ syllabas. ꝑ dictiones

De Cōpositiōe ꝑtiūorōis. Ca. XVI. Ma.

Cōpositiōis ꝑtiūorōnis ꝑcepta. xxx. i N orationū vero cōpositiōe plura ꝯsiderāda erūt ꝑcepta: q̄ ab oratorib⁹ summo studio obseruata dinoscūtur. E quib⁹ (q̄m mlta sūt) ꝑpauca hic pandā. Et sit h̄ ꝑmū. Appositum in pricipio/suppositū in medio/⁊ verbū ī fine ornatissime ponitur: vt Carthaginē scipio aphricanus deleuit. Secundū. Prępositiōes ꝑpulchre int̄ adiectiuū ⁊ substātiuū interijciūtur. Sil'r

relatiuū cū suo ꝟbo ꝑ modū parēthesis. vt ornatissimo ī loco laudāda ē (q̄ a paucis colit̄) parsimonia. Tertiū. sil'r genitiuꝰ ornate ī terponit̄. vt Cōstantes militū ani. Quartū. Adiectiuū venuste ꝑcedit substātiuū. vt optima virtus. ⁊ obliquꝰ suū rectorē. vt locoꝝ longinquitas. Attamē adiectiuū a substātiuo non nimiū elonget̄. Quintū. Negatia dictio apte in calce oratiōis ponit̄. vt ꝑstātiorē te vidi neminē. Sextū. Ornatissime ꝑ gerūdijs/gerundiuis vtimur noibꝫ. vt gerendoꝝ belloꝝ gratia veni. ⁊ nō gratia gerēdi bella veni. Septimū. Prepositio ꝑlepide positiuo addit̄: si exaugere velimus noīa. vt perbeati: ꝑpulchra. Sic suꝑlatiuꝰ multo/ facile longe ⁊ q̄ꝫ aduerbia ꝑponimꝰ. vt longe doctissimꝰ. egit q̄ꝫ maxias gratias. q̄ꝫ etiā positiuis: vt q̄ꝫ docti. sil'r perq̄ꝫ. vt perq̄ꝫ doctus es. Sic ⁊ cōparatiuis multo ⁊ lōge ornate ꝑponūtur. vt lōge doctior: multo sapientior. Multū/ paucū/ modicū/ paululū/ tantū/ quātū/ positiuo adiungēda sūt. vt multū doctus. nō aūt multo doctꝰ. Octauū. Cū duo parit̄ se habuerit: vtriqꝫ tū dictionē/ aut ⁊/ cōiūctionē ꝑponimꝰ. vt petrꝰ tū doctrina tū ꝟtute clarꝰ ē. vel petrus ⁊ doctrina ⁊ virtute clarꝰ ē. Si vero duo se nō ęqual'r/ sꝫ vnū minus aliud maius sit: minꝰ ī ꝑmo loco ponimꝰ ⁊ ei cū/ ꝑponimꝰ: maiꝰ vero posteriꝰ locādū ⁊ ei tū/ dictio ꝑponēda ē. vt amo petrū cū ob doctrinā eiꝰ tū ob ꝟtutē. Nonū. Ornate adiectiuū ī substātiuū neutri gn̄is/ ⁊ substātiuū ī gtm̄ mutat̄. vt Multū laudis. i. mlta laus. sic ⁊ hęc aduerbia locamꝰ. vt paꝝ laudis. i. pacua laus: satꝫ viriū. i. sufficiētes vires. Decimū. Ultia supina ornate ꝑ gerūdijs acti casus ponūtur. vt difficile creditu. i. ad credēdū. Undecimū. Lepide aduerbiū suꝑlati gradꝰ positio addit̄ atqꝫ eūdē suꝑlatie teneri facit. vt maxie memorabile facinꝰ. i. memoratissimū facinꝰ. Sic admodū ⁊ ī ꝑmis positis adiūcta vī ferme eādē retinēt. vt admoduꝫ memorabile facinꝰ. ī ꝑmis raꝝ gn̄s hoīꝫ ⁊c̄. Duodecimū. Cōparatiuꝰ pulchre ꝑ positio pōit̄. vt ioānes ī me iuehit̄ vehemētiꝰ. i. vehemēt̄. Mlti ēt cōparatiaut suꝑlati orōi splēdorē affert̄. vt neqꝫ studiosiorē operā/ neqꝫ vigilātiorē curā ī alio facile iuenies ⁊c̄. Tredecimū. subiūctiuꝰ ꝑ idicatio nō iornate pōit̄. vt veli ꝑ volo. Decimū quarrtū. Hęc dictio ꝑq̄ꝫ splēdide positis addit̄. vt ꝑq̄ꝫ doctus phs. Decimū quitū. Frequētatia ꝟba ꝑ ꝑmatiuis nō icōuenient̄ pōi solēt. vt ꝯiecto ꝓcōijcio. Sextū decimū. dictio aduersatia q̄ꝫq̄ꝫ idicatio iūcta orōnē mltū exornat. vt q̄ꝫq̄ꝫ te añ hac diligebaꝫ/ nūc tū ob singl'arē ꝟtutē vehemēt̄ admiror. Decimū septimū. Nō solū nō mō/ apte locāt̄: si veꝝetiā/ sed etiā/ veꝝ q̄ꝫ sequāt̄. vt nō mō doctꝰ es veꝝetiā honestꝰ. Sil'r tā ⁊ q̄ꝫ sibi rn̄dēt. vt tā chara mihi patria ē q̄ꝫ tibi vita iocūda. Decimū octauū. Orō īfinitia ꝑornate ꝑindicatiua vl'etiā subiunctia ponitur. vt volo te ad me scribere: id ē volo vt ad me scribas. scio te legere. et nō: scio ꝙ tu leges. Nam ꝙ et vt orationem incultam reddunt. Futurum infinitiui verbi

passiui ornate ponitur ꝓ p̄senti eiusdem. vt lectū iri ꝓ legi. Decimū nonū. Prepositio q̄ nomi adiungit pulchri⁹ verbo addit: vt adeo te/ornatius dicit/ q̄ eo ad te. Uigesimū. Perinde/ornatissime postulat post se ac vel atq; vel acsi: ⁊ valet totū idē qd̄/tāq̄: vt Cherea perinde ac foret eunuchus. Camillus ꝑinde atq; omniū sapiētissimus. Sic ⁊ tātisper ornate dum/post se recipit. vt tātisper meum dici te volo dum qd̄ te dignū est/facias. Silr atq;/ꝓ q̄ lepide ponit. vt alit feci atq; tu intelligis. Uigesimūprimū: Peruenustā orationē reddit si inter/gerundijs accusatiui casus p̄ponat ⁊ verbū indicatiui impfecti tpis sequat. vt inter cenādū loquebar hec. Et gerundia in do/cū vel sine p̄positiōe ornate ponūt. vt in audiēdo prompt⁹: cōsulēdo perit⁹. Uigesimūsecūdū. Nō illepide negatio positiuo adiūgitur ad ꝯrij positiui significationē designandā: vt haud improb⁹. i. ꝓbus. Uigesimūtertiū. Ablatiui absoluti ꝑ uenustaz reddūt orationē: maxime dū temp⁹ significare voluerim⁹. vt Octauiano regnāte pax fuit. Scipione cōsule pęni deuicti sūt ⁊c. Uigesimūquartū. Pronomina possessiua ornate sequūtur genitiui. vt mea causa fit ⁊ aliorū. Uigesimūquītū. Ornatissime imperatiuis subiunctiua verba iūgunt. vt Cura vt vir sis. Labora vt excellas. Uigesimūsextū. Dum patriā/aut genus alicui⁹ designare placuerit/nomē gētile: aut patriū effingim⁹: vt Atheniensis sum: ⁊ nō de Athenis. Grecus sū: nō de grecia. Uigesimūseptimū peruenuste dictio eadē repetit. vt etiā atq; etiā: iterū atq; iteruz ⁊c. Uigesimūoctauū. Dictio negatiua ornatissime in fine ponitur: similiter suplatiuus. vt doctiorē te vidi neminē. de suplatiuo. vt ceterorū te iudico prudentissimū. Uigesimūnonū. Peruenuste participia accusatiui ⁊ ablatiui casus loco infinitiuoꝝ suoꝝ ponunt. vt inuentū tibi curabo/⁊ adductum pamphilū. Priusq̄ incipias consulto ⁊c. Itē infinitiu⁹ ꝓ p̄terito impfecto poni reperit. vt mordere ꝓ mordebam. Trigesimū. Prepositio postponit suo casui. vt vestro ob ouili. p̄ponitur etiā genitiuo. vt de Ciceronis eloquētia. Item. Is ea id semp antecedere debent. vt is quē admiror doct⁹ est ⁊c. Hec ⁊ plura alia sunt compositionis p̄cepta: que singula ꝓ sequi/longiorem requirerent tractatum. Hec in p̄senti sufficiant. Ad dignitatem stilum vertamus.

De Dignitate oratiōis et verborū exornationibus. Capitulum. XVII. Dis.

Dignitas Orationis

Uid dicis oratiōis dignitatē? Ma. Illud qd̄ oratiōez ornatam/⁊ verborū ⁊ sententiarū decore distinctā reddit. Primū itaq; libeat de verborū exornationibus disserere. quarū prima que in verbi iteratione consistit/ea in octo ꝑtes distributa est. Prima est repetitio: q̄ verbū in principio positū iterat. v quis helenā rapuit? quis igne ferroq; troiam deleuit? Alexande

Verbum iteratur: octupliciter.

Repetitio

profecto qui paris dicitur. Secunda Cōuersio: q̄ verbū in fine lo- Conuersio
catū reperit. vt Italiā hānibal armis vicit: ingenio vicit: dolo vi-
cit. Tertia Complexio: q̄ principio ⁊ fine verbū iterat. vt q̄s Car- Complexio
thaginē deleuit: ppl's roman⁹. Quis Numantiā euertit: ppl's ro
man⁹ ⁊c. Quarta traductio: q̄ eandē dictionē vage collocat. vt q̄ Traductio
nihil habet in vita iucundi⁹ vita: is cū virtute vitā nō potest duce
re. Quinta cōduplicatio: q̄ est vnius/aut plurimū intētio cū rōne Cōduplica
amplificatiōis. vt virtutē Scipionis/virtutē ⁊ hui⁹ vrbis gloriā tio.
cōmemorat. Sexta cōmutatio: vt cū duę diuersę sentētię ita effe- Cōmutatio
runtur/vt a ꝑori posterior ꝯtraria priori ꝓficiscat. vt esse oꝑtet vt
viuas: nō viuere vt edas. Septia: q̄ nō ante ad ꝯn̄s verbū descen
dit/q̄ ad superius reuersū est. vt si hostib⁹ quolibet licet: ⁊ qd̄ licz Gradatio
possunt: ⁊ qd̄ possunt audēt: ⁊ qd̄ audent faciūt: nihil laudis aut
glorię nostris ciuib⁹ relictū est. Octaua. Subiectio: vt cum quid Subiectio.
aduersum nos/aduersariosq̄ nostros dici potest quęrimus: ⁊ qd̄
dici oportet sic subijcim⁹. vt eū ne tu hominē esse putas: q̄ si homo
esset nūq̄ sic hominis vitā insectaretur.

De alijs verboꝝ exornationib⁹ q̄b⁹ nō eadē verba sed verboꝝ vis effert. Ca. XVIII. Ma.

p Ręter dictas alię sunt verborū exornationes: q̄bus nō ver
ba/sed verborum vis effertur: ⁊ verbuz ꝓ verbo ponitur.
Dis. Quę sunt? Mag. Septē sūt. Quaꝝ ꝑma Agno- Agnomina-
minatio d̄r: q̄ dissimilibus verbis similia verba accōmodat. vt di- tio.
ligere oportet quē velis diligere. Secūda Interpretatio: q̄ iterat: Interpreta-
sed nō verbū reintegrat. vt Męnia radicitus deiecit: muros solo tio.
ęquauit: parietes hui⁹ vrbis funditus euertit. Tertia Nomīatio: Nominatio.
quę minus idoneo verbo nomīat/id cui⁹ nois non recordatur. vt
mugire: hinnire: vagire. Quarto: Pronominatio: q̄ cognomine ꝓnominatio
quodā extraneo dicit qd̄ suo noīe appellare nō licet. vt si q̄s grac-
cos aphricani nepotes nominet. Quinta Denomīatio: q̄ a rebus Denomina-
propinquis ⁊ finitimis trahit oratiōis originē/qua potest intelli- tio
gi res nō suo nomine appellata. vt pro libero vinū: pro cerere fru-
gem. Sexta Abusio: q̄ ꝓ certo ⁊ ꝓpinquo simili vtitur. vt ꝓ orare/ Abusio:
obsecrare/supplicare. Septima Translatio: cū verbum transfer- Translatio.
tur ad rem ex alia re: qd̄ similitudine recte videbitur posse fieri. vt
vrbem subito extinxit. quotidianis nuptijs delectatur.

De exornationibus verborū simplicioribus: Capitulum. XIX. Mag.

s Unt ꝑterea alię verborū exornatiōes magis simplices: et
sine sentētiarū admixtiōe. Dis. Et has enumera. Ma.
Prima. Articulus est: qui singula verba cęsa oratione di- Articulus
stinguit. vt Armis/cruore/cadaueribus/⁊ luctu om̄ia coplētur.

Sil'readens Secūda. Similter cadens: q̄ sil'ibus casib⁹ oratiōe dissimilium
interpositione exornat. vt virtutē iugitur explorātē: ꝛ assiduis ci-
Similiter de ris extollentē laudas. Tertia. Sil'r desinēs: quę verborū exit⁹ si-
sinens. miles dissimili medio habet. vt viuis gloriose: delinquis ambitio
Correctio se. Quarta Correctio: q̄ tollit qđ dictū est: ꝛ p eo qđ magis idone
um videꝰ reponit. vt nisi hęc fecisset: immo excogitasset: nullā su-
Distinctio spitionē incidisset. Quinta. Distinctio: q̄ diuersa diuerso verbo cō-
cludit. vt pp'lis romanꝰ numantiā deleuit: carthaginē euertit: corin
Coniunctio. thum disiecit. Sexta. Cōiunctio: quę interpositiōe verbi supiores
partes cōplectit ꝛ inferiores. vt formę dignitas/ꝛ morbo defloresꝫ
Adiunctio cit: et vetustate. Septima. Adiunctio q̄ aut ꝓncipio: aut fine ver-
bum collocat. vt defloreſcit formę dignitas: aut morbo: aut vetu
Dissolutio state. Octaua. Dissolutio: q̄ cōiunctionibꝰ verborū e medio subla
tis/separatis ꝑtibus efertur. vt clamoribꝫ/vlulatibꝫ: ędes resona
Circūitio bant. Nona. Circūitio: q̄ rem simplicē assumpta circūscribit elo-
cutione. vt Scipionis virtꝰ carthaginis opes perfregit. Decima.
Trāsgressio Transgressio: q̄ verborū ordinē ꝑturbat. vt iustabilis in istis plu-
Superlatio rimum fortua valuit: ꝛ fecisse tuū meo animo. Undecima. Su-
platio q̄ agēdi minuendiue causa supat veritatē. vt Sermo melle
Intellectio dulcio:. Duodecima Intellectio: cū res tota de qua ꝑte/aut de to
to pars cognoscit. vt Sum illę te tibię nuptiales a scelere arcebāt:
ꝛ ostenta mihi diuitias tuas: cū annulū tm̄ ostētas. Tredecima
Permutatio Permutatio: q̄ aliō ꝓbis/aliud sniā demōstrat. vt lupꝰ ē i fabula.

De reliquis verborū exornatiōibus sententijs admixtis. Capitulum. XX. Dis.

Unt ne alię verborū exornatiōes? Ma. Sunt. Dis.
Ratiocinatio. q Quę? Mag. Prima ē Ratiocinatio: cū ipsi a nobis ratio
nē exposcimus. vt in re militari ꝛ medica itidē res se habet.
Quo cū dux ꝛ medicus antichor/eo melior credit. vsu cū ꝛ ꝓsue
tudine qui victoriā ꝛ salutē parere ꝓsueuerūt/optime norūt. Se-
Sententia. cunda Sententia: q̄ quid sit vel esse oporteat in vita expositiōe so-
la/vel ratiōe ꝛ ꝓbatiōe ostēdit. vt domat omia virtꝰ. Tertia Con-
Contrarium trariū: q̄ alterū ex contrarijs facile cōfirmat. vt qui nō suis hostib⁹
Membrum. quō alienis cōsulet? Quarta Mēbrū: q̄ res breuiter absoluit/si-
ne sententię ꝓfectione: dū alio mēbro orationis excipiatur. vt Tu
is dolor/alienis ludibrio/tibiꝑsi dedecori eras. Quinta Cōple-
Complexio xio: quę period⁹ ꝛ cōtinuatio appellat. ꝛ hęc sententię cōtrario/ꝛ cō
clusioni tm̄ cōuenit. Sexta Compar: q̄ membra habet pari saltē
Compar quātitate syllabarū. vt Audacia Alexādro gloriā cōparauit. Sa
Exclamatio. pientia Platoni laudez vēdicauit. Septima Exclamatio: q̄ rerū
atq; personarū cōmemoratiōnē faciens in significatiōnē doloris
prorumpit. vt si parietes nostri loq̄ possent vel reddere viuas vo
ces: patres nostros intueremur: dicerēt vrbem ꝑclaram nos oppꝫ

ſam ⁊ ſubiectā reddidiſſe. Octaua Contentio: q̄ ꝓꝛ̄ſ ſententijs Contentio
oratiōnē cōficit. vt Uirt⁹ ⁊ litterarū ſtudia difficiles adit⁹/exitus
vero facillimos afferūt. Nona Occupatio: cū dicim⁹ nos ꝓterire Occupatio
aut nō ſcire id qō maxime dicimus. Et hac quidē vtemur: cum res
plana fieri nō pōt: vel ad nos nō ptinet: vel dū longā rem effugere
volum⁹. vt Nō dicā te vrbis noſtrę hoſtē: oēs bonos inſectari: et
qō ad te nō attinet ꝓteribo/tēplū te religiōis ⁊ vrbis huius caput
euertiſſe. Decima Permiſſio: q̄ eſt cū dicendo aliquā rem toti alicu Prætermiſſio
ius voluntati cōdonare videmur. vt Cū ꝓter animā nihil mihi
relictum ſit: vos ea vti libet vtamini. Undecima. Dubitatio: cum Dubitatio. ⁊
q̄rere videā oratoꝛ qd poti⁹ aut potiſſimū dicat: vt Quē te moꝛbꝫ
tuis appellem/neſcio. Duodecima Definitio: q̄ ꝓprias alicuius cō Definitio
plectitur poteſtates: vt ita eſt mot⁹ ani ad exercēda peccata. Tre-
decima. Tranſitio: q̄ cū breuiter oſtēdit qd dictū ſit: paucis etiam Tranſitio
qō ſequit demōſtrat. vt Mea in Cęſarē fidē cognoſcitis: nūc eius
in me ꝓfidiā accipite. Decimaquarta. Expeditio: q̄ rōibꝫ pluribus Expeditio
enumeratis qbꝫ aliq̄ res fieri vl nō fieri potuerit/cęteręq tolluntur
⁊ vna relinq̄t. vt Sic nec abvxore/q̄ amoꝛe ⁊ pietate ꝓpedita erat:
neca nepote/q̄ i bello interfect⁹: domi a crudeliſſimo liberto moꝛs
illata ē. Decimaquinta: cū ſcz dictis aliqbꝫ/ qō conceptū eſt in animo Præciſio
audientiū relinq̄tur. vt tu hęc audes dicere: q̄ nuper alienę domui
nō auſim dicere. Et tantū de verboꝝ exoꝛnationib⁹. Ad ſententia
rum coloꝛes nos conuerramus.

De ſentētiarū coloꝛib⁹. Capi. XXI. Diſ.

Ui aut quot ſūt ſentētiarū coloꝛes? Ma. multi. Prim⁹
q eſt Diſtributio: cū res ⁊ perſonę ⁊ negocia certa diſpertiūt. Diſtributio.
vt qbus rei publicę bonoꝛ cureſt: ꝓmia ꝓfuti pęnas ſce
leribus ꝓpendite. Secūdus Licētia: cū apud eos quos vereri de
bemus aliq̄d audacius ꝓferim⁹. vt Quod oīb⁹ ludibꝛio eſtis: nō Licentia
ab re cenſeo equiſſimi patres. cęteręq ne quē tum offendam⁹ ſtatim
ſubiungim⁹: Hic ſapientiā veſtrā inquiro. Terti⁹ Diminutio: cū Diminutio
aliquid ineſſe nobis nature/foꝛtunę vel induſtrię ratiōe leuamus.
vt Cū ſūma vigilantia foꝛtunę cōmoda animiq̄ bona a parēt⁹
mihi ⁊ natura cōdonata/cōſequi ⁊ tueri ſtuduerim: mediocriter
ex his ne nimium dixerim/cōſecutus ſum. Quartus Deſcriptio q̄ Deſcriptio
rerū conſequētiū ſpicua et lucida cū grauitate ptinet expoſitiōez
vt miſtuꝛ iudices capitis reū dānabitis: vt fera vruculēta vos ci-
ues vt timeo vaſtabit: quare iudices ſaluti oīm ⁊ honoꝛi nro cōſu
lite. Quint⁹ ē Diuiſio: q̄ rem ſemouēs ab re vtrāq̄ abſoluit ſubie- Diuiſio
cta rōe. vt Duę ſūt res q̄ pūt boies ad turpe cōpendiū cōmouere:
inopia aut auaricia. Te auarū in fraterna diuiſione cognoꝛam⁹:
inopē atq̄ egētē nūc videm⁹. Sext⁹ Frequētatio: cū res i tota cā Frequētatio
diſperſę in vnū locum cogūtur: quo grauioꝛ/acrioꝛ ⁊ criminoſioꝛ

oratio sit. vt Hunc iudices liberare cupitis: improbus em̄/ pecu-
Expositio lans/impius/superbus ⁊ intolerabilis est. Septimus Expositio:
cum in eodē loco manem⁹ ⁊ aliud ⁊ aliud dicere videmur: eandē
tn̄ rem aut de eadē re cōmemorādo/ ꝓnūciando vel tractando di-
cimus: ꝑ eadē re ꝓpositionē/rationē/cōprobationē/cōtrariū/simi-
Cōmoratio le ac cōclusionē afferentes. Octauus Cōmoratio: cū in eodē loco
firmissimo quo tota res continetur īmoramur diutius: ⁊ in eundē
locum redim⁹ sępius. Et eo vti maxime cōnenit: qm̄ boni orator⁊
Similitudo propriū est. Nonus Similitudo: quę traducit ad rē quāpiam ali-
quid ex re dispari sil'e. vt hyrundines ęstiuo tpe ꝑsto sunt/ frigore
pulsę redeūt: ita falsi amici sereno tpe fortunę adueniūt: ⁊ cū hye-
Exemplum mem infortunij viderit/ oēs recedūt. Decimus Exemplū: ⁊ ē ali-
cuius facti vel dicti cū certi auctoris nomie ꝓpositio. Et eisdē mo-
Imago dis quibus similitudo sumit̄. Undecimus Imago: ⁊ est formę cū
forma quadā similitudine collatio/laudis vel vituperatiōis cau-
sa facta. vt ibat in ꝑliū corpore tauri validissimi: ⁊ impetu leonis.
Effictio Itē. Tāq̄ fera vrsa ⁊ īmanis draco serpit ꝑ forū. Duodecim⁹ Ef-
fictio: cū facies corporis verbis describit̄. vt erecta fronte/ludibū-
Notatio dis oculis/aduncis naribꝫ/sparso ore gestit. Tredecimus Nota-
tio: Cū alicui⁹ natura certis describit̄ signis. vt cū gloriosi cuius-
Sermocina- dam militis iactātia cōmemorat̄. Decim⁹ quart⁹ Sermocinatio:
tio. cū alicui⁹ ꝑsonę sermo cū ratiōe dignitat⁊ attribuit̄: quo senes par-
ci ⁊ grauitate/ioco ⁊ ludo iuuenes cōmemorant̄: Decim⁹ quitus
Confirmatio Conformatio: cū aliqua q̄ nō adest ꝑsona vl' res muta ⁊ informis
vel eloquēs ⁊ habēs formā ītroducit̄. vt si Scipio reuiuiscat dice-
Demōstratio ret: ego vrbi pacē peperi/ vos bella ꝯcitastis. Decim⁹ sext⁹ Demō-
stratio: cū res ī verbis exprimit̄ vt geri negociū ⁊ res añ oculos ef-
ferri videat̄. vt tela emittūt: gladijs comin⁹ certāt. Decim⁹ septim⁹:
Breuitas Breuitas: cū res necessarijs tm̄ verbis expedite dr: ⁊ adhibēda est
Significatio sępe cū tp̄s nō sinit cōmorari. Decim⁹ octau⁹. Significatio: q̄ pl⁹
in suspitiōe relinquit q̄ positū est ī orōne. vt q̄esce tu cui⁹ pater cu-
Contentio bito se emungere solebat. Itē. multi iacēt gracci. Decim⁹ non⁹ Cō-
tētio: q̄ ꝯtra referūtur ī gn̄e. vt vos hui⁹ incōmodis luget⁊: ille rei-
publicę calamitate lętat̄. Hi sūt colores q̄bꝫ (⁊ si nō oīb⁹ saltē ali-
quibus) vti debet orator ꝑ necessitate causę. In his em̄ tāq̄ in or-
namētis elocutiōis nostrę suauitas ⁊ grauitas plurimum cōsistit:
Nūc aūt ad extremas orōis ꝑtes sermo noster accōmodabit̄: q̄ nō
orationē ipsā/ s̄z aliq̄d ei extrinsecū. i. enūciationē ⁊ ordinē respici-
unt. Et primū de ꝓnūciatione: postremo de memoria dicemus.

De ꝓnūciatiōe penultima ꝑte orōis rhetoricalis. Capitulum XXII. Dis.

Pronuncia- Uid est Pronunciatio? Mag. Est ꝟborū digna ꝓlatio
tio quarta orationis q reb⁹ ⁊ sensibꝫ: moderatione vocis/ vult⁹ ⁊ corporis acco-

modata: nihil turbide barbareq; proferens: syllabaꝝ mēsura ⁊ eorum legitimo accentu seruato. Dis. Pñt ne huius dari pręcepta quibus vitia ꝯtia euitant? Mag. Possunt. Uñ in primis maxime oris nostri vitia emēdanda sunt. Dis. Quo pacto? Mag. Ut lingua ⁊ ore magis q̄ꝫ labijs ⁊ dentib⁹ loquamur: apto et leui labioꝝ motu: nō ꝓfusis/distentis/proiectisq; rictib⁹/vel inflatis ⁊ frendentibus faucibus. Neq; hiante vel anhelāte spiritu: nec īmanitate vocis: aut tortura labioꝝ cū sibilo ⁊ stridore dentiuꝫ. Labia etiam lambere aut mordere pueriles ineptię sunt. Supino nimis aut eleuato vultu vel defixis in terrā oculis: nec inclinata ceruice ⁊ dimissis supcilijs ꝓnūciandū est. Eradēda aūt prout sermo deposcit vetecūdia ⁊ emasculanda frons est. Sic em̄ vox ⁊ gest⁹ suę semp cause cōuenire videbunt: ipsa quoq; oratio a pronunciante sanguinē ⁊ vitā accipe cōprobat. Cū itaq; orationē inuentā atq; vt p̄mimissimus ornatā ꝓnūciare voluerimus: principio depressa voce/q̄ tñ possit audiri/dicem⁹: ne lędant arterię si anteq̄ꝫ vox bene ꝑmulsa est acri clamore cōplent. Cōueniet aūt in ꝓgressu lōgis interuallis vti. his em̄ spūs ⁊ vox recreat. Paulatim autez ⁊ sensim spiritū animūq; intēdere debemus. Deinde in narratione vocē eleuabimus mediocriter. In diuisione augemus/cōtinuū clamorez omittētes. Aliqñ tñ cōmutationes gratę auditori sunt/⁊ vocē cōseruāt. Uitare etiā oportet voces acutas: ⁊ exclamatiōes nimis attenuatas. In clamore etiā ea vox vitāda est q̄ illiberale q̄ddā habeat: ⁊ ad muliebris poti⁹ vocis orationē q̄ꝫ ad virilē dignitatē dicēdo accōmodata sit. Cū vero sermo in dignitate est: plenis faucib⁹ sedatissima ⁊ depressissima voce vti cōueniet. Si aūt ī demōstratione sermo est: voce paululū attennuta/crebris interuallis ⁊ diuisionib⁹ vti oportebit: vt ipsa ꝓnūciatione eas quas demonstram⁹ res inserere animo auditoris videamur. Cū aūt in narratiōe fuerit sermo: vocū varietate opus est: in quo quodq; gestū sit ita narrari videat/factum celeriuscule dicemus. Deinde modo acriter/tunc celeriter/męste/hilariter in omnesq; partes nos cōmutabimus: si q̄ inciderint in narratione dicta/rogata/vel rñsa diligēter animaduertamus: vt oīm personaruꝫ sensus atq; animos exprimamus. Sin erit sermo ī iocatione: leuiter/tremebūda voce/cum parua significatione risus/sine vlla suspitione nimię cachinnatiōis nobis agendū est. Cū aūt cōtendere oportebit: vocem iungere ⁊ torquere sonuꝫ: ⁊ celeriter/clamore verba conficere nos decebit: vt vim quandā orationis vociferatio habere possit. In clamatiōibus autem clarissima voce ⁊ longo spacio vtemur. In cohortatione voce attenuatissima: leui sono/⁊ ęquabili ⁊ cōmutationibus crebris vtēdū est. In cōquestione voce depressa inclinata sono/crebro spacio/longo interuallo/magnis pronūciationib⁹ oratio ꝓnūcianda est. Nō autem tm̄ oris vitia/sed ⁊ corporis quoq; ęuitanda sunt.

Oris gestus expressio

Cautele in ꝓnunciando.

Corporis gestus expressio.

Dis. Et que sunt istec? Ma. Seruādus est in vultu pudor: ꝛ acrimonia: ꝛ in gestu venustas: ne haud histriones/aut viles operarij esse videamur. Cū igit sermo in dignitate ē: stātes in vestigio leui dextre motu loq oportebit: hilaritate/tristicia/mediocritate/ꝛ grauitate vultus ad sermonis sententias accōmodata. Si aūt in demōstratione sermo erit: paululū corp⁹ a ceruice demittam⁹. Si in narratiōe: vult⁹ quandā significare decebit hilaritatē. Si vero ptēdimus: brachio celeri/mobili vultu/acri aspectu vtemur. Itē applausione pedis dextri: plectione brachij/acri ꝛ defixo aspectu vti oportebit. In questione/femineo plangore ꝛ pturbato vultu. In cohortatione: tardiori oratione et miserabili et humili gestu vtendum est. Hec autem qnarum in aīo auditoris efficiant/luce clarius patet. Nec ab euāgelisantib⁹ neglectui dāda sunt: si diui Augustini institutiones/quas in quarto de doctrina christiana tradidit libro/seq fas est: que illic clarius inspiciant. Augustinus

Dis. Et ego quidē facile dictis tuis assentio. Sed ne in his diutius i morat⁹/reliq silētio trāseas: ad memorię pcepta sermonē vertas.

De Memoria Ca. XXIII. Magister.

Memoris

Memoria nūc ordo pcepta ministrat. Quāquidē cōstatē naturalē: sed arte adiuuari posse nō dubiū est. Hec autem ars breuib⁹ preceptis/sed magna exercitatione formatur.

Dis. Precepta tradas: exercitationē ego adiciā. Mag. Memorari volēs: locos/imagines/earundē ordinē/dispositionē atq collationē habeat necesse est. Loca q̄dē q̄b⁹ id cui⁹ reminisci volue rit veluti chartę inscribat. Imagines ꝛ earūdē dispositionē ꝛ collationē q̄b⁹ ceu litteris scribat. Ordinē ꝙo: vt qō primū posteriusue pronūciare voluerit/distinctū inueniat.

memorāmur loco
Imaginibus
Ordine.

Dis. Unde āt ꝛ q̄les assumēdi sunt loci ꝛ imagines? Mag. Omni ꝓfusione hui⁹ rei postergata: locū/imagines/atq earundē ordinē incōfusum lr̄is viginti cōplectamur: seruato earūdē ordine naturali. vt a b c d e f g h ꝛc. Harū q̄libet q̄nq ptineat dictiōes fm numerū ꝛ ordinē vocaliū: que sunt: a e i o u. In pma syllaba si dictio a cōsonāte incipiat. aut in secūda syllaba si a vocali initiū sumat: in his tanq in locis singule imagines a singulis syllabis incipiētes q̄uiescūt.

Imagines

Imagies aūt sunt q̄ p has dictiones significāt. In q̄busdā ꝙo lr̄is assumūt nōnulla nota vulgaria: eo q̄ latine ab his lr̄is icipiētia (ꝛ isignes) aliquas imagines significātia facile reperiri nō possent. Accipit⁹ si mil⁹ quustos p custos. Quas oēs cū ordine q̄ posite sunt memorię cōmēdauerimus: ea quoq reminisci placuerit hoc pacto inscribam⁹/vt eaq cōpatiōes cū ꝓprietate imaginis cui inscribēda sunt considerem⁹. Veluti si regulas iuris in sexto decretaliuz ordine q̄ posite sūt recitare q̄s voluerit: imaginib⁹ eas inscribat eo mō. Pri mā q̄ē: Beneficiū eccl̄iasticū sine istitutiōe canonica nō pōt ob-

Exemplūme morie localis

tineri/primę imagini assignabimus. ꝓsiderãtes aliquẽ abbatẽ nobis notũ nõ canonice institutũ ꝛc. Secũdã ḡ est: Possessor malefidei vllo tpe nõ ḡscribit/secũdę imagini inseremus: imaginãdo apr̃ũ: quẽ cũ lupus ó spelũca sua exire iuberet/obiecit possessionẽ. rñdit aper: possessor malefidei ꝛc. Pari mõ sequẽtes sequẽtib⁹ inscribam⁹ imaginib⁹. Multo aũt ꝑ hac re ꝓsequẽda adiumẽto nobis erit: si humanarũ rerũ expientiã ꝛ naturas nouerim⁹. Sic em facile nobis cõpationes occurrere possunt: ḡ ꝑ ꝓtrariũ sumẽdę sũt. Oportet em nõ tm firma/verñetiã celeri comprẽbensione res naturasq; ꝓcipere: vt ꝛeorũ ḡ a nobis iuẽta sunt ꝛ ḡ ab aduersario in agẽdo cõtrectata sunt/reminisci possim⁹. Alia de cõfortatiõe memorię naturalis in tractatu nr̃o speciali latius videri põt. Te aũt assiduo exercitio/augi laborẽ vigilãti studio his ĩtẽtũ esse oportet si fructũ cõsequi volueris. Vale ꝛ ḡ alia ex me volueris/pete.

Exemplum Memorie artificialis siue localis.

	1	2	3	4	5	
1	Abbas	aper	apis	astrologus	agnus	5
2	Balneator	begutta	binder	bõbardus	buccinator	10
3	Cardinalis	cesar	chirurgus	cocus	cursor	15
4	Dapifer	demon	dimicator	doctor	dux	20
5	Edax	elephas	episcopus	exorcista	equus	25
6	Faber	fenisseca	figulus	fossator	furnarius	30
7	Gardeanus	geometer	gigas	gougler	gugẽgoucb	35
8	Hartmañ⁹	helias	hypocrita	bostiarius	buss	40
9	Janitor	iesus	institor	iob	iudas	45
10	Kãtẽgiesser	kegler	kurſzner	koler	kupferſmid	50
11	Lapicida	legatus	lictor	lotrix	luſor	55
12	Macellari⁹	medicus	miles	molẽdinari⁹	musicus	60
13	Nauta	necromãtic⁹	nisifer	notarius	nũmulariuſ	65
14	Orator	obsterrix	officialis	ortogꝑbus	bortulanus	70
15	Papa	pedagogus	pictor	poeta	pugillator	75
16	Quadriga	quęstor	quiſculari⁹	qõlibetari⁹	quuſtos	80
17	Raptor	regina	ribaldus	rotarius	ruſticus	85
18	Sacerdos	serpens	ſimeon	ſocrates	ſutor	90
19	Tabernari⁹	teſtator	tyrãnus	tornator	tutor	95
20	Vates	venator	vigil	vogler	vulpes	100

Li. III. Tractatus. II. De Epistolis condendis. Ca. I. De Epistolarum diuisione. Discipulus.

Estat vt de cōdendis scribēdisue Epistolis formā tradas/
r Ma. Faciam ac lubens. Sed pręmonuisse oportet: epistolarum quasdā esse diuinas: quasdā vero humanas. Diuinas q̄dē voco: ī quibꝫ fidei mysteria/religionū cerimonię/dei cultus/morū atq; virtutū semīaria exprimunt̄: ⁊ vitiorū radices euellunt̄. vti est videre in epistolis sctōꝝ Pauli/Hieronymi/Augustini/Cypriani/Bernardi et Senecę philosophi moralissimi: atq; alioꝝ pluriū huiꝰ ordinis hoīm. Hūanarū ꝟo q̄dā Grauis: Cōsolatoria: Amatoria; Cōmēdatoria aut Hortatoria ē. Dis. Grauē quā dicis? Mag. Eāipsam q̄ ardua difficilia atq; noua quotidie accidētia ꝯtinet. vtputa q̄ belli/aut pacis tpe e castris dat̄ ad vrbē: aut ecōuerso. Cōsolatoria: qua amicoꝝ mortē/calamitatē aduersamue fortunā ꝟbis ꝯsolatorijs demulcemus. Cōmendatoria: q̄ amicū aut familiarē/notū vel ignotū alteri cōmēdamus. Amatoria: q̄ verb̄ petulātibꝫ amorē alteriꝰ in nos ꝯcitamꝰ. Hortatoria: q̄ de rebꝫ nostr̄: vtputa agris/pecoribꝫ aut frumētis scribimꝰ: aut filios nr̄os/sodales/discipulos ac cęteros ad mores/studia/ad laudē cohortamur. Pręter hęc aūt mlt̄a alia sūt epl̄arū gn̄a a Mario Philelfo ęloq̄ntia p̄clara/ad octogenariū vsq; numeꝝ digesta

Epistole diuine

Humane.

Grauis

Cōsolatoria.

Amatoria

Cōmendatoria.

Hortatoria

Marius Philel.

De Partibus epistole. Ca. II. Dis.

Partes epl̄e.

Ex quot aut quibus partibus Epistola cōsicit̄? Mag. Ex quinq;: q̄ sunt Salutatio: Exordiū: Narratio: Cōclusio: ⁊ Suprascriptio. Salutatōe q̄dē epistola ꝯstat: vt animꝰ eius ad quē scribimus p̄paretur ad ꝑcipiēda ea q̄ desideramꝰ. Exordio sil̄r: ⁊ vt cām ad scribēdū mouētē explicemꝰ. Hoc aūt qꝛ etiam in narratiōe fieri pōt/nō in oībꝫ epl̄is exordia ponimꝰ: nisi magna q̄dā negocia tractare aut tractāda velimꝰ. Narrationē ꝟo epistola oīs cōtinet: q̄ ostēdimus q̄d ab alijs fieri volumꝰ: aut quod factū sit demōstramꝰ. Cōclusionē aūt: vt de loco ⁊ tpe datę epistolę certior fiat recipiēs. Suprascriptionē ꝟo: vt ⁊ is q̄ defert cui p̄sentare debeat/⁊ is ad quē defert̄ an ne aperire liceat cognoscat.

De Salutatione. Ca. III. Dis.

Forma salutationis

De salutatione cōficienda primū dicas. Mag. Salutationes varie a varijs ponunt̄. Sꝫ si eā ex arte struere libeat: p̄mū nomē tuū. deinde nomen dignitatis aut officij tui in ntō casu. tertio nomē eiꝰ ad quē. ⁊ demū nomē officij aut dignitatis eiusdē in dtō casu ponas: cū additione clausulę: Salutē plurimā dic̄: vt Gregoriꝰ Reisch artiū Magister Friderico Ep̄o Augu

stenst. S. P. D. Assentationis vero cā aliud inoleuit: vt sęz inferiores scribētes superioribꝫ/noīa sua postponāt: nec salutē/sꝫ subiectionē aut famulādi promptitudinē loco salutis ponāt. vt reuerēdissimo in christo pī ac dño/Friderico Augustēn. ꝑsuli Gregorius Reisch artiū Magister ad ꝙuis mādata se spondet ꝓmptissimū. Id aūt doctiorꝫ aures nedū fastidiūt: sꝫ etiā abhorrēt vehemēt.

De Exordio. Capi. IIII. Magi.

Exordium.

Xordio autē (si res expostulat) ꝑmissa salutatiōe vtimur: i quo eū ad quē scribimus attentū/docilē z beniuolū facere curamꝰ: vt q̄ scribimꝰ legat z admittat. Quibꝰ aūt partibꝰ aut vnde efficiat: in superioribꝰ digestū est. Dis. Uerū q̄dez: sed de Narratione quid dicis?

De Narratione. Ca. V. Magister.

Narratio

Reparato eius ad quē scribimꝰ aio/si q̄d ab eo fieri volumus: aut nos aliosue fecisse indicare libeat: ꝑm epl'ę genꝰ z naturā subiungemus. vt si sit epl'a grauis: de bello/pace aut republica ꝛc. facimꝰ mētionē. Ita z i alijs: ꝑm ea q̄ in ꝓmo capite huius dicta sunt/faciēdū pariformiter. Olim aūt dictorū exēpla ꝓbatissima sunt apud Gasparinū pergamēsem: Marīū Phi lelfum: z eloquētię patrē Marcū Tullīū Ciceronē: quibꝰ te daturum operā velim q̄ maximā. Nihil em̄ in scribendo tam clarū aut promptū facit/q̄ diligēter legisse eos qui bene/limate terseq̄ scripserūt. ab alijs ꝓo vt a labe atq̄ pnicie ingenij fugiendū est.

De Conclusione. Ca. VI. Magi.

Conclusio

Arrationē (quę vt diximus petitionem cōplectitur) sequit terminus z cōclusio epl'ę: quę tribus constare debet: persona/loco z tepe. Dis. Quō personā? Magi. vt si vni scribimus: dicamꝰ/vale. si pluribꝰ: valete. z me cōmēdatū suscipe/vel suscipite. Sis felix nostriq̄ memor. Uale diuq̄ viuas. Da operam vt valeas. Uale z me ama. Uale militię decꝰ: lr̄arū ornamētum. z sic de similibꝰ. Disci. Qualiter epistola loco cōcluditur?

A persona

A loco

Ma. hoc mō. vt dicat. datū vel datę. raptū vel raptę vel raptim Romę aut Friburgi vel Argentinę. ꝛc. Dis. Tempore aūt quō concludis? Mag. Ut diē/menses anni in quo scribimus ponamus. vt vicesima Nouēbris anni Millesimi quingentesimi secundi. aut decimoquarto Kalēdas Marcias. quarto idus Aprilis. pridię nonas Septēbris. Dis. Uñ ista assumis vocabula? Magi. Ab antiqua Romanoꝝ obseruatione. Latini nāq̄ quēlibet mēsem in Kal. Nonas z Idus diuidunt. Pria em̄ die cuiuslibet mēsis/pōtifex minor cōuocata plębe/quot dies a Kalendis ad Nonas supessent pnūciabat. Uñ hęc dies ꝺ nomen Kalēdęa καλεω grecovocabulo accepit, valet enim idē quod/voco. Dies aūt vl'

A tempore

Mensis diuisio

Kalende

Pridie Kal' tima mensis precedentis pridie Kalendas: quasi primo die ante Kalendas. qui vero ante hūc/tertio Kalendas dicit: q sit terti⁹ a Kalendis. ⁊ sic de alijs diebꝫ ordine retrogrado ascendēdo: donec ad idus deuentum fuerit. Dicit aūt Idus ab idus: qd est diuido: qr is dies mensem diuidat. Dies aūt hūc sequēs in ascēsu/nō secūdo idus/sed pridie idus dicit. sequēs tertio idus. ⁊ sic de alijs donec ad nonas ꝓgressum sit. Nonę autem dictę sunt: qr ab eo die ad idus semp nouē dies sunt. Alias rōnes illoꝝ nominū consulto libuit pręterire. Dis. Quot aūt nonas/idus aut kalēdas singuli mēses habēt? Mag. Januarius/Februarius/Aprilis/Junius/Augustus/Septēber/Nouēber ⁊ Decēber quattuor habēt nonas. Martius: Maius: Julius ⁊ October sex nonas habent. Singuli aūt octo idus tenēt. Januari⁹ decimaquarta die Decēbris kalendas suas finit. Februari⁹ decimaq̄rta Januarij. Martius. xiiij. Februarij. Aprilis. xvj. Marcij. Maius decimaquarta Aprilis. Junius decimasexta Maij. Juli⁹. xiiij. Junij. Augustus. xvj. Julij. Septēber. xiiij. Augusti. October decimaquarta Septēbris. Nouēber. xvj. Octobris. Decēber. xiiij. Nouembris. Sic patet: q in Februario post idus dicimus: decimosexto kalēdas Marcij. qd quidē verū est in anno cōi. in anno vero bisextili/ qr tūc Februarius habet vigintinouē dies: post idus dicim⁹: decimoseptimo kal'. Marcias. Ut aūt ea q̄ diximꝰ dillucide ītelligas/sit Marcius nobis exēplo. In cuius/sip̄ma die litteras dederis: scribas kal'. Marcij. si secundo: sexto nonas. si tertio: q̄nto nonas. si quarto: quarto nonas. si quinta: tertio nonas. si sexta: p̄die nonas. si septīa: nonas marcij scribas. Si octaua: octauo id⁹ marcij. si nona: septimo id⁹ marcij. si decima sexto idus ⁊c. Si vndecima: quinto idus. si duodecima: quarto idus. si tredecima: tertio idus. si decimaq̄rta: pridie idus. si decimaquinta: idibus marcij scribas. Si decimasexta. xvij. kalen. aprilis. si decimaseptīa. xvj. Kalendas aprilis: ⁊ sic de alijs in numero kalendarū descendendo donec ad vltimū eius diem ꝑueneris: in quo p̄die kal'. aprilis scribas. Ita pariformiter ⁊ in reliquis mensibꝫ faciendū. Eo tm̄ admonito: vt nonas ⁊ idus a mēse in quo sunt: kalendas vero omnes primis demptis/a mense sequēti denominabis. Nec secūdo nonas idus aut kalēdas/sed pridie nonas idus ⁊ kalēdas dicendū est. Dis. quid aūt hoc est qd in superioribꝫ q̄rto kalēdas marcias/⁊ nō marcij dicebas? Ma. qr pro genitiuis mēsium ꝑuenuste possessiua ponunt. vt dicamus pridie kalēdas Marcias Apriles: Maias: Junias: Julias: Augustas: Septēbrias: Octobrias: Nouēbrias: Decēbrias: Januarias: Februarias. Noīa autem kalēdę nonę idus nō mō in abltō/verūetiā in actiō ponere cōuenit/p̄ponēdo p̄pōnē ad. vt ad octauū id⁹ Januarias ad me dedisti litteras. aut in genitiuo: vt pridie kalendarū Marcias.

Idus

Mensium kalende idus et none

Exemplum

Pridie Idus None

De Suprascriptione. Ca. VII. Dis.

Quibus cōpletur Suprascriptio? Mag. Nomine ꝛ titulo dignitatis ꝓprio eius ad quē scribimus. Debent autem omnia in datiuo ꝛ actō poni. Dis. Titulos statibus attribuēdos subiunge. Magi. Romanū pontificē: sāctissimū/beatissimū dñm nostrum Pontificē maximū: summū sacerdotem ꝛ patrē clemētissimū dicemus. Cardinales: Patriarchas: archiepiscopos cęterosq; episcopos maiores reuerendissimos dicimus. vt reuerendissimo in christo pr̄i ꝛ domino dño. N. sacro sāctę Romanę ecclesię Episcopo p̄sbytero: aut diacono: Cardinali ꝛc̄. Episcopos minores: Abbates et apl̄icę sedis Protonotarios reuerendos dicimus. vt reuerendo in christo patri ꝛ domino. N. apl̄icę sedis protonotario/dño suo colēdissimo ꝛ obseruantissimo ꝛc̄. Attamē nomini ꝓprio dño/ pręponi nō deberet. abusus tñ contrarium vbiq; habet. Alios inferiores venerabiles ꝛ honorādos dicimus. vt venerabili vel honorādo. N. Canonico eccl̄ię. N. Imperatorē ꝛ Regē īuictissimū/gloriosissimū: serenissimū: ꝛ imp̄atorem semp̄ augustū dicimus. Duces: Principes: Marchiones illustrissimos/potentissimos. Comites v̄o Barones: generosos: illustres: inclytos: ꝛ pręstantissimos dicimus. Equites auratos magnanimos: ac strenuos dicimus. Cęteros validos: fortes: nobiles appellamus. Ciues prudentes: sagaces: industrios ꝛ integerrimos dicimus. Theologos diuinarū litterarū interpretes. sacrarum litteraꝝ/sacrę paginę/sacrę theologię magistros doctores: ꝓfessores: eximios celeberrimos: Juriscōsultos. eximios: spectatissimos: meritissimos: consultissimos: egregios: iuris pontificij/sacrarū legū: aut iuris vtriusq; doctores appellamus. Medicos prudentes philosophię ꝛ medicinę īterpretes doctores et philosophos peritissimos dicimus. Poetas vates: musarū alumnos: lauro insignes: hędera decoratos: Apollinis interpretes: ornatissimos: eloquētissimos: facundissimos nominam⁹. Oratores: disertissimos: facundissimos noīam⁹. Artiū magistros: acutissimos disertissimos: bonarū artiū studiosissimos īterpretes appellam⁹. Fęminas autem decus pudicitię: castitatis exemplum pudicissimas/castissimas/honestissimas/matronas et dominas dicem⁹. Hęc summarie dicta sufficiant. Nam assentandi/adulandiue causa hęc omnia ita variata cernes: vt perpaucos reperire possis qui nō titulos superiorum inferioribꝰ attribuāt. Uale. ꝛ in his finem Triuij statuendum agnosce.

Suprascriptionis forma

Titulus statuum

¶ Finis Rhetoricę. sequitur typus Arithmeticę.

TY
PVS A·
RITH
ME
TICAE·
BOETIVS
RAS
TAGO
PY

Liber quartus de Quadruuij rudimentis. Tractatus primus De quadruuij laudibus et diuisione. Caapitulum.I. Mag.

Quid habes fili: ⁊ cur ab imo pectore alta trahis suspiria? Nũ te grauant q̃ nuper accepisti Triuij principia: et cepti te penituit studij? Di. Nihilominꝰ. tãta ãt dulcedine sil' ⁊ iucunditate ex his animũ meũ delibutũ sentio/ vt nec vigilie occulos oppmãt: nec sermõis assiduitas aures obtũdat: nec oĩno vel lasciuientiũ societas/ aut q̃cunq̃ alia iuuẽtutẽ emollientia obsistere possint: quo minꝰ ⁊ quadruuij elemẽtis auidissimũ me auditorẽ exhibeam: si tu hunc laborẽ assumere dignaberis: sed ocyus vt hoc subeas te etiam atq̃ etiã rogo ⁊ hortor plurimũ. Mag. Rem cupis fili (⁊ si difficilẽ) scitu tñ dignissimã. nã teste Boetio rerũ eruditissimo: nemo vnq̃ in philosophie disciplinis ad pfectiõis cumulũ sine q̃druuio euadere potuit nulli sine illo recte sapiendũ: nulli deniq̃ recte est phanduz. ob id quisq̃s hoc p̃termiserit: omnẽ phie iam perdit doctrinam. qđ et demonstrationib' lucidissimis Nycholaus de Cusa Cardinalis in pmo quem de docta ignorantia p̃titulauit libro confirmat. Nam et ipse mathematicis adiutus disciplinis/ q̃dam arcana sacrorũ eloquiorũ multis ante hac abscondita penetrauit. Sed his (cũ ⁊ longiorẽ tractatũ ⁊ ingeniũ exercitatũ req̃rant) in aliud tempus dilatis/ qđ petis exordiamur. Tota vero ista disciplĩa quã Quadruuiũ Boetius nominat/ quãtitatẽ speculat': quãtitas vero ĩ magnitudinẽ ac multitudinẽ partitur. Rursus alie quidem per se. vt tria aut quattuor: alie vero ad alias referũtur. vt duplũ ⁊ dimidium. Magnitudines autẽ alie manẽtes sunt: motuq̃ carẽtes. vt triangulus: linea. Alie vero semper motę. ut octaua sphęra. Harum illam multitudinẽ q̃ p se est/ Arithmetica speculat'. Illam vero q̃ ad aliam refert'/ Musica contemplat'. Immobilis vero magnitudis noticiam Geometria: mobilis aũt Astronomia pollicet'. vñ ⁊ ab his quattuor hęc doctrina Quadruuiũ appellata est. Sũt enim vię quattuor ad vnũ finẽ (quãtitatis scz noticiam) perducentes. Dis. De prima igitur hoc vesperi paucis te absoluas.

Boetius. j. arithmet.

Laudat' quadruuium.

Nycholaus de Cusa.

Boetius.

Diuisio quadruuij.

Unde dictuz sit q̃druuiũ.

De arithmetice definitõe: noĩe inuẽtore: fine ac diuisiõe. Capitu. II. Mag.

Primã Quadruuij partem Arithmeticam appellamꝰ. Est aũt Arithmetica numerorũ doctrina. tractat em̃ de numero: quẽ gręci αριθμον arithmõ dicunt. vndec ⁊ hui sciẽtię nomen a primis eius inuentoribus inditum est. Arithmetica/ id ẽ sciẽtia de virtute numeri. αρετη ei gręce idẽ qđ virtꝰ: ⁊ αριθμοσ

Arithmetica

idē qd̄ numer⁹ latine significat. Dis. Quinā huiusce disciplinę extitere primi inuentores? Magi. Apud grecos eam p̄mus (vt aiunt) Pythagoras reperit: ⁊ in latinū eam prim⁹ q̄dem Apulei⁹ deinde Boetius trāstulerūt. Sed p̄termissis istis rem ipsaꝫ aggrediamur eo quo sequit̄ ordine. Primū quidē numerū in se suisq; p̄tibus ⁊ passionibus absolute ⁊ theorice: posthac ipsum ꝯctius ac magis practice cōsiderabim⁹. Demū nōnullas artis calculatorię perpulchras regulas adijciemus.

Pythagoras, Apuleius Boetius.

De Numeri definitione: ⁊ in numerū parē ⁊ imparē diuisiōe: ac earūdē p̄tiū descriptiōe. Capitulum. III. Mag.

Numerus Unitas.

Numerus est vnitatū collectio: vel quātitatis aceruus ex vnitatibus ꝓfusus. Est aūt vnitas qua vnaquęq; res vna dicit̄. Unitas aūt nō est numer⁹: sed principiū numeri. sicut magnitudinis punctū. Dis. In quot/aut quas numer⁹ sui prima diuisiōe scindit̄ p̄tes? Mag. In geminas: in parē videlicet numerū/ ⁊ imparē. Dis. Numerus par quis est? Ma. Est numer⁹ in duo diuisibilis ęqualia/vnitate nō media. vt. 4. diuiditur in. 2. et. 2. nulla vnitate media. Dis. Quid est qd̄ dicūt pythagorici: numerū parē in maxima paruissimaq; posse diuidi: maxīa quidē spacio/minima quantitate? Ma. Per spacium pariū numeri magnitudinē: p̄ quātitatē vero/ earundē volebāt significare multitudinē. Et vt hęc clarius intelligas/exēplū hoc animaduerte. 8. in. 4. et. 4. diuidit̄: nec in p̄tes maiores ab aliquo vnq̄ partitur: nec scd̄m minorē numeꝝ q̄ binariū/duarū scꝫ partiū naturali diuisione secat̄: ⁊ ita quo ad primū in spacio maxima/ ⁊ quo ad secundū in quātitate, diuiditur minima.

Numer⁹ par

Pythagoricum dictū exponitur.

De numeri paris diuisiōe: ⁊ ei⁹ p̄te numeri scꝫ pariter paris descriptiōe. Ca. IIII. Dis.

Par numerus in quot species partit̄? Ma. In tres. Nam quidam est numerus pariter par: quidam pariter impar: quidam v̄o impariter par. Dis. Numerus pariter par quis est? Mag. Est numerus qui in duo paria diuidi/ ⁊ rursus horum quodlibet in alia duo paria potest secari: vsq; dum diuisio partiū ad indiuisibilē naturaliter perueniat vnitatē. vt est numerus. 16. qui in. 8. ⁊. 8. et rursus. 8. in. 4. et. 4. q̄ rursus in. 2. et. 2 et duo in. 1. et. 1. q̄ est indiuisibilis vnitas partiūtur. Dis. Et quā ob causam is numer⁹ tali insignit⁹ est vocabulo? Ma. Quia ei⁹ p̄tes noīe ⁊ quātitate inueniunt̄ pares: ipsis etenī naturali ordīe dispositis ita sibijpsis respondēt: vt quota vna sit noīe/tanta reliqua sit quātitate. Ut ecce. 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. 128. in hoc ordine. 8 decimasexta p̄s est toti⁹ sūmę. s. 128. et tantā sedecimā cōtinet quā

Numer⁹ pariter par.

Ratio noīs.

titatē. ⁊ rursus. 16. sūmę totius ꝑs est. 8. ⁊ hāc ipsā. 8. ꝯtinet quāti tatē. Et sic idē eueniet de q̄buslibet reliq̄s ęque a medio distantib⁹ partibus. Sed hoc aduertendū: si pares sūt partiū dispositiones: nō vnū/sed duo sūt media inueniēda: in q̄bus hoc idē qđ in ꝑtib⁹ ęque a medio distantib⁹ cōtingit reperiri. vt in exēplo priori. Si vero partiū impares fuerīt dispositiōes: vnū reperit̄ mediū/qđ sibijp si noīe respōdebit ⁊ quātitate. vt. 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. In hoc ordīe 8. est mediū: octaua scz totius sūmę pars: quā quātitatē in seipso continet. Disci. Clarissime hęc ītelligo: nec in eius declaratiōe te morari ampli⁹ necesse est: ob id ad reliqua stilū vertas: ⁊ quis sit numerus pariter impar describas.

De numeri parit̄ īparis definitiōe. Ca. V. Mag.

n Umerus pariter impar ē q̄ in ꝑtes ęquales diuidit̄: ⁊ rursus hę ꝑtes cū sint numeri imparis/in ęqualia nō partiūtur. vt. 10. in. 5. et. 5. sz. 5. ī duo paria nō diuidūt̄. ptz igit̄ numerꝝ cui⁹ medietas ē impar/esse parit̄ imparē. Disci. Ne pigriteris: ⁊ vnde is numer⁹ hoc sortiat̄ nomē demōstrare. Ma. A suis ꝑtib⁹: q̄ cū noīe sint pares/quātitate sūt impares: aut si noīe sint impares/quātitate erūt pares. Qđ in subiecto facile erit videre exemplo. nā numeri pariter īparis. 18. ꝑtes sūt. 9. et. 9. quarū q̄libet a pari denomīatur numero: q̄ a dualitate. cū. 9. decēocto sit dualitas siue medietas. q̄ntitas ꝟo ei⁹ īpar ē: q̄ nouenaria. ⁊ rursus. 6. decēocto tertia ꝑs est. ecce impar denomīatio: q̄ fit a ternario. et quātitas quidē par est: q̄ senaria. sic ⁊ in alijs pariter impariū numerorum ꝑtibus est facillimū videre.

Numer⁹ pariter impar.

Ratio noīs.

De numero impariter pari. Ca. VI. Dis.

n Umer⁹ īparit̄ par q̄s ē? Ma. Est numer⁹ q̄ cū ī ęquales ꝑtes diuidit̄: rursus hę ꝑtes ī alias ꝑtes secāt̄: sz in istac ꝑtium diuisiōe nō vsq̄ ad vnitatē ī ęqua ꝑtitio ꝓgredit̄. vt. 24 in. 12. et. 12. ꝑtit̄. et rursus. 12. ī. 6. ⁊. 6. et ampli⁹. 6. ī. 3. ⁊. 3. diuidit̄: sed ampli⁹. 3. in ęqua nō secant̄. Et ob h̄ recte tale sortit⁹ ē vocabulū. Est em̄ par: q̄ in ęq̄ diuidit̄: sz impit̄ q̄dē: q̄ nō in oīb⁹ suis ꝑtibus par repit̄. Sūt aūt hi oēs imparit̄ pares. 12. 20. 24. 28. 40. 56

Numer⁹ impariter par.

Ratio noīs.

Di. Habes ne alia de natura numeri paris cognitu necessaria?

Mag. Habeo equidē/⁊ multa: vt scz de ꝓprietatib⁹ eius: de ei⁹ quoq̄ quo ad singulas spēs generationibus: quę qm̄ p̄mę huiusce disciplinę vident̄ transcendere elementa/in p̄sentiarū placuit silentio transire: ⁊ ad alias eiusdem numeri ꝑtes sermonē vertere.

De numero supfluo diminuto ⁊ ꝑfecto Capitulum. VII. Dis.

e Tq̄ aut q̄t sit̄ hę nūeri par⁹ ꝑtes alię? Ma. Sūt nūer⁹ supfluus siue abūdās: nūer⁹ diminut⁹ siue impfect⁹: ⁊ numer⁹

Numer⁹ sup̄fluus. perfectus. Dis. Numerus sup̄fluus quis est? Ma. Est ille cuius partiū summa/summā totius excedit. vt. 12. cui⁹ medietas est 6. pars tertia. 4. pars quarta. 3. pars sexta. 2. pars vero duodecīa 1. quę om̄es simul iunctę. 16. cōstituūt: q̄ totius. 12. scz summam in quattuor excedunt. Dis. Numer⁹ diminutus q̄s est? Mag. Est numerus cuius partiū summa/summā totius non attingit. vt. 8. cuius medietas est. 4. quarta pars. 2. octaua. 1. q̄ simul iunctę. 7. efficiūt: q̄ totius scz. 8. summā nō attingūt/sed in vnitate deficiūt.

Numerus diminutus.

Numer⁹ perfectus. Dis. Numerus p̄fect⁹ quis ē? Ma. Est numerus cui⁹ partiū summa/summę toti⁹ nec maior/nec minor: sed ęqualis reꝑitur. vt 6. cuius medietas est. 3. p̄s tertia. 2. pars sexta. 1. quas si simul iungas. 6. toti summā ęqualē ꝓcreabis. Et horū numeroꝝ paucos reperies scz. 6. 28. 496. 8128. ⁊ semp̄ in sex aut octo terminatos. sūt enim semper pares.

De Numeri imparis definitione ⁊ diuisione. Capitulum. VIII. Dis.

Numerus impar. Impar numerus q̄s est? Ma. Est numerus q̄ in duo ęq̄lia diuidi nō potest quin interueniat vnitas. vt. 5. diuidit̄ i 2. et. 2. vnitate interueniēte. addit em̄ numer⁹ impar super parē semp̄ vnitatē. Dis. Numeri īparis (si quę sint) enumera species Mag. Numeri imparis spēs sūt numerus p̄mus ⁊ incōpositus: numer⁹ secūd⁹ ⁊ cōpositus: numer⁹ p̄ se secūdus ⁊ cōposit⁹ sed ad aliū cōparatus p̄m⁹ ⁊ incōpositus. Dis. Numer⁹ prim⁹ et incōposit⁹ q̄s ē? Mag. Est numer⁹ q̄ nullā aliā habet partem q̄ꝫ eamipsam q̄ a totius quātitate accipit denominationē: ⁊ hęc pars semp̄ est vnitas. vt. 3. habet p̄ter vnitatē nullā aliā p̄tē q̄ totius est vna. 3. Et ob id hic numer⁹ primus ⁊ incomposit⁹ d̄r: quia a nullo numero priori cōponit̄ aut metit̄. Numer⁹ aūt numerū cōponere aut metiri dicit̄: a quo ipso multotiens sumpto: p̄cise nullo deficiente aut sup̄fluo tot⁹ cōstituitur. Et ita numeri quoꝝ p̄ter vnitatem nulla pars est eos metiēs/ꝯ se primi dicūtur. vt. 3. et. 4. p̄ oppositum numeri cōicantes sūt: quoꝝ alia ab vnitate pars ambos metitur. vt. 9. et. 12. quos nō modo vnitas/sed ternarius metitur.

Numer⁹ primus ⁊ incōpositus.

Numerū cōponere q̄d sit

Numeri cōmunicantes

Numeri ꝯtra se primi.

De Numero secūdo ⁊ cōposito. Ca. IX. Di.

Numerus secundus compositus. Secundus ⁊ compositus quis dicitur numerus? Mag. Is qui p̄ter vnitatem in se alium habet numerum a q̄ compositus est. vt. 9. vnitatem habet a quo nonies replicata componitur. habet ⁊ insup̄ ternariū: a quo ter sumpto constituit̄. Et ideo is numerus secundus d̄r. nam habet numerum priorem a quo coniungitur: ⁊ compositus quidem est: quoniam in ipsum a quo coniunctus est resoluitur.

De numero per se secundo et composito: ⁊

ad aliũ cõparato p̃mo ⁊ incõposito. Capi. X. Dis.

d A numerũ ꝑ se quidẽ secundũ ⁊ cõpositũ/ad aliũ vero cõparatũ p̃mũ ⁊ icõpositũ. Ma. 9. et. 25. horũ q̃libet/vt ex prioribꝫ liquet secũdꝰ ⁊ cõpositus reperit̃: sed ad seinuicem comparati/primi ⁊ incompositi recte iudicant̃: nam nullum cõem habent numerũ a quo metiant̃ ambo. 9. em̃ tribꝫ ter sumptis metitur: q̃bus. 25. minime ꝯstituũtur. sic ecõuerso. 25. p. 5. quinies sũpta metiuntur: q̃bꝫ. 9. nequaq̃ cõstituunt̃. Et hos facile q̃ sint deprehendes: si duobus tibi ꝓpositis numeris minorẽ de maiore subtrahas: nã q̃ relinquit̃ aut est vnitas aut alius numerꝰ huic q̃ subtrahitur minor aut ęqualis. si q̃ reliquit̃ vnitas est: numeros ꝯ̃ se propositos primos esse necesse est si ęqualis est/eos ambos illo cõmuni termino ĩtelligas metiendos: ⁊ ita nõ esse ꝯ̃ se p̃mos: sed cõicantes. Si vero prima subtractiõe facta relictus minor fuerit: illum a priori subtrahendo demas: ⁊ ita vsq; dum potes ꝓcedas: ⁊ ex derelicto ex dictis numeri naturã iudicabis. Quę vt clarius ĩtelligas: subiectũ aniaduertas exemplũ. sint. 9. et. 29. numeri ꝓpositi. aufero. 9. a. 29. et remanẽt. 20. a quibus si rursus. 9. tollant̃ manent 11. aquibus si demũ. 9. subtrahant̃/relinquũtur duo q̃ (quia nouenariã quãtitatẽ nõ attingunt) totiens q̃tiẽs possum a. 9. demo: qđ cũ quater factũ fuerit vnitas relinq̃tur. Ex quo patet numeros ꝓpositos esse ꝯ̃ se primos. Et hęc de nũero ad se cõsiderato dicta in p̃senti sufficiant. at si aures patulas p̃bere volueris: nõnulla ⁊ q̃dem vtilia de numero vt ad aliũ refertur subiungã. Dis. Auscultabo ⁊ q̃ diligenter.

Numerus ꝑ se secũdus et cõpositus: ad aliũ relatꝰ primus et incõpositus.

De maioris inequalitatis speciebus in genere. Capitulum. XI. Mag.

i N p̃mis itaq; te scire necesse est: oẽ quod ad aliud refertur aut esse ęquale/aut inęquale. Et primũ quidẽ prorsus nullam accipit diuisionẽ. nã qđ ęquale est aliter se habere non potest. vt duo ęquant̃ duobꝫ. Inęquale vero duplicitter esse cõtingit: est quoddã magis inęquale: qđdam vero minus. De his haꝝq; speciebus magis necessaria in mediũ afferam. ⁊ primum de speciebus maioris inęqualitatis. Dis. Quę ⁊ quot maioris inęqualitatis species sũt? Mag. Quinq;: scz Multiplex. Supparticularis. Suppartiẽs. Multiplex supparticularis. Mltiplex superpartiens.

Ineq̃litatis maioris spẽs

De numero multiplici. Capitulũ. XII. Di.

n Umerꝰ multiplex quis est? Ma. Est numerꝰ q̃ ad alium comparatꝰ ipsũ plus q̃ semel ꝯtinet: quẽ bis si ꝯtineat duplus est: si ter triplus: ⁊ sic ꝓcedendo in infinitum. vt. 2. ad 1. est duplus. 3. ad. 1. est triplꝰ. Et si vnitas numerꝰ nõ est/in ꝓposi-

Numerꝰ multiplex.

to tamen numerus appellatur: eo ꝙ alij ad eam cōparati multiplices sunt.

De numero supparticulari. Cap. XIII. Dis.

Numer⁹ supparticularis.

Superparticularis numerus q̄s est? Mag. Est numerus qui ad alium relatus ipsū quidē totū continet: ⁊ insup alterā eius partē q̄ pars si medietas fuerit/sesquialiter siue hemiolius vocat. vt. 3. ad. 2. Si vero tertia sit: sesquitertius seu epitritus d̄r. vt. 4. ad. 3. valet aūt sesqui idē: qd̄ totū qd̄ ꝓprie sexq̄dici deberet. vel sesqui: quasi sesq̄/id est se absq̄.

De numero suppartiente. Capi. XIIII. Dis.

Numer⁹ suppartiens.

Superbipartiens.

Suptripartiens.

Quis est numer⁹ suppartiēs? Mag Est numer⁹ q̄ ad alium comparatus ipsuꝫ totū ⁊ insup nō vnam solam/sꝫ plures eius partes cōtinet. Si igit̄ numerus aliuꝫ ⁊ duas ei⁹ partes cōtineat/Superbipartiēs. Si vero tres ei⁹ ꝑtes vltra totū in se habeat: suptripartiens d̄r. ⁊ sic de reliq̄s in infinitū ꝓcedēdo. Exemplum primi. vt. 5 ad. 3. Exemplū secūdi. vt. 7. ad. 4. In his autē locutionib⁹ necessariū erit substantiuū subintelligere: illd̄ scꝫ qd̄ ꝑtem sequētē partes reliquas vltra totū in suppartiente inclusas denominat. vt in exēplo si numer⁹ suppartiēs vltra totū duas eius ꝑtes ꝯtineat: subintelligēdū est supbipartiens tertias. nam in numerorū naturali ordine. 2. sequūtur. 3. Et si tres ꝑtes ꝯtineat/subintelligēdū ē suptripartiēs q̄rtas: sic ⁊ in cęteris ē facile videre

De numero multiplici superparticulari. Capitulum. XV Dis.

Numer⁹ supparticularis.

Duplex sesquialter.

Triplex sesquialter

Numerus multiplex supparticularis quis est? Ma. Est numerus q̄ ad alium relat⁹/ꝯtinet eūdē plus q̄ꝫ semel ⁊ insuper alteram alibuā ei⁹ partē. Et ob id hoc geminū accepit vocabulū. Eo em̄ ipso ꝙ maior minorez plus q̄ꝫ semel ꝯtinet: multiplex: ꝙ vero rursus aliquā minoris ꝑtē ꝯtinet ꝑticularis esse nō ambigit̄. Si igit̄ maior minorē bis: ⁊ ei⁹ medietatem ꝯtineat/duplex sesqualiter. si vero tertiā ei⁹ partē cōprehendat/duplex sesq̄tertius. aut si maior minorez ter/⁊ insup ei⁹ medietatem cōtineat/triplex sesquialter noīatur: ⁊ sic ꝯsequēter reliquos noīabis si in infinitū ꝓgressionē feceris. Exempla patebūt. 5. ad duo duplex sesq̄alter est. 7 ad. 3. duplex sesquiterti⁹ ē. et. 7. ad. 2. triplex sesquialter. 10. ad. 3. triplex sesquitertius inuenit̄.

De numero mltiplici suppartiēte. Ca. XVI. Dis.

Numer⁹ suppartiens.

Numer⁹ multiplex suppartiēs quis est? Mag. Est numerus q̄ ad aliū relatus ipsū quidē plus q̄ꝫ semel cōtinet: ⁊ insuper nō vnā solam: sed duas tres aut quattuor vel pl'es ei⁹ partes. Et sic scd̄m ꝙ maior minoris pl'es partes ꝯtinebit semper aliud ⁊ aliud nomē hęreditabit. Dicit̄ em̄ duplex supbipartiēs

si minorē bis ꝛ duas eius partes i se habeat. vt. 8. ad. 3. vel duplex supertripartiens si minorē bis ꝛ tres eiꝰ ptes cōprehēdat vt. 11. ad 4. Triplex vero supbipties nominatur: si minor ter ꝛ insup due minoris ptes in maiore ꝓtineant. vt. 11. ad. 3. ꝛ p similia in reliquis facile est videre. Et hec de maioris inequalitatis spēbus hactenꝰ dixisse satis sit. Nunc si de minoris inequalitate spēbus aliq̄ inq̄rere libuerit: calamus cū in motu est respondebit.

Duplex supbipartiens.

Triplex supbipartiens.

Duplex supertripartiens.

De spēbꝰ minoris inequalitatis. Ca. XVII.

Bis.

Minoris inēqlitatis spēs

Minoris inequalitatis spēs q̄ ꝛ quot sūt: Ma. Tot ꝛ eędē fere q̄ maioris inequalitatis. Dico aūt fere: q; solū noīa p additionē ꝓpositionis sub/sunt varianda: vt scz dicat sub multiplex q̄ ad aliū cōparatꝰ ab eo pl' q̄ semel continet. vt. 1. ad. 2 subdupla ē ꝛ. 1. ad. 3. subtripla. Subsupparticularis/vt. 4. ad. 6. Subsesquialter. vt. 3. ad. 4. subsesquitertꝰ est. subsuperpartiens. vt. 3. ad. 5. Subsuperbipartiēs. vt 4. ad. 7. subsupertripartiēs reperit. Multiplex subsupparticularis. vt. 2. ad. 5. subdupl' sesqualter est. 3. vero ad. 7. subtriplus sesquitertꝰ est. Et multiplex subsuperpartiēs. vt. 3. ad. 8. subduplus supbipartiēs. ꝛ. 4. ad. 11. subduplex supertripartiēs nomiat. Et vt oia sil' cōplectar: oīa exēpla de maioris inequalitatis spēbꝰ q̄dicta: etiā de spēbꝰ minoris inequalitatis exēpla erūt si numeri minoris maioribꝰ cōparati fuerit. Omniū aūt dictoꝝ numeroꝝ adinuicē habitudines/ꝓportiōes vocantur: ꝛ eisdē q̄bus ꝛ q̄dictę spēs noiatę sūt vocabulis nominantur. Nā q̄dā dr ꝓportio dupla: q̄dā supbipartiēs: q̄dam supparticularis: q̄dam vero tripla ꝛc. Et de istis eadē q̄ supradicta sūt dant exempla. Dis. Ipsam igit ꝓportionē definias.

Proportionum species

De ꝓportione ꝛ ꝓporti onalitate Capitulum. XVIII.

Mag.

Proportio

Proportio vt ex q̄dictis liquet/est duarum quantęcūq; sint eiusdē gñis quātitatum certa vniꝰ ad alterā habitudo. vt 4. ad. 2. est ꝓportio dupla. Proportionū vero adinuicē habitudines a mathematicis ꝓportionalitates dicunt. Dis. Quid est ꝓportionalitas? Mag. Est duarū aut pluriū ꝓportionū similitudo. vt sicut se habēt. 4. ad. 2. ita. 8. ad. 4. q; vbiq; ē ꝓportio dupla. Illarū igit duarū ꝓportionū similitudo ꝓportionalitas est. nec in paucioribus q̄ tribus terminis ꝓportiō abiliter q̄grenda est. Qui si ita disposīti sūt: vt mediū vtriq; cōparetur extremis: ꝓportionalitas ꝓtinua dr. vt. 1. 2. 4. sicut eiꝰ eiꝰ se habēt duo ad vnum ita. 4. ad. 2. q; vbiq; est ꝓportio dupla. Si vero numeri interme. dij ita locati fuerint: vt alius ad vnū/aliꝰ vero referat ad reliquū talē ꝓportionalitatē disiunctā dicim⁹. vt. 1. 2. 4. 8. sicut se habet. 2 ad. 1. ita. 8. ad. 4. q; vbiq; ei ē ꝓportio dupla. Si ꝙo dico sic se hꝫ. 1

Proportionalitas

Continua.

Disiuncta.

ad.2.ita.4.ad.8.eadem quidē ꝓportionalitas ꝑmanet. Sꝫ tunc cōuersa est cū dixero. quēadmodū se habet.4. ad.1.ita se habebūt 8.ad.2.eadē iteꝝ manet ꝓportionalitas:sed tūc ꝑmutata est.

Conuersa. Permutata.

De speciebus proportionalitatis in genere. Capitulum. XIX. Dis.

Proportionalitatis species ĩgenere.

p Roportionalitatis si q̄ sūt spēs enumera. Mag. Si iā dicta intelligis quattuor ꝓportionalitatis spēs iuenies:q̄ sūt ꝓportionalitas ꝯtinua: Disiuncta: Permutata: ⁊ Conuersa. Dis. Nū ⁊ alię sūt:sane quidē intelligo. Ma. Alię sūt quaꝝ tres vtiliores in sequētib⁹ enodabim⁹. vicꝫ ꝓportionalitatē Arithmeticā. Geometricā ⁊ harmoniacā:q̄ ⁊ medietates appellantur.

e De ꝓportionalitate arithmetica. Ca. XX

Medietas sine ꝓportionalitas arithmetica.

e St aūt ꝓportionalitas arithmetica quotiēs trib⁹ aut pl'ib⁹ terminis positis neglecta ęqualitate ꝓportionū:sola custoditur parilitas differētiaꝝ. vt.1.2.3. In hac numeroꝝ dispositione differētia vni⁹ ad.2.⁊ rursus duoꝝ ad tria ęq̄lis reperit:qꝛ vbiqꝫ vnitas.nā sicut vnū a duob⁹:ita.2.ad trib⁹ vnitate differūt: sed ꝓportionū ęqualitas nō obseruat.nā duoꝝ ad.1.est ꝓportio dupla:sꝫ triū ad.2.est ꝓportio sesquialtera. Dicit autem hęc medietas Arithmetica:qꝛ in soli⁹ numeri ꝓportione custodita ē. Sūt aūt termini in ꝓposito numeri ꝯstituētes medietatꝫ ꝓportōes. differētia vero est quo numer⁹ numeꝝ supat.

Ratio nois.

De ꝓportione geometrica. Ca. XXI. Dis. Mag.

Proportōnalitas geometrica.

b Ec ꝓ modulo capacitatis accipio:ad alia ꝑgas. Magi. ꝓportionalitas geometrica est cū tribus aut pl'ibus dispositis terminis numeroꝝ differētia negligit: solumqꝫ ꝓportionum ęqualitas custodit. vt.1.2.4.8. sicut em̄ se habēt.2.ad.1. sic se habēt.8.ad.4.quia vbiqꝫ ē ꝓportio dupla.nec numeroꝝ differētia ibi aduertit.nā inter.1.et.2.vnitas/inter.2.et.4.dualitas. iter vero.4.et.8.quaternitas repitur:sed tamē numerorū differentię semꝑ in eadē cū terminis ꝓportione sunt cōstitutę.nā si termini sūt in dupla ꝓportione:in eadē sūt ⁊ earundē differētię cōstittutę. vt h̄

1 2 4 differētię
termini
1248

Et si termini in ꝓportione tripla reperiant ea rundem differētię in eadē inueniūtur vt sic

2 6 18 54 differentię
1 3 9 27 81 termini

De ꝓportionalitate harmoniaca. C. XXII. Dis.

Hamoniaca. ꝓportionalitas.

b Armoniaca ꝓportionalitas quę est? Ma. Quę nec eisdē differentijs nec ęquis ꝓportionibus constituitur:sed illa in qua quemadmodū maximus terminus ad minimū ponit

sic differētia maximi ⁊ medij cōtra differētiā medij ⁊ minimi cōparat. vt sint termini dispositi.3.4.6.ibi nāq; maior termin⁹: videlz 6.ad minimū/scz.3.dupl⁹ est: sic differētia maximi termini/scz.6 ⁊ medij/scz.4.q̄ est.2.dupla est ad differētiā termini medij: ⁊ minimi/q̄ est.1.nec in p̄fato nūeroꝝ ordine terminoꝝ ad inuicē ęq̄ reperit ꝓportio aut differētia: nā ꝓportio.4.ad.3.est sesquitertia.6.v̄o ad.4.est ꝓportio sesquialtera: ⁊ īter.4.et.3.differētia est vnitas.īter.4.v̄o et.6.dualitas. Hęc āt ꝓportionalitas siue medietas harmoniaca noīat: nā in hac sola harmonia aut symphonia vel cōsonantia musica repit. vt ✻ qr nec terminorum ꝓportionē aut eorū differētiā absolute cōsiderat: sed vt hęc ābo adinuicē relata inuestigat. Est aūt ꝓpriū harmonię ad aliud q̄dāmō se habere. De q̄bus in musicis videbim⁹ lati⁹. Conseq̄nter vt nūeroꝝ vim ⁊ naturā q̄ ad p̄ma rudimēta pleni⁹ capias/de nūeris tractabim⁹ quēadmodū referunt ad geometricas diuisiōes ⁊ figuras. Dis. Placet sūme. nā sp̄ fidelissimi p̄cęptoris officiū obseruās: nec q̄cq̄ de necessarijs ad p̄ma sciaꝝ intelligēda principia omittis.

dyates diaseron pēte.

De numero secūdū geometricas dimensiones disposito: Et primo de numero lineali: Capitulum XXII Mag.

Sed in p̄mis te scire volo: oēm geometricam dimēsionē aut esse linealē/aut supficialē/aut solidā: vt patebit infra. Et ob id in p̄sentiarū numerū in linealē/superficialē ⁊ solidū distinguim⁹. Dis. Numer⁹ linealis q̄s est? Mag. Est a duob⁹ incboans adiecta semp̄ vnitate/in vnū eundēq; ductū quātitatis explicata cōgeries. vt. ij.iij.iiij.v. Dis. Cur dicis/a duob⁹ incboans? Mag. Nā sicut punct⁹ actu nō est linea sed potētia: sic vnitas actu nō ē nūer⁹ sed potētia. paucioribꝫ igit q̄ duab⁹ lineal' numerus constare nō pōt vnitatib⁹.

Numerus linealis.

De numero superficiali et eius specieb⁹: Capitulum. XXIIII Dis.

Numerus supficialis q̄s est? Mag. Est numer⁹ duobus lateribꝫ contēt⁹/longitudinis videlz ⁊ latitudinis. Ul'/est numer⁹ a trib⁹ incboans addita descriptiōis latitudine: et ex numerorū naturaliū se sequētiū anguloꝝ dilatatiōe. Dictū est autē/et supficialē numeꝝ a trib⁹ incboādū. qm̄ sicut in geometricis paucioribꝫ trib⁹ lineis nulla angularis supficies claudit: ita ⁊ ī numeris minim⁹ supficialis nō nisi trib⁹ vnitatib⁹ cōstituit. vt. ⁘ Et ideo sicut in geometricis supficies conica diuisionē in triangulam/quadrangulā/pētagonā ⁊ sic de alijs accipit: sic pari modo ⁊ numeꝝ supficialē contingit partiri.

Numerus supficialis.

De numero triangulari: Ca.XXV. Bis.

Numer⁹ triangularis.

t Riangularis nūer⁹ ꝺs est: Mag. Est numer⁹ qui in latitudinē ſm vnitates deſcriptus tribus angulis continet lateribꝫ equaliter diſpoſitis. vt ſūt. 36. 10. 15. 21. 28. in talē figurā diſpoſiti. a

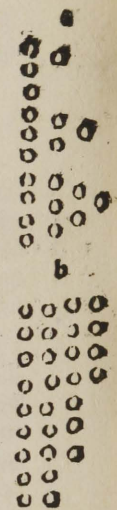

De nūero quadrāgulari Ca. XXVI. Bis.

Numerus q̄dratus

n Umerus quadrat⁹ ꝺs est: Mag. Est nūer⁹ q̄ in latitudinem ſm vnitates deſcript⁹ angulis q̄ttuor lateribꝫ eq̄li dimēſione diſpoſitis ꝓtinet. vt ſunt. 4. 9. 16. 25. 36. 49. talit ordinati b Unde numerus ab vnitate incōtinua ꝓportionalitate diſpoſitis/tertiꝰ ab vnitate erit q̄drat⁹: ac deinceps ſemp vno ītermiſſo. At cū q̄drati in natura diuerſi ſunt. q̄dā em equā latitudinē habēt ⁊ longitudinē: vt bis duo ⁊ ter tria: q̄dā vo pte longiores ſunt: vt q̄ꝫ latera nō vnitatis/ſed alioꝝ q̄rūcūq; nūeroꝝ differētia ſeparant. vt ter q̄nq; ita formata c Reliqui vo altera parte longiores exiſtūt: quoꝝ. ſ. latera vnitatis tm̄ differētia ſunt diuerſa: vt ſunt bis tria in iſta forma diſpoſita :::

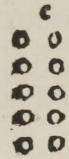

De numero pētagono: hexagono: heptagono: ⁊ ſequētib⁹ multiāgulis: Ca. XXVII Bis.

Numer⁹ pentagon⁹ hexagon⁹ heptagonus.

p Entagonū quē dicis numeꝝ: Mag. Eum ipm̄ q̄ in latitudinē ſm vnitates deſcriptus/quinq; angulis/lateribꝫ equali diuiſiōe diſpoſitis continet: ⁊ ſimili definitiōe hexagoni/heptagoni ⁊ reliqui deſcribunt numeri: quę tibi vt facilius pateant pauca exempla ſubiungā.

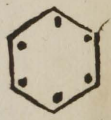

12. 22. 35. 51. 70. omnes pentagoni.
15. 28. 45. 66. 91 omnes hexagoni.
18. 34. 55. 81 112 omnes heptagoni.

Unitas tamē ⁊ ſi nō actu/tamē potentia eſt oīs numeralis figura: ⁊ ideo ſingulis ꝓpoſita.

De numero ſolido ſiue corporali. Capitulū. XXVIII Bis.

Numerus ſolidus.

q Uis eſt numerus corporalis ſiue ſolidus: Mag. Eſt q tribus lateribus continetur/ſcilicet longitudinis/latitudinis ⁊ pfunditatis. vel eſt qui cū ſm vnitates ſuas in lōgum latū ac pfundum diſpoſitus fuerit: corporis alicuius figuram repꝛeſentabit. Et ob id ipſum ad modū corporis diuidere cōuenit. hoc modo. Nam numeroꝝ quidam pyramides: laterculi: aſſeres: cuneoli/aut magis latine gradati: parallelepipidi: cubici: ciclici vel ſpherici nominant; quoꝝ deſcriptiōes in ſequētibus patebunt.

Spēs nūeri ſolidi.

De nũero pyramidali: Ca.XXIX. Mag.

Triangularis.

Numerꝰ pyrãmidalis q̃drangularis

p Yramidalis itaq; est numerꝰ in suis vnitatibꝫ ꝑ modũ pyramidis corꝑalis constitutꝰ: vt: scilicet a basi lata incipiat ⁊ in ascendẽdo semꝑ decrescat/donec ad vnitatẽ quę huiusce pyramidis conus est perueniat. Et sicut in corporibus pyramis quędã est trilatera. vt a. et q̃dã q̃drãgula. vt b. ⁊ sic de alijs ꝑm modũ superficierũ multiangulariũ variatis: sic ⁊ in numeris pyramis trilatera/quadrãgula/aliaue reperit̃.

De numero pyamidali trilatero: Ca.XXX Mag.

v Nde numerus pyramidalis trilaterus est is cuius basis est triãgulꝰ. vt a. cuius conus est vnitas in medio locata: ⁊ si basi b. priorẽ pyramidẽ suꝑposueris/pyramidẽ secũdã et denariã constitues: quę si pro basi hoc modo locabitur c et eidẽ pyramis. b. superponit̃: pyramis tertia et. 20. vnitatũ ꝓducit̃. Simili modo videndũ erit in cęteris. nam in numero pyramidali tot vnitates latera continẽt/quot ad eius constitutionẽ nũeri triãguli aut quadrãguli/pentagoni aut hos sequẽtes concurrũt: vnitate etiam pro tali numero computata. Ex quo liquet ꝙ ꝑmę de prędictis pyramidibus latera duas/secundę tres: tertię vero q̃ttuor vnitates habent.

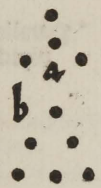

De numero pyramidali quadrangulo: Capitulum tricesimũ primũ: Bis.

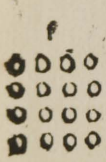

q Uadrangulã pyramidẽ quẽ dicis numerũ? Mag. Cuius basis numerꝰ q̃dratꝰ/conus ꝟo vnitas est. vt d Si pyramidi iam fabricatę basim nouenariã/hanc scilicet ni- supposueris: secundũ in quuadratis pyramidem. 14. scilicet vt e tatum efficies. quaꝫ si huic f basi suꝑaddes: tertiã pyramidẽ et 30. vnitatũ ꝓducis: ⁊ sic in cęteris/nõ modo q̃dratis: verũetiã pẽtagonis ⁊ alijs multiangulis videre est. Hoc tñ vnũ nõ est silentio ꝑtereũdũ: si vnitatẽ quę conus dicit̃ omiseris pyramidẽ: curtã vbiq; efficies/similiter si alios quosq; numeros basibꝫ iuxta prę- missas regulas superadditos detraxerꝫ: pyramides facies bis curtas vel ter curtas.

De laterculis siue plinthidibꝰ: Ca.XXXII. Bis.

Numeri laterculi.

n Umeri laterculi qui sunt? Mag. Qui ex ductu ęqualiũ ęqualiter in minꝰ fiunt: vt tria ter bis. 18. cõstituũt: q̃ si ꝑm tres dimẽsiões disponant̃/longitudo latitudini ęquabit̃: quia vbiq; tria. Altitudo ꝟo minor/qꝛ duorũ tm̃ reperitur: vt g quibus alia nouẽ in simili modo disposita superaddas.

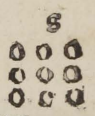

De asseribꝰ Ca.XXXIII Bis.

Asseres.

n Umeri asseres q̃ sunt? Mag. Qui ex ductu ęq̃liũ ęq̃lit̃ in maius fiunt, vt quater quattuor nonies. 144. faciũt: q̃

si ad figurā corpalē ordinaueris/latitudo longitudini erit ęqualis. qꝛ vbiqꝫ. 4. altitudo ꝟo cum. 9. habeat/erit dissimilis: vt σ quibꝫ alia. 16. ita disposita octies suppponas:

σ

De cuneolis siue speniscis aut bomiscis: Capitulum XXXIIII Dis.

Cuneoli.

n Umeri cuneoli q̄ sunt? Ma. Qui ex inęqualibꝫ inęq̄lit per inęq̄lia fiūt. vt ter q̄ter nonies. 108. efficiūt. q̄s si in corporis formā disponas: latitudinē. 5. longitudinē. 4. et altitudinē habentē. 9. reperies: ꝛ sic oēs dimēsiōes inęquales. vt β q̄bꝫ alia duodecim sic formata octies supaddas.

β

De parallelepipidis: Ca. XXXV. Dis.

Parallelepipidi

p Arallelepipidos q̄s dicis nūeros? Mag. Eos qui ex ductu ęqualiū inęq̄liter p ęq̄lia fiūt. vt bis. 3. faciūt. 12. quę si in corpis figurā redacti fuerīt: latitudinē altitudini ęquā (quia vbiqꝫ dnoꝝ) longitudinē ꝟo repies inęqualē: qꝛ triū. vt ::: q̄bꝫ alia. 6. ita formata supaddas.

De cubis: q̄ ꝛ tessere nūcupāt: Ca. XXXVI Dis.

Cubi.

q Ui sunt nūeri cubi? Mag. Qui ex ęqualibꝫ p ęq̄lia producti sunt. vt ter tria ter. 27. cōstituūt: q̄ si in formā corpis rediganꝫ: latitudo/longitudo ꝛ ꝓfunditas ęq̄les repiunꝫ quia vbiqꝫ tria. vt λ q̄bꝫ alia. 9. taliter ordinata bis supponas. Unde si nūeri ab vnitate ꝯtinue ꝓportionales fuerint: quartꝰ ab vnitate cubus est: ac deinceps duobꝫ semp ītermissis/semp q̄dratus cubicus sequiꝫ.

λ

De ciclicꝫ vel sphericis Ca. XXXVII. Dis.

Ciclici siue spherici.

q Ui nūeri sunt ciclici vl' sphęrici? Mag. Qui ex ductu cuborū ita ꝓcreanꝫ/vt a quo nūero cubicę quātitatis latꝰ incęperit/in eūdē altitudinis extremitas terminet. vt q̄nq̄es 5. faciunt. 25. quę si rursus q̄nq̄es accępero: numerū. 125. ꝓduco: cuiꝰ altitudo in eundē nūerū terminaꝫ a quo latus eius ꝑmo inchoaꝫ: quia in. 5. Sic simili modo cū dico. 6. sexies. 36. facio. quę si rursus p. 6. multiplicenꝫ. 216. ꝓducunꝫ: quę in sex iteꝝ terminātur: a quo ꝛ latꝰ eiꝰ inchoaꝫ. et ob id hi nūeri dicunꝫ ciclici vl' sphęrici. quia ad principiū ꝓpriū reuertunꝫ. Et sicut ex vnica reuersione de puncto in punctū circulus pficiꝫ: sic ex vna multiplicatione numeri in se/ciclici nūeri qui plani sunt/ꝓcreanꝫ. vt quinquies. 5 faciūt. 25. Et sicut ex secūda/scilꝫ semicicli circūductiōe circa dyametrū fixā/ sphęra describiꝫ: ita ex ciclici numeri per suū principiū multiplicatiōe numerus sphęricus ꝓcreatur. vt. 25. qoinq̄es erūt 125. Hęc sunt q̄ de ratiōe nūeri theorice considerato cōmuniora ꝛ magꝫ vtilia occurrūt: altiorē ꝟo de his speculationē ī diui Boetij

Conclusio

Boetius.

Arithmetica si qñ libuerit iuenies: ex q̄ ⁊ hęc q̄ iā tradidi ꝓ maiori ꝑte expiscata sunt. Jāiā ad praxim sermonē vertam⁹.

Libri Quarti de principijs Arithmetice practice Tractatus secūdus: De diuisione numeri contracti: Capitulū. I Mag.

a Rithmetica practica quā Algorithmū dicim⁹/numerū practice ꝯsiderat: ⁊ de ipi⁹ diuisiōe ⁊ passiōib⁹ disputat.

Dis. Rem igit̄ ipam aggredere: ⁊ diuisionē nūeri cępti pādas. Mag. Nūeroꝝ q̄dā Digit⁹: q̄dā Articul⁹: q̄dā ꝟo ex his cōpositus. Dis. Hoꝝ descriptiōes si quas habes/ per ordinem edicas. Numeri diuisio.

De numero: digito: articulo: et composito. Capitulū. II Magister.

n Umer⁹ digit⁹ est oīs denario minor nūer⁹: vt. 1. vel. 2. vel 3. et sic de alijs. Dis. Quis est numer⁹ articul⁹? Mag. Est nūer⁹ i decē ęq̄lia diuisibilis: tali lege/ vt istac facta diuisiōe nihil sit supfluū: nihil diminutū. ut. 20. diuidit̄ in. 10. vnitates: et. 30. in. 10. ternarios ⁊c̄. Dis. Quis nūer⁹ dicit̄ cōpositus? Mag. Numerus ex digito et articulo constitutus. vt. 12. ex. 2. (digito) et. 10 (articulo) est aggregat⁹. Et vt singula vnico complectar cōtextu: Oīs nūer⁹ inter duos articulos ꝓximos cōposit⁹ ē. Numerus digitus. Articulus. Cōpositus.

De nūeri iā diuisi passiōib⁹: Ca. III. Dis.

n Umeri a te iam diuisi quot/ quęue sunt passiōes? Mag. septē. s. Numeratio: Additio: Subtractio: Multiplicatio: Diuisio: Progressio: ⁊ Radicuꝫ extractio. Mediatio aūt a subtractiōe nō distinguit̄: nec duplatio a multiplicatiōe separat̄. Est em̄ mediatio ꝑ duo diuisio: et duplatio ꝑ duo multiplicatio. Cōueniūt aūt hę passiōes non mō nūero integro/ sed etiā in partes q̄s minutias dicunt diuisio. De q̄b⁹ eo quo iā nūeratę sunt ordine tractabim⁹. Et primū quidē in integris. Numeri q̄t sint. Mediatio Duplatio

De numeratiōe: Capitulū IIII Dis.

q Uid est nūeratio? Ma. Est cuiuslibet numeri ꝑ figuras cōpetētes artificiosa rep̄sentatio. Dis. Quę sunt istę cōpetētes figurę? Mag. Sūt hę. i. significat vnū. 2. significat duo. 3. tria. 4. q̄ttuor. 5. q̄nq̄ꝫ. 6. sex. 7. septē. et. 8. octo. 9. nouē. et. 0. q̄ figura nihili vel cifra dicit̄: nā per ipsam solā nihil repręsentat̄: ipa tamē locū occupāte magis ꝑ cęteras significabitur. vt 20. ibi. 2. viginti significat: ⁊ tn̄ ꝑ se positū tm̄ duo rep̄sentat. Ope rep̄ciū est ergo in numeratiōe ordinē ⁊ locū maxīe cōsiderare. Ordinē q̄dē: q̄ retrog̃de nūeꝝ scribim⁹. Locū ꝟo/ q̄ oīs figura in primo loco posita seipam semel rep̄sentat: vt. 2. sic posita duo rep̄sen Numeratio Ordo ⁊ loc⁹ in numeris

tat: ſz in ſecundo loco poſita ſeipſam decies ſignificat: quia vigínti/vt.20. In tertio loco q̄libet figura ſe ſignificat cēties. In quarto vero milleſies. In quinto decies milleſies. In ſeptimo vero loco milleſies milleſies: ꝛ ſic in infinitū. Ex quo claret vnica ſola figura oēm digitū ſcribēdū: ꝛ oēm articulū a.10. vſq; ad cētū excluſiue: ꝛ inter hos oēm numer̄ cōpoſitū incluſum duab⁹ tm̄ figurꝫ reꝓſentādū. vt.10.20.25.ꝛc. A cētū ꝓo vſq; ad mille oīs numerus tripla figura deſignat. vt.100.121.ꝛc. A mille ꝓo vſq; ad decē mi-

Cautela exprimendi numerum.

lia oēm nūer̄ q̄ttuor figuris. vt.1000.1221. Ar ꝓo in exp̄mēdo magnū nūer̄ hac cautela vtendū eſt: vt ſup p̄mā figurā. a. ponat. ſupra ſecūdā. b. ſup tertiā. c. ſup quartā rurſus. a. ꝛ ſup ſeq̄ntē b. ꝛc. donec oēs figurę hax triū lr̄ax eo ordine ꝛ charactere ſint inſignite/ſc; a b c. ita em̄ primo dempto oīe a. millenariū ſignat. b. numerū infra cētū ꝛc. centū reꝓſentat. ꝛ vbi a ꝛ b ſil' ponunt/ſil' debēt exp̄imi/niſi vbi b ſupra cifrā cōtigat locari. vt i nūero ꝟ ſubiecto.

a c b a c b a c b a
4 5 9 3 6 2 9 0 2 2

quē tali ſm̄ōe exp̄mere poſſumus: q̄ttuor mille milia: q̄ngēta mille milia: nonagīta tria mille milia: ſexingēta milia: vigītino uē milia. ꝛ vigītiduo. Tot em̄ i vnoſq; nūerorū ordine ſunt milia q̄t a p̄mo dēpto. Poſſum⁹ ꝛ alr̄ numerū ꝓpoſitū quātus ſit perq̄rere: vt videlicet in p̄ma figura incipiētes dicam⁹ ordine retrogrado: prima p ſe: ſecūda decē: tertia cētū: q̄rta milleſies: ꝛ ſic ō alīs ſemp loca millenariū ſignādo pūctis. vt. 4 5 9 3 6 2 9 0 2 2

De additione: Capitulū. V Diſ.

Additio.

Additio q̄d eſt? Mag. Eſt duoꝫ aut plurīū nūeroꝝ i vnā ſū nā reductio. vt. 4. ad. 5. faciūt. 9 i. Diſ. Additiōis (vt ꝛ in alīs itelligā) modū oſtēde. Mag. In additiōe ad minus duo ordines nūeroꝝ ſunt neccarij: ſuprior. ſ. cui alter addit: et inferior/q̄ ſuprior adiūgit. Si igit nūer̄ nūer̄ voluerꝫ adiūgere: nūerū cui debet fieri additio p figuras ſuas ſuppone: ita vt p̄ma ſub p̄ma: ꝛ ſcōa ſub ſcōa ponat ꝛc. His ita diſpoſitꝫ ſb̄ūciat linea ſub q̄ ſūma ex additōe puenīēs ſcribēda ē: vti ſubiecta admonet deſcr̄tio.

4 6 5 9 numerus cui debet fieri additio
3 2 3 2 numerus addēdus
——— linea interiecta

Quo facto p̄mas figuras ad ſe addas: ex q̄b⁹ excreſcet numer⁹ vna aut duab⁹ ſcribēd⁹ figuris. ſi vna/hęc ſcribat inferi⁹: ſi duab⁹ prima ſcribat/ꝛ ſcōa mēte teneat: quā cū ſequēte addas. pari modo cū ſecūda ꝛ tertia ꝛ ſequēt⁹ op̄aberis figuris q̄ſq; totū additū ſit. Exēplū ſumas in nūero prius poſito: ꝛ dic. 2. ad. 9. faciunt. 11 i. primā vnitatē ſub linea ſcribe: ꝛ ſecundā cū figura ſequente/ſcilicet. 3. adde: dicendo. 3. ad. 5. erunt. 10. et vnitas prius reſer

uata facit. 1 i. scribe iterū vnā vnitatē in scō loco sub linea: et aliā seruā. Dic vltra 2. ad. 6. faciūt. 8. et vnitas seruata cū his. 8. constituit. 9. q̄ loco tertio scribe sub linea. Rursus dic. 3. ad. 4. efficiūt >. q̄ si i loco q̄rto scribant sub linea/figurę oēs hoc ordine stabūt.

4/	6/	>/	9/	numerus cui debet fieri additio.
3/	2/	3/	2/	numerus addendus.
				linea interiecta.
>	9	i	i	numerus ꝓductus.

Aduertēdū ꝙ in hoc calculandi modo figuras non delendas/ sed virgulis paruis signādas esse. Et vt singula in omni additōe occurrētia vnico cōplectar cōtextu: exemplū subiicere placuit generale: in quo singula ad additionē requisita mox apparebunt.

Additionis exēplū generale.

9	8	>	4	6	numer⁹ cui debet fieri additio.
2	0	3	4	5	numerus addendus.
					linea interiecta.
i	i	9	0	9 i	numerus ꝓductus.

De subtractione: Ca. VII Dis.

Subtractio.

Uid est subtractio? Ma. Est nūeri a numero sublatio: vt videat sūma relicta. vt. 5. a. 9. relinquūtur. 4. Dis. Modū subtractiōis subiungas. Mag. In subtractiōe duo nūeri sūt necarij. s. numer⁹ ꝑmo loco posit⁹/a q̄ alter subtrahit: et nūer⁹ hic suppositus ꝙ a supiori remouet. Pōt aūt minor de maiore/aut ęqlis de ęqli: sed maior de minore nūq̄ subtrahi. Si igitur subtrahere voluerīs/nūer⁹ a q̄ debet fieri subtractio ꝑ suas differētias in supiori loco: nūer⁹ ꝙ subtrahēdū i inferiori ponas: ita vt ꝑma sub ꝑma/secūda sub secūda: et sic de alijs ponantur linea supposita. Debinc ꝑmā iferioris a ꝑma supioris auferas: et qđ residuū est sub linea ponas. Si ꝙ inferiorem a supiore subtrahere nō possis/distātiā ei⁹ a denario cōsidera: et eādē nūero supiori adde: ꝓductūq̄ ex vtroq̄ sub linea in loco suo ponas: et q̄tescūq̄ ß factū fuerit: figurę ꝓxię in inferiori ordine sequēti addēda est vnitas: et tūc totū a sibi suprapposita tollas. Et hoc vsq̄ in finē seruato modo ꝓcedendum est. Exemplum accipe in hoc numero: Et dic. 2. ab. 8. remanēt. 6. quę scribe sub linea. dic rursus. >. a. 6. nō valeo. idem >. a. 10. distantiā quę tria est inueniens/eam numero superiori scilicet. 6. addo. et. 9. emergunt: quę sub linea ponenda sunt. Et numero sequenti in ordine subtrahendorū/scilicet. 3. adde vnitatē: et erunt. 4. Et rursus dic. 4. a. 4. et surgit/ vel nihil remanebit: illud nihil qđ ꝑ cifram significatur ponat sub linea. et dic vltra. 2. a. 5. et manent. 3. q̄ iterū ponant sub linea: et si bñ actum fuerit/figurę stabūt hoc ordine. Et ne qđ de necessarijs ꝓtermittas: tibi exemplum generale totius subtractionis subiiciam tale.

	5	4	6	8
	2	3	>	2
	3	0	9	6

Exemplum generale subtractionis.

9 0 0 1 3 8 6	numer⁹ a q̃ debz fieri subtractio
> 5 3 2 4 3 6	numerus subtrahendus
	linea superposita
1 4 6 8 9 5 0	numerus relictus

Probat aũt per additionẽ subtractio: ⁊ ecõuerso. vt si numerũ relictũ nũero subtrahẽdo addas: nũeꝝ a quo facta est subtractio/ ĩuenies. Et rursus si in additiõis exẽplo nũeꝝ subtrahẽdũ a ꝓducto subtraxeris: nũeꝝ subtrahẽdũ ꝓ relicto ꝯspicies. pari modo si numerũ cui debet fieri additio a ꝓducto deposueris: ꝓ relicto numerũ subtrahẽdũ videbis.

De multiplicatione. Ca. VII Dis.

Multiplicatio.

Quid est multiplicatio? Mag. Est numeri ꝓcreatio proportionabliter se habẽtis ad multiplicãdũ: sicut multiplicans ad vnitatẽ. verbi gratia. 3. ꝑ. 4. multiplicare/ est numerũ. 12. ꝓcreare: qui se in eadem ꝓportiõe ad. 4. habet sicut. 3. ad vnitatẽ: quia vtrobiq̃ est ꝓportio tripla. Dis. Multiplicatiõis formã adijcias. Mag. In multiplicatiõe duo numeri sunt necessarij: scilicet numerus multiplicand⁹ in superiore ordine: et numerus multiplicans in inferiori ordine scribẽdus. nec erit cura an ꝑma multiplicãtis ponat sub multiplicãdi prima aut alia: vt ⁊ Est etiã ambob⁹ ita dispositis linea subijciẽda sub qua summa ex multiplicatiõe ꝓueniẽs ponẽda est. Primum itaq̃ primã numeri multiplicãtis in oẽs multiplicandi ducas: ⁊ qđ ex hoc ꝓuenit sub ꝑfata linea ponat. Sil'r secũdã multiplicãtis in oẽs ml'tiplicandi ducas: ⁊ ꝓductũ ea lege sub linea locabis: vt loc⁹ ꝓducti loco correspõdeat multiplicãtis. nã si multiplicãs secunda fuerit/ ꝓductũ sub secũdo nũero pri⁹ sub linea posito locare ꝯuenit. Et sic faciendũ est de singulis: donec oẽs figuras multiplicãtis in oẽs ml'tiplicãdi ductę fuerint. Dis. Exẽplũ hui⁹ subiũgas: vt q̃ dicis clari⁹ ĩtelligã. Mag. Exẽplũ sumas in nũero priori. Et primũ q̃dẽ dicas: bis. 4. sunt. 8. scribẽda sub linea: dic rursus: bis. 5. sũt. 10. scribe. 0. cifra: ⁊ serua vnitatẽ. et vltra/ bis. 9. sunt. 18. q̃b⁹ vnitas pri⁹ reseruata si addat. 10. et. 9. cõstituit: e quib⁹. 9. scribe sub linea: vnitatẽ serua: ⁊ ampli⁹/ bis. >. sunt. 14. et vnitas pri⁹ ꝑuata facit. 15. q̃ tota sub linea scribẽda sunt: cũ nõ sit numer⁹ sequẽs cui digitus addi possit. Et si vt dixim⁹ opat⁹ fueris/ post operationẽ figuras eo ordine dispositas videbis hic in margine signato. ✳. Dehinc scđz ml'tiplicãtz ĩ oẽs ml'tiplicãdi ducas. Et ꝑmũ dic: q̃ter. 4. sũt 16. e q̃b⁹ sub. 0. scribas. 6. et vnitatẽ serues. et rursus dic: quater. 5 sunt. 20. et vnitas pri⁹ seruata his addita facit. 21. scribe. 1. sub. 9. et binariũ serua. et ampli⁹/ quater. 9. sunt. 36. et binari⁹ prius seruatus illis addit⁹. 38. cõstituit: e quib⁹. 8. sub. 5. scribẽda: et. 3. seruanda sunt. et rursus q̃ter. >. sunt. 28. et. 3. pri⁹ seruata his addi-

⁊
> 954
642

✳
> 954
642
15908

ta constituũt.31.q̃ iterũ totaliter scribẽda sũt vt prius. Et si bñ operatus fueris/dispositionẽ figurarũ videbis talẽ ℘ Demũ dic series.4.sunt.24.e quibus.4.sub.1.prioris numeri ponas:ꝛ duo serues.ꝛ rursus series.5.sunt.30.ꝛ.2.prius reseruata faciunt.32.e.q̃bus.2.sub.8.scribas.et.3.serues.amplꝰ series.9.sunt.54.q̃bus si tria prius seruata addas.57.emergunt.e q̃bus.7.sub.1.scribaꝫ et.5.mente cõserues:ꝛ rursus series.7.sunt.42.et.5.prius seruata faciunt.47.quę totaliter sub linea ponas. Quod si bene operatum fuerit dispositio numerorum erit talis.

```
                ℘
              > 954
                64/21
              -------
              19908
              31816
```

```
  4954      numerus multiplicandus
    642     numerus multiplicans
  -------   linea interiecta
  19908
  31816     numerus productus
 4447824
```

Quę si oia p modũ in quinto capitulo tradituꝫ addideris/numerꝫ 5106468. procreabis. Et quia in in omnibus antedictis digitorum inter se pũsupponitur multiplicatio:iõ de his ꝛ regulam ꝛ tabulam subiũcio talem. Regula. Scribanꝫ figurę in se multiplicandę subalternę: ꝛ cuiuslibet distantia a decem a dextris ponatur: ꝛ vna distantiarum p alterã multiplicetur: productumq; fuetur. Deinde distantiam vnius digiti a digito alio subtrabas:residuum prioꝛi producto ex distantiarum multiplicatiõe postponas. Regula multiplicationis

Dis. Huius exempluꝫ subiungas. Mag. Si scire volueris q̃t sunt septies.8.ea hoc oꝛdie cũ distantijs suis a dextris statuas ✳ Dic ter.2.sunt.6.ꝛ rursus.2.a.7.remanent.5.q̃ ꝑdictis.6.postponas:ꝛ numerũ talẽ inuenies.56.quẽ faciũt septies octo. Vl aliter sic. Duobus digitis ꝓpositis/accipe articulũ ab minoꝛe denomiatum:ꝛ distantiam alterius digiti a decem:p quã multiplica digitũ minoꝛem datũ:ꝛ productũ subtrabe ab articulo quẽ idem minoꝛ digitus denominauerat:reliquũ erit q̃situm. vt si quęritur.5.p.8. quot faciunt:accipe articulũ.50.denominatũ a.5.ꝛ distantiam.8 a decẽ q̃ est.2.p hanc multiplica.5.ꝛ fiũt.10.q̃ subtrabe a.50.remanẽt.40.tot faciũt.5.p.8.

```
 ✳
8 | 2
7 | 3
```

Tabula multiplicationis

2	2	4	3	3	9	4	4	16	5	5	25	6	6	36	7	7	49
2	3	6	3	4	12	4	5	20	5	6	30	6	7	42	7	8	56
2	4	8	3	5	15	4	6	24	5	7	35	6	8	48	7	9	63
2	5	10	3	6	18	4	7	28	5	8	40	6	9	54			
2	6	12	3	7	21	4	8	32	5	9	45						
2	7	14	3	8	14	4	9	36									
2	8	16	3	9	27												
2	9	18															

```
 88641
 89701
-------
 99981
```

m

Et ne alia ī multiplicatōe tibi occurrētia ꝑtereā/exēplū sit h̄ gn̄ale

Multiplicationis exemplum.

4 5 0 6 0	numerus multiplicandus
2 0 3 0	numerus multiplicans
———	linea interiecta
9 4 7 1 8 0 0	numerus productus

De diuisione. Capitulū. VIII. Dis.

Diuisio

Quid est diuisio? Ma. Est numeri ꝓcreatio ꝓportionabiliter se habentis ad vnitatē: vt diuidēdus ad diuisorez. vt 20. per. 4. diuidere/est numerū. 5. procreare q̄ vnitati in eadē ꝓportionetur ꝓportiōe q̄ quattuor ꝓportionātur viginti: nā vbiq̄ est ꝓportio quintupla. Dis. Diuisionis formā haud ꝑtereas.

Ma. In diuisione duo numeri erūt necessarij. s. supior q̄ diuidēdus: ⁊ inferior q̄ diuisor appellandus est: ⁊ sub supiore ita locād⁹ vt vltima sua ponat̄ sub superioris vltima: ⁊ penultima sub penultima ⁊c̄. Et hoc quidem verū est si vltima diuisoris non fuerit maior vltima diuidendi. nā si maior fuerit: nō sub vltima diuidendi/sed sub penultima locanda est: ⁊ reliquę sub sequētibus ordine directo. vt patet in exemplo. a Istis ita vt dictū est formatis virgula concaua ad latus dextrū post numeros ponat̄: cui numerus ex diuisione inuētus. (qui Quotiēs φ 9 5 4 9 (virgula ꝯcaua appellat̄) inscribi possit. vt φ Quo 4 6 diuisor facto videndū est quotiēs vltimā diuisoris ī numero sibi suprapo sito possis reperire: ita tn̄ φ totiens etiā om̄es sequētes in suis suprapositis possint haberi: ⁊ quotientē inuentū ⁊ versus dextrā in virgulā concauā locatū/in om̄es figuras diuisoris multiplica. p̄mo scz in vltimā/deinde in sequētes: ⁊ qđ ex hac multiplicatione ꝓducitur/a numero sibi suprapositо subtrahat̄/figuris a quibus facta est subtractio paruis lineis cancellatis: ⁊ residuo cuiuslibet figurę numeri diuidendi super ipsam eandē/cuius residuum ē posito. vt in priori exemplo. Illo facto secundetur diuisor ꝑ vnam figurā. ⁊ iterū quotiēs quęrat̄: ⁊ ad quotientē prius repertū sub virgula positū ⁊ in om̄es figuras diuisoris vt prius multiplicet̄: productūq̄ a supiori subtrahat̄: ⁊ rursus diuisor ꝑ vnā figurā secundetur. qđ totiēs fiat donec prima diuisoris sub prima diuidēdi cōstiterit. Si aūt in opatione media/aut in fine quotiēs reperiri non possit: ꝑ eo ponat̄ o ad virgulā cōcauā figuris diuisoris cācellatꝫ. Diuisor vero rursus ꝑ vnā figurā secūdet̄: qđ aūt in fine diuisiōis relictū fuerit de numero diuidēdo/in quo diuisor nō possit amplius reperiri/erit residuum diuisionis. Dis. Nisi exemplari opatiōe dicta explicaueris intelligam minime. Mag. Exemplum ꝓpositum supra accipe. ⁊ primuz dicas: quotiens reperio. 4. in. 6. ita φ etiā totiens. 6. in. 5. ⁊ videbis φ tm̄ semel: ob id vnitatem ī virgulam cōcauā ponas: ⁊ eam vnitatē in om̄es diuisoris multiplicando dicas: semel. 4. sūt. 4. q̄ ab vltima diuidendi subtrahas/dicē-

a
362362
21 43

Exemplum diuisionis

do.4.a.6.manēt duo:q̄ supra.6.pōas:t ipsa.6.virgula signes: Dic rursus:semel sex sūt sex.sex a quinq̄ nō possum:distātia est.4. 4.ad.5.sūt nouē:q̄ ponas supra.5.quinq̄ prius virgula cancellatis:t vnitatē quā ex lege subtractionis sequēti dabis figurę a sibi supraposita scz.2.subtrahas:dicēdo.i.a.2.t manet vnum:t signes virgula.t.i.super ea ponas. Post hoc diuisor p vnam figuram secundetur.t stabunt figurę ordine tali. a Illo , a facto rursus dicas.4.in.19.quotiēs possum reperire: ita tamen q̄ etiam totiens.6.in.4.t alijs ex.19.cū.4 subtraxero relictis inuenias:t videbis q̄ quater. Hęc igitur.4.sub virgula concaua ponas:t ea in omnes diuisoris multiplicando:dicas.quater.4.sunt sedecim.q̄ a:i 9.sb trahe:dicendo.i.ab.i.t surgit.6.a nouē t manent tria:q̄ ponas supra.9.et.9.cancella:dic rursus:quater sex sunt.24.q̄ subtrahe a. 34.sibi supraposītis:dicēdo.2.a.3.manet vnū.q̄ sup.3. cancellata pōas:t itez dicas.4.a.4.t surgit:ob hoc.4.cū virgula signes t ei o supponas:iterūq̄ diuisorē p vnā figurā secūdes:t figurarum talem dispositionē reperies.

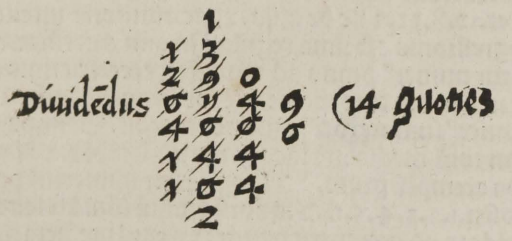

Ita pariformiter in sequētibus faciendum est.q̄ si bene operatus fueris/dispositionē figurarum talem videbis.Et.i>.residua sūt in quibus.46.amplius reperiri nō possunt.

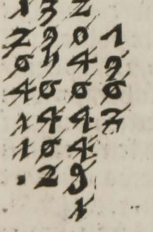

Probatur aūt diuisio per multiplicationem et econuerso. Per multiplicationem quidem probatur diuisio:si quotientem per diuisorem multiplicaueris.nam quod ex illa multiplicatione excreuerit/vna cum residuo (si quod fuerit) numerum dividendū repsentabit. Rursus multiplicatio p diuisionē pbabit: nam si pductum in multiplicatione per

multiplicandũ diuidas/in quotiente multiplicantẽ inuenies. Et vt oĩa simul cõplectar/exemplũ generale Diuisiõis subijciã tale.

Diuidendus 94506>89 (2100150 Quoties
Diuisor 45 Residuũ.39

De progressione. Capitulum. IX. Dis.

Progressio

Quid est ꝓgressio? Ma. Est pluriũ numerorũ scdm ęquales excessus sumptoꝝ in vnã summã reductio. vt.1.2.3.4.faciunt.10. Di. Huiꝰ formã ⁊ modũ subiungas. Mag. Modus ⁊ forma ꝓgressionis subiectã ꝑrequirũt diuisionẽ. Progressio quidẽ est duplex: q̃dã Arithmetica: q̃dã Geometrica. Arithmetica est in qua numeri sese sequentes ęquali excedũt excessu. Et hęc duplex ẽ. Est em̃ ꝓgressio arithmetica naturalis ⁊ ꝯtinua: vbi videlicet post principiũ nullꝰ numerꝰ omittit̃. vt.1.2.3.4.5.6.vel.2.3.4.5.6. Alia arithmetica discontinua siue ĩtercisa: in qua post principium semꝑ ęqualiter vna/duę/tres/quattuor aut plures omittunt̃ figurę. vt.1.3.5.>.vel.2.4.6. Geometrica est in qua numeri se sequẽtes nõ ęqualiter excedũt: attamẽ in ęquali ꝓportione adinuicẽ erũt: aut dupla. vt.1.2.4.8.aut tripla. vt.1.3.9.2>.aut q̃drupla. vt.12.8.32. ⁊ sic de alijs. Hac diuisione intellecta/sit hęc de mõ ꝓgressionis Prima regula. In om̃i ꝓgressione arithmetica addatur numerꝰ ꝑmus ad vltimũ: et excrescit numerꝰ aut par/aut impar. si par: ꝑ eius medietatẽ totꝰ numerꝰ locorũ multiplicetur. ⁊ numerꝰ summę totiꝰ cõtinuo emergit. Si impar excreuerit: per ipsum totũ medietatẽ locorũ multiplicabis. ⁊ q̃situ inuenies.

Arithmetica

Continua

Discõtinua.

Geometrica.

Prima regla

Dis. Da exemplũ primi. Mag. Sint numeri in ꝓgressiõe taliter dispositi.1.2.3.4.5.6.>.quorũ omniũ sũmã si scire volueris.i.ad.>.adde: ⁊ qd̃ excreuerit diuide: ⁊ ꝑ eius medietatẽ q̃ est.4.multiplica numeroꝝ in ꝓgressiõe positoꝝ loca q̃ sũt.>.dicẽdo: quater >.sunt.28. ⁊ hęc sũt totius sũma. Dis. Da exẽplũ secũdi. Ma. 1.2.3.4.5.6.>.8.huius sũmã si scire volueris.i.ad.8.addas: et ꝑ ꝓductũ qd̃ est.9.medietatẽ locorũ.s.4. multiplica: ⁊ ꝓductũ erit totius sũma scz.36. Secũda regula. In ꝓgressiõe geometrica vbi fit excessus in ꝓportione dupla/vltimꝰ numerꝰ est duplandus: et a duplato primus subtrahẽdꝰ: ⁊ apparebit numerꝰ q̃sitꝰ. Dis. Da exẽplũ. Ma..1.2.4.8.16.si huius sũmã totalẽ hẽre voluerꝫ: vltimũ numeꝝ scz.16.duplabis.i.ꝑ duo multiplicabis. ⁊.32.ꝓuenient: e quibꝫ si numerũ primũ huius ꝓgressionis.s.i.subtraxeris.31 manebũt/q̃ totius summã indicabũt. Si aũt geomettica progressio in tripla fuerit ꝓportione: ⁊ totiꝰ summã volueris scire: vltimũ tripla/⁊ a ꝓducto primuꝫ subtrahas: ⁊ residui medietas ostendet qd̃ q̃rebas. Dis. da exemplũ. Magi. sit exemplũ.3.9.2>.81. numerũ vltimũ tripla: ⁊.243. ꝓueniẽt. a q̃bꝰ si primũ scz.3.subtraxeris/remanentis medietas summã totiꝰ ostendit.s.120. Si autez ꝓgressio geometrica scdm quadruplã ꝓportionẽ cõstituta sit/vlti

Secunda regula.

mum quadrupla: a ꝓducto primum subtrahe: ⁊ remanentis tertiã ꝑtem ꝓ summa toti⁹ retinebis. Dis. da exemplũ. Mag. 2.8.32 si vltimũ quadruplicaueris.128.efficies: a q̃b⁹ si primũ scz.2. tollas.126.manebũt: quoꝝ tertia ꝑs est.42.q̃ summã toti⁹ ostẽdunt. Et ita ꝯsimil'r in oĩb⁹ alijs ꝓportiõib⁹ facias: multiplicãdo scz semper vltimũ numerũ ꝑ numerũ denomĩatiõis ꝓportiõis: ⁊ p̃mũ a ꝓducto subtrahendo: ⁊ relictũ ꝑ numerũ vnitate minorẽ numero ꝓportiõis diuidẽdo. ⁊ hui⁹ diuisionis numerus quotiens qđ quęrebas ostendit.

De Radicũ extractione: ⁊ primo in quadratis. Capitulum.X. Dis

Radicuꝫ extractio.

Quid est radicũ extractio? Ma. Est numeri inuentio: qui cum in se duct⁹ fuerit/totũ numerũ/aut saltẽ maiorẽ eius partẽ/quadratã scz vel cubicã ꝓducit. Di. Radix igitur numeri est numer⁹ q̃ in se duct⁹ ipsũ totũ cõstituit. Mag. Optime infers. vt radix.16.est.4.nam quater quattuor.16.constituũt. Pro intellectu ãt formę ⁊ opatõis radicũ extractiõis/necesse ẽ mẽte tenere ea q̃ supra diximus de numero solido ⁊ suꝑficiali: solus em̃ talis ⁊ nullus alius inuenit̃ radicẽ habere. Uñ si numer⁹ semel in se ductus fuerit: suꝑficialẽ ⁊ quadratũ cõstituit: cui⁹ ⁊ radix extat. vt quaterquattuor sũt sedecim. Si vero numer⁹ bis in ĩ se aut mel in suũ quadratũ ducitur/numeꝝ solidũ siue cubicũ generat: et ei⁹ q̃ generatus est radix đr. vt bis.2.bis/sunt.8. His ita pręcognitis formã extractionis radicũ in quadratis primũ/dehinc ĩ cubicis tradam. Dis. probe. Mag. Si igit̃ ꝓponatur tibi numer⁹ cuius radicẽ quadratũ scire volueris/ipsũ in locis imparibus pũctis in hunc modũ signabis. a q̃t em̃ puncta numer⁹ ꝓpositus taliter signatus habuerit: tot digitos in radice sua habebit. Illo facto/sub vltima ei⁹ figura inueniẽdus est digitus: q̃ in se duct⁹ deleat totũ suprapositũ respectu sui: vel quãtũ vicinius põt: ⁊ ille digitus inuentus ponẽdus est sub cõcaua virgula ad dexterã: quẽadmodũ in diuisiõe traditũ est. Quo facto inuẽtus digitus duplãdus est: ⁊ duplat⁹ sub figura proxima versus dexterã ponat̃. Deinde rursus inueniẽdus digitus sb̃ proxima figura pũcto signata: q̃ in duplatũ duct⁹/totũ deleat suprapositũ respectu duplati: ⁊ in se duct⁹/totũ deleat suprapositũ respectu sui: aut quantũ vicini⁹ potest: qđ semꝑ subintelligẽdũ est. Et talis digit⁹ etiã ad priorẽ digitũ inuentũ sub virgula collocet̃. Depost rursus sub proxima figura pũcto signata consimilis inueniat̃ digit⁹ ⁊c. qđ quidẽ ꝯtinuab̃ donec ad finẽ toti⁹ ventũ fuerit. Si aũt in media opatiõe ꝯtingat digitũ talẽ ĩueniri nõ posse: ponẽda est.o.ad p̃ores digitos sub virgula cõcaua: ⁊ oĩb⁹ dimissis intactis ad ꝓximi ꝓcedat̃ inuentionẽ digiti: nisi h̃ eueniat ĩ fine: tũc eĩ figurę relictę cõputant̃ ꝓ residuo.

a
. . .
5 4 2 2 1

Di. Nec hoc quidē sine exemplo intelligendū existimo. Ma-
Sit igitur ꝑ clarioree intellectu exēplū tale a cui⁹ si radicē quęrꝫ
1491 ipsum vt dictū est signabis. deinde sub vltimo puncto scꝫ. 4. q̄ras
digitū scꝫ. 3. q̄ in se ductus/ ⁊ si nō totū deleat suprapositū/ tñ vi-
b ciniori numero om̄i alio dato. ⁊ illū inuētū sub virgula ponas. vt
b ipsumqꝫ in se ducas dicēdo: ter tria sūt nouē: ⁊ hęc a. 14. subtra-
1491 (3 has: ⁊ manebūt. 5. q̄. 14. deletꝫ suprapōas. vt sic
c Deinde priorē inuentū dupla digitum: dicen
do bis tria sūt. 6. ⁊ hęc sub proxima versus de-
xteram figura ponas. vt d Et rursus sub pun
cto sequēti digitū inuenias: q̄ in duplatū duct⁹
totū suprapositū respectu duplati. s. 59. (aut q̄n
tum vicinius pōt) deleat. deinde duct⁹ in seipsū
respectu totius sibi suprapositi itidē faciet: ⁊ sūt
8. q̄ cū ad virgulā in hūc modū posueris: ipsa in
duplatū scꝫ. 6. multiplica ⁊ ꝓductum scꝫ. 48. a
numero duplato suprapositо scꝫ. 59. subtrahe:
⁊ remanent vndecim vt sic e Deinde hūc digi-
tum scꝫ octo in se mltiplica: ⁊ ꝓductū scꝫ sexagī
taq̄ttuor si a sibi suprapositо scꝫ. 111. subtractuꝫ
fuerit: ꝑ residuo numer⁹ talis scꝫ q̄dragīta septē
remanebit q̄ sūt minutię denoīandę a radice īuē-
ta duplata. vnde radix inuēta cū sit. 38. duplata facit. >6. ab his dę
denoīat minutię residuę/ scꝫ. 4>. dicēdo radix numeri ꝓpositi ē. 38.
integra ⁊. $\frac{44}{10}$ quę faciūt $\frac{1}{2}$ et $\frac{1}{8}$ fere. et dispositio figurarum talis
restabit. f Ex quo manifestū est ꝓpositū numerum f
nō esse quadratū: sed tamē. 38. radicē esse maximi q̄
drati in ipso cōtenti: scꝫ. 1444. Cuius experientiam
si habere cupias: radicē inuentā in se multiplica/ et
residuū si qd̄ fuerit adde: ⁊ redibunt figurę numeri
propositi. sin autē/ errorē corrige. Ad cubicam radi-
cem ligonē nostrū vertamus.

De radicū extractione in cubicis. Ca. XI. Mag.

Si alicuius numeri tibi ꝓpositi radicem quęras cubicā: ip-
s sum in loco primo: ⁊ deinde in singulis millenariorum lo-
cis signes puncto. vt. 1491. Illo facto/ sub vltimo pūcto
inueniendus est digitus: q̄ in seipsū ductus cubice/ totum deleat
suprapositum respectu sui: aut quantū potest vicinius. ⁊ illo digi-
to ad virgulā cōcauam (quēadmodū in prioribus) posito ipsuꝫ tri
pla: ⁊ triplatum ponas sub proxima versus dexterā tertia figura.
deinde sub sequēti figura alius quęrat digitus ad priorem sub vir
gula ponendus: q̄ primo cum digito priore secum sub virgula po
sito/ ductus in triplatum: deinde solus ductus in productum: dē

leat respectu triplati totũ suprapositum. Secundo in se duct⁹ cubice deleat totum suprapositum respectu sui: vel quantum vicini⁹ potest. His ita pactis/triplandum est totũ qđ ponitur sub virgula: ⁊ triplatum ponendum sub sequenti proxima tertia figura. Deinde sub puncto proximo rursus inueniendus est digitus: qui cũ alijs in virgula secumpositis/in triplatũ ductus/deinde sol⁹ ductus in productum deleat totũ suprapositum respectu triplati: et demum in se ductus cubice deleat totum suprapositũ respectu sui et sic operandum est vsq; dũ ventum sit ad finem. Dis. Inter omnia p̄cedentia a te dicta nullum minus illo potui intelligere: ob h̄ exemplũ ponere ⁊ id declarare opep̄cium erit. Magi. Exemplũ accipias in numero priore. s. 1491. (Illo taliter ordinato: sub vltimo puncto sc3. 1. in loco millenarij posito/inueniendus est digitus sc3. 1. q̄ in se cubice ductus/facit. 1. ⁊ delet totũ suprapositum respectu sui. illum digitũ iam inuentum pone sub virgulã vt sic a Deinde ipsũ tripla ⁊ facit. 3. ⁊ illa sub proxima tertia ponas figura sc3. 9. vt sic b Illo facto

1491 (1 a
1

b 1491 (1
1 3

sub proximo puncto sc3. 1. primo loco posito/alter inueniendus est digitus etiã ad virgulã ponendus. vt sic. c qui primum cum digito secum posito ductus in triplatũ sc3. 3. facit. 33. deinde solus duct⁹ in ꝓductum sc3. 33. facit. 33. deleat totũ suprapositum/aut quantum vicinius potest respectu triplati. nã si. 33. a. 49. sb̄trahas 16. relinques. Deinde ille digit⁹ in se cubice duct⁹ deleat totũ/vel quãtũ vicini⁹ potest respectu sui suprapositu3 sc3. 161. duc igit̄ ip̄m in se cubice/dicendo semel. 1. ē. 1. ⁊ illud a. 161. subtrahat̄ ⁊ manēt. 160. ꝓ residuo. ex q̄ claret numerũ ꝓpositũ non fuisse cubicũ/s3. 11. radicez esse maioris numeri cubici in p̄dicto numero ꝓposito cõtenti. s. 1331. Quod si ꝓbare volueris/radicē ī se cubice multiplica: ⁊ ꝓducto si q̄d fuerit residuũ adde: ⁊ numeꝝ ꝓpositũ inuenies. Dis. Quid est numeꝝ in se cubice multiplicare?

c 1491 (11
1 3

Ma. Est ip̄m bis in se aut semel ī suũ q̄dratũ ducere. vt bis duo bis/aut bis. 4. sunt. 8. Et vt habeas in sũma quãtũ quisq; digit⁹ in se cubice multiplicat⁹ ꝓducat: tabulã illius satis breuem hic positam inspicias.

1	vnum semel	1	6	sex sexies	216
2	duo bis	8	7	septē septies	343
3	tria ter	27	8	octo octies	512
4	q̄tuor ⁊ q̄ter	64	9	nouē nõies	726
5	q̄nq; q̄nq̄es	125			

Hęc sũt fili dilectissime q̄ tibi ī p̄mis de passiõib⁹ numeri ītegri tradere volui: nũc v̄o ne hui⁹ artis (quã calculariã dicũt) p̄ncipia necessaria ꝯcti⁹ tradã: pauca ⁊ q̄dē nc̄aria đ minutijs subiũgēda sũt.

Libri quarti Algorithmus de minutijs vulgaribus Tractatus tertius. Quid sit minutia ⁊ quotuplex. Capitu. I. Dis.

q Uid est minutia? Ma. est ĩtegri pars aliquota. vt minutũ est sexagesima pars horę aut grad⁹. Dis. Sũt ne minutię oẽs eędẽ aut natura diuersę? Ma. sũt diuersę. Nã q̃dam sunt minutię vulgares: q̃b⁹ scz vulgus frequenter vtitur. vt vna tertia: vna quarta: duę quintę ⁊c̃. ⁊ sunt minutię physicę q̃bus scz naturales ⁊ physici vtuntur sępius. vt minutũ tertiũ quartum ⁊c̃. vsq; in infinitũ procedendo. ⁊ de his quidem posterius: de alijs vero prius disserendũ est.

De numeratiõe siue representatione minutiarũ vulgariũ. Capi. II. Dis.

m Odũ igitur numerationis aut representationis minutiaꝝ vulgariũ pande. Mag. Minutię vulgares eisdem quib⁹ ⁊ integri numeri figuris scribendę sũt: sed aliter ⁊ aliter locandis atq; noĩandis. Nã in numeratiõe earũdẽ duo req̃rũtur: numeri numerator scz ⁊ denominator ponendi subalternę virgula ĩteriecta vt sic $\frac{4}{9}$ Dis. Numerator q̃s est? Ma. est numer⁹ ĩ quo totiens vnitas est quot integri partes volum⁹ repręsentare: ⁊ hũc semper solem⁹ superi⁹ scribere. Dis. Denominator q̃s ẽ? Magi. est numerus in quo totiẽs vnitas reperit̃ quotiens pars denominata in suo toto inuenitur. ⁊ is semper inferius scribitur. vt a Intellectus vero repręsentationis minutiarum vulgarium facile in sequentibus regulis deprehenditur. Prima regula. Quotienscũq; numerator ęqualis est denominatori/minutię pręcise integrum valebunt: vt hic: b Secũda regula. Si numerator maior fuerit denominatore minutię plusq̃ integrum constituunt: vt sic: c Tertia regula si numerator minor fuerit denominatore minutię nõ totũ integrũ ꝑficiũt: vt hic. d

a 4 nũerator — 9 dnoĩator

b 3/4/5/6 — 3/4/5/6

c 4/8/9/12/ — 3/7/6/8/

d 1/2/3/5/ — 2/3/4/6

De reductione minutiarum diuersarum denominationum ad eandem: ⁊ additiõe earundem. insup de reductione minutiaꝝ ad integra ⁊ integroꝝ ad minutias. Ca. III. Mag.

q Uia vero minutię vulgares: alijs diuersarũ denomĩationũ addi nõ pñt: nisi ad eãdẽ denoĩationẽ reductę fuerĩt: ob idiquo pacto hoc fiat ꝑmo pãdã. Dis. Sane q̃dẽ facis. et multo sanius si id exẽplis manifestaueris. Mag. Faciam vt pe-

tis. Si igit minutias diuersarū denominationū: vtputa T ad eā-
dē denominationē reducere volueris/denoiatorē vni⁹ p denomi-
nationē alteri⁹ multiplica: et qđ ex hac multiplicatiōe ꝓcreatum
fuerit/erit denominator cōmunis. vt ter quattuor sunt. 12. deno-
minator cōmunis. Hoc facto numeratores quērendi sunt. mul-
tiplica igitur numeratorē primę per denominationē secundę. vt
bis. 4. sunt. 8. et rursus numeratorē secūdę p denoiatorē pmę: vt
ter tria sunt. 9. erūtq; 8. et. 9. numeratores cōes ad. 12. denoiato-
rem communē. Ex hoc eiꝫ patet $\frac{2}{3}$ esse $\frac{8}{12}$ et $\frac{3}{4}$ esse $\frac{9}{12}$. Et facta operatiōe stabunt figurę taliter ordinatę Ipsis itaq; ad eandē denoiationē reductis numerato-
res earuꝫ vt in integris addas: scz. 8. ad. 9. et $\frac{17}{12}$ repe-
ries. Si vero minutię plures fuerit: primū de duabus
pmis te absoluas: deinc cū producto et tertia idē vt dictū est at
tentabis. deinc cum producto ex omnibus precedentibꝫ et quar-
ta idē donec ad finē quētū sit actitādū est. vt si sint a primis dua
bus vt ꝑmissū est ad inuicez reductis/et $\frac{17}{12}$ producto inuētis: hęc ad
eādē denoiationē reducas. et b addas. et facta opatiōe ex oibꝫ iue-
nies $\frac{65}{72}$. Q; si scire volueris q̄t sexagesimę alięue minutię in c
alijsq; minutijs sint. 60. aut alias ꝑpositas ptes addas: et p noiato-
rē minutię ḡr̄ multiplica: et producti p denoiatorē eiusdem diuide. et
patebit q̄tūcūte q̄d quęrebat. vt in $\frac{2}{3}$ sunt $\frac{40}{60}$ et in $\frac{3}{4}$ sunt $\frac{45}{60}$. Minu-
tijs autem minutiaꝝ diuersarum denominationū ꝑpositis: duc
denoiatorē pmę in denoiatorē secūdę: et in producti denoiatorē ter
tię. et sic de alijs: et illud qđ vltimo ꝓuenit/denoiatorē cōem indi-
cabit. vt si tres quartas duarū tertiarū vni⁹ medietatis ad minu-
tiā simplicē reducere placuerit. ipsis hoc ordine positis. d 4. in. 3
multiplica et in producti/scz. 12. duo multiplica: et. 24. p denomia
tore cōmuni habebis. et si numeratorē cōmunē habere volueris/
numeratorē primę in numeratorē secūdę ducas: et rursus nume-
ratorē tertię per productū multiplica. et patebit quęsitū. vt ter. 2.
sunt. 6. et semel. 6. manēt sex. et inuenies in tribus quartis duaꝝ
tertiarū vni⁹ medietatis. $\frac{6}{24}$. Dis. Apertissime quod quęrebā de-
monstrasti: restat autē vt minutias ad integra reducere edoceas.

Mag. Si minutias ad integra reducere placuerit: multiplica
numeratorē per denominatorē: et numerus quotiēs quęsitū da-
bit: et si quid residuū fuerit/partes integrum nō facientes indica
bit. vt si $\frac{17}{8}$ ad integra reducas. 8. integra et $\frac{1}{8}$ pro residuo habe-
bis. et si econuerso integra ad minutias reducere volueris: nume
rum integrorū: per denominationē minutię fiendę multiplica: et
in producto quęsitum inuenies. vt si. 4. integra ad quintas tali-
ter reduxeris $\frac{20}{5}$ ꝓcreabis.

T
2/3
3/4
8 9
2 3
3 4
12
a
2/3/4/
3/4/5/
c
2 3
aut
3 4
d
3/
4/2/
3/1/
2/.

De suotractione minutiarum: Capitulum. IIII.

Dis.

Ubtractionē minutiarū subiungas. Mag. Minutias
s si quas a minutijs subtrahere placuerit: ipsis (si non fue-
rint) ad eandē denominationē reductis/numeratorē vni⁹
a numeratore alterius subtrahas. vt $\frac{1}{2}$ si a $\frac{9}{12}$ sbtraxeris/manet $\frac{1}{12}$
Si vero plures minutię a pluribus subtrahendę sint: oēs subtrahēdas
sm dicta in ca. p̄cedenti simul addas: silr ꝛ eas a quibus debet fieri
subtractio. Dehinc vt iam dictum est numeratorē vnius a nume- a
b ratore alteri⁹ demas: vt a et $\frac{1}{4}$ ab $\frac{1}{2}$ et $\frac{5}{8}$ q̄rū si duę tertię ꝛ vna q̄r- 2
11 tę adiuncta fuerint b si autē vnam secundā ꝛ sex octauas con- 3
iunxeris $\frac{20}{16}$ efficies. quę rursus ad cōmunē denominationē redu
12 ductę ꝛ additę ꝑ $\frac{11}{12}$ proueniūt $\frac{146}{192}$ ꝛ ꝑ $\frac{20}{16}$ surgūt $\frac{240}{192}$ a quibus si pri c
traxeris/videlicet $\frac{146}{192}$ remanebūt c q̄s inq̄rebamus. >4

De multiplicatiōe minutiarū: Ca. V. Mag.

192

Ic facile ex his quę de integris dicta sunt minutiarū mul
b tiplicationē habebis. Nam si minutias ꝑ minutias mul-
tiplicare volueris: numeratorē vnius per numeratorē al-
terius multiplica: et ꝓductū ꝑ numeratore inuento reserua. Sic
denominatorē vnius per denominatorē alteri⁹ mltiplicabis. ꝛ in
ꝓducto denominatorem quęsituꝫ inuenies. vt cum mltiplicabis
$\frac{2}{3}$ per $\frac{3}{4}$ practeabis $\frac{6}{12}$.

De minutiarū diuisiōe: Ca. VI. Mag.

Imiliter minutiarū diuisionē facile deprehendes si diui-
s sionē a dextris posueris. tunc em̄ nominatorē diuidēdi ꝑ
denominatorē diuisoris multiplicabis: et numeratorem
q̄situ inuenies. sic em̄ si denoīator diuidendi ꝑ nūeratorē diuisorꝫ
mltiplicat⁹ fuerit/denoīatorē q̄situ indicabit. vt si diuiserꝫ

De extractione radicis quadrate in minutijs: Capitulū VII Mag.

Inutiarū autē prępositarū si radicem quadratā extrahe-
m re volueris: eas (si eiusdē nō fuerint) ad eandē denomina-
tionē reducas: et addas: et eius quod ꝓuenerit tā nume-
ratoris q̄ꝫ denominatoris vt in integris radicem quęras quadra
tam: ita vt radix numeratoris inuenta sit numerans: et radix de-
d nominatoris sit denominans: vt si d radicem quadratā quęraa
2/ 3/ 1/ 6/ omnia ad eandē denominationē et summā (vt dictū est) addas: et
ꝛ ꝛ ꝛ
3/ 4/ 2/ 8/ inuenies e ꝑ radice numeratoris. 18. et ꝑ residuo. 16. pro radice e
autē denominatoris. 13. et pro residuo. 23. reperies. sic et ꝛ in alijs 340 nūera.
similiter faciendū est. 192 d̄noīa.

De extractione radicis cubice in minutijs: Capitulū VIII Mag.

J vero radicem cubicam minutiarum querere liber: ipsas
s (si ciusdem non fuerint) ad eandem denominationē redu
cas. Illo facto denominatorem communē quadrate in se
ipsum ducas: et productum rursus per numeratorē multiplica: ⁊
producti radicem cubicam in integris queras. nam radix inuen
ta erit radix cubica numeratoris/denominatione prioꝛe non va
riata: vt si a radicem cubicam ḡras/eas ſm dicta in vnam ſum
mam reducas: et prouenient b Deinde. 192. denominatores in b
se quadrate multiplica: et. 36864. prouenient: quę rursus p nu 240
meratorē scilicet. 340. multiplicata efficiunt. 12513560. huius
radicem cubicam (vt in integris dictū est) si quęsieris. 232. pro ra 192
dice cubica: et. 26592. pro residuo inuenies. Dis. Hactenus
singulas nūeri passiones/quē admodū i integris ita ⁊ i minutijs
vulgarib⁹ satis lucide explanasti: nunc demū queso pauca de bis
in minutijs quas superius physicas appellasti in mediū feras.
Mag. Quis tuis non facile acquiescceret petitionib⁹: qui te (vt
ego) seruentissimo vigilantiq; animo cuncta accipientem videret?
Ad minutias igit̄ physicas aures arrige. Dis. Faciam et q̄z dili
gentissime.

a
2/3/1/ 6/
3/4/2/ 8/

Libri quarti Algorithmus de minutijs physicalibus Tractatus quartus.

De numeratione minutiarum physicalium: Capitulum primū. Mag.

Inutię physicę vti in superioꝛib⁹ diximus/sunt quib⁹ phy
m sici ⁊ naturales sepius vtunt̄: et precipue astronomi cur
sus siderū ⁊ coꝛpoꝛū superioꝛū inuestigātes. Ad huiusce
modi em̄ certitudinē necessariū fuerat integra scz signa ⁊ gradus
zodiaci/annū/menses/dies ⁊ hoꝛas in partes secare. Nā signum
in gradus. 30. et gradus i minuta. 60. minutū in secūda sexagin
ta: secundū in tertia sexaginta: tertiū in quarta sexaginta diuidit̄
et sic in infinitū per sexaginta procedēdo diuisionē calculatiōi ta
li valde cōmodā. Locoꝛū vero distinctio earūdē partiū dabit dis
cretionē. nā locus primus est signoꝛū: secundus graduū: tertius
minutoꝛum: quartus secundarum: quintus tertiarum ⁊c. vt hic
sig. gra. m̄. 2a. 3a. 4a. 5a. Sic annus in menses. 12. mēsis in di
1 2 3 4 5 6 > es. 30. vel. 31. dies in. 24. hoꝛas partit̄:
et rursus hoꝛa per sexagenariā partitionē i partes suas. et rursus
ille in alias ꝓgrediunt̄: vt hoꝛa in sexaginta minuta: minutū i 60
secūda. secūdū in. 60. tertia: vt supra dictū est/diuidit̄: et in his q̄z
locoꝛū distinctio partiū dabit denominationē. Est em̄ locus pri
mus hoꝛarum: secūdus minutoꝛū: tertius secundarū: ⁊c. vt hic:
hō. m̄. 2a. 3a. 4a. 5a. 6a
1 2 3 4 5 6 >

De additiōe munitiarū physicaliū: Ca. II Dis.

f Acile quidē hęc intelligo: sed de additiōe earūdē quid speciale habes? Mag. Nihil: nā in ipsis additio fit vt ī integris illo tm̄ seruato: vt minutię eiusdē denominationis addant. vt minuta minutis: secūda secūdis/ ⁊ nō secūda minutꝫ. Incipiendūqꝫ est a subtilioribꝫ: vtputa a quartis ꝓcedēdo ad tertias: depost ad secūdas ⁊c̄. et q̄ties ex hmōi additiōe. 60. excreuerint/ ꝓ his vnum minutię ꝓximę grossiori addas. vt si. 60. excreuerint tertię: ꝓ ipsis ponas secundū: vt Si em̄ in dato exēplo quītas addiderꝫ: 60. excrescūt: pro quibusquartis vnū addas: quas si addideris. 61. inuenies. ꝓ. 60. igit̄ q̄rtis tertijs vnū adde: ⁊ aliā vnitatē ī loco quartarū retine. Sic sil'r tertias si addideris 69.. reperies ꝓ tertijs. 69. igit̄ secundis. 1. adde: et. 9. in loco tertiaꝝ relinquas. et si bene operatus fueris/ figurę h̄ ordīe stabūt

m̄	2a	3a	4a	5a
1	6	8	9	30
		q̄rta	11	10
		20	40	20

m̄.	secūda	tertia	q̄tta	q̄nta
1	7	9	1	0

De subtractōe minutiaꝝ physicaliū: Ca. III Mag.

f Ubtractio in minutijs physicis ad instar subtractiōis in integris ꝓcedit: si hoc vnū aīaduertas: vt. s. a subtilioribꝰ īcipias ⁊ minuta a minutis / secūda a secūdis/ tertia a tertijs/ ⁊ sic de alijs demas. Q, si numerus a quo debet fieri subtractio/ subtrahēdo minor fuerit: a fractione immediate grossiori vnū mutuo accipias: ⁊ id in. 60. partes fractiōis minorꝫ/ a quascꝫ debet fieri subtractio diuidas. Nec hoc te fallat: cū in p̄cęptis astronomicꝫ signa aut gradus ⁊c̄. subtrahere ab aliquo numero minori monitus fueris. si quidē si insignis oparis/ vna tota reuolutio (scilicꝫ. 12. signa) mutuanda est. Si vero in gradibꝫ/ signū vnū in triginta gradus resoluendū est. hoc idē te facere necesse est si qd̄ simile in fractionibꝫ temporū. s. annorū/ mensiū/ dierū/ minutorū contingat. Sed de his plura verba fundere superuacuū videtur: cū ⁊ canones tabularū astronomicarū hoc idē ⁊ clariꝰ quandoqꝫ admoneant/ ad multiplicationē ꝓperemus.

De multiplicatiōe minutiaꝝ phy. Ca. IIII Dis.

q Ualiter minutię physicę sunt multiplicādę? Ma. Numeratorē in numeratorem ducas: et qd̄ ꝓuenit sunt minutię a numero: quē denominatores simul iuncti faciunt denominādę. vt si ml'tiplicauerꝫ minuta per minuta/ ꝓueniūt duo: qm̄ nūeratores. s. minutū ⁊ minutū q̄si duę vnitates sil' ꝯiunctę: duo faciūt: a q̄ minutię secūda denoiant̄. Sic si minuta per scd̄a mul

tiplicaueris: ꝓueniũt. 3. ⁊ si secũda ꝑ tertia multiplicaueris: ꝓducũt q̃nta/ ⁊ sic de alijs. Si ꝟo fractões physicas ꝑ eoꝝ ĩtegra mlꝫtiplicaueris/ nõ integra sed munutias ꝓcreabis. vt si minuta per gradꝰ multiplicabis: nõ gradꝰ/ sꝫ minuta ꝓcreabis.

De diuisiõe minutiaꝝ physicaliũ: Ca. V. Dis.

Diuisiõis minutiaꝝ physicaliũ si q̃d speciale fuerit/ silẽtio nõ ꝑtereas. Mag. In diuisiõe ista hoc tm̃ speciale inuenio/ ꝙ. s. numerꝰ quoties/ minutię nominãdꝰ est a numero q̃ ꝓuenit post subtractionẽ denoĩatiõis diuidẽtꝫ a denoĩatione diuidẽdi: vt si. 40. q̃rtas ꝑ. 10. secũdas diuiseris: in q̃tiẽte. 4. secũdas habebis. nã si numeꝝ denoĩatiõis diuidẽtis. s. 10. q̃ nominantur secũdę a. 2. a numero denoĩatiõis diuidẽdi. s. 40. q̃ noĩant q̃rtę a. 4. subtraxerꝫ. 2. repies: a q̃bꝫ minutię in q̃tiẽte/ scꝫ. 4. secũdę sunt noĩatę. Si ꝟo ęq̃lia in denoĩatiõe ꝑ ęq̃lia diuiseris: in q̃tiẽte nõ minutię/ sed integra vtputa horę vl' gradꝰ ꝓueniunt. vt cũ minuta ꝑ munuta/ aut secũda ꝑ scd̃a diuiserꝫ: horę (si horaꝝ fuerit) in q̃tiẽte ꝓueniẽt. Hoc tamẽ ne negligas: sꝫ minutias tã subtrahẽdi ⁊ eius a quo debet fieri subtractio: q̃ꝫ multiplicandi ⁊ multiplicantis: q̃ꝫ etiã diuidẽdi q̃ꝫ diuisoꝝ (si diuersaꝝ fuerint) ad eãdẽ denoĩationẽ añ opationẽ reducas: nã sic facilꝰ id qd̃ q̃rꝫ ĩuenies.

De extractione radicis quadrate in minutijs physicis: Ca. VI Mag.

Ec radicum extractio in talibꝫ minutijs ab ea q̃ dicta est de integris multũ differre dinoscit: nã si radicẽ de his minutijs extrahere volueris: eas ad eãdẽ denomĩationẽ: aut si eiusdẽ fuerint/ sed ab impari denoĩatę numero/ ad eandẽ denoĩationẽ a numero pari denoĩatas reducas. At illo facto quẽadmodũ in ĩtegris ꝓcedas. Et radix inuẽta sunt minutę a minutia media versus integra denoĩandę a minutia a q̃ radix extracta ẽ supputatiõe facta. vt si a. 2. 6. 3. quartis radicẽ extraxeris. 16. ꝑ radice: et. 7. ꝑ residuo inuenies. ista aũt. 16. a minutia media ꝟsus integra sunt denoĩandę/ scꝫ a secũda secundę. vt gra. m̃. 2a. 3a. 4a. Sic pariformiter si a sextis radicẽ extrahas: eam a tribꝫ vl' tertijs denoĩabis: nã hę a sextis vsqꝫ ad integra repiunt medię.

De extractiõe radicis cubice in minutijs physicalibus: Capitulũ VII Mag.

Ec aliter radix cubica in minutijs physicalibꝫ/ q̃ꝫ in integris extrahẽda est. sed inuentã a tertia ꝑte minutię ꝓpositę denoĩabis: qd̃ vt ꝑcisius fiat/ minutias quarũ radicẽ cubicã quęris/ ad eãdẽ denoĩationẽ quę in tres possit ęq̃les ꝑtes diuidi reducas. vt radix. 27. minutoꝝ. est. 3. nonoꝝ: nã nouẽ de. 27

Conclusio tertia ps est. pari modo in cęteris faciēdū. Hęc sunt q̄ de numero in praxi reducto ⁊ ei⁹ passiōib⁹ (nō vt cōplemētū toti⁹ habeas: sed ne p̄ncipia magis cōia ignores) tibi fili ī mediū statuerā ferre: q̄tenus his contēt⁹ ad altiores secretissimasq̄ nūeroꝝ posthac speculatiōes trāscēdas. Dis. Fideliter fecisti p̄cęptor colēdissime: sed tamē adhuc vnū ex ꝓmissis restat declarādū: qd̄ forsitā tibi abduxit obliuio. Mag. Quod est tale? Dis. In capl'o scd̄o rhetoricę spoponderas p̄ter hęc quę dicta sunt quędā alia: ⁊ ꝑpulchras artis calculatorię tradere regulas: qd̄ (nisi tibi molestū foret) te ope adimplere: ⁊ his finē arithmeticę tuę imponere velim. Mag. Facā vt petis. scio equidē q̄ nihil ex pollicitis obliuiōe aut negligentia transis. Primo aūt algorithmū vulgi ꝑ lineas ⁊ denarios ꝓiectiles pandā: vt nō mō ꝑ figuras numeroꝝ (q̄s cifras vocāt) verūetiā ꝑ denarios ꝓiectiles quēcūq̄ numeꝝ repręsentare/addere: subtrahere/multiplicare aut diuidere: insuꝑ ⁊ numerū aliquē ignotū ꝑ notos repire possis. Qd̄ quātū ⁊ vtilitatis ⁊ iocūditatꝫ tibi allaturū sit/in sequentib⁹ patebit. Dis. Eia ergo sermonē ad hęc quātotius vertas.

Libri quarti Algorithm⁹ cū denariis ꝓiectilibus: seu calcularis Tractatus quintus: De numeratiōe: Ca. I Mag.

a D repr̄sentationē numeri cū denariis ꝓiectilibus (quibus ꝓ cifris vtimur) necessarię sunt lineę cifrarū repr̄sentātes loca eandēq̄ cum ipsis significationē habentia/vt infra.

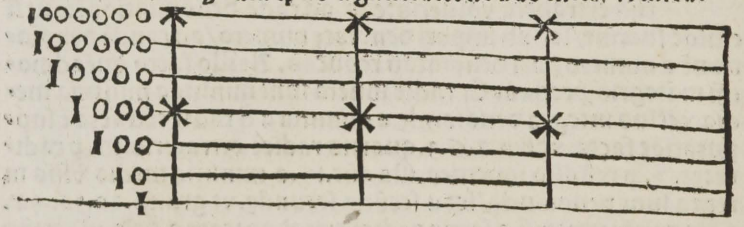

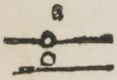

Spacia v̄o sub lineis ꝯtēta respectu lineę ꝓximę suprapositę medietatē repr̄sentāt: vt a In linea ista denarius positus/decē significat: sed is q̄ in spacio cōsistit/tm̄ q̄nq̄ repr̄sentat. Si igit̄ numeꝝ aliquē ꝑ denarios ꝓiectiles repr̄sentare volueris: tot denarios s̄m linearū ⁊ spaciorū exigentiā ad numerū ꝓpositū repręsentādū ponas: et cum q̄nq̄ denarios in linea aliqua habueris: ꝓ ip̄is leuatis si placet in spacio proximę superiore vnū ponas. Si v̄o in spacio aliquo duos denarios repies: ipsis leuatis vnū ad lineā īmediate supiorē ponas. vt b Nec te fugiat per digiti applicationem linearū significationē ⁊ augeri ⁊ minui posse. Ad quācūq̄ enim li

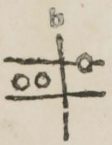

neam digitus applicatur: eadē vnū tm̄ significabit: nec tunc a liqua inferiorū donec digitū deposuerʒ aliq̄d rep̄sentat. vt a reprȩsentāt: quę deposito digito triginta importat. Qd vt singula facilius ac modo breuiori fiant in multiplicatiōe ⁊ diuisione huiusce modi digiti applicatiōe p̄sępe vtēdū est.

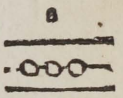

De Additione: Capitulum II Dis.

a Dditionē (ni fallar ex dictis) eo modo fieri arbitror: vt scʒ nūer⁹ cui debet fieri additio per denarios ad lineas competētes ponat̄: ⁊ simili modo numerus addēdus ei applicetur. Mag. Optime sentis si itidē exemplo ꝓbare potueris.

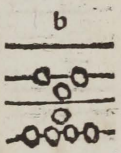

Dis. Sit causa exēpli numerus cui debet fieri additio. 259. ita locat⁹ b et numerus addēdus. 126. in hunc modū additus.

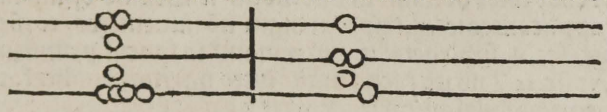

De Subtractione: Capitulū. III. Mag.

n Ec aliter subtractionē facies q̄ꝫ vt eū a quo debet fieri subtractio per lineas cōpetentes ponas: ⁊ ab eodē nūerū subtrahēdū subleuādo tollas/in inferiori inchoādo. Si vero numerū aliquē a superiori ꝓximo subleuare nō possis: a linea ꝓxime sibi suprapositа vnū auferas: et illud in linea in qua subtractionē perficere nō potuisti/in decem resoluēs subtractionē ꝓpositam perficies. Exemplū: si a c 41. auferre voluero: vnū quidē a linea inferiori accipio: ⁊ quattuor in linea secūda quęro: nec īuenio ob hoc vnū de linea tertia accipiens/ipsum in linea inferiore ī decem resoluo: quinqꝫ scʒ ponēdo ad eandē lineā: vnū ꝟo ad spaciū sursum: vt sic d Illo facto. 40. de linea secūda tollant̄. similiter in similibus faciendū est.

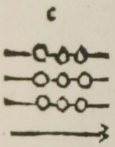

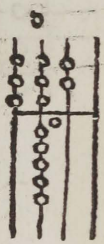

De multiplicatiōe: Ca. III Mag.

s I ꝟo aliquem numerū multiplicare placuerit: ipsum ad lineas cōpetētes ponas: numerū autē multiplicātē mēte retineas: et ꝓ quolibet de nūero multiplicādo sublato/multiplicantē integrū respectu lineę in qua operarʒ in loco dextro aut sinistro deponas: ⁊ idipsum vsqꝫ omēs multiplicādi multiplicati fuerīt iterādū est in supiore initiū sumēdo: vt si cā exēpli 26. p. 4 mltiplicare voluerʒ. 26. vt p̄missū ē ad lineas ponant̄: atqꝫ ī linea secūda inchoantes vnū demat̄: et ꝓ eodē in partē dextrā ad lineā eandē. 4. apponant̄. vt sic φ ⁊ sili modo de secūdo faciendū est. vt hic ψ Et in eadē linea digito retento/eū qui in spacio inferiori ꝓximo reperit̄ accipiētes: ac ꝓ eodē (quia nō iteger sed dimidius est) nō integra. 4. sed medietatē ei⁹. s. 2. in lineā eādē ponamus. vt X

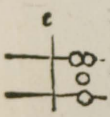

Deinde digitū deponam⁹ ⁊ denariū i linea infima positū accipiē-
tes ꝑ eo ad lineā eandē. 4. addam⁹: vt hic

De diuisione Capitulū V Mag.

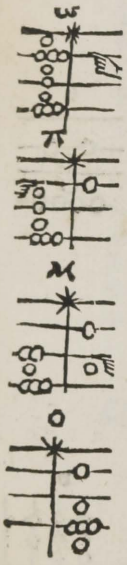

Juidere autē numer⁹ si volueris: ipm ad lineas competē-
d tes locabis: numerū diuidētē mente retinēdo. Quo facto
in supiore incipito q̄ad possis diuisorem subleuare: q̄tiēs
autē leuat⁹ fuerit/totiēs vnū ꝟsus dextrā aut sinistrā ad eandē li-
neā deponendū est: et id ipsum semꝑ descēdēdo repetēdo donec di
uidentē amplius in diuidēdo reperire nō valebis. vt si ω 868. ꝑ
octo diuidere placuerit: digitū ad lineā superiorē ponamus: et re-
spectu digiti octo semel leuem⁹: ob id vnū (ipis sublatis) ꝟsus de
xterā i eādē lineā ponam⁹ in hūc modū π Debinc digitū lineę se-
cūdę applicantes: et. 8. respectu digiti nō inuenientes/eorūdē me-
dietatē/scz. 4. subleuem⁹ ⁊ vnū ponam⁹ in spaciū primū infra di
gitū. vt sic μ His ita factis digit⁹ lineę inferiori applicet. ⁊ q̄tiēs
8. reperiri possint i quirat: eadēq; ter ⁊ earūdē medietatē repiētes/
ipsis sublatis in lineā eādē tres denarios ⁊ vnū inferius in spacio
ponam⁹. vt sic o Cōcludit si octo diuideret. 868. quilibet. io 8. ⁊
medietatē accipet: qō facile ꝓbare est si partē vnius ꝑ. 8. multipli
cauerimus. De ꝓgressione autē (qr i ꝓportiōe q̄dā ꝓsistit) in minu-
tijs aut lineis facile videre non est. cuius ⁊ illa practicari possit ab
exercitatis eam tamen silentio transeūtes ad regulas ꝓperemus
artis calculatorię.

De regula artis calculatorie generalissi ma: Capitulū VI Mag.

Arithmetici regulā quādā inuenere generalissimā ad quē
a cunq; ignotū ꝑ aliquos notos inuenīdū numerū. quā nō-
nulli ob id regulaz aureā dixere: alij ꝟo (vt itali) eā detri ꝑ
apocopā noīare solent. detri quasi de tribus numeris i ea necessa-
rijs: vt est numer⁹ emptiōis aut rei alteri⁹. ⁊ numer⁹ p̄cij aut quā-
titatis discretę. et terti⁹ numerus per quē ꝓponi quęstio. vt. 5. oua
emi. 3. denarijs. quāti emi. 206. ouaz Dis. Pōt id ne qō iā que-
ris ꝑ hāc a te tradēdā regulā inueniri? Mag. Pōt vtiq; Sz vt
eā pfecti⁹ intelligere valeas ⁊ q̄ dicēda sunt: cōditiones nōnullas
Condiciões regule detri memorię reponas. Quaz ꝓma. Quęstio sp debet poni versus dex
trā. Secūda: Numer⁹ primꝰ ⁊ secūdus debēt oꝛrndere re ⁊ noīe.
Tertia: Nūerus q̄rt⁹ ꝑ regulā inuēt⁹ debet coꝛrespōdere secundo
noīe ⁊ re. Jsti autē q̄ttuoꝛ numeri vltra hęc sibi mutua coꝛrespon
dent ꝓportione. vt/q̄lis est ꝓportio primi ad secūdū: talis est et ter-
tij ad quartū: et sic in sup q̄lis est ꝓportio primi ad tertiū/talis est
secūdi ad q̄rtū. Qō facile ex his numeris est videre. 26. 12. 36. ob
id ⁊ hęc regula a ꝑbis ꝓportionū est vocata. Quarta: Cū nume-

rus diuidēs maior fuerit diuidēdo/frangatur diuidendus in partes minores. vt si diuidēdus fuerit florenorū frangatur in denarios. Quinta. Si secūdo numero addant minutię: frangātur integra eius in minutias eiusdē denominationis. Si vero prīo aut tertio minutię adiunctę fuerint: cuiuslibet integra in minutias secum positas frangatur. ⁊ hoc facto si minutię primę ⁊ tertię diuersarum denominationū fuerint/ad eādē reducant. His conditionibus intellectis ⁊ obseruatis varias ac infinitas soluere potes ꝑ regulam sequentem quęstiones.

Regula de tri cum varijs exemplis.

Numeris vt dictū est dispositis: multiplicet secundus ꝑ tertium ⁊ ꝓductus diuidat ꝑ primū. ⁊ prouenient in quotiēte quartus q̄situs. Exemplū. Si q̄situ sit: Quāti emo duodecim oua? si duo ꝓ sex denarijs vendunt. Juxta conditionē p̄mā numerū q̄stionis de loco primo ad tertiū versus dextram ponas. vt. 2. 6. 12. ⁊ tunc scd̄m regulā opari incipias. dicēdo. 6. in. 12. ⁊ ꝓuenient. >2. q̄ si ꝑ duo diuiseris. 38. numerū quartū ⁊ q̄situm procreabis: q̄ secūdo scz. 6. deñ. re ⁊ noīe correspondet. Exempla regule de tri

Exemplum secundū. Si quęratur. septē poma emi tribus deñ. quanti emo. 32. pira? ꝑ regulam istā opari nō valebis ob defectuꝫ secundę conditionis. nam primus ⁊ tertius nec nomine nec re cōueniunt. poma em̄ non sunt pira.

Exemplum tertiū. Si quęsitum fuerit: Duo lotones croci emūtur nouē denarijs: quāti duę librę croci venderent? Quia primus ⁊ si re (quia vbiqꝫ crocus) nō tñ correspondet noīe secūdo: qꝛ in primo lotones: in secūdo librę: ideo scd̄m regulā nō poteris opari nisi ⁊ libras duas in lotones scz. 64. resoluas. vt. 2. lot. 9. deñ. 64. lot. multiplica nouē ꝑ. 64. et. 576. producunt: q̄ si ꝑ duo diuiseris. 288. numerum quęsitū ꝓcreabis.

Exemplū quartū. Trigintaduę vncię croci tribꝫ floreñ. emunt: quāti vna vncia emit? Multiplico tria ꝑ vnū ⁊ sunt tria: qꝛ vnum nec multipliplicat nec diuidit: ⁊ ꝓductum scz tria per. 32. diuidere nō valeo: cū diuisor diuidendo maior fit: ideo iuxta quartā conditionem diuidēdus scilicet tres floreñ. in. 540. deñ. resoluo: ⁊ istos ꝑ diuisorē scz. 32. diuido. ⁊ si bene opatū fuerit in quotiēte. 16. deñ. ⁊. 28. minꝰ deñ. ꝓ numero q̄sito sunt

Exemplū quintum. Emi tria oua. 1. deñ. a quanti emuntur sex oua? quia iam numero secundo scz. 1. deñ. addunt minutię scilicet b vniꝰ deñ. ideo integrū scz. 1. denarium in similes minutias resoluo: ipsum scz ꝑ denominatorē minutię/scz tria multiplicando: ⁊ minutias ꝓductas scilicet tria alijs duobus addo: ⁊ proueniunt pro numero secundo ⅔ denarij. Jllo facto/secundum regulam quinqꝫ per sex multiplico: ⁊ proueniunt triginta: hęc per tria diuido: ⁊ sic in quotiente c inuenio numeꝝ q̄situ: precium scz sex

b 2/3

a 2/3

c 10/11

a ouorũ. Exemplũ sextũ. Emi tres vlnas panni pro.4.flore.quã
3 tiemo sex vlnas ⁊ a vni⁹ vlnę? Quia iã tertio numero minutia
— addit̃:ob id tã primũ q̃ꝫ tertiũ ĩ minutias ad eiusdẽ denominatõis
4 reduco.s.tres vlnas in $\frac{12}{4}$ sil'r.6.vlnas tertij numeri ĩ $\frac{24}{4}$ frango:q̃
b bus addo ⁊ b in eodẽ tertio nũero posita:⁊ erũt $\frac{3}{4}$. Illis itaqꝫ ad
3 regulã ordiatꝫ/scd̃m scꝫ q̃ttuor p̃ter tertiũ.s.vigĩtiseptẽ ml'tiplico:
— ⁊ erũt.108.q̃ si p̃mũ.4.s.12.diuisero/in q̃tiẽte nouẽ flo.p̃ciuꝫ.s.sex
4 vlnaꝝ ⁊ c ĩuenio. Et ita sil'r faciẽdũ ẽ si p̃mo additę fuerit mĩutię c

Exẽplũ septimũ. Si q̃rat̃.hodie ad cęnã cibãdi sũt.>30.eq̃ ⁊.16. 3
eq̃s modi⁹ vn⁹ dabit̃:q̃t modij req̃rũt̃? Ad regulã tal'r ponas. Se —
deci eq̃.i.modiũ q̃t modios.>30.eq̃? Si iuxta regulã opatus fue- 4
ris/in quotiẽte.45.modios ⁊ $\frac{10}{16}$ vnius modij reperies.

Exẽplũ octauũ. Si q̃situ sit:cibãdi sũt.⁹o>.hoĩes ⁊ ꝓ.4.hoĩbꝫ
5.mẽsurę dabũt̃:q̃t ĩ toto mẽsurę req̃rũtur? ponas ad regulã talit̃
4.hoĩb⁹ necessarię sũt.5.mẽsurę:q̃t mẽsurę nc̃arię erũt.80>.⁊ ꝓue
niẽt in q̃tiẽte.1008.mẽsurę ⁊. d vni⁹ mẽsurę. Ita sil'r si q̃rat̃:cibã d
di sũt.6>>.hoĩes:⁊ cuilibet dabit̃ panis vnus:quoꝝ.24.ex vno 3
modio fiũt:q̃t req̃rũtur modij? põe ad regulã sic.24.hoĩes habue —
rũt.1.modiũ:q̃t modios.6>>.hoĩes? ⁊ repies ĩ q̃tiẽte.28.modios 4
et $\frac{7}{24}$ vni⁹ modij. Dis. Per varia exẽpla regulę practicã accępisse
mihi videre videor:sed quãdo bene operatus sum nec ne nondum
ĩtelligo. Ma. Probatio opatiõis regl'ę facile ꝑspic t̃:si numeꝝ
tertiũ in locũ p̃mi:⁊ rursus p̃mũ in locũ tertij:⁊ q̃rtũ inuẽtũ ĩ loco
secũdi ponẽs/rursus ꝑ regulã opat⁹ fueris. Nã si p̃mo bñ fecisti:iã
vltio ĩ q̃tiẽte ĩuenies f̃m p̃us ĩ regl'a positũ. Exem̃.2.oua.3.emũ
tur denarijs q̃t denarijs.12.comparãt̃:si vt dictũ ẽ ĩ exẽplo p̃mo se
cũdũ regulã ꝓcesseris:ĩ q̃tiẽte.36.reperies. Cui⁹ si ꝓbã hẽre cupis
nũeros istos tal'r ordiab̃.12.36.2.⁊ cũ rursus scd̃m regulã opatuꝫ
fuerit:ĩ q̃tiẽte.6.reperiunt̃. Di. Sũt ne alię ad huiuscemodi ĩue-
stigãda regl'ę necessarię? Mag. Sũt:⁊ q̃dẽ q̃ꝫ pl'es:sꝫ si scd̃m ꝯdi
tiões p̃us dictas q̃ões ꝓpositas ad regulã locare sciuerꝫ paucoꝝ
sol'onẽ silẽtio p̃teribis. Ne tñ hisce v̄bis te submoueã/duas alias
Regule mercatorum. subijciã. Pria regl'a si fuerit in tres mercatores q̃ꝝ p̃m⁹ ad sũmã
capitalẽ.36.floreñ.scd̃s.48.floreñ.terti⁹ vero.>5.flo.posuerit ⁊
sup totũ capitale lucrũ.100.flo.excreuerit:scireqꝫ volueris quãtũ
vnicuiqꝫ scd̃m capital' sui portionẽ ꝯtingat:totũ caprtale ĩ sũmam
vnã redigas.⁊ erũt.159:quẽ nũeꝝ ꝓ diuisore cõi reserues. Dehinc
pecuniã p̃mi ꝑ lucrũ ml'tiplicab̃:⁊ ꝓductũ ꝑ diuisorẽ cõeꝫ diuidẽs
ĩ q̃tiẽte ꝑtẽ q̃ p̃mũ ꝯtigit ꝯspicies:sic sil'r de pecũia scd̃i ⁊ tertij faci
endũ ẽ. Scd̃a regula. Si tres fuerit mercatores q̃ꝝ p̃m⁹.18.flo.
5.mẽsibꝫ:scd̃s.30.flo.tribꝫ mẽsibꝫ:t̃ti⁹.40.fl.2.mẽsi.posuerit:⁊ lu
crũ sit.>6.flo. Si scire placuerit q̃ntũ vnicuiqꝫ ꝯtigat d̃ lucro scd̃ꝫ
cunię suę ⁊ tpis q̃ntitatẽ:cuiuslibet pecuniã ꝑ mẽses ml'tiplica:⁊ sũ
mã totalẽ ex tribꝫ collectã ꝓ diuisore f̃ua. Dehĩc sũmã pecunię p̃mi

Trac. V Algorithmi calcularis

ꝑ mẽses suos mltiplicatã ꝑ lucrũ mltiplica: ⁊ ꝓductũ ꝑ diuisorem seruatũ diuide: ⁊ in quotiẽte q̃situ cõtinuo emerget. Sic similiter de secũdo ⁊ tertio aut q̃rto vel q̃nto si tot fuerit oꝑare. Uale Dis. Et tuꝑceptor mi i ęuũ bñ valeas.

Finis Arithmeticę.

Liber Quintus de principijs musice. Tractatus prim⁹. De musice laudibus ⁊ vtilitate. Capitulum. I. Dis.

Inter cęteras q̄bus humanus torquet̄ anim⁹/ nō inferiorez existimo passionē: qua mēs desiderio flagrans ab opta to diuti⁹ promisso suspēditur. ab heri equidez et nudiustertius (vt spōsa a te musirę audirem p̄cępta) cū reditū tuū p̄stolarer ardētius/ totus tabefactus pene lecto decubui: at vbi te p̄sentē certo cognouissem/ p̄stino redeūte vigore/ ędes tuas p̄ter solitū etiā post solis occubitū petere p̄sūpsi: sperās audire qd̄ delectet simul ⁊ instruat. Magi. Nec omnimoda fortasse spe frustrabere. Musica nempe inter alias matheseos disciplinas dicente Boetio in p̄mo musicę: nō mō speculationi/ vezetiā mortalitati ꝯiuncta est. Nihil em̄ tā ꝓpriū humanitatis est q̄z remitti dulcibus modis astringiq̄z ꝯrijs. idq̄z in singulis vel studijs vel ętatib⁹ luce clarius conspicit̄. Infantes equidē iuuenes ac senes ita inhiāter affectu quodā spontaneo modis musicis delectant̄: vt oīno nulla sit ętas/ q̄ nō dulcis harmonię sono afficiat̄ gaudio: ⁊ a tristi cōsurgat cogitatu. Quā ob causaz (cū similitudo amica/ dissimilitudo ꝟo cūctis sit odiosa) Plato animā nostraz musicis ꝓportionib⁹ cōpactā affirmabat. Et Marsili⁹ i eūdē. Cōcēt⁹ inq̄t p aereā naturā in motu positā mouet corp⁹: p purificatū aerē cōcitat spiritū aereū: aīę corporisq̄z nodū: p affectū afficit sensum siml̄ ⁊ animū: p significationē agit in mētē. Deniq̄z per ip̄m subtilis aeris motū penetrat vehemēter. p contemp̄ationē lābit suauiter. Per cōformē qualitatē mira quadā voluptate p̄fundit naturā tā spūalē q̄z materialē: totūq̄z sil̄ rapit ⁊ sibi vēdicat hominē. Et ꝓfecto si q̄s tanta musarū arte atq̄z diligentia concent⁹ offerret auditui: quāta naturę artis ve cura vel sapores gustui vel mollia tactui offerūtur: ꝓculdubio cognoscerem⁹ Apollinē multo magis animū rapere melodia: q̄z vel Bacchus vino gustū: vel Venus pruritu tactū soleat occupare. Unde infantes dulcis cantilena ita oblectat vt ipsos vagiētes cōpescat. Pugnantiū itē aīos in bello/ tubarū carmie excitari cōspicim⁹. Nautas quoq̄z atq̄z remiges/ insup̄ ⁊ pene oēs artifices manu op̄antes/ vocis modulatione labores facilius posse tolerare/ exp̄iētia docuit. Et sicut corpora fessa laborib⁹ ita aīos occupatos tēptatiōibus: fręneticos q̄q̄z ac seditiosos: Asclepiade auctore/ symphōia resanabit. vñ ⁊ de rege Saule legit̄: cū a spū vexaretur maligno/ req̄escere nō potuit donec dauid cithara ludente dulcisona eius releuaret̄ harmonia. Cygnos etiā hyp̄boreos citharę cāt⁹ adducit: Elephantes indicos organica p̄mulsos detineri voce comp̄tū. fistulis aues allici cōprobatum ē. Fides delphinis amicitiā hoīm p̄suaserūt, deniq̄z Al

Boetius

Plato. Marsilius ficious.

Musice vis ⁊ effectus.

Asclepiades j. Re. xvj.

Alfarabius farabio auctore ꝑ harmõias grã cõtẽplatiõis ⁊ diuinarũ sciarũ studia nõ mediocriter iuuant. hinc vt sacra Regũ habet historia: cũ corã propheta Heliseo caneret Psaltes: facta est sup eũ nan⁹ domini: ⁊ ait ꝓphetisando scz ea q̃ in quarto Reguz volumĩe capite tertio legunt. Sed q̃d musicis insisto laudib⁹: cuius testimonia in scripturis repiunt multiplicia. Nec ĩ patria deerit: sed longe alia a nostra ibi resonabit. Dis. Num p̃sago mẽs mea agitabat spũ cũ secretiora q̃dã audire nõ dubitabat? Ma. Adhuc latẽt alia ⁊ quidã speculationi iocundissima: sz nũc q̃ tendim⁹ ꝑgamus.

De definitiõe Musice. Capitulũ. II. Mag.

Augustin⁹ Musicã Aug⁹ p̃mo musicę scientiã bene modulandi asserit. m Bene q̃uidẽ. i. artificiose: aut bene. i. honeste. nã modulari ad lasciuiã ⁊ turpitudinẽ/modulari q̃dẽ est: sz nõ bene auc honeste. Boetius vero. 5. musicę dicit. Harmonica (. i. musica) ẽ facultas differẽtias acutorũ ⁊ grauiũ sonoꝝ sensu ac rõe ꝑpendẽs. In definitione aũt addit: ratiõe: q: in musicis nõ om̃e iudiciũ sensui (cũ varie possit ĩpediri) sz ꝑti ĩtellectui ẽ attribuendũ: q̃ a sensu recęptis spẽbus/etiã aliqualr impeditis ex ipsis ꝯclusionẽ necessariã syllogisat. Ita em̃ cõstat fecisse Pythagorã: vt infra patebit. Si tñ nullus esset audit⁹ de sono nulla vnq̃z fuisset disceptatio.

Boetius

Musica

Prythagoras.

De origine nominis: ⁊ quid sit musicus. Capitulum. III. Dis.

v Nde hęc scientia hoc sortita est vocabulũ? Mag. Sunt nõnulli q̃ musicã a moys qđ ęgyptij aquã dicũt arbitrantur denominatã: quia circa aquas inuenta sit. vel a musa qđ instrumẽtũ dicũt excellentissimũ in musica. Alijs aũt musicam a gręco vocabulo. μουσα a ꝓpellatã visũ ẽ. μουσικοσ latine musicus: q̃ rõe ꝑpẽsa canẽdi sciam nõ seruitio opis/sz impio rõis assumit. Sũt vero musici triplices. Primi/q̃ tm̃ circa instrumẽta versantur musica: q̃ bene quidẽ modulãtur ⁊ neruos tangũt: sed quare hi nerui moti ⁊ nõ alij consonantiã p̃stent nõ intelligũt: nec huiusce artis speculationẽ capiunt. quales citharedas pene omnes conspiclm⁹. Secũdi sũt q̃ carmina fingũt/ad q̃ naturali poti⁹ instinctu q̃z speculatiõe ac rõe ferũtur. ⁊ hos poetas nominãt: quoꝝ multi carmina fingunt/sed harmonicas eaꝝ ꝓportiões demõstrare minime pñt. Tertij sũt q̃ ⁊ si nec instrumẽta ⁊ neruos tãgere/nec carmina fingere nouerũt: de his tũ iudicãdi pitiã habent.

Musicus

Musici triplices.

Citharede.

Poete.

Musici proprie dicti

De musice primo inuẽtore. Ca. IIII. Dis.

q Uem arbitrant primũ musicũ ⁊ musicę inuẽtorẽ? Ma. Tubalem filiũ Lamech. scđm qđ đr de ipso Geneseos. 4. ca. Ipse fuit pat̃ canẽtiũ cithara ⁊ organo: eo q̃ p̃m⁹ musicam inuenit: ⁊ eã in duab⁹ colũnis/latericia scz ⁊ lapidea posteris

Tubal

reliquit. Latericia quidē: ne igne/lapidea vero ne aq̄ piret. Adam nāq; mūdū igne ⁊ aqua piturū p̄dixerat. Pythagoras ꝟo phs sonorū ꝓportiones exp̄imēto didicit. nā cū diuti⁹ animo estuaret quanā rōne firmiter cōsonantiarū momēta pdisceret: demū nutu fatali fabrorū officinas p̄teriens: ex varijs malleorū sonis vnā ꝯcinentium animaduertit. accedit ꝓpius: malleorū pōdus examinat: ⁊ cū quinq; essent mallei primū ad quartū duplū repit pondere: q̄ diapason cōsonantiā resonabat. eū ipsū vero ad secūdū sesquitertiuz īuenit: ad quē diatessaron tonabat. Rursusq; idē ipse ad tertiū cū esset sesquialter/diapēte cōsonabat. secūdū vero ⁊ tertiū/sesq̄octauam retinere ꝓportionē ⁊ tonū repit sonantes. Quintū vero q̄ cūctis dissonabat reiecit. Hoc clari⁹ patet in monochordo. vt sic A graue prim⁹ malleus. D graue secūd⁹. E graue tertius. ⁊ a acuta quartus. Attn̄ Petr⁹ Cōmestor in historia scholastica id a p̄dicto Tubale factitatū/⁊ a grecis Pythagore fabulose attributū autumat. habuit em̄ Tubal fratrē q̄ artē ferrariā inuenit: q̄ fabricāte Tubal ex malelorū ꝓportione dicto mō cōsonātias reperit. Sz cū hoc pauci videat̄ esse momēti relinquendū esse censeo. Dis. Probe facis cū has disceptatiōes ad ꝓpositū parū aut nihil faciētes nō resoluis. Sed q̄d dicis de Boetio? quē frequētius in testē euocas Magi. Is musicā e greco in latinū trāstulit: ampliauit: atq; harmonicas ꝓportiones in numeris acuratissime demōstrauit.

Pythagoras

Petrus commestor.

Boetius.

De diuisione musice in Mūdanā Humanā et Instrumētalem. Capitulum. V. Ma.

Musica aūt vt idem ipse tradidit Boetius triplex esse dinoscit: scz mūdana/humana ⁊ instrumētalis. Dis. Mūdana q̄ est? Mag. q̄ de harmonia totius ⁊ partiū mūdi sup celestis ⁊ elemētaris ꝯsiderat. Nō em̄ sine maxima ꝓportiōe ⁊ harmōia orbes celestes adiuicē locati sūt: od id ⁊ dulcissimā motu suo ꝯcinētiā faciūt. Sic ⁊ elemēta suis ī locis ꝓportionata/nec sine ꝓportōe harmonica ad cōpositionē mixtoꝝ ꝯcurrūt. Sic ⁊ āni tpa: cunctęq; res creatę debitę cōcinūt. De⁹ em̄ gloriosus oīa ī numero pondere ⁊ mēsura creauit. Di. Humana q̄ est? Magi. Quę de ꝓportionib⁹ corpis ⁊ anīę: ⁊ harū inter se partiū cōsiderat. ob id anima ipsū corpus ⁊ cūctę se ptes diligūt: ac res cęteras cū ipsis in harmonia magis cōueniētes eligūt. Quod si ꝓfundius rimatum fuerit: cum his q̄ de latitudinibus formaꝝ/insup de vniformitate ⁊ difformitate qualitatū tradunt̄: difficillimarū in reb⁹ naturalib⁹ q̄stionū solōnē in ꝓmpto dabit. Est em̄ phīę ps secretissima: cuius delucidationem in aliud tp̄s seruabim⁹. Redeam⁹ nūc ad residuam musicę ptē. Dis. Quā? Mag. Ad musicā instrumētalē/ quę supiorib⁹ definita est. Hęc rursus in Rithmicā: metricā: ⁊ harmonicam diuidit̄. Harū p̄ma intentionē verboꝝ: ⁊ an ne son⁹ ꝟbis/

Musica mūdana.

Boetius.

Humana

Srp̄. ix

Instrumentalis.

Rithmica

syllabis bene aut male cohęreat inqrit. Metrica aūt diuersoꝝ ge- Metrica
nerū metrorū mēsurā rōne subtili ac ꝓbabili iuestigat. De his dua
Augustinus lib. musice. bus. s. Aug⁹ i musica sua satis lucide ꝑ sex libros disseruit. Har- Harmonica.
monicā veto in prioribꝰ definitā Boeti⁹ vir doctissim⁹ in latinum
Boetius e gręco vertens in quinq; libris ꝓfunde ꝓsecutus ē. Cuius tibi ge
neralioꝛa i seq̄ntibꝰ tradā ꝑncipia. Et a sono tāq̄ omniū fundamē
to exordiar.

De sono ⁊ voce vocisq; diuisiōe. Ca. VI. Di.

Quid est son⁹? Mag. Est ꝑcussio aeris idissoluta vsq; ad Sonus
q auditū. Et hęc descriptio om̄i sono cōuenit. Aliť aūt defini
tur sonus cum d̄r: sonus est vocis casus. εμ μελῆσ (id
est apt⁹ melo) in vnā intentionē. Et hic son⁹ magis spāl'r describiť
is scz quē gręci φθογγοσ vocāt: nos ꝟo sonū voci cōuenientē dice
re possum⁹. Sūt aūt duplices voces. Unisonę scz ⁊ nō vnisone.
Dis. Unisonę q̄ sūt? Ma. Quaꝝ vn⁹ ē son⁹ vl'in graui vl'i acu Unisone vocis.
to: ⁊ de his nihil ad p̄sens. Dis. Nō vnisonę q̄ sunt? Ma. Qua Nō vnisone.
rū nō est vn⁹ son⁹: sed alia grauioꝛ/alia vero est acutioꝛ. Et hę rur
sus sūt duplices. Quędā em̄ sūt ꝯtinuę. Quędā ꝟo discretę. Di.
Continuę q̄ sūt? Ma. Quaꝝ differētia cōi fine iungiť: nec hn̄t Continue
loca discreta q̄ tenēāt. quēadmodū coloꝛes in iride. Fit aūt hoc/cū
in fine voces attenuanť. Et hę quoq; a musica abijciunť: eo ꝙ si
bijpsis dissil'es: nec vnū aliqd̄ ꝑsonāt. Di. Discretę q̄ sūt? Ma.
Quarū differētia videť suo quodā loco cōstituta: interuallisq; di Discrete
stincta. Et hę rursus repiū ť duplices: Cōsonę scz ⁊ Dissonę. Dis.
Consonę q̄ sūt? Ma. Quę copulatę mixtos suauesq; sonos effi- Consone
Interuallum Sonus grauis ⁊ acutus ciūt. q̄ vero nō/dissonę sūt. Interuallū aūt/est soni acuti grauisq; Dissone
distātia. Di. Duplex igiť son⁹ ē: grauis. s. ⁊ acut⁹. Ma. Probe
infers. Et ex hoꝝ ꝑmixtiōe cōsonantia aut dissonātia gn̄atur.

De consonantie dissonantieq; definitionibus. Capitulum. VII Mag.

Consonantia vero/est dissimiliū inter se vocum aut sonoꝝ Consonātia.
c in vnū redacta ꝓportio vel cōcoꝛdia: vel est soni acuti gra
uisq; mixtura/suauiť vniformiterq; aurib⁹ accidēs. Disso Dissonantia
nantia aūt ē sonorū acuti grauisq; mixtoꝛū ad aurē veniens aspa
atq; i iocūda ꝑcussio. Di. Unde cātur soni grauitas vl'acuties?
Ma. Audisti. qꝛ son⁹ ē aerꝫ ꝑcussio. ꝑcussio nō ē sine motu. motū Grauitas ⁊ acuties soni vnde fiat.
ꝟo alij velocioꝛes: alij tardioꝛes sť. Et rurs⁹ q̄dā eoꝝ rarioꝛes. q̄dā
ꝟo spissioꝛes. Et si mot⁹ tard⁹ rarioꝛq; fuerit/graues sonos effici
necesse ē. Mot⁹ vero celeres ac spissi acutos sonos cānt. Hīc ē ꝙ
idē neru⁹ si ampli⁹ intēdiť acutū sonat: si remittiť graue. Quāto ei
magꝫ tēs⁹ fuerit pulsū velocioꝛē reddit celeriusq; reuertiť: ⁊ freq̄n
ti⁹ ac spissi⁹ aerē ferit. Quāto ꝟo laxioꝛ ꝛmissioꝛq; fuerit/tāto puls⁹

Unitas son⁹ efficit rariores imbecillitate feriendi: nec diutius tremit. Dis. Capio hęc: sed intelligere vellem: cum chorda pellit: idem ne son⁹ sit qui causatur? Magi. Non est idē: sed totiens nou⁹ sonus generatur quotiens tremebunda chorda ferit aera. vn⁹ tñ iudicat propter motus celeritatē. veluti baculus in extremitate ignitus/si velocus circūducitur/rubeum circulū describere videtur.

De consonantiaꝝ numero. Ca. VIII. Dis.

b Ec auido a te accępi aīo: qm̄ simul ⁊ iocunda ⁊ naturalib⁹ rōnib⁹ plena sūt. Sed dic q̄so: si q̄ cōsonantię sint partes.

Consonātie perfecte Mag. Consonantię simplices ⁊ pfectę tres sūt sc;. Diapason. Diapente Diatesseron. Ex his alię miscēt. vtputa Diapente cum diapason/bis diapason. Sic diapente ⁊ diatesseron vnum cōstituunt diapason. Et oēs qm̄ ꝯsonātię sunt: in ꝯcordia quadaꝫ siue sonorū ꝓportione ꝯsistāt necesse est. Dis. Hoc ex definitione cōsonātię p̄ us data claret. Sed in qua q̄q̄ cōsonātiarū ꝯsistat ꝓportione nōdum intelligo. Mag. Diapason in dupla ꝯsistit ꝓportione. vt. 1. et. 2. diapente in sesquialtera est. vt. 2. 3. diatesseron in sesq̄tertia ꝑmanet vt. 3. ⁊. 4. diapason cū diapēte ī tripla. vt. 2. 4 6. int̄ duo eī ⁊ sex ꝓportio tripla ē aggregata ex dupla. s. 2. ⁊. 4. et sesq̄altera. s. 4. ⁊. 6. sed bis diapason repitur in q̄drupla. vt. 2. 4. 8. diatesserō aūt cū diapente vnū integrāt diapason. vt. 2. 3. 4

Cur in exemplis musicis vtimur numeris ⁊ numeroꝝ ad sonos applicatio Ca. IX. Di.

q Uam ob causam (cum iamiam nostra in musicis disputatio versetur) tu in numeris adducis exēpla? Mag. Quoniam omnis pluralitas in numerositate quadā est: consonantię autē in pluralitate sūt. qđ ex eo claret. Nam oīs consonantia in ꝓportione est: ꝓportio vero (vt in arithmeticis dixim⁹) duaꝝ adinuicem habitudo est q̄ntitatū. Duo autē plura sūt. consonantię igitur ī pluralitate: quare ⁊ in numerositate cōsistūt. Dis. Possunt ne hi numeri ad sonos aliquo saltē ingenio applicari? Ma. Possūt. ⁊ (vt arbitror) tali quo Tubal siue Pythagoras cōsonātias inuenit in quattuor malleis. Sint itaq̄ in proposito hi malleis certis signati ponderibus. ita vt primus duodecim contineat vncias. secundus nouem/tertius octo/ quartus sex. ⁊ experiētia patebit malleum quartum ad primū diapason sonare: quia ad eū duplus est. Et rursus malleus primus ad malleum secundū. Similiter malleus tertius ad malleū quartū diatesseron resonabit: quia vtrinq̄ est ꝓportio sesquitertia. vnde ⁊ epitritus đr: qr sup totum tertiā ꝯtinet ꝑtē eiusdē. Malleus vero secund⁹ ad quartum: ⁊ itē malle⁹ prim⁹ ad malleū tertium diapente tonabit: qr vtrinq̄ ꝓportio sesquialtera: ⁊ emioli possidet rationē. cōtinet eī totū ⁊ īsu

Applicatio numeroruꝫ ad malleos

per ei⁹ medietatē. Malle⁹ ꝟo secūdus ad malleū tertiū/tonum in sesquioctaua resonabit ꝓportiōe. hic tñ cōsonātia nō est/sed cosonātiaꝝ pars. Ex his clare patet ⁊ rerū ⁊ nūeroꝝ ꝓportiōes sonoꝝ ꝓportiōes generare. qđ ergo in vno demonstrat̄/i alio sil'r posse repiri certū est. Dis. Hęc (vt arbitror) haud clari⁹ possent demonstrari. Mag. Ueꝝ: attamē pluribꝫ alijs expimētis cōtingit prędicta repiri: vt in calamoꝝ latitudine ⁊ longitudine vitroꝝ/ollarū/aliarūqꝫ rerū ꝓportiōe. sic ⁊ in monochordi diuisiōe. vt in seq̄ntibus patebit.

De cosonātiaꝝ ordine ⁊ pfectiōe: Ca. X. Mag.

Est aūt inter cōsonātias idē ordo q̄ in ꝓportiōibꝫ cōsonātijs appropriatis. Sicut em̄ in genere multiplici (nā i illo solo musicę cōsonātię sūt inq̄rēdę) p̄ma simplicissima/maxima/et ęq̄lissima/et ad vtendū facillima ē ꝓportio dupla: Sic ⁊ diapason oīm ꝯsonātiaꝝ est iocūdissima/pfectissima ⁊ iudicio auris facillima: nobis insita naturaliter ab eo q̄ nos creauit. inq̄t beatus Aug. de trini. li. iiij. c. ij. vt nec impiti possint eā nō sentire: siue ipi cantātes siue alios audiētes. p hāc quippe voces acutiores grauioresqꝫ: cōcordāt: ita vt quisq̄s ab ea dissonuerit/nō sciētiam (cui⁹ exptes sūt pl'imi) sed ipsum sensum audit⁹ nr̄i vehemēter offendat: vt facile videre est in regulari monochordo. Dehinc ꝓportio sesquialtera vltra eorū medietatē cōsiderās/in pfectiōe sequit̄. Ita ⁊ diapente inter cōsonātias post diapason locat̄: ⁊ auris iudicio cōsonātię diatesseron p̄ponit̄. Sic diapēte cū diapason: q̄ cum i triplici sit ꝓportiōe: inter diapēte ⁊ diatesserō locat̄: itaqꝫ diatesseron vltio loco ponit̄. Sicut em̄ rei tertiā ptē accipe magꝫ difficile videt̄ q̄ duplā aut dimidiā designare: sic ⁊ hęc ꝯsonātia in sesquitertia existēs ꝓportiōe/iudicio auris nō est multū grata: accipit̄ tñ libenter: qm̄ addito toto fit diapente. et si rursus rursus diapente adiungit̄/diapason oīm gratissimā efficit symphoniā.

Augustinus

De diuisiōe toni ī semitonia: Ca. XI. Dis.

Ex supioribꝫ liquet (si sane intelligo) oēm cōsonātiam ex sonis sea vocibꝫ diuersis/ interuallisqꝫ distinctis ac ad se ꝓportionatis aggregatam esse. Mag. Sane intelligis. Dis. Ex q̄t igit̄ q̄busue singulę cōsonantię vocibꝫ et interuallis ꝯsistāt subiūgito. Mag. Faciā: attamē cū ea res toni diuisionē p̄req̄rat: de ea prius disserēdū censeo. Dis. Quō diuidit̄ tonus? Mag. In duo semitonia. Dis. Hoc facillimū iudico. nā p semitoniū toni mediū intelligo: sed q̄d facili⁹ q̄ꝫ rei medietatē accipere? Mag. Deficis in vi noīs. nō em̄ dicit̄ semitoniū a semi qđ est dimidiū: q̄si toni dimidiū: sed a semi id est impfectū: q̄si tonus nō integer siue impfectus/quēadmodū hemiuocalē nō quasi dimidiū vocalis habentē: sed quasi impfectū vocalē. Unde ton⁹ di

Semitoniuꝫ

Semitoniuz maius ⁊ minus. uiditur in semitonia duo inequalia: Maius. s. ⁊ Minus. Maiꝰ quidē plus q̄ꝫ toni dimidiū cōtinet. Minꝰ ꝟo nō totā toni medietatē complectit. Excessus autē maioris supra minus/coma nuncupat. Dis. Cur autē tonus nō in duo equalia partit? Mag. Quoniā hoc fieri est impossibile. Dis. Si potes hanc impossibilitatē demonstra. Mag. Audisti tonū in sesquioctaua ꝓportiōe consistere: que sit gr̄a exēpli. 9. et. 8. horū nullus naturalr̄ numerꝰ medius est: eos igit binario multiplicemꝰ: fiuntq̄ꝫ bis octo. 16. et bis nouē. 18. Inter sedecī aūt ⁊ decēocto vnꝰ mediat numerꝰ. s. 17 qui oēs disponant in ordine tali. 16. 17. 18. Sedecī igit ad. 18. collati sesquioctauā retinēt ꝓportionē: atq̄ꝫ idcirco tonū. Sed hāc ꝓportionē numerꝰ mediꝰ. s. 17. nō in equalia partit. Cōparatꝰ enim ad. 16. habet eū totū ⁊ eiꝰ sextādecimā partē. s. vnitatē. Si ꝟo. 18. ad numerū mediū. s. 17. cōparent/habēt ip̄m totū: ⁊ insup eiꝰ. 17. partē. s. vnitatē. Patet igit q̄ numerꝰ iste quē mediū dicimꝰ/non equalibꝫ partibꝫ minorē superat ⁊ a maiore supat. Est em̄ ps. 17. minor. 16. ꝟo maior. et he sunt partes toni/quas semitonia dicimus: quoꝝ vnū maius/aliud ꝟo minꝰ dicto modo reperit. Rursum inter. 27. et. 24. ꝓportio est sesquioctaua/igit ⁊ tonus. 3. em̄ est pars octaua. 24. q̄ eisdē adiecta facit. 27. Illa aūt nō ī partes equales sed ineq̄les diuidit. s. in. 14. et. 13. q̄ sunt semitonij/maius ⁊ minus.

Coma

De inuentiōe semitonij minoris: Ca. XII. Mag.

Quoniā ꝟo semitoniū minus iudicio auris facile nō deprehendit: quapropter quo medio accipiēdū demonstrādūq̄ꝫ sit ꝑ erq̄rēdū est. Sumat igit diatesseron. a. b. circa quā semitoniū minus ad grauiorē acutiorēq̄ꝫ partē taliter contingit sumere: intēdat diatesseron. b. c. remittat rursus diapente. c d. b d. tonus relinquit. Nā diatesseron a diapente tono superat. sic c b spaciū ab c d spacio/b d spacio trāscendit. Ampliꝰ intēdat diatesseron de et remittat diapēte e f. igit tonꝰ d f inuenit: sed d b tonus erat: igit semitoniū minꝰ est a f. qd̄ subtractis duobꝫ tonis/scz f d. ⁊ d b ab a b diatesseron relinquit. nā diatesseron vt infra patebit duobꝫ tonis ⁊ vno semitonio minori constabit. Rursus remittat diatesseron a g. et ītēdat diapēte g h. ⁊ erit a h tonus: sz a f erat semitonium minꝰ: igit f h erit apotome. i. semitoniū maius. Ampliꝰ remittat diatesseron h k. intēdaturq̄ꝫ diapēte k l. et erit h l tonus. Sed b d tonus erat: igit l d apotome manebit. Et rursus intendat diatesseron f m. relinquit b m semitoniū. Remittaturq̄ꝫ diatesseron l n. iterū n a semitoniū separat. Sumpta sūt igitur duo semitonia minora circa a b. vtputa b m. ad acutam. an vero ad partem grauiorem: totūq̄ꝫ m n minus est q̄ꝫ diapente. Cōstat em̄ ex quinq̄ꝫ semitonijs ⁊ apotome geminata. hoc est ex duobus tonis et tribus

Apotome

Descriptio Inuentionis Semitonij minoris.

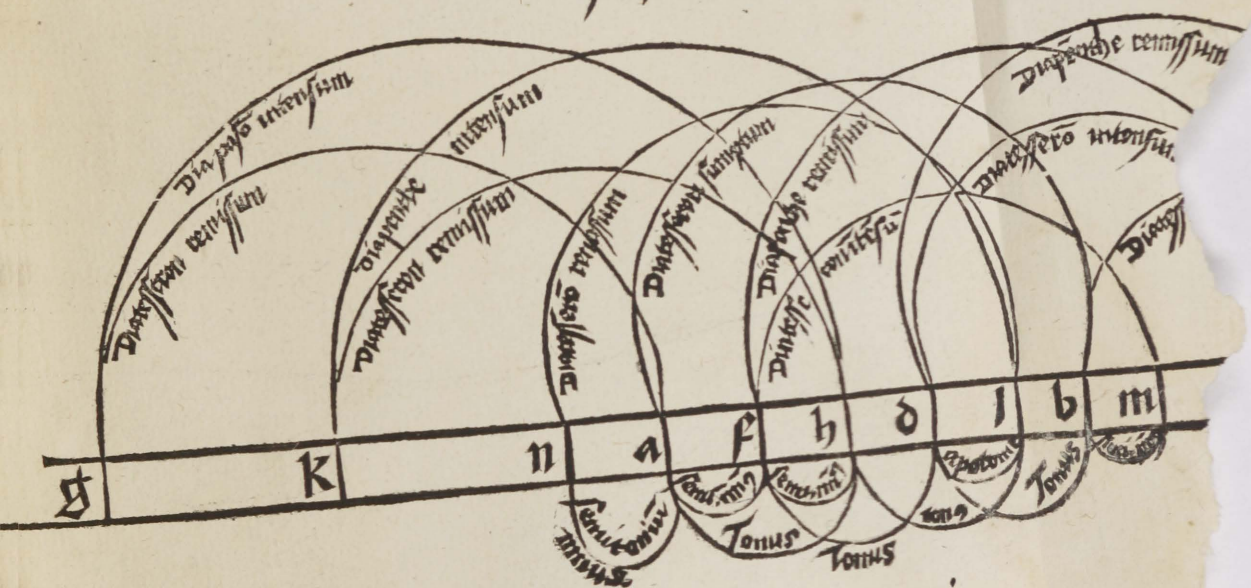

semitonijs minoribus. Et quoniã duo semitonia vnum tonũ implere nequeunt/sed relinquitur coma: totum igitur m n spaciũ minus est spacio diapente consonantię vno comate. vt affira manifestat descriptio: in qua tamẽ ꝓpter spacij paruitatem quantitas distantię seu differẽtię semitonij minoris a maiore vix deprehendit. Et facile quidẽ reperit coma in partẽ grauem ⁊ acuram. nam si a tono dato intendat semitoniũ maius: ⁊ remittat semitoniũ min⁹: quod diesis dicit/habet coma in parte acuta. Rursus a tono dato semitoniũ min⁹ intende ⁊ maius remitte: ⁊ habebis coma ĩ ptẽ grauiorẽ: cui⁹ dimidiũ schisma notat.

De consonãtiarũ partib⁹: Ca. XIII. Mag.

Remissa itaq; toni diuisiõe/ac semitonij et maioris et minoris inuentõe: petitioni tuę supra factę respondens/dico diatesseron vocum esse quattuor: intervallorũ triũ. Constat quoq; ex tonis duobus et vno semitonio minore. Diapẽte est quinq; vocum: intervallorũ quattuor: constat ex tonis tribus et semitonio minore. Diapason vero ex diatesseron ⁊ diapente integratur. Dis. Igitur voces nouem continet: quattuor: scilz a diatesseron: ⁊ quinq; a diapente. Mag. Non probe perfecteq; supputas: quoniã cum hę duę consonantię ad cõstitutionẽ diapason iunguntur/eadem vox erit suprema diatesseron/et infima diapente: aut econuerso. Itaq; diapason voces octo et intervalla septem habet et ex tonis quinq; et duobus semitonijs minorib⁹ integratur: ser quoq; tonos vno comate minus cõtinet. Dis. Dicta demonstratiõe firmes. Mag. Si primum demonstrauero: videlicet diatesseron ex duobus tonis et semitonio minore constare totum demonstratum erit. Nam diapente diatesseron tono superat: et diapason (vt dictum est) ex ambobus constat. Primum igitur demonstrabo in numeris. sit numerus primus. i 92. ad hunc sesquitertiam proportionem tenent. 256. et ad primum numerum/qui est. i 92. constituunt tonum. 216. ad 216. vero rursus. 243. tonũ obtinẽt. Sublatis igitur duob⁹ tonis a diatesseron/relinq; tur habitudo quę est inter. 243. et. 256. Sed hęc non est habitudo dimidij toni. s. quę est inter sesquisextãdecimã ⁊ sesquiseptimã decimã. Quod patet. sumo eñ ex. 243. decimãoctauã partez: ea fit. 13. et ½ banc si eisdem appoſuero fiunt. 256. et ½. Sed ꝓportio. 256. et. 243. minor est sesquidecimaoctaua habitudine. q; si dimidius tonus maior est in sesquisextadecima: minor vero in sesquidecimaseptima: sesquidecimaoctaua vero minor est sesquidecimaseptima. numerus autẽ. 256. ad numerum. 243. minor est sesquidecimaoctaua: igitur dimidiũ nonum non complet: ſz semitonũ minus ꝑficit: qd̃ est in ꝓportiõe a hęc aũt dupla scilicz tonum integrum nõ facit: videlicet addendo octauã partẽ iferio-

Diatesseron.
Diapente
Diapason

a
256
243

b
65536
59049

ris inferiori. subtracto autē semitonio minori a tono/relinquit a ꝓportio: in qua consistit semitoniū maius. a qua si semitoniū minus subtrahat ꝓportio b relinquit: qua. s. semitoniū minus et maius differūt: et coma dicit: eius q̄z medietas schisma appellatur. Subtrahere autē in ꝓportionibꝫ est diuidere: addere ꝟo multiplicare: ⁊ duplare in se mltiplicare: mediare autē radicē extrahere in minutijs vulgaribꝰ. Multiplicatio ꝟo et diuisio in ꝓportiōibus locū nō habēt: qꝛ ꝓportiones vnitatē nō recipiūt. qꝛ vltra duplā nō descēdit. Prędictę ꝟo demonstratiōes quasi oculis ꝯspici possunt in diuisione monochordi.

a 2187 2048 Coma. Schisma.

b 531441 524288

De monochordi definitione ⁊ nomine: Capitulum decimūquartū. Dis.

Monochordum.

Quid est monochordū? Mag. Est instrumētū musicum oblongū vnā habēs chordā ꝑ longū extēsam/ꝑm cōsonātiaꝝ ꝓportiōes in ꝑtes q̄ndecim: q̄ chordę siue voces dicūtur diuisum. Dis. Ergo q̄ndeachordū potius esset ab his q̄ndecim ꝑtibꝫ denoīandū. Mag. Hę partes non semꝑ sunt chordę realit: sꝫ sectiōes suꝑ q̄bꝫ si chorda in longū extēsa ꝑmit ⁊ mouet/ oīm dictarū sectionū voces siue sonos reddit. Huiꝰ aūt ⁊ si varię diuisiōes a diuersis recęptę sint: ex his tñ vnā dilucidasse sat erit.

De diuisione monochordi in genere diatonico: Capitulū quindecimū. Mag.

Diuisio monochordi

Oetius monochordi diuisionē in triplici genere/Diatonico. s. Cromatico ⁊ Enarmonico ꝑmixtim tradidit. Sꝫ quoniā omnis cantus noster in diatonico tm̄ genere versatur: in eo monochordū per omnia eius tetrachorda diuidamꝰ: hoc modo. Primo diuiditur totum spaciū. x. t. in duo ęqualia in puncto. o. quę erit mese: et. x. erit proslambonomenos. Secundo diuidatur. o. t. in duo ęqualia in. p. quę erit netehyperboleon: cuiꝰ scilꝫ netehyperboleon partem octauā accipe: hanc eidē adde: ⁊ fit paranetehyperboleon. Huius rursus octauā accipe partē: hanc eidē adde: et fit tritehyperboleon. Amplius accipe partē tertiā de netehyꝑboleon: quā eidē adde: et fit netedyezeugmenon: eritq̄z tetrachordū hyperboleon siue excellentiū partitū. Quo facto ad diuisionē tetrachordi dyezeugmenon. i. disiūctarū hoc pacto procedas: Primo accipe partem tertiā de netedyezeugmenon: hanc eidē adde: et fit paramese. Secūdo accipe partē octauā de netedyezeugmenō: ⁊ eidē adde: ⁊ fit paranetedyezeugmenō. Huiꝰ accipe ꝑtē octauā ⁊ hanc eidē adiungas: et fit tritedyezeugmenon: eritq̄z huius tetrachordi diuisio perfecta. Diuisionē ꝟo tetrachordi meson siue mediaꝝ hoc mō absumes. Prīo accipe tertiā ꝑtē de me-

se: hanc eidē adde: et fit hypatemeson. Secūdo accipe octauā de mese ⁊ eā eidē adde: ⁊ habebis lichanos meson. Hui⁹ accipe partē octauā: hāc eidē adde: et fit parhypatemeson: ⁊ cōpleta est hui⁹ tetrachordi partitio. Qm̄ ꝙo tetrachorda hypboleon ⁊ dyezeugmenon inter se ꝙiūcta sunt: tetrachordo aūt meson diſiuncta/ipa eidē ꝙiūgēda sunt ꝑ diuiſionē tetrachordi ſinemenon ſiue conīūctarū hoc modo. Accipiam⁹ paranetedyezeugmenō ꝑ neteſimenon: ⁊ tritedyezeugmenon ꝓ paraneteſinemenō. ⁊ huius octaua ꝑs ſumpta atq; eidez adiecta: facit triteſinemenō. et iunctū est hoc tetrachordū meſon ꝑ reiectionē toni qui est inter netedyezeugmenō ⁊ paranetedyezeugmenon. Diuiſionē autē tetrachordi hypaton ſiue principaliū ꝓficies eo quo ſequit ordine. Primo accipe tertiā partē de hypatemeſon: hanc eidē adde: et fit hypatehypaton. Secūdo accipe octauā de hypatemeſon: ⁊ hac eidē adiunge ⁊ fit lychanos hypatō. Hui⁹ octauā accipe: ⁊ eidē adde: ⁊ fit parhypatehypaton. et diuiſum est hoc tetrachordū: ⁊ ꝑ cōſequēs totū monochordū. Cui manugāmaut adiūxi ſuo modo: vt īſcripta deſcriptiōe cernis diuiſum. Gāmaut aūt taliter repies: accipe octauā de ꝓſlambonomenos: ⁊ hāc eidem adde: ⁊ fit gāmaut. In oīb⁹ aūt dictis additio fieri debet ad partē grauiorē: ⁊ partitio ad partē acutā: videlz versus t. Loc⁹ aūt. bb. patet: ſi b acutā ꝙſus. t. in duo ęqualia diuiſeris: et E graue in q̄ttuor ęq̄lia diuiſum: i tertio diuiſiōis puncto. cc. locū dabit. ſil'r D graue in q̄ttuor equalia partitū/in tertio puncto diuiſiōis. dd. locū cōcedit. Et rurſus E graue in q̄ttuor diuiſum: ela in tertio pūcto diuiſionis accipit. Harū officia in ſequētib⁹ manifeſta erunt. Primus autē earundē ⁊ origines ⁊ inuentores narrādi ſunt.

De chordarum inuentorib⁹ et tetrachordis: Capitulū. XVI. Bis.

Uis igit partiū monochordi prim⁹ inuētor fuit? Mag.

q In toto monochordo q̄ttuor reperiunt tetrachorda: quarū Primū videlz hypaton ſiue principaliū Mercuri⁹ iuniſſe tradit. Dictū aūt est tetrachordū a chordis q̄ttuor: quaꝝ ꝑma ad q̄rtam diaꝑaſon: mediꝫ inter ſe ⁊ extremas diapēte diateſeron ⁊ tonū ſonabāt. Posthac Chorebus rex Lidorū quintā addidit. Hiagnis ſextā. Terpander ꝙo ſeptimā ad planetaꝝ ſimilitudinē adiecit. et factū est heptachordū ſinemenon. i. coniunctarū. nā in eo duo tetrachorda ꝑ meſe bis numeratū ꝙiūgunt. Et has q̄dē chordas planetis ſeptē attribuebāt. Hypate. ſ. grauiſſimā ſaturno: ob tarditatē ſui motus. Parhypate ioui. Lichanos marti. Meſe ſoli. Parameſe veneri. Paranete mercurio. Nete lunę. Nōnulli ꝙo ordine cōtrario eas locabāt: vt. ſ. grauiſſima lunę: ⁊ nete ſaturno ꝙueniret: ſm planetaꝝ ordinē in aſcēſu. Sam⁹ Lichaon

Mercurius.

Tetrachordum.

Chorebus
Hiagnis
Terpander

octauā adiūxit. s. Trite: ⁊ factū est octochordū dyezeugmenon. i. disiūctū. Cōtinet em̄ duo tetrachorda tono distātia. Prophrast⁹ nonā adiūxit q̄ lychanos hypatō noiata est: vt esset enneachordū Estracus colophoni⁹ decimā in grauiorē partē coaptauit chordā. s. parhypate hypatō. Timothe⁹ Milesi⁹ vndecimā īuenit: vt vndeachordū fieret: in quo tria tetrachorda existūt. Mese aūt vt sic mediū nō obtinet locū: qd̄ tamē vocabulum sonat. Ob id additū est tetrachordū quartū hyp̄boleon. Sed vt sic mese plus hypatis accedebat nec media erat. Ideo in partē grauor em adiecta ꝓslābonomenos: quę ad mese octauā sonat.

Lichaon. Prophrastus Estracus Timotheus

Tetrachordum Mercurij

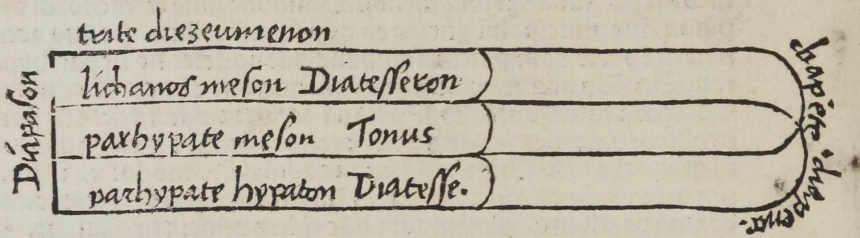

De interpretatione nominū chordarum monochordi: Capitulum XVII Dis.

Onnulla vocabula inter hęc quęiā de monochordi rōne disserueras penit⁹ mihi incognita sunt. Mag. Hęc q̄ tibi incognita asseris gręca sunt: ⁊ eo q̄ sequit̄ modo latine exp̄munt̄. Proslābonomenos. i. assumpta: addita: vel acquisita dicit̄: qr post oēs vt mese mediū teneret locū adiecta est. vti in prioribꝫ patet. Hypatehypaton. i. p̄ncipalis principaliū. Dis. Haud assentio huic dicto. nā ꝓslambonomenos cū prior sit ordīe/p̄ncipalior ⁊ prima p̄ncipaliū videt̄ esse. Mag. Verū argumētarꝫ: attamē qr ipsa post hypatehypaton adiecta est ipi hypatehypatō nomen reliquit qd̄ prius possederat. vel qr hypatehypaton est prima p̄ncipaliū: q̄ diuersū gignit sonū. nā ꝓslābonomenos nullam soni facit diuersitatē. Seq̄t̄ tertia/parhypatehypatō. i. iuxta p̄ncipalē principaliū. Lichanos hypaton. i. p̄ncipalium digitalis siue discretiua: qr sepat p̄ncipales a medijs: dicta a lichanos. i. digit⁹ is. s. quē nos indicē dicim⁹. Hypatemeson. i. p̄ncipalis mediarū. Parhypatemesō. i. sb̄p̄ncipal̄ mediaꝝ: vl̄ iuxta p̄ncipalē mediaꝝ Lichanos meson. i. digitalis siue discretiua mediarū. discernit eī ⁊ sepat medias a minutꝫ. Mese. i. media. Paramese. i. iuxta mediā. Tritedyezeugmenon. i. tertia disiunctarū: quia disiunctarū tertia est prępostere numerādo: aut quia vna de tribꝫ disiūctis est. Paranetedyezeugmenon. i. iuxta vltimā disiunctarū. s. netedyezeugmenō. Tritehyperboleon. i. tertia excellentiū p̄postere nume

Interp̄tatio noīm grecorum.

rando. Paranete hyperboleon. i. iuxta vltimã excellentiũ. s. nete hyperboleon. Sil'r iterp̃tat̃ nete: paranete ⁊ tritesinemenon. i. cõiũctarũ. Et hę chordę in diuersis canẽdi generibus diuesas accipiunt nominũ additiones. nã a genere in quo ponunt̃ noiant̃.

De tribus generibus modulandi Capitulum decimũ octauũ. Mag.

Unt autẽ hęc genera tria/ videlicz: Cromaticũ: Enarmonicum: ⁊ diatonicũ. Dis. Diatonicũ quod dicis? Ma. Id cuius omnia tetrachorda ꝑ tonũ ⁊ tonũ ac semitoniũ ꝓgrediunt̃. Hinc ⁊ diatonicũ a duob⁹ tonis nomiat̃. Dis. Cromaticũ quod est? Mag. Quod canendi modũ a diatonico mutat: cuius scilicet tetrachorda non per tonum et tonum atq; semitoniũ: sed ꝑ semitoniũ ac semitoniũ/ insuꝑ ⁊ ꝑ tria semitonia cantatur. Dicitur aũt cromaticũ id est colorabile. Sicut em̃ color in alia ⁊ alia superficie mutatur: ⁊ quicquid inter albũ nigrũue cõti

Genera modulandi.

Diatonicuz

Cromaticuz.

	nete hyperboleõ		nete hyperboleõ		nete hyperboleõ
tonus	paranete hyperboleon	tria semitonia	Paranete hyperboleon	Duonus	
tonus	trite hyperbol.	semi ma	trite hyperboleõ		paranete hyper.
Semito	Nete diezeumenon	semi. mi.	Nete diezeumenon	diesis	trite hyperbol.
				diesis	nete diezeume.
	Genus diatonicum.		Genus cromaticum.		Genus enarmonicũ.

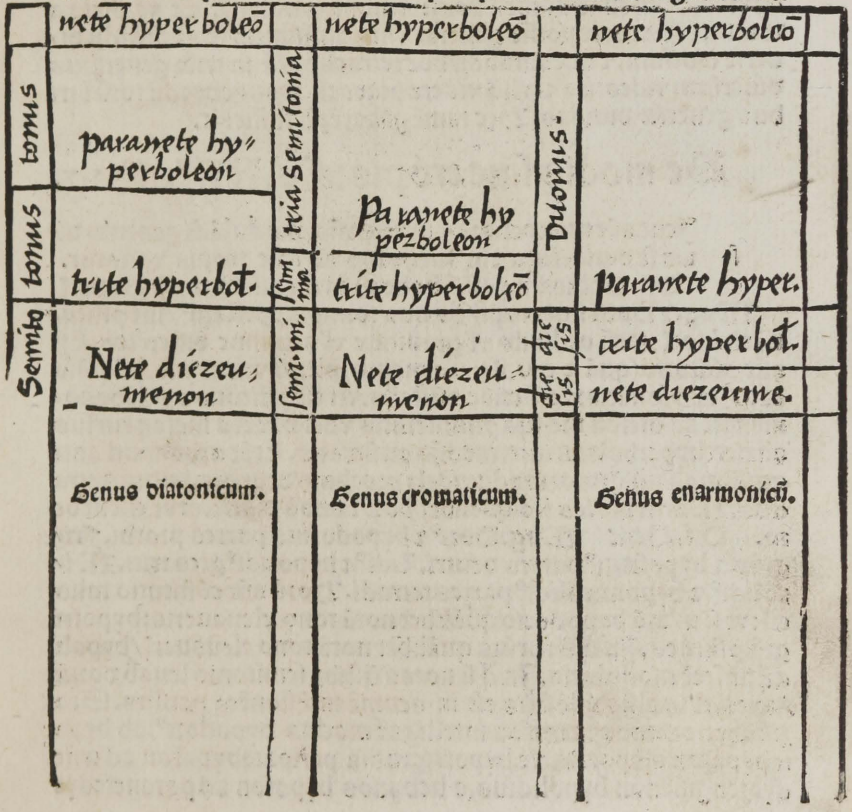

nek colorabile dici solet: sic ⁊ tetrachorda huiꝰ generꝫ a tetrachordis generis diatonici ⁊ enarmonici variant. Dis. Enarmonicū qd dicis? Mag. Qd in oibꝫ tetrachordis ꝑ diesim ⁊ diesim ⁊ diatonū cantat. Est autē diesis dimidiū semitonij. Philaus vo semitoniū minꝰ diesim ⁊ diaschisma eius dimidiū: ⁊ semitoniū maius apotome nominat. Enarnomicū aūt dr qd pluribꝫ spacijs et ⁊ āgustioribꝫ sepat. Ex his āt solo diatonico vtimur. Crothaticū vo ⁊ enarmonicū a cātu nro oino abijcimꝰ: eo ꝙ cromaticū ꝑ semitoniū ꝓcedēs mollꝰ: enarmonicū vo ꝑ ditonū ꝓgrediēs/duriꝰ atqꝫ difficiliꝰ sit. Et cromaticū a solis eruditis: enarmonicū vo a solis eruditissimis cātari pōt: nec facile in vsum ꝑduci posset. Diatonicū vo naturaliꝰ ⁊ auribꝫ magis gratū repit: ⁊ a cūctis etiā rudibꝫ modulat. Dis. Quō nūc demū ꝑdictę chordę i his diuersis generibꝫ alias ⁊ alias sumūt additiōes? Ma. Nam parhypate hypatō: lichanos meson: paranetedie zeugmenō: paranetehyperboleon ⁊ sic de alijs in genere diatonico/ diatonos: in cromatico cromatice: in enarmonico vo enarmonios noiant. Et vt dicta a se inuicē secernere possis genera: vnuꝫ ꝑmisimus tetrachordū diuerse diuisum. ⁊ quēadmodū hoc tetrachordū in tribꝫ generibus diuersum vides: ita ⁊ reliq̄ videre potes: si monochordū totū i tribus generibꝫ diuidas. Hęc tamē gr̄a exēpli sufficiāt.

Enarmonicum. Diesis. Philaus

De modis siue tropis: Ca. XIX. Mag.

Sicut aūt monochordū in diuersis modulādi generibꝫ diuerse diuidit: ita ⁊ in varijs modis siue tropis variatur. Dis. De his itaqꝫ (si q̄ habes) in mediū ferre nō grauerꝫ. Mag. Modi siue tropi/ q̄s nos tonos appellamꝰ/ sūt ꝯstitutiōes i totꝫ vocū ordinibꝫ vl' grauitate vl' acumine differētes. Est aūt ꝯstitutio (quā ⁊ συστημα dicunt) plenū veluti modulatōis corpꝰ ex ꝯsonātiaꝝ ꝯiūctiōe ꝯsistens. vti est ꝯstitutio a ꝓslābonomenon ad meson medijs ꝯnumeratis vocibꝫ. vel a meson rursus ad netehyperboleon intermedijs ꝯnūeratis. Erāt autē apud antiquissimos tm̄ q̄ttuor modi: videlꝫ prothus/deutrus/tritus/tetradus. Moderniores vo quēlibet hoꝝ i duos diuisere: vt essent octo. Dis. Qui? Mag. Doriꝰ ⁊ hypodorius partes prothi. Frigius ⁊ hypofrigiꝰ partes deutri. Lidiꝰ ⁊ hypolidiꝰ ꝑtes triti. Mixolidiꝰ ⁊ hypomixolidiꝰ partes tetradi. Horū aūt cōstitutio talis est: vt si in mō hypodorio quālibet notā tono eleuaueris: hypofrigiū ꝯstitues. In q̄ si rursus quālibet notā tono eleuauerꝫ/ hypolidij nascet modulatio. In q̄ si notas q̄slibꝫ semitonio leuab doriū facies. et in alijs q̄dē silis est in acumē intēsionēqꝫ ꝓcessus. Si a ꝓslābonomenos in meson intelligat modus hypodoriꝰ. ab hypatehypaton ad paramese hypofrigius. a peripatehypaton ad tritedyezeugmenon hypolidius. a lichanos hypaton ad paranetedye

zeugmenon hypomixolidi⁹. Ab hypatemeson ad netedyezeugmenon dori⁹. A peripatemeson ad trite hyperboleon phrigi⁹. A lichanos meson ad paranetehyperboleō lidi⁹. A mese ad netehyperboleon mixolidi⁹ Dis. Unde modi hęc sortiūt̄ vocabula? Mag. A gentib⁹ q̄ diuersę diuersis delectātur modis: sicut ⁊ cibis. Nam morū similitudine molliores/in molliori gaudēt modo: ⁊ in anio lasciuiores in lasciuiori delectant̄ mō: qđ ꝓpter ꝯsil'em partium animi/ ⁊ cōsonantiarum euenit ꝓportionem: vt supra tactum est. Unđ mod⁹ p̄m⁹ morose ⁊ curialit̄ vagat̄. Secūd⁹ ꝑ raucā ꝓcedit grauitatē. Tertius ꝑ idignātis sęuerā insultationē: ⁊ ad terribilia vel aggredienda vel sustinēda ꝓuocat. Quart⁹ adulationis habet formā. Quint⁹ modestā ꝯtinet petulantiā. Sext⁹ lachrymosaz sonat cōcinentiā. Septim⁹ ꝑ salt⁹ ꝓgredit̄ inimicos. Octau⁹ tenorē decentē ⁊ quasi ꝯtinet matronalē. Patet igit̄ causa ꝓpter quā ꝓ diuersitate materię ⁊ populi/musici ꝑitissimi diuersis vtūtur modis. Debet aūt fieri numeratio modoꝝ ordine tali: vt dori⁹ p̄mus sit. hypodori⁹ secūdus. phrigius tertius. hypofrigi⁹ quartus. lidi⁹ quint⁹. hypolidi⁹ saxt⁹. mixolidi⁹ septim⁹. hypomixolidi⁹ octau⁹. Et hęc ꝓ p̄senti sufficiāt speculatione.

Libri Quīti. Tractat⁹ secūd⁹ đ praxi Musice. De principijs Musice practice in genere. Capitulum. I. Dis.

Iam traditas a te musicę speculatiōes (ni me fallat opinio) intellexi: attamē quā maxime volebam ex his nōdū canendi artē accępi. Mag. Tradere artē canendi nō ad musicę theoriā (quā in supioribꝫ exposuim⁹) sed ad praxim poti⁹ attinet cuius in sequētib⁹ principia vniuersaliora atqꝫ magis necessaria videbimus. q̄ sūt claues: voces: cātus: modi ⁊ toni. Principia Musice.

De Clauibus musice. Capi. II. Dis.

Uę sūt claues musicę? Mag. Sūt q̄dam ex litteris grāmaticę: scz a b. c. d. f. g. quarū q̄libet ī monochordo bis terne repetit̄. Eo tamē pacto discernūtur: nā q̄ hę in ꝑte inferiore locātur/graues sūt: qꝛ voces quas designāt graui⁹ sonāt: et ob id a q̄busdā in forma grossiore depingūtur. vt sic A B C D E F G. Sequētes has acutę dicunt̄ ratiōe vocū cuz q̄bus ponūt̄: q̄ p̄dictis acutiores sūt. Et ob id minoribꝫ figuris depingunt̄: ita scz a b c d e f g. Reliquę supacutę siue excellentes noiantur: nā voces earundē voces p̄dictarū in acumine longe antecellunt. ⁊ hę qn̄qꝫ geminatis signant̄ litteris. vt sic. aa bb cc dd ee. p̄ter has in ꝑte inferiore alta adiecta est clauis g videlicet gręcū: qđ gāma dicūt in hac forma ⌈ ad hoc vt p̄mus cātus b duralis haberet ut. sicut pabit infra. Dis. Quare hę littere claues nominant̄? Mag. Qꝛ Claues Graues Acute Excellentes

Dicuntur claues. occulta ꝛ incognita monochordi nobis ꝛ reserāt ꝛ manifestant: vi delicet voces/cātus/ꝛ tonos quoꝝ claues sūt. Dis. Hec eo quo iā enumerata sūt ordine lati⁹ discutias veli. Ma. Faciā vt lubet.

De vocib⁹ et claubus signādis. Ca. III. Di.

Voces. Q Vot igit ꝛ q̄ sūt voces musice? Ma. Sex: ꝛ isto q̄ sequū tur ordine locandę. ut re mi fa sol la. p quas sępius repetitas ois cāt⁹ ꝓgreditur: nec tñ eas canēdo exprimim⁹: ꝫ sonus poti⁹ p illas significatos. vnde vocū signa sūt notę q̄dā in vl extra lineaſ i hūc modū posite ✻ Et hę note rursus son⁹ denotāt: q̄s canēdo exprimim⁹. Dis. Sed quō dictę claues has voces reserādo manifestāt? Mag. Eo. nā cū singulis clauib⁹/singulę ponuntur voces vna vel plures: vti patuit supra in monochordi descriptione. vñ posita clauī cū nota in linea vel spacio: ipsam nō vocez q̄libet: ꝫ eā tm̄ q̄ cū tali clauī iungit significare necesse est. Dis. Hui⁹ exēplū adūcias? Mag. ✻ hec nota in linea posita nō vocē re/mi/vel sol: sed fa vel ut designat: q̄ cū ꝼ graui hic signato tūctę sunt. nō tñ necesse est oēs claues signare ad denotādas singulas voces: sed sufficit ponere aliq̄s p q̄s alcēdēdo ꝛ descēdēdo patefiunt proximiores.

Mote musicales ✻

De Cātu et claubus eiusdē. Ca. IIII. Dis.

Cantus tres Naturalis B mollis ♮ duralis Claues cantuum C Laues cantuū q̄ sūt? Mag. Cantuū claues queris ꝛ nō dum q̄t cantus sūt itelligis. Dis. verū. Tu igit q̄t sūt cātus edissere. Ma. Cāt⁹ sūt tres: naturalis/bmollis/♮ duralis. Dis. Cant⁹ natural' q̄s ē? Mag. Is q̄ mollicie aut duricia nō excedit: ꝫ naturali ꝓgredit sonoritate. ꝛ ē duplex: videlicet prim⁹ ꝛ secūdus. Dis. Cātū bmollē quē dicis? Ma. cū ipsum q̄ aliquāto molli⁹ q̄ naturalis ꝓgredit. ꝛ ob id nōnūq̄ p b rotundum q̄ō de facile mobile ꝛ molle est designat. Et ē duplex: scz p̄m⁹ et secūd⁹. Dis. Cant⁹ ♮ dural' q̄s est? Mag. q̄ aliquāto durius quā naturalis ꝓgredit: ꝛ ob hoc p ♮ quadrū q̄ō angulis suis motui resistit atq̄ dure mouet denotat. Et ē triplex: scz p̄m⁹ secūd⁹ tertius. Dis. nūc q̄ aut q̄t sint cantuū claues ostēdas. Ma. Cantuū claues sūt b. g. c. f ♮ ꝛ. b. vnde vbi. g. in monochordo cū voce. ut. ponit ibi cātus ♮ duralis initiū sumit. itaq̄ p̄m⁹ ♮ duralis ē B graui siue gāma incipit ꝛ in. e. finali finit. Secūd⁹ in. g. finali incipit ꝛ in. e. acuto terminat. Tertiꝰ in. g. acuto incipit ꝛ in. e. sup acuto termiat. Ubi vero. f. cū ut in monochordo ponit ibi cantus bmollis p̄ncipiū accipit. Idcirco p̄m⁹ b mollis in. f. finali incipit ꝛ in. d. acuto finit. Secūdus in. f. acuto incipit ꝛ in. d. supacuto terminat. posset ꝛ tertiꝰ b mollis addi inter. y. grecū ꝛ. L. capitale. sed cūdū quē nōnulla gradualia a q̄busdā decantant. Ubi aūt. E. cū ut. in monochordo locat: ibi cātus naturalis initiū ē. vnde p̄mus naturalis i. E. graui incipit ꝛ in. a. acuto finit. Secūd⁹ i. c. acuto

incipit atq; in a supacuto terminat.c.aūt supacutū qr.ut. nō habet:nullū cātū designat.b. vero rotundū ⁊ ♮ quadrū cātus bmollis ⁊ ♮ duralis discrimē faciūt: tūc scz cū in.b.acuto ⁊ supacuto aliqua nota ponit.nā si ibidē.b.rotūdū signat:hęc nota ꝓ fa ⁊ molliter: Si vero ♮ durū ponit:ipsa ꝓ mi ⁊ duriter cantat.nā tali ⁊ cō simili vocū vni⁹ in aliā mutatione vn⁹ cantus in aliū mutatut.

De mutatione vocū vnius ī aliā. Ca. V. Di.

Quid est mutatio vocū? Mag. Est vni⁹ in aliā sub eodem sono variatio:nō tñ oīb⁹/nec his q̄bus ꝯuenit inest ęqualiter. Dis. Hoc clarius ostendas. Mag.nam in clauibus vnā tm̄ vocem habentib⁹ nulla fit mutatio. vt sūt ⌈ ut. Are. ♮ mi. Silr b fa ⁊ ♮ mi inter claues duas voces habētes enumerabis. Dis. Quā ob cām? Ma.qr fa qđ cū.b.rotūdo ponit a mi qđ cuz ♮ quadro locatur/semitonio distat: ⁊ ideo nec fa in mi/nec mi in fa mutat:cū mutatio fiat eodē retento sono. In clauib⁹ autē duas voces habentib⁹/voces nullo interuallo distant: ⁊ iō vna in aliā mutari pōt. Dis. Quot in talibus fiunt mutatiōes? Ma. duę. Nam p̄mo mutat vox superior in inferiorē ascendēdo. Secūdo variatur inferior in supiorē descendendo. Sunt aūt hę claues Cfaut: Dsolre: Elami: Ffaut in grauibus.elami:ffaut in acutis. ⁊ ccsolfa ⁊ ddlasol in superacutis. Sed in his duobus vltimis ambę mutatiōes fiūt descēdēdo. Dis. Quot fiūt mutatōes in clauibus tres habētes voces? Mag.sex. Primo em̄ mutat vox prīa in secundā. Secūdo mutat vox prima in tertiā. ⁊ Tertio mutatur secūda in tertiā ascendēdo. Quarto mutat vox tertia in secūdaz. Quinto variat vox tertia in p̄mā. ⁊ Sexto mutat secūda in p̄maz descēdendo. Et sūt hę claues: Gsolreut in grauib⁹.alamire:csolfaut:dlasolre:gsolreut in acutis. ⁊ aalamire in supacutis. Dis. harū mutationū in notis exēpla subiūgere haud pigriteris. Ma. Exēpla patebūt. Cauēdū tñ ē ne fiat mutatio nisi necessitas ascensus aut descēsus req̄rat. Dis.ītelligo sane. Sz vnde hęc accipiēda ē certitudo:cū pl'es fuerīt voces/ī quāuis haꝝ aliaz mutar nece sit? Ma. Cū pl'es fuerīt voces/ī istā mutatio fiēda ē:q̄ habita ñ sit nece citi⁹ aliā fieri mutationē. Hoc tñ animaduertendū:q̄ non sp̄ possum⁹ mutare vocē ī voce:sz fit salt⁹ sine mutatiōe de nota ad notā: vt ꝯtingit in diapēte ab elami ad bfa ♮ mi. simile ꝯtingit etiā in alijs modis.

Mutatio vocum

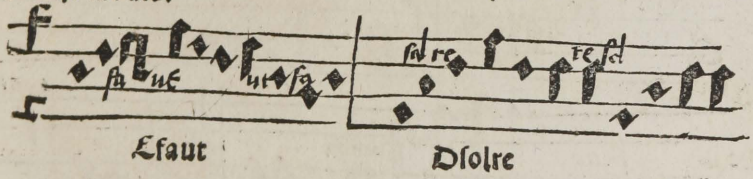

Vocum mutationes

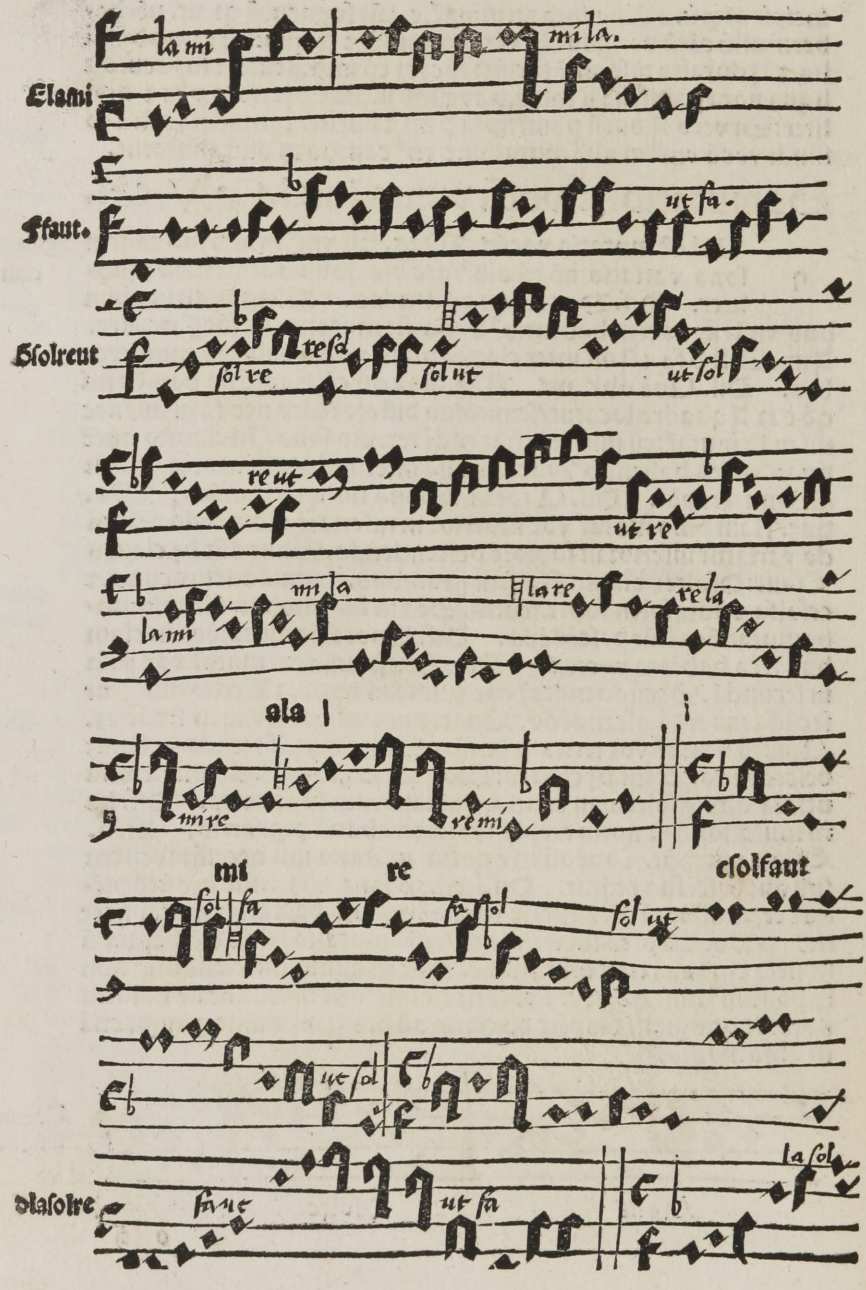
Elami
Ffaut.
Gsolreut
mi
re
csolfaut
dlasolre

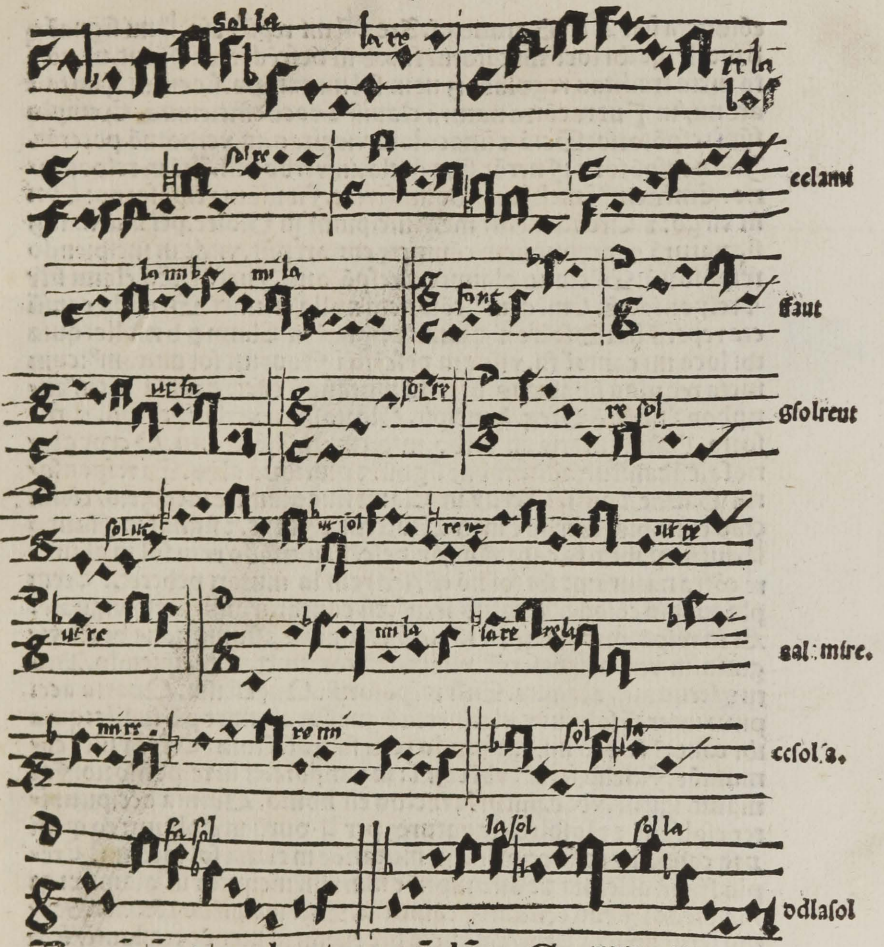

De cōiūctis ⁊ locis earūdē. Ca. VI. Mag.

e St ⁊ aliud nōnullis plurimū impedimēti in mutationib⁹ afferens: qđ silentio p̄terire nequaquā oportebat. Dis. Studiose q̄d sit te edocente auscultabo. Ma. Est natura cōiunctarū. cū videlicet necessitate coacti loco semitonij tonum cantam⁹ ⁊ e regione semitoniū ꝑ tono cōtra regulas mutationuꝫ p̄scriptas. qñ aūt cantādū sit ꝑ tono semitoniū/ signatura b moll' indicabit: ⁊ si ꝑ semitonio ton⁹ cantand⁹ sit ♮ durū manifestabit. Dis. Quotiēs hęc euenire solēt? Mag. Octies. Dis. nō pigriteris q̄so ꝑ exempla om̄ia ꝑ ordinē dilucidare. Mag. Prima

cõiuncta iter A et B graues. i. Are ꝛ ♮ mi repit. ꝛ in ♮ mi signat p b molle: qz ibi loco mi cãtatur fa: ob id descẽdẽtes i Ffaut. ut. nõ i fa iuxta traditas regulas/ sz ut in sol muramus. sic eñ in ♮ mi fa. i are mi/ in ⌐ ut re cõtra naturã clauiũ ꝛ vocũ efficiemus. Exempla sũt i respõsorio: Sctã ꝛ imaculata virgitas. in verbo: nõ poterãt. Itẽ in respõsorio: Fuerũt sine q̃rela. in verbo dñi. Itẽ in responsorio. Emẽdem⁹ i meli⁹. in ꝑbo: miserere. Fit idẽ in respõsorijs: Christi virgo: ꝛ Circũdederũt me. si incipiunt in Dsolre. per aliã nanq̃ signaturã ꝛ inceptionem cõiunctę euitari pñt. vnde in incipiendo respõsoriũ: Sãcta. in alamire. ꝛ respõsoriũ. Fuerũt ꝛc. i elami sit ꝛ responsoriũ. Emẽdem⁹. cõiuncta nulla euenit. Secũda coniũcta reperit iter Dsolre ꝛ Elami: ꝛ signat in Elami p b molle: quia ibi loco mi cantat fa. vnde in descẽsu i Ffaut: ut sol muta⁹: cum iuxta regulas ꝓhabitas. ut in fa mutandũ esset. Exẽpla sũt in antiphona de sctõ Greg. q̃ incipit. Gloriosa. in verbo: ꝑcibus. ꝛ rñsorio. Gaude maria. in verbo. interemisti. Itẽ in anti. O crux gloriosa. cũ cantatur. admirabile signũ. ꝛ pluribus alijs. Si responsoriũ Gaude ꝛ anti. O crux. in Elami siue alamire inceperis/ cõiunctas euitabis. Tertia ẽ inter Bsolreut ꝛ Ffaut. ꝛ signat in Ffaut p ♮ durũ: qz ibi p fa cantat mi/ in descẽsu mutãdo re in sol in alamire cõtra naturã: qz ibi sol nõ est/ sed re in la mutari deberet. Exempla sunt in cõione. Beatus seru⁹. cũ cantatur. inuenerit vigilãtẽ. Et in respõsorio. Quę est ista. qõ cantat de assumptione beatę virginis. in verbo. ꝑ desertũ. vitabis tñ coniunctas: incipiendo. Beatus seruus. in alamire. Sit ꝛ respõsoriũ. Quę est ista. Quarta accipitur inter Bsolreut ꝛ alamire: ꝛ signat in alamire p b molle: quia ibi cantat fa ꝑo mi/ mutando re in fa p a scẽsum. Exẽpla sũt i cõmuniõe. Fidelis seru⁹. vbi canit: in tempore. et in responsorio: Formauit igitur. vbi canitur. ꝛ factus est homo. Quinta accipitur iter csolfaut ꝛ dlasolre: signaturq̃ per ♮ durũ in csolfaut: eo q ibi p fa cantatur mi: accipiẽdo in mutatiõe in elami sol loco mi. Exẽpla sũt in alleluia de assumptiõe marię: si incipitur in alamire: qz incipiẽdo i Ffaut euitatur cõiuncta. Sit ꝛ incipiẽdo cõionẽ. Beatus seru⁹: in b fa ♮ mi/ cõiuncta hęc euenit in dictiõe vigilantẽ/ si ãt incipit in alamire: euitatur. Sexta repitur i dlasolre ꝛ elami. signatur q̃q̃ p b molle in elami: qz ibi p mi cantat fa: mutãdo i dlasolre re in mi: q̃ deberet regulariter mutari in sol. Exẽpla sũt in ītroitu. Adorare dñm. ꝛ in anti. Immutemur habitu. vbi canit. iciunemus. Et in respõsorio. Gaude maria de purificatiõe. vbi canitur. erubescat. ꝛ in responsorio. Jte in orbẽ ꝛc. Septima cõiũcta euenit inter gsolreut ꝛ ffaut excellentibus. ꝛ signat in ffaut p ♮ quadrum: qz erit ibi mi ꝑo fa/ mutãdo la in re in elami ꝫ naturam clauis. Exempla sũt in antiphona. Hodie maria virgo. ꝛ in responsorio. Ingressus pylat⁹. vbi canit. iudeorũ, ꝛ in: Cũ appropiquaꝫ

ret. qđ in die palmarũ canit. ibi. si quis vos. si incipit in gsolreut: Octaua ꝯtingit inter gsolreut ⁊ aalamire: ⁊ fingat in aalamire ꝑ b molle: qꝛ erit ibi fa. Uerũtñ si qs in oib⁹ dictis cõiunctas euitare voluerit/aut saltẽ ꝑ maiore ꝑte a finalib⁹ cãtuũ ad affinales suas confugiat/altius inchoando: ⁊ signando q̃ꝫ prima compositio habet. Ad modos stilum vertamus.

De Modis. Capitulum. VII. Dis.

Quid dicis Modũ in musica? anne idẽ qđ in logica de ꝓpositionibus modalib⁹ ⁊ syllogismorũ principis modus đr?

Mag. Nõ idem: sed id qđ iã supra interuallũ diximus hic modũ appellam⁹. Dis. Est igit mod⁹ soni acuti grauisqꝫ distantia? Mag. Optime. nã ita ĩteruallũ definitũ ẽ. Dis. Quot sunt modi? Mag. tredecim. videlicet Semitoniũ. Tonus Semiditonus. Ditonus. Diatesseron. Diapente. Semitoniũ cũ diapente. Tonus cũ diapente. Semiditonus cũ diapente. Diton⁹ cũ diapente: ⁊ Diapason. Penultimus aũt ⁊ antepenultim⁹ inusitati sũt. insuꝑ Semidiapẽte ⁊ Triton⁹ modi sũt ꝓhibiti. Unisonus vero cui⁹ voces nullaten⁹ distãt: mod⁹ nõ ẽ. Sũt nõnlli q. 9. modos in prosa quadã ⁊ neumate decãtandos pueris ꝓponũt. q̃ten⁹ saltus huiusmodi memorię infixi/promptũ cantorez reddant. Et qꝛ hęc ita eẽ exꝑientia pl'imos docuit/notulas eorũdẽ subiungã.

Modus Modi musicales.

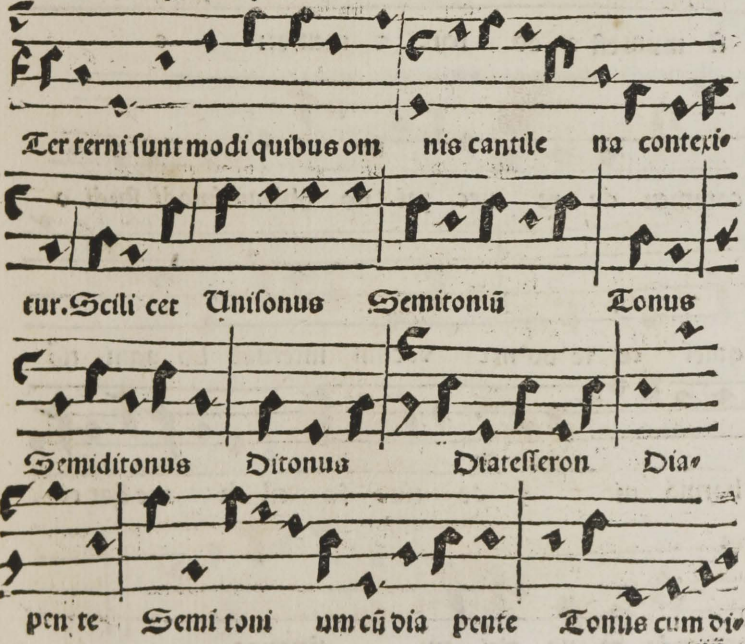
Ter terni sunt modi quibus om nis cantile na contexi-
tur. Scili cet Unisonus Semitoniũ Tonus
Semiditonus Ditonus Diatesseron Dia-
pen te Semi toni um cũ dia pente Tonus cum di-

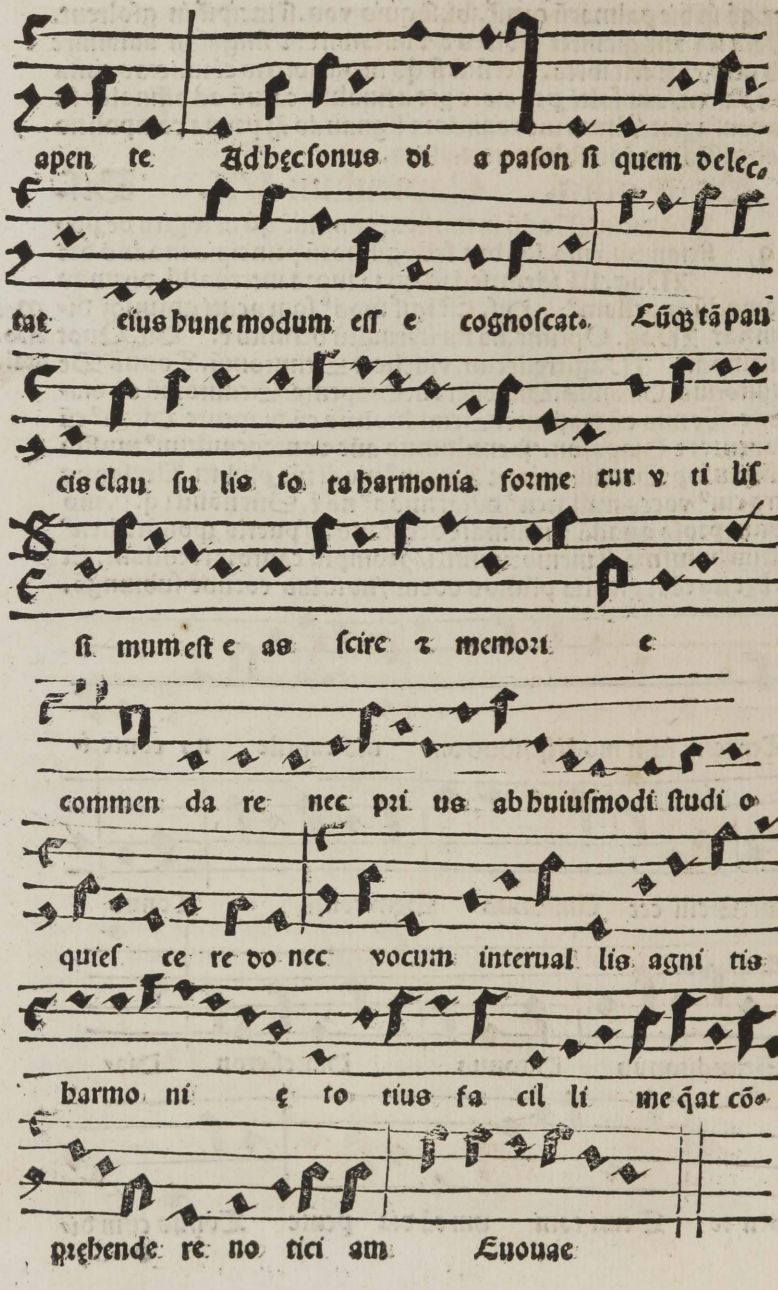
apen te Adbecſonus di a paſon ſi quem delec-
tat eius hunc modum eſſe cognoſcat. Cũq; tã pau
cis clau ſu lis ſo ta harmonia fo:me tur v ti liſ
ſi mum eſt e as ſcire ꝛ memori e
commen da re nec pri us ab huiuſmodi ſtudi o
quieſ ce re do nec vocum interual lis agni tis
harmo ni ę to tius fa cil li me ñat cõ-
prehende re no tici am Euouae

Semiditon⁹ cũ diapente inusitatus

Modi prohibiti

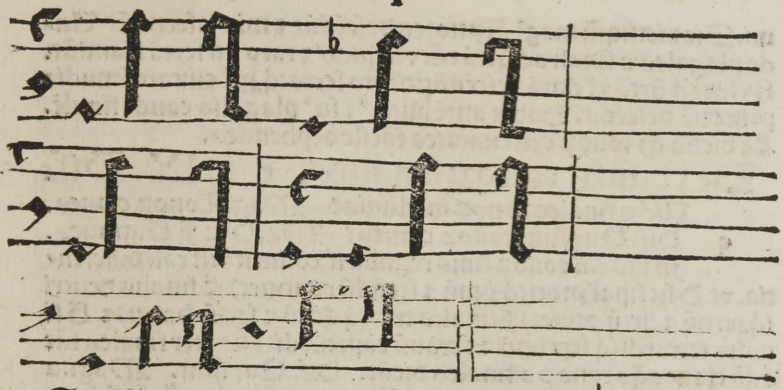

Ditonus cũ diapente inusitatus

Semidiapente. ⁊ fit vez diapẽte si b rotundũ in ♮ q̃drũ mutat. illud aũt additũ duob⁹ tonis et duob⁹ semitonijs minorib⁹: quos semidiapente continet fit diapente perfectũ: constans trib⁹ tonis ⁊ vno semitonio minore.

Tritonus

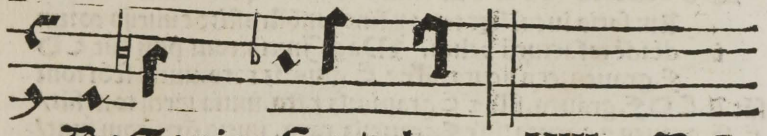

De Tonis Capitulum VIII. Dis.

Pernecessaria vid̃r mutationũ atq; modoꝝ noticia: quã tñ paucis ad modũ tradidisti regulis: nũc q̃so ad instituta redeas ⁊ de clauib⁹ tonoꝝ si q̃d habes ĩ mediũ feras. Ma. Tonoꝝ claues impite q̃ris: q̃ nõdũ q̃d aut q̃t sint toni intelligis. Dis. Quid igit̃ est tonus? Magi. Est regula cant⁹ regularis cursum naturalẽ in fine determinãs. ali⁹ est igit̃ is ton⁹ ab eo quẽ supra ĩter modos nomĩauim⁹. Dis. Quot sunt toni? Mag. Octo videlz dori⁹: hypodori⁹: frigius: hypofrigi⁹: lidius: hypolidius: mixolidi⁹: ⁊ hypomixolidi⁹. Dis. Et hos q̃dẽ in supiorib⁹ noĩasti. Mag. Etiã: ⁊ vnde hęc sortiti sunt vocabula explanaui: atq; q̃b⁹ noĩb⁹ latinis efferant̃ exp̃ssi. nã doriũ p̃mũ: hypodoriũ secũdũ: ⁊ sic de alijs noĩant. Unũ tñ ĩ p̃sentiaꝝ supaddẽdũ puto. Qm̃ ex his q̃ttuor autẽti: ⁊ q̃ttuor plagales dicunt̃. Dis. Autẽti q̃ sunt? Ma. Prim⁹/tertius/quint⁹ ⁊ septimus sic dicti: q̃r auctoritatẽ ascẽdẽdi maiorẽ habẽt cęteris. Ascẽdũt em̃ a finalib⁹ ꝓprijs vsq; ad octauã regularit̃. ad nonã licẽtialiter. vltra ꝟo nõ nisi irregulariter. A finali aũt nõ nisi ad vnã vocẽ regulariter descẽdũt. lidio siue q̃nto dẽpto: q̃ ꝓpter euitare semidiapẽte ĩ finali manebit. Differt aũt semidiapẽte a pfecto diapẽte ĩ semitonio maiore. Dis. Plagales q̃ sunt? Mag. Secũd⁹ plagalis p̃mi. q̃rtus plagalis tertij. sextus plagalis q̃nti. ⁊ octauus plagalis septi

Tonus

Toni octo

Autenti

Plagales

mi. Sic dicti: qm̄ magꝭ q̄ꝫ priores descēdūt ⁊ min⁹ ascendūt Unde plagales a finali ad q̄rtā tm̄ vel q̄ntā/ ⁊ raro ad sextā scandūt. sꝫ vsqꝫ ad q̄rtā vl' q̄ntā descēdūt: dēpto sexto: q̄ ꝓpt̄ euitare semidiapente nō descēdit. Habēt autē autēt⁹ ⁊ su⁹ plagalis eandē finalē. Ex dictis q̄ꝫ tonoꝝ extremitates facile deꝓhendes.

De clauib⁹ tonoꝝ finalib⁹. Ca. IX Dis.

q Uid ꝑ finales tonoꝝ intelligis? Mag. Tonoꝝ claues. Dis. Quę sunt tonoꝝ claues? Ma. D E F G. graues. In his em̄ tonoꝝ finis regularit̄ cōstitut⁹ est tali differentia. vt D sit final' proti (q̄ p̄mū ⁊ secūdū continet) E finalis deutri (q̄ tertiū ⁊ q̄rtū ꝯtinet) F finalis triti (q̄ q̄ntū ⁊ sextū habet) ⁊ G finalis tetrardi (q̄ septimū ⁊ octauū cōprehēdit) Et p̄ter finales sūt q̄dā claues q̄s tonoꝝ affinales dicūt. Dis. Quę sunt. Magi. a b c acutę. Nā toni nō semꝑ in finalib⁹ ꝓprijs: sꝫ in his q̄ꝫ finē suuꝫ statuunt: vt prot⁹ in a: deutr⁹ in b: ⁊ trit⁹ in c. tetrard⁹ ꝟo affinalē nō habet: sed in ꝓpria finali semꝑ stabit.

Finales.

Affinales

De clauib⁹ tonoꝝ initialib⁹ Ca. X Dis.

i Am satis luculēter tonoꝝ fines mōstrasti: de initijs eorundē idē te facturū velim. Mag. Initia toni p̄mi sūt C D F. graues: et a acuta. sil'r ⁊ E g̃uis: sꝫ raro. initia scd̄i toni sūt A C D F. graues. sil'r ⁊ E grauis: sꝫ raro. initia tertij toni sūt/ E G. graues ⁊ c acuta: sil'r F graue: sꝫ raro. initia q̄rti toni sunt/ C D E F G. graues: sil'r a acuta: sꝫ rarissime. initia q̄nti toni sūt/ F grauis: a ⁊ c acutę: ⁊ G grauis/ sꝫ raro. initia sexti toni sūt C D F graues: sil'r G grauis/ sꝫ raro. initia septimi toni sunt/ G g̃uis/ g̃uis: et a b c d acutę. initia octaui toni sunt/ C D E F G graues: et a c acutę: et si p̄ter hęc alia reꝑiunt̄ initia/ tolerāda poti⁹ q̄ꝫ imitāda sūt. Ex his facile cui⁹ toni cant⁹ seu trop⁹ sit iudicādū censeo: si ad hęc ea q̄ de ascēsu ⁊ descēsu autētoꝝ atqꝫ plagaliū dicta sunt tenaci cōmendaueris mēorię. Nā ꝑ claues tonoꝝ initia ⁊ fines: ⁊ ꝑ naturā ascēsus ⁊ descēsus earūdē media ⁊ ex ꝯseq̄nti totius cursus deꝓhendit̄. Sꝫ hoc q̄ꝫ aīaduertēdū: tropos nōnūq̄ꝫ ꝑmixtos habere tonos: ⁊ isti toni p̄ncipalis. s. autēti iudicant̄/ si ęq̄liter mixti sint: nā cū inęq̄lit̄ duob⁹ tonis miscent̄: illi⁹ sunt cui⁹ naturam magis ꝑticipāt. Oīm dictoꝝ ānotatio exp̄ssa est in figura diuisionis monochordi: cui ⁊ manugāmaut adiūctū est. quęre sup̄ parte prima huius libri. ca. 15.

Tonorum initia.

De initijs tenorum cuiusuis toni: Capitulum vndecimum. Mag

p Ost tropos autē quos antiphonas dicunt in diuinis laudib⁹ solent psalmi decantari in tenore toni cui⁹ antiphona fuerit ꝓportionato. qd̄ vt facili⁹ ītelligas q̄rūuis teno

rũ. q̃rũ tonorũ initia/fines atq; cursus enodabo. Dis. Quę igit̃ sunt tonorũ initia? Mag. Tenores sua initia nõ in eadẽ/sed diuersa habẽt claue. Nam tenor primi quarti atq; sexti tonorũ in a acuto incipit. Tenor ꝟo secundi toni in f finali initiũ sumit. Sed tenores tertij q̃nti et octaui tonoꝝ in c acuto incipiunt. Tenor autem septimi toni in d acuto incipit. Et hęc vera sunt cum toni in ꝓprijs finalib; finẽ suũ ponũt: nam si in affinalib; finiũtur: tenores initia sua ꝟm ꝓportionẽ dictarũ distantiarũ eleuant. Initiũ em̃ tenoris primi toni a finali eiusdẽ per diapente distat. Secundi per semitoniũ. Tertij per semitoniũ ⁊ diapente. Quarti per diatesseron. Quinti per diapente. Sexti per ditoniũ. Septimi ꝑ diapente. Octaui ꝑ diatesseron a sua finali aberit. quod facile his metrꝫ deprehẽdes. Pri. re. la. se. re fa. ter. mi fa. quart. q̃z mi la. Quint. fa fa. sext. fa la. sept. vt sol. oct. tenet vt fa. Dis. Quid ꝑ tenorẽ intelligis? Mag. Sęculorũ amẽ. quod ĩ libris per vocales harum dictionũ in hunc modũ designatur Euouae. nã hoc vltimũ est in/Gloria patri. qđ post cuiuslibet psalmi finẽ decantat̃. Tenor.

De cursu et fine tenoris Ca. XII Mag.

Ognitis vt p̃missum est tenorum initijs: eorundẽ cursus atq; fines principales sequẽti neumate intelligas.

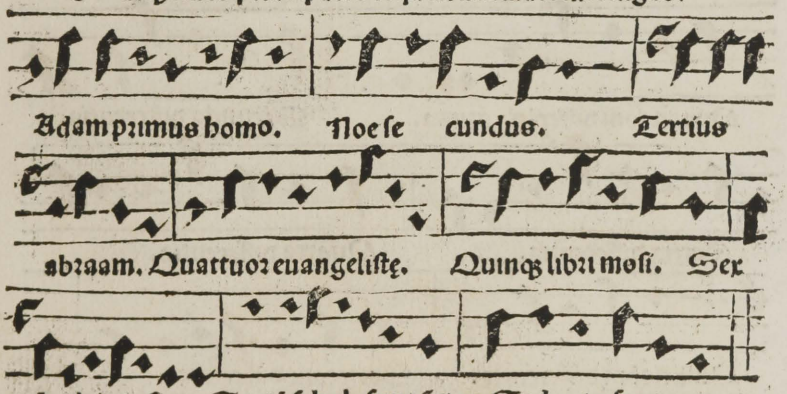
Adam primus homo. Noe se cundus. Tertius
abraam. Quattuor euangelistę. Quinq; libri mosi. Sex
hydrię positę. Septẽ scholę sunt ãrtes. Sed octo sunt partes

Fines autẽ principales dixi. nam tenores alios fines habẽt minus principales: quos differentias nominam⁹. Dis. Quot differentias habet quilibet tenorum? Magi. Primus habet q̃nq;. Secũdus nullam. Tertius quattuor. Quart⁹ quattuor. Quintus vnam. Sextus vnam. Septimus quattuor. Et octau⁹ quattuor. vt patet ꝟ infra.

Tonorũ differentie

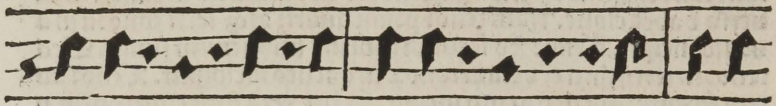

Primi toni differẽtia prima. Secũda differẽtia. Tertia

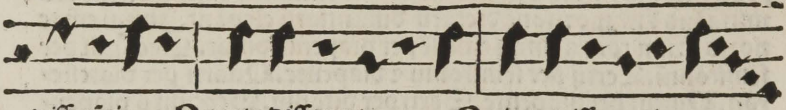

differẽtia. Quarta differentia. Quinta differentia.

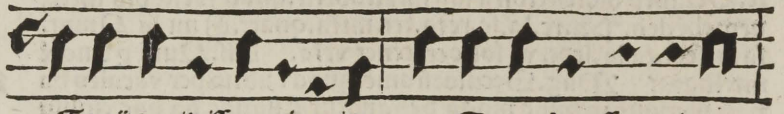

Tertij toni differentia prima. Secunda differentia

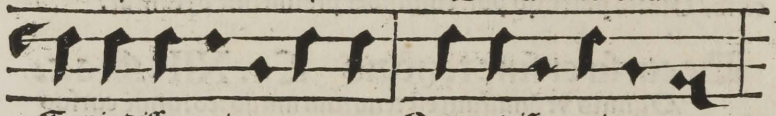

Tertia differentia. Quarta differentia.

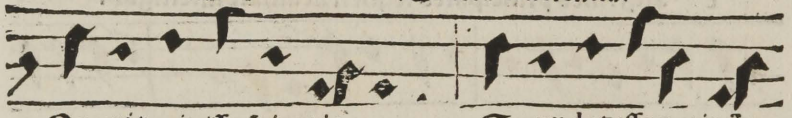

Quarti toni differẽtia prima. Secunda differentia.

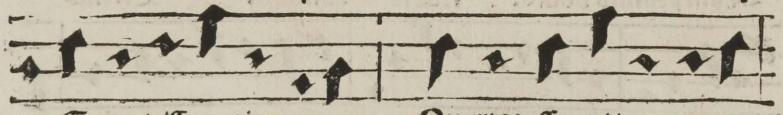

Tertia differentia. Quarta differentia.

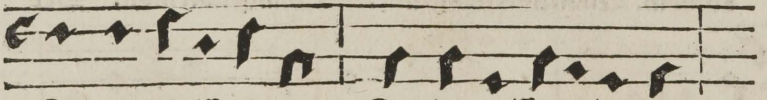

Quinti toni differentia. Sexti toni differentia.

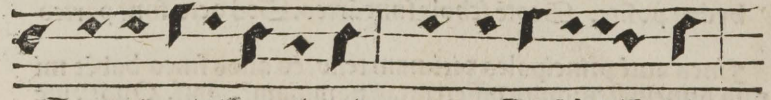

Septimi toni differentia prima. Secũda differẽtia.

Tertia differentia. Quarta differentia.

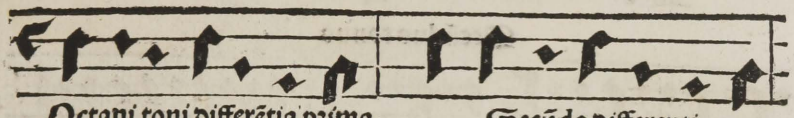

Octaui toni differētia prima. Secūda differentia.

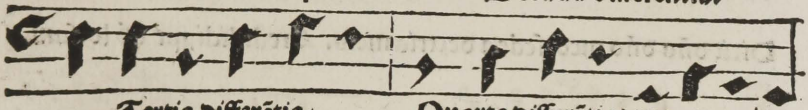

Tertia differētia. Quarta differētia: quę peregrina dicitur: quia raro/aut quia non participat cum suo principali quē ad modū cęterę.

Applicatio tenorum ad psalmos. Capitulum tredecimum. Dis.

Ursus tenores cū differētijs eorūdē/iamiam satis clare intelligo: sed eas applicare ad psalmos (vti in superioribꝰ pręcępisti) nōdū noui. Mag. Tenores nō ęqualr oībus psalmis/sz alit minoribꝰ atqz alr maioribꝰ applicant. Psalmos autē minores dico. 150. quorū Dauid saltē ꝑ maiore parte auctor fuit. ⁊ Cantica ex ꝓphetis assumpta. Maiores ꝟo Magnificat: quod virgo gloriosa in visitatiōe helisabet cecinit: ⁊ Benedictus quod zacharias pater ioannis baptistę ꝓphetico spū afflatus decantauit. Nunc dimittis. q̄z quod simeon senex iesum puerū in vlnis tenēs cantauit: Ad hos singulos si placet tenores in notarū descriptiōe applicabo. Dis. Placet. Mag. Sequit descriptio in qua musicę finē statuimus. verūtamē in psalmis in quibus mediū siue dictio in qua fit pausa/est monosyllaba vel hebraica: aut apud nos indeclinabilis/ipsa contra toni naturā debet eleuari.

Intonationes tenorum per octo tonos Primus tonus.

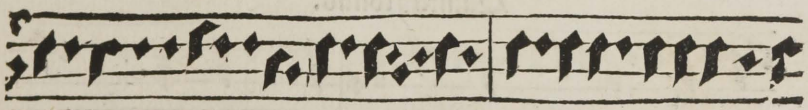

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qd lo. sum.

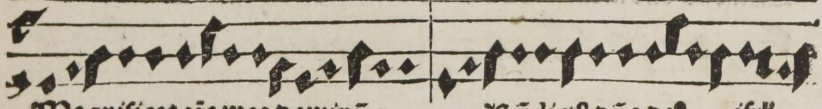

Magnificat aīa mea dominū. Bñdictꝰ dñs deꝰ. isrl.

Secũdus tonus

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qđ lo. sum.

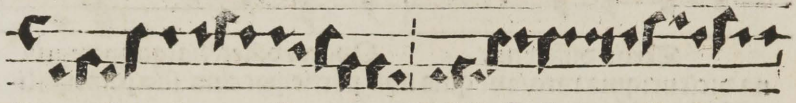

Magnificat aia mea dñm. Bñdict⁹ dñs deus israel.

Tertius tonus.

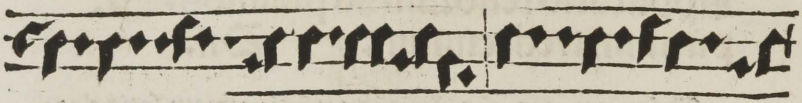

Dixit dñs dño meo: sede a dex. meis. Credidi ꝓpt qđ locut⁹ sum.

Magnificat aia mea dominũ. Benedict⁹ domin⁹ deus israel.

Quartus tonus.

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qđ locut⁹ sum.

Magnificat anima mea dñm. Benedict⁹ dñs deus israel.

Quintus tonus.

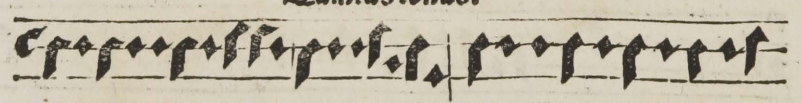

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qđ locut⁹ sum.

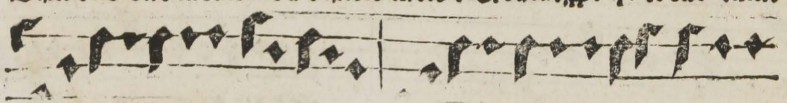

Magnificat anima mea dominũ. Benedict⁹ domin⁹ deus israel

Musice practice

Sextus tonus

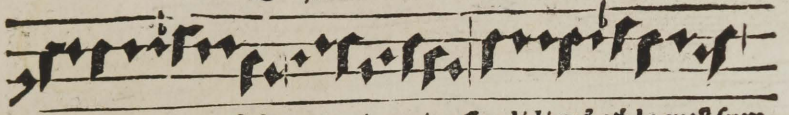

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qđ locut⁹ sum.

Magnificat anima mea dominū. Benedict⁹ dñs deus israel.

Septimus tonus

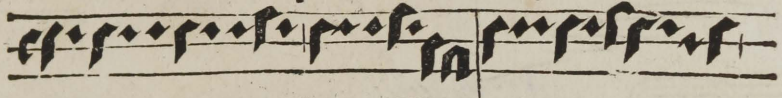

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qđ locut⁹ sum

Magnificat anima mea dominū. Benedictus dñs deus israel.

Octauus tonus

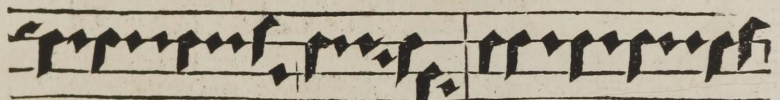

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Credidi ꝓpt qđ locut⁹ sum.

Magnificat anima mea dñm. Benedictus domin⁹ deus israel.

Differētia peregrina

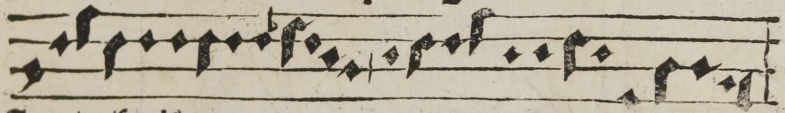

In exitu israel de egypto domus iacob de populo barbaro.

Finis Musice. Sequitur Geometria.

typus
geo
metre
frigera

Liber sext⁹ de elementis Geometrie. Tractatus prim⁹. De definitiõe noĩe ⁊ inuentoribus Geometrie: de eius quoq; vtilitate ⁊ laudibus. Capitulum.I. Dis.

Quas hesterno vesperi canẽdi exposuisti regulas/totaꝫ hanc noctẽ insomnẽ agens in Antiphonario clare iueni: ꝓbaui: nec necesse est te in illarũ dilucidatione diutius ĩmorari: Geometriã potius aggredere ⁊ sub breuitate principia illius edissere. Ma. Geometrię elementa ⁊ principia abunde tradidit ⁊ cõscripsit Euclides pater/ vt aiunt hypocratis at vero qm̃ multa sũt ⁊ sine interprete ab incipiẽtibus min⁹ intelligibilia: tibi ex his necessariora elicere ac dilucidare conabor: q̃bus intellectis cętera quoq; facilius leges. Dis. Placet qd̃ conaris: sꝫ primũ quid sit Geometria edicito. Ma. Geometria est disciplina magnitudinis ĩmobilis formarũq; descriptio cõtemplatiua: ꝑ quã vniuscuiusq; termini declarari solẽt. vel est disciplina magnitudinis ⁊ figurę q̃ scd̃m magnitudinẽ contemplatur. Dis. Unde hęc disciplina Geometria dr̃? Mag. A terra ⁊ mẽsura. γx em̃ gręce/ latĩe terrã dicũt. μεσρον gręce/ latine mensura exprimit̃. Hinc dicta geometria (mutãdo ita siue i gręcum in e latinũ) quasi terrę mẽsura. Dis. Nulli⁹ igit̃ nisi terrę per ipsam mensura habet̃? Ma. Nequaq̃: sed cuiusuis magnitudinis per ipsam repitur mẽsura: attamẽ a terra nomẽ obtinuit. Nam primo circa terrę diuisionẽ inuenta tradit̃. Dis. Quõ igitur et a quibus inuenta est? Mag. Ab ęgyptijs vt ait Alforabius/ ꝓ necessitate diuisionis terminorũ terrę: quos tñ Nilus inundationis tempore limo obducens confundebat: eosipsos ęgyptij geometricis principijs rursus distinguebãt vnicuiq; qd̃ suũ est reddentes. Di. Utilis igitur ⁊ necessaria hui⁹ disciplinę cognitio est. Ma. Utilitatem eius in sequentib⁹ experientia cognosces: cum mensurandi modum instrumento deprehenderis. Singulas tamẽ geometrię vtilitates enumerare haud possibile existimo: ꝑ ipsam nãq; totius terrę ambit⁹ ⁊ profunditas indagatur: superficies quoq; et terrę ⁊ maris miro mõ distinguit̃. vt ĩ ptolomęi cosmographia videre est: vbi oĩm corporũ cęlestium orbiũ scꝫ ⁊ stellarum magnitudines ꝑ geometriam demõstrant̃. vt claret in Almagesti ptolomęi. Et qd̃ omnibus longe p̃pono: ꝑ ipsam geometricam disciplinam theologię ac primę philosophię ꝓfundiora rimantur secretius atq; contemplantur altius. sicuti luce clarius patet in libro quẽ (vir apprime doctus Nycholaus de Cusa Cardinalis) de docta ignorantia scripsit. Et colũnę ecclesię profũda quędã sacrosancti euãgelij mysteria: et numeris ⁊ mathematicis figuris pandere negle-

Euclides

Geometria

Alforabius.

Geometrie inuentores

Ptolemeus.

Nycholaus de Cusa

xere minime: pleni sūt ill' q̄s ꝯscripserūt cōmētarij ⁊ homelię. Sz his finē īponēs p̄ncipia ei⁹ nūc aggrediar.

De puncto ⁊ linea. Ca. II Dis.

Q Uę sūt Geometrię principia? Ma. Sūt pūctus: linea: sup̄ficies: corpus: cōes aī ꝯceptiones ⁊ ꝯclusiones. Dis. Quid est punctus? Mag. Est magnitudinis principiū: cuius pars nulla est (quia indiuisibilis est) qui cū in longū fluerę ītelligitur lineam causat. Dis. Quid est linea? Mag. Est longitudo sine latitudine. Fines autē siue termini lineę sunt puncta. Dis. Linea igitur ex punctis est. Ma. Minime si em̄ infinita addideris puncta/nullam lineā aut aliā magnitudinē efficies. Nā indiuisibile additū indiuisibili nō facit maius. sed hoc in naturalibus latius discutiēdū venit. Dis. Linea q̄tuplex? Ma. Duplex: scz recta ⁊ curua. Di. Linea recta q̄ est? Mag. Est q̄ ęqualit' in suis ꝓtendit' punctis: vel quęex ęquo puncta sua interiacet. vel vt p̄ncipi huius disciplinę Euclidi placuit: Linea recta est ab vno puncto ad aliū breuissima extēsio ī extremitates suas vtrūq̄ eorū recipiens. vt linea ducta ab. a. puncto in punctū. b. breuissima ē/nō quidē simpl'r: sed inter hęc duo puncta. nā q̄cūq̄ alia inter eadē puncta ducit' si a rectitudine deuiat/longior fiat necesse est: ⁊ curua linea d'r quę ꝑ oppositū definiri ⁊ cognosci habet. Di. Linea recta quotuplex est? Mag. Multiplex. q̄dam eī diameter est: q̄dā axis: quędā chorda: q̄dā costa: alia lat⁹: alia basis: alia cathecus: alia corauscus: alia hpotenusa: alia diagonalis: alia ꝑpendicular': alia ortogonalis. Hęc ⁊ alia pl'a in geometricis ⁊ astronomicis demonstrationib⁹ linea recta accipit nomina.

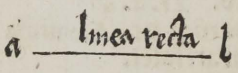

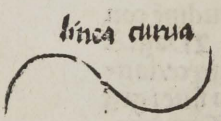

Euclides.

Linee recte diuisio.

De spēbus linee recte. Ca. III. Di.

D Iameter q̄d ē? Mag. Est linea/figurā cui⁹ extremitatib⁹ pūcta sua applicat/in duo ęq̄lia diuidēs. d'r est a dia q̄d est duo: ⁊ metrō mensura. ⁊ hęc linea ī q̄drato ⁊ circulo ꝓp̄e diamet' d'r ī sphęra axis noiat': sz ī poligonijs/diagonal': q̄si duos agulos tāgēs appellat'. Dis. Chorda q̄d ē? Ma. Est linea recta circulū nō diuidēs in duo ęqualia. Linea ꝟo semicirculū ī ęqua diuidēs/semdiamet' d'r. Dis. Costa q̄d ē Ma Est lat⁹ q̄drati. Di. Basis q̄d ē? Ma. Est linea figurę planę q̄ tota iacet ī fūdamēto siue plano. Linea ꝟo huic ęq̄

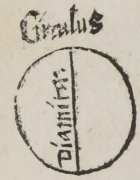

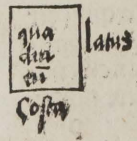

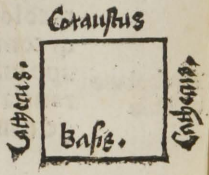

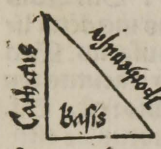

liter supraposita dr corausc⁹. Linea vero in figura plana ppēdiculariter eleuata dr cathecus. Linea aūt nō ppēdiculariter eleuata: hyporenusa appellatur. Dif. Linea ppendicularis ḡ est? Ma. Est linea vltera supraposita rectos ꝛ ęq⁹les causans angulos. hinc ꝛ ortogonalis dicta est ab ortos rectū/ ꝛ gonos angulus. Linęę equal'r vbiqꝫ distantes: parallelę noiant.ḡ si infinitū ꝓtrahant nō cōcurrunt. Linea aurem ḡ circulum tangit in puncto: linea cōtingentię dicitur.

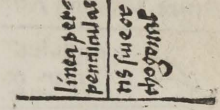

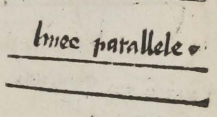

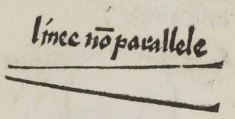

De spēbus linee curue ꝛ lineis irrationalibus. Ca.IIII.

Linea curua quotuplex ē? Ma. Multiplex. ḡdaz em circūferēs siue pimeter dr. ḡdā flexuosa: ḡdam spiralis ꝛc. Dif. Linea circūferens quę ē? Mag. Est linea cui⁹ signa ex vtraqꝫ ptę curuata ꝛ a semuicē distantia sūt: ḡ si cōcurrūt lineā circularem efficiūt: cuius medietas semicircul⁹ non inepte dr. Dif. Linea flexuosa ḡ est? Magi. Est linea curua in suis ptibus a medio inequaliṫ eleuata vt patet in figuris. Difci. Linea spiralis ḡ est? Mag. Est linea circūferēs: ḡ si circū ducik in eundē punctū nō redit. Et a quibusdam elica dr: a grecis aūt ελικοειδ×σ id ē circ circūuoluta vel circa cētrū in plano vl' circa columnā. vt in figuris. Sūt ꝛ ęter has lineę plures ḡs irrationales dicunt: eaprop'r: qm̄ quadrata earundē nulla cōis metik aut numerat supficies. Et sunt tredecim in spē: scz medialis. binomiū. bimediale ꝑmū. bimediale scdz linea maior. potēs in rōnale ꝛ mediale. potēs i duo medialia. residuū. residuū mediale ꝑmū. residuū mediale secundū. linea minor. linea ḡ iuncta cū rationali componit mediale. linea ḡ iuncta cū mediali cōstituit totū mediale. Et rursus binomiū est sextuplex. similiter ꝛ residuum: sed qm̄ harū speculatio in geometricis exercitatum ingeniū requirit/ silentio libuit ꝑtranſire.

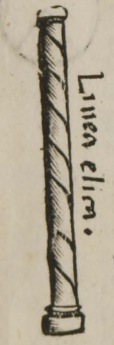

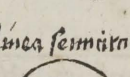

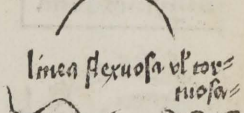

De angulo ꝛ eius speciebus Capitulum.V. Dif.

Via in descriptiōe linęę ppēdicular ſ angulū posuisti/ n hui⁹ me fallat ignōratia ipm̄ describas.

q

Mag. Angul⁹ ē duaꝝ linearꝝ sese tāgentiū ꝛ nō i directo iacentiū ad alterutrā ꝓcō. Di. Angul⁹ ḡtuplex Angulus

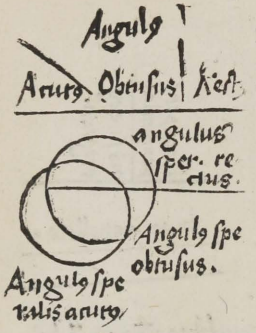

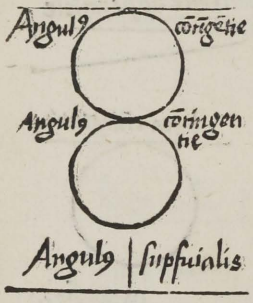

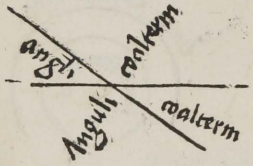

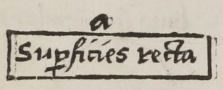

est? Mag. Duplex: scz rectus ⁊ nō rectꝰ. Dis. Quis est angulus rectus? Mag. Est angulus incidētia lineę rectę sup rectam perpendiculariter causatus. Sed angulus nō rectus duplex est: scz obtusus ⁊ acutus: vnde obtusus recto maior est: acutus vero mior est. Dis. Angulus rectus obtusus item acutus quotuplex est?

Mag. quilibet duplex est. s. planꝰ ⁊ spheralis. Dis. Angulus planus quid est? Mag. Est duarū linearū in plano sese tangentiū ⁊ nō in directo iacentiū conclusio. Dis. Angulus spheralis quid est? Mag. Est angulus ex duobus circulis sese secātibus causatus. Cuz vero duo ciruli aut linea recta circulū i pūcto tetigerit: vtrinqz angulus cōtingētię causatur. Dis. Angulus planus quotuplex est? Magi. duplex. s. superficialis ⁊ solidus. Dis. Angulus supficialis quis est? Ma. Qui ex lineis in plano iacentibus in vnaqz superficie cōcurrētibus causatur. Et horum quidam coalterni dicūtur: qui scz situm quo ad sperius ⁊ inferiꝰ alternāt.

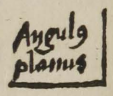

Dis. Angulus solidus qs est? Mag. angulus solidus siue corporeus est angulꝰ quem cōtinent anguli plani plures q̄z duo in diuersis sitę superficiebꝰ i vnum cōueniētes punctum angularem. ⁊ nullius talium. 4. rectos ⁊ planos potest valere. Quilibet aūt dictorum angulorū duplex est. s. intrinsecus qui in figura. ⁊ extrinsecus q̄ extra figurę clausionem ꝯtinetur. Est ⁊ p̄ter hos āgulus q̄ circuli d̄r: is scz q̄ sub duobꝰ a centro ductis lineis ad circūferentiā/ cuiꝰ aliquam cōprehendūt particulam ꝯtinetur. vt hic ✳

Angulus solidus.

De supficie ⁊ eiꝰ spēbꝰ. Ca. VI. Mag.

Quēadmodū aūt ex fluxu pūcti in longū lineam causari: ita ex fluxu lineę in latū supficiem fieri imaginātur mathematici. Dis. Quid est Suficies? Mag. Est longitudo ⁊ latitudo sine ꝓfunditate. ⁊ est duplex: recta videlicet ⁊ curua. Di. Superficies recta q̄ est? Mag. Supficies recta quā ⁊ planā dicimus: est quę in suis lineis ęqualiter cōtinet̄. vt a Per oppositū Superficies curua d̄r q̄ in suis lineis nō ęq̄lit̄ continet̄. vt b Et hęc si corpus in exteriore terminauerit parte/ cōuexa d̄r: vti exterior vasis supficies. Si vero corpus i interiore finierit ꝑte: cōcaua appellat̄. vt vasis interior supficies. Est item ⁊ alia supficiei partitio. nam quędam vnica: qu ędā vero plibus cōtinet̄ lineis. Di. Quę supficies vnica linea ꝯtinet̄? Mag. Circularis quę ē sine angulis: hęc em̄ vnica (videlicet circulari) cōtinetur linea: ⁊ est circulus.

De circulo ⁊ eius spēb⁹. Ca. VII. Bi.

Quid est circul⁹? Mag. est supficies plana vni
q ca linea (q̄ circūferētia siue perimeter dr) conten
ta: in cuius medio punct⁹ est: ꝙ centrū circuli ap
pellatur: a quo oēs lineę rectę ad circūferētiam
ductę sūt equales. vt c Sunt aūt circuloꝝ quidā con
centrici q̄rū scz cētrū vnū est. vt d Quidā vo ecētrici: q̄
rū scz cētrū vni⁹ est extra cētrū alteri⁹. vt e. ⁊ si rursꝰ cir
culū lineis diuidas/partiū diuisiōes q̄dā semicirculi: q̄
vero portiōes circuli solēt appellari. Dis. Semicircu
lus ꝙd est? Ma. est supficies plana diametro ⁊ medie
tate circūferētię ꝓtenta. vt f Si em̄ lineā p centrū circuli cen
trū circūferētiā ex vtraq; pte tāgētē duxeris: duos semi
circulos efficies. Dis. Quid est portio circuli? Ma.
est supficies plana/recta linea extra circuli centrū cadē
te ⁊ pte circūferētię cōtēta. ⁊ hec linea recta/chorda dr.
ps vero circūferētię/arcꝰ appellat. vt g Ūn cū circul⁹
ita in portiōes fuerit diuisus: ea in qua cētrū circuli est/
maior: reliq̄ vero minor portio appellat. Figura vo quę
sub duab⁹ a cētro ductis lineis ⁊ arcu circūferētię ꝓtine
tur: sector siue segmentū circuli dr. vt in exēplo dicto. ⁊
tantū de supficieb⁹ vnicis cōtentis lineis.

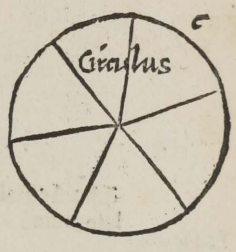

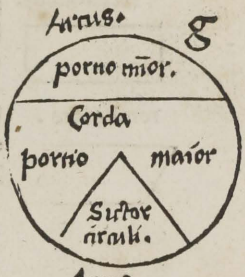

De triāgulo ⁊ eius spēb⁹. Ca. VIII. Bi.

Uę sūt supficies plibus ꝓntę lineis? Mag.
q Sūt supficies angulares siue poligonię: ⁊ ap
pellant trianguli: q̄drāguli: pētagoni: hexago
ni: heptagoni: octagoni: nonagoni: decagoni. ⁊ sic de
alīs in infinitū ꝓcedendo. Dis. De his p ordinem di
cas: ⁊ ꝑmo ꝙd sit triangul⁹ explanes. Mag. Triāgu
lus est supficies plana trib⁹ lineis ꝓtēta: habēs tres an
gulos duob⁹ rectis equales. ⁊ hec supficies ab angulis
triāgula/a lineis vo trilatera appellat: ⁊ scōm hoc va
riationē in pl'es spēs partit. Di. Quō? Ma. nā si oēs
lineę equales fuerit/triāgulū q̄ Isopleuros dr ꝓstituūt
vt b. et iste semper est orthogonius. Si vero due lineę tm
equales fuerint/cum inequali triangulus q̄ Isosceles
appellatus est efficiunt. vt i Si autem tres lineę ine
quales fuerit/triangulum q̄ Scalenos dict⁹ est ꝓclu
dūt. vt k nec pñt trianguli scōm lineas ampli⁹ multi
plicari: scōm vero angulos alia sortiūtur noīa. Dis.
Quę? Mag. nā triāgul⁹ vnū rectū habēs anguluz/
orthogoni⁹ dr. ab orthos rectum ⁊ gonos angulus. Et
būc esse isopleurū est impossibile. Triangul⁹ aūt obtu

Isopleurus.

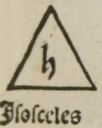

Isosceles

Scalenos

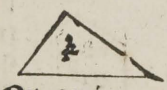

Orthogonius

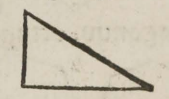

Ampligoni⁹

sũ habẽs angulũ/ ampligoni⁹ noiat. nec ille isopleur⁹ es se põt. Is vero q̃ oẽs acutos habet angulos/oxigoni⁹ appellat. οξυσ ei acut⁹ dr. Et iste põt eẽ isopleur⁹/isoscelos vel scalenos: quoꝝ exẽpla hic vides depicta.

oxigonius

De Quadrangulis. Capitu. IX. Di.

q Uadrãgul⁹ q̃d est? Ma. est supficies. 4. contẽta lineis. 4. angulos cõstituẽtib⁹. vnde ⁊ ab angulis q̃drangula: ⁊ grece tetragona/a linea ꝟo siue lateribꝫ q̃d rilatera est appellata. Dis. Quotuplex est q̃drangul⁹: aut supficies q̃drilatera? Mag. duplex. vide licet parallelogram⁹ ⁊ trapezius. Est autẽ pallelogram⁹ tetragon⁹: cui⁹ q̃libet duo latera opposita equedistãt. Trapezius aũt tetragon⁹ ẽ cui⁹ nõ q̃libet opposita latera eq̃distant. Parallelogram⁹ rursus variat. Si em̃ lineę q̃ttuor equę fuerint/quadratũ equilateꝝ atq̃ rectãgulũ cõstituũt. Et h̃ q̃dratũ a mathematicis ẽ appellatũ. Si aũt duę oppositę tantũ equales fuerint: q̃dratũ altera pte lõgius ꝯstituũt. qd̃ q̃dẽ rectãgulũ: sꝫ nõ equilateꝝ ẽ. qd̃ nõnũq̃ supplemẽtũ dr/si q̃drato p̃mo fuerit adiectũ. Si ãt lineę. 4. equales nõ ortogonaliter se tetigerint: q̃dratum equilaterũ/sed nõ rectãgulũ: qd̃ Romb⁹ dr ꝯstituũt. Sic et q̃ttuor lineę quaꝝ oppositę tm̃ equales fuerint Romboidẽ faciũt: q̃dratũ scꝫ nec equilaterũ nec rectangulum: qd̃ quidã helmuaim (sꝫ male) appellãt. Et p̃ter has oẽs superficies/quadrilaterę trapezia. i. mẽsulę appellant.

q̃dratũ parallelogramũ.

supplemẽtuꝫ

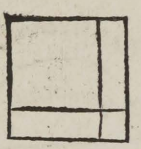

supplemẽtuꝫ

q̃dratuꝫ altera pte longi⁹ et rectanguluꝫ.

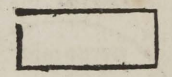

romboides.

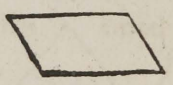

equilaterum rectanguluꝫ

Rombus

Mensula

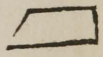

De pẽtagõis ⁊ reliquis. Ca. X. Ma.

e X dictis facile dep̃hẽdes q̃d pentagon⁹: q̃d hexagonus. ⁊ sic de seq̃ntib⁹. Nã sicut triãgul⁹ trib⁹/ q̃drãgul⁹ q̃ttuor ꝯtinet lineis: sic pẽtagon⁹ quiq̃ hexagonus sex ⁊ sic de alijs sequẽtib⁹: ⁊ noiant hę supficies ab angul. γονοσ eni angulũ significat. a lineis vero pentilater: hexaltera. ⁊c. pñt noiari. hꝫ aũt oĩs figura poligonia tot ãgulos/q̃t latera ⁊ ecõuerso: at vero eidẽ pl'es trib⁹ acutꝫ/aut q̃ttuor rectꝫ i esse nõ pñt. Dis. Haꝝ aliquas descriptiones subiũgas. Magi. Faciã. ⁊ ecce qd̃ petis/iã depictũ ꝯspicis. Et tantũ de supficieb⁹: ꝯsequenter vidẽdũ erit de corpib⁹.

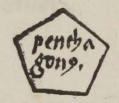

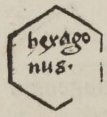

heptagonus. octagonus. ẽneagonus. decagonus. vndecagonus

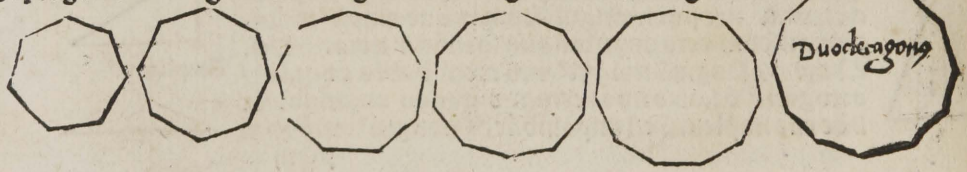

De corpore ⁊ ei⁹ spēbus. Capi. XI. Dis.

Quid est corp⁹? Ma. Est lōgitudo cū latitudīe ⁊ ꝓfundi-
n tate. Si em̄ supficies in ꝓfundū fluere itelligat̄: corp⁹ cā-
bit qd̄ lineis trib⁹ sese ortogonaliter in vno pūcto secātib⁹
dimēsionat̄: in lōgū videlicet latū ⁊ ꝓfundū. ⁊ hax lineax exremi
tates/differētię positiōis noiant̄: his designatę vocabulis. sursū
deorsū. ante. retro. dextrorsū ⁊ sinistrorsū. Ut si lācea vna ꝑ verti-
cem capitis humani ītraret ⁊ ꝑ anum exiret:
metiret̄ longitudinē. ⁊ alia intrās ꝑ pectus ⁊
exiēs in dorso metiret̄ ꝓfunditatē: ⁊ tertia in-
trās ꝑ lat⁹ vnū ⁊ exiēs ꝑ aliud metiret̄ latitu
dinē. Dis. Quotuplex est corp⁹? Magi.
duplex. Regulare ⁊ irregulare. Dis. Regu
Regulare lare qd̄ est? Mag. Quod habz
vniformitatē in angulis ⁊ lateri
bus. per oppositū definit̄ irregu
lare. Dis. Regulare q̄tuplex ē?
Mag. duplex. videlicet agon si-
ue sphęricum: ⁊ conicum. Dis.
Sphericum Corpus sphęricū q̄d ē? Ma.
Corpus sphęricū siue sphęra: est
corp⁹ rotundū vnica supficie cō
tentū: in cui⁹ medio punctus est/
a quo oēs lineę ductę ad supfici-
em cōtinētē sūt ęquales. ⁊ de hoc
latius vidēdū erit in astronomi-
cis speculationibus. Dis. Cor
pus conicū quod dicis? Ma.
Conicum corp⁹ qd̄ hz āgulos. ⁊ ē q̄ntuplex
scz tetrahedron. hexahedrō. octo
hedrō. duodehedrō ⁊ icohedron.
tetrahedro Dis. Tetrahedron qd̄ dicis a
Mag. q̄d ex q̄tuor triangulis
isopleuris ē ꝯstitutū ⁊ habet an-
gulos planos. 12. q̄. 4. solidos ef
ficiunt. in eo enim tres plani vnum constituunt solidum. te
octohedron huic sapientes ignem assimilabant: eo ꝙ ignis sub pyramide
scilicet laterata sursum videtur ferri. Octohedron vero ē qd̄
ex octo isopleuris integratur: ⁊ habet angulos planos vigin-
tiquattuor ⁊ sex solidos. in eo nāq; quattuor plani vnum so-
lidum faciunt. et huic sapiētes aerem assimilabāt: eo ꝙ in mo
tu sursum ignem subsequitur. Hexahedron est qd̄ ex. 6. supfi-
ciebus quadratis ęque lateribus ⁊ ęque triangulis integra-

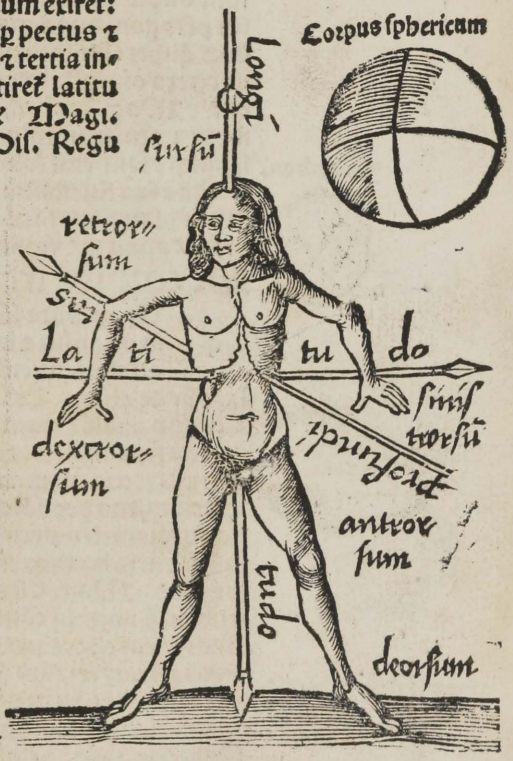

Hexahedron

duodehedrō

tur quoꝝ q̄libet ī q̄ttuor isosceles resoluit̄. ⁊ ꝯtinet angulos planos.24.et.8.solidos, ⁊ alio noīe d̄r corp⁹ cubū tesserę habēs sil̄itudinē. ⁊ huic terrā ꝓpt̄ ei⁹ īmobilitatez assimilabāt. Dis. Duodehedrō qd̄ dicis? Ma: Qd̄ ex supficieb⁹ pentagonis duodecim integrat̄: ⁊ hz angulos planos.60.solidos.20. In ipso em̄ semp̄ tres plani vnū solidū faciūt. Et huic assimilat̄ totū vniuersū: ī quo sunt duodecim signa ⁊ gradus.360. Sic ⁊ in illo corpe sūt pētagoni duodecim: q̄ꝝ q̄libet in q̄nq̄z isopleuros: et hoꝝ q̄libet ī sex scalenos ꝑtit⁹.360.scalenos efficiūt: aut qꝛ cętera oīa instar vniuersi ꝯtinet. Dis. Icohedrō qd̄ est? Mag. Icohedrō est qd̄ ex viginti isopleuris cōponitur ⁊ ꝯtinet angulos planos.60.et.12.solidos. in eo ei sp̄ q̄nq̄z plani vnū solidū faciūt. ⁊ h̄ corp⁹ aq̄ attribuit̄: eo q̄ aqua sua fluxibilitate valde mobilis sit. Et hęc duo vltima ī plano aut facile geometrice depingi pñt: sed sunt vt sępe apud me vidisti fili mi inter regularia corpa.

Icohedron.

De corpib⁹ irregl̄arib⁹. Ca. XII. Dis.

Quę corpora sūt irregularia? Mag. Quę in suis angulis ⁊ lateribꝫ vniformitatē nō hñt: ⁊ sunt ouale: lenticulare: colūnare: pyramidale: seratile. ⁊ sic de alijs. Disci. Qd̄ corp⁹ d̄r ouale? Magi. Corpus ouale ē transit⁹ portiōis semicirculo minoris/ chorda fixa manēte: ⁊ habet sil̄itudinē oui in q̄ scz axis lōgior est cęteris diametris. Dis. Qd̄ est lēticulare? Ma. Est transitus portiōis semicirculo maioris sup̄ chordaz fixam/ diametro circuli ęqualē. ⁊ habet lētis sil̄itudinez: in q̄ scz axis breuior est cęteris diametris. Dis. qd̄ ē colūnare? Mag. Est trāsit⁹ parallelogrami rectāguli latere rectū angulū cōtinēte fixo/ ipsaq̄z supficie donec ad locū redeat circūducta. Sūt āt colūnę q̄dā rotūdę: q̄dā vero lateratę scz/ aut q̄drilateratę. pri⁹ colūnā rotūdam descripsim⁹ ex q̄ alię patere pñt. Et hęc colūna etiā cylindrus noīatur. Et regulare quidez corp⁹ est: sed prędictis nō inscriptibile. Dis. Corpus pyramidale q̄tuplex est? Magi. Duplex est: scz rotundū ⁊ laterale. Dis. Corp⁹ pyramidale rotundū qd̄ ē? Magi. Est trasit⁹ triāguli rectanguli alterutro suorū lateroꝝ rectū angulum continētiū fixo ⁊ donec vsq̄z ad locū vnde moueri cępit redeat triangulo ipo circumducto: huius basis erit circulus.

Ouale

Lenticulare

Colūnare pyramidale rotundum

pyramidale rotundum Conus

Basis.

pyramidale lateratum. Conus

Basis

Dis. Pyramis laterata q̄ est? Ma. Est figura corpoea quā ꝯtinēt supficies ab vna: quaꝝ reliquę sūt ad vnū oppositum punctum sursum erectę. in corpe enim pyramidali laterato/ cunctę superficies ipsum ambientes/ ab

ipa basi ad vnũ pũctũ eleuãt: q̃ con⁹ pyramidis d̃r. Sũt aũt oẽs dictę definitiões causales: vt. s. nõ ipe trãsit⁹: sed qd̃ p trãsitũ causat corp⁹ itelligat. Dis. Qd̃ corp⁹ dicꝫ seratile? Mag. Corp⁹ q̃nq; ꝯtẽtũ supficiebꝫ: q̃ꝝ tres sũt q̃drangulę: duę v̄o triãgulę. est em̃ om̃e tale colũna trilaterata. sic̃ est vlna trilatera sartoris. Vñ corpus tale si erigat sup superficiẽ trilaterã/colũnę habz sil'itudinẽ. si v̄o erigat sup supficiẽ q̃drãgulã: tecti aut dom⁹ habz figurã Ois aũt sũpficies sup quã corp⁹ erigit/basis dicit: reliq̃ v̄o supficies latera noiant. Unde cũ in regularibꝫ q̃libet supficies possit esse basis: hęc corpa ml'taꝝ basiũ noiant et in pyramide pũct⁹ basi directę opposit⁹ con⁹ appellat. Hęc ⁊ cętera irregularia corpa patent ex his q̃ de nũeris arithmeticis disseruim⁹. Jãiã his finẽ iponerem⁹ nisi eorũdẽ theoremata q̃dã tibi ⁊ iucunda ⁊ pnecaria existimarẽ: in q̃bꝫ aliq̃s de cõibꝫ animi cõcęptiõibꝫ edicã. Dis. Ea igit subiungas velim. Mag. Faciã: ea tñ lege: vt earũdẽ demõstratiões p̃ter exẽplares nullas aut saltẽ paucas ponã. Dis. Qua ꝓpt? Mag. Quia singula ad intellectũ demõstrare altioris speculationis est: ⁊ longe maiorẽ tractatũ requireret q̃ꝫ epitomatis nostri breuitas admittit. Dis. Fac igitur vt lubet.

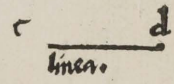

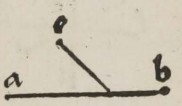

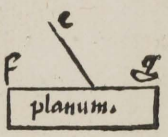

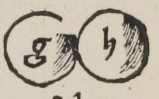

Theorema de puncto: Ca. XIII. Mag

Primũ igit de pũcto exordiar. de q̃ q̃ttuor theoremata ponant. quoꝝ p̃mũ: Ab oĩ pũcto ad pũctũ cõtingit rectã lineã ducere. patet de linea ducta a puncto c ad punctũ d. Secũdũ: Cõtact⁹ lineę sup lineã/aut planũ erectę: itẽ lineę ⁊ sphęrę/sil'r ⁊ cõtact⁹ sphęraꝝ fit in puncto. Dis. Qua de causa? Mag. Quia linea latitudinẽ ⁊ sphęra partẽ rectã nõ habet. Exẽpla sũt de linea ⁊ linea a e b. de linea et plano f e g. de sphęris g h. de linea ⁊ sphęra e f. Tertiũ: Per duo aut tria in eadẽ recta linea puncta ĩpossibile est circũferẽtiã circuli trãsire. patz qꝛ al's in circulo esset aliq̃ pars plana. Quartũ: Per q̃libet tria pũcta nõ in eadẽ linea posita contingit circũferẽtiã circuli ducere. Dis. Quo ingenio? Mag. Jllo: sint puncta a b c posito pede circini ĩmobili a puncto a. ⁊ alio vltra medietatẽ extẽso versus b. describe semicirculũ. rursus posito pede circini ĩmobili in b v̄sus a. secũdũ describe semicirculũ ĩtersecantẽ priorẽ in punctis. e d. pariformiter alios duos semicirculos describas inter b et c ĩtersecãtes sese in punctis f g. duc lineã rectã per sectiões e d. et itẽ aliã p sectiões f g intersecantẽ priorẽ in pũcto h qui

est centrū. in quo pede circini immobili posito: ⁊ alio ad q̄uis dictoꝝ punctoꝝ extēso describes circūferētiā pūcta data transeuntem.

Theoremata de linea: Ca. XIIII. Ma:

De linea ponant̄ theoremata nouē. Primū: lineę rectę ꝑtē eē ī plano ⁊ ꝑtē ī sublimi ē ipossibile: ptz ex theoremate scd̄o d̄ pūcto. Scd̄z: oēs lineę duę quaꝝ altera alterā secat/ in vna suꝑficie sunt. vt lineę a b ⁊ c d ītersecātes se in puncto f. sunt ābę in suꝑficie a b c d. Tertiū: vnā ⁊ eādē lineā esse in diuersis suꝑficiebꝫ ē possibile. vt ptz de linea in q̄ duę suꝑficies se intersecāt: vt sint suꝑficies se intersecātes f g ⁊ h i. sectio cōis erit linea k l q̄ intelligat̄ ꝑpēdiculariter ⁊ erecte trāsire ꝑ pūctum e: hęc em̄ sectio (qꝛ cōis ē) erit in suꝑficie f g et h i. Quartū: diameter q̄drati est incōmēsurabilis siue assimiter costę: ꝓbatur. qꝛ si sic/ nūer⁹ par esset ęq̄lis numero īpari: qd̄ est impossibile. patet. Sit q̄dratū: cui⁹ diameter sit a b. vt. 5. et costa vna a c. vt. 3. si igit̄ diameter eēt cōmensurabilis costę: tūc a b diameter haberet se ad costā a c. vt q̄dratū a b numeri ad quadratū nūeri a c. ex septima ꝓpositione decimi Euclidis. Sed quadratū a b est. 25. ⁊ quadratū a c ē 9. et rursus quadratū diametri a b duplū est ad quadratū a c costę. vt patebit de triangulis. igit̄ nūer⁹. 25. q̄dratus diametri nūeri. 5. dupl⁹ erit ad. 9. q̄ est numer⁹ q̄dratus costę a c. et rursus. 18. numer⁹ dupl⁹ est ad. 9. q̄dratū costę a c. igit̄ nūer⁹. 18. est ęqualis nūero. 25. per p̄mā animi cōceptionē Euclidis: q̄ vni ⁊ eidē sūt ęq̄lia ⁊ sibijnuicem sunt ęq̄lia. Aliud exēplū: Sit q̄dratū a b c d. cui⁹ q̄d libet lat⁹ sit. 4. erit diameter. 5. ⁊ 39. scrupuloꝝ. hoꝝ aūt ad. 4. nll'a est ꝓportio. Quintū: data linea recta suꝑ punctū in ea signatū: lineā ꝑpēdicularē cōtīgit erigere. Dis. Hui⁹ exēplū ⁊ modū supponas. Mag. Sit linea data a b ⁊ punct⁹ signat⁹ in ea c posito pede circini īmobili in a. alio extēso vltra medietatē lineę datę/ describe portionē circuli. dehinc posito pede circini īmobili ī b: describe aliā portionē circuli versus a priorē ītersecātē in puncto e. ad quē si ꝓtrahat̄ linea a pūcto c. erit ꝑpēdicularis scz c e. ex definitiōe lineę ꝑpēdicularis. Sextū: si recta linea ꝑ duas rectas ceciderit/ duosqꝫ angulos coalternos sibi inuicē equales fecerit: illę duę lineę erūt ęq̄distātes. vt sit linea a b. hęc cadat suꝑ duas lineas c d ⁊ e f. et secet lineā c d in pūcto g. et lineā c f in puncto h. sitqꝫ angulus d g h ęqual' āgulo e b g: dico q̄ lineę c d ⁊ e f sunt ęquedi

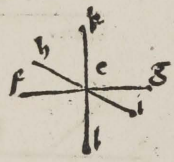

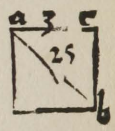

Euclides

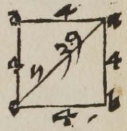

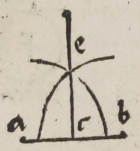

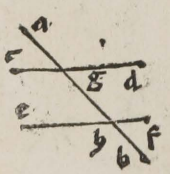

stātes ⁊ parallelicę. ptz ex definitiōe. Septimū: si fuerint duę lineę vni ęq̄distātes: sibi iuicē ęq̄distātes erūt. vt sint duę lineę a b ⁊ c d. q̄rū vtraqz ęq̄distātes lineę e f. dico illas duas videlz a b ⁊ c d eē ęq̄distātes ꝓbat̄ ꝑ p̄cedētē: si sup has ceciderit linea g k. Octauū: duabꝫ lineis ꝓpositis: tertiā īter eas sub ꝓportionabilitate ꝯtinua collocare possumꝰ. Dis. Quo pacto? Mag. Sint lineę datę a b ⁊ b d. q̄s ꝯiūgā. ⁊ fit linea a d. sup quā cōstituo semicirculū ⁊ a pūcto b ad circūferētiā duco lineā b e. hęc erit linea q̄sita. ⁊ ꝑ hūc modū īuenit̄ linea media īter costā ⁊ diametrū. Nonū: lineā ꝓpositā ꝟm ꝓportionē hn̄tē mediū ⁊ duo extrema cōtingit secare: cū. s. sic tota linea habebit se ad ꝑtē maiorē/ sicut maior ad minorem. Dis. Quo pacto? Mag. Eo. sit linea diuidēda a b ex ip̄a describat̄ q̄dratū a b d c. cuiꝰ latus d b diuido in duo ęq̄lia in puncto e. a q̄ duco lineā ī a. ad huiꝰ lōgitudinē ꝓduco e b vsqz ad f. ita vt e f sit ęqual' e a. Et rursus ex portiōe b f cōstituo q̄dratū q̄d ex latere a b resecat portionē ęq̄lez b f. q̄ sit b h. ⁊ q̄dratū descp̄tū sit b f h g. erit a b in puncto h diuisa ꝟm ꝓportionē habentē mediū ⁊ duo extrema. Itaqz q̄dratum q̄d ꝓuenit ex ductu ꝑtis minorꝫ scz a b ī totā lineā videlz a b tātū ē quātū q̄dratū q̄d ꝓuenit ex ductu ꝑtis maiorꝫ in se. h̄ aūt ī nūerꝫ ē īpossibile. Dis. Quid est lineam in se ducere? Mag. Est q̄dratū eiꝰ describere: ad q̄d in potētia est. Et linea sic in se ducta ē latꝰ q̄drati ⁊ radix illiꝰ q̄drati d̄r: quēadmodū de radice numeri diximꝰ. vt ī priore exēplo: lineā b h. in se ducere est additꝫ aliȷs tribꝫ lineis ęqualibꝫ quadratū ip̄iꝰ cōstituere q̄d est b h f g.

Quid sit lineā in se ducere

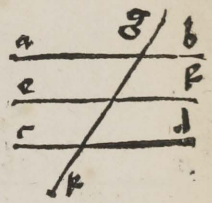

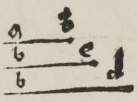

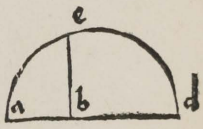

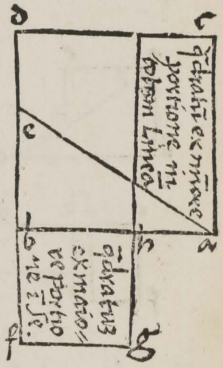

Theoremata de āgulo. Ca. XV: Ma.

Anguli theoremata ponunt̄ q̄nqz: q̄rū p̄mū: Oīs rectę lineę sup rectā lineā stātis duo vtrobiqz anguli sunt recti/ aut duobus rectis ęquales. Dis. Quādo sunt recti? Mag. Cū linea recta super rectam ꝑpēdiculariter steterit. Cū ꝟo ꝑpēdiculariter nō steterit. anguli duobꝫ rectis ęq̄les sūt: vnꝰ. s. acutꝰ ⁊ alter obtusus. Exēpla sūt: linea a b sup quā stet linea c d ꝑpēdiculariter et e f obliq̄. Scd̄m: oīm duaꝝ linearū se secantiū anguli oppositi sūt ęq̄les. vt sint lineę a b: ⁊ c d īter secantes se in puncto o erunt anguli k l ęquales: similiterr h e. Ex hac et pręcedēti ꝯcluditur: ꝙ omnes anguli aliquod spaciū ecircumstantes valent quattuor rectos/ ⁊ tres obtusos: acutos vero non pauciores q̄ꝫ quinqz. si etiā spacium in plures diffusum fuerit angulos. Tertiū theorema quod

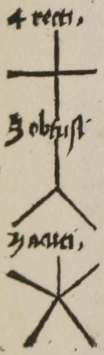

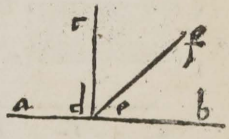

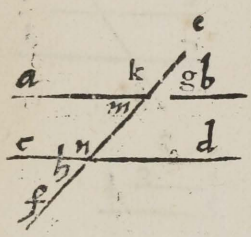

sil'r ex p̄cedētib⁹ cōcludit̄ tale est: Si duob⁹ lineis ęq̄distā tib⁹ linea supuenerit: duo anguli coalterni ęq̄les erūt. Et angul⁹ extrinsec⁹ angulo intrīseco sibi opposito ęqualis erit: ⁊ duo anguli intrinseci ex alterutra parte constituti duob⁹ rectis ęq̄les erūt: vt sint duę lineę a b et c d ęq̄distā tes: sup q̄s cadat linea e f. secās eas ī pūctꝫ g et h. āguli g ⁊ h sūt coalterni ⁊ ęq̄les. ⁊ āgul⁹ extrīsec⁹ k ē ęq̄lis āgulo ītrinseco sibi oppositо: ⁊ āguli ītrinseci m ⁊ in duob⁹ rectꝫ sūt ęq̄les. Quartū oīs angul⁹ solid⁹ q̄ttuor rectis et planis minor est. vt ptz in angulo o. Quintū: oīs angul⁹ rectiline⁹ infinitis angulis ꝯtingētię maior est. vt āgul⁹ rectiline⁹ a maior est angulis cōtingētię e b: nec crescere poterit angul⁹ ꝯtingētię donec ad ęqualitatē recti pueniat: lz semp ꝓpi⁹ accederet. si em̄ rectitudinē attingeret: iā nō angul⁹ contingētię/sed rect⁹ esset.

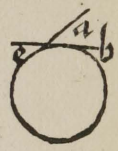

Theoremata de superficie Capitulum XVI. Mag.

De supficieb⁹ in genere theoremata. 5. sūt. Quorū p̄mū: Supficies sil'es sunt/quaꝝ āguli vni⁹ angulis alteri⁹ sunt ęq̄les: lateraq̄ āgulos ęq̄s cōtinentia sunt ꝓportionabilia. vt triāgul⁹ a c b. sil'is ē triāgulo a d e. qꝛ angul⁹ c ęqual' est āgulo d: qꝛ ābo recti. ⁊ angul⁹ f ęqual' āgulo e: qm̄ coalterni. et sil'r angul⁹ h āgulo b. Latera q̄z hos angulos ꝯtinētia sūt ꝓportionabilia. nā sicut se habet lat⁹ b c ad lat⁹ c a. ita se habet lat⁹ a d ad latus d e. Amplior hui⁹ theorematꝫ deductio patebit īfra in praxi. Secūdū: Supficies mutekesia. i. mutuoꝝ laterū sunt/inter q̄ꝝ latera incōtinua ꝓportionalitas retrāsitiue hr̄. vt sunt supficies e d f et b a c. In his em̄ ꝓportio lateris a b se habet ad ꝓportionē lateris d e. sicut ꝓportio lateris e f ad ꝓportionē lateris b c. Tertiū: Supficies erecta est sup supficiē cū ab eodē puncto lineę q̄ est terminus cōmunis illaꝝ supficieꝝ duę lineę ꝑpēdiculares supstāt rectū cōtinētes angulū: ⁊ in eisdem superficieb⁹ sitę sunt.

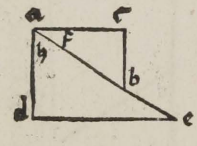

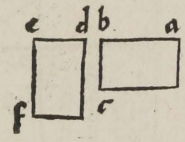

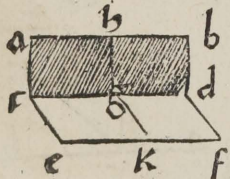

Dis. Exēplū addas. Mag. Sit supficies iacens c d e f et supficies erecta sup hanc a b c d. Est itaq̄ linea cōmunis terminus harū c d: in qua signato puncto g ꝓtrahātur duę lineę ꝑpēdicl'ares scz g. h. in supficie erecta: ⁊ g k ī iacēte. si hę lineę āgulū rectū ꝯtinēt scz g. supficies a b c d ortogonaliter erecta est super supficiē c d e f. vt ꝓponit theorema. Quartū: Supficies ęquedistāt quę si infinitū ꝓtrahantur non concurrūt. vt sunt b c d et e f g h. Quintum: q̄libet supficies rectilinea aut ē trigona aut ī trigon

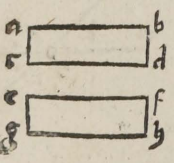

os resoluēda. Ex quo ptz trigonū eē p̄mā supficiez angulariū. vt supficies q̄drangula in duos resoluit̄ trigonos. s. a b c d resoluit̄ in trigonū. a b c. et c d a.

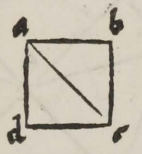

De Triangulo Cap. XVII Dis.

Quoniā trigonū supficiez angulariū p̄mā dicis: de eo si q̄ habes theoremata edicito. M. g. haberem q̄z plura: sed ne epitomatis excedā modū ex his tm̄ vndecim ponā. quorū Primū: Oīs trianguli āgul⁹ extrinsecus duob⁹ intrinsecis sibi oppositis est ęq̄lis. vt sit triangulus. a b c. cui⁹ lat⁹ b c ꝓtrahat̄ vsq̄z ad. d. erit c. angulus extrinsec⁹ duob⁹ angulis intrinsecis sibi oppositꝫ. s. a et b. ęq̄lis. Et ꝓbat̄ sic. a pūcto. c. ꝓtrahat̄ linea. c f. ęque distās lineę. a b. et diuisus est angul⁹. c. extrinsec⁹ ī duos āgulos scz e et g. eritq̄z angul⁹. e. ęq̄lis āgulo. a. ꝑ tertiū theorema de angulis: qꝛ sunt coalterni. Et angul⁹ g extrinsec⁹ ęq̄lis angulo b ītrinseco sibi oppposito: ꝑ secūdā ꝑtē eiusdē theorematis. q̄re tot⁹ angul⁹ extrinsec⁹ c ęq̄lis est duob⁹ intrinsecis sibi oppositꝫ: q̄ sunt a et b. qđ fuit ꝓbādū. Secūdū: oīs triangul⁹ habet tres angulos ęq̄les duob⁹ rectis. vt sit triangul⁹. a b c. ꝓduco lineā b c vsq̄z ad d causat̄ āgul⁹ extrinsecus e: et qꝛ anguli c et e duob⁹ rectis sunt ęq̄les: per theorema p̄mū de angulis: et angul⁹ extrinsec⁹ e ęqualis est angulis intrinsecis sibi: scz a et b ꝑ pręcedēs theorema. erunt itaq̄z tres anguli: scz a b c ęquales duob⁹ rectꝫ. qđ fuit ꝓbādū. Tertiū: oīs triāguli duo q̄libet anguli duob⁹ rectis sūt minores. ꝓbat̄: qꝛ tres duob⁹ rectis sunt ęq̄les. igit̄ si vnū demas: remanētes erūt minores. Uel sic. sit triāgul⁹ a b c. cui⁹ latus b c ꝓtrahat̄ in d. fit angul⁹ extrinsec⁹ e: q̄ maior est angulo a vl̄ b. ex theoremate priore p̄cedēti: et angulus extrinsec⁹ e cū angulo intrinseco c est ęqualis duob⁹ rectis ex p̄mo theoremate de angulo. igit̄ anguli intrinseci b et c. sunt duobus rectis minores: similiter āguli intrinseci a ꝛ c Idē ꝓbat̄ eodē mō de angul⁹ a et b si ꝓtrahat̄ linea b a in f. Quartū: ęquales sunt sibi cūcti trianguli: q̄ sup eādem basim/ atq̄z inter duas lineas ęq̄distātes sūt ꝯstituti: vt triangulus a b c et d b c constituti sunt super basim b c inter lineas ęque distantes: quę sunt a e et b f. Patet: quia tales trianguli dimidia sunt quadrati super eandem basim constituti. Quintū: in omni triāgulo duum ęq̄liū laterū vterq̄z angulorū/ qui sunt ad basim: est minor recto: ꝛ vn⁹ alteri est ęqualis. vt sit triangul⁹ a b c: cui⁹ latera a b et a c sunt ęqualia: erit b c basis: ꝛ angul⁹ b minor recto: ꝛ angulus c minor recto; et angulus b ęqualis angulo c. Ex quo sequi

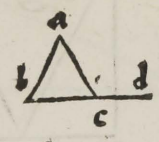

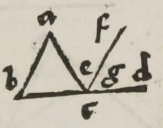

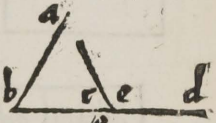

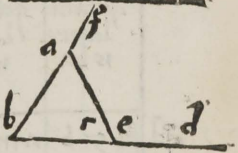

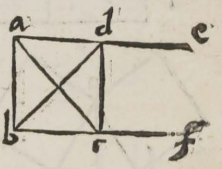

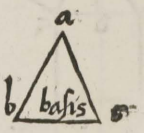

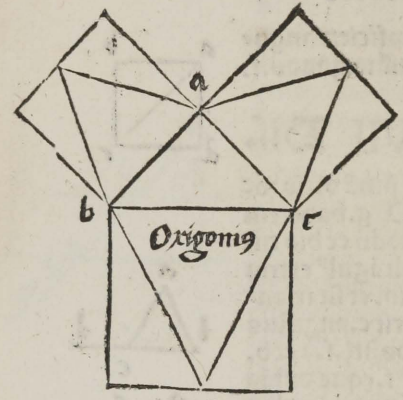

tur: q̄ si alicui⁹ triāguli duo anguli ęquales fuerint: duo latera ęq̄s āgulos respiciētia erūt ęq̄lia: vt i dicto triāgulo latera a b ⁊ a c respiciētia ęq̄s āgulos b et c sūt ęq̄lia. Sextū: Oīs triāguli duo q̄liber latera sil' iuncta reliq̄ sūt lōgiora: vt sit triāgul⁹ a b c erūt latera a b et a c sil' iūcta lōgiora late b c. Septimū: oīs triāguli lat⁹ longi⁹ āgulo maiori oppositū est. vt i dato triāgulo: āgul⁹ maior est a: cui opponit' lat⁹ b c: qd̄ maius est lateri a b vel a c. Octauū: In omni triāgulo rectangulo quadratū quod a latere rectangulo opposito in semetip̄o ducto describit': ęquū est duob⁹ quadratis quę ex duob⁹ reliq̄s describunt'. vt sit triāgul⁹ rectangul⁹ a b c: cui⁹ angulus a sit rect⁹: erit quadratū lateris b c ęquale duob⁹ q̄dratis lateꝝ a b ⁊ a c. Sz nō ꝯtingit ita sp̄ repiri in numeris: nō em̄ pōt numer⁹ q̄dratus q̄drato ēē dupl⁹. Et quod dictū est de q̄dratis/habet etiā v̄itatē de alijs sup̄ficieb⁹ ex trianguli lateriby descp̄tꝫ in lineatiōe ⁊ creatiōe sil'ib⁹. vt triangul⁹ oxigoni⁹ cōstitutus ex latere b c/ęq̄lis est duob⁹ triangulis oxigonijs constitutis ex lateriby a b ⁊ a c. Dis. Quātū aūt pōt lat⁹ ampligonij qd̄ obtuso angulo subtendit' respectu alioꝝ laterū? Mag. tāto ampli⁹ potest quātū est qd̄ continet' bis sub vno eoꝝ atq̄ ea linea q̄ sibi directe iūcta ad obtusum angulū a p̄pēdiculari extra dep̄hēdit'. vt sit triangul⁹ ampligoni⁹ a b c: cui⁹ angulus a est obtusus. ducatur itaq̄ a pūcto. c. linea p̄pēdicularis ad lineā a b: q̄ necessario cadit extra triangulū. ꝓtrahā igit' lineā a b: ⁊ tāget hāc p̄pēdicularē in puncto d. erit itaq̄ q̄dratū lateris b c tāto mai⁹ duob⁹ q̄dratꝫ lateꝝ a b ⁊ a c: q̄ntū est ad id qd̄ fit ex b a in a d bis.

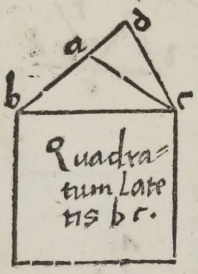

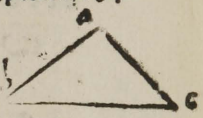

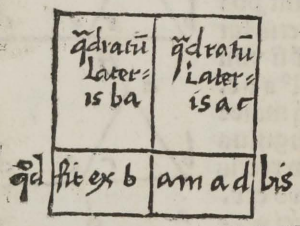

Dis. Quātū v̄o pōt latus oxigonij angulo acuto subtēso respectu alioꝝ duoꝝ lateꝝ? Mag. Tanto min⁹ potest ip̄is quātū est qd̄ bis cōtinet' sub vno eorū lateꝝ: cui scz p̄pēdicularis substat: ⁊ ea p̄te sui q̄ p̄pēdiculari ⁊ angulo acuto interiacet: vt sit triangul⁹ oxigoni⁹ a b c: cuius angulus c sit acut⁹: duco p̄pēdicularē ab angulo a ad lineaꝫ b c in puncto d. erit itaq̄ quadratum lateris a b tanto minus quadratis laterum a c ⁊ b c: quantum est ad id quod fit ex b c in d c bis. Et quod iam dictū est de latere subtenso angulo oxigonio: habet etiā veritatem de latere subtenso angulo acuto in ampliogonio/ vl' orthogonio. Nonū:

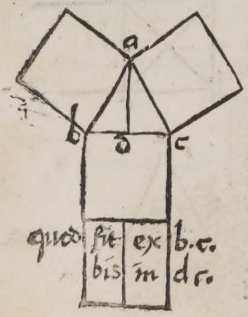

Si ab aliq̃ angulo:rũ trianguli linea recta ad basim ducta illũ angulũ per equalia secet: due partes basis reliq̃s eiusdẽ trianguli ꝓportionales sunt. vt sit triãgulus a b c: r angulum a diuidat per equalia linea perpendicularis a d ducta ad basim b c. erunt partes basis. ſ. b d et d c. ꝓportionales lateribꝫ a b et a c. quod facile patet in nũeris: patebitq̃ infra in praxi. Decimũ: si ab ortogonũ angulo recto ad basim linea ꝑpẽdicularis ducaſ: erit ipsa ꝑpendicularſ inter duas sectiões ipi⁹ basis ꝓportionalis: r vtrũq̃ lat⁹ iter totã basim atq̃ sibi cõtermialẽ basis portionẽ. vt sit triangul⁹ a b c. a cui⁹ ãgulo a recto ducaſ linea perpendicularis ad basim b c. erit linea a d ꝓportionalis parti basis b d r d c. et sicut tota basis ad latus a c vel a b. sic lat⁹ a c ad ptẽ basis d c r latus a b ad ptẽ basis b d. et hec q̃z infra manifesta erit. Unde cimũ: Oim duorũ triangulorũ quoꝝ anguli vni⁹ angulis alteri⁹ sunt eq̃les: latera equos angulos respicientia sunt ꝓportionabilia. vt sint trianguli a d e et a b c: q̃rũ angulus d est equalis angulo b: et angul⁹ a angulo e: r angulus f angulo c. Ob id latera a d r d e sunt ꝓportionabilia lateribꝫ a b et b c. Nam sicut se habet latus d e ad latus a d: sic se habet latus a b ad lat⁹ b c. Ex hoc theoremate mira cõcludi possunt ꝓbatũ est partim supra theoremate primo de superficie. latius autẽ infra in praxi deducẽſ.

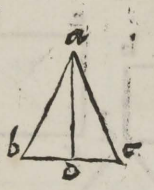

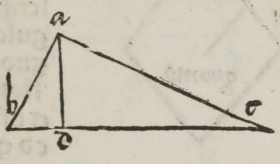

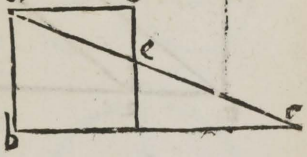

De quadrãgulo: Ca. XVIII. Da.

Et quadrãgulo hec ponãſ theoremata. Primũ: oĩs parallelogrami spaciũ ea q̃dẽ q̃ diameter secat/ꝑ mediuꝫ parallelogramũ circa eãdẽ diametrũ cõsiſtere dicunſ. vt sit spaciũ parallelogrami a b c d: cui⁹ diameter sit a d: quem diuidãt due lineę e f et g b ductę eque distãter lateribꝰ oppositi dicti parallelogrami secantes se super diametrũ in puncto k: r erit totũ hoc spaciũ diuisum ĩ q̃ttuor rectãgula: q̃z duo q̃ diameter secat/ꝑ mediũ videlz a b e k et k f g d circa diametrũ cõsiſtũt: reliq̃ duo. ſ. b b k f et e k c g supplemẽta dicunſ: r sunt semp sibi iuicẽ eq̃lia: q̃ ambo sumpta cũ vno parallelogramorũ circa diametrũ consiſtentiũ/ cõſtituũt gnomonẽ. cui si addatur aliud parallelogramũ circa eandẽ cõsiſtens diametrũ/ totũ parallelogramũ itegratũ est. Unde ꝑz dictũ Aristotelis in ꝓdicamẽtiſ: vbi d: Parallelogmũ addito gnomone ipm creſcit; ſed nõ

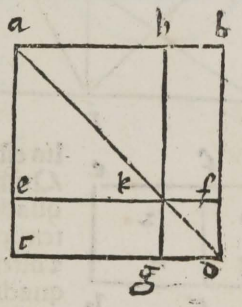

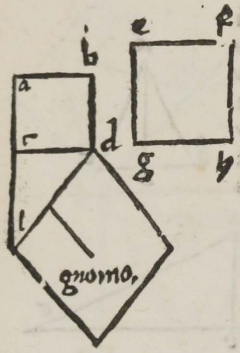

alterat. Secūdū: duob' quadratis assignatis tertiū datū equale cōstituere facile est ꝓbabile. sint eīn quadrata duo data a b c d. et e f g h. ꝓtrahat latus a c in directū versus l. donec c l equale sit vni laterū quadrati e f g h. et a puncto l ducat linea recta ad punctuz d. Et fit triangul⁹ rectangulus c d l. cui⁹ latus d l oppositū ángulo recto c. ergo quadratum descriptū a latere d l equum erit duob' quadratis descriptis a lateribz c d et c l per nonum theozema de triangulo. et rursus ex linea d l circa q̄dratū a b c d describatur gnomo: qui erit quadrato e f g h equalis. quod sic patet. Nam totum quadratum d l includit duo quadrata a b c d et e f g h. vt ꝓbatum est. igitur dempto ab eo quadrato a b c d qui remanet gnomo/ equus est reliquo quadrato e f g h

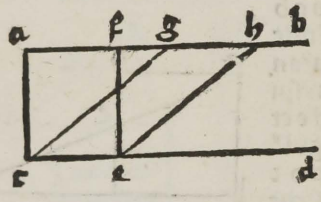

Tertium: oīes superficies eque distantium laterum super vnam basim: atq; in eisdem alternis lineis constitute sunt equales. vt sint lineę alternę equedistantes a b et c d. Inter quas cōstituā duas superficies equedistantiū laterū. s. a f c e. et g c b e super eandem basim c e. et erunt equales. Quartū: si parallelogramum et triāgulus in eadem basi z in eisdem alternis lineis fuerint constituta: parallelogramū triangulo duplum est. vt sint alternę lineę equedistantes a b et c d. inter quas cōstituat parallelogramū a e c f super basim c f quod diuidat in duo p diametrū a f. fit triangulus a c f super eadē basi c f. ad quē parallelogramū a e c f duplū est: quia cōtinet ipsum et ei equalē. s. a e f. et dictū parallelogramū erit siliter duplū ad triangulū c b f eadē basi cōstituto: quia triangulus c b f equalis est triangulo a c f. ex theozemate quinto de triangulo.

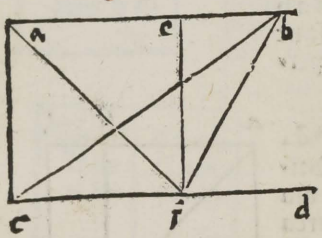

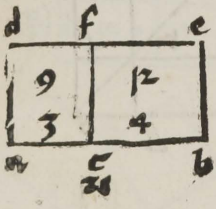

Quintū: si fuerit linea in duas quātascunq; partes diuisa quadratū quod fit ex ductu totius lineę in alterā eius partem: equale est quadratȝ quę ex ductu eiusdē ptis in seipaz z alterius in alterā fit. vt sit linea a b diuisa in a c et c b: erit quadratū d a e b cōstitutū ex linea a b et a c equale quadrato cōstituto ex a c quod est d f a c: et quadrato f c e b. quod fit ex ductu lineę a c in c b. Quod facile claret in numeris. vt sit tota linea a b. vt. 7. pars a c. 3. et pars c b. 4. erit quadratū ex b c et a c. 21. q̄ ter septez sūt. 21. et quadratū a c. 9. nam ter tria sunt nouem. et quadratū ex a c et c b. duodecī eo ꝙ ter quatuoz faciunt duodecim. Hęc autem duo quadrata simul iuncta. 9. seȝ et. 12. faciunt. 21. equale quadrato prioꝛi. Et nō solum hoc theozema in numerȝ: sed et plu-

ra alia demonstrari pñt: quę breuitatis causa silentio trãs ire libuit. Sextum. Si fuerit linea in duas ꝑtes diuisa: quadratũ qđ ex ductu toti⁹ in seipsum fit/ęquum est his q̃ ex ductu vtriusq; ꝑtis in seipsã ⁊ alterius in alterã bis fiunt. vt sit linea a b. 8. diuisa in c ⁊ habeat linea a c. 6. ⁊ linea. c b. 2. erit quadratũ ex tota linea a b. 64. ⁊ quadratũ lineę a c. 36. ⁊ quadratum c b. 4. ⁊ quadratũ a c in c b. 12: ⁊ rursus quadratũ a c in c b. 12. q̃ vltima q̃tuor simul iuncta/faciunt. 64. quib⁹ ęquatur quadratũ primũ: qđ sit f g a b. ex quo ꝯcludit ꝙ parallelograma duo totius ꝑ q̃ transit diameter sunt ambo quadrata. Ualet hoc theorema ꝓ intellectu theorematis septimi de triangulo.

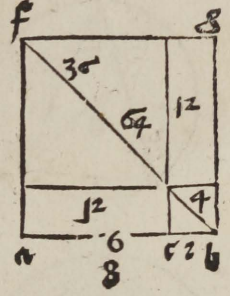

De circl'o theoremata. Ca. XIX. Ma:

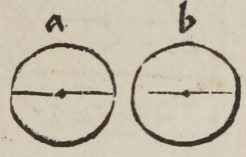

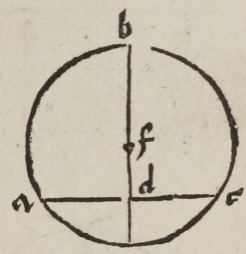

Ecirculo hęc ponũtur theoremata. Primũ. Circulos quoꝝ diametri ęquales fuerint ęquales esse necesse est. vt sunt circuli a ⁊ b. Secundũ. Circuli ꝓpositi facile est centrum reperire. Disci. Quo igenio? Mag. Isto. Sit circulus datus a b c. cuius cẽtrũ quęritur: duc in circulo vbi placuerit lineam a c. applicãtem extremitates suas circumferẽtię ex vtraq; parte: quã diuide per duo ęqualia in puncto d. a quo duc lineam ꝑpendicularem ad lineam a c. cuius extremitates applicẽtur circumferentię ex vtraq; parte: quã rursus diuide per ęqualia in puncto f. q̇ ⁊ centrum circuli est quęsitum. Ul' aliter sic. In circumferentia circuli dati signa tria puncta cum quibus operare vt in quarto theoremate de puncto dictum est. Tertiũ. Circulorum se secantium cẽtra sunt diuersa: nec alter alteꝝ plus q̃ in duobus locis secare potest. vt patet in circulis a b c ⁊ d e f. quorũ primi centrum est k. secundi est l. et intersecãt se in pũctis m n. Quartum. Circul⁹ intrinsecus circulum cõtingens: nõ idem centꝝ cum eo quẽ contingit necessario habebit. vt patet in circulis a b c ⁊ d e f. quoꝝ primi centrum ẽ o: secundi e. Quintũ. Si circulus circulum cõtingat: siue intrinsecus: siue extrinsecus/in vno tm̃ loco contingere necesse est. patet primum in circulis iam proxime datis. secundũ videbis in circulis a ⁊ b. qui se ꝯtingũt in puncto e. Circulus aũt circulũ ꝯtingit quẽ tangẽdo nõ intersecat. Unũ vero circulũ sex ęquales possunt contingere. ⁊ sphęrę duodecim vnã ęqualẽ ꝯtingere pñt. Sextum. Angul⁹ a linea recta ⁊ circulo

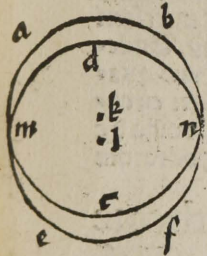

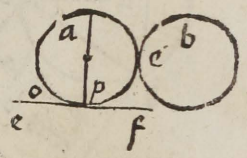

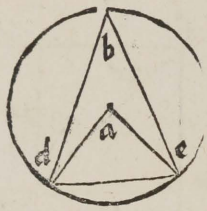

quem cõtingit cõtentus/oĩm acutorum est acutissim⁹: Is vero qui continetur a diametro ⁊ circũferentia/oĩm acutorum est amplissimus. patet in circulo dicto. a. quẽ contingit linea e f. erit angulus o acutissimus: ⁊ angul⁹ p oĩm acutorũ maxim⁹. ⁊ quãto circul⁹ maior fuerit/tanto angul⁹ cõtingentię minor est. ⁊ quãto circul⁹ minor fuerit/tãto angul⁹ cõtingentię est maior. supplementum hui⁹ est supra ĩ vltimo theoremate de angulo. Di. Quã lineã circulũ cõtingere dicis? Mag. Quę cũ circulũ cõtingit/ĩ vtrãq; ꝑtẽ erecta circulũ nõ secat. Septimũ. Si intra circulũ angul⁹ supra centrũ cõsistat: ali⁹ ꝟo supra circũferentiã cõsistens eandẽ basim habeat: q̃ supra centrũ est ad reliquũ duplus est. vt patet in angulis a b quorum angulus a duplus est ad angulum b. ⁊ habẽt basim cõmunẽ d e. Octauũ. Angul⁹ rectiline⁹ semicirculi super arcũ ꝯsistẽs rect⁹ ẽ: in portiõe ꝟo semicirculo minore/maior: in portiõe aũt maiore/recto mĩor est. vt ptz de angul⁹ a b c quoꝝ angul⁹ rect⁹. angulus b recto minor: ⁊ angulus c recto maior. Nonũ. Omniũ duorũ circulorũ est ꝓportio vni⁹ ad alteꝝ sicut q̃drati diametri alteri⁹. vt patet in circulis a ⁊ b q̃ sunt in ꝓportione dupla. Decimũ. Arcũ datũ h̃ pacto ꝯtingit ꝑ ęqualia diuidere. sit arcus diuidẽd⁹ a b c cui⁹ chorda est b c. põe pedẽ circini ĩmobilẽ in pũcto b. extẽde aliũ vsq; ad arcũ: sup quẽ portionẽ describas/arcũ datũ ĩtersecantẽ. quo facto/ pone pedẽ circini ĩmobilẽ in c ⁊ aliaꝫ portionẽ dictã intersecantẽ describas: ⁊ punct⁹ intersectionis erit: in quo arcus datus ẽ ꝑ ęqualia diuisus. Undecimũ. Omnis trianguli ęquilateri/q̃d a latere vno quadratũ describit̃: triplũ est q̃drato dimidij diametri circuli: a q̃ triangul⁹ ipẽ circũscribit̃. vt sit circul⁹ a b c ⁊ triãgul⁹ inscript⁹ sil'r a b c. Dico ꝙ quadratum lateris b c triplũ ẽ ad quadratũ d e.

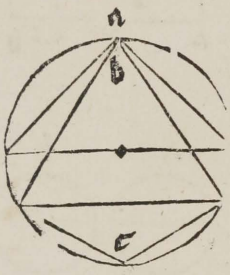

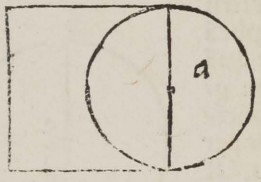

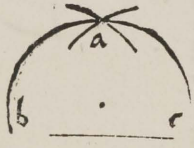

De figurarũ inscriptiõe theoremata. Capitu. XX. Dis.

Um plura de ãgulis/lineis aut supficiebꝫ dare posses theoremata? Ma. Possem: sed ea om̃ia ponere nõ tã necessariũ esset ad intentionẽ nostrã q̃ꝫ laboriosũ. Nãm ea tm̃ tradere placuit q̃bus ad praxim ĩmediati⁹ vti ꝯueniet: ad quã etiã figuraꝝ inscriptio deseruiet. Ob id de ea q̃ꝫ theoremata q̃dã ponẽda sunt. Dis. Attñ ꝑmũ

edicito: q̄ supficies alteri inscribitur? Mag. Que latera eius cui inscribit vno q̄z angulorꝫ suorꝫ intrinsece contingit. Circūscribit vero figura figure cui⁹ latera eius cui circumscribit oēs angulos cōtingit. vt patet in triangulis a b c. d e f. quorū primus circūscribit scdo. ⁊ scds circūscribit prio. Et qm̄ isopleuri st̄ totus circūscpt⁹ toti inscpto q̄druplus ē: ciusqz singl'a latera singul' laieribꝫ iscpti dupla. Dis. Nūc si q̄ hēs theoremata dicas. Ma. Primū ē tale. Intra datū triāgulū p̄t circul⁹ iscribi. Di. Quō? Ma. Illo. sit triāgul⁹ a b c. cui⁹ lat⁹ a b diuidas ī duo ęq̄lia ī pūcto e. a quo ducas lineā rectā ī angulū c. rursus diuidas latus a c in duo ęqualia in pūcto f. a quo linea recta ducta in angulū b secabit lineam e c in pūcto d. q̄ erit centrū circuli inscribendi. Secundū: dato trigono ortogonio/ hoc pacto ꝯtingit circuluz circumscribere. Sit trigonus a b c. cuius angul⁹ rect⁹ a. erit b c lat⁹ longius: qd̄ diuidas in duo ęqualia in pūcto d q̄ erit centrū circuli circūscribēdi. Tertiū: dato trigono oxigonio circuluz circumscribere possumus hoc modo. sit triangulus a b c. cuius latus a b diuidatur in pūcto e. a quo ducat linea recta in angulū c. Et rursus diuidatur lat⁹ a c ī puncto f. a quo ducta linea recta in angulū b secabit lineā e c in puncto d qui est cētrū circuli circūscribendi: ⁊ erit quadratū cuiuslibet lateris trigoni inscripti triplum ad quadratuz diametri dimidię circuli circūscripti: qd̄ facile ꝓbatur ex theorematib⁹ de trigono. ac semp isopleurus ⁊ circul⁹ sibi mutuo inscripti cōcentrici sunt. Quartū: dato trigono ampligonio circuluz circūscribere possumus h̄ pacto: sit trigon⁹ ab c cuius angulus a obtusus erit latus b c longius: qd̄ diuidatur in duo ęqualia ī pūcto h. p quē ⁊ āgulū a ducat linea: a h f dupla aut maior lineę a h. Rursus diuidat lat⁹ a c in duo ęqualia in puncto e. a q̄ quo ducat ꝑpēdicularis donec intersecet lineā a h f. in pūcto g. q̄ erit cētrū circuli circumscribēdi. Quintū: dato circulo trigonū ortogoniū inscribere erit diam t̄ circuli dati/ lat⁹ lōgi⁹ angulo recto oppositū: ⁊ medietas semicirculi angul⁹ rectus. Dato v̄o circulo si trigonū ampligonium inscribere placuerit: erit chorda portōis mīoris lat⁹ āgulo obtuso oppositū: ⁊ medietas arc⁹ angul⁹ obtusus. Si āt dato circulo trigon⁹ oxigoni⁹ iscribēd⁹ fuerit: diuidat circūferētia ī tria ęq̄lia: ⁊ pūcta diuisiōis erūt an

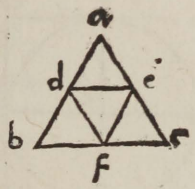

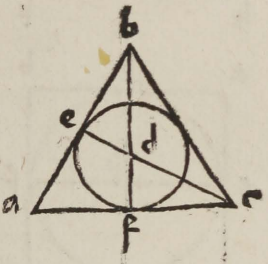

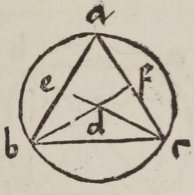

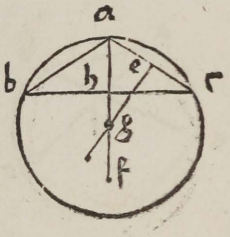

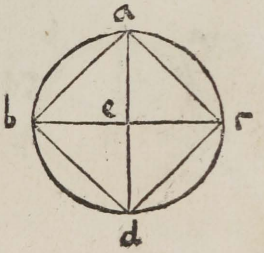

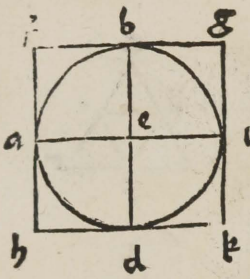

guli trigoni oxigonij: a q̄bus latera sūt ducēda. exē pla patēt in scd̄o tertio ⁊ q̄rto theorematib⁹ p̄dictis. Sextū. nō mō circulo trigonus/sz q̄drat⁹ pōt iscribi. Dis. quo ingenio? Mag. sit circul⁹. a b c d ⁊ centrū. e. ꝑ quod ducā duos diametros se ortogonaliter intersecātes: quaꝝ extremitates erūt āguli q̄drati: a q̄b⁹ ꝓtractis laterib⁹ emerget q̄dratū q̄sitū. Septimū. Intra datū quadratū ꝯtingit circulū inscribere. Dis. Quo pacto? Ma. Sit quadratum a b c d. diuidat̄ vnūq̄dq̄z lat⁹ in duo ęqualia ī pūctꝫ e f. g. h. a q̄b⁹ ducant̄ duę lineę intersecantes se ortogonaliter in. k. q̄ est cētrū circuli q̄siti. Octauū: circa ꝓpositū circulū/quadratū describere. vt sit circulus dat⁹ a b c d. cui⁹ cētrū. e. ꝑ qd̄ duco duos diametros ītersecātes se ortogonal'r: a quaꝝ extremitatibus duco lineas ortogonales sese tāgētes ī pūctis. f g h k. quadratū circa datū circulū ꝯstituētes. Nonū. Circa datū q̄dratū circulū describer̄. sit q̄dratū a b c d. ꝓducā ī eos duos diametros ītersecātes se ī pūcto. e. q̄ erit cētrū circuli circūscripti. Decimū. Intra datū circulū pētagonū ęq̄angulū describere. sit circul⁹ cui⁹ cētrū. f. diuidat̄ ei⁹ circūferētia ī. 5. ęqualia in pūctis a b c d e. q̄lineis cōiūcta pētagonū q̄ sitū ꝯstituūt. Et si ab angulo. a. ī angulū. c. ⁊ rursus ab angulo. b. in. e. rectā lineā duxerꝫ: q̄libet haꝝ alterā diuidet scd̄m ꝓportionē habētē mediū ⁊ duo extrema. ⁊ maior portio lateri pentagoni ęqualis erit. Undecimū: circa circulū datū pētagonū ęq̄angulū describere. sit circul⁹ cui⁹ cētrū. f. cui⁹ circūferētia diuidat̄ in. 5. ęqualia in punctꝫ. a b c d e tractis totidē a cētro ad hęc pūcta lineis: super q̄s singulas ꝓduco ortogonales sese in pūctis g h k l m. ꝯtingētes atq̄z pētagonū quęsitū ꝯtinētes. Duodecimū. Intra pentagonū datū circulū describere. sit pētagonus. a b c d e. cuius latus. a b. diuidatur in. 2. ęqua in pūcto. h. a q̄ ducat̄ linea recta ī angulū. d. Rursus diuidat̄ lat⁹ b c ī puncto. g. a q̄ ducat̄ linea recta ī punctu ꝫ e. hęc ītersecabit lineā. h d. ī puncto. f. q̄ est cētrū circuli inscribēdi. Et eo ingenio alias q̄scunq̄z multiangulo ꝝ figuras circulo ⁊ rursus circulum ipsis/⁊ insuper figuras angulares angularib⁹ inscribere/aut circumscribere liquide dinosces.

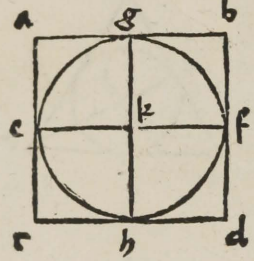

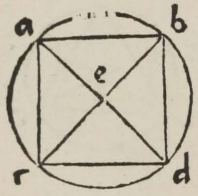

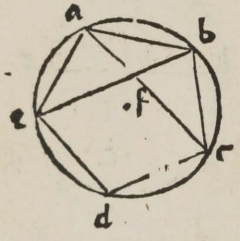

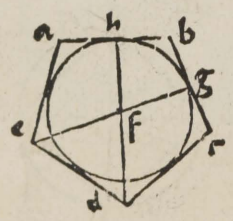

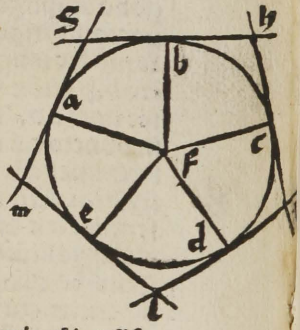

Theoremata de Corpe. Ca. XXI. Bi.

Sane quidē vt ais figuras planas/planis inscribere ⁊ circūscribere ex dictis intelligo/figurarū adiutus descriptione: de corpibus vero an idem sit iudicium nec ne/nōdum accepi. quapropter ⁊ corporum si q̄ habes theoremata subiungas. Ma. Corpoꝝ theoremata varia ⁊ quidē ꝑpulchra sūt: at vero in plano (quēadmodū supficies) describi n̄ pn̄t. difficillimū ē ei intellectum in mathematicis min⁹ bene vsitatū eiusdē speculatiōes posse prima fronte apprehendere. Tuis tamen semꝑ acquiescens petitionibus: de regularib⁹ saltem aliqua ponam theoremata. Primum: tm̄ regularia ⁊ non omina loci sunt repletiua. Dis. assentio minime. Ma. Quapropter? Dis. qꝛ omne corpus in loco est: ⁊ euꝫ in quo est replet: ⁊ ab eodē circūscribit̄. Ma. verū qđ argumentaris de repletōe physica (de qua in naturalibus) nō autē de repletione mathematica circa quā hęc nostra versatur disceptatio. Disci. Quid est replere locū mathematice? Mag. Replere locum mathematice dupliciter contingit: scilicet scđm superficiem: ⁊ scđm corpus. Replere aūt locū ꝟm supficiem/est totū spacium circumstans aliquez punctū in supficie plana supficiebus occupare. tale autē spaciū cū quatuor rectos valeat angulos (vti visuꝫ est in secūdo theoremate de angulo) ab his tm̄ supficiebus repletur/quarū aliqui anguli iuncti q̄ttuor rectos valent. vt sunt trigon⁹ tetragonus ⁊ hexagonus. vn̄ sex trianguli isopleuri/quattuor tetragoni ⁊ tres hexagoni locū replent. vt patet i figuris. Dis. Quid est replere locum scđm corpus? Magis. est circa punctum in corpore cōstitutū/ totū spaciū vndiquaqꝫ adimplere. Ex q̄ claret hoc corp⁹ solū locū replere: qđ ꝟm angulum suum solidum aliquotiēs sumptū circa punctū vnū/totum spaciū vndiquaqꝫ occupabit. vt est videre in cubis. quoꝝ octo angulariter iūcti locū replent corporaliter.

Replere locū mathematice.

scđm supficiē

scđm corpus

Sex ysopleuri

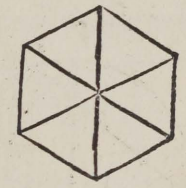

Quattuor Tetragoni

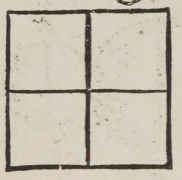

Dis. Quid de alijs regularibus corpibus? Mag. Cętera corpa regularia locū nō replent: pyramide dempto: de quo nō parua inter mathematicę ꝓfessores disceptatio fuit: ⁊ adhuc sub iudice lis est. Nā q̄dā pyramides duodecim/alij viginti/nōnulli aūt vigītiq̄ttuor locū replere demōstrare conati sūt. At ꝟo q̄ mathematicę dogmata rimant̄ subtili⁹: astruere nitūtur pyramidē regularē: q̄ tiēscūqꝫ mltiplicatū loci ꝯtinētiā localē nō posse replere. De his tn̄ ad p̄sens me (qꝛ ꝑma traditur⁹ sū rudimenta)

Tres hexagoni

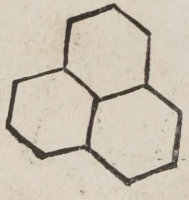

admonuisse magis q̄ demonstrasse sufficiat. ad reliqua transeamus.

De inscriptiōe mutua regulariū corporum: ⁊ de inscriptione oīm regularium vni ⁊ eidē sphere. Ca. vlti. Ma.

Secundū de corpib⁹ theorema ē tale. Corpa regularia a se inuicē ⁊ a sphera sūt circūscriptibilia.

Dis. Que pñt inscribi pyramidi? Ma. Tantū octohedron: ⁊ rursus ipsi octohedron pyramis ⁊ cub⁹ pñt inscribi. Cubo ꝟo inscribit octohedron: ipsi aūt icohedron oīa p̄ter octohedrō inscribunt. Quod q̄dē facili⁹ deprehendes si latera corporū ex arte poteris fabricare. hoc pacto. Sit diameter sphere cui inscribēda sūt corpa regularia a b. q̄ diuidat in duo equalia in d. ⁊ rursus a b. i tria equalia in c. itaq; a c. fit dupla ad c b. ⁊ posito pede circini i d. lineet semicircul⁹: cui⁹ a b. sit diameter siue chorda. Et ducant linee ꝑpendiculares a puncto d ⁊ c. ad circumferētiā q̄ sūt f ⁊ e e. scdm doctinā quarti theorematis de linea. ꝓducat linea recta ab a ad e. q̄ erit lat⁹ pyramidis. sil'r ducat linea recta ab f. ad b. q̄ erit lat⁹ octohedron: sic q̄z linea recta ducta ab e. ad b. erit latus cubi. q̄ si diuidat fm ꝓportionē habentē medium et duo extrema: scdm theorema octauū de linea: i pūcto p. maior portio scz p b. erit latus duodehedron. Rursus diuidat d b. in duo equalia in m: a q̄ ꝓducatur linea perpendicularis q̄ sit m n. ⁊ a puncto n. ducatur linea recta ad b. q̄ erit lat⁹ icohedron. vt ptz i descriptione h depicta. Hoꝝ ꝟo corpoꝝ fabricatio exēplari poti⁹ q̄ oculis subest q̄ itellectuali libuit dmkatiōe demōstrare. quēadmodū iā vidisti eadē ex papyro cōiūcta. Tertiū. Oīm duaꝝ sphęrarū ē ꝓportio vni⁹ ad alterā tanq̄ sue diametri ad diametrū alteri⁹ ꝓportō triplicata. Hoc clarz in sphęris a b ⁊ c d. Sphęraꝝ igit quoꝝ diametroꝝ ꝓportio est dupla/erit ꝓportio octupla. Quartū. Oīs colūna siue sit laterata siue rotunda/tripla est ad suā pyramidem. vñ si colūna habz eris libras. 30. pyramis sua habebit tm̄ libras decē. Quintū. equa corpa sūt atq; similia/quoruz terminales supficies numero ac q̄ntitate equales sūt atq; sil'es. vt sunt duo cubi bipedales. Sextū corpa similia sūt q̄ sil'ib⁹ supficieb⁹ ⁊ numero equalib⁹ ꝯtinent. vñ quorūcūq; corpoꝝ rotūdoꝝ q̄ꝝ axes suaꝝ basium diametris sūt ꝓportionales: sūt similia. vt axes pyramidis a dupla ē ad diametrū sue basis e. Sil'r axis pyramidis b dupla est

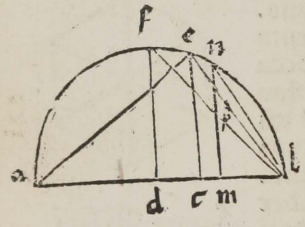

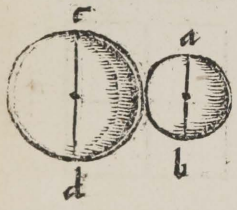

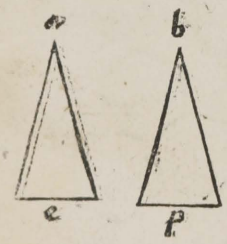

ad diametꝝ suę basis f. igr̄ pyramis a b. sil'is ē pyramidi b:

Libri sexti in praxim Geometrie Tractatus secūdus. Ca. I. Di.

e X dictis nōdū itelligo quonā pacto aut ingenio terrā spaciū ve t̄rę metiri possim: qd̄ tn̄ geometrię nomē visū ē insinuare. Ma. Uerꝝ dicis. nā tibi in p̄orib⁹ geometrię generaliora p̄ncipia p aucasq; eiusdē theorias ꝓposui. Jā ꝟo qꝛ te vigilātissimū ei⁹ q; ꝑcupidū sentio: de metiendi mō pauca sbiūgere enitar. In p̄mis aūt qd̄ mēsura/ ⁊ q̄ ei⁹ ꝑtes p̄mittam.

De mensura ⁊ ꝑtibus ei⁹. Ca. II. Dis.

Mensura

q Uid est mēsura? Ma. Est cōpluriū ⁊ inter se ęq̄liū iteruallorū lōgitudo finita. Dis. Partes mēsurę q̄ sūt? Ma. hę. miliariū. stadiū. act⁹. pes. semipes. palm⁹ seu palesta. spithame. dichas. digit⁹. vncia Antiq̄ores nāq; orbē in ꝑtes/ ꝑtes ī ꝓuincias/ ꝓuincias ī regiones/ regiōes ī loca/ ⁊ loca ī territoria/ territoria in agros/ agros ī cēturias/ cēturias ī iugera/ iugera in climata/ climata ī act⁹/ act⁹ ī ꝑticas ⁊c. diuiserūt. Uias vero latini ꝑ miliaria: Gręci ꝑ stadia: Galli ꝑ leucas. ęgypti ꝑ signes: Persi ꝑ asangas metiebant̄.

Miliarium

Stadium

Leuca

Dis. Miliariū q̄d ē? Ma. Spaciū ꝯtinēs in lōgū q̄nq; milia pedū: q̄ faciūt mille passus: a q̄b⁹ miliariū d̄r: Di. Stadiū q̄ntū ꝯtinet? Ma. Octauā ꝑtē miliarij. s. pedes. 625. q̄ faciūt pass⁹. 125. Leuca vero finit̄ passib⁹ mille q̄ngentis. Dis. Act⁹ quātū habet? Ma. act⁹ triplex est. s. Minim⁹: ⁊ ꝯtinet ī latitudine pedes. 4. ī lōgitudine ꝟo. 120. Act⁹ duplicat⁹: et cōtinet in lōgitudīe. 240. in latitudine vero. 8. Nonnulli vero actū duplicatū iugerū facere/ qd̄ ī lōgitudīe. 240. in latitudine vero. 120. dicūt ꝯtinere. Hęc iugeri ī climata req̄rit diuisio. ꝯtinet em̄ clima (vt aiūt) ex oī ꝑte pedes 60. itaq; ex vno iugero octo fiūt climata. hoc aūt itelligēdū de actu q̄drato duplicato. Nā act⁹ q̄drat⁹ ex oī oī ꝑte ꝯtinet. 120. pedes. Cēturia ꝟo oli cētū iugera: nūc ꝟo vt Uarro ait ducenta iugera continet.

Dis. Pertica q̄ntū ꝯtinet? Ma. Pertica. 1. radius/ virga ē oblonga decē ꝯtinēs pedes: a q̄b⁹ decēped a dicta ē. Pertica ꝟo d̄r q̄si portica: a portando. Dis. Passus q̄ntū habet? Mag. Passus simplex h3 duos ⁊ dimidiū: S3 pass⁹ duplex h3 pedes. 5 Grad⁹ pedes duos. Cubit⁹ pedē. 1. ⁊ dimi. vl' h3 pedes. 2

Actus minimus

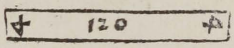

Actus duplicatus siue iugerꝝ

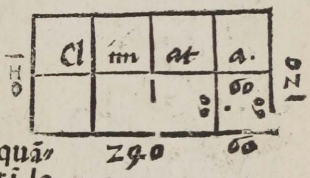

Actus q̄dratus.

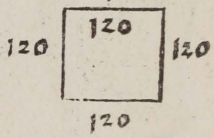

ꝑtica siue decēpeda. 10

passus. 5. gradus. 2.

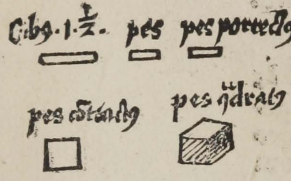

Cubitꝰ vero magnus habet. 9. pedes. Talibꝫ cubitis intelligũt nõnulli mẽsuratã arcã Noe. Pes vero. 4. habꝫ palmos. Semipes duos ꝯtinet palmos Est aũt pes triplex. s. porrectꝰ / ꝯctꝰ ⁊ q̃dratꝰ. Porrectus est pedalis mẽsura in lõgũ ꝓtensa. Cõtractꝰ est pedalis mẽsura in logũ ⁊ latum ꝯsiderata. Quadratꝰ vero est mẽsura pedal' in lõgũ/latũ ⁊ ꝓfundũ extẽsa. Spithames aũt habet palmos tres: ⁊ ẽ gradus. Dichas vero habet palmos duos. Di. Palmꝰ quãtũ habet? Mag. Digitos q̃ttuor. palmꝰ aũt maior quẽ ꝓprie geometricũ vocãt/ ꝯtinet longitudinẽ q̃ ẽ a radice indicis vsqꝫ ad mediuꝫ vnguis eiusdẽ q̃ est a radice indicis vsqꝫ ad medium vnguis eiusdẽ digiti. Uncia ãt digitos tres hꝫ. Di. Digitꝰ aũt q̃ntũ ꝯtinet? Ma. Quattuor hordei grana ꝑ latũ disposita. Posuerũt autẽ antiq̃ores nõ mõ hęc q̃ dixi ĩtegra/ verꝫ ⁊ haꝫ minutias. vt post digitũ statherẽ: q̃drãtẽ/ drachmã/ scrupulũ/ obulũ/ semiobulũ/ siliquã pũctũ/ minutũ ⁊ momẽtũ. Et has minutias varijs ꝯsignabant characteribꝫ. His breuitatis cã (qm̃ parũ aut nihil ad rem faciũt) obmissis mẽsuras dictas ad praxim applicabimus.

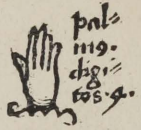

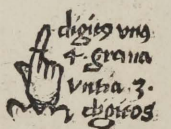

Palmus geometricus

De tribꝰ modis mẽsurãdi ĩ gñe. C. III.

Omnis geometricę ꝯsideratiõis q̃ntitas est linea supficies aut corpꝰ: ob id quarũcũqꝫ reꝫ metiendarũ quãtitatis mẽsurã in rõe lineę/ supficiei aut corpis indagabimꝰ. mẽsurã aũt q̃ scd̃m lineã fit/ eã ipsaꝫ voco q̃ in lõgũ latũ ⁊ ꝓfundũ metit': de qua ea geometrię ps ẽ quã altimetrã vocãt: q̃ ĩ sur sũ ⁊ deorsũ. ⁊ illa quam planimetrã dicũt: q̃ ĩ añ ⁊ retro/ dextrorsũ ⁊ sinistrorsum mẽsurat. q̃ aũt ꝑm supficiẽ fit: mẽsura illa ẽ q̃ nõ supficieꝫ lõgitudo et latitudo (qm̃ hęc ꝑ p̃cedẽtẽ dep̃hẽdit') sꝫ q̃nta totiꝰ supficiei sit area lineis suis clausa ĩq̃rit'. Mẽsurã ꝟo quã ꝑm corpꝰ fieri diximꝰ hãc ĩtelligas: q̃ cuiusqꝫ corpis soliditas siue crassitudo deprehendit'. De his ꝑ ordinẽ dicturus: de mensura lineali exordiar.

Altimetra
Planimetra

De mensuratiõe lr̃arũ. Capi. IIII. Dis.

Lineaꝫ mẽsuratio q̃ fit ĩgenio? Ma. Etsi linearũ q̃ntitates ꝑ dictas ĩ scd̃o capitulo mẽsuras dep̃hendere possis: eas tñ nõ ad q̃scũqꝫ res applicare facile est: ob id instrumẽtũ aliud mlto certiꝰ ex ea Euclidis ꝓpositiõe fabricabimꝰ. Oĩm duoꝫ triangulorꝫ q̃rum anguli vniꝰ angul' alteriꝰ sũt ęquales: latera ęq̃s angulos respiciẽtia sũt ꝓportiõabilia. Fiat igit' q̃dratũ rectã

gulū. ſ. a b c d. ſup ãgulos a b duas põe pinulas pforatas vt p ipſas terminū rei menſurande poſſis cõſpicere. Fac et regulã i quãtitate diametri p̃dicti quadrati / aut longiorẽ: q̃ vocet d e. ipſamq; in puncto d clauo ſubtili q̃drato infigas: ſuper hanc etiã pinnulas duas pforatas pone: q̃ ſint f e. ſtabũt aute dictę pinnulę in eadem linea: ſitr̃ pinnulę q̃drati. et paratũ eſt inſtrumẽtũ in forma iſta. cui ſi limbũ quadrãtis in. 90. gradꝰ diuiſum inſcripſeris: generale erit inſtrumẽtũ fere ad oĩa ea quę vl' p quadrãtẽ vl' aſtrolabiũ inueſtigari poſſunt vtiliſſimũ r cõmodiſſimũ / ratiõe triangulorũ q̃s regula facit cũ lateribꝰ q̃drati: latera q̃drati in gradꝰ vel alias pees ad placitũ vtentis diuidi poſſunt. Si p hoc inſtrumẽtũ lineę cuiuſcũq; quantitatẽ inq̃rere volueris: angulũ a ad lineę p̃ncipiũ ponas: p cuiꝰ foramẽ r b lineę terminũ cõſpicias. r in hoc ſitu inſtrumẽtũ tuũ figas. debic p pinnulas regulę: ſcz f e eundẽ lineę terminũ p̃ſpicias: ipſam regulã ſurſum aut deorſum voluẽdo / donec terminũ lineę p̃riorẽ videre poſſis: r pũctũ interſectiõis lineę regulę r lateris c b aiaduertas q̃ vocet g. tũc em̃ habebis triãgulos duos / ſcz d a b (et ītelligo b b in termino lineę cõſpiciẽdę) et d c g. quoꝝ ãguli vniꝰ angulis alteriꝰ ſunt ęquales. vt oculis licet videre. Erunt igit̃ latera ęquos angulos reſpiciẽtia: videlz c g. et a b p̃portionabilia. Sicut em̃ ſe habet c g ad totũ a b. ſiue c d. ita ſe habet a b (vt b ſtat ī termiõ rei viſę) ad a d Quotiens igitur tota c b vel c d continet c g. totiens a b cõtinet a d: ex primo theoremate de ſuperficiebꝰ: et vltimo de trian

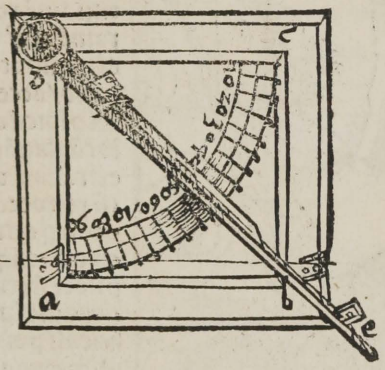

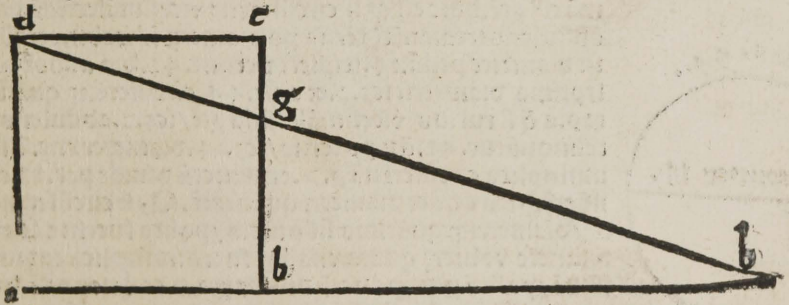

gulis. Per hoc igit̃ inſtrumẽtũ altitudinẽ turris: pfunditatẽ putei aut vallis: longitudinẽ aut latitudinẽ campi: r

insup oēm lineā rectā potes metiri. Insup altitudinē ⁊ latitudinē turrꝫ/ valuę aut fenestrę alteriusue rei alio īuestigare si placet valebis ingenio. Dis. qli? Mag. Baculo quē iacob dicūt. Dis. Qual'is ē bacul⁹? Mag. Accipiat̄ bacul⁹ cuiusuis lōgitudīs: quē ī ptes ęq̄les diuidas: circa sectiōes rimas aut foramina fabrices. dehinc baculū puū mēsurę vni⁹ ptis diuisiōis p̄dictę facias: ⁊ pat⁹ est bacul⁹. p quē si altitudinē rei ꝯsiderare placuerit: pone baculū puū in foramē vni⁹ diuisionis vt placuerit. ⁊ baculū verte: vt. s: extremitates baculi pui īpositi sursū ⁊ deorsū tendāt. q̄ facto/ accedas aut recedas/ donec p has extremitates rei ꝯspiciēdę supiorē ⁊ īferiorē termīos videas. ⁊ signa locū statiōis tuę. Dehinc baculū puū de foramīe priore extrahas ⁊ in ꝓximū retro (si accedere volueris) aut añ (si retrocedere intēdas) pone: ⁊ itez accedēdo ⁊ retrocedēdo p extremitates baculi pui/ termīos rei visę conspicias. locūq̄ statiōis illi⁹ signes. quātū em̄ est īter istā et priorē stationē/ tāta est altitudo rei visę. Sic sil'i mō latitudinē īuestigabis/ si baculū ita ꝟtas vt extremitates baculi pui dextrorsū ⁊ sinistrorsū ꝓtendant̄. Sūt ⁊ pl'a alia īgenia ⁊ īstr̄a p q̄ ea q̄ dicta sūt īuestigant̄. de q̄bus breuitatis tm̄ cā supsedēdū est. stilū ad alia vertam⁹.

Baculus iacob.

De mēsuratiōe circūferētie circuli: ⁊ insup eiusdē diametri: Ca. V. Dis.

Possuz ne p instr̄a dicta circuli periferiā metiri? Mag. Nō: sz tm̄ lineā rectā. Dis. Quo igit̄ ingenio ip̄a venit metiēda? Ma. tali. Diameter circuli cui⁹ periferię quātitatē si scire placuerit triplet̄: ⁊ triplato addat̄ septīa ps diametri: ⁊ circūferētię emerget lōgitudo. ꝯtinet em̄ circūferētia diametꝝ ter ⁊ septimā ei⁹ ptē. hinc est ꝙ si circūferētię vicesimāsecūdā ptē abstuleris: remanētꝫ tertia ps diametꝝ īdicabit. exēplū sit diameter pedū. 14. triplet̄: ⁊ erunt. 42. his addat̄ ps septima diametri. scz. 2. et erūt. 44. circūferētię quātitas. a q̄ si rursus vicesimāsecūdā ptē/ scz. 2. abstuleris: relinquūtur. 42. q̄ꝝ ps tertia/ scz. 14. diameter erit. Al'r multiplica circūferētiā p. >. et ꝓductū diuide per. 22. et nūer⁹ q̄ties oñdet diametri quātitatē. Q, si circūferentię/ diametriq̄ quātitas sil' ꝯiūcta ꝓposita fuerit: ⁊ scire distincte voluerꝫ quāta vnaq̄q̄ fuerit: ml'tiplica totam sūmā ꝓpositā p. >. ꝓductū diuide p. 29. et q̄ties ostēdet diametri q̄ntatē: residuū sūmę ꝓpositę erit circūferentię quātitas. Exēplū patet in circūferētia ⁊ diametro prio-

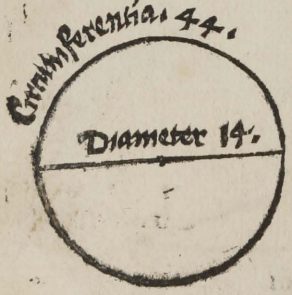

re. Q3 si diameter nota ẽ. et periferia incognita: multipli
ca diametꝝ p. 22. et ꝓductũ diuide p. 7. et numer⁹ ꝙties
oñdet periferiã. Exẽplũ vt supra. et hẽc de ꝓmo. f. lineaꝝ
mensuratiõe sufficiãt.

De mẽsuratiõe superficieꝝ: ꝛ primo circularis ꝛ semi-
circularis. Capitulũ. vj. Dis.

Ensurã lineaꝝ itellexi sane: ad supficies nũc stilũ
m ꝟte gso. Mag. Faciã ac lubẽs: ꝛ de circulo oim
supficieꝝ ꝓma ꝛ regularissima exordiũ sumam⁹.
Cui⁹ si areã embadũ siue podismũ/q̃ oia in ꝓposito idẽ si
gnificãt. s. ꝓtinẽtiã scire voluerꝫ: mltiplica medietatẽ cir-
cũferẽtię i medietatẽ diametri ꝛ ꝓductũ dabit areã. vt gra
exẽpli. sit circul⁹ cui⁹ circũferentia. 44. et diamet. 14. erit
area. 154. aut ducaꝫ diametꝫ ise: ꝓductũ mltiplicet p. 11.
ꝓducti decimaquarrta pars erit area. Uel/ ducatur dia
meter i circũferẽtiã: et ꝓducti q̃rta ps erit area q̃sita. Q3
si sola circũferẽtia nota sit: mltiplicet i se. ꝛ ꝓductũ rursũ
mltiplicet p. 7. ꝓductũ diuidaꝫ p. 88. et patebit area. Si
aũt ex area nota scire voluerꝫ circũferẽtiã: mltiplica areã
p. 88. a ꝓducto tolle ptẽ septimã: hui⁹ lat⁹ q̃dratũ erit pe
riferia q̃sita. Patet igit si diameter vni⁹ circuli ad diame
trũ alteri⁹ dupla fuerit: erit area q̃drupla: vt ℔. ✳. Rur
sum datꝫ duob⁹ circulis sup eodẽ cẽtro/ subtrahe areã mi
noris ab area maioris: relictũ indicat areã spaciũ iterme-
diũ. vt si area. 38. ½ subtrahuntur ab area. 154. remanen-
tis. 115. ½. et est area spaciũ qð relinq̃tur in maiore circulo
minore sublato. Dis. Sz semicirculi area q̃lit deprehẽdit:
Ma. talr. Multiplicet basis p semidiametrũ: ꝓductũ
rursus p. 7 i ducaꝫ: ꝓducti decima q̃rta ps areaz dabit. vt
sit semicircul⁹ cui⁹ basis. 28. semidiameter. 14. erit area
308. qð facile ꝓbabit si area totius circuli p modũ dictum
quẽraꝫ. de hoc satis: ad reliqua ꝓpero.

De iuẽtiõe areꝝ triãguloꝝ: ꝓmo de isopleuro. C. vij. Dis.

Etriãgulo igit nunc dicas: quẽ in supioribꝫ inter
d supficies ẽm locũ obtinere volebas. Mag. Ita
factitare institutũ: ꝛ tñ oia fil dicere non licet. In
primis de isopleuro: scõ de isochele: ꝛ demũ ordine ter-
tio de scaleno dicere ꝓpono. Dis. Isopleuri igit q̃ pacto
iuenirẽdi est area? Ma. Illo: qm̃ equa habet latera/ mul
tiplicet lat⁹ vnũ p aliud: ꝛ ꝓducto tertiũ lat⁹ addaꝫ: ꝛ ei⁹
qð ꝓuenit medietas areã oñdit. vt sit isopleur⁹/ cui⁹ q̃dli
bet lat⁹. 28. habeat: erit area. 406. p quã si latera cognos
cere placuerit/ ipam p. 8. multiplica: ꝓducto vnitatẽ ad-
de: totius latus accipe: a quo. i. deme: remanentis medie
tas quẽsitũ ostẽdit.

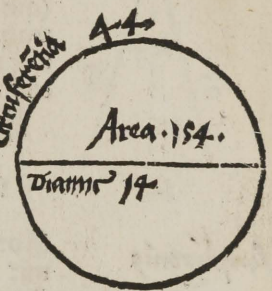

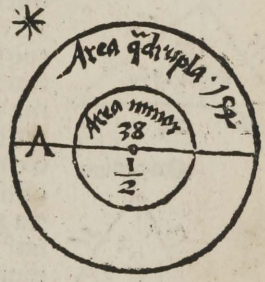

Isocheles

De isochele ⁊ ei⁹ area: Ca. VIII. Mag.

Si ꝟo isochelis areā inq̄rere volueris: primo cathecum eius tali ingenio q̄ras. multiplica basis medietatē ī se: et serua. rursus ml'tiplica vnum lat⁹ in se siue in aliud (qm̄ ęqualia sunt) et a ꝓducto id qđ prius seruādū tradidi subtrahas: remanētis lat⁹ q̄dratū cathecū dat: q̄ si ꝑ basis medietatē multiplicat⁹ fuerit/areā isochelis ostendit: vt sit isocheles cui⁹ basis sit. 14. q̄dlibet lat⁹. 25. erit cathec⁹. 24. area. 168.

Ampligonius

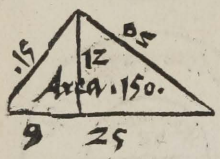

De scaleno ⁊ ei⁹ specieb⁹: Ca. IX Dis.

Scaleni area qua via deprehendit. Mag. Scalenus tres habet species: vt ex dictis liquet. Sz harū areę nō vna via sunt īuestigandę. aliter ei āpligonij ⁊ oxigonij q̄ꝫ ortogonij area q̄rit. Dis. Qualiter iq̄rēda est area ampligonij? Mag. talit. Multiplicet basis medietas ꝑ cathecū: et ꝓductū dabit areā. Ad inueniēdū aūt cathecū oꝑter pri⁹ p̄cisurā vel eiecturā minorē eo q̄ seq̄t mō īuenire. Multiplicet min⁹ latus in se: ⁊ sil'r basis ī se ducat: ⁊ sūmę ꝓductę addant sil'. Rursus multiplicet lat⁹ mediū īter mai⁹ ⁊ min⁹ ī se/⁊ ꝓductū a sūma dicta abstrahat: remanentis medietas accipiat: a q̄ ꝑs vna ꝑm basis denoīationē ablata eiecturā siue p̄cisuram ostēdet. h̄ est: īuēta medietas ꝑ basim diuidat: ⁊ nūer⁹ quo tiēs eiecturā oñdet. Qua habita tathecū sic q̄ras. ml'tiplicet min⁹ ꝑ se vt p̄⁹: ⁊ a ꝓducto id qđ ex ductu p̄cisurę ī se euenit: auferat remanētz lat⁹ q̄dratū cathec⁹ ē. Exēplū de āpligonio. sit āpligoni⁹ cuius min⁹ lat⁹ sit. 15. mediū lat⁹ sit. 20. basis sit. 25. erit p̄cisura. 9. et cathec⁹. 12. et area. 150. In oxigonio ml'tiplicet min⁹ lat⁹ ī se: ⁊ basis ī se: ⁊ a sūma āboꝝ subtrahat ꝓductū ex ml'tiplicatōe maioris laterz ī se. reliq̄ vt ī āpligonio. Exēplū sumas de oxigonio tale. sit oxigoni⁹ cui⁹ lat⁹ min⁹ sit. 13. mediū latus. 15. basis ꝟo 14. erit p̄cisura. 5. cathec⁹. 12. area ꝟo. 84.

Oxigonius

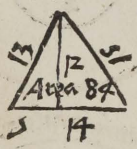

De ortogonio ⁊ ei⁹ area: Ca. X. Mag.

Ortogonij ꝟo aream si īuestigare libuerit: videat cathecus: q̄ si fuerit par: medietas ei⁹ ī se ducat: ⁊ ꝓducto si vnū addas: hēbis hipotenusā. si ꝟo vnū a ꝓducto auferas basim constitues: medietas ꝟo basis per cathecum ducta/aream pādit. Exēplū. sit ortogoni⁹ cui⁹ cathecus sit. 8. erit hipotenusa. 17. basis. 15. area ꝟo. 64. Si autem cathecus impar fuerit totus in se ducatur: a producto si vnum auferas/residui medietas fit basis. Si vnum ꝓducto addas/ex residui medietate hipotenusa prodiet. idem si basi vnitatem addes: rursusq̄ basis medietas per cathecum ducta aream ostendet.

Orthogonius

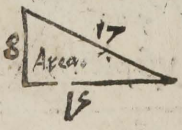

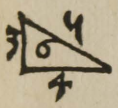

Exēplū bui⁹ est tale: sit ortogoni⁹ cui⁹ cathet⁹ sit.3.hipotenusa erit.5.basis.4.⁊ area.6. Dis. Si sane intelligo basis hipotenusa: ⁊ area ꝑ cathecū īueniuntur. Pono ꝙ cathec⁹ ignot⁹ sit ꝑ qđ mediū reperit: Mag. Per tale multiplicet hipotenusa ī se: ⁊ a ꝓducto id qđ ex ductu basis ī se ꝓueniet subtrahe: ⁊ remanētis lat⁹ q̄dratū cathec⁹ erit. Pręter hęc dabil' eēt regula gn̄alis/ꝑ quā cuiuslibꝫ triāguli area īueniri posset/oībꝫ eiusdē lateribꝫ cognitis. Dis. quę: Mag. Addant oīa latera sil': et a dimidio ꝓducti auferat q̄dlibet lat⁹ seorsū/residuo vniuscuiusqꝫ reseruato: q̄ꝝ ꝑmū multiplica ī dimidiū oīm lateꝝ sil' iunctoꝝ. Illud ꝓductū ml'tiplica ī secūdū residuū. rursus illud ꝓductū duc ī residuū tertiū. toti⁹ ꝓducti lat⁹ q̄dratū ē area triāguli. vt sit triāgul⁹ cui⁹ vnū lat⁹.3. secūdū lat⁹ 4. tertiū lat⁹.5. q̄ oīa sil' iūcta faciūt.12. hoꝝ dimidiū.6. a q̄ aufer ꝑmū lat⁹/scꝫ.3. et residua erūt.3. rursum a.6. aufer secūdū lat⁹/scꝫ.4. et residua erūt.2. deinceps a.6. aufer tertiū lat⁹/scꝫ.5. et remanet.1. deinde ml'tiplica ꝑmuꝫ residuū scꝫ 3. ī dimidiū oīm lateꝝ qđ est 6. et erūt 18. in illud ꝓductū duc secūdū residuū qđ est 2. et ꝓueniūt 36. in illud duc tertiū residuū/scꝫ 1. et manēt 36. Hoꝝ lat⁹ quadratū est 6. tāta est area triāguli dati. Et sic de alijs quibusuis triangulis.

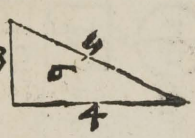

De podismo diametri circuli ortogonio inscripti. Ca. XI. Mag.

c Ontingit nōnūq̄ꝫ ortogonio circulū oīa ei⁹ latera tāgētē inscribi: cui⁹ si diametꝝ/p̄ter ea q̄ in superioribꝫ de circulo dicta sūt/podismare voluerꝫ cathecū basi adiūgas: a ꝓducto hipotenusā subtrahas: ⁊ qđ remanet diametꝝ circuli manifestat. Dis. Exēplū bui⁹ subijcias. Mag. Sit ortogoni⁹ cui⁹ cathec⁹ sit.8. basis.15. hipotenusa.17. diameter erit.6.

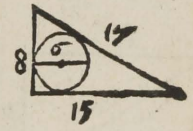

De quadrangulis supficieb⁹: et primo de tetragono. Ca. XII Dis.

t Rigonoꝝ podismalē specl'atōem (ni fallar) sane ītellexi: nūc de tetragonis metiēdis si q̄d habes ī mediū feras. Ma. Tetragonoꝝ ꝑm⁹ est ęq̄laterus: cui⁹ si areā hr̄e voluerꝫ/latitudinē ꝑ longitudinē ducas: ⁊ ꝓductū areā dat. Dis. Exēplū da. Mag. Sit tetragon⁹ cui⁹ q̄dlibet lat⁹ pedes.8. hēat: area.64. ꝯtinebit. diametꝝ aūt ei⁹ si hr̄e voluerꝫ: ml'tiplica vnū lat⁹ in se: ⁊ ꝓductuꝫ dupla: duplati radix q̄drata erit diameter.

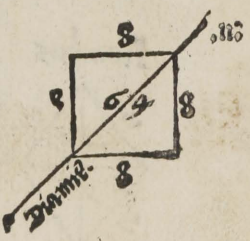

Erit itaq; diameter dicti q̃drati pedũ.11.et $\frac{1}{22}$. In oĩ nãq; opatione cũ radix surda sit: ita q̃ in integris p̃cise haberi non possit: residuũ in minutijs physicalib⁹ quęrẽdũ est. Insensibilis autẽ differẽtię excessus tandẽ negligi possunt.

De quadrato circulo eq̃li: Ca. XIII. Mag:

Sicut autẽ circuli q̃draturã in supioribꝫ demõstratiõe intellectuali ex phorũ dictis ostẽdi: sic ꝛ ipam in praxi pñti manifestare esset possibile. Dis. Quõ? Mag. Si areę circuli dati radicẽ accipias: lat⁹ q̃drati circuli ęq̃le repies. qđ facile ꝓbabit: nã area q̃drati illi⁹ areę circuli ęquale erit. vt sit circul⁹ cui⁹ diameter. 7. erit radix areę. 6. pedum: minuta. 12. secũda. 17. tertia 25. ꝛc. Sic cõsil'r circulũ q̃drato ęq̃lẽ poteris fabricare. Multiplicet lat⁹ quadrati ꝑ se. ꝓductuꝫ rursus multiplicet ꝑ. 14. ꝓductũ illi⁹ dimidiatũ ꝑ 11. denoiatiõis/radix erit diameter circuli ęqualis q̃drato p̃dicto. Sic modo ꝯsil'i excessum quadrati supra circulũ sibi iscriptũ si scire placuerit/areã circuli ab area q̃drati inscribẽtis subtrahe: ꝛ qđ relinquitur excessus erit. Sic ꝛ excessum circuli q̃dratũ inscribẽtis reperies: si ab area circuli q̃ttuor q̃ttuordecimę sbtrahant: residuũ erit area/q̃drati circulo inscripti. Eritq; diameter circuli duplus ad latus quadrati sibi inscp̃ti.

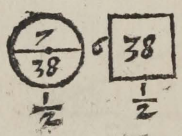

q̃dratũ circulo dicto equale.

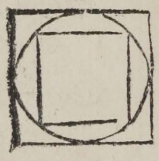

De tetragono altera ꝑte longiore: Ca. xiiij. Mag.

Tetragoni altera parte longioris ꝛ rectanguli qđ etiã parallelogramũ tectãgulũ dicit/embadũ habere si placuerit: latitudinẽ in lõgitudinẽ ducas: ꝛ ꝓductũ embadũ ostẽdet. Dis. Exẽplũ hui⁹ apponas. Mag. Sit tetragon⁹ cui⁹ latitudo sit. 4. longitudo ꝟo 8. embadũ erit. 32. Dis. Diameter illi⁹ quali rõne deprehendit? Ma. Tali. Multiplica lõgitudinẽ ꝑ se: ꝛ sil'r latitudinẽ in se ducas: sũmas ambas addas: et totius ꝓducti lat⁹ q̃dratũ diametrũ dabit. vt sit tetragon⁹: cuius latitudo. 60. longitudo. 80. erit diameter. 100.

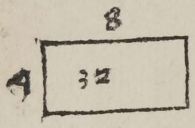

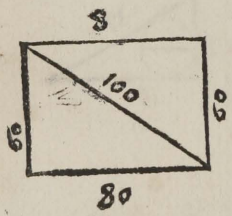

De Rombo: Ca. xv. Dis.

Rombi ꝟo area q̃li mõ dep̃hẽdit? Mag. Tali quo sequit. medietatẽ diametri vni⁹ ꝑ totã aliam diametrũ multiplica: ꝛ qđ ꝓuenit area est. vt sit rõbꝫ cui⁹ q̃dlibet lat⁹ habeat pedes. 10. diameter lõgior 16. diameter breuior. 12. eritq; area. 96. Q, si vna diameter sit incognita/duc medietatẽ diametri noti in se: ꝓduductũ sbtrahe ab eo qđ ꝓuenit ex ductu vni⁹ laterꝫ rombi in se: et relicti lat⁹ q̃drũ/erat medietas diametri q̃sitę. Exẽplũ est in rombo prius dato.

Rombus

De Romboide. Ca.xvj. Mag.

Romboides

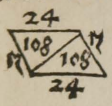

p Odismũ ꝟo romboidis si placet ĩuestigare/diui de romboidẽ ĩ duos triãgulos ꝑ lineã diagonalẽ: hoꝝ areas q̃re ꝑ supradicta de triãgulis: q̃ iũcte ostendũt areã romboidis. vt ĩ exẽplo h̃ adscripto.

De Trapezijs: Ca.xvij.

r Eliq̃rũ q̃drãgulorũ q̃s in supiorib̃ trapezia seu mẽsulas noĩauĩ⁹/areã ita repies. Nã si fuerit trapeziũ ortogoniũ: ꝟticẽ/h̃ ẽ min⁹ lat⁹: basi/h̃ ẽ opposito lateri ꝯiũgas: ⁊ ꝓducti medietatẽ ꝑ cathecũ. i. ꝑ lineã q̃ cũ ꝟtice rectangulũ facit/ml'tiplica: ⁊ exibit area. vt sit trapeziũ cui⁹ ꝟtex. 15. basis. 45. cathec⁹ 30. erit area 900. Si ãt fuerit trapeziũ isosceles: cui⁹ crura a basi ad verticẽ ascẽdẽtia sũt ęq̃lia: q̃re p̃mo ꝑpẽdicularẽ: q̃ erit loco catheci. h̃ mõ. subtrahe ꝟticẽ a basi: relicti mediũ in se ml'tiplica: ⁊ ꝓductũ subtrahe a ꝓducto vnius crurꝫ in se ml'tiplicati: residui lat⁹ q̃dratũ erit ꝑpẽdicularꝫ: q̃ catheci loco hr̃. adde igit̃ ꝟticẽ basi: ⁊ ꝓducti medietatẽ multiplica ꝑ ꝑpẽdicularẽ. et exibit area. vt sit trapeziũ cui⁹ vertex. 2. basis. 18. q̃dlibet crus. 10. erit perpẽdicularis. 6. et area. 60. In trapezio aũt ãpligonio ꝓtrahe cathecum: ⁊ opare sic ĩ trapezio rectãgulo. vt sit trapeziũ ãpligoniũ: cui⁹ ꝟtex. 7. basis. 16. lat⁹ vnũ. 10. erit ꝑpẽdicularꝫ seu cathec⁹. 8. et area. 92. In trapezio aũt oxigonio ducat̃ ꝑpẽdicularꝫ in basim. vt sit trapeziũ oxigoniũ: cui⁹ ꝑpẽdicularis. 4. et basis. 6. erit area. 24.

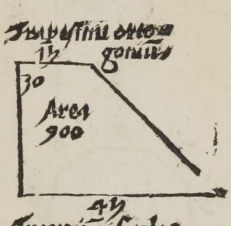

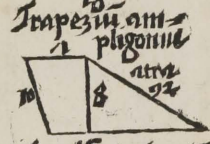

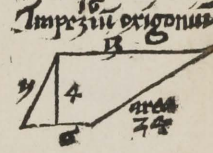

De pentagoni area: Ca.xviij. Dis.

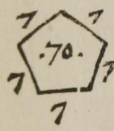

p Entagoni⁹ q̃ rõne metit̃? Ma. Pẽtagoni ęq̃lateri areã si hr̃e cupis/ml'tiplica vnũ lat⁹ in se: ⁊ ꝓductũ triplica: a triplicato vnũ latus detrahe: remanẽtꝫ medietas pãdit areã q̃sitã. Dis. Hoc ꝑ exẽplũ ꝓba. Mag. Sit pentagon⁹: cui⁹ q̃dlibet lat⁹ sit. 7. erit (area. 70.

De hexagono: Ca.xix. Dis.

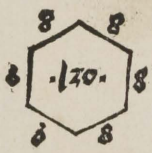

h Exagoni ãt areã tali ĩuestigabis via. Nã si hexagon⁹ ęq̃later⁹ sit/vnũ lat⁹ in se ml'tplica: ꝓductũ q̃druplica: a q̃druplato vnũ latus hexagoni bis sb̃trahe: remanẽtꝫ medietas oñdit q̃sitũ. Di. Hui⁹ exm̃ adde. Ma. sit hexagon⁹ cui⁹ oẽ lat⁹ sit. 8. erit area. 120.

De heptagono: Capitulũ. xx. Mag.

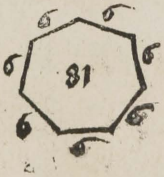

h Eptagoni ꝟo sũmã areę si inq̃ris: lat⁹ vnuꝫ in se multiplica: ꝓductũ q̃ntupla: a ꝓducto vnũ lat⁹ ter sb̃trahe: remanẽtꝫ medietas dabit areã. Dis. Exẽplũ adijcias. Ma. Sit heptagon⁹ cuius quodlibet latus sit. 6. erit area. 81.

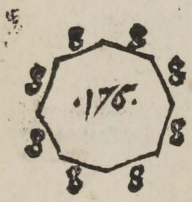

De octogono. Ca. XXI. Mag.

o Ctogoni aũt areã facile deꝑhẽdes: si lat⁹ vnũ in se duxerꝫ: ꝓductũq; ꝑ. 6. mltiplicauerꝫ: ⁊ ab illo ꝓducto vnũ lat⁹ q̃ter abstuleris. nã in remanentis medietate areã videbis. Cui⁹ exẽplũ sumas tale: sit octogon⁹ cui⁹ q̃dlibet lat⁹ sit octo: erit area. 1>6.

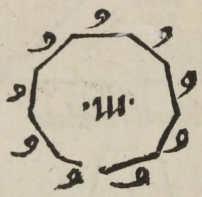

De ennagono. Ca. XXII. Mag.

c Onsilr q̃z ⁊ nonagoni areã reꝑies: si lat⁹ vnũ i se ꝓduxerꝫ: ꝓductũq; ꝑ. 7. mltiplicauerꝫ: a ꝓducto hui⁹ lat⁹ vnũ q̃nq̃es subtraxerꝫ: tũc em̃ remanẽtꝫ medietas areã pãdit q̃sitã. Dis. Hui⁹ exẽplũ subijcias. Ma. Sit nonagon⁹ cui⁹ q̃dlibet lat⁹ sit. 9. erit area. 111.

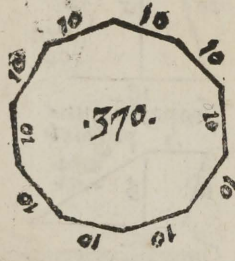

De decagono. Ca. XXIII. Mag.

s Jc ⁊ decagoni pariformi via areã reꝑies: si latus ꝑ se vnũ mltiplicabis: ꝓductũ ꝑ. 8. duxerꝫ: a ꝓducto illo lat⁹ vnũ sexies subtraxeris/ remanẽtꝫ medietas q̃sitũ pãdit. Dis. ⁊ hui⁹ exinde ponas. Mag. sit decagon⁹ cui⁹ lata singla. 10. sint ĩsignita: erit area. 3>0.

De reliq̃s poligonijs Ca. XXIII. M.

i Dem de cęterꝫ poligonijs si feceris/ absq; errore singuloꝝ areas iuestigabis: hac seruata lege/ vt nũerorũ ordinẽ naturalẽ custodias in multiplicãda vni⁹ laterꝫ sũma ⁊ in hac q̃ excrescit augmẽtãda laterali q̃z subducẽda: cũ em̃ hęc feceris/ sꝑ remanẽtꝫ medietas areã dabit. Dis. Quis est is ordo natural? Ma. vt si in pẽtagono sũma vni⁹ lateris ĩ se ducti ꝑ ternariũ aucta est: sic ĩ hexagono ꝑ q̃ternariũ: ĩ heptagono ꝑ q̃nariũ ⁊c̃. Sic sequẽs ꝑ senariũ: reliq̃ ꝑ septenariũ augenda est. pariformiter ⁊ seq̃ntiũ poligonioꝝ ꝑ sequẽtes agẽdę sũt nũeros. Sic ⁊ in laterꝫ subtractiõe si ĩ pẽtagono lat⁹ semel subducit. ĩ hexagono bis: ita in sequẽtib⁹ in numero ascẽdẽdũ est ordine naturali. Dis. Capio sane.

De podismo spherice superficiei. Capitulum. XXV. Magister.

d E suꝑficieꝝ planaꝝ ac rectaꝝ podismis satis dictũ sit: ad curuas trãseam⁹. Et ꝑmũ de area sphęricę suꝑficiei/ quã q̃dã circuli mauriturã noĩant/ exordiamur. Dis. Qua via deꝑhendi põt? Ma. Tali. accipias circulũ ęqualis diametri cũ sphęra cui⁹ suꝑficiẽ podismare volumus: hui⁹ circuli diametrũ in eiusdẽ peri feriã ducas: et qđ ꝓducit erit area suꝑficiei sphęrę q̃sitę

maiore. ꝛ habebis earūdē differētiā cui⁹ medietatē a supfi cie maiore subtrahe: residuū adde supficiei minori: ꝛ pro ducti toti⁹ medietas dabit latitudis supficiē: quā in lon gitudinē ducas ꝛ apparebit corpis soliditas. Dis. Exē plū adducas. Mag. Sit supficies latitudinis maior 36. ꝛ minor. 16. erit differētia. 20. harū medietas. s. 10. sub tracta a. 36. relinquūtur. 26. hec supficiei minori. s. 16. ad dita. 42. reddūr. Hax medietas. s. 21. ḡsitū corpis scz su perficiem latitudinis: quā si ducas. in. 72. tūc. 1512. emer gunt. Per hoc ingenū cuiusuis colūnę/siue rotūdę aut angularis grossiciem inqras. sil'r ꝛ vasorū cōtinētiā repe ries: si ex supficie vni⁹ extremitates ꝛ ḡcise ex media supfi ciem cōem ḡsiueris: si saltem vas in medio mai⁹qz i extre mitatibus fuerit. Et habita area dolij si eidē quadratū in capacitate equale fabricare libuerit/later ꝛ q̄drati scōm quātitatē radicis areę dolij in lōgū ꝛ latū accipiantur.

De mensuratione corporum pyramidalium. Capitulum. XXXI. Dis.

Crassitudo pyramidalis corpis q̄ ingenio inquiris? Ma. Si crassitudinē pyramidis cuiuscūqz a supficie multiangula equaliū lateruz inqris: su mak area supficiei a qua surgit pyramis: hec inuēta duplē tur: pducto addak lat⁹ vnū eiusdē supficiei: sūma mltipli cetur p numex vnitate tm̄ vnū lat⁹ supficiei transcēden tē: pductū diuidak p senariū: ꝛ numer⁹ quotiēs pyramy dis dabit crassitudinem. Dis. Exemplum adūcias.

Mag. Sit pyramis consurgens a superficie isopleuri cui⁹ qōliber latus est. 28. erit area ei⁹. 406. erit crassitu do pyramidis. 2660. ita pariformiter operandū erit ī pyramidis quadrilateris: pentagonūs ꝛ alīs. Dis autem pyramis otūda est sue colūnę ps tertia. Et sil'r pyramis laterata est sue laterate co lūnę ps tertia. Dis qz rotūda colūna sue pyramidi rotundę est tri pla: ei⁹ vero orbicular; superficies/orbiculari pyramidis sue su perficiei est dupla. Sil'r diameter diametro dupla est. Aliter tamē poterit pyramidis rotūdę ꝛ acutę crassitudo indagari. Dis. qua liter? Ma. Recipiatur ei⁹ diameter: p quē iquira k area circuli/q̄ basis est pyramidis recipiak ꝛ tertia ps altitudinis pyramidis: q̄ multiplicata in areā circuli/ostēdit crassitudinē pyramidis. vt sit pyramis rotūda. cui⁹ basis circulus a b. et diameter. >. erit area. 38½. altitudo pyramidis. 30. erit tertia ps. 10. q̄ ducta in areā faciūr. 385. quę ē crassitudo q̄sita. Crassitudo vero cylin dri eandem basim ꝛ altitudinē habentis erit. 1151.

Finis Geometrię. Seqtur Astronomia.

Ptolemeus
Astronomia

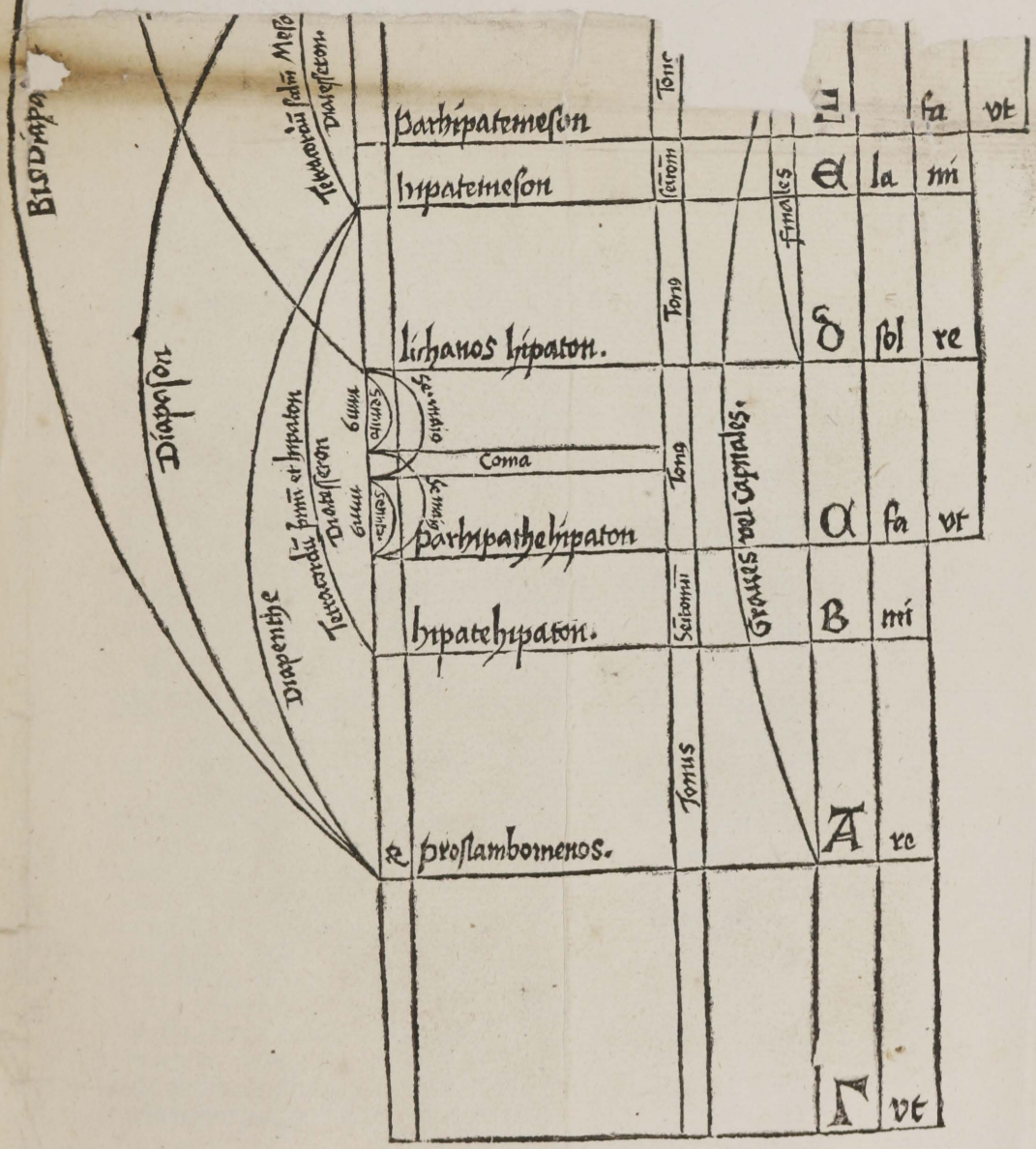

Bis Diapa
Diapason
Diapenthe
Tetracordū hmū et hipaton
Diatesseron
Tetracordū salm̄ Meso
Diatesseron
Parhipatemeson
hipatemeson
lichanos hipaton.
Coma
parhipathehipaton
hipatehipaton.
proslambomenos.
Tonus
Tonus
Tonus
Tonus
Semitonū
Semitonū
Semitonū
Semitonū
Semitonū
Tonus
Finales
Graues vel Capitales.
E
fa
vt
E
la
mi
D
sol
re
C
fa
vt
B
mi
A
re
Γ
vt

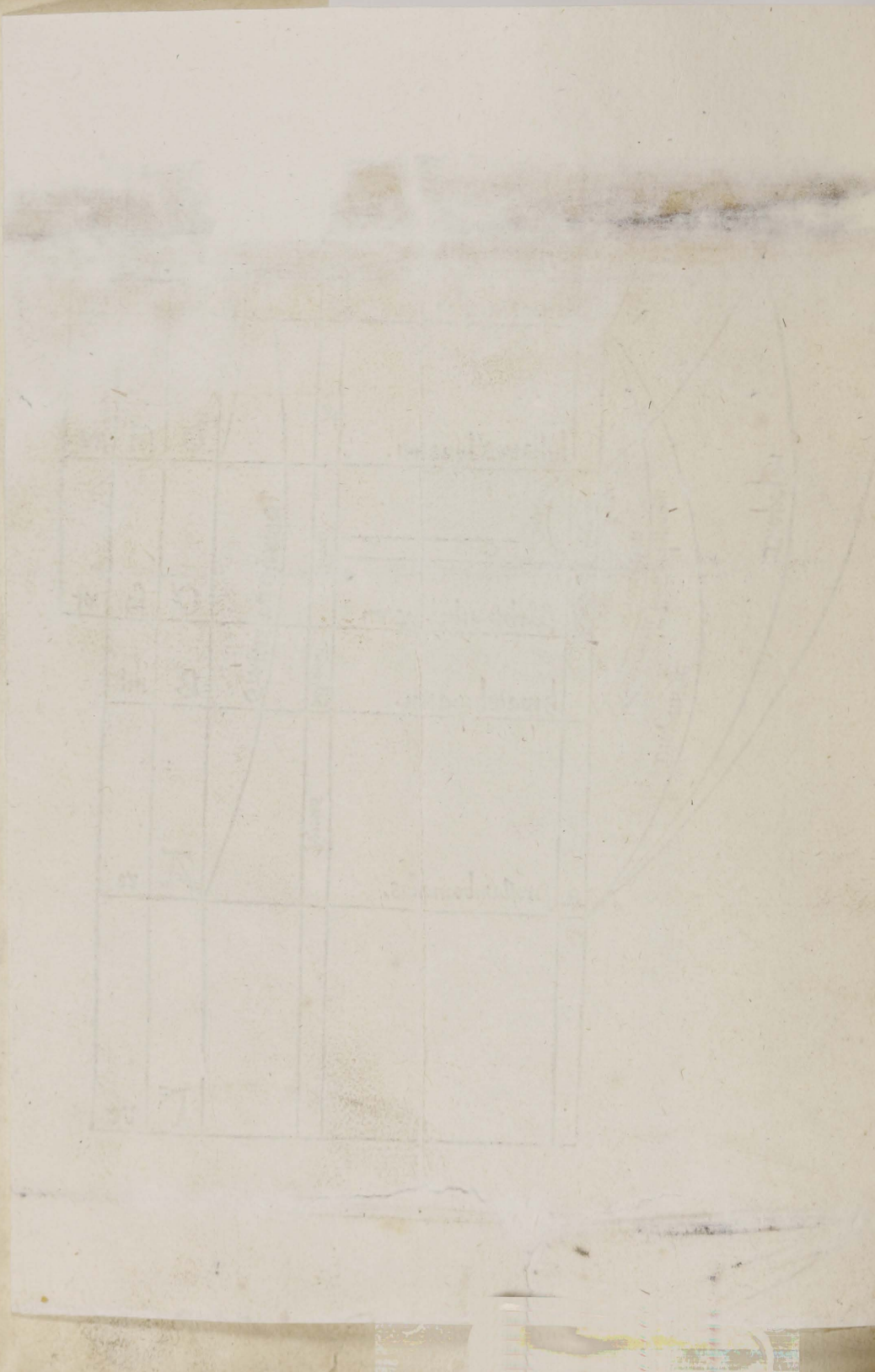

Liber septimus de principijs Astronomie. De enumeratione ⁊ ordine dicendorum Tractatus primus. Capitulum. I. Dis.

Non perfūctorie (q̄ accepi) Arithmeticę/Musicę ⁊ Geometrię p̄ncipia his diebus reuolui: plurimumq̄ harum theorematibus delectat⁹ sū. Considerās aūt Astronomiaz deesse: quam in quadruuij partitione quarto loco cōmemorabas/necessariū duxi te p̄cibus pulsatum iri: ne alijs q̄ mox instabūt p̄occupatus negocijs/incōpletū q̄druuium derelinqueres. Ubi em̄ vis numeroꝝ: vbi musicę mundanę (vt aiebas) cōcentus: vbi deniq̄ geometricę demōstratiōes: q̄ nō modo terrenorū/verūetiā cęlestiū corporū magnitudines dimetiuntur: si Astronomiā p̄termittas? Plurimū itaq̄ te obsecro: vt in enarrandis hui⁹ tam necessarię disciplinę principijs hodiernum saltē diem absumas. Mag. Nec om̄ia istoc die in mediū ferrem si vel sol staret vt quōdā bellante inclyto iudęoꝝ duce Josue: aut decē gradib⁹ retrocederet: vt Ezechia de lętali ęgritudine cōualescente. Quis em̄ toti⁹ mūdialis machinę vnitatē/p̄fectionē/figuram ⁊ partiū eiusdē tā cęlestiū q̄z elementaliū naturas paucis perstringeret? Quis orbiū motus/aut sideꝝ ortus ⁊ occasus/tēpoꝝ discretiōes/dierū ⁊ noctiū inęqualitates facile simul cōmemoraret? Dis. Quod ergo nō vna/ decem aut tot quot suffecerint lucubrationibus tradas. Indefessum em̄ ego me auditorē exhibeo: rem ocyus aggredere. Et in p̄mis de ratione noīs te absoluas.

Josue. x. c. Esaie. xxxviij

De definitōe: noīs origīe: ac Astronomie primo inuentore. Capitulum. II. Mag.

Astronomia est certa lex ⁊ regula/supiorū corporꝝ magnitudines ⁊ motus cōsiderās. Corpora aūt supiora cęlos ⁊ astra intelligam⁹. Dis. Cur igit̄ potius astronomia ab astris/ ⁊ nō a cęlis nomē accępit? Mag. hoc ideo factitatū arbitrare: quoniā astra sūt nobis cęlis notiora (qr visibilia) nosq̄ ī noticiam cęlorū facile ducētia. a notioribus aūt denominationē fieri cōmunissimū est. Aut etiā: qr doctissimi oēs sphęras mundi astra nonnūq̄z sollent appellare. vti videre est li. 2. de docta ignorantia Cardinalis Cusę. Dis. De nomīs origine hac tua rōe p̄suasus tecum sentio. Sz quisnā mortaliū p̄mus hāc cognouerit edicito. Mag. Nonnulli gręcorū Athlantē quendā primū Astronomię fuisse inuentorē volūt: ⁊ ea de causa Poetę istaz opinionē insinuare volentes: Athlantē gignātem esse maximū/q̄ capite in vno polorū ⁊ pedib⁹ in reliquo: manu dextera ī oriente ac sinistra ī occidēte cęlū sustineat. De h̄ Aug⁹ de ci. dei li. 18. c. 8. sic ait: Athlas frat̄

Astronomia

Nycholaꝰ de Cusa.

Athlas primus reptor astronomie

Augustinus

Ptolemęi magn⁹ fuisse astrologus dr. vnde occasionē fabula īuenit vt cęlū portare cōfingeret. q̄uis mōs ei⁹ noīe nūcupet: cui⁹ altitudine potius cęli portatio in opinionē vulgi venisse videat. Alij ꝓtoplastū Adā: alij Abraam: cęteri aūt alios hui⁹ scię inuentores coniecturāt. eā tñ a ptolemęo nō mediocriter illustratā/ ⁊ in eo libro cui Almagesti nomē est cōscriptā manifestū est. Moderno autem tpe a doctissimis mathematicę disciplinę ꝓfessoribꝫ Georgio purbachio/ ⁊ Joāne de mōte regio egregie excultā cognouimus. De motibus vero corporū supiorū Alfonsus rex Castellę tabulas edidit: ⁊ in his nobis ꝑpetuā sui memoriā reliquit. Hoꝝ nos dogmata sequi fas ē. Eū aūt quē ꝑmisim⁹ ordinē seruare nō erit inutile. Primū itaq; totius vniuersi (qđ sphęram dicere possum⁹) cōtinentiā/ vnitatem ⁊ figurā demonstrabim⁹. Dehinc ipsū ꝑ partes diuisum in singulis explicabimus.

De definitione sphere ⁊ mundi continentia et vnitate. Capitulum. III. Dis.

Sphera. Q Uoniā mundialeꝫ machinam sphęram dicis/ doctrinę rō expostulat vt sphęram definias. Ma. Sphęra est transitus circūferētię dimidij circuli/ quoties fixa diametro quousq; ad locū suū redeat vnde circūducit. Jd est: Sphęra est tale rotūdū ⁊ solidū qđ ab arcu semicirculi circūducto describitur. Uel Sphęra est corp⁹ solidū vnica supficie cōtentū: in cuius medio pūctus est: a q̄ oēs lineę ductę ad circumferēciā ęq̄les sūt. Punct⁹ aūt ille centrū sphęrę/ ⁊ linea ꝑ ipsū trāsiēs atq; extremitates circūferētię siue periferię applicās circa quā sphęra mouet/ axis sphęrę: ⁊ pūcta huiusce lineę terminantia poli siue cardines mūdi dicūtur. quēadmodum in geometricis dictū ē. Prima aūt oīm sphęraꝝ maxima mūdi machina tota dr. Jpa eī ī se omīa ꝯtinet: nec quicq̄ extra ipsā est qđ formę mūdi sit susceptibile: sꝫ oē tale tum simplex/ tū etiā cōpositū in se complectit. ideo ꝑfecta est ⁊ vnica: extra quā nulla alia reperitur. Qđ facile quidē ꝓbabit si rerū tam simpliciū q̄ elementatorū naturas aīaduertas. Oīa eīm talia in locis suis naturalibꝫ in sphęra contentis sunt locata. vt leuia sursum: grauia vero deorsum. ⁊ si extra ea fuerint ad ipsa natural'r mouent. Qđ de lapide sursū ꝓiecto ⁊ candela incēsa ac deorsū versa claret. nā lapis ī aere nō q̄escit: sꝫ ad terrā versus centrū tēdit. Sic ⁊ ignis candelę deorsū versę sursū tēdit. Quapropt' si aliqđ hoꝝ extra supremā sphęrā fuerit/ h̄ ꝯ ei⁹ naturā ⁊ violent' erit:

Euclides. libro. xj.

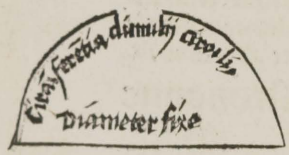

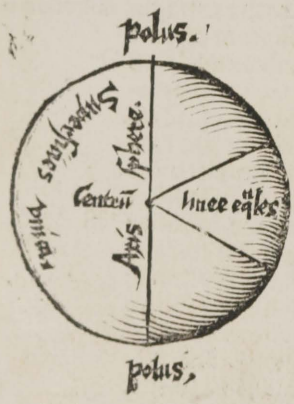

Sphera prīa maxima.

et p ꝑsequēs ibi ꝑpetuo nō manebit. Nullū em̄ violentū durabit i perpetuū. Un̄ ⁊ Aristoteles asseruit: Si extra būc mūdū aliꝰ eēt/ terra ipsius ad terrā hui⁹ mouerek: qō nō posset fieri/ nisi a centro versus circūferētiam ascenderet: qō tn̄ est ꝑtra terrę ⁊ cuiuscunqꝫ grauis naturā. Sūt tn̄ (vt sep̄ sit idē) extra cęlū entia inalterabilia insenescibilia/ipassibilia/optimā vitā ducētia: p se sufficiētissima: quā ⁊ toto ęuo pficiūt: a qbꝫ oibꝫ alijs datū ē cē ⁊ viuere: bis quidē clarꝰ/ bis vero obscurꝰ. Sꝫ hęc dicēs: nō de ꝑxta supficie supre mę sphęrę/ sꝫ de ꝑcauo orbis lunę itellexit. Un̄ totū qō ambitu bu ius p̄mk/ sphęrā generabiliū ⁊ corruptibiliū dixit. totū ꝯo supius ꝑtinēs ⁊ cōtentū ingenerabile ⁊ incorruptibile credidit. Di. Uis ne aliud noie orbis/ aliud ue noie sphęrę significare? Ma. Uolo eqdem. nā sphęrā vnica supficie dixerā ꝑtineri/ ꝑxta scꝫ. orbis ꝯo duab⁹: ꝑxta ⁊ cōcaua ꝑcludik: quēadmodū anulus.

Aristoteles.

Idem primo celi.

De figura sphere siue machine mūdi. C. IIII Dis.

Figura mūdi ꝑtē sphęri ca sm. Ptolu deme.

Ex his te mūdū vnū ex oi materia formę mūdi suscęptia cō positum/ atqꝫ figura esse sphęricū aut rotundū affirmare i telligo. Ma. Sane itelligis. vnitatē qdē ꝑbauim⁹. ꝑse quēs ē vt ⁊ figurā ostēdam⁹. Dis. Optie. Ma. Mūdi figur m esse sphęricā/ sīlitudo/ cōmoditas/ ⁊ necessitas ꝑcludūt. Sīlitudo quidē. Fact⁹ est em̄ mūd⁹ sensibilis ad sīlitudinē ⁊ exemplar mūdi intellectualis archetypi ⁊ idęę mētꝫ diuīę: in q̄ nec est p̄ncipiū/ nec finis. sicut ⁊ i figura sphęrica. Un̄ Boeti⁹: Tu cūcta supno Ducis ab exēplo pulchrū pulcherrim⁹ ipe Mūdū mente gerēs/ sīlicqꝫ imagine formās. Cōsentiūt plato ⁊ Mercuri⁹ trimegist⁹. Cōmodū ēt fuerat vt corp⁹ qō i se ꝑtinet oia/ oīm figurā haberꝫ capacissimā. hęc aūt ē figura sphęrica. Diꝫ em̄ corpoꝝ isopmetroꝝ: h ē/ equaliū circūdātiū superficie ꝑ sphęra ē capacissima. vt in mathematicꝫ dictū ē. Necessitas āt mox apparebit. nā si mūd⁹ esset figurę planę aut angularis: sequerētur ipossibilia ⁊ sensui ꝓria. Impossibilia qdē: nā cū mūd⁹ ꝑtinue moueat/ aliq̄ loca relinquerēt vacua ⁊ aliq̄ sine locis corpa. qō ptꝫ facile i figura ꝑfigata. Sē sui etiā sequerētur ꝓria. videlicet q sol aut alia q̄uis stella i vna cęli ꝑte nobis eēt ꝓpinqor: q̄ī alia: ⁊ i ꝑte ꝓpinqori maior. i remotiore ꝯo apperet miorꝫ: cui⁹ ꝓriū visus idicat. Nec valet si ꝯ solei ortu existēte obꝺcias. nā is tūc qnqꝫ maior apꝑt/ ꝓp̄ vapoꝝ grossoꝝ interpositiōez. quēadmodū denari⁹ ꝑiect⁹ i aquā. vt demōstratiōe sensibili patebit in perspectiua. vbi id deducet. Uerūtn̄ ob isensibilē respectu cęli terrenę molis q̄ntitatē/ paꝝ ꝺ vltimū ad ꝑbādū terrę rotūditatē roboris adducit.

Necessitas

Boeti⁹ de cōsola. liб. iij. metro. ix.

Cōmoditas.

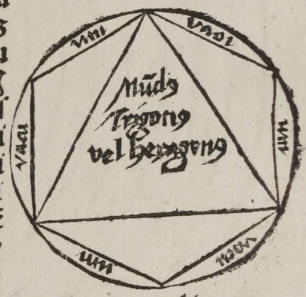

ASTRONOMIA
POLVS ARCTICVS
ATLAS
ORIENS
OCCIDENS
Celum Empyreum
Primum Mobile
Coelum aqueum
Firmamentum
Saturni
Jovis
Martis
Solis
Veneris
Mercur.
Lune
POLVS ANTARTICVS

De machine mūdi ꝑtitiōe: Ca. V. Mag.

Et q̄dē hęc de mūdi vnitate cōtinētia ⁊ figura sufficiāt. cō-
e sequēter ne tibi fastidiū longis sermonib⁹ ingerā/ stilū ad
ei⁹ ꝑtitionē verto. Dis. Quō igit̄ mūdū diuidis? Mag.
In ęthereū ⁊ elemētarē. Rursus ęthere⁹ in cęlos vndecim partit̄.
qui sunt/ Cęlū empyreū. Decimū/ qđ ꝑmū mobile dicūt. Nonū/ Mundi diuisio
qđ secūdū mobile. et Octauū/ qđ cęlū stellatū siue firmamētum
appellāt. Sub q̄ cęli planetaꝝ septē ponunt̄. Saturni. s. Jouis/
Martis/ Solis/ Ueneris/ Mercurij ⁊ Lunę. q̄ꝫq̄ ęgyptij/ Pla-
to q̄z ⁊ Aristoteles solē lunę ꝓximū collocent. nōnulli v̄o situ pla
netaꝝ incertū esse fatent̄. Et antiquiores fere oēs supra octauam
sphęram nullā aliam esse arbitrati sunt. Mundus vero elemēta-
ris in quattuor sphęras/ videlicet Ignis/ Aeris/ Aquę/ et Terrę
scinditur: vt prętacta admonet descriptio.

De nūeri celorū demōstratōe: Ca. VI. Dis.

Ex q̄b⁹ vndenariū cęlorū numeꝝ cōcludere potes? Ma.
e Pluralitatē sphęraꝝ (vt aiūt) generationū atq; corrupti-
onū diuersitas arguit. Nā idē inq̄ꝫtū idem nō est natū nisi
facere idē. ideo plęriq; naturales septē cęlos planetaꝝ firmamē-
tū atq; nonū cęlū ponūt. qđ et ipsi ꝑmū mobile appellāt. De deci-
mo v̄o cęlo mobili a modernioribꝫ discrepāt: qui alti⁹ speculantes
ipsū ponendū ⁊ primū mobile dicendū esse/ ratiōibus affirmant.
Nam expientia cognitū est aiunt/ firmamētū seu octauā sphęraꝫ Motus firmamēti triplex.
tribus circūuolui motib⁹. quorū ꝑmus est ab oriente occidentem
versus: ad motū primi mobilis sup̄ polis mūdi. ⁊ cōpletur in spa-
cio naturalis diei. Secūdus est huic ꝯrius: ab occidēte scz in or-
tum scđm successionē signorū ad motuꝫ nonę sphęrę in. cc. annis
gradu vno ⁊. 28. minutꝫ fere: ⁊ sic in. 49000. ānis tot⁹ ꝑficit̄. ⁊ mo Motus augium.
tus Augiū ⁊ stellarū fixarū đr: quo scz motu stellę q̄ sunt ī firma-
mento variātur de signo ī signū respectu Zodiaci primi mobilis
Vn̄ pliades stellę fixę/ q̄ iuxta figurationē sūt in capite tauri ī fir-
mamēto respectu zodiaci supioris sūt in. 22. gradu tauri. ⁊ sic de
alijs. Terti⁹ mot⁹ trepidatiōis: quo scz octaua sphęra mouet̄ sup̄
duobus circulis paruis: quoꝝ poli sūt capita librę ⁊ arietis nonę
sphęrę. ⁊ semidiameter illoꝝ circuloꝝ est grad⁹. 4. minuta. 18. ⁊ se
cūda. 43. ⁊ ille mot⁹ accessus ⁊ recessus noiat̄: in. >. milib⁹ quoq;
annis cōplet̄. ⁊ solus octauę sphęrę ꝓprius est. qr vni⁹ corpis natu
ralis tm̄ est vnus mot⁹ scđm naturā. rōne illi⁹ motus stellę fixę nō
sp̄ ęq̄ distāt a polis īmobilib⁹ primę sphęrę. Sic nec ecliptica firma
menti semp̄ est sub ecliptica īmobili: īmo frequēter est extra eā: nec
stellę fixę semp̄ in tp̄ib⁹ ęqualib⁹ ęque distant a capitib⁹ arietis ⁊ li
brę eiusdē primi mobilis/ sed vident̄ moueri nūc versus orientem
Ptolemeus. nūc versus occidētē: nūc tardi⁹/ nūc veloci⁹. Ptoleme⁹ nāq; mo-

tas reperit in centũ annis vno gradu. alij sequaces et posteriores inueniũt motas in. 66. annis vno gradu. Sensibili demõstratione patẽt hęc in corpore sphęrico ꝑ motu octauę sphęrę ordinato. Omis autẽ motꝰ cõueniẽs alicui ꝑter naturã (vt motus ꝑmꝰ ⁊ secundus octauẽ sphęrę) cõuenit alteri ꝟm naturã ⁊ nõ inferiori: qꝛ illa in superiora nõ influũt: igiꝝ supiori. Sic fit vt motꝰ secundus q̃ octauę sphęrę est ꝑter naturã/ sit nonę ꝟm naturã: ⁊ motꝰ primꝰ qui octauę ⁊ nonę sphęris est pręter naturã/ decimę siue ꝑmo mobili sit ꝟm naturã. Hi igiꝝ motꝰ oẽs cum nõdũ a veterioribꝫ essent cogniti: ad noticiã alij nec q̃dẽ nonę/ alij ꝟo decimę sphęraꝝ non deuenere: cũ hi cęli qꝛ stellis carẽt/ visu nõ possunt deprehẽdi. nec ratiões ꝑmissę cõcludũt demõstratiue. fieri em̃ potest vt motꝰ diurnus toti cęlesti machinę sit cõis: motꝰ ꝟo reuisiõis octauę spęrę fit ꝓpriꝰ/ ab alio tamẽ causatꝰ motore. Pariformiter opponi possꝫ ꝺ motu trepidatiõis. Dis. Relictꝫ igiꝝ istꝫ naturas cęloꝝ explana.

De naturis ⁊ influẽtijs oĩm celoꝝ: Ca. VII

Mag.

Quoniã vti naturales tradũt/ esse in mũdo ĩferiori receptũ tribꝫ determinatũ est: videlꝫ/ materia: quãtitate ⁊ primaꝝ qualitatũ/ agentiũ. s. et patientiũ permixtione. Cum vero hęc inferiora a lationibꝫ superiorum regi necesse sit (ob id em̃ mundus inferior superiori contiguus est) operepciũ fuit creatorẽ oĩm in superioribꝫ ordinare causas mouẽtes effectibꝫ inferiorũ ꝓportionatas. Et hę sunt cęlorũ influentię ⁊ motus. Mobilis aũt primi motus est vnus simplex ⁊ semp ęq̃lis. Causat igiꝝ in inferioribus vnũ quod ęquale est in om̃ibꝫ (nam idẽ inq̃ztũ idẽ non est nisi natũ facere idẽ) et hoc est esse primũ omniũ rerũ generabilium ⁊ corruptibiliũ. Receptio autẽ huius esse in materia nõ fit: nisi vnũ principiorũ componentiũ/ ad alterũ moueaꝝ. Necesse est igiꝝ esse motũ alium a primo: qui huius sit causa essiciẽs. et hic est motus secũdꝰ secũdi mobilis. Et hi duo cęli vniformitatꝫ causatiui sunt: stellas nõ habent. Rursus hoc esse quod compositũ est: consequitur determinatio per quãtitatẽ ⁊ figurã/ cuius causa mouẽs ẽ latio cęli stellati: et ꝓpter hoc conditor rerũ huic cęlo diuersas constellationũ imagines indidit. Esse ꝟo quod determinaꝝ primaruꝫ qualitatũ cõmixtione/ ꝓpter sui diuersitatẽ/ planetarũ sphęris attributũ est. Unde in cõmixione qualitatũ/ misceꝝ aut frigidũ cum sicco/ aut frigidũ cum humido: ⁊ calidũ cũ sicco ⁊ calidũ cum humido. In mixtione autẽ frigidi cum sicco neutra qualitatũ est vitę/ sed vtraq̃ est mortificatiua ⁊ causa male recipiẽdi: ⁊ in hoc mixturã impedit. Oportuit igiꝝ sphęrã per motũ suuꝫ hoc operãtem longissime poni a loco mixtiõis: ⁊ silr tardissimi esse motꝰ: aliꝝ oĩs mixtura solueret. et talis est sphęra Saturni. Eam tamẽ necesse ẽ esse, nã operaꝝ ratiõe ꝑmixtiõis frigidi ⁊ sicci potentiã bene retinẽ-

Aristo. j. metheoroꝝ.

Primũ mobile.

Saturnus

di. Frigidũ aũt cũ humido duplex est. Simplex/qđ est elemẽtale. et humidũ/qđ est subiectũ vitę. Et id quidẽ qđ simplex est/vt miscibilib⁹ tenacit̃ imp̃mat̃/a motu magis vicino loco mixtiõis atq; velocissimo influxũ recipit: q̃ ẽ mot⁹ lunę. Humidũ aũt cõplexionale existẽs subiectũ vitę/a sphęra veneris mouet̃: q̃ ꝯiũcta ẽ sphęrę solis: q̃ dator vitę ꝑhibet̃. Calidũ aũt cũ humido eẽ nõ põt/nisi sit humidũ spiritale. Ex q̃ ꝓcreant̃ spũs vectores ꝟtutũ vitę. et iõ cęlũ cũ q̃ iungit̃ id excellẽs eẽ nõ põt (qꝛ tale nõ est nisi cũ sicco) est ergo calidũ cõplexionale. et illud mouet sphęra iouis. Calidũ cũ sicco rursus duplex ẽ. aut em̃ est motiuũ toti⁹ materię. aut ẽ digestiuũ ⁊ maturatiuũ materię iã motę. Primũ ẽ calidũ feruẽs ⁊ vincens motũ a sphęra martꝫ: q̃ ob id moderate remota est: vt possit locũ mixtiõis attĩgere ⁊ nõ destruere. Secũdũ aũt calidũ seminũ ꝯceptiuũ ⁊ maturatiuũ a solis sphęra mouet̃: ⁊ ab eadẽ vitę p̃mordialia semina recipit. Ultra dictas aũt planetaꝝ sphęras/q̃rũ sex sũt: ponit̃ septim⁹. s. mercuri⁹: q̃ ob varietatẽ sui mot⁹ mixtionem atq; ꝟtutũ dictaꝝ applicationẽ habet. vnde ab astrologis dictũ ẽ: Causę agẽtes sequũtur solẽ: materię lunã: fęcũditas causaꝝ agẽtiũ iouẽ: fęcũditas materieꝝ venerẽ: velox expeditio ad effectũ (ꝓpter vehemẽtẽ calorẽ) martẽ: ꝓpt̃ multiplicẽ ꝟtutẽ mercuriũ: ⁊ cũctaꝝ ꝯtinuatio ꝑmanẽs sequit̃ saturnũ. ⁊ rursum calor viuificus soli: calor adurẽs marti: supficies varia mercurio: humor aereus ioui: humor aque⁹ lunę: humor mixt⁹ veneri: ⁊ moles tota saturno attributa est. Et hęc q̃dẽ ꝟm astrologos dicta sunt. Cęlũ vero vndecimũ (qđ loc⁹ est btõꝝ) theologoꝝ auctoritas ãnũerat. . Dis. Diuisionẽ ꝑtis ęthereę in cęlos vndecim: ⁊ ꝑtis elemẽtaris in partes. 4. insup ⁊ de cęloꝝ nũero demõstrationẽ cupide accępi: singulorũ tñ vellẽ audire dispositiones atq; formas. Ma. Uereor ne dũ dispositiões oĩm mũdi sphęrarũ in mediũ ferre tẽtauero epitomatis leges infringã. Attamẽ ne tuis videar contraire petitiõib⁹/ de singulis saltẽ pauca adducã. De superiorib⁹ aũt ad inferiora p̃misso ordine descẽdẽs ab empyreo cęlo exordiar.

Luna. Uenus Jupiter. Mars. Sol. Mercurius.

De celo empyreo: Ca. VIII Mag:

Celũ vndecimũ immobile primo die creatũ ⁊ mox angelis sanctis repletum/est corpus subtilissimũ/primuꝫ mundi fundamentũ et quantitate maximũ: qualitate lucidũ: figuratiõe sphęricũ: locali situ supremũ: amplitudine spirituum et corpoꝝ visibiliũ ⁊ inuisibiliũ contẽtiuũ: dei summũ habitaculum Est itaq; diuersas ob causas varie denoĩatũ. Dicit̃ em̃ empyreuꝫ quasi ardẽs ⁊ ignitũ: nõ quidẽ realiter: sed quia lumine corporali ꝑfusum: aut quia a supbenedicta trinitate in eodẽ residente illuminatũ. Dicit̃ etiã olimpũ a limpitudĩe. ⁊ crystallinũ: eo ꝙ sit corpus solidũ nõ concauũ/transparẽs ⁊ lucidũ. In quo tamẽ corpa-

Beda. Basili⁹ li. ij. hexameron.

Celũ empyreum.

beatorũ subtilia sine resistẽtia aut dimensionũ penetratiõe ambu labunt. Q, autẽ hoc cęlũ a quibusdã intellectuale dicit/accipiendũ est: quia a nobis nõ visibile/sed intelligibile tm̃ est. Aut qꝛ locꝰ sit deũ intellectualiter contẽplantiũ. Nõnulli etiam vltra cęlũ empyreũ/cęlũ trinitatis ãnumerãt: qđ dicũt esse deũ ꝑm rem: ⁊ differre rõne. nihil tñ aliđ ẽ (inqt Albertꝰ) q̃ ꝟtutꝫ eiꝰ excellẽtia: q̃ ꝯtinet ⁊ ãbit oĩa creata. Et eẽ ĩ tali cęlo ẽ esse in ęq̃litate ꝟtutꝫ dei oĩa ꝯtinẽtis atq̃ saluãtis. qđ solũ cõuenit pr̃i filio ⁊ spũisciõ.

Celum intellectuale. Celum trinitatis. Alberthus

De celo decio siue prĩo mobili Ca. IX. Dis.

Celũ decimũ p̃mũ mobile Modus eiꝰ.

D E cęlo decimo quid dicis? Mag. Cęlũ decimũ oĩm corporũ primũ est mobile: motu. s. diurno ab oriente occidentem versus: iterũ redeundo in orientẽ in. 24. horis: sine fatigatiõe et pęna regulariter. i. non velocius vno tempore q̃ alio. Et illo motu secũ rapit om̃es sphęras inferiores. Fitq̃ talis motꝰ super polis mũdi. Dis. Quę aut q̃t in hoc cęlo sunt stellę. Ma. Nullę. attamẽ in ipso/sicut ⁊ in nono characteres et lineationes: nõ nisi a visu acutissimo certis locis ⁊ tẽporibꝫ ꝑceptibiles esse superstitiosi quidã contẽdũt. Quibꝫ nõnulli noĩe sapiẽtes ⁊ mẽte capti/imagines quasdã sub certis constellationibꝫ signãt: quas etiã effectus mirabiles sequi affirmant: quos diabolica machinatiõe nõnunq̃ secuta experiẽtia docuit. quorũ fraudẽ/dũ nõ aduertũt seipsos ⁊ alios misere fallunt (quia fallunt) ⁊ tandẽ ad caliginosi ignis incendiũ ⁊ perniciẽ ęternã ducũt. Ex p̃dictis characteribus q̃dã signa duodecim in zodiaco cõstituũt: quę eisdẽ noĩbus q̃bus ⁊ ea quę in octaua sphęra sunt nominant: vt infra patebit. Nunc ad cęlum nonum descendamus.

De celo nono: Ca. X Mag.

Celũ nonũ. Motus eius

C Elum igit nonum similibꝫ (vt dicũt) characteribus quibꝫ et decimũ est insignitũ: stellis caret: duplici motu reuoluitur. Primo quidẽ ad motũ primi mobilis. Secundo motu ꝓprio ab occidẽte versus orientẽ sup polis ꝓprijs in. 200. ãnis gradu vno/⁊ minutꝫ. 28. fere ꝑm successionẽ signorũ respectu zodiaci p̃mi mobilis. Semp̃ em̃ superficies eclipticę illiꝰ nonę sphęrę est in superficie eclipticę primi mobilis. Arcus autẽ siue distantia intra capita arietis primi mobilis ⁊ arietis huius sphęrę: dicit motus stellarum fixarum. Totãq̃ reuolutionẽ in. 49000. annis complet. quę reuolutio a quibusdã magnus annus Platonis dicitur. Aiunt em̃ platonẽ scripsisse: Integra reuolutione ista cõpleta: oĩa in eodẽ statu ⁊ dispositiõe consistere/quo in initio reuolutiõis fuerant. Hanc positionẽ diuꝰ Aug. de ciui. dei. lib. xij. ca. xiij in fine explodendã/⁊ religioni nostrę cõtrariã ostẽdit dicẽs: Absit inq̃ vt nos ista credamꝰ. semel em̃ christꝰ mortuus est ꝓ peccatis nostris: resurgẽs autẽ a mortuis iam nõ morit; ⁊ mors ei vltra nõ

Motus stellarũ fixarũ. Annus platonis. Augustinus

dominabit: ⁊ nos post resurrectionē semp cū domino erimus: ad Romanos. vj. Et hoc cęlū a quibusdā aqueum/ab alijs crystallinum appellatur. supra firmamentū eīm (quod octauum cęlum dicitur) scriptura aquas esse multipliciter astruit. vnde in Genesi legitur: Fiat firmamentū et diuidat aquas ab aq̄s ⁊c̄. Dauid: Qui tegis aquis superiora eius. et iterū: Aquę quę super cęlos sūt laudent nomen domini. et in Daniele: Benedicite aquę om̄es quę super cęlos sunt domino. Has nōnulli in forma nebulę tenuissimę consistere aiunt. Augustinus ad Orosium. q. xxvij. Alij congelatas coniecturāt: vnde ⁊ hoc cęlū crystallinū nomināt. Cęteri hoc cęlū quia ex materia (de qua dictū est: Et spiritus domini ferebatur super aquas) cōstitutū sit: eodē noīe posse appellari/ argumētantur. Augustin⁹ autē concludēdo dicit: Quō ibi sint: tamē eas ibi esse minime dubitam⁹. Maior eīm est huius scripturę auctoritas q̄ omnis humani ingenij perspicacitas. Causas autez quare ibi sint aquę constitutę/quia varie a multis assignant silētio libuit p̄terire. Dis. Num cęlū empyreū/crystallinū nōnunq̄ appellari/superius cōmemoratū est? Mag. Etiā fili. Sed rationē hui⁹ adiunximus. Nec te mouebit nō om̄ino cōcors cęlorū distinctio ⁊ appellatio/si in re ipsa concordiaz ex dictis amplexus fueris. Verūtamē ⁊ te vno admonēdū existimo: nonnullos. s. supremā ignis partē cęlū igneū: partē v̄o inferiorē olympeū: sic aeris supremam partē cęlū ęthereū: inferiorē autē cęlū aereū nominasse. Dis. Qd̄ subest octauū cęlū p̄curram⁹.

Aqueū celū nonum

Ps̄. ciij.
Ps̄. cxlvj.
Daniel. iij.
Augustinus
Gen. j.
Idem
Rabanus

Crystallinuz celū nonum.

De Octauo celo Ca. XI. Mag.

Subest cęlum octauū: quod et firmamentuz dicit: et stellis innumerabilibus ornatū est: quę appellant: quoniā omni tēpore ęqualiter a seipsis distant: nec ꝓpriū motū a motu sui cęli habent. Sunt etiā in eodē cęlo decē circuli imaginarij sese intersecantes: ac imaginū in cęlo situ motū ⁊ diuersitatē notificātes. Mouet autē hoc cęlū motu triplici: vt dictū est supra in cap̄. vj. Et vt ea q̄ dicta sunt clarius ītelligas: de circulis primū: dehīc de stellis ⁊ imaginib⁹ octauę sphęrę tractabim⁹.

Firmamētuz

Motus eius

De circulis decē in firmamēto imaginatz et primo de maioribus: Ca. XII. Dis.

Qui et quales sunt hi circuli? Mag. Circulorū in firmamento imaginatoꝝ quidā maiores sunt: quidā v̄o minores. Dis. Quot ⁊ qui sunt maiores? Mag. Sex sunt: hi. s. qui per firmamenti conuexā superficiem ⁊ eius centrū trāseūtes/ipsum in duo ęqualia diuidūt. Horū noīa sunt zodiacus: ęq̄noctialis: colurus solstitiorum: colurus ęquinoctioruz: circulus meridianus: et horizon.

De circulo eq̃noctiali: Ca. XIII. Ma.

e St aũt ęq̃noctialis circul⁹ quidẽ diuidẽs sphęrã i duo ęq̃lia ꝑm quãlibet sui partẽ ęq̃liter a polis distãs. Dictus ęq̃noctialis: qꝛ cũ sol ꝑ ip̃m trãsit (qđ bis fit in anno: cũ. s. est in p̃ncipio arietis circa festũ Gregorij: ⁊ in p̃ncipio Libręę circa festũ exaltationis crucis) fit ęquinoctiũ i vniuersa terra. hinc ⁊ ęq̃tor diei ⁊ noctis dicit̃. est em̃ tũc dies: 12. horaꝝ/ sil'r ⁊ nox. Noiat̃ etiã cingul⁹ p̃mi mobilis: quia ip̃m in medio per duo ęq̃lia ꝑ modũ cinguli diuidit.

De circulo zodiaco: Ca. XIIII. Dis.

Zodiacus circulus.

z Odiac⁹ q̃s est circul⁹? Ma. Is qui ꝑ sphęrę mediũ trãsiens ęq̃noctialẽ itersecat: ⁊ intersecat̃ ab eodẽ i duas ꝑtes ęq̃les: quaꝝ vna versus austrũ: reliq̃ ꝟo ꝟsus septẽtrionẽ declinat. ob id ⁊ circul⁹ obliqu⁹ đr. Et signa versus austrũ declinãtia australia vocant̃. s. Libra: Scorpio: Sagittari⁹: Capricornus: Aquari⁹: Piscis. Ea ꝟo q̃ ꝟsus septẽtrionẽ se vertũt: Borealia a vẽto: vel Septẽtrionalia dicunt̃. s. Aries: Taurus: Gemini: Cancer: Leo: Uirgo. Est aũt hęc declinatio. 23. graduũ ⁊ dimidij: aut fere. 24. de gradib⁹ q̃ ex diuisiõe toti⁹ in. 360. ꝓueniũt. Zodiacus autẽ nominatus est zoe quod est vita. sol enim sub illo circulo motus cunctis vitam pręstat inferioribus: aut α πο του ζωδίου. a zodion qđ aial dicit̃. Sũt em̃ in eo. 12. imagines ꝑ stellarũ positiões formatę: ⁊ noib⁹ aialiũ insignitę: ⁊ solus is circul⁹ in firmamẽto latitudinẽ hr̃e describit̃. Dis. Quãta est latitudo ei⁹? Ma. 12. graduũ. ex p̃fata diuisiõe in. 360. sũptoꝝ. ⁊ ꝑ mediũ horũ linea imaginat̃ diuidẽs zodiacũ i circũitu in duo ęq̃lia: a q̃lib3 ꝑte sex grad⁹ relin q̃ndo. huic lineę ecliptica nomen est: q̃ tũc solũ cũ sol ⁊ luna sub ea fuerint/ eclipsis fieri possit. Ex hac zodiaci partitiõe patet: signũ q̃dlibet in lõgitudine hr̃e grad⁹. 30. in latitudie ꝟo. 12. Qñq̃ tñ totũ firmamẽtũ in. 12. ęqualia diuidit̃ ꝑ. 6. circulos ꝑ polos zodiaci ⁊ initia signorũ in zodiaco distinctoꝝ trãseũtes. ⁊ tunc stellę extra zodiacuꝫ existentes dicuntur esse in signis.

Signa zodiaci australia Septentrionalia.

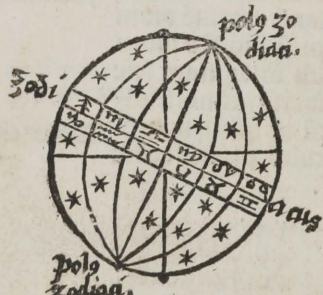

De circulis coluris: Capitulũ. XV. Dis.

d Escribe coluros. Mag. Colurus solstitioꝝ est circulus ꝑ polos mũdi/ ⁊ p̃ncipia cancri ⁊ cap̃corni trãsiẽs: sphęrã in duo ęq̃lia diuidẽs. Dis. Et vnde hoc sortitus est vocabulũ? Mag. Quia incõpletus apparet aut vt cõiter dicit̃ a co-

Colurus solsticiorum.

tur. Poli nāq; zodiaci a polis mundi ꝑ viginti tres gradus ⁊ fere dimidiū distātes/circa eosdem voluunt̄. quorū vn⁹ Arcticus: reliquus vero Antarctic⁹ appellatur. Arcticus q̄dē ab arctos constellatiōe: quā ⁊ vrsam maiorē dicūt: q̄ circa hunc circulū (vt in sequētib⁹ patebit) inuenitur. Et idē circul⁹ nōnūq̄ Borealis aut septētrionalis d̄r: Borealis quidē: nā in ea mūdi ꝑte ē vnde Boreas ventus orit̄. Et septētrionalis a septētrione. i. minore vrsa: quę septē stellis circa hūc circulū existētib⁹ figurat̄: q̄ ⁊ triones. i. boues appellant̄: eo ꝙ tarde vt boues moueant̄. Eisdē nominib⁹ polus mundi nobis semꝑ apparens (q̄ ⁊ circuli arctici centrum est) noīatur. Opposit⁹ v̄o ⁊ pol⁹ ⁊ circul⁹ Antarcticus quasi ꝯtra Arcticū dicit̄. Idem Australis a vēto: ⁊ meridionalis a tali mundi plaga. Arcticus Antarcticus

Dis. Qualit̄ aūt alij duo minores circuli in sphęra imaginant̄?

Ma. taliter. Nā sol existēs in p̄mo puncto cancri/circulū quendam describit: quē tropicū cancri dicim⁹. tropicū quidē a tropos/ qd̄ est cōuersio. nā tunc sol alti⁹ nō ascēdēs a nobis se ꝯuertit. Sic similiter cū in p̄mo puncto capricorni fuerit/circulū quendam describit: q̄ tropicus capricorni ex eadē causa appellat̄. Hi sūt circuli non modo in firmamēto/verūetiā in nona ⁊ decima sphęris imaginandi: vt p̄cedēs admonet descriptio. Dis. Facile ex dictis tale corpus q̄ddam ex circulis realib⁹/vel ligneis/aut ęneis cōponendū esse arbitror: qm̄ oīm q̄ntitatē atq; distantiā ⁊ in sphęra situs aperto sermone dilucidasti. Mag. Si hāc tuā imaginationē opere cōpleueris/singula q̄ dixim⁹ clarius atq; plani⁹ in tali corꝑe cōspicies. Solida nāq; in planis figurari laboriosū est. Tropicus cancri Tropicus capricor.

De natura motu ⁊ figura stellaꝝ: ⁊ si animate sint: ⁊ de galaxia. Ca. XIX. Dis.

Nunc ꝓmissoꝝ ordo expostulat vt stellaꝝ ⁊ naturas ⁊ motus describas. Ma. Stellę oēs tam fixę (q̄ in firmamento sunt) q̄ erraticę siue planetę (q̄ in septē orbib⁹ planetaꝝ consistūt) eiusdez naturę/mot⁹ ⁊ figurę cū suo cęlo sunt. Uñ sicut cęlum nō ē elemētū nec elemētatū/sed ex materia p̄ma ⁊ ꝓpria forma substātiali cōponit̄: ⁊ q̄tū de sua natura est simpl'r corruptibile: quia vero forma cęli ꝯriā nō habet se potentiorē: ideo ab agente naturali nō corrūpit̄. Ipsū nec graue/nec leue: non calidū/nec frigidū: sed oīb⁹ peregrinis vacuū impressionib⁹ a naturalib⁹ perhibetur. Ita ⁊ stellę q̄ cęlorū partes sūt/necessario cū cęlis eiusdē naturę existūt: ⁊ ab ipsis tm̄ densitate ⁊ raritate differūt. Est eī stella densior orbis sui pars/luminis solis receptiua ⁊ retētiua: ⁊ propterea potētię visiuę obiecta. Orbis vero in alijs ꝑtib⁹/q̄r rarior lumē versus ipsū ꝓiectū nō incorporās/luminosus aut lucid⁹ nō fit: nec cuiuis colori subijcit̄: iō visibilis nō est. Dis. Et forsitā eadem ex cā via q̄dā in cęlo lata ⁊ alba apparet. Ma. Sane opi- Algazel de nature speculi. Stella

Galaxia naris. Nā is circul⁹ alb⁹: quē greci galaxiā: latini vero circulū lacteū appellant (γαλα q̄ppe lac significat) nō de natura elemētari vel vaporosa: vt quidā volebāt: sz de natura cęlesti existit: ⁊ qr cęteris cęli ptib⁹ densior/ iō fit luminosior. Dis. Cur aūt hęc pars sil'r ⁊ stellę in die nō pñt videri? Mag. Quia lumē maius (solis scz) obfuscat ⁊ minus obumbrat. ⁊ ob id etiā carbo ignit⁹ in die/ p̄cipue circa solis radios min⁹ aut q̄si nihil lucet. Ex his substātiā stellarū manifestā relinq̄m⁹. supest vt motū earundē breuit̄ pcurramus. Dis. Unde mouent̄ stellę? Ma. Stellę oēs mouent̄ ad motū sui orbis circularit̄: sicut pars ad motū toti⁹. Orbes aūt (vt multis placet) a suis formis substātialib⁹ mouent̄. Sed vt alijs videtur ab intelligētijs ꝓprijs rotant̄: ita vt etiaz primum mobile ab oim creatore inexhausti vigoris motore voluat̄. vñ Boetius: O q̄ ꝑpetua mundū ratiōe gubernas: Terrarū cęliq̄z sator q̄ temp⁹ ab ęuo Ire iubes/ stabilisq̄z manēs das cūcta moueri. Et Aristoteles xj. metha. numerū intelligētiarū ꝑm numeꝝ motuū venari attēptauit. Hinc pl'es moti vt cęlos aīalia dicerēt. vt Aristoteles scdo de cęlo ⁊ mūdo. Auerrois p̄mo cęli/ ⁊ libro de substātia orbis. Auicēna q̄nto naturaliū. Idē sensit plato ⁊ antiquoꝝ multi. Hęc quoq̄z q̄stio sū mos theologos nō mediocriter exercere solebat. vñ Augustin⁹ in Enchi. ca. 57. cū de discretiōe angelicę naturę nōnulla disseruisset/ subiungit: Sed nec illud quidē certū habeo: vtruz ad eandem societatē ptineāt sol ⁊ luna: ⁊ cūcta sidera: q̄zuis nōnullis lucida corpora esse nō cū sensu vel ītelligētia videant̄. Et de ci. li. 13. c. 16. Platonis de hac re sniam discutiēs subiungit: Et hoc q̄dem: vtrū plato verū de sideribus dicat/ alia q̄stio ē. Neq̄z em̄ ei cōtinuo cōcedēdū est: globos istos luminū siue orbiculos luce corporea sup terras seu die seu nocte fulgētes suis q̄busdam ꝓprijs animis viuere/ eisq̄z intellectualib⁹ ⁊ beatis. Uerūtñ cū sanct⁹ Hieronymus libros Periarchion Origenis cribaret/ inter cęteros errores dānabiles hunc quoq̄z in p̄mo libro Periarchion Origenē scripsisse testat̄. Uñ qd̄ sup Ecclesiasti. j. ca. recitat nō ꝑm propriā opinionē/ sed alioꝝ scz platonicorū ⁊ poetarū ponit: quorum testimonia adducit. In libro etiā d̄ cognitiōe verę vitę (qui a nōnullis sancto Augustino ascribit̄) de astris dictū ē: Qui ea rōnabilia vel saltem sensibilia corpora arbitrant̄/ iure sensu carentes inter irrationabilia computātur. Et Damasce. li. 2. Null⁹ animatos cęlos existimet. inanimati em̄ sūt ⁊ insensibiles. Cęteri itaq̄z (quorū etiaz auctoritas spernāda nō est) corpora cęlestia animata appellātes: aut ph̄orū opiniones recitabāt: aut qd̄ veritati ꝯtriū non est illud non per informationem/ sed assistentiam intelligūt. Astat em̄ intelligentia orbi quē mouet: sed nō informat: nec sensibilē intellectualemue reddit. Dis. Si igit̄ stellę per se nō mouentur: vnde est q̄ q̄nq̄z ꝓpinquiores/ q̄nq̄z ꝟo remotiores alijs fiūt? Mag. Oēs

Motus stellarum.

Boetius de consolatu li. 3. me. ix.

Aristoteles

Augustin⁹

Stelle animate nō sunt

Hieronymus ad auituz de erroribus origenis in periarchion

Idem de cognitione vere vite.

Damascen⁹

stellę firmamēti semp in eadē sunt distātia inter se: ideo fixę dicūt. verūtn ꝓpter motū renisionis firmamēti in q̄ sūt oēs stellę fixę: etiā q̄tū ad zodiacū nonę sphęrę/loca mutāt de gradu in gradū p signa ab occidēte in orientē. ꝓpter motū aūt trepidatiōis firmamēti/ n̄ semp ęque ab ęquinoctiali ⁊ polis mūdi distāt. Septē v̄o planetę qn̄q; sibijpsis: interdū vero stellis fixis cōiungunt. Ideo erraticę nominant: quia de stella ad stellā ꝓgredi quasi errantes cernūtur: qd̄ motu ꝓprio nō contingit: sed ad motū suoꝝ orbiū accidit. Si em̄ stella p se moueret/natura defecisset: q; stellę ad motū talē nō organa/nec figurā ꝯuenientē dedisset (cū figura sphęrica/ cuiusmodi stellę sūt motui ꝓgressiuo sit inepta) q̄d null⁹ vnq̄ naturaliū admisit. immo om̄es vna voce clamitāt: naturā in necessariis nō deficere: in supfluis nō abundare: nec q̄cq̄ frustra agere.

Stelle erraticę.

Stella per se nō mouetur.

De numero differētia ⁊ quantitate stellarum. Capitulum. XX. Dis.

Ex dictis numerū stellarū erraticarū ad septē redactum intelligo: sed an ne idem de stellis fixis a philosophis attentatum sit dubito. Mag. Attentatū quidē est a q̄plurib⁹ sed a nullo vnq̄ inuentū: q; nec oēs eas videri posse/ credendum est: inquit diuus Augustin⁹. xvj. de ciui. dei. Nā quāto q̄s acutius intuet/tāto pl'es videt. Un̄ ⁊ accerrime cernētib⁹ aliquas occultas esse merito ęstimat. Exceptis eis siderib⁹ q̄ in alia parte orbis a nobis remotissima oriri ⁊ occidere phibentur. Postremo quicūq; vniuersū stellarū numerū cōprehendisse ⁊ cōscripsisse iactātur: (sicut Aratus vel Eudoxius. vel si qui alij sunt: eos libri huius: (scz Gen̄. xv.) cōtēnit auctoritas. Un̄ ⁊ ꝓpheta regius dauid id solius dei esse/fideli carmine cecinit dicens. Qui numerat multitudinē stellarū ⁊ om̄ibus eis noīa vocat. Verūtamē inter om̄es magno conamine astronomi mille ⁊ vigintiduas notauere: atq; ī naturis descripsere: ⁊ easdem (q; quantitate inęquales sūt) sex differentijs separarunt. In prima itaq; differentia quindecim ponūt cęteris maiores: quarū q̄libet cōtinet terrā centies septies ⁊ fere sextam ei⁹ ꝑtē. In ordine scd̄o. 45. ponūt: quarū q̄libet terrā. 90. cōtinere dicūt. ⁊ paulo āpli⁹ vna ei⁹ octaua. In magnitudīe tertia 208. sūt: ⁊ q̄uis earū terrā. >o. ⁊ quasi vnā ei⁹ quintā cōtinet. In quarto ordine. 4>9. existūt: ⁊ harū q̄uis terrā. 54. cōprehēdit. In quinta differētia. 21>. reperiunt: ⁊ vnaquęq; harū terrā continet 35. In sexta ⁊ vltima differētia sūt stellę paruę numero. 49. terrā 18. magnitudine sua excedētes. Et p̄ter has sūt q̄nq; q̄ (q; obscure sunt) nebulę dicunt. post has sūt alię nouē obscuriores q̄ tenebrę appellant. quarū vna est oblonga tanq̄ cauda. Ex his claret q̄libet stellaꝝ fixaꝝ visu notabiliū terra ml'to maiorē. Hę vero q̄ntitates a geometris demonstratiōe certa asserunt inuētę. vt claret in astronomia alphragani.

Augustinus de ciui. dei li. xvj. ca. xxiij.

Aratus Eudroius ps. cxlvj. a

Numerus stellarum et differentię earundem

Stelle nebule itē tenebre

De celi imaginibus seu cōstellatiōibus. Capitulum. XXI. Mag.

Ex his firmamēti stellis astrologorū nōnulli imaginū quarundā lineamēta imaginati sūt. Nō tñ credendū eas in cęlo realiter actu existere: aut colorib⁹ tincta qualib⁹ depinguntur: sed ab effectib⁹ ⁊ situ earū ⁊ colores ⁊ nomia ipsis indiderunt. Et nomiatiores. 48. ponūt. quarū. 12. in zodiaco circulo: reliquas vero versus septētrionē ⁊ austrū describunt.

De imaginibus siue signis zodiaci ⁊ de situ ortu ⁊ occasu eorundē. Ca. XXII. Dis.

Aries
Taurus
Gemini
Cancer
Leo
Virgo
Libra
Scorpio
Sagittarius
Capricorn⁹.
Aquarius
Pisces

Quot sunt imagines zodiaci? Mag. 12. ex stellis p̄fatis. 1022. firmamēti. 346. cōtinētes. haꝝ nomia sūt. Aries: q̄ i ꝯiunctiōe zodiaci ⁊ ęquinoctialis positus dorsū habet ad boream. caput ei⁹ cōuertit̄ ad ortū. oritur a capite ⁊ occidit pedibus. Taurus ecōtra caput habet occidētale depressum/ quasi ad terrā deflectere videat̄. Hic auersus orit̄ ⁊ occidit. Gemini capita habēt ad boreā. iunctisq; dorsis hinc inde mēbra distendūt ipsi inuicē: vt cōplexi mutuo se tenēt. oriuntur iacētes: ⁊ occidunt a pedib⁹. Cancer pedes versus vtrūq; polū porrigit: leonē respicit venter ei⁹ terrā versus porrigit̄. orit̄ aūt ⁊ occidit a posteriore corporis p̄te. Leo respicit cancrū: dorsum ad boreā habet. a capite oritur ⁊ occidit. Virgo caput habet post leonē. dextera manu tangit circulū ęquinoctialē: q̄ ⁊ spicas tenet. orit̄ ⁊ occidit a capite. Chele siue libra (q̄ prima pars scorpiōis est. nā chaldęi vndecim tm̄ zodiaci ponūt imagines) lances duas habet: quaꝝ vna borealis/ altera australis d̄r. Scorpio virginē respiciēs/ pedes versus vtrūq; polū porrigit: caudā reflectit versus boreā. vētre ei⁹ respicit terrā. orit̄ rect⁹: ⁊ occidit curuō corpe. Sagittari⁹ q̄ et chiron caput/ h3 v̄sus boreā: respicit scorpionē. sagittā ⁊ arcū tenet: arc⁹ tangit manū sinistrā ⁊ pedē sinistrū. rect⁹ orit̄: ⁊ p̄ceps occidit. Capricornus q̄ ⁊ ęgoceros/ dorsū h3 versus boreā: caput versus sagittariū: sed ꝯuersum versus aquariū. orit̄ direct⁹: ⁊ occidit p̄ceps. Aquari⁹ caput habet v̄sus boreā: manū sinistrā extēdit supra dorsū capricorni: ⁊ dextera effundit aquā vrna/ q̄ vsq; ad pisces decurrit: ⁊ ad ortū tēdit. orit̄ ⁊ occidit caput p̄us cęteris mēbris. Pisces duo sūt. dorsū primi boreale: dorsū secūdi versus brachiū andromedę occidētale. vn⁹ aquariū/ alt̄ boreā respicit. Et int̄ ipsos lineola q̄dā est q̄ q̄si vinculo alligant̄ int̄ caudas amboꝝ. Inferior p̄s orit̄ et occidit. Et si zodiaci signa ęqualia sint. 30. scz graduū in lōgitudine ⁊. 12. in latitudine: vt dictū est: tñ imagines istę nō oēs ęquales sūt. Quędā em̄ extra zodiacū p̄tendunt̄. ⁊ quędā longitudinē 30. graduū excedūt. vt in Alfonsi tabulis lucidi⁹ deprehendes.

De imagib⁹ septētrioalib⁹. Ca. XXIII. Dis.

Septētrionē versus quot describūtur? Mag. 21. de p̄fatis
s 1022. stellis fixis. 360. cōtinētes. Harū noia sūt. vrsa minor: q̄ cynosura. vrsa maior siue arctos. draco medi⁹ inter ambas vrsas. Cepheus. Cassiopeia. Corona. Hercules. Vultur cadens. Pleiades/siue gallina. arctophilax siue Bootes: ⁊ qn̄q̄ Arctur⁹ dr̄. Perse⁹ cū capite Gorgōis. Auriga/siue agitator. Anguitenēs. Anguis. Sagitta siue iaculū. Aq̄la siue vultur volās. Delphin. Equ⁹ prim⁹. Equ⁹ secūd⁹. Adromeda. Triangulus.

De imaginib⁹ australib⁹. Ca. XXIIII. Ma.

Reter has sūt alię extra zodiacū Austrū versus porrectę.
p Dis. Et quot sūt? Ma. Sūt quīdecim de stellis fixis p̄dictis. 36. cōtinētes. videlicet. magn⁹ Cetus. Orion gladio succinctus. Eridani fluui⁹. Lepus. Canis minor siue canicula. Canis maior. Argos nauis. Ara. Crater. Coru⁹. Chiron siue Centaurus. Hydra. Turribulū. Australe sertū. Piscis australis. Haꝝ oīm dispositiōes ac situ enumerare/ epitomatis lege ꝓhibemur. Sed de his si iubet in Arato / Hyginio d̄ sideribꝫ: ac tabulis Alfonsi/ cęterisq̄ legere potes. Nā ibidē earū dispositiōes/ situm et numerū stellarū ex quibꝫ sunt: ⁊ harū stellarū magnitudines et nomina clarius reperies. Cūq̄ auctores in noībus ⁊ figuratiōibꝫ imaginū diuersos repies: memēto qd̄ a p̄ncipio monui: nō eas esse in cęlo naturali cōditione: sꝫ ꝓ libitu vnniucuiusq̄ effigiatas.

Aratus
Hyginius
Alfonsus

Dis. Missa igit̄ hęc faciam⁹: ⁊ de signorū ortu ⁊ occasu/ qm̄ pauca supra tetigisti/ si q̄ alia habes in mediū feras.

De signorū ortu et occasu vt est apud poetas: Capitulum. XXV. Mag.

Signorū ortus ⁊ occasus/ legēti scripta sapiētū multiplex
s occurrit. aliter em̄ loquūtur poetę: ⁊ aliter astronomi de signorū ascēsu ⁊ descensu. Apud poetas nā q̄ ortus signorū sil'r ⁊ occasus repit̄ tripertit⁹. Cosmicus scꝫ/ chronic⁹/ ⁊ eliac⁹.

Signorū ortus ⁊ occasus

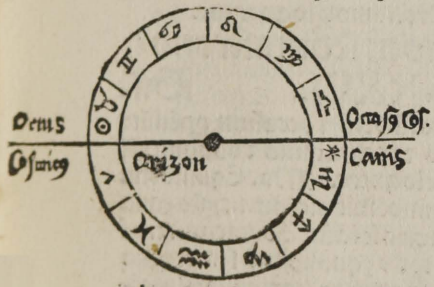

Dis. Cosmic⁹ ort⁹ q̄s dr̄? Ma. Ort⁹ cosmic⁹/ quē latine mūdanuꝫ dicere possum⁹: ē ascēsus signi vl' stellę in oriēte de die. Attamē signū in q̄ sol est/ antonomasice cosmice dr̄ oriri. De hac Vergili⁹ ī georgi. oñdens tp̄s satiōis fabarū/ dicit: Cādid⁹ auratis apit cū cornibꝫ annū Taur⁹: et aduerso cedens canis occidit astro. loq̄tur aūt h̄ de cane ī scorpiōe/ ⁊ nō in leone cōstituto. Occasus aūt cosmicus: ē occasus signi oꝓpositi

Vergilius

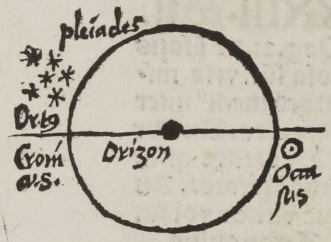

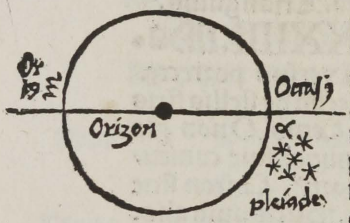

ti signo in q̃ sol cosmice orit̃. hui⁹ exemplũ ẽ apd̃ Uergi. vbi supra/docentẽ tp̃s seminãdi frumentum. Ante tibi eoę atlantides abscondantur Debita q̃z sulcis cómittas semia. Sũt aũt atlantides siue pleiades stellę in tauro: q̃ scorpione i autũno oriẽte occidũt. Dis. Ortus Chronic⁹ q̃s est? Mag. Ortus Chronicus/ quẽ latine temporalem dicim⁹: ẽ ort⁹ signi vel stellę in oriente post solis occasũ. De isto loq̃tur Ouidi⁹ de Põto: cõquerẽs morã exilij sui dicẽs: Quattuor autũnos pleias orta fecit. Dis. Si dicta dictis cõparẽ/ ꝯria vident̃. Nã antea apud Uergiliũ pleiades in autũno occidere: iã vero eas (Ouidio teste) in autũno reperio oriri. Mag. Hęc sane pensata pñt simul esse vera. vt scz occidãt cosmisce: vt apd̃ Uergiliũ ẽ. ⁊ oriãt̃ chronice: vt Ouidius voluit. Quod quidẽ vno die euenire põt: vt scz in solis occasu pleiades in oriente chronice ascendãt: ⁊ rursus circa solis ortũ in occidente cosmice descẽdant. Dis. Hunc nodulũ solutum fateor: Chronicũ occasũ ostende. Mag. Occasus chronicus/est signi vl̃ stellę oppositę signo vl̃ stellę chronice orienti. vt apud Lucanũ: Tunc nox thessalicas vrgebat parua sagittas. Dis. Eliacus ort⁹ q̃ est? Ma. Ortus eliacus siue solaris est exitus signi vel stellę de subradijs solarib⁹: sub q̃b⁹ ante videri nõ poterat. vt apud Ouidiũ de Fastis: Jam leuis obliqua sb̃ sedit aquari⁹ vrna. ⁊ Uergil̃. in georgi. Gnosia q̃z ardentis descendit stella coronę. q̃ cum iuxta scorpionẽ sit/ sole ibidẽ exñte videri nõ poterat. Occasus aũt Eliacus/ẽ ingressus signi vl̃ stellę ad solis radios. vt in exẽplo p̃misso. Taur⁹ et aduerso cedens canis occidit astro. ⁊ pl̃a his similia de h̃ triplici ortu ⁊ occasu apd̃ poetas sũt: q̃b⁹ breuitatis cã p̃termissis/de ortu ⁊ occasu signoꝝ ad mentẽ astronomoꝝ loquamur.

Uergilius

Ouidius

Lucanus

Ouidius

Uergilius

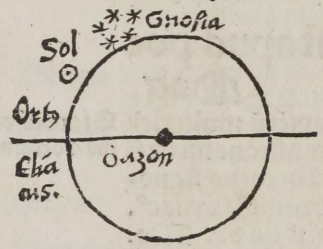

De ortu et occasu signorũ scd̃m astronomos. Capitulum. XXVI. Dis.

Respectu cui⁹ astronomi signorũ ortũ ⁊ occasum ꝑpẽdũt? Ma. Respectu ęquinoctialis ⁊ rectitudinis ⁊ obliquitatꝫ sphęrę. Dis. Id manifesti⁹ eloquere. Ma. Equinoctialis tã in sphęra recta q̃z i obliqua sp̃ vniformit̃ ascẽdit. i. tp̃ib⁹ ęqualib⁹ semp̃ ęquales arcus de ęquinoctiali ascẽdũt. Zodiacus vero i vtraq̃z sphęra difformit̃ perorit̃. Nã i tp̃ib⁹ ęqualib⁹ nõ semp̃ ęquales arcus de ip̃o ascẽdũt: nec ascẽsiões partiũ zodiaci ęquant̃ ascẽ-

sionib⁹ partiũ ęquinoctialis: sed aut minores/aut maiores sũt. et ob id Astronomi signa q̃dã recte: q̃dã vero oblique oriri ⁊ occidere dicũt. Recte quidẽ signũ orit̃ vel occidit/cũ quo maior ꝑs ęq̃noctialis orit̃ vel occidit. vñ Cãcer Leo Virgo Libra Scorpio Sagittari⁹ recte oriũtur: ⁊ Capricorn⁹ Aquari⁹ Pisces Aries Taurus Gemi recte occidũt. Obliq̃ ãt signũ oriri vl̃ occidere aiũt: cũ quo minor ꝑs ęq̃noctialis orit̃ vel occidit. vñ ꝑdicta sex recte oriẽtia/oblique occidũt: ⁊ illa tardi⁹ oriunt̃ q̃ꝫ occidãt: ⁊ sex recte occidentia oblique oriunt̃: ⁊ hęc ocyus oriũtur q̃ꝫ occidãt. Quod q̃dẽ facillime deprehendes: ⁊ oculorũ iudicio cõprobabis: si sphęram ex pręmemoratis circulis cõpactã inter fixa horizonta circũduxeris. Certi⁹ aũt q̃ꝫtũ ad graduũ supputationẽ hęc in reuolutiõe rętis astrolabij demõstrant̃. nã et ꝑ hanc ꝓportiones ascensionũ q̃rtarũ zodiaci ⁊ ęquinoctialis in vtraq̃ sphęra facile cognosces. sic et nõnũq̃ꝫ maiorẽ partẽ ęquinoctialis q̃ꝫ zodiaci semꝑ oriri inuenies. vel econuerso. ⁊ tñ has quartas simul oriri cõperies. vti ĩ q̃rta q̃ est a principio cãcri vsq̃ in finẽ virginis videre licet. Similit̃ signa opposita in ascẽsionibus ęqualis inuenies. Nũc dieꝝ ⁊ noctium diuersitatẽ edicere hoĩbus scd̃m variũ sphęrę situ contingẽtẽ/conabor. Dis. Optime. necessaria em̃ vident̃ hęc ⁊ scitu digna.

Oblique orientia et occidentia

Signa recte orientia et occidentia

De diuersitate dierum et noctium

Capitulũ. XXVII. Disci.

Dies et nox artificialis

Ad horũ vero intelligentiã scire oꝑ̃ꝑreciũ est astronomos duplicẽ distinguere diẽ: artificialẽ scꝫ ⁊ naturalem. Id tẽpus qd̃ ab ortu solis vsq̃ ad occasum ẽ/diẽ artificialẽ: et id tempus qd̃ a solis occasu vsq̃ ad ortũ eiusdẽ ẽ/noctẽ artificialem appellãt. Et vtrũq̃ in ꝑtes. 12. ęquales diuidũt: quas horas planetaꝝ vocãt. quarũ diurnę a solis ortu/noctunę ꝟo a solis occasu initiũ sumunt: ⁊ quotidie in quãtitate/longitudine videlicꝫ ⁊ breuitate variant̃: scd̃m ꝙ tempus inter ortum ⁊ occasum solis nunc multũ/nũc paruũ reperit̃: ꝓpter signorũ tarditatem ⁊ velocitatem in ascensu in q̃bus sidus orit̃ ⁊ occidit. Dies autem naturalis est reuolutio ęquinoctialis circa terrã semel: cũ tanta ꝑte zodiaci quanta interim sol ꝑtransit motu ꝓprio contra firmamentũ.

Hore planetarum

Dies naturalis.

Dis. Quãto tꝑe autẽ ęquinoctialis reuoluit̃ semel circa terraꝫ?

Mag. in. 24. horis fere. hoc est in die ⁊ nocte artificiali. Dis. ⁊ ita oẽs naturales sunt ęquales. Mag. ꝓbe: si tm̃ ęquinoctialis motũ attendis. Si aũt motũ solis ꝯtra firmamentũ aniaduertas cuius temp⁹ tꝑi reuolutionis ęq̃noctialis addendũ est: dies naturales inęquales erũt. Dis. Ob quã causam? Ma. qꝛ (vt dictũ est) ꝑtes zodiaci nõ ęqualiter ascẽdũt. q̃dam em̃ tardi⁹: q̃dam ꝟo citius emergunt ꝓpter obliq̃tatẽ. Cum igit̃ sol motu ꝓprio omnes has partes ꝯ firmamentũ peragret: qñq̃ in ꝑte zodiaci velocius/qñq̃ vero in ꝑte zodiaci tardius ascẽdẽti reꝑitur. ⁊ ita cũ tempus

Inequalitas diei naturalis.

harũ ascẽsionũ inequale sit/dies naturales quarũ hec tpa ptes sũt inequales esse necesse ẽ. Hãc inequalitatẽ nõ vulg⁹ pcipit/sz astronomi in suis calculatiõib⁹ attẽdũt. Dis. sane intelligo. Sz vnde fit ꝙ tps inter solis ortũ ⁊ occasũ (qđ diẽ artificialẽ nomĩasti) inequale sit/latius ostedas. | Mag. Hoc ex vario solis ꝑ signorũ gradus motu ꝓuenire ĩtelligas. Sol nãqz a principio capricorni vsqz ad cãcri initium 82. parallelos siue spiras describit: inť q̃s medi⁹ equinoctial' est: vltimus ṽo tropicus cancri: ⁊ prim⁹ tropicus capricorni. a q̃ descendẽs vsqz ad finẽ sagittarij alios. 82. parallelos describit: q̃ dierũ naturaliuz circuli appellantur. Cęteri planetę huiuscemodi parallelos mltiplicãt scđm numerũ dieruz quibꝫ zodiacũ ꝑagrãt. Patet igiť ꝙ planeta nũqz ex eo loco vnde pridie ortus est eleuatur. Descripti paralleli ab horizonte diuidunť. Arcus supra horizonte relicti dierum artificialium: arcus aũt sub horizonte noctiũ artificialium appellantur. Hi autẽ habitantibus sub equinoctiali ĩ sphęra recta semper equales sũt. nã horizon eorũ ꝑ polos mundi transit. His autem quorũ poli supra horizontẽ eleuanť/inequales fiunt. equinoctiali dempto q̃ vbiqz in duo equalia ꝑ horizonta diuidiť. Ob id cum sol ipsum describit/in oĩm terra equinoctiũ est. q̃ omnia quia luce clarius oculis sphęricũ corpus inspicientibꝫ appareant/missa facio. Unũ tñ adijciendũ apprime necessariuz duxi: ꝙ in oĩ die artificiali siue longa/siue breui sena signa superstãt: totidemqz delitescunt. Similiter in qualibet nocte. Dis. quõ hoc fieri possit lucidius demonstra. Nam cũ omnia signa in longitudine ⁊ latitudine sint equalia: plura in multo tpe/pauciora vero in pauco tpe oriri existimo: aut dies noctesqz oẽs pares esse debere. Mag. Bene quidem. qm̃ nec signoruz equalitas/nec motus irregularitas: sed difformitas siue ascensus siue descensus inequalitas diuersitatem hanc causat. Uñ in superioribus dictũ est: quędam directe/quędã ṽo ascendere oblique. Ea autẽ q̃ directe ascendunt in ortu suo/minus tpis habebũt. Cancer quippe vbi oriť horis. 2. ⁊ quarta parte: occidit hora. 1. ⁊ deunce. Leo vero oriť horis. 2. ⁊ tertia ꝑte: ⁊ occidit hora. 1. ⁊ semis ⁊ sexta. Virgo oritur horis. 2. semis et sexta parte: occidit hora. 1. ⁊ tertia parte. Libra oritur horis. 2. ⁊ semis ⁊ sexta parte: occidit hora. 1. ⁊ tertia parte. Scorpio oritur horis. 2. ⁊ tertia parte: occidit hora. 1. ⁊ semis ⁊ sexta ꝑte. Sagittarius oriť horis. 2. ⁊. 10. ꝑte: occidit hora. 1. ⁊ deunce. Signa opposita opposito mõ oriũť ⁊ occidũt. Uñ quãtũ tps est ort⁹ cancri/tantum est occasus capricorni signi oppositi. ⁊ occasus cancri oñdit ortũ capricorni, ita ĩ reliq̃s pariformiť. Ex q̃ facile ꝯcludiť: in ma-

Inequalitas diei artificial'

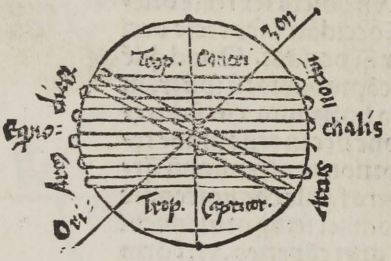

Signorum ortus et occasus.

xima die oīa signa directe ascēdētia ⁊ in nocte eiusdē (q̄ necessario est minima) oīa obliq̄ ascēdentia oriri. ꝑ oppositu3 de die minima ⁊ ei⁹ nocte (q̄ maxīa ē) oꝑtet ītelligere. In vtroq3 aūt ęq̄noctio tria directe ⁊ tria obliq̄ ascēdētia oriunt̄ tā in die q̄3 in nocte. S3 hęc lucidi⁹ demōstratiōe oculari in sphęrico corꝑe aut astrolabio pn̄t videri/diuerse ī diuers̄ climatib⁹. Nūc calam⁹ ad cęlū septimū festīat

De celo. VII. qd̄ saturni ē. Ca. XXVIII. Dis.

Oeli septimi dispositionē ⁊ motū describas. Ma. Cęlū septimū (cū sit figurę sphęrice) suꝑficie sua cōuexa suꝑficiei cōcauę octauę sphęrę ꝯiūgit̄: ⁊ in orbes tres abīuicē diuisos ⁊ cōtiguos partit̄. In q̄rū medio orbis q̄rt⁹ ⁊ ꝑu⁹: cui planetę corꝑ⁹ infixū collocat̄. ⁊ ē epiciclus. Orb̄ suꝑior cęli septimi s̄m Septētrio vel Aquilo.

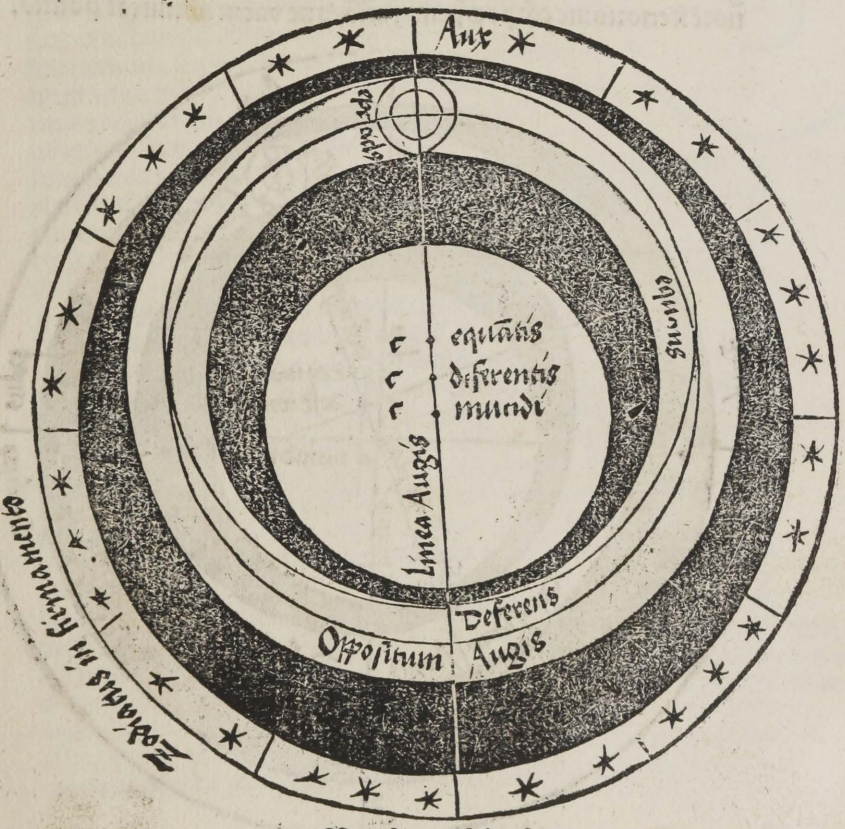

Meridies vel Auster.

Deferens augem saturni.

Deferens saturnum

ſupficiē ꝯuexā mūdo ꝯcētric⁹ ē: ſm ꝯcauā aūt ecētric⁹ ē. Inferior aūt ecōuerſo/ſm ſupficiē ꝯcauā ꝯcētric⁹ ē: ſm ꝯuexā ꝟo ecētricus ꝯſpicit. Et hi duo orbes augē ſaturni deferētes nominātur: eo ꝙ ad motuꝫ eoꝝ aux ſaturni variet. Inter hos terti⁹ orb includit: q̄ ſm vtrāq; ſupficiē ecentric⁹ eſt: ⁊ deferēs ſaturnū appellari ſolet: qꝛ in ipſo orbis paruus (cui ſaturni corp⁹ infixum eſt) defert. Hoꝝ orbium figurationē in ꝑeffigiata poteris videre deſcriptione.

Nūc motus eorūdem deſcribamus. Hoc cęlum totum in die naturali ab oriente per occidētem: rurſuſq; ad orientem raptu ꝑmi mobil' fertur. Sed quo ad orbes ꝑticulares q̄s cotinet nō ęqualiter mouetur. Orbes em̄ ſuperior ⁊ inferior (quos augem ſaturni deferentes appellauim⁹) ſup axe ⁊ polis eclipticę octauę ſphęrę ad motū eiuſdē ꝓportionabiliter mouētur/in ducētꝫ. ſ. annis vno gradu ⁊. 28. minutꝫ fere. Ita vt ſp ꝑs ſtrictior ſupioris ſit ſupra latiorē īferioris: ne corpoꝝ penetratio/aut vacui admittat poſitio.

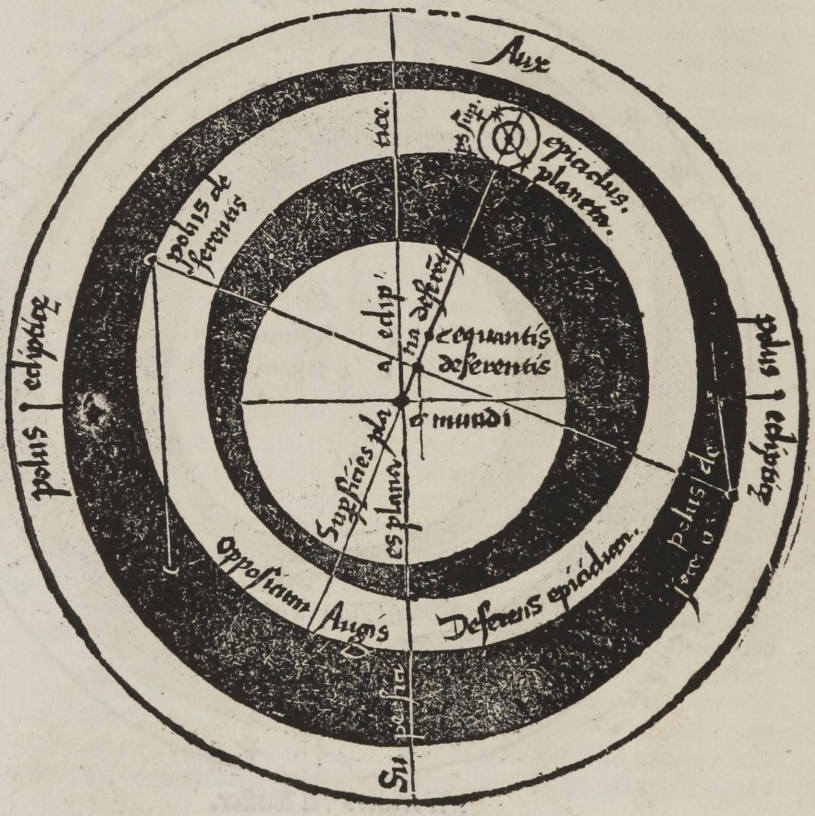

Orbis ꝟo medi⁹ (q̄ deferēs saturni ē) sup̄ axe ꝓprio axē zodiaci siue eclipticę secāte/ꝟm successionē signoꝝ mouet̄ duob⁹ minutis fere q̄tidie. Et poli ei⁹ a polis zodiaci distāt: distātia tñ inęq̄li. axis em̄ hui⁹ orbis axem zodiaci nō in medio seu centro secat: ꝓpter ecētricitatē. Uñ etiā sup̄ficies deferētis a sup̄ficie eclipticę inęqualiter diuidit̄: ita vt portio maior in q̄ sp̄ ē aux ꝟsus aq̄lonez: minor aūt in qua sp̄ ē oppositū augis versus austrū relinquat̄. Simile fit in ioue ⁊ marte. Ex quo claret axem polos ⁊ cētrū huius orbis circa axē polos ⁊ centrū orbiū augē deferētiū siue eclipticę circūferētias paruoꝝ circuloꝝ sup̄ficiei eclipticę ęquedistātes describere. ⁊ hoc ꝓpter motū orbiū deferētiū: quē virtute octauę sphęrę habēt. vt hęc p̄effigiata admonet d̄scriptio. Epiciclus ꝟo duplici mouet̄ motu: in lōgitudinē scz ⁊ latitudinē. Dis. Qualiter in longitudinē? Ma. Sup̄ cētrū suū corp⁹ Planetę sibi infixum in parte sup̄iori ꝟm successionē: in p̄te vero inferiore cōtra successionē signoꝝ portans. Ob id planeta in parte sup̄iori direct⁹/in parte ꝟo inferiori retrogradus dicit̄. In ascēsu vero vl' descēsu stationarius appellat̄. nō qꝛ stet: sz nobis stare videt̄: cū tūc nō antrorsum vel retrorsum/sz vel deorsum aut sursum ꝓcedat. quēadmodū sagittā sursum emissam q̄si stantē in aere dicim⁹/cū directe ascēdit aut descēdit. Et hoc in oībus epiciclū habētib⁹ cōsiderat̄. In luna ꝟo ꝓpter velocē motū nō aduertit̄: ip̄a tñ in sup̄iore parte epicicli tarda cursu/in inferiori vero velox cursu dicit̄. Centrū vero epicicli nō sup̄ centro deferētis mouet̄: sz sup̄ quodā puncto in linea augis/tātū a cētro deferētis distāte/quātū hoc centrū a centro mūdi elongat̄. Et hic pūctus centrū ęquātis est. Et circulus sup̄ eo ad quātitatē deferentis in eadē sup̄ficie descriptus siue imaginat⁹/ęquās noīat̄: eo ꝙ motū centri epicicli regulare ⁊ ęquare habeat. Ipsum quoqꝫ in p̄cedēti reperies descriptione. Dis. Ne nominū me fallat obscuritas/q̄d sit aux ⁊ linea augis ostende. Ma. Aux siue apogiū planetę: punctus est deferētis/maxīe a cētro terrę distās Punct⁹ vero maxime centro terrę propinquus oppositum augis siue perigiū. Linea vero p̄ hos pūctos ⁊ cētrum terrę trāsiēs/linea augis a nostris astrologis appellatur. Hoꝝ aūt singuloꝝ descriptiones post cęloꝝ explanationez subiūgemus. Nūc qd̄ cępimus ꝓsequamur. Dis. Qualiter mouet̄ epiciclus in latitudinē? Magi. Epiciclus in latitudinē mouetur respectu augis verę/super axe suo centrū eius ⁊ longitudines medias trāseūte. Et hic axis dū cētrum extra nodos capitis ⁊ caudę. i. intersectionis sup̄ficierū deferentꝫ ⁊ eclipticę fuerit: sup̄ficiei eclipticę ęque distabit. Saturn⁹ (qui ⁊ phęnon) in triginta annis totū p̄currit zodiacū: ⁊ ꝯtinet terrā. 91. vicib⁹. ⁊ vnā ei⁹ octauā.

Motus orbis deferetis Saturnum

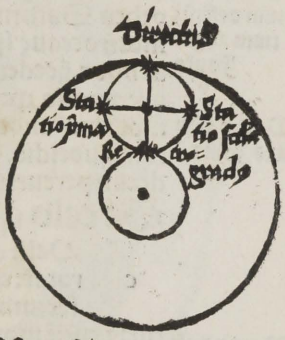

Motus epicicli in longitudinē

Aux Oppositum Augis Linea augis

Motus epicicli in latitudinem.

Motus et q̄ntitas Saturni

De celo sexto qđ ē Jouis. Ca. XXIX. Ma.

s Extū qđ sequitur cęlum Jouis est: eo q̄ pręter Jouis stellam nullā aliā in se habeat. Est aūt cęlo Saturni cōtiguū ita scz/vt superficies eius cōuexa/concauā cęli Saturni cōtingat. Dis. Est ne etiā in plures orbes distinctum? Ma. Est: ꝛ quēadmodū cęlum Saturni: quo ad figurationē ꝛ ecentricitatem. Totū aūt quotidie motu primi mobilis ab oriente p occidentem/rursus q̄z in orientē rapitur. Orbes vero augem deferentes (vt orbes Saturni) in ducētis ānis vno gradu ꝛ.28. minutis fere ad motū octauę sphęrę mouenk: nec in figuratiōe/aut motu epicicli ī hoc ꝛ p̄cedenti cęli diuersitas notak. Deferēs vero Jouis super axe ꝛ polis p̄prijs (sicut dictuz est de Saturno) circūducik. Est tñ motꝰ hui⁹ motu saturni velocior. Mouek nāq̄ iupiter (qui ꝛ phęton) quotidie. 5. minutis fere. Et sic zodiacū in annis ferme duodecim percurrit. Continet autē iupiter terrā fere. 95. vicibus.

Motus orbium deferētium augē. Jouis

Motus ꝛ q̄n tas Jouis

Motus deferentis Jouis.

De celo q̄nto qđ ē Martis. Ca. XXX. Ma.

c Celū q̄ntū in descensu Martis ē: nā in ipso solus Mars rotak: cęlo sexto cōtiguū est: ꝛ sub eo locatur quēadmoduz sextum sub septimo. in totidemq̄ orbes diuiditur ꝛ mouetur: ꝛ eisdē motib⁹ quib⁹ cęlū saturni aut iouis. Similr ꝛ orbes ei⁹. deferente dēpto. qui similr sup axe p̄prio ꝛ polis p̄prijs (vt deferēs saturni aut iouis) reuoluitur: velociꝰ tñ. Mouek eñ quotidie. 30. minutis fere. totū q̄z zodiacū in duob⁹ ferme annis et. 5. mēsib⁹ per currit. Mars (qui ꝛ ares/quem ꝛ pyroin nomināt) cōtinet terram semel ꝛ dimidiā ꝛ eius partem vndecimā ferme.

Motus deferentis Martem

Motus ꝛ q̄n titas martis.

De celo quarto qđ Solis ē. Ca. XXXI. Bis.

c Celū quartū qualiter est dispositū? Mag. Cęlū quartum qđ solis est (qm̄ in eo sol mouetur) in superficie concaua cęli Martis cōtinetur: ꝛ in tres orbes particulares diuidik: duos scz augem deferētes: ꝛ ip̄m deferentem solare corpus. Equantem aut epiciclum nō habet. Dis. Quomodo hoc cęlum mouetur? Mag. Quēadmodū superiores motu raptus ab oriente per occidentē redeūdo in orientē in. 24. horis ad motū primi mobilis. Orbes vero augem deferentes eisdē mouentur motibus quibus ꝛ orbes/auges saturni iouis ꝛ martis deferētes. Deferēs autē solis super polis ꝛ axe p̄prijs ꝛm successionē signorū ab occidente scz versus orientē/quotidie quinquagintanouē fere minutis et octo secundis circumfertur. Et ita sol totum zodiacum in 365. diebus sex horis ferme peragrat: nobisq̄ annuz complet. Sex autem horę quater collectę diem integrum cōstituunt: qui eū sua nocte viginti quattuor horis constat. quez necesse est eē: interscalari excurso quadriennio: quod bisextum vocant. ne tēporū

Motus deferentiū solem.

Annus

Bisextus.

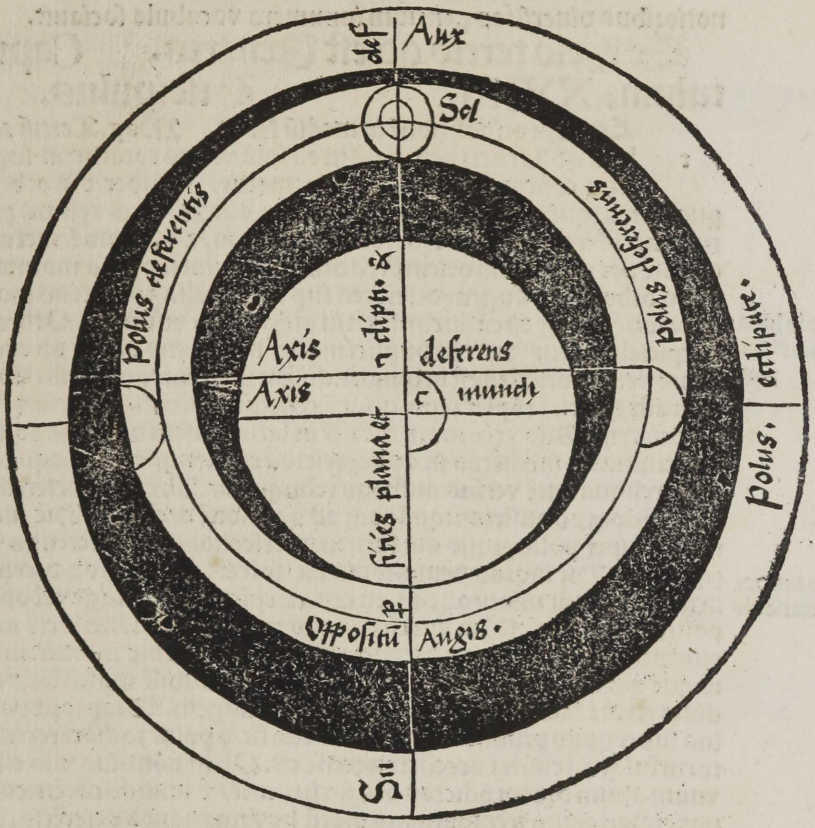

Augustinus ordo turbet. vt ait diuus Augustinus de trini. lib. iiij. c. iiij. Veruz de quātitate anni solaris pręcisa nondū omnes cōcordant. sed de hoc alias. Huius āt motus axis per centrū deferentz trāsit: ⁊ axi eclipticę quę est axis augem deferentiū ęque distat, hinc poli eius a polis eclipticę tātū distant quātū centrū deferentis deest a cētro mūdi siue eclipticę. Necesse est igitur vt poli axis ⁊ centrū deferentis circa axim polos ⁊ centrum eclipticę circūferētias paruoꝝ circulorum describāt: quoꝝ semidiameter est ad ecentricitatis quātitatem. cuius theoricam hic vides. Aux vero solis a superficie eclipticę nunq̄ declinat: sed semp directe in ea voluitur. In alijs aūt oib⁹ aux nōnunq̄ a supficie versus austrū aut septētrionē declinādo mouet. Ob qđ cęteri planetę oēs qn̄q̄ meridionales aut septētrionales dicūt. Cōtinet aūt sol terrā cēties sexies ⁊ sexagies: insup ⁊ tres terrenę molis octauas. Huic sil'r ⁊ lunę tāq̄ sideribꝫ Quantitas solis

notioribus diuersitas gentium innumera vocabula sociauit.

De Celo tertio qđ est Veneris. Capitulum. XXXII. Discipulus.

Tertij cęli dispositionē in mediū feras. Mag. Tertiū cęlum qđ Veneris est: nam in ea sola venus rotatur: in superficie concaua cęli solaris continetur. Insuper ⁊ in orbes ꝑticulares (quēadmodū Saturni Jouis aut Martis cęlum) ꝑtitur. Circūfertur aūt hoc cęlū totū. vt ꝑdicti in. 24. horis semel ab oriente per occidētē in orientē redeūdo per primi mobilis motum. Sed orbes eius augem deferētes sup axe ⁊ polis zodiaci ad motū octauę sphere circūducunt: vti in alijs supra visum est. Orb vero epiciclum huiꝰ deferēs duplici mouet motu. vno quidē ab occidente versus oriētē: q̄ est in longitudinem sup centro ęquātis. Eodem aūt tpe vnā cōplēt reuolutionē centrum epicicli/ veneris ⁊ solis deferens. Alio vero motu mouet in latitudinem declinando. s. ab ecliptica. ⁊ medietas in qua epiciclus est/ semp versus aquilonem: reliqua autē versus austrum relinquitur. Aux tamē deferentis quādoq; ad austrum: quādoq; ad aquilonē declinat. Hic motus fit super polis ꝓprijs qui sunt in intersectionibus deferentis ⁊ ęquantis. Hic motus deuiationis dici solet: ⁊ est minutoꝝ decem in mercurio aūt minutoꝝ. 45. cū centrū epicicli est in auge vel opposito deferentis. Nā in intersectionibꝰ dictis est nulla: in locis autem intermedijs crescit ⁊ decrescit. Verūtamē nec hic motus: nec is quē inclinationis vel declinatiōis dicūt sensibilē motui lōgitudinis errorē faciūt. vt colligit libro. 13. Almagesti. Quapropt polos super quibꝰ primus deferētis motus fit/ a polis zodiaci recedere rursusq; ad eosdez accedere necesse est. Ob id nōnullis visū est: vnum alium orbem ꝑdictos oēs includentē/ ⁊ mundo cōcētricuz ponere: ad cuius trepidationis motū hę deuiationes deferētis fierent. Dis. Epicicli vero qualis est motus? Magi. Epiciclus veneris (sicut ⁊ dictorum) in longitudinē mouetur ꝑm successionē signoꝝ: ⁊ in decē ⁊ nouē mensibꝰ solaribꝰ fere semel reuoluit. In latitudinem vero mouet motu duplici. Uno quidem vt epicicli dictoꝝ: quo vna epicicli medietas versus austrum: reliqua vero versus aquilonē a deferente declinet. Ideo hic motus inclinationis siue declinationis đr: q2 diameter augis verę ⁊ oppositi epicicli a supficie deferētis declinat: ⁊ eā secat. Hęc declinatio maxima est circa nodos/ vbi deferens ⁊ ęquans se intersecāt: ⁊ nulla in auge vel opposito ęquantis. Uñ centro epicicli ab auge ęquantis recedente vsq; ad oppositū eiꝰ/ aux epicicli versus aq̄lonē declinare incipit: ⁊ oppositū augis epicicli versus meridiē. Rursum cētro epicicli ab opposito augis ęquātꝫ recedēte/ aux epicicli ꝟsus meridiē: ⁊ oppositū eius versus astrū declinare incipit: donec cētrū epicicli

Orbis lunaris motꝰ duplex.

Motus deuiationis

Almegestus

Motus epicicli.

Motus inclinationis

ad augē ęquātꝫ venerit. Oppositū fit ī mercurio. Ex his ptꝫ: ꝙ cū deuiatio deferētis est maxīa/epicicli declinatio est nulla: ⁊ ecōtrario. Reliquo ꝟo motu (q̄ reflectōis ꝺr) sup axe ꝑ epicicli augē ⁊ oppositū trāseūte reflectit: ita vt pars epicicli dextra ꝟsus austrū/sinistra aūt versus aq̄lonē a supficie deferētis moueat. Dextrā dico/q̄ post augē epicili est ꝟm signoꝝ successionē. Reflectio hęc nulla est centro epicicli existēte circa dictos intersectiōis nodos deferētis ⁊ ęquātis. ipso ꝟo recedēte ab ea intersectiōe q̄ caput ꝺr/versus augē ꝑs sinistra siue oriētalis in venere ad aquilonē/in mercurio ad austrū reflectit: recedēte aūt cētro epicicli a cauda versus oppositū augis equātis/dicta medietas in venere ad austrū ⁊ in mercurio ad aquilonē reflectit. Dis. Ex dictis colligo q̄druplicē epicicli motū. Primꝰ: quo mouet in lōgitudinē ab occidēte versus orientē/portās in ꝑte supiore planetā directe ab occidente ad orientē ꝟm signoꝝ successionē. s. de ariete in taurū: de tauro ī gemini ⁊ sic de alijs. In inferiore āt parte retrograde ipsū planetā ab oriēte ꝟsus occidētē ꝯ successionē signoꝝ deferēs. Secūdus: quo ad deuiationē deferentis in latitudinē nūc ab ecliptica/nūc ad eā declinat. Tertius: quo ꝑ se a supficie plana deferentis planetaꝫ versus ecliptica/aut ad eādē inclinat. Quartꝰ quo pars oriētalis nūc ad austrū/nūc ad aquilonē reflectit. Mag. Hic epilogus te ⁊ diligenter auscultasse/⁊ nō parū in theorematibꝫ astronomię ꝓfecisse indicat. Lucide equidē epicicli motū nō oībꝫ intelligibilē explanasti. Axes dictoꝝ motuū enumera. Dis. Axis primi motus/polos suos versus austrū ⁊ aquilonem ꝓtendit. ⁊ axi ecliptice quandoq̄ ęque distabit: tūc scilcꝫ cū declinatio ē nulla. cū vero declinat epiciclus ab eclipica: ħ axis ī vna parte ab axi ecliptice eleuatur/⁊ in altera ad eā descendit. Motus deuiationis proprium axē non habet: quia fit ad deuiationeꝫ deferentis. Axis autem inclinationis siue declinationis axim motus longitudinis ortogonaliter secat ⁊ longitudines medias epicicli trāsit. Ideo poli eius orientem et occidentem versus protendunt. ⁊ semꝑ dū centrū

Motus reflectionis.

Motus epicicli quadruplex.

Axes motuū epicicli.

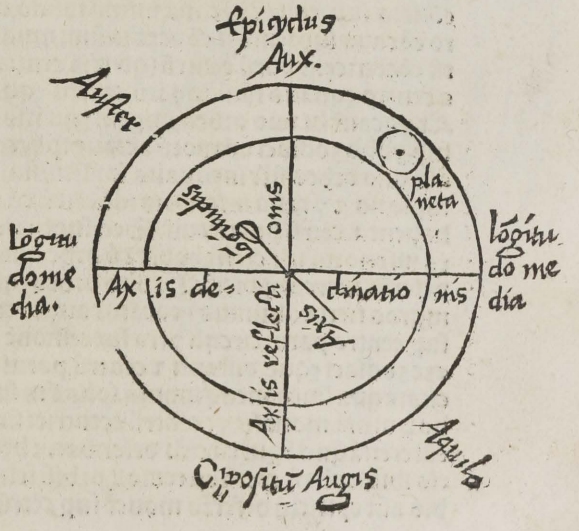

epicicli extra intersectiões ęquātis ⁊ deferētis fuerit/hic axis sup-
ficiei eclipticę ęque distabit. Axis ṽo reflectiōis ortogonalit' ꝑ in-
tersectionē duoꝝ dictoꝝ axiū trāsit: ⁊ polos suos versus augem ⁊
oppositū augis epicili ꝓtēdit. Patet itaq; quō hi tres axes in cen-
tro se intersecāt: quēadmodū tres lineę ꝑ logū latū ⁊ ꝓfundū cor-
ꝑis trāseūtes: ꝑ quas differētias positiōis designamus. Apparet
etiā axem reflectiōis sup axi declinationis inclinari: ⁊ axem decli-
natiōis sup axi reflectionis reflecti: Insup ⁊ hos ambos si in epici
clo fixe essent/sup axe lōgitudinis circulariter rotari. Uerūtn̄ qua
driptit⁹ hic epicicli mot⁹ tm̄ in venere ⁊ mercurio repitur. nā in sa
turno ioue ⁊ marte epiciclus duas tm̄modo habet: latitudinem
vnam/q̄ per ecentricum ab ecliptica distat: alteram qua supficies
plana epicicli a superficie plana deferētis qn̄q; declinat. In luna
aūt dūtaxat latitudo ꝑma/q̄ ē ꝑ deferētē inuenit'. nā supficies pla
na epicili ipi⁹ a deferēte nusq̄ declinat. Et ad saluādos hmōi mo
tus/q̄dā ꝑuos circulos epiciclū īcludētes imaginant': ad q̄rū mo-
Motus tus hęvarietates ꝯtingūt. Uenus (q̄ ⁊ φωσφοροσ. i. lucifer: dū
veneris solē ātecedit: ⁊ hesꝑus cū occidētē solem sequit') oīa zodiaci signa
fere ad motū solis ꝑcurrit. Et est vna de. 37. partib⁹ terrę.

De Celo secundo qd̄ est Mercurij. Capitulum. XXXIII. Magister.

Quod subest cęlū secūdū Mercurij est: in supficie concaua
cęli tertij cōtinet'/⁊ in orbes quinq; ⁊ epiciclū partit': habet
em̄ duos orbes inęqualis spissitudinis/quoꝝ superficies
cōuexa supremi/⁊ cōcaua infimi mūdo cōcētricę sunt: supficies ve
ro cōcaua supremi/⁊ cōuexa infimi mundo sunt ecētricę: sibijpsis
tn̄ cōcētricę. ⁊ harū centrū (qd̄ etiā centrū parui circuli nomīam⁹)
a centro ęquātis tātū/quātū centrū ęquātis a cētro mundi distat.
Et vocant' hi duo orbes augem ęquātis deferētes. Mouent' autē
sup polis zodiaci ad motū octauę sphęrę. Inter hos extremos sūt
alij duo orbes sil'r inęqualis ipissitudinis: quoꝝ supficies ꝯuexa
supioris ⁊ ꝯcaua inferioris idē cētrū cū cētro ꝓprio p̄dictoꝝ orbiū
habent. i. cētrū ꝑui circuli. Sed supficies cōcaua supioris ⁊ cōue-
xa inferioris idē cētrū habēt cū orbe quinto inter ipsos incluso: q̄
deferēs mercurij dicit'. Hi duo orbes (quos ad differētiā dictorū
nigros fieri voluimus) vocātur augē ecētrici deferētes. ⁊ mouent'
sup centro parui circuli ꝯtra successionē signoꝝ sup axe: quādoq;
axe zodiaci ęque distanti ⁊ centrū parui circuli trāseūte eadē velo
citate qua linea medij motus solis ꝟm successionē signoꝝ voluit'.
hoꝝ orbiū motu fit vt centrū ecentrici siue deferentis epiciclū cir-
cūferētiā q̄ndā ꝑui circuli describat. ⁊ hęc circūferētia ꝑ cētrū ęq̄n-
tis ibit: ⁊ cētrū ꝓpriū extremoꝝ orbiū īcludit. quo ⁊ ꝓ suo vtit'. Or
bis aūt epiciclū deferēs mouet' sup cētrū ęquātꝫ in lōgitudinē ꝟm

successionē signorum eadem velocitate cum linea medij mot⁹ solis. vt de venere dictum est. In latitudinez vero mouetur quemadmodum veneris deferens. hoc dempto: ꝙ medietas ei⁹ in qua epiciclus est semp versus austrū ab ecliptica declinat: cuius oppositū in venere reperitur. Dis. Epiciclus eius quō mouet? Magi. vt epiciclus veneris. In. 4. tñ mensib⁹ solaribus fere vnā reuolutionem in longitudinē sup centro suo perficit. Quedam alia latēt in motibus mercurij: q̄ hic relatū iri locus nō est. Planeta ꝟo mercuri⁹ oia sig̃ zodiaci fere ad motū sol' pagrat. Est āt mercurius (q̄ ꝛ Stilbō) mior t̄ra Cōtinet ei t̄ra mercurij q̄ntitatē. 21952. vicibus.

Motus ꝛ q̄ntitas mercurij.

Deferēs augem eq̄ntis sit niger ꝛ q̄ sub eo albus

De celo prīo qđ ē Lune. Ca. XXXIIII. Dis.

Estat vt cęli primi quēadmodū cęterorū configurationez
r et motū ostendas. Mag. Cęlū primū qđ lunę est (eo qp
przę lunā in ipso nulla stella sit) totū in supficie cęli secūdi
cōcaua cōtinetur. z ī orbes quattuor z epiciclū diuidit. Habet nā
qz in primis tres orbes sicut sol in figuratōe dispositos. vltra hos
habet vnū orbē mundo concentricum/ predictos tres ambientē:
qui deferens caput draconis dr. Insup z epiciclū habet pfundita
ti medij primorū triū orbiū imersum: in q corp⁹ lunę figitur z mo
Motus orbium lune uetur. vt hęc subiecta manifestat descriptio. Dis. pspicua atqz cla
ra est hęc orbiū lunę distinctio. nūc mot⁹ ipsorū pādas. Magi.
Orbes duo augē ecentrici deferētes mouētur sup cētro mundi et
axe pprio/ axem zodiaci in centro mūdi intersecante. cuius poli:

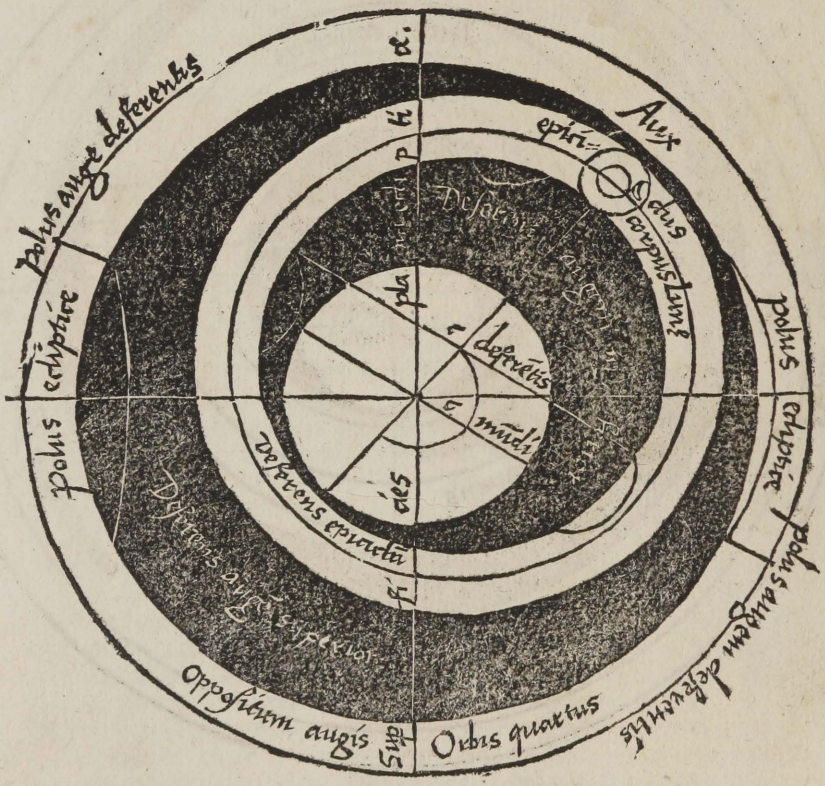

a polis zodiaci quinq; gradibus inuariabiliter declinant. Est autem is mot⁹ contra successionē signorū/vltra motū diurnū in die naturali gradibus.xj.⁊ minutis.xij.fere. Orbis vero epicicluz deferens mouet̄ scd̄m successionē signorū singulariter sup̄ cētro mūdi:ita vt tali motu centum epicicli gradibus.13.⁊.11. minutis fere quotidie moueatur. Axis aūt huius motus p̄ suū ꝓprium centrū scz deferētis transiens/axi augē deferentiū ęquedistanter mouet̄. sic centrū ⁊ poli ei⁹ circa centrū ⁊ polos augē deferentiū circūferentias describūt ꝯ̄ successionē signorū.⁊ poli ei⁹ a polis augē deferentiū distabunt ꝑm ecentricitatis q̄ntitatem. Aux vero hui⁹ orbis nō semper est sub ecliptica:sed aut versus austrum/aut aquilonem declinat:quēadmodū in alijs dictum est. Nec sup̄ficies deferentis ab ecliptica sup̄ diametro mundi semp̄ ęqualiter secat̄. Orbis vero quart⁹ hos tres ambiens mouet̄ sup̄ axe zodiaci circa cētrum mūdi ꝯ̄ successionē signorū om̄i die naturali tribus minutis fere:secū tali motu totū cęlum lunę ex dictis trib⁹ orbibus cōstitutum quos ambit/circūducens. Illo motu fit: vt poli augē deferētium circa polos eclipticę circūferētias describāt. Epiciclus vero lunę mouetur circa centrū suū corpus lunare sibi infixum in superiore p̄te cōtra successionē:in inferiori ṽo scd̄m successionē signorum deferens. Nōnulli vero sapientū vltra hoc corpus lunare circa centrū ꝓpriū moueri dixerunt:et ex eo motu maculā in luna apparentē nunc sursū/nūc deorsum apparere arbitrant̄. Dis. Lucide qd̄ volebā dissertasti.om̄ia equidē in p̄missa orbium descriptione oculis subijciūtur. Restat tamē vt q̄d p̄ caput caudāue draconis accipiendū sit edicas. Ma. Deferēs epiciclū lunę/ab ecliptica declinās ipsam eclipticā in duas intersecat partes. Duę itaq; fiunt intersectiones:quarū vna caput/altera vero cauda draconis appellatur:eo ꝙ istac intersectione quasi draconis figura eleuatis scz cauda ⁊ capite ventre depresso videat̄. vt hęc ostendit cōfiguratio. Dis. Plane.sed cum similes sūt intersectiōes vtręq;/q̄ caput poti⁹ q̄ cauda appellanda sit p̄spicuū nō est. Mag. Intersectionū ista in q̄cū centrū epicicli fuerit versus aq̄lonē ire incipit caput:opposita vero cauda appellāda ē. Mouentur autē virtute orbis exterioris in cęlo lunę vltra motum diurnū versus occidentē trib⁹ minutis fere. vt dictū est.⁊ ita totū zodiacū in.21.annis fere perambulant. Luna vero zodiacū in.28. diebus pene totū p̄currit. Et ꝯtinet luna vnā de.39.p̄tib⁹ terrę.terra ei maior ē lūa tricesies nouies ⁊ paulopl⁹. Quidā tn̄ planetas n̄ aduersū mūdū moueri:sz celeritate mūdi quāseq̄ n̄ poterūt p̄teriri īanit̄ ꝯtēdūt. Dictos orbes oēs motib⁹ suis symphonias causare dulcis-

Motus epicicli lune.

Caput ⁊ cauda draconis

Motus ⁊ q̄ntitas lune

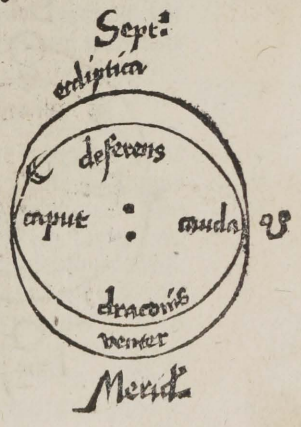

simas Ambrosius in hexame. li. ij. ca. ij. ⁊ Aristoteles in li. de cęlo ⁊ mūdo negant: qꝛ nō audim⁹. Aliorū aūt plurimi nō modo cōcē tū orbiū astruūt: sꝫ ⁊ ex ꝓportiōibꝫ ipsoꝝ oēm musicę vim venant. Uñ inter firmamētū ⁊ saturnū tria semitonia: inter saturnū ⁊ iouem semitoniū: inter iouē ⁊ martē semitoniū: inter martem ⁊ solē tonū: inter solem ⁊ venerē tria semitonia: īter venerē ⁊ mercuriuꝫ semitoniū: inter mercuriū ⁊ lunā semitoniū: ⁊ a luna ad orbem terrę tonū cōstituūt. sic a terra ad firmamētū septē tonos colligunt: q̄ est vniuersitatis numerus. Sic ⁊ hominē q̄ est microcosm⁹/q̄ttuor elemēta cū trib⁹ animę viribus ꝑficiūt. Et ꝓ confirmatione suę positionis q̄ꝫtū ad cōcentū/dñm in testē adducūt d. centē ad Job: Concētū cęli dormire quis faciet? Qd̄ aūt a nobis nō auditur/eo eē aiunt: qꝛ extra aerē nostrū fiat. Sed fortasse son⁹ ꝑter aerē ñ fit: aerem aūt elemētarē/aut aliū īter orbes cęlestes esse physica ratio nō admittit: nisi de eo dicat̄ sicut de aq̄s sup̄cęlestib⁹. vt sup̄ visū ē.

Opinio de cōcentu mundi.

Ambrosius. Aristotel.

De macula lune ⁊ eius illuminatione. Capitulum XXXV. Dis.

Lunari corpi inesse maculā paulo ante cōmemorabas: hāc vnde cōtraxerit: aut quare nūc lumine augeat̄/nunc deficiat edicito. Mag. Quod in supiorib⁹ de stellarū natura disseruim⁹: nō modo de stellis fixis/verūetiā de oīmibus planetis (sole dempto: qui ꝑ se est lucid⁹) intelligendū est. Corpus itaq̄ lunare cū inęqualis sit densitatis ⁊ raritatis/solares radij in ipo inęqualiter incorporāt̄. Ea propter partes densiores/lucidiores: rariores vero obscuriores fieri necesse est. Dis. Obscuriores itaq̄ partes ꝑ maculā lunę intelligis? Mag. Scite. Quod autez de augmēto ⁊ defectu luminis lunę q̄rebas: ex accessu ⁊ recessu a sole accidit. Uñ cū eodē gradu soli cōiuncta fuerit/medietas eius supior versus solē respiciēs illumiatur: nobis vero minime apparet. cū aūt a sole recedere icipit: sꝑ magis ac magis ī ꝑtib⁹ a nobis visibilib⁹ illumiat̄: donec ad gradū solis oppositū ꝑueniat: tūc eī plena lumie ⁊ tota a nobis illumiata videt̄ (nisi eclipset̄) a q̄ rursus recedēs ī lumie quo ad aspectū nostrū minuit̄: donec eidem rursus cōiungat̄. scd̄m hoc diuersa sortitur noīa. Dicitur eīm Conoides: id est cornicularis. Dicotomos: id est dimidia. Amphikyrtos. i. gibberosa. Uerūtñ cū corp⁹ sol' ml'to mai⁹ sit corpe lunę/sol lunā pl⁹ q̄ꝫ ꝓ medietate illumiat. vt patꝫ ex. 22. primę perspectiuę. Luminosū aūt

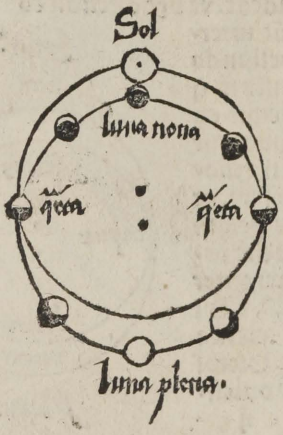

equale vmbroso ꝑcise medietatem vmbrosi illuminat: sicut luminosum minus vmbrosi partem minorē irradiat. Rursus fit vt luna quāto soli ꝓpinquior: tanto magis illuminat. Umbra q̄ causat luminoso maiore opacū minus illustrante dicit Conoides. q̄ aūt ab opaco maiore luminoso/minore ipsus irradiente or Calathoides. Equale aūt luminosū super equum opacus cum inciderit fit vmbra chilyndroides. Dis. Huius etiā si in prompto est causas addas: quare luna a solis cōiunctione recedens quandoq; citius/ nonnūq; vero tardius nobis appareat. Ma. Hui⁹ astrorū periti triplicē volunt esse causam. Primā dicūt esse obliquitatem zodiaci t horizontis. Nā si sit cōiunctio sub ecliptica in medietate/q̄ est a fine sagittarij ad finē geminorū: tunc cum sol occidendo i horizonte fuerit: plures grad⁹ erunt in circulo reuolutionis lunę a luna ad horizontē q̄ de zodiaco a luna ad solem. Ideo in climatib⁹ septētrionalib⁹ citi⁹ videri poterit q̄ si in alia medietate esset. Secunda causa est latitudo lunę ab ecliptica. si em̄ post cōiunctionē in latitudinē septētrionalem mouebit: iterū citius a nobis videri poterit q̄ si in latitudinē meridionalem moueret. Tertia est velocitas motus lunę: cū scz in supiore epicicli parte fuerit. Cum igit omnes dictę causę concurrerint/luna vetus t noua in eodem die apparebit. Si vero duę tm̄ inueniatur: in secūda die post coniunctionē videbitur. Si vna tm̄ in tertia die apparebit. t si omniū oppositum eueniat: in quarta die videbitur. Dis. Obsecro ne graueris lunę eclipsationem/cuius pauloante memineras paucis dilucidare.

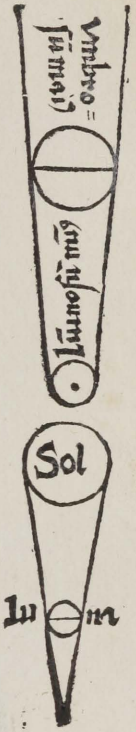

De Eclipsib⁹ luminarib⁹. Ca. XXXVI. Ma.

Eclipsis (vti in ꝓposito sermo de ea est) priuationē luminis astri significat. quę in diuersis diuerse contingit. Uñ eclipsis in stellis fixis (vt supra dixim⁹) ꝓpter ꝑsentiam maioꝛ luminis scilicet solaris accidit. Nonnunq; vero ꝓpter diametralez corporis solaris aut lunaris interpositionē inter visum nostrum et astrum fixum/ siue etim erraticū euenit: ꝑ hoc q̄ terra nobis semper cęli medietatē occultat. In luna vero (de q̄ ad ꝑsens) eclipsis ꝓpter diametralem terrę interpositionem inter solem t lunam contingit. tunc em̄ vmbra terrę pyramidalis/ lunę sphęram transiens/ vsq; ad cęlum mercurij (vt aiunt) pertingit: t corpus lunare in se totum/aut particulare claudens lumine solis priuat t obfuscat. Accidit aūt hoc cum luna in opposito solis est. t nec tunc semper: quoniam sole semp sub ecliptica ambulante luna nonnūq; versus aquilonē aut austrum declinat: t deferens lunę deferentem solis in duabus partibus oppositis (vt supra visum est) intersecat. ob id nisi ambo hęc luminaria in his intersectionibus aut ꝓpe fuerint/terra nō diametraliter interponitur: t sic vmbra ei⁹ corpus lunare nō includit; nec lumē solis versus ipsus proijci prohi-

Eclipsis stellarum fixarū

Eclipsis lune.

bet. Dis. Quid cause est: cum omni nocte terra diametraliter inter solem ⁊ quasdā ex stellis fixis interponat: ob id tñ huiuscemodi stellę minime eclipsant? Ma. Causa ex dictis patet: qz vmbra terrę ad stellas fixas nō pertingit: ⁊ vt multis placet/ sphęram mercurij nō transit: illud aūt, pter solis magnitudinē orbiū spissitudinē eorūdēq; longā a terra distantiā ⁊ terrę paruitatē cōtingit.

Dis. Hanc orbiū a semuicē ⁊ a terra distātiā silētio haud transeas. Ma. Distātia a cētro ērę vsq; ad cōuexū eiusdē superficiē iuxta mentē alphragani/ē miliariorū. 3250. q̄ est semidiameter terrę. tota vero diameter ē. 500. et circūferētia. 20428. ℣. At vero a cētro terrę ad cōcauū orbis lunę sūt miliaria. 109035. ½. Ad conuexū lunę ⁊ cōcauū mercurij sūt. 208541 ⅘ eorūdē est semidiameter orbis lunę. diameter eiusdē est. 41>082. Et circūferētia eiusdē ē. 131082 9. ⅘. spissitudo vero orbis lunę ē. 99504. Sed a cētro terrę ad cōuexum mercurij ⁊ concauū veneris sūt. 542>50. ⅘. earūdē ē semidiameter orbis mercurij. ⁊ diameter ē. 1085501. ⅗. circūferētia. 34115>5. ½. ⁊ modicū vltra. Spissitudo vero orbis mercurij ē. 334209. At vero a cētro terrę ad cōuexū veneris ⁊ concauū solis. 364000. earūdē ē semidiameter veneris. diameter aūt .>28000. circūferētia aūt. 22880000. ⁊ crassitudo orbis veneris est. 309>250. A cētro aūt terrę ad conuexū solis ⁊ cōcauū martis. 3965000. earūdē semidiameter orbis solaris. diameter ē. >930000. ⁊ circūit⁹. 2922285> ⅗. ⁊ orbis spissitudo. 325000. Sed a cētro terrę ad cōuexū martis ⁊ cōcauū iouis. 7884>000. earūdē est semidiameter martial' orbis. diameter. 5>694000. ⁊ circūferētia eiusdē. 18132 4000. et spissitudo orbis. 24882000. A cētro aūt terrę ad iouis conuexū et saturni cōcauū sūt. 46816250. earundē semidiameter orb iouis. diameter ē. 93632500. ⁊ circūferētia orbis. 2942>35>2. crassitudo aūt vel spissitudo orb. 1>969250. Sed a cētro terrę ad cōuexum saturni ⁊ concauū octauę sphęrę sūt miliaria. 6535>500. tāta ē semidiameter orbis saturni. diameter ē. 130>15000. Et circūferētia orb. 410818 5>2. ⁊ spissitudo orb saturni. 18541250. Sed a centro terrę ad conuexū firmamēti ⁊ concauū nonę sphęrę sūt. 130>15000. et hic est semidiamit⁹ octauę sphęrę. diameter ē. 261430000. circūferētia ē. 82163>143. ⁊ spissitudo eiusdē est. 6535>5000. Eo vero tpe q̄ hęc supputata fuere/ nōdū in noticiā venerat decimū cęlū: qō neotherici iuenerūt. Cōtinet aūt miliare iuxta intētionē alphragani passus. 1542. min⁹ fere vna vicesima quarta vni⁹ passus: quoz mille integrant miliare romanuz. Ex istis quod de q̄titate stellarum in superioribꝫ dictū est credibili⁹ redditur. Cōtinet em̄ sol terram cēties sexagiessexies ⁊ tres eius octauas. Terra aūt cōtinet lunam trigesies nonies ⁊ insuper fere quartā eius. Sol autē maior est luna sexies milies/ sexcenties quadragies quater: ⁊ insup eius continet medietatem, vti videre est in quinto Almagesti Ptholemei.

Distantia aūt planetaꝝ a terra nō semꝑ est eadem: ꝓpter ecentricitatē deferētis ⁊ epiciclorū q̄ꝫtitates. Propior est igit̄ planeta terrę in inferiori parte epicicli circa oppositū augis: ⁊ remotior in superiore parte epicicli ⁊ augem deferētis. Sed hęc ad p̄sens sufficiāt. Nec ego iā dicta verificaui: sꝫ ab alijs posita recitaui/ cęteris de eadem re opionibꝫ p̄termissis. Dis. Hęc simul ⁊ iocūda sunt ⁊ miranda: ex quibꝫ creatoris mira ⁊ inexhausta relucet ⁊ sapientia et potentia. Sed ne his diutius immorati negligamus/ alia ad reliqua tuum vertas sermonem: et eclipsis solaris possibilitatem ostendas. Magister. Solaris eclipsis causatur propter diametralem Lunę inter Solem/ et visum nostrum interpositionem.

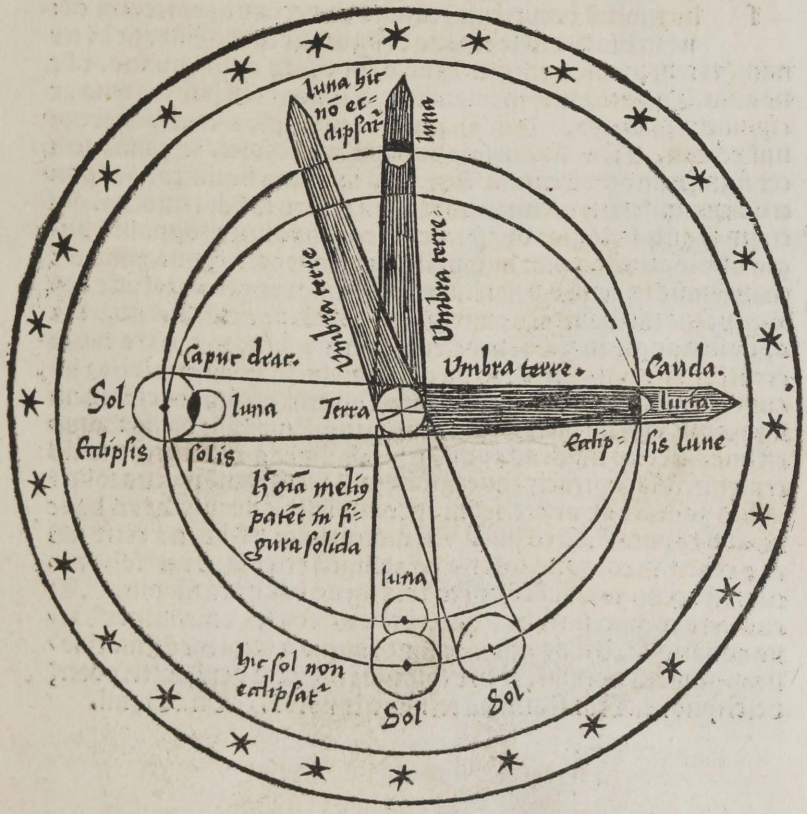

Quod non nisi in nouilunio potest cōtingere: nec tamē in omni. Sed cum in vel circa caudam/ aut caput fuerint coniuncta: ⁊ cum pręci-

se in cauda vel capite cōiūgunt̄/pōt cōtingere eclipsis solis vl'is: sed nō ī om̄i terra: ptopt̄ aspect⁹ diuersitatē. Uñ Augustin⁹ lib. iij. ca. v. de ciuitate dei. de eclipsi solis facta dū dñs crucifixus ē ait: Quam solis obscuritatē nō ex canonico siderū cursu accidisse/ satis ostēdit: ꝙ tūc erat pascha iudeorū. nā plena luna paschę solennitas agit̄. regularis autē solis defectio/ nō nisi in lunę fine cōtingit. Aliud vero qđ eādē eclipsim ꝯtra naturā accidisse arguit: est/ quia fuit vniuersalis in tota terra. Augustin⁹

De significatione termīoꝝ tabulaꝝ Astronomicarum. Capitulum. XXXVII. Mag.

Speculationib⁹ Astronomię quorundā terminorū in tabulis motuū occurrentiū ratiōes annectere opeprecium est: ne in his demū te erroris caligo inuoluat. Sūt aūt hi termini (vt rem breuius edicam) aux. oppositum agis. ęquatio. ⁊ sic de alijs. Hi autē aliter in sole: aliter in luna: ⁊ aliter in reliquis accipiuntur planetis. Dis. In primis igitur ipsos vt in sole accipiunt̄ edicas. Ma. Aux in sole duplicit̄ accipi solet. In prima scilicet significatiōe: ⁊ secunda. Aux solis in prima significatiōe ē punctus circumferētię ecentrici: maxime a centro mūdi remotus. qui etiam lōgitudo lōgior đr. Punct⁹ vero oppositus/ oppositū augis siue lōgitudo ꝓpior nominat̄. Linea aūt per hęc duo puncta ⁊ centrū mūdi ⁊ centrū deferētis extensa: linea augis vocat̄. Ex his lōgitudinē mediam facile intelliges. Est em̄ punct⁹ inter augem ⁊ oppositū augis in deferēte determinatus ꝑ lineam a cētro mūdi exeūtē: q̄ cū augis linea rectos angulos facit. Sed aux solis ī secunda significatiōe est arcus zodiaci ab ariete scđm successionem signorum vsq; ad lineā augis cōputatus. Linea aūt medij motus est linea a cētro mūdi ad zodiacū extēsa: lineę a cētro ecentrici ad centrum solare ꝑtractę ęque distantis. Medi⁹ autē motus solis ē arcus zodiaci ab ariete scđm successionez signorū vsq; ad hanc lineam cōputat⁹. Sed linea veri motus solis/ est linea a cētro mūdi ꝑ centrum corporis solaris ad zodiacū extensa. ⁊ ver⁹ solis motus/ est arcus zodiaci ab ariete ⁊c̄. vsq; ad hāc lineā supputat⁹. Arcus vero zodiaci inter has duas lineas/ veri scz ⁊ medij mot⁹/ solis ęquatio đr. Arcus aūt inter lineā augis ⁊ lineā medij mot⁹ solis argumētū nomīat̄. et hec singula ī subiecta ocul' videri poterꝫ descriptione. Transeam⁹ ad termīos lunares. Dis. Transi.

Aux solis
Oppositum augis
Linea augis

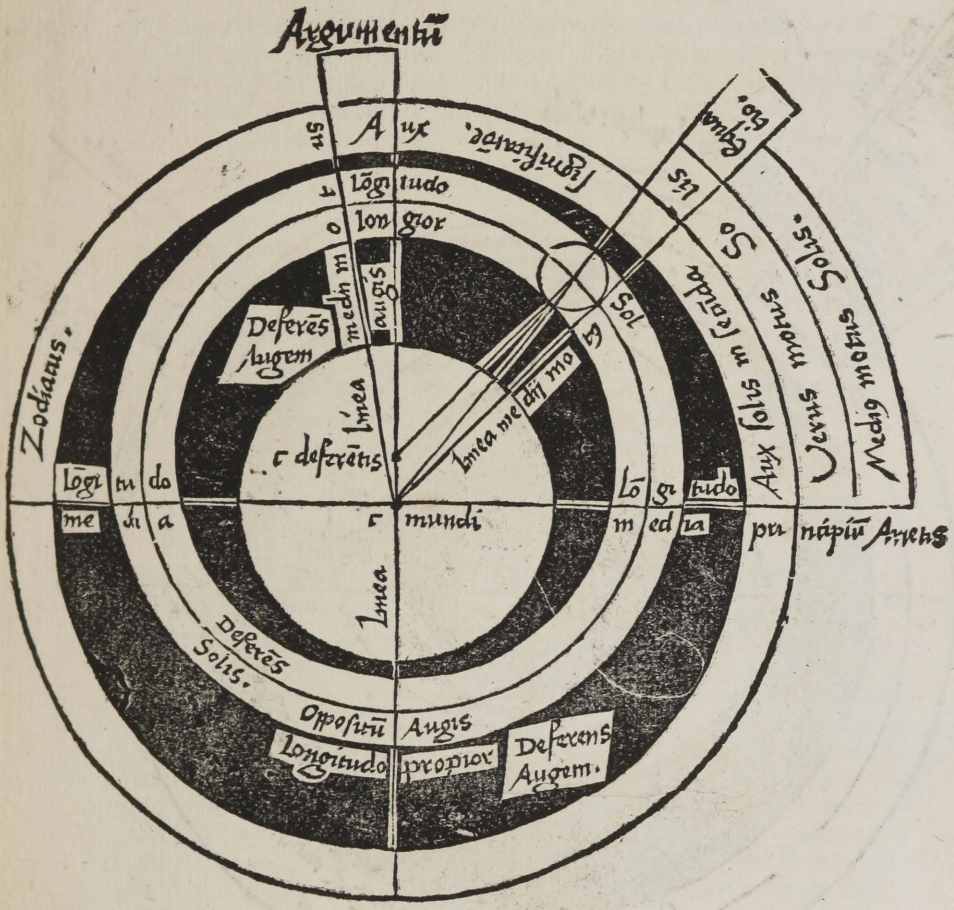

De terminis tabularibus lune. Capitulum. XXXVIII. Magi.

a Ux ī luna tā ī prīa q̄ secūda significatiōe: sil'r linea augis ⁊ lōgitudies medię accipiūt quēadmodū ī sole. Epicicl⁹ tn̄ lunę spāles hz auges. Dis. Quę sūt istę: Ma. Aux media epicicli ē pūct⁹ circūferētię epicicli quē ostēdit linea pūcto diametral'r opposito cētro ecētrici ī circl'o puo ꝑ cētrū epicicli ducta: sz aux epicicli vera ē pūct⁹ eiusdē circūferētię: quē linea a cētro mūdi ꝑ cētrū epicicli ducta indicat. Linea aūt medij mot⁹ lunę ē linea a cētro mūdi ꝑ cētrū epicicli ad zodiacū ꝓtracta. Sz linea veri mo

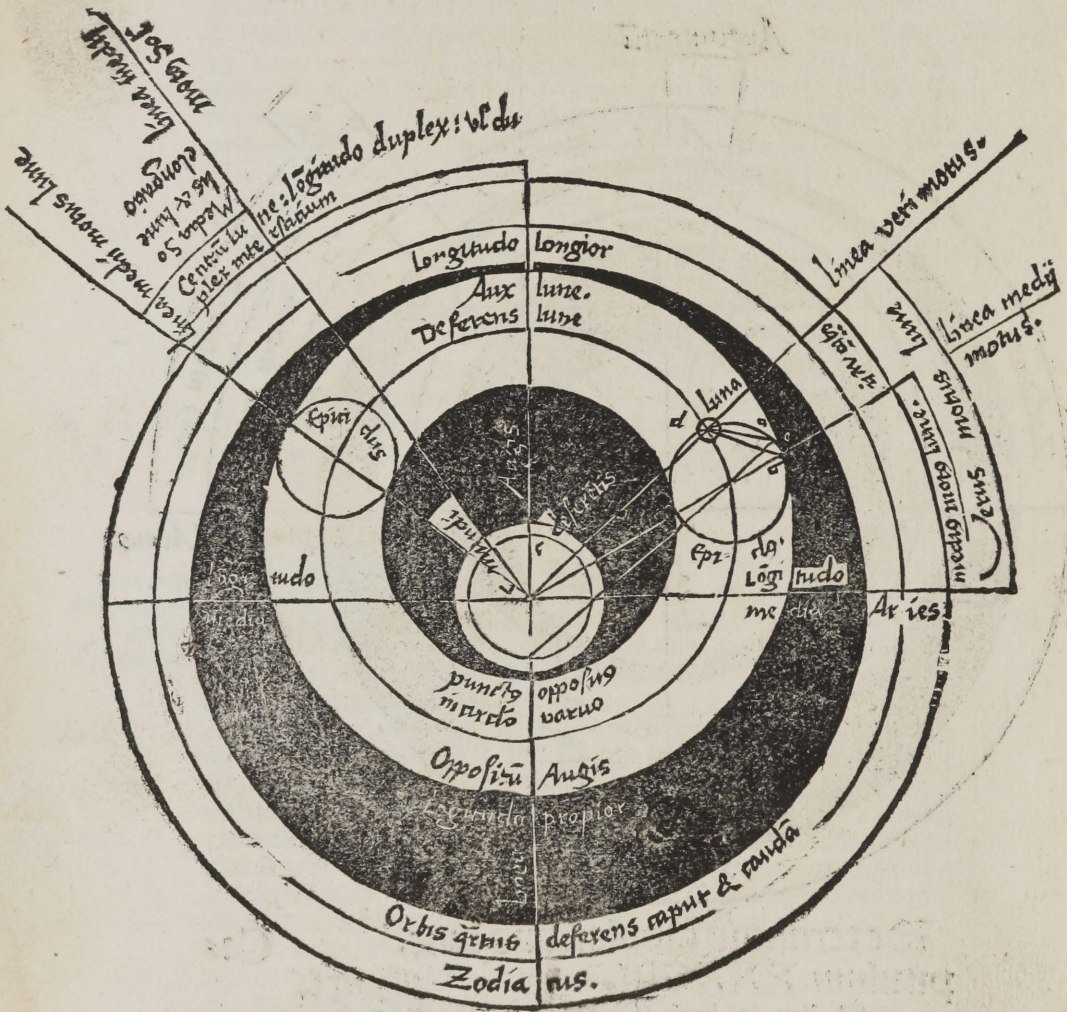

Aux media epicicli est punctus.a.
Aux vera epicicli est pūct⁹.b.
Argumētū mediū lunę/ē arcus.a.d.in epiciclo.
Successio signorū/est ab ariete versus augē lunę iterum rediens in arietem.
Argumētū verū lunę/est arcus.b.d.in epiciclo.
Aequatio centri/est arcus.e.inter.a.et.b.

tus lunę/est q̄ a cētro mūdi p cētrū corpis lunę ad zodiacū extēdit̄ Medi⁹ ⁊ ver⁹ mot⁹ ei⁹ sumunt̄ sicut in sole. Arcus aūt inter lineas medij ⁊ veri mot⁹ interiacēs equatio argumēti lunę ē. Argumētū vero lunę duplex ē: mediū scz ⁊ verū. Argumētū lunę mediū est arcus epicicli ab auge epicicli media fm motū cētri corpis lunaris vsq; ad idē centrū lunare. Sed argumētū lune verū ab auge epicicli vera vsq; ad cētrū lunaris corpis calculat̄. Centrū aūt lunę est distātia lineę medij motus lunę ab auge ecentrici fm successionez computata. Et hec distantia longitudo duplex: siue interstitiū qn̄ q; appellat̄. Arcus aūt epicicli inter argumētū mediū ⁊ verū interiacēs equatio cētri ꝺr. Distantia vero lineę medij mot⁹ lunę a linea medij mot⁹ solis fm successionē signoꝝ/media vocat̄ eoꝝ elongatio. Predicta oia hec ꝑtracta ostēdit ꝓfiguratio. Medius aūt motus capitis draconis/est arcus zodiaci ab initio arietis cōtra successionē signoꝝ ad lineā egredientē de centro mūdi per caput. Arcus aūt ab ariete ad hanc lineā fm successionē/est motus verus. Similiter dicēdū est de cauda. Videam⁹ reliqua. Dis. Dum in motu est calamus/auscultare magis q; inquirere cet.

De Terminis tabularibus in reliquis planetis. Ca. XXXIX. Magister.

Aux cētrici/oppositum augis/linea augis/⁊ lōgitudines a medię in reliquis planetis eodē modo sumunt̄. Epiciclus vero augem habet specialē. Dis. Quę est ista? Magi. Aux epicili media/est punctus epicicli p lineā a centro equātis per centrum epicicli ducta designatus. Sed aux epicicli vera/est punctus epicicli qui per lineā a cētro mūdi p centrū epicicli ductā ostēdit̄. Linea autē medij motus epicicli: est linea que a centro mundi ad zodiacū protrahit̄: lineę a centro equātis per centrū epicicli ductę equę distāt. Sed linea veri mot⁹ epicicli: est linea que a centro mūdi per centrū epicicli ad zodiacū ducit̄. Linea aūt veri loci siue veri mot⁹ planetę: est q̄ a centro mūdi p centruz corpis planetę ducit̄. Medius itaq; ⁊ verus motus in his ab ariete vsq; ad dictas lineas eodē modo cōputant̄ sicut in sole. Sed centrū mediū planetę est arcus zodiaci a linea augis ad lineā medij mot⁹ cōputat⁹. Centrū aūt verū a linea augis ad lineā veri motus attēdit̄. Arcus vero inter lineā medij ⁊ veri motus epicicli interiacēs: equatio cētri dicit̄. Sic similiter equatio in epiciclo est arc⁹ epicicli augē mediā ⁊ verā eius dē interiacens. Argumētū aūt planetę mediū: est arcus epicicli ab auge eius media fm motum eius ad centrum corpois planetę numerat⁹. Sz argumētū verū/ab auge vera ad planetā cōputat̄. Arc⁹ vo inter lineas veri loci planetę: ⁊ veri loci epicicli interiacēs/equatio argumēti ꝺr. Excessus q̄ linea a cētro mūdi in augem longior est/lineę a centro mundi in oppositum augis

Aux epicicli duplex

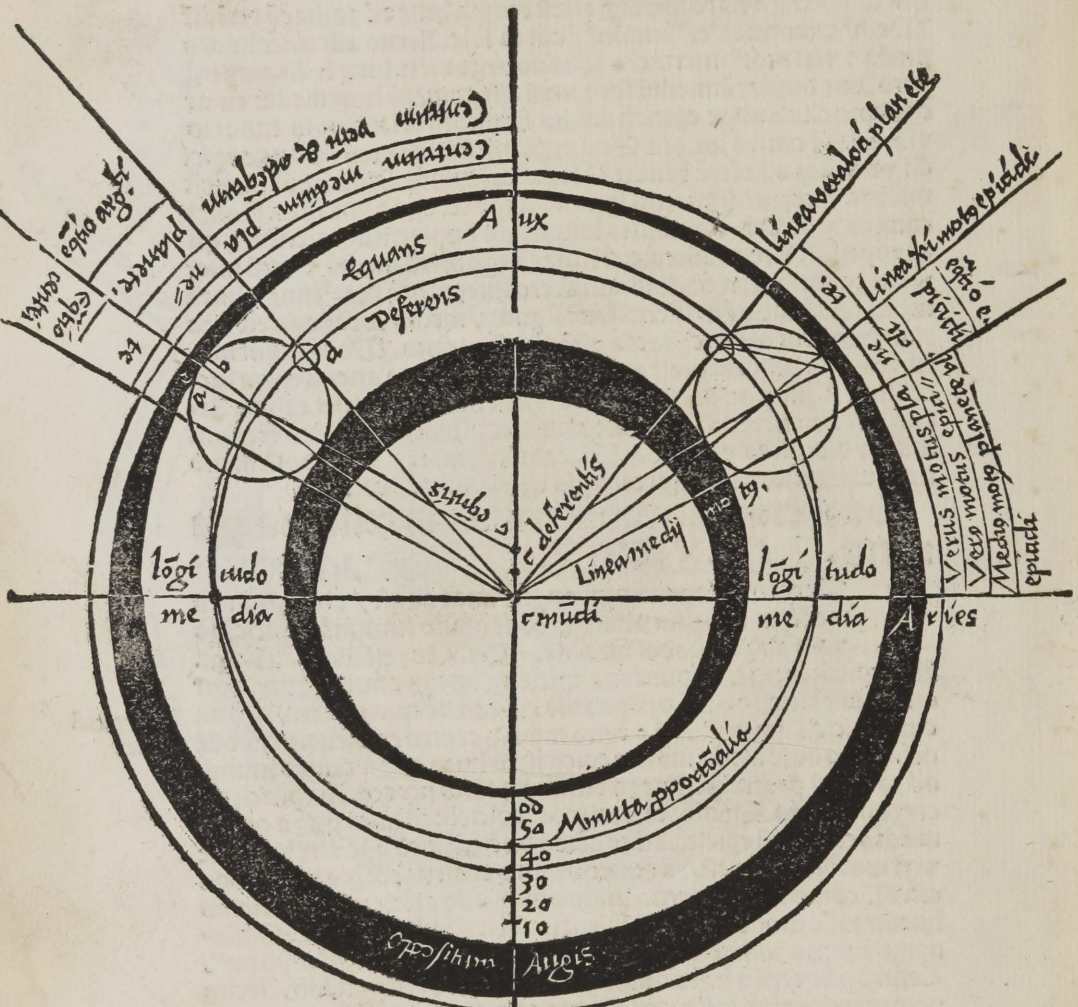
Aux media epicicli/est punctus a.
Aux vera/est punctus b.
Equatio epicicli/est arcus c
Argumentum medium/est arcus a d
Argumentum verum/est arcus b d

diuisus in.60.ptes minuta ꝓportionalia dat ꝓpiora.sic excessus dicte lineę a cētro mūdi in augē sup lineā a centro mūdi in lōgitudinem mediā/dat minuta ꝓportionalia lōgiora. Hoꝝ exēpla oīm ī ꝑeffigiata h̄ descriptiōe apparēt. Dis. Sane ꝯspicio. Sz vnde moti fuere sapiētes tātā orbiū ponere diuersitatem? Magi. Ex eo. nā viderūt planetas diuersis rotari motib. Cū aūt vnius corpis simplicis sit tm̄ vnus mot⁹/illā diuersitatē nō nisi ꝑ diuersos orbes possibilē esse argumētati sunt. Et rursus: qꝛ signa sunt eiusdē lōgitudinis: ⁊ planeta vno tpe nō mouet̄ veloci⁹ q̄z alio (qꝛ motus cęli ⁊ oīm ꝑtiū ei⁹ regularis est) citi⁹ tn̄ ꝑtransit qn̄qꝫ vnū signū q̄z aliud. hoc āt saluari nō potuit sine orbiū ecētricitate. Cū em̄ planeta in auge vel circa augē fuerit: sub vno signo necessario longiorem arcū q̄z in opposito augis ꝑtrāsibit. Un̄ ⁊ sol nō ęquis tpibus equales zodiaci q̄rtas ꝑagrat. qd̄ ptz: dies q̄b ꝑcurrit q̄rtas/vernalē/ęstiualē/autūnalē ⁊ hyemalē numerando. minus q̄ppe tpis absumit dū est in signis australib ⁊ circa oppositū augꝫ q̄z ī alijs: ꝓpter deferētis ecētricitatē. Et amplius. vident̄ nōnūq̄z planetę stare: aliqn̄ versus orientē/⁊ qn̄qꝫ versus occidentē moueri. Qd̄ sine epiciclo haud facile saluat̄. Ob has igit̄ causas ecētricos ⁊ epiciclos/⁊ ex cōsequēti orbes ad horū mot⁹ necessario posuere. Sūt tamen qui hęc omnia alia nituntur saluare via.

Ratio diuersitatis orbiū.

De partibus regionis elementaris: ⁊ primo de igne. Ca. XL. Disci.

Iam credo te omnes Astronomię theorias mihi inprimis necessarias cōplesse. Mag. Ita est. sufficiūt em̄ hę ꝑ introductione incipiētis. Cū vero has plene intellexeris/altiores latioresqꝫ ī libris Ptholemei/Almagesti/theroricis Joannis Purbachij/Thebit Albategni/Geberi: alijsue de his scribētib īuenies. Nūc ordo exigit vt de cęlestib ad ꝑtes mūdi elemētaris descēdam⁹: in quo regio ignis supior occurrit. Ignis nanqꝫ in modū orbis cęlestis sub cōcauo orb̄ lunę ꝯtinet̄: ⁊ ad motū ei⁹ circumducit̄ ⁊ rapit̄. Ex qua cā etiā caliditas eius augmentatur. Est aūt talis ignis substātia pura ex materia ⁊ forma sua ꝓpria substātiali composita: calida ⁊ sicca: clara ac subtilis: vt nec visum nr̄m versus astra respicientem prohibeat.

Ignis

De Aere ⁊ ei⁹ interstitijs. Ca. XLI. Ma.

Sicut aūt ignis in modum orbis sub cęlo lunę continetur: ita aer sub cōcauo orbis ignis locat̄: qui de sui natura substantia pura est ⁊ clara: calida ⁊ humida. calida quidē/vt cum igne sub quo locatur cōcordet; hūida vero/vt siccitati ignis resistat. hę tamen qualitates in omnib aeris partib nō sunt ęquales. Dis. Et vnde hęc prouenit diuersitas? Mag. Ex accidē-

Aer

ti. Diuidit̃ em̃ aer (q̃tum ad pręsentẽ attinet speculationẽ) in tria
Interstitium aeris supremum. interstitia. Quoꝝ supremũ ab igne circũrotat̃: ⁊ plus solito cale-
fit ⁊ incẽdit̃. ⁊ in illo impressiones ignitę (de quibus in naturalib⁹)
generant̃. Mediũ plus frigidũ est: qm̃ a sphęra ignis remotũ: nec
Medium radioꝝ solis reflexoꝝ recęptiuũ: turbidũ/atq; spirituũ ĩmũdoꝝ ha
bitaculũ. vt habet Augustinus libro octauo de ciuitate dei. c. 22. Augustinus
et libro de agone christiano. ⁊ in solutione tertię. q. ad deogratias
pręsbyteruz. in quo propter sui frigiditatem impressiones aquosę
Infimum (vt grando nix ⁊c̃.) generantur. Sed interstitium infimum humi
dum est ⁊ calidum: ⁊ caliditas eius per accidens augmentatur ex
reflectione scilicet radiorum in terrę superficie. In illo generãtur
ros et pruina: et quędaz impressiones ignitę. Hęc autem pro nũc
sufficiant de aeris dispositione. In aquam descendamus.

De Dispositiõe aque. Ca. XLII. Mag.

Aqua Aqua in primordiali rerũ creatione ad modũ nebulę tenu-
a nuissimę totã terrę circũdedit superficiem ⁊ vsq; ad supiora
ꝓgrediebat̃. Sz iussu creatoris firmamẽtum aquas ab Genesis. j. a
aquis diuisit: ⁊ quę sub firmamẽto relictę sunt in locũ vnũ: scz ter
rę concauitates cõgregantur: vt terrę animãtia in eiusdẽ supficie
possent habitare. Ex tota itaq; terrę ⁊ aquę substantia vnũ corpus
Centrũ duplex sphere terre ⁊ aq̃. sphericum est cõstitutum. Cuius philosophi duplex centrum: gra
uitatis scz/ ⁊ magnitudinis assignabãt. Magnitudinis quidem
centrum/axem totius sphęrę ex aqua ⁊ terra diuidit. ⁊ est medium
mũdi. Centrum vero grauitatis extra illud consistit/ videlicet in
diametro terrę. qui necessario maior est q̃z semidiameter sphęrę ex
aqua ⁊ terra compositę. quia si non: terra ꝑm nihil sui esset in me-
dio mundi. quo in naturali sciẽtia ⁊ astronomia absurdi⁹ dici vix
Centrorum diuersitas poterit. Necessitas autem ponendi cen-
trorum diuersitatẽ ex eo sumitur: q̃ ter-
ra aquis discooperta leuior ẽ q̃z pars ter
rę aquis circũdata. Et terra discooper-
ta madefacta mox rursus exiccat̃ ⁊ leui-
or fit: ideo centruz grauitatis ipsius nõ
idem esse potest cum centro magnitudi-
nis eiusdẽ. Sed in diametro terrę magꝫ
versus circũferentiam ⁊ partẽ hãc tẽdit
quę aquis tegit̃. Aquę etiam magis ad
hanc ꝑtẽ tanq̃z centro mũdi magis ꝓxi-
mã ꝯgregant̃. Ex illo cõcludit̃/ terrã esse in cõtinuo motu locali: q̃
partes remotiores centro grauitatis ei⁹ se alijs ęquari nitunt̃. To
tius tñ est vna supficies conuex neç aqua terrę supficiẽ supgredit̃:
sed in ꝯcauitate eã ꝑ mediũ quasi diluit ⁊ circũdat. sacra attestãte
Ps. ciij. a scriptura: Abyssus sicut vestimẽtũ amict⁹ ei⁹. ⁊ rursus: Terminũ

eis posuisti quē nō trāsgredient̄: neq; ꝯuertent̄ opire terrā. Hęc ex naturali sui dispōne hūida ⁊ frigida/lipida ⁊ clara: sz ex vaporibꝫ varijsq; terrestreitatibꝫ (sic̄ ⁊ aer) reddit̄ turbida. In ea sūt diuersa aiantiū gn̄a: his q̄ i terra repiūt̄ mirabiliora ⁊ maiora. vituli. s. canes: ꝓpētes: pisces ⁊ silia. Diuidit̄ aūt tota (nob̄ saltē cognita) in maria plima. s. i abyssū siue mare indicū. mare mediterraneū. mare arabicū ⁊ mare hyrcanū. insup ⁊ pōtū ⁊c̄. q̄ oia cū vni⁹ eiusdēq; sint ꝑtes elemēti: a diuerꝭ t̄ris/i q̄rū cōstitutę sūt t̄mis/alia ⁊ alia sortiūt̄ noia: q̄ i cosmographia lati⁹ ꝯspici possunt. ei⁹ tn̄ dispōnē i fra i descp̄tiōe terrę nō oino silētio trāsibim⁹. Dis. Rotūditatē aq̄ q̄so māifesti⁹ oñdas. vidꝛ ei hęc ⁊ sensui ⁊ rōni mltū ex̄nea. Ma. Quibusdā d̄ ei⁹ rotūditate dubitātibꝫ tale a doctꝫ obijcit̄ argumētū. Si in litore marꝫ signū aliqd̄ ponit̄: nauisq; i aq̄ ab eodē itātū elōgat̄ donec ocul⁹ circa malū nauis signū in litore videre nō possit: adhuc ocul⁹ i sūmtiate eiusdē mali ex̄ns videbit: cui⁹ tn̄ oppositū de nccte ꝯtingeret si tumor aq̄ nō resisteret. Nā linea a sūmitate mali ad signū i litore positū ꝓtracta lōgior ē q̄ꝫ linea a pede mali ad idē signū ducta: ⁊ ita res (cęteris paribꝫ) ꝑ eā min⁹ visibilis est.

Aque ñatura.

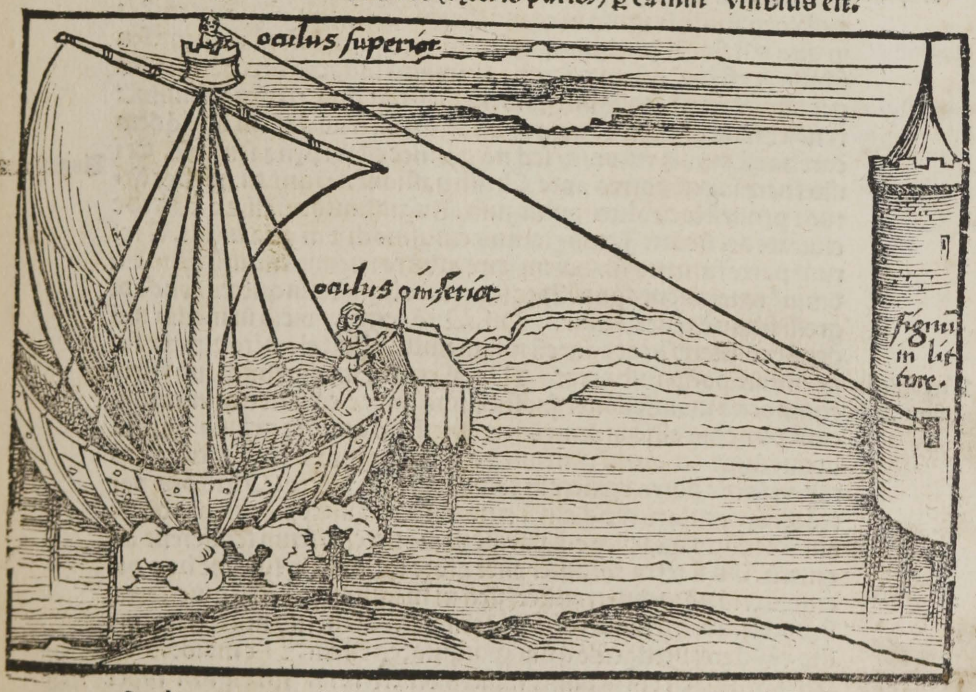

Facilius tamē rotūditas aquę a figura suarū partiū sumit̄. Aqua nāq; corpus eiusdē naturę in se tota ⁊ suis ꝑtibꝫ repit̄. Partes ꝟo

vtpote guttulę oēs ad sphęricitatē tendunt: ⁊ sic totū eiusdē figurę esse manifeste cōcludunt. Terram perlustrabimus.

De figuratione ⁊ natura terre: Capitulum. XLIII. Magi.

Terra

Terra vnā cū aqua (vt dictū est) cōstituens sphęrā in supficie cōcaua aeris cōtinetur: ⁊ tanq̄ centrū in medio mūdi cōsistit. frigida est ⁊ sicca de sui primordiali natura. Ea tñ q̄ nobis apparet humiditatibus exterioribꝰ permixta ⁊ impura ē. Hęc magnā cū animali habet cōuenientiā. Habet enim in se lapides ⁊ saxa magna ⁊ parua: quēadmodū animal ossa. Pro visceribus ⁊ intestinis/ hz ꝯcauitates ⁊ cauernas mltas: in q̄bꝫ ex vaporibꝫ ibidē inclusis diuersa generant metalla/ mineralia ⁊ flumia: q̄ sūt vt sanguis in aīali. ⁊ q̄dē necessaria: ne sua siccitate redigat ī puluerē. vbiq̄ igit aq̄s est ꝯspersa. In eiꝰ supficie arbores ⁊ gramina nascunt: sicut ī aīalibꝫ vngues/ crines cęteręq̄ supfluitates expellunt. Est ⁊ in terra (vt aiunt) infernus quadruplex. In quoꝝ p̄mo ē carētia diuinę visionis ⁊ pęna sensibil'. ⁊ hic ē locꝰ dānatoꝝ: ⁊ est corpalis: sil'r ignis in eo indeficiēs. Sup hūc alius infernꝰ ē: in quo etsi sit carētia diuinę visionis ⁊ gratię: nō tñ est ibi pęna sensibilis. ⁊ est locꝰ pueroꝝ sine baptismatis lauacro decedētiū. Super hūc itē tertiꝰ ē: quē purgatoriū dicūt. in quo est pęna sensibil': sz nō carētia grę dei. Sup quē quartus infernus est. in quo q̄dem carētia est diuinę visionis/ sed nō grę: nec est ibi pęna sensibil'. Et ī isto fuere sancti patres ante Christi passionē. Sunt tñ qui hęc q̄tuor pęnarū loca aliter distinguūt. Augustinus aūt li. 20. c. 16. de ciuitate dei sic ait: Ignis ęternus cuiusmodi ⁊ in qua mūdi. vl' rerum parte futurus sit/ hoīem scire arbitror neminem: nisi forte cui diuinꝰ reuelauerit spūs. Hęc itaq̄ theologię relinquētes/ vnde digressi sumus reuertamur. Dis. Quō terra vt dicis in medio mūdi pōt cōsistere/ nec cadit: cū ipsam nullū aliud elemētoꝝ ꝓpter sui grauitatē possit sustinere? Ma. Terrā in medio mūdi subsistere ęquinoctia manifestant. Possibilitas aūt ex eo patet: q̄ in medio eius punctus est: qui centrū terrę dicit: ad quē oīa grauia naturaliter tēdunt ⁊ mouent. sursum ꝟo cōtra naturā ⁊ violenter deferūtur. vt facile potes cernere in lapide sursum ꝓiecto. Ob id oēs partes terrę circulariter ad cētrū eius tendūt: ⁊ ab eo nō nisi p violētiam recedūt. a quacūq̄ eiꝰ parte cęli mouerent/ semp tenderent ad centrū. Uñ si terra totaliter esset pforata: lapis in foramē hoc ꝓiectus/ terrā nō totam transiret: sed in medio circa cētrū quiesceret. si eiꝰ vltra cētrū moueret: sursū tēderet. Et rursus nisi terra in medio cōsisteret: stellę eidē q̄ñq̄ ꝓpinquiores essent: ⁊ sic maiores apparerent: q̄d est cōtra omnē sapiētū experientiā. Ipsa igitur super centro suo in medio mundi immobiliter consistit. Q̄d Dauid spi-

Terre comparatio ad animal.

Infernus q̄druplex.

Augustinus

Terra medium mundi

ps.xciij. a ritu ꝓphetico cognoscēs exclamauit: Qui fundasti terrā sup stabilitatē suā/nō inclinabitur in ſeculū ſeculi. Eadē rōne intelligit id q̄ dr sup nihilū fundata. Dis. Si dicta tua dauidicis cāticis pbare volueris/repugnantiā vt videas reperies. Nā alibi dr de ozbe terre: Sup maria fundauit eū ⁊ sup flumina ꝓparauit eū. Magi. Hoc nō quo ad totā terrę molē accipiēdū/sed quo ad quasdā partes intelligendū est. Multi em̄ mōtes maribꝰ ac fluminibꝰ reperiuntur eminētiores. aut sicut villas ac citates dicimꝰ sup rhenū/danubiū aliudue flumē cōstitutas: nō q̄ in flumīe/sz circa flumē sint locatę. Oīes nāq̄ (vt supra diximꝰ) aquę in termis terrę sūt incluſę. eodē testāte ꝓpsalmista: Congregans sicut in vtre aquas maris: ponēs in thesauris abyssos ⁊c.

ps.xxiij. a

ps.xxxij. b

De terre rotunditate. Capi. XLIIII. Dis.

Et quō terrę rotunditatē accipere possumꝰ: cū inumeri mōtes cōualleſq̄ in ipsa reperiant? Ma. Terrę rotunditatē varie ꝓbare possumꝰ. Primo q̄dē phyſice sic. Omne ꝓductiuū rotundoꝝ est rotundū. cū generatio naturalis assimilet effectum causę quantū pōt. oīa aūt terrę nascentia ad rotunditatē tendūt: pfecte aūt rotunda nō sunt. q̄ nō a sola terra/ sed alijs causis fiūt. Secūdo mathematice. Oīe corpꝰ vna superficie cōtentum est rotundū: terra est hmōi: igit̄ terra est rotunda. minoꝝ buiꝰ syllogiſmi astronomice inuestigari poterit ⁊ ꝓbari. Tertio rotunditas terrę satis clare ex stellarū situ patet. Nobis nāq̄ stellę vrſę circa polū arcticū existentes semp apparēt. hę vero q̄ circa polū australem sūt/a nobis nūq̄ vident: nisi versus austrū ꝓgrediemur: intantū vt mediū attingamꝰ. Silr existētibꝰ in oriente sol citꝰ occidit ⁊ oritur q̄ existentibꝰ in occasu. qō eclipsibus deprehensum est. Una em̄ ⁊ eadē eclipsis numero q̄ nobis in prima noctis hora apparuit: orientalibꝰ in tertia hora noctis visa est. Sic terrę rotūditas a septētrione in austrū/ ⁊ rursus ab oztu in occasuꝫ ꝓbatur. Quod vero de mōtibꝰ ⁊ cōuallibꝰ obijcis/facillime ꝓpulsabitur: si terrę magnitudinē animaduertas. Habēt em̄ se mōtes magni et valles profundę ad terrā totā/ quēadmodū rimę paruę in globo magno. Nullus em̄ mōs ad ꝓpēdiculū altioꝝ est stadijs quindeci. Et mare in nullo loco pfundiꝰ est stadijs .30. Cuiꝰ certissimum argumentū sumit̄ in eclipsi lunari. nisi em̄ sphęra ex aqua ⁊ terra aggregata tota esset rotunda/ vmbra eiꝰ nequaq̄ lunā ad ptes arcuales obfuscaret: sed iuxta terrę cōfiguratiōnē ⁊ montiū gibbositates vallium q̄ declinitates cerneretur. Dis. Experimētali huic argumentationi nō possum nō assentire. videris aūt de terrę quantitate cōtraria dicere. In superioribꝰ nēpe terrā quasi punctū esse i medio mundi: hic ob miram ipsius molē montes maximos nō reputari affirmas. Mag. Terrā respectu totius mūdi aut firmamenti vt punctū reputandā: ad mōtes aūt ⁊ valles cōparatā/ spacio

ꝓbatur terra rotunda phiſice

Mathematice.

Ex ſtellarum ſitu.

sam ⁊ amplaz existimādā dixi: nō in se cōsideratā/ paruā ⁊ magnā astruxi. Dis. Pōt ne quātitas terrę humano ingenio inuestigari?

Terre q̄ntitas inuestigatur humano ingenio.

Ma. Etiā. Dis. Quō? Magi. Sumpto astrolabio aut q̄drante/ ꝑ ambo foramina stellę alicuius tibi notę altitudinē ꝑ pēdiculū in limbo ꝯsidera: ⁊ ad quāuis mūdi plagā perge: donec eadem stella vno gradu altior aut depressior videat. habebis itaq; quātū spacij ī supficie terrę vni gradui in cęlo correspōdeat. qđ in miliaria siue stadia ꝑtitū ⁊ in grad⁹ cęli q̄ sūt. 360. mltiplicatū terrę ambitū dabit. Uñ cū iuxta Ptholemęi traditionē in cosmographia/ gradui vni in cęlo in supficie terrę correspōdeāt stadia. 500. manifestū ē: qꝛ tot⁹ terrę ambit⁹ hz stadia. 180000. hęc faciūt miliaria italica. 21600. vni miliari in diuisione stadijs octo cedentib⁹ cū vna tertia. ꝙ si miliaria gradib⁹ cęli diuiseris/ gradui vni miliaria sexaginta ꝓuenient. Hęc rursus ꝑ q̄ttuor diuisa: fiūt miliaria alemanica quindecim: quę in supficie terrę gradui vni in cęlo correspōdere cōprehēsa sunt. Quare ambit⁹ terrę habet miliaria alemanica. 5400. diameter. 1718. ⁊ $\frac{4}{2}$ vnius miliaris. semidiameter miliaria. 858. et duas partes: q̄rū vigintiduę vnū miliare ꝯstituūt Q, si miliari italico siue romano octo stadia tm̄ deputabimus: erit ābit⁹ terrę. 22500. miliariū romanoꝝ: q̄ faciūt. 5625. alemanica: sicq; vni gradui correspōdebūt miliaria alemanica quindecim semis ⁊ vna octaua. Si autē vt in quibusdā codicib⁹ reperit̄ gradui vno. 700. stadia correspōderēt: esset ambit⁹ terrę stadioꝝ ducētoꝝ q̄nquaginta duoꝝ milium: qđ voluit Eratosthenes: ⁊ diameter stadioꝝ octogīta miliū ⁊ cētum octogīta vnius ⁊ semissis ⁊ tertię vnius stadiorū.

Ambitus terre

De ꝑtib⁹ terre habitabilib⁹ iuxta diuisiōez ei⁹ ī zonas q̄nq;. Et si sub eq̄noctiali sit cōueniēs habitatio. Et paradisus qualis aut ī q̄ ꝑte terre sit. Capitulum. XLV. Dis.

Ex latitudīe terrę p̄scripta multitudinē inhabitātiū īnumerabilem cōiecto: qñquidē q̄ ī vno regno sūt/ vix numerari aut numerati disticte cōcipi pñt. Mag. Attēde spaciū qđ mari ⁊ flumīb⁹ illuit̄: qđ paludib⁹/ nemorib⁹ ⁊ inuijs mōtib⁹ occupat̄: qđ aut bestiaꝝ īmanitate nō habitat̄: sol̄ nimia vel vicinitate exurit̄: vel distātia ꝑpetuis algorib⁹ cōstringit̄: ⁊ maxīa ꝑs mltitudinis ꝑ te imaginatę auferet̄. Uñ cū tota terra ī q̄nq; ꝑtes/ q̄s zonas vocāt ꝑtiat̄/ duę tm̄ ex his habitabiles ꝑhibent̄. Dis. Quę?

Terre diuisio.

Mag. Una q̄ a tropico cancri versus septētrionē vsq; ad circulū arcticū ꝓtendit̄: altera q̄ a tropico capricorni versus meridiē vsq; ad circulū ātarcticū porrigit̄. Quod āt īter tropicos sub eq̄noctiali terrę est/ torridā zonā vocāt: ob vicinitatē solis nimio calore non hītabilē. Quod āt terrę īter circulos arcticū ⁊ antarcticū cōprehē

Zona torrida frigida

ditur/ zonas frigidas noiant: nimio frigore nõ habitabiles. nõ qꝛ nulli⁹ hoīs i his terrę ꝑtib⁹ hītatio eē poſſit: ſz ſi q̄ ē/ admodũ praua ē/ ob caloris modicitatē: q̄ tñ hũanũ gen⁹ ꝓcipue īdiget. Diſ. Optima igit̄ i zona torrida habitatio ē vbi calor abũdat. Ma. Nõ caloris abũdãtia/ ſz tẽperãtia hoīm habitationē laudabilem reddit: q̄ ſub ęq̄noctiali eſſe hoc medio argumẽtat̄. Naz cũ ibi ſemper tãtus ſit dies quãta eſt nox: ꝛ ecõuerſo: noctis frigiditatē diei calor temperat: ꝛ calorē diei noctis ſuccedẽtis frigiditas mitigat.

Sub equinoctiali eſt habitatio terre cõueniens

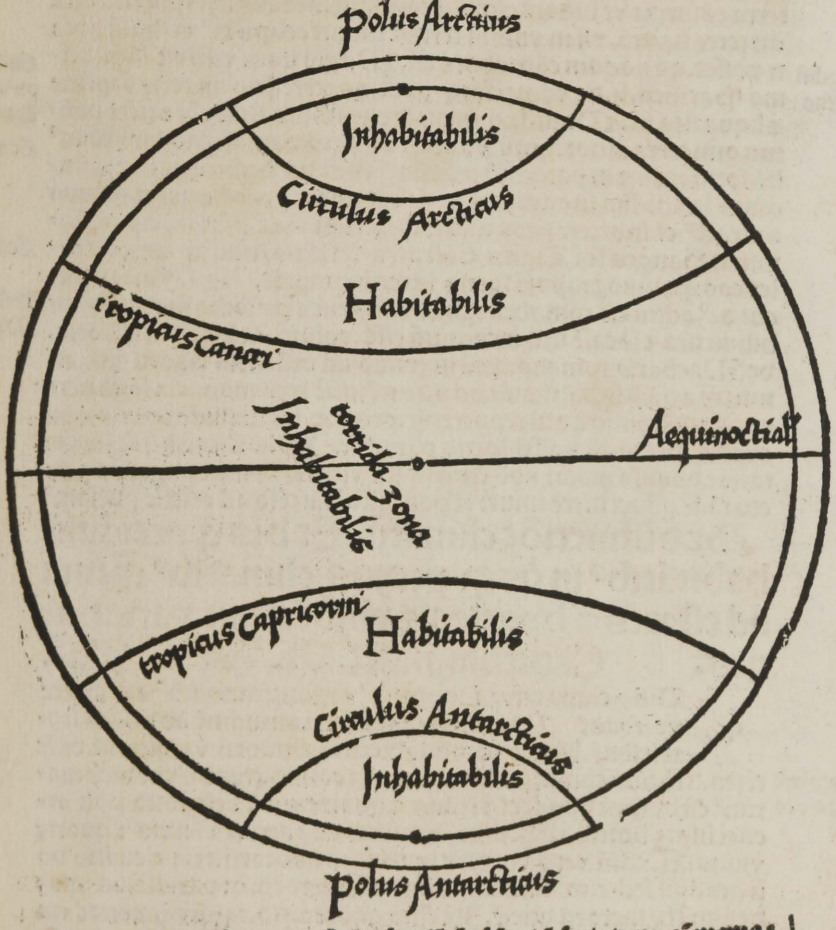

Unde ꝛ paradiſum terreſtrē ad oriẽtē plãtatã ſcriptura cõmemorat. Oriens aũt ver⁹ ab ęquinoctiali cõputatur. Paradiſum aũt,

nō modo esse hominū habitationē ꝯueniētē: sed locū amenissimū. Magister sen. li. 2. di. 17. testat. ⁊ diu⁹ Augustin⁹ li. 13. d ci. dei. ca. 21. idem affirmat. Dis. Habitationē esse hoībus cōuenientē sub equinoctiali dierū ⁊ noctiū equalitas satis ꝓbabiliter arguit. Paradisi aūt amenitas ⁊ oīmoda aeris tranqllitas ex eo poti⁹ esse cū uincit: quia supra regionē aeris turbulentā ad globum lunę vsqꝫ porrigit. Mag. Si lunę globū cōtingit: nō inaere/sed in sphęra ignis accolarū paradisi ē habitatio. ⁊ rursus: si paradisus tantūa terra cōsurgit vt lunarē circulū cōtingat: notabiliter sphęricā excedit terrę figurā. vñ in vmbra terrę ⁊ lunari eclipsi ei⁹ vestigiū notari posset. qd nōdum cōprobatū est. Magis itaqꝫ visū est Guilhelmo Parisieñ. li. de vniuerso: ꝙ paradisus terrestris in terrę supficie aliqua sita sit. ⁊ Dam̄. li. ij. dicit: ꝙ paradisus sit loc⁹ ī oriēte positus oīm terra altior. q̄ntū ꝟo absit ab agro damasceno vnd prim⁹ hō formatus ⁊ in paradisū translat⁹ fuit: aut demū quot longitudinis latitudini suę gradus in descriptōe orbis ꝯtingat: ⁊ ꝑ quos anfract⁹ et subterraneos meat⁹ quattuor inde ꝓfluāt ꝑcipua flumina: Ganges scꝫ Tigris Eufrates ⁊ Nilus/multū exercere solet eos q̄ cosmographiā sacris litteris coaptāt. Dis. Fortasse sicut de⁹ aditū ei⁹ romphea ignea ⁊ angelica custodia mortalib⁹ ꝓhibuit: ita ⁊ localē sitū incognitū esse voluit. Legit tñ in historia. de Machario romano: quō in ęremo ad distantiā viginti miliarium tm̄ a paradiso habitauit ad orientē: quē tres monachi lōga peregrinatiōe diuīo nutu reppererūt. ex quoꝝ dietis ibidē descriptꝫ aucupari ꝓpemodū posset locus paradisi. Ma. Cęteris hac supputatiōe dimissa maior nob cura sit ita vinere/vt illuc angelico ꝯductu tādē ꝑduci mereamur: vl' poti⁹ illo trāscēso ad celestē ꝑuēiam⁹

Petrus lombardus
Augustinus
Paradisi locus
Guilhel. parisieñ.
Damascenus
Genesis. ij.
Genesis. iij.
Historia.
Macharij.

De distinctiōe climatū. Et his q̄ accidunt habitātib⁹ in q̄nqꝫ primis climatib⁹ q̄ꝫtum ad estates ⁊ hyemes ⁊ vmbrarum variationes. Capitulum. XLVI. Dis.

Quid ꝑ clima terrę ī supiorib⁹ argumētationib⁹ designare volebas? Ma. Terrę ꝑtes ꝟm latitudinē ab austro septētrionē ꝟsus ꝑ sensibilē dierū maximorū variationē differētes. Nā ꝑmi climatꝫ initiū statuerūt cosmographi/vbi dies maxim⁹ est horarū duodeci ⁊ semis ⁊ quartę vni⁹: ⁊ eleuatio poli arctici supra horizontē graduū similiter duodecim ⁊ semis ⁊ quartę vnius. Mediū vero vbi dies maximus ē horarū. 13. ⁊ eleuatio poli graduū sedecim. ⁊ nominat hoc dyameroes. qꝛ parallelus ipsuꝫ designās ꝑ meroen ducit. Ibi q̄liū gnomo. 60. taliū ęq̄noctial' vmbra. >. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$. ęstiua. >. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$. hyberna. 51. Finis hui⁹ climatis est vbi dies maxim⁹ horarū tredecim ⁊ quartę vnius ⁊ eleuatio poli

Clima primū
Dyameroes

graduũ.20.⁊ semis. Habitãtes in hoc climate ĩ tempoꝝ ⁊ vmbrarũ variatiõe cũ habitatoribꝫ ęq̃noctialis nõnihil ꝑticipãt. Hi nãq; duo habẽt solsticia alta: cũ sol arietẽ vl' librã subintrat. Sic habẽt ęstates duas: vnã circa festũ Gregorij: alterã circa Lampti. Habent ⁊ duo solsticia ima/sole initia cancri ⁊ capricorni lustrante: q̃bus tpibꝰ etiã duas habẽt hyemes: sed haud dubiũ nostra ęstate calidores/ꝓpter solis vicinitatẽ. In ęstate vmbra eorũ mane iacit̃ ad occidentẽ: vespe ad orientẽ: in meridie vero nulla est sole sup capita eorũ currẽte. Cum aũt sol in cãcro est: vmbra eorũ versus austrum iacitur: in capricorno ad septẽtrionez ꝓtenditur. Idem suo modo contingit habitatoribꝰ dicti climatis/cũ sol circulũ parallelum inter equinoctialẽ ⁊ tropicũ cancri ꝑ cenith ipsorum describit. In fine illiꝰ climatis secundũ initiũ sumit. Mediũ vero habet vbi dies maximꝰ est horarũ.13.⁊ dimidię: ⁊ ęleuato poli graduum. 24.⁊ q̃rtę vniꝰ. Ibi q̃liũ gnomo.60.taliũ ęq̃noctial' vmbra.26 $\frac{1}{2}$ hyberna.65 $\frac{1}{2}\frac{1}{3}$.ęstiua nulla. Finis autẽ vbi dies horarũ.13.⁊ semis ⁊ quartę vniꝰ: ⁊ eleuatio poli graduuz.27.⁊ semis. Hoc dya sienes vocãt: qꝛ parallelus ipsius per sienen ꝓtendit̃: sicut ⁊ tropicus cancri. Hi ęstatẽ ⁊ hyemẽ nobiscũ habẽt: sed calidiores. omĩ tẽpore vmbra eorũ sicut ⁊ nostra ad septẽtrionẽ iacit̃: ꝑterq̃ eo die q̃ sol tropicũ cancri describit. tunc em̃ in meridie vmbra eorũ nulla ẽ In ortu solis vmbra ad occasũ vergit: occidente sole vmbra ĩ oriẽtem proijcitur. In fine huiꝰ climatis tertiũ exorit̃. ad mediũ ꝑuenit vbi dies horarũ.14.⁊ eleuatio poli graduum.30.semis ⁊ quartę vniꝰ. Ibi gnomo qualiũ.60.vmbra ęstiua.6 $\frac{1}{2}\frac{1}{3}$.⁊ eq̃noctialis 35 $\frac{1}{12}$.sed hyberna.83 $\frac{1}{12}$.Finitur autẽ vbi dies est horarum.14.⁊ quartę vnius: ⁊ polꝰ eleuatur gradibꝫ.33.⁊ duabꝫ tertijs. Nominatur aũt Alexandrios/ab Alexãdria ciuitate ęgypti ꝑ quã parallelꝰ climatis istiꝰ describitur. habitatores in illo tẽpora ⁊ vmbras nobiscum habẽt. nũq̃ sol ad cenith capitis eorũ ꝑtingit: minus his qui hierosolymã incolunt. Fabula est ergo/ ꝙ a nõnullis dicit̃ in terra sancta aliqñ solem ꝑpendiculares radios in cauataz rupem dimittere. In fine tertij climatis quartũ initiatur. Et medium habet vbi dies est horarum.14.⁊ semis: ⁊ polus eleuatur gradibus 36.⁊ duabus quintis. Ibi qualium gnomo.60.taliũ vmbra ęstiua.12 $\frac{1}{2}\frac{1}{3}\frac{1}{12}$.ęquinoctialis 43 $\frac{1}{2}\frac{1}{3}$.hyemalis.103 $\frac{1}{3}$.Finitur autem vbi dies est horarũ.14.semis ⁊ quartę vnius. Et polus attollitur gradibus.39. Nomen illi dyarhodes. quia ꝑ rhodum insulam parallelus illius ducit̃. In fine quarti principiũ quinti est. Mediuz vero vbi dies horarum.15.⁊ altitudo poli graduũ.14.⁊ tertię vnius. Ibi qualiũ gnomo.60.vmbra ęstiua.18 $\frac{1}{12}$.ęquinoctialis.52. $\frac{1}{6}$.hyberna.127 $\frac{1}{2}\frac{1}{3}$. Terminatur autem vbi dies maior est horarum quindecim ⁊ quartę vnius. ⁊ polus sustollitur gradibus.43 et semis. nomen illi dyaromes: quia parallelus ipsius Romam ci

Clima secundum.

Clima tertiũ

Alexandrios

Clima qnartum.

Dyarhodes

Clima q̃ntũ.

Dyaromes

uitatem summi sacerdotis sedem metitur.

Aliorum climatũ distinctio. Insuper qualiter dies continue augmentetur habitantibus versum polum arcticum donec sub ipso polo vnus dies anni medietatem habere cõuincitur. Capi. XLVII. Magi.

Clima sextũ.

Sextum clima exoritur vbi quintũ finitur. ad mediũ autez peruenit vbi dies horarũ.15.⁊ semis.⁊ altitudo poli graduum.45.⁊ duarũ quintarum.ibi qualiũ gnomo.60. taliũ vmbra ęstiua.23. .ęquinoctialis.60.sz hyberna.155. .Terminatur autẽ vbi dies est horarũ.15.⁊ semis ⁊ vni⁹ quartę: ⁊ pol⁹ extollitur gradib⁹.47.⁊ quarta vni⁹. Nomẽ illi dyaboristhenes. eo ꝙ parallelus ipsius boristhenẽ seu Boriscum insignem scythię amnem cõtingat: aut potius insulã huius nomis paruã in ponto: transit enim parallelus iste per mare ponticũ: vnde nominari posset. Et ibi talium gnomo.60.qualiũ ęstiua vmbra.25. $\frac{1}{2}$.ęquinoctialis vero.63. $\frac{1}{2}\frac{1}{3}\frac{1}{12}$.⁊ hyberna.171. $\frac{1}{6}$. Septimũ clima exoritur ĩ fine sexti: ⁊ ad mediũ peruenit vbi dies maximus est horarũ.16.⁊ eleuatio poli.48.graduũ ⁊ duarum tertiarum. Et illud dyaripheos nominant: quia parallelus Ripheos mõtes cõtingat. Exquisitius tamẽ intuentes orbis partitionem: clima sextum a ponto: septimum a boristhene nominant: ⁊ ripheos montes octauo climati deputant.ibi qualium gnomo. 60.ęstiua. 27. $\frac{1}{2}$.ęquinoctialis. 63. $\frac{1}{2}\frac{1}{3}$.hyemalis.188. $\frac{1}{2}\frac{1}{12}$. Finẽ huic climati antiquiores non statuerunt: nec residuam terrã versus septẽtrionem in climata alia diuiserunt. Dis. Posset ne vltra partiri? Magi. Etiã. Latitudo tamen semper magis magisqz decresceret. Ad modicaz quippe distantiam versus polum dies sensibiliter augetur. Quanto em̃ polus mundi amplius attollitur: tanto zodiacus horizonta obliquius intersecat: maioresqz arcus dierum supra hemisperium nostrũ relinquũtur/ q̃z sint arcus noctiũ sub hemisphęrio dimissi: sole signa septentrionalia percurrente. Contrarium autem euenire solet/sole in opposita medietate vagãte. Uñ habitantes sub parallelo transeunte per gradum.52.ab ęquinoctiali/diem habent maiorem horarũ.16.⁊ semis.⁊ ibi qualium gnomo.60.talium vmbra ęstiua.33. $\frac{1}{3}$.vmbra ęq̃noctial'.79. $\frac{1}{12}$.vmbra aũt hyberna.253. $\frac{1}{6}$. Sub parallelo autem transeunte per gradum.54.dies horarum est.17.⁊ semis Sub parallelo ducto per gradum.56.dies est horarum.17.⁊ semis. Sub parallelo ducto ꝑ gradum. 58.dies maior habet horas.18. Sub parallelo ãt cõtingente gradũ.61.dies est

Dyaboristhenes

Clima septimum dyaripheos.

Dierum diuersitas

horaꝝ.19. Sub parallelo ꝟo ducto per thilen insulā ⁊ gradū. 63. dies est horarū.20. Sub parallelo ducto per gradum.64. dies ē horarum.21. Et nonduꝫ completo gradu.65. dies efficietur horarum.22. In gradu.66. dies est horarum.23. Sub arctico autem circulo dies vna cum sol a fine geminorum initiū cancri aggreditur/est horarū.24. ⁊ in opposita parte zodiaci dum sol fuerit/ nox est eiusdem quātitatis: tunc enim tropicus horizontem vbiqꝫ sine intersectione contingit: ⁊ quasi circulariter supra horizontem sol vertitur: in parte opposita totus sub horizonte circumroratur. In parallelo autem transeunte gradum.68. vnius mēsis est dies: cū sol a medio geminorū ad cancri mediū mouetur: ⁊ vnius mensis est nox dum sol in oppositis signis moratur. In parallelo vero q̄ gradum.>o. attingit duorum mensium dies est/ sole currente a pricipio geminoꝝ vsqꝫ ad finē cācri: ⁊ nox duoꝝ mēsiū erit sole opposita signa lustrāte. In parallelo q̄ gradū.>2. transit /dies vna erit triū mensiū sole a medio tauri ad mediū leonis vagāte: nox tāta erit sole existēte in parte opposita. Crescēt dies paulatim donec ad polū ꝓuenias. sub ipso quippe medietas sphęrę mūdi supra horizonte relinquit: altera igitur occultat: ⁊ ęquinoctialis cum horizonte concordat. Cum igitur sol est ī medietate supra horizontē continuꝰ dies est dimidij anni. cum aūt in medietate mouet/q̄ sub horizonte relinquitur/nox cōtinua est anni dimidij. Verūtn̄ cum ibi sol vltra signū vnū sub horizōte nūqꝫ demergit/radijs suis superiora semꝑ aliqualr illustrat: ⁊ sic quasi semꝑ dies ibi est: nisi q̄ntum aeris grossicies ⁊ nebulositas interturbat. Variā vmbrarum variationem sub dictis parallelis tu facillime cōiectabis: ⁊ quę dicta sunt oculis in sphęrici corporis reuolutione videbis. respice,

Dis. Plane videbo.

Climatū latitudo et lōgitudo describitur et Antipodes esse in oriente illis qui occidētem inhabitāt ꝓbat. Ca. XLVIII. Mag.

Nunc si libet summatim climatū latitudinē ex graduum ratione subiungam. Dis. Libet maxime. Magi. Primi climatis latitudo ab austro versus septētrionē est miliariū 465. Secūdi. 420. Tertij. 3>o. Quarti. 320. Quinti. 2>o. Sexti 225. Septī. 185. si termīatū accipimꝰ. Sūt aūt hęc miliaria itala: sicut pręmissum est vbi de terrę magnitudine disseruimus: si gradui vni iuxta Ptholemęi descriptionē stadia. 500. deputamꝰ: naꝫ aliud fiet si gradui vni. >oo. stadia assignēt: nec tn̄ is numerꝰ eueniet quem in plęrisqꝫ codicibus inuenies. nec mirū: cum in supputatione numeroꝝ errorez facillime scriptores committere possint.

Climatum latitudo

Dis. Longitudo aūt climatū num ⁊ ipsa ꝑ graduū rationē inuestigari posset? Mag. Posset plane. verūtamē nō vniformiter in oībus parallelis climatū gradui vni ęqua miliariū quātitas deputatur. nā ⁊ gradus in parallelis magis septētrionalibus paulatim minores fiūt. cū etiā oēs circuli longitudinis minores sint ęquinoctiali q̄ solus terrā medio cingit. Uñ in ęquinoctiali grad⁹ longitudīs valet miliaria. 60. sicut ⁊ de gradibus latitudinis dictum ⁊c̄. In primo aūt climate gradus lōgitudīs valet miliaria 58. In secundo climate. 55. In tertio. 53. In quarto. 49. In quinto. 56. In sexto. 44. In septimo. 41. In parallelo aūt ꝑthilen ducto gradus vnus miliaria ꝯtinet. 28. ⁊ semis. Attendendum insuper est: qꝛ vltra descriptionem Ptholemęi terra tam ad ortū q̄ꝫ ad austrū amplius ꝓtenditur. Uñ q̄ in extrema orientali plaga degūt pedes aduersos habent his qui in vltima occidentis regione viuunt. talesq̄ꝫ Antipodes dici pñt. Hos tñ diuus Augustinus negat libro. xvj. de ci. dei. ca. ix. quia fortasse nōdū tanta longitudo habitabilis in omniū noticiā venerat. Ad austrū vero nō tantum porrigitur terra habitabil' (saltē cognita) q̄ Antipodes habere posset illos: q̄ magis septētrionales sūt. Om̄ia hęc aperta demōstratione videri possunt in sphęra solida. Nos interim alia ꝑcurramus.

Climatū longitudo.

Antipodes.

Augustin⁹

De Diuisiōe terre habitabilis in Europā Asiam et Aphricam. Capitulū. XLIX. Dis.

Nepigeat quęso ad maiorē dictorū intelligentiam terrę habitabilis marisq̄ꝫ cōfigurationē ī plano describere. Ma. Pars terrenę molis: q̄ ad dñi imperiū aquis cōgregatis ī locum vnum apparuit arida/a cosmographis ꝑter diuisiōes ī zonas ⁊ climata supra memorata trifariam partitur: in Europam scꝫ/Aphricam ⁊ Asiam. quas partes aqua circumfluens ⁊ interlabens generali nomine mare appellatur. Ab oris aūt ⁊ terrę ꝓuincijs alijsue causa diuersa nomina accipit: ⁊ sinus ipsius diuersa maria dicuntur. vt diuus Ambrosius testat̄ lib. iij. hexame. ca. iij. Europam ab Aphrica diuidit mare mediterraneū: qd̄ ab occidentali oceano circa Gades insulā ⁊ colūnas herculeas nō amplius decem milibus passuū patens/terras aperit atq̄ꝫ intrat. ait Pōponius Mella. Aphricā ab Asia disterminat Nilus: q̄ a meridie in ęthyopiam diffundit̄. ⁊ Egyptū ꝑlabens atq̄ꝫ mirabili fęcunditate irrigans oris nō minus septē mari infunditur. Asiam ab Europa diuidit Tanais fluui⁹ a septētrione in mediam fere paludeꝫ Meotidem defluens/cū ponto reliquū Asię ab Europa separat. Patent hęc in hic affixa mappulę mundi descriptiōe. Dis. Per lucide. sed q̄d interpositis noīb⁹ alijs designare ꝑtendis? Ma. Principaliores vniuscuiusq̄ꝫ terrę regiones seu ꝓuincias. Dis. Cōmodissima ad historiarū intellectū saniorē harum videtur esse

Genesis.

Mare

Ambrosius.

ꝑtium terre discretio

Pomponius Mella

cognitio. Mag. Has enumerando magis q̄ describendo percurrere libet breuitatis gratia. Noīa quoq; t regionū limites non intendo hic limare t fm p̄cisionē discutere: nā in talibus inuenies etiā claros Geographos digladiari. Dis. At p̄mū describas Europam: in qua nos constitutos tāduduz relatione multoz didici.

Satrape europe noīati enūerāt. Ca. L. IIa.

Europa ab occidēte claudit mari atblantico: a septētrione oceano britannico: ab oriēte tanai meotide palude t ponto: a meridie mari mediterraneo. Jn ea sunt regiones t populi plurimi ob aeris tēperiē. Ab occasu versus ortū puincię magis nominatę sunt Hispania/q̄ Hiberia t Hisperia nōnūq̄ nominatur. Cui⁹ ptes sunt Betica siue regnū Granatę: qō nostro euo rex Hispanię Ferdinandus saracenis decēnali obsidione t bello abstulit: christianitatiq̄ adiecit. Lusitania seu portugalia. Tarraconēsis seu Catilonia. hę ptes principales hispanię: in q̄ t alia regna sunt: inter q̄ regnū Galicię longe lateq; vulgat: ꝓpter vniuersalē peregrinationē ab sanctū apostolū Jacobum cōpostellanuz. Regnū insup castellę t legionis astronomis memorabile reddidit Alfonsus rex prudētissimus: qui tabulas motuū corpoz celestiū miro ingenio cōpilauit. Hic iuri suo qō ex electione habuit ad imperium/intuitu pacis voluntarie cessit. Hispaniā sequit Gallia medio mōte Pyrreneo. Partes Gallię sunt Aquitania Lugdunensis Narbonēsis seu Delphinatus/siue puincia: t Belgica fere ad Rheni fluenta vsq; ptensa. Partiales prouincias Gallię si distinguere voluerimus/occurrunt ecce Frācia Normādia Britānia Turonia Picardia Flādria Brabātia Helria Holādia Seelandia Burgūdia Lothringia Lucelburgia. Heluetia siue Alsatia: quę tamen germanię potius est coniungenda. Galliam aūt sequitur Hermania magna ad Sarmatiā vsq; extēsa inter rhenum fluuiū ab occidēte mare a septētrione t Danubiū a pte meridionali. Partiales regiōes Hermanię sūt Franconia siue Frācia orientalis. Uuestualia Frisia Saxonia Thuringia Hassia Marchia Brandenburgeñ. Misia Slesia Bohemia Marauia Cimbrica Cherſonesus: q̄ nūc Dacia/vulgo Dennmarck ad septētrionē. nā alia ē Dacia: quā Ualachiā nūc nomināt. de q̄ paulo ifra. Post Cimbricā Cherſonesus Norwegia Suetia in mari. Inter Danubiū t Alpes reticas/primā Reticā ponunt: quę t Sueuia/q̄uis vltra Danubiū protensa sit. Post hanc Uindelicia seu Bauaria. cuius simil⁹ pars nō modica vltra Danubiū extēdit. Noricia cui nōnulli Stiriā t Charintiā ascribūt. Pannonia superior nūc Austria. Pannonia inferior: q̄ t Ungaria a mari badriatico Histria Illyris Liburnia: quā ducunt Croatiā. Dalmatia q̄ t Slauonia Italia est ab alpib⁹ ad mare mediterraneū. Jn ea regiōes nō pau

Europa

Hispania

Portugalia. Catilonia Gallicia

Castella Alfonsus

Gallia

Hermania magna

Retica

Italia

cę: Lombardia Tuscia Ethruria Campania Marchia Aprucia Calabria Apulea. ⁊ sic de alijs. Ungariā sequit̄ Misia: aut veri⁹ Mesia supior: q̄ Seruia siue Rosciana: ⁊ partim Bosna d̄r. Mesia inferior q̄ ꝯtinet Bosinēses ⁊ Uuallacos: Bassos ⁊ nūc Bulguria. Datia q̄ ⁊ Uualachia. Thracia in q̄ Cōstātinopol' q̄ndā ciuitas īpialis grecię. Chersonesus Epyrus seu Romania Dedania Molossa Chaonia. Peloponnessus seu Morea Achaia. ibi Corinth⁹. Arcadia: ipa ē Siciona a Sicione rege: a q̄ regnū Sicionoꝝ: qd̄ inter q̄ttuor cōputat̄ ab Augustino li. d̄ ciui. dei. Macedonia Thessalonica Ellados seu Attica/ vbi Athenis. Boetia vbi Thebe ciuitates noiatissię. Grecia ecce q̄ꝫ lata: hodie heu heu a spurcissimo inimico crucꝫ Christi turco ferme tota d̄uasta A Germania vsqꝫ ad Scythiā Sarmatia est regio latissima: cui⁹ ptes vt aiūt/ Polonia. Massouia. Prussia. Lithuania. Samethia. Liuonia. Russia ⁊c̄. Scythia ⁊ quę nominatę sunt Sarmatię regiones/ Barbaria dicebat̄ a feritate gētiū. Dimissa particulari harū descriptione ad Asię prouincias transeundum est.

Erecia.

Augustinus

Sarmatia

Asie regiones nominatim ponuntur. Capitulum. LI. Discipulus.

Asię regiones quę sunt? Magi. Enumerādo Asię ꝓuincias nō oēs/ sꝫ magis apud nr̄os noiatas: ipsam ob latitudinē in duas ptes diuisam intelligam⁹: septētrionalē scꝫ ⁊ meridionalē. Primo septētrionalē/ dehinc meridionalē describamus. Dis. Ocyus: ne occidu⁹ sol lucē ante cōplemētum auferat.

Ma. Tertia orb̄ ps q̄ꝫuis Asia appellet̄ generali noīe: ps tñ ei⁹ minor asia noiat̄. habēs ꝓuincias ⁊ regiones ml'tas p̄cipuis ecclesijs ornatas: q̄bꝫ quōdā p̄erat sanct⁹ Joānes euāgelista. nūc autē nr̄is exigētibꝫ demeritis/ ab inimicis crucis Christi dirutas ac fędatas cognouimus. Hic ob spacij angustiā ꝓ noībꝫ regionū lr̄as posui. Ibi ē pōtus. hic ē ⁊ Bitynia lr̄a. f. signata. Galathia. g. Paphligonia/ Pisidia. h. Cappadocia. i. Caria. a. Litia. b. Pamphilia. c. Lidia. d. Circa hāc in mari ē insula Meleta in actibꝫ apl'oꝝ Mitilene noiata (q̄ꝫuis erronee) in q̄ mira opatus ē Paul⁹ apl's. Phrygia ꝓuincia asię mīoris signat̄ p. e. Circa hāc īuenies insulā Tenedos. Cilicia. Armenia minor. Armenia maior. Colchis: vnde Jason medeę magia instruct⁹ aureū vell⁹ abstulisse fabulat̄: qꝛ torrētes illi⁹ aurū deferūt: qd̄ lanosis pellibꝫ accolę excipiūt. Taurus mōs a Pamphilia exorit̄ ⁊ ad Indos vsqꝫ protēdit̄. A Tanai amne Scithia seu Sarmatia asiatica lōgo tractu versus ortū ꝓgredit̄. Altera extra Imaum mōtē/ altera itra Imaū cōtinet̄. Mare qd̄ ibidē conspicis/ Caspiū. Hircanū ⁊ Scythiū ab oībꝫ noiari solet: ⁊ a septētrionali oceano latēter q̄si fluui⁹ intrat. In h̄ insula est Talgesine cultu sp fertilis. Regiones h̄ ml'tę sunt: videlicet hir

Declaratio mappule Asie minoris

cania/Hiberia Albania/Bactria/Margiana/Aria/Sogdiana Sacharū regio. Serica: in q̄ vt aiūt sericū arboribꝫ ī modū lanuginis adhęret. gēs illa plena scribit̄ iusticię ⁊ cōmercij. Alteri⁹ medietatꝫ Asię regiōes sūt a mari rubro. Arabia triplex: videlicꝫ Arabia deserta. Arabia petrea (vbi mettopol' petra. de q̄ Esaias: Emitte agnū dñe dñatorē terrę de petra deserti ad mōtē filię sion) ⁊ Arabia fęlix. vñ thus venit: ⁊ ob id thurifera dr. Syria sil'r triplex est: Palestina/Phęnicia ⁊ Syria curua. Oēm aūt terrā a Damasco vsqꝫ Gazā terrā Chanaan et terrā ꝓmissiōis sacrę historię vocitāt (in q̄ ꝓuincię singl'ares sūt Damascena: Galilea. Samaria. Judęa. Palestina ⁊ Idumęa) Mesopotania. Chaldea. vbi Babylō Assyria: Susiana: Media: Persidis: Parthia: Carmania deserta: Carmania altera. Drāgiana: Gedrosia: Archosia: Paraponisus: India ītra Gangē: India ex̄ Gangē: Sinaꝝ regio. ⁊ in pelago indico Tabrobana insignis īsula regiōes sitę vltra meridianū vltimū a Ptholemęo descriptū ferme ad. 40. grad⁹. Sil'r ⁊ ꝑticularē earū q̄ noīatim cōmemoratę sūt descriptionē q̄ꝫtū ad sitū/fertilitatē/ꝯtinētiā/accolarū ꝓprietates ⁊ mores ex Plinio Strabone Ptholemęo ꝑq̄rere poteris. Dis. De Aphrica aūt q̄d fiet? Nū quid indiuisam eam ⁊ silentio trāsibis?

Esaie. xvj. a

Aphrice regiones enumarantur. Capitulum. LII. Magister.

Aphrica ab occidēte mari athlātico/a meridie oceano ęthiopico/a septētrione mari mediterraneo/⁊ ab ortu Nilo finit̄. eidē tñ q̄ vltra Nilū sunt ad mare rubeū regiones h̄ additę sūt. Ab occasu mōtē hꝫ Athlātē: quē ob altitudinē cęlū sustentare dixere. Regio ꝑma Mauritania tingitana. secūda Mauritania cęsariēs. tertia Libya īterior. q̄rta ē Numidia: quā ⁊ Mappaliā nōnulli dixerūt. q̄nta Aphrica minor: in q̄ illa magna Carthago stadioꝝ. 360. olim romani īperij ꝑtinax ęmula. sexta ē Cyrenei ca: quā ⁊ Pentapolim vocāt a numero ciuitatū: q̄rū Cyrene vna ē/regioni nomē accomodās. septīa Marmarica ē. octaua Libya. q̄ noīe etiā tota Aphrica appellat̄. nona Aethyopia interior. decima Aegypt⁹ īferior in q̄ olim filij Isrl' sub Pharaone post durā seruitutē mirabilia viderūt: q̄ dñs opabat̄ ꝑ Mosen in cāpo Thaneos: Est aūt Thanis ciuitas Egypti īsignis: tūc regali p̄sidētia decorata. In Egypto sunt Alexandria. Damiata: ⁊ Soldani sedes amplissima ciuitas Chayrus: quā ⁊ Alkyr nomināt. Supra hāc Egyptū alia Egypt⁹ ē/Thebais scꝫ monachoꝝ ⁊ anachoritaruꝫ olim cęlibi cōuersatione decora. In hac Thebais ciuitas quā centum portas totidēqꝫ aulas ⁊ principes habuisse astruunt: e quibꝫ sanctus Mauricius cū gloriosa legione venisse tradit̄. Supra hāc Ethyopia ē mediterranea/vbi gētes ml'tę ac mirabiles. Tro-

Regiones aphrice

Mirabilia Aphrice

gloditę/quę vescunt̃ serpẽtib⁹: stridẽt magis q̃z loquant̃. Garamã tes: quarũ vxores cõmunes sunt. Augiles: Blẽmes siue Blẽmij capitib⁹ carẽt: vultus habẽt in pectore. Satyri: qualem sctũs Anthoni⁹ vidit: vt legẽda edocet. Athlãtes. Getuli. ⁊ alię multę: quarũ descriptiões ꝑmemorati cosmographi ꝓsequunt̃. Insulas per-
Gretia paucas in descriptiõe hac inuenies: quarũ noĩa Gades. q̃ ⁊ Beticę adiacet. Corsica. Sardinia ⁊ Sicilia circa Italiã. Corcyra in hadriatico mari. Euboea: quę ⁊ Nigropont Boetię opposita ẽ: Creta siue Candia. Rhodus ⁊ Cyprus. In septentrionali pelago sũt Hibernia. Anglia: q̃ Albion ⁊ olim Britãnia dicta est: cui⁹ ꝑs Scotia. Thile. Irlãdia in vltimo mari. Orchades. 30. nũero ⁊ Scãdia memorabil̃. Hęc circa terrę infimę ꝑtis elemẽtal̃ mũdi descriptionẽ cõmonuisse magꝫ q̃z tractasse me cognoueris: ne aliqñ ꝑutilẽ cosmographię sciaꝫ abhorrescas: sine q̃ nec gẽtiliũ/nec sacrarũ lr̃arũ historias plene intelliges. Dis. Introductiõe istac edoct⁹ cũ vacauerit alioꝝ scp̃ta diligẽti⁹ lustrabo: interim q̃ super sunt de Astronomia ꝓsequamur. Ma. Singulas ⁊ cęlestꝫ ⁊ elemẽtalis regionis ꝑtes/sicq; toti⁹ mũdi habitudines ea q̃ potuim⁹ breuitate descripsim⁹: nec relictũ videt̃ qd̃ necessario explicãdũ ex
Epilogus poscas. Dis. Satis abũde de his tractatũ ẽ: nihil aũt de astrorũ iudicijs q̃b⁹ nõnulli quotãnis de tẽpoꝝ varietate/annonę penuria ⁊ abũdãtia bellis ⁊ ęgritudinib⁹ diuersis futura ꝓnosticãt. Ma. Hęc Astrologia nõ Astronomia edocet: q̃ ex motib⁹/cõiũctiõib⁹/aspectib⁹ ⁊ influẽtijs cęlestiũ corpoꝝ: inferioꝝ mutatiões ꝯsiderat Dis. Ne graueris obsecro hui⁹ principia breui ꝑmone explicare. Ma. Cõmodi⁹ hoc ab alio tractatu exordiemur. Dis. vt lubet.

Libri. VII. Tractatus. II. De Astrologia. Capitulum. I. De partibus Astrologie. Magister.

Partes astrologie.

a Strologię partes quinq; numerant̃. Prima q̃ ĩtroductoria ẽ/circa ꝑncipia versat̃. Altera de magnis ⁊ annuis reuolutionib⁹ tractat. Tertia genituras singuloꝝ dijudicat. Quarta interrogationes ꝯsiderat. Quinta electões explanat. Addit̃ a q̃busdã ꝑs sexta: q̃ imaginũ fabricã ⁊ oꝑationẽ edocet. Dis. Hoc seruato ordine singulas ꝑcurramus. Ma. Plane percurremus. nã pauca admodũ de his dicere statui. Dis. Quã ob causam? Ma. Ne ꝑcellẽs ingeniũ tuũ altiorib⁹ imbuendũ disciplinis/ꝑternecessarijs ac minus certis institutis prępediã. Dis. Fac qd̃ noueris vtili⁹.

De prĩcipijs Astrologie. Ca. II. Ma.

p Rincipioꝝ q̃ introductoria pertractat/q̃dã sunt circa Zodiaci partes ⁊ earũdẽ naturas; quędam circa planetarum

qualitates: nonnulla vero circa domoꝝ diuisiones ⁊ earundē significationes. Dis. Zodiacū in duodecim partes siue signa: ⁊ vnūquodq; ex his in triginta gradus longitudinis/⁊ duodecim latitudinis diuisum ex ꝓcedentib⁹ liquet. Magi. Sicut circuloꝝ in sphera descriptoꝝ diuersitas tm̄ est imaginaria: ita ⁊ diuisio zodiaci nō est ex natura aut primordiali creatiōe/sz ꝑ arbitrio ⁊ astrologoꝝ fictione: vt initia ⁊ terminos calculādi mot⁹ habeāt. Dis. cipul⁹. Quare igit̄ Zodiacū nō i plura aut pauciora q̄z duodecim diuiserūt signa: aut quare signū vnū in gradus triginta/⁊ rursus gradū in sexaginta tm̄ partiunt minuta? Mag. Quia numer⁹ iste diuisionibus ⁊ calculationib⁹ accōmodatior est. vt testant ipsi astrologi Hali: Auenrodan in expositiōe ptholemei. ⁊ Abraam. Auenazra in libro rationū astrologicaruz. Dis. Potuissent igit̄ si voluissent in plures pauciores siue ptes Zodiacū diuidere? Magi. etiā. Nā ⁊ chaldei non signis/sed imaginib⁹ vndecim tm̄ vtuntur: librā ⁊ scorpionē simul copulātes. Dis. Memini hoc vltimū dū celestes imagines enumerares cōmemoratū. sed earūdē naturas edicito. Mag. De signoꝝ naturis astrologi ⁊ si mlta nimis disserāt: nobis tm̄ satis erit pauca admodū cōmemorasse magz q̄z tractasse. Aries signū primū calidū est/siccū/igneum ⁊ cholericū: ex corpis cōpage caput sibi vendicās. Taurus vero secūdū signū frigidū ⁊ siccū: terreū ⁊ melācholicuz/colla respicit. Geminī trū i ordine calidū ⁊ humidū: aereū ⁊ sanguineū. brachia intuet. Cancer quartū signū frigidū ⁊ humidū/aqueū ⁊ pblegmaticum obtinet pectus/pulmonē ⁊ stomachū. Leo quintū/in qualitatib⁹ cū ariete cōuenit: cor ⁊ epar respicit. Virgo cum tauro concordat: sz intestina ⁊ fundum stomachi vidicat. Libra vero cū gemini conuenit: sed renes ⁊ nates respicit. Scorpio cū cancro in qualitatibus congredit: sed pudenda intuet. Sagittarius rursum cū ariete ⁊ leone coincidit: ⁊ coxas intendit. Capricornꝰ cū cauro item et cum virgine cōcordat: sed genua gubernat. Aquarius cū gemini ⁊ libra cōuenit: sed cruribꝫ ⁊ tibijs ꝓpest. Pisces vero in qualitatibus a cancro nō deuiant: sed pedes vendicāt. Et cū semp tria conueniant/quattuor triplicitates ex his fabricāt. Primaz videlicet arietis/leonis ⁊ sagittarij dicunt orientalē masculinā: diurnā ⁊ sapore amarā. Alteram tauri scz virginis ⁊ capricorni meridionalē/femineā/nocturnam ⁊ sapore acrem nominant. Tertiā quę est geminoꝝ/libraę ⁊ aquarij occidentalē masculinā ⁊ diurnā: ⁊ sapore dulcē appellāt. Quartam vero quā cācer scorpio ⁊ pisces integrāt septētrionalē/femineam/nocturnā ⁊ sapore salsam vocant. Illis quoq; trigonis dominatores ex planetis destribuentes: tantū inter se pugnāt/vt cuiuis magis credenduz sit facile non appareat. Amplius autem ⁊ signoꝝ alia dicunt mobilia. quę sunt. Aries Cancer Libra Capricornꝰ. alia fixa: q̄ sunt Taurꝰ Leo: Scorpio:

Signoꝝ natura

Zodiaci diuisio imaginaria nō naturalis est.

Aries
Taurus
Gemini
Cancer
Leo
Virgo
Libra
Scorpio
Sagittarius
Capricornꝰ
Aquarius
Pisces

Signa mobilia et fixa.

Aries. calidus & siccus: igneus cholericus
Gemini. calid & humidum aereu sanguineum.
Taurus. frigidus & siccus: terreus melancholicus
Leo. simil arieti
Sagittarius. Leoni & arieti similis
Cancer frigidus & humidus aqueus flegmaticus.
Virgo simil tauro
Capricornus: tauro & virgini similis
Libra. simil gemini
Aquarius. gemini & libre similis.
Scorpio. simil cancro
Pisces. similes Cancro.

Aquarius: reliqua vero cōia sunt. Quędaz insuper rationalia. vt Virgo Gemini Libra Aquari⁹: ⁊ pria medietas Sagittarij. Quędam pręterea sterilia: q̄dam fęcūda: ⁊ cętera multa id gen⁹ figmēta: ad gradus vsq; deducta. cū alios dicant gradus masculinos alios fęmininos; lucidos quosdaz ⁊ alios tenebrosos/fumosos/vacuos/puteales ⁊ alzemena siue valitudinarios. Pręterea ⁊ singula signa in ternas facies diuidūt: in terminos aūt inęquales distinguūt. q̄ꝝ dominia planetꝫ distribuūt: ⁊ mltiplices fortitudies ipsis rōne taliū aduenire credūt. Nā a triplicitate planetā fortitudines tres accipe autumāt. a termino duas: a facie vnā: a domo ꝟo q̄nq;: ⁊ ab exaltatiōe q̄ttuor. Ueꝝ ī ista graduū/faciez ac termioꝝ assig̃tiōe īextricabil' apd astrologos nō īfimos īuenit diuersitas. communia rationalia.

De Domib⁹: exaltatiōibus: naturis ⁊ qualitatibus atq; aspectibus planetarum. Capitulum. III. Discipulus.

Dom⁹ planetarū q̄ sunt? Ma. Signa zodiaci. Nā saturno ꝑ domicilijs assignāt capricornū ⁊ aq̄riū. Joui sagittariū ⁊ pisces. Marti arietē ⁊ scorpionē. Soli leonē tm̄. Ueneri taurū ⁊ librā. Mercurio gemini ⁊ virginē. Lunę solū cancrū. Domus planetarum

Dis. Exaltatiōes ꝟo q̄ sunt? Ma. Saturn⁹ exaltat' in gradu 20. libre Jupit' in. 15. cācri. Mars in. 28. capcorni. Sol in. 19. arietis. Uen⁹ in. 26. pisciū. Mercuri⁹ in. 15. ꝟginis. Luna in q̄rto tauri. Casus oīm sūt in locis oppositꝫ. Dis. Plane. sꝫ q̄d tradūt de planetaꝝ q̄litate? Ma. Saturnū frigidū ⁊ siccū/colore nigrū: ⁊ sapore stipticū dicūt. Jouē ꝟo hūidū ⁊ calidū: colore cinericiū aut viridē: sapore dulcē. Martē siccū ⁊ calidū: rubeū ⁊ amarū. Solē calidū ⁊ siccū: in colore peregrinū: ⁊ sapore acutū. Uenerē hūidā ⁊ frigidā: albā ⁊ vnctuosam. Mercuriū variū: ⁊ planetę cui iūgit' in q̄litatib⁹ ꝑmis se ꝯformātē: in colore mixtū ⁊ sapore acetosū dicūt. Lunā frigidā ⁊ hūidā: croceā ⁊ salsam perhibēt. Rursū ex his q̄dā graues ⁊ pōderosi noīant'. vt saturn⁹/iupiter mars. alij leues vt ven⁹. mercuri⁹. luna. Sol āt nec pōderosus/nec leuis ē. Quidā et' fortūę sūt. vt Jupit' fortūa maior: Uen⁹ fortūa minor. Alij īfortunę sunt: vt saturn⁹ īfortūa maior: mars īfortūa minor. Mercuri⁹ aūt cū bonis bon⁹/cū malis mal⁹. Sol bon⁹ ꝑ aspectū: mal⁹ ꝯiūctionē. Luna q̄si nūcia ꝑ oēs currit: ⁊ ab ipsis fortunata ⁊ īfortunata reddit'. Uen⁹ ⁊ luna fęminini sūt: reliq̄ oēs masculini. Nocturni sunt mars/venus/et luna. diurni sunt alij om̄es. Nōnulli amici dicunt': quidā inimici nominant'. Nā amici saturni/sūt iupiter sol luna: inimici sunt mars ⁊ ven⁹. Jouis amici sunt oēs: dempto marte. Martꝫ amica sola ven⁹ ē: cęteri inimici. Sol' amici sūt iupiter/venus: inimici mars mercuri⁹ ⁊ luna. Mercurij amici sūt Exaltationes planetarum. Natura planetarum

saturnus iupiter venus: ceteri inimici. Lunę amici sūt saturnꝰ/iupiter venꝰ: alij inimici. Amici capiti draconis dicunt esse iupiter ⁊ venus/de ꝗrū natura ē: ⁊ iō fortuna. Amici caudę/sunt saturnus ⁊ mars ꝗrū naturā pticipat: ⁊ iō ifortuna ē. Augent aūt ⁊ minuūtur ista p aspectꝰ. Dis. Quō se aspicere dicuntur? Mag. Cum in eodē signo ⁊ gradu sunt: coniuncti dicunt. per contrariū separati nominant. Si aūt per sextam partē zodiaci/ꝫ est p duo signa distant: aspiciūt se aspectu sextili: qui est amicitię impfectę Si autem per tertiam zodiaci partem distant/id est per quattuor signa: trino aspectu se respiciunt: qui est amicitię perfectę. Si vero p ꝗrtam partem zodiaci: id est p tria signa opponunt/quarto se aspe-

Characteres aspectuum

ꝗrtꝰ	trinus
□	△
✶	☌
sextil	oppositio

Figura aspectuum

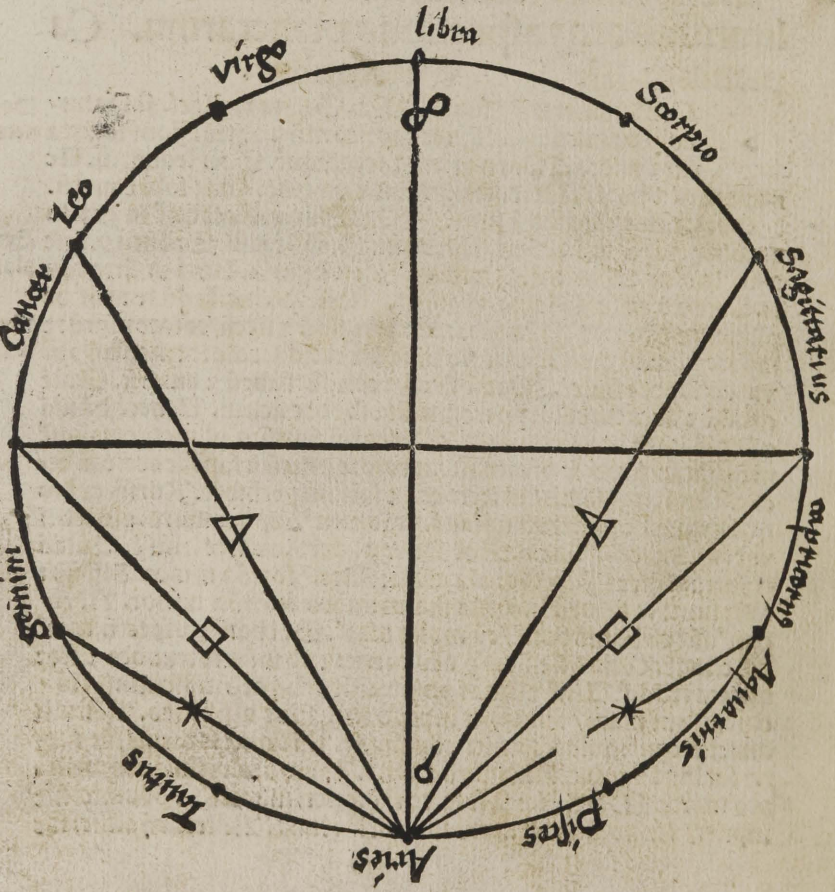

etu intuētur: q̄ est inimicitię ipfectę. Si autē p̄ sex signa distant opositi dicuntur: q̄ aspectus est pfectę cōtrarietatis. Dis. Quattuor igit aspect⁹ sūt. s. sextilis/trinus/quart⁹ ꝛ oppositio. Ma. sane. Illā cōiunctio p̄prie aspectus dici nequit: ꝛ vim sortitur vt q̄dam tradunt per gradus. xij. ante ꝛ post. Figura aspectuū est quā hic supra cernis.

De quibusdam alijs accidētibus planetarum: que ꝛ astronomū ignorare nō oportet. Capitulum. IIII.

Dis.

Reter hęc autem ꝛ planetis alia multa nomia attribuuntur ꝛ accidentia: quoꝝ cognitio etiā Astronomię vtilis est.

Dis. Eo magis explicanda sunt. Magi. Planetę q̄nq̄ dicunt directi: q̄nq̄ retrogradi: nūc etiā stationarij. Dis. De his in p̄cedenti tractatu dissertū esse memini. alia si q̄ sunt enumera.

Ma. Planetę dicunt etiā q̄nq̄ tardi cursu ꝛ minuti: cum scz linea veri motus eorū tardius mouetur q̄ linea medij motus: aut cōtra successionē signorum incedit. Veloces aūt ꝛ aucti cursu dicunt/ q̄n fm successionē mouent. Aucti vero numero sūt: q̄n equatio additur sup medij motū. cū aūt minuit: minuti numero vocātur. Aucti ꝛo lumine sunt: q̄n a sole recedūt vl sol ab eis. ꝛ minuti lumine vocant: q̄n ad solē appropinquāt. Et cū ad gradū decimū quintū aut duodecimū veniūt: sub radijs sūt: ꝛ combusti nominātur. Orientales sūt q̄n oriuntur a p̄ solem. Occidentales vero cū occidunt post solem. Vñ ꝛ venus solem p̄cedens in aurora/ lucifer: sequēs aūt solem post occasum/ hesperus dr. De qua Boe. i⁹ libro p̄mo de consolatu philosophico metro quinto ait. ꝛ q̄ p̄mę tempore noctis agit algentes hesperus ortus solitas: iterū mutet habeas Phębi pallens lucifer ortu. Dicunt ꝛ orientes ortu matutino: cū de sub radijs exeunt: ꝛ p̄pter remotionē eorū a sole/ mane ante ortū solis apparere incipiūt. Orientes vero ortu vesperti no dicunt/ cū desubradijs exeunt: ꝛ p̄pter remotionē eoꝝ a sole, vespere post occasum solis apparēt. Occidentes aūt occasu matutino sūt/ cū radios solis ingredientes mane occultari incipiunt. Et occidentes occasu vespertino/ cū radios solis intrātes ꝛ post solis occasum occultari incipiūt. Tres tñ superiores occasu matutino nō occidūt: nec ortu vespertino oriūtur. Meridionales etiā planetę appellantur/ cum in suo ecentrico ab ecliptica versus meridiem declinant. Septētrionales aūt cū versus septētrionē tendunt. Respectus aūt planetarū quos in diuersis signis ad diuersas corporis p̄tes habere dicunt/ in sequēti patent descriptiōe.

Planete dicuntur tardi et veloces

aucti numero.

aucti lumine

Combusti

Orientes matutinales

Orientes vespertini

Occidentes matutinales.

Occidentes vespertini

Meridionales.

Septentrionales.

Quas corporis partes planete in diuersis signis respiciāt. Capitulum. V.

	♄ Saturnꝰ	♃ Jupiter	♂ Mars	☉ Sol	♀ Venus	☿ Mercuriꝰ	☾ Luna.
♈ aries	pectus	ventrē	caput	femora	pedes	crura	genua
♉ taurus	ventrē	dorsū.	collum	genua	caput	pedes	crura
♊ gemini	ventrē.	verēda	pectus	crura talos	collum	caput	femora
♋ cancer	virilia	femora	pectus	pedes	brachia būeros	oculos	caput
♌ Leo	verēda	femora genua	ventrē	caput	cor.	guttur	collū
♍ Virgo	pedes	genua	ventrē	collum	ventrē	cor	būeros
♎ libra	genua	oculos	verēda	būeros	caput	ventrē	cor
♏ scorpio	talos	pedes	caput brachia	cor	verēda	dorsū.	ventrē
♐ sagit.	pedes.	crura	manus	ventrē	femora	verēda	dorsū
♑ capricō.	caput oculos	crura	dorsū.	cor	verēda	femora	femora
♒ aquariꝰ	collum	pectus	cor	verēda	genua	femora	verēda
♓ pisces	būeros	cor	ventrē	femora	dorsū	crura	femora

De diuisiõe celi in domos duodecim: ⁊ nominibus earundẽ. Capitulũ. VI. Mag.

Otum iudicãdi negociũ maxime ex Zodiaci in duodecim domicilia partitiõe dependere estimãt. verũtamẽ nec ĩ hac concordant. Sed ꝑtermissis duob⁹ partiendi modis/ter-tium exempli causa pandaz: qui talis est. vt intelligant sex circuli magni in sphera sup polis mundi vtrinqz sese intersecantes: atqz ꝑ puncta equinoctialis diuisim in duodecim equalia trãseũtes. per hos ei sex circulos Zodiacus i duodeci/sz nõ equales partit domos: quaz vna medietas sub horizõte: altera supra horizonta apparet: ⁊ oppositę equales reperiunt. Quattuor ex his anguli vocantur. s. Prima: q̃ est angul⁹ orietis. Septima opposita: angulus occidẽtis. Decima: ẽ angul⁹ dei seu medij cęli. Quarta: est angulus noctz sb horizõte. In bis vt aiũt/ planetę sũt fortiores. Post bas q̃t-

Domus

Anguli

Diuisio domorum celi

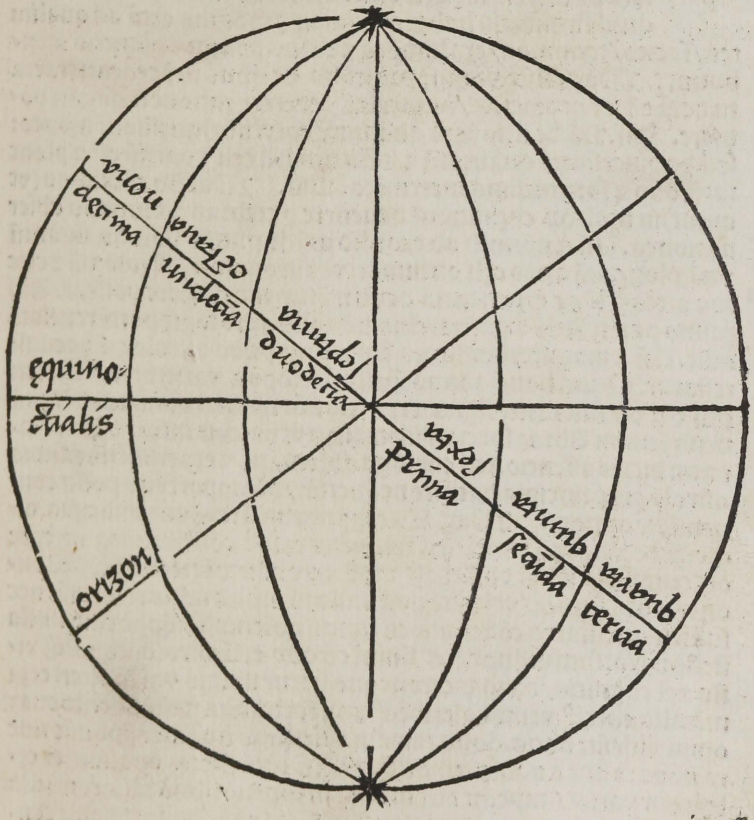

Succedētes tuor domos/succedentes nomināt: in q̄bus planetę sūt debiliores q̄ꝫ in angulis. ⁊ sūt dom⁹ secūda octaua vndecia ⁊ q̄nta. Reliq̄ quattuor cadētes nominantur cęteris debiliores. Ex his ⁊ cōstellationibus in illis repertꝫ ꝑ cęteras Astrologię partes varia ac mira conātur.

Cadentes

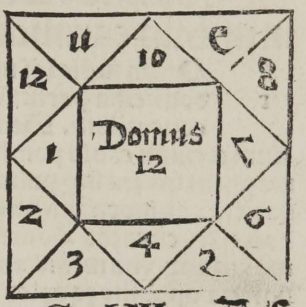

Si demōstratiōe experientia aut alia q̄uis via astrologie principia cognita sint. Ca. VII. Dis.

Priusq̄ꝫ has ꝑtes aggrediamur edicito q̄nam mō astrologi tātā partiū eiusdē cęli diuersitatē īuestigare potuerūt? aut quid firmitatis habet ꝙ etiaꝫ in gradibus q̄ꝫtū ad qualitates/facies/terminos/exaltatiōes ⁊ casus ponūt: ⁊ planetis attribuunt? Mag. Astronomię principia de q̄bus in ꝑcedenti tractatu actū est: ex geometria/numeroꝝ ꝯcurrēte ratione indagari potuere. Dis. Nō de illis (qm̄ quātitatē cōcernūt) quęstionē moueo: sed de diuersitate qualitatū ⁊ influentiarū cęli ⁊ partiū ei⁹ ⁊ plantarū dño ⁊ fortitudinis incremēto ī illis. Ma. Ab effectibus (vt aiunt) in multoꝝ cognitionē deuenere ꝑ crebras ⁊ diutinas obseruationes. Uñ ⁊ nōnulli ab exordio mūdi primis hoībus intantū vitā ꝓlongatā a deo cęli autumāt: vt astronomiā/astrologiā ⁊ cęteras artes q̄ lōga experientia acquirūtur inuestigare possent. Alij primo parēti Adā ⁊ patriarchis nōnullā astrologię partē reuelatā aiūt. Uñ ⁊ magister ī historijs Abraā ęgyptios astrologiā docuisse testatur. Quod haud abnuo q̄ꝫtū ad temporꝝ varietates. sicut scriptū est: Ut sint illis ī signa ⁊ tpa. nō aūt q̄ꝫtū ad diuinationē: quā deus semini Abraę specialr interdixit: vt patebit infra. Dis. Interim dictis assentio. sed cur lōga obseruātia ⁊ experimētis pl'imis astrologię principia haurire nequerint/nō apparet qđ possit conuenięter opponi. Mag. Si expimentis q̄ tradunt principia didicissent: vtiqꝫ nō semel/sed frequēter easdē cōstellatiōes integre obseruassent. Sed obstat qđ ⁊ ipsi vere affirmāt: eandē cōstellationem totalē nūq̄ꝫ/vel saltē post annorū multa milia rediturā. nec sufficit ꝑticulares cōstellatiōes sępius obseruasse: q̄ppe cum nulla stellaꝝ seorsum influat: sed simul cū oībꝫ etiā astrologis nūq̄ꝫ visis vel cognitis/certo dicere nequeūt: cur magis vni q̄ꝫ alteri expimētalis effect⁹ veniat ascribēd⁹: nisi forte solis ⁊ lūę sideribꝫ etiaꝫ omni videnti notis. q̄bus tamē in efficientia freq̄nter ꝑponūt sidera minora aut a nobis remotissima. Multū ꝑterea opationem cęlestium variat/impedit aut minuit in superioribus alia constellatio: ⁊ īferioribꝫ materię indisposito. Sed esto/hauriri possit con-

Principia Astrologie sunt nobis cognita

Genesis .j. b

stellationū quas in iudicijs attendūt efficientia: sz nōdū est inuenta sufficienterqz obseruata. patet legēti astronomorū de motu stellaꝝ firmamēti ⁊ etiā erraticaꝝ dubia. Antiq̄ores q̄ppe supra firmamētū nullū aliud cęlū cognouerūt: quo tn̄ iuniores Astrologi etiā in praxi vtunt. Chaldęi ⁊ ęgyptij nō infimi in Astrologia/stellis fixis vnū tm̄ motū attribuūt. s. diurnū. Ptolemeus addidit secundum q̄ est ab occidēte in orientē. Thebit tertiū inuenisse dicitur: q̄ est versus meridiē ⁊ aquilonē. In tpe vero mltū discordāt: vt partim dictū est in supioribus. nec mirū si de fixis trepidāt: q̄ etiam in motu solis ⁊ lunę inter se pugnant: vt ⁊ quātitas anni solaris adhuc apud astronomos q̄ ad p̄cisionē sit incerta: ⁊ in maxima solis declinatiōe quātū differant supfluū est hic recensere. Cōstat autem si astrologus in gradu vno tm̄ fefellerit in captanda hora: in diuisiōe domorū duodeci sil'r deficiet. mutabit em̄ grad⁹ signū. ⁊ in directionibus etiā variat annū. mutabūtur etiā aspectus ⁊ situs stellarum. Dis. Fallax igit̄ sequatur astrologorū experimētū necesse est. Sed ⁊ planetę qua cōuentiōe inter se regendi ac dominandi tempora/horas/atqz momēta in diuersis ptibus cęli/etiā vt ais climatū terrę partiti sint/vehemēter hęsito: ⁊ te sup hęc audire cupio: interim alia q̄ q̄stionē augent silebo. Ma. Hęc ⁊ pene innura alia sūt quę fidez astrologię minuūt his q̄ oīm causas (vt ęquū est) ꝓfundi⁹ rimātur: ⁊ in astrologię libris nō nisi ꝑsuasiōes quasdam legūt. Nos aūt q̄ ipsaz defendendā nō suscępimus: reliquas eius partes velocius ꝑcurrere debemus. Dis. vt libet.

Ptolemeus Thebit

Stellarum fixarum motus triplex

De secūda ꝑte astrologie. Et qualem īfluentiā celestiū corporū in inferiora Theologicū Philosophis cōcedūt: volūcatē om̄ino excipientes. Capi. VIII. Mag.

Secunda (vt p̄missum est) astroligię pars de reuolutionib⁹ est. hęc cōiunctiōes ⁊ eclipses cōsiderat: ⁊ ex his alijs insuper cōstellationib⁹ de dispositiōe annonę/belloꝝ/ęgritudinum ⁊ mutatiōe tempoꝝ atqz innouatiōe legū futura p̄nunciat.

Dis. Tu ne huiuscemodi futura cōtingētia cęlestiū cōsideratiōe p̄uidenda credis? Magi. Multiplicē virtutē ⁊ opationē cęlestibus a ꝯditore oīm cōcreatā nemo sapiēs dubitat: ꝑpaucas vero ex his oīb⁹ in hoīm noticiā deuenisse/⁊ oēs deo soli notas esse regi⁹ ꝓpheta indicat dicēs: Qui numerat multitudinē stellaꝝ ⁊ omnib⁹ eis noīa vocat. Nomina vero a ꝓprietatib⁹ rebus imponi constat: quas solus nouit ꝑfecte q̄ eas condidit. vn̄ cōsequēter exclamat: Magnus dn̄s noster ⁊ magna virtus ei⁹: ⁊ sapiētię ei⁹ nō ē numerus. Hęc de particulari noticia intelligenda sūt: qm̄ generalem influxum cęlestiū q̄ fit ꝑ motū lumē ⁊ calorem in terrena/etiā philo-

ps. xlvj.

sophi (dono dei) cognouerunt. Vñ Aristoteles dicebat hunc mundum elemētarē latiōib⁹ supiorū ꝯtiguū esse: vt inde virt⁹ ei⁹ gubernetur. ⁊ alio loco: Latio inq̄t solis sub obliquo circulo (zodiacū denotās) generatiōes adducit. Nec diu⁹ Augustin⁹ phs acutissim⁹ ⁊ theologorū p̄cipuus/ab Aristotelis snīa in hac re dissentit: lib. iij. de tri. ca. iiij. asserēs corpora crassiora ⁊ īferiora per subtiliora ⁊ potentiora ordine quodā regi. Et li. v. de ciuitate dei. ca. vj. inter disputādū cū mathematicis ait: Nō vsq̄quaq̄ absurde dici pōt/ad solos corporū differentias afflatus quosdam valere sidereos: sicut in solarib⁹ accessib⁹ ⁊ decessib⁹ videm⁹/etiā ipsi⁹ anni tempora variari: ⁊ lunarib⁹ incremētis atq̄ decremētis augeri ⁊ minui q̄dā genera rerū. sicut echinos ⁊ conchas: ⁊ mirabiles ęstus oceani. non autē ⁊ animi voluntates positionib⁹ siderum subdi. Dis. Aperte Augustin⁹ inferiora supiorū influentijs subijcit. Cur ergo a nōnullis astrologis aduersari d̄r? Ma. Hic diu⁹ pater (quēadmodum ⁊ cęteri viri phię ⁊ veritatis cultores) astrologię/non ademit qd̄ ratio naturalis admittit: ⁊ sacrarū litterarū tenor incōmutabilis nō reprobat. Nec tñ dicit corpoꝝ differētias necessario esse a cęlesti influxu: sed hoc posse cōcedi in quibusdā. Nā vt eodē loco ait sexus diuersitas nō ab influxu cęlesti est: cuz simul concipi possint gemini diuersi sexus. Quid aūt tam ad corpus ꝑtinēs q̄ꝫ corporis sexus? Sequūtur hūc Bonauentura/ Alexander de ales/ Scotus ⁊ theologorū numerosa turba: om̄es generalem cęlestium in inferiora influxū cōfirmātes: Inferiora inquā corpora/nō humanas mentes seu volūtates: quēadmodū in snīa Augustini hec excipiuntur. Nō em̄ pñt (vt idē sanct⁹ pater ꝓtestat̄ li. xij. sup Gen.) corporalia in spiritū agere. limitāt certi: de ꝑ se ⁊ immediate. Naz cum intellectus (inquiūt) mediantib⁹ speciebꝫ a sensibus receptis in opus suū prodeat: ⁊ sensitiua potentia corpore: s organis vtatur: de ꝑ accidens ⁊ a remoto cōcedi possit/immutatis corporib⁹ intellectum in sua opatiōe īpediri. vt videre est in lunaticis ⁊ phreneticis. Vñ ⁊ scriptura dicit: Corp⁹ qd̄ corrumpit̄ aggrauat animam: ⁊ terrena inhabitatio deprimit sensū multa cogitantē. Volūtas āt existēs dña oīm actuū suoꝝ/organo corporeo nō alligat̄: sicut nec ītellectus. magis tñ libera est: nulli⁹ improbitatem patit̄: nec cęlestiū influxui subdit̄. Et ideo actus a volūtate procedētes ab astrologis p̄uideri aut dijudicari minime possunt.

j. meteo. et de genera: Augustinus

Idem

Theologi q̄d tribuant astrologie

Sap. ix. d

Ex quinq̄ causis Astrologi frequenter errant in iudicijs suis. Et quō in vniuersali de fertilitate ⁊ sterilitate terre: de pestilentia bellis ⁊ mutatione regnorū aliquid pronosticare possunt. Capitulum. IX. Dis.

Um iuxta p̄missam beati Augustini sentētiā in elementa ꝛ
c elementa afflatus siderū agat: vnde fit ꝙ astrologi nōnū-
q̄ de illis quoq; in iudicijs suis ꝛ fallunt ꝛ fallunt: Ma.
Quamq; huius rei causa multiplex assignari possit: hec tñ inter p̄
cipuas cōnumeranda est: ꝙ raro hui⁹ artis scioli iudicia sua inter
prescriptos limites coartant: sed inanis glorie cupidi/ phylateria
sua dilatāt nimiū: ꝛ ex stellis augurari gestiūt/ qō efficere non pos
sunt. Frequēter etiā ad priculares locales q̄ mutatiōes descendūt:
singularū frugum spēs denotāt: terrarū ꝛ incolarū euentus ꝑse-
quuntur seiunctim: nō attēdētes/ nō obstante generali influxu su
Augustinus periorū: ꝛ (vt Augustinus habet lib. v. de ciui. dei. c. vij.) electo ad
seminandū agrū die/ tā multa grana in terrā simul veniunt: simul
germināt: ꝛ exorta segete simul herbescūt: pubescūt: flauescunt. ꝛ
tñ inde spicas ceteras coequas/ atq; vt ita dixerim congerminales:
alias rubigo interimit/ alias aues depopulant/ alias boues euel-
lunt. Pari iudicio de reliquis rebꝰ iudicandū est. Sunt em̄ causę
celestes fere innumerę: ex quibꝰ vt p̄missum est tractatu p̄cedenti/
ex stellis fixis pauciores cognitę sūt. quorū tñ actio quantū possit
astrologorū traditiones canūt. Adde: ꝙ de principijs ꝛ modo iu- Secūa
dicandi p̄cipui auctores artis huius diuersa senserunt. Accedit ꝙ Tertia
plurimi nostro ęuo in praxi illa magistri nominari delectant ꝙ nō-
dum loqui ceperūt: ne dixerim didicerūt. Viri aūt phię gnari faci
le nō enunciāt/ qō ex certis causis ꝛ demonstrationibꝰ veritat̄ eui
dentiā nō habet. Verūtñ si anni q̄ttuor ptes a qualitatibꝰ suis mꝫ Quarta
tum exorbitare cōtigerit: facillime seq̄tur aeris intemperies: sicq;
frugū detrimentū aut excessiuo frigore vel calore orti/ humore
Auicenna suffocante/ aut siccitate cōsumente humidum radicale. Amplius
turbatis elemēt̄ immaturis frugibꝰ ꝛ aere infecto aut putrefacto/
quo ad respirandū sedulo vtimur/ egritudines euenturas temere
nemo iudicabit. Deniq; ex aere infecto ꝛ alimētis incōuenientibꝰ/ Quinta
spiritū animalē turbulentū generari physica ratio suadet. Hinc
egritudines acute ꝛ cerebro multę obueniūt turbatiōes: qbꝰ i vul
go dominātibus ad vnū⁹ belial dolosam psuasionē/ insultus fieri
haud erit difficile. Si em̄ princeps vi legis occurrere nitit: mox a
superba ceruice onus seruituris ꝛ sceptrū exactoris excutere moli
untur. Hinc secte/ cōtentiōes/ partialitates/ seditiōes/ bella ꝛ cęte
Ptoleme⁹ ra hmōi oriūtur multa. Et q̄uis (vt Ptolemęus ait) vir sapiens
domineꝫ astris: sensualitati scz ꝛ inclinatiōibꝰ obuiādo: stultoꝝ ta
Eccles. j. d mē (vt Salomō nō minꝰ docte scripsit) infinitꝰ est numerꝰ. Vñ mi-
rū nō est si his ꝛ similibꝰ sollerter pēsiculatis/ nō tā astrologi q̄ phi
losophi/ medici ꝛ longa experientia edocti agricolę et nautę quo-
tidie de futuris multa vera p̄dicūt: etiā sine astrologicis regulis:
de morbꝰ/ de annona/ deq; tēpestatibꝰ. Sed de illis hactenꝰ. Ter-
tiam astrologię partē nūc aggrediamur, laboriosum quippe hoc

erit: qm̄ fere innumeri codices sūt de hac parte. ⁊ eregione viri eruditissimi ⁊ sanctitatis titulo p̄fulgidi parū illi tribuendū astruūt.

De tertia parte astrologie. De natiuitatibus q̄d ex domib⁹ quattuor primis Astrologi pronosticent. Capi. X. Dis.

Quid hęc pars futuri pręsagit? Mag. Mortē ⁊ vitam ⁊ ferme om̄es nascentiū euentus quales futuri sint. vt patz legenti significatiōes. xij. domorū in quas cęlū hora natiuitatis diuidūt. Ut aūt breuiter me de hac pte absoluā: ex multis pauca s̄m domoꝝ ordinē in libris astrologoꝝ expressa annotabo.

Significationes domorū celi

Dis. Probe. Mag. Ex habitudine p̄mę domus planetarum et stellarum in ea existentiū/ ⁊ partiū natura ac varijs affectib⁹ mira de anima nati p̄dicunt: videlicet. si liberalis: si legum amator: si mitis aut bellicosus: si diuinarū scientiarū indagator alteriusue studij aut opationis amator: ⁊ quātus qualisue in corpis habitudine futurus sit nat⁹. Ex secūda domo de p̄speritate ⁊ infortunio/ diuitiarū nati futura vident: si eas vel ex hęreditate/ mercatura/ aut quouis alio ingenio aut labore habitur⁹ sit: ⁊ amplius: si sua sponte acquisitas dilapidabit: aut violentia qualibet siue infortunio amittat. Ex tertia domo de fratrib⁹ nati: de peritia legum ⁊ obseruantia earundē. ⁊ ibi p partē quā absconditā noīant astrologi/ de arcanis conscientię nascentis erga deū ⁊ erga hoīes iudicant. Nam vt ait Abraam Auenozra in expositione huius domus: Si Jupiter fortis in natiuitate partem illam quocūq; modo respexerit/ ⁊ deū diliget (scz natus) ⁊ a deo diliget ⁊c. Dis. Hoc ne veꝝ credis? Magi. Minime. Nā dicit scriptura: Nescit hō an odio vel amore dignus sit. ⁊ cōsciētię arcana soli deo patent. Dis. Insania ergo ista nō tā cōfutanda q̄ꝫ vt hęretica execranda est. Ma. Duas fortunas inter planetas nomināt: venerē scz ⁊ iouem. Uenus vt aiunt dat fęlicitatē vitę p̄sentis: Jupiter autē largitur fęlicitatez vitę futurę. Dis. Et quid de christo sentiūt? qui ait in euāgelio: Ego vitam ęternam do eis. Sed perge in narratione. Magi. Matern⁹ quidā nō infimę auctoritatis apud astrologos scribit: q̄ saturnus in leone constitutus/ facit longęuos: quorum anima post mortem ad cęlos transibit. Dis. Cur ergo xp̄s dicit: Si vis ingredi ad vitam ęternam/ serua mandata: ⁊ nō potius/ attēde si habueris saturnū in leone? Mag. Albumasar impietatem impietati accumulans ait: Qui deo supplicauerit hora qua luna cum capite draconis ioui cōiungitur/ impetrat quicquid petierit. Dis. Ha ha he stulticiā sacrilegā. Cur igit̄ astrologi nō obseruāt talē horā: vt semel impetrarēt de cętero in iudicijs suis neminē fallere: ⁊ vt tantas diuitias reciperent ne amplius p̄ inopia alijs sua mendacia venalia facerent. Sed perge ad domoꝝ explanationē.

Abram Auenozra

Ecclesi. ix. a

Maternus astrologus

Matth. xix. c

Albumasar

Mag. Ex domo quarta de esse patris nati disserit: qualis aut quāta ei⁹ vita sit: ⁊ de alijs q̄ breuitat⁊ cā trāseo tanq̄ fabulosa.

Que astrologi prenosticent ex alijs domibus natiuitatum. Ca. XI. Disci.

Ex q̄nta aūt domo q̄d? Ma. Si nascēs filios generabit: ⁊ qualiter ad eos afficiet. Et h̄ q̄dez Arabes: Ptolemęus aūt decima filios dijudicat: Malli⁹ ab ascēdēte. Ex sexta de infirmitatib⁹ nati in toto corpe ⁊ singulis partibus: ⁊ qñ ⁊ quātū ęgrotabit futura annūciat. Ex septima si amator erit fęminaꝝ/ ⁊ inoīatę libidinis sectator. Si vxorē habebit vnā aut plures: vetulas aut iuuenculas: ⁊ qñ eas ducet: ac si pacifice cū illis habitabit. Ex octaua aūt domo sciet (aiunt) q̄ morte: an aqua/igne/gladio/suspendio aut quouis alio mō interitur⁹ sit nat⁹. Ex nona si nat⁹ pegrinabit: ⁊ quātū: in terra vel aqua: ⁊ quā fortunaz in his sentiet. sil'r si firmiter aut negligēter fidē suā tenebit. Ex decima de statu mr̄is: quēadmodū ex q̄rta de statu pr̄is nati iudiciū fit. Plurimi tñ statū pr̄is a decima inuestigādū putāt. Insup si natus honorē/ptātez aut famā bonā habiturus sit venat. Ex vndecima de amicitia nati: ⁊ ad q̄s psonas erit: sil'r ⁊ de vestimēt⁊ futura dicūt. Ex duodecima domo figurę cęli in natiuitatib⁹ alicui⁹ calculatę/ inimicitię/captiuitates/si q̄s forte aut vnde habiturus sit nat⁹ prę nosci habēt. Seruos sil'r Egyptij ab ista domo dijudicāt. Arabes aūt illud a sexta faciūdū existimāt: ⁊ alia ferme innumera. Minima etiā ⁊ vilia hoīm accidētia hęc pars astrologię de nascēte futura iudicat ex dño natiuitatis horę: almutes/alcochoden hylech ⁊ variū partiū ꝓiectione/ex habitudine planetarū ⁊ stellarū fixarū: ⁊ earundē ⁊ sil'r domoꝝ varijs aspectib⁹ ⁊ directione: quę latius ꝓsequi nō est nostrū/sed alia celerius percurrere.

De laude quattuor doctorū ecclie: ⁊ q̄d de hac pte astrologie senserīt. Ca. XII. Disci.

Prius q̄ sint viri eruditissimi ⁊ sanctitate prefulgidi huic pti astrologię parū tribuētes/vt p̄miseras pauloante edicito: simulq̄ eorūdem sentētias de hac re p̄stingito paucis.

Mag. Hi sunt doctores p̄cipui catholici: quattuor colūnę ecclesię sanctus Gregorius papa. sanct⁹ Hieronymus presbyter cardinalis. sctūs Ambrosius archiep̄s Mediolanēsis. sanct⁹ Augustinus ante ꝯuersionē suā rhetor maximus ⁊ philosophoꝝ acutissimus: post suscęptū vero baptisma episcopus Hipponeñ. per totū mundū celebris doctor ⁊ falsitatis inimicus. Hi sunt (vt testatur pontifex romanus in ca. vnico de reli. ⁊ vene. sanc. lib. vj.) quorum perlucida ac salutaria documēta romanā illustrarunt ecclesiam: decorarunt virtutibus/ ⁊ moribus informarunt. Per ip̄os

doctores ecclesie
Gregorius
Hieronymus
Ambrosius
Augustinus

Bonifacius octauus

pręterea quasi luminosas ardentes lucernas sup̄ cādelabrū in domo dñi positas/erroꝝ tenebris ꝓfugatis totius corp⁹ eccl'ię tanq̄ sidus irradiat matutinū. Dis. Eia ꝓpera: ⁊ q̄d de astrologia hac tenēdū scripserint hi sancti p̄res quos ecclesia tā studiose cōmēdat in mediū ferre graueris minime. Mag. Diuus papa Gregori⁹ in homelia epiphanię accępta occasione ab apparitione stellę quā Magi viderūt in oriēte nato dño/ ꝯ mathematicos orōnē texens: opponit de duob⁹ gemis Jacob ⁊ Esau sil'natis/dicēs: Certe cū Jacob de vtero egrediens prioris fratris plātā manu teneret/prior ꝑfecte nequaq̄ egredi potuit: nisi ⁊ subsequens inchoasset: ⁊ tñ cū vno tp̄e eodēq̄ momēto vtrūq̄ mater fuderit/nō vna vtriusq̄ vitę ęqualitas fuit. Sz ad hęc solēt mathematici rñdere (inquit) q̄ virtus ꝯstellatiōis in ictu pūgentis est. Quib⁹ ediuerso nos dicimus: q̄ magna est mora natiuitatis: si igit̄ in ictu pūcti ꝯstellatio ꝑmutat̄: necesse iā erit vt tot dicāt fata quot sunt mēbra nascētiū. hęc. Gregori⁹. Qui ⁊ post ml'ta alia q̄ astrologis obijcit (ad q̄ ꝓfecto rationabiliter rñdere nequeūt) cōcludit dicēs: Hęc de stella breuiter dixim⁹: ne mathematicoꝝ stulticiā indiscussam pretersse videamur. Q, si nec ista ꝑmouent: attende q̄ eodem loco Priscillianistarū hęresim dicit esse de genituris opinionē astrologoꝝ.

Dis. Sūmū pontificē audiuim⁹: audiamus ⁊ cardinalē. Magi. Diuus Hieronymus p̄sbyter cardinalis sacrę scripturę interpres pręcipuus/in cōmentarijs sup̄ ꝓphetā Sophoniā ca. primo de astrologis dū exortus esset sermo/ait: Hi sunt q̄ eleuantur aduersus sciam dei: ⁊ omne qd̄ gerit̄ in sęculo (fictā sibi scientiā pollicentes) referūt ad ortus stellarū ⁊ occubit⁹: ⁊ mathematicorum sequūtur errores. Jdē super Esaiā. ca. xlvij. de astrologis loq̄ns/dicit: Hi sunt qui vulgo appellant̄ mathematici: ⁊ ex astrorū cursu lapsuq̄ siderum res humanas regi arbitrātur. ⁊ cū salutē alijs promittebant/sua ignorabāt supplicia. Jdē in ca. Sz ⁊ illud. 26. q. 2. requirere stellarū cursus/ ⁊ euentus ex his futurorum rimari obprobriū ęgypti vocat ⁊ idolatrię comparat. Dis. Sufficiunt ad pręsens diui cardinalis dicta: archiepiscopū accedamus Mediolanēsem. Magi. Hic est sanctus pater Ambrosius grādiloquus: qui in quarto libro hexameron ca. quarto de astrologis longum sermonē contexens inter alia: Nōnulli (inquit) natiuitatū tēptarunt exprimere qualitates/qualis sit vnusquisq̄ qui nat⁹ sit: cū hoc nō solū vanū/sed etiā inutile sit q̄rentibus: impossibile pollicentib⁹. Et post probationē suę sentētię ait: Redēpti sunt apostoli ⁊ cōgregati ex peccatorib⁹: nō vtiq̄ natiuitatis suę hora/sz christi eos sanctificauit aduent⁹: ⁊ hora dominicę passionis redemit a morte. Latro dānatus capite ille cū dño crucifixus: non beneficio natiuitatis suę/sed fidei confessiōe ad paradisi ęterna trāsiuit. Jonam in mare nō vis natiuitatis/sz dissimilatio diuinę p̄cęptionis

Gregorius

Genesis

Hieronymus

Ambrosius

Luce. xxiij.
Jone. j. ⁊. ij.

Actuum.xij. xv.et.xxviij. precipitauit ꝛ offensa. Petrū de carcere imminēte morte perimendū angelus christi/nō stellarū series liberauit. Paulū cecitas cōuertit ad gratiam: ꝛ pcussum a vipera turbatūq; naufragio: nō remedia natiuitatis/sed deuotionis merita seruauerūt. Quid de illis dicim⁹ q eoꝝ pcibꝰ cū fuissent mortui resurrexerīt: vtrū illos sua natiuitas/an aplica gra a suscitauit? Et idē totū negociū ħ (.s. iudicādi) plenū ait eē vanitate: ꝛ telę araneę cōparat. Dis. Dur⁹ est hoc diuum Augu. quē pholosophū fuisse acutissimū dicꝭ/auscultem⁹.

De opinionibus philosophorum: de fato ꝛ cōstellatione natiuitatū: quas Augustinus libro quinto de ciuitate dei recitat ꝛ improbat. Capitulum. XIII. Magister.

Augustinus Sanctus Augustinus disputator copiosus/omnem questionē quā tractat radicitus medullitusq; pquirit: vt latentē vel veritatē vel falsitatē fideliter detegat. Vñ cū libro quinto de ciuitate dei cōtra astrologos disputationis rete tendere instituisset: p⁹ fatidicoꝝ ꝛ astrologoꝝ varias opiniōes distinxit: ꝛ breuius priorib⁹ explosis/cū genethliacis varijs medijs cōgredit per capitula ferme decē prima. Lōgū esset omnia hęc epitomati nostro integra inserere. Dis. Longū etiā ꝛ minus necessariū: cū paucis planisq; verbis intētionē tāti doctoris edicere possis. Ma. Si possum incertū habeo: obsequi tñ tibi in hoc quoq; nō abnuo. Distinguēs itaq; Augustinus fatidicoꝝ ꝛ astrologoꝝ sectas in ca. p̄mo libri ꝑfati: primos ponit q dicunt oīa euenire fato. i. voluntate ꝛ ptāte dei. Dis. Illos ne male sentire arguit? Ma. Mimime: sed vt sentētiā teneāt ꝛ linguā corrigāt admonet. Dis. Quapropter? Mag. Quia fatū homines quādo audiūt/vsitata loquēdi cōsuetudine nō intelligūt: nisi vim positionis siderū qualis est q̄ quis nascit siue cōcipitur. Dis. Secūda igitur opinio ē illorum qui omnia fato/id est vi siderū initialiū euenire arbitrant?

Mag. Scire intulisti: sed inter hos rursum Augustinus discernit. Quidam enim sine voluntate dei decernere opinant siderа quid agamus vel quid bonoꝝ habeamus: malorumue patiamur. Dis. Tales haud dubiū explodit. Mag. Quinimo ꝛ ab auribus omniū repellēdos ait: nō solū eorū qui verā religionē tenent: sed qui deorum qualiumcūq; licet falsorum volunt esse cultores. Dis. Qua de re? Mag. Quia (inquit) hęc opinio aliud nō agit nisi vt nullus oīno colatur deus. Dis. De hac secta nōnullos nostrę fidei hoīes esse arbitror: qui rogationes/leranias et processiones cōmunes pro pace: aut salubri aura a populo factas subsannantes frustra fieri calūniant. Sed q̄d mihi de his? aliud dictę diuisionis membrū ꝓsequere. Mag. Eorum qui om-

nia vi siderũ euenire credũt: nõnulli sidera quidẽ/quę nob̃ futura sũt ꝓ arbitrio decernere opinant̃: sz accępta potestate a deo. Dis. Quid isti? Mag. Magnã inq̃t cęlo faciũt iniuriã. Dis. Quã? Mag. Quia in eius velut clarissimo senatu/ac splendidissima curia opinant̃ scelera faciẽda decerni. qualia si aliqua terrena ciuias decreuisset genere humano decernẽte/fuerat euertẽda. Dis. Quid si dicerent sidera nõ ꝓ arbitrio illa decernere: sz in talib̃ ingerẽdis dei oĩno iussa cõplere? Ma. Quarta hęc positio ẽ ꝑcedẽti crudelior. Dis. Quapropter? Ma. Quia de deo sentiendũ tradit qd̃ indignissimũ visũ ẽ de stellarũ volũtate sentire. Oẽs iã dicti philosophi qꝛ ex stellarũ ĩfluxu necessario euenire existimãt q̃ fiunt/hodie quoqꝫ a sapiẽtiorib̃ astrologis tãq̃ꝫ falsarij reprobãtur. Dis. Hac forte Ptolemei sententia potissimum pauloante posita: qua ait. Uir sapiẽs dñabit̃ astris. Mag. Ea ipsa: ⁊ alijs multis. Quinta igit̃ positio est generalis: ꝙ stellę nec ꝓ libito futura decernũt (qꝛ vt dictũ est supra: animatę nõ sunt) nec decreta dei nec necessario vẽtura in nobis explẽt: qm̃ deus hoĩez in manu cõsilij reliquit. ait Sapiẽs. Sed ex natura sua ⁊ influẽtia a cõditore accępta/homĩes resqꝫ terrenas alterãt: ⁊ ad ea de quib̃ supra pauca cõmemorauim⁹ inclinãt: cui inclinationi hõ si vult cõtraire poterit. Dis. De hac opinione Aug. quid sentit? Magi. Non mediocriter doctoꝝ hominũ fuisse ait istam sententiam: vt dicãtur stellę significare potius istą q̃ꝫ facere: vt quasi locutio quędã sit illa positio siderum: prędicens futura/nõ agens. Dis. Aliorũ istã fuisse sententiam nec ego dubitauerã: sed eã Augustinus approbaret nec ne audire volui. Mag. Quãtũ ad ea quę ex libero arbitrio dependet/positionẽ istam nequaq̃ꝫ approbat: sed in sequẽtib⁹ fortiter expugnat: ⁊ ꝓpria astrologorum principia in tela cõmutãs eos confodit vndiqꝫ: ⁊ q̃ꝫtum ad cętera ab astrologis ex natiuitatibus vaticinata/similiter incertã hanc positionẽ ostẽdit. Tu si qñ vacabit ibidẽ lege ⁊ relege. nõ em̃ prima fronte omni legẽti doctoris mens ⁊ argumẽtorum vis patet.

Ptolemeus

Opinio veri or de fato

Ecci. v.

In quibus libris Augustinus astrologiã de natiuitatibus improbet: ⁊ similiter ceteri Theologi: Canoniste ⁊ sancti prophete. Capitulum. XIIII. Disci.

Apparet ex prępmissa opinionũ dilucidatione insipienter nimis a nõnullis respõsum esse: Augustinuz cęterosqꝫ sctõs doctores nõ nisi hos astrologos reprehendisse qui necessitare astra nos docent. Magi. Cęteri in cõi oẽs indistincte simul reprehendunt ⁊ haud dubium positionem imponentem necessitatem tanq̃ꝫ blasphemam in primis reijciendam volunt. Augusti-

nus vero ꝑticularius ꝑdictas positiões segregãs/vltimã q̃ verita ti minus videt cõtraria: ⁊ iõ forte tãto periculosior quãto apparet ꝓbabilior/diligẽtius eliminat. Et in capitulo q̃nto astrologiaꝫ nõ artẽ/sꝫ vanitatẽ vocat: ⁊ in fine ca. septimi nll'ã hãc artẽ eẽ astruit. Omitto quę libro secũdo sup Genesim ad litterã: ⁊ libro octogi- tatriũ q̃stionũ q̃stione quadragesima quinta de astrologis ponit. Idẽ libro secũdo quęstionũ ve. ⁊ no. testamẽti. quęstione. xvj. in fi- ne ait: Astrologi em̃ inimici sũt veritatꝫ. Et lib. iij. de q̃stionib⁹ no. ⁊ ve. testamẽti capitulo decimooctauo diffusissime ꝯtra fatũ ⁊ ma thematicos multis ac varijs argumẽtis disserens: In ꝑncipio ait nihil tã ꝯ christianos q̃ꝫ si arti matheseos adhibeant curã: hęc em̃ inimica dinoscit legi dei. Et paulo ĩfra dicit. Hãc em̃ astutia ⁊ sub tilitas inuenit diaboli. Et circa finẽ: Fugiendũ omnib⁹ modis ab hac arte monemus: curiosi enim eius inimici dei sunt: ⁊ sine solli- citudine nũq̃ꝫ sunt. semꝑ em̃ suspensi expectant quod minime cer tum sciunt. Ipse etiã sermone sexto de Epiphania vocat hanc ar- tẽ stulticiã sacrilegã ⁊ indoctã doctrinã. Et ibidẽ ait: De genituris hominũ vani homines loquunt quod insipienter opinant. In ser mone quoq̃ꝫ de verbis domini: quib⁹ dicit: Ego sum vitis vera ⁊c. ait: Conuerso tibi indulgentiã deus promisit: sed crastinuꝫ diẽ ti- bi nemo promisit: aut si forte ꝓmisit mathematic⁹/longe aliud ẽ. O deus (exclamat) q̃ꝫ multos mathematici fefellerũt: qꝛ sibi plęrũ q̃ꝫ lucra promiserũt: ⁊ damna ĩuenerũt. Et homelia. xiij. ait: Pro- misit diẽ crastinũ mathematicus vt dãnet te ⁊ illũ. ⁊ ad Januariũ scribens dicit: Mathematicoꝝ delyramẽta cũ detestatione irridẽ- da sunt. In secundo libro de doctrina christiana/ dicit eos nimis errare: ⁊ genus fornicationis animę Astrologiã vocat. 26. q. 2. c. illud. Reliqua tantoꝝ viroꝝ testimonia: similiter ⁊ theologorum posteriorũ/videlicet Alexandri de Ales Bonauẽturę Scoti ⁊ ali orum breuitatis cã libet ꝑtrãsire. nec em̃ isti a prioribꝫ dissentiunt: sed ⁊ ipsi influxum cęlestiũ in elemẽta ⁊ elemẽtata agere cõcedũt. Rationeꝫ quia a sensibilibus ⁊ potẽtijs organicis species haurit per accidẽs ⁊ multũ a remotis ⁊ in generali a cęlestib⁹ moueri non omnino adimũt: sed nõ ad ea quę astrologorũ traditiones cõtinẽt: voluntateꝫ vero omnino esse liberã ⁊ isti ⁊ catholici omnes dicũt.

Astrologia non ars sed vanitas est

Dis. Sancti patres ⁊ theologi nominati fortasse astrologiã dis suaserunt/de ipsius principijs ⁊ experimẽtis min⁹ edocti. Ma. Si diuos patres astrologię ignaros fuisse credis: lege Ambrosiũ loco pręallegato: ⁊ Augustinũ libro quarto confessionum: ⁊ inue nies quo suspitionẽ hanc a mẽte tua repellas facillime. multũ em̃ temporis in hac attriuisse: ⁊ vix tandem falsitate cõperta desinisse ab hac vanitate deo cõfitetur. s. Aug⁹. Sic quoq̃ꝫ ⁊ ĩ alioꝝ codi cibus hęsitationis tuę medelã poteris inuenire: oẽs em̃ nõ alienis armis cũ astrologis ꝯfligũt/ sed (qđ doctoꝝ est) ꝓprijs principijs

vaniloquos redarguũt. Sacri insup Canones illoꝝ dicta appro bãtes/astrologiã ꝓhibẽt.26.q.2.c. Illos planetarios.sunt verba sancti Augustini li.4.ꝯfessionũ:ꝛ.c.sed ꝛ illud.q̃ sunt verba beati Hieronymi. Et de sortilegijs.c.ex tuarũ. Papa Alexãder tertius clericum q̇ bono zelo ꝛ ex simplicitate ꝑ astrolabij inspectionẽ furtũ cuiusdã ecclesię inquisiuit/ꝑ annũ a celebratione suspendit:dicẽs id grauissimũ esse/ꝛ nõ modicã inde maculã peccati ꝯtraxisse.

Dis. Talis papa si hodie viueret/sacerdotes nostros quos nominare possem/forte in perpetuũ inhabilitaret. Ma. Quid faceret nescio:verũtamẽ ipsis intime cõpatior. Sed si forte illos nõ mouẽt quę prelibata sunt: nõ operosum erit domini sententiã de hac re in mediũ ꝓferre. Dis. Proferas quęso. Mag. Nõ ego/sed Esaias ꝓpheta nobis hãc edicat. Dis. Magis gratũ accipio: quid ait? Ma.c.47.ex persona domini dicit babylonijs: Stẽt ꝛ saluẽt te augures cęli q̇ ꝯtẽplabant̃ sidera:supputabãt mẽses vt ex eis annũciarent ventura tibi:ecce facti sunt quasi stipula:ignis cõbussit eos:nõ liberabant animã suã de manu flãmę. Et quod in nostris libris dicitur/augures cęli:septuaginta ĩterpretes trãstulerunt/astrologi:dicit sanct⁹ Hieronymus ibidem.vbi etiã ponit testimoniũ ꝑm pauloante expressum. Dis. Quãuis prophetarũ testimonia sine aliqua hęsitatione recipi debeant.ꝑ ipsos em̃ locutus est spiritussant⁹:sicut in symbolo canit ecclesia.tamen aliud si habes propheticũ testimoniũ proferas:vt quasi in ore duoruz firmius appareat testimoniũ. Mag. Per Hieremiã:dñs populo suo astrologiã ĩterdixit capitulo decimo sic dicẽs: Juxta vias gentium nolite discere:ꝛ a signis cęli nolite metuere quę timẽt gẽtes. qꝛ leges populorũ vanę sunt.sup quo loco diuus Hieronym⁹ ait De his loquitur qui a cęlestib⁹ extimãt regi humanum genus:ꝛ ex causis cęlestium terrena moderari.

Esaias

Hieroniym⁹

Hieremias

Hieronym⁹

Cur multi adhuc Astrologie fidẽ habẽt propter paucas expientias:ꝛ nõ potius respuũt eã propter ĩnumeras fallacias: etiã iuxta sctĩ Augustini sniam ĩstinctu demonũ inductas. Et qualiter sctũs Sebastian⁹ astrologiã cõfutãdã docuit. Ca.XV. Magi.

Verũtamẽ qui astrologię calicẽ epotauere vsq̃ ad fęces etiã ad hęc rñdẽt:nõ esse intelligẽda nisi de his q̃ astra colebãt ꝛ ex his omnia necessitate quadã fieri credebãt. Dis. Nõ mouebit me hęc callida glosula:cũ apertissima sint doctoꝝ ꝛ etiaz dñi verba. Quinimo si quid probabilitatis habere videret̃ astrologia hęc de q̃ loquimur:abijciẽda tñ esset:cũ sanctis patrib⁹/sacris

canonib⁹ ⁊ diuinis scripturis visa est ad minus vehemēter suspecta. Nō mediocriter etiā (vt ego quoq; aliud addā) suspectā reddiderūt astrologiā: quę ꝯtra mathematicos sanctus Sebastianus miles christi integerrima fide corā Cromatio romanę vrbis p̄fecto disserit/in integra ipsi⁹ legenda ꝯtinet̄. Cū em̄ (q̄zuis omnib⁹ simulacris in domo dicti pręfecti ꝑ sanctū Sebastianū ⁊ sanctū Policarpū destructis) Cromatius iuxta cōdictū sanctoꝝ sanari a podagra nō potuisset: donec ⁊ op⁹ astronomicū (in quo oīs disciplina stellarū arte męchanica ꝯstructa erat) frāgeret̄: patenter ostēsū est artē istā deo esse odibilē. Uñ ⁊ sanct⁹ policarpus presbyter Cromatio quęrēti: q̄d mali illi īesset/ cū nullo ritu sacrificioꝝ hoc op⁹ coleret̄? Rñdit. Artē hāc esse deo inimicā: ⁊ q̄ in opere erant fabricata omnia ministeria esse falsę decęptionis. Sebastianus quoq; intulit omnia ista vanissima esse/ ⁊ falsa christo reuelāte cognouimus: quę tibi nūc manifestius aperiemus. Pręcipe (inquit) hodie ad te mathesis doctorem venire: cui dicas illo tēpore asperis te casibus laborasse: ⁊ inquire per quas stellas hoc tibi euenerit malū. responsa ei⁹ erūt ꝓculdubio: ꝙ tempus tuū a malicioso marte suscęptū est: aut saturnus apostaticus siue retrogradus fuerit. ⁊ cętera quę ibi legunt̄. Age nunc (inquit rursum Sebastian⁹ p̄fecto) interroga alterū mathematicū cui ipsas horas in bonis tibi exuberasse casib⁹ dicas. ilico videbis tibi eū rationabilia scęmata infinita offerre: quib⁹ approbat: qꝛ in ipsis tēporibus tibi euenire debuerint bona: quę ante ille dixerat mala. circulū etenim tenet ex omni parte collectū: in quo diuersas ⁊ varias causas accipit: ex quibus occasionē accipiet dicēdi q̄d velit. Hęc sctūs Sebastianus. Prętermitto q̄d opponit ibidē: qualiter vno naufragio duo diuersis tēporibus nati perire p̄nt. Similiter ⁊ in vno prelio innumerabilis multitudo prosterni: qui vtiq; eandē constellationē nō habuerūt. Et quidē homini christiano sola istec sufficere p̄nt ad cōfutandaꝫ vanorū astrologoꝝ insaniā. Ma. Nimirū. sed nequeūt febre correpti de potus differētia sane iudicare: nec (vt Quintilian⁹ ait) facile q̄d ꝑsuadet̄ inuitis: ⁊ vt sanct⁹ Augustin⁹ habet libro sexto de ciuitate dei capitulo primo: Nimię stulticię vel pertinacię/ nulli quāticūq; numeri libri satis esse possunt. Et vt pręuidit regius ꝓpheta: Turbati sunt ⁊ moti sunt sicut ebrius: omnis sapientia eorum deuorata est. ⁊ apostolus: Euanuerūt in cogitationib⁹ suis: ⁊ obscuratū est insipiens cor eorum. dicētes em̄ se esse sapientes stulti facti sunt. Dis. Quō autem nō facile multam fidem astrologię habet qui iam dictas scripturas ignorat: ⁊ crebras experientias ꝑ hanc videt? Cum experientia sit efficax rerum magistra. Mag. Experientias multas apparuisse in astrologorū iudicijs inficiari arbitror niminem: sed istę comparatę erroribus quibus decipiunt̄ ⁊ alios fallunt quasi nullę videntur. Tanta autem (vt ita dicam)

s. Sebastiani confutatio contra astrologos.

Quintil⁹ Augustinus

ps. cvj. ad Roꝝ. j.

De elect. c. q̄ si. li. vj.

hereditaria quadā successione ab Eua omniū matre: q̄ prima p̄ curiositatis vitiū decepta est/ad nos descēdit leuitas/mira credendi facilitas/aut verius dixerim fatuitas: ⁊ prenoscēdi futura cupiditas: vt multo magis mathematicis imperitis credamus q̄ scripturis ⁊ doctoribus sanctis oppositū p̄suadētib: si vel inter centū errores vnū verum ab his ꝯiecturatū magis q̄ ex cōstellatione p̄uisum euenire cōtingat. Vn̄ accidit qd̄ ait Petrarcha: vt sine vlla suspitiōe libere mētiri possit: p̄ eo q: semel potuere nō mētiri. De istis aūt loquor qui quotānis vaticinant̄ de illis euētib q̄ ex causalitate celestiū expectari (contradicente naturali ratione) minime possunt. Simil'r ⁊ de his qui ex natiuitatū cōsideratiōe ea q̄ in domoꝝ explanatione numerata sunt: ⁊ alia fere infinita de nascētib augurari frustra conant̄. de quib ⁊ diuus Augustin⁹: vt supra tactū est in fine capituli septimi libro quinto de ciuitate ꝯtra astrologos disputationē suā cōcludendo ait: His oīb cōsideratis nō immerito credit̄: cū astrologi mirabiliter multa vera respondeāt/occulto instinctu fieri spirituū nō bonoꝝ: quoꝝ cura est has falsas ⁊ noxias opiniones de astralibus fatꝫ inserere humanis mētib atq; firmare: ⁊ n̄ horoscopi notati ⁊ inspecti aliq̄ arte/que nulla ē. Idē dicit libro sedo sup̄ Gesim. ad lr̄az. vbi cōcludēdo subiūxit. Quapropter bono christiano siue mathematici siue q̄libet īpie diuinātium/maxime dicentes vera cauēdi sunt: ne consortio demoniorū animā deceptā pacto quodā societatis inretiāt. Hec ibi.

Franciscus Petrarcha.

Augustinus

Excusatio auctoris q̄ nō magis particulariter p̄ncipia astronomie discussit. Et quāta inter Astrologos diuersitas ⁊ contradictio sit. Capitulum. XVI. Dis.

Nisi epitomatis angustia vrgeret/sermonē ab his ad alia q̄ supsunt conuertere p̄cib repetitis pulsarē: donec p̄ncipia astrologie rōnib ⁊ argumentis philosophicis cribares: vt sub paleis si q̄ solida latitāt grana apperēt. Ma. Nō deessem tibi nec q̄dē in h̄: nisi veridica relatiōe añ hos dies didicissez quēdā comitē Mirandulanū in philosophia eruditissimū duodecim (vt aiūt) libris disertissimo stilo ⁊ efficacissimis medijs id p̄fecisse. Ueniēt haud dubiū successu tp̄is lucubratiōes tā studiose conscripte ad man⁹ tuas: q̄b animū tuū oblectare sil' ⁊ veritatis agnitiōe firmare poteris. mihi satis erit de hac re quēadmodū ⁊ de alijs maiorū nr̄oꝝ ⁊ patrū recte philosophātiū sententias cōmemorasse: q̄b tn̄ astrologi irasci nulla recta rōne possunt. Ipsi em̄ priores astrologiā suspectā reddiderūt: dū alter alteri⁹ dicta reprehēdit ⁊ experientia aliud inuenisse testat̄. Nam in diuisione zodiaci in signa Chaldei nominatissimi astrologi ab alijs dissentiunt: non signa

Extant istius modi opera Pici vndecūq; splendidissima.

duodecim: sed imagines vndecim ponētes: nec eiusdē latitudīs/ nec longitudīs. Sed nec planetis domos assignāt altitudies seu exaltatiōes tm̄ considerātes. Alij autez ⁊ si in signis graduumue diuisiōe cōueniāt: in partitiōe tn̄ domorū duodecim tātū pugnāt vt cui opinioni ꝯsentias nulla argumēti vis ostendat: nam plēs gradus alij in illa/ in altera pauciores collocandas statuūt. Ita fit vt planeta q̄ ab alijs in prima domo collocatur: ab alio in secūda vel duodecima posit⁹ inueniat̄. Inde ⁊ aspectus domorū/ dominatiōes ac cęterę vires multipliciter variant̄. Planetā quippe quē in prima ⁊ angulari domo fortē credūt: in duodecima virib⁹ destitui volunt. Et reuera mirū ⁊ phię ꝯtrariuz: stellam in quarta sub terra plus efficacię ⁊ influxus habere in nascentē q̄z supra finitorem collocata in vndecima aut duodecima domo cęli. qd̄ non nulli attendētes cōi traditioni ꝯdicūt: ⁊ stellas ī domib⁹ supra horizonta fortiores credūt q̄z infra ipsū. Dicant si possunt/ ⁊ rationabiliter dicant: cur planeta circa finē noni domicilij nō tātū aut pl⁹ possit q̄z circa terminū decimi vel in medio quarti. Eapropter ⁊ ip si fluctuant: nūc illā/ nūc aliā fortiorem p̄dicant. Vn̄ Ptolemęus aliqn̄ vndecimā domū orienti in fortitudine p̄ponit: aliqn̄ cōtrariū sentit. Mediū cęli oib⁹ p̄fert. Messahala: ⁊ Aboasar oriētem p̄locāt. sed de his satis. quantū in significationib⁹ domoꝝ dissentiant partim tactū est cum easdē recitarem⁹. In distributiōe autem facieꝝ ⁊ terminorū miro modo discordant. nec mirū: qn̄ ⁊ in naturis planetaꝝ diuersa enunciant. Nōne venerem Abenragel ⁊ Alchibicius frigidā ęstimāt: eregione Aboasar ⁊ Ptolemę⁹ calidā ipsam affirmāt? In mercurio nō min⁹ dissentiūt: ⁊ nec in luna quidem nobis proxima ꝯueniūt. Et si in qualitatib⁹ huiuscemodi aberrent/ danda est venia: cū de bonitate aut malicia planetarū non per om̄ia ꝯcordāt. Sup oēs aūt ridendi sunt: q̄ capiti ⁊ caudę draconis pūct; pure imaginarijs efficaciā aliquā inesse credūt: ita vt etiā annis nati aliq̄d addāt. Quis p̄terea vnq̄z ꝯcordabit litem q̄ adhuc sub iudice est: de radiatiōib⁹/ directionib⁹ ⁊ ęquationibus dieꝝ? De annis aūt fridarijs ob nimiā dissonantiā piget vel modicum q̄d dicere. attende q̄so in duobus pluribusue ꝓnosticis annuis quot errata/ q̄t ꝯtia ⁊ pene nulla sine formidīe de opposito enūciata. nōne frequēter circa idem vacillāt/ cū dicūt mortalitatē vel bella ex malicia saturni vl' martis in aliquo domicilio significari? benignus iupiter forte maliciā eorū mitigabit: vt qd̄cūq̄z euenerit id astrologum p̄dixisse inuenias. Ita pariformiter cū pluuiā venturam aliquo tpe p̄nunciant: frequenter addūt aliorū planetaruz radiationes: propter quas serenitas saltem in aliquib⁹ locis eueniet. Raro p̄terea de dn̄o anni concordant. Dis. Omne autez regnū in se diuisum desolabit̄: ⁊ domus supra domū cadet: Dominus in euangelio testat̄. sed forte ꝯrietatē in eorum libris esse ne-

Ptholemeus

Messahala

Aboasar

Abenragel

Alchibicius

Mat. xii. b.

gabunt? Mag. Qua fronte? cum nulla tergiuersatione id celā re possint: quin omī legenti appareat. adducere aūt latius has cō tradictiones apertissimas vetat breuitas. sed lege dum vacat libꝝ Hali Abenragel de iudicijs: qui multorū snias in vnū colligit: ⁊ Abraam de natiuitatibꝫ ⁊ cęteros q̄ in maximis principijs huiꝰ artis p̄cipuos auctores sępius falsa dixisse libera voce p̄dicant: Ptolemęū scꝫ Messahalā Albumasarā ⁊ plures alios. Figuras etiam quas Albumasar in isagogis suis maioribꝰ in singulis faciebus signorū ascendere astruit: magis ridiculo q̄ꝫ veritati accedere idē Abraam dicit. Sed quid dixi/lege: ⁊ nō potius luridā hanc pestē omī tpe fuge? iuxta ea q̄ supra patrū auctoritate ꝓbata sūt. Dis. Miror ego vehemēter si ipsi inter se diuersi sūt: ⁊ sanctis doctoribus canonibus ⁊ diuinis litteris ꝯtrarij (vt dictū est) quō Cameracensis eos cū theologia ⁊ historijs ꝯcordare potuit i libello quē de tali ꝯcordantia p̄titulauit. Ma. Titulus q̄dē libelli cōcordantiam sonat: ea vero q̄ ab auctore ⁊ in illo ac supaddito elucidario adducuntur/summā discordiā astrologorū inter se ⁊ a veritate historię ostendūt. Dis. Missa igitur hęc facientes/reliquas astrologię partes videamꝰ.

Hali Abraam

Quarta Astrologie pars de interrogationibus. Capi. XVII. Mag.

Astrologoꝝ opinio est: cū animꝰ hoīs ad desideriū sciendę alicuiꝰ rei impellit̄: subito/nō electione ⁊ consultatione id fieri: sed influxu cōstellatōis ea hora in cęlo cōsistētis. Uñ si astrologū cōsulat: ex figura cęli hora interrogatiōis reperta eundem astrologū de re q̄sita posse vera respōdere: videlicet si mortuus/viuus ne sit amicus absens. si missus legatꝰ saluus reditur⁹ sit: ⁊ inuentur⁹ aut expeditur⁹ ꝓspere rem ꝑ qua missus est: ⁊ innumera alia de q̄bꝰ dubitare poterit humana curiositas. Dis. Aliquando ne vera interrogātibus respondēt? Ma. Etiā/q̄uis sępius mentiant̄: ⁊ quidē inculpabiliter. nā hic inuenerū quo errores suos apud impitos excusent. Dis. Quo medio? Ma. Qr dicunt: si motu quodā naturali firmaq̄ ⁊ radicali intentiōe astrologū dub ius quis interrogat: ex natalicia cōstellatione iam ꝑuenisse ad id qd̄ ipsa significabat. Uñ cōstellationē interrogationis ꝓportionabilē fieri natalicię cōstellationi affirmāt: ⁊ nisi hoc eueniat/intentionē interrogātis nō radicalē neq̄ firmā fuisse clamitāt: ea ꝓpter si in responsis fallant atq̄ fallantur: nō ex defectu artis/sed interrogātis leuitate ꝓuenire excusant. Dis. Callida nimis/sed inefficax mendaciorū excusatio. Nam quid chaldęos astrologos morabat̄ q̄ regis nabuchodonosor somniū q̄situm nedum nō dicere potuere: veꝝ nec cuipiam mortaliū possibile esse dixerūt? Et quis diceret: q̄ ex tam numerosa turba astrologoꝝ p̄nosticationi-

Danielis. ij.

bus assidue vacantiũ regis natiuitatẽ nullus sciret: aut' qõnẽ tam studiose p̃positam/animũ regis tam cõturbantẽ/nõ fuisse firmaz et radicatã? Idem opponere possem de ęgyptiacis diuinatoribꝫ: q̃ de somnio pharaonis sil'r respondere nõ potuerũt. Daniel autem regi babilonię/ ⁊ Joseph regi ęgypti nõ tam ad somniũ/sed ⁊ interpretationem liquido responderũt: nõ ex constellationũ aliqua ĩspectione: sed dei omnipotẽtis reuelatione. vt textus sacrę historię habet: quẽ nuper te iubente legi atqꝫ relegi. Prętereа si animũ ad desideriũ sciendi ꝑ stellares influxus ꝑ motũ credũt: cur nõ magꝭ obseruant cõstellationẽ ⁊ tempus q̃ q̃sitor desideriũ tale cõcępit/ q̃ꝫ ⁊ cõstellationẽ ⁊ horã q̃ p̃posita est quęstio? Nã si forte astrologũ q̃siturus tardius inueniat: cõstellationẽ ⁊ horoscopũ vtiqꝫ variari necesse est. Uñ hãc astrologię partẽ cũ ea q̃ de natiuitatibus diuinat confutandã execrandãqꝫ existimo: a cętu aũt fideliũ exufflandos q̃ sibijꝑsis vsurpant qđ solius dei esse diuinę litterę sonãt. vt est illud: Tu sol⁹ nosti corda filiorũ hoĩm. Mag. Nec p̃ter illũ nouit quisq̃ꝫ q̃d sit ĩ hoĩe: nõ angel⁹ bon⁹ vel mal⁹: nisi solus spũs hoĩs q̃ ẽ in ip̃o. Dis. Relegata igit̃ hac ipsa stulticia ad reliq̃ pgamus.

Genesis. xlj.

j. Corinth. ij.

Electio temporũ ad initianda diuersa opera sub certis constellationibus: in parte cõceditur ab Augustino ⁊ medicine diuersis auctoribus. Capi. XVIII. Mag.

Quę sequit̃ astrologię pars/eligere docet diem ⁊ horam omni operi quod facere libet cõuenientem. qñ scꝫ sit bonũ seminare/plantare: ligna ꝓ fabrica excidere ne teredine ꝑforentur ⁊ carie tabescant: sanguinẽ minuere: membra sanandi gratia incidere: medicinã ab intra recipere: castra/ciuitates ⁊ domos fundare: exercitũ educere: hostibꝫ occurrere: vxorem ducere: emere/vendere: nouas vestes induere: vindemiare vt vinũ in pace bibatur. opus alchimię inchoare: ad studiũ pueros applicare: locuꝫ mutare: iter arripere ꝑ terraꝫ ⁊ aquã: societatẽ inire: cum cuiusuis status ⁊ dignitatis hoĩb⁹ loq̃ ⁊ negocia tractare: balneuꝫ intrare: nuncios mittere: seruos cõducere: ad venandũ in silua aut flumĩnibus exire. ⁊ his sil'ia q̃ nũc memorię minime occurrũt: sꝫ in libro Hali de iudicijs videri p̃nt: vbi singul' cõstellatões suas assignat.

Dis. Prętermissum ẽ vnũ iudicio meo plus cęteris necessariũ: si nõ datur regula eligẽdi horã ⁊ cõstellationẽ fortunatã/sub qua bene ⁊ fęliciter ꝯtingat mori: pęnas ĩfernales euadere: ⁊ cęlos sidereos oẽs transcẽdere. Magi. Tu eos irrides q̃ tanto studio q̃ cõmemorata sũt inuestigãt? Dis. Et augustinũ ianuario scripsisse pauloante dicebas esse mathematicorũ delyramẽta cũ detestatione irridenda. Mag. Nõ inficior. sed si recordaris/etiã dictũ ẽ

ab eodem sancto ꝑsule: nō vsq; quaq; absurde dici potest/ad solas corpoꝝ differētias afflatus quosdā valere sidereos. Quid autem magis corporale in actionibus q̄ agricultura exercere: ligna duꝝ nondū supfluo humore abundant in edificia prescindere: sanādis corpibus corpalibus reb⁹ mederi? Alludit istis qō idē ad ianuarium scribēs: Nō autē dicit/quisq; sapiēs arbitretur obseruatores tēporum reprehendendos: q̄ dicunt: nō ꝑficiscar hodie/quia tempestas exorta est ⁊c. vel si q̄ forte alij naturales effectus circa motuꝝ aeris ⁊ humoris/ad variandas tm qualitates ex siderū ordinatissima quersione notati sūt. de quib⁹ dictū est cū cōderent/vt sint in signa ⁊ tpa/dies ⁊ annos. Dis. Plane ita littera sacra habet. Unde aūt demōstrabis q̄ signa alia/alias corpis ptes sibi vendicant. planetę quoq; (vt pauloante dictū est) in diuersis signis non eadē mēbra respectant? Mag. Demonstrēt si possunt quoꝝ hec dogmata sunt: ego vero nihil naturale/nihil philosophicū/nihil denicq; rōni cōsentaneum ⁊ in his distributionibus ⁊ astrologoꝝ argumētis cōperi. Quinimo ⁊ ipsos auctores ꝑcipuos in assignatione huiusce modi/quēadmodū ⁊ ferme in omnibus nō mediocriter dīgladiari inueni. Nā vt exempli causa vnū cōmemorē: q̄d pugnatius dici posset/q̄ testes seu pubenda virgini assignari. vt Alchibici⁹. aut sagittario. vt Auenozra. aut scorpioni. ut Aboasar? Pigebit plura talia enumerare. Dis. Pigebit ⁊ me in ꝑscriptis operationib⁹ agricultureq;/medicine ⁊ siderib⁹ signa aliqua etiā ascēdentia seu orientia/aut planetarū dominia: ꝑter solis ⁊ lunę lumina ⁊ afflatus obseruare. Cū aūt lunaribus incrementis humores augeantur/minutiones seu flebotomiā luna plena fieri/ videl. forte ratione naturali magis accedere. nisi obstet q̄ vulnerato mēbro/abundātia humoris crudi solet dolorē vel tumorē vel causare vel augmentare. Sed hacten⁹ de illis: videam⁹ ⁊ reliqua.

Lib.v.de ciuita.ca.vj.

Augustinus

Genesis.j.b

Alchibicius
Auenozra
Aboasar

Incisio vene
luna plena

Eligere die ad inuitāda cōiugia comertia ⁊ his similia impiū est et a fide apostatare. ꝓbatur auctoritate scti Augustini ⁊ iuris canonici. Et irridentur curiosi astrologi.

Capitulū. XIX.

Mag.

Nalijs q̄ in sortē electionū recipiūt astrologi: videlicet duicere vroꝝē/emere/vendere: cuiuscūq; generis cōmertia facere ⁊c. constellatiōes aliquas obseruare ratio naturalis nō admittit. Et diuus Augustin⁹ lib. v. de ci. dei ca. vij. irridet dicens: O stulticiā singularē: eligit dies vt ducat vroꝝē ⁊ sermone. Ixij. Omniū inquit corda fideliū nō dubitāt: nullis mūdi partib⁹/nullisq; tpib⁹ ꝓuidētiā abesse diuinā: nec de stellaruꝝ potestate quę nulla ē sęcularū negocioꝝ pendere ꝓfectus: sed equissimo

Augustinus

et clementissimo sūmi regis arbitrio cuncta disponi. Cōcordat qđ idem dicit libro tertio de trinitate ca. iiij. Et ad ianuariū ait: Non itaq; dies obseruem⁹ t ānos t mēses t tpa: ne audiam⁹ ab apl'o: Gala. iiij. b Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Eos em̄ inculpat q̄ dicūt: Nō pficiscar/ q; poster⁹ dies: aut q; luna sic ferk. vel pficiscar vt pspera cedant; q; ita se habet positio siderū. nō agam hoc mēse cōmerciū: q; illa stella mihi agit mensem. vl'agā: quia suscepit mensem tc. Sacri insup canones tempor̄ obseruātias pro bis effectibus inhibēt. 26. q. >. ca. licet. ca. Nō obseruetz (inqt Augustin⁹) dies q̄ dicunk egyptiaci: aut Kalendas ianuarij: aut aliquot menses aut tpa/ aut dies/ aut annos/ aut lunę soliscz cursū pro domo faciēda aut pk̄ ꝓiugia copulanda. q̄ aūt talib⁹ credūt/ ad eorū domū eūtes/ aut suis domib⁹ introducūt t interrogāt: sciāt se fidem christianā t baptismū ꝓuaricasse: t paganū t apostatam hoc est retro abeūtē t dei inimicū/ irā dei grauiter in eternū incurrisse: nisi ecclesiastica pēnitētia emendatus deo reconcilietur. Hęc ibi. Pretermissis illis ḡ ad sequentia deseruiunt: t ca. sequēti qđ sumptū est ex Enchiridion sancti Augustini. cap̄. >8. t ex cōmentarijs eiusdē sup epistola ad Galathas/ graue peccatum ostendit obseruare tpa in finē supra expositū. Quod aūt ca. nō liceat. 26. q. 5. phibet obseruare cursum lunę t stellarū/ etiā ꝓpter segetes vl'arbores plantādas: intelligendū existimāt de illis q̄ hęc colunt: credentes aliqđ diuini numinis inesse talibus. Preter hos diuus augustinus lib. 5. de ciui. dei. ca. >. etiā illos irridet/ q̄ eligūt dies accomodatos ponēdis vitibus vel arboribus vel segetibus: credētes particulatim positiones siderū illis influere: iuxta omnia ḡ de natiuitatibus hoim obseruāt. Hoc em̄ inqt ḡ falsum sit ex eo paret: q; tam multa grana in terram simul veniūt: simul germinant t exorta segete/ simul herbescunt/ pubescunt/ flauescūt. t tm̄ inde spicas cęteris coęuas: atq; vt ita dixerim congerminales alias rubigo interimit: alias aues depopulank: alias boues auellūt. Hoc autem nequaq̄ fieret/ si eadem cōstellatio sub qua seminank/ etiā ꝑtū ad euentus salutatiōis aut cōsumptiōis influeret: quēadmodum de homib⁹ iudicāt eorū inspectis natiuitatib⁹. Nec ei initiales cōstellatiōes nascentibus boibus tm̄ esse signa t causas futurorū credūt: sed etiā plātis brutis t reb⁹ inanimatis: vtputa fundandis castris/ ciuitatib⁹ t domibus t cętera. Dis. Si ita sentiunt: dicant quid causę est q; de eodē boue boues/ canes/ aues/ reges t paupes/ nobiles t populares comedūt. De eodē quoq; vino silr diuersi boies bibūt t de eodē frumēto pascūtur tc. Si hęc ex initiali fidere habēt q; aut a bestijs deuorent/ aut igne vel aqua intereant aut in regios tm̄ cibos veniūt: iuxta ea ḡ de natiuitatib⁹ hoim ventura autumant: Ma. Respondebunt ꝓculdubio aliquid: ne victi videātur ab adolescente: si hęc t similia ipsis obie-

Augustinus

Canonica inhibitio.

Confutatio vulgaris.

ceris. nos interim q̄ restant ꝑcurram⁹. Dis. Probe.

De fabrica imaginū astronomicaꝝ: ⁊ necromāticaꝝ qualiter aut ad q̄d valeāt. ⁊ ꝙ nl̄ lā vim a cōstellatiōe habēt: sz circa eos demō opatur. fiūt āt sub cōstellatiōe: vt īpietas idolatrie magis occultetur. Deflētur ⁊ astrologi miseri q̄ nesciūt sui misereri. Ca. XX. Ma.

Astrologorū vanitates circa imagines.

Astrologię vltima pars (iuxta p̄libatā diuisionē) de imaginum astronomicarū fabrica est: inq̄tum sub certis cōstellationibus sculpūtur aut fundūtur/vel ad fugandum nociua/vel alliciendū ⁊ ꝓmouendum vtilia ⁊ concupita. nam in varios vsus ordinant̄. Aliquę in quarundā reruz destructionem: vt si scorpiones a loco amouere cupiant/figuram scorpionis certę materię sculptura aut fusione imprimūt sub cōstellatione cōueniēti: ⁊ nomen effectū significans nomen rei fugandę/⁊ nomē signi ascendentis ⁊ eiusdē diuersis ꝑtibus imaginis inscribunt: cum quibusdam alijs obseruantijs: quas cū modo totius operatiōis silentio libet transire. Pro effectu ꝯtrario ꝯtrariam cōstellationem ⁊ operationē obseruandam tradūt. Silr̄ in imaginibus q̄ ad amorem ⁊ inimicitiā/ad sanitatē aut infirmitatē inducendas fiunt/aut ad alios effectus cōsequēdos ordinant̄. Dis. Aliquando ne ꝑ huiuscemodi imagines concupiti effectus causant̄? Mag. Effectus intentos multotiēs ad taliū imaginū multiplicationē secutos fuisse/experientia multos edocuit: ⁊ heu miserabiliter decępit. Non eī hi fiunt virtute imaginis a cōstellatiōib⁹ recępta: sed operatiōe dęmonum. vt manifeste testat̄ sanctus Thomas secūda secundę. q. 97. arti. 2. in solutiōe secūdi argumēti. ⁊ in libro de occultis operib⁹ naturę. Et cōtra gentiles lib. 3. ca. 103. ⁊ venerabilis antistes Guilhelm⁹ libro de fide ⁊ legib⁹. Auerrois quoq; aduersus Algazelē scribēs huiuscemodi imagines prorsus inefficaces asserit. Nā artificialia inq̄tū huiuscemodi nec cęlestē influxū recipiūt: nec alicuius opatiōis naturalis ꝑ se causa sunt. sicut patet ex naturalib⁹ et quātitas de genere actiuorū nō est: imago igit̄ ex quacūq; materia fabricata/sub quibusuis constellationib⁹ nihil amplius de virtute cęlesti accipit q̄ massa nō effigiata ex qua imago fit: nec noīa quę inscribuntur virtutē aliquā habent. vt in sequētibus patebit. Similiter ꝙ imagines sepeliuntur in medio loci in quo opatio eorum expectat̄/actioni naturali cōtrariatur: qr actiua ⁊ passiua applicata fortius agunt ⁊ patiunt̄. Vanitatē maiorē indicant obseruantię cętere q̄ in illis obseruantur. vt cū sinistra manu q̄dam nomina inscribūtur: imaginū q̄dā supinę sepeliunt̄: alię sursū erectis

s. Thomas

Guilhelmus Auerrois

pedibus capite deflectunt. q̄ omnia (vti ex doctoribus ante cōmemoratis patet) signa magis sunt occulti pacti initi cū demonibus ab his qui talibꝰ vtuntur/ q̄ cause ad effectū naturaliter cōcurrentes. Sicut i imagibꝰ necromanticis angelorꝝ/ aut potius demoniorum inscriptio: ꝛ aliorū nominū ꝛ characterꝝ ignotorū. Insup diuersarū suffumigationū/ inuocantiū quoq; vsus signa sūt manifesti pacti cū demonibus. In hoc em̄ differre dicit sanctus Thomas secūda secūdę q̄one. 96. art. 2. imagines astronomicas a necromanticis. In vtriusq; aūt tpa obseruant ꝛ cōstellatōes certę. Dis. Sz frustra: si imaginibꝰ expectatā virtutē nō influunt. Mag. Sed vt tali fuco demonis cōsortiū ꝛ idolatrię impietas magis occultetur: vnde ꝓpter manifestas impietates q̄ in execratione imaginum necromanticarū fiūt/ ꝓpemodū oīes: nō solū christiani/ sed aliaꝝ factionū prudentiores abhominant eadem: astrologicas vero cū nec incognita noia habeant/ suffumigatiōes nō requirāt: sed a solo cęlestiū influxu efficaciā sortiri videant: plęriq; etiā heu christiani amplectunt: ꝛ eo infelicius errant/ quanto minus diabolicas
Ps. lxxx. versutias nephādo opi adesse suspicant. Dimisit ei eos deꝰ (vt dauid cecinit) fm̄ desideria cordis eorū: ibūt in adinuētiōibus suis.

Pacta demonum

Dis. Heu quāta impietas sub vmbra astrologię latitat. miserior sectę huic misserime: q̄ sui nescit misereri. ꝛ dū alijs ad salutē ꝛ bona euentura p̄dicere frustra laborat: ipsa elephātino morbo tabescens/ cācrū quoq; vsq; ad interiora aię suę serpere sinit. Ma. Nō mō imaginū impietas astrologię vim faciēs/ sub vmbra eiꝰ se occultat: sed oīs pene superstitionis infelix soboles sub alas ipsiꝰ cōfugit: dū supuacua tpa ipie obseruat. Dis. Obsecro/ graueris minime infelicē superstitionis genealogiā nominatim texere: vt cōpletius videā mala quibꝰ curiosi astrologi participant. Curiosos illos aio q̄ ex astroꝝ influxu effectus expectāt: quos ratio naturalis ex illis ꝓuenire nō posse conuincit: ꝛ scriptura sacra detestat.

Miseria astrologie

De triplici superstitionis filia. ꝛ qualiter diabolus inuentor illius diuersis tpibus genus humanū p̄ illas decepit. Ca. XXI. Ma.

Augustinus

Superstitio vitiū est religioni oppositū p excessum. cuius vt ex diuo Augustino li. 2. de doctria christiana patet triplex est filia. Idolatria: scz diuinatio: ꝛ supuacua obseruantia. ait em̄: Superstitiosum est quicquid institutum est ab hominibꝰ ad facienda vel colenda idola (ecce idolatria) vel ad consolatiōes et pacta q̄dā significationū cū demonibus placita atq; fœderata: q̄lia sūt molimina magicaꝝ artiū (ecce diuinatio) ꝛ itra. Ad hāc genꝰ pertinēt oīes ligaturę atq; remedia quę medicorum quoq; disci-

Superstitio triplex

plina condemnat: siue in p̄cantationibus/siue in quibusdam notis quas characteres vocāt: siue in quibusdā rebus suspendendis, atq; ligādis vel etiā saltādis ⁊c. 26. q. 2. c. Illud (ecce vana obseruantia) Dyabolus q̄ppe/cuius sup̄biam cęlum ferre nō potuit: diuini honoris p̄cupidus/⁊ homī q̄ in locū vnde ipse cum angel' suis apostaticis ceciderat sublimādus erat/inuidens: multiplex sup̄stitionis genus mortales docuit. sicut scriptū est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarū. Primos equidē parētes p̄ diuinationē aggressus est: dū ipsis scientiā boni ⁊ mali esu pomi vetiti p̄misit. Post lapsū gn̄is humani ferme totū orbē idolatria depra uauit. demptis paucis ad ciuitatē dei p̄tinētib; ciuib;. in statu q̄ppe innocentię p̄toplasti iusti/idolatrię facile non consensissent: sed dolum statim notassent. Post lapsum vero eoꝝ filij pctis obcęcati/hāc mira fallacitate amplexi sunt: ⁊ firmissime tenuerūt. Sed cū hāc multiplex p̄phetarū scriptura ⁊ euāgelica doctrina tandē a cordib; credentiū hoīm eradicauerūt/docuit eos vanas ⁊ sup̄stitiosas obseruātias: tanq̄ de falsitate min⁹ suspectas. Et istis heu delectabiliter assensi sunt: ⁊ ita firmiter tenent: vt q̄tidianis sacerdotū clamorib; ⁊ admonitionib⁹ radicit⁹ extingui ī christianis nō possint. Ut āt tibi morē gerā: viperinā earundē sobolē breui ac plano s̄mōe explicato. Primū v̄o nō de diuiatiōe q̄ origene videt̄ p̄or sz de idolatria/q̄ ē ī vitiositate crudelior exordiari. Di. Perpl'chre

Sap. ij.

Genes. iij. a.

De Idolatria ⁊ triplici secta gentiliū. de adoratiōe creaturaꝝ. ⁊ q̄liter christiani imagines adorāt christi ⁊ sctōꝝ: cū distinctōe triplicis adoratiōis. Ca. XXII. Ma.

Idolatria Idola

Idolatria dicta est quasi latria. i. diuinus cult⁹ idolis exhibitus. Idola aūt sūt statuę ⁊ imagīes q̄s tali honore gētilitas venerabat̄: credēs aliq̄d diuitatis inesse illis: p̄pter responsa ⁊ mirabiles ac vitales opatiōes q̄s dęmō inhabitās siue assistens opabat̄. sicut fuere statuę Hermetis trimegisti: q̄ mercuri⁹ dict⁹ est: in quib; credebāt arte q̄dā sub certis ꝯstellatiōib⁹ aīas dęmonū vel angeloꝝ includi. De q̄bus diu⁹ augustin⁹ li. 8. de ciui. ca. 23. ⁊ se. mētionē facit: easq; reprobat. Nec ei natural' phs ꝯcederet quoscūq; sp̄ūs artificialia corpa posse vegetare ⁊ substantial'r informare. Anima em̄ vt Aristo. tradidit/act⁹ est corpis physici. i. naturalis/nō artificialis. q̄ si nō de informatiōe/sz īhabitatiōe senserūt q̄si sp̄ūs reb; q̄busdā ⁊ arte alligati statuis assisterēt/ęque errauerūt. Nō em̄ p̄nt hoīes p̄ quascūq; res/lapides/herbas/verba aut cōstellatiōes spiritum compellere bonum vel maluz: vt vocatus veniat ⁊ idolum inhabitet. vt patebit in sequentib⁹. q̄m corporalia ī incorporea agere naturali ordīe nō p̄nt. Fuere p̄ter hos

Augustinus

Aristoteles

ex gentibꝫ: q̄ nō statuis ⁊ imaginibꝫ latriā exhibebāt quasi dijs/sꝫ rebus creatꝫ: quas deificatas credebāt ꝓpter aliquā virtutē aut facinoꝝ magnitudinē: quas statuę rep̄sentabāt. vtputa Joui/Herculi/Ueneri ⁊ reliq̄s huius generis portētis. Mltiplicitatē ac vanitatē oīm taliū deoꝝ sanctꝰ August. fere ꝑ decē primos libros de ciuitate dei eliminat. De q̄bus ⁊ psalmista dicit: Omnes dij gentium dęmonia. ⁊ iterū. Simulacra gētiū argentū ⁊ aurū/opa manuū hominū: os habēt ⁊ nō loquunt: oculos habēt ⁊ nō videbūt: aures habēt ⁊ nō audiēt: manꝰ habēt ⁊ nō palpabūt: pedes habēt ⁊ nō ambulabūt: nares habēt ⁊ nō odorabūt: nō clamabūt in gutture suo. Responsa aūt ⁊ cętera q̄ circa illa fiebant/dęmones opabant. Nō deerāt p̄terea qui oēs mūdi ꝑtes diuino honore dignos existimabāt: ꝓpter animaꝫ mūdi per oēs partes eius diffusam: quā deum credebant. Sic a diuersis mūdi partibus ⁊ ꝓprietatibꝫ deorum nomina multiplicabāt. de quibus diffuse Augustinꝰ tractat in de ciuitate dei libro septimo. Cęteri vt Platonici vnū summuꝫ Deū confitentes ac honorantes/intelligentias tamē siue angelos cęlestiū corpoꝝ animas ac dęmones/quos aerea dicebāt esse animalia: ⁊ animas hominū ad ordinē dictorū relatas/a diuino cultu nō segregabāt. Illorū errores sanctus Augustinus libro octauo de ciuitate dei abunde extirpauit. Nam q̄ꝫ imane sit hoc vitiū/ex hoc maxime perpendi pōt: ꝙ deus verus qui per ꝓphetaꝫ dicit: Gloriaꝫ meā alteri nō dabo: multipliciter id inhibuit. ait em̄: Dominū deū tuum adorabis ⁊ illi soli seruies. ⁊ in Exodo sculptilia ⁊ alienos deos populo fideli inhibens ait: Nō adorabis ea: neq̄ coles. Reliquas scripturas in quibus idolatriā deꝰ inhibuit: idolatrasq̄ q̄ꝫ multipliciter punierit/angustia tēporis cogit pręterire.

Augustinus
Psal. xlvj.
Psal. cxxxiiij
Psal. cxiij.
Augustinus
Platonici
Esaie. xlij.
Mathei. iiij.
Exodi. xxij.

Dis. Cur igitur christiani imagines Christi ⁊ sanctoꝝ nō modo faciūt/sed adorant ⁊ colunt? Mag. Uenerabiles imagines christiani nō deos appellāt: neq̄ seruiūt eis vt Dijs: neq̄ spem salutꝫ ponunt in eis: neq̄ ab eis expectāt futurū iudiciū/sed ad memoriam ⁊ recordationē venerantur eas: ⁊ adorāt. nō autem seruiūt eis cultu diuino/nec alicui creaturę. vt dicit canon Uenerabiles. de conse. distin. 3. Fiunt etiā: vt in ipsis ignorātes videāt quid sequi debeant: ⁊ in ipsis legant qui litteras nesciunt. Nā qđ legentibus scriptura/hoc ⁊ idiotis pręstat pictura cernētibꝫ. dicit canon Perlatū. de conse. dis. 3. Dis. Quomodo eas adorant si eis cultu diuino vt dictum est nō seruiunt? Mag. Adorationū alia simplex est: ⁊ Dulia dicitur. qua sanctis dei ⁊ eorūdē reliquijs ac imaginibus honorem impendimus. Alia excellentior est ⁊ hiꝑdulia nominatur. qua virginem Mariam matrē Christi/reliquias ⁊ imagines eiusdem veneramur. Tertia est excellētissima quę Latria appellat. qua solum deum colimus ⁊ adoramus: ⁊ Christū Jesum cū sit verus deus/eodē cultu colimus. Hūanitati ꝟo Christi ꝑ se

Quō christiani imagines sanctoꝝ veuerentur

Adoratio triplex

sūptę/solū deberet hipdulia. Imagies ꝟo Christi ⁊ crucē in q̄licū
q̄ materia fuerit effigiata eadē adoratiōe cū Christo veneramur ꝑ
accidēs. q̄ mot⁹ adoratiōis imaginis (vt dicit Damascen⁹ lib. 3.) Damascenus
ad prototypū/id est imaginatū vsq̄ refert. nō em̄ illas rōne mate- ca. viij.
rię colim⁹: sz q̄ Christū rep̄sentāt/eas rememoratiue veneramur.
Crucē vero in qua pepēdit ⁊ cętera gloriosę redēptiōis nr̄ę arma/
q̄ tactu sui corpis ⁊ sanguinis sacrauit: ꝟm cōiter doctores hipdu
lia honoramus. Uideri possunt hęc lati⁹ libro tertio sententiarū Magister
dis. nona in textu ⁊ doctoribus. Cęteras sup̄stitionis partes simi- sentētiarū.
li compendio nunc percurrere frugi erit.

De Diuinatione et eius speciebus. Insuper ex quibus causis futura predici possint. Capitulum. XXIII. Disci.

Diuinatio

Altera superstitionis filia iuxta pręfatā partitionē Diuina-
tio dicta ē. Ma. Hęc ipsa est q̄ futura p̄noscere miseri la
borāt ꝑ ea q̄ pręnosci non pn̄t. vt fortuita ⁊ casualia: q̄ ꝑ se
causas nō habēt: similiter ea quę depēdent a potētijs rōnalib⁹: q̄ se
habēt ad opposita ꝟm philosophos. vt cęnare aut ieiunare ⁊ sil'ia.
talia em̄ solus Deus nouit anteq̄ fiant: q̄ vocat ea q̄ nō sunt tāq̄ Roma. iiij. c
ea q̄ sunt. apud quē nō est trāsmutatio/neq̄ vicissitudinis obūbra Jaco. j. c
tio. Qui igit talia sibi ipsis quocūq̄ ingenio vsurpāt/diuini dicū
tur: quasi deo pleni. vt ait Isidorus libro octauo e tymologiarū. Isidorus
diuinitate em̄ se plenos simulāt: ⁊ astutia quadā fraudulenta ho
minib⁹ futura ꝯiectāt. Effect⁹ aūt q̄ ex suis causis ex necessitate ꝓ-
ueniūt (nisi specialiter a deo suspēdant) certitudinalit iuxta natu-
ralē cursū p̄dici pn̄t. sicut eclipses solis ⁊ lunę. ⁊ effectus q̄ ex suis
causis vt in plurib⁹ ꝓueniūt/p̄dici pn̄t quadā ꝓbabili cōiectura. si
cut pluuię ⁊ tēpestates ꝑ astrologos ⁊ nautas: sanitas aut mors ꝑ
medicos. nec hoc ad diuinationis impietatē ꝑtinet. vt declarat. s.
Thomas. secūda secūdę. q. 95. arti. 1. Similiter prophetę prędicē Thomas
tes futura cōtingentia deo reuelante: nō diuināt/sed prophetant.
quod malū nō est. Diuinatio aūt vt Hieronymus testatur super Hieronym⁹.
Micheam ⁊ c. Judices. 1. q. 1. semper in malā partem sumit: quia
in ea semp interuenit operatio dęmonū. Quęrere autē ꝯsilium vel
auxiliū a diabolo/malum magnū esse: declarat. s. Bonauētura li Bonauen.
bro secūdo dis. 7. q. vltima. Dis. Sobolem itaq̄ quā hęc sup̄sti
tionis filia ex diabolo cōcipit ⁊ generat/enumera quęso. Ma.
Diuinatio sup̄stitionis filia dęmoni copulatur aut ꝑ inuocationē
ipsius expressam/aut occultā. Dis. Quō per expressam? Ma
gister. Nouerūt hoc Necromantici: qui execrabilibus suis exorcis
mis ⁊ cōiurationibus/characterib⁹ ⁊ figurꝫ ⁊ diuersis ceremonijs
aut verius sacrificijs/dęmones certis tēporib⁹ ad dāda rn̄sa ad-

uocāt:q̄ ⁊ varijs modis cōparent/aut diuersis formis p̄stigiosis/ ocultoꝝ sensus p̄stringentes (⁊ dicitur pręstigium) aut in somnijs appentes. ⁊ diuinatio dicit̄ ꝑ somnia. Respōdēt etiā ꝑ arrepticios ⁊ phythonas. ⁊ dicit̄ phythonia. Nōnūq̄ ad qd̄ vocant̄ p̄nūciant diuersis figuris: quas miseri hoīes videre solent. vel in polito lapide/ferro/chalybe/speculo aut vngue hominis. ⁊ frequēter ad videndū talia eligūt virgines ⁊ pueros. ⁊ dicit̄ generali nomīe Geomācia/qd̄ est diuinatio: q̄si diuinatio in terreno corpe. Si aūt apparitiones hę sunt in aqua: dicitur Hydromancia. hydor em̄ gręce/latine aquā significat. Si apparitiōes hmōi fiūt in aere: dicit̄ Aeromācia. Si in igne: nominatur Pyromācia: a pyr/qd̄ ignem latine sonat. Si in visceribꝫ aīaliū in aris dęmonū imolatoꝝ apparent prędicta: dicitur Aruspiciū. Si aūt incantationibus vident̄ mortui suscitari ⁊ respōdere ad interrogata/dicit̄ Necromācia. necros em̄ mortuus sonat latine. In hac pessima superstitione etiaꝫ sanguis adhibet̄: inquit Isidorus. nā dęmones amare ⁊ diligere sanguinē aiunt: nimirū qꝛ diuinū appetūt honorē. In lege autem sanguis deo frequēter offerebat̄. Ab hac specie totū illud diuinationis genus/quod expressa inuocatione dęmonū fit: generali nomine Necromancia dicit̄. In omnibus his solēnis processus constellationū obseruātias nō negligit: q̄uis interdū sine tali fiant.

Prestigium. Somnium Phythonia. Geomancia Hydromācia Aeromancia Pyromancia Aruspicium. Necromācia Isidorus

De Augurio ⁊ sacrilegio et speciebus earundem. Ca. XXIIII. Magister.

Thomas

Diuinatio autem quę fit absq̄ expressa inuocatione dęmonum s̄m sanctū Thomā secunda secundę quęstione nonagesima quinta articulo tertio ī duo genera diuiditur. Primū est: cum ad prenoscēdum futura aliquid cōsideratur in dispositionibus aliquarū aliarū rerū. Alterū est: qd̄ ꝓcedit ex cōsideratione eoꝝ quę eueniūt ex quibusdā quę serio fiūt/ad aliquod occultum inquirendū. Primū generali nomine auguriū dicit̄. Secundum sortilegium appellat̄. vtriusq̄ sunt species seu filię multę.

Dis. Augurij filij q̄ sunt? Ma. Prima est Astrologia: q̄ ex dispositione siderum in hora natiuitatis futuros nati euentus dijudicat. Secūda est Auguriū specialiter accęptū: qd̄ ex garritu auium ⁊ vocibus quorūcūq̄ animaliū/siue per sternutationes hominum futura pronosticat. Tertia est Auspiciuꝫ ex motu aut volatu auium aut quorūlibet animaliū/vel saltu mēbrorum: cōiectans ꝑ visum hoc qd̄ auguriū per auditū. Quarta Omen dicitur: qd̄ fit dum verba hominum absq̄ intētione dicta/quis retorquet ad futurum qd̄ vult pronoscere. Quinta est Chiromācia: ex lineis manuum futura prędicens. chir enim gręce latine manus dicitur. Sexta est Spatulmācia ex signis ⁊ figuris in spatulis animaliū consideratis/cōtingentia augurians. Operosum esset singularū

Astrologia Augurium Auspicium Omen. Chiromācia Spatulmancia.

exempla ⁊ modos describere. Dis. Pretermissis talib⁹/sortilegū filias edissere. Mag. Sors fit aut protrahendo incerti numeri puncta versa facie ad lunā/cū ceteris obseruātijs: ex quorū pūctorū collectione statuunt quattuor figurę: quas matres vocant: e q̄ bus alias nō paucas eliciūt: ⁊ nominib⁹ planetarū/signor⁹ ⁊ domor⁹ ⁊c. nominā aspect⁹ earū dē: ⁊ ceteras habitudines quemadmodū in figura cęli cōsiderāt. Aiūt em̄: dū hō ex desiderio inquirē di futura puncta signat: iam ex constellatione natiuitatis suę ad h̄ puenit/vt vis cęli manū suā diriget/quo nec plura nec pauciora puncta faciat q̄ ad iudiciū intentum sufficiāt. diuinatio hec Geomancia. mācia dicitur: differēs ab ea quā paulo ante inter Necromācię species cōmemorauim⁹. Illa em̄ apparitiones factas in corporibus politis ⁊ terreis considerat: hęc pūcta signata in terra ⁊ lapide vl̄ tabula pensat: ⁊ p̄pter nimiā p̄pinquitatē ad astrologiā multos decipit: imo nōnullos sacerdotali corona insignitos obcęcauit. Fit ⁊ sors ex cōsideratiōe figurarū q̄ p̄ueniūt/si liquefactū plūbuz in aquā fundit. si festucę inęquales a sortilegis tollunt. si chartę scripte ⁊ vacue fortuitu ex olla leuant. si in proiectis taxillis pūcta cōsiderant. si in apertione libelli alicuius quod primū occurrerit p re dubia attenditur. si attactu ferri candentis/aut duello innocētia alicui⁹ p̄bat. Ampliorē deductionē illaz diuinationū in aliud tempus reseruo. De obseruantijs nunc loquamur.

Sortilegū

Alie sortilegij species

Q⁹ demones reb⁹ aut verbis a necromanticis cogi nequeūt: sed a solo deo. āgelis. sanctis et homīb⁹ iustis virtute diuina: sed vocati a necromāticis veniunt propter initum pactum. Ca. XXV. Dis.

Ontine paulisper calamū ab exaratione obseruātiarū: donec q̄ dubia vident circa diuinationē ⁊ eius p̄plem paulo latius resoluas. Mag. Triduum totū nō sufficiet si omnib⁹ q̄ circa dicta q̄rī possunt respondere tētauero. Dis. Non oia: sed paucioza de bis mouebo: tu fac ne copiosior sis in respōdēdo. Primuz quod animū meum inmodauit est: si demones necromanticis exorcismis aut ceteris rebus quibus vtūtur coartari possint: vt etiā inuiti compareāt? Ma. Huius dubij obscuritas q̄z explanatiōe mlta egeat: sufficere tñ poterit ad pñs rñsio negatiua/ quā. s. Thomas dat in. q. disputatis de po. dei. q. 6. arti. 10. Cū ei incorpee substātię sint/corporeis reb⁹ subdunt minime. vt deduci posset ex naturali philosophia. nec (vt diuus Augu. dicit lib. 12. super Ben. ad litteram) corpora in spiritus agūt. Et de demone ad Job Dominus dixit: Non est potestas super terram quę ei com-

Necromanticis exorcismis demones non coartantur.

Thomas

Job. xli.

paret: qui factus est vt nullũ timeat. Dis. Uocati igit spõte sua veniũt? Mag. Nõ oportet: nã ⁊ si terrena potestas dominari illis nequeat: ꝟtute tñ diuina cogunt. vt ait sanct⁹ Thomas vbi supra: qñq; quidẽ ab ipso deo/ qñq; vero a sanctis ⁊ angelis ⁊ hoĩb⁹ virtute diuina. Et Augu. li. 3. de trini. c. 4. ait: Spũs vitę rõnalis desertor atq; peccator/ ꝑ spm̃ vitę rõnalẽ piũ ⁊ iustũ regit. Pij autẽ ⁊ iusti sunt sancti ⁊ angeli ⁊ hoĩes. scriptũ est aũt: q: volũtatẽ timẽtiũ se faciet deus. Cogunt deniq; dęmones inferiores ꝑ supiores. ait sanctus Thomas. ⁊ hoc arte magica. Dis. Quõ aũt superiores inducunt aut cogunt vt inferiorib⁹ ꝓcipiãt/ aut ipsi compareãt: cũ res necromãticę in ipsos actionẽ ⁊ virtutẽ nõ habeant?

Thomas

Augustinus

Ps. cxliiij. d

Magi. Meminisse oportet: ꝙ in diuinatione pactũ interuenit inter diuinos ⁊ ipsos dęmones: manifestũ/ aut occultũ. vt pręmissum est. Uñ ⁊ necromãtici libros suę sacrilegę artis dęmonib⁹ cõsecrãdos tradũt: maxime aũt principib⁹: quoꝝ noĩa etiã frequent ponũt. Hoc aũt quid aliud est q̃ manifestũ inire pactũ cũ dęmonib⁹: vt approbatis exorcismis/ characterib⁹ ⁊ alijs/ quoties inuocant ꝑ hmõi initi pacti signa recognoscãt ⁊ mittãt aut veniãt. Uñ vt vim illis inesse maiorẽ ostẽdãt/ fingũt se nõnũq̃ inuitissime aduentare. Dis. Cur itaq; nõ semꝑ vocati veniũt? Mag. Aut q: a deo nõ ꝑmittunt. Illi em̃ (vt Aug. dicit libro. 2. de ciui. dei. c. 22) nõ oĩa q̃ volũt facere possunt: nisi quãtũ illius ordinatione sinuntur/ cuius plene iudicia nemo cõprehendit: nemo reprehendit iuste. Ad idem loquitur de trini. li. 3. c. 7. et. 9. et libro octogintatriũ quęstionũ quęstione septuagesimanona. Uel magis attentũ in ceremonijs reddant incantãtẽ: quasi in aliquo defecerit. Uel etiã vt miseris turpiter illudant. Est em̃ diabolus mendax ⁊ pater eius. Nec minus periculũ est si occultũ dęmonis pactũ interueniat. sicut in illis qui talibus vtunt: trãscribũt/ aut quopiã alio tradente discũt. Immiscet se nihilomin⁹ dęmon astutus alijs rebus ⁊ curiosis obꝟuãtijs: sup q̃b⁹ nulli vnq̃ pepigit. de q̃b⁹ mox tractabim⁹.

In diuinãdo pactum interuenit manifestum

Augustinus

Job. viij. c

Res corporales quibus necromãtici vtũtur. q̃uis demones nõ cogãt: alliciũt tñ vt signa federate societatis. Redditur etiaꝫ causa cur sub certis cõstellatõib⁹. nocturnis. horis. locis horribilib⁹. pueris. virginib⁹ magis ille apparitiões fiũt. Ca. XXVI. Dis.

Res itaq; quib⁹ necromãtici vtunt/ nulla vi cogunt dęmones: sed magis vt signa fęderis alliciũt. Mag. Ita diu⁹ pater Augu. lib. 21. de ciui. c. 6. sentit dicẽs: Alliciunt autẽ dęmones ad inhabitãdũ ꝑ creaturas/ quas nõ ipsi sed de⁹ ꝯdidit:

Quõ demones allicianꝫ reb⁹ corporalibus.

Augustinus

delectabilius ꝑ sua diuersitate diuersis: nõ vt animalia cibis/sed vt spiritꝰ signis: q̃ cuiuscũq; delectationi cõgruũt: ꝑ varia genera lapidũ/herbarũ/lignoꝝ/animaliũ/carminũ ⁊ rituũ. Dis. Sed quis nouit q̃bꝫ delectent? Magi. audi Augustinũ in eodẽ loco. Ut aũt alliciant (ait) ab hominibꝫ/priꝰ eos ipsi astutissima calliditate seducũt: vel inspirãdo eoꝝ cordibꝫ virus occultũ: vel etiã fallacibꝫ amicitijs apparẽdo: eorũq; paucos discipulos suos faciũt/plurimorũq; doctores. Neq; enim potuit nisi primũ ipis docẽtibꝫ disci quid q̃sq; illoꝝ appetat: q̃d exhorreat: q̃ inuitet numine vl' cogat. vñ magicę artes earũq; artifices extiterũt. Addere potes quã sctũs thomas ponit rõnẽ: qꝛ ꝑ hmõi res corꝑales sciũt faciliꝰ posse cõplere effectũ ad quẽ inuocant: ⁊ hoc ipsi appetũt: vt scꝫ eoruꝫ virtus admirabilis habeat. ⁊ ꝓpter hoc sub certa cõstellatiõe aduocati magis adueniũt. Dis. Uirgines aũt ⁊ inocẽtes pueros/cur magis ad visiones eligũt? Mag. vt ex hoc in suę diuinitatꝫ opinionẽ hoĩes adducãt/quasi mũdiciã ament: ait. s. Thomas. Accedit ꝙ ꝑstigia ⁊ fascinationes illusionesq; ꝓpt organoꝝ ac spirituũ teneritudinẽ faciliꝰ fieri pñt: timẽt magis ⁊ a iudicio rectitudinis citiꝰ abstrahunt. Uñ ad alienatiões huiuscemodi inducendas nocturno tꝑe/in biuijs/specubus subterraneis: ⁊ similibꝫ/⁊ tẽporibꝫ ⁊ locis magis cõparent: in quibꝫ horror ⁊ aura corrũpẽs ac spiritꝰ pestilens sensus imutãt crebrius. Quibꝫ aũt modis sensus ludificari possint/Auicẽna. 6. naturaliũ abũde ꝓsequit. Generales autẽ modi duo sunt. Aut em̃ operantur spiritus nequã aliquid extra nos. aut in nobis. quod diuus Augu. libro. 4. de trini. c. 11. clare insinuat: dicens. Facile ẽ spiritibus nequissimis ꝑ aera corpora facere multa/quę mirent animę terrenis corporibꝫ aggrauatę: etiaꝫ melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nõnullis artibꝫ ⁊ exercitationibꝫ modificata in spectaculis theatricis tãta miracula hominibꝫ exhibent: vt hi q̃ nũq̃ viderũt talia/narrata vix credãt: quid magnũ est diabolo ⁊ angelis eius de corporeis elementis ꝑ aera corpora facere quę caro miret? Aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus phantasmata imaginuꝫ machinari: quibus dormientes vigilantesue decipiat vel furentes exagitet. In libro q̃ꝫ de ciuitate. li. 18. c. 18. qđ narrat de ꝯuersione socioꝝ Diomedis in aues: qui videntur in insula Diomedęa non longe a monte Gargano qui est in Apulia. Item de socijs Ulixis quos Circes maga famosissima in bestias mutasse Uarro commemorat. Et de Arcadibus: qui tranato stagno quodam in lupos verti ꝑhibent: ⁊ in decẽnio si interim humana carne non vescunt/in homines redire. Has similesq; trãsformationes/q̃s ibidẽ recitat Augꝰ: suꝑficietenus factas ait: vt videãtur esse res qđ nõ sunt phantasia hominis imutata: sicut ⁊ in somnijs fieri solet. Assumit hoc dictũ canon. 26. q. 5 nec miꝝ. Et simile fieri scelerat̃ mulieri-

Idem

j. parte. q. xv arti. v. scrip. ij dis. vij. q. iij. arti. j. de po. dei. q. vj. ar. vj.

Deliguntur pueri ad visiones nocturno tẽpore locis rectis

Auicenna

Augustinus

Illusiones phantastice demonum.

Uarro

bus retro post fatbanan ꝙuersis: ꝙ se nocturnis horis sup bestias cū alijs eqtare ⁊ ꝙuenire credūt. dicit. c. epi. ea. q. Qualit aūt pmissione diuina: nō ꝓpria virtute/ sz ex elemētis in qbꝫ rōnes seminales sunt/ dęmones veras res efficere possint nec tn inde creatores dicunt: forte in sequētibꝫ dn de causis naturaliū entiū tractādū erit aperiemus. interim ꝙ restāt breuius percurramus. Phytonissarum phātastica illusio

Soluuntur que obijci possunt cōtra dicta. Et specialiter verbis virtutem nullam inesse probatur. Capitulum. XXVII. Disci.

On possū ꝙ adhuc restāt dubia ⁊ dictis videnť ꝓtraria nō mouere. Lege nuperrime āgelū Raphaelē Tobiā iuniorē instruxisse: qualiter fumꝰ cordis cuiusdā piscis supra carbones positi extricaret oē genus dęmoniorꝫ siue a viro/ siue a muliere: ita vt vltra nō accedat ad eos. qđ Tobias expmēto verū dicit. Mag. Nō fumus ille: sed per Tobię meritū/ qđ significabat fumꝰ cordis/ dęmoniū extricauit angelꝰ. vñ ibidē scribit: Tūc Raphael angelꝰ apprehēdit dęmoniū ⁊ religauit illud in deserto supiores egypti. Ad idē facit qđ dns in eu āgelio dixit: Hoc genus dęmonij nō ejcit nisi in ieiunio ⁊ oratione. Dis. Jeiunium ⁊ orationis verba in dęmones coactionis operationē hāt? Magi. Minime. sed illis actibus merenť viri sancti exaudiri/ vt deꝰ ipe dęmones ejciat. Dis. Quid de exorcismis qs Salomon ad dęmões includendos vel expellendos ꝓfecisse legit? Ma. Rndet sanctꝰ Thomas vbi supra: Si salomon exorcismos fecit qñ erat in statu salutis: potuit esse in illis vis cogēdi dęmones ex virtute diuina. Si aūt tpe illo ꝙ idola adorauit: vt intelligať illos ꝑ artē magicaz fecisse: nō fuit in illis vis/ nisi mō dicto: scz ꝑ modū signoꝝ alliciētū ⁊c. Dis. Jta pari rōne nulla inest virtus exorcismis qbꝫ sacerdotes ramos palmaꝝ/ cineres cereos/ aquā/ sal/ vinū/ ⁊c. ⁊ infantes baptisandos exorcisant? Ma. Nulla: sed ad plationē talū exorcismoꝝ nō dubitam⁹ diuinā virtutē ꝙ poscunť efficere. Dis. Fortasse ex intro cū ecclia pacto? Ma. Quid nisz illud ꝑ scripturas deducere theologię reseruem⁹. Dis. Saltim verb⁹ ꝓsecrationis in canone missę virtutē trāssubstantiādi panē in corpꝰ Christi: ⁊ vinū in sanguinē dicere haud effugies. Mag. Nō vim verboꝝ/ sed diuinā virtutē ad ꝓlationē efficere qđ intendit minister ecclesię/ circa debitā materiā in sacramētis: cōcedit Scotus sup Magistrū libro. 4. vbi ad ea ꝙ ꝓtraria videnť/ rndet. Sed ne verba exorcismoꝝ hesitatiōis venenū in corde tuo nutriāt: attende si vel vnde virtus ipsis possit inesse. Nō rōne materię/ quę aer est vel atramentum: aut quęuis alia substantia. sic enim omnis materia eius generis ꝑ ſ. ſ. ſ.

uersa characterū cōfiguratio in scribēdo ꝛ pferēdo. Formis em̄ accidentalib⁹ nullā inesse actionē de p se/philosophia docet: ꝛ quincit ratio naturalis. Nec ratione significati: qō est forma magꝫ ꝑncipalis verbi. alias cōcedere habes cōtra sensum: hoc nomē ignis hanc chartā incendere: hoc nomē mors ꝓtra te, platū mor te interficere. hoc nomē deus omne cadauer suscitare/ vel aliud secret⁹: qō tetragrāmaton dicūt: ab elemētis quattuor q̄b⁹ apud hebreos nō dico scribitur/ sed notak: nā ipsum innominabile phibēt. Dis. Sed fortasse ex impositiōe habēt vim aliquā. Magi. Ab hoīne/ an a deo? Dis. Ab hoīne dixerim: q̄ nec ipse pōt qō p exorcismos fit. Mag. A deo igitur necesse est vt virtus sit: si quę adesse putatur. Docear igitur vbi dominus per se vel discipulos suos tā execrabiles exorcismos/ ignotoꝝ ꝛ dęmoniorū nominū instituerit: cū in cōtrariū scriptura clamitet. Dis. Nōne in euāgelio dixit: In nomine meo ei̯cient dęmonia/ ꝛ cętera ad idē sonātia? Magi. Ad inuocationē nominis domini in fide ꝛ charitate vera/ deus spondit se virtute diuina impleturū qō petik. Sic sanctos patres adiurasse dęmones nō inuocatos/ sed occurrētes hist⁹ię tradūt. Aliter autem vsi noīe iesu exorcistę quidā: vt in actib⁹ apl⁹oꝝ legik: non dęmonem expulerūt/ sed ab ipō grauiter verberati sunt. Exorcismi autē maleficiorū etsi dei nomina cōtineāt: alia tamen multa habent quę diuinam virtutē nō aduocāt/ sed magis abigūt: ꝛ tanto grauius peccant quanto nomen dei contra p̄ceptum decalogi inuanum ꝛ ad dęmonis cultum assumunt.

Mar. xvj. d

Actuū. xix.

Q. vti non liceat diuinationibus: cum responsione ad quedam que videntur dictis esse contraria. Insuper q̄ verbis et exorcismis nulla inesse possit cogendi demones potestas seu virtus. Ca. XXVIII. Dis.

Aliud qō insideat menti meę dubiū etiam dictis resolutus a cerno. hęsitabā q̄ppe antea si diuinatione vti liceret. Magi. Minime. nā lege diuina/ imperiali ꝛ canonica grauissimis pęnis ē interdicta. Lex diuina dicit Exod. 22. Maleficos nō patiaris viuere. ꝛ Leuit. 20. Vir siue mlier in quib⁹ phythonic⁹ vl' diuinatiōis fuerit spūs: morte moriat. lapidib⁹ obruent eos. sanguis eoꝝ sit sup illos. ꝛ ibidē ait dñs: animā q̄ declinauerit ad magos ꝛ hariolos/ interficiēdā esse de medio ppli sui. Lex imperialis capite plecti iubet aut cremari. C. de male: ꝛ mathe. l. null⁹. l. nemo ꝛ l. culpa ꝛc.. Lex vero canonica sub quibus qualibusue pęnis decta, phibeat ꝛ ꝑuenientes puniat/ patet. 26. q. 5. p totū. Tales etiā vt ait Augustinus si se nō correxerint: ad ęternā perditionē tēdūt.

Inhibet diuinatio lege diuina

Exodus

Leuiticus

Imperiali

Canon extra de sortilegijs per totum

Augustinus

26.q.2.c.qui sine: ⁊ idem sanctus antistes lib.7.de ci.c.25.tales artes añ aduentũ christi in ciuitatib⁹ gentiũ seuerissima pena ⁊ legibus ꝓhibitas ⁊ vindicatas testatur. Singularia scripturarũ testimonia ꝯ singulas supra memoratas diuinationis filias adducere nõ tam operosũ q̃ꝫ supuacaneũ esset in hui⁹ epitomatis angustia. Dis. Miror si tanta districtione animaduerti iubent̃ qui dictis diuinationibus operã dant: cur nõnullos sanctos talib⁹ vsos fuisse scriptura cõmemorãs/minime reprehẽdit. Joseph patriarcha per somnioꝝ interpretationẽ ad principatũ egypti ꝑuenit. Daniel ꝓpheta cõstituit̃ princeps sup oẽs ꝓuincias regni babylonici. Rursus sanctus Joseph gubernator egypti fratribus suis dixit: An ignoratis ꝙ nõ sit similis mei in augurãdi scientia? Quĩimo per auspicia ⁊ auguria bone fidei hoĩes/futurã vel tẽpestatem/vl̃ serenitatẽ p̃dicere nouerũt. Proinde seruus abrae verba rebecce accepit ꝓ omine: ex illis arguens dominũ misericordiã fecisse cum abraam. Sortes insup omnino iniuste interdicte videntur: cũ his beatus apostolorũ chorus matthiã elegerit. De adiuratorib⁹ demonũ quib⁹ sancti vsi leguntur/supra mihi satis factuꝫ memini. Sed ad hec si q̃ habes responde: nã tãtos viros male egisse in huiuscemodi diuinationib⁹ sentire nequeo: scripturis ꝓhibentib⁹ illa/cõtradicere nõ audeo. Mag. Probe. iusta em̃ ⁊ rationabilis est diuinationũ inhibitio: ⁊ pie excusabilis sanctorũ in his operatio. Ad primũ qd̃ de somnijs opposuisti: dicendũ ꝙ somniorũ cã ẽ vel intrinseca vel extrinseca. Intrinseca. vt ꝑ species a sensibilib⁹ receptas: aut a complexione hoĩs causatas. Extrinseca vero somniorũ causa est vel corporalis: vt influxus in corporeos sensus. vl̃ spũal̃: vt de⁹ per se/vel ꝑ bonos angelos: aut diabol⁹ ꝑ phantasticas ⁊ fallaces illusiones. Per hec vltima somnia diuinare/spẽs ẽ superstitionis ꝓhibita: nõ ꝑ alia: de q̃bus latius disserendũ erit eo loco quo de potẽtijs anime interiorib⁹ tractabim⁹. Dis. Somnia autẽ regis egypti ⁊ babylonis a qua causa fuere? Mag. ab extrinseca spũali/deo scꝫ vel bonis angelis. Similiter ⁊ interp̃tatio eorundẽ facta ꝑ Joseph ⁊ danielẽ. Ad alterũ respondet. s. Augustinus. hec verba ioseph dixisse vel iocose: vel s̃m vulgi opinionem. 26.q.2. Quod ait. Ad tertiũ: concedẽdũ nõ ambigo q̃dã animalia in aere/terra ⁊ aquis celesti moueri influentia: ⁊ elementoꝝ mutationẽ p̃sentire: vocibusqꝫ ⁊ motu ĩdicare. Uñ ⁊ in Hieremia ꝓpheta legitur: Miluus in celo cognouit tp̃s suum: turrur ⁊ hyrundo ⁊ ciconia custodierũt tp̃s aduentus sui. Diuinare autez ex motu ⁊ voce animaliũ/fortunã aut diffortunium: effectus etiam q̃ a libero arbitrio pendẽt/⁊ a celestibus nõ causant̃/eque ꝓhibet̃: sicut talia ꝑ astrologiã practicare. Ad quartũ. lege q̃ seruus abrae egit ante ⁊ post rebecce responsionem: ⁊ inuenies omen nõ interuenisse. Dis. De sortibus aũt quid dicendũ est? Mag. Sors vt

Danielis.ij.
Genes.xliiij
Gen.xxiiij.
Actuum.j.
Somniorũ causa duplex
Augustinus
Hiere.viij.

habz.s. Thomas libro ó sortiby, t sčda secūdę.q.95.art.8. triplex
Sors est triplex. est. Diuisoria/q̄ inqrit ad quē ptineat res diuidenda. de hac Prouer.18. Cōtradictiões cōpimit sors. vel dignitas. de q̄ Act.j. i electione Matthię ór: t cecidit sup Matthiā. vel pena. hac deprehēditur Achā q̄ de anathemate aliq̄d surripuerat. Josue.>. t ionas a facie dñi fugiēs sorte deprehensus est t missus in mare. Jonę.i. Alia est sors ꝓsultoria: qua inqrit q̄d agere oporteat aut q̄n. sic fuit sors missa in vrnā: vt sciret q̄ die t mēse occideret gēs iudęorū. Hester.j. Tertia est diuinatoria q̄ inuestigat q̄d futurus sit. Hac vsus est rex babylonis stans i biuio tē. Ezechielis.21. In oīni vero sorte expectat euentū vel a celesti influxu: vl'a fortuna: vl'a deo aut a dęmone. Cū aūt celū nullam opationē habeat in ea q̄ sorte inquirūtur/vanū t superstitiosū est vti sortib⁹ ea intētione: q: sic non caret dęmonū ingestione: multo min⁹ cū expectat euentū a dęmōe. Si aūt expectat euentus a fortuna/vt cōiter in sorte diuisoria supre diuidenda cū nō pōt cōcorditer diuidi: nō videt habere (vt ait sāctus Thomas) nisi forte vitiū vanitatis. Si aūt i sorte diuisoria aut cōsultoria expectat euentū a deo. iuxta illud Prouer.16. Sortes mittunt in sinū/sed a dño temperātur: locū habet qđ Augustinus dicit sup psalterio: Sors nō est aliq̄d mali: sed in re dubia diuinā indicās voluntatē. 26.q.1. Sors. Tali sorte vsi fuerūt pręsancti de qbꝫ supra. Sed in his q̄ꝫ q̄drifarie vitiū pōt accidere (ait s. Thomas) Primo si absq; vlla necessitate fiant. videt em illud ad dei tētationē ptinere. Secūdo si fiant i necessitate: sed absq; cō digna dei reuerētia t ḡmissa oratione. Tertio si diuina oracula i sortibus expectata/ad terrena negocia t ad vitę huiꝰ vanitates conuertantur. Quarto si in electiōib⁹ ecclesiasticis q̄ fieri debent inspiratione spūssancti/aliq̄ sortib⁹ vtant. Dis. Nunq̄d tali sorte vsi sūt apli i electione Matthię? Mag. Etiā. sed vt Beda dicit sup hunc scripturę locū/nōdū erat plenitudo spūsseti in ecclesia effusa. Uñ post spūssancti missionē septē dyacones nō sorte/sed electione cōstituerūt. Sors diuinatoria semp ē suspecta t mala. Ex his sanctarū scripturarū/doctorū catholicoꝝ t canonū diuersas sententias facile est ꝓcordare. qđ alijs relinquam⁹. Dis. Probe. nā extra limites epitomatis me de illis inquisiuisse fateor. De duello tamē t iudicio ferri candentis: q̄ inter sacrilegia nominata sunt: t ad quę nonnulli militaris ordinis ac vetulę q̄daꝫ sępius se offerūt: quid dicendū? Ma. Illicita sūt. patet de pmo. 2. q. 5. c. Monomachiā: t de secūdo. c. fi de pur. vul.

De tertia specie superstitiōis q̄ ē vana obseruātia. Et spāliter de arte Notoria q̄ illicita sit et vana. Capi. vltimum Dis.

r Estat tertia superstitiōis filia nūc describēda. Ma. hęc est

vana obseruantia. vel ad scentiam acquirendam. vt in arte noto- Obseruantia
ria. vel ad imutāda corpa p extranea remedia: vl' ad p̄cognoscēdū vana.
futura fortunia aut diffortunia: vel ad p̄seruandū a mal' p suspen
sa ad collū aut qual'rcūq; portata diuia ṽba. Dis. Quid p artē
notoriā itelligis? Ma. vanā quādā supstitionē: q̄ habet quasdā Ars notoria
p q̄libet scia figuras characterib⁹ ⁊ noib⁹ ignotis insignitas: ac
etiā certas orōes noia multa ignota ꝯtinētes: q̄s dū ꝯtinēter ieiu-
nijs viuēs ⁊ se macerās cū certis cerimonijs dixerit/ ⁊ figuras sū-
ma intētiōe aspexerit: sciam desideratā sine labore alio vel studio
acq̄rere d̄r. Dis. Si illicita nō est hęc ars eā mihi tradas q̄so: vt
p̄terite reliq̄s phię scias addiscā. Quid laboram⁹ supuacue/ ego
discēdo ⁊ tu docēdo: si breui tpe om̄es disciplinas arte notoria ac-
quirere possūt? Mag. Illicitā esse hāc artē ⁊ inefficacē. s. Tho
mas scd̄a secūdę. q. 96. art. 1. ꝯcludit. q2 vtit̄ his q̄ sciam causare
nequeunt. etiā dęmō p eā inuocat⁹ nec intellectū illuminare/ nec
scientiā infundere pōt. q̄uis possit nōnulla sciarū documēta tra-
dere. Accedit q̄ nō inueniunt̄ qui ex arte ista in scientijs p̄ cęteris
fuerint illuminati: sz pot:⁹ infatuati. Uenit ad me dū studio insi- Exemplum
sterē in vniuersitate Friburgensi Magister q̄dā Parhisien̄. cū ar
te ista: on̄debatq; figuras/ orōnes ⁊ cętera hui⁹ gn̄is portēta: per-
suadebat deniq; vt hac via q̄s nō haberē scias acq̄rerē. Abhorrui
figuras/ characteres ⁊ ignota noia: ⁊ nullā illis inesse efficaciā de
mōstrabā. Ipsi aūt dū in falsa credulitate remanerz obieci: q̄re nō
ipse scias pl'imas q̄s nō habuit tali arte acq̄siuisset. Cōfusus ille/
ad excusandas excusatiōes in pctis ꝯfugit. Nec valet qd̄ adducūt
Daniel. j. de Daniele ⁊ socijs suis abstinētib⁹ a cibis regijs q̄b⁹ de⁹ p̄ cęterz
sciam dedit. nō em̄ abstinebāt p vanā obseruantiā artis notorię: sz
ne ꝯtaminarētur cibis gentiliū ꝯ̄ phibitionē legis diuię: iō merito
iij. Reg. iij b obedientię a deo p̄ cęteris sūt sciētijs p̄diti. Et salomō petēs sciam
gubernādi ppl'm meruit eā accipe/ non a dęmone sed spūsancto: q̄
j. Cor. xij. diuidit singulis put vult. 1. ad Cor. 12. Cęteras vanę obseruantię
Augustinus ptes diu⁹ Augustin⁹ eliminauit sufficient̄ li. 2. de doctrina christia
na: cuius nōnulla verba a p̄ncipio adducta sūt: Obseruātias aūt
tempor̄ plurimas esse supstitiosas ⁊ vanas/ manifestū est ex his q̄
supra de electiōib⁹ disserta sūt. Incātatiōes vero/ ⁊ carminatiōes
et obseruātias aniles pene innumeras cribrare/ nō ē p̄sentis nego
cij. In p̄dictis etiā qd̄ sufficient̄ pbatū nō est: aut determiatiōe ec-
clesię/ vel sacrę scripturę cōtrariat̄: p nō dicto habere volo. Dis.
Ego vero ab oibus illis etiā q̄ excusatiōis quādā vmbrā habēt/ sz
suspecta vident̄ sedulo abstinebo. Mag. Prudent̄. nā h̄ Apl's
j. Thes. v. d monuit dicēs: Ab oi spē mala abstinete vos. Uale ⁊ crebra repe
titione q̄ de septē artib⁹ liberalib⁹ tradidi rudimēta/ memorię cō-
menda: in his intellectū ⁊ ingenium exerceto: vt cęteras phię par
tes celerius apprehendas ⁊ sanius intelligas.

Finis septem artium liberalium.

Liber Octauus de principijs rerū naturaliū. De laudib⁹ philosophie naturalis ⁊ ordine tradēdi eandē. Capi. I. Dis.

Continuatio pcedentiū

a

Aliquot iam lucubrationib⁹ q̄ tradidisti artiū rudimenta indefesso labore apud me reuolui: ⁊ in quē finē ipsarū tenderet cognitio anxius pquirens/tandē in eā quā toti opi p̄misisti philosophię partitionē diligenti⁹ oculos conieci. Et p̄ter has triuiales ⁊ quadruuiales disciplinas/partē phię q̄ de toti⁹ singularū q̄ partiū mūdi naturis et origine disserit cōspiciens: memini q̄ dudū a te audiuerā: artes liberales nō ꝓpter se/sed vt adminiculatiuas in hāc q̄ de natur̄ rerum cęteraq̄ phię altiores disciplinas addiscēdas esse. Harum itaq̄ principia iamiā in mediū ferri p̄missorū ordo expostulat. Primū aūt de naturis rerū: posterius vero de moralib⁹ ⁊ theologicis tractandum censeo: ⁊ id quantocius succincto familiariq̄ sermone fieri vehemēter exopto. Mag. Partē phię q̄ rerū naturaliū principia ptractata nullo vnq̄ docto viro neglectā: verūetiam ab indis/arabibus/egyptijs grecis ⁊ latinis diuersarumq̄ religionū pfessoribꝫ sūmis laborib⁹ conquisitā manifestū ē: a paucis ꝓo (aut vt veri⁹ loquar) a nullis fm p̄cisionē inuētā facile crediderim. Totius equidem vniuersitatis entiū singulorūq̄ naturas/principia ⁊ causas inuenisse gs se iactabit? Q̄n ꝓo nec tu hāc p̄cisionē/sed breuem apertūq̄ sermonē expostulas: tuū pcupidum sciendi aīm si nō cibo solido/lacte tñ vt tantillę ętati congruit pascā: ⁊ de thesauris phorū quę visa fuerint magis necessaria in mediū ꝓferam.

Dis. Et ego q̄ difficillima sūt hęc cognitu/aures diligētissimas accōmodabo: vt ne verbū q̄dē dicas q̄ nō alta mente recondam.

Ma. Nec te diligenti⁹ auscultasse aliquando pęnitebit. nā cognitis principijs rerū: nō obstabit quo minus res ipsas suo mō cognoscas. Tunc em̄ (inquit Aristo. pmo phȳsicoꝝ) arbitramur vnū q̄q̄ scire/cum causas eius cognoscim⁹ primas: ⁊ principia ꝑma vsq̄ ad elementa. Plerūq̄ tñ p effectus ad causarū noticiam deuenimus. Innata equidē est via nobis ꝓcedendi a nobis notioribus (q̄ sunt effectus) ad notiora nature (q̄ sunt causę ⁊ principia) Hunc igit̄ ordinem alternatim cōmutabim⁹: ⁊ nunc p principia causas ⁊ effectus/nunc autem p effectus sensibiles ꝑncipia ⁊ causas manifestare contēdem⁹: ab vniuersalioribus ad particularia descendentes. Nā ⁊ illa quoq̄ nobis prius innotescunt. q̄ ī pueris liquet: qui primū oēs viros patres/⁊ mulieres matres appellant: postea ꝓo vnūquodq̄ specialius determinantes/hunc patrē et hanc matrē dicunt. Dis. Pretermissis itaq̄ longioribus ambagibus/hac via rem ipsam aggredere.

Aristotcles

De Opinionibus philosophoꝝ circa rez prima principia. Capitulū. II. Mag.

Opiniones de mūdo

b Unc quē inhabitam⁹ visibilē mundū/qdā phoꝝ semp fu isse ꝛ fore astruunt. vt sunt gpaterici. quoꝝ ꝓnceps Aristoteles fuisse legit. Quidā ipsum nō semp fuisse/sz gentiū et nūqz desinere affirmāt. vt Academici: qbus plato ḡerat. Sequēti um aūt multi ipm ꝛ incepisse ꝛ iterituꝝ scripserūt. vt Stoici Trimegistus ꝛ Sibylle. Rursus quidā vnū tm/vt Pythagoras: qdā inumerabiles mūdos ꝛ gigni ꝛ dissolui ḡdicabāt. vt Democritus ꝛ Anaximāder. Nec solū de mūdi duratiōe ꝛ vnitate: verūetiam de ipsi⁹ ꝛ singularū rerū in eo cōtentarū ꝓncipijs diuersa sen-

Opiniones de materia.

sere. Nā vt refert Aug. 8. li. de ciui. dei. c. 2. Thales Milesius vn⁹ illoꝝ septē q sapiētes appellati sūt: aquā putauit rerū esse ꝓncipium: ꝛ hinc oīa elemēta mūdi/ipmqz mundū ꝛ q in eo gignunt existere. Anaximāder ei⁹ auditor singularū rez principia credidit infinita. Anaximenes ꝯo quē discipulū reliquit: oīm rerū causas infinito aeri dedit. Cui succedēs Anaragoras dixit ex infinita materia/q ꝓstaret dissimilib⁹ inter se ꝓticulis /rerū oīm gña ꝓ modul ꝛ specieb⁹ ꝓprijs singl'a fieri. Dyogenes quoqz alter Anaximenis auditor: aerē/diuinę tn rōnis cōporē/rez esse materiā opinat⁹ ē. Archilaus q Anaragorę successit/in materia rez a magistro suo non discessit. Archilaū Socrates audiuit. Hic ꝓm⁹ vniuersā philoz ad corrigendos/cōponēdosqz moꝛes inflexisse memorat. Sz discipulum reliqt platonē: q oīm materiā specie inuisibilē: sinū informez/ potentiā/naturā/matrē mūdi/nutricē formaꝝ/subiectū/receptaculū/infimitudinē/siluā/hylen ꝛ originē noiabat. Huic succedēs Aristoteles: q nō modo memoratos/ſ etiā Pythagoraꝝ: materiaz numeris/maxime aūt qualitati assimilantē: ꝛ Empedoclē q oīa ex q̄tuoꝝ elemētis: Zenonē stoicū: q ignis substātiā ꝓ aera i aquā ꝙuersaz: ꝛ in eo quēadmodū se mē in fętu ꝓtentā/a q̄ cętera p⁹ hac gigerenť asserebat: sil'r ꝛ Epicureos singula ex athomis asseuerātes/refellit. sed forte (vt multis visū ē) nō tā scire qz arrogāter: non in reipsa/sed verboꝝ cortice q̄sdā ex iā dictis philosophis carpit. Heraclytus autē materiale ꝓncipiū/qō Thales aquā dixit/mare nominauit. Dis. Nū aūt q i materiali principio dissentiūt i effectiuo cōcordāt? Ma. Fortasse reipa/ꝛ si nō noīe. nā Thales mūdū dei facturā ꝛ deū antiquissimū dicebat. Hūc Stoici ꝯbū /mētē siue ioué nomināt. Pythagoras monadē. Anaxagoras diuinū animū. Diogenes diuinā rationē. Archilaus mētē. Plato conditoꝝ intellectū ꝛ patrē deū. Alij primā causā: aliqui ꝓmā intelligētiā. Aristoteles aut ē principē: primū motoꝛē ꝛ gubernatoꝛē omnium appellat. sed nusqz ab eo mūdū factū cōcedit: qm eum primo motoꝛi coeternum credidit. Pręter hos aūt fuere alij ꝑplures: q-

Augustinus

Socrates

Plato

Aristoteles

Opiniones de principio effectiuo.

rum positiones tanq̃ obscuriores silentio transim⁹. Dis. Sed quinã illorũ veritati magis appropinquauerũt? Mag. Id facile videbim⁹ si p̃us Mosen ꝓphetã theologuz simul ⁊ ph̃m de hac re audierimus. Dis. Quid hic ait?

Positio Mosi de rerũ p̃ricipijs ⁊ origene.

Capitulum. III. Mag.

Ambrosi⁹ li. j. hexa. c. ij. Moses phi- losophus et theologus.

Moses erudit⁹ in om̃i sapiẽtia ęgyptiorũ: vt ait Ambrosi⁹: nõ tñ in ꝑsuasione humanę sapientię: nec in philosophię simulatorijs disputatiõib⁹/sz in ostẽsione spũs ⁊ veritatẽ tanq̃ testis diuini opis ausus est dicere: In principio creauit de⁹ cęlum ⁊ terrã. Terra aũt erat inanis ⁊ vacua: ⁊ tenebrę erant sup faciẽ abyssi: ⁊ spũs dei ferebatur sup aquas. Quid hac assertione veri⁹ quã spũs veritatis edocuit? In p̃ncipio inq̃t de⁹ oĩm conditor creauit. i. de/vl' post nihil in esse ꝓdire iussit (nã dixit ⁊ facta sũt) cęlũ scz empyreũ: qđ mox creatũ/angelis ẽ repletũ. ⁊ terrã/hoc est materiã omniũ. Sed q̃lis hęc fuerit ostendit dicẽs: Terra aũt erat inanis ⁊ vacua. vel vt alia habet translatio: inuisibilis ⁊ incõposita. Nõ erat em̃ hęc prima oĩm materies/formis saltẽ completis ⁊ specifocis distincta: sed cõfusa ⁊ talib⁹ priuata. Vñ subdit: ⁊ tenebrę. i. formaꝝ p̃uatiões erãt sup faciẽ abyssi: hoc est materię confusę. Nã vt testat̃. s. Hierony. sup epistolã ad Hebręos: informẽ ⁊ p̃iacentẽ materiã/quã gręci hylen chaosq̃ vocauerũt: Moses abyssum dicit. Sup faciẽ aũt dixit/⁊ nõ in abysso. priuatio equidẽ nõ est de materię substãtia vel eidẽ intima: cũ sit nihil. Materia vero illa ⁊ si prope nihil: nõ tñ/vt Aug⁹ ait libro ꝯfes. 12. oĩno nihil erat: ideo ⁊ de ea dictũ ẽ: de⁹ creauit terrã. De p̃uationib⁹ autẽ q̃s ꝑ tenebras ĩtelligim⁹: nõ dicit̃ creatę sũt/sed erãt. Sequit̃: ⁊ spũs dñi ferebat̃ sup aquas. qđ supra terrã inanẽ ⁊ vacuaz/sil'r ⁊ abyssum dixit: hic aquã appellat. Insup ⁊ in eodẽ verboꝝ cõtextu Moses totius vniuersi vnitrinũ effectiuũ principium insinuat. Patrẽ/cũ ait: deus. Filiũ/cũ dicit in principio (christus em̃ in euãgelio se p̃ncipium noĩauit dicẽs: Ego sũ p̃ncipiũ q̃ ⁊ loquor vobis) Spiritũ sanctum: cũ subiungit: ⁊ spũs dñi ferebat̃ sup aquas. Idem etiaz regius ꝓpheta his verbis enunciat: Verbo dñi cęli firmati sunt: ⁊ spũ oris ei⁹ om̃is virt⁹ eorũ. Audiam⁹ quod sequitur. Dixit quoq̃ deus/fiat lux. i. forma: quę tenebras/hoc est priuatiões expellat. et facta est lux: quia dictũ impleuit effectus. Et vidit deus lucez ꝙ esset bona: nõ essentialiter/sed ꝑticipatiue. om̃ia em̃ bonitate creatoris ꝑticipãt: cuius vt exemplata exemplaris imaginẽ gerũt. Et diuisit lucẽ a tenebris. nõ em̃ simul esse p̃nt forma ⁊ ei⁹ priuatio. Appellauitq̃ lucẽ diem. i. cõpositũ/qđ a forma denominationem accipit. ⁊ tenebras noctẽ. i. materiã priuationibus formaꝝ obfuscatã. Factũq̃ est vespe ⁊ mane: id est ex potentia ⁊ actu/materia scz

Genesis. j. Ps. cxlviij. Hieronym⁹. Augustinus Joh. viij. d Ps. xxxij.

et forma. Dies nõ p̃mus: qꝛ ibi ordo nõ attenditur: sed vnus. i. cõ positum qđ ꝑ se vnitas necessario comitat̃. Ex his aũt q̃ sequunt̃ in libro Geneseos elemẽtorũ distinctio/natura ꝛ ordo colligitur: et ex his mixtorũ origines (quas sextuplici differẽtia post hęc enodabimus) nõ sine velamine insinuantur. De quib⁹ ad p̃sens ꝓ epi tomatis nostri lege silendũ existimo: ne in igne rep̃hensionis incalescãt fortius q̃ etiam dicta calumniari haud desinent. Tum quia expositio nõ singulis eo locutiõis gñe quo nutriti sunt videat̃ appropriеate cõuenire. Tũ etiã quia sacrorũ eloquioꝝ sentẽtias mystico sensu p̃gnantes/philosophicis narratiõibus immiscuerim. q̃bus nõ ego/sed diuus Augustin⁹ in. 12. cõfessionum libro ac deinceps satisfaciet. Ad reliqua pergamus.

cõtra osores.

Augustinus

De cõcordia dictaꝝ opĩonũ. Ca. IIII. Di.

Opinionum concordia

Ad quę pergis? Mag. Ad concordandas p̃memoratas ph̃orũ de rerũ principijs sn̄ias. Nõ em̃ ideo existimãdi sũt inter se ph̃i ꝯrij ĩ materiali rerũ p̃ncipio: qꝛ legimus materiam oĩm ab alijs ignẽ/aerẽ/aquã/chaos/infinitudinẽ/sinum informem ꝛ cęteris q̃ cõmemorata sũt noĩbus appellatã: cũ ꝛ ipsam a diuino ph̃o nũc terrã inanẽ: nũc abyssum: nũc vero aquã cõstet esse nuncupatam: q̃ em̃ in potẽtia erat ad oĩm formas/nimiꝝ singulorũ noĩbus potuit noĩari. Cõuenientius aũt in his q̃bus ĩformitatẽ/cõfusionẽ aut fluxibilitatẽ ipsius intelligimus: vt sũt terra ĩanis/abyssus ꝛ aq̃: q̃ Moses cõmemorat. Quid em̃ terrra inani (q̃ et elemẽtoꝝ infimũ ꝛ fęx censet̃) difformi⁹? Quid abysso infinita cõfusius? Quid deniq; aq̃s oculo corꝑali videt̃ fluxibilib⁹? Et rursus terra đr: qꝛ materia dat formę fixionẽ. Abyssus: qꝛ recipit a forma distinctionẽ. Aqua vero: qꝛ ad formã appetitũ habet: ꝛ cõtinuã fluxibilemq; tendentiã. Nec in effectiuo p̃ncipio diuersitas nominũ opinionũ arguit diuersitatẽ: sed hoc: alius diuinum intellectũ/ali⁹ diuinã mentẽ: alius ꝯditorẽ intellectũ: ali⁹ p̃mam cãm: ꝛ si q̃ sũt talia nominãt. Moses aũt ꝛ iohãnes euãgelista p̃ncipium/deũ spiritũ/verbũ/alpha ꝛ o: ꝛ innumeris alijs noĩb⁹ appellant: vt insinuarẽt ip̃m innoĩabile: ꝛ nõ mõ noĩa q̃ ab intellectu imponũtur/verũetiã intellectũ ꝛ oẽ qđ noĩari põt lõge supgredi. de q̃bus hic nõ est disserendi locus. Ad ꝓpositum redeam⁹. At vero formale rerũ p̃ncipiũ/qđ Moses lucẽ appellare voluit: plato et aristoteles actũ/formã/speciẽ nomĩabant: nec alij tale p̃ncipiũ negauere: q̃ ex vna materia singula constitui asserebant. Nõ enim sũt singula: nisi qꝛ singulis formis actuata sũt ꝛ discreta: q̃ ĩ materia erãt cõfusa. Illud aũt qđ Moses tenebras/Aristoteles vero p̃uationẽ dixit: alij exp̃sso vocabulo designare nõ curauerũt. eo q̃ eẽntialẽ rei cõpositionẽ mĩme ĩgrediat̃: necessariũ tñ ẽ. nisi eĩ materia careret forma/ip̃aꝫ ñ appeteret: nec ꝓ eiusdẽ ĩtroductõe agẽs motũ cõcitaret. nõ em̃ q̃ habemus/sed q̃bus carcmus appetim⁹:

Materia pluriũ noĩb⁹ appellata.

Augustinus

Aug⁹. lib. soliloquiorum. ca. xxxj.

Apocal. j.

ꝛ vt ea habeamus diuersis motib⁹ vtimur.

Epilogus dictorum numerũ ꝛ cõditiões principioꝝ enumerans. Ca.V. Dis.

Uo itaq; ꝑncipia rerũ astruis: materiã ꝛ formã: e qb⁹ tota earũdẽ substãtia intrinseca cõpositiõe ꝯsistit: quoꝝ primũ nõ ꝑ agẽs creatũ/sed verbo creatoris exordiũ sumpsisse testaris: alterũ ꝟo dicis motu interueniẽte ꝑ actionẽ naturę de potẽtia materię educi. Priuationẽ ãt vt mot⁹ fiat/ais necessario ꝯcurrere: substãtiã tñ cõpositi minime ingredi: cũ nihil sit. Ma. Scite ex dictis tria rerũ principia cõcludis. Materiã scz: formã: ꝛ priuationẽ. Hęc cũ prima sint/ex alijs nõ fiũt: nec ex alterutris cõstituuntur: sed oĩa alia ex ipsis. Formã aũt de potẽtia materię educi dicim⁹: nõ qꝛ aliq̃d ipsius in sinu materię lateat: sz qꝛ sine materia tali vt subiecto agẽs naturale eã nõ ꝓduceret. Rursum ex his q̃dã sunt cõtraria: qꝛ in eodẽ se cõpati nõ pñt: ꝛ sunt forma ꝛ priuatio. Forma vero ꝛ materia ex qb⁹ est totũ cõtrariari nõ pñt. Dis. Uerissima q̃dẽ hęc sunt. si em̃ ꝑncipioꝝ essent principia: iã ipsa nõ prima principia/sed essent ꝑncipiata. Et nisi q̃dã essent ꝯtraria: inter ea mot⁹ nõ fieret: si vero oĩa essent opposita/cõpositi substãtiã nõ integrarẽt. Sed de his siigillatim disserere nõ erit inutile.

Tria rerũ naturaliũ principia.

Priuatio

Principia cõtraria.

De principio effectiuo non facto: ꝛ mũdi eternitate. Ca.VI. Magister.

Omnes qui suo tꝑe irrefragabilis auctoritatis fuere philosophi/principiũ effectiuũ primũ/vnũ atq; ingenitũ credidere. Si em̃ factũ genitũue esset: ab alio vtiq; priore esset: quapropt̃ iã primuz nõ esset: sz ꝓcederet illud a q̃ esse suũ haberet. Ab illo igit̃ ꝑmo ꝛ ingenito principio Plato mũdũ ꝛ q̃ in mundo sunt visibilia ꝛ ĩuisibilia facta meminit. Idẽ testat̃ Moses: vt pauloante dictũ ẽ. ꝛ euãgelista Joãnes: Omnia inq̃t ꝑ ipm̃ facta sũt. facta q̃dẽ nõ necessitate naturę (vt habet philosophica traditio) sz libera ꝛ ĩcõmutabili volũtate: vt probat catholica sanctoꝝ patrũ assertio. dicẽte psalmista: Oĩa q̃cunq; voluit dñs fecit in cęlo ꝛ in terra. Q, autẽ Aristoteles mũdũ ingenitũ ꝛ incorruptibilem esse dixit: huic potissimũ innixus argumento: qꝛ motus ꝛ tempus sine quibus generatio ꝛ corruptio mũdi nõ fieret/ęterna fuere ꝛc̃. nihil euidenter cõcludit. Successio equidẽ q̃ in motu est/quẽ temp⁹ mẽsurat: aperte arguit motũ ꝛ tẽpus ꝛ quę mouent̃ ęterna nõ esse: cũ ęternitas sit actu simul id qđ esse potest. Facit ad idẽ qđ beatus Augustinus de ciuitate dei li.4.c. scribit his verbis: Exceptis inquit ꝓpheticis vocibus/mũdus ipse ordinatissima sua mutabilitate ꝛ mobilitate ꝛ visibiliũ omniũ pulcherrima specie q̃dãmodo tacitus ꝛ factũ se esse: ꝛ nõ nisi a deo ineffabiliter ac inuisibilit̃ ma

Plato

Joh.j.a.

Pſ.cxiij.b

Positio Aristotelica

Augustinus

gno ꝛ pulchro fieri se potuisse ꝓclamat. ꝛ. j. c. 6. Proculdubio inquit nō est mūdꝰ factꝰ in tpe: sꝫ cū tpe. Et idē plato affirmat. Multa etiā de hac re idē sctūs pater li. 12. ꝯfessionū disseruit. Restaurationē ꝟo mūdi ꝑ circūitus (vt q̄dā voluere) ipse idē doctissimꝰ vir libro. 12. de ciuitate diuerso medio refellit. Sꝫ hęc interim. Ad materiale ꝑncipiū sermonez vertamꝰ. Et q̄ꝫ inanes atqꝫ pueriles sint alię Aristotelis rationes de ęternitate mūdi/ vt manifestū breuitatis gr̄a trāseamꝰ. Mūdū aūt corruptibilē eē ꝑtiū ipsiꝰ corruptibilitas arguit. cū eiusdē naturę sit totū ꝛ ꝑtes eiꝰ. Prętea cęlū mouetur tpe finito: qꝛ i. 24. horis: igit̄ finitū est: q̄ propt̄ ꝛ mūdꝰ finitꝰ eē cōuincit̄. ergo ꝛ potētię finitę est: qua cessante ipsuꝫ interire necesse est. Sed de his hactenus.

Mundi corruptibilitas.

Declaratio definitionis materie prime: ꝛ quō ītelligit̄ eē ingenerabil̄ ꝛ īcorruptibilis: creabilis aūt ꝛ annihilabil̄. Ca. VII. Dis.

Materia

Materia q̄d est? Magi. Primū subiectū vnicuiqꝫ: ex quo fit aliq̄d/ cū insit ꝑ se: ꝛ nō ꝟm accidēs: ꝛ si aliq̄d corrūpit̄/ in hoc abibit vltimū. Disci. Partes dilucidatione egēt.

Primū

Mag. Materia est primū subiectū: qꝛ nullū ea prius: vt visum est. vl̄ primū/ hoc est principale. vnicuiqꝫ/ scꝫ rei generabili ꝛ corruptibili. subiectū dico nō in quo totū cōpositū subiectat̄: sed ex quo fit aliquid: id est cōpositu. cū insit scꝫ cōposito ꝑ se: ꝛ/ id est nō ꝟm accidēs. quēadmodū priuatio: quę etsi sit ꝑ se terminꝰ motꝰ ꝑ quē cōpositū generat̄: cōpositi tn̄ substātiā nō ingredit̄. Et si aliq̄d/ scꝫ cōpositū vel generatū: corrūpit̄/ id est in sua principia resoluit̄: id abibit vltimū/ id ē finaliter in vltima resolutiōe: i hoc scꝫ subiectū. Eadē em̄ sunt ꝑncipia resolutiōis q̄ ꝛ cōpositiōis. Un̄ omni ꝛ substātiali ꝛ accidētali forma sublata/ vltimo remanere materiā primā necesse est: quā ꝛ intellectus taliter negatiue videt/ dū corpꝰ aliquod incorporee ꝛ sine forma intelligit. Hāc peripatetici ꝛ q̄ mūdū ingenitū volūt: sil̄r ꝛ ingenitā ꝛ incorruptibilē astruūt. Si em̄ aiūt materia prima fieret: vel ex se vtiqꝫ/ vel ex alia esset: cū ex nihilo nihil fieri possit. nō aūt ex se fit: qꝛ esset anteq̄ꝫ fieret. nec ex alia: cū iā prima nō eēt. Idē argumētū ad ꝓbādā eiꝰ incorruptibilitatē assumūt. Sꝫ Moses ꝛ q̄ eū sequunt̄ doctores catholici: materiā nō ex se/ nec ex alia: sꝫ ex nihilo/ id est post nihil: vel nō ex aliquo a deo creatā in principio ꝯstāter affirmāt. qui ꝛ eandē si vellet: nō q̄dē corrūpet (qꝛ cōposita nō ē) sꝫ penitꝰ annihilaret. Qd̄ ꝟo vulgatū gētiliū ꝑncipiū assumit̄: Ex nihilo nihil fit. locū habet in potentia creata. nō in creatore: q̄ solꝰ pōt res creare. vt testat̄ Augustinꝰ lib. 3. de trinitate. Ignorauit hoc vas eloquētię Cicero de natura deoꝝ disputās: qui materiā ꝑfuisse opationi diuinę attestatus est.

Subiectū ꝑ se inest.

Si materia ꝑma sit ingenerabilis ꝛ incorruptibilis

Ex nihilo nihil fit.

Augꝰ li. ij. ꝯfessionū.

Anselmus libro monolo. ca. viij.

Augustinus Ciceronis error.

Si materia prima fuerit: aut possit aliqñ esse sine forma: et si omnia creata ex materia sint composita: ⁊ si celi et terre sit eadem materia. Capitulum. VIII. Magister.

Sed plurimã difficultatẽ apud nõnullos ex nr̃is habere videtur: si materia formis possit esse priuata? Cũ em̃ actu/sine actu q̃ forma est/nihil oĩno esse possit: materia priuata formis quõ actu erit? Hui⁹ argumẽtatiõis nodulus facile q̃dẽ dissoluet̃ si actũ duplicẽ discernere nouerim⁹: quoꝝ prim⁹ ẽ entitatiuus: quo scz vnũ quodq̃ (q̃ ens est) in vniuersitate existẽtiũ subsistit. Tali actu materia pr̃ia informis: de q̃ ⁊ mũdũ factũ ꝯstat: anteq̃ formaret̃ ⁊ distingueret̃ (facta vtiq̃ erat) subsistebat. q̃ etsi ꝓpe nihil erat: vt ait Augu. lib. ꝯfes. qm̃ adhuc oĩno informis erat: nõ tñ oĩno nihil erat: cũ esset qđ formari poterat. formari aũt qđ non est non põt. Secũdus actus est formalis/cõpletus ⁊ specificus a forma specifica. quale est esse rõnale hoĩs ab aĩa intellectiua. Illo materia prima actuata nõ erat: q̃ inanis/vacua/⁊ informis erat.

Actus entitatiuus.

Materia est informis

Augustinus

Act⁹ formal.

Dis. Nõ erit itaq̃ ĩpossibile aliq̃d sine forma esse. Magi. Augustinus hoc videt̃ affirmare/dicẽs: Esse vtiq̃ aliquid nõ formatũ põt. Hoc aũt de forma absoluta accipiendũ est. nã ⁊ in materia nuda adhuc forma esset respectiua: relatio scz qua vt creatura ad deũ refert̃: sed hęc quoq̃ materię ẽ eadẽ. Sil'r ⁊ aptitudinalis extẽsibilitas: quã cõmẽtator Auerrois dimẽsionẽ interminatã vocat Actualẽ autẽ extẽsionẽ dimẽsionẽ terminatã dicit: sed hęc cũ sit trina dimẽsio/q̃ꝫtitas est ⁊ realiter a materia diuersa. dimẽsio aũt interminata est materię coęua. Dis. Materia igit̃ prior forma erat.

Augustinus

Auerrois

Magi. Prior erat ait idẽ/nõ tẽpore: sed origine. sicut son⁹ cantu. Ipsã autez ⁊ tẽpore a formis denudari: ⁊ in actu prĩo (quẽ entitatiuũ dicimus) posse subsistere per diuinã potentiaz ex dictis manifestũ est: et demonstrari posset amplius. Sed hęc relinquentes alia transcurramus. magnoruz equidez opiniones de his videntur diuersę. Sunt enim qui materiã hanc in principio sub quadã forma generali perstetisse volunt. Disci. Omnia ne creata hac participant? Magister. Minime. Substantię namq̃ incorporeę (quas intelligentias/angelos/dęmones animasq̃ rationales dicimus) ex materia non sunt: nec tamen oĩno simplices sunt (qđ soli deo cõpetit) sed ex realitatibus duabus constant: quaruz vna est vt potentia/altera vt forma. hęc autem compositio non pręsentis/sed metaphysicę cõsiderationis est. Accidentia quoq̃ eodẽ genere simplicitatis continent̃. Sola aũt substãtia corporea ex materia ẽ cõposita: nec ex alia cęlũ ⁊ ex alia terra/sed eadẽ informitas ꝑ inuisibilem terrã insinuat̃ vnde fieret cęlum, vt ait Aug⁹. ⁊ terra

Scotus li. ij. dis. xij.

Materia p̃or forma.

Hugo de sacramẽ. Masen. lib. ij.

Bonauẽtura

Substãtie immateriales

Augustinus.

visibilis atq; cōpositā ꝛ aqua speciosa/ꝛ quicqd deinceps in cōstitutione huius mūdi nō sine diebus factū cōmemoratur.

De Forma. Capitulum.IX. Bisci.

f Orme aūt quā affers definitionē? Ma. Formā quā exēplū/speciē/rōnē ꝛ actū dicūt: varie definitā inuenio. Uñ ait q; sex p̄ncipia describit: Forma est cōpositiōi cōtingēs: simplici ac inuariabili essentia ꝓsistēs. Cōtingēs quidē ē cōpositioni: nō qua ex alīs integrat/sz qua materię in cōpositiōe toti⁹ vnitur. Simplex aūt dicit: qz ex alīs nō cōponit: nec in alia resoluit: nec addita subiecto maius facit. Inuariabilis aūt ē in latitudine sua: quā nō trāsit: sed intra terminos illius ꝑ gradus indiuiduales variat/intendit ꝛ remittit. Habet em̄ forma graduū latitudinez: ex quoz vniformi ꝛ diffformi cōfiguratiōe nōnulla gdā secretiora naturę inuestigant. ꝑcipue vero in accidētalib⁹. vt partim videre ē in libro de vniformitate ꝛ diffformitate formarū. Dis. Hęc alio loco ꝛ tpe expetā: nūc reliquas formę descriptiōes adducas. Ma. Forma est quoddā diuinū optimū ꝛ appetibile. Diuinū quoddaz dicit forma: cū sit ꝑticipata similitudo vel imago dei/dās esse cōposito: per qō seip̄m vt pōt deo assimilat: clari⁹ quidē in hoīe/obscurius in lapide/mediocriter aūt in aialib⁹ ꝛ plantis. Optimū vero est: nō simpliciter/sed inter rez p̄ncipia. Priuatio em̄ nihil ē oīno: ꝛ materia ꝙpe nihil: ꝙ appetitū formę habēdę in cōtinuū compositi machinat maleficiū. Unde ꝛ forma est ens a materia appetibile: nā ipsam materia vt femina virū/turpe bonū ꝛ quodcunqz impfectū sui pfectionē appetit: appetitu nō q̄dē rōnali aut animali/sz naturali. Alia subiūgēda est descriptio formā ꝛ subst̄ātialē et accidētalē cōplicās. Dis. Quę? Mag. Forma est quę dat esse rei. esse quidē subst̄ātiale/si forma fuerit subst̄ātialis. vt anima hoīmini. aut accidentale/si forma sit accidētalis. vt albedo albo. Uerūtamē forma quę inter p̄ncipia rerū naturaliū cōnumerata est/accidentalē nō cōprehendit. Materia em̄ ꝛ forma ex quib⁹ naturales res fiunt/subst̄ātię sunt/nō accidētia: nec tamē per se ꝛ directe/sed reductiue in genere subst̄ātię ordinabiles. De formis aliq̄ in sequētib⁹ tractabimus. nūc Priuationē discutiamus.

Forma

Simplex

Inuariabil'.

Forma diuinum quoddā

Optimum

Appetibile

Forma

De Priuatione. Ca.X. Bisci.

p Riuationē definias. Ma. Priuatio cū nihil sit/nec genus/nec dziam hz: ꝛ iō definiri neq̄t. Priuationē vero nullam rē esse Augustinus cōtra Manichęos affirmat dicēs: Nō em̄ tenebrę aliq̄d sunt: seq̄ ipsa lucis absentia. sicut silētiū non aliqua res est: sz vbi sonus nō est silētiū dicit. Cōuenienter ergo ꝑ uatio describit: Priuatio est carētia formę alicuius cū aptitudine materię ad ipsam. Primū patet de silentio/qō absentia seu carentia soni ē. Ultimū vero necessario addit. nisi em̄ materia nata esset

Augustinus Anselmus Wgr̄ sniarū

Priuatio

recipe formā/cui⁹ carentiā habet:ea nullaten⁹careret.nō em̄ asin⁹ carere dr rōne/quā ex p̄mordiali sui cōditione apt⁹nō est recipe.sic nec lapidē cęcū audem⁹ affirmare. Dis.Priuatio itaq; nō ē materia. Mag.Nō vtiq;.hęc em̄ nō aliqua res est:materia autē nō oīno nihil est.vñ r in aduētu formę priuatio eiusdē ampli⁹ nō est:sz materia recipiēs formā est de q̄ priuatio iā negat: q̄ rursus forma sepata de eadē affirmat.cū em̄ nihil sit ad introductionē formę:nō corrūpit/nec ad sepationē eius p̄ducit. Dis.Sed quō fieri pōt: vt materia q̄ actu ꝓrijs priuata est formis/earūdē in se habeat p̄uationes? ni fortasse formarū ꝓtrariarū priuationes ꝓtrarię non sint. Mag.Quinimo priuatiōes eodez mō oponunt priuatiue quo r formę(quarū priuationes sunt) opponūtur positiue.Sicut aūt solę formę imediate ꝓtrarię simul in eodē subiecto se nō cōpatiuntur/sed eidem vicissim insunt:nec his ambabus simul caret:sic nec ambarū priuationes (q̄ eodē genere priuatiue opponunt) simt recipit. Hęc aūt de priuatiōe formaliter dicta accipiēda sunt.fundamētaliter em̄ priuatio a materia priuata nō distinguit. Nōnulla etiā libro secūdo supra tractatu de cathegorijs de priuatiōe diseruim⁹.Superest vt in sequētibꝫ res naturales quarū principia vidimus/pro modulo epitomatis nostri transcurramus.

Priuationes contrarie simul materie inesse nō possunt.

De Re naturali r natura. Ca.XI. Bis.

Res naturales intelligo quę ex principijs naturalibus/materia videlicet r forma naturali existunt.vt lapis: arbor: r bis similia. Ma.Optime.Materia nāq; r formę naturę sūt:ex his igit cōposita nō ab re naturalia dici pñt. Dis.Natura quid est? Ma.Natura esse manifestū est.nec demonstrat: sed taliter definitur:Natura est p̄ncipiū r causa motus r quietis ei⁹ in quo est primū :per se r nō fm accidens. Dis.Definitiōis partes facias clariores. Mag.Natura principiū est primum/id est principale r imediatū.Nā r si q̄litates ad motū r quietē cōcurrāt: nō tñ immediate r p̄ncipaliter/sz vt instrumēta.ideo nō entia naturalia aut naturā habentia/sed entia scōm naturā sūt:quia accidūt enti habenti naturā.Sequit:r/pro id est causa(vt idē noīe principij r causę intelligas) motus r quietis:q̄ eidez insunt(eius)scz cōpositi in q̄ natura est p se.accidit ei artificialibꝫ inq̄ntū talia vt moueant ab ea q̄ est in ipsis natura.vt cū statua cadit/ accidit ei q̄ sit lignea aut lapidea. Excludunt etiā hic causę p accidens:q̄bus etiam cōnumerantur casus r fortuna.Qō vero addit(r nō scōm accidens)artes excludit:q̄ q̄nq; principia sūt mot⁹ subiecti in quo sūt: nō aūt p se/sed accidentaliter.Accidit ei sananti seipsū vt sit medic⁹: cū ab alio sanari possit.Natura igit principiū est r causa motus r quietis rc.id est natura est id p q̄ res in qua est inclinat ad receptionē mot⁹ vel quietis aut formę alteri⁹. Res em̄ naturalis eadē

Natura

Entia fm naturam.

natura ꝑ quã est/nata est recipe oẽs passiones hmõi naturã conse-
Forma ẽ magis natura. quentes. Forma aũt qꝛ nõ tm̃ inclinat ad has/sꝫ etiã actiue cõcur-
rit: ideo a physicis dicit̃ magis natura esse: eo ꝙ ratio principian-
di formę ꝑfectior sit q̃ꝫ ratio principiandi materię. vtraqꝫ tñ in ge-
nere principij passiui ꝯcurrũt. Principiũ vero actiuũ motus ⁊ q̃e-
tis cuiuslibet nõ semper est intrinsecũ. vt infra patebit.

De generibus causarum. Ca. XII. Dis.

In explanatione definitiõis/causarũ diuersitatẽ insinuare
videris: cũ aliaꝫ ꝑ se/aliã vero ꝑ accidẽs distinguis: ne igi-
Natura ẽ ꝑncipiũ passiuũ tur graueris de his latius tractare. Mag. Principiũ in
definitiõe naturę ꝓ passiuo/nõ actiuo accipiẽdũ eẽ ostẽsũ ẽ: ne na-
turã nõ cãm ꝑ se/sꝫ ꝑ accidẽs dicam⁹. mobili nãqꝫ in eo ꝙ mouet̃
accidit habere in se ꝑncipiũ sui mot⁹. sicut medico sanãti seip̃m/ac
cidit habere ĩ se suę sanatõis ꝑncipiũ: inclinari aũt ad motũ ⁊ ad
formã inducẽdã ꝑ se inest mobili. Cã aũt generale nomẽ est: intrin
Causa secũ ⁊ extrinsecũ ꝑncipiũ cõplectẽs. Est em̃ cã ad cui⁹ esse seq̃t̃ ali-
ud. vt ad esse solis sequit̃ lumẽ. Dis. Cã intrinseca q̃ est? Mag.
Intrinseca Illa ex qua cõpositi substãtia ĩtegrat̃. vt sunt materia ⁊ forma. de
Extrinseca quibus supra. Dis. Extrinseca q̃ est? Mag. Quę ad rei ꝯstitu-
tionẽ cõducit: sed substãtię eius pars nõ est. vt sunt efficiẽs ⁊ finis.
Efficiẽs principalis: instrumentalis. Dis. Efficiẽtẽ quã dicis? Ma. Eã a qua ꝑmo fit mot⁹. ⁊ hęc q̃
dẽ ꝑncipalis est. vt domificator. Quę ꝟo mota mouet/instr̃alis di
cit̃. vt securis mota a domificatore. Rursus aũt efficiẽtium quod
Intrinsecũ dã intra substãtiã ei⁹ qđ efficit cõtinet̃: ⁊ ratio seminal' nõnũq̃ ap-
pellari solet. Et est vis insita rebꝫ ex sil'ibꝫ sil'ia ꝓcreãs. vt vis grani Rõ seminal'.
reducẽs ip̃m in arborẽ. De hac aũt eo loco q̃ de plãtis agem⁹ enu-
cleatius disserẽdũ erit. Hãc nõnulli inchoationẽ formę ꝓducẽdę
astruũt: vt ex ea opatiõe naturę/forma ꝑficiat̃: sꝫ an forma vniuer
sal' aut ꝑticularꝫ cẽsenda sit nec ne/disputãt. Qui ꝟo inchoationẽ Bonauẽtura li. ij. dis. xviij.
formarũ in materia nõ admittũt/rõnẽ seminalẽ/q̃litatẽ formã se- Scot⁹ lib. ij.
minis ꝯcomitãtẽ ⁊ ad formã generãdã dispositiue agẽtẽ esse dicũt:
nec illã: nec seminis formã actiõe naturę in formã generãdã ꝯuer-
Extrinsecum ti astruũt: sꝫ poti⁹ abijciendã esse affirmãt. Aliud efficiẽs extra sub
stãtiã eius qđ opat̃ existit. vt cęloꝝ influxus/⁊ reꝝ artifices: qui cũ
ꝑm intellectũ ⁊ volũtatem agunt causę exẽplares possunt appel-
lari. In mẽte em̃ artificis sunt exẽplaria eoꝝ quę ꝓducit in exterio
re materia. Cum vero semper materia vna aptior sit alia/in nulla
exemplaris forma fingi põt sicuti est in artificis anima: sed manet
similitudo ⁊ imago ei⁹ q̃ est veritas in mente. Est igit̃ forma rei in Anselmus.
anima artificis archetypa ⁊ veritas: ⁊ dũ in potẽtia ad actũ dedu
citur/motus est: in materia aũt iã ꝓducta/est similitudo ⁊ imago.
Idee Has rerũ formas in mẽte diuina ideas dicũt. Sunt autẽ ideę (vt
ait diuus Augustinus libro octogintatriũ quęstionũ. q. 46.) for- Augustinus

Scotus mę eternę ꝛ incōmutabiles i mēte diuina. Et vt asserit Scotus li. 1. diſ. 3. ſunt res obiectiue cognitę ab intellectu diuino. Diſ. Jdeę cū ſine ęternę/nō niſi de⁹ eſſe pñt: qꝛ plura ęterna nō ſūt. ꝛ oīm reꝛ Jobānis. j. ſunt: qꝛ oīa a deo obiectiue cognita ſunt. Ma. Sane. hoc em̄ teſtat euāgeliſta Joānes dicēs: Oīa p ipm facta ſunt: ꝛ ſine ipſo factum eſt nihil: qđ eſt in ipſo vita erat: qđ aūt in deo vita ē vtiqꝫ de⁹ Auguſtinus eſt. Jdeę itaqꝫ in deo etſi plures ſint (alia em̄ rōne vt ait Auguſtin⁹ cōditus eſt hō/alia equus) oēs tn̄ vn⁹ de⁹ ſunt. Hoc expreſſius libꝛo ſexto de trinitate ca. vltimo edocuit/dicēs: Prim⁹ ac ſumm⁹ intellectus eſt ars quędā omnipotētis atqꝫ ſapiētis dei/plena omniū rationū viuētiū incōmutabiliū: ꝛ oēs vnū in ea: ſicut ipſa vnū de vno cū quo vnū. Et libꝛo ſoliloquiorū. c. 31. Tu es de⁹ me⁹ ꝛ dominus oīm q̄ creaſti: ꝛ apud te omniū ſtabiliū ſunt cauſę: ꝛ omniū mutabiliū apud te īmutabiles manēt oꝛigines; ꝛ oīm rōnabiliū ꝛ irrationabiliū atqꝫ temporaliū ſempiternę viuūt rationes. Uñ ꝛ Boetius. diuus Boetius libꝛo tertio de cōſolatiōe metro nono. tu cūcta ſuperno Ducis ab exēplo: pulchꝛū pulcherrimus ipſe Mūdū/mente gerens ſimiliqꝫ imagine formās. Sꝫ quoꝛſum ſermo noſter defluxit: p̄ma rudimēta philoſophię pquirentes ad arcana quędam theologię aſcēdimus. Diſ. Ad inſtituta ergo regrediamur.

De cauſa finali. ꝛ cauſarum coincidentia. Capitulum. XIIII. Magiſ.

Occaſione efficientis extrinſeci nōnulla de forma exemplaꝛi tractauimus: reſtat vt fm̄ p̄miſſā extrinſecę cauſę partitionē de fine diſſeramus. Diſ. Finis quid eſt? Ma. Duplex eſt: ſcꝫ finis gratia cui⁹: ꝛ finis quo. Prim⁹ ē gr̄a cui⁹ alia fiunt. ideo etiā cauſa cauſarū dicit̄: ꝛ ab ipſa primo efficiēs ad operandū mouetur: motu quidē metaphoꝛico ꝛ intētionali: qꝛ ſcꝫ ab efficiēte deſideratur. reali autem motu mouere nō pōt: quia freqn ter in re realiter nōdū eſt: ſed ſolum in intellectu ꝛ voluntate. Dicitur tamen cauſa realis denominatione extrinſeca: quia effectus realis eſt ad quem appetendum mouet appetitum: ꝛ ſpiritualiter inclinat. Et hic eſt finis generationis. Secundus finis eſt quo ad primū peruenitur. vt virtutibus beatitudo attingitur: ꝛ euacuatione nociui humoꝛis ſanitas reparatur. Jn naturalibus etiā ſep⁹ contingit finem primū cū forma ꝛ efficiente coincidere. Jn numero quidē: vt aia petri finis eſt generationis petri/ꝛ forma eiuſdē. Jn ſpecie autē: vt forma ignis a. efficiēs eſt formę ignis b. ꝛ hęc finis eſt gn̄ationis ignis b. formę aūt ignis a ꝛ ignis b/eiuſdē ſpeciei ſunt. Et deus dictarum cauſarum cauſalitatem cōplicat. Eſt enim tricauſalis. Efficiens: oīa ex nihilo pducēs. Formalis: quia exemplar eſt omniū formas in ſe continens. Et finalis: in quē omnia tendunt. Materię aūt cauſalitatem q̄ eſt pati/nō ſupplet; nec

Finis gratia cuius.

Deus tricauſalis.

actiõe physica efficiẽs cui⁹ causalitas ẽ agere cũ materia coĩcidit: ĩmo materia nec ĩ specie/nec ĩ numero cũ alijs caus̃ coĩcidere põt.

De causa vniuersali ⁊ particulari: complexa ⁊ incõplexa: per se ⁊ per accidẽs: in actu ⁊ in potẽtia. Ca. XIIII. Magister.

Causa vniuersalis: particularis: cõplexa: ĩcõplexa: ꝑ se

Reter has aũt q̃s diximꝰ alię sunt causaꝝ diuisiões. Dis. Quę. Mag. Causarũ q̃dã est vniuersalis. vt sol/hõ. q̃dã ꝑticularis. vt hic hõ. Et rursus causarũ q̃dã est cõplexa vt petrꝰ scriptor. q̃dã incõplexa vt scriptor. Et ampliꝰ causarũ: quę dã ẽ ꝑ se cã: q̃ scz ꝟm ꝓpriã naturã ⁊ nõ ꝑ aliud sibi accidẽs causat: cũ quo vnũ per accidẽs cõstituat. vt ignis generãs calorẽ in aqua. Dis. Nũ ignis calorẽ in aqua ꝑ sibi accidẽtẽ caliditatez ꝓducit? Magi. ꝓducit. Sz caliditas ignis cũ igne nõ vnũ per accidẽs cõstituit: nõ em̃ se habẽt vt determinatio ⁊ determinabile. quemadmodum paries albus. Causa per accidens per oppositum manifesta est. vt musicus scriptor. Accidit enim scribenti librum vt sit musicus. Inter has etiã casum ⁊ fortunam infinitasq; alias nominare possumꝰ. Infinita em̃ sunt q̃ vnicuiq; accidũt: nõ simpliciter ⁊ in eodẽ genere. In quolibet em̃ causarũ genere status ẽ. vt dicitur scd̃o metaphysice. Rursum aũt quęlibet harũ siue vniuersaliũ/particulariũ/cõplexarũ/incõplexarũ/per se vel ꝑ accidens duplex est: scz in actu ⁊ in potẽtia. Dis. Causam in actu quã dicis? Mag. Quę actu effectũ causat. vt scriptor actu scribẽs. Et hęc simul est ⁊ nõ est cum suo effectu: nõ quidẽ iã completo/sed in fieri actuali cõstituto. Idem tñ de fundamẽtis ⁊ relationibus verificari potest. Dis. Causa in potentia q̃ est? Mag. Quę cũ actu sit nihil causat: causandi tñ potentiam habet. vt scriptor dormiens. Vel q̃ actu esse nõ habet: possibilis tñ est ad esse ⁊ causare. vt antichristus causa est in potentia futurę ꝑsecutionis ecclesię.

Per accidẽs

Aristoteles

Causa ĩ actu

In potẽtia.

Si vnius effectꝰ plures ꝑ se cause: aut vniꝰ cause plures effectus possint eẽ. De causaꝝ cõnexiõe ⁊ causandi necessitate. Et quõ cause sibi inuicẽ sũt cause. Ca. XV. Disci.

Uniꝰ effectꝰ plures pñt eẽ cause ꝑ se generum diuersorum.

Reter ea vero quę dicta sũt de causis/aliud me mouet fortasse scitu nõ indignũ. Est aũt vt breuibus edicã: si vnius effectus plures ꝑ se causę esse possint. Mag. Recte arbitraris hoc scitu nõ indignũ: eo nãq; cognito nõ minimę in philosophia quęstiones patebunt. Dis. Tu ergo quid sentiẽdũ sic edicito. Magi. Unuscuiusq; quod creaturę nomine censet̃ plures esse per se causas generum diuersorum facile declarabitur. Nul-

la em̃ creatura a seipsa est. nulla em̃ omnino res est (vt ait diu⁹ Augustinus li. j. de trinita.) q̃ seipsam gignat vt sit. om̃is igit̃ causaz efficientẽ habet. Rursus aũt teste Boetio in omni eo qd̃ est citra p̃mum/est hoc ⁊ hoc. i. qd̃ est/⁊ quo est: potẽtia ⁊ actus. primũ rationẽ materię: alteꝝ vero rationẽ formę habet. Eius autẽ qd̃ factũ est vtiqz aliq̃s finis est. Sumus em̃ ⁊ nos quodãmodo finis oĩm. dicit ph̃s. cuiuslibet igitur effectus quattuor causas esse alio loco affirmat. Dis. Intelligo. Sed cur dicis generũ diuersorum?

Augustinus Boeti⁹ lib. j. de trini.

Aristotel. ij. physicoꝝ.

Ma. Nam. 5. metaphysice concludit̃: vni⁹ effectus plures causę vni⁹ gñis esse nõ pñt: nisi sint essentialr̃ subordinatę/aut partiales. Exemplũ primi est. Sol ⁊ hõ generãt hoĩem. Sol quidem vt causa vl'is: hõ vero vt ꝑticularis/vniuersali subordinata: ambę tñ in gñe efficientis. Exemplũ secundi. motus ipsius nauis/partiales causę pñt esse decem hoĩes: aut equi trahentes. sic visionis videns ⁊ visibile. intellectiõis intellect⁹ ⁊ intelligibile. Sed in his fortasse potẽtia animę est causa principalior. de quib⁹ in sequentibus. Dis. Causę essentialr̃ subordinatę q̃ sunt? Ma. Quarũ secunda in causando depẽdet a prima/in cuius virtute agit. Prima autẽ vt dicit p̃ma ꝓpositio libro causarũ/plus in effectũ influit q̃z secũda. vt sol ⁊ homo. In his em̃ qm̃ creatę sunt: prima q̃tuz ad intimitatem plus influit: ad formã aũt effectus nõ potest deuenire nisi ꝑ formã agentis proximi: ⁊ q̃tũ ad hoc minus influit. Cũ vero secunda nõ dependet a pr̃ia in causando (⁊ si in essendo) causę accidẽtalr̃ sb̃ordinãt̃. vt au⁹ ⁊ pr̃ petri. nã ⁊ si pr̃ petri eẽ hẽat ab auo petri in generatiõe: tñ esse petri ab auo nõ dependet: cũ ipsum generare possit auo p̃mortuo. In essentialibus aũt ph̃i causandi necessitatẽ ex earundẽ cõnexione posuerũt: ita vt in secunda agente ⁊ prima necessario agat. Ex quo sequit̃ effectũ causę naturalis simplr̃ esse necessariũ. tali aũt destructo cã eius destrueretur: ita cã prima nõ esset oĩno independẽs ⁊ destrui posset: qd̃ dicere quis audebit? Dicendũ igitur: primã causam causare ꝯtingere. Causa igitur secunda a prima ꝯtingenter est: necessario aũt causat si sit naturalis: nõ aũt si fuerit voluntaria. Voluntas em̃ in actiõe sua ẽ libera. Sed hęc alterius sũt speculatiõis. Quę ad p̃sens attinent terminemus. Sicut em̃ vnius effectus plures causas esse ex dictz manifestũ ẽ: sic vnius causę plures ⁊ diuersi effect⁹/diuersa tñ ratione reperiunt̃. Nauta em̃ q̃ sua p̃sentia ẽ salutis nauis: absentia sui causa est ꝑiclitationis nauis. Sil'r ⁊ sol lutum indurat: ⁊ cęrã dissoluit. Sed hęc diuersitas rõnis in materia/nõ in sole est requirenda. Nõnũq̃z etiã causę sibijnuicẽ causę sunt. vt laboris: qui cã effectiua est sanitatis: ipsa quoqz sanitas est cã finalis. Omniũ autem effectuũ causas in vni⁹ summi dei voluntatẽ vt causam p̃mã reducere/Aug. in de trini. li. 3. nõ obscuro exemplo declarat. Om̃ium em̃ deus causa est imediata. q̃daz tamẽ causat cum alia parti-

Uni⁹ effect⁹ eiusdẽ generis nõ pñt eẽ pl'es cause.

Cause essentialiter subordinate.

Accidentalit̃ subordinate.

Causa prima causat contingenter.

Unũ ẽ causa diuersoꝝ.

Cause sunt sibinuicẽ cause

Aug⁹. c. iij. et. iiij.

cularī causa: nō ex indigentia/sed liberalitate sūma: q̄ rebus non modo esse dedit: sed operationē indidit.

De casu ⁊ fortuna scdm opinionē gentilitatis. Capi. XVI. Bis.

Inter causas p accidens casum ⁊ fortunam duin numerares patula aure auscultabam. multaz namq; vulgus bis tribuit causalitatē: verebar autē: quia ad alia festinas/ne harum tractatum p̄terires. Magi. Plurima p̄terire necesse est. nō enim p̄sentis disceptationis ē omia limate excoquere. Has autem causas/casum dico ⁊ fortunam non oportet silentio transire: circa quas cōtingit damnabiliter errare. Uñ quondā romani fortunam diuinum quoddam numen existimabant: qđ p libitu suo/hominū meritis nō cōsideratis: alijs bona: alijs vero mala largiretur. Ad qđ designandum/simulacrū eius in specie mulieb⁹i i medio rotę quasi eam verteret cōtinue constituebant: cuius facies dextera lucida/sinistra obscura: vtraq; vero cęca apparebat: q: splendidi sunt quos fouet: obscuri autē quos p̄sequitur. Cęcitas vero indifferentiā eius designabat ad bonos ⁊ malos. Simil⁹q: eos quos fouet excęcat. Huius aūt p̄digij mutabilitatē rota volubili ostentabant: cuius qui summā tenet arcē p̄sperisq; fruitur successibus/mox inopinato casu ad ima deijcit. Rursus autem q̄ i imo cōsistebat/ex opposita rotę p̄te locum celsitudinis p̄scendit. Quę ⁊ si eo ordine in mortalium actibus eueniāt: impium tñ ⁊ fidei nostrę inimicum: principijs etiam philosophicis omnino cōtrariū est ea alicui/p̄terq; p̄videntię diuinę ascribere: q̄ iustis occultisq; iudicijs secūda ⁊ aduersa cōicat/put voluerit. qđ Augustin⁹ in de ciuitate p multos libros: ⁊ Boetius in de p̄solatu philosophico latissime ostēdunt. De cultura vero fortunę a romanis Augustin⁹ de ciuitate dei lib. 4. c. 18. et. 9. disserit. Colebāt em̄ fortunā publicam: q̄ rem publicā defenderet. Fortunā virilem ⁊ mulieb⁹em: vt ē apud Ouidiū de fastis li. 4. et li. 3. de tristibus: Nempe dat ⁊ qđcū q̄ libet fortuna rapitq;: Cyrus ⁊ ē subito q̄ modo Creſus erat. ⁊ li b⁹o. 5. Passibus ambiguis fortuna volubilis errat. Et manet in nullo certa tenaxq; loco. Sed modo lęta venit/vult⁹modo sumit acerbos: Et tm̄ cōstās in leuitate sua ē. ⁊ Boetius de cōsolatiōe li b⁹o. 2. p⁹osa secūda. Hunc cōtinuū ludū agim⁹: rotā volubili orbe versamus. Infima summis/sūma infimis īmutare gaudem⁹. Et Alanus in anticlaudiano: Precipitē mouet illa roram: motuſq; laborū. Nulla quies claudit: nec sistunt ocia motu. Hos ēmit: hos eleuat: hos deijcit: erigit illos. Cogit ⁊ in varios hoies descēdere casus.

Descriptio fortune.

Augustinus Boeti⁹ lib. v.

Ouidius

Boetius

Alanus

De principijs rerũ naturaliũ

De casu et fortuna scdm opinionē philosophorū. Capitulum. XVII. Dis.

Non ingrata fuit hęc narratio vanitatis gentiliū. Sed qd phi de his q̄so senserint edicito. Mag. Philosophus li. 2. naturalis philosophię/casum ⁊ fortunā volens definire: p̄ter eas q̄ in supioribus digessimus causarū partitōes alias agentiū ⁊ effectuū adducit. Quarū partitionū prima hęc est. Agentium quędā agunt fm ꝓpositum ⁊ deliberationē. vt homines rationis compotes. Quędam vero nō agunt a ꝓposito. vt infātes: bruta ⁊ inanimata. Effectuū autē quidā fiunt semp. vt solis ort⁹ ⁊ occasus. quidam frequēter. vt calor in ęstate: ⁊ frigus in hyeme. quidam extra semp ⁊ frequēter/siue raro contingūt. vt inuentio thesauri. Amplius eoꝝ q̄ fiunt q̄dam fiunt ꝓpter finē determinatū. vt fossio sepulchri ꝓpter sepelire mortuū. ⁊ quędam alia nō intēta annectunt illis: ⁊ accidunt. Ex his definitio fortunę manifesta erit: qua dr: Fortuna est causa p accidēs eoꝝ q̄ fiunt ꝓpter hoc/in his q̄ agunt scdm ꝓpositu: extra semp ⁊ frequenter. Silr ⁊ de scriptio casus patebit/qua dr: Casus est causa p accidēs eoꝝ q̄ fiunt ꝓpter hoc/in nō habentibus ꝓpositū extra semp ⁊ frequēter. Dis. Exēpla horū adiungas. Mag. Exemplum fortunę est in eo qui ad sepeliendū mortuū sepulchrum fodit: ⁊ fodiendo inopinatum thesaurū repperit. Exemplū casus est: si equ⁹ stabulū repetēs saluat a lupo: ⁊ tripoda deorsum cadens apta sedes efficit. Uerūtn̄ nōnūq̄ effectus fortuitus casualis appellatur: extēto noīe casus ad fortunam ⁊ casum ꝓprie dictum. Sic ⁊ improprie Plutarch⁹ lapides pauimēto substratos infortunatos dicebat: quos autem ad cōstituendas aras deoꝝ applicāt fortunatos dicere solebat. His em̄ reuerentiā: alijs aūt ꝯtumeliā attritiōe pedū fieri ꝯtigit. Dis. Proprie itaq̄ fortuna respectu illorū est/q̄ nobis a ꝓposito agentibus accidunt. Casus aūt respectu illoꝝ q̄ nō vtentibꝫ ratiōe: aut vtentibus/sed ꝓposito nō agentibus eueniūt. Magi. Optime.

Agentiū varietas

Effectuū varietas

Fortuna

Casus

Plutarchus.

Dis. Sed nōdū q̄ res sit fortuna aut casus accępi. Mag. Fortuna (vt aiunt nōnulli philosophantiū) est voluntas agentis a ꝓposito. Casus aūt ē natura ei⁹ qd agit nō a ꝓposito. Dis. Nū voluntas ⁊ natura sūt causę p se? Ma. Uolūtas cā p se est effect⁹ intenti q̄ euenit a ꝓposito. Et cā p accidens (quā fortunā dicimus) effectus nō intēti q̄ euenit p̄ęter ꝓpositum. Uñ in dato exemplo sepulchrū ē effectus intētus: ⁊ inuētio thesauri est effectus fortuit⁹. Sic ⁊ in casu: casus tripodę deorsū/effectus ē naturalis a natura ꝗ grauitate ei⁹: sed ꝙ facta est apta sedes/effectus est casualis. Uerūtamē nihil sic euenit fortuite aut casualiter quietiam eueniat a causa p se intēdente hoc fieri. Nā vt Plato asseruit: nihil ē cui⁹ ortum nō p̄cesserit legitima cā. Dis. Quę sūt causę tales? Ma.

Differētia fortune a casu.

Plato in Tymeo.

Augustin⁹ de ciui. lib. 5. ca. 9. aperuit dicẽs: Nos eas esse causas q̃ dicunt̃ fortuitę: vnde etiã fortuna nomẽ accępit: nõ dicim⁹ nullas/sed latentes: easq; tribuim⁹ vel veri dei/vel quorũlibe spiriuum volũtati: ipsasq; naturales nequaq̃ ab illi⁹ volũtate seiungimus q̃ est auctor omis cõditorq; naturę. Nihil em̃ fit visibiliter et sensibil'r (inq̃t li. 3. de trini.) qđ nõ de interiore inuisibili atq; intelligibili aula sũmi impatoris aut iubeat̃/aut pmittat̃ scđm ineffabilem iusticiã p̃miorũ/atq; pęnaꝝ/gratiarũ ⁊ retributionũ: ĩ ista totius creaturę amplissima quadã immensaq; republica. Dis. Hunc igit̃ effectũ fortuitũ aut casualẽ dicere possum⁹: cuius p se causam ⁊ ꝓpinquã nõ videm⁹. Ma. ita Augustinuz de academicis quęstionibus dixisse patet. cũ ait: Nihil aliud in rebus casũ vocamus: nisi cui⁹ ratio secreta est. nomĩe aũt casus fortunã comprehendit. Idẽ Aristoteles de fortuna bona scribens affirmat.

Augustinus

Aristoteles

De duplici fortuna bõa ⁊ mala: ⁊ vnde vn⁹ alteri fortunatior sit. Ca. XVIII. Dis.

Quid Aristotelem de bona fortuna scribẽtem cõmemoras? q An qꝛ nõ oĩs fortuna bona ẽ? Mag. Etiã fili. Nã si p̃ter intentionẽ agẽs a ꝓposito bonũ cõsequat̃/aut malũ fugiat: eufortunium seu bonam fortunam dicimus. Si aũt tali agẽti malũ eueniat p̃ter intẽtionẽ/ aut bonũ effugiat: diffortuniũ seu malã fortunã dicim⁹. Idẽ est si q̃d taliũ accidere potuit. Quod eĩ parũ deest nihil distare videt̃. bonũ aũt tale aut malũ/nõ modicuz sed notabile esse debet: ita vt si agẽs ip̃m cognosceret: ad fugã/aut consecutionẽ eius ageret. Hinc etiã de numero eorũ q̃ ꝓpter hoc fiunt effect⁹ fortuit⁹ esse đr: nõ qꝛ ab agente intendit̃ (qꝛ latet) sed qꝛ intenderetur si cognosceret̃. Requirit̃ amplius: vt talis effect⁹ nõ semel tm̃ nec semp/sed in plurib⁹ acciderit. Dis. Sed dic quęso vnde huiuscemodi effectus magis vni q̃ alteri eueniũt? Mag. Huius qõnis nodulũ si philosophice soluere tẽptabim⁹/a positione Aristotelis nõ discedẽdũ arbitror: qua dicit impetũ quendã inesse quibusdam/quo mouentur ad aliquid q̃ sequũtur bonũ nõ intentũ. Dis. Hui⁹ impet⁹ causa q̃ est? Mag. Si de intrinseca q̃ris: natura est nõ quidẽ specifica (qꝛ nõ oĩb⁹ inest) sz indiuidua. Unde dictũ est: Bene fortunatus: bene natus. Est em̃ in his dispositio q̃dam nõ in ania (qꝛ vt ait: Ubi maxim⁹ intellectus ibi minima fortuna) sz in corpe: ꝯsequẽs ipsius cõplexionẽ naturalẽ. Cã aũt extrinseca cõcursus est causaꝝ extrinsecaꝝ/talẽ ꝓpter huiuscemodi dispositionẽ magis q̃ aliũ nõ ita dispositũ mouentium/ad aliquid operandũ: qđ bonũ nõ intentũ consequit̃. vtputa eo loco vel tẽpore fodere sepulchrũ. tale aũt mouẽs cęlũ ⁊ motricẽ eiusdẽ intelligẽtiã dicũt. Hęc autẽ originẽ habere vident̃ ex radice cõstellationũ in natiuitate: quã libro septimo dictis doctorũ catholico-

Eufortuniũ
Diffortuniũ.

Aristoteles

rum suspectā ostendim⁹. Silr et de fato ⁊ fatalib⁹ q̄d veritas abhorreat tetigim⁹. Magis igitur hmōi causalitatē volūtati diuīę ⁊ iusticię eiusdem attribuam⁹ scd̄m ea q̄ Augustinū pauloante in li. de trinitate ⁊ ciuitate dei cōmemorasse notauim⁹.

De monstruosis ⁊ miraculosis effectibus a quibus fieri possint. Capi. XIX Dis.

Augustinus.

Omniū itaq; causalitatē in deū si referim⁹ ꝑm Augustini p̄ fatam sn̄iam/nihil est qd̄ vel fortuitū/causale/mōstruosū aut miraculosū dici possit. Ma. Prorsus nihil. Nam et cū multa talia cōmemorasset Aug. de tri. li. 3. c. 2. Nihil inq̄t horū fit nisi volūtate dei: sed plerisq; nō apparet. Itaq; licuit vanitati phoꝝ etiā causis alijs ea tribuere vel veris vel ꝓxis: cū oīno videre nō possent supiorē cęteris oībus causam. i. volūtatē dei. vel falsis: ⁊ ne ab ipa quidē p̄uestigatiōe corpaliū rerū atq; motionū: sed a supstitione ⁊ errore ꝓlatis. Dis. De fortuitis ⁊ fatalib⁹ satis luculentur/q̄ntū epitomatis ratio admittit dissertū censeo. Sed de reliq̄s pauca saltē aperiti exopto. Mag. Monstra dici cōsueuerunt ea q̄ p̄ter solitū naturę cursum euenire solēt. Agētia em̄ ⁊ si sp̄ sibi similia ꝓducere conent̄: nōnūq̄ tn̄ vel ꝓpter materię supabundantiā/defectū/corruptionē/qualitatū disconuenientiā/aut aliquod aliud impedimētū dissimile gn̄ant: ⁊ hoc naturales mōstrū dicunt: ip̄m definiētes taliter: Monstrū est pctm̄ illi⁹ qd̄ fit ꝓpter aliquid. aut clari⁹: Mōstrū est difformitas q̄dam in paucioribus cōueniēs entib/ naturalib⁹: eueniēs p̄ter solitū cursum naturę: disconueniens illis ex q̄bus traxit originē. vt cū hermaproditus/aut duobus capitibus hō nascitur. ita pariformit̄ ⁊ in alijs reb⁹ exempla afferri pn̄t. Dis. Monstrū igitur p̄ter intentionē naturę agētis generat̄. Mag. probe si de natura ꝑticulari intelligis. nam oīa talia quēadmodū ⁊ fortuita ⁊ casualia a deo/q̄ ē natura vl̄is oīm intendūtur: nec ꝯ naturā fiunt. Quō est em̄ cōtra naturā (ait Aug. de ci. dei li. 21. c. 8.) qd̄ dei fit volūtate? cū volūtas tāti vtiq; conditoris ꝯditę rei cuiusq; natura sit. ⁊ seipsū clariorē faciēs/subiungit. Portentū igit̄ fit nō ꝯ naturā/sed ꝯ quā est nota natura.

Monstrum

Augustinus

Dis. fiunt itaq; portēta ex causis naturalib⁹/sed nobis incognitis. Ma. Optime. vn̄ ⁊ li. 10. c. 16. ait: Interuallis tp̄m/occultꝫ ipsius causis mūdi verūtamē sub diuina ꝓuidentia ꝯstitutis ⁊ ordinatis mōstruosa ꝯtingūt: q̄les sūt inusitati part⁹ anīalium. Simul itaq; ⁊ causę ꝑ quas ⁊ ꝓpter q̄s fiunt nos latēt. nō em̄ frustra fiunt. Un̄ ait mōstra dicta sūt: q̄ aliq̄d significādo demonstrant. Ostenta: q̄ ostendūt. Portēta: q̄ p̄ostendūt. Prodigia: q̄ porro dicūt. i. futura dicūt. Un̄ ⁊ ex his humana ingenia nōnūq̄ futura p̄dicunt. Dis. Quid aūt de varijs mōstris/q̄ historię in diuersis mundi ꝑtibus; maxime autē in india esse cōmemorāt? quoꝝ q̄daꝫ

Monstra.
Ostenta
Portenta.
Prodigia.

vnū oculū bēre ī frōte media: ꝙbusdā plātas versas esse pⁿ crura: ꝙsdā sine ceruice oculos bēre in humerꝫ: ꝙsdā cynocephalos. i. canina capita habētes ꝛ similia inumera describūt: boies ne sūt/ꝛ ab adā originē traxerūt? Ma. Hec ꝛ alia mōstruosa boim gña/Augusti. de ciui. dei li. 16. c. 8. enumerat. ꝛ creatorē oim taliū effecisse

Idem

ꝓter decorē vniuersi/nec errasse dici posse ostendit. ꝛ in fine ꝯcludendo ait: Aut illa/aut alia ꝙ de ꝙbusdam gētib⁹ scripta sunt/oīno nulla sūt: aut si sūt/boies nō sūt: aut ex adā sunt si boies sunt.

De Miraculis. Capitulum. XX. Ma.

Augustinus

Hec eadē ꝙ monstri noie censenť/miracula dici solēt. qm̄ ꝙ raro sūt ipsa sūt mira. inqt Aug⁹. li. 21. de ci. c. 4. et. 8. de trini. li. 3. c. 2. 8. et. 10. Sz assiduitas experiēdi paulatim subtrahit admirationis ic̄itamētū. ꝛ ibidē. c. 8 dicit: Uñ ꝛ ipsa ꝙ ī rerū natura oib⁹ nota sūt/nō min⁹ mira sūt: ceēntqz stupēda ꝓsiderātib⁹ cūctꝫ si solerēt boies mirari nisi rara. Miraculū

Pr̄opr̄ie āt miracla sē quoꝝ siliꝛa a natura ꝓduci pñt: modo tñ oīno alio. vt natura in gñatiōe vitā tribuit: ꝛ ē naturale. de⁹ iā e mortuo corpe subito vitā refūdit: ꝛ ē miraculū. Et quidē magis ꝓprie miracula sūt hec ꝛ signa si ad aliq̄d diuinit⁹ annūciandū nr̄is sensibus admouenť. Si ꝙ aliq̄d fit cui⁹ simile natura facere nō pōt: nec ordinē ad hoc habet/mirabile dici debet. vt ē humanā naturā diuinę in vnitate suppositi vni ri. corpus aīale patrefactū in terra gl'iosū resurgere. Dis. Nū mi

Pſ. lxxj. d. racla a ꝑma cā fiūt? Mag. a sola. dicēte ꝓpheta: Qui facis mirabilia magna sol⁹. s. potestatiue ꝛ ꝓncipaliꝛ. nā ꝓmissiue ēt magicis

Exodi. artibus fiūt. Nam ꝛ Exod. 7. Magi pharaonis ranas serpēteſqz

fecerunt. Dis. Sed vnde hęc pñt? Ma. ꝑ aereas potestates/ inquit Augustinus: magicę artes pñt quicquid possūt: nec illę valent nisi data desuꝑ potestate. ideo scyniphes facere nō potuerunt Pharaonis magi. Nō autē solis malis deus hęc ꝑmittit: sed ⁊ bonis angelis ⁊ hoībus frequēter talia agere concedit: sed differenter. vti est videre ꝑ Augustinū li. 83. q. 80. Dis. Cur autē deꝰ peccatoribꝰ angelis seu dęmonibus hanc potestatē dat? Ma. Respondet Aug. li. 3. de tri. ad fallendos fallaces: ⁊ ad mouendum fideles: ne tale aliquid facere ꝓ magno desiderēt. vel ad exercendā/ ꝓbandā manifestandāq; iustorū patientiā. vt patet in Job. Consimiles rōnes assignat de ci. dei. li. 2. c. 23. ⁊ alias addit lib. 7. c. vlti. Dis. Creatores sūt itaq; maligni spūs talia operātes? Ma. nequaq̄. nā hmōi nō de nihilo/ sed p̄iacēti materia: corporeis scz mundi elementis/ in quibꝫ occulta quędam rerū semina latēt ꝓducunt: q̄ ⁊ natura interuallis temporū ꝓducere posset. Ipsi aūt nouerunt celerrime debitas materias ⁊ causas applicare. vt idem in 3. de tri. c. 9. ⁊ li. 4. et. 11. luculenter declarat. Nedū autē malis/ sz et bonis angelis huiuscemodi potestatē creator cōicat. vt iā dictū est. Sed quēadmodū (inq̄t Aug. li. 3. de tri. c. 10.) hęc faciūt angeli vel potius deus: quēadmodū hęc faciat ꝑ angelos suos/ ⁊ quātū fieri velit etiā ꝑ angelos: siue sinēdo/ siue iubendo siue cogendo ex occulta sede altissimi sui: nec oculorum acie penetrare/ nec fiducia rationis enucleare/ nec ꝓuectu mētis cōprehendere valeo. Dis. Satꝫ sit ergo nosse oīpotētiā creatoris nō ita causis naturalibus alligatā: vt p̄tēr consuetū earundē cursū ⁊ ordinē ex eadē corporali materia ꝑ se vel ministros suos diuersos effectꝰ cū voluerit/ nō possit efficere. Sed diutius expositioni haꝝ partiū definitiōis naturę īmorati: cū dr: principiū ⁊ causa ꝑ se ⁊ nō scdm accidēs/ totuz ferme diē transegimus: breuius igit̄ hoc qd̄ in definitiōe additur (motus ⁊ quietis) transcurramus.

Augustinus

De motu qualis res sit. ⁊ si distinguatur a termino ad quē. et declaratione definitionū motus. Capitulum. XXI. Mag.

Omnibus itaq; ambagibꝰ posthabitis/ motꝰ naturā ꝑ definitiōes venari tēptabimꝰ. Dis. Probe. Definitio nāq;. vt in dialecticis audiui/ orō est īdicās q̄d est esse rei. Ma. Motus igit̄ (vt Aristoteli visum ē) actus est entis in potentia ſm ꝙ hmōi. i. scdm ꝙ ē ī potētia. Pro vberiore āt huiꝰ itelligētia aīad uertendū: mobile añq̄ mouet̄ esse ens ī actu existēdi (nisi eī eēt/ moueri ñ posset) ⁊ ī potētia subiectiua ⁊ recęptiua ad actū/ quē motū dicimꝰ: silr ⁊ ad formā ꝑ motū acq̄sibilē. Dis. Mobile itaq; añq̄ mouet̄ in duplici potentia esse videt̄. scilicet in potentia ad actū

Definitio

Motus

qui est motus: ꝛ ad formā per motum introducēdā. Mag. Opti me infers. Dis. Sz qualis entitas sit ille actus quē motū dicis nō dū accipio. Mag. Si motū materialiter siue fundamentali ter cōsiderabimus/forma est fluēs de esse impfecto ad esse pfectū: cui⁹ gradus post gradū succeſſiue in eo qō mouet acq̄runt. Dis. Eadē ergo res ē actus quē motū dicis ꝛ forma motū terminans? Mag. eadem. Motus tū dicitur dum actu fluit ꝛ gradualiter acquiritur: terminus vero motus est dū actu tota in eo q̄ mouebatur subsistit. p̄sentibus em̄ habitibus in materia cessat motus. Formaliter autem si motū accipim⁹: ipsum passionē successiuā ē de genere transmutationis/ex cōmētatore sup tertio phȳsicoꝝ: et Aristotele libro. 5. cognouimus. Ab hac forma q̄ absoluta nō est/ sed respectiua (vti in cathegoriis determinatū est) mobile formaliter moueri dicitur. Uñ in motu alterationis: qui exēpli gratia ꝓ ceteris declarandus est: quę diximus luce clarius patebūt. maxime aūt in ea qua aqua frigida per ignez calefit. aqua nāq̄ frigida actu quidē existit/sed in potētia est ad calefactionē: quā hic motū dicimus: ꝛ ab eadē formaliter calefieri denominat: ꝛ p hāc ad caliditatē tendit: cuius gradū post gradum cōtinue acquirit donec in ea cōpleatur. tūc em̄ mot⁹ qui est calefactio desinit: nec aqua iam calefieri/sed calefacta siue calida a forma acquisita denominat. Ex his secūda motus definitio intelligitur facillime/qua dicitur:

Motus est actus mobilis inq̄ntū mobile.

Motus ꝓo fundamēto

Mot⁹ forma liter.

Auerrois

Mot. 8

Q⁹ motus non est mobile: sed est accidens in mobili subiectiue. Et de his que ad motū necessario cōcurrūt. Ca. XXII. Disci.

Lana quidē hec videnť: sed ꝛ motū quoq̄ siue materialez siue formalē nō ipsum mobile/sed rē aliā ab eo realiter distinctā ꝛ in eadē subiectatā intelligo. Ma. Sane. Motus em̄ formaliter respectus est extrinsecus aduenies mobilis ad mouēs: quē passionē formalē in cathegoriis dixim⁹. Huius autē correlationē respectu agentis siue mouētis ad mobile seu passum actionē formalē docuimus: ꝛ hāc in potētia actiua imediate/ꝛ mediate in agente: illā vero in potētia passiua imediate/ꝛ mediate in mobili subiectari intelligimus. Formā ꝙo fluētē ꝛ gradualiter acquisibilē actionē/passionē ꝛ motū materialē dicim⁹. Actionē quidem/dū est ab agēte: passionē/dū recepta est in passum: ꝛ motuz/ dū in fluxu est nominam⁹: ꝛ hāc nō in agēte/sed passo siue mobili q̄ꝛo eodē sumim⁹/subiectari dicimus. Dis. Motū formalē rē respectiuā de genere passionis apte asseris: sed cuius generis res sit motus materialis nōdū exprimis. Ma. Ideo loco quo de termino ad quē mot⁹ differere ceperimus/notū faciem⁹. Disci. Ad

Ad motū requisita.

motū igitur ḡ aut quot concurrunt? Mag. Sex. videlicet: mouens: mobile: terminus: a quo terminus: ad quē: tempus: ⁊ locꝰ. Hęc in dato calefactiōis motu discerni possunt. Est em̄ ignis mouens: aqua mobile: frigiditas aquę seu carentia caloris est terminus a quo: calor in aqua ꝓductus est terminus ad quē: mora autem calefactionē hanc mēsurans/tēpus est: mobile autē qꝫ ens est naturale sine loco nō est. Dis. Apertissima est hęc demonstratio: verūtamē de omnibus singillatim differere opēpciū esse existimo.

Mag. Bene existimasti: sed paucis vt expostulas oīm hoꝝ intricatos nodos dissoluere facile quis poterit? Dis. Saltē cōmuniora in mediū ferre haud graueris.

De Mouente īmobili. Ca. XXIII. Mag.

Fferā ḡ memoria ex lectis ⁊ auditis reseruans exhibere dignabitur. Primū autē naturā mouētis ⁊ mobilis: debinc aliorū conditiones eo ordine quo enumerata sunt percurremus. Sunt autē (vt rē ipsam aggrediamur) mouentiū duo genera. Quoddā nāqꝫ cūcta mouens oīno īmobile permanet. Dis. Fortasse ipsum est quod in superioribus principiū effectuum dicebas. Mag. Idipsū est. de quo ⁊ Boeciꝰ libro. 3. metro. 9. philosophicę cōsolationis exclamat: O qui perpetua mūdū ratiōe gubernas Terrarū cęliqꝫ sator: qui tēpus ab ęuo Ire iubes: stabilisqꝫ manēs/das cuncta moueri. Et ꝑpbera regius: Mutabis ea et mutabuntur: tu autē idē ipse es. Jacobus quoqꝫ in canonica sua ait: Apud quē nō est trāsmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Sed quid aliorū eget testimoniis? qui de seipso dicit: Ego dñs et nō mutor. Malach. 3. Dis. Nū id rōne cōuinci pōt? Ma. Utiqꝫ nō vna/sed pluribꝫ. vt est videre li. 5. de trinitate Augustini. sil'r ⁊ Aristoteles. 8. phȳsicoꝝ īmutabilitatē primi motoris inuestigare conatus est. Primū equidē rerū principiū si moueret/vtiqꝫ ab alio: aut a seipso. Nō ab alio: qꝫ tā primū nō esset: cū id a quo moueret ipsum ꝓcederet: qō rursus qꝫ īmobile nō eēt ab alio moueret fieretqꝫ in mouētibꝫ ⁊ motibꝫ ꝓcessus in infinitū: quē phia respuit. A seipso aūt si moueri dicat: in ptē ꝑ se mouentē/⁊ partē ꝑ se motā diuidi necesse habet: ⁊ forma ꝑ motū aquirēda carebit: qō de summa simplicitate ⁊ pfectione sentire quid turpius. Oīno igit̄ īmutabilis est: q̄ eternꝰ imēsus/simplicissimꝰ/⁊ pfectissimꝰ esse nō dubitatur. Un̄ in eo motū in tpe aufert eternitas/ḡ tota simul ē: motū in loco īmēsitas/qꝫ vbiqꝫ ē: motū ad formā sūma pfectio ⁊ simplicitas/qꝫ nullius eget. Uerūtn̄ substantiā dei (vt inquit Augu. lib. 1. de trini. c. 1.) sine vlla cōmutatione mutabilia facientē/⁊ sine vllo tpali motu tpalia creātē tueri ⁊ plene nosse difficile est. Jdeo ⁊ nos qui in primis philosophię elementis versamur/id theologię reseruabimus. Di. Optie. aliud igit̄ mouentiū genꝰ ꝑcurramꝰ.

Mouens īmobile

Boetius

Pš. ci.

Jacobi. j.

Malach. iij.

Augustinus

Aristoteles

De mouẽtib⁹ mobilib⁹. Et qđ mouẽs ꝑ se qđ per accidẽs. Capi. XXIIII. Magi.

Augustinus

Extra hũc quęcũq; sunt: q; nõ de illo/ s; de nihilo facta sũt/ mutabilia sunt. inquit Augus. li. 12. de ci. dei. c. 1. vñ simpliciores in reb⁹ creatis substãtię: quas philosophi intelligẽtias: theologi aũt spũs angelos ⁊ aĩas dicunt (ꝑter eã mutationẽ q̃ ex bonis mali facti sunt: quã ibidẽ latius ꝓsequit̃) mouẽtur ⁊ mouẽt alia. Omẽs em̃ si de angelis loquimur / administratorij spũs sunt: missi ꝓpter eos qui hęreditatẽ capiũt salutis. ait Apl's ad Hebręos. Missi autẽ vtiq; mouent̃: cũ non sunt sil'in cęlo ⁊ ĩ terra cũ mittunt̃. vt vult Damascen⁹. Mouẽtq; eos ad quos mittuntur. sed hęc quoq; enucleatius exq̃rere theologię ẽ: nõ nr̃i epitomatis. Pręterea igit̃ nõnulli cęloꝝ orbes q̃b⁹ ꝑsunt/ sine pęna ⁊ fatigatione reuoluũt. vt visum est li. 7. s̃. Sil'r ⁊ aĩę corpa quoꝝ formę sũt/ mouẽt. rursus aũt cęlestia corpa ab ĩtelligẽtijs mota/ hęc ĩferiora mouẽt. Uñ ⁊ hũc mũdũ sc; elemẽtarẽ necesse ẽ esse cõtiguũ latiõibus supiorioribꝫ: vt tota virtus eius inde gubernet̃. ait phs Meteoro. li. 1. Inter ꝑtes aũt mũdi inferioris cõtinuã ⁊ mutuã mutationẽ esse/ q̃s est q̃ nõ facile assentiat? Dis. Nullus q̃ sensum nõ negat. Ma. Quęrere rationẽ ⁊ dimittere sensum/ debilitatis est intellect⁹. Amplius mouẽtiũ q̃dã mouẽt ꝑ se. q̃dã ꝑ accidẽs. Per se mouẽt q̃ nõ rõne cuiuscũq; alteri⁹ extrinseci mouẽt. vt aĩa corp⁹: et manus lapidez. Hęc rursus biꝑtita sunt. Quoddã em̃ mouet ꝑ se primo. i. s̃m se totũ ⁊ quãlibet sui ꝑtẽ: ⁊ đr mouẽs ꝑncipale. vt aĩa mouet corpus. Aliud mouet nõ ꝑ se prĩo ad sensum datũ/ sed s̃m aliquã sui partẽ. vt hõ mouet lapidẽ pede/ ⁊ baculũ manu. Dis. Mouẽs ꝑ accidẽs qđ dicis? Mag. Qđ mouet ꝑ aliqđ sibi extrinsecũ siue ꝑ instrumẽtũ. vt causę superiores ꝑ inferiores: ⁊ formę substantiales ꝑ dispositiones qualitatiuas: ⁊ vniuersaliter artifex per sua instrumenta. Dis. Ad mobilia pergamus.

Ad heb. j.

Damascen⁹.

Aristoteles

Motus angelorum.

Mouẽs ꝑ se

Mouẽs per accidens.

De mobilib⁹ ⁊ motu naturali aĩali ⁊ violẽto ⁊ hui⁹ specieb⁹. Capi. XXV. Mag.

Per ea q̃ dicta sunt de mouẽtib⁹/ facile patebit natura mobiliũ. Mobiliũ em̃ q̃ddã mouet̃ ꝑ se: q̃ddã ꝑ accidẽs. Per se moueri đr mobile/ qđ nõ rõne extrĩseci alicui⁹ mouet̃. vt corp⁹ ab aĩa ꝓpria. ⁊ rursus: Hoꝝ quoddã mouet̃ ꝑ se primo: id est s̃m se totũ ⁊ quãlibet sui ꝑtẽ. vt lapis motus deorsum ⁊ ignis sursum. Quoddã s̃m partẽ. vt homo sanari dicit̃ cui⁹ pectus sanat̃. Dis. Per accidẽs quod mouet̃? Magi. Quod ratione alicuius extrinseci mutat̃. vt homo ad motum nauis in qua stat transfertur. Eorũ autẽ quę per se mouentur quędam a se mouentur: q̃dam ab alio. A se quidem mouentur quęcunq; a ꝑncipio siue mo-

Mobile ꝑ se

Mobile ꝑ accidens.

uente intrinseco mouētur. Hęc em̄ diuidunt̄ in ptē p se motā/ ⁊ in partem p se mouentē. Nihil autē se mouet p se primo primitate totalitatis ⁊ adęquationis. patet: qꝛ moueri p se primo primitate totalitatis ꝯuenit toti ⁊ cuilibet pti. ⁊ sic ad quietē cuiuslibet partis necesse est totū q̄escere: p̄mitas ꝟo adęq̄tionis denotat causalitatē motus inesse primo toti p̄cise: ⁊ sic ad q̄etē vni⁹ ptis nō necessario totū q̄escit. cū aūt q̄escere/ ⁊ nō q̄escere ꝯtradicāt sil' vni inesse non pñt: ⁊ p ꝯsequēs nihil idē se prīo mouet primitate totalitatis ⁊ adęquatiōis: sꝫ rōne vni⁹ ptis. vt aīal in q̄ aīa ē ps p se mouēs/ corp⁹ ps p se mota. Aīa ē mouēs q̄: corp⁹ ē mobile q̄: ⁊ totū aīal ē mouēs et mobile qd̄. Et h̄ mot⁹ in p̄ncipio ⁊ fine est remissus: ⁊ in medio intēsus: ⁊ aīalis d̄r. Quęcūqꝫ aūt sunt hui⁹ gn̄is mobilia/ sicut se ipsis sunt cā mouēdi ita ⁊ q̄escēdi. vñ ⁊ nullo extrinseco cōcurrēte motū initiare ⁊ añ terminū totalē sistere pñt: ⁊ se p cognitionē mouēt motib⁹ diuersis. Saluat̄ etiā p iā dictas distinctiones veritas illi⁹ vulgatę ꝓpōnis: Omne qd̄ mouet̄ ab alio mouet̄. Dis. Probe. Sed de motu grauiū ⁊ leuiū q̄d dicis? Mag. grauia ⁊ leuia sil'r in ptē p se mouētē scꝫ formā substātialē: ⁊ ptē p se motā diuidūtur. Forma aūt p accidētia mouet. vñ Aug. li. 11. de ciuitate dei. c. 28. Ita em̄ corp⁹ pōdere sicut anim⁹ amore fert̄ q̄cūqꝫ fert̄: siue deorsum grauitate/ siue sursum leuitate. Hoꝝ mot⁹ in principio remissior est ⁊ in fine intensus: ⁊ naturalis dici solet/ qꝛ in ipsis passum vim ꝯfert. Habēt em̄ naturalē inclinationē ad loca sua naturalia. vt est mot⁹ lapidis ꝟsus cētrū. Uerūtñ hęc qꝛ cognitiōe carēt/ diuersis motib⁹ se ipsa mouere aut ante terminū totalē seipsa sistere nequeūt: ⁊ vt q̄busdā visū est: motū initiare sine extrinseco remouente prohibēs nō possunt. sed hoc forte nō est nisi p accidēs. vñ grauia ⁊ leuia actu grauitatē ⁊ leuitatē habētia ⁊ inchoatiue ⁊ cōtinuatiue moueri possunt. De cōtinuatione dubiū nō est. de inceptione ꝟo patet si tātę fuerint virtutis vt ꝓhibēs remouere possint: vt si lapis grauis quiescat sup̄ ligno fragili/ ip̄m tādē frāgit ⁊ descēdit. Si ꝟo tātę virtutis nō sit: vtiqꝫ motū inchoare nō pōt sine adiutorio extrinseci remouētis ꝓhibēs. sicut nec aīal fortissimis vinculis cōstrictū. Dis. Ab alio ꝟo q̄ p se mouent̄? Ma. Quę a p̄ncipio extrinseco mouent̄ nō ꝯferente vim passo. vt lapis proiectus sursū. ⁊ hic motus violētus est: qꝛ cōtra naturalē inclinationē mobilis. iō est in principio intensus ab impetu impresso a mouēte: ⁊ in fine remissior īpetu iā deficiēte. Et hoꝝ alius est pulsio: ali⁹ tractio: alius vertigo. Dis. Pulsio q̄s mot⁹ est? Ma. Is in quo mouēs nō deficit ab eo qd̄ mouet̄: sꝫ toto tpe ip̄m comitat̄. ⁊ est impulsio. Mot⁹ ꝟo in q̄ mouēs deficit ab eo qd̄ mouet̄/ expulsio est. sub qua ⁊ expiratio cōtinet̄. Dis. Tractio autē quis mot⁹ est? Ma. Is cū ad seip̄m vel ad alteruꝫ velocior fit motus trahentis: nec separat̄ ab eo qd̄ trahit̄. ⁊ cōtinēt spatesim: q̄ ē mot⁹

Motus animalis.

Augustinus

Motus violentus.

Pulsio

Impulsio

Expulsio.

Expiratio

Tractio.

Spatesis.

Kerkesis. ensis velociter moti. ⁊ radiationẽ siue Kerkesim: q̃ est motus radij
Inspiratio textoris. cõtinet ⁊ inspirationẽ. Dis. Uertigo q̃s motꝰ est? Ma Uertigo.
gi. Cõpositus ex pulsu ⁊ tractu. Uectiõe vero mobile nõ ꝑ se/ sꝫ ꝑ Uectio
accidens (qꝛ in alio) mouet̃. Sane ne oĩa intelligis? Dis. Sane
eq̃dẽ vt mihi videre videor. Sꝫ est qđ dubitationis scrupulũ inie
cit. Mag. qđ est hoc? Dis. Quonã mõ in expulsiõis motu mo
uẽs ab eo qđ mouet̃ deficere possit. remoto etenim mouẽte/ mobi
le quiescere necesse est: cũ nõ sit a quo moueatur.

Quõ mouens est simul cum moto: que simul: separata: contigua: consequẽter entia ⁊ que continua. Ca. XXVI. Magi.

Aristoteles f Ortiter instas. nã mouẽs sil̃ esse cũ moto ab Aristotele. ⁊
physicoꝝ cõcludit̃. sꝫ huiꝰ intellectꝰ manifestꝰ erit si ad hęc
q̃ de natura mouẽtiũ disserta sunt/ etiã q̃ simul aut sepata
dici pñt digesta fuerint. Dis. Sil̃ igit̃ q̃ dicis? Ma. q̃cũqꝫ sunt Simul.
in vno loco ꝓprio ⁊ adęquato. vt lac ⁊ albedo ⁊ dulcedo eiusdẽ. et
hęc simultas adęquatiõis dici solet. Dis. Sepata q̃ sũt? Mag. Separata
q̃ in alio ⁊ alio loco sunt ꝓprio. ⁊ hęc rursus trifarie patiunt̃. q̃dam
em̃ cõtigua: q̃dã ꝯseq̃nter entia: q̃dã aũt ꝯtinua dicunt̃. Dis. Cõ
tigua q̃ sũt? Mag. quoꝝ vltima sil̃ sunt. vt orbes cęlestes ⁊ ele Contigua
mẽtorũ regiones. Orbes nẽpe cęlestes/ sil̃r ⁊ elemẽta locis ꝓprijs
sepant̃: vltima tñ eoꝝ ita ꝯiungunt̃/ vt nullũ sit corpꝰ medium. ⁊
hęc simultas ĩmediatiõis noĩatur. Qđ aũt đr: duo corpa dura si
ne medio nõ posse se cõtingere/ sufficiẽter ostẽsum nõ ẽ: expiẽtia ꝟo
q̃ inter duas tabulas planas in supficie ꝯiunctas ⁊ aquę ĩmersas
hũiditas repit̃ (q̃ vtiqꝫ sine subiecto nõ est) ex eo est: qꝛ ꝑfecte planę
nõ sunt: ⁊ fortasse ars hãc ꝑfectionẽ nõ attingit/ quã tñ natura in
ter orbes cęlestes ingeniauit: ne si ibi aer vel aqua necessario medi
aret/ cõtinuo motu ꝯsumeret̃. Dis. Facile assentio. sil̃r ⁊ in his ĩ
ferioribꝫ/ aciẽ mucronis lignũ sine aere aut aqua media cõtingere
posse haud dubito. Ad instituta igit̃ reuertẽtes q̃ sint ꝯsequẽter en
tia edicito. Ma. Cõsequẽter entia sunt q̃ hñt se ꝑ ordinẽ/ ⁊ eoꝝ Cõsequenter
nullũ ẽ mediũ eiusdẽ naturę. vt domꝰ prima ⁊ secũda. Nã etsi ĩter entia.
has spaciũ sit mediũ in q̃ vel lapis aut lignũ cõsistat/ naturã ꝯse
quẽter entiũ nõ tollit. verũtñ ꝑter hoc qđ sequit̃/ ꝯsequẽter ens đr
ad ꝑcedẽs: ⁊ nõ ecõtrario. Si ꝟo ⁊ hęc se ꝯtigerint: habita dicunt̃. Habita
Dis. Probe. verũtñ qđ q̃rebã ex his edoceas. Mag. In om
ni motu mouẽs ꝓximũ necessario est sil̃ cũ eo qđ mouet̃. vel simul
tate adęquatiõis. vt impetus cũ lapide ꝓiecto. aut simultate ĩme
diatiõis. vt trahẽs cũ tracto. Rursus mouentia ⁊ mobilia ꝓxima
qñqꝫ esse sepata/ ꝯtigua/ aut habita ex dictꝫ manifestũ est. nõnũqꝫ
ꝟo sunt etiã cõtinua. Dis. Harũ definitionem nondũ attulisti.

Continua Mag. Cōtinua sūt quoꝝ vltima sunt vnū. vt vna supficies ꝑtes corporꝝ/ ⁊ linea vna ꝑtes supficieꝝ/ ⁊ pūctū vnū ꝑtes lineaꝝ cōtinuat. In his nāqꝫ termin⁹ cōis in quo partes copulant̄/ indiuisibilis est: ideo ita principiū vnius vt sit etiā finis alterius.

Continuum ⁊ si diuisibile sit in sp̄ diuisibilia: ex indiuisibilibus tñ nō est nec actu infinitum. Ca. XXVII. Dis.

Ex talib⁹ igit̄ ꝯtinui substātiā ītegrari asserꝫ? Ma. Neq̄q̄ꝫ. e illa eq̄dē īdiuisibilia ī ꝯtinui cōpositiōe eēnt/ vl̄ ꝯtinua/ cōtigua aut ꝯseq̄nt̄ entia. pr̄ia duo dici nequeūt. īdiuisibilia eq̄dē vltia nō hn̄t q̄b⁹ se ꝯtīgāt: saltē ea ꝑte q̄ īdiuisibilia cēsent̄. vt linea ī latitudīe: supficies ī ꝓfūdo: ⁊ pūct⁹ ī oī dimēsiōe. Q, si tertiū q̄s affirmauerit: mediū īterea diuisibile aut īdiuisibile ꝯcedere necesse hꝫ. nō aūt diuisibile dicet: tūc em̄ ꝯtinuū nō ex īdiuisibilib⁹ ꝯstaret. nec indiuisibile: eo ꝙ mediū ꝯsequēter entiū eiusdē rōnis eē nō possit. Accedit ad h̄ qd̄ Aristoteles in physicis de motu argumētat̄. Dato nēpe mobili sup̄ magnitudine cui⁹ mot⁹ tpe triū īstātiū mēsuret̄: rursusqꝫ sup̄ eadē magnitudine in duplo veloci⁹ mobile voluat̄: hui⁹ mot⁹ necessario medietate dati tp̄is mensurabit̄. medietas aūt tp̄is triū īstātiū vno instāte integro alteroqꝫ dimidio ꝯstat. sic instās nimiū ⁊ indiuisibile ī duo partiet̄. ꝑs aūt cū sit minor toto/ dabit̄ min⁹ mīmo. Alijs rōib⁹ Aristoteles p̄fixā ꝯclusiōeꝫ affirmat. sꝫ cū ip̄a colūna mathematicę disciplinę esse videat̄: q̄ lapsa tot⁹ Euclidis ⁊ cęteroꝝ mathematicoꝝ labor inanis ⁊ supua cane⁹ appareret: eā ipsā hoꝝ basib⁹ fulcire fortasse nō erit inutile. Aristoteles Euclides

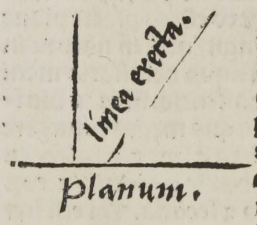

Dis. vtilissimū Ma. Partē lineę rectę eē in sublimi/ ⁊ ꝑtē ī plano īpossibile/ Euclides lib. 10. ꝓbat. linea igitur recta sup̄ plano erecta/ ip̄m ꝯtingit aliq̄ qd̄ nō est ꝑs ei⁹: id aūt pūctū ē īdiuisibile. Pręterea signet̄ q̄dratū a.b.c.d. ⁊ in eodē diamet̄. b.c. in costa q̄ꝫ. a. c. signētur duo pūcta īmediata de his q̄ totam costā integrāt: q̄ sint. e.g. Et rursus ī costa opposita signētur alia duo pūcta: q̄ sint. f.h. ⁊ a. punctis. e.g. ad pūcta. f.h. ducātur duę lineę ęque distātes ipsi basi. c.d. scꝫ. e.f. g.h. istę secabūt diametrū ꝑ quā trāsire nece hn̄t/ vel in pūctis īmediatꝫ/ vel mediatis. nō vtiqꝫ īmediatꝫ: qꝛ sic nō essent pl̄a pūcta diametri q̄ꝫ costę: ⁊ ex ꝯn̄ti diameter nō mō non esset costę assimeter. i. cōmēsurabilis: sꝫ etiā ęqualis: cuius īpossibilitas li. 6. supra. c. 14.

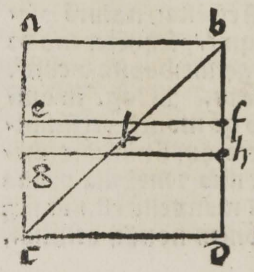

ex his q̃ hz Euclides in decimo ꝓpõne q̃nta ⁊ septĩa demõstrata ẽ.
Dis. Quid aũt absurdi seq̃ret̃/si dictas lineas diametrũ nõ ĩmediatis/sz mediatis pũctis secare p̃missa rõne q̃s cõpulsus fateat̃?
Magi. Id absurdũ sequi manifestũ erit: ꝙ aut ꝯtra positionẽ/data pũcta in costa mediata fatebit̃: aut rectis lineis ęquedistantẽ ducere posse negabit: ꝯ̃ tredecimã primi. Seq̃la facile ꝓbat̃: nã inter duo pũcta mediata diametri signet̃ pũct⁹ medi⁹ q̃ sit. k. a q̃ ducat̃ linea recta ĩ directũ/ęque distãs lineis. e. f. ⁊. g. h. hęc secabit costã vel in pũcto. e. vel. g. nec ratio est quare potius in vno q̃z alio/ĩmo in neutro. ęquedistãtiũ equidẽ natura est: nõ cõcurrere si in infinitũ ꝓtrahant̃. ex vltima definitione primi Euclidis. Necessario igitur assignandus ẽ pũct⁹ medius inter. e. ⁊. g. in quo linea ducta a puncto diametri. k. ꝯtingat costã. a. c. sic puncta. e. g. nõ erũt immediata. Dis. Jam inuenisse mihi videre videor/quo totũ id argumẽtũ de diametro ⁊ costa infringã. Mag. Audiã. Dis. Quãlibet linearũ a costa in costã ductã/diametrũ nõ in puncto (vt asseris) sed plus q̃z in pũcto cõtingere/ex eo videt̃: ꝙ nõ perpẽdiculariter/sed ex obliquo sup̃ ipsam incidũt. Ma. Sic ꝑtẽ lineę rectę in plano ⁊ ꝑtẽ in sublimi esse fateberis. qđ vt p̃misim⁹ Euclides impossibile dicit. Qualitercũq̃z igit̃ linea lineã secet/nõ pl⁹ q̃z in puncto secare põt: qꝛ latitudinẽ nõ habet. ex eo etiã eandem lineã sil̃ in diuersis superficiebꝫ cõsistere libro sexto supra demonstrauimus.

Euclide

Dis. Memini. Ma. Rursus p̃fixa ꝯclusio alio medio diluci dãda venit. Sint duo circuli maior. b. ⁊ minor. c. sup̃ eodẽ cẽtro. a. sint quoq̃z pũcta immediata ĩ periferia maioris circuli. b. d. a q̃bus ducãtur duę lineę rectę ad cẽtrũ. a. q̃ necessario trãsibũt ꝑ periferiã circuli mĩoris. c. hãc igitur intersecabũt vel duobꝫ pũctis vel vno ⁊ eodez tm̃. si in duobꝫ/erũt tot puncta in periferia circuli mĩoris quot in periferia circuli maioris. sic circuli dati erũt ęquales: qꝛ habẽt ꝑtes numero ⁊ magnitudine ęq̃s.

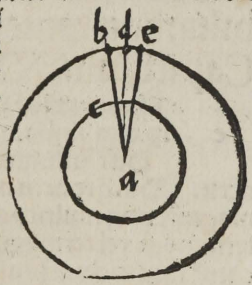

numero q̃dẽ/qꝛ tot puncta sunt vnius quot alteri⁹. magnitudine aũt: qꝛ punctus pũcto maior esse nequit. Dis. Dicet̃ igit̃ datas lineas periferiã minoris circuli in eodẽ pũcto trãsire. Ma. Sic lineę rectę a circũferẽtia ad cẽtrũ ductę/extra cẽtrũ cõcurrent: qđ est cõtra rationẽ ⁊ circuli ⁊ cẽtri. aut pũctũ ipsius cõcursus in periferia minoris circuli/cẽtrũ amboꝝ circuloꝝ erit (idẽ em̃ cẽtrũ hñt) qđ absurdissimũ est. Rursus ducat̃ alia linea a pũcto. e. immediato pũcto. d. ad centrũ. a. vel intersecabit periferiam minoris circuli in alio pũcto q̃z linea. d. a. vel in eodẽ. Si in alio/sequit̃ idem qđ de lineis. b. a. ⁊. e. a. cõclusũ est. Si in eodẽ: igit̃ lineę tres. b. a. d. a. ⁊. e. ⁊. a. in eodẽ pũcto periferię cõcurrunt. ⁊ ꝯsequẽter eadẽ ratio-

ne q̄liber linea a puncto īmediato periferię maioris circuli ad centrū a. ducta/in periferia minoris circuli cū datꝫ lineis ꝯcurret: eritq; periferia minoris circuli pūctꝰ vnꝰ: sic circūferētia ęqualis centro. Alia incōueniētia nō minꝰ absurda adduci possent ex naturis anguloꝝ ⁊ triāguloꝝ: q̄ breuitatis cā collibeat trāsire. Dis. libet. Cui em̄ q̄ dicta sunt nō satis faciūt: q̄cūq; adduci pn̄t ęque aut minus ꝑsuadebūt. Sz restat qđ lineā ex pūctis cōpositā arguere videt manifestiꝰ. Sphęra eq̄dē ꝑfecte planū nō nisi in puncto tāgit. hęc itaq; sup̄ plano mota/ip̄m semp̄ in alio ⁊ alio pūcto cōtingit: sicq; lineā ex pūctꝫ his cōpositā motu suo describit. Ma. hęc ipsa ē argumētatio q̄ ꝑtē aduersam fortiꝰ tueri visa ē: sz citiꝰ dissoluet si vna ꝑtiū q̄ assūpta ē sane intelliget. Dis. Quę? Ma. hęc. Sphęra mota sup̄ plano ip̄m sp̄ ī alio ⁊ alio pūcto ꝯtingit. vn̄ cū hic motus sphęrę fiat in tp̄e/sensus ꝓpōnis datę ē: in oī tp̄e sphęra planū in pūcto ꝯtingit. qđ falsū ē. corrn̄dēt em̄ tp̄s/motꝰ ⁊ magnitudo ī q̄ntitate. sicut ergo sphęra planū nō nisi ī pūcto indiuisibili tāgere pōt: sic is ꝯtactꝰ nō nisi ī mēsura īdiuisibili fieri hz. vt ē īstās tp̄is. Verū ē itaq; sphęrā sup̄ plano motā ꝑ q̄libet indiuisibili tp̄is motū eiꝰ mēsurātis/planū in alio ⁊ alio puncto ꝯtingere. inter q̄libet aūt duo instātia est tp̄s mediū. fit itaq;/vt sicut tp̄s nō ē ex indiuisibilibꝫ: sic nec linea in plano a sphęra in eodē tp̄e descripta.

Continuum diuisibile est in semper diuisibilia: non tamen potest esse actu infinitum. Capitulum. XXVIII. Magister.

Ex his (vt tādē me colligā) ꝯcludit: ꝯtinuū diuisibile esse in sp̄ diuisibilia. qđ ⁊ Augu. disseruit in li. de vera religione. Augustinus

Dis. Infinitū est igit? Ma. Infinitū quidē potētia/nō actu. Dis. q̄re actu nō? Mag. Om̄e ꝯtinuū quātū ē: cuiꝰ spēs magnitudo ⁊ multitudo censent: magnitudo aūt oīs figurata est: terminoq; vel terminis claudit. vt linea pūctis. sup̄ficies lineis. et corpꝰ sup̄ficiebꝫ. Multitudo ꝟo oīs et si in infinitū ꝑ additionem aut mltiplicationē crescere possit/actu tn̄ numerata ē: saltē illi (inquit Aug. li. de ci. dei. 12. c. 18.) de q̄ in Psalmo canit: Et sapię eiꝰ nō ē numerꝰ. Opposito itaq; mō se habēt magnitudo ⁊ mltitudo. illa ꝑ diuisionē ad indiuisibile nūq̄ deducit/nec additiōe in infinitū crescere pōt: ista diuisione ad indiuisibilē vnitatē redigit/⁊ additiōe cremēti finē nō accipit. sic illa diuisiōis/ista ꝟo additōis potētia īfinita cēset. ꝯtria em̄ vis ē numeri ītelligibil' ⁊ sensibil'. vt inq̄t idē ad Nebridiū scribēs. Ille em̄ cū īfinite crescat/nō tn̄ īfinite minuit. nā nō eū licet vltra monadē. i. vnitatē resoluere. ꝯ sensibilis: nā cū nō sit aliud sensibil' numerꝰ nisi corporeoꝝ vl' corpoꝝ q̄ntitas: minui q̄dē īfinite/sz infinite crescere neq̄t. Et ideo fortasse merito

Cōtinuū nō est actu infinitum.

Magnitudo Multitudo.

Idem Ps. cxlvj.

philosophi in reb intelligibilib diuitias ponūt: in sensibilib egestatem. Quid em̄ erūnosius q̄ minus atq; min semp posse fieri? quid diti q̄ crescere q̄ntū velis? hęc ibi. Dis. Infinitudini additionis in multitudie facile quidē assentio: magnitudinis aūt in diuisione nō oīno fidē habeo. data nēpe magnitudo bipedalis/p ablationē ptis pedalis r itē pedalis statim absumit. Mag. Non indocte de ptibus eiusdē quātitatis argumētaris. qđ autē de diuisione cōtinui deductū est/de ptibus eiusdē ꝓportionis accipiendum est. hęc sunt ea harmonia cōiunctę/ vt quēadmodū secūda primaz respicit/sic tertia secundā cōplectit. vt cū data bipedalis magnitudo in pedalē r pedalē ptit: r rursus scōa pedalis i semipedalē diuidit. sicut em̄ pedalis medietas est bipedal': sic semipedal' medietas ē pedal': r vbiq; ꝓportio dupla. In has ptes cōtinui diuisio in infinitum ꝓgredit: nec possibile erit hāc diuisionis potētiā simul in actu eē deductam. semp em̄ pars vna in alias duas medietates diuisibilis est. Dis. Erit itaq; ꝓtinuo actu infinitū: cum actu i se complectatur partes eiusdē ꝓportionis infinitas. Mag. scite infers. At vero cū hę partes actu simul in cōtinuo cōsistentes/ actu sepatę esse nō possint/actuale infinitū nō cōstituunt: cui natura est actu habere ptes infinitas sepabiles r eiusdem molis. Et id fieri fortasse nequit. si em̄ fieret/creatura esset r corruptiōi obnoxiū: q; vero in eo virtus infinita/ipsum a creatore equalis virtutis corrumpi nō permitteret: sic simul r corruptibile r incorruptibile esset. Ipsum autē equalis virtutis cū creatore esse ex eo arguit. Quoz excessus ad aliqđ tertium sūt equales/ipsa inter se equalia erunt: infinitoz ad finitū excessus vtrobiq; est infinit': igitur infinita erūt equalia.

Diuitie Egestas

Pedal' Pedal' semi semi pes pes

De termino a quo motus: et definitione quietis. Capi. XXIX. Mag.

Ltra q̄ volebam calam auolauit: ac pene epitomatis limites excessit. reuertar igit ad instituti tramitē celerius: et qđ restat exaret cōpendiosius. Dis. Optime. sed qđ in prę missoz ordine seq̄t/termin a quo mot ꝓtitulatū ē. Mag. Terminū a quo motus dicim a quo mobile moueri incipit. quē si ꝓmo r formali acceperim/solā priuationē forme p motū inducendę dicit. vt in motu illuminationis oculi/termin a quo est cęcitas. p materiali aūt r terminū formalē cōcomitante/ termin a quo motus/denominat subiectū forma inducēda ꝓuatū. Hic in generatione substātiali est nō ens: nō quidē simplr/sed non ens in actu formali r specifico. vt materia ꝓma in corruptione/r in alijs motib est ens in specie cōpletū. vt in motu calefactiōis est aqua/ aer aut aliquid tale. mobile/ qđ in termino a q̄ existit ꝓprie dicit. Quies nāq; priuatio mot est ei qđ motu caret: eo loco r tpe qđ

Terminus a quo.

Quies

natū est moueri: ⁊ fm eā dispositionē qua natū est moueri.

De termino ad quē mot⁹. Ca. XXX. Dis.

Termin⁹ ad quem.

t Erminus ad quē motus/quid ē? Mag. forma p motū acq̄sibilis: ꝑfū habēs: gratia sui/ ⁊ nō alteri⁹ cuiuscunq̄ motū terminās: nec aliquid eundem vel aliū motū terminasse ꝓrequirēs/sed motū p quē succedsiue introducitur p se finiēs. vt sunt formę nō quorūcūq̄ generū/sed formę quantitatis: q̄litatis: vbi. ⁊ forsitasse ab his formę substātiales nō sūt oīno excludēdę. Et hęc quidē de termino ꝑmo ad quē accipere ꝓmissa admonet descriptio. Nā termini cōcomitātes/subiecta sūt a dictis formis denominata. Contrarietatē etiā/nō ea tm̄ q̄ est inter duo positiua se mutuo ab eodē expellētia/mot⁹ req̄rit: sz ea qua habit⁹ ⁊ priuatio opponūtur sufficit. Prima equidē solis/nec tm̄ omnib⁹ qualitatibus cōpetit: hāc aūt in oīm genere reperiri cōtingit. Oīm enī formę opposita est priuatio: in eo in quo talis forma nō est/sz esse potest. Sed alię q̄ sequūtur in definitione pticulę/aliorū generū formas excludūt. Vñ actio ⁊ passio q̄ respectus sunt extrinsecus aduenientes/in subiecto nō sūt: nisi forma aliqua ab agente in passū producta motū terminauerit. Silr ⁊ quedā q̄litates ad mot⁹ aliorum introducunt. vt sanitas ad motū humorū. Relationes autez in aliquo acquirūtur qō oīno mutatū nō est. vñ nūmus (inq̄t Augustinus de tri. li. 5. c. vl.) pōt nulla sui mutatiōe multotiēs dici relatiue: vt neq̄ cū incipit dici/neq̄ cū desinit aliq̄d in ei⁹ natura vel forma qua nūmus ē mutatiōis fiat. Sic silitudo in hac papyro esse incipit si paries dealbat: cui papyr⁹ silis esse possit. plurimę autē aliorū generū formę partibilr nō iducunt. Dis. Et itidē de vbi videtur sentiendū: mi successionē in eo manifesti⁹ ostendas. Mag. Relationū ptibilitatē in subiectis earūdē ꝓcipere possumus si q̄nta fuerint. Cū itaq̄ corpi locati (qō vtiq̄ diuisibile est) corp⁹ locabile sit pñs: nō totū simul toti loco/sz pars pti/aut totū scōm ptez alteri ⁊ alteri pti locatis applicat. q̄propter ipm̄ vbi tali successiōe ptibilr acquiri ⁊ ad extensionē sui subiecti extendi necesse ē. Dis. Successionē igit nō in locante aut locato/sed in ipo respectu quē vbi dicim⁹ siue locū formalē cōsistere ꝓtendis. Ma. scite. de formis aūt substātialibus paulo post dissertabimus. nunc specierum motus ⁊ nomina ⁊ distinctionē annotare libet. Dis. probe.

De nomibus ⁊ distinctōe spēū mot⁹. Et quō augmētatio ⁊ diminutio differunt a rarefactiōe ⁊ cōdensatiōe. Ca. XXXI. Mag.

Generatio Corruptio

m Vratio ab Aristotele. 5. physicoꝝ trifarie partitur. Quędā nāq̄ est de nō subiecto in subiectum. ⁊ Generatio dicitur. altera de subiecto in nō subiectū oppositā priori. ⁊ Corru- Aristoteles

ptio appellatur. tertia vero de subiecto in subiectũ. ⁊ Motus pro prie censetur. Subiectũ aũt dicit ens affirmatiue demõstratũ. i. in actu formali cõstitutũ. Non subiectũ autẽ ens est in potentia non pura/sed in potẽtia subiectiua: actu tamẽ existit in rer̃ natura. vti est materia p̃ma. Patet itaq; in quo generationẽ ⁊ corruptionẽ a motu secludit. Rursus aũt motũ quẽ in quãtitate/qualitate ⁊ vbi repertũ asserit noĩbus discriminat. Uñ eũ q̃ est de quãtitate minore ad maiorẽ/ augmentationẽ: oppositũ aũt diminutionẽ vocat. quod quidẽ ita accipiendũ est: vt in augmẽtatiõe cũ quãtitate etiã materiam addi: ⁊ in diminutiõe cũ quãtitate materiã diminui intelligam⁹: ꝑ hoc eĩ a rarefactiõe ⁊ condensatõe differre dinoscunt̃: in quibus nec quantitas nec materia additur aut demitur: sed eadem quantitas in rarefactiõe magis extenditur: ⁊ extensa ꝑ cõdẽsationẽ cõprimitur. Sic rarefactio est mutatio a seipso minus extẽso ad seipsum magis extensũ. Et condensatio est mutatio a seipso magis extenso ad seipsũ minus extensum. patet in lacte bulliente/ et rursus infrigidato. De augmẽto qđ in animatis fit/post hęc tractabimus. Amplius motũ q̃ est in qualitate/alterationẽ: ipsuꝫ vero qui in vbi est/loci mutationẽ dicere cõsueuim⁹. Harũ descriptiones libro secũdo in mediũ tulimus. Sed hic de naturis alterabilium/generabiliũ/ ⁊ corruptibiliũ latius disserendũ est.

Motus
Subiectum:
Nõ subiectũ
Augmẽtatio
⁊ Diminutio
Rarefactio
Cõdensatio.

De naturis alterabiliũ: generabiliũ: corruptiliũ actione directa: reflexa: vniuoca: equiuoca: ⁊ actus diuersitate. Ca. XXXII. Di.

Alterabilia q̃ dicis? Ma. Entia naturalia ꝯ̃ria/ actiua et passiua ad seinuicẽ. Naturalia quidẽ sunt: vt in materia conueniãt. Contraria aũt: vt agant ⁊ patiant̃. Nihil eĩ oĩno simile in simile/nec oĩno dissimile in dissimile agit. Cõueniunt igitur alterabilia in materia indifferẽti ad vtriusq; formã. formis autẽ diuersa sũt: vt mutua ĩter ea causari possit actio ⁊ passio. Attamẽ nihil ꝓhibet idem in simile specie ⁊ gradu dissimile agere: vt magis calidũ in min⁹ calidũ: ⁊ hoc quidẽ actione directa ⁊ vniuoca. Nã actione reflexa etiã eadẽ qualitas seipsam intẽdit. vt calor fontiũ hyemali tp̃e ꝓpter circũstãs frigus seipsũ fortificat. Simil'r eadẽ q̃litas ĩ specie ⁊ gradu ĩ materia densa/in oĩno sil'em ĩ spẽ et gradu existẽtẽ in materia rariore agere põt. Uirt⁹ em̃ vnita fortior est seip̃a dispersa. Dis. In oĩb⁹ igit̃ his aliq̃lis dissimilitudo reperiri põt: aut rõe circũstantis/aut materię subiectantis. Ma. Argute singula ꝑpendis. Dis. Sed si qualitates separatę essent (sicuti dudum circa altaris mysteria fide tenẽdũ docuisti) nũ agere ⁊ pati possent? Ma. Cõtrariũ dicere expientia ꝓhibet. Dis. Nõ ẽ igit̃ necessariũ alterabilia ĩ materia ꝯuenire: qꝛ q̃litas sepatę ma-

Alterabilia

teriã nõ habẽt. Mag. Actu quidẽ materiam nõ habẽt: aptitudinem tñ in ea cõicãt. Dis. Uniuoca aũt quare in ꝓmissa limitatiõe adiectum est? Magister. Quia in actione ęquiuoca qua alia forma in specie a forma generãtis inducit: actiua ꝛ passiua i materia cõicare necesse nõ est. vt cũ cęlũ agit in hęc inferiora motu/lumine ꝛ influẽtia. Cęlũ em̃ phs immateriale credidit. In actiõe aũt vniuoca: q̃ eadẽ forma in specie cũ forma generãtis inducit actiua et passiua: nõ mõ in materia cõicãt/sed ꝛ actiua a passiuis repati pñt si virtus resistiua nõ sit maior vel ęqualis virtuti actiuę patiẽtis. nec ꝑ aliqõ aliud fortificata ꝛ in debita distãtia applicata. Debite aũt applicata tũc erũt si mutuo tactu se cõtingũt. Dis. Tactus q̃d dicis? Mag. Naturaꝫ indagatores triplicẽ tactũ distingue re solẽt: mathematicũ videlicet/phỹsicũ ꝛ virtualem. Dis. Mathematicus quis ẽ? Mag. Is quo duę pluresue magnitudines se tangũt sine actione ꝛ passiõe naturali. sic lineã cõtingere superficiẽ/ꝛ circulũ circulũ/sphęrã sphęrã libro sexto supra dictũ ẽ. Dis. Phỹsicus aũt tactus quoꝫ est? Mag. Eoꝫ quoꝫ diuisis magnitudinib9 vltima simul sunt/ipsis existentib9 actiuis ꝛ passiuis adiunctẽ. vt cũ ignis tãgit lignũ. Indiuisibile aũt ꝑ hoc qõ adiectũ est/diuisis magnitudinib9 excludit. hic tactus in actiõe naturali ꝛ vniuoca requirit. Dis. Uirtualẽ quẽ dicis? Magi. Cõtactũ nõ magnitudinũ/sed qualitatũ ꝛ virtutũ/eoꝫ q̃ ad se agũt ꝛ patiuntur. vt cũ magnes attrahit ferrũ: ꝛ generaliter q̃ agẽs supra passũ habet virtutẽ. Hic inter oĩa mouẽtia ꝛ mota necessari9 ẽst. Cũ autem tristiciã nos tetigisse dicimus/metaphorice de tactu loq̃mur. Qm̃ vero nõnũq̃ mutua actiõe ꝛ passiõe alterabiliũ/tertiũ q̃ddã generat aut corrũpit: generatiõis ꝛ corruptionis cõditiones lati9 discutere fortasse nõ erit oĩno superuacaneũ.

Actio equiuoca.

Uniuoca

Reflexa

Tactus mathematicus

Phỹsicus

Uirtualis.

De Generatiõe ꝛ corruptione quõ differũt a creatiõe et annihilatiõe. insup̃ q̃d generatio simpliciter: scõm quid: statim et non statim. et si in eodem cõposito possint esse plures forme substãtiales. Ca. XXXIII.

Dis. Generationẽ mutationẽ a nõ esse ad esse: ꝛ Corruptionẽ ab esse ad nõ esse libro secũdo supra definieras. Ma. probe. Hic aũt eadẽ repetẽda censui: vt planiora fiãt. Nõ em̃ ĩtelligendũ est vel generationẽ a simpliciter nõ esse incipi: vel etiã corruptionẽ ad purũ nihil terminari. quoꝫ primũ creationi: secũduꝫ autem annihilationi deputatũ est. Ut aũt qõ volo enucleatius accipias: duplicẽ generationem ab Aristotele distinctam prosequamur. Prima est generatio simpliciter: altera fm̃ q̃d. Dis. Gene-

Aristoteles

ratio simpliciter: q̃ est? Mag. Generatio substantię. per hãc nem pe aliq̃d vel simpl'r esse incipit qđ ꝑus nõ erat: vel qꝛ ꝑ eam forma substantialis acquiritur: a q̃ res simpl'r ⁊ sine addito denominat. Simpl'r em̃ đꝛ qđ sine addito đꝛ. vt cũ ex aere gñat ignis. Corruptio aũt simpl'r est ꝑ quã tale esse vel forma substantialis deperditur. vt cũ ignis in aerẽ corrũpitur. Dis. Gñatio ꝑm q̃d quę est?

Generatio simpliciter

Simpliciter dictum.

Corruptio simpliciter

Generatio ꝑm quid.

Mag. Generatio accidentis: qđ subiecto in quo generat dat esse/nõ quidẽ simplicit': sed tale/⁊ ipsũ cũ addito denominat. vt calor via alterationis in aquã introduct⁹/dat aquę nõ esse aqueum/sed calidũ: nec dicit aqua genita simplicit'/sed aqua calefacta: Accidens aũt qđ hac generatiõe ꝓducitur/esse simpliciter accipit: qꝛ qđ nõ erat generatur. habet em̃ esse distinctũ ab esse sui subiecti: sꝫ via naturę extra ipsũ nec cõsistit nec generatur. ideo nõ esse/sed in esse dicit. Per oppositũ de corruptiõe ꝑm quid sentiendũ est. Generatio vero simpl'r dicta rursus bifarie scin dit. Quędam est em̃ per quã in primã materiã substantialis forma statim introducit: ⁊ corruptione opposita/oĩs forma vsqꝫ ad materiã primã rursus separatur. Hanc Aristoteles ab alteratione distinguẽs ait: Generatio est mutatio hui⁹ totius in hoc totũ/nullo sensibili manente eodẽ et subiecto. vt cũ ex aere fit ignis/totus aer in totũ ignẽ trãsmutatur. accipiendo totũ cathegorematice/nõ aũt syncathegorematice. nõ em̃ quęlibet pars aeris in quãlibet partẽ ignis conuertit. manet equidem eadẽ materia prima q̃ prius erat sub forma aeris: nunc sub forma ignis: sed hęc sensibilis nõ est: vt altera descriptionis particula explicat. Cuꝫ igitur materia via naturę sine formis esse nõ possit: necesse est vt corruptionẽ vni⁹ generatio alteri⁹ subsequatur. Hinc dici solet: Generatio vnius est corruptio alterius: nõ quidẽ effectiue/sed cõsecutiue. Tali circulatiõe ꝑpetuitati mundum ꝑpetuare conant: motus cęlestis ꝑsupposita ꝑpetuitate: de q̃ hic disserendi locus nõ ẽ. Alia ẽ generatio simpliciter: q̃ forma substantialis nõ statim in materiã primã inducit: sꝫ in cõpositũ ex materia prima ⁊ forma substantiali cõmuniore. vt cũ aĩa corꝑi physico ⁊ organico vnitur. Simil'r corruptio hui⁹ nõ stati vsqꝫ ad materiam primã ꝓtendit. Forma aũt cadaueris q̃ in recessu aĩę in corpore reperit: nõ essentialis/sed accidentalis ẽ: sub qua corpus ĩ vlteriorẽ incinerationẽ cõtinuo tendit. Patet itaqꝫ differẽtia gñatiõnum ex ꝑte subiectorũ ⁊ terminoꝝ. Subiectũ em̃ gñatiõis simpl'r et statim/materia prima est: subiectũ autẽ generationis simpliciter nõ statim/sil'r et generatiõis ꝑm quid cõpositũ ẽ. Rursus termin⁹ partialis gñationis simplicit'/forma substãtialis ẽ: ⁊ termin⁹ totalis totũ cõpositũ substantiale. Materia aũt nõ generat terminatiue/sed subiectiue. Terminus aũt partialis gñatõis scđm q̃d (quę alteratio đꝛ) est forma accidẽtalis: total' ꝟo termin⁹ est cõpositum ex subiecto ⁊ accidente/tali forma. Dis. Contine paulisper. nam

Accidẽs non est/sed inest.

Generatio statim.

Generatio nõ statim.

Forma cadaueris.

si ꝑ generationē nō statim forma substātialis in cōpositū substantiale inducit: eadē res duo esse substantialia/sicut ⁊ duas formas habebit: qđ scurrili ioco simillimū esse videt. Ma. Mordacius instas: sed nodū tuę argumētationis tuipse solues si distinctionē formarū ⁊ esse aīaduertere dignaberis. Dis. Auscultabo q̄ diligenter. Mag. Formarū substātialiū q̄dā generica ē: quā corporeitatis dicūt: dans esse substātiale corporeū genericū ⁊ incōpletū: ꝑ quā res nullius speciei specialissimę indiuiduū cōstituit. vt corpus organicū añ aīę aduētū substātia corporea ē: ⁊ vt q̄busdā placet sensitiua: ⁊ sic aīal: sed nec hō/asinus/leo ⁊ sic de alijs spēbus aīalis. Alia est forma substātialis specifica dans esse substantiale specificū completū: ꝑ quā ⁊ res certę speciei specialissimę asscribit. vt anima rōnalis aduenies corpori organico ipsū humanę speciei subijcit. Dis. Unius ergo cōpositi plēs formas substantiales esse astruis: a quarū vltima esse tm̄ cōpletū specificū ⁊ ab alijs distictum accipit. Ma. Id ipsū dicere volebā. Hęc autē forma generica/quā ⁊ corporeitatis formā aiunt/partiales formas partiū: vt puta sanguinis/ossis carnis ⁊ similiū complecti videt: ⁊ in solo cōposito animato repit. Dis. Eam negare amplius haud rōni consentaneum videt. Idem nempe corpus animalis qđ erat viuo: etiam post animę discessum video. magis autē hāc identitatē ex accidentibus eisdem q̄ viuo inerant/⁊ iā quoq; manēt deprehendo. vtputa cicatricem eandē. nec illa materię primę immediatius ihęrere facile crediderim: ne vel cōpositioni p̄mę secundā p̄feramus: aut substātiā nō omnino accidēti priorē fateamur. Mag. Pluribꝰ hęc positio argumētꝫ/tū naturalibus/tum theologicis obfirmari posset. Terminū equidē transubstantiatiōis in altaris sacro materiā primā/aut etiā accidētibꝫ solum affectam q̄s tute affirmabit? Quis idem corpus christi/qđ assumpsit de gloriosa Maria virgine: qđ pependit in cruce/iacuit in sepulchro ⁊ ad dexterā patris conscendit: ꝯ determiationē sanctę matris ecclesię negabit? c. om̄ia cū sequētibus de ꝯse. di. 2. Uerūtamē quia in ꝑte aduersa defensores sūt accerrimi/ cū q̄bus nō hic cōfligendi locꝰ ē: qđ restat theologię reseruātes/vnde digressi sumꝰ celeriꝰ reuertamur. Dis. optime. nā supest quod fortius me angit cuius determinationi hic locus ꝯueniētissimꝰ videt Ma. age paucis edicito qđ habes.

Forma generica.

Forma specifica.

Unde forme producantur opiniones diuerse. ⁊ quid ītersit intercreare: et actionem nature. Capitulum. XXXIIII. Dis.

Unde forme ꝓducunt.

Ex q̄/a q̄/aut quāta sit mora īductiōis formę substātial' nōdū ex dictis colligere possū. Ma. Amplissimū huius dubietatis cāpū lustrare operosū ē: in q̄ nimirū mltoꝝ phōꝝ

agmina diuerso calle incedere conspiciunt. Primo occurrit plato nicorũ caterua: asserẽs ab ĩtelligẽtijs oĩm formas descẽdere: ⁊ fm merita ⁊ dispositiões materię/alijs nobiliores/alijs impfectiores infundi. Hinc sũmũ deorũ ad cõditorios deos siue intelligentias loquẽtẽ inducit. Hoꝝ semẽtẽ ego faciã: vobisq; tradã: vos ãt exeq par est. Hinc ⁊ in libro causaꝝ dictũ aiũt: Oĩs intelligẽtia ẽ plena formis. qđ tñ de speciebꝫ reꝝ ipsis cõcreatis accipit ex eo qđ ibi dẽ sequit: Ex intelligẽtijs sũt q̃ cõtinẽt formas minꝰ vl'es: ⁊ ex eis sũt q̃ ꝯtinẽt formas plus vl'es. Rursus aũt ad formas vl'es separatas/q̃s ꝯcedit ꝑpetuas ⁊ ꝑncipiũ sciẽtię ⁊ gñatiõis/cęterę forme in generatꝫ fieri habent. sicut calcei formant ad paradigma ligneũ: qđ tñ extra calcei essentiã manet. ꝫ ẽ qđ aiunt vl'e añ rẽ. formę aũt materię impssę vl'e sũt ĩ re. a qbꝫ tertiũ ꝑ abstractionẽ accipitur qđ vl'e post rẽ appellari solet. Ulteriꝰ ꝓgrediẽtes aduenĩũt q̃ formas oẽs in materia latitare/ ⁊ actiõe efficientiũ causaꝝ in ꝓpatulũ ꝓdire autumãt. ad hũc sensũ Anaxagorã q̃dlibet esse ĩ q̃libet scripsisse aiũt. q̃uis ⁊ id habere videat lõge pregnãtiorẽ ĩtellectũ: quẽ ꝫ relatũ iri locꝰ nõ ẽ. Sequũtur q̃ nõ oĩm formas in singulis latere: sꝫ singulas in singulis nõ q̃dẽ in esse expleto/sꝫ ĩ rõibꝫ semiabilibus esse fatent. Id fortasse nõ oĩno extraneũ erit ab his q̃ diuꝰ Augu. li. 3. de tri. disseruit/dicẽs: Oĩm q̃ppe rerũ q̃ corpal'r visibiliter q̃ nascunt/occulta q̃dam semina in istis corporeis mũdi huiꝰ elementis latent. Et paulo post: Quoniam q̃cũq; nascẽdo ad oculos nostros exeũt/ex occultis seminibꝫ accipiũt ꝓgrediẽdi ꝑmordia: ⁊ incrementa debitę magnitudis: distinctiõesq; formaꝝ ab origĩalibus tanq̃ regulis sumũt. Et sup Geñ. ad litterã. li. 5. ⁊. 6. late eandẽ sentẽtiã explicuit. ⁊ nos li. sequẽti cũ de origĩe reꝝ agẽdũ venit hęc diffusius tractabimꝰ. His a tergo sequũtur: q̃ q̃dem rõnes seminales in animatis ꝯcedũt: sed nec ex illis/aut eorũdẽ formis generati formã nasci admittũt necessarias aũt esse vt materiã disponãt ⁊ ad recipiẽdũ determinatã formã habilitẽt: qđ in cęteris quę anima carẽt necessariũ nõ est: cũ ex natura sua ad vnã ⁊ eiusdẽ speciei formã introducendã coartata sint. Sed nec ꝫ de aĩatis tractatum ĩmiscere expedit. Cõem sniam peripateticorũ teneamꝰ: q̃ formas naturales/ꝑ agẽtia naturalia de materię potẽtia educi affirmant. Dis. Ex materia igit fit forma: aut ex alio qđ ĩ materia ꝑexistit? Mag. Ex materia fieri formã/ꝯditiones ꝑncipioꝝ ꝓhibent: ⁊ simplicitas formę. Dis. Ex alio igit in existẽti generãtur.

Mag. Id oĩno inficiari nõ pñt/q̃ de formarũ inchoatiõe sentiunt. Cęteri vero nec ex ꝑexistenti aliquo formę essentiã ꝯcedunt.

Dis. Ex nihilo igit est. Ma. Ad sensũ illũ/ q̃ nõ aliqua res est pręexistens formę essentiã integrãs. nec ob id creari dicetur (quod non agenti naturali: sed soli deo appropriatur. vti Augustinus loco quo supra deducit) Hoc em̃ inter actionẽ naturalẽ ⁊ creationẽ

Opinio platonis.

Lib. causarũ ꝓpositiõe. ix.

Uniuersale ĩ re/post rem/⁊ ante rem.

Opinio anaxagore

Tertia opinio.

Augꝰ. de tri. li. iij. ca. xviij

Idẽ lib. v. et vj. sup Geñ.

Quarta opinio.

Opinio Aristotelica.

Idẽ. ca. viij. et. ix.

Creare et actio nature

interesse videtur: q̃tũ ad p̃sens sufficit: vt illa sine subiecta materia in q̃ fiat esse nõ possit: hęc aũt nullo p̃supposito fit ab eo q̃ simul oĩa cũ nõ essent oriri iussit. Educere igit̃ formã de potẽtia materię: est in educendo materiã formę receptiuã p̃exigere. Sed hoc ꝓblema relinquẽtes/ q̃ restant sub breuitate ꝑcurramus.

Si generatio possit dici ꝓprie motꝰ. Et si introductio forme substãtialis sit successiua: aut forma gradibus essentialibus distincta. Captulum. XXXV. Dis.

Nondũ si vel instãtanee aut successiue formę fiat ĩductio siue eductio dissoluisti. Mag. Rursus oꝑosam rẽ aggredi conaris: nõ attendẽs q̃ ad finẽ nõ ꝑuenit/ q̃ oẽs q̃d cõspicit seq̃tur calles. celeriꝰ igit̃ qd̃ queris discutiamꝰ. Dis. Probe Ma. Qui formarũ substãtialiũ esse ĩ ĩdiuisibili cõstituũt/ eas simul totas subito generari fateant̃ necesse est: nisi recipiẽtis vl' agẽtis diuersa ꝯditio/ morã causet. Alteratiões tñ p̃uias ⁊ dispositiuas/ successiuas oẽs ꝯcedũt. Positiõis huiꝰ argumẽtũ ex eo sumitur: ꝙ substãtia magis ⁊ minꝰ nõ suscipit. scd̃m traditionẽ Aristotelis in cathegorijs. Et porphyrius: Esse inq̃t vniuscuiusq̃ ẽ idez nec intẽsionẽ nec remissionẽ suscipiẽs. Pręter hos sũt nõ cõtemnẽdę auctoritatis philosophi ⁊ theologi: q̃ formas substãtiales in esse q̃dẽ q̃dditatiuo indiuisibiles astruũt. nã vt sic numeris assimilãtur. 8. methaphy. rerũ species. Sicut em̃ numerorũ spẽs ꝑ adiectionẽ vnitatis variant̃. vt de ternario fit quaternariꝰ adiecta vnitate: sic rerũ q̃dditates ꝑ additionẽ alicuiꝰ qd̃ potest esse pars q̃dditatis speciẽ mutãt. vt rationalitas aduenĩẽs aĩali/ de gñe facit speciem specialissimã. s. hoĩem. In esse aũt indiuiduali formis graduum latitudinẽ assignãt: scd̃m quos ipsas magis ⁊ minꝰ suscipe palam ẽ. Id Auerrois de formis elemẽtoꝝ ꝯcessit lib. 2. de cęlo ⁊ mũdo. Idẽ articulꝰ quõdaz parhisiꝰ ꝯdẽnatꝰ habere videt̃: cuiꝰ tenor est talis. Itẽ ꝙ ĩcõueniẽs ẽ ponere aliq̃s ĩtellectꝰ nobiliores alijs: q̃ cũ illa diuersitas nõ possit esse ex ꝑte corporũ: oportet ꝙ sit ex ꝑte intelligẽtiarũ: ⁊ sic anię nobiles ⁊ ignobiles essent necessario diuersarũ spẽrũ. sicut ĩtelligẽtię. error: q̃ sic aĩa christi nõ esset nobilior aĩa iudę. Hãc ꝑfectionẽ p̃mę positiõis defensores/ nõ ĩ substantialibꝰ: sed accidẽtalibus: saltẽ spũalibꝫ ⁊ cõnaturalibꝫ ĩtelligẽdã aiunt. sed cũ hę ꝑfectiões quãtęcũq̃ fuerint diuersarũ specieꝝ animas reddere nõ possint: articulum de talibꝫ nõ esse positũ ex tenore ipsiꝰ manifestũ est. Qd̃ vero ꝓ improbatiõe graduũ substãtialium in mediũ fertur (q̃ cũ q̃libet gradus aię esset aĩa/ in vno hoĩe essent aię multę/ volũtates multę: quaꝝ vna mereri: altera simul demereri posset) facillime ex his quę Scotus habet. lib. 1. di. 17. q.

Formarũ substantialiũ inductio siue generatio.

Aristoteles

Porphyrius

Auerrois.

Articulꝰ parhisieñ

Scotus.

vltima dissoluet. vbi ait gradũ indiuidualẽ nec esse quidditatem: nec partẽ quidditatis: sicut nec differẽtia indiuidualis ⁊ q̃cũq; cõditio indiuidualis. Manifestat hoc in ternario: cui⁹ si vna vnitas intẽderet: ꝑm aliquẽ gradũ indiuidualẽ ternari⁹ augmẽtaret: non aũt mutaret spẽs/nec plurificarent vnitates. Nõ igit gradus res ẽ ea cui⁹ est: sz realitas eiusdez: sicut nec differẽtia indiuidualis. Nõ igit ab re determinatũ est ꝑ articulũ ꝑmissum: eos errare q̃ gradus hui uscemodi idcui aduenĩũt in aliã speciẽ trãsferre opinati sunt.

Dis. Sicut ergo ioãnẽ nõ duos hoies dicim⁹: ꝓpter naturã specificã ⁊ gradũ indiuidualẽ: sic nec vnã substãtiã plurificari intelligẽdũ est ꝓpter plures gradus ꝑfectionales. Mag. etiã. Sed in illis hoc interest: ꝙ differẽtia indiuidualis ꝯtrahit naturã ad esse h̃: gradus aũt indiuidualis eã ꝑficit. Et tã differẽtia indiuidualis q̃z etiã gradus vnũ ꝑ se cũ natura ꝯstituit. Sed hęc enucleati⁹ discutiẽda relinquamus his q̃ in prima ph̃ia ingenia habẽt exercitata.

Sap. xj. d.

Dis. Facile ego graduũ latitudinẽ in formis etiã substãtialibus crediderim: cũ cuncta in numero/põdere ⁊ mensura creata sacris eloquijs ꝓditũ sit. Mag. Cõmodissimũ affers testimoniũ. Sic em̃ numerus/pondus ⁊ mẽsura in singul' librata sunt: vt nec duo oĩno ęqualia repiri possint. Dis. Ad opposita de susceptiõe magis ⁊ minus: item de intensione ⁊ remissione esse rerũ ex dictis sufficienter respõsum est. Formarũ simplicitatẽ obijcere volebam: nisi q̃ in ꝑncipio hui⁹ ca. de forma digesta sunt/memoria exhibuissz cõtuẽda. Sz nõdũ qđ q̃rebã de mora inductiõis formę substãtial' manifestũ ẽ. Ma. Uerꝫ q̃dẽ: nã id etiã apud eos q̃ g̃dus ꝯcedũt in dubiũ versũ ẽ: ꝑsertim si huiusce inductio fiat ab agẽte naturali. nã virtutẽ diuinã has formas ĩducere in instãti palã ẽ: cũ oẽs causę successiõis ex defectu agẽtis ꝯtingãt: q̃ ĩ deo locũ nõ habet. Sic Scotus formã corpis in resurrectiõe nouissimę diei virtute diuina in instãti induci ꝯcessit. de eo aũt qđ tu inq̃rz ita ait: Si forma substãtialis posset successiue induci (qđ aliq̃ negãt.) Dis. Num iã dictũ est causas successionis ꝑncipali⁹ accidere ꝓpter agẽtis defectũ? Mag. Et adde ꝓpter partes formę inducẽdę: aut subiecti recipiẽtis: quarũ vna prius recipit formã q̃z alia. Dis. placet. Cũ igit in formis sint partes graduales: nihil ꝓhibebit/agẽs naturale debilius huiusce formas inducere successiue. Magi. illo concesso q̃d inferre conaris? Disci. Generationẽ ⁊ corruptionẽ esse motus. in his em̃ sufficiẽs cõtrarietas/vt visum ẽ: ⁊ terminus partibiliter ⁊ successiue acq̃sibilis ex iã illatis: q̃d igitur obstat quo minus mot⁹ dici possint? Mag. Id qđ Aristoteles q̃nto physicoꝝ adiecit dicẽs: motũ esse a subiecto in subiectũ: generationẽ autez a nõ subiecto/⁊ corruptionẽ ad ñ subiectũ. Dis. Memini id ĩ prioribꝫ ventilatũ esse. verũtñ nec hoc omnẽ generationẽ ⁊ corruptionem a motu separabit. Magi. Quã nõ? Disci. Generationez

Scot⁹ li. xiiij dis. iiij. q. v.

Formatũ substantialiũ inductio fit in instanti.

Aristoteles.

Si generatio ⁊ corruptio ꝓprie sint motus.

ꝛ corruptionē nō statim: in q̄bꝫ vterq̄ terminoꝝ est subiectū: id est ens ex materia ꝛ forma cōpositū. vt videre est in generatiōe ꝛ corruptione asini: si anima eius ab agente naturali iduceret̄. Magister. Dū singula limati⁹ ꝑquirere conaris/nos in ꝓcessu p̄ter epitomatis leges tardas. facile aūt tibi indultū iri/ꝑcupidus tu⁹ sciēdi animus ꝑsuadet. Dis. Cęterꝫ igit̄ postergatis/tēp⁹ videam⁹. nā ꝛ illud mot⁹ naturā cōsequi p̄missoꝝ ordo testatur.

Temp⁹ si sit mot⁹: vel res alia: ꝑ opiniōes multas ventilatur. Capi. XXXVI. Magi.

Motus rerū tp̄s cōsequi: diuus Aug. li. 12. cōfes. insinuat dicens: Rerū mutationibꝫ fiūt tp̄a dū variant̄ ꝛ vertuntur species. Sed circa explicationē entitatis tp̄is multoꝝ desudauere ingenia. Quidā nāq̄ tp̄s primū mobile dicebāt. ꝯtra q̄s Aristoteles li. 4. physicoꝝ aiebat: Dicere tēp⁹ esse vltimā sphęraꝫ/ stulti⁹ ē q̄ꝫ de tp̄e ꝯsiderare impossibilia. Cū em̄ vltima sphęra substātia sit ꝑmanēs cui⁹ oēs ꝑtes sil̄ actu existūt: tempus esse nequit/ cui⁹ esse successiuum est/oēs ꝑtes simul actu nō admittēs. Fuere plures alij nō min⁹ a tramite ph̄ię exorbitātes: quoꝝ positiōes silētio trāsire libet. eoꝝ aūt q̄ ꝑm ph̄iam locuti sunt de tp̄e: Quidaꝫ ip̄m rē absolutā ꝛ successiuā de genere quātitatis astruūt. cū ꝛ Aristoteles tēpus ꝑ se quātitatē li. 5. metaphysicę dicat. Alij tēpus quidem rē realē ꝛ successiuā cōcedūt: sed ab entitate mot⁹ realiter nō diuidūt. Unde ꝛ Auerrois. 4. physicoꝝ: Motus diuisus per duo instātia tempus est. Aristoteles autē nōnullis rōnibus ꝓbare conatus est tēpus nō esse motū. ꝛ Aurelius li. 11. cōfes. Nemo inq̄t mihi dicat cęlestiū corpoꝝ motus esse tempora. Inter has ꝯfligētiū turmas: tertij sese interponētes subtili distinctiōe/ ꝛ tēpus esse quātitatē/ ꝛ motū saluāt: ꝛ q̄d vltra addat ostendūt. Est autē distinctio hęc. vt paucis me absoluaꝫ. Mot⁹ accipi pōt primo materialiter/ pro forma fluēte partibiliter acq̄sibili. sic est in eodeꝫ genere cū termino ad quē motus. Secūdo accipi solet formaliter/pro trāsmutatiōe successiua de genere passionis. Tertio accipi pōt pro successione siue duratiōe: siue ꝓ quātitate successiua trāsmutatiōis passiuę. assimilatur aūt hęc quātitas lineę in hoc: q̄ solū in longitudinis extensione diuiditur. Hanc ipsam quātitatē a philosopho q̄nto Metaphysicę tēpus appellatā volunt. Hāc etiā Auerrois per duo instantia diuisam/tēpus affirmat. Manifestū itaq̄ ex his/tēpus a motu primo ꝛ secūdo realiter distare: ꝛ cū ipso tertio mō accępto in idē cōuenire. Qui aūt tempus oīno cū motu coire cōtendunt: sicut duplicē motū: vniuersalē scꝫ qui est primi mobilis: ꝛ ꝑticularem aliarū rerū: sic ꝛ tēpus vniuersale ꝛ particl̄are diuidūt. Sic em̄ dicit durationē motus intrinsecā cuiuslibet formę in mora existētis. ꝛ vt Augustini sn̄tam cū reuerētia (vt decens est) decli-

Aug⁹. li. xij. ꝯfess.

Opiniones de tp̄e.

Aristoteles

Auerrois.

Aug⁹. lib. xj. ꝯfess.

Tempus nō est motus.

Mot⁹ tripl̄r accipitur.

Aristoteles

nent: addũt tempus vniuersale nõ esse motũ ꝑticularẽ: nec econ-
Augustinus uerso tempus particlare motũ vniuersalẽ. vñ Augustinus vbi su
pra: Cessante motu cęli/rotam figuli moueri/longas breuesq; syl
labas ꝓferri posse/ ⁊ hoꝝ gyros ⁊ sonos tẽpore metiri astruit. ⁊ ibi
Josue.x. dem: Cuiusdã voto cũ sol stetisset ⁊ victor Josue ꝑliũ pageret sol-
stabat: sed tempus ibat: per suũ quippe spaciũ temporis/ qđ ei suf
ficeret illa pugna gesta atq; finita est. Sunt tamẽ qui tempus vl-
tra entitatẽ motus nihil pręter rationẽ mẽsurę addere intelligũt: ⁊
particulares motus vniuersali stante: nõ tẽpore actuali (qđ vtiq;
tunc nõ est) sed potẽtiali/ sicut ⁊ cęli quietẽ dimetiri posse asseuerãt

Dis. Singulas quas de tẽpore opiniões cõmemorasti alta mẽ-
te reposui: te autẽ cuinã harũ assentire/ aut quã rem tempus dicere
velis hianter expecto. Mag. Augustinus cũ esset tanta acrimo Augustini
nia ingenij pręditus/ vt omnes liberales artes/ nullo hominũ tra acrimonia
dente intelligeret: vt in quarto confessionuꝫ libro de seipso refert:
ęnigma hoc enodare cupiẽs/ ibidẽ libro vndecimo in hęc verba ꝓ-
Augustinus rupit: Tempus si nemo ex me quęrat/ scio: si querenti explicare ve
lim/ nescio. Nouit nimirũ extensionẽ quãdam esse tempus: sꝫ qua
lis ⁊ cuiusuis entis esset sufficiẽter explicare nõ potuit. Hinc rur-
sus ait: Exarsit animus meus nosse istud implicatissimũ ęnigma.
⁊ iterum: Confiteor tibi domine me ignorare adhuc quid sit tem-
pus. libet itaq; magis idẽ cũ eodẽ replicare/ q̃ꝫ aliquid temere af-
firmare. Nam si in supficie verboꝝ veritas cõprobanda esset: quę
libet pręmissarũ positionũ defendi/ ⁊ ad alterius obiecta posset re
sponderi. At ṽo si tempus ꝑm completam rõnẽ sine anima possit
consistere: ex definitione eiusdem manifestum erit.

Definitio temporis explicatur: numerus triplex distinguitur. quomodo tempus motum mẽsurat: ⁊ si tempus sine anima esse possit. Ca. XXXVII. Disci.

Anc igitur quãtocyus exponas. Magi. Tempus vt Tempus
Aristoteles b Aristoteles aiebat: est numerus motꝰ ꝑm prius ⁊ posteriꝰ.
Numerus aũt in triplici differẽtia describitur. Est em̃ nu- Numerus
merus quidam numerans. ⁊ est aĩa. Numerus quo numeramus. triplex.
vt binarius: ternarius ⁊c̃. Et numerꝰ numeratꝰ. ⁊ sunt res q̃s nu
meramus. vt lapides aut boues. Hic rursus si notus fuerit/ pote
rit ⁊ alia numerare siue metiri/ saltem reduplicatiue. vt pars bacu
li numerata ⁊ vlna facta aliq̃ties replicata/ totã ignoti alicuiꝰ pã-
ni q̃ntitatẽ notificat/ numerat ⁊ mẽsurat. Sic tp̃s si numeratũ fue Tẽpꝰ motũ
rit motũ mẽsurat. vt si scire voluerꝫ quãtꝰ sit motꝰ q̃ codicẽ aliquẽ mensurat.
legẽdo transcurrere possis: ip̃m parti tp̃is notę/ vtputa horę appli-
cas: qua aliquotiens repetita/ totũ lectionis motũ deprębendis.

Disci. Palā loq̄ris. Sed tempus a quo mensurat̄ ⁊ notificat̄?
Mag. Tempus inquiūt/a suis partib⁹/q̄ sunt prius ⁊ posteri⁹ ⁊ nūc iterato notū fit: pri⁹ aūt ⁊ posteri⁹ in tp̄e sunt a priore ⁊ posteriore in motu: quę rursus sunt a priore ⁊ posteriore magnitudinis ⁊ mobilis. Uerūtn̄ cū prius ⁊ posteri⁹ sine discretione esse nō possint: oīs aūt discretio numerū includit: ⁊ ab anima ē: ipsam quoq; sine aīa esse nō posse necesse ē. Discernere equidē est diuersa videre: ⁊ vnū non esse aliud cognoscere. Hinc ⁊ Aristoteles tēpus sine anima nō esse argumentat̄. Idem ⁊ diuus Augustinus sentire videt̄. Sed hęc missa facientes: alia percurramus.

Tēp⁹ sine aīa non est.
Discernere.
Aristoteles
Augustinus

De nunc temporis quid sit: si vnum tm̄ in toto tempore sit. Ca. XXXVIII. Dis.

Estat vt q̄d p nūc tēporis insinuare velis edoceas. Magister. Nūc siue instās tp̄is inquit Aristoteles: est mensura eius qd̄ fert̄/ s̄m q̄ fert̄. Id est: nūc est mēsura mutati eē in motu mobilis. Sicut em̄ totus motus toto tp̄e metit̄: sic indiuisibile mot⁹ qd̄ est mutatū esse/ īdiuisibili tp̄is notificat̄. Dis. Nūc igit̄ cū indiuisibile sit/pars tp̄is esse nequit: ex his q̄ de natura continuoꝝ digesta sunt. Sil'r ⁊ mutatū esse pars mot⁹ nō est. Ma. Scite. vn̄ sicut punctus in linea/ita nūc in tēpore/ ⁊ mutatū esse in motu sunt. Disci. Infinita igit̄ sunt? Mag. Eo modo quo supra. Dis. Quō ergo accipiēdū erit: qd̄ Aristotelē vnū ⁊ idē nūc s̄m substātiā/sola rōne differēs in tp̄e ꝓbare conatū aiūt? Ma. Fortasse eo sensu: vt vnū quodq; nunc de plurib⁹ consideratū s̄m se/idem sit in substantia: consideratum vero ad partes temporis: pręteritam scilicz ⁊ futuram quas cōtinuat/ratione distinguitur. alia em̄ rōne est finis p̄teriti: alia initiū futuri. Sic ⁊ de mutato eē in motu. Dis. Num ⁊ id sustineri posset qd̄ dicunt: nūc vnū ⁊ idē suo fluxu in cōtinuū causare tēpus. Mag. nequaq̄. Sicut nec ex fluxu pūcti in lōgū linea: nec ex fluxu lineę in latū sup̄ficies: nec ex fluxu sup̄ficiei in ꝓfundū corp⁹ generat̄. ꝯtinua em̄ ex indiuisibilibus esse nō possunt. attamē illis imaginationib⁹ manuduci cōsueuerūt ea ingenia q̄ mathematicas entitates ītelligere nequeūt.

Nunc
Aristoteles
Nunc nō est pars tp̄is

De Euo ⁊ eternitate. Ca. XXXIX. Ma.

Pręter tēpus aūt (qd̄ est mēsura motuū: ⁊ eoꝝ q̄ dum actu manēt/habent existētiā variabilē) ponit̄ ęuum: qd̄ est mensura eoꝝ q̄ dū actu manēt habent existentiā inuariabilem/ aut saltē nō variatā. sicut sunt angeli ⁊ intellectiōes eorundem/ ⁊ ceterę substātię creatę. At vero ęuum realiter ab angelo non distinguitur: nec nunc ęui ab ęuo realiter separatur. Est et tertiuz quod soli deo attribuitur: ⁊ ęternitas dici solet. Dis. ęternitas quid ē?
Magi. Eternitas (vt inquit Boetius li. 5. philosophicę ꝯsola-

Euum.
Eternitas
Boetius.

tionis prosa sexta) est interminabilis vitę tota simul ⁊ pfecta posses
sio. Dicit aũt pfecta possessio: vt excludat dependentiã ⁊ pticipati
Job.j. onẽ. oĩno em̃ deꝰ indepẽdẽs est nullius pticeps. de cuiꝰ plenitudi
ne oẽs accępimꝰ. Et addit/tota simul: vt successionez semoueat.
Successio nẽpe in eo locũ habere nequit q̃ sp̃ est: nũq̃z defuit: nec
Jacobi.j. aliqñ deerit: apud quẽ etiam/vt Jacobꝰ testat/nõ est trãsmutatio:
Augustinus nec vicissitudinis obũbratio. De eo aũt ꝑm nos (inq̃t Aureliꝰ) be-
sup Johãnẽ. ne dicit/fuit: qꝛ nũq̃z defuit: erit/qꝛ nũq̃z deerit: est/qꝛ sp̃ est. Uñ se
quit in definitiõe: vitę interminabilis. solus em̃ (vt inquit Apl's)
j.Timo.v. Deꝰ habet ĩmortalitatẽ. sed de his tractatũ vberiorẽ thelogię reser
uare ęquũ ẽ. Dis. Breui igit ꝑmone locũ ꝑcurramꝰ: quẽ inter ea
q̃ ad motũ concurrũt: vltimo ordine cõmemorabas.

De Loco ⁊ eiꝰ speciebus. de Vacuo. quõ corpalia in loco sint. ⁊ si idẽ corpus simul eẽ possit in diuersis locis: aut duo corpora ĩ eodem loco. Ca. XL. Magister.

Aristoteles Locus

Locum Aristoteles definiẽs ait: Est vltima supficies cor-
poris cõtinẽtis ĩmobilis primũ. vt est supficies cõcaua ae-
ris circũdantis me. ⁊ hęc quidẽ est locus materialis. For-
malis aũt est respectus fundatꝰ in locante ⁊ terminatꝰ ad locatuz.
quẽadmodũ in cathegorijs visũ est. Dis. Immobilitatẽ aũt lo-
ci qualẽ intelligis? Mag. Eã q̃ motui locali opponit. Si eĩ lo-
cus moueret localr p se vel p accidens/ipsiꝰ eẽt aliꝰ locꝰ: ⁊ rursus
ipsius aliꝰ in infinitũ. Insup ⁊ quiescẽs moueret: cũ circa ipsũ lo-
cus localiter mutaret. moueri em̃ localr/est successiue aliũ ⁊ aliũ
locũ habere. Mobilis tñ est locus corruptiue p accidẽs rõe subie
cti. verũtamẽ qui succedit est idẽ priori: nõ p realẽ idẽtitatem: sz ęq̃
ualentiã/p cõparationẽ ad motũ localem. sic fit vt q̃ localiter ẽ im
mobilis/scdm ęquiualentiã est etiã incorruptibil. Dis. Loci si q̃
sint spẽs subiungito. Mag. Locus in ꝓpriũ ⁊ cõem diuiditur.

Dis. Proprius q̃s est? Mag. Qui scdm se ⁊ nõ rõne alicuius Locꝰ ꝓpriꝰ.
contenti in eo/cõtinet tm̃ vnũ locatũ cui adęquatus est. vt supfici
es aeris circũdantis me. Dis. Adęquatũ cur dicis: cũ locans ne
cessario locato maiꝰ sit? Mag. Corpꝰ locãs quidẽ maiꝰ est loca
to: nõ aũt supficies locãtis q̃ locꝰ dr: hęc em̃ cũ spissitudinẽ nõ ha-
beat/addita locato nõ maius facit. Dis. Locꝰ cõis q̃ ẽ? Mag. Locus cõis.
Qui cõtinet locata plura: nõ scdm se/sed rõe locorũ ꝓprioꝝ ĩ eo cõ
tentorũ. sic cęli vltima supficies locus est oĩm. Verũtñ diuersita-
tem essendi in loco nullatenꝰ silẽtio p̃terire oportet. nõ em̃ oĩm idẽ
est modꝰ essendi in loco: alit em̃ corpalia: aliter spũalia in loco di Quõ corpo-
cimus. Dis. Corpalia qualr? Mag. Circũscriptiue siue com- ralia sunt in loco
mensuratiue: talia eq̃dẽ cũ quãta sint/ita a supficie silr q̃nta cor-

poris locātꝫ circūscribūt̄/vt totū locatū toti loco cōmensuret̄:nec tñ totū cuilibet ꝑti/sꝫ ꝑs locati ꝑti loci.ita determinate vt(sicut dixim⁹)loc⁹ locato sit ęq̄lis. Quia v̄o locata corꝑa naturalia sūt:in locū ꝓꝑriū naturalit̄ ferunt̄:in q̄ ⁊ q̄escūt ⁊ seruant̄:ob v̄tutē q̄ndā naturalib⁹ locꝫ a cęlesti harmonia insitā:in aliena aūt loca nō nisi cū violētia mouent̄/⁊ detinent̄.plana sūt hęc in grauib⁹ ⁊ leuib⁹: quoꝝ alteꝝ naturalit̄ deorsū/sursū alterū fert̄. Dis. Nū corpus huiuscemodi sine loco eē posset:aut loc⁹ sine corꝑe? Ma. Posset vtiq; virtute diuina:si de⁹ aliqd̄ taliū extra cęlū crearet:vbi locus nō ē:aut in cęlo annihilato aliq̄ corꝑe spaciū vacuū relinq̄ret.

Vacuū q̄d sit

Vacuū em̄ d̄r loc⁹ nō replet⁹ corꝑe:apt⁹ tñ repleri.id natura creata tātū abhorret/vt grauia sursū ferri ꝯcedat:ne vacuū fiat.patet in aq̄ductib⁹. Sic ⁊ i clypsedra suꝑiore foramīe obstructo aq̄ ꝑ īferiora nō effluit:sꝫ suspēsa detinet̄ donec aer suꝑiore apto foramīe subeat ⁊ locū aq̄ repleat. Dis. Ita eē exꝑiētia didici. Sꝫ dic q̄so: vnū ne corp⁹ plurib⁹ in locis esse pōt? Mag. Imaginatio q̄ locū ⁊ locatū facile segregare neq̄t ꝯ̄riū clamitat:qd̄ etiā multi astruere conati sunt.doct⁹ aūt Hugo de sctō victore li.de sacra.ꝑte.8.c.2.id oīpotētię dei nō adimit/dicēs: Qui fec̄ vt vnū corp⁹ eēt ī vno loco/fecit quō voluit:⁊ si alit̄ voluisset/aliter facere potuisset. Rōnes huiuscemodi possibilitatē ꝓbātes si libet/a Scoto.li.4.di.10. req̄ras. Nōnulli etiā qd̄ de s. Ambro. legit̄ ī testimoniū assumūt: q̄ dū Mediolani sacris altarib⁹ assisteret:sil'etiā se turone exequijs s.martini interfuisse testat⁹ ē. Dis. Difficillimū hoc videt̄ intellectu.simul em̄ tale corp⁹ in vno loco calefieret/in alio frigefieret: in vno cibaret̄/in alio esuriret : in vno sanū ꝑsisteret/in alio ęgrotaret:in vno viueret/in alio deniq; moreret̄:in vno cōburi posset/in alio saluari. Sic si alimentū diuersis simul in locis esset:simul ab hoīe ⁊ cane sumeret̄:simulq; forma hoīs ⁊ canis informaret̄:q̄ oīa q̄ꝫ absurda sint nemo est q̄ nesciat. Ma. Absurdissima sunt: sꝫ ad positionē eiusdē in diuersis locis minime sequunt̄.pri⁹ q̄ppe essentialiter ad variationē posterioris nō mutat̄. Quęcūq; igit̄ absoluta corpori adueniūt in hoc loco/eidē inerūt ipso simul cōstituto in loco alio.vñ si hic comedit/alibi nō esurit:si hic sanū est/alibi nō infirmat̄:si hic viuit/alibi nō morit̄.⁊ sic de alijs. Q, si ꝯtraria agētia in diuersis locis patit̄:vtputa hic ignē/alibi frigus:idē fit ac si illa corꝑi in vno loco tm̄ existēti applicarent̄ : nā ab vtroq; patit̄.nisi alterū alteri fortitudine sua īpedimēto fiat. Sic pariformiter dicēdū de alimēto in diuersis locis ab hoīe ⁊ cane comesto. cuius em̄ stomachus in digerēdo fortior inuenitur plus de cōi alimēto accipit/si ęqual'r sumūt:quēadmodū si duo stomachi in vno eodēq; loco essent. Dis. Illud ne possibile videt̄? Magi.possibile. Replere em̄ locū effectus est ꝯsequēs dimēsiones. effect⁹ aūt cū alius sit a cā/poterit ꝑ diuinā potētiā auferri cā manēte.quēad

Hugo

Scotus

Daniel.iij. modũ scriptura testat factũ in igne/q̃ ꝓiectꝫ in se tribꝫ pueris nihil molestię intulit: neqꝫ illos cõtristauit. qm̃ q̃ꝫtũ ad illos deꝰ calefaciẽdi vim suspẽdit igne ꝑmanẽte. vñ ignis mĩstros regꝫ q̃s repit añ fornacẽ q̃ eã icẽderũt cõbussit. Dis. Scripturis assentior facillime. ꝓferas igit ex his testimoniũ de coexistẽtia duoꝝ corpoꝝ in eodẽ loco: ⁊ satis mihi factũ de hac re fatebor. Mag. Mariã virginẽ in partu ⁊ post ꝑtũ/sicut ⁊ ante ꝑtũ credis? Dis. Nihil firmius. Ma. Sil' igit fuisse corpꝰ iesu ꝑuuli/⁊ virginalis vteri parietes in natiuitate eiꝰ necessario credis. Dis. Firmit. Ma. Dñm clauso sepulchro resurrexisse eccl'ia fatet: ⁊ ex euãgelio argui põt.
Job.xx. Et cũ sero clausę eẽnt fores vbi erãt discipuli ꝯgregati ꝓpter metũ iudęoꝝ: intrauit ad eos iesus ⁊ stetit in medio eoꝝ. testat Joãnes.
Dis. ⁊ huic fidẽ habeo. de locatiõe spirituali pauca subiũgas.

De mẽsuratiõe locali spũaliũ. Ca. vl. Ma.

Spiritualia creata: q̃ sunt spũs btĩ/angelicę scꝫ substãtię/ aię hũanę/⁊ spũs desertores q̃ sũt diaboli: in loco sũt non circũscriptiue siue cõmẽsuratiue: cũ q̃ꝫtitatꝫ dimẽsiões nullas habeãt: sꝫ ꝑsentialiter ⁊ definitiue ꝑ exhibitionẽ suę ꝑsentię sic ibi ꝙ nõ alibi. Cũ em̃ sint virtutis limitatę (qꝛ creaturę) vbiqꝫ esse nequeũt: nec in locꝫ pluribꝫ sil': nisi deo iubẽte ⁊ faciẽte. Vñ cũ angeli sũt in cęlo/nõ sũt in terra. inq̃t Damascenꝰ li.1. Nec põt angelꝰ eẽ ĩ loco quãtũcũqꝫ magno: eo ꝙ nõ in infinito/sꝫ determinato ⁊ finito: ⁊ fortasse ĩ indiuisibili. nisi daret rõ euidẽs cur se ꝑsentẽ exhibere possit diuisibili ⁊ nõ ĩdiuisibili. Dis. Plures ne siml' eẽ pñt?
Damascenꝰ.
Richardus Mag. Ita Richardꝰ. 4. de tri. habere videt: adducẽs qd̃ ĩ euãgelio legimꝰ de obsesso ꝑ legionẽ dęmonũ. legio aũt ꝯtinet. 6666 Auctoritates si q̃ angelo locũ negare vident/intelligẽdę sũt de loco circũscriptiuo. Quęstiões cęteras cũ opiniõibꝫ ml'tis nũc discutiẽdas nõ suscipimꝰ. De aĩa ꝟo quõ insit corpori/in sequẽtibꝫ loco suo pãdet. Dis. De increato aũt spũ quẽ deũ ĩtelligimꝰ/q̃d astruis? Ma. Ob sui ĩfinitatẽ vbiqꝫ ẽ. ipso testãte ꝑ hieremiã: Cęlũ ⁊ terrã ego ĩpleo. Et ꝓpheta regiꝰ de ipso loquẽs ait: Si ascẽdero in cęlũ/tu illic es: si descẽdero in infernũ/ades. ⁊ vt Apl's Atheniẽsibus in cõcione dicebat: Deꝰ nõ longe ẽ ab vnoquoqꝫ nostruꝫ. In ipso em̃ viuimꝰ ⁊ mouemur ⁊ sumꝰ. Dis. Fortasse nõ ml'tũ ab hac veritate ab erat Poeta cũ diceret: Jouis oĩa plena. Mag. Nemo sapiẽs gẽtiuꝫ phos oĩno a veritate alienos existimat. Nã diuꝰ Aug. li. 4. de tri. c. 15. dicit nõnullos eoꝝ potuisse aciẽ mẽtis vltra oẽm creaturã trãsmittere: ⁊ lucẽ incõmutabil' ꝟitatis quãtulacũqꝫ ex ꝑte ꝯtingere. Sꝫ de his alio loco. nos qd̃ cępimꝰ ꝓsequamur.
Hiere.xxiij. Ps̃.cxxxviij. Actuũ.xvij. Deus vbiqꝫ.
Vergilius j.eneid. Augustinus
Dis. ꝓbe. Verũ ne huiꝰ libri ĩmoderatiꝰ ꝓgrediat lõgitudo: qd̃ reliquũ ẽ/ab alio volumine cõmodiꝰ ordiemur. Ma. vt lubet: pręsto sum.

¶Finis octaui libri.

Liber Nonus De origine rerũ naturaliũ: De difficultate huiꝰ ꝑtis phie. Ca. I. Dis.

m Iro breuitatis ordie dũ naturã definis: definitiõs ꝑticulas singulas/singula q̃q̃ (vti spopõderas) rerũ naturaliũ pricipia causas atq̃ elemẽta/insuꝑ mutatiõis spẽs/ ⁊ q̃ ad has necarię sũt tꝑis ⁊ loci ꝯditiones: breuibꝫ q̃dẽ/ sed pregnãtibus sentẽtijs explicasti. Nunc itaq̃ ꝓmissorum ordo expostulat: ut ad modũ quo cunctę vniuersi species in esse ꝓdeant ac ꝑsistant particularius descẽdas. Ma. Omniũ vniuersi spẽrum ꝑmordia ꝑticularius describere/nõ est inuentionis humanę: sed donũ eius q̃ omnia verbo virtutis suę ex nihilo creauit. Hoc
Sap. vij. donũ sapiẽs se a deo accępisse cõmemorat dicẽs: Ipse enim dedit mihi horũ scientiã verã q̃ sũt: vt sciam dispositionẽ orbis terrarũ: et virtutes elemẽtorũ: initiũ ⁊ cõsummationẽ ⁊ medietatẽ temporũ: vicissitudinũ ꝑmutationes ⁊ cõsummatiões temporꝫ: ⁊ moruꝫ mutatiões: diuisiões temporꝫ: anni cursus ⁊ stellaꝝ dispositiões: naturas aĩaliũ ⁊ iras bestiarũ: vim ventorꝫ/⁊ cogitatiões hoĩm: differẽtias virgultorũ ⁊ virtutes radicũ. ⁊ q̃cũq̃ sũt abscõsa ⁊ impuisa didici. Sed vnde didicerit ostẽdit dicẽs: Omniũ eĩm artifex docuit me sapientia. Qui vero id aggredi ꝓprijs viribus conati sunt/defecere: ⁊ post labores ĩnumeros/nõ tã certa q̃ꝫ diuersa posteris legẽda cõscripserũt: quorũ multitudo si in vnũ congesta fuerit: rudẽ aĩm desperatiõis iaculo cõfossum/inanẽ/ieiunũ/aridũq̃ retrocedere cõpellit. ⁊ dum alter alteriꝰ snĩas aut veritatis amore (qđ rarissimũ est) aut arrogãtię inuidięq̃ stimulis agitatꝰ (qđ plurimũ fieri solet) carpit: lectorẽ quẽ iuuare debuit/ab eo cognitiõis gradu quẽ nõ sine sudore cõscenderat/deijcit. Fitq̃ vt nobiliores scientię anilium fabularũ numero supputatę: ꝓfessores suos non (vt olim) laudibus efferant/sed cõtumelia affectos delyros exhibeant. Dis. Manifesta quidẽ hęc. Sed nec mihi horꝫ disceptationes curę erunt si pauca haurire possum: q̃bus animũ meũ simꝰ et oblectare ⁊ ad altiora conscendentem fulcire valeam. laborem igitur istum subire haud graueris velim.

De origine ratione nomine ⁊ numero elementorum. Capitulum. II. Mag.

c Reator omniũ deus gloriosus volẽs res ab ęterno cognitas ꝓdire in esse/earundem vnã in principio materiam in
Gen. j. formẽ creauit: quã vt ꝑmisimus Moses terrã inanẽ ⁊ vacuam/abyssum ⁊ aquã: Anaxagoras vero chaos confusum appellat: ex quo vt idẽ astruit diuino suꝑueniente intellectu/ quattuor prodiere elemẽta: quę omniũ mixtorũ de quibus nũc agimꝰ/materialia sunt principia. Ex his eĩm mutua actione nunc elemento-

rum partes: nūc mixtoꝝ diuersę species erūpunt. Primū autē de illis: de istis vero posterius disserendū. Prius aūt q̄ elemēta ⁊ horū naturas cōmemorare oportet. Dis. Sane. Ma. Elemēti definitiōez a Pho. 5. metha. dilucidatā si attēdim⁹: nō multa/sed vnū tm̄ elemētū inueniem⁹. ait em̄: Elemētū est ex q̄ aliquid componit̄ p̄mo in existēte indiuisibili specie in aliā spēm. tale aūt quid aliud est/nisi p̄ma omniū materia? quę cū nō sit ex specie/hoc ē forma: in spēm. i. formā diuidi nescit. Cęterę definitiōis partes. lib. i. ca. de materia enodatę sunt. Extento aūt vocabulo quattuor sūt q̄ elemēta vocātur: ignis/aer/aqua/⁊ terra: quorū quodlibet ī materiam ⁊ spēm siue formā resolui potest. Sunt em̄ eadē principia resolutionis ⁊ compositionis. Horū in vniuerso ordinē/distinctionem naturasq; li. >. cū de astronomia nobis sermo esset explanauimus. Hic autē ipsa in qualitatibus primis ⁊ secundis ⁊ cōicare ⁊ differre nosse operepreciū est.

Aristoteles

Elementū

Elementa q̄ttuor sunt.

De q̄litatib⁹ primis ⁊ secūdis. Ca. III. Dis.

Qualitates p̄me q̄ttuor.

Qualitates p̄mę q̄ sunt? Magi. In genere tangibiliū (de q̄bus ad p̄sens sermo est) sūt calidū/frigidū/humidū ⁊ siccum. Harū p̄mę actiuę/reliquę vero passiuę dicunt̄: eoq; istę maioris actiuitatis ⁊ resistentię minoris: illę autē ecōtrario actiuitatis minoris ⁊ resistentię sūt maioris. Om̄es tñ suo modo et agunt ⁊ patiunt̄. Dis. Si habes harum descriptiones addas.

Calidum.

Ma. Calidū est q̄d homogenia. i. entia eiusdē naturę cōgregat: ⁊ etherogenia. i. diuersaruz naturarū entia segregat. Vñ si pugillus minerę auri igni tradat̄/actione caloris auri partes confluūt: et ab his cupri portiones separantur. Hui⁹ est materiā ad generationē mouere. Frigidū homogenia etherogenijs conglutinat. vnde hyemali tempe/lapidē/terrā/aquā/lignūue in vnuz congelata conspicis. Hui⁹ est materiā motā in suis p̄fectionibus sistere. Humidū termino ꝓprio male/alieno aūt bene terminatur. vñ aqua in terminis suis nō quiescit: sed donec cōtinētis latera attingat fluit: et his ex om̄i parte cōiungitur. Hoc in aere ⁊ si sit verius/non tñ manifestius. Hui⁹ est formarū figurarūq; impressiōes facile recipere. Siccū termino ꝓprio bene claudit̄/alieno aūt male terminatur. Vñ lapis aut terra in suis terminis stabilitur: cōtinētis autez lateribus nō om̄i parte cōiungitur. Huius est formarū configurationes ꝯseruare. Dis. Qualitates secundę q̄ sunt? Ma. Quę a p̄dictis generationis originē accipiūt. quarū decē annumerabimus: ad quas si q̄ alię sunt reduci possunt. Sunt aūt hę lubricū/aridū/grossum/subtile/durū/molle/asperū/lene/graue/⁊ leue.

Frigidum

Humidum

Siccum

Qualitates secūde decē

Dis. Num ⁊ colores qualitates sūt? Mag. Colores/soni/sapores/odores/⁊ cęterę de quibus in cathegorijs determinatū est/qualitates quidē sunt: sed de genere tangibiliū nō sunt.

De origine rerū naturaliū

De qualitatibus elementorū et eorū transmutationibus. Capitulum.IIII. Bis.

Nunc quas nosse oportet elemētorū in qualitatibꝫ conuenientias ⁊ differētias edicito. Mag. Ununqꝺqꝫ elementorum ex primis qualitatibꝫ duas cōtinet: quarū primā sibi in summo (p naturā possibilē) determinat. Vñ ignis calidus est et siccus: aer humidꝰ ⁊ calidus: aqua frigida ⁊ humida: terra sicca ⁊ frigida. Et inter hęc ignis calidior: aer humidior: aqua frigidior: ⁊ terra cōprobatur siccior, Et rursus ignis in calore aeri: i siccitate vero terrę symbolisat. i. conuenit. in vtraqꝫ aūt aḡ opponit. Aer in calore igni in humiditate aquę congruit: ⁊ in vtraqꝫ a terra secernitur. Aqua in humiditate aeri/in frigore terrę copulatur. in vtraqꝫ vero igni disiungit. Terra in frigore aquę/in siccitate igni similatur: in vtraqꝫ aeri cōtraria reperitur. Dis. Symbola itaqꝫ sunt ignis ⁊ aer in caliditate: ignis ⁊ terra in siccitate: aer ⁊ aqua in humore: aqua ⁊ terra in frigore. nō symbolisantia vero sunt ignis et aqua aer ⁊ terra. Mag. Scite concludis. In his autē transmutationis ordo talis est. In symbolis quidē transitus fit facilior: in nō symbolis autē difficilior. ⁊ hoc tunc verū est dum resistentiam attendim⁹. In his eīm vna q̄litatū: in illis aūt ambę resistūt. Si aūt actiuitatē cōsiderabimus: vtrobiqꝫ eiusdē facilitatis transitum inueniem⁹. nā in symbolis vna tm̄ qualitatū agit: sic ⁊ vna solum resistit. In non symbolis vero ⁊ duę agunt ⁊ duę resistūt. vt ignis siccitate agit in aerē: ⁊ aer humiditate resistit. ignis caliditate ⁊ siccitate agit in aquā: ⁊ aqua frigore ⁊ humore obstat. Qualitatū vero alterationes/ ⁊ formarū substantialium generationis ordinem i superioribus tetigim⁹. Ratiōe autē secundaꝫ qualitatuꝫ/ quę sunt grossum ⁊ subtile/ hoc interest: vt ex vno pugillo elementi grossioris decem generentur pugilli elementi proxime subtilioris. vnde fit vt ex vno pugillo terrę generenꝰ decē pugilli aquę: et ex vno aquę decem aeris: ⁊ ex vno aeris decem ignis. Sic ex vno pugillo terrę centrū aeris/ ⁊ mille ignis generātur. nec tm̄ de materia plus sub vno pugillo terrę q̄ꝫ sub decē aquę/ cētū aeris aut mille ignis cōtinetur. vñ si elemēta de materia eque participāt: ⁊ dicto ordine in raro ⁊ denso se excedunt: sphęram terrę a sphęra aḡ in decupla/ a sphęra aeris in cētupla/ a sphęra autē ignis in millecupla quātitate superari necesse ē. Hac via/ adiunctis his ḡ libro septimo de orbiū cęlestiū distantia posita sūt/ totius machinę mūdi mirabilem quātitatē imaginabimur. nā vt ait diuus Augustinꝰ li. ii. de ciuitate. ca. 4. Visibiliū oīm maximus est mūdus: inuisibilium deus. Et li. 21. Maximum mirabilium est mundus. Dis. Facile his assentio. Sed quo pacto aerē aqua humidiorē accipiē dum sit/ nōdū video. aqua equidē ficca humectat ⁊ ignē extīguit.

Elemēta symbola/ nō symbola.

Elementorū trāsmutatio

Elementorū ꝓportio in qualitate.

Augustinus

Aer vero ⁊ humida exiccat ⁊ humida ꝯseruat. Ma. Hęc ita esse nō est qui hęsitet. sed sunt qui causas quęrūt. Q̄ em̄ humida in aere exiccari cōspicim⁹: nō ab aere/ sed vēto (qui est exhaltatio calida et sicca) ⁊ stellarū luce euenit. aer autē ab his seiunctus humectat et plus quidem intrinsecus q̄ aqua: ꝓpter sui penetrabilitatē. Aq̄ aūt magis extrinsec⁹ humectat: ꝓpter densitatē. virt⁹ em̄ vnita fortior est. Vn̄ si decē pugilli aeris ī quātitatē vni⁹ pugilli aquę redactę ꝑ condensationē fuerint: magis humectabūt/ q̄ aquę pugill⁹: ⁊ ignē extīguerēt/ quē iā ꝓpt̄ raritatē cōseruāt. Est tn̄ p̄ter hęc ī aere vnctuositas ignis pascitiua. Dis. Sic fortasse calor ignis in sphęra sua corpus si qd̄ ascenderet facile non exureret. Sed hęc missa facientes/ ad mixta sermonē vertamus.

Quō aer est humidior q̄ aqua.

De mixti productione. Capi V. Mag.

Sicut vnū elementū in aliud transmutat̄: si id qd̄ agit passum in substantia ⁊ virtute multū excedat: sic ex concursu multorū elemētorū mutua sese actione alterantiū mixtuz generatur: in quo elementoꝝ ⁊ qualitatibus ⁊ formis substantialibus deficientibus/ materię confluunt: ⁊ mixtionis formā substātialem cū suis qualitatibus recipiūt. Est autē hęc forma elementorum formis actualior atq̄ ꝑfectior/ formarū elementariū ꝑfectiones in se cōplicans: quā ⁊ qualitates qualitatibus elemētorū consimiles/ sed ⁊ perfectiores consequunt̄. per quas etiā actiones similes actionibus elemētorū ꝓducit. Ex his mixtiōis definitio manifesta est/ cum dicit̄: Mixtio est miscibiliū alteratorū vnio. Patz amplius elementa in mixto nō ꝑmanere formaliter: nec in esse intenso/ nec remisso: sed virtualiter ad sensum datum. Similiter ⁊ materialiter manet: cū materia mixti ex materijs elementorū sit aggregata. Animad uertendū autē p̄ter qualitates actuales in mixto/ alias quas virtuales dicūt reperiri: nō autē in elemētis. vn̄ piper virtualiter est calidū/ et plumbū frigidum. Hę qualitates secundę/ qualitates proprias mixti/ aut verius ipsas formas substantiales mixtorū consequūtur: ⁊ (vt aiunt quidā) ab influentijs cęlestibus secreta actione innascūtur. Hinc herbas/ gēmas p̄ciosas: similit̄ ⁊ metalla principalioribus stellis fixis ⁊ erraticis Hermes trimegistus asscripsit. Has etiā Raymundus Zulij in lapidario suo excipere in p̄dispositas materias edocet. Sunt etiam q̄ omniū terrę nascentiū speciales cęli stellas esse volunt: scd̄m q̄ in iob legitur: Nunquid nosti ordinē cęli: ⁊ pones rationes eius ī terra? Quę vtiq̄ cōcedi pn̄t iuxta ea q̄ li. septimo de astrologia disputata sunt. Dis. Herbis gēmisq̄ occultas inesse virtutes vulgatum est ꝓuerbium: sed dic quęso si ex vno elemento mixtū generari possit. Magi. Nequaq̄: si dicta sane intellexeris. Accedit ad hoc qd̄ ait Pb̄s: Mixta ex eisdē nutriri ex q̄bus ꝯtingit ea gene-

Forma mixti

Mixtionis definitio

In mixto quō sint elemēta.

Qualitates virtuales.

Hermes Raymūdus

Job. xxxviij.

Mixtū nō generat̄ ex elemento.

xxvj. q. v. nec mirum.

Aristoteles

rari. oia autẽ elemẽtis nõ vno tm̃/sed plurib⁹ pasci manifestũ est.
Dis. Cur dicis manifestũ: cui⁹ ad sensũ pz oppositũ i pisce: q̃ i solo viuit ⁊ nutritur elemẽto aq̃? Mag. Quę apud nos ẽ aqua/elementũ nõ est: sz mixtũ. nã ⁊ in distillatiõe ab eo terrestreitas facile sepat̃. cui ⁊ vnctuositas q̃dã aerea admixta conspicit̃. ⁊ eidẽ ignis quiddã inesse haud ambigit̃. ps aũt aquę p̃domiat̃. Jõ scp̃tura sacra pisces de aq̃ ꝓductos cõmemorat dicẽs: Producãt aq̃ repti-

Gen. j.

le aię viuẽtis. Salamãdra q̃z ⁊ si in igne viuere possit: vt recitat Aug⁹ de ci. dei. ab igne tñ nõ pascit̃: sz vt q̃busdã visũ ẽ/de rore cęli/aut imbre nutrit̃. Et vt Plini⁹ testat̃. li. 10. speculi natural'/aial ẽ lacertę figura: ignẽ tactũ vt glacies extinguit. De plãtis ãt q̃ sine p̃iacẽte semie ex nuda t̃ra pullulare cernim⁹/p⁹ hac lati⁹ ꝑq̃rẽdũ.

Aug⁹. li. xij. de ciui. dei. Plinius.

De distinctiõe mixtorũ ⁊ mixtis prime ⁊ secũde cõpositionis. Capi. VI. Mag.

Et si omniũ mixtorũ p̃icipia vl'ia ⁊ remotiora eadem sint: e illis tñ alia ⁊ alia ꝓportione cõcurrẽtib⁹ diuersa mixta efficiuntur: quorũ etiã nõnulla/alijs mixtis ꝑfectiorib⁹ causę ꝓpiquiores existũt. Et vt clari⁹ q̃ dicẽda sũt capias: mixtorũ diuersitatẽ sex generib⁹ enodabim⁹. Primũ autẽ ea q̃ p̃mę cõpositionis cẽsent̃. Dis. Quę sũt hęc? Ma. Vapores ⁊ exhalatiões v̄tute solis ⁊ aliorũ astrorũ ex terra ⁊ aqua alijsue corpibus resolutę: q̃s tñ nõnulli ph̄or quintũ elemẽtũ/mediũ inter aerẽ ⁊ aquã opinati sũt. In eo hęc duo differũt. nã vapor calid⁹ ẽ ⁊ humid⁹. vt ẽ fum⁹ tpe pluuiali de mõtz vertice ascẽdens. Exhalatio aũt calida ẽ ⁊ sicca: vnctuosa tñ humiditate nõnũq̃z imbuta. vt ẽ vẽt⁹ i ventre aial' generatus. Rursus aũt si ista alterata fuerint/multoꝝ ⁊ in aere ⁊ terra apparentiũ causę erũt. Dis. Quot? Mag. Impressionũ ignitarũ/aquosarũ/⁊ medio modo se habentiũ. Ignitarũ quidẽ: vt sũt ignis ꝑpẽdicularis: cãdela accẽsa: lãcea ardẽs: scintillę euolãtes: a subascẽdẽs: a subdescẽdẽs: caprę saltãtes: stellę cadẽtes: ignis p̃cedẽs: draco volãs. ⁊ q̃ sũt huiuscemodi naturę. Aquosarũ ãt: vt sũt grãdo/grãdulę/nix/pluuia/pruina/ros/fontes/⁊ flu

Mixta prime cõpositionis.

Vapor.

Exhalatio

Impressionũ discretio.

mina. Medio mō se habere videntur/ventus ⁊ terrę motus. Hęc oīa (si vapores ⁊ exhalatiōes gen⁹ p̄mę cōpositiōis cōstituūt) ī genere secundę cōpositiōis locabim⁹. nā de horū ordine ⁊ gn̄ationis modo potius q̄ꝫ de essentiali distinctione tractabimus.

De materia efficiente ⁊ locis impressionū ignitarum. Ca. VII. Dis.

Interstitia aeris tria. Supremū

De ignitis igit̄ primū te absoluas. Ma. Ignitaꝝ impressionū materia est exhalatio. causa effectiua calor īflāmās. locus aūt regio aeris: quā tribus intersticijs diuisam accępimus: q̄ sūt supremū/mediū ⁊ infimū. Dis. Sup̄mū qd̄ dicis? Mag. Illam aeris ptē q̄ igni est vicina ⁊ ꝯtigua: tranquilla: ab igne ⁊ stellis: calida/pura/rara/⁊ lucida ad motum ignis (vnde ⁊ magis calefit) circūducta. ⁊ hęc pars aeris ęstus dici solet. ibi nec venti: nec pluuia. vt experientia docuit eos q̄ in altissimis mōtib⁹ pulueri characteres inscripserūt: ac eosdē reuoluto āno illęsos inuenerūt. Dis. Mediū aeris interstitiū qd̄ est? Ma. Aeris ps a regione ignis semota: nec terrę proxima: frigida/tenebrosa/tempestuosa/ac dęmonū siue aeriū potestatū habitatio caligīosa. vti libro septimo dictū est. Est aūt frigida: qꝛ ab igne remota: ⁊ stellarum radij a superficie terrę reflexi ad eā nō ptingunt. hinc etiaꝫ obscura est ⁊ turbida. Dis. Infimū qd̄ dicis? Mag. Aeris ptem supficiei aquę ⁊ terrę contiguā: a radijs reflexis calidam ⁊ illuminatam. Hoc tamē diuersis anni temporib⁹ nō eodē modo contingit. Nam sol in signis septētrionalibus terras nostras directi⁹ respicit: radij ad angulos minores reflectunt̄: hinc ⁊ calor fortificatur vt nōnūq̄ꝫ exhalatiōes cōsumat. Sole aūt meridionalia signa perlustrāte oppositum accidit: ⁊ qn̄q; frigus ꝯstrictiuū fit/qd̄ terrę poros ne quid exhalare possit cōstringit. In vere autē ⁊ autumno dum sol ęquinoctio appropiat hęc temperate se habent. iō tunc ignitę impressiones magis generari possunt modo quo sequitur.

Estus

Medium.

Infimum

De generatioe impressionum ignitarum. Capitulum. VIII. Magi.

Ignite regionis supioris impssiones.

Cum itaq; virtute solis ⁊ aliorū astrorū a terra alijsue terrestribus corporibus eleuata fuerit exhalatio: si quidē in calore abundauerit: ad supremū vsq; aeris interstitiū ascēdit. Huius (si in subtilitate ęqualis fuerit) pars grossa ⁊ multa inferius conglobata/subtilior autem in modū candelę eleuata consistit: ⁊ accensa ad instar ꝑpendiculi quo lapicidę vtunt̄ apparet. et ignis perpendicularis nominatur. Si vero pars grossa pauca sit: dicto modo impressio generatur: quam lanceam ardentem/ob similem figuram dicimus. Exhalatio autem ad hanc aeris regionem eleuata si ęque subtilis in omnibus partibus fuerit; sed rara

pars post partem inflammatur ⁊ euolat ad modũ scintillarum a fornace euolantiũ: vnde ⁊ nomẽ accipiunt. Si vero huiusce exhalatio multũ compacta ⁊ ęqualiter extẽsa inflãmatur: impssio fit quã candelam accensã dicunt. nã ⁊ si eiusdẽ longitudĩs sit cui⁹ ⁊ altitudĩs: ob nimiã tamẽ distantiã oblonga ad instar cãdelę apparet. Si aũt talis exhalatio ob materię paucitatẽ ęqual'r extendi nõ possit/ inflãmata sursũ tendit. ⁊ generali noĩe asubascẽdens noiatur. Hę sũt q̃ in sup̃mo aeris interstitio impssiões generãtur: mediũ ꝑcurram⁹. Vñ si exaltatio mediocriter calida fuerit: mediã aeris regionẽ nõ trãsgredit̃: sed in eadẽ subsisten s ꝑ frigus circũstans fortificat̃: ⁊ accensa fit impressio q̃ asubdescendens appellat̃. inflãmata eñ descendere videt̃: qm̃ a nube frigida deijcit̃. nõnũq̃ etiã in descẽsu a nubibus frigidis extinguit̃. qñq̃ donec vnã ꝑtranseat occultat̃: rursumq̃ apparet. Ad inferi⁹ aeris interstitiũ descẽdam⁹. Exhalatio eñ debiliter calida/ in aere q̃ circa terrã est subsistit. q̃ si multa fuerit ⁊ dispersa/ ꝑ frig⁹ nocturnum circũstans impellit̃: ⁊ se fortificãdo inflãmat̃: ⁊ pars inflammata sursũ salit. vnde ⁊ capra saltãs d̃r. apparet ei ac si stuppa accẽsa ꝑ cannã sufflaretur. Si aũt exhalatio hęc ꝯtinua sit ⁊ nõ multa: accẽsa ad instar stellę decidit et quandoq̃ post se vestigiũ relinquit. Si vero multa sit et bene compacta/ accensa in aere stat: ⁊ hominem transeuntem/ aeraq̃ impellentem aut sequit̃ aut p̃cedit. Hęc autẽ ignis fatu⁹ d̃r. ⁊ frequẽtius circa patibula/ cęmiteria: aut coquinas vbi viscositas multa est videtur. Si vero exhalatio multa fuerit ⁊ inęqualis in subtilitate in vtroq̃ extremo: quod subtilius est ascendit: grossius aũt in medio similitudinẽ facit ventris: cuius vnũ dictorũ extremorũ caput: aliud cauda iudicat̃. ⁊ si circa vnũ extremoꝝ nubes frigida fuerit: ipsũ ex nubis humore fumat: totaq̃ hęc impressio draco volans/ ignẽ aut fumũ spirãs appellat̃. Per hęc si q̃ alię ignitę in aere cõspiciant̃ impressiones facile diiudicari possunt: nec loca earũdẽ ita determinasse volui: vt alibi generare nõ possint. Ex his etiã q̃ in eodem interstitio fieri habent quędam in suprema eius parte: q̃daꝫ in media/ alię in inferiore generãtur.

Regionis ignite medie impssiones

Regionis ignite infime impssiones.

De materia efficiente loco ⁊ tempore impressionũ aq̃sarũ. Ca. IX. Dis.

Scitu dignissima hęc sunt: q̃bꝫ eoꝝ q̃ vulgo apparẽt mirabilia ratões naturales assignare possum⁹. Ad aq̃sas igit̃ ꝑmonẽ vertas. Mag. Aquosaꝝ

impressionũ materia est vapor. Causa effectiua remota calor solis ⁊ astrorũ. propinqua autẽ actio qualitatũ primarũ. Temp⁹ ẽ hyems/si frigus cõstrictiuũ in ea nõ abundauerit. Locus est aeris interstitium mediũ ⁊ infimũ: simil'r ⁊ venter terrę/in quo cauernę/⁊ meatus varij sunt: in quibus inclusi vapores fontiũ ⁊ fluminum causę fiunt. vt infra declarabit'. nũc modũ generationis aquosarum tangamus. Dis. Probe.

De Grandine. Capi. X. Mag

Impssiones aquose in speciali.

Grando.

Cum virtute solis ⁊ astrorũ vapor eleuatur/si calidior fuerit/mediam regionẽ aeris ascẽdit: nec penetrat: quẽ circũstans frigus ꝓpter sui raritatem penetrat: ⁊ calore expulso ꝑtes ei⁹ in aquã vertere ⁊ inspissare incipit. Frigus aũt qm̃ magnũ est: ꝑtes iã in guttas versas ⁊ fluẽtes cõgelat: ⁊ grandinẽ magnã vel paruã ꝟm frigoris ⁊ vaporis diuersitatem generat. Nõnunq̃ etiã vapor in media aeris regione in guttulas cõuertit'. q̃ cadẽtes in infima regione ꝑ antipistasim (eo ꝙ hęc regio calida sit) cõgelantur: tũc grando angularis ⁊ ex multis guttulis cõgelata cernitur. Imagines aũt/vt hoĩm aut bestiarũ in grandine si quãdo repiuntur/ab influentijs stellarũ causatę sũt. Pili aũt in eo repti: in vapore eleuant'. Quę aũt alti⁹ gñat'/ angulos ꝑ cõfricationẽ in descẽsu amittit ⁊ rotũda ꝯspicit'. Figura tñ natural' grãdinis lẽticularis ẽ. eo ꝙ frig⁹ circũstãs magꝫ ad latera vaporẽ ꝯhit. q̃ sursũ aut deorsũ. Dis. Cur hęc impssio in vere frequẽti⁹ q̃ alijs anni temporib

Grando angularis.

Figura grandinis.

generat? Magi. qꝛ ver calidũ ē ⁊ humidũ/gñationi ⁊ eleuatiõi vaporis aptissimũ. Estas aũt calida ⁊ sicca vaporē exiccat. Hyēs frigida: silr ⁊ autũn⁹ multotiēs ab inferioribꝫ vaporē resolui nõ sinũt. Est em̄ vapor materia grandinis multũ calidus. iõ rarus ⁊ a frigore circũstãte citi⁹ penetrabilis ⁊ cõuertibil. vñ etiã fit vt aqua calida hyemis tpe/frigori exposita citi⁹ ꝯgelet q̃ꝫ frigida. Vapor.

De Granulis ⁊ Niue. Capi. XI. Dis.

Granula aũt q̃ in martio ⁊ aprili sepi⁹ cadũt vnde generãt? Granula.

g Ma. ex eadē materia ex q̃ gñat grando/min⁹ tñ calida: in mediũ aeris ĩterstitiũ eleuata/in loco tñ bassiori q̃ꝫ sit locus grandinis/per frigus in guttulas cõuersa: quę ante earũdem casum aut ꝯfluxũ extrinsecus ad modũ grandinis cõgelantur: intrinsecus autē ꝓpter frigoris defectũ molliores ad instar niuis permanent/⁊ temporibꝫ dictis in climatibꝫ sexto/septimo ⁊ principio octaui cadũt: ꝓpter q̃litatũ cõuenientiã. Dis. Nix vero vnde fit? Nix.

Magi. ex vapore calido ⁊ humido virtute solis ⁊ astroꝝ ad infimam patem medij interstitij aeris eleuato: quē ꝓpter sui raritatem circũstãs frigus ingredit/in aquã resoluit/⁊ simul tpe ad moduꝫ lanę carptę cõgelat. Accidit aũt istud frequēti⁹ tēpore hyemali remisso frigore: vñ ⁊ tali aereũ humiduꝫ qđ calidius est ⁊ viscosum non expellitur: sed niui molliciē ⁊ ouibꝫ alimentum pręstat. Sępe etiam nix dum ꝑ infimas aeris regionē descendit/a calore ibidem existente in aquã resoluitur. vñ qđ in vallibꝫ pluuia/sup mõtiũ iuga nix eodem tempore cernitur.

De Pluuia .Ca.XII. Discipulus.

Pluuia

Pluuia aūt quo mō generat? Magister. Cū virtute solis ⁊ astrorū vapor calidus/humidus/fumosus/⁊ grossus ad supremā partē infimi/aut inferiorē ptē medij iterstitij aeris eleuat: a frigore circūstāte in nubē/⁊ nubes in aquā resoluit/⁊ ob grauitatē cadit. Guttatim vo ad terrā vsq; puenit. Que si cū impetu ceciderit/imber dicitur. guttę autē maiores q̄ nōnūq̄ sole lucente cadūt: bassius in aere generantur. Dis. Unde est q̄ aqua pluuialis nōnūq̄ rubea videt? Mag. ex adusta ⁊ sicca terrestreitate: quę vaporib; tempore calidiore pmiscetur. Dis. Sed vermes in imbre decidētes vnde generant? Magister. Nōnūq̄ minuti ⁊ impfecti virtute solis in vaporib; eleuant ⁊ in nube actione celeriore pficiunt: interdū autem ex materia fęcūda ⁊ generationi vermiū apta/eleuata cū vapore in nube cooperantibus lumine ⁊ calore cęlesti procreantur.

Imber

pluuia rubea

Vermes cum pluuia cadentes.

De Rore. Ca.XIII. Dis.

Ros

Roris generatio quę est? Mag. Ros generatur ex vapore debiliter calido/grosso ⁊ humido nō multū a terra in infima aeris parte eleuato: per frigus nocturnū ꝯdēsato/⁊ ī aquā resoluto. vti in simili videre est in vapore de vase distillationis ascēdēte: q̄ in alembico supposito in aquā rōne frigoris ꝯuertitur. Cadit aūt freq̄nti⁹ circa crepusculū: tūc em̄ aeris infima regio est frigidior. Dis. Unde ē q̄ nōnūq̄ (vt aiūr) oues irroratis herbis pastę moriunt. Mag. Cū vapor de humido aereo qd̄ visco-

sum est ⁊ dulce multũ habuerit/in rorem resolutus ⁊ herbis adhę rens/adueniente solis calore decoquit̃: aquositas cõsumitur: reliquũ ad modũ farinę albę aut zuccari in folijs relinquit̃. ⁊ mãna dici solet. ꝑ easdẽ etiã causas laudanũ ĩ aere generatur. Oues itaq; dulcedinis auidę/plus q̃ꝫ naturę cõueniat comedũt. vnde ⁊ fel in ipis nimia cholera (cui⁹ ille ros fomẽtũ est) repletur/rumpit̃: ⁊ effusa cholera ĩtestina rodit ea: vnde ⁊ ouis moritur. Nõnũq̃ꝫ etiã ex tali rore epar opilatur: ⁊ sic mors ouib⁹ accidit. hoꝝ experientias se vidisse Alberthus magnus testatur.

Manna Laudanum.

Alberth⁹ magn⁹ q̃rta ꝑte philosophie.

Oues de roris dulcedine moriuntur.

De Pruina. Ca. XIIII. Dis.

Pruinę generatio q̃lis est? Mag. Talis ferme qualis ⁊ roris. Dis. Ferme cur addis? Mag. Nã ad generationẽ pruinę requirit̃ frigus intẽsius/q̃ꝫ sit frigus in generatione roris: vt vaporẽ calidũ nõ modo in aquã resoluat/sꝫ ⁊ resolutũ cõgelet. Hui⁹ generatio ad sensũ ptꝫ tꝑe hyemis/veris/aut autũni circa pilos aialiũ: ex vapore calido/de ore aut corporib⁹ eorũ dẽ exeũte. Dis. Apertissime ⁊ ignitas ⁊ aquosas impressiões descripsisti: ad reliqua ꝑgamus. Ma. Siste paulisper: nã nondũ omnes quę in suꝑiorib⁹ in aquosarũ ordine numeratę sunt transcurrimus. Dis. Quas nõ? Mag. Fontes ⁊ flumina. Disci: Verũ quidem: sed hę memorię exciderant.

Pruina.

De Fontium ⁊ fluminum origine ⁊ perpetuitate. Capi. XV. Magister.

Venter terrę vt premisimus/cõcauitatibus ⁊ meatib⁹ quasi visceribus plen⁹ est: in quib⁹ (qm̃ vacui esse non pñt) vapores sunt eleuati a terra: qui cũ in lateribus cauernarum in aquã resoluunt̃/guttatim distillãt: riuulos efficiunt: qui vndiquaq; in loco bassiore confluentes/tandẽ erumpentes fontem faciũt. Dis. Decliuior itaq; est locus emanationis q̃ꝫ originis. Ma. Etiam. naturaliter autem in valle opposita ascendere possunt aq̃ fontales ad altitudinẽ loci generationis. Alti⁹ autẽ si artis instrumento scandũt/violẽter fit: ne in natura vacuũ relinquat̃. ex eadẽ quippe causa nõnũq̃ꝫ in iugo montis/fons scaturire cernitur: cuius aquę per cauernas quasi per cannalia q̃ arte fiunt in sublime feruntur. Dis. Sed vnde est ꝙ quosdã semꝑ ęqua mensura manare/quosdã vero hyeme crescere: reliquos autẽ ęstate minui aut penitus deficere cõspicim⁹? Mag. id ex dispositione mõtis seu loci originis ⁊ qualitatum mutationibus accidit. Montes equidem solidiores quorum cauernas aer exterior facile ingredi nõ potest/perenniores aquas euomant. Prioribus etenim vaporibus in aquam resolutis: ne sit vacuum/mox resoluuntur alij: quibus rursum in aquam conuersis semper alij succedunt. Montes ve-

Locus originis ⁊ emanationis fontis.

De ꝑpetuitate et defectu fontium.

ro porosi vapores nõ continent. ꝛ aerẽ exteriorẽ (maxime aũt ęstatis tempore) exiccatũ recipiũt cum calore exiccãte: vt nec vapores nec frigus ꝓuertens retineant. accedit ad hęc actio influentię exiccatiuę: q̃ nũc in illo/ post hac in alio prędominatur loco/ ex rotatione cęlorũ. vnde etiã plaudes in terraꝫ fertilem conuertuntur. hyemis etiã tempore cũ pluuię multę sunt accidentaliter bi fontes augentur.

Fontes fiunt frigidiores in estate: et calidiores in hyeme.

Dis. Sed calor in hyeme ꝛ frigꝰ in ęstate fonti vnde euenunt: cũ potius contrariũ accidere deberet? Mag. Causa huiꝰ ex fortificatione frigoris cauernarũ terrę accipit. Hyemis equidẽ tẽpore cũ per exterius frigus pori terrę cõstricti sunt: exhalationes calidę exitũ nõ inuenientes/ clausi resistunt: ꝛ vapores simul ꝛ resolutas aquas calefaciũt: in quarũ egressu ꝛ exhalare videnť. In ęstate vero pori aperiunť ꝛ exhalationes respirare põt. Frigus autem cauernarum ꝓpter exteriorem caliditatẽ per antiparistasim fortificatum fontales aquas infrigidat. Eadem causa etiã celaria ęstate frigescunt ꝛ hyeme calefiunt. Dis. Assentio. sed dic quęso vnde thermis tanta caliditas: ꝛ fontibus tanta diuersitas in colore/ sapore/ ꝛ variis effectibus innascitur? Magi. Thermę cale-

Unde fontiũ diuersitas.

fiunt/ quia circa mineras sulfureas ꝛ accensas fluunt. Fontiũ aũt diuersitas ẽ/ ex varia primarum qualitatũ ꝓmixtiõe influẽtiarum concursu: minerarum quoq; ꝛ terrarum per quas trãseũt diuersitate. Eorum vero quę mirabiliora videntur rationẽ particulares reddere difficillimũ. Est enim vt recitat Aurelius Augustinꝰ lib.

Aug⁹. de ciuita. dei. c. v. Idem. c. vij. 21. de ciuitate dei/fons apud Garamãtes in die tam frigidus vt bibi nõ possit: in nocte aũt tantę caliditatis vt tangi nequeat. Est ⁊ ali⁹ in Epyro qui accensam facem extinguit: extinctã autẽ accendit. hoꝝ ratio vt aiũt vis est naturę: aut potius volũtas dei Dis. Hęc igitur trãseam⁹. quos autẽ ꝑ vsu nr̃o meliores estimas edicito. Ma. Meliores sunt (vt physici astruũt) leuiores in põdere/puriores in substantia: nõ stantes/sed cõtinuo super luto puro ad oriẽtem profluentes. Dis. Ecce in fontium naturas digressi/causas fluminũ transiuimus. Magi. Fluminum causę eędem sunt q̃ ⁊ fontiũ. Flumen equidem fontium concursus est. vnde ex fontibus Jor ⁊ Dan qui sunt ad radices Libani/fluui⁹ Jordanis e quibus ⁊ nomẽ habet efficitur. Idem de fluminibus terrę nostrę in prompto est videre. Dis. probe. Sed quorsum flumina iugiter labentia ꝑueniũt? Mag. Oĩa liberioris aquę maris scz sin⁹ intrant: vt ait Sapiẽs. Dis. Mare igitur ex his auctũ terminos ꝓprios trãsgrediet̃: cõtra id psalmigraphi: Terminũ posuisti quẽ nõ trãsgredientur neq; cõuertent̃ operire terrã. ⁊ Domin⁹ ad Job: Quis cõclusit ostijs mare? ⁊ infra: Circũdedi illud terminis meis ⁊ posui vectem ⁊ ostia/⁊ dixi: vsq; huc venies ⁊ nõ ꝓcedes ampli⁹ ⁊ hic ꝯfringes tumẽtes fluct⁹ tuos. Et in ꝓuerbijs: Cũ certa lege ⁊ gyro vallabat abyssos. Et ĩ hieremia legit̃: Qui posui arenã terminũ mari. Mag. Propter hęc quidã flumina aliq̃ ꝑ occultos terrę meatus a mari exire/rursus in alia parte illabi affirmãt. Nõnulli vero mare fluminibus auctũ rursus cõtinuo solis ⁊ aliorum astrorũ feruore per eleuationẽ vaporũ minui asserunt. Et vtrunq; sustineri põt. Ait em̃ scriptura: Omnia flumina intrant in mare: ⁊ mare nõ redũdat. ad locũ vnde exeũt flumina reuertunt̃: vt iteruz fluant. Quę autẽ ꝑ te adducuntur scripturę: testant̃ diuinę id esse operationis/non naturę: quod maxime in eo apparet/ꝙ fluctus vndosi maris tanq̃ montes aquarum insurgentes impetũ suum ad litus illidũt ⁊ constitutos terminos custodiunt.

Fontes meliores.

Generatio fluminum

Eccli. j. Ps. ciij. Job. xviij. Prouer. viij. Hiere. v. e Eccli. j.

De maris salsedine: fluxu et refluxu.

Capitulum. XVI. Disci.

Quia ad mare sermo noster defluxit: causas salsedinis/quotidiani fluxus ⁊ refluxus eiusdem/si in ꝓmpto sunt pãdas.

Magi. Salsedinẽ maris ꝓuenire ex ꝑmixtione sicci terrestris adusti virtute solis eleuati atq; vaporib⁹ humidis mari incidentibus ꝑmixti: vulgatũ est. ex simili equidẽ causa aqua ꝑ cineres colata amara fit. Accedit ad hoc: ꝙ ardor solis dulciores leuioresq; aq̃s ꝯtinuo eleuat terrestreitatib⁹ relictis: hęc equidẽ sepata debite aquas maris dulces relinq̃t. sicut nouerũt q̃ ꝑ vas cęreum clausum missũ in mari aquã dulcẽ ꝑ poros instillãtẽ recipiũt. Flumina q̃z si q̃ de mari egrediunt̃/ꝑ arenã ⁊ terrã colata: nõ amara/

Maris salsedo.

Mare fit dulce.

ſed dulcia ad nos perueniũt: ⁊ dulcia cõtinuo reintrãtia reſiſtũt/ ne mare ſp amarius ⁊ magis ſalſũ fiat. Sũt tñ q̃ ipm a primordio amarũ creatũ aſſerũt. Diſ. De fluxu aũt ⁊ refluxu maris qui eo dẽ die (vt aiũt) bis aut quater fieri ſolet: q̃d affers? Ma. Huius cauſa ad lunã humidoꝝ dominatricẽ referẽda eſt. ad ipſius eq̃dez cremẽtũ ⁊ decremẽtũ hũores pene vniuerſoꝝ mutari certũ eſt. Vñ luna ſub ſole currẽte (qõ in nouilonio euenit) lumẽ vtriuſq; impeditũ aerẽ ſubtiliare nõ põt: qui ingroſſatus in aquãvertit: fitq; maris cremẽtũ in ſubſtãtia. qõ efflux⁹ neceſſario comitatur. Luna vero in oppoſito ſolis cõſiſtẽte qõ in plenilunio cõtingit/ totũ lumẽ ſuũ inferioribꝫ tranſmittit: nec ſolis lumẽ quo minus maria reſpiciat phiber. Hinc aqua maris: q̃ ob ſui groſſiciẽ vapores ꝓtinet rare fit/ aſcẽdit ⁊ effluit ad inſtar lactis calefacti. Eſt aũt hoc cremẽtũ nõ in ſubſtãtia/ ſed accidẽte ꝑ rarefactionẽ. In quartis aũt iterpoſitis nũc creſcit ⁊ nũc diminuit/ ex cauſis ſuꝑiꝰ. vñ in prima q̃rta lunationis decreſcit mare in ſubſtãtia. in ſecũda augmentat accidentaliter rarefactiõis via. In tertia rarefactio decreſcit: ꝓpter luminis decremẽtũ. in quarta qua iã ſoli appropinquat/ rurſus ſubſtãtia maris augetur per aeris inſpiſſationẽ. Quãtũ aũt ad quartas diei naturalis/ mare lunę motũ imitat. Dũ em̃ luna ſup horizonta verſus cęli mediũ aſcẽdit: creſcit ⁊ fluit mare. luna ꝯo a medio cęli ad occaſũ declinãte/ decreſcit mare ⁊ refluit. Rurſus luna ab occaſu verſus angulum noctis ꝓgredięte/ mare creſcit ⁊ fluit. ipſa aũt ab angulo noctis verſus orięte aſcẽdẽte/ decreſcit ⁊ refluit. Diſ. Si fluxus maris motũ ⁊ lumẽ lunę imitat; maria ſupra

Fluxus ⁊ refluxus maris

Macrobius.

horizontem a q̃ intumescũt ⁊ fluũt/luna sub horizonte gradiẽte?

Mag. Sequũtur motũ ipsius lunę ꝯcurrẽte lumine a stellis et parte cęli oppositis reflexo. ea autẽ supra horizonta morãte idẽ fit lumine directo ⁊ modo fortiori. virtutes em̃ reflexę debiliores sũt virtutibꝫ directis: qꝛ ab origine sunt magis elongatę. Dis. Ex h̃ ergo ratio patet: cur nũc fluxus diurni/nocturnis sunt fortiores: nũc debiliores: ⁊ ecõtrario. Mag. Nõ tm̃ ex iã dicto huiꝰ causa sumi põt/cũ reflexum lunare lumẽ tãti vigoris nõ sit: sed ex p̃dictꝫ de cremẽto substãtiali ⁊ accidentali: insup̃ ⁊ ex distãtia/aut ꝓpinq̃tate maiore. Uñ luna existẽte in auge ecentrici ⁊ epicili/fluxus debiliores sunt: eo ꝙ tũc maxime sit elõgata a terra. In oppositis vero partibꝫ terrę maxime est ꝓpinqua: ideo tũc fluxus fiũt fortiores. Similiter si luna in circulo meridiano ipsi zenith fuerit magis ꝓpinqua. Coopantur ad hoc stellę fixę: quibus luna ꝯiungit̃. similiter ⁊ planetarũ ꝯcursus: ⁊ mora super horizõta. Uñ si taliũ plures causę coierint/nõnũq̃ duluiũ p̃ticulare efficiũt. Sic ⁊ nõnulli diluuij generalis causas assignare conati/plurimoꝝ planetaruꝫ ꝯcursum in Cãcro calculationibꝫ se inuenisse dixerũt. At vero illõ sine rõne: cũ huiuscemodi ꝯstellationẽ ducẽtis ⁊ ampliꝰ annis diluuiũ p̃cessisse cõp̃tũ sit. Dis. Unde aũt est cũ dictę causę non tm̃ mare/sed etiã cętera flumina respiciãt: ea tñ ĩtumescere nõ faciũt?

Diluuiũ particulare.

Ma. p̃ter dictas causas accedit etiã aquarũ dispositio: q̃ est spissitudo/salsedo/⁊ in vno loco status tp̃e lõgo. Per spissitudinẽ aq̃ spũs ꝯcęptos fortiter retinet: ⁊ in spumã vertit̃. a salsedine generalẽ habet calorẽ. ⁊ a statu in vno loco multoꝝ p̃ solẽ recipit spirituũ generationẽ. Hęc qꝛ nõ in oĩbꝫ maribꝫ ęque fortia sunt/nec in fluminibꝫ dulcibꝫ rep̃iunt̃: ideo fluxus ⁊ refluxus in maribꝫ nõ est ęq̃lis: ⁊ in fluminibꝫ aut nullus/aut ita modicus vt p̃cipi facile non possit. Sic ⁊ mare mortuũ ꝓpter nimiã eius grossiciez a lunę influentijs moueri nõ põt. dicit Alberthus. Horizon autem qꝛ vbicũq̃ locoꝝ variat̃ accessus ⁊ recessus/in maribꝫ variari necesse est. Sũt aũt q̃ motibꝫ occeani alias ab his q̃ positę sunt rõnes afferũt. Aiũt em̃ in mari abyssum ꝓfundissimã: de q̃ rupti sunt fontes abyssi ⁊c̃. Juxta quã ⁊ cauernę non p̃uę: in quibꝫ de spiramine aquarũ venti cõcipiunt̃. qui aquas maris p̃ patẽtes terrarũ cauernas in abyssũ attrahũt: ⁊ ea exundãte rursus magno impetu repellũt. Hos autẽ ventos spũs ꝓcellarũ intelligũt: q̃ ab influxu lunę/⁊ ne vacuũ sit in natura frequẽtiꝰ mouent̃. Alias causas breuitatꝫ gr̃a trãseo.

Alberthus Plinius

De terre motu. Ca. XVII. Magi.

Ex his etiã tremor terrę ꝓuenit. Cũ em̃ in visceribꝫ terrę vapores obstructi exeũdi locũ nõ ĩueniũt: ĩ die p̃ radios solares calefiũt ⁊ subtiliãt̃: rursus ãt p̃ nocturnũ frigꝰ ĩgrossantur: ⁊ vtroq̃ mõ moti exitũ q̃rẽtes/latera terrę ⁊ cauernaꝝ ꝯcutiũt nõnũq̃ etiã rumpunt; ⁊ terrã tremere faciunt, sępius aũt in nocte.

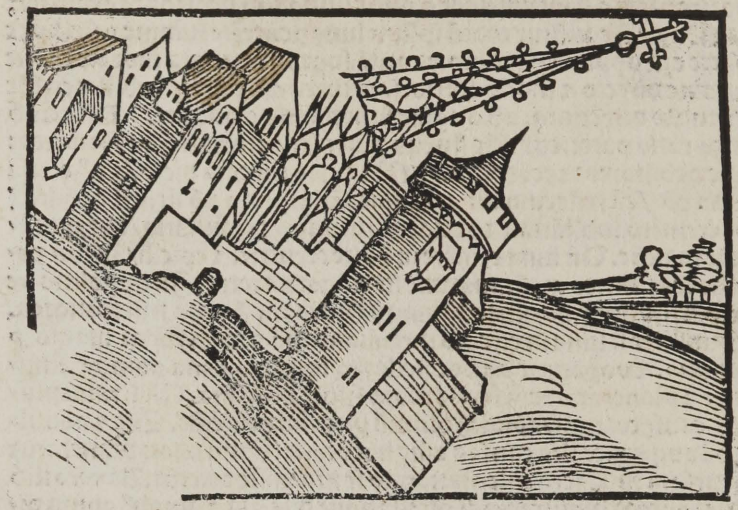

Colles fiunt. Q, si exitū nō inueniūt: nōnūq̄ terrā ad modū mōticuli aut collis eleuāt: quā si rūpūt/cineres ⁊ lapides eijciunt. Foueas magnasq̄ voragies causant: q̄ si circa flumīa eueniūt: ipa ad distātiā aliquā tota absorbēt. Si aūt in alueo exierīt hi īclusi spūs aquā extra terminos ripaꝝ eijciētes: ꝑticulare diluuiū efficiūt. Dis. Sane. Sz ob quā cām nōnūq̄ pestis terrę motū comitat̄? Mag. Spūs hi iuclusi si venenosi fuerint/exeūtes aerē corrūpūt ⁊ īficiūt: ex q̄ pestilētiā ꝑticularē saltē in locis vbi hęc accidūt seq̄ necesse ē. Dis. Fortasse illi⁹ eccl'ia meminit in bn̄dictōe salis ⁊ aq̄/cū dicit: Nō sit ibi spūs pestilēs ⁊ aura corrūpēs. Ma. Nimirū: cū ⁊ ptātes tenebrarū his spiritib⁹ multotiēs vtant̄: aut vt hoīes lędant in corpore: aut sensus alienēt ⁊ visionib⁹ decipiāt. Ab his nōnūq̄ oculi ⁊ vultus eoꝝ q̄ subterraneos specus aut antra ingrediunt̄/īmutātur: maxime aūt eoꝝ q̄ a dęmonib⁹ respōsa accipiūt/q̄ in huiuscemodi antris dare solent. Sed hęc eo loco latius discutiēda sunt quo necromāticoꝝ figmēta cōfutabuntur.

Diluuiū particulare.

Pestis seq̄tur terremotū.

De Uentis. Capi. XVIII. Disci.

Uentus

Num ⁊ a talib⁹ cauernis mōtiuz vēti egrediunt̄? Ma. nō oīno inficior. Uēt⁹ em̄ vt patebit/exhalatio est calida ⁊ sicca: quā etiā in visceribꝫ terrę generari certū ē: q̄ egressa ⁊ lateraliter circa terrā mota vēt⁹ noīatur. Dis. ad hoc fortasse alludere videt̄ ꝙ Uergi. Aeolū cuspide lateribꝫ mōtis infixa educētem vētos scribit. Et illud dauidicū: q̄ ꝓducit vētos de thesauris suis. Sed edicito cōem vētoꝝ originē. Ma. Uēt⁹ vt p̄missū ē/ē exhala

Uergilius enei. j.

Ps. xxxiiij.

tio calida ⁊ sicca lateraliter circa terram mota. Cũ em̃ calida sit/ aeris regiões trãsire nitit̃: frigus aũt medię regionis obuiãs eam deijcit: q̃ (rõne caloris q̃ fortiꝰ i ea ꝓpter terrestreitatẽ tenet̃) reascẽdit: ⁊ rursus a frigore cũ ipetu versus terrã deijcitur: ꝓpt̃ calorẽ ãt quo semꝑ in altiora tendit/ sil'r ⁊ ꝓpter aliarũ exhalationũ occursũ nõ directe versus faciẽ terrę/ sed lateralit̃ mouet̃ ⁊ vẽtꝰ/ spũs/ seu flatus d̃r. Dauidis aũt dictum glosa exponit/ de ocultis causis.

Dis. Cur aũt hec exhalatio cũ calida sit nõ vt hę e q̃bus ignitę fiunt impssiones accẽdit̃? Mag. ꝓpter vnctuositatis carentiã: de qua si quiddã habuerit nõnunq̃ accendit̃: ⁊ ventus fit quẽ gręci τύφων αποτουτυφω id est incendo nominant. Hic fit dum exhalatio terrestris vnctuositatis nõ omnino expers/ in nube conclusa per foramẽ egreditur: ⁊ pars egressa a terra resiliẽs/ rõe caloris rę ascendens/ ꝑti alteri descẽdenti circulariter inuoluit̃: arbores qñq̃ eradicat: tecta atq̃ ędificia alta deijcit: ⁊ inflãmata ad istar rotę ardentis apparet. Si vero exhalatio tota simul a nube egressa atq̃ frigore versus terrã ꝓiecta accendit̃: domos aut villas consumit. ⁊ a vulgo diluuiũ ignis: ⁊ ab alijs ethnephias dici solet. Cuꝫ aũt duo venti oppositi ęq̃ fortes cõcurrũt: aut vnꝰ a resistente fortiter repcutit̃/ aut descendẽs de aere supiore/ aliũ a terra ascendentem ventũ obuiũ habuerit: ꝑ gyrũ inuoluunt̃: pulueres/ folia/ paleas ⁊ similia a terra eleuãt. ⁊ turbo d̃r. Dis. Uentos oppositos quos dicis? Mag. Quorũ origo est ab oppositis terrę ꝑtibus. Quattuor equidẽ sunt venti principales a quattuor mũdi plagis oriẽtes: quoꝝ q̃libet duos habet collaterales: fiũtq̃ numero duodecim. vt subiecta admonet descriptio. Hi oẽs in origĩe calidi sũt et sicci: sed a terris diuersis ꝑ quas flare solent/ diuersas qualitates sortiuntur: ⁊ in progressu ex ꝑmixtiõe exhalationũ q̃s reperiũt augent̃. Flatꝰ aũt ipsorũ nõnũq̃ ex defectu caloris intercipit̃: calore aũt vigorato restauratur. Pluuię etiã calor adurẽs: aut frigꝰ intensum poros terrę cõstringẽs/ vẽtos abscindũt. ex his nãq̃ exhalatio ⁊ mat̃ia vẽti aut absumit̃: aut eleuari ꝓhibet̃. Sed ne hoc q̃dem silentio trãsire fas ẽ: vẽtos scꝫ collaterales nauitis maria sulcantibꝰ multo plures esse cognitos: s̃m q̃s vela regere nouerunt, Concursu etiã mariũ nõ mõ collaterales/ sed etiaꝫ ꝑncipales oriri pñt. Nã duę reflectiones in occidentẽ: vna in septẽtrionẽ/ aliã i austrũ zephyrũ generãt. duę in orientẽ se diuidẽtes/ eurũ procreant. Oriental' aũt ⁊ occidẽtalia in septẽtrione ꝯcurrẽtes boreã/ in austro vero austrũ causant. Si oriẽtalis vergẽs i austrũ velocior sit occidẽtali: fit vẽtus mediũ inter zephyrũ ⁊ boreã. Si aũt occidẽtalis velocior fuerit: fit vẽtꝰ medi⁹ int̃ boreã ⁊ eurũ. Pariformit̃ ⁊ in alijs est videre. Uerũtñ non semꝑ ad nos deueniunt vẽti a q̃tidianis his fluctibus geniti. Interdũ etiã cardinales noĩbꝰ collateraliũ/ ⁊ collaterales noĩbꝰ cardinaliũ inscriptos inuenies. Ad reliq̃ transeamus.

Typho

Ethnephias.

Turbo

Uentorum discretio.

Uenti maris.

Alia generatio venti.

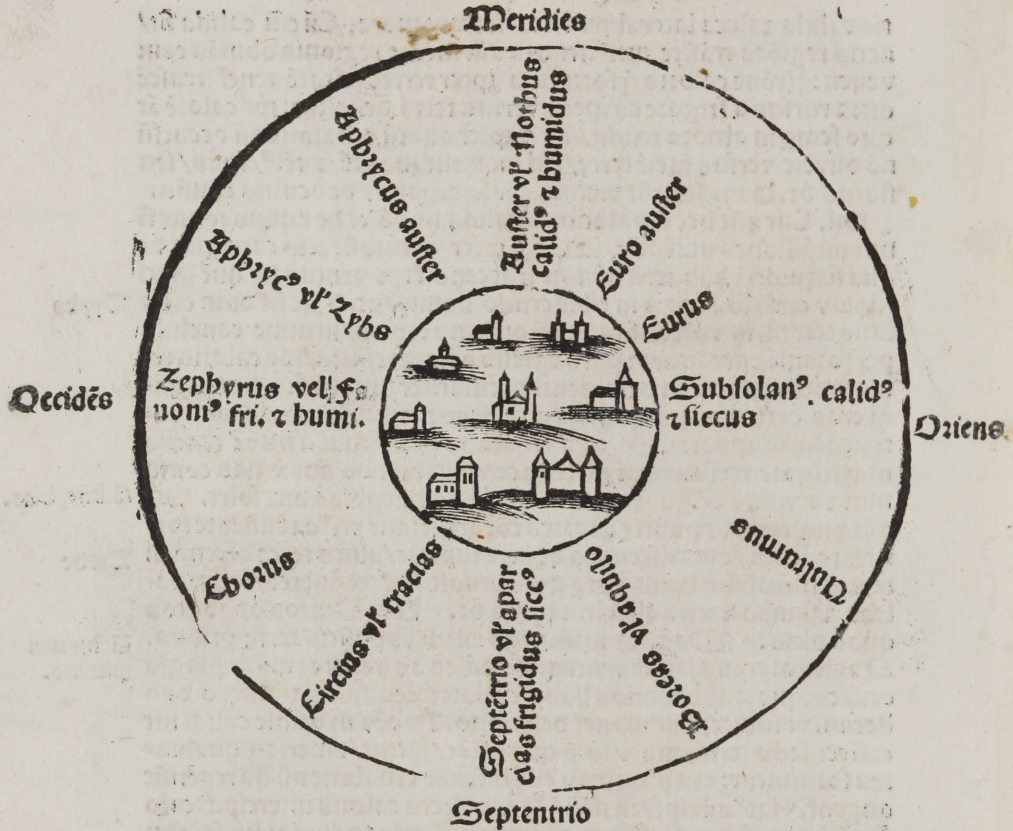

De tonitru ⁊ coruscatiōe. Capi. XIX. Dis.

Causa tonitrui ⁊ coruscationis.

Est adhuc qđ circa naturas ventorū declarandū censeo.

e Mag. Quod? Dis. An ne sonus quē tonitrui dicūt/ ex ventorū aut poti⁹ nubiū collisione in superioribus causetur. Mag. Utrūq; in scripturis nō inferioris ordinis viri tradidere. Principalior tñ causa huius est scissio nubis/ facta h̄ mō. Cū ꝟtute solis ⁊ alioꝝ astroꝝ eleuat̄ vapor: ⁊ in eo exhalatio vsq; ad mediū aeris interstitiū/ vapor exhalationē circūdans in nubē inspissatur. hui⁹ frig⁹ dū exhalatio inclusa sentit/ se cōtrahit: fortificat: contra latera nubis impellit̄: inflammatur: ⁊ exitū nō inueniens/ violenter nubem rumpit. Maxime autē dum hanc nubem alia supior cōprimit/ ⁊ inferior forti⁹ resistit: tūc em̄ exhalatio nōdum inflāmata nubē scindit: ⁊ in exitu ex vehementia mot⁹ incēditur. Hunc sonū tonitru/ ⁊ hanc incensionē coruscationē dicim⁹.

Licet autē simul fiāt: aut coruscatio post sonū (si exhalatio nō i nube/sed exeundo inflāmat) prius tñ ignē q̄z sonū pcipimus ꝓpter visus subtilitatē. Nonūq̄z ignē videm⁹ ⁊ sonū nullū audim⁹: vt i ęstate tpe serotino. Sonus em nisi fortis fuerit/anteq̄z via multiplicationis (de qua in musicis) per aera ad aurē peruenīat/ deficit: aut ꝓpter debilitatē auditū nō mouet. Velocitatem visus ⁊ tarditatē auditus sensibil'r experimur dū aliquē eminus ligna secantem cernimus. frequenter em sonū primi ictus tunc demū audimus dū ipsum secundariū lignū ferire conspicimus. Excalefacta autē exhalatiōe nubē frāgi/ ⁊ ex fractiōe huiuscemodi sonū cāri argumēta ꝓbēt castanea assata. ⁊ vesica aere repleta ⁊ violēter cōpressa.

Visus velocior ē auditu

De fulmine ⁊ eius effectib⁹. Ca. XX. Dis.

Nde aūt fit/aut q̄d est q̄ tonitru comitat: ⁊ fulmē dici solet? Mag. Fulmē nōnūq̄z ō: exhalatio sulfurea veneno sa/violenter e nube depulsa: impetu suo ⁊ vi penetratiua ⁊ subtilitate arbores scindēs: animalia interficiens: metalla ⁊ cętera resistētia demoliēs atq̄z cōsumēs. Quę si grossior fuerit: resistentia corpa adurit: cōglobatior vero dissipat. Quādoq̄z aūt fulmen lapis est ex vapore ⁊ exhalatiōe terrestri ⁊ minerali i nube maxime viridi aut nigra/ ꝓpter ignis ⁊ influentiarū decoct⁹. q̄ rupta nube cū ipetu deiecit: muros findit: ędificia dissipat ⁊ iflāmat. Utrq̄z tñ exhalationē scz ⁊ lapidem ventus subtilis antecedit: q̄ corpa mouet aut diuidit versus q̄ fulmē venit. Quidā aūt pḥorū ꝓsiderātes mirabilē fulmīs opationē: ipsū nō opus naturę/sed summi dei effectū ūmediatū arbitrati sūt. Dis. Hanc fulminis opationē

Fulmen

Effect⁹ fulminis mirabiles

patefacias. Ma. Ex mltis pauca adducā q̄ Auerrois/Alberth⁹ ⁊ cęteri phorū cōmemorāt. Primo nāq; fulmē gladiū in vagina/ aurū in bursa/ ⁊ pedē in calceo demolit: vagina/bursa/⁊ calceo illęsis. porosa equidē sine resistentia ingredit: circa solida vero ⁊ restentia diutius morat donec ea cōminuat ⁊ resoluat. Sic ⁊ hoīez aut aīal aliud intrinsec⁹ in fauillā ⁊ cinerē redigit: extrinsec⁹ autē illęsum ⁊ sine macula relinquit. Rętia etiā in aqua cōsumit: q̄ extra aquā minime lędit. Uenenositate etiā sua vnū interficit: ⁊ ꝓxime stantē minime lędit. Sua subtilitate de pariete in parietem: de cubili in cubile: inferiore in supius mirabili velocitate mouet. Interdū vas cōminuit/ vino aliq̄dīu in pellicula quadā ex viscositate vini subito extracta ⁊ indurata cōsistēte: sed vinū hoc venenosū redditur. Aīalia aūt venenosa fulmine ꝑcussa oīe venenū amittunt. Nōnūq̄ arboris aut vitis medullā interimit/ stipite ꝓpter porositatē illęsa. Ligna autē poros tortuosos habētia a fulmine facile nō lędunt. Aliqñ fulmē vestē aut crines hoīs adurit hoīe illęso. nā cū debilis virtutꝫ fuerit/ in id qđ aliqd humiditatꝫ ꝯtinet/ vt corp⁹ homīs/ agere nō potest: sed sicciora aggredit: tale etiā si cutē hominis penetrauerit: ipsū inflatū ⁊ colore immutatū exhibet. De reliq̄s ex iā dictis rōes ⁊ cās assignare nō erit difficile. cętera videam⁹. Dis. Quę? Ma. Galaxiā: Iridē: Halonē: ⁊ Cometem.

Galaxia

De Galaxia. Capitulum. XXI. Dis.

Galaxiam quid dicis? Ma. Circulum album in cęlo per pedes geminorū ⁊ sagittarij principiuz protensum. Dis. Hic fortasse est quem libro septimo cū de natura stellaruz

d issereres circulum lacteum dicebas: nõ de natura elementari/ sz cęlesti siue stellari. Ma. Hic ipe est. ⁊ a gręcis galaxeas/ a gala qđ est lac: latine circulus lacteus dici solet. Sed de eo mẽtionem fecisse iam nõ meminerã. Iridem videamus.

De Iride ⁊ Halone. Ca. XXII. Dis.

Iris quid est? Ma. arcus tricolor in nube rorida ⁊ cõcaua ex resplendentia solis oppositi apparens. Nubes equidem rorida ꝓpter continuitatem guttularũ satis tersa atqz polita/ ad instar speculi se habet: sz ꝓpter paruitatẽ guttularꝝ nõ figurã solis vt est/ sed colores quosdã ex reflect(one radiorꝝ solariũ repꝛesentat: quẽadmodũ ex resplendentia solaris luminis ꝑ vitrũ aqua plenum in obiecto pariete videntur. Dis. Sed vnde prouenit hęc colorũ diuersitas? Mag. Ex nubis dispositione. Nã vbi nubes fuerit densior/ fit reflectio fortior: ⁊ videtur color puniceus. albũ em̃ visum ꝑ nigrũ/ rubeũ siue puniceũ apparet. Ubi nubes rara/ fit reflectio debil': ⁊ videt̃ color viridis. sed vbi rarior est nubes/ fit reflectio debilior: ⁊ videt̃ color alurg⁹ ad istar lapidis lazuli. Color vero glaucus siue sanchos/ generat̃ ex iuxta positione viridis ⁊ puniciei. Uñ ⁊ iride marcescente puniceus i glaucũ trãsit. Nõnũqꝫ ex resplendẽtia iridis in nube supiore alia iris cernit̃: q̃ est imago siue idolũ inferioris a sole causari: ꝓpter qđ in ea colores debiliores ⁊ opposito mõ situati apparẽt. qꝫqꝫ etiã talis iris ẽt qñqꝫ a solis resplendẽtia fiat. Figura aũt arcualis iridi ex radiorũ incidentia prouenit. Et huius causa principalius cõsistit in nube. vt dicit ꝓpositio decimanona tertię partis ꝑspectiuę. Uñ radi⁹ solis incidens ꝑ foramẽ rotundũ/ rotũdus est. In berillo tñ hexagono obiecta iris nõ rotunda ꝑm naturã radij/ sed hexagona apparet: ꝓgressum tñ radiorũ a sphęrali corpore solis/ cooperari nõ oino abijciendũ censeo. Est em̃ centrũ iridis in eadẽ linea cũ centro astri. vñ sequit̃ vt iris semicirculo maior apparere non possit: nisi forte quantũ distantia oculi videntis a terra addit. ⁊ tunc quidez semicircularis apparet cum centra amborꝝ in horizonte sunt/ vnius in oriente ⁊ alterius in occidente. Quãto aũt sol ab horizonte plus distat/ tanto arcus iridis semicirculo minor apparebit. vñ sole existẽte i meridie/ minima iridis portio posset videri. Dis. Posset ne iris causari ex resplendentia lunę? Mag. Posset. Sed in coloribus longe debilior: ꝓpter lunaris luminis debilitatem: ⁊ nõ nisi luna plena/ nocturno tpe/ ⁊ vapore siue nube rorida multum disposita. Circulus autẽ circa lunaz aut aliud astrum apparẽs/ Halo dici consueuit. Et fit cũ vapor in raritate ⁊ densitate mediocris/ diametraliter iter astrũ ⁊ visũ nostrũ interponit̃: sup quẽ lumen astri incidẽs ipsum in medio disiũgit: in extremitatibus autẽ radij refrangunt̃ ꝓpter vaporis densitatẽ: in q̃bus etiã colores (et

Iris.

Colores iridis.

Figura iridis

Cẽtrũ iridis.

Halo

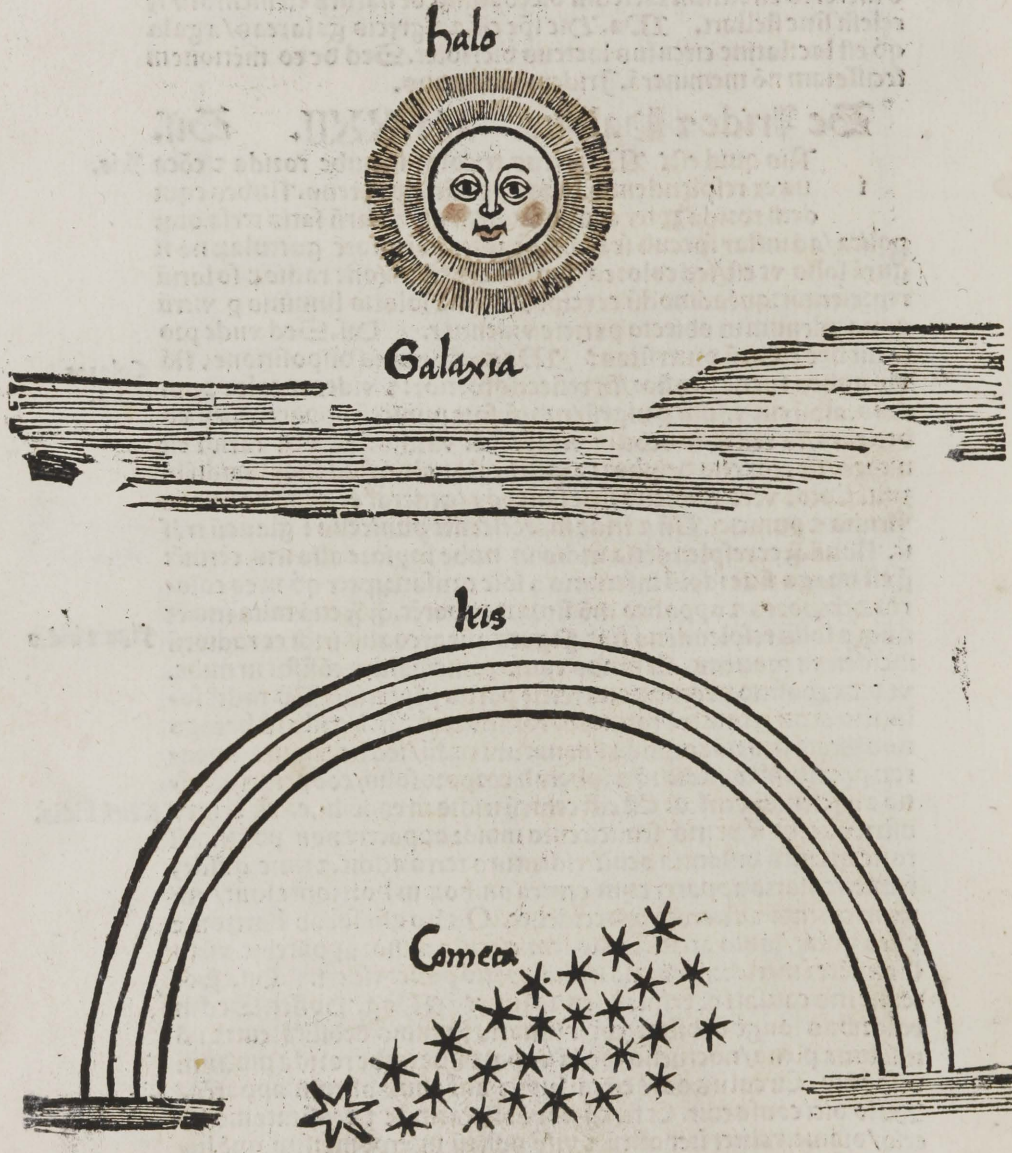
halo
Galaxia
Iris
Cometa

si debiles) vident. Ex eadē cā colores varios in aere cernim⁹: maxime aūt puniceū circa solis ortū vel occasum. sil'r virgas coloratas in nubibus discōtinuis videm⁹. In nocte autem voragines ⁊ hiatus in cęlo videre nos dicimus: cū eadem in vapore cuius medium densius est: propter longiorē distantiā contingant. Soli autē si nubes a latere obiectę fuerint ex reflexione plures soles (quas parelios dicūt) representant. sicut in speculo aquę īmerso cum sole stella cernit: q̄ nō est nisi secundaria solis imago. Dis. Facile his assentio. Sed de iride ambiguitatez īmittit: qd̄ nuper in Gen. me legisse recordor: post diluuiū generale deū in signū fęderis qd̄ cuz Noe pepigerat: hunc arcū in nubibus se positurū spopondisse. Si igitur eo mō quo dictū est causaretur/ vtiqz ante diluuiū sępi⁹ apparuisset. Ma. apparuit vtiqz: sed tunc signum fęderis nō erat. Noe igit in signū fęderis ex institutione hunc arcū accęperat. vt q̄ ante hac pura res naturalis ⁊ nulli⁹ pacti signū erat/ tunc signuz esse inciperet: ⁊ res naturalis in causis suis esse nō desineret. Quē admodū lapis quo agrorū limites distinguim⁹/ nō tunc lapis esse incipit cū in signū distinctionis erigit: sed tunc signū esse cępit qui prius erat/ sed distinctionis signū nō erat. Dis. Intelligo. Seq̄tur aūt vt iuxta p̄missorū ordinē nunc cometē describas.

Plures soles

Iris apparuit ante diluuium

De comete ⁊ bellis: sterilitate terre: morte principū: ⁊ ceteris malis apparitionē cometis cōsequentibus. Capi. XXIII. Mag.

Cometes est exhalatio terrestris/ calida ⁊ sicca/ pinguis et viscosa: virtute astrorū ad supremā aeris partē eleuata: et ibidē incensa. Sūt tñ q̄ cometā exhalationē dicūt subtilē: nō inflammatā/ sed lucentē: a lumine solis ⁊ astrorū in ipsa incorporato. Generatur hęc exhalatio actiōe astrorū in visceribꝫ terrę: maxime dum pori p frigus astringunt: ⁊ egredit cū p calorē resoluunt. Nō aūt tota simul eleuat/ sed ps post partē ascendit/ ⁊ nouę cōtinue generant: a quibus etiā cometes in supioribꝫ nutritur diutius/ ⁊ ipsis impeditis desinit citius. Diuersificantur aūt in q̄ntitate/ figura/ ⁊ colore ꝑm materię differentiā. Uñ si materia ī medio bene compacta/ in extremitatibꝫ vero circū quaqz rara fuerit: videt quasi astrū criminosū. Si aūt materia ęqualiter spissa/ sz in longū ꝓtensa sit: vt stella caudata apparet. Si autē cauda corpe rarior fuerit/ cernit vt stella barbata. Raritas etiā ⁊ densitas materię colorē variant. Scd̄m astrologos āt cometa de natura saturni/ cerulei aut plūbei coloris ē. q̄ aūt de natura iouis/ alba ad instar argenti lucidi videt: ⁊ q̄ de natura martis/ rubea: q̄ de natura solis/ vt aurū argēto mixtū apparet: q̄ de natura veneris/ spissa vt nubes cernit. Mercuri⁹ aūt cometē suū ceruleū demōstrat. Cauda etiā ⁊ caput draconis ⁊ aliarū cōstellationū naturę mutationē

Cometa.

Diuersitas cometarū.

Astrū crinosum.

Colores cometarum.

in his facere dicuntur. Sed hęc ad p̄sens cōmemorasse/nō ꝓbasse sufficiat. Dis. Nōdū motū ⁊ significationes cometarū explanasti. Mag. Cometes mouet̄ ad motū cōtinentis aeris: ꝑ diē naturalez circūiendo terrā. Significationes cometarū sūt varię. generaliores autē sterilitates/pestilentię ⁊ seditiones. Sterilitas q̄dez maxime vbi siccitas ⁊ caliditas intēse nocere possunt. hę eīm cometā ⁊ antecedūt ⁊ sequūtur. Priuatur etiā terra eo tpe cōiter omī fęcundo humore. In terris aūt paludinosis sequit̄ qñq; fertilitas. Pestilentię aūt sequūtur: nā cū substātia cometę/q̄ subtilis ē ⁊ bene digesta/alię exhalationes segregatę tanq̄ impuriores ⁊ venenosę eleuantur. Uñ ⁊ tpe cometę ante aut post ventus/terrę mot et ignitę impressiōes plurimę fiunt. ex his itaq; aer infectus ⁊ continuo inspiratus/vitalē spiritū debilitat/⁊ tandē extinguit: ratiōe etiam siccitatis homines incendit. Mortē autē principū cometa fortasse ex eo significare dr: ꝙ principes vt magis delicati/vel intēperati ab aere corrupto citius inficiunt̄: aut ꝙ mors principis vnius plusq̄ multorū populariū diuulgatur. Seditiones aūt cometę forsitan significāt: ꝙ ab aere imutato nō mō spūs vitalis/sed et animalis īmutatur: ad cuius imutationē sensationes quorū principium est variant̄: phantasia ꝑturbatur: appetitus irascibilis ⁊ cōcupiscibilis excitatur: ad cuius impetum nōnūq̄ rō ꝯdescēdit/et his motibus similia dijudicat: ⁊ volūtas q̄uis de se libera s̄m dictamē rōis imperat. Sed vir sapiēs vt in libro septimo cōclusim⁹ cū Ptolemęo/dñabit̄ astris. Dis. q̄nimo ⁊ fatidicis astrologis.

Motus cometarum. Significationes cometarū sterilitas t̄re. Pestilentie Mors principum. Seditiones.

De mixtis tertie compositionis: que sunt mineralia. Capitulum. XXIIII. Mag.

Quę sequūtur in ordine mixtorū mineralia sūt: videlicet lapides/sales/⁊ metalla: q̄ ex vaporibus ⁊ exhalationib⁹ actione qualitatū primarū ⁊ calore cęlesti in terrę visceribꝫ ꝑcreātur. Uñ Plinius: Fundus terrę p̄ciosissimus ē. ibi ei oēs influentię cęlestes confluunt: ⁊ gēmas p̄ciosas causant. rōe hui⁹ calor maxim⁹ circa centrū generat̄: scd̄z Ptolemęū ⁊ Calcidiū. Hic nōnulli ibi īfernū esse argumētant̄. Nōnulli etiā terrā intrinsec⁹ lapidem cōtinuum/varijs tñ coloribꝫ distinctū asseuerāt. Dis. Dictorum generatiōes particularius tangas. Ma. Lapides ex vapore ⁊ exhalatione cuz luto viscoso ꝑmixta/actione longa/diuersorū coloꝝ ⁊ efficacię multiplicis scd̄m materię naturas ꝓducuntur. Pura aūt terra lapis nō fit. vincēs eīm in eo siccitas/ipsā coagulari nō ꝑmittit. Uñ nisi vndequaq; irrigua esset aq̄s/sicut corpus animalis sanguine: partes ei⁹ nō cohęrerēt. Aqua vero lapis fieri pōt/si vel guttatim cadēs cōgelat̄ frigore: aut coagulatur virtute minerali. Quod ingeniū Raymūdus lulij in lapidario luculentissime prosecutus est. Interdū etiā spuma aquarū in lapidem

Plini⁹ in speculo naturali. Lapidoꝝ generatio. Terra nō fit lapis. Aq̄ fit lapis. Ptolemeus in alma. Calcidius in tymeo. Plini⁹ de mirabilib⁹ mūdi. Auicēna de mineralib⁹. Aristote. iiij. meteoroꝝ. Raymūdus lulij.

vertĩ: ligna quoq; in aqua in lapides vertuntur. Arena itẽ ex luto viscoso indurat. Dis. Sales vnde fiũt? Mag. Ex vapore exhalationi forti actione in diuersa ꝓportione admixto/diuersi sales generant: vt sũt sal harmoniacũ/vitriolũ/nitrũ: similiter ⁊ sulfur: argentũ viuũ: auri pigmẽtũ: arsenicũ ⁊ similia. Quoꝝ q̃ facile ab igne fugiũt/spũs dicuntur. Humores pingues in terra putrefacti/bitumẽ efficiũt. Dis. Metalla vnde generant? Magister. Immediate ex argẽto viuo ⁊ sulfure. Est quidẽ argentũ viuũ substantia aquea/mixta terreo subtili/mixtione forti. Qđ quidẽ ꝓuenit si vapor subtilis exhalationi purę/virtute caloris (ꝓprie solis) per diutinas solutiões ⁊ coagulatiões iũgatur. Huius ptẽ terreã quidã sulfur argenti viui nominant: ⁊ eius sepatione multũ laborant. Claritatẽ habet ab aqua ⁊ aere inclusis: mobilitatẽ cõtinuã ab humiditate ⁊ põdere. ꝙ aũt nõ adhęret: habet ex siccitate extrinseca. Hui⁹ natura mirabilis multoꝝ ingenia in stuporẽ vertit. Vñ quidam ipsum calidum: quidam humidũ: quidã siccũ: quidã frigidum a dominio esse voluerunt. Sulfur aũt est ex vncruoso aereo/terrestri/subtili ⁊ igneitate decocto. Ex bis itaq; duobꝫ scz argento viuo ⁊ sulfure diuerse coadunatis/⁊ in mineris terrę decoctis/diuersa generant metalla. ⁊ vt quibusdã placet: si in terra manerent/natura decoctionem argenti viui iteraret donec in argentum stabiliretur: ⁊ sulfur in aurum verteretur. Sunt autem me-

Sales

Spiritus.

Bitumen.

Argẽtũ viuũ

Sulfur.

Plumbum talla: Plūbū quidē ex argento viuo impuro/grosso/ꝛ fętulēto/
Stannum ꝛ sulphure īpuro ꝓductū. Stānū ex argēto viuo puro ꝛ claro/ꝛ
Ferrum. sulfure īmūdo generat. Ferrū ex sulfure spisso/impuro ꝛ aduren
Aurum te cū argēto viuo modico ꝛ īmūdo creat. Aurū ex argē.vi.puro ꝛ
claro ꝛ sulfure rubeo ꝛ mūdissimo nō adurēte actōe solis efficitur.
Cuprum Cuprū vel ęs ex arg.vi.nō oīno īmūdo/ꝛ sulfure rubeo ꝛ gros-
so nascit. Alchimistę argen.vi.mercuriū noīnant: ꝙ oībꝫ metallis Mercurius.
iūgit: sicut Mercuriꝰ in influētia ꝟm astrologos cū planetis oībꝫ
Argentum copulat. Argētum ex arg.vi.mūdo ꝛ albo/ꝛ sulfure nō adurēte
mūdo ꝛ albo ꝓcreat. Accidit aūt metallis ductibilitas ex vnctuo- Ductibilitas
sitate: ꝛ liq̄factibilitas ex mullta aquositate arg.viui. Vñ q̄ plꝰ de Liquefactibi
argēto viuo participāt/citiꝰ liquefiūt. sicut plūbū ꝛ stānū. ꝑ oppo litas.
sitū ęs ꝛ ferrū. Dis. Chalybs vero vnde generatur? Magister.
Chalybs Chalybs est ferrū purgatū ꝛ depuratum ꝑ ignitiōes ꝛ extinctiōes
multas. vñ efficit vnctuositatis minoris: ꝛ faciliꝰ q̄ꝫ ferruꝫ frāgit.
Auricalchū. nec oīno in pōdere ęquiparant. Auricalchū aūt ē cuprū per tuthi
Electhri species. am coloratū. Electhri ꝟo spēs tres īueniunt. Una quę ex quodā
gumi arboꝝ indurescit. qđ ꝛ sucinū dicūt. Alia ex partibꝫ auri tri-
bus ꝛ vna argenti cōflatur. Tertia aūt naturalis est/ꝛ in mineris De hac am-
reperitur: sophisticata ab auro vix discernit: ꝛ inter alias virtutes bro. in hexa.
habet vnde venenū miro splendore prodat. hinc in precio est. li.iij.c.xv.

De Metallorum trasmutatione. Capitulum. XXV. Discipulus.

Estat de quo circa huiꝰ generꝫ mixta te disserturū auidiꝰ ex
r pecto. Ma. Quod est hoc? Dis. Metalloꝝ trāsmuta
tio de q̄ alchimistę se iactāt/si sit possibilis? Ma. Eoꝝ q̄-
rū materia est eadē/crebrā fieri trāsmutationē docuimꝰ. Nū terra
in aquā/ꝛ aqua in aerē/aer in ignē/ꝛ hęc oīa ī mixti speciē trāsmu
tant? Sic cinis/ꝛ arena obscura in lucidissimi vitri substātiā acti-
one ignis vertūtur. Dis. Transmutant si in p̄iacētē redacta fue-
rint materiā: aut saltē in eā/cuiꝰ forma formę generandę nō repu-
gnat. Mag. Quid igit obstat q̄ minꝰ hac via metalla in se trās-
Nature imitatio difficillima. mutari possint: cū oīm cōis sit materia? Ad hoc eq̄dē multi phorū
ꝑ calcinatiōes/sublimationes/solutiōes/ꝛ coagulatiōes labora
rūt: licet minꝰ vtilit q̄ꝫ veracit. cū artē naturę actionē ꝟm p̄cisionē
imitari/aut difficillimū sit/aut oīno īpossibile. Magꝫ tñ ꝟitati ap
ꝓpīquāt: q̄ ꝑ p̄ncipia naturę talē rē efficere studēt q̄ sine fumo fluat
ignē ñ fugiat: substātię metalli ꝑ minima mixta totū qđ minꝰ ī mi
nera decoctū ē/celerrima actiōe cōpleat. Hoc iā cōpletuꝫ/elixir: b
ouū/ꝛ lapidē phoꝝ: ꝛ in suis p̄ncipijs acetū acerrimū: lapidē non
lapidē/mineralē/aīalē/vegetabilē/sanguinē/terrā oculosā: vrinā/
ꝛ oīm rerū noībꝫ nominant. vt sub metaphoris ꝛ figuris fatuos ꝛ
auaros a via veritatꝫ secluderēt: phis ꝟo ꝛ naturę p̄ncipia secretiꝰ

De origine rerũ naturaliũ

rimãtib⁹/occultas naturę opatiões pãderẽt. Ars equidẽ in se nullius laboris: sed opus est mulierũ: ⁊ vt aiunt ludus puerorũ. Huius auctores p̃cipui fuere Hermes/Geber/Auicenna: ⁊ hi quos Turba ph̃orũ cõmemorat. moderniores aũt Raymũd⁹ Lulij. Arnoldus de noua villa. Albertbus magn⁹. quorũ oĩm vnus finis: sed ꝓcedendi modus diuersus: oĩs tñ in limitibus naturę conclusus: e q̃bus oĩbus huiuscemodi trãsmutatiõis possibilitas indubitata cõcluditur. Sed ꝓculdubio ab his q̃ diuitibus ⁊ principibus se iungũt ⁊ magna ꝓmittũt/nequaq̃ attingit̃. Nã si scientię hui⁹ secreta noscerẽt: sese vtiq̃ occultarẽt: de thesauro tãto gratias deo agerẽt: pauperibus bene facerẽt: nec aliorũ opibus indigerẽt. Ab illis aũt maxime cauendũ: q̃ aut recęptas ꝓbatas/nescio a q̃bus magnatibus se habere gloriant̃: lunã figere: ⁊ ad gradus auri mediocris/aut optimi tingere: mercuriũ coagulare: partẽ cũ parte: ⁊ varia augmẽta posse efficere mẽtiri nõ verent̃. A q̃bus nimirũ tot boĩm milia decępti/⁊ alieni auri cupidi: ꝓprij vero q̃d habuere ĩ sũptuosis expẽsis largiores/oĩno defecerũt: ⁊ q̃tidie deficiũt: nec alieno periculo cautiores desistunt. Quod cũ in magnũ reipublicę detrimentũ vergat/nõ ab re est: si a magistratibus ⁊ cõi bono ꝓuidentibus/a fatua eoꝝ p̃sumptione coerceantur. vident̃ em̃ esse et de numero illorũ: de q̃bus Paul⁹ apl's scribit: Semper discẽtes/ et nũq̃ ad scientiã veritatis ꝑueniẽtes.

Auctores alchimie.

A q̃bus alchimistis cauendum sit.

ij. ad Tim. iij

De vegetabilibus. Capi. XXVI. Magi.

Uartũ genus mixtoꝝ est vegetabiliũ: vt sunt herbę: arbores. ⁊ cętera hmõi. Dis. Hoꝝ origenẽ pandas. Mag.

Si diuini philosophi traditionẽ attẽdim⁹/ hęc a primordio ex terra iussu creatoris ꝓdierũt/ cũ ait: Germinet terra herbaꝫ virẽtẽ ⁊ facientẽ semẽ: ⁊ lignũ pomiferũ faciẽs fructũ iuxta genus suũ: cui⁹ semẽ in semetipõ sit sup terrã. Ecce creator oĩm vegetabilia simul in esse ꝓdire iussit: ⁊ vnde se ꝑ multiplicationẽ indiuiduorum in specie cõseruarẽt/ i semetipsis semẽ habere dedit. Et nõ mõ vegetabilib⁹: sed ⁊ cũctis animantib⁹ hoc fęcunditatis bñficiũ ꝓstitit. De hac re diuũ Augustinũ ⁊ theologũ ⁊ philosophũ excellẽtissimũ in de trini. li. 3. disserẽtẽ audiamus. Oim q̃ppe rerũ (inq̃t) quę corꝑaliter/ visibiliterq̃ nascunt: oculta q̃dã semina in istis corporeis mũdi hui⁹ elemẽtꝫ latẽt. Alia sũt em̃ hec iã cõspicua oculis nostris ex fructib⁹ ⁊ animãtib⁹. Alia vero illa oculta istoꝝ seminũ semina. Vñ iubẽte creatore/ ꝓduxit aq̃ prima natatilia ⁊ volatilia. Terra autẽ prima sui generis germĩa: ⁊ prima sui generis aĩalia. Neq̃ em̃ tũc huiuscemodi fętus ita ꝓducti sunt: vt i eis q̃ ꝓducta sunt vis illa cõsumpta sit. Sed plęrũq̃ desunt cõgruę tꝑamẽtorũ occasiones/ quib⁹ erũpãt ⁊ species suas peragãt. Ecce em̃ breuissimus surculus semẽ est: nã ꝯuenienter mãdatus terrę arborẽ fac̃. Hui⁹ aũt surculi subtili⁹ semẽ aliq̃d eiusdẽ generis granum est: ⁊ huc vsq̃ nobis visibile. Iã vero hui⁹ etiã grani semẽ: q̃uis oculis videre nequeam⁹/ ratiõe tamẽ ꝯijcere possum⁹. qꝛ nisi talis aliqua vis esset in elemẽtis: nõ plęrũq̃ nascerent ex terra quę ibi seminata nõ essent. Nec aĩalia tã multa/ nulla mariũ fęminarũq̃ cõmixtiõe ꝑcedẽte: siue in terra/ siue in aqua: q̃ tñ crescũt ⁊ coeũdo alia pariunt: cũ illa nullis coeuntib⁹ parẽtib⁹ orta sint. Et certe apes semina filioꝝ nõ coeũdo cõcipiũt: sed tãq̃ sparsa ꝑ terras ore colligũt. Inuisibiliũ em̃ seminũ creator ipse creator est omniũ rerũ. Qm̃ q̃cũq̃ nascẽdo ad oculos nostros exeũt/ ex ocultis seminibus accipiũt ꝓgrediẽdi primordia/ ⁊ incrementa debitę magnitudinis: distinctionesq̃ formarũ ab originalib⁹ tanq̃ regulis sumunt. Et infra. Ista quippe originaliter ac primordialiter in quadam textura elemẽtoꝝ cũcta iã creata sunt: sꝫ accęptꝫ opportunitatib⁹ ꝓdeunt. Nã sicut mr̃es grauidę sũt fętib⁹: sic ipe mũd⁹ grauid⁹ ẽ causis nascentiũ. Et vt testat Ambro. in hexa. Nequaq̃ fieri põt vt nõ/ aut seminib⁹ vtant vniuersa gignẽtia: aut habeãt aliqua q̃ videant cum virtute seminũ ꝯuenire. Et vt Aug. sup Geñ. li. 5. disserit. arbor ex arbore ꝑ surculi plãtationẽ: ⁊ ex semĩe arbor: ⁊ semẽ ex arbore: sꝫ semẽ ex semĩe nll'o mõ nisi pri⁹ iterueniat arbor nascet. Dis. Luculẽtissime doctor h̃ egregi⁹ q̃ aĩo meo de his ĩsidebãt dubia dissoluit. mirari eq̃dẽ ãpli⁹ neq̃o: cur ex t̃ra puluerisata/ cribrata/ ⁊ oĩ hũana

Moses Geñ. j.

Oim rerum elemẽtoꝝ latent semina.

Aug⁹. de tri. li. iij. ca. viij.

Apum generatio.

Idem ca. ix.

Ambrosi⁹ li. iij. ca. vj.

Augustinus

industria seminibꝫ euacuata sponte pullulãt plãtę: ⁊ quidẽ in figura/virtute/colore/sapore ⁊ spẽ diuersę. Sic ⁊ de his q̃ in aq̃ supficie videtur oriri: qꝛ elemẽta (q̃ in supioribꝫ apud nos pura non esse aiebas) seminibꝫ taliũ sunt impꝛ̃gnata. Sed cõgruę tꝑamẽtoꝝ occasiones q̃bꝫ ea erũpere dixit q̃ sunt? Ma. Has q̃litatũ primaꝝ actiões ⁊ cęloꝝ influxꝰ in ꝓportiõe naturę ꝯcurrẽtes intelligo: ⁊ accidẽtes causas (vt ipse doctor ait) ꝑm naturã forinsecꝰ adhibitas: His eq̃dẽ eo q̃ secreto naturę sinu abdita ꝯtinenꝛ̃ ⁊ foris creanꝛ̃/q̃ dãmõ explicãdo mẽsuras ⁊ numeros ⁊ põdera: q̃ in occulto accęperũt ab illo q̃ oĩa in mensura ⁊ numero ⁊ põdere disposuit idẽ sed diffusiꝰ li. 6. sup Geñ. ꝓseq̃ꝛ̃ ⁊ oĩa ꝑmitꝰ a deo creata fuisse: ⁊ ꝑ sęculi tractũ ex occulto in manifestũ locis cõgruis exercenda testatur.

aug. vbi s̃. li. iij. de trini. Sap. xj. Idẽ. lib. viij. sup Geñ. litterã.

De cremento et distinctione plantarum. Capitulum. XXVII. Mag.

Virtus nãq̃ ⁊ influxus cęlestis supficiẽ terrę penetrãs: partes subtiliores q̃bꝫ dicta seminalis vis occulta inest/in fumũ resoluit: rursũq̃ cõdẽsat: ⁊ in radicis spẽs trãsfigurat. Hęc ĩfixa terrę tanq̃ matri ꝟtute caloris cõnaturaꝛ̃ ⁊ supcęlestꝫ/hũorẽ terrę circũiacẽtis alterat ⁊ qd̃ naturę suę ꝯueniẽs ẽ attrahit ⁊ i sui ⁊ plãtę substãtiã ꝯuertit. Vñ plãta radice loco oris/q̃ nutrimentũ accipit: ⁊ medulla ꝓ stomacho corde ⁊ epate vtiꝛ̃: in q̃bꝫ acceptũ nutrimẽtũ digerit: ⁊ digestũ partibꝫ singulis ꝑ venulas subtiles trãsmittit. stipitẽ ꝓ corpe medullã cõtinẽte: corticẽ ꝓ cute stipitẽ ꝓtegẽte: folia aũt ad fructuũ defensionẽ/⁊ nodos loco neruorũ mẽbra colligãtiũ accipit. Fructũ ꝟo in vsum viuẽtiũ ⁊ ornatũ vniuersi: semen insup ꝓ spẽi cõseruatiõe gignit: ⁊ in hęc q̃z elemẽtorũ ꝑtes ꝓportionabiliter distribuit. Terreũ nãq̃ q̃d multũ est in stipitis ⁊ duraꝝ ꝑtiũ substãtiã trãsit: hũidũ aq̃sum qd̃ parũ ẽ in folia ⁊ corticẽ. Aereũ subtile qd̃ ẽ minꝰ/i florẽ: qd̃ aũt viscosũ in fructũ assumit. In eo aũt qd̃ semẽtis vices agit/igneũ qd̃ minimũ ẽ delitescit. Per terrã cohęret: ꝑ aquã se diffundit: ꝑ aerẽ ⁊ ignẽ plãta consurgit. Dis. Plãtas igiꝛ̃ q̃ttuor elemẽtis cõstare asseris? Ma. Etiã. Dis. Cur igiꝛ̃ nõ in aqua/aere/aut igne quẽadmodũ ĩterra pullulãt aut nutriunꝛ̃: cũ ⁊ in his q̃z singuꝛ̃ singula elemẽta ꝑmixta sint. Ma. Elemẽta apud nos ⁊ fortasse in toto vniuerso iam nõ pura/sed sibi in oĩbꝫ mixta Ambro. affirmat ⁊ in naturalibꝫ exercitato facile ꝓbaꝛ̃. Plãtas aũt nõ in singuꝛ̃ oriri oĩbꝫ manifestũ. Huiꝰ aũt cãm (qꝛ q̃ris) ex supioribꝫ accipe: cũ terreũ in omnibus abũdare/cętera aũt in quãtitate minore ⁊ a terra cohęrẽtiam plantis inesse ostẽsum est: hinc in terra figunꝛ̃/⁊ sufficiens nutrimẽtũ inueniũt. In aqua autẽ ad tempus nutriri/sꝫ figi nõ possũt (paucis demptis) In aere vero diutius/aut nutriri/aut figi propꝛ̃ sui subtilitatem nequeunt. in igne ab excessiuo calore citius emar-

Adaptatio plante ad corpus humanũ

Ambrosiꝰ in hexame. li. iij c. xiiij.

Ambrosiꝰ in heca. li. j. c. vj

ceſcũt. Diſ. Oēs ita q̃ plantas a dño terreas aſſeueras. Ma. ita ſentio. Diſ. Unde ḡ q̃ſdã calidas ꝛ hũidas multi ſcribũt: cũ neutra harũ q̃litatũ terrę ꝓueniat? Mag. In plãtis ſi ꝓtes integrales ꝓſideras/ipas terreas a dño dephẽdes. Si aũt ꝓtes virtuales ꝛ q̃litatũ grad⁹ attẽdis: q̃ſdã calidas ꝛ ſiccas: alias calidas ꝛ hũidas: alias hũidas ꝛ frigidas: nõnullas etiã frigidas ꝛ ſiccas inuenies: ꝛ hoc vel in gradu primo/ſcõo/tertio/aut q̃rto ſm q̃litatũ intẽſiões ꝛ remiſſiões. nã ſm has ſil'r ꝛ ptiũ elemẽtaliũ in ꝓportiõe multiplici variant plantę: nõ mõ in virtutib⁹/verũetiã in fęcũditate/mõ germinãdi/ꝛ effigie. Creator equidez oĩm (vt ḡmiſim⁹) vim hęc oĩa cõtinẽtẽ ſic indidit: vt cõgruis tpamẽtoꝝ occaſionib⁹ qõ in ſecreto nature ſinu abditũ ẽ/in ꝓpatulũ ꝓdire poſſit. Uñ quę dã ſunt ḡ ex radice vnicũ ſtipitẽ habẽt: ex quo rurſus rami/ꝛ ex his folia pullulãt: ꝛ ſũt arboreſ. Quędã ex radice nõ ſtipitẽ/ſz ramos: ꝛ ex his folia generãt. ꝛ ſunt frutices. Quędã ex radice/ nec ſtipite nec ramis medijs folia germinãt. ꝛ ſũt herbę. Ex oleribꝫ aũt ſũt ḡ ex vna radice ſtipites ꝛ ramos multos accipiũt. Et rurſus ḡdã fructificãt: ḡdã ſine fructu omni tpe manẽt. Fructiferę ſm digeſtiones ſemel tm̃ aut pluries in ãno fructificãt. Fructũ aũt aut ſub foljs/ ſup folia/in medio: ſub cortice/a ſtipite: aut a radice ꝓducũt. Amplius ḡdam oleum ſtillãt: ḡdã folia nõ habẽt: quędã etiã floribꝫ carent. Omnib⁹ aũt vt ait Plini⁹/ineſt ſexus diuerſitas. In eadẽ vero planta teſte pho: vterq; ſexus nõ repit. Ab auibus ſemen deuoratum ꝛ egeſtũ integrũ: ſi in rimã corticis ceciderit/nõnũq; pullulat. fitq; vt in quercu aliaue arbore/ceruſus aut alter⁹ generꝭ plãta repiat. In his aũt ḡ ꝑ ſurculi inſertionẽ in alieno ſtipite creſcũt: natura ſtipitis in ſurculi naturã cõmutat. Sed his finez faciam⁹. Nam vt ait ſanctus Ambroſius in hexameró li. 3. c. 15. Inexplicabile eſt ſingularũ rerũ ꝓprietates exquirere: ꝛ vel diuerſitates earũ manifeſta teſtificatõe diſtinguere: vel latẽtes occultaſq; cauſas in deficientib⁹ apire documẽtis. Et rurſus. Quis aũt poſſit cõprehẽdere varietatẽ/ſpeciẽ/gratiãq; pomoꝝ? ſingularum quoq; vtilitatem arborũ/fructuũ/ſucorũq; ꝓprietatem?

Varietas plãtarum.

Plantarum diſtinctio.

Plantarum ſexus

Plinius Ariſtoteles

Ambroſius

De Animalibus. Ca. XXVIII. Diſci.

a Dſequẽtꝭ igit ordinis mixta deſcẽdas. Ma. Quę ſequũt q̃nti generꝭ mixta/aialia ſunt irrõnalia: q̃ in ꝓſenti quadruplici ordine diſtiguim⁹. Sũt em̃ ḡdã vt ait: ſcriptura volatilia: ḡdã natatilia: ḡdam reptilia: ꝛ ḡdã greſſibilia. Quoꝝ exordia/ ꝓgatiões/ꝛ naturas in mediũ ferre: ingeniũ vacillat/calamus tepet/ꝛ epitomatis breuitas nõ admittit. Diſ. Saltẽ quę iam in promptu ſunt/verbis planis ſuccinctaq; oratiõe in vniuerſali patefacias. Magi. Facile q̃dẽ tuis petitionibus acquieſcerẽ: ſz ea breuitate quã expetis: ꝛ obſcurus fio: ꝛ emulis quibus me ferant

Beñ. j.

iacula administro. verũtñ cũ nõ illis/sed tibi optimę indolis adolescenti in hoc epitomate obsequi statuerĩ: vt petꝫ ꝑmemorato ordine singula sub breuitate transcurram. Dis. Probe.

De volatilibus ⁊ generatione ouorum. Capitulum. XXIX. Magister.

Volatilia aues sunt/q̃ alis seipsas ꝑ aera q̃ tẽdũt mouent. Volatilia.
v Hoꝝ primordiale exordiũ silr a creatore ẽ: q̃ distincta elemẽta ꝓ capacitate sua viuẽtibꝫ decorauit. aera q̃dẽ volatilibꝫ: aquã natatilibꝫ: terrã gressibilibꝫ: ⁊ hęc vtraqꝫ reptilibꝫ. ignẽ aũt q̃ ꝓpter sui debilitatẽ ⁊ siccitatẽ viuẽtibꝫ habitaculũ ꝑstare non põt/a viuẽti aĩa nudũ reliq̃t. Dis. Hęc legislatoris historia pãdit: naturalẽ volatiliũ generationẽ edoceto. Magi. Volatilia qꝛ se in numero ꝯseruare nõ pñt (qm̃ corruptibilia sunt) ab auctore na
Gen. j. d turę dicẽte: Crescite ⁊ multiplicamini/ꝓpagatiõis vim accęperũt: qua se in specie ꝯseruẽt. Fit aũt hęc ꝓpagatio ꝑ seminis decisionẽ. Vñ ⁊ in ipsis sexuũ discretio est: ⁊ nos in seq̃ntibꝫ masculũ gallũ: ⁊ fęmellã gallinã appellabimꝰ. His equidẽ duobꝫ coeũtibꝫ/in matrice gallinę oua ꝯcipiunt̃: ⁊ ex illis pulli nascũt̃. Primũ de ouis: demũ de pulloꝝ formatiõe tractabimꝰ. Disci. Oua vñ/aut quõ generant̃? Mag. Ex spermate gallinę: cuiꝰ ꝑs hũidior ad extremitates se expandit/⁊ fit albumẽ: terrestris v̄o ad centrũ se ꝯ̃hit/⁊ fit citrina: ⁊ vitellꝰ dici solet: ⁊ hęc duo ꝓpt̃ naturę diuersitatẽ telis ꝑuis sepant̃. In q̃busdã tñ ꝓpt̃ caloris debilitatẽ/colores hi distincti nõ sunt. vt in ouis pisciũ. Ouũ cõcęptũ/calore matricꝫ cui col Ouoꝝ generatio

ligatũ est vegetat̃: donec ad cõplemẽtũ ꝑueniat. exinde vinculo q̃ matrici iungit̃ rupto in lucẽ prodit eo ordine: vt pars acuta q̃ matrici adhęrebat vltimo exeat. Testa in ventre mollis est: ne parturiendo lędat. mox aũt edita frigore durescit. Ouãtib⁹ nõ eadẽ est natura. Nã quędam semel tm̃ in anno parturiunt. vt rapaces. q̃dam pluries. vt colũbę. Gallinę aũt domesticę multoties: ⁊ hę cito deficiũt: qm̃ cibus in sperma transit. Disci. Scite hęc dicta vident̃. Sed ad q̃d galli coitũ necessariũ arbitrare: cũ ouum ex solo gallinę (vt ais) spermate formetur? Magi. Ut seminalẽ spiritũ imittat: quo ouũ ⁊ sustẽtatur ⁊ fęcũditatẽ accipit. Uñ gallina sine gallo ouans: aut ex inani alterius gallinę concubitu/aut osculo vel olfactu galli/vel flãte zephyro: oua quidẽ parit/sed sterilia: q̃ oua vẽti appellant̃: fit aũt hoc sępi⁹. nõ em̃ gallina tãtũ quãtũ gall⁹ coitum appetit: ideo multis gallinis gallus vnus sufficit.

Ouantiũ diuersitatis.

Fecũditas oui.

De pullorum ex ouis generatiõe: formatione ⁊ diuersitate. Ca. XXX. Magi.

Oua itaq; galli cõcubitu cõcępta a gallinis: nõnũq̃ a gallis/interdũ alternatim ab vtrisq; fouent̃. Albumen qd̃ calidũ ẽ ⁊ humidũ: in quo ⁊ vis seminalis a gallo trãsfusa latitat/calore incubantis alterat̃. ⁊ in triduo vel circa guttula q̃daz sanguinea in albumine/versus oui acumẽ apparet: ex q̃ cor pulli format̃. Fitq; circa idẽ vena magna ĩ vmbilicos duos ramificata: quorũ alter ad telam vitelli/alter ad eã q̃ pullus cõtinet̃ ꝓtẽdit̃. ꝑ primũ pullo cibus de vitello ministrat̃: reliquus secũdinę deputatur. Disci. Substãtiã igit̃ pulli ex albumine: nutrimentum vero ex vitello asseris? Mag. Sane. In argumentũ huius accedit: q̃ vitellus cõtinue minuit̃: ⁊ si qd̃ residuũ est/nascẽtẽ pullũ in vmbilico sequit̃: vt statim natus cibũ habeat ꝯueniẽtẽ in ꝑfectis autem vmbilicus iã nõ apparet. Dis. Nõdũ nascẽtis cõditionẽ: sed exurgẽtiũ membroꝝ formationẽ quęro. Mag. In decẽ diebus oĩa mẽbra pulli manifeste apparẽt: ⁊ inter hęc caput maximum. sequẽtibus decẽ fortificant̃ ⁊ ordinatius distinguuntur: ⁊ a spiritu vitali singula viuificant̃: ita vt die vicesima pullus iam vociferare incipiat. Hęc aũt est positio ipsius ĩ matrice: vt caput supra pedem dextrũ habeat: ⁊ ala dextra caput tegat. Omnis tñ in pedes nascitur ex acuta oui parte. Ex ouis autẽ oblongis galli: ex rotundioribus gallinę frequentius generant̃. Dis. Sed quid de ouis in quib⁹ nõnũq̃ duo vitelli cõspiciunt̃. Ma. Hęc ex duplici coitu/ꝑ aggregationẽ duoꝝ spermatũ cõcipiuntur. Et si q̃dez sit tela vtrũq; distinguẽs/gemellos: sinautẽ/pullũ monstruosum ꝓcreãt. Uultures aũt. vt refert sanct⁹ Ambrosi⁹ in hexamerõ. li. 5. c. 20. sine cõcubitu cõcipiũt ⁊ generãt. Et de carnis ꝑ mortuę phęnicis humore vermis exurgit q̃ ⁊ ꝓcessu tẽporis in prioris speciẽ reꝑatur.

De formatõe pulli.

De nutrimẽto pulli ĩ ouo

Uultur Fenix.

Ambros. idẽ ca. xxiij.

De membrorum in pullis diuersitate Capitulum. XXXI. Dis.

Vnde quęso tantã in organis ⁊ mẽbris volatiliũ diuersitatem natura ingeniauit? Mag. De interioribus si q̃ris/ ea ad opa vegetatię necessaria ex his q̃ post hac dicem⁹ cognosces. Exteriora vero ad alia opa: maxime aũt ad ea q̃ p̃dę deputantur accomodata sũt. Uñ quibusdã visũ acutiorẽ: alijs autẽ obtusiorẽ dedit. Acutũ quidẽ rapacibus. vt a remotis p̃dam cognoscãt. Cęteris vero q̃ circa terrã aut aquas versant̃ obtusiorẽ: q̃ alimẽto sũt ꝓpinquiores. Palpebras habẽt mẽbranulas nõ carneas: nec oculos nisi ꝑ inferiorẽ claudũt: ꝓpter duriciẽ corij cõtinẽtis caput. Dẽtibus carẽt: ⁊ ꝓ his vtunt̃ rostris. Quę rursus in rapacibus acutiora sunt ⁊ adunca: vt p̃dam capere/ ⁊ captã facilius dilaniare possint: qm̃ carnibus vescũtur: iõ etiã vngues cęterꝫ habẽt magꝫ adũcos. In aquaticis rostra sunt lata: vt ipsis ꝓ hamo/ ⁊ collo ꝓ arũdine hami: ⁊ pedib⁹ latis (quorũ ⁊ digiti mẽbranis ligant̃) ꝓ nauigio vtantur. loco anteriorũ pedũ alas habẽt. volãdo se cauda dirigunt. Pectus est acutũ: vt volando paucũ aeris moueat/ ⁊ aera citius diuidat. Carnosum tñ: ne ex frequenti aeris impulsione aut lędatur: aut interiora infrigident̃. Nõ mingunt: qm̃ parũ bibunt: ⁊ si quid supflui separatur/ in plumarũ substantiã vertitur. Cętera ꝑticularius inquirere nõ ẽ p̃sentis negocij. Sũt em̃/ vt ait Ambrosius/ auiũ gña diuersa: q̃ memoria aut cognitiõe comprehendere quis possit?

Ambrosi⁹ in hexa. lib. v. ca. xxij.

Idẽ ca. xvj.

Aues non minguut.

De aquatilibus. Ca. XXXII. Mag.

Ab aere itaq̃ in aquã delapsi/ eã si possum⁹ trãsnatabim⁹. spaciosum ⁊ magnum equidẽ est mare: ⁊ illic reptilia quorum nõ est numer⁹. ⁊ aĩalia inquit ꝓpheta pusilla cum magnis. Dis. Et qui hęc viderunt? Ma. Qui descendũt mare ĩ nauibus/ facientes operationẽ in aquis multis: ipsi inquit viderunt opa dñi ⁊ mirabilia eius in ꝓfundo. Plura equidẽ in mari q̃ꝫ in terris sũt. ait Ambro. in hexame. Et ea q̃ in terris viuũt/ ab his sibi noĩa vendicarũt: eo q̃ prius in mari ista cęperunt/ diuersis q̃ꝫ fluminib⁹. Et ea q̃ timem⁹ in terris/ amam⁹ in aq̃s. Eteni noxia in terris/ in aqua innoxia sũt. Atq̃ ipsi angues sine veneno. Leo terribilis in terris: dulcis in fluctibus. sic videre est de cęteris. Uerũtamẽ vt testat̃ Petr⁹ lõbard⁹: oĩa creata sũt innoxia: sed ꝓpter peccatũ facta sũt noxia. Nihil itaq̃ homĩ nocuissent/ si non peccasset: Sed hęc theologię reseruãtes ad ꝓpositũ reuertamur. Dis. Uideris astruere ⁊ aquatilia ꝑ creationẽ in esse ꝓdijsse. Ma. Moyses hęc docuit. Dixit em̃ de⁹ (vt ait) producãt aquę reptile animę viuentis. Qm̃e aũt q̃d natat/ reptãdi habet vel speciẽ vel naturã.

Ps. ciij.

Ps. cvj.

Ambrosi⁹ in hexa. lib. v. c. ij.

Mirabiliora maris q̃ terre.

Lib. ij. sen. dis. xv.

Gen. j.

Amb. vbi s. ca. j.

vt asserit Amb. Et ne hec in seipsis deficerēt/ipsis gñatiōis fecun
ditatē creator cōicauit/dicēs: Crescite ⁊ mlt̄iplicami ⁊ replete aq̄s. Gen.j.d.
Discretio sexus i pisciū. Fit aūt plerūq; hec gñatio p semis ꝓpagationē. Ūn ⁊ ī aquatilibꝫ
seu piscibꝫ sexuū discretio ē. ⁊ in plūbꝫ corpis mole ptz. Naz femine
maribꝫ ⁊ maiores sūt ⁊ lōgiores: carne q̄z duriores reperiunt.

De pullificatōe piscīū. Ca. XXXIII. Ma.

Ui sexu discernūtur ventrū attritiōe coeūt: tāta aūt celeri-
q tate vt visū fallant. Ordinē tū nature seruant in sexu ⁊ ge
nere: vt nūq̄z piscis cū alterius gñe pisce cōmisceat. dēpta
Murena. murena: q̄ sibilo vi perę ad litus euocata cū ea coit: vt refert Am- Amb. vbi su
Formatio piscium. bro. in hexa. Tpe itaq; coit⁹ par cū pari ambulat. Femella oua cō pra ca. viij.
cipit in matrice: q̄ tū nō pficiunt donec pariātur. tūc em̄ mas ea su
bito seq̄tur/⁊ semie suo aspergit: aspersa ab aq̄/vt a blanda nutri
ce fouenda suscipiunt: post die albescūt: de binc oculi apparere in
cipiunt: ⁊ celeriter complent: maxime aūt si multo semine perfusa
fuerint. Primū ex residuo oui humore/debinc ex aqua nutriunt.
Que aūt masculino spermate tacta nō fuerint/sterilia manēt. Fe-
mella etiā maiorē partē suorū ouorū part⁹ tpe deglutit: qō fortasse
sagax natura puidit: ne tota vnda piscibꝫ impleat. Hincetiā ma-
gni corpis pisces pauco: filiorū sūt. Dis. Quid aūt de bis q̄b⁹ nō
ineſt sexus diuersitas? Mag. In oibus vtrūq; sexū esse astruūt
Anguilla sola dempta anguilla: q̄ scopulis se atterit: eaq; strigmēta virtute
influentiarū viuificata in anguillas spēm trāseūt. vel vt ait Phs Aristo. v. de
viscositatē p aures cōcipit: atq; fetum generat. Quedā etiā e pisci animalibus.
um genere rore celesti (vt aiunt) concipiuntur, sicut ostreę ⁊ quę in

co nchilibus degunt: ⁊ quidam ex limo ⁊ putredine erumpunt/
Dis. Facile his fidem habeo: cũ sermonẽ diui Augustini de mundi fęcunditate mente reuoluo.

De diuersitate mẽbrorum in genere pisciũ Capitulum. XXXIIII. Mag.

Ibidẽ c. xiiij

Nec in hoc genere animãtiũ natura in mẽbrorũ distinctiõe defecit. Uñ primũ corpus oblõgũ edidit/ quo aquas facilius diuidãt: id quoq; corio leni/ aspero squamoso aut spinoso texit: loco manuũ pedũq; brancias ⁊ pinnulas quib⁹ se moueant ordinauit. Cauda autẽ natando omẽs se regunt. hanc etiã cum dormiũt parũ per mouẽt. asserit Plinius. Sensuũ vias habent occultas: ne aqua lędant. ꝑter oculos q̃ duriores sunt: nec colores medios discernere ꝓpter visus debilitatem facile possunt: ob id ⁊ piscatores eo colorũ gñe vtuntur sępius. Non spirãt. Quod nobis est spiritus/ illis est aqua. Sicut nobis spiritus/ ita illis aq̃ viuendi ministrat substantiã. Brancias habẽt: quas nunc plicãt et colligunt: nunc explicant atq; aperiunt. In hãc ergo collectionem ⁊ apertionẽ du msuscipitur aqua/ ⁊ trãsmittitur ac penetrat respirationis munus implet. pulmone itaq; carent. Humorẽ sanguini ꝓportionatum possident. Linguã habent: sed nõ vndiquaq; discretam a palato. Dentes sunt ipsis ex vtraq; mandibula acuti et ꝓminẽtes: vt cibum in ore tenere/ diuidere ⁊ deglutire citius possint: ne humiditate aquę effluat. Dis. Si aqua nutriuntur vt ꝑmissum est/ dentibus nõ indigent. Mag. Aqua quidẽ nutriunt: sed non pura/ sed ea q̃ viscositatibus terrenis impinguata est. vt ẽ pluuialis/ ⁊ ꝑ stercorũ loca transiens. Nec illa solum: verũetiam vermibus/ herbis/ stercoribus/ carne/ pane. ⁊ gñal'r semꝑ mior est esca maioris: ita vt tꝑe pullificationis etiam nõnulli pullos deuorent. Habitatio eorũ confusa nõ est: sed vt ait Ambrosius: Hoc genus piscium in illo sinu maris alitur/ illud in alio: ⁊ qd̃ hic abũdat/ alibi deest. Fouendi tamen partus necessitate quidez loca mutant. Hęc de aquatilibus cõmunibus accipienda arbitror: nõ de singulis monstris marinis. Nunc stilus vndarũ ꝓcellis madidus terras reuiset: ⁊ alis excussis reptilia gressibiliaue peruolet.

Pisces corp⁹ habẽt oblongum.

Plini⁹ in speculo naturali

Amb. vbi s. ca. iiij.

De nutrimẽto piscium.

Idẽ ca. viij.

Habitatio pullorum

De reptilibus ⁊ gressibilib⁹. ⁊ quare de⁹ tã diuersas rerꝝ spẽs cõdidit: q̃ etiã nobis nociue ⁊ inutiles vidẽtur. Capi. XXXV. Dis.

Reptilia q̃ dicis? Ma. Quę corꝑis ꝯctioni ⁊ extẽsioni innituntur: q̃bus se in anterius mouẽt. parte equidem anteriore se extendũt: qua si aliq̃d solidi apprehendũt/ reliquũ corporis post se trahũt. Et hęc rursus trifarie partiũtur. Sũt em̃ quę squamis pro vnguibus/ ⁊ costis cruriuz loco vtunutr. ⁊ ser-

Serpentia

Trahentia pentia dici possunt. vt colubri. Et sunt q̄ ore solidū comprehendē dentes se trahunt: q̄ trahentia dici solent. vt vermes. Et sunt q̄ q̄ꝫuis pedibꝫ moueant̄: magnā tñ corporis partē terrę applicant/ et cōi nomine reptilia appellant̄: sicut lacertę/ stelliōes/ ⁊ plures ver miū spēs. Quę vero pedibꝫ gradiuntur duobꝫ/ pluribusue semp tñ ęqualibus: ⁊ reliqua corpis parte terrę nō innituntur: gressibilia sunt. Et hęc om̄ia cōditor rerum ab initio verbo suo in esse prodire iussit/ dicēs: Producat terra animā viuētē in genere suo: iumēta et reptilia ⁊ bestias terrę scd̄m spēs suas. Dis. Quid creator significare voluit tanta animaliū diuersitate: cum multa sint hūano generi nō modo inutilia/ verūetiā nociua? Mag. Noli ponere os tuū in cęlum: aut in altum extollere cornu tuū ⁊ loq̄ aduersus deū iniquitatē. Sed pone ori tuo custodiā: ⁊ ostiuꝫ circūstātię labijs tuis: ⁊ ꝓhibe linguā tuā a malo: ⁊ labia tua ne loquant̄ dolū. Nō em̄ potuerūt a deo bono nisi bona fieri. vt ⁊ plato affirmat. ⁊ Aug. in Enchi. ca. ii. cōprobat. Naturę igit̄ oēs: qm̄ naturarumi prorsus oīm summe cōditor bonus est: bonę sunt. Et in de ci. dei li. ii. nullā oīno naturā malā astruit: Sed a terrenis vsqꝫ ad cęlestia inquit/ ⁊ a visibilibus vsqꝫ ad inuisibilia sunt alia bona alijs alia meliora: ad hoc inęqualia vt essent om̄ia q̄ artificis sapientia metienda sūt. Faciū tem̄ om̄ia ad decorē vniuersi: quēadmodum multę rerū spēs diuersis colorib⁹ a pictore in eodē pariete effigiatę. Et sicut in spē visibili hoīs/ si vnū radat̄ supciliū: q̄ꝫ ꝓpemodū nihil corpi/ ⁊ q̄ꝫ multū detrahit̄ pulchritudini. Uñ ⁊ Ambro. in hexa. Singula eoꝝ q̄ generant̄ e terris specialē quandā rationē ha-

Reptilia
Gressibilia

Geū. j. b.

Plato in tymeo.

Nature omnes bone

Aug⁹. de ciui. li. xj. c. xxij ⁊ li. lxxxiij. q.

Idē vbi s̄.

Ambrosi⁹ in hexa. ca. ix.

bent: q̄ ꝑ virili portione cōplēt vniuersę plenitudinē creaturę. alia ergo esui: alia alio nascūtur vsui. Nihil vacat: nihil inane germīat terra. Qd̄ tibi putas inutile/ aliis vtile est: imo ipsi tibi frequenter alio est vsu vtile. Qd̄ eseā nō adiuuat/ medicinā suggerit: ⁊ sępe eadē q̄ tibi noxia sūt/ auibꝫ aut feris inoxiū ministrāt pabulū. Et rursus. Laudāt etiā dracones dn̄m: qꝛ natura eoꝝ ⁊ spēs cū videt/ n̄ minimū vel decoris offendit/ vel inesse rōnis ostendit. Nō igit̄ oꝑtet res insipienter vituꝑare (inq̄t Aug.) sed vtilitatē rerū diligent̄ inquirere: ⁊ vbi ingeniū nostruꝫ vel infirmitas deficit/ ita credere occulta sicut erāt q̄dā q̄ vix potuimꝰ inuenire: qꝛ ⁊ ipsa vtilitatꝫ occultatio aut humilitatis exercitatio est/ aut elatiōis attritio. Et q̄ noxia putas/ hoī q̄druplici rōe ꝯueniūt. vt ait idē sup Genesim. Aut em̄ pęnal'r lędūt: aut salubrit̄ exercent: aut vtilit̄ ꝓbāt: aut ig̃ranter docēt. Un̄ diuꝰ Hierony. sup psal. 91. sup illo. q̄ꝫ magnificata sūt opa tua dn̄e: Marcioni ⁊ Manicheo hęreticis q̄rentibꝰ: Si deꝰ oīa in vtilitatē hoīꝫ fecit: q̄d culicē/ cimicē ac pulicē necesse facere fuit? Rn̄det dicēs: Ut ostēderet̄ tibi fragilitas tua q̄ cognitionē tuā in cęlum ponis. Respice morderꝫ a culice/ ⁊ cōtremuisti: q̄d in cęlū erigeris q̄ a culice vulneraris? Sꝫ lōgiꝰ euangātē calamū ad ꝓpositā methadū reuocemꝰ. Dis. Oꝑepciū ē: ne quā cępimꝰ de reꝝ origine disceptationē descēdēte sole truncatē relinq̄mꝰ.

Augꝰ. vbi s̄.

Idem super Gen̄. ad litteram lib. iij.

Hieronymꝰ.

Noxia q̄druplicit̄ ꝓsunt.

De multiplicatiōe aīaliū diuersis modis ꝑ multa sctī augustini dicta. Ca. XXXVI. Di.

Gen̄. j. d.

Qui ⁊ reptilia ⁊ gressibilia cōdidit/ ipsis spērū ꝯseruationeꝫ ꝑ semis ꝓpagationē cōcessit/ dicēs: Crescite ⁊ multiplicamī et replete terrā. Est itaq̄ꝫ ⁊ talibꝰ sexuū differētia: q̄bꝫ coeūtibus ex semine in matrice fęmellę fętus format̄: Salamādra dēpta: quā sexꝰ diuersitatē insciā aiūt. Lacertulos q̄ꝫ ⁊ cocodrylos/ tortucā/ ⁊ cameleonē inter quadrupedia ouare naturę inq̄sitores asseuerāt. Dis. Nū ⁊ ex reptilibꝫ q̄dā sine semis ꝓpagatiōe/ ex putredinibus q̄busdā exoriri cōspicimꝰ? Mag. Etiā fili. Sūt eī (vt ait diuꝰ Augꝰ ī de ci. dei li. 5. ca. vl. ⁊ de tri. li. 3. ca. 8. ⁊ sup Gen̄. ad litterā li. 6. ⁊. 5. ⁊ in. 3. de tri. ca. 9.) q̄ de q̄busq̄ꝫ rebꝰ sine concubitu ita nascunt̄/ vt postea cōcūbant ⁊ generēt: sicut muscę. Alia ꝟo in q̄bus nihil sit maris vel fęminę. sicut apes: q̄ semina filioꝝ inquit nō coeūdo cōcipiūt: sed tanq̄ꝫ sparsa ꝑ terras ore colligūt. Oīa eī q̄ seq̄ntibꝰ erāt euoluēda tꝑibꝰ: ꝑmitꝰ deꝰ sil' creauit cū faceret mūdū. Sed quō? In semie inq̄t oīa ꝓducta sūt ꝑmitꝰ: nō mole magnitudīs/ sꝫ in potētia cāli. ⁊ rursus: Multi hoīes nouerūt ex quibus herbis/ aut carnibꝫ/ aut quarū cūq̄ꝫ reꝝ q̄buslibet sucis ⁊ humoribꝰ: vel ita positis/ vel ita obrutis/ vel ita cōtritis/ vel ita commixtis q̄ aīalia nasci soleāt. Et hoꝝ q̄ ex corruptis aīaliū corꝑibꝰ nascunt̄/ in ꝑmordio nō nisi materialit̄: q̄ vero ex terra/ aq̄s vl' eis

Augustinus

Aīaliū generatio imꝑfecta duplex.

q̃ terra germināte orta sũt/Mgr̃ in sen.li.2.di.15.tota creata non negat. Dis. Nunq̃d vero q̃ p seminis ꝓpagationē ⁊ rerũ putrefactionē nascunt̃/eiusdē speciei censenda sũt? Mag. Sũt vtiq̃. naz q̃ ex putredine oriũtur/postea concũbũt. vt visũ ē. Quod ꝟo Auerrois Auicēnę impingit: oīa nata p ꝓpagationē etiā nasci posse p putrefactionē: nō nisi in impfectis accipiendũ est. hoīez equidē ex putredine nasci q̃s sanę mentis asseruit? Mgr̃ sentē. Auerrois

De modo propagationis animaliũ et formatione corpis humani: ac de natura semīs siue spermatis. Capitulum. XXXVII. Dis.

Modum itaq̃/ordinē ac tp̃s cōceptiōis/formatiōis ac partus discurras. Mag. Rem petis fili quā nō tp̃s nobis concessum/nō ingeniũ/nec cōpendij hui⁹ breuitas admittit de his aũt vniuersaliora intelliges: si ad humani corpis cōstitutionē stilo habenas laxabim⁹. Dis. Si itaq̃ iuxta Comici verbũ: nō pōt fieri qd̃ volo/velim q̃ q̃d fieri possit. Mag. Homini perfectum cōpositiōis gradũ qui est sextus attribuunt: cuz sit quodā modo finis oīm/⁊ animātiũ pfectissimũ. hui⁹ corpus sator mundi in principio de limo terrę formauit/ait scriptura: ⁊ eidē spiraculum vitę insufflans/adiutoriũ ex costa vna fecit: ⁊ ipsis cōiunctis creata subiecit: ⁊ gignēdi virtutē cōi verbo indidit/dicens: Crescite ⁊c̃. s. p seminis ꝓpagationē. Nā masculũ ⁊ fęminā creauit eos: q̃ si tpe/modo/loco ⁊ ordine naturali cōcũbant: cęloꝝ influxu concurrente sibi simile ꝓcreant. Homo enim inquit ph̃s sol generant hominē. Dis. Ne omniũ obscuritas intelligēdi semitā p̃cludat: seminis rationē afferas. Mag. Semē qd̃ ⁊ sperma dicũt/ē ps vtilis vltimi alimēti post tertiā digestionē decisa: ⁊ p cōseruanda specie in vasis seminalibus (q̃ sũt testes) cōseruata. Hoc nonnulli ab epate: alij a cerebro: alij vero ab oībus mēbris deriuari contendũt. Quoꝝ sniē ꝯrię nō sunt: si semē ab epate p̃ncipal'r/a cerebro pro pte maiore/⁊ ab oīb⁹ mēbris original'r descēdēre intelligim⁹. Manifestũ tñ in supflua ei⁹ emissiōe corp⁹ totũ debilitari/ac tādē emori: qd̃ heu multis euenit: q̃ facti sũt sicut equus ⁊ mulus q̃b⁹ non est intellect⁹. Cũ em̄ sit ex substātia alimēti vltimi vtilis ⁊ vitali pfusa spũ: in eius inordinata deiectione alimētũ membris ⁊ vita corpori subtrahit̃. Multũ itaq̃ coeũtes citius deficiũt ⁊ moriũtur. vt patet in passeribus. Eunuchi vero teste Galieno diuti⁹ viuere pñt. Sed de hac re post hęc si placuerit/medicorũ libros diligētius pspicias: Nũc qd̃ cępim⁹ sub breuitate pcurramus.

Hō pfectissimũ aīaliũ. Semen. Unde semen Therēti⁹ in eunucho. Gen. j. ij. physicoꝝ. Aristo. j. de genera. Galienus

De formatōe corpis humani ī vtero materno. Ca. XXXVIII. Mag.

Seminib⁹ itaq̃ viri ⁊ mulieris decisis/⁊ in matrice fęmellę receptis/vniũt̃ vnitiua virtute: ⁊ actiōe q̃litatũ alterat̃. ⁊ vt

Formatio corporis humani.

cor
epar
stomachus
splen.
ren
ren
Vesi=
ca

physici dicunt: diu⁹ quoq̄ Aug⁹. li. 83. q. q. 56. testat: in p̄mis sex diebꝫ totū quasi lactis aut spumę formā accipit. sequētibꝫ tribꝫ ē in cęptio linearū ⁊ punctoꝝ vesiculaꝝ. post hęc dieb⁹ sex penetrat in toto sanguinitas. Sequētibꝫ duodecim solidat in carnē/ ⁊ extenditur humiditas nuchę. Deinde post dies nouē separat caput ab humeris/ ⁊ extremitates a lateribꝫ ⁊ vētre: ⁊ vsq̄ ad p̄fecta mēbrorum lineamāta format: vt q̄ttuor sequētibus dieb⁹ singula discerni possint. Primū tn̄ mēbra principalia formant: q̄ sūt cor/ epar/ cerebrū. ⁊ seruiētia. vt vmbilicus: stomachus: testiculi. de hic his ꝓpiqua. vltimo man⁹/ pedes ⁊ reliqua. Constat em̄ humanū corp⁹ multis diuersisq̄ mēbris: videlicet venis/ neruis/ arterijs/ lacertꝫ/ musculis/ ossibꝫ cartilaginib⁹/ adipib⁹/ carne: cute ī sup. ⁊ q̄ttuor humorib⁹: q̄ sūt sanguis/ phlegma/ cholera ⁊ melācholia. Ex his aūt cętera: q̄ sūt cor/ epar: cū alijs ī humana effigie cōspectꝫ/ ꝯstāt: quaꝝ creatiōes p virtutes quas q̄dā digestiuā/ formatiuā/ assimilatiuā ⁊ cōcauatiuā nomināt: speciali⁹ distinguere epitomatis breuitas fastidit. Uerūtn̄ b̄ silentio trāsire nō licet: ꝙ organisationis mot⁹ silr̄ ⁊ part⁹ tp̄a variant/ si ē calor fortior ⁊ cōplexio melior. Un̄ corp⁹ viri citi⁹ format corpe mulieris. Sed rursus ī vtroq̄ ē diuersitas. Nā masculi corp⁹ ad minimū in. 35. dieb⁹ format. ⁊ in tali mot⁹ vitalis incipit die septuagesimo. part⁹ v̄o in mēse septimo explet. Si vero corp⁹ q̄dragesima die formatū sit: mot⁹ ē die octuagesimo ⁊ part⁹ in mēse octauo. ⁊ illi frequēti⁹ moriunt. Q̄ si corp⁹ in. 45. cōpleat die: mot⁹ erit die nonagesimo/ ⁊ p̄tus mēse nono. Corp⁹ aūt fęmellę nūq̄ an̄ q̄dragesimū diē/ sed cōiter q̄dragesimo q̄nto cōplet: ⁊ in tali mot⁹ die nonagesimo/ ⁊ p̄t⁹ mēse nono sequit: q̄ est cōior ⁊ partui ꝯueniētior. Un̄ in. 2. Macha. c. 7. legim⁹ matrē septē fratrū vni dixisse: Fili mi miserere mei q̄ te in vtero. 9. mēsib⁹ portaui. sic Sapiēs ait: Decē mēsiū tp̄e coagulat⁹ sū in sanguie. Sap̄. ca. 7. Si aūt corp⁹. 50. die p̄fectū sit: mot⁹ in cētesima/ ⁊ p̄t⁹ mēse. 10. seq̄t. Natū tn̄ fęmellę corp⁹ citi⁹ q̄ masculi crementū p̄fectū attingit. Ptz itaq̄ iuxta Macro. doctrinā de sōno Scipiōis: quō dies q̄ sūt ab hora ꝯcęptiōis vsq̄ ad diē mot⁹ triplicati/ natitatis mēsem indicāt: mēsi cuilibet. 30. dies tribuendo. Habēt ei oīa aīalia certū pariēdi tp̄s/ scribit Aristo. hoīe dēpto.

Humores quattuor.

Tempus formationis fetus motus et partu.

ij. Macha. ij

Macrobius.

Aristo. ix. de animalibus.

De nutrimento fet⁹ in vtero materno. De secundina ⁊ venositate sanguinis menstrui mulieris Capitulum. XXXIX. Dis.

Menstruorū partitio ī impregnante.

Foetus in vtero vnde crementum sumit? Mag. In muliere grauida ꝯcęptu/ mēstrua ꝯsueta fluet desinūt: ⁊ ī tres partiunt ptes. quaꝝ vna ad mamillas trāsit: ī q̄b⁹ ī lacteā substātiā decoquit. Secūda in epate mr̄is p̄fecte digerit. Tertia q̄

supfluitas est stat/donec hora veniat vt expellatur. De prima infans natus pascitur: de secunda in vtero fętus a die motus cibari incipit ⁊ augeť: nõ tñ eã ꝑ os/sꝫ ꝑ venas q̃ in vmbilico sunt q̃bꝫ et mr̃i iũctꝰ ẽ/sumit. Cũ aũt hic sanguis mẽstrualis optime sit digestus: supfluitates nullas/nisi vrinales paucas in alẽdo fętũ relinquit: q̃ inter pelliculas circa secundinã recipiunť: ⁊ in natiuitate simul expellunť. Dis. Secũdinã q̃d dicis? Magi. Folliculũ in quo fętus cõtineť: ⁊ sequẽdo cũ eo nascit: vnde et nomẽ sortiť. h̃ ꝑ cotilidones matrici alligať. Est ⁊ aliꝰ pãniculus cui nomen biles: q̃ dimidiã partẽ fętus circũdãs/recipit aquositatẽ vrinalẽ ex vena vmblicali. Est ⁊ tertiꝰ pãniculꝰ/quẽ abgas nominãt: q̃ totũ fętum circũdat. Necessariꝰ est aũt hic folliculꝰ ꝓter alia: vt fętũ a nociuis custodiat: maxĩe vero a sanguine mẽstruo indigesto: q̃ si nudũ fętum attingeret/statim necaret. cũ ⁊ mulieres mẽstruosę solo visu speculũ nouũ macula rubea depingãt: ⁊ tenerũ infantem inficere possint. Uñ ⁊ nõnũq̃ guttulę q̃dã ex eo infantẽ cõtingentes/maculas rubeas in ipso causant: quas nec etiã ꝑ cutis excoriationez deleri cõtingit. Hic sanguis in viris ꝓpter calorẽ fortiorẽ supflua digerentẽ nõ est: etsi qđ residui est in pilos transit.

Secundina

Biles.

Abgas.

Uiri mẽstrua nõ habent.

De Gemellis: monstris: ⁊ abortiuis fetibus. Capitulum. XL. Dis.

Luce clarius q̃ volui tradidisti. Sed restat vt causas diuersitatis sexuũ/gemelloꝝ/mõstroꝝ/⁊ arbortiuoꝝ edoceas.

Mag. Audisti seminũ cõceptionẽ esse in matrice. hęc autẽ (vt aiũt) septẽ diuisa est interstitijs: quoꝝ tria ad dextraꝫ/tria ad sinistrã/⁊ vnũ in medio collocať. dextra aũt sinistris calidiora sũt: silr ⁊ semẽ testiculi dextri/semẽ testiculi sinistri in calore supat. Si itaq̃ semẽ testiculi dextri in vnã ex cellulis dextrę partis ceciderit/mas: si aũt semẽ testiculi sinistri in vnã de cellulis sinistrę partis recipiať/fęmella generať. Si ꝟo semẽ testiculi dextri in ꝑtẽ sinistraꝫ ceciderit/virago cõcipiť: ⁊ cũ semẽ testiculi sinistri in partẽ dextraꝫ trãsferť: vir effęminatus nasceť. In mediũ ꝟo interstitiũ cũ semen recipitur: fętus ex vtroq̃ genere ꝑmixtus nasceť: quẽ hermaphroditũ dicimꝰ. Si aũt semẽ sit multũ/⁊ in duas cellulas diuidiť/gemelli nascunť: qui tñ qñq̃ sed raro/duplici coitu ꝯcipiunť. Similiter si semẽ plus debito aut deficiat/aut abundat: aut indebito ordine cõcipiatur: aut diuersę species cõmisceanť: vl' etiã si coitus super coitũ fęcũdũ iterať/fętus mõstruosus nasceť. Fętus aũt nonnũq̃ ex inordinato motu/saltu/cibo/potu/vehemẽti terrore mr̃is: alijs quoq̃ pluribꝫ causis ante aut post cõpletã organisationẽ interficitur: qui eiectus a matre aborsus siue abortiuus diciť. Lepro si vero ⁊ elephantici (vt ait Hieronymus sup Ezechielẽ) tunc nascuntur: cũ vir cum muliere tempore menstruoꝝ cõmiscetur. Cau-

Matricis diuisio.

Mas

Femella.

Uirago.

Effeminatus

Hermaphroditus.

Gemelli

Monstrũ.

Abortiuus

Leprosi

Hiero. super Ezech.

sas alias si q̄ sunt nō excludit. Dis. Est ⁊ aliud cui⁹ cām pandas q̄so: vnde scz infans nōnūq̄z plus vni parentū q̄z alteri/interdū ꝟo nulli assimilat̄ in effigie? Mag. Huius rei cām nō eādē asserūt. Sed si rē perpēsius ꝯsiderabim⁹: assimilatiōis causas/virtutē generātis calorē/fortitudinē/⁊ imaginationē inueniem⁹. Quarū vltima/patriarcha Jacob in discolorandis ouib⁹ nō improuide ꝑ varietatē virgarū vsus est. Inhęserat em̄ (vt ait Augustin⁹) aīę illoꝝ discolor phantasia ex cōtuitu variarū virgarū ꝑ oculos īpressa: q̄ nō potuit nisi corp⁹ qd̄ sic affecto spiritu aīabat̄/ex cōpassiōe commixtionis afficere/vnde teneris fętuū p̄mordijs coloreten⁹ aspergeret̄. Sic reptę sunt mlieres q̄ ęthiopes nigerrimos ꝑerent/cum vterq̄z parēs cādidor esset. qr tales imagines in cubilib⁹ depictas coitus hora cōtēplabant̄. Qd̄ aūt de virtute generantis/calore/⁊ fortitudine seminū dictū est: nō mō de matre/sz etiā de patre intelligi debet. Mulier equidē nō mō passiue (vt quibusdā visum est) verūetiā actiue ad prolis generationē ꝯcurrit. teste Aristo. li. d̄ animalib⁹. Attamē semē viri actiuitatꝫ maioris repit̄. in eo nāq̄z igneitas ⁊ aeritas in semine ꝟo mlieris aqueitas ⁊ terrestreitas vincūt. Vñ sperma viri se habet ad sperma mulieris vt coagulum ad lac. ob id dictū est: Sperma viri q̄litati/⁊ sperma mlieris quātitati infantꝫ ꝯgruit. Hęc āt missa faciētes: ī ꝑtu huic libro finē īponam⁹:

Gen. xxx.

Augustinus

Aristoteles

De Partu īfantis. Ca. XLI. Magi.

c Um itaq̄z infans tēp⁹ suū in vtero materno expleuerit numero supradicto: natura īstigāte fortitudine sua neruos q̄

De origine rerū naturaliū

bus matri alligatus est embrio rumpit: via qua conceptus est super caput/manibus super coxas extensis/mūdum ērūnosum ingreditur. Interdū vero nō sine periculo in latus/aut pedibus aliqui nascunt: ⁊ tales nisi sagax obstetrix vertit cōiter periclitantur.

Dis. Qua de re infans mox natꝰ doloris ⁊ fletus vocē emittit?

Mag. qꝛ frigus incōsuetū sentit: ⁊ crudas tenerrimę carni admouere manus abhorret: quēadmodū caro sauciata. vñ in aqua calida positus cōpescitur. Aut quia quid maloꝝ ingressus sit prophetat quodāmodo. vñ ⁊ marem A/fœmellam vero E/vagire dicunt: quasi ꝓplastos nostros Adam ⁊ Euam inculpantes: q̄ et sibi ⁊ nobis iusticiam originalem amittentes has miserias meruere. Solus autem Zoroastes (vt refert Augustinus) natꝰ risit. nec ei benū monstruosus risus ille portēdit. nā magicarū artiū perhibetur fuisse inuentoꝛ: q̄ quidem illi nec ad ꝓsentis vitę vanam fœlicitatem contra suos inimicos ꝓdesse potuerunt. A Ninno quippe rege Assyrioꝝ cū esset ipse Bactrianoꝝ rex/bello superatus est. Hactenus de origine rerum naturaliū/⁊ modo nascendi hominum in hanc vallem lachrymarum.

Zoroastes solus natꝰ risit.

Augꝰ. de ci. dei. li. xxj. ca. xiiij.

De sex etatibus quibꝰ tota vita hominis metitur. Capi. XLII. Magister.

Quid autem post hęc circa naturā hois agatur/patientię exemplar Job clara voce deprompsit in hęc verba: Homo natus de muliere breui viuens tēpore/repletur multis miseriis: qui quasi flos egreditur ⁊ ꝓterit: ⁊ fugit velut vmbra: ⁊ nūq̄ in eodem statu ꝑmanet. Variaꝫ equidē per sex ętatis gradus. qui vt scribit Isidorus in ethymologijs: sunt infantia ab ortu infantę vsq̄ in septēnium. Hinc puericia vsq̄ in annū quartūdecimū. Ab hinc adolescētia generationi apta vsq̄ ad annū vicesimūoctauū. Ab eo iuuētus omniū ętatū firmissima vsq̄ in annuꝫ quinquagesimum. Grauitas q̄ est declinatio a iuuentute in senectutez anno septuagesimosecūdo finitur. post has quantūcūq̄ vitę est senectuti deputatur. Hinc ⁊ regius ꝓpheta: Dies annorum nostroruꝫ septuaginta annis. Si autē in potentatibus octoginta anni: amplius eoꝝ labor ⁊ dolor? Hęc de hois ortu scire perutile/ignorare vero turpe: quis est qui ignoret? Ceterum si quid aliud te moueat/alio volumine cōmodius pertractabimus. Nūc iuxta illud Ambrosianū/artus solutos nocturna quies laboris reddat vsui: mēteſq̄ fessas alleuiet. Vale. Dis. Et tu semper bene valeas.

Etates hominis sex.

Job. xiiij. d.

Isidorus ethymolo. li. xj.

ps. lxxxviij.

Ambrosius.

¶ Finis libri noni.

Liber. X. De Anima ⁊ potētijs eiusdem: Tractatus .I. De potētijs anime vegetatiue. De opinionibus phōꝝ circa naturā anime. Capitulum. I. Dis.

Alue p̄ceptor colendissime. Ma. Et tu sp̄ saluus sis fili. Uñ est q̄ p̄ter solitū añ solis ortū gressu celeri aduenis? Sane ne oia q̄ hesterno vespi de hūani corporis gñatiōe disseruim⁹ intelligis? Dis. Sane oia: vt videre videor. Unū est aūt me iudice scitu dignissimū: de cui⁹ natura plurima p̄iectās/totā pene noctē insomnē duxi: formidās vehemēti⁹/ne fortasse id silētio trāsire decreueris. Est aūt (ne lōgioribꝫ ambagibꝫ vtar) qō viuentibꝫ vitā ⁊ motū p̄stat.

Mag. Nō ab re hoc scitu dignissimū iudicas: de quo ferme totius mūdi sapiētes retroactis ſeculis dubiū/diuersa posteris reliq̄re opinionis suę monimēta. nō q⁹ tale aliq̄d esse dubitarēt. Quan doq̄dē (vt ait diu⁹ Aug. li. 10. de tri.) etiā si q̄s dubitat/viuit: si dubitat/vnde dubitet meminit: si dubitat/dubitare se ītelligit. Sz q̄ ei⁹ natura substātiaue sit in dubiū versum est. Uñ q̄dā (inquit Augustinus) id corpis aiam existimabāt/qō ampli⁹ valeret in corpe. vt Empedocles ⁊ Ericates opinati sūt. Alij sanguiez: alij cerebrū alij cor: eā esse putauerūt: alij ex minutissimis indiuiduisq̄ corpusculis (q̄s athomos dicūt) cōcurrētibꝫ in se atq̄ cohērētibꝫ eā p̄fici crediderūt. Alij aerē: alij ignē substātiā ei⁹ esse dixerūt. Alij eā nullā esse substātiā: q⁹ nisi corp⁹/nullā substātiā poterant cogitare: ⁊ eā corp⁹ esse nō inueniebāt: sed ipsam tpationē corpis nostri vel cōpagem p̄mordioꝝ quibꝫ ista caro tanq̄ cōnectik esse opinati sūt: eoq̄ oēs eā mortalē esse senserūt. q⁹ siue corp⁹ esset/siue aliqua cōpositio corpis: nō posset vtiq̄ imortaliter p̄manere. Qui vero eius substātiā vitā quādā nequaq̄ corpoream/sz vitā omne viuū corpus animātē ac vinificātē esse repierūt: p̄sequēter ⁊ imortalē (q⁹ vita carere vita nō pōt) vt quiq̄ potuit, pbare conati sunt. Dis. Quę bius dubietatis cā tam ingens: vt tot eleuata sapiētū ingenia attonita redderet?. Magister. Hec nimirū: qm̄ cū oīs nostra cognitio a sensibilibꝫ ortū habeat: spūales aūt substātię/de quaꝝ numero ē ea q̄ viuētibꝫ vitā ⁊ motū largit/sensibꝫ nō p̄cipiunt: facile nō erat nisi ex opatiōibꝫ ad substātię illi⁹ cognitionē deuenire. vnde ⁊ ex bis pene oēs positionis suę argumēta sumpsere. Qui em̄ eā p̄n cipalē aliquā corpis particulā dixerūt/inde moti sunt: q⁹ ab ea p̄n cipalius motū aut sensum originari credebāt. Qui vero eā sanguinē/humorē/aerē/vaporē/ignē: aut aliud hmōi corpoꝝ putauere: cōsiderabāt/q⁹ sine calido ⁊ humido vita esse nō pōt. Qui autem ipsam ex elementis omnibꝫ aut numeris cōpaginatā tradidere: ea

Aug⁹. lib. x. de tri. ca. x. Idem vbi supra ca. vij.

Empedocles Ericates

Opiniones de aīa in genere q̄d sit.

Aristoteles j. posterioꝝ

Opinionum diuersitas

ad vim intellectualē/cuius est oīa discrete cognoscere referebant? Quoꝝ singillatim deducēdi argumēta hic locꝰ nō est: ne epitoma opꝰ in īmēsū accrescat: breuibꝰ autez ꝛ planis sermonibꝰ ipsam ad mētē peripateticoꝝ quoꝝ p̄ncipatū Aristotelis tenet describā: de hinc vero q̄d religio nostra ex his/p̄sertim autem de intellectiua recipiat: quidue respuat cōmemorabimus. Dis. Optime. Aristoteles

De quidditate anime: gradibꝰ viuēdi: ꝛ tribus aīarum generibus. Capi. II. Magi.

a Aristoteles ꝑmemoratas de natura aīę positiones li. i. quē de aīa inscribit enumerās/eas tāq̄ a veritatꝫ tramite deuiantes abīcit: ꝛ ꝓsequēter opinionē suā hac definitione explicās ait: Aīa est actus primus substātialis: corporis physici organici: vitā habētis in potētia. Aīa inquit (actus est) id est forma: q̄ actuat ꝛ informat corpꝰ. adiūgit aūt (primꝰ) a quo actꝰ secūdarij qui sunt opationes vitales: vt sentire/videre ꝛ similes imediate p̄cedūt. Substātialis ꝓ o adiecit: ne aīam formā accidētalē crederem. vt sunt sciētia ꝛ albedo: sed substātiā p se subsistētē: ex qua ꝛ corpe cui iūcta est vnū p se ens ꝓstituit. vñ sequit (corpis) nō autez artificialis vt est statua. sed q̄ subiungit (physici) id est naturalis in quo cū diuersas habeat exercere vitę opatiōes: partiū in situ ꝛ figura discretionē expostulat. hinc addit (organici.) Huiuscemodi vero corpꝰ a natura (vt hesterna luce in calce li. noni docuimꝰ) formatū in potētia est: vt vitā/id est aīam recipiat. adiūctum est ergo (vitā habētis in potētia.) Q̄ nōnulli ita intelligūt: vt corpꝰ organicū informatū vita p̄ma/q̄ est aīa: in potentia sit ad vitā secūdā/ id est vitales opatiōes ſm diuersos viuēdi gradus: q̄ sunt vegetare: sentire: mouere ſm locū: ꝛ itelligere. Hos in alia aīę definitiōe explicās ait: Aīa est p̄ncipiū quo viuimꝰ/sentimꝰ/mouemur ſm locū/ꝛ intelligimꝰ primū. Disci. Et hāc expositionē planiorē redas. Ma. Plana esse videt ex dictis: ni forte hoc te moueat: q̄ nō omne animatū sentit/mouet ſm locuꝫ/aut intelligit. Disci. Hoc ipm est q̄ dubietatis scrupulū iniecit. viuūt em̄ (vt aiebas) plantę: nō aūt sentiūt/nec p̄grediuntur localiter. Magi. Nū sentire videntur frigora ꝛ calores intensos: a quibus etiam se contrahunt/debilitantur/marcescūt: ꝛ nisi hoꝝ excessus temperatē acceperint/totā plantę harmoniaꝫ corrumpunt. quo facto animam eius deficere/ipsamq̄ plantam emoriri necesse est. Disci. Ita esse experientia testatur. Magi. Nō ergo superiorum perfectiones omnimodo ab inferioribus negandę sunt. Sicut em̄ inferiorū perfectiones in superioribus inueniūtur/gradu tamē excellentiore: sic ꝛ superioꝝ in inferioribus gradu cernunt obscuriore. in qua re mira totius vniuersi partiū harmonia attendit: ꝛ gratissimę speculationi materia copiose ministratur. Sed nunc ad incę

Anima

Gradus viuendi.

Alia aīe definitio.

Si plāte sentiant.

pta redeūdū est. Dis. Nō itaq; plantas eo mō quo animalia sentire astruis. Mag. probe. Nec philosophi oēm aiam corpus suum omnib; viuēdi gradib; viuificare intelligūt. Uegetatiua nāq; viuificādo vegetat. Sensitiua viuificādo ⁊ vegetat ⁊ sentire dat: cuiut in plurimū fm locū mouere ꝓuīgit. Intellectiua aūt omniū harū pfectiones in se cōplicās/corp⁹ qō informat viuificādo vegetat: sensibile reddit: localit mouet ⁊ intelligit. Dis. Tria itaq; animaq; genera distinguis: vegetatiuū scz/⁊ sensitiuū/⁊ intellectiuū. Animaq; genera tria sunt

Magi. Recte. verūtn nō oia simul discutienda suscipiam⁹: ne ordine rerū pretermisso singulaq; naturas nō explicare/sed implicare magis videamur. Dis. Singillatim igitur hec percurram⁹: primū aūt vegetatiuā anmarū infimā aggrediamur.

De Anima vegetatiua ⁊ potētijs eiusdem de nutritiua ⁊ digestionibus. Ca. III. Mag.

Anima vegetatiua

Anima vegetatiua vis q̄dā est in viuētib; puertens alimentum in substantiā aliti: vt ipsum in esse ꝓseruet: ad quātitatem debitā puehat: ⁊ simile in specie generare tribuat. In hac descriptione tres vegetatiuę potētię exprimunt: q̄ sunt nutritiua/augmētatiua/⁊ generatiua: quarū ⁊ act⁹ ⁊ obiecta differunt. Potētie aie vegetatiue tres.

Nutritiua (cuius sunt tres actus: apponere/vnire/assimilare: cui ⁊ alię q̄ttuor potētię ministrāt fm Auicēnā) p attractiuā vi caloris ⁊ siccitatis/alimētū nature aliti ꝓuenies potētia ꝺ aliq̄d attrahit: p retentiuā vi siccitatis ⁊ frigoris attractū donec alteret ⁊ digerat retinet: p digestiuā vi caloris ⁊ būiditatis retentū alterat ⁊ digerit: p expulsiuā ꝺo vi frigoris ⁊ būiditatis digestū ipurū a puto segregatū expellit. Uñ viues sūptū alimentū dētib; in ore cōterit: cōtritū stomacho infundit: q̄ missum decoquēs/decoctū magno cuidā intestino qō duodenū vocāt trāsmittit: id rursus ab illo p intestinū ieiunū/cui cōiungunt subtiles q̄dā venę (q̄s misaraicas dicūt) ad epar vsq; puenit: superfluū p longationē egerit. In epate secūda celebrata digestione/būores q̄ttuor segreganť. Qō em calidū ⁊ siccū est/cholerę rubeę deseruies/partim ad cistā fellis: id est cholerę: et qō frigidum ⁊ siccum/melancholię aptum partim ad splenem. Qō aūt frigidū ⁊ humidū/phlegmati ꝓgruū partim ad pulmonē (vt nōnullis placet) trāsmittit. Qō ꝺo calidū ⁊ humidū/in epate in sanguinē mutat. Superfluū hui⁹ digestionis p venā kilyn/q̄ spinę adiacet ad renes descēdit: p quos colatū ad vesicā/⁊ inde p virgam ejcitur. Sanguis in epate generatus per venas maiores ad minores vsq; ad capillares ad singula mēbra diffunditur: in quibus vltra digest⁹ ⁊ in būiditates secūdas cōuersus/ea nutrit. hui⁹ tertię digestiōis superfluitas/ptim p sudores emittit: ptim p epar ad vias vrinę reuertit: ⁊ mēbroꝝ dispositionē physicis p tres itercapedines quas in vrinali vase ꝓsiderāt/suo mō denūciat. Uerūtn

Auicenna.

Nutritiua

Digestio prima.

Digestio secunda.

Cholera
Melācholia
Phlegma
Sanguis

Digestio tertia.

qđ de humoꝝ segregatiõe dictũ est: nõ ꝑm ꝑscisionẽ accipiẽdũ puto: vt nihil cholerę/melãcholię/aut phlegmatꝫ sanguini admixtũ remaneat. nã dictos humores inesse sanguini extracto ꝑ venas experiẽtia docet. Ex corruptiõe etiã eorundẽ in venis ęgritudines et febres diuersas physici testant̃. Uñ in gñatiõe hũoꝝ naturaliũ cuiuslibet pars cũ sanguine vadit ad habilitãdũ sanguinẽ/ad nutriendũ mẽbra talis denoĩationis cui⁹ humor: sꝫ q̃dẽ supior ad membra vadit gr̃a necessitatis ⁊ vnitatꝫ. vt Auicẽna. c. de hũoribꝫ. Patet itaqꝫ nutritiuã in singul' mẽbris opari q̃ꝫdiu alitũ viuit: sed diuerse. Nã dũ fortis est in ꝑncipio/plus de alimẽto cõuertit in aliti substãtiã q̃ꝫ calor absũpsit. ⁊ tũc q̃dẽ augmẽtatio fit. Post hac nõ plus/sꝫ tãtũ quãtũ deꝑditũ ẽ restaurat. ⁊ est status. Deinde debilior effecta/nec deꝑditũ quidẽ restaurare põt: fitqꝫ aliti corꝑis diminutio. Demũ ea totaliter deficiẽte/ip̃m viuens quoqꝫ interire necesse est. hęc cã destinctiõis ętatũ. Et si rẽ ꝓpensius consideremus: viuens mori incipit exquo esse accępit. Humidũ nãqꝫ radicale membris radicalibꝫ inbibitũ in quo vita vehit̃/restaurari nõ põt: sꝫ per appositionẽ humidi nutrimẽtalis impediri ne citi⁹ consumat̃. Uñ quẽadmodũ in lychino olei pars inbibita continua actiõe caloris diminuit̃: sed ne subito tota cõsumat̃ ꝑ infusionez olei qđ ignis in pabulũ attrahit ĩpedit̃: sic ⁊ ĩ viuẽte eẽ/naturales docuere. Paulatim igit̃ hũido radicali deficiẽte/viuẽs morti appropiat: donec toto absumpto vita vt ignis lucernę extĩguat̃. lꝫ h̃ hũidũ ꝑ viã suffocatiõis factũ ex̃neũ/mortẽ causet: sꝫ hęc accñtal' supior natural'.

Corporis augmẽtatio
Status
Diminutio.
Auicenna
Viuens mox natũ mori incipit.

De Augmẽtatiua potẽtia: ⁊ ꝙ cuiuslibet rei certus est terminus augmẽti: decremẽti: ⁊ durationis. Ca. IIII. Magi.

Augmẽtatiua quod purum est vltimę digestionis ⁊ potẽtia quãtũ in aliti substãtiã vertit. Subsunt aũt eidem potẽtię tres. Quarũ prima incorporatiua: q̃ alimẽtũ in longũ/latum ⁊ ꝓfundũ extẽdẽs: qđ cuiqꝫ mẽbroꝝ deest distribuit: qđ pl⁹ est aufert/⁊ alteri addit. vnde quorũdã viuẽtiũ aliqua mẽbra in ꝑncipio magna sunt: ⁊ paulopost minora fiunt. Secũda assimilatiua est: singulis mẽbris assimilãs. Tertia vnitiua: q̃ assimilatũ partibꝫ aliti vnit. vt carnẽ carni/os ossi. ⁊ sic de alijs. Calor equidẽ naturalis cõtinuo agens in corpus viuẽtis/nõnullas partes consumit: ⁊ sub effeta cute poros vaporibꝫ impletos relinquit: hos virtus vnitiua expulsis vaporibꝫ/alimento assimilato obstruit. ꝙ si tãtũ sit: alimẽtũ partes porosas extendit/partẽ etiam extremitatibus adgenerat. Operatur aũt augmentatiua nõ vi caloris ignei: cuius est digerere/etherogenia disiũgere/⁊ homogenia aggregare: sed vi caloris viuificatui/hoc est naturalis; cui assimilat̃ calor

Potentie augmẽtatiue.
Incorporatiua.
Assimilatiua
Unitiua.
Augmẽtatio natural' quõ fiat.

solis: ⁊ vi caloris alteratiui disponētis alimētū ad formam carnis medullę ossis ⁊c. Et hic ē calor aialis. Per frigus aūt mēbra coagulat. Per siccū continuat ⁊ cōsolidat. Per humidū retinet ⁊ terminat. Est aūt hui⁹ potentię operatio a principio viuentis/donec certam ⁊ suę speciei cōuenientē quātitatē attingat. Oīnium enim a natura constantiū certus est terminus augmēti ⁊ decrementi et durationis periodus. Ignis aūt crementū ⁊si p appositionē cōbustibilis in infinitū posse ꝓgredi videat: natura tñ hanc appositionem nō admittit. Si ei oīa eēnt aut ignis/aer/aqua/aut terra: submotus esset decor vniuersi: quē in proportione quadā harmonica partiū/ ⁊ in quātitate ⁊ in qualitate ꝓsistere ex dictis manifestū est. Nō solū aūtē in elementis/sed etiā in his quę ex elementis conflata sūt corporibus. Q si enucleatius rem perpendim⁹: ignē nec nutrin proprie/nec augeri inuenim⁹. nō enim idem ignis numero cōburens ⁊ ex cōbustibili genit⁹/sz priore corrupto ali⁹ succedit. Ignis nō nutritur.

De Generatiua potetia. Quot sit genera re sibi sile. ⁊ qp oīa creata creatoris exēplata sūt in perfectione diuersa. Ca. V. Mag.

Generatiua alimentū depuratū ⁊ in potētia animatū/p seminatiuā in semē descindit: in quo sūt oīnia totius mēbra nō quidē corporis mole/sed vi causali. Per imuratiuā semen decisum in sanguinē/sanguinem in carneā ⁊ embrionis substantiam trāsmutat. Per plasmatiuā aūt (alias informatiuā) singulas partes suis figuris ⁊ formis discriminat. p calidum ąppe ⁊ humidū mollia creat. vt sūt caro/adipes ⁊ medullę. p calidū ⁊ siccum cōpositiora. vt cor in animalibus: ⁊ radices in plantis. p frigidum ⁊ humidū exteriora. vt pilos ⁊ folia. p frigidū ⁊ siccū solidiora. vt ossa ⁊ cortices cęlorū accedētibus influentijs plasmat. Tps inceptiōis ⁊ desitōis opationū hui⁹ potētię libro ꝑcedēti expositum est. Necessaria est aūt hęc potentia viuentibus: vt individuum qō se in numero cōseruare nō pōt/in spē saluetur. Hoc em oīz viuentiū naturalissimū operū phi acclamāt. Oīnia nempe creata creatoris ꝯdam exēplata sūt: in ąbus potētia/sapiētia/ ⁊ bonitas eius vt p speculū ⁊ ęnigna cōtemplatur/in alijs ądem clarius: vt in intelligentijs ⁊ hominibus. in alijs minus: vt in ęteris animātibus. In quibusdam vero obscuri⁹: sicut in inanimatis. De⁹ em (inquit Aurelius Augustin⁹: li. 12. de ci. dei) summa essentia est: et alijs esse dedit: sed nō summū: his amplius/ alijs minus: atq; naturas essentiarū gradibus ordinauit. Ūn in ordine vniuersi virt⁹ virtutum in intellectibili. hęc in intelligentiali. ꝯ rursus in rationali. hęc in imaginatiua: quę rursus in sensitiua. Hęc in vegetatiua: ꝯ rursus in minerali. hęc in elemētatiua: ꝯ demū in chaos confuso

Aug⁹. de ci. dei li. xij. c. ij

Generatiua
Seminatiua
Immutatiua
Plasmatiua.

Creata creatoris exēplata sunt.

Gradus rerū

occultata conspicit. tali nimirũ ordine per ascensũ/inuisibilia dei per ea q̃ facta sũt intellecta conspiciuntur. Quid em̃ (inq̃t idẽ li.ii. de tri.) nõ ꝓ suo gñe/ac ꝓ suo mõ habet sil'itudinẽ dei? Sz h̃ cib⁹ solid⁹ ẽ grandiũ: nõ lac ꝑuulo⁊. Unde digressi sum⁹ reuertamur. Unũqđq; igit̃ creatorũ nitit̃ se assimilare suo creatori mõ ꝑfectio re. gñal'r aũt in eo qđ ẽ semꝑ esse. Om̃e em̃ qđ est (inq̃t Aug. de ci. dei li.ii.) naturaliter desiderat suũ eẽ ꝯseruare: ita vt miserrimi no lint interiri/sz poti⁹ miseriã eorũ auferri. In viuentib⁹ aũt cũ viue re sit esse: animata ꝓ modulo capacitatis suę naturę semꝑ viuere/ saltem in subsequẽtib⁹ gñationibus contendũt. Hãc nõ minimã parentũ ad prolẽ amoris causã scriptura sępius cõmemorat. verũ tamẽ posteritatis cõseruatio ꝑ generatiões: nec oĩbus animãtib⁹/ sed ꝑfectis tm̃ nõ orbatis/nec spontaneã generationẽ habentibus perfecte competit. Tenes ne fili quę modo digesta sunt? Dis. Te neo. apertissime em̃ singula prosecutus ⁊ nulla penitus circũitiõe vsus es: vt qõnũ stimulis te excitatũ iri suꝑuacaneũ quidẽ/ idefes sa autẽ aure cuncta potius auscultando existimarẽ. Ma. Sen sitiuã igitur si placet sil'i ꝑcurram⁹ cõpendio. Dis. placet.

Ad Rom̃. j. Aug⁹ de tri. li.xj.ca.v.

Aug⁹. de ci. dei.ca.xxvij

Paterna affectio.

Libri decimi Tractatus secũd⁹: De anĩa sensitiua ⁊ obiecto eius. Que sensibilia pro pria cõia: per se ⁊ per accidẽs. Si substãtia sentiri possit. a quo fiat sensatio. de sensu acti uo ⁊ passiuo. Capitulum. I. Mag.

Aĩa sensitiua.

Sensitiua aĩa ea est q̃ foris ⁊ ĩtus/rerũ corporaliũ formas corporeas p̃sentium ⁊ absentiũ percipit. In hac descriptio ne ⁊ obiectũ ⁊ potẽtię sensitiuę animę innuunt̃. de illo aũt prius: de his vero posteri⁹ dicendũ. Dis. Obiectũ ergo sensitiuę quod dicis? Ma. Rem corporalem per speciez sensibilem. Sẽ sibile autem est: quod natum est sensu percipi. ⁊ bifarie diuiditur. Quoddam em̃ per se: quoddam ꝑ accidens sentitur. Per se q̃dem sensibile sentitur: qđ ꝑ propriã speciẽ sensum ĩmutat. vel vnũ tm̃: et est sensibile ꝓprium. vt color visũ. sonus auditum. vel plures: vt numerus/motus/magnitudo/figura/⁊ tempus. Magnitudinẽ em̃ nõ modo videmus: sed ⁊ tangimus. sic figura ⁊ reliqua a plu ribus sensibus percipiuntur: propter sensum cõmunem cui parti culares sensus participant. ideo sensibilia cammunia dicunt̃. Nec tamẽ sunt ita sensibilia ꝑ se vt sine alio sensum ĩmutare possint: sz cum sensibili ꝑ se mouent sensum. magnitudo enim sine colore nõ videt̃: nec sine q̃litate tãgibili tactu ꝑcipitur. aerẽ nãq; magnũ nõ videm⁹: nec orbẽ celestẽ (vt aiũt) tangere possumus: eo ꝙ aer colo ris/⁊ orbis cęlestis peregrinis expers sit impressionibus/tñ ꝑ pro

Obiectũ sensitiue.

Sẽsibile ꝑ se

Propriũ.

Sẽsibilia cõmunia.

priam speciem īmutat. vt tenet Trusz. 2. teg. Sensibile ꝑ accidēs vero est: qđ nō ꝑ propriā/sed alienā spēm sentitur. vt cāpana ꝑ speciem soni audit/ ⁊ lapis in specie coloris oculo cernit. Hoc autez ex eo esse dinoscit: ꝙ substātię ꝑ ꝓprias species sensuz īmutare neutiq̄z possunt. cuius quidē manifestissimū indiciū est: ꝙ p̄sentiā substantię panis ante consecrationē/ ⁊ eiꝰ absentiā facta cōsecratione sensu nō ꝑcipimus. Sunt aūt q̄ substantiarū spēs cū accidētalibꝫ multiplicari/ ⁊ intellectui tanq̄z potētię ꝓportionatę p̄sentari opinātur. Dis. Obiectū ne/an sensus sensatiōez causat? Ma. neutrū vt causa totalis: vtrūqz vero vt causa ꝑtial' cōcurrit. Uñ Aug. de trini. li. ii. ait. a visibili ⁊ vidēte gignit visio: ⁊ hoc quidē effectiue. Instrumentaliter em̄ videmus oculo: ⁊ formaliter visione/ pariformiter ⁊ in alijs sensibus distinguendum est: Dis. Actiua igit potentia sensus est? Mag. Actiua quidē: qz cum obiecto sensationem efficit. Est ⁊ sensus potentia passiua. vt ait Aristo. vel quia in potentia est ad actum primū q̄ est esse: ⁊ in eū a generāte reducit. vel quia in actu primo est/ ⁊ in potentia ad actū secundū/ q̄ est sentire: in quem ꝑ obiectū reducit. Sentire equidē dicit/ eo ꝙ sensationem recipiat. siue autē sensationem recipiat/ siue ab obiecto īmutetur/ semꝑ patitur. Immutari em̄ quoddā pati est. Quod si a sensibili ꝓportionato fiat/ saluatiua est passio ⁊ iocunda: si aūt a sensibili excellenti fiat/ passio est corruptiua ⁊ dolorosa. Naz excellens sensibile/ sensū corrūpit. i. nō facit distinctā ⁊ determinatā sensationem. Dis. Una ne res ē sensus actiuꝰ ⁊ passiuꝰ? Mag. vna: nomina autem diuersa.

Sensibile ꝑ accidens.

Substātie ꝑ ꝓpriā speciē nō noscunt.

A quo causetur sensatio.

Augꝰ. de tri. li. xj. ca. ij.

Aristo: ij. de anima.

Sēsus actiuꝰ Passiuus

Que res sit sensibilis: vnde cāta: ad q̄d necessaria. ⁊ si accidēs sine subiecto possit subsistere. et ꝙ ad sensatōez: necessariū sit mediū proportionate elongatū. Ca. II. Dis.

Sensibiliū rōnes ex dictis manifeste vident: spērū aūt sensibiliū naturas latiꝰ deducēdas arbitror. Ma. Spēs sensibilis/ q̄litas ē tertię spēi. Et ē idolū siue imago eiꝰ qđ sentit. Etiā intētio dici solet: nō qz in ip̄am sensus vt in obiectū tēdat: sz qz ē id ꝑ qđ sensus formal'r ī obiectū tedit: cuiꝰ ipsa ē ꝓpria imago siue sil'itudo. Uñ sensibile qđ ꝓpt' sui mat'ialitatē ī sēsu ꝑ eēntiā recipi nō pōt: sui imaginē a sensu receptibilē ꝓducit/ ꝑ quā discerni possit. Quēadmodū si me petro carcere recluso manifestare voluero: fores carceris totus penetrare nō valens/ saltē imaginē meā in charta effigiatā mitto. quā si forte ꝑ rimulā receptā ꝯspexerit: q̄l' ego sū stati agnoscit. ⁊ quāto hęc imago mihi similior/ tāto petrꝰ de ꝑsona mea certior fit: Sic suo mō de sensibili ⁊ eiꝰ spē accipiēdū est. Intelligis ne? Dis. Sane. sed cū spēs sensibil' accidēs sit (qz

Species sensibilis.

Idolum. Imago Intentio

qualitas) quō de obiecto ad sensū vsq; deueniat nō dum manifestum ē. accidēs em̄ subiectū suum deserere: ⁊ in aliud transmigrare via naturę impossibile esse/ a te sępius audiui. Dico autē via naturę. dubiū nāq; nō est/ deū accidētia absoluta a subiectis posse separare: ⁊ in esse cōseruare. vt credim⁹ circa altaris sacra mysteria.

Ma. Forti argumento oppugnas: erroneę tamē inniteris imaginationi. Opinaris em̄ vnā ⁊ eandē speciem numero ab obiecto ꝓductā ꝑ mediū vsq; ad sensum peruenire: sicut nauis de ripa ad ripam ꝑ aquā defluit. Dis. Aliter tu ne sentis? Mag. longe aliter. Aut em̄ obiectū cōtinuo aliā ⁊ aliā speciez ꝑ mediū vsq; ad sensum multiplicat: aut in eodē instanti totā speciē in toto medio inter ipsum ⁊ sensū causat/ si sufficiat virtus ei⁹. Ad sensationem itaq; necessariū est mediū vt ꝑ ipsum spēs multiplicetur. Sensibile em̄ positum supra sensū sensationē nō facit. hoc quidem manifestum in visu. nō em̄ videt̄ nisi res quāta ⁊ sub pyramide quanta: q̄ mediū necessario requirit/ ne basis ⁊ conus pyramidis coīcidāt. In alijs aūt sensibile positū supra sensū facit sensationē realem. vt cultellus neruū incidens dolorē causat. Intētionalis vero īmutatio per speciem sine medio nō fit. Necessaria est etiā debita inter obiectum ⁊ sensum distantia: ꝑ quā virtus obiecti speciem multiplicare possit. vnde remotiora sentire nō possumus.

Si specieꝝ multiplicatio per mediū sit instantanea aut successiua. Ca. III. Dis.

Nec dum oēm de hac re tulisti dubietatē. Mag. Nec id q̄ tendebā: sed dic q̄d te moueat. Dis. Instantanea ne/ an successiua est harū spērum ꝑ mediū multiplicatio? Ma. Instantaneā ait Aristo. ꝯ Empedoclē/ lumīs esse multiplicationē ab oriente in occidentē. Sūt tñ q̄ nec totā spēm ab obiecto ꝓduci contendūt: sed spēm in parte ꝓpinqua medij ꝓductā/ rursus aliā in sequēti medij ꝑte ꝓducere astruunt: ⁊ hanc rursus aliā ⁊ aliam/ donec aut ad sensū deuentū sit: aut vltimo ꝓducta species propt̄ sui imperfectionē ⁊ debilitatē aliā ꝓducere nō possit. semꝑ em̄ aiūt posterior erit debilior. Hi spērum multiplicationē successiuā/ ⁊ in tempe fieri necessario fatent̄. tp̄s aūt illud ꝓpter sui breuitatē imꝑceptibile: ⁊ sic instans dici posse dicūt. nō em̄ medij diuersitas tarditatē efficit. eodē ei tpe aer dēs/ ⁊ sb̄til' illumīant̄. Hę tñ ī ꝓgressu spēꝝ densitatē faciūt. In occursu nāq; medij dēsioris aut sb̄tilioꝝ spēs aut reflectūtur/ aut refranguntur. qd̄ qual'r aut qñ fiat facile erit eo loco q̄ de visu loq̄ cęperim⁹ demōstrare. Dis. Hi ergo Aristo. instās ꝓ tpe īꝑceptibili accępisse arbitrant̄? Ma. Ita aiunt. Cōtrariū tñ ipe astruit: dicēs ꝓpt̄ tātā distātiā posse sentiri si successiua esset lumīs multiplicatio. Posset tñ ꝓ hac opīone dici Aristo. ꝯditional'r locutū esse ad sensū. Si lumē in instanti medio apto ꝓ

Aristo. ij. de anima.

Instantanea medij multiplicatio.

luminis receptiõe applicitũ fuerit: ipm̃ in instanti illuminabit. Et hoc quidẽ certũ est ex h̃ qđ Aug. de tri. li. 6. affirmat dicẽs: Splẽdor q̃ gignit̃ ab igne atq; diffundit̃/ coeuus est illi: ⁊ esset coeternꝰ si esset ignis eternꝰ. Uerũtñ radiũ a luce totũ ⁊ nõ ꝑtẽ genitã alterã gigni ꝑspectiua docet li. ꝑmo dicẽs: Quẽlibet punctũ luminosi/ aut illuminati: obiectũ sibi mediũ totũ illustrare: sphęrice q̃dez/ si a nulla ꝑte opacũ habeat: aut hemisphęrice/ si ex vna ꝑte opacũ obstat. vñ ⁊ cõsequẽter subiungit: oẽm punctũ luminosi hemisphęrial'r sup̃ mediũ radiare. Pars itaq; lumis a luce genita/ si ꝯsequẽter aliã de se gigneret: nõ mõ ĩdirectũ radiũ cõtinuaret/ sz ⁊ orbiculariter aut hemispęrial'r se diffunderet. ⁊ sic obiectũ luminosũ ęq̃ ĩ speculo lateral'r ⁊ directe opposito reluceret: cuiꝰ ꝯriũ expiẽtia approbat. Instãtaneã eẽ igit̃ totiꝰ spẽi ꝑ medij multiplicationem probabilius habetur.

Augꝰ de tri. li. vj.

Perspectiua ca. j. cõis li. j ꝓpõe. iij.

Ibidẽ ꝓpositione. vj.

Quõ spẽs cõtrariorũ distinctim simul per mediũ multiplicãtur ⁊ in sensu recipiuntur. Quid vmbra: q̃d tenebra: ⁊ q̃ accidentia solo numero diuersa ĩ eodẽ subiecto esse possint. Capitulum. IIII. Dis.

Estat aliud qđ speciez ml'tiplicationẽ ꝑ mediũ oppugnat: multa nãq; sũt sensibilia ꝯria q̃ simul a sensu ꝑcipiunt̃: q̃z si spẽs (vt astruis) ꝑ mediũ ad sensũ vsq; ꝑueniũt ꝯria siml' esse necesse ẽ. Hoc aũt nõ posse fieri rõ ꝯriorũ approbat. Mag. Nõ est idẽ de sensibilibꝫ ⁊ spẽbus eorundẽ. Spẽs em̃ cũ habeãt esse spiritaliꝰ ⁊ a materia depuratũ: nec ꝯriant̃ nec cõmiscent̃: sed impermixte ꝑ idẽ mediũ simul multiplicant̃: sil'r ⁊ in eodẽ sensus organo simul recipiunt̃. alias albũ ⁊ nigrũ visui simul p̃sentata distinctim videri nõ possent: cuiꝰ oppositũ expientia indicat. Uñ ꝓpositio. >. ꝑmę ꝑtis ꝑspectiuę dicit: radios visibiliũ impmixte medium illustrare. h̃ aũt facile tali expimẽto cognosces. Sint pl'es candelę ardẽtes in eodẽ cubili qđ illuminãt: quaꝝ si successiue altera post alterã auferat̃/ illumĩatio ꝯtinuo minuet̃: eo ꝙ q̃libet cãdelarũ ablata lumẽ suũ tollat/ ⁊ a ꝓductiõe ipsiꝰ ĩ tali medio desinat. Rursus videmꝰ pl'es cãdelas circa idẽ opacũ cõsistẽtes diuersas relinquere vmbras: etiã simul ex eadẽ ꝑte: si altera in lumĩe sit vigorosior. Umbrã aũt esse lumẽ diminutũ ꝓpõ. 25. primę ꝑtis perspectiuę docet. Sicut em̃ lumẽ primariũ ẽ: qđ a luce ꝑ radiũ directum/ reflexũ/ aut refractũ gignitur: sic qđ a tali lumĩe nascit̃ vmbra siue lumẽ secundariũ đr. illud aũt nõ in rectũ/ sed lateraliter diffundit̃. Dis. Aliud igit̃ noĩe vmbrę: ⁊ aliud noĩe tenebrę significari intelligis? Magi. Aliud quidẽ. Umbra equidẽ res est: qr

Species sensibiles nõ cõtrariant̃: nec permiscentur

Ibidẽ ꝓpositione. vij.

Ibidẽ ꝓpositione. xxv.

Umbra ẽ lumen diminutum.

Lumen primariũ ⁊ secũdarium.

deriuatio lucꝫ secūdarię. Tenebra aūt oīmoda lucis ꝑuatio ē: ⁊ nō aliqua res ē. vt li. 8. ca. de priuatione ostēdim⁹: ⁊ fortasse apud nos reperibilis nō est. Umbrę autē variationē in quātitate rōne lumīs et opaci. li. 7. c. de eclipsib⁹ enodauim⁹. Dis. memi. Uerūtn̄ pl'es spēs simul esse in eodē medio/dictū Aristo. 5. li. metaphy sicę refutare videt̄/q̄ ait: duo accidētia solo numero differētia in eodē subiecto esse nō posse. lumina aūt duo in eodē medio solo numero differre q̄s dubitabit? Mag. Dictū Aristotelis intelligēdū ē de accidentibus realib⁹/absolutis/eductis de potētia materię ꝑ motuꝫ naturalem. Spēs aūt sensibiles cū sint accidētia ītētionalia simul esse pn̄t. Sil'r duę in eodē patre paternitates/q̄ sūt relatiōes: sic et plures spēs memoratoꝝ solo numero diuersę simul in organo memorię reseruant̄: q̄ de potētia materię minime educunt̄. Lumina q̄ꝫ diuersarū cādelarū: q̄ ⁊ si de potētia materię educta sint/nō tamen ꝑ motū: q̄ in instanti: iō simul esse possunt. Dis. Sane. Sꝫ vnde est ꝙ sensus harū spērū in medio discretionē nō attingit: sed plures vnā iudicat? Ma. Quia numer⁹ nō nisi varietate deprehenditur/q̄ sine materia nō est. Spēs igitur a materia plus depuratę min⁹ discernūt̄. Hęc āt de obiecto: nūc sēsitiuā ip̄aꝫ ꝑcurram⁹.

Plura accidentia quō possint esse in eodem.

Aristo. v. li. methaph.

De potētijs aīe sensitiue ī gn̄e. Ca. V. Ma.

Potētia aīe sensitiue app̄hensiua. Exterior.

b Uius anię duo potētiarū gn̄a sūt: vnū app̄hensiuū: alterū scdm locū motiuū. De illo ꝑus: de hoc aūt posteri⁹ tractandum ē. Dis. Apprehensiuā quā dicis? Ma. Per quā aīal obiectū ꝑ speciē apprehēdit. Et hęc rursus biꝑtita ē. Quędaꝫ nēpe sensibile nō nisi actu p̄sens apprehendit. hec in exterioribꝫ corporis ꝑtibus situat̄. Alia vero etiā absentia cognoscit: ⁊ in cerebri ventriculis habitat. Pr̄ia rursus in q̄nq̄ꝫ potētias ꝑticulares (q̄s sensus exteriores dicūt) distinguit̄. q̄ sūt: visus/audit⁹/ olfactus/ gustus/ ⁊ tact⁹. q̄ ⁊ si eiusdē naturę ⁊ essentię sint cū aīa: sepantur tamē ⁊ discernūtur organis/obiectis/medijs/ ⁊ modo apprehendendi: q̄ om̄ia de singulis ꝑ ordinē edocenda sūt.

Sensus exteriores q̄nq̄ꝫ.

De visu ⁊ excellentia eius. Ca. VI. Magi.

p Rimū autē de visu exordinamur: q̄ cū sensuū sit subtilior et agilior/plures reꝝ nobis differētias demōstrat: ꝓpter qd̄ ⁊ ipsū p̄ cęteris diligim⁹: ⁊ ꝑ defensione ipsius oēs alios exponim⁹: nimiꝝ q̄ sensus corporis (vt ait Aug. li. ii. de tri.) maxīe excellit. Dis. Quid est visus? Mag. Est potētia sensitiuę apprehēsiua visibilis in oculo/mediāte diaphono. Obiectū nāq̄ꝫ visus est visibile: organū ocul⁹: ⁊ mediū diaphonū. Dis. Hęc eo quo iam cōmemorata sūt ordine explanes necesse est.

Aristo. j. methaphysice.

Aug⁹ de tri. li. xj. ca. ij.

Visus

De obiecto visus: ⁊ de luce q̄ res sit: si videri possit. Quid lumē, ⁊ quō sine obiecto opa

co videri nequeat. Ca. VII. Mag.

Uisibile triplex. O Biectū visus visibile quidē ē. Uisibiliū aūt aliud lux: aliđ lumen: aliud color: ⁊ si quę sint alia in ratione dictorum vi- Obiectum visus.
dent. Dis. Quid est lux? Magi. Est q̄litas in corpe lucido/ na- Lux.
ta moueri ad motū eius in quo est: in suo esse nō depēdēs ab aliq̄
extrinseco. Accępit aūt esse a creatore in p̄ma rerū ꝓductiōe dicen-
Gen. j. a. te: Fiat lux: ⁊ facta est lux. Hęc q̄ppe ante luminariū ꝓductionem
solis vices agebat per triduū: in cuius naturā (vt quibusdā visuz
Dionysius est) quarta die trāsijt. Nā ⁊ dionysi⁹ de diuinis noib⁹. c. 4. hāc lu-
cem/ vl' lucē vel substātiā solis fuisse disserit: sz adhuc nō plene for-
matā. Est autē lux in sole tāq̄z p se lucido. in alijs aūt ꝑticipatiue/ Lux solis p se lucida.
⁊ oīm visibiliū hipostasis est: ea ꝓpt̄ claritas ei⁹ vti est videri neq̄t.
potētiā em̄ visiuā longe añcellit. Manifestat aūt se in visibilib⁹/ in
vno q̄dē clari⁹: in altero ꝟo obscuri⁹: ꝑm q̄ a diuersis diuerse par-
ticipat. Nullū em̄ corp⁹ lucis exps est. Hac manifestatione se ma-
gis inuisibilē ꝓbat. cū em̄ oīum visibiliū claritatē in se cōplicet: in
nullo vti est explicatiōe ꝑfecta reꝑsentat. quolibet eq̄dē dato aliđ
semp clari⁹ eē pōt. q̄ ergo intelligit ipam ꝑfecte in visibilib⁹ videri
nō posse/ veri⁹ eā videt. Tātę aūt nobilitatis est: vt etiā corpalia/
quāto plus lucꝫ ꝑticipāt/ tāto ꝑfectiora ⁊ nobiliora censent: sicut
videri est gradatim in elemētis. A nōnullis etiā nō mīmę auctori-
tatis an ne substātia/ accidēs ne poti⁹ ęstimāda sit/ in dubiū versū
est. Uñ ⁊ Aug. li. de libero arbitrio. ait lucē in corpib⁹ p̄mū tenere Aug⁹. lib. ij. de libero arbitrio.
Idem super Gen. ad litteram. lib. vij. ca. xv. locū. Sil'r ⁊ sup Gen. ad litterā lucē corp⁹ nomīat. Rerū natura-
liū indagatores nō sensu tardi: ipsam nec corp⁹/ nec corpis formā
substātialē multis argumētis astruūt: sz ad mētē Arist. li. 2. de sen-
Aristotel. de sensu ⁊ sēsato su ⁊ sensato eā q̄litatē corpis lucidi dicūt: vti p̄missa indicat defini-
Auicē. vj. naturaliū. tio. Sic ⁊ Auicē. 6. naturaliū lucē q̄litatē: q̄ est ꝑfectio trāslucētis
scđm q̄ trāslucēs ē/ descripsit. ⁊ Dam̄. lib. 2. Lux ē q̄litas accidēta- Damascen⁹:
lis solis. Augꝫ. aūt ⁊ cęteros q̄ lucē corpis noīe appellāt: nō ipsaz
Ptolemeus iiij. almages. qualitatē/ sed corp⁹ aliq̄đ multę lucis intellexisse affirmāt. Dis.
Lumē atta mē q̄ res est? Ma. Lucis imago ⁊ p̄maria ei⁹ deriua- Lumen.
Ptolemeus. tio. Nunq̄z em̄ inq̄t Ptolemęus lumē aduenit absq̄z corpe lumīs
Augustinus causatiuo. Hinc ⁊ Aug⁹: Lumē habet ꝑmanētiā ꝑ ꝯtinuā solis in-
fluētiā. Sicut aūt lux in lumīe/ tāq̄z in ꝓpria specie cernit: sic lumē
in vmbra (quā secūdariā lucis deriuationē supi⁹ diximꝰ) videt. Uñ
quēadmodū colorꝫ spēs p̄marię in occursu opaci/ de se secūdarias
spēs gignūt: ꝑ quas vident/ q̄ in medio videri nō poterāt: sic lumē
spēs p̄maria lucis/ in medio ē inuisibil': in occursu aūt opaci de se
spēm gignit ꝑ quā cernit. Primū ptz de specie coloris vitri rubei
ml'tiplicata cū radio penetrāte vitrū vsq̄z ad obiectū parietē/ ī q̄ vi-
det. Scđm ptz ī fulgore emisso ab oculo moto ī tenebris/ q̄ ī obie-
cta vuea tunica opaca vr̄. Sil'r radi⁹ sol' ꝑ foramē tenebrosū car-
cerē īgrediēs/ ab hoīe īcluso vr̄ minime/ si ī opposita ꝑte alterꝫ fora

mẽ reperiat p qõ trãsire possit: qõ si obstruat/iã radi⁹ p secundariã spẽm in obiecto opaco videtur. Patet itaq; si aeris regio in infinitum ꝓtenderetur sine obstaculo corporis opaci/etiã sole in medio cœli existente nihil in aere videret. Dis. Sed dic ꝙso: Cur lumen incidens p foramẽ angulare rotundat. Ma. Quia sol a q̃ ꝓcedit rotundus est: ⁊ quia talis figura vt nobilior nobiliori cognata est. Facit ad hoc etiã radiorũ coincidentia. In ecclipsi tñ solari lumen incidẽs foramẽ figurã assumit nauicularẽ ꝑm portionem quã luna de sole abscindere videt. Lumẽ ergo qualitatẽ a luce genitã intelligo. sed subiectũ ei⁹ qõ dicis? Ma. Corpus/manifestius autem diaphonũ siue transparẽs. Vñ ⁊ Auicẽna. Lumẽ est qualitas quã corpus nõ trãslucens a lucido mutuat. ⁊ Aristoteles: Lumen est act⁹ diaphoni inq̃tũ diaphonũ. i. lumẽ forma est corporis transparentis/ꝑm q̃ actu transparẽs est. Aqua eñ aer/beryll⁹/vitrum/⁊ cętera huiuscemodi nature/fiunt actu transparentia a lumine ipsa illuminante/in cuius absentia perspicua potius q̃ diaphona dicenda sunt.

Lumen

Auicenna

Aristoteles.

De Colore ⁊ speciebus eiusdem: de generatione colorũ tam extremorum q̃ mediorũ ꝑm diuersas philosophorum opiniones. Capitulum. VIII.

Magi.

Color

Ur q̃ perspicua reddit diaphona/facit ⁊ perspicua ⁊ opaca colorata. Hui⁹ aũt intellect⁹ ex coloris diffinitiõe ⁊ gñatiõe planior fiet. Dis. Quid ẽ color? Mag. Est extremitas corpis perspicui/in corpe termiato. i. color est q̃litas in extremitate corporis terminati siue opaci: q̃ perspicuũ tangit. Nõ ergo innuit diffinitio colorẽ esse extremitatẽ perspicui p inherentiã: sz cõtingentiam qualitatiuã. Dis. Nunq̃d nõ color etiã pfunditati opaci inest?

Mag. inest. diuisa eñ massa auri/color flauus nõ mõ i superficie exteriore: sz etiã i interiore cõspicit. Definitio aũt colorẽ explicat ꝑm esse formale q̃ visibilis est in lumie. Vñ lumẽ extremitatẽ diaphoni illuminãs: colorẽ existẽtẽ in extremitate opaci ꝓtrahit/actuat et visibilẽ reddit. Cũ eñ hęc pars illuminata est/color videt: etiaz si mediũ/aut loc⁹ oculi illuminat⁹ nõ fuerit. Si aũt loc⁹ coloris illuminat⁹ nõ sit/etiã cęteris illuminatis viderit neq̃t. Hinc ꝓbo aut: Lumẽ facit q̃dãmõ potẽtia colores actu colores. q̃ facit eos actu visibiles q̃ i tenebris/aut pfũdo opaci erãt potẽtia visibiles. Per se aũt color ẽt visibilis: q̃ in seipso habet cãm esse visibil. Disci. Colorẽ itaq; nõ a luce in esse reali ⁊ materiali pducit: sz existẽtem ⁊ visibilẽ in potẽtia remota a lumie reduci ⁊ fieri visibilẽ in potẽtia ꝓpinqua astruis? Magi. Cõmunior hoc philosophorũ affirmat sententia. Dis. Essentia aũt coloris vnde causat? Mag. Nec

Aristoteles.

de hac re concors oīm repit̄ opinio. Quidā em̄ lucē coloris ⁊ oīm visibiliū hipostasim esse sentiūt: nec colorē aliud q̄ diuersam lucꝫ terminationē in diaphono aut opaco credūt. sic̄ videre est de coloribꝫ iridis: halo: ⁊ pennaꝝ in collo pauonis aut colūbę. Alij autem colorē generari aiunt ex multiformi admixtiōe opaci cū diaphono: cui⁹ per se actus est lumen ꝓductū a luce tanq̄ prima colorū hipostasi. lucis autē concursum necessariū ex eo arguunt/ q̄ in eclipsi solis oēs colores solita priuant̄ venustate. Nonnulli ꝟo colores iridis ⁊ halo reales esse negāt: qm̄ vt supra dictū est: ex radiorū diuersa vel reflexiōe vel refractiōe causant̄. Nec ꝑmixtione corporū colorē fieri posse ex ei⁹ simplicitate arguūt: sed ip̄m qualitatē simplicē ex actiōe q̄litatū primarū in corpibꝫ derelinqui asseuerāt. Uidem⁹ em̄ ex actiōe calidi in humidū nigredinē: ⁊ rursus ex actiōe calidi in siccū albedinē generari. Primū planū est in carbone generato ex ligno humido. Secūdū patet ī cinere genito ex carbone sicco ꝑusto. Hui⁹ aūt causa eē videt̄: q̄ calidū ī humido partes aqueas terrę cōmixtas exhalat in fumū nigrū: et aereas ⁊ claras cōsumit: grossum aūt terrestre nigrū relinq̄t. cui⁹ si rursus grossiciē cōsumpserit: substantiā albā relinq̄t. Suo modo in alijs q̄litatib⁹ imaginādū/ ꝟm magꝫ ⁊ min⁹ in diuersis materiebꝫ. Sꝫ nec ista q̄busdā sufficere vident̄: nisi lux vt radicalis coloꝝ cā concurrat. Frigidū eq̄dē qd̄ nec humidū aqueū/ nec aereū consumit: sed vtcūq̄ cū terrestri ꝯstringēs ⁊ ꝯdensans: nō nigꝝ/ sed vt ī plurimū albū colorē relinq̄t. Est em̄ frigiditas mr̄ albedinis: sicut calor nigredinis. patet in niue/ crystallo/ marmore albo ⁊ sil'ib⁹. Et vnde hoc? nisi q̄ hęc corꝑa ꝑspicua/ si ꝯdensant̄ lucē recęptaꝫ fortius tenēt. in opacis aūt maiorē densitatē nigredo/ raritatē ꝟo albedo consequit̄: cęteris parib⁹. Dis. Ad generationē igit̄ coloꝝ q̄litatū p̄maꝝ actionē/ ⁊ lucis diuersam ī alteratis terminationē cōcurrere ꝓbabile videt̄: ⁊ hoc q̄dē in extremis. Medij autē ex diuersa extremorū ꝑmixtiōe fortasse fieri habēt. Mag. Neq̄q̄: cuꝫ sint q̄litates ęque simplices sicut extremi. Extremorū tn̄ naturā participare dicunt̄: q̄ ex diuerso causaꝝ extremoꝝ concursu generari habēt. Et in generatiōe rubei/ causę extremoꝝ ęque ꝯcurrūt: ideo color locū medij veri⁹ obtinet. nōnunq̄ etiā ex suꝑnatatione peruij colorati/ suꝑ coloratū terminatū/ medij colores vident̄. vt est color apparēs ex suꝑeminētia vnguis suꝑ sanguinē digitoruꝫ: hac via plęrūq̄ pictores varias colorū species effingūt. Insuper ⁊ colores diuersificari apud visuꝫ ꝟm diuersitatē luciū super eos orientiū/ ꝓpō. xij. primę partis ꝑspectiuę cōis affirmat. Insuꝑ oīs color ex distātia visus tandē in nigredinem ꝑmutari videt̄. ideo et ip̄a oīm colorū finis esse cōuincit̄: in quo vniuscuiusq̄ visus deficit. Dis. Num autem colorū species certo numero designantur?

Mag. Certo. Septē em̄ sunt; scꝫ/ Albus/ flauus/ croceus/ ru-

Color vnde causetur.

Colores medij.

Colorum specias

beus/purpureus/viridis/niger: ad quos cęteri reduci habēt ꝑm naturę participationē. Hactenꝰ aūt de obiecto visus: nunc organum perquiramus. Dis. Sane.

De organo visus et natura oculi: qui ex septem tunicis ⁊ quattuor humoribus integratur. Capitulum. IX Mag.

Oculi declaratio.

Organū visus oculū cōis snīa affirmat. Hūc ex pelliculis siue tunicis q̄ttuor ⁊ humoribꝫ tribꝫ ītegrari cōptū ē. Prima tunicaꝝ cōsolidatiua dr̄ siue ꝯiūctiua: quia totā oculi substātiā ꝯtinet: ideo fortis est ⁊ pinguis: ne hūores quoq̄ mō cōgelari/aut effluere possint. Huiꝰ ptē posteriorē sclirotica dicunt. Hęc tunica ⁊ si alba sit: diaphona tn̄ nō est. ideo in āte foramē habet ne ingressum specieꝝ ꝓhibeat: sil'r ⁊ in pte pesteriore/q̄ ad neruū obticū ptingūt. Hāc sequit̄ cornea/cornu albo ⁊ subtili simillima: clara/lucida/dura/solida: ex multꝫ frustulis cōposita: cuiꝰ etiā sunt q̄ttuor pelliculę subtiles: et est diaphona/vt specieb⁹ sit ꝑuia. Huiꝰ ptē posteriorē nōnulli cerusinā dicūt: alij durā. Post eā ē vuea: qꝛ nigra vt vua: vt ī ea claritas glacial' aliq̄ mō obscuretur ⁊ ī ea spēs resplēdeāt. sicut subijcit̄ plūbū vitro ī ꝯstitutiōe speculi. In ātea lenis: ītrinsecꝰ villosa. Hęc sil'r ī ātea foramē habet/vt sit specieb⁹ ꝑuia. Huiꝰ extremā ptē secūdinā appellāt. Quarta subtilissima ē sil'is ręti araneę. hīc aranea dr̄. ⁊ posterior ꝑs retina retinet em̄ hūorē secūdū subtilissimū: quē glacialē vl' crystalloidē ꝓpt̄ lipiditatē appellāt. ī eo situant̄ spēs visibiliū. q̄ vt ī eo figi possint aliq̄lit̄ spissus ē. Post hūc ē humor tertiꝰ ī textura venaꝝ. quē vitreū dicūt. claritatē habet q̄ cū crystallino ꝯuenit: ruborē aūt ex sanguīe venaꝝ oculū tāgētiū: quē ⁊ ipē digerit: ⁊ digestū crystalloidi ꝓ nutrimēto mittit. Primꝰ aūt hūoꝝ albugineꝰ est: albugini oui nō oīno dissil'is. Hic īterpositus araneę ꝯtinet crystalloidē ip̄m a duricie corneę ⁊ villositate vueę custodit: ⁊ suo humore/ne siccitate telę circūdātis exiccari possit/p̄ꝑuat. trāsitꝰ foramē vueę corneā ꝯtingit. Oēs hūores ⁊ tunicas ī pte āteriore ꝯcentricas q̄dā aiūt: dēpta ꝯsolidatiua ⁊ hūore vitreo: ne ꝓpt̄ fractiōes multiplices generet̄ ꝯfusio. Alij tn̄ vueā ⁊ corneā ecētricas opinant̄: et albugineū corneę ꝯcētricū describūt. Glacialis aūt portio ē sphęrę maioris: ⁊ vitreꝰ sphęrę minorꝫ. Oīm autē horū causas/insup ⁊ ecētricitatis rōnes exq̄rere/nō tam necessariū q̄ꝫ laboriosum videtur. Dis. Ad reliqua igitur sermonē vertamꝰ. Mag. Oculos rursus duo nerui cōplectunt̄: per q̄s spiritꝰ visiuus diffunditur/⁊ species visibiliū deferunt̄. Sunt hi nerui rami vniꝰ nerui a sensu cōmuni ꝓgrediētis: q̄ circa oculos fit bifidꝰ: ⁊ ptes ad īstar fistulaꝝ āpliant̄: ramꝰ dexter oculū dextꝝ/⁊ sinister sinistꝝ oculū

De potẽtijs aie sensitiue

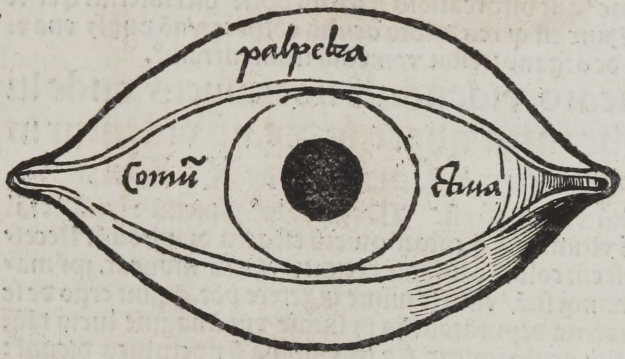

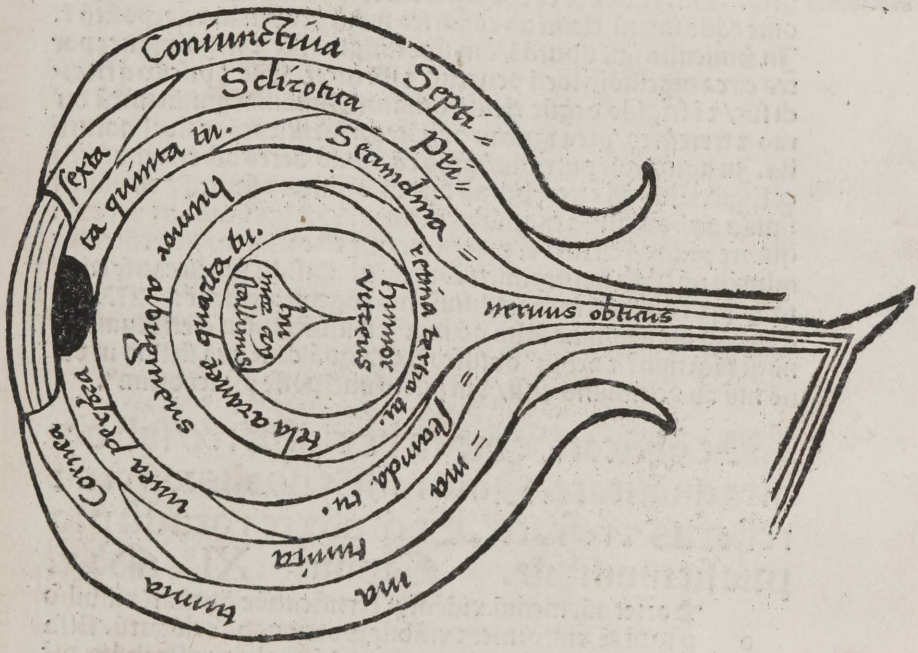

cōplectit. Loc⁹ aūt bifurcatiōis neruus obtic⁹ dici solet: in q̄ et visio cōplet. Hinc est ꝙ res duob⁹ oculis cōspecta/nō duę sz vna videtur. Hęc de organo: restat vt mediū transcurram⁹.

De medio videndi: ⁊ noctulucis vnde lumen habeant: ⁊ quare in die nō videntur in lumine ꝓprio. Capitulū. X Dis.

Medium visus.

Mediū vidēdi qd̄ est? Mag. Corp⁹ ꝑspicuū ⁊ ꝑuiū/⁊ saltē ī vltima ꝑte q̄ colori ꝯiūctū est actu diaphonū. Necesse est em̄ colorē a lumine excitari: vt visū moueat. ꝓpt materialitatē nanq̄ suā/visui se mīme ingerere pōt. gignit ergo de se species a materia depuratas: q̄s in lumīe ⁊ in imagine lucis tāq̄ in ꝑncipio suo oculo īmittit. Ea tn̄ visibilia q̄ noctuluca dicunt: cū intrinsecū ⁊ cōnatū lumē habeāt/etiā in nocturnis tenebris videri possunt: vt sūt q̄dā ligna putrida/ꝟmiculi/squamę pisciū/et sil'ia. Dis. vnde hęc corpa ingenitū lumē hn̄t? Magi. Ab igne. om̄e eq̄dē mixtū elemētis cōstat: eo mō q̄ ꝑcedēti libro expositū ē. In ꝟmiculis igit q̄busdā/qm̄ sine sanguīe sūt ⁊ frigidi: igneę partes circa digestiōis locū ꝯcurrūt/⁊ ibi lucēt. Sic ⁊ piscib⁹ q̄ frigidi sūt/⁊ ī frigido degūt elemēto/natura squamas ꝑuidit ml'tū duras ⁊ terrestres/ꝑtes igneas ꝯseruātes ꝓ fortificatōe calorꝫ naturalis. In lignis aūt putridis/ignis cū hūido aereo ad extremitates colligit. Sil'r ⁊ ī cęterꝫ hęc nō sine cā ordinata sunt: q̄ꝝ tn̄ paucissimas a phoꝝ turba enodatas īuenies. Hic ignis aūt est vel cum q̄litate priore q̄ est lux: vl' posteriore quę est caliditas nō exn̄te: aut adurēs nō est: sz naturę mixti cōueniēs. Dis. q̄d subest causę edicito/ꝙ hęc corpa nō in die in lumīe suo cōgenito vident? Magi. Quia in die a lumine solis qd̄ mai⁹ est illustrant. a q̄ etiā lumē cōnatū tāq̄ min⁹ ⁊ debili⁹ obfuscat. Ob quā cām etiā stellas in die nō nisi ab acutissimo visu/⁊ in puteo aliq̄ posse ꝯspici diximꝰ.

Noctuluca

De q̄lificatiōe medij vt videat res sub debita quātitate. Quid radi⁹ visualis: direct⁹: reflexus ⁊ refract⁹. Et ꝙ ꝑfecte rotūdū proprie sit inuisibile. Capl'm XI Mag.

Oportet aūt mediū vidēdi ꝓ certificatiōe q̄ntitatꝫ visibilis ꝑ totū eē vniforme: ⁊ visibile ꝓportionabil'r elōgatū. Nll'a em̄ q̄ntitas rei īmoderate distātꝫ ē oculo certificabilis. dic̄ ꝓpositio. >5. ꝑmę partis perspectiuę. Un̄ stellas vix in oui quantitate iudicamus: quę terra longe maiores sunt. Et solus radius perpendicularis porrigitur directe alterius diaphoneitatis medio occurrente. dicit propositio primę tertię partis ꝑspectiuę. Hic

radius reflectit̄ per eandē lineam opaco obſtante. Dis autē radius oblique incidēs: medio alterius dyaphonei tatis occurrente: aut frangitur/aut reflectit̄. Diſ. Cōtine pauliſper calami habenas: donec quid radi⁹ ppēdicularis ⁊ obliquus: q̄d inſup inter refrāgi/⁊ reflecti interſit planius innoteſcat. Magiſter. Radiū viſualē ſpeciem rei viſibilis dicim⁹: nō vt lineā aut ſuperficiem mathematicam ꝓfundo carentē: ſed coꝛpoꝛalē ⁊ pyramidalē: cuius baſis in re viſa/⁊ conus in oculo vidente ē. Totum autē luminoſum pyramidē ſui luminis in quolibet puncto medij terminat. ideoq; ⁊ oculus in quacūq; pte medij exiſtat/luminoſū videre pōt: ſed diuerſe. Nā quāto pyramis breuioꝛ tāto/foꝛtioꝛ: ⁊ āgulū coni habet maioꝛē: iō rē reꝑſentat maioꝛē. Ex his facile ꝯcludit̄ pfectaꝫ rotunditatē eſſe inuiſibilē. cū em̄ ſupficies ęque a centro diſtat/extremitas eius in pūcto indiuiſibili terminatur: itaq; baſim pyramidis fundari nequit. Hinc ⁊ Mercurius Trimegiſtus mūdū ex ſe inuiſibilē dixit: qꝛ rotūdus eſt. Sed ⁊ coꝛpus quodcūq; ꝓprie viſibile nō eſt: qꝛ eius ꝓfunditatē non videm⁹: ſed eius vel ſolos angulos/aut latera/⁊ extremas ſupficies intuemur. Q; autem ſol et aſtra rotunda videmus: ex eo eſt/quia multū diſtāt: ⁊ pyramis iā nō in puncto ſupꝛemo/ſed linea arcuali ſumit̄. hęc autez remotioꝛi maioꝛ/⁊ ꝓpinquioꝛi minoꝛ apparet. Nec talia coꝛpoꝛa ſpherica/ſed plana vident̄. Si quando autem aliquid rotūditatis habere cōſpiciunt̄/pfecta tamē rotunditas videri nequit. vñ oculus ſupficiē ſphęrę in pūcto cōtingēs nihil eius videret: ſi etiā defect⁹ medij nō obſtaret. Hęc in ꝓſpectiuis lati⁹ indagari poſſūt.

Radius directus ſiue perpendicularis eſt ex cui⁹ incidentia ſup ſupficiez ex vtraq; parte relinquūtur anguli recti ⁊ ęquales. Per oppoſitū dinoſcit̄ radius obliqu⁹.

Radius aūt reflecti dicit̄: qui in occurſu opaci ꝓ eādē/aut aliā lineā verſus ſuū oꝛiginē ꝓijcit̄. ſicut pila in parietē ꝓiecta reſilit. ſed in hoc eſt differētia. nā eadem pila numero per motū localē reſilit: non autē idem radius reflectitur: ſed alius a principali obiecto luminoſo genera⁹/ſi vltra diſtantiā qua opacū occurrit agere ſufficiat. Radi⁹ no refrāgit̄/q; in occurſu medij alteri⁹ diaphoneitatis nō in directum multiplicatur: ſed verſus perpendicularem a puncto incidentię ⁊ fractionis erigibilem accedit: aut a perpendiculari huiuſmodi recedit. Hoc autem quomodo aut quādo fiat ſequentibus concluſionibus manifeſtabitur.

Radius viſualis.

iiij. ꝓpoſitio pme ptis. ꝓpoſitio. xix.

Perfecte rotunda inuiſibilia.

Radio ꝓ differentie.

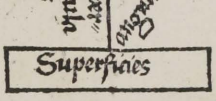

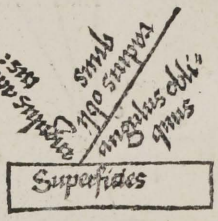

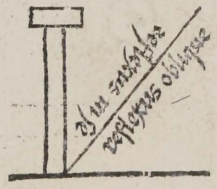

Cur res qñqz videtur maior vel minor remotior vel propior q̃z in veritate est. Capitulum. XII. Magi.

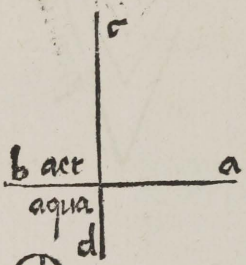

Conclusio p̃ma. Radius perpẽdicularis in superficie media diuersaꝝ diaphoneitatũ ꝯiũgẽte non frangit̃. qꝛ nõ esset rõ quare magis ad vnã ptẽ q̃z aliã declinaret. in occursu tñ opaci in se/ vel ad latus reflectit̃. Hęc ꝯclusio ptz ex ꝓpositiõib⁹. 14. p̃mę ⁊ p̃ma tertię ptis pspectiuę cõis. vt sit supficies media inter aerem ⁊ aquam a. b. ⁊ radius perpẽdiculariter incidens. c. d.

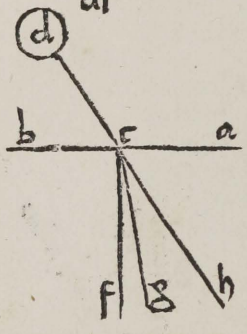

Cõclusio secũda. Radius oblique incidens in occursu medij densioris ad perpẽdicularẽ frãgitur. patet p ꝓpositionẽ. 15. primę partis. vt sit supficies incidentię media inter aerẽ ⁊ aquã a b. ⁊ radius oblique incidens d c. veniẽs a corpe luminoso d p aerẽ in aquã: frangit̃ in supficie media a b. in pũcto c. versus ꝑpẽdicularẽ c f ⁊ cadit in g. qui si medium esset vniforme/ procederet in h.

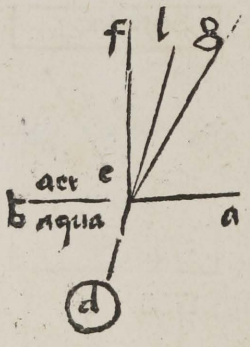

Cõclusio tertia. Radius oblique incidẽs/ veniẽs a medio densiore in rarius a perpẽdiculari diuertit. Patz per 16. primę ptis. vt sit supficies media inter aquaz ⁊ aerẽ a b. radi⁹ incidẽs d e. veniens a corpe luminoso d existente in aq̃ medio dẽsiore in aerẽ mediũ rari⁹: in pũcto e supficiei a b frangit̃: ⁊ a ꝑpẽdiculari q̃ est e f. recedit: caditqꝫ in g. q̃ si mediũ eẽt vniforme ꝓcederet in l. Harũ aũt duaꝝ cõclusionũ cã est/ resistẽtię ⁊ actiõis diuersitas. Uñ radi⁹ veniẽs de medio rariore in dẽsius/ penetrãdo forti⁹ agat necesse est: Jõ ad ꝑpẽdicularẽ tanq̃z organi suo ꝓpinq̃orẽ declinat. Ecõtrario aũt q̃ venit de densiore in rarius/ fortificatione non eget: a perpendiculari euagatur.

Cõclusio quarta. Locus imaginis rei visę ẽ: vbi pyramis sub q̃ res videt̃/ cũ ꝑpẽdiculari (a re visa versus supficiẽ medij rẽ visam ꝯtinẽtis erigibili) ꝯiungit̃. Jdeo rem visam p radios fractos/ extra locũ suũ necesse est apparere. ⁊ sic denariũ existẽtẽ in fundo vasis/ supfusa aqua ab oculo posse conspici/ qui ab eodẽ sine aqua nequit videri Exemplũ cõclusionis ⁊ primi correlarij. Sit d c. supficies aquę cõtinens rẽ visam b. ⁊ perpendicularis erecta b d. ⁊ oculus existens in aere o. radius veniens a visibili b versus oculũ frangit̃ in puncto c/ a ꝑpẽdiculari c f. ⁊ cadit in o: quę si mediũ esset vniforme/ ꝓcederet in g. Pyramis itaqꝫ sub q̃ vid̃r res b. cõiungit̃ lineę ꝑpẽdicl̃ari b d. in pũcto l. in eodẽ ocul⁹ o iudicat eẽ b. Ptz ⁊ secũdũ cor

relariū: q ocul⁹ o videt b in aqua p radiū refractū: qđ videre nō posset p radiū directū b o. q̄ pter latus c k. vasis b c d k ad oculū trāsire nequit. Ptz itaq; rē existētē i medio dēsiori ab oculo existēte in rariori/videri ꝓpinquiorē: z sic maiorē q̄ sit: qz vidz sub pyramide breuiore z angulo maiore. Exēplū est b. res visa ab oculo o in figura p̄cedēti. Res aūt exñs in medio rariori/oculo existēte in dēsiore: vidz remotiorz: z sic minor q̄ sit: qz videt sub pyramide lōgiori z angulo minore. vt visibile f existēs in aere visum ab oculo e. eq̄nte in aq̄ vidz in pūcto m. Est em̄ radi⁹ incidēs f c. q̄ in superficie media inter aquā z aerē a b. i puncto c. frāgit ad ꝓpendicularē c d. z cadit in e. q̄ si mediuz eēt vniforme ptenderet in b. Pyramis aūt sub qua vidz visibile f. cōiūgit perpēdiculari erectę ab f ꝑsus superficiē a b i pūcto m. Hic facile ꝓcludit q̄re baculus ptē bñs in aqua z ptē extra aquā fract⁹ apparet. oculus em̄ existēs extra aquā/eā partē quę est extra aquā in loco suo videt: illā vero q̄ in aqua est/in loco ꝓpinquiori q̄ sit/iudicat: iō hę ptes directe ꝓtinuatę videri nequnt. Uerūtn̄ oēs hi radij refracti aut reflexi/directis sunt debiliores: qz a fonte z origine suo magis elōgati: z ex obliq̄tate debilitati. rectitudo em̄ luci cōnata est. Hinc etiā p hos res videntur debiliore mō. Uñ z apl's Jacob ait: Uir q̄ ꝓplat faciē suā in speculo/z se auertēs/statim q̄lis fuerit obliuiscit. videt em̄ bō faciē suā p radiū a speculo reflexum.

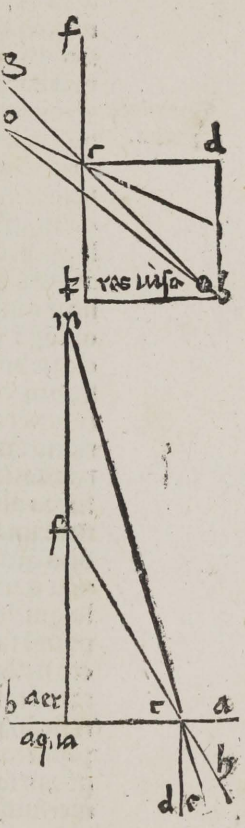

De natura ac diuersitate speculoz: q̄ i cochleari polito ostēdi pñt. De stella q̄ vidz cū sole i speculo immerso aq̄. z q̄ idolū rei vise: nec est in pfunditate speculi: nec in aere ꝓpinquo: sed in superficie speculi. Ca. XIII. Discipulus.

Et natura speculoz ppauca saltē in hac digressiōe i mediū ferre/haud graueris p̄ceptor amātissime. Mag. Ad speculi integritatē req̄rit ꝓtinuitas z leuitas intēsa: superficies regularis. Insup z eiusdē necessaria est pfecta politura. ptz i marmore z chalybe pluribusq; alijs lapidibz z metallis politz. Diaphoneitas aūt si speculari corpi acciderit/necessario opaco aliq̄ subducit superficiē ei⁹ terminātē. ob id diaphonis/vt sūt vitra/plūbū supponitur: vt radij ptrāsire phibiti/ad videntē reflectant. Quod autē plumbū vitro/hoc aquę est fundus terrę. radios em̄ aquā intra re manifeste ꝓbat: q̄ oculus existēs i aqua solē vid ere potest dire-

cte. Radios aũt nõnullos a sup̃ficie aquę reflecti/ex eo deducitur: ꝙ in ea tãq̃ speculo ⁊ solẽ ⁊ cętera obiecta oculus existens in aere contemplatur. ⁊ si aqua fundum nõ haberet: nihilominus in sup̃ficie radios aliquos reflecteret. Omnis em̃ sup̃ficies media inter duo corpora diuersarũ diaphoneitatũ rõnẽ specularẽ participat.

Speculorũ genera. Sunt autẽ specula varia: q̃dã nãq; sunt vniformia ⁊ plana: in q̃bus res videri potest vti est: ꝯuersa tamẽ: ⁊ dextra vidẽtur sinistra ⁊ ecõtrario: maxime aũt aqua quieta. Hinc Uergilius. nup̃ me in littore vidi Placidum dũ staret mare ⁊c̃. Sanguis hominẽ ostendit nigrũ ⁊ pallidũ: oleũ iuuenilẽ ⁊ amabilẽ: gladius latũ aut oblõgũ. hęc aũt potius difformiũ speculoꝝ naturã participãt. Sunt aũt ista aut cõcaua/aut cõuexa. Cõcaua rẽ maiorẽ: interdũ ꝟo minorẽ aut ęq̃lẽ: cõuexa minorẽ rep̃sentãt. ⁊ latã q̃dẽ/si sint sphęrica: oblõgã vero/si fuerint pyramidalia aut colũnaria. Oĩa hęc in cocleari polito cõtinent̃. in manubrij q̃dẽ basi/planũ: in colũna manubrij/colũnare vel pyramidale: sinus aũt ab intra/cõcauũ: exterius vero/ꝯuexũ ostẽdit. Accedit aũt imagini rei visę multiplex variatio f̃m diuersum ⁊ obiecti ⁊ speculi situ. Uñ in speculo mlt̃ę cõcauitatis p̃s inferior appet sup̃ior ⁊ ecõtrario: eo ꝙ vna p̃s speciez supra aliã ꝓijciat. In cõcauis insup̃ speculis eiusdẽ rei/plures q̃ttuor imaginib̃ appere nõ pñt: eo ꝙ in ipso ad eũdẽ oculũ/in pluribus q̃ꝫ in q̃ttuor punctis reflectionẽ fieri sit ĩpossibile. Speculũ in vna parte ꝯcauũ/⁊ altera planũ duas rep̃sentare põt facies. in collo quidẽ cõiũctas/si sit planũ inferius: aut in vertice colligatas/si planũ superius situetur. Sic ⁊ in speculo ĩmerso aquę ⁊ soli obiecto stella videt̃: quę stella nõ est/sꝫ secũdariũ solis idolũ ex diuersitate sup̃ficieꝝ speculi ⁊ aquę resplẽdẽs. In alijs tñ lucidis hoc fieri neq̃t/ꝓpter radij debilitatẽ. Hęc aũt enucleatius in perspectiuis p̃quirenda sunt: ad reliqua ꝓperemus. Dis. Restat qđ fortiꝰ angit: an idolũ obiecti in aere ꝓpinquo/aut profunditati speculi sit ĩmersum/nec ne? Mag. Neutrũ affirmo: ip̃m equidẽ in aere speculo ꝯtiguo nõ esse/hoc maxime approbare videt̃: ꝙ tali aeris parte ꝯtinue agitata ⁊ variata/idolũ rei visę immobile persistit. vt fortissimo subtiliq; ante speculũ vento spirãte. qđ vtiq; neutiq̃ꝫ fieret: si idolum hic aer contineret. Motis em̃ nobis inquit Aristoteles mouentur ⁊ ea q̃ in nobis sunt. Rursus autem idolum ꝓfunditati speculi immersum nõ esse. ꝓpositio. 19. 2. partis perspectiuę adiuncto cõmẽto late ostendit. Q, autem idolum quãdoq; profundius ĩmersum videtur: ex distantia obiecti est/ad cuius situ ⁊ motum idolum variatur: ⁊ nõ ad motũ speculi. Uñ ⁊ res visibilis in tanta profunditate speculi apparet/quãta est eius a speculo distãtia. Mirabile tamẽ quoddã in speculis reperiri est/qđ etiã Augustinus ad nebridiuꝫ occultũ esse dixit. q̃ꝫuis specula ingentia sint/nõ reddunt maiores imagines q̃ꝫ sunt corpora: etiam breuissima

Uergiliꝰ in Bucco.

Aristo. in topicis.

Mirabile speculoꝝ

Augustinus

obiecta. in ꝑuis aũt speculis sicut in pupillis oculorũ/ ⁊ si magna facies sese opponat: breuissima tñ imago ꝓ modo speculi format. Hic aliquid latet. Probabilius itaq; videt: idolũ rei visę in supficie speculi recipi: nõ q̃dẽ supficieten⁹/ sed in puncto saltẽ naturali. Huius aũt certissimũ argumẽtũ est: ꝙ nõ maius in maiore/ nec minus in minore apparet supficie. Sil'r si speculũ frangit: in q̃libet parte totũ videt: ⁊ cęli medietas in ꝑuo speculo cernit: q̃ vtiq; nullatenus fierẽt/ si dimẽsio longitudis ⁊ latitudinis attenderet. Nec idolũ dimẽsiones habet: sed est dimẽsionũ spẽs. sicut forma lapidis existẽtis in anima indiuisibili. Hoc aũt necessariũ esse dinoscitur vt spẽs in oculo distinctim ꝑ partes locari/ ⁊ rem vt est in suis lineamẽtis repręsentare possint. Nec idem idolum est qđ videtur: sz sp aliud ⁊ aliud ad p̃sentiã obiecti generat. Hoc aũt ex eo apparet: ꝙ ad situ ⁊ motũ obiecti/ variatur situs ⁊ motus idoli: nõ eiusdem vt diximus in numero/ sed similis ꝑ cõtinuatã generationem in specie. Possibilitas aũt dictorũ facile apparebit: si visionem ab angulo pyramidis cui⁹ basis est in re visa fieri cõsideram⁹. Hinc ꝓpositio. 15. secundę ꝑtis perspectiuę asserit: a supficie speculi infinitas fieri cõpletas reflectiões formę rei visibilis. Hęc oĩnia ex ꝑspectiua Guictilionis Alacen Bacchonis ⁊ aliorũ: insup ⁊ libro de speculis latius demonstrari habent. p̃sens autem communiora p̃libasse sufficiat. Ad methodũ nostrã/ vnde longius digressi sum⁹ iam tandem reuertamur. Dis. optime. Uerumtñ qđ paulo ante hac de visiõis mõ cõmemorabas/ indiscussũ haud p̃termittas.

Guictilo Alacen Baccho

De modo videndi: si fiat extra mittẽdo vl' intus suscipiẽdo. ⁊ quõ oĩs sensatio sit via assimilatiõis vñ spũs sensitiui oĩno a sensibilibus sũt depurati. Ca. XIIII. Mag.

Plato linconiensis. Aristoteles Alchindus.

Visionẽ fieri ꝑ egressum spũs visibilis/ ⁊ ab oculo ad rẽ visam nõ cõtẽnẽdę auctoritatis viri tradidere. ⁊ Aristoteles causam assignãs cur oculi ꝓfundi/ aut in puteo existentes clarius vident: idem sentire videt: cũ ait id ob hoc fieri/ ꝙ radij exeuntes min⁹ dispergunt. Hũc spũm ĩmaterialẽ ⁊ agillimũ dicũt: vt in momẽto ad remotissima etiã visibilia egredi ⁊ regredi possit. Sunt tñ q̃ spẽs visibiliũ ⁊ egredientẽ spiritum in medio ꝯcurrere imaginantur. Hanc positionẽ de egressu spũs/ fortasse nõ oĩno esset difficile saluare. a multis tñ tanq̃ ꝓhię ⁊ perspectiuę dissona explodit. Ea ꝓpter ⁊ nos cõiorẽ sniam amplectẽtes: dicamus visionẽ fieri ꝑ recęptionẽ spẽꝝ visibiliũ in oculo: ꝑ modũ pyramidis: cuius basis in re visa ⁊ con⁹ in oculo est. Spũs aũt visiuus lucidus et clarus/ ⁊ a cerebro ꝑ neruos (de q̃bus supra) ad oculos vsq; descendẽs: ⁊ a speciebus ĩmutatus/ sensatione confusa regredit: ad

Oculus ipũs agillimus

Modus videndi.

cuius regressum excitata anima/ ⁊ cernens diaphoni sui purissimi ⁊ penitus incolorati supficiem/ in similitudinē tingi: se conuertit ad obiectū/ vnde splendor venit: ⁊ ipsum discreta sensatione percipit. Fit autē hoc assimilationis via. Sicut em̄ cera flexibilis: artificis īgenio cōfigurat̄ rei artifici p̄sentialiter apposite: vtputa faciei humanę/ leonis/ vel asini: nec artifex hanc cōfigurationē facere posset/ si animā nō haberet. si igit̄ cera esset aīata: mēs intus existens/ cōfiguraret ceram om̄i figurę sibi p̄sentatę. Sic spūs visiu⁹ animatus anīa sensitiua/ p animā cōfigurat̄ speciei visibili: quaꝫ offendit in oculo. Patet igitur discretā visionē sine attentione rationis fieri nō posse: quādoquidē multos p̄tereuntes (quoꝝ spēs in oculos recipimus) minime agnoscim⁹: dum attenti alijs/ nō aduertimus. Pariformiter de auditu/ olfactu/ gustu/ ⁊ tactu intelligendum est. Nā sicut spūs in oculo cōfigurat̄ speciebus oculorū: ita in aure assimilatur speciebus sonorū: in naribꝫ spēbus odorū: in lingua spēbus saporū: ⁊ in toto corpore spēbus tāgibiliū. Ope reprecium est igit̄ huiuscemodi spūs a sensibilibus omnino esse depuratos: ne intus existens extranea ꝓhibeat. Uñ si spūs visiu⁹ colore participaret: nō indifferenter oēm colorē/ sed eum tm̄ quo tinctus esset ꝑciperet. quēadmodū videns p vitrum rubeū om̄ia visa rubea existimat. Spēs eī mutuo se tingunt. ait ꝓpositio p̄ma secūdę ꝑspectiuę. Hacten⁹ de visu: nūc auditū ꝑcurramus. Dis. Id ꝓmissorū ordo expostulat.

De visione exteriore vide. c. ij. li. xj. de trini.

Quo visus ⁊ auditus sint sensus discipline. Audit⁹ definitur: organū ⁊ mediū audiendi declarātur. Capi. XV. Mag.

Verū quidē: nā in ordine sensuū auditū secundū obtinere locum ph̄i tradidere: q: p̄ter visum sentit remoti⁹/ ⁊ ad disciplinam magis est necessarius. q̄ em̄ a cunabilis discim⁹: aut visu/ aut auditu ꝑcipimus. Est aūt auditus potētia sensitiuę apprehensiua soni in aure mediāte aere vl' aqua. Dis. In hac descriptione sil'r obiectū/ organū/ ⁊ medium audit⁹ enumerasse videris. Sonū em̄ obiectū/ aurē organū/ aerē vel aquā mediū auditus accipio. Mag. Sane accipis: ⁊ eo quidē facilius quo hęc sępius audisti. Dis. Uerum. nā in principio logices ⁊ in musicę theorematibꝫ de sono haud obscure dissertū esse memini. Hic tñ ⁊ organum ⁊ mediū latius veniūt explicāda. Mag. Auris (in q̄ organū audit⁹) substātia ē cartilaginosa: vt fortitudine sua sit semper patula. Tortuosa vero ⁊ anfractib⁹ ornata: ne extrinsica ⁊ auditui inimica/ ipsū q̄quo mō p subitū ingressū lędere possint. In ꝓfundo auris os quoddā est porosū/ siccū ⁊ durū: in q̄ rursus pellicula q̄dā (quā alij meringā/ alij timpanū auris vocāt) aere cōnaturali repleta cōtinet̄: spēbus soni prorsus vacua: vt om̄i sono assimilari possit. Mediū audiendi/ aerē vel aquā esse ex eo manifestū

Auditus.

Auris.

est: q auris sana in vtroq constituta sonū percipit. audiunt enim in aere aues: r in aqua pisces. Unde etiā circa aquas silentiū faci mus/si quando prendere pisces attētam⁹. Dis. Quis bis cōtra dicere posset: sed modū audiendi dilucida.

Pisces audiunt.

De mō audiendi. et quare dormiētes patētibus auribus nō audiūt. Jnsuper qualr orbicularis multiplicatio soni a Boetio declaratur. et q idē sonus p diuersas species a pluribus auditur. De sono echo. et quō p murū audire possum⁹. Jnsup qualr sonus acutus stupozē dentibus ingerat. Ca. XVI. Mag.

Modus audiendi.

Cerebzo neru⁹ quidā ptenditur: r paululū pgressus bifurcatur: cuius rami singuli ad singulas aures descendunt/ spiritum auditiuū ad timpanū vsq deferentes: quia speciebus soni aerē inclusum pulsantis immutat: r bis cōfiguratus regreditur: ad cuius regressuz excitata ania/ipsū imutatū cernēs: ad obiectum vnde species multiplicant se cōuertit/ipsumq discrete percipit. Egressum autē spiritus sensibilis ad organum esse necessarium/ex hoc facile patet: q in somno sonus in aure receptus multotiens minime auditur. Nerui equidem vaporibus opilati/ spiritum audibilē exire prohibent. fortioz autē son⁹ meatus apit: r causato calore vapozes resoluit. hinc spūs audibilis exiēs dicto modo imutatur. Multiplicationez vero speciei sonoz ab obiecto versus aurē: Boetius vir vtriq doctrina r eloquio clarissim⁹ in p̄mo musicę per simile manifestat dicēs: Cū in paludibus vel quietis aquis iactū eminus mergit sarū: prius in paruissimū ozbē vndā colligit: deinde maioribus orbib⁹ vndarū globos spargit: atq eousq dum fatigatus mot⁹ ab eliciendis fluctibus conquiescat. semperq posterioz r maioz vndula pulsu debiliore diffunditur: q si quid sit qō crescentes vndas possit offendere/statim ille motus reuertitur: r quasi ad centrū vnde profectus fuerat retōditur. Jta igitur cū aer pulsus fecerit sonū/pellit aliū proximū: r ḡdāmodo fluctū aeris ciet: itaq diffundit: r omniū circūstantiū simul ferit auditum. Atq illi est obscurior vox/q longius steterit: qm̄ ad eum debilioz pulsi aeris vnda peruenit. Dis. Unus itaq son⁹ numero ab oibus circūstātibus pcipitur? Ma. Jdez r vnus/ p diuersas tm̄ spēs. sicut idē color a plurib⁹ siml videt. Formato enim sono: alię ei⁹ species multiplicantur versus aurem meaz qui sum ad dexterā: alię versus tuā q es ad sinistrā: similiter alię ab ante r retro: sursum et deorsum in modum spbere. sicut globus ignitus

Dormientes nō audiunt.

Boetius. j. musice. xiij.

Soni multiplicatio.

orbiculariter de se diffundit radios: ⁊ in quolibet puncto medij pymidem sub qua videri pōt termiat. Dis. Intelligo. Sed vnde ē/ q̄ siluas muros quoq̄ nobis vocantibus reclamare audimus?

Ma. Audisti sonū ⁊ eius spēs in occursu obstaculi reflecti: ⁊ ad locum vnde ꝓfecti fuerāt quasi ad centrū retōdari. si igit̄ reflectio sit fortis/ad aures nostras vsq̄ ꝑueniunt. Sic eundē sonū quem ore emisim⁹/reflexe ꝑcipim⁹: mō tñ debiliore: q̄ virtutes reflexę directis sunt debiliores. Hic sonus reflexus a grecis icho/latine vero echo ꝓferri solet. Attamē nō ita sonū reflecti accipiendū ē: vt oīno nulla eius spēs murū aut obstacula penetret. experientia nāq̄ testat̄ ꝑ murū/parietē/aut similia auditionē fieri: ⁊ si nōnūq̄ cōfusam. in penetratiōe nempe figura ꝯfundit̄/substantia remanente. hinc sępius sonū audim⁹: sed an ne vox ⁊ qualis sit/nō ꝑcipimus. Sic colorū nōnullas spēs opaca penetrare dicūt: q̄ a visu acutissimo/⁊ linceis oculis apprehendi pñt. Dis. Subest quęstiuncula: cuius solutio tractatū de auditu claudat. Est autē: qua via sonus acut⁹ dentib⁹ stuporē ingerere possit? Ma. Neru⁹ sensitiu⁹ in mādibula singulis dētib⁹ ramuscul̄ colligat̄. huic neru⁹ audibilis ꝯiūgitur: quē quidā acutiores soni penetrātes ramusculos nerui sensibil̄ pulsāt/⁊ obstupescere faciunt Di. Optīe: nūc olfactum videamus.

Echo.

Unde stupor dentium

Quid olfact⁹. quid odor. quō gñetur: ⁊ q̄ odoris spēs. de organo olfact⁹. Et q̄re hō nō nisi excellētia olfacit: et q̄ aīalia ī singulis sensibus homini p̄stant. Ca. XVII Mag.

Olactus

Olfactus est potentia sensitiuę apprehensiua odoris ꝑ nares: mediāte aere vel aqua. Obiectū em̄ olfact⁹ est odor. organū in naso. mediū aūt aer vel aq̄. Dis. Odor q̄d est?

Odor

Mag. Est passio sicci digesti in humido: alteratiua olfact⁹ de potētia in actū. Uñ cū siccitas terrestreitati cōiuncta vi caloris in humido digerit̄/gñatur q̄litas quā odorē dicim⁹. Patet ī pomis: in q̄b⁹ siccitas terrestris in humido/calore solis digerit̄ donec odoriferū fiat pomū. Dis. Principia igit̄ odoꝝ sūt siccitas in humiditate ⁊ calor agentis? Ma. Aperte dicis. hęc aūt p̄ncipia quia in harmonia ⁊ ꝓportione variant̄: nec semꝑ eodem mō cōcurrūt: hinc varię odorū species gignūtur. q̄ sūt odor aromatic⁹/salsus/amarus/acutus acetosus/stipticus/ponticus/vnctuosus/dulcis/insipidus siue fętidus: ⁊ si qui alij reperiunt̄ ad hos reduci habent.

Species odoris.

Dis. Organū despiciamus. Ma. Organū olfact⁹ in cerebro supra nasum situm est: ne facile possit a ꝯrijs offendi. Sunt autē duę carnunculę ad modū māmillarū cōcauę ⁊ spongiosę: versus cerebrū suspensę: habētes cooꝑculū q̄d ꝑ aeris ispirationē ⁊ respi-

Organum olfactus.

rationē aperitur ⁊ claudit. Id organū natura calidū ⁊ oīm odorū expers est: vt oīm sit susceptiuū. In hoīe autē ꝓpter magnitudinē cerebri/cuius cōplexio frigida est olfact⁹ multū lędit: ideo nō nisi excellentia olfacit: ob hęc rarissime etiā odorū somnia patit. Uñ a quibusdā dictū ē: Nos aper auditu: linx visu: simea gustu: vultur olfactu: ⁊ aranea tactu excellit.

De medio ⁊ mō olfaciēdi. Et si odor realit vl spūal'r ꝑ mediū diffūdat. Ca. XVIII. Dis.

d E medio q̄d noui affers? Ma. nihil. Nā sicut son⁹ ꝑ aerē vel aquā ad auditū vsq; ꝑuenit: ita ⁊ odor. olfacim⁹ enim nos in aere: ⁊ in aq̄ pisces. Dis. Olfaciēdi aūt mod⁹ q̄s ē? Mag. A corpore odorifero/calore resoluēte/odor ꝑ mediū diffūditur vsq; ad nares: ibi īspiratiōe attrahit: ⁊ apto coopculo ad carnunculas ꝑtingit: ad q̄s rami vni⁹ nerui a sensu cōi exeuntis ꝓtēduntur: ꝑ quos spūs olfactiuus delat⁹ in occursu specierū odoris immutatur: fitq; olfactio cōfusa. anima aūt ad regressum spūs excitata cernēs ipsum īmutatū spēbus/se ad obiectū vnde huiusce ꝓcessere spēs cōuertit: ipsumq; assimilatiōis via secernit atq; dijudicat. Uerūtamē de odoris ꝑ mediū multiplicatione est nō parua inter ph̄os disceptatio: alijs opinantib⁹ odorē nō ꝑ species ⁊ spūaliter/sed realiter a corpe odorifero vsq; ad organū ꝑuenire: q̄r ꝑ lōginqua terrarū spacia ꝑcipit. Unde ⁊ vultures occisoꝝ cadauera ante Troiā ꝑ quingēta miliaria olfecisse scribūtur. Species autē ꝓpter sui spūalitatē citius in multiplicatiōe deficiūt. Accedit ad h̄: q̄ nōnulli habitatores indię odore cuiusdā pomi viuere: a quo et diutius seiuncti emori dicūtur. Spēs aūt a materia sequestratę: nec calidę/nec siccę sunt: nec nutrire/aut cerebri humidrtatem et frigiditatem tempare pñt. Odor autē (vt ait sanct⁹ Amb. in hexa. lib. 6. ca. 6.) ideo nō ꝑfunctorie trāsit/sed diuti⁹ inhęret naribus: vt cerebrū sensusq; depascat. Ab alijs vero oppositam partē nō oīno respuentibus/dicit: odorē in principio realiter ꝑ fumalem euaparationē ꝑ medium transire: circa organū autē iam nō realiter/sz per species diffundi. spūs em̄ olfactibilis ob sui spūalitem nō nisi a speciebus potest immutari: sensibile quoq; supra sensum positū nō sentitur. Dis. Hęc opinio singula concordans/ amplectēda videtur. ad alia ꝓgrediamur.

Modus olfaciendi.

Si odor realiter vel spiritualiter ꝑ mediū diffundit

Ambrosius.

Quid gust⁹. quid sapor. q̄ ei⁹ spēs: ⁊ quō generantur. de medio ⁊ mō gustādi. et cur febricitāti dulcia vidēt amara. Ca. XIX. Ma.

q Ui sequit in ordine sensuū Gustus/est potētia sensitiuę apprehēsiua saporis ī līgua/medio humido saliuali. Sapor

Gustus.

equidem gustus obiectũ: in lingua organũ: ⁊ humidũ saliuale est medium. Dis. Saporẽ describas. Mag. Sapor est passio seu qualitas humidi digesti in sicco terrestri: alteratiua gust⁹ de potẽtia in actum. Nã sicut odor generatur ex digestione sicci in humido: sic ecõuerso sapor generat̃ ex digestiõe humidi in sicco. vtrobiq; autẽ causa efficiẽs est calor solis vel ignis. vnde ⁊ fruct⁹ ĩmaturi cocti igne dulciores efficiunt̃. Et sicut ex diuerso cõcursu ĩ harmonia ⁊ ꝓportione sicci in humido cum calore/ odores multi ꝓueniunt: sic ex multifario cõcursu humidi in sicco cum calore diuersi sapores procreantur. q̃ sunt sapor insipidus/ dulcis/ amar⁹/ acutus/ salsus/ acetosus/ ponticus: stipticus/ vnctuosus/ insuauis/ asper ⁊ durus: ⁊ si q̃ alij reperiũtur horũ naturas participãt. Ex q̃ manifestũ est: odoꝝ ⁊ sapoꝝ principia ita esse cõnexa vt separatim non inueniantur. sic nec hę qualitates: q̃ꝫ obrẽ etiã in nobis cõcurrunt. Dis. Aperteloqueris: ad organi explanationẽ nunc stilum vertas. Mag. Organũ gustus neru⁹ quidam est a cerebro descendens: in lingua ramificatus: ⁊ ꝑ eaꝫ ad instar rętis expansus. Mediũ aũt est caro linguę porosa/ humido saliuali delibata. Cũ igitur hic sensus om̃i aĩali sit necessarius: nulli taliũ lingua aut caro loco linguę deesse põt. Cũ itaq; ab obiecto sapori fero spẽs ꝑ hoc mediũ vsq; ad organũ multiplicant̃: spũs gustatiu⁹ ꝑ dictum neruum descendẽs/ in occursu spẽrum ĩmutat̃: fitq; gustatio confusa. regresso autẽ spũ/ anima excitatur: ⁊ cernẽs ipsũ ĩmutatum/ ad obiectũ vnde multiplicant̃ spẽs se cõuertit/ ipsumq; dijudicat.

Sapor

Saporis species.

Organum gustus.

Gustandi modus.

Cur febricitanti oĩa sũt amara.

Dis. Unde aũt febricitãs dulce/ amarũ iudicat? Ma. Ex eo: quia pori linguę ei⁹ impleti sũt crudis ⁊ amaris fumositatibus a stomacho ascendentib⁹: ꝑ quas dũ spẽs saporis multiplicantur/ amaritudinẽ cõtrahũt. sicut spẽs luminis trãseũtes vitrũ coloratũ tinguntur: aut qr int⁹ existẽs forti⁹ mouet.

Tact⁹ q̃ omni aĩali necessari⁹ ẽ definit̃. obiectũ organũ et medium tact⁹ enumerãtur: et quare obiecta sensuũ cõtraria amplectantur apitur. Hinc visio corporalis ⁊ ĩtellectualis beatoꝝ iucũdissima ostentatur. Et hõ melioris tact⁹ esse ꝓbatur: insuꝑ quõ tact⁹ pl̃es sensus et organũ habere circa cor exponitur Capitulum. XX. Mag

Postremo loco sensuũ Tactũ collocauim⁹: q̃ om̃i aĩali ita necessari⁹ est: vt sine eo/ silr̃ ⁊ gustu (q̃ q̃dã tact⁹ ẽ) nequaq̃ viuere possit. ꝑ ipsũ nãq; vitę ꝯria fugit: ⁊ amica ꝓsequit̃.

Est em̄ tact⁹ potētia sensitiuę aniē/appr̄hensiua q̄litatis tangibil̄: in neruo expanso ad instar rętis ꝑ totū corp⁹ mediāte carne. Hic neru⁹/quē ꝛ organū tact⁹ dicim⁹: a cerebro orit̄: ꝑ ceruicē ad medullā spinę dorsi deducit̄: ꝛ ꝑ illā q̄ ꝯtinet̄ in ossib⁹/q̄b⁹ spina dorsi cōiungit̄/inde tenuissimis q̄si riuulis ꝑ cūcta se mēbra diffundit. Tactus.

Dis. Cū hic neru⁹ organū tact⁹ sit: carnē ipsū cooperientē medium tangendi: qualitatē vero tangibilē obiectum tact⁹ intelligo.

Magi. optime. Nec ista dilucidatione egēt: nisi forte/ vt ꝑ qualitatem tangibilē ītelligas/cōe quoddā ad calidū /frigidū/humidum ꝛ siccum: ad quas qualitates secundę reducunt̄. de q̄bus libro nono cū de trāsmutatiōib⁹ elemētorū ageret̄/dictū est si meministi. Dis. Memini. Sed vnde est ꝙ nō mō tact⁹/verūetiā omnium sensuū obiecta contraria cōplectunt̄? Ma. Ex eo: q̄ sensitiuę cognitio debilis est: nec sine cōtraritate differentias sensibiliuz facile apprehenderet. sagax igit̄ natura obiectis cōtrarietatē indidit: opposita em̄ iuxta se posita magis elucescūt. hinc ꝛ ipsorū eadem ē disciplina. Uerūtn̄ hęc ꝯtrarietas in obiectis/ita ad sensum moderata est quadā harmonica ꝓportione: vt excellēs sensum corrūpat: discōueniēs dolorē causet: delectationē vero debite ꝓportionatuz ingerat: ꝛ quidē tāto maiorē/quāto q̄d sentitur plus de natura obiecti ꝑticipat. viuere em̄ sensitiuę est sentire: ꝛ obiecto suo refici. Un̄ si visibile esset q̄d lucis/lumīs/ꝛ oīm colorū naturas īcluderet: id delectabilissimā visui ꝓportionato sensationē p̄staret. Pariformiter ꝛ de alijs sensibus dicenduz arbitror. Qualis igit̄ istec erit visio quo ocul⁹ beati perfectissime disposit⁹ intuebit̄ humanitatem christi: oīm visibiliū pulchritudines cōplectentē? Qual' deniq̄ visio/oculi intellectualis intuentis intimi⁹ diuinitatē: nō modo visibiliū/sed ꝛ oīm sensibiliū ꝛ intelligibiliū exemplar ꝑfectissimū? Dis. Qualis sit nescio: sed mirū in modū gaudiosam ex his facile coniecto. Ma. Sane dicis: qualis sit nescio. Nā nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in hor hominis ascendit/q̄ prępa rauit deus diligētibus se. testatur ille q̄ raptus in tertiū cęlū vidit: et arcana audiuit q̄ nec loqui licet. Sed vnde digressi sum⁹ reuertamur. Sicut em̄ sensibilia non ęque rationē obiecti ꝑticipant: sic nec in oībus aīalib⁹ (vt p̄missū est) sensus ęque vigent. Nā linx visu/aper auditu/ vultur olfactu/simea gustu/aranea vero tactu p̄ualere ꝑhibentur. Hominem autē temperatissimę complexionis/ ꝛ ideo ad ęqualitatem magis accedentē/hinc ꝛ subtiliores tangibilium differētias sentientē asseuerant: ꝛ in ipso ꝑ tactus diuersitatem ingenij discrimē dijudicāt. Molles em̄ carne/aptos mēte autumāt: cęteris cōcinētibus. de q̄bus physionomia tractat. Dis. Gratissima hęc fuere. Sol aūt occiduas mersus in vndas/tractatū de sensib⁹ claudere iubet. Uerūtn̄ in mō tangēdi si quid speciale est paucis edicas. Magi. Nihil: nisi fortasse ꝙ organum q̄-

Contrariorū sensatio.

j. Cor. ij. Esaie. lxiiij.

litatiuis dispositiōib⁹ informat̄: qb⁹ diuersis obiecti differentijs ꝓportionatur. Hinc ⁊ Aristoteles hūc sensum plures astruit. In libro quoq; de sensu ⁊ sensato organū ei⁹/similr ⁊ gust⁹ circa cor ordinauit: ideo forsitan/qr sensus sūt alimēti: qd̄ post digestionē cōpletam formā vi caloris in corde orientis accipit. Nos aūt eos ſm ꝙ obiecta descernere habēt prosecuti sum⁹. Vale. Dis. Et tu semper bene valeto. Aristoteles

De natura: numero ⁊ organis sensuū interiorum in genere. Ca. XXI. Dis.

Salue p̄ceptor colendissime. Mag. ⁊ tibi salus fili. Quid sibi vult quā vultus ostentat lęticia? Dis. audies. Quę hesterno vesperi de sensuū naturis disseruim⁹/dormiēs reuidi: ⁊ intellexi luculent̄. mirari aūt haud sufficio: dormitantē quę vigilās agit posse recolere. Ma. Postq̄ sensuū interiorū quēadmodū ⁊ exteriorū naturas agnoueris: finē accipiet istec tua admiratio. Dis. Censen istoc die singulos dilucidari posse? Ma. Etiam: ꝑpauca em̄ habeo q̄ de his in mediū ferre conor. Est autez (ne diutius inhiantē animū tuū morer) potētia sensitiua interior: quę sensibilia in eorūdē absentia apprehendit. Nā vt p̄missum est: sensibilia ꝑ spēs ⁊ idola ꝓpria sentiunt̄. Hęc aūt a sensib⁹ exterioribus recepta/ꝑ neruos organorū ad cerebrū vsq; cōscēdūt: vbi cū sensib⁹ interioribꝫ etiā remotis sensibilibꝫ sensationes causant. Et vt enucleati⁹ q̄ volo intelligas/sensuum interiorꝫ ⁊ numerꝫ ⁊ organorū discrimina p̄mittā. Dis. Optime. Mag. Sensus iteriores nūero q̄nq; sūt: videlz. Sensus cōis: Imaginatiua: Estimatiua. Phantasia/q̄ etiam imaginatiua dici solet: ⁊ Memoratiua. Horꝫ organa ī substātia cerebri subtilissimis secernunt̄ pellicul̄. quę primū totū cerebrū trib⁹ distinguūt vētriculis: quorꝫ āterior ⁊ medi⁹ (qm̄ maiores sunt) rursus bipertiunt̄. Prima portio ventriculi anterioris/organū ē sensus cōis. Scd̄a imaginatiuę. Prima aūt vētriculi medij attribuitur ęstimatiuę. secūda phantasię. Posterior v̄o vētricul⁹ totus memoratiuę deputat̄. Hęc de organis dicta sufficiāt: opatiōes ꝑcurram⁹ eodē ordine. Sensus interiores

De opationib⁹ sensuū triū primorꝫ q̄liter estimatiua intētiōes elicit: ⁊ ꝙ in hoīe cogitatiua siue ratio particularis dicitur. Capitulum. Dis. XXII

Operatiōes sensus cōis q̄ sunt? Mag. tres sunt. Primo em̄ cognoscit sensatōes ⁊ sensibilia oīm sensuū exteriorꝫ/etiā nō p̄sentib⁹ obiectis. idec cōis dicit̄. Secūdo cōueniētias ⁊ differētias inter obiecta et sensuū discernit, cū em̄ p̄mo ob- Sensus communis opus.

De potētijs aie sensitiue

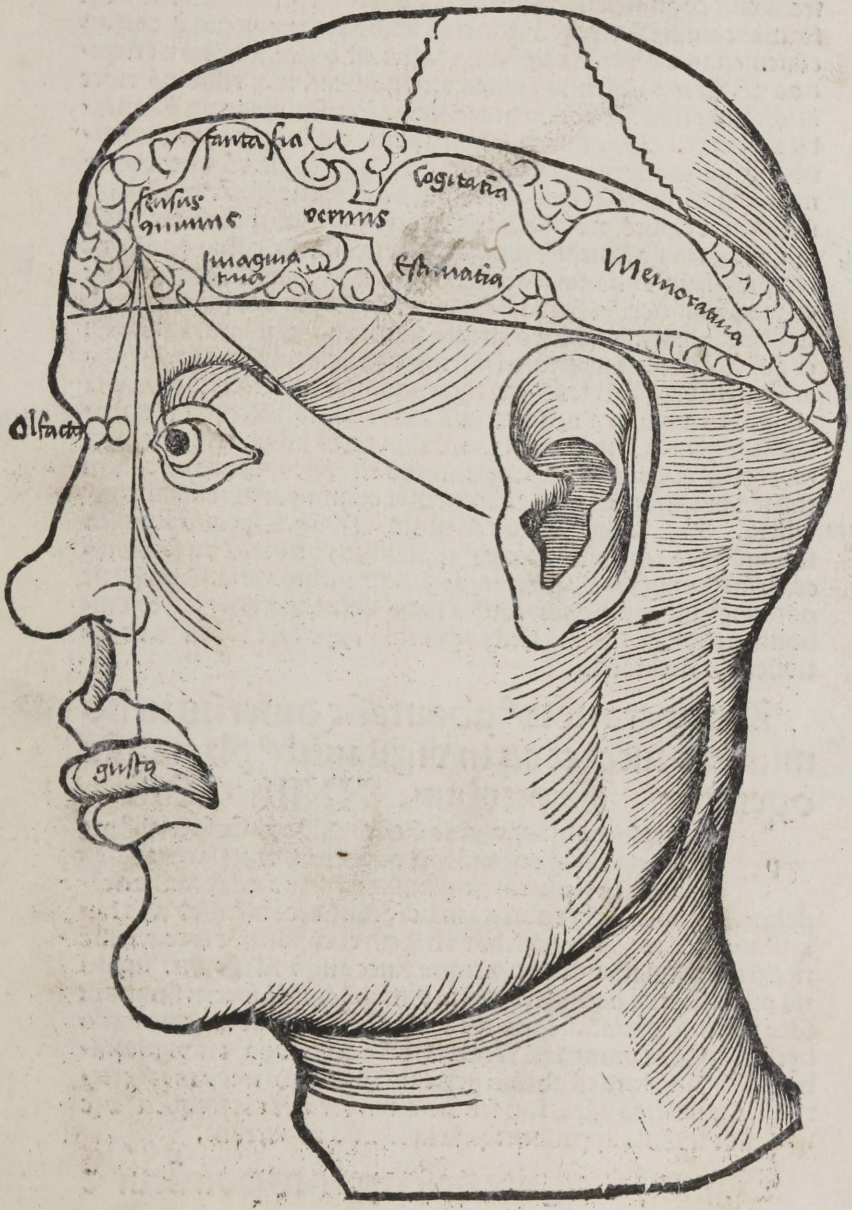

tectū vni⁹ cognoscit: secūdo obiectū alteri⁹ apprehēdit: tertio actū format continētē virtualr noticias amboꝝ obiectoꝝ: in q̄ ⁊ ipsoꝝ cōueniētias ⁊ differētias ponit. vt albū est dulce. son⁹ nō est frigidus ⁊c̄. Tertio absentias obiectoꝝ dijudicat. vt ꝙ visus nō videt audit⁹ nō audit. sic de tenebra/silētio cęterisq; obiectoꝝ ꝑuatiōibus iudicat. Dis. Hic ne is sensus est: a cui⁹ organi centro/nerui ad organa exteroꝝ ꝓtendunt̄. Mag. Is est. vñ ⁊ per hosce neruos oīm visibiliū species recipit: ⁊ q̄dē facile/ꝓpter organi humiditatē ⁊ calorē. diuti⁹ aūt retinere nō pōt. qua ꝓpter facta sensatiōe eas ꝑ neruoꝝ meat⁹/imaginatiuę trāsmittit. cuius opatio est recęptas spēs ⁊ imaginatōes reſuare: vnde ⁊ nomē accępit. Hic organū hui⁹ sicci⁹ ⁊ frigidi⁹ eē describit̄. Ne aūt q̄ sequūtur potentię ociosę ꝑmaneāt/species ab imagiatiua ad ęstimatiuā trāseūt: ex q̄b⁹ hęc potētia intētiōes nō sensatas eliciat. quēadmodū ouis ex speciebꝫ lupi/colore scilicet figura ⁊ alijs inimiciciā nō sensatā eliciēs ipsum fugit. ſm Auicennā sexto naturaliū. et hoc vl' naturali instinctu: si forte prius fraudē lupi expta nō sit. vel experimento. vt asin⁹ foueę qua nuper ꝑiclitatus est appropinquans casum timet ⁊ declinat. vel ratiōe cōiuncti: vt cerusa purpurea ęstimam⁹ dulcia. Dis. Intentiōes q̄ res sunt? Mag. Species sunt sensationū: ideo sensibiliū specieb⁹ multo simpliciores/⁊ a sensibus exterioribꝫ impcęptibiles: ꝓpter organoꝝ indispositionē. huic aūt potentię sunt ꝓportionatę: quā si ratio decorauerit: vt in hominibus: iam non ęstimatiuā/sed cogitatiuā appellare solem⁹ siue rationem particularem.

Imaginatiue opus

Estimatiue opus.

Auicenna.

Intentiones quid sint.

De operatiōib⁹ phantasie diuersis in homine ⁊ bruto: et an in vigilantib⁹ phantasia operetur Capitulum. XXIII Dis.

Phantasticę potētię opatio q̄ est? Mag. Ex specieb⁹ pręmēoratis cū ad organū ipi⁹ ꝑuenerint/diuersas imagies cōponit: q̄ a sensu cōi ꝑcipiunt̄: dū rursus ad ipsum descēderint. Quoniā ꝟo hęc potētia in hoīe rōne decorat̄: ideo non necessario eodē modo operat̄. nōnunq̄ eīm ex cōpositiōe specieꝝ intētionū diuersaꝝ monstra fingit: quoꝝ nec aliqñ sil'ia vidit. In brutis aūt instinctu naturę regit̄: q̄ in omnib⁹ eiusdē speciei similis ē: ideo in talib⁹ phantasię opa nō variant̄: sil'i equidē ingenio omīs hyrūdo nidū/⁊ aranea telā texit. Hui⁹ potētię opa ⁊ si vigilantibus nō desint/raro tñ ab ipīs ꝑcipiunt̄: ꝓpter fortiores mot⁹ exteriorū. Dormiētes aūt quoꝝ sensus exteriores vacāt frequēti⁹ hęc sentiūt: ⁊ somnia appellant: quia in somno appareant.

Somnij ⁊ vigilie descriptiōes ponūtur ⁊

cause eorundē varie declarantur. hinc omni animali necessaria esse concluditur.

Capitulum. XXIIII. Mag.

i In huiꝰ dilucidatiōe parūp ab īstituto tramite digredi fortasse nō oīno erit inutile. Dis. īmo ꝑnecariū. nā fere q̄rtā ꝑtē vitę aut āpliꝰ inerti sōno trāsigo: ⁊ vnde in me ꝓueniat nōdū plene intelligo. Mag. Somnū q̄dā phoꝝ impotētiā sentiēdi ⁊ mouēdi definiūt. Eadē q̄ppe via est spūs mouētis ⁊ sensitiui. Uigiliā ecōtrario potētiā sentiēdi ⁊ mouēdi describūt. Alij sōnū ligamētū sensuū: vigiliā aūt solutionē eorūdē aiunt. In somno eq̄dē sensus exteriores ligati ab opibꝰ cessāt. silr et sensus cōis in ea opatiōe q̄ respicit sensus exteriores. In vigilia aūt q̄ finis est somni ligati/sensus rursus soluuntur: ⁊ ad solita ꝓcedunt opera. Dis. Hęc ita se habere ī meipō experior: sꝫ vinculū hoc quale sit/aut vnde ꝓueniat ędicito. Mag. Dū nutrimētū digerit/ab ipō euaporatōes grossę cerebꝝ petunt: a cuiꝰ frigore in aquā resolutę/ob grauitatē descēdūt: ⁊ cū cęteris vaporibꝰ silr a frigiditate reuerberatis/meatus spirituū ad sensus exteriores opilāt: et ne egredi possint ī occursuꝫ specieꝝ sensibiliū cohibēt. Uñ q̄uis dormitātis aures sonoꝝ spēs penetrēt: ⁊ ad organū vsq̄ ꝑueniāt/auditionē tñ facere nequeūt: eo ꝙ spūs audibil per opilatos neruos egredi nō possit. cōpleta aūt digestiōe sepat sanguis: cuius ꝑs purior supiora ꝯscēdit/grossior vo īteriora nutrit. Silr ⁊ calor q̄ fuerat circa digestiuā cōgregatꝰ/⁊ ab exterioribꝰ ad īteriora collectꝰ rursus diffundit: meatꝰ spirituū penetrat: ⁊ residuū vaporꝝ consumens spiritibꝰ viā apit. Hinc algazel somnū definiēs ait: est attractio spūs ab exterioribꝰ ad īteriora. Sic sōni cā effectiua/est caloris ⁊ spirituū ī organis sensuū absentia: ⁊ cā vigilię eorūdē pręsentia. Sed causa absentię taliū multiplex est. scꝫ euaporatio nutrimēti: labor: egritudo: ętas ꝑma. i. īfantia: studij attētio: cura ⁊ pauor. Dis. Sane. nā in oībꝰ hiꝭ repire est qd aut neruꝰ opilet/aut calorē minuat. Sed cū omne animal necesse habeat nutriri q̄ad vixerit/nullū somni expers esse potest. Mag. optime: tamē ī q̄busdā vix est momēti aut morę ꝑceptibilis.

Somnus

Uigilia.

Cause somni

Algazel

Somnus aliter.

Causantia somnum.

De somnio q̄d sit: ⁊ q̄liter a sensu cōi cognoscitur: ⁊ quō aliq̄ in sōno loquūtur: et ambulāt: ⁊ nisi excitati nō cadūt. q̄re etiā eoꝝ q̄ gesserūt nō recordantur. Ca. XXV Dis.

n Unc demū q̄d sit somniū describas. Ma. Somniū (vt aiunt) est appitio vl appēhēsio phātasmatū facta ī dormiēdo. Phātasmata aūt imagines ⁊ reꝝ simulacra dicimꝰ: q̄

Somnium.

Phantasma. potētia phantastica ex specieb⁹ diuersis fabricat. hęc em̄ in spū lucido ⁊ claro quasi in speculo resplendent: vl' sicut figura in aqua. Uñ sicut turbata aqua figurę indistinctę in ea relucēt: sic turbatꝫ spiritib⁹ indistincta somnia habemus: quoꝝ vix aut raro recordamur. vt sunt somnia in p̄mo somno/cū grossa fumositas ex prima digestiōe cibi ascēdit. Deferunt̄ aūt ad sensum cōem: a quo apprę hensa ad organū phantasię: nōnunq̄ ad cellā memorię reuehuntur. multorū nanq̄ somnioꝝ reminiscimur. Rursus si sensus cōmunis sup p̄sentata simulacra cōuersus fuerit: vt sunt q̄ causant̄ a sensibilib⁹ ꝓprijs: dormiens se videre/audire/bibere/loq̄/aut similia agere somniat. Interdū etiā dormiētes non modo huiuscemodi somniāt: sed ad instar vigilantiū exercēt. sunt em̄ q̄ ambulāt loquūtur ⁊ sil'ia opantur. Dis. Causam huius si potes afferas.

De noctiuagis.

Mag. Alberthus naturaliū indagator studiosissim⁹ cām ī his duplicē inuenit. videlicet phantasmatꝫ impssionē fortē: ⁊ solutionē sensus a calore accidētali. q̄ cū sanguīe cholerico ad caput eleuatus/ꝑ organa ꝟtutis aīalis descendēs/sensus q̄sdā ⁊ maxime remotos soluit: sil'r ⁊ virtutē motiuā ad motū ꝓgressiuum excitat Adde cōsuetudinē. Dis. Cur aūt ꝑ abrupta scandātes minime cadūt: mox aūt excitati nōnunq̄ p̄cipites ruunt? Mag. Casus his q̄ ꝑ abrupta ascēdūt/tūc maxīe euenire solet: cū ꝑicula attēdētes/formidare cęperint. eo em̄ ꝟtutes ab exterioribꝰ ad cor formidolosum se colligūt: ⁊ lacertos neruos ⁊ musculos motiuę organa destituūt. dormiētes igit̄ ī talib⁹ securiores sūt: vbi excitati sępius cadūt. Dis. Sꝫ vnde est ꝙ eoꝝ q̄ dormiētes gesserūt/euigilātes recordari nō pñt? Mag. Recordatio vti ī sequētib⁹ patebit/fit ꝑ species eoꝝ q̄ sensim⁹ in memorię arca reseruatas. cū aūt actus illoꝝ fiāt a sensib⁹ accidentaliter solutis/specib⁹ ad mēoriā liber nō patet introit⁹: q̄ autē in ipsis actib⁹ excitātur/facilius saltem in semiplenā memoriā eorundē deuenire possunt.

Alberthus magnus.

De varijs somniorū causis naturalib⁹ et ab anima et a corpe somniātis ꝓueniētibus Capitulum. XXXVI. Dis

Dictis plane assentio. Sed si q̄d causę subest/cur nōnūq̄ q̄ videm⁹ somnia vana sunt: interdū nobis vigilātib⁹ euenisse cognoscim⁹/edicito. Ma. Somnijs somniorūq̄ euētib⁹ causas subesse certū/sꝫ easdē dilucidare ꝑdifficile. Dis. Libeat saltē ab his q̄ p̄sto sunt cōmemorare. Mag. Somnioꝝ q̄sdā causas naturalis ph̄ia/reliquas sacra eloquia manifestant. quas oēs diu⁹ papa Gregori⁹ in octauo moraliū libro ad sex genera reduxit. Aliquādo nāq̄ ait somnia vētris plenitudine. vl' inanitate. aliquādo illusiōe. aliquādo cogitatione simul et illusio-

ne. aliquādo reuelatiōe. aliquādo aūt cogitatiōe ⁊ reuelatiōe gene
rāt. Prima duo genera ex naturalib⁹ nota relinq̄t. sequentia testi
monijs scripturarū ꝯfirmat. Omniū equidē somnioꝝ causa si rē Cause somniorum.
ipsam attenti⁹ ꝯsiderem⁹: vel intrinseca est/vel extranea. Intrane
am dicim⁹ corp⁹ vel animā somniātis. Sepi⁹ em̄ q̄ vigilātis mēs
cogitauerat sollicitius/sopitis sensib⁹ recogitat. ⁊ quod optat spe
Aristoteles ij. Ethicoꝝ. Vergilius in bucco. ratq̄ vigilās/in somnijs videre solet. Hinc aristoteles in ethicis:
somnia studiosoꝝ laudabilia asserit. et Vergili⁹. amātes sibi som
nia fingūt. Hinc ⁊ de amicis nr̄is de q̄b⁹ magis solliciti sumus/
mlta p somnia p̄uidem⁹. Interdū etiā tranq̄lla dormiēt; aīa cupi
tę dubietatis solutionē inuenit. Corpis etiā diuersa habitudo va-
rias somnioꝝ causas admīstrat. Hīc Melācholici res obscęnas
formas horribiles ⁊ teterrimas dęmonū species nōnūq̄ vidisse se
attestant: maxīe aūt dū hic humor p medicinas aliq̄s aut balnea
mot⁹ fuerit. Sic cholerici de igne/bellis/cęde hoīm ⁊ sil'ia somni
ant. Phlegmatici se in aq̄s vel niue cōsistere: aut etiā mel comede
re: si mō phlegma dulce ad palatū linguę distillauerit. Ex sangui
nis aūt abūdātia incubos somniam⁹: q̄s physici apoplexię futu/
rę nūcios dicūt: ideoq̄ his a carnib⁹ ouis/vino ⁊ cęteris q̄ multū
sanguinē generāt/abstinēdū esse p̄suadēt. Quādoq̄ necessitas vi
res naturales exeq̄ corpis sui curas coartat. Ideo famelic⁹ come-
dit: sitibūd⁹ fontib⁹ labra admouēs satiari neq̄t. Nōnunq̄ ad mē
broꝝ passiōes conformes imagines formant. sic pueri dū vrinam
emittūt/se ī horto vl' amęno loco vigilātes hęc opari existimant.
Sic ⁊ īterdū dū natura seminalia vasa alleuiare studet/prurigi-
nem quā semen in mēbris efficit in descēsu/deformitas q̄dā nefa-
Augustinus rij amplex⁹/aut osculi comitat. Aug⁹. ꝟo. x. cōfes. li. asserit tantū
honestatis habitū hoīem posse acquirere: vt virtute ipsi⁹ dissipa-
bunt phantasię malę/quę p somnia īgerunt dormiēti. Dis. Hīc
fortasse est vt nonnunq̄ illicitis in somnis repugnare nitimur

Ma. Etiā fili. Rursus causę ītraneę ab extraneis sępe mouēt.
Corp⁹ q̄dē ab īfluxu cęloꝝ/⁊ circūstātiū elemētoꝝ ꝯtactu: ⁊ aīa a
deo vl' āgelo. Fieri em̄ pōt vt q̄s īfluētia cęlestis materię elemētari
plantis aut metallis imprimit formas: easdē causet ⁊ in phātasię
organo. sic ⁊ elemētoꝝ q̄litates q̄s circūdāt/maxime aūt nudari
capitis partes ꝯsil'r afficiūt. Nōnulli etiā natali cōstellatiōi nō in
fimū locū in causandis somnijs cōcedūt. Hinc interrogati astro
logi per duodecim domoꝝ ⁊ planetaꝝ habitudines/quod quisq̄
Hali. somniando viderit/edicere conant: vt patet in libro Hali Aben-
ragel de iudicijs stellarū: eo loco quo interrogatiōes ptractat. s3
illos libro. vij. a vera philosophia explodēdos cognouim⁹. Ad sō
niorū extraneā spiritualē causam accedam⁹: quā Simonides so- Simonides.
lam somnijs assignauit/dicēs: Somnia sunt solius dei immissio
nes. quod si verū esset/bruta nō frequēter somniarēt.

Quomodo deus ⁊ angeli boni et mali iubēte aut permittente deo varia īmittūt somnia. Capitulum. XXVII. Dis.

h Hanc pauloante deū ⁊ angelū dicebas. Mag. nec ab re deū nanq; ꝑ somnia loqui scriptura testat. Per somniuꝫ inq̄t loq̄r ad illū. Dis. de Angelo autē quale testimoniū affers? Mag. de angelo bono est id qd̄ Matthe⁹ euāgelista angelū in somnis appuisse ac monuisse ioseph: p̄mo ne timeret accipere Mariā cōiugē suā. secūdo: vt cū puero ⁊ matre eius fugeret in ęgyptū. Sil'r de angelo indicāti danieli ⁊ ioanni euangelistę q̄ vētura essent nouissimis dieb⁹. Et vt sctō thomę placet: dum angelus bon⁹ imaginariā visionē causat/ siue in vigilāte siue in dormiēte/ nullā formā imp̄mit: q̄ pri⁹ ꝑ sensum saltē aliq̄ mō suscępta nō sit. nō em̄ facit cęcū imaginari colores: sꝫ spūs humoresq; formis p̄accęptis informatos mouet ad eā quā p̄tēdit imaginationē. Et rursus qn̄q; intellectū illumīat: vt q̄d visio p̄dicat intelligere possit. patet de ioāne euāgelista ⁊ daniele. Interdū imaginationē sine intelligētia fabricat: sicut in pharaone/ cū vidit septē vaccas ⁊ spicas. Interdū somnia ⁊ eorūdē intelligētia etiā malis īmittūtur. patet de somnio qd̄ audiuit gedeon a madianitis: de quo Iudicū. >. Multoties q̄ꝫ deo ꝑmittēte angeli mali mētib⁹ hoīm per somnia illudūt: vt testat. c. episcopi. 26. q. 5. de scelerat; mulierib⁹ q̄ dęmonū illusiōib⁹ ⁊ phantasmatib⁹ seductę credūt se et ꝓfitent cū diana nocturnis horis dea: vl' cū herodiade (q̄ caput scti ioannis baptistę ab herode adultero expetijt) vel cū innūera multitudine mulierū eq̄tare sup quasdā bestias/ ⁊ multa terrarū spacia ītē pestę noctis silentio ꝑtrāsire ⁊c. de q̄b⁹ li. >. lati⁹ dissertū est. quare aūt de⁹ talia ꝑmittat/ in fine libri. 8. ex snīa Augustini expositū esse memini. De talib⁹ illusiōib⁹ beat⁹ iob cōquerit dicēs: Terrebis me ꝑ somnia: ⁊ ꝑ visiōes horrore cōcuties.

Numeri. xij.

Matth. ij.

Thomas

Gen. xlj. a

Iudicū. vij.

Phythonaꝝ somnia.

Iob. iij. c.

Si ⁊ que somnia euētuū futuroꝝ signa cāue existāt. insuper qualiter sōniorū obseruātia vana sit ⁊ deo odiosa. Ca. XXVIII. Dis.

s Ufficiēter ꝓ epitomatis angustia somnioꝝ causas explanasti: nūc qd̄ volebā/ a q̄b⁹ futuros euēt⁹ expectare possumus edicito. Magi. Diuiationē somnioꝝ inq̄t Aristoteles. 2. lib. de vigilia ⁊ somno/ nec est contēnere idoneū: nec oīno suadere. Sōnioꝝ em̄ q̄dā signa sūt euētuū: q̄dā cā: q̄dā nec signū nec causa. Signa sunt ea q̄ a corꝑis cōplexiōe ⁊ habitudine accidunt: quę etiā medici nō negligēda autumāt: vt in causas ęgritudinū facili⁹ deuenire possint. Signa itē dici possunt/ q̄ a reuelati-

Aristoteles

Somniorum genera.

one dei/vel angeloꝝ bonoꝝ fiunt. Alia q̄dā causa sunt et occasio euentuū. Uñ cū q̄dā somniasset se morderi a leone marmoreo/ex his q̄ in tēploꝝ vestibulis cerni solēt: die postero cū tēpli fores pręteriret/conspecto leone dicebat: En nocturn⁹ hostis me⁹. ⁊ īmissa manu i os ipsi⁹/a scorpione deletiscēte inibi lętalit̄ lęsus est. His ꝓxima sunt somnia casualia: q̄b⁹ extātib⁹ nōnunq̄ꝫ euēt⁹ illorum eueniūt. Hęc duo postrema somnioꝝ genera ita vanitate ⁊ malorū spirituū illusiōe circūuallata sūt: vt somniātib⁹ pestifera/⁊ creatori odiosissima ex sacris litteris palā sit. Uñ in Leuitico legim⁹: Nō auguriabimini: nec obseruabitis somnia. Et ī Deu. Propheta aūt ille aut fictor somnioꝝ īterficiet̄. Et rursus: Nec inueniat̄ īte q̄ hariolos sciscitet̄/aut obseruet somnia. ī Eccl'iastico autem: Sōnia extollūt imprudētes. et infra: Ne dederis in illis cor tuū. Et ecclesiastes: Ubi plura sunt somnia: ibi pl'es vanitates. Quāta autē pericula euenerint obseruantib⁹ somnia: hic cōmemorare nec locus/nec tēpus admittūt.

Leuiti. xix. Deute. xiij. Ibidē. xviij. Eccl'i. xxx. Eccle. v.

De memoria ⁊ reminiscentia. ⁊ quorū aut qualiter recordari possim⁹: de clausura mēoratiue ⁊ qualitatiua eius dispositiōe. Capilum vicesimumnnoum. Mag.

Vides fili dū calamo in somnioꝝ cāpo habenas laxamus instituti callē reliq̄m⁹. Disci. Quid miꝝ si somniantiū more oberrauit calam⁹/q̄ sōnia describere aggressus ē: cū (vt inq̄t diu⁹ Amb. in hexamerō) natura q̄dā fieri possit: vt hi q̄ aliq̄d ītuent̄/vel dicēdo exp̄mere volūt: eoꝝ q̄litatē q̄ vel intuent̄ vel loquūtur assumant. Correptis igit̄ loris ip̄m ad semitā reducito: vt qd̄ reliquū est mēorię officiū veloci⁹ ꝑcurrat. Magi. Memorię ē spēs ⁊ intēsiōes ab añfatꝫ potētijs accęptas reseruare: donec rursus opandū sit. Dis. Nū id imagīatiuę attributū est? Mag. Etiā: sꝫ nō eo mō q̄ mēorię. Hęc eq̄dē solas spēs a sensu cōi recęptas sine tp̄is differēia custodit. Mēoria ꝟo ⁊ has/et intēsiones ab ęstimatiua elicitas/insup ⁊ phātasię imagīes cū differētia tp̄is p̄teriti in q̄ sentiebant̄ reſuat. Accidit aūt vt eas vl' totas amittat vl' remissas ordine tñ cōfuso retineat. Quas totas amittim⁹/ita obliuiscimur vt nec dū volum⁹ eaꝝ recordari possim⁹. Hinc Aureli⁹ li. 14. de tri. ca. 12. Qd̄ aūt q̄sq̄ penit⁹ obliuiscit̄: nec cōmoneri ei⁹ vtiq̄ pōt. Quaꝝ aūt reliq̄as tenem⁹/reminiscentia esse poterit. Dis. Reminiscētiā quid dicis? Magi. Aristoteles eā dicit resumptionē memorię alicui⁹ nō totaliter obliti: ꝑ diuersū ratiosignatiuū ex memoratis ad inueniēdū partialiter oblitū. Hinc Augustin⁹: Uolūtas reminiscēdi esse nō pōt: nisi vel totū/vel aliquid rei ei⁹ quā reminisci volum⁹ in penetralib⁹ mēorię teneam⁹. Hęc

Ambrosius. Opus memoratiue. Augustinus Aristoteles Reminiscentia. Aug⁹. li. xj.

nempe adiutorio phantasmatis sumpti aut a simili: aut a contrario: aut a loco aut: a tpe ꝛ sic de alijs: potētiā cognitiuā mouēt ad appēhēdēdū ptiale ꝛ oblitū: talibꝫ eēdē mēoriā plurimū posse iuuari cōpertū est. Nonūqꝫ etiā saluis specieb⁹ tardius qđ volum⁹ recordamur. Organū em̄ memoratiuę ptiuncula cerebri: vermiculo simili claudit. spūs igit in quib⁹ deferunt spēs nec introeūt nec exeunt: nisi hostiolū tale apiat. vñ quidā caput inclinant aut eleuāt dum oblitū quęrunt. Dis. Manifesta sunt hęc. Sed dic ḡso vnde hęc memoratiuę accidat diuersitas? Ma. Ex disproportione qualitatū ꝛ nimia frigiditate ꝛ humiditate. Vñ calidi et humidi facile est recipere: sed nō diutius seruare. Rursus aūt sicci ꝛ frigidi tarde est recipe/ ꝛ firmi⁹ retinere. Juuenes aūt ꝛ senes malę memorie sunt: ꝓpter nimiū ꝛ augmēti ꝛ decremēti motū in ipis. sicut em̄ recordatio exigit motus agiles: sic memoria animum quietū. Hęc ꝛ alia memoriā naturalē cōcernentia in speciali tractatu: de artificiali autē in fine rhetoricęs disseruim⁹. Dis. Memini.

Memorie diuersitas

De potētia motiua: impatiua ꝛ prosecutiua. ꝺ cōcupiscibili ꝛ irascibili: a qb⁹ oriuntur qttuor animi passiones Ca. XXX Mag.

Actenus apprebēsiua: naturā explicauim⁹: nūc ordo ḡmissor exposcit vt ꝛ motiuā pcurramus. Disci. Probe.

b Ma. Hāc bifarie partitā manifestū ē. Quędā nāqꝫ appetit ꝛ imperat: altera imperiū pgrediendo psequit. necesse em̄ est omni animali pfecto vt qđ ꝑ apprehensiuā agnouit: ꝑ appetitiuā appetat cōuenies: aut respuat contrarium. ꝑ pgressiuā aūt qđ appetebat prosequat: ꝛ fugiat qđ respuebat. Dis. Est igit appetitiua potētia qua aial inclinat ad prosecutionē vel fugā eo⁹ qđ cognoscit? Magi. Scite definis appetitiuā: quā ꝛ sensualitatē ꝛ appetitū animales dicunt. Huic rursus subsunt: cōcupiscibilis ꝛ irascibilis. Dis. Cōcupiscibilis ḡ est? Mag. Quę tēdit in bonū verū vel apparēs: maxime aūt delectabile. Dis. Irascibilis ḡ est? Magi. Quę cōtra malū insurgit: ꝛ fertur in bonū arduum vtile vl̄ honestū: etiā si delectabile nō sit: vt potio amara: vt cōiter phi autumāt. Nō desunt autē q̄ volūt/ q̄ cōcupiscibilis respiciat ꝑ se bonū vel malū fugiendū vel psequēdū: at vo irascibilis impedimentum psecutiōis mali ꝛ fugę boni attēdat. quod magis probabile videt. Jmperat igit concupiscibilis moueri ad ea ḡ videntur bona ꝛ necessaria. Irascibilis aūt mādat fugā eorū ḡ sunt cōtraria ꝛ nociua. Illa quietat ꝑ ptūctionez boni optati: hęc prurbat ꝑ eo⁹ ablationē ꝛ ḡsentiā ptrarij. Vñ ꝛ ab his affectiōes animi oriūtur/ quę sunt gaudiū ꝛ spes: a concupiscibili dolor: ꝛ timor ab irascibili. Has poeta iuꝫ platonicoꝝ sententiā tanꝫ origines vitioꝝ

Potentia appetitiua siue sensualitas.

Concupiscibilis.

Irascibilis

Affectiones animi.

Vergili⁹. vi. eneis.

accidere aīe ex corpis societate phībet. dū inquit: Igneus est ollis vigor ⁊ cęlestis origo Semiū: quātū nō noxia corpa tardant/ Terreniq; hebetant artus/ moribundaq; mēbra. Hinc metuūt cupiūtq; dolētq; nec auras Suspiciūt: clausę tenebrę ⁊ carcere cęco. Sed nō oīa vitia aīę ex carnis corrupte societate accidere/ diuus Augustinus Aurelius de ci. dei. lib. xiij. ca. iij. manifestat. Qualr aūt hę affectiones vitiorū scaturigines existāt/ ī moralib⁹ apparebit. Dis. Institutū igit̄ psequere: ⁊ organa dictarū potētiarū explicato. Ma. Organū cōcupiscibilis ⁊ irascibil' circa cor/ vel ipm cor esse autumant: eo q̄ cor in actibus earū ⁊ dilatat' ⁊ cōstringit̄: ⁊ sanguis ab exteriorib⁹ ad cor vl'a corde ad exteriora remittit̄. Hinc timidi pallent: ⁊ irati excandescūt: in his nempe aīalis spūs ad vitę fontem vt securior sit retrocedit: in illis aīa p̄ patulo videri desiderat/ ne videat̄ formidulosa: ⁊ in vltionē se extendit. Organū concupiscibilis ⁊ irascibilis

De triplici virtute motiua naturali: vitali: ⁊ aīali. de pia et dura mīe cerebri. Unde nerui sēsuū ⁊ motuū instrumēta oriūt̄. Quō motus. Que trabētia: reptilia: gressibilia: natatilia: et q̄ res potentia motiua organica ⁊ nō organica. Capitulum. XXXI. Dis.

Onsequēter motiuā q̄ imperatū p̄sequitur paucis pstringito. Mag. motiua trifarie scindit̄. Est em̄ q̄dā naturalis q̄dā vitalis: ⁊ q̄dā aīalis. Natural' in epate p̄cipue ex nutrimēto sanguinē operat̄: quē p venas ab epate oras ad singula corporis mēbra trāsmittit: vt inde nutriant̄ ⁊ crescāt. Hui⁹ naturam in p̄oribus cū de vegetatiuę potētijs dissertū ē/ enodauim⁹. Uitalis opatur in corde: cui⁹ feruorē motib⁹ dilatatiōis ⁊ cōstrictiōis/ p aeris inspirationē ⁊ expirationē tēperat. Et in sanguine p arterias a corde oras/ ad singula mēbra exiens/ oībus vitā largit̄. Attrahit aūt cor aerē a pulmone: ⁊ pulsantes venę (quas arterias dicim⁹) cordi p̄xię a corde aera trahūt: q̄ aūt cuti cōiunctę vident̄/ ab extrī seco p poros refrigerant̄. Inter has medię a venis nō pulsantib⁹ sanguinē subtiliorē accipiūt. Dis. Uitalis itaq; quā impulsatiuam nominas his solū animatis necessaria est q̄ pulmonē habēt? Motiua naturalis Uitalis Arterie

Mag. optime. Pulmo eteni caro ē spōgiosa: vt follis aera recipiens. In plātis aūt motus oēs vis naturalis opat̄. Silr ⁊ ī animalib⁹ impfectis. vt sūt conchę ⁊ ostreę: mō tū pfectiore q̄ in plantis. Aīalis in cerebro ē: a quo p neruos inde exeuntes sensib⁹ vigorem/ ⁊ reliq̄s mēbris mōtū ifluit. Uñ cerebrū q̄ sub craneo locatur/ duab⁹ pelliculis inuolui t̄: quar exterior craneo p̄xima solidi or est: ⁊ dura mater dr. Interior aūt q̄ ⁊ tenerior ē: pia mater appel Animalis Cerebrum

latur. A prima oriũtur nerui q̃ sũt instrumẽta motꝰ volũtarij: ꝛ ad capitis pupim ꝓtendunt. A secũda aũt nerui ꝓcedũt: q̃ p capitis ꝓoram ad singula sensuũ organa descẽdunt. de q̃bus supra. Nerui vero durę matris p corpꝰ animalis ramificant: ꝛ in musculis ꝛ lacertis cõfluunt: p quos motiua vis dilapsa/animal mouet: eo quo sequitur ordine. Nã obiectũ ab apprehẽsiua cognitũ p appetitiuam appetit/aut respuit. Hęc motiuę vigẽt in neruis/musculꝰ/ꝛ lacertis impat: vt ad psequẽdum desideratũ/aut fugiendũ ꝓtrariũ corpus moueat. q̃ dicto citius obtẽperãs: ligamẽta membrorꝫ cõtrahens ꝛ relaxãs: primũ q̃dẽ ꝓpinquiora mouet: ꝛ hęc rursus alia/donec obiectũ vel psequẽdo obtineãt: vel fugiẽdo abũciant. Dis. Ita esse manifestũ videt. nã brachiũ motũ/mouet manũ: manꝰ digitũ: digitꝰ obiectũ cõtrectat. Ma. Pariformit̃ de cruribus/pedibus/ꝛ alijs sentiendũ. Hoc imperiũ in brutis eo mõ accipiendũ est/quo pfectiones superiorũ in inferioribꝫ esse pñt. Sortit̃ aũt motiua in diuersis diuersa nota. Nã q̃ dilatatiõis ꝛ ꝓstrictiõis motu operatur: ꝓtractiua dr. vt in vermibꝰ/cõchis ꝛ ostreis. Quę aũt de loco ad locũ mouet/ pgressiua appellat. ꝛ hęc rursus in organis diuerse enunciatur. Quędã eñ pedibus graduũtur. ꝛ sunt gressibilia. vt homo: equꝰ. Quędã alis ferunt: ꝛ sunt volatilia. vt aues. quibus tã sagax natura pedũ vsũ/ppter alimẽta q̃ in terris venãtur nõ negauit: quę in supfluis nõ abundat/nec in necessarijs deficit. Quędam costis trabũtur ꝛ ventre reptãt. ꝛ sũt reptilia. vt serpentes. Quędã pẽnulis agunt natando. ꝛ sunt natatilia: quorũ generatiões in superioribꝫ exposuimꝰ. Rursus q̃ in manibꝫ/rostris alijsue mẽbris ad operationẽ adaptat̃/ operatiua dici solet. Quę pulmonẽ ꝛ vocalem arteriã vna cum lingua ad formationẽ vocis mouet/vocatiua/ꝛ affectionũ indicatiua dici potest. Dis. Aperte singula discussa videntur. sed nõdum q̃ res sit motiua perspicuũ est. Ma. Motiua vis substantia q̃dã est a corde originata: formam accipiens in mẽbris diuersis ad distincta opera. Vñ ad operationẽ nutrimenti formã accipit in epate: ad operationẽ vitę in corde: ad opus vero sensus ꝛ motꝰ formã accipit in cerebro. Animat̃ aũt hęc substãtia quã ꝛ spiritũ dicimꝰ anima sensitiua (vt visũ est ca. de modo videndi) ꝛ sine sanguine corpi non iungit̃. Spiritꝰ ei inquit Aurelius in sicco habitare non potest. Prꝫeter hanc autem homini inesse aliam motiuã nõ organicam: quę nõ partẽ post partem/sed totum simul moueat: ꝛ eiusdez essentię sit cũ intellectiua Scotus astruit. hac mouebunt corpora gloriosa. Dis. Corpus est igitur motiua organica: spũs autem propter ꝛ subtilitatem et agilitatem appellata: non organica autẽ cuius vltimo mentionez facis: non corpus/sed ipsa anima intellectiua censet. Mag. Dis. serte dicta resumis. Di. Restat igit̃ vt intellectiuę cõditiões edoceas. Ma. Id ab alio libro cõmodiꝰ ordiemur. Dis. Placet.

Motiua contractiua. Progressiua. Gressibilis Volatilis. Reptilia. Natatilia. Operatiua. Affectionũ indicatiua. Vis motiua

xxxij.q.ij.c. Moses

Scotus sen. lib.iiij.

Liber Undecimus de natura origīe ac īmortalitate aīe intellectiue. ⁊ si aīa intellectiua sibijpsi semp cognita sit. in explicatiōe tñ nature eius mltū laborauerūt sapiētes. Ca. I. Ma.

Intellectiua/quā ⁊ mentē dicimus: sola est qua a beluis secernimur ⁊ creatoris imaginē expssius ingerimus. Hęc iuxta Aurelij sentētiā in decimo/ silr ⁊.14. de tri. c.10. sibijpsi semp cognita est. Exquo em̄ esse cępit: nūq̄ sui meminisse/nūq̄ se intelligere/nūq̄ se amare destitit. Nihil em̄ tā nouit q̄ id qd sibi p̄sto est: nec mēti magis quicq̄ p̄sto est/q̄ ipsa sibi. verūtamē terrenis inuoluta rebus/quas p sensus haurit nō semp se cogitat. Qui ergo ī explicatiōe naturę ipsius sudauere arabes/gręci/ ⁊ latini philosophi: se a terrenis ad sublimiora subleuātes/nō tā certas q̄ diuersas de ipa ptulere snias: quarū nōnullas ab initio libri decimi sub breuitate cōmemorauimus: reliquas ꝯsequēter nouē cāpis distributas/auxiliante deo lustrabimus. ⁊ in his qd ⁊ phice ⁊ catholice de natura aīę sentiēdū sit/venari tētabimus. Dis. Probe. Primū itaq̄ cāpos enumera: dehinc ipos suo ordīe pcurramus. Ma. Primus cāpus sit definitiōis. Secūdus diuisiōis. Tertius idēptitatis. Quartus vnitatis. Quintus imptibilitatis. Sextus origis. Septimus īmortalitatis. Octauus miserię. Nonus fęlicitatis. Dis. Nunc primum aggrediamur.

Augustinus

Cōtinuatio ⁊ diuisio libri

I Campus definitionis. in quo principaliores anime definitiōes enumerāt. Ca. II. Ma.

Primum campū intrantibus/multiplices animę definitiones occurrunt: e quibus pręgnantiores tm̄ dilucidandę veniunt. Uñ quidā animā in suo esse notificātes dixere: Anima est substantia spiritualis/simplex ⁊ indissolubilis: inuisibilis ⁊ incorporea: passibilis atq̄ mutabilis: carens pōdere/figura/et colore. Hęc definitio seipsam enucleat. Anīa em̄ cum substantia sit incorporea/quāta esse nequit: ideo nec pondus/figuram/aut colorem aut alias corporeas qualitates recipit. hinc inuisibilis/id ē nullo sensu corporeo perceptibilis: quia substātia spiritualis: simplex autem per abnegationem compositionis physicę ex materia et forma corporali. sic etiam indissolubilis. reliqua in sequenti hus clariora fient. Rursus in libro de spiritu ⁊ anīa dr: Anima est spiritus intellectualis/ratiōalis/semp mouens/semper in motu: bonę malęq̄ volūtatis capax. Et Plato in Phedone: Aīa numerus ē seipsum mouēs. intellectus huius in cāpo immortalitatis edocendus

Prima definitio anime.

Secūda definitio anime.

est: nūc definitiones ꝓsequamur. Dis. Sane. Mag. Qui animā respectu corpis cui⁹ forma est cōsiderāt/taliter definiūt. Nam ait Aureli⁹ li. de quātitate aīę: Aīa est substātia rōnis ꝑticeps/ regendo corpi accomodata. ⁊ Remigi⁹: Aīa ē substantia incorpea regens corp⁹. Aristo. q̄z: Aīa est ꝑm⁹ act⁹ corpis physici organici: vitam habētis in potētia. Et rursus: Aīa est ꝑncipiū q̄ viuim⁹/sentimus/mouemur ꝑm locū: ⁊ intelligim⁹ ꝑmum. Disci. Manifesta sunt hęc ex ꝑmissis. Ma. Aug⁹ aīaz intelligibilib⁹ cōparās ait: Aīa est oīm silitudo. Oīs q̄ppe cognitio ꝑ viā assimilatiōis est/vt ꝑtim tractatu ꝑcedenti exposuim⁹. mēs aūt q̄ oīa intelligit: oībus se assimilare possit necesse ē. Seneca aūt eā in ordine ad finē ꝓpriū definiēs ait: Aīa spūs est itellectualis: ad beatitudinē in se/⁊ i corpore ordinatus. qd̄ in cāpo penl'timo ⁊ vltimo manifestū fiet. Sz nū doctissimi Moysi sniaz silētio ꝑteribim⁹: ex cui⁹ ꝓphetię initio hęc aīę definitio emergit: Aīa est deiforme spiraculuz vitę. ait nāq̄ de⁹: Faciam⁹ hoīem ad imaginē ⁊ sil'itudinē nostrā. hominē nō q̄dem exteriorē/q̄ corrumpit: cinis est em̄ ⁊ in cinerē reuertet: sz hominē interiorē: q̄ iuxta apostolicā sniam/de die i diē renouat. ⁊ hęc est anīa. ecce deiforme. Seq̄tur. Formauit igit de⁹ hoīem de limo terrę/⁊ spirauit in faciē eius spiraculū (q̄ztū ad sensitiuā) vitę (q̄ztū ad vegetatiuā) et fact⁹ est hō in animā viuentē. Est em̄ hō interior aīa viuēs: vegetatiuā/sensitiuā/⁊ intellectiuā cōplicās: vt in campis sequentib⁹ patebit. Dis. Latissim⁹ ē hic cāpus ⁊ breui sermone qd̄ in sequētib⁹ venari possit demonstrās. ꝓgrediamur igit celerius: ne quid necessariorū oculos nostros aufugiat.

Alie definitiones

Augustinus
Remigius
Aristoteles

Augustinus

Seneca.

Moses
Gen. j. d.
Ibidē. iij. d.
ij. Cor. iiij. d
Ibidē. ij. b.

II Cāpus diuisiōis: in quo ꝑmo aīa ī itellectū volūtatē et memoriā ꝑtit. intellect⁹ ī agētem et passibilem diuiditur. et opa vtriusq̄z explicātur. nec intellect⁹ nec obiectū solū: sed vtrūq̄z cā intellectiōis ostenditur. Et speciē intelligibilem ī memoria intellectiua q̄ alia ē a sensitiua reseruari ꝓbatur. Ca. III. Mag.

Campo definitionū cōtigu⁹ est cāpus diuisionū: ⁊ tāto q̄dē latior/q̄nto lucidi⁹ ea q̄ definitōes cōplicāt/in ipo explicātur. In ꝑmis itaq̄z maiorū auctoritas aīam in tres potentias distributā tradidit: q̄ sūt itellect⁹/memoria/⁊ volūtas. Harū naturas paucis edocebim⁹. Dis. primū igit intellectū ꝓseq̄mur. Ma. Intellect⁹ est aīę potētia q̄ oīa itelligit. Hic rursus in agētē ⁊ passibilem distribuit: q̄ nō essentia/sed opatiōe secernūt. Dis. Opus ergo intellectus agentis qd̄ est? Magi. Quadrupertium est. Primū quo cū ꝑbantasmate in intellectu passibili spēm intel-

Potētie anime intellectiue

Intellectus agentis opa

ligibilem cōcausat. Secundū q̄ cū spē intelligibili actū intelligen
di ꝓducit. Tertiū quo ad habitū dispositionē inducit. Quartū q̄
habitū ꝑficit. Di. Intellectus passibilis opa q̄ sunt? Dis. Eadē Intellectus
sunt in cālitate receptiua/q̄ ⁊ agētis in cālitate effectiua. Illi⁹ em̄ passibil' opa.
est oīa facere: hui⁹ oīa fieri. Agēs em̄ facit oīa potētia ītelligibilia
actu intelligibilia. Passibilis aūt oīm ītellectiōes in se recipit. Dū
spēm intelligibilē ab agēte ⁊ phantasmate cātam recipit ⁊ conser- Memoria
uat/memoria intellectiua dr: dū vero actualē intellectionē ab agē
te ⁊ spē intelligibili ꝓductā accipit: intelligētia appellat. est eī me-
morię fęcūdę exprimere actualē intellectionē. Dis. Ad intellecti Intelligētie
onem itaq̄ q̄ttuor cōcurrere vident: phātasma scz: spēs ītelligibil': correquisita.
intellectus: agēs ⁊ passibilis. Ma. Scite infers. phantasma eq̄
dem: qd̄ accęptū a re ꝑ sensus ipāz singulariter sub cōditionibus
materialibus/q̄ sūt hic ⁊ nūc ⁊c̄. representat. Utriq̄ eī sensus exte
riores scz ⁊ interiores spēs recipiunt sine materia ab obiectis. Ex-
teriores q̄dē in p̄sentia obiecti. sicut cęra mollis recipit sine mate
ria formā p̄sentis ⁊ impssi sigilli. Interiores aūt sensus recipiētes
spēs eas magis subtiliant: ⁊ etiā in absentia obiecti cōseruāt: vtri-
q̄ tn̄ cū cōditionib⁹ materialib⁹ a q̄bus depuratę ⁊ abstractę cum
intellectu agēte spēs intelligibiles puras ⁊ simplices res ī vl'i rep̄-
sentātes ꝓducūt. q̄s passibilis (in eo qd̄ memoria ē) custodit. Rur
sus agēs dū actualē intellectionē facere nititur: in spē intelligibili
Uarro. ꝓpter sui limpiditatē/aciē figere nō valēs: iuxta Uarronis sniaz/se
ad phantasmata hui⁹ speciei cōuertit: qd̄ ꝓpter sui materialitatem
obstaculū p̄bet. quēadmodū visus in lumie sine opaco terminan-
te nō figit. Q, si multarū rerū spēs simul in ītellectu fuerint: hęc tn̄
intelligit cui⁹ spēs aut forti⁹ mouet. Cōcurrūt itaq̄ ad actualē in
tellectionem spēs/ aut verius obiectū in specie p̄sens relucēs/⁊ in
tellectus agēs: vt causę ꝑtiales/totalē cōplentes. nec em̄ obiectuz
nec intellectus intellectionē causat: sed vtrūq̄ simul. A cognoscē
te em̄ ⁊ cognito ꝑitur noticia. testat diu⁹ aug⁹. 9. de tri. 12. Dis.
Quare igit nō etiā obiectum/sed intellectū intelligere dicimus?
Magi. Nec obiectū /nec intellectū agētē ītelligere cōcedim⁹: sed
intellectū passibilē/intelligētē a suscępta intellectōe denominam⁹.
Augustinus sicut visū in se visionē recipiētē videre dicim⁹. sic nō pictorē albū/
sed dealbatū parietē/ab accępta albedine albū appellam⁹. Dis.
Si igitur de⁹ intellectionē ꝓduceret/⁊ eādē intellectui nr̄o infun-
deret/ītelligere diceremur. Ma. Etiā. Dis. Rursus in ꝓducti
one actualis intellectiōis nullus cālitatis locus intellectui passi-
uo tribuit. Mag. De hoc q̄d certi ꝓferā nō habeo: diuersę equi
Scotus dem sūt magnorū ⁊ ꝑhorū ⁊ theologoꝝ opiniones. Scot⁹ insuꝑ
materiā diutius vētilatā dubiā reliq̄t. Sūt p̄terea q̄ spēm intelligi
Aug⁹ li. xiiij. bilē in intellectu passiuo ꝯseruare inane iudicāt. q̄b⁹ ob augustiā
c. ij. et. c. iij. epitomatis nō rōnes/sed diui Aurelij verba obijcimus. Ait em̄ de

tri.li.9.c.11. Non oīno ipsa corpora in aīo sūt cū ea cogitam⁹: sed eorū sil'itudines. Sed ne fortusse id de phantasmatib⁹ (q̄ etiā corporū sil'itudies sūt) q̄spiā intelligēdū ꝯtēdat: qđ in lib.14. scripsit aīaduertat. Tūc (inq̄t) ⁊ si vitę hui⁹ mortalis transactę memineri mus: ⁊ credidisse nos aliqñ q̄ nō videbam⁹ memorit' recoluerim⁹: in p̄teritis atq; trāsact; deputabit' fides ista/nō ī p̄sentib⁹ reb⁹: sem pq; manentib⁹ ⁊c̄. manifestū est aūt in exuta aīa phātasmata/quę organa q̄nta req̄rūt locū habere nō posse. Dis. Alia igit' est memoria ītellectiua/⁊ alia sensitiua quā pauloañ in posteriore capitis pte situatā audiuim⁹? Mag. Alia eq̄dē. nā sensitiua nobis cū beluis cōis est: ītellectiua aūt soli⁹ rōal'mēt; potētia ē: q̄ ad imaginē creatoris formata ē. Sz iā hęc missa faciētes cęteras diuisiōes pcurramus. Dis. Tu festinas ad reliqua: ego vero hic aliquātis permanēdū censeo: donec intellectiōis vim enucleatius pandas.

De Causalitate intellectionis: ⁊ obiecto ītellectus. insuper ⁊ de duplici cognitiōe intuitiua ⁊ abstractiua. Ca. IIII. Mag.

Augustinus

Iquido (inquit diu⁹ Augusti: li.9. de tri.c.12.) tenendū est q̄ om̄is res quācūq; cognoscim⁹ cōgenerat in nobis noticiā sui. cōgenerat dicit. i. cuz alio generat. s. intellectu. Uñ subdit: Ab vtroq; eīm noticia patit': a cognoscēte ⁊ cognito. Cognitum vero p̄mū ⁊ adęquatū intellect⁹ nr̄i qđ sit/nō paruo labore a sapientib⁹ q̄sitū est: alijs deū/alijs q̄dditatē rei materialis/cęteris vero ens inq̄tum ens ꝓ obiecto intellect⁹ assignātib⁹. Primuz de p̄mitate pfectiōis: alterū de obiecto ꝓ statu p̄sentis vitę: tertiū aūt de obiecto intellect⁹ ex natura potentię ꝯcedi pōt. Nā deo q̄d pri⁹ in pfectione? q̄dditate materiali q̄d ꝯueniētius intellectui īmerso materię? Aut q̄d cōius ente? cū nihil sit qđ rōnē ei⁹ possit subterfugere/p̄ma impressiōe impressū aīę ait: Auicē. i. metha. Quid aūt ē qđ anīa nō possit cognosere intuitiue: vel abstractiue: cū etiā ab ente minimo vsq; ad maximū creatū/nihil possit intellectū ei⁹ vel satiare vel quietare: donec app̄hendat eū q̄ cunctarū pfectiones ī se cōplectit': ⁊ virtutis ē infinitę? Disci. Intuitiue qñ cognoscimus? Ma. dum obiectū p̄sens vt p̄sens est app̄hendim⁹. Abstractiue aūt: si obiectū in alio medio intelligim⁹: aut sentim⁹. naz cognitio intuitiua ⁊ abstractiua s̄m nōnullos haud infimę auctoritat; doctores nō tm̄ in intellectu/sed etiā in sensu locū habet. Intuitiue nāq; colorē actu p̄sentē videm⁹: absentē abstractiue imagīamur. Intuitiue btī in patria deū ꝯtēplant'/⁊ oīa creata. de quo tñ aliq̄ hesitantes ꝯtriū argumentant'. Abstractiue rosa in hyeme a nobis intelligit'. Dis. Intelligo ista: latēt vero alia q̄ dictis in p̄ori capitulo ꝯtrariari vident'. Ma. in mediū ꝓfer: si forte ⁊ huic tuo er-

Cognitū primū diuersum

Auicenna

Cognitio intuitiua ⁊ abstractiua.

rori mederi possit. Dis. Dictū esse memini ad intellectionē phantasma cōcurrere: quō igit̄ cognosci pñt/q̄ sensib⁹ nec spēs/nec phātasmata ingerūt. vt sūt virtutes/habit⁹/substātię īmateriales: et rez oīm origo simplicissim⁹ de⁹? Rursus si spēs itelligibilis a phātasmate abstracta rē in vl'i rep̄sentat (vt dictū ē) singl'aria qual'r intelligi pñt? Ma. hęc silētio p̄terire negligētię eēt nō pue: dissoluere āt difficile: attñ qđ in alioz codicib⁹ legi/haud silebo. Di. ꝓbe.

Substātie īmateriales: virtutes: habit⁹: et cetera hm̄oi: si a nobis ꝓ statu isto cognosci possint: ⁊ q̄ cognitiōe ⁊ ꝑ quid. ⁊ si substātia mat'ial' ꝑ ꝓpriā spēm cognoscat'. Ca. V. Ma.

Sapie. ix. Uere q̄ īmaterialiū rez q̄ pauloante cōmemorasti noticiā in hac vita/qua corp⁹ qđ corrūpit̄ aggrauat animā/haberi nō posse astruere conati sūt. Nōnulli vero de his cognitionē negatiuā/nō aūt affirmatiuā nobis cōcedunt. vt scire possumus ꝙ angel⁹ nō est lapis/nec lignū/nec aliud hmōi: sed q̄ res sit scire nō possum⁹. Cęteri cognitionē qz est/posse hic haberi de immaterialib⁹ ꝯcedūt: nō aūt ꝓpter q̄d. Taliū em̄ entiū nobis aliquā cognitionē esse possibilē naturale desideriū q̄ hęc scire desideram⁹ indicat: qz ad impossibile ⁊ frustra esse nō pōt: ⁊ tñ oīm est. dicente Aristo. i. methaphy. Om̄es homines natura scire desiderāt. Igitur (ꝑ tōpicā) maximū scire qđ est īmaterialiū entium maxime scire desiderant: quo adepto fęlices sūt. Sūmā equidē fęlicitatē ī hac vita in speculatione altissimaz causarū posuit. hinc ⁊ sapientem maxime fęlicem esse voluit. Sapientia eī circa altissimas causas ē. vt ī moralib⁹ tradidit. Adde qđ ab initio hui⁹ libri testimoniū ex Augustini p̄clarissimo volumine de tri. adhibui. qm̄ mēs ip̄a (quę vtiqz īmaterialis est) seipsā cognoscit. Dis. Possibilitatē mihi ꝑ suasam fateor: modū cognoscēdi aperias: cū illorū nulla habere possum⁹ phātasmata. Mag. Nec oīm q̄ cognoscim⁹ ꝓpria phantasmata hausisse ꝑ sensus necesse est: qm̄ nec materiales q̄dē substātias ꝑ ꝓprias spēs sentim⁹. Nā quoz p̄sentiā ꝑ ꝓprias spēs videmus/absentiā eorundē mox eodē sensu notam⁹. Dis. Nihil verius. Mag. Quia igit̄ absentiā panis in sacramēto altaris post consecrationē nullo sensu ꝑcipim⁹: cōsequens est vt panis p̄sentiam ante consecrationē ꝑ ꝓpriam spēm nullo sensu ꝑcępimus. Di. Contrari⁹ videris Aristoteli: quē dixisse ferūt in eo li. quē de aīa p̄titulauit: lapidē quidē nō esse in aīa (sed dū intelligit̄) sed speciez lapidis. lapidē aūt esse substātiā materialē haud dubitas. Ma. Si dubito/ab eodē in pede lęsus veritatē expetior: nō aūt ꝓpriam spēm illi⁹ material' substātię q̄ de se inuisibil' ⁊ intangibilis est/in sensu vel aīa esse ꝯcedo: sed spēz accidentiū lapidis: puta figurę ⁊

Aristo. j. metaphys.

vj. Ethicoz.

Aristoteles

coloris ꝛc. ad hunc sensū Phi dictū accipio. Uñ etiā in eodē lib. iij. de anima
ait: accidētia magnā ptē cōferūt ad cognoscēdū ꝙ qd'ē. Aliq̄ igit̄ j. de anima.
Appꝑhensionū diuersitas
ꝑ accidētia appꝑhendim⁹. vt substātias materiales. Alia ꝑ cōpositionē diuersoꝝ phantasmatū. vt aureū montē. Nā vt scribit diuus
Aug. ad Nebridiū: Aīa ꝑ vim augēdi ꝛ diminuēdi imagines format: quas ꝑus totas nō vidit. ꝑtes vero alijs atq; alijs rebꝫ attigerat. Alia in cōceptu simplici intelligim⁹. vt deū in ꝯceptu entis: vl' ex plibꝫ aggregato. vt ꝙ est ens verū/infinitū/necessarium ꝛ sic de alijs: q̄ simul accepta soli deo ꝯueniūt. Interdū/imo sepius res ꝛ causas ꝑ effect⁹ ꝛ opatiōes cognoscim⁹. sic animā in viuēte corpore arguimus. Anīa aūt seipsā intuitiue/nō ꝑ cuiuscūq; speciem cognoscit: qꝛ nō ob aliud q̄ eo quo sibi p̄sens est. inq̄t Aug. in de tri. Et sicut corporearū rerū noticias ꝑ sensus corporis/sic incorporearum rerū ꝑ semetipsam: ergo ꝛ semetipsam ꝑ seipsam nouit: quoniam est incorporea. nam si nō se nouit: nō se amat.

Aug⁹. ad Nebridiū

Idē lib. x. de trini. c. ix. Et li. ix. c. iij.

Q̄ parua sit cognitio nostra ī hac vita. et quomodo philosophi ꝑ creaturas in cognitionē creatoris deuēire potuerūt. Ca. VI. Di.

Si alijs medijs substātiarū copaliū ꝛ incorporaliū noticiā haurire nō possum⁹/diminuta est cognitio nostra. Ma. Recte ais diminuta: cū nec minimę entis naturā ꝛ q̄dditatē vti ē/perfecte scire possum⁹ q̄diu in h̄ mortali corpe a patria cęlesti exules ꝑegrinamur. Corp⁹ em̄ qd̄ corrūpitur (inq̄t sapiēs) aggrauat animā: ꝛ depmit terrena inhabitatio sensū multa cogitantē. ꝛ difficile ęstimam⁹ q̄ in terra sūt: ꝛ q̄ in ꝓspectu sūt inuenimus cū labore. q̄ in celis sūt aūt q̄s inuestigabit? Nec id oīno Aristotelem latuisse videt: cui cū de hac re sermo exortus fuisset in ꝑma phia/dicebat: Sicut oculus nycticoracis se habet ad lumē solis: sic ītellect⁹ noster ad ea q̄ manifestissima sūt in natura. habet eī cognitio nostra ortū a sensibꝫ. vt in analeticis ait. quib⁹ substātię (vt pauloante dictū est) subiectę nō sunt. quātūcūq; tñ has cognoscere cōcessum est ordine quodā cōceditur: vt de noticia vni⁹ alid̄ inuestigemus. sic ꝑ accidētia in substātiaꝝ/ꝑ effectus in causaruꝫ noticias deuenim⁹ ordīe p̄postero q̄tū ad reꝝ naturas. Rurs⁹ ab oībꝫ his finitis ad cognitionē īfiniti ꝯditoris eleuamur. concept⁹ em̄ q̄s de ęterno incōmutabiliq; deo formam⁹: a sensibilibꝫ ꝛ creaturis sumim⁹. vt diuin⁹ Paul⁹ ad Rom̄. arguēs ait: Qd̄ notū ē dei/manifestū ē in illis. de⁹ eī illis reuelauit. Sꝫ quō subiecit? Inuisibilia em̄ ipsi⁹ a creatura mūdi ꝑ ea q̄ facta sūt ītellecta ꝯspiciūtur. Sempiterna q̄ꝫ ei⁹ v̄t⁹ ꝛ diuītas. Oīs eī creatura inq̄t Aug⁹ vl. li. de tri. ca. iiij. ꝓclamat se hēre p̄stātissimū creatorem. nā vt ait sapiēs: A magnitudīe spēi ꝛ creaturę cog̃scibil'r poꝛit creator eoꝝ

Sapie. ix.

Aristo. li. ij. meta. Idem posterioꝝ. j.

Ad Rom̄. j.

Sapie. xiij.

j. Cor. xiij. videri: sed cognitio hęc impfecta ⁊ ex pte est. qr vt ait apl'us: p speculū in ęnigmate. Dis. Quō p ea q̄ facta sunt potuere pmi philosophi in noticiā dei deuenire: cū vtiqz de⁹ nihil hoꝝ sit? Mag. Augustinus Hac vtiqz via ipsi eū quęsiere. vt patet per Augꝫ. lib. 8. de ciuitate dei. c. 6. et vt idē ait lib. 8. de trini. ca. 2. nō paruę noticię pars est/ si anteq̄z scire possum⁹ quid sit deus/ possum⁹ iam scire q̄d nō sit. et lib. 15. ca. 2. Sic em̄ sūt incōprehēsibilia req̄rēda: ne se existimet nihil īuenisse si q̄z sit incōprehēsibile qd̄ q̄rebat potuerit inuenire. Cardinal' de Cusa. Hęc ni fallor est illa docta ignorātia de qua Cardinalis de Cusa secretoꝝ indagator sagacissim⁹ tres edidit libros. Intelligamus Augustinus itaqz (vt Aug. in pn. q̄nti libri de trini. docuit) deū si possum⁹ q̄ntū possum⁹/ sine q̄litate bonū: sine quātitate magnū: sine indigētia creatorē: sine situ p̄sidentē: sine habitu oīa continentem: sine loco vbiqz totū: sine tpe sempiternū: sine vlla sui mutatione mutabilia facientē nihilqz patientē. Quisq̄s deū ita cogitat (inquit idē) et si ñ pōt oīmodo īuenire q̄d sit: pie tñ cauet q̄ntū pōt aliq̄d de eo sentire qd̄ nō sit. Sed de his altior disciplina est. Dis. Illi igit̄ reseruanda sunt: ne ab incępta methado longi⁹ nos abducant.

Si menti nostre concreate sint omniū rerum species siue notiones. et vnde habet q̄ etiā de his q̄ nō didicit iudicare pōt. Qualiter insup accipiēda sint vba Aristotelis: q̄b⁹ aīam tabule rase cōparat. Ca. VII. Mag.

De īmaterialiū noticia sicut ⁊ corporaliū facillime respondere possunt q̄ menti nostrę oīm reꝝ species ꝯcreatas credidere: quas Platonici notiones appellāt: qr incognita Platonici. notificāt: ⁊ p illas anima de oībus iudicat: ⁊ hęc honesta/ illa turpia dicit. īter vera ⁊ falsa discernit. artificū opa min⁹ pfecta (q̄zuis artē operādi talia nō didicerit) vitupat. pfectiora laudat. ꝓportionib⁹ in sil'ibus repertis ꝯgaudet: nec vt aiunt sine illis pficere posset. sicut nec domin⁹ fugitiuū seruū insequēs/ cui⁹ oīno nullā cognitionē habet apprehēderet. ⁊ a natiuitate surdus cithareda non fieret. Dis. Tale quid in nobis esse experientia docet: sed an species siue notio sit/ certū nō habeo: libēter tamē hāc opinionē si veram iudicas amplector. Mag. Si per notiones huiuscemodi primę veritatis radiū/ omniū entiū species ⁊ notiones cōplicantem intellexerunt: cęteris in cognitōe p̄ferēdi sunt. Quātū em̄ lux ista in mente nostra efficiat: quę ad imaginē ipsi⁹ creata est: diuus Aug⁹. pfundissime in libro de vera religione disseruit. īsuper ⁊ in nono libro de trini. ca. 6. ⁊ lib. 14. ca. 15. Si autē p has notiones species intelligūt/ q̄ sunt ītelligibiliū sil'itudines ꝓprię: q̄les mēo-

ria nostra intellectiua cõseruat ꝑterita intellectiõe. errori huic ꝓximi sunt: q̃ aĩas nr̃as ante corpoꝝ vnionẽ retroactis sęculis in cęlestibꝫ habitasse ⁊ ibidẽ deliq̃sse astruũt. Dis. Hic error in supioribus explosus est. Sed dic q̃so Aristo. peripateticorũ primꝰ de cõ- Aristoteles
creatꝫ aĩę specieb⁹ q̃d sensit: idẽ ne cũ prioribꝫ? Mag. Minime.
Dis. Cur igit̃ aĩam a ꝑncipio tabulę rasę similẽ dixisse ĩuenitur? cũ vtiq̃ rasam tabulã dicere vsus habeat/in q̃ deleta sit q̃ priꝰ inerat scriptura vel pictura. sic de aĩa dixere priores: q̃ eã in descẽsu ⁊ corporea molis vnione ꝑteritoꝝ oblitã voluere. vt dictũ est in superioribꝫ. Mag. Quid si aristoteles minꝰ ꝓprie compationẽ dictã exp̃ssit: aut forte trãslator ꝓ tabula nuda ac plana/rasã dixit? Dis. Utrũq̃ fieri potuit. Ma. Si quod restat ocius ꝑtractemꝰ Dis. Alteꝝ de cuiꝰ intellectiõe q̃sierã singulare est.

Q̃ singulare intelligi possit demonstratur: et q̃liter intelligendũ sit ꝙ Aristoteles sensum esse singularium: et intellectũ vniuersalium dixit exponit̃. Ca. VIII. Mag.

Singulare nõ posse intelligi/nonnulli ꝑter ea q̃ pauloante dicta sũt ex eo ꝓbare conant̃: ꝙ Aristoteles sensum eẽ singulariũ/itellectũ ꝟo vniuersalium scripsit. E regione alij etiã singulare intelligibile astruũt: q̃ sub ꝑcepto dilectiõis cadit: dicẽte dño: Diliges ꝓximũ tuũ sicut teip̃m. Et ioannes in canonica: Qui nõ diligit fratrẽ suũ quẽ videt: deũ quẽ nõ videt quõ diliget? Incognita aũt vt sanctꝰ Augustinꝰ lib. 10. de trini. testat̃/diligere nõ possumꝰ. Amplius si actũ singularẽ nõ cognoscimꝰ/velle nõ possumꝰ: q̃ nihil volitũ nisi cognitũ. Si igit̃ nec cognitũ/nec volitũ agimus: dum singulares actus ꝑpetramꝰ adulterij ⁊ rapinę/minime peccamꝰ: quia peccatũ adeo volũtariũ esse dicit̃ a diuo Augustino libro de vera religiõe: vt nullo modo sit peccatũ si nõ sit voluntariũ. Dis. Facile ex his singulare posse intelligi crediderim: si intelligẽdi ipsum modũ edocueris. Mag. In singulari tria reperies: sed nõ ęque intellectũ mouentia. Est em̃ ibi natura: q̃ de se indifferẽs est esse hoc vel aliud: sed ꝑ secundũ/q̃ differentia indiuidualis siue hecceitas dici solet: contrahit̃ ad esse hoc singulare: q̃ consequẽter accidẽtia quędã cõcomitant̃. quę sunt forma/figura/locus/stirps/patria/tempꝰ. de quibꝫ libro. 2. de indiuiduo dictũ est. Per sensum natura sentit̃ vt quo/siue vt ratio formalis obiectiua. Differentia indiuidualis siue hęcceitas sentitur vt conditio sine qua nõ: cum cõditiõibꝫ iam dictis eam consequẽtibꝫ. Totũ autẽ singulare sentit̃ vt obiectũ quod. s. sensationẽ terminat. Mouet igitur ibi potentiã sensitiuã natura/non singularitas: q̃uis sine singularitate natura sensu ꝑcipi nõ possit: quẽ-

Aristoteles.

Matth. v.
Joh. j.
Augustinus c. j. ij. iij.

Idem.

In singulari tria sunt.

admodū colorē sine quātitate visus nō videt: q̄uis quātitas non sit ratio formalis ⁊ p̄mo mouens visionis. Dis. Plane sensationem singularis explicasti: q̄uis id quesitū non sit: sed magis quō intellect⁹ singulare appꝛehēdat. Mag. Et id ex dictis mox apparebit. Si em̄ de cognitiōe intuitiua queris: intellect⁹ singulare vt tria ante dicta includit/intelligit. Si de abstractiua causaꝛ intellect⁹ singulare vt includit naturā cū hecceitate/sine cōditiōibus indiuiduātib⁹ appꝛehēdit: nō tamē sub ratiōe singularis/sicut nec sensus. Dis. Aristoteli aūt quid respondēdū censes: qui sensum singulariū/⁊ intellectū vniuersaliū dixit? Mag. Bene dixit: nec illis q̄ tā disserta sunt contraria. Est em̄ sensus singulariū tm̄: intellect⁹ aūt vniuersaliū: sed nō tm̄ vniuersaliū/cum etiā singularia intelligat. Dis. Optime. Nunc si placet ceteras si q̄ latent in hoc campo diuisiones intellect⁹ detegas.

De intellectu pꝛactico ⁊ speculatiuo. vñ hāc denoīationē hēat: ⁊ quō intelligēdū sit intellectū extēsione fieri pꝛacticū: Ca. IX. Mha.

a Mplius intellectū in pꝛacticū ⁊ speculatiuū diuisū cernimus: nō q̄dē partitiōe essentiali/sed accidētali tm̄. Pꝛacticū q̄ppe ⁊ speculatiuū q̄uis actuū ⁊ habituū sint differentię essentiales ⁊ intrinsecę: intellectū tm̄ denoīant accidētaliter ⁊ extrinsece. Vñ intellect⁹ informat⁹ actu vl̄ habitu speculatiuo: vtputa sciētia aut sapia/speculatiū⁹ dicit. Informat⁹ aūt actu vl̄ habitu pꝛactico: vt sunt ars ⁊ pꝛudētia/pꝛactic⁹ noīat. Ille speculabilia cōsiderat. i. verū in rōne veri: vt est p̄ncipiū sciētię aut sapientię. Iste opabilia attēdit. i. obiectū in rōne boni/vt est p̄ncipiuꝫ opatiōis: q̄ a grecis πραξις pꝛaxis dꝛ: inde intellectus nomē sortitus est. Illius finis est speculari/scire: ⁊ v̄itas. Isti⁹ finis ē opari ⁊ op⁹. inde intellect⁹ pꝛactic⁹ siue opatiuus appellat. Imꝑfecte q̄dē si opabilia vniuersaliꝛ sine dictamine pꝛsecutiōis aut fugę cōsiderat. Perficiet aūtē si operabilia magis particulariter ⁊ cū dictamine pꝛsecutiōis aut fugę intelligat. Vñ cum intellect⁹ cibū sub ratione boni delectabilis intelligit: voluntas si determinat ipsuꝫ velle sub rōne boni/p̄ncipiat actū pꝛacticū: ⁊ intellectui vt media consequēdi cibū quęrat/imperat. intellect⁹ aūt hęc media perquirens iam pꝛacticus denominat: q̄uis imperfecte. dum autē vltra se extendit vt inuenta media in executiōe ponant: in pꝛaxi perficiatur. Dis. Intellect⁹ itaq̄ imꝑfecte pꝛactic⁹/extensiōe fit perfecte pꝛactic⁹? Mag. probe. Actus em̄ siue intellectio circa inq̄sitionē mediorū cōueniētiū ad cibū consequēdū/licet directiua sit: nō tamen pꝛaxim. i. operationē dirigit: ideo intellectū nō nisi imperfecte pꝛacticū denoīare poterit. medijs aūt inuētis i executio-

Intellectus speculatiuus pꝛacticus.

Finis intellectus specu. ⁊ pꝛactici

ne posttis/intellectio prarim/id est opationē actu dirigit: ideo in
tellectū pfecte practicū denoiare habet: fitq; iuxta mentē Aristote Aristoteles
lis in tertio de aīa (intellect⁹ extensiōe practic⁹. Intellect⁹ inquā
p̄mus imperfecte practic⁹: quia intellect⁹ speculatiuus obiectum
tm̄ in ratione veri speculat: ꝛ nunq; fit practicus. Actus autem ꝛ
habit⁹ si ab obiecto aut a fine habeāt q̄ sint practici/magni ꝛ phi
losophi ꝛ theologi diuersa senserunt: quę alijs determināda relin
quim⁹. Dis. Optime. Cętera interim percurram⁹.

Intellect⁹ qñ ratio ꝛ intelligētia dicat: et quō in portionē supiorē que vir est: ꝛ in inferiorem que est mulier diuidi intelligatur. et si in portione superiori tm̄ imago dei reperiatur. Capitulum decimū. Mag.

Intellectus. ratio. Intelligētia

I paulo intimius hūc campū lustrabim⁹: intellectū rōnē/
ꝛ hui⁹ portionē supiorē itelligētiā/ꝛ virū: inferiorē ꝓ ra
tionē ac mulierē appellari cōspiciem⁹. Synderisim aūt et
ꝓsciam a nōnullis itellectui/ab alijs ꝓ volūtati attributas iue
niem⁹. Dis. Hęc ḡso lati⁹ explana. Ma. Intellect⁹ q; p discur
sum ꝛ rōcinādo itelligit/rō cōueniēter dr. Cui⁹ portio supior qm̄
incōmutabile ꝓtēplās/supnā ꝛ iternā ꝓsulit ꝟitatē: intelligētia ē.
eo q̄ simplici⁹ ꝛ quieti⁹ hmōi apḡbēdat. Inferior aūt portio infe
rioribꝫ tractādis gubernādisq; deputata/a rōcinādo nomen reti
net. In illa est sapia ad ꝓtēplationē ęternoꝝ atq; incōmutabiliuꝫ
ptinēs: in hac scia actioni q̄ bene vtimur tpalibꝫ cohęrēs. Tūc au Augustinus
tē inqt diu⁹ Aureli⁹ lib. 12. ca. 13. de tri. bis bñ vtimur: si quicq̄d in
vsu tpaliū facim⁹/ęternoꝝ adipiscēdoꝝ ꝓtēplatiōe faciam⁹: p ista
trāseūtes/illis inhęrētes. Et in eodē li. hanc viꝫ/illā aūt mulierē
appellat. idē q̄z insinuari p Ap'm affirmat: dū scribēs corinthijs
ait: Vir q̄dē nō debet velare caput suum: qm̄ imago ꝛ gl'ia dei est. j. Cor. xj.
mulier aūt gl'ia viri est. Dis. Quid p velamē intelligis? Ma.
Potestatē cohibentē. Qm̄ quātūcunq; (inquit) se extenderit in id
quod ęternū est/tāto magis inde formak ad imaginē dei: ꝛ ppea
nō est cohibenda: vt se inde contineat ac tēperet: et ideo vir (id est
portio superior: cuius est ęterna cōtēplari) nō debet velare caput.
Quia ꝓ illi rationali portioni quę in rebus corporalibꝫ tēporali
busq; versak/periculosa est nimia in inferiora ꝓgressio: debet ha
bere potestatē sup caput: qō indicat velamētū: quo significak esse
cohibēda. s. inferior portio: cui⁹ est tēporalibꝫ intēdere. Fit āt hęc
cohibitio a portiōe superiore: q̄ in speculo cōsiliū ḡsidet: et viri offi
cium exercet: et eū a carnali sensu magꝭ elongata sit/validior est:
Inferior āt portio sensualitati vicia sępi⁹ emollit ꝛ facile ꝓsentit:

Gen.iij.a. hinc mulieris naturã imitat. Un̄ sicut in paradiso terrestri Gen.3.a serpẽs mulieri illecebrã ingessit: cui consentiẽs de ligno vetito comedit: ꝛ vt vir in idẽ cõsentiret illexit. q̃ cũ vxoris insolẽtiã nõ cohibuit/diuinũ mãdatũ trãsgressus est: et nobis mortẽ intulit. Sic ĩ paradiso spũali/mentis nostrę sensualitas illecebras corpis portioni inferiori exhibet: q̃ vt mulier emollita cõsentit: ꝛ portiõi superiori de eadẽ ad mãducãdũ cõsentiẽdũ q̃ ꝓbet. q̃ si nõ viri officium
Rom.vj.c exerceat/mulierẽ cohibẽdo: sed mẽbra iniq̃tatis arma peccato exhibet: vt si potestas sit etiaꝫ corpe cõpleat: iamiã sil̃ de cibo vetito comedit: ꝛ aię mortẽ per pctm̃ intulit. Dis. Diuersarũ ne/an vnius essentię sunt hę portiones? Mag. Uni⁹. Un̄ cũ eas cõmemorasset Augustin⁹ subiunxit: Cũ igit̃ disserim⁹ de natura mẽtis humanę/de vna quadã re disserim⁹: nec eã in hęc duo q̃ cõmemorauimus nisi ꝓ officia geminam⁹. Dis. Cur igit̃ ĩ vna tm̃.s. superiore imaginẽ dei dictũ est? Mag. Quia vt idẽ astruit: ex hac cõspectã cõsulit vitatẽ. Illa autẽ intẽdit̃ in agẽda inferiora. Quod quidẽ ita accipi põt: vt in superiore imago dei sit magis exp̃ssa: in inferiore ãt min⁹ exp̃ssa: ideo in illa/nõ aũt in altera esse dicit̃. Qua aũt ratiõe mens dei imaginẽ gerat fortasse in sequẽtib⁹ enodabit̃: nũc q̃ reliquũ est breui sermone transcurram⁹. Dis. Ex q̃libata distributione restat vt de synderisi ꝛ cõscientia loquamur.

De synderisi ꝛ conscięntia vnde nomĩa habeant. et si intellectui aut volũtati attribuẽda sint. et qualiter ad syllogisinũ practicũ cõcurrunt. Capitulum. XI Mag.

Ui synderisim ꝛ cõsciẽtiã volũtati attribuũt: in intellectu q̃ duo ponũt correspõdẽtia. Primũ est lex nature: quę ẽ vniuersalis regula operãdoꝝ. huic in volũtate correspondet q̃dã motor vniuersalis: stimulãs ad talia ꝑncipia vniuersalia semp cõcordãs dictamini legis nature. ideo synderisis dicit̃ a syn quod est con: ꝛ hęresis electio: quasi electio cõcordãs legi nature. Lex aũt nature dictat bonũ eligẽdũ: ꝛ malũ fugiendũ. Huic igit̃ synderisis concordans/bonũ appetit: semp̃q̃ malo remurmerat.
Augustinus Hanc Aug⁹. in lib. de baptismo paruuloꝝ describẽs ait: Synderisis est lumẽ ĩnatũ ꝛ animę cõcreatũ: quo dirigimur ꝛ mouemur ad faciendũ ea q̃ pertinẽt ad vitationẽ culpę ꝛ pẽnę: ꝛ ad adeptionẽ glorię. Un̄ sicut in intellectu est lumẽ naturale quo ꝑncipia intelligibiliũ naturaliter assentim⁹: ꝛ intellect⁹ siue habit⁹ ꝑnciꝑoꝝ dicitur: sic in volũtate lumẽ est naturale/respectu opabiliũ apperẽdorum: quod synderisis dicit̃. Secundũ quod in intellectu ponunt̃ est ratio recta de particularib⁹ agendis: cuius dictamen quasi sub sumit sub principijs vniuersalib⁹. Huic in volũtate correspõdet

Synderesis.

quidā motor particularis stimulās ad opus ꝑm dictamen rōnis
Conscientia rectę. Hinc dicit consciētia: eo ꝙ sit electio deliberatiua in volun
tate cōcordās cū sciētia in ratiōe recta. Uel dicit cōsciētia: q̄ si con
cludēs scientia. Uñ in syllogismo practico synderisis maiorē po
nit ex dictamine legꝫ naturę. recta rō minorē subsumit: et ꝯscia cō
cludit. verbi gr̄a: dicit synderisis: Omne malū vitandū est. subsu
mit rectę rōnis portio supior. Adulteriū est malū: qr a deo ꝓhibi
tū. vel portio inferior. adulteriū est malū: quia turpe ⁊ inhonestū:
infert conscientia: igit adulteriū est vitandū. Dis. Sicut ergo in
speculabilibꝫ habitꝰ ꝑncipioꝝ dicit intellectꝰ: ⁊ habitꝰ cōclusionū
sciētia: sic in opabilibꝫ habitꝰ ꝑncipioꝝ est synderisis: ⁊ habitꝰ cō
clusionū est ꝯscia. Mag. Scite cōcludis ex dictis: ⁊ opiniōi al
teri alludis: q̄ synderisim ⁊ cōsciētiā intellectui practico potiꝰ q̄ꝫ
volūtati attribuit. Ait em̄ Damascenꝰ. li. 4. Cōsciētia nostra ē lex Damascenꝰ.
intellectus nr̄i. synderisis aūt/ vt testat diuꝰ Hieronymus super Hieronymꝰ.
Ezech. scintilla est ꝯsciētię. ⁊ hoc si tenere placuerit ea q̄ synderi
sim ⁊ cōsciētiā volūtati tribuēda arguūt. qr synderisis remurmu
rat malo: ⁊ cōsciētia remordet. intelligēda sunt ostēsiue ⁊ dictati
ue: ⁊ q̄dāmodo inclinatiue/ sine tamē coactōis necessitate. Sunt
etiā q̄ consciētiā intellectui: synderisim aūt voluntati accomodāt.
quod silr̄ ex intelligentia dictoꝝ saluari potest. Si aūt synderisis
extingui possit: ⁊ consciētia etiā erronea sub pctō ad opus liget: et
alia huiuscemodi dubia vtrūqꝫ cōcernētia/ theologię reserua nꝰ.
Nunc si q̄d aliud in hoc campo latitare existimas/ ostēde. Dis.
Primę diuisiōis q̄ aīam in ītellectū/ memoriā ⁊ voluntatē distri
buis/ ꝑma duo mēbra ꝓ epitomatis capacitate satis lustrauimꝰ:
supest vt tertij/ volūtatis. s. naturā diligētiꝰ ꝑquiramꝰ.

De potentia rationali motiua: que est voluntas: et eis subseruientibus: irascibili ⁊ cōcupiscibili. insuper de diuisione voluntatꝫ in naturalē ⁊ deliberatiuā. Ca. XII Mag.

Sicut in sensitiua ꝑter apprehensiuā etiā appetitiuam siue
motiuā ostēdimꝰ: sic ⁊ in rōnali ꝑter cognoscitiuā: quā in
tellectū noīamꝰ siue rationē/ etiā appetitiuā īuenimꝰ: quā
Voluntas voluntatē dicimꝰ. Et est (vt inquit Augustinꝰ lib. de duabꝫ anima Augustinus
bus) motus animi cogente nullo/ ad aliq̄d vel nō admittendum/
vel adipiscendū. Subsunt em̄ volūtati irascibilis ⁊ cōcupiscibil.
Per hanc contraria nō admittit: per illā conueniētia adipiscitur.
verūtamen vna sunt res cum volūtate: nec realiter ⁊ organice ab
ea distinguūtur: quēadmodū in sensu. Hic est appetitꝰ rationalis
motū imperans in rationalibꝫ ad ea quę ratio cognoscit. Cogni
tum nanqꝫ ab intellectu sub ratione boni/ obiectū fit voluntatis:

cū q̄ vt cā partialis ad actū volēdi ꝯcurrit: sicut spēs ītelligilis et intellect⁹ ad actū intelligendi: ita vt quodlibet in sua causalitate ꝑfectū sit/ab alio independēs: ꝑfectior tñ est intellectus in actu ītelligēdi/ꝛ volūtas in actu volēdi q̄ꝫ obiectū: nisi forte in obiecto beatifico. Hanc rursus bifarie diuidūt. In naturalē videlicꝫ ꝛ rationalē. Naturalē q̄dē vocāt volūtatē: qua volum⁹ q̄ nō appetere non possumus: vt sunt/esse/viuere/scire/ꝛc̄. Rationalem ꝟo appellant/qua nō naturalia/quę ꝛ appetere ꝛ renuere possum⁹ volumus. Hanc similiter deliberatiuā dicunt: nam ex deliberatiōe id appetit et aliud respuit. Voluntas duplex.

De libero arbitrio Capl'm. XIII Mag.

Facultas aūt rationē ꝛ volūtatē cōplectēs/liberū arbitriū dici solet: de q̄ catholici doctores plures edidere libros: in q̄bꝫ naturā/ꝯditiōes/ꝛ varia citra id incidētia dubia/q̄ꝝ decisio in theologia apprime est necessaria dissoluūt. Sed ab his nunc stilū reuocem⁹/ne ꝯstitutos limites excedam⁹. Dis. Saltē liberi arbitrij descriptionē aliquā ex memoratis libris in mediū ꝓferas. Mag. Aug⁹. ip̄m ita describens ait: Est facultas rōnis et volūtatis/qua bonū eligit̄ gr̄a assistēte: ꝛ malū eadē desistēte. Facultas inq̄t. i. potētia siue potestas rōnis ꝛ volūtatis: nō ꝙ liberū arbitriū ex his duobꝫ cōstitutū sit: sed qꝛ ad actū ei⁹ hęc duo concurrūt. habet em̄ se ꝑ modū electiōis: qua e duobꝫ altero recusato vnū eligim⁹. Ad electionē aūt rō nec̄aria ē: ꝑ quā dijudicat̄ qd̄ alteri p̄ferat̄: ꝛ volūtas/ꝑ quā id qd̄ p̄latū ē appetat̄. Dicit̄ itaq̄ꝫ arbitriū ab arbitrādo/q̄ꝫtū ad rationē: ꝛ liberū q̄ꝫtū ad modū volūtatis. quod sequit̄ ꝛ obiectū ꝛ adiutoriū demōstrat. Est em̄ libeꝝ arbitriū circa bonū a ratiōe discretū/ꝛ a volūtate accęptū: gratia autē assistens adiutoriū est ad bene agendū/desistens aūt priuatiue ad oppositū: sicut absentia nautę ad periclitationē nauis. Huius āpliorē dilucidationē in Augustino/Bernardo/Anshelmo/et cęteris materiā hanc tractantibꝫ/perquiras. Ecce ī termino huius campi constituti/e diuerso aliū conspicim⁹: in quo nōnulla venabimur: quę ad prędictorū intelligentiā conducunt. Dis. Hūc igitur celeres ingrediamur. Augustinus Liberū arbitrium.

III Campus idēptitatis. Si potentie aīe sint realiter idemptificate essentie anime: et quomodo trinitas et imago reperiat̄ in anima. Capitulum. XIIII Mag.

In hoc campo multiformē cōflictū/nō tam inter ph̄os q̄ꝫ īter sacrę theologię ꝓfessores cernere est. Affirmātibꝫ alijs quas percurrim⁹ animę potentias a substātia aīę realiter

diuersas: ⁊ accidētia esse de secūda specie q̄litatis: accidētia tamē
inseparabilia. Alijs e diuerso asserētibꝫ: aīę potētias eē aīę ꝑtes/ iter
se quidē realiter esse distinctas: nō aūt ab essentia aīę: q̄ꝫuis nō oī-
no eędē sint ipsi. In tertia acie pugnāt: q̄ potētias aīę easdē substā
tialr cōcedūt cū essentia aīę: ab eadem tñ differre realitatibꝫ relati
uis astruūt. Pręter hos accedūt q̄bꝫ nec hoc q̄dē sufficiēter dictū
videt: sꝫ ipsas essentię aīę realiter idēptificatas/ formalr āt distin-
ctas asseuerāt. Et idē sensisse diuū Aug. liq̄do apparet ex his quę Augustinus
in multis locis libroꝝ de trinitate scripsit. e q̄bꝫ id qđ lib. x. ca. xj.
asseruit adduxisse sufficiat. ait nāq̄: Hęc igit tria: memoria/ intel-
gentia ⁊ volūtas: qm̄ nō sunt tres vitę/ sed vna vita: nec tres mē-
tes/ sed vna mens: cōsequēter vtiq̄ nec tres substātię sunt/ sꝫ vna
substātia. et paulo post: Quocirco hęc tria: eo sunt vnū/ quo vna
vita: vna mēs: vna essentia: eo ꝟo tria quo ad seinuicē referūtur.
⁊ in fine: Eq̄lia sunt tota singula totis singulis: ⁊ tota singula sil
oībꝫ totis. et hęc tria vnū: vna vita: vna mens: vna essentia. Hęc
Augustinꝰ. quę. s. vna cū his q̄ in alijs libris: maxime aūt ī nono/
vndecimo/ ⁊ q̄ntodecimo disseruit/ ad intētionē auctoris referan
tur: glosulas eoꝝ q̄ in opposita ꝑte sunt/ nō admittunt. Mouet ⁊ Idē ca. v.
aliud: nā beatitudinē aīę ꝑ se cōpetere manifestū est ex libro. xiij. đ ⁊. iij.
trinitate. Beatitudo aūt ꝑ intellectū inest. dicēte ipa ꝟitate: Hęc Job. xvij.
est aūt vita ęterna vt cognoscāt te veꝝ deū: ⁊ quē misisti iesū chri-
stū. Intellectꝰ itaq̄ (cui saltē ꝓpinquiꝰ inerit beatitudo) accidēs si
est ⁊ nō eiusdē naturę cū aīa/ beatitudo ꝑ accidēs inerit aīę. Dis.
Aīę igit ⁊ potētiaꝝ eiusdē/ vnā naturā astruis? Mag. nō modo
ego/ sed quē in testē ꝓduxi diuꝰ Aureliꝰ: a cuiꝰ snīa nec Hugo de s. Huugo
sancto victore discrepat: in eo quē de spū ⁊ anima ꝑtitulauit libro
(quē ⁊ nōnulli Augustini esse voluere) dicēs: Anima ꝟm sua ope- Augustinus
ra varijs nūcupat noībꝫ. Dicit nāq̄ aīa dū vegetat: sensus dū sen ca. xiij.
tit: animꝰ dū sapit: mens dū intelligit: ratio dum discernit: memo
ria dū recordat: dū vult volūtas: spūs dū ꝯtēplat. Ista ꝟo nō dif
ferūt in substātia quēadmodū in noībꝫ: qm̄ oīa vna essentia: ꝓprie
tates q̄dē diuersę/ sed essentia vna rationalis: ⁊ vna aīma in essen
tia simplex/ in officijs multiplex. Et rursus: Nec aliud nec minꝰ
est ratio in substātia q̄ꝫ aīa: sed vna eadēq̄ substantia ꝟm diuersas
potētias diuersa sortit vocabula. Diuus insuper Bernardꝰ sup Bernardus.
Cantica ait: Quędā in aīa intueor: memoriā/ intelligentiā et vo-
luntatē: hęc tria ipsā est. Dis. Unanimis illoꝝ videt in hac r sen
tentia: superest autē vt quod obstare videt dissoluas. Trinitatis
imaginē in aīa ꝟm tres potētias reꝑtas dudū accępi. tres ꝟo ꝑso-
nę/ Pater/ Filius ⁊ Spōssanctꝰ/ q̄ꝫuis in diuinitatis essentia con
ueniāt: inter se tamē realiter differūt. igit pariformiter potētię ani
mę realiter distinguūtur. Mag. Superbenedictę trinitatꝫ ima-
go nō pręcise consistit in tribus animę potētijs. quia et si in his sit

Anima varie noīatur.

consubstantialitas/nō tamen distinctio realis. nec consistit in actibus potentiarū: in illis equidē ⁊ si sit distinctio realis/nō tamē cō substantialitas. Consistit igitur in potentijs vt subsunt actib⁹ suis. sic eīm in ipsis repitur cōsubstantialitas/realitas/diuersitas/⁊ ordo originationis: Nam sicut a patre filius/⁊ ab vtroq; spūssanctus: sic quodāmodo a memoria fęcūda notitia gignit/⁊ in intellectu recipitur: ab vtroq; autem velle originatur. Id autem latius discutiendum theologię reseruatur: interim quid in campo vnitatis lateat ꝙquirendum est.

IIII Campus vnitatis. In plantis est tm̄ anima vegetatiua: in brutis est tm̄ anima sensitiua: in hominibus est tm̄ vna aīa scilicet intellectiua: in qua cetere cōtinetur sicut trigon⁹ in tetragono. Et si aut quomodo embrio primo viuat. Capitulum. XV. Dis.

Quid in hoc campo venatu dignū arbitraris: cum non vnam/sed tres animas esse in principio libri decimi dictum sit? Mag. Quod dictū cōmemoras de animaruz numero hic haud retractabim⁹: sed si oīes hę animę in vno viuente simul consistāt/in transcursu huius cāpi venabimur. Dis. Optime. ad hoc igitur stilo habenas relaxa. Mag. In vegetabilibus ⁊ plantis vnā tm̄ animā vegetatiuam scz/vnanimi snīa omnes ꝑdicant. In animalibus vero q̄ homines nō sunt/ꝑter animā sensitiuā q̄ (⁊ nutritionis/augmētationis ⁊ generatiōis opera exercet) aliam esse animam pauci opinati sunt in philosophia minus exercitati. De homīe autē nōnulli ꝑcellentes doctiq; ꝓbi vel incertam sententiā protulisse/vel tres distinctas animas in eodē posuisse inueniuntur. Ceteri vero rem limatius cōsiderantes/⁊ supfluitatē naturā exhorrere itelligentes: vni homini vnā animā tm̄ attribuūt. hęc est itellectiua: cui⁹ naturam ꝑsentis libri in diuersis venamur cāpis. Dis. Necesse est igit hu ic opa ⁊ vegetatiuę ⁊ sensitiuę ascribere. nō ei homo tm̄ intelligit/sed ⁊ vegetatur/⁊ sentit/⁊ scōm locū mutatur. Mag. Probe. id nāq; Aristoteles insinuat: cū ꝑmissas animas in itellectiua quē admodū trigonum in tetragono cōtineri asserit. Manifestū autē autem ex mathematicis trigonū ⁊ tetragonū specifoce differre si separatim consistant. qui aūt in tetragono continetur trigonus: nō trigoni/sed eius a quo ꝓtinetur tetragoni formę subest. Sic vegetatiua/sensitiua/⁊ scōm locū motiua trigonū integrant: quam animā bruti dicimus. ⁊ sub specie sensitiuę cōsistunt. qb⁹ si intellectum addideris/tetragonus fit: in quo dictus trigonus contine- Aristoteles.

tur:neciam in forma trigoni/sed tetragoni subsistit. quē humanā animā /mētē/siue intellectū nominam⁹. Neminē equidē phīę gnarum latere poterit inferiorū pfectiões excellentiore modo supiorib⁹ inesse. vegetatiuā itaqꝫ ꝛ sensitiuā ꝛ motiuā in boīe:nō vegetabilis aut brutalis/sed rōnalis aīę dicim⁹. Uñ ꝛ in lib. de eccle siasticis dogmatib⁹.c.14.ꝛ in lib. de spū ꝛ aīa.c.48.dicit. Neqꝫ duas anias esse dicim⁹ in vno boīe. sicut Jacob⁹ ꝛ alij syroꝫ scribūt: vnā animalē qua anim̃ corpus/ꝛ immixta sit sanguini: alteram spiritalem ꝙ rationē ministret. Sed dicim⁹ vnā esse eandēqꝫ aīam in boīe:ꝙ ꝛ corp⁹ sua societate vinificet/ꝛ semetipsā sua rōe disponat:habens in se libertatē arbitrij/vt in suę substātię eligat cogitatione qđ vult. Dis. Quō igitur embrionē viuere/primo quidē vita plantę/debinc vita aīalis/demū aūt vita boīs intelligendū putas? Mag. Embrionē nō ania ꝓpria/sed matris cui colligat⁹ ē/ et vegetare ꝛ sentire intelligo. sicut pustulā in corpe excrescētē. nec intellectiua ante expletā formationē infundit. vt manifeste deducit Aug. li.q.ve.ꝛ no.test.ꝛ.c.moyses.32.q.2. Uñ ꝛ in lege ꝓceptū est. Si qs pcusserit mulierē prægnantē:ꝛ illa abortiuum fecerit:si nō fuerit formatū/mulctet pecunia: si aūt formatū fuerit/reddat animā ꝓ aīa. Ex quo aperte mōstratur:ante formationē embrionē nō viuere:nec animā cū carne seminari. Sed ordo quē ꝓmissa innuit auctoritas in hoc accipi pōt: vt p animā matris primo vegetādi/debinc sentiendi exerceant opa: Intellectiua vero supueniens cepta prosequit opa:ꝛ similiter motiuā influit qua interdū materni vteri parietes pulsat. Intellectionē autē nō nisi in nato/ꝛ post temporis interualla ostendit. Dis. Plane. Sed dic ꝙso in q̄ potissimū corporis pte animā residere existimes. Ma. In eo qui sequitur campo id celeri venatu deprehendemus. Di. En patet ingressus:quid tardas?

Vita embrionis.

Augustinus Exo.xxj.c.

V Campus impartibilitatis. Ania intellectiua est in nulla corpis pticula determinate sed tota in toto:ꝛ tota in qualibet ei⁹ parte: nec maior in maiore nec minor in minore: licet perfecti⁹ in vno operetur qꝫ in alio.ꝛ qꝫ etiā fatui sint rōnales. Ca.XVI. Ma.

Ui anię aliquā ex corpis substātia partē in sedem r[illegible]gni sui determinant/corporeā dicant necesse est:id aūt p loci spacium longitudine/latitudine ꝛ altitudie ita sistit vel mouetur/vt maiore sui pte maiorē locū occupet:ꝛ breuiore breuiorem/ minusqꝫ sit in pte ꝙ in toto. Anima vero p oēs corpis particulas tota simꝫ adest (inquit Augustin⁹ ad Hieronymū) neq minor i mi-

noribus/ꝛ in maioribꝫ maior: sꝫ alicui intēsius/alicui remissiꝰ/ꝛ i singulis tota adest. Neqꝫ ei aliter qđ in corpe nō toto fit/tñ sentit. Nā cū exiguo pūcto in carne viua aliq̄d tangit̄: q̄ꝫuis locus ille nō solum totiꝰ corpis nō sit/sꝫ vix in corpe videat̄: animā tñ totā non latet: neqꝫ id qđ sentit̄ ꝑ corpis cuncta mēbra discurrit: sed ibi tm̄ sentit̄ vbi fit. Uñ ergo ad totā mox ꝑuenit. Quod nō in toto fit: nisi quia et ibi tota est vbi fit. Nec vt tota ibi sit cętera deserit. viuūt em̄ ꝛ illa ea p̄sente vbi nihil tale factū est. Quod si fieret: ꝛ vtrūqꝫ simul fieret: simul vtrūqꝫ totā parit̄ nō lateret. Idē in de tri. li. 6. c. affirmat. Dis. Si tota in qualibet ꝑticula cōsistit: singulę homīs partes hoīes dici pñt. Magi. Dici quidē pñt: nō aūt a doctis/ sed stultis. Stultus est em̄ q̄ in nobis ossa ꝛ vngues homīes dicit ait Aureliꝰ de ciui. dei li. 7. In ethero genijs nāqꝫ forma nō parti/ sed primo toti inest. Dis. Aliud ꝛ forte simili rñsione dignū quęri potest: si tota vbiqꝫ est/cur nō in pede videt ꝛ oculo audit? Ma. Miror te huiuscemodi q̄rere/q̄ libro p̄cedenti ad sensationē organa in debita ꝓportione necessaria intellexisti. Dis. Si nō maior ī maiore/nec minor in minore: cur alios alijs rōnabiliores/ingeniosiores aut memoria p̄stantiores dicimꝰ? Mag. Quantitatē virtualem ꝛ graduū tā accidētaliū q̄ꝫ essentialiū latitudinē ab aīa nō secludo: quēadmodum libro octauo deductū est. Sed ne ꝑegrina videat̄ hęc positio: diuū Augustinū li. 12. de ci. consulas: ait nāqꝫ: Cū ei deꝰ summa essentia sit: hoc est sūme sit: ꝛ ideo īmutabilis sit: rebus quas ex nihilo creauit/ esse dedit: sed non summe esse sicut ipse est. ꝛ alijs dedit esse amplius ꝛ alijs minꝰ: atqꝫ ita naturas essentiarū gradibꝫ ordinauit. Pręter hęc aūt ratiōe corporꝫ ꝛ organorum in q̄busdam aīę opationes ꝑfectiores cernimꝰ/ vnde tales alijs p̄stantiores noīamꝰ. Quēadmodū lucernā splēdidiorē dicimus: quę lumen subtiliore/aut vitro/aut cornu circundat: tenebrosiorem aūt/q̄ vitro aut cornu grosso turbido aut immūdo candelā ꝯtinet: vbi nō fit mutatio in lumīe: sꝫ in circūdante corpe ꝑ sb̄tile libere radios diffundit: q̄ in opaciore reuerberant̄ Disci. In stultis igit̄ ꝛ fatuis aīa rōnalis est: cuiꝰ tñ ob corpis indispositōeꝫ opera minus emicāt. Ma. Recte. nā ꝛ si intellectiua organica non sit: ꝯiuncta tñ corpori corporaliū spēs ꝑ sensus recipit.

Augustinus de origīe aīe

Augꝰ. c. xxiij

Augustinus

Aīa hoīs indiuisibil̄ē: nec ad sectionē ꝛ mēbri diuisionē ꝑtit̄ nec retrocedit: sed viuificare illđ mēbꝝ desinit: ꝓbat̄ exēplo cuiusdā p̄sbyteri. qđ Augustinꝰ refert. Ca. XVII. Di.

Uęso ne succēsas/si dictis aliud qđ fortiꝰ mouet adiūgā.

q Totā in qualibet ꝑte aīam astruis: abscisa manu aīa cum eadē decidet/aut in brachiū in quo tñ ꝑus erat retrocedit.

Ma. Quantocũq; diuiso a toto mẽbro/indiuisibilis animę sb stantia nõ ptit:nec se retrahit:cũ prius in qualibet parte tota sit. Abscisum tñ mẽbrum viuificare desinit.nihil aũt obstre videtur quo minus huic loco p̃sens sit:quẽ abscisum membrũ añ occupabat cũ toti cõiungeret. Dis. Contradictionẽ admittis:simul eq̃dem informãs ⁊ nõ informãs esset. Informãs quidẽ corpus:⁊ nõ informãs abscisę partis locũ. Mag. Hęc ꝯtradictionẽ (quę est ad idẽ ⁊ scd̃m idem) nõ includunt. Dis. Probe.memini nũc talia libro secũdo audisse. Sed q̃d si manus arescat:arescit ne i eadem aĩa? Mag. Nequaq̃.incorruptibilis est em̃:vt mox patebit:desinit aũt in tali mẽbro vegetatio ⁊ sensus/ipso manẽte vnito toti.qd̃ in sanis quoq; põt saltẽ ad tempus fieri. Uñ ⁊ Aug.in de ci.li.xiiij.ca.xxiiij.plęrosq; fratres recentissima memoria expertos ait:p̃spyterũ quendã Restitutũ nomie/ĩ parochia Calameñ. ecclesię:ita se dũ voluisset abstulisse a sensibus:vt nõ modo vellicantes atq; pungẽtes nõ sentiret/sed nec aliquando admoti ignis adustionẽ declinaret. In ipso etiã tanq̃ in defuncto null⁹ inueniebatur anhelitus.hoĩm tñ voces si clarius loquerẽtur/tanq̃ de lõginquo se audisse postea referebat. Clarũ est hoc argumẽtũ vnitatis vegetatiuę/sensitiuę/⁊ itellectiuę in homie:⁊ dominij mẽtis super vires suas. Hic homo mortu⁹ nõ erat:q̃ adhuc astãtiũ voces quasi e longinquo audiebat:sed in eo aĩa se a tactus sensatiõe cõtinebat:ne multiplicatas ad organũ qualitates aduerteret:q̃ spiritui egredienti ad organa sensuũ influxum suspẽderat. Quẽadmodum si cãdela illuminãs cubile esset animata:radios suos ad centrũ lucis dũ vellet attraheret:fieretq; cubile tenebrosũ sine luminis extinctiõe vel cãdelę separatione. Dis. De idẽptitate vegetatiuę/sensitiuę/⁊ intellectiuę in homie:sil'r ⁊ ipsius imptibilitate/q̃ volui audiui:de quãtitate vero vegetatiuę ⁊ sensitiuę in vegetabilibus ⁊ brutis/si idem sentias nõdũ intellexi.

Exemplũ de quodam presbytero

Augustinus

Si aĩa sensitiua in brutis sit extensa ⁊ diuisibilis opiones ponunt. et si diuisione aĩa multiplicari possit. Ca. XVIII. Mag.

Sensitiuã brutorũ esse indiuisibilem:nec in minore mĩorẽ aut maiore maiorẽ nõ spernẽdę auctoritatis phi credidere.q̃ tota sentit qd̃ in singulis ptibus corpis fit:cũ totam nõ lateat:nec absens sentire posset. Manifestũ est etiã ex poribꝫ: quoniã spẽs visibiliũ in oculo extensę nõ sũt:igit̃ nec potẽtia. Per idem de spẽbus ⁊ interiorib⁹ potentijs intelligẽdũ. Nõ est aũt epitomatis nostri positiões multis rõnibus fulcire:sed vnũ ex probatissimis in testẽ assumere. Cedentibꝫ aũt cęteris diuo Augustino/ placuit hunc aduocare:q̃ in li.de quãtitate aĩę:nõ modo itellecti-

Augustinus

uę/sed sensitiuę quoqꝫ extensionē localē demonstrat longe abesse. Sed in oppositū multos mouere solet: ꝙ in anulosorū ⁊ q̄rūdaꝫ vermiū diuisiōe/vtraqꝫ pars ⁊ motū ⁊ sensū seruat: id aūt aut partitiōe/aut mlt̄iplicatiōe aīę fiat necesse est: multiplicationē vti naturę p̄ncipijs ꝯ̄riaꝫ refutant: partione igit̄ fiant cōcludūt. Dis. Et ego nō inerter cōclusuꝫ existimo: ni argumēti nodulū inualidū deduxeris. Mag. Animā de anima multiplicari: ⁊ q̄si extraduce nasci/in supioribꝰ explosū est. Qd̄ aūt de cādela accensa/aliam accendētē sine lumīs sui diminutiōe in delucidationē dicti adducunt/falsū esse ꝯstat. nō em̄ lumē sine substātia in q̄ subiectat̄ ī alterā transfert̄ candelā (accidēs em̄ de subiecto in subiectū non migrat) substantia igit̄ lucida quā in cādelę capite flagrare cernimꝰ nisi cōtinuo de corpore candelę restaurēt̄/citius ad incensionē adductarū candelarū cōsumeret̄. Dis. Ad aliud aūt q̄d dicis? Nam vt aiunt/indiuisibilis punctꝰ ad diuisionē lineę in vtraqꝫ ꝑte totꝰ cadit: sic ⁊ aīa. Mag. Punctū esse in linea li. 8. reprobatum est. esto aūt actu sit: vel destruit̄ si actionē diuisiōis accipit: aut in alterā ꝑtē solus cadit. Dis. Sic pars reliqua esset actu infinita: quia termino nō clausa. Ma. Non esset quidē clausa termino extrinseco/sed intrinseco. Dis. Duo igit̄ in linea puncta in potētia fuere: q̄ diuisiōe facta in actū reducūtur? Ma. Probe. Sic quidaꝫ in plāta vel bruto/vnā actu dicūt animā: potētia plures: q̄ diuisione cōsummata in actū ꝓdeūt virtute formę prioris: ⁊ beneficio corporis cęlestis/calore coagēte. Huiꝰ nēpe maxime est seminaria excitare. Cubant̄ em̄ oua a calore fimi. Sic vtrāqꝫ partiū diuisę plātę/plantā dicūt imperfectā. facile aūt ꝑfici posse ꝓpter partiū sil̄itudinē: vtrobiqꝫ ei manet quo alimētū digerit̄. In surculo autē abscisо/ ⁊ si radix nō sit (cuiꝰ est alimentū sumere) sufficiens: tn̄ cibꝫ per poros donec radices mittat/pōt introire. ipsa nēpe radix non nisi ꝑ poros solet alimentū attrahere: q̄bus obstructis deficiet plāta ⁊ emorit̄. Facile aūt iuuat̄/si radix findit̄: ⁊ lapillus in fissuram ne cōcrescant extrema īmittitur. Anguillę aūt ⁊ huiusce gn̄is animalium ꝑtes diuisiōis/aīalia vocāt imꝑfecta: nec posse ꝑfici ꝓpter partiū maiorē diuersitatē. non em̄ os/⁊ id quo digestio celebratur in singulis partibꝫ reperit̄. At vero diuꝰ Aureliꝰ eo libro quem de animę quātitate p̄titulauit: nō modo intellectiuā/verūetiā brutalem/nec loco cōtineri: ⁊ ideo corpalē quātitatē nō habere docuit. Id quoqꝫ nō oīno extranea sil̄itudine explicuit. Nā ⁊ si nomē per lr̄as tanq̄ꝫ ꝑ ꝑtes diuidi possit: intelligētia tn̄ seu significatio nō potest. quia nec longa/nec lata est. Sicut aūt laniato corpore anima discedit: sic diuisum nomē significationē quā habuerat ꝑdit. In q̄busdam tn̄ noībus viuūt ꝑtes litterarū: quasi frusta corpoꝝ anīa nō diuisa. vt in hoc noīe lucifer: qd̄ in duas ꝑtes sectū/in vtraqꝫ viuit: vel potius quasi viuit: nō em̄ eandē vitam. i. significationem

Augustinus

Anima non est quauta.

habet diuisum quā integrū. Dis. Nescio si expressior similitudo ad hāc rem demonstrandā inueniri possit. Jam tñ in mentē venit: qđ nudiustertius ad dissoluēdā hanc de partibilitate sensitiuę aī ę quęstionē in mediū attulit ignot⁹ quidā: quē habit⁹ ⁊ mores delyrum magis q̄ꝫ ph̄m ostentabant. Mag. Quid ait is? Non eniꝫ amictus corpis magnope/sed dicētis verba pensanda sūt. Dis. Dicebatis: brutalē animā ꝑ se quidē indiuisibilē esse: per accidēs aūt diuidi posse ad diuisionē corpis qđ informat. Mag. Non ꝑter ph̄iam locut⁹ est. nā ⁊ diu⁹ Augustinus loco quo supra/positionē hāc nō īprobat: sed doctissimorū viroꝝ esse affirmat. Nos ad alia ꝓperem⁹. eregiōe q̄ppe cāpū spaciosissimū ītueor/cui nomen est origo.

Quō aīa sensitiua sit diuisibilis.

VI. Campus origīs. De origīe aīe gētiliū ⁊ catholicoꝝ opiniones sub breuitate recitātur: ⁊ manicheoꝝ īsania hic īprobat: qꝛ dicit aīaꝫ eē partē diuine substātie. Ca. XIX. Dis.

Quid in hoc campo vunatu dignū arbitrare? Magi. Id quod nō modo oīm sęculorū ⁊ gentiū ph̄os attonitos reddidit: sex ex nostris q̄ꝫ nōnullos ꝑniciose errare/cęteros sētentiā suā aliq̄ꝫdiu suspendere: ⁊ q̄d veri⁹ salubriusq̄ꝫ de essentia ⁊ origine anię dici possit/ingēti labore ꝑquirere coegit. Dis. In p̄mis de ph̄is: deinde de cęteris te absoluas. Magi. Ph̄oꝝ positiones in p̄ncipio libri. x. saltē vl̄i sermone cōmemorauim⁹: nec tā necessariū q̄ꝫ operosū est oēs singillatim explicare. Stoici animaꝫ corporeā astruūt. Hippō aquā credidit Democritus ignē affirmauit. Diogenes ⁊ Anaximenes substātiā aīę aereā esse voluere. Permenides ex terra ⁊ igne. Xenophātes ex terra ⁊ aqua. Epicurus ex igne/aere/⁊ spiritu mixtā. vnde Uarro aīam definiēs ait: Anima est aer ꝯcept⁹ ore/deferuefactus in pulmone/tꝑat⁹ in corde/diffusus in corp⁹. Empedocles ex q̄ttuor elemētis ꝯcretā. Critias sanguinē cordi diffusū. Chrysipp⁹ spūꝫ. Hiparc⁹ ignis vigorē. Hic et Maro: Igne⁹ ē ollis vigor. Heraclit⁹ scītillā stellaris essentię: alter Heraclit⁹ exhalationē humidā. Philolaus Aristoxenes harmoniā. Quib⁹ alludūt Siminias: affirmās aīam eē harmoniā ex partib⁹ corpis integrātib⁹ resultātē: ⁊ Dinarchus q̄ttuor elemētorum ꝯcordiā harmonicā. Almeon diuinū qđdam ⁊ semp mouens Xenocrates numeꝝ maxime virtutis. Pythagoras ⁊ Plato numeꝝ se mouentē. Anaxagroas intellectū. Aristoteles endelechiaꝫ siue actū ⁊ corpis formā. Et rursus de origīe discrepātes: quidam eam semp fuisse: alij incępisse tradidere. Taliū snias diu⁹ Hieronymus nostris cōmiscēs/q̄nq̄ꝫ p̄cipuas opiniones de origine anię cōmemorat; scribēs Marcellino ⁊ Anapsichię/dicens; Sup anię

Ph̄oꝝ opiniones đ aīa

Uarro

Uergilius

De origine aīe opiniones

statu memī vr̄ę q̄stiūculę/imo maxīe ecclesiasticę qōnis: Utrū lapsa sit de cęlo (vt Pythagoras ph̄s/oēs platonici ⁊ Origenes putāt) ania. An a ꝓpria dei substātia. vt Stoici. Manicheꝰ ⁊ Hispanię Priscilliani hęreses suspicant̄. An in thesauro habeant̄ dei olim cōditę. vt q̄dam ecclesiastici stulta ꝑsuasione cōfidunt. An q̄tidie a deo fiant ⁊ mittant̄ in corpali ſm id qd̄ in euāgelio scriptū ē:
Joh. v. c. Pater meꝰ vsq; mō opatur/⁊ ego operor. An certe ex traduce. vt
Tertulianꝰ Apollinaris Augustinus Tertulianꝰ/Apollinaris/ ⁊ maxīa ꝑs occidētaliū autumāt: vt q̄modo corpus ex corpe/sic ania nascat̄ ex aīa: ⁊ sil̄i cū brutis aiantibus ꝯditiōe subsistat. Hęc ille. Augꝰ q̄z easdē opiones/dēpta secunda in li. 3. de lib. arbi. Itē in epl̄a ad Marcellinū/in epl̄a ad sāctū Hiero. de origine aīę in epl̄a ad Optatū de eodē recitauit. sed nullā amplexꝰ in snia aliq̄ꝫdiu suspensus ꝑmāsit. Manicheorum
Hieronymꝰ. tn̄ errorē semp refutauit. quē ⁊ beatꝰ Hierony. in expositione fidei ad Damasū papā anathematisat. Tāto em̄ faciliꝰ hic error cōuincitur quāto manifestiore ꝯdictiōe in angaria se ꝯclusit. Si eī aīa dei ꝑs est/creata esse neq̄t. creatā tn̄ dicit/q̄ ipsā de dei substātia ꝓductā intelligit. Ampliꝰ dei essentiā nō oīno simplicē/sed ꝑticulis distributā q̄t sūt anię: rursus dei patrē toti hoī īpfectiorē: aut quālibet animaꝝ īmēsam/oīpotentē/⁊ si q̄ talia de deo verificant̄/dici necesse est: ⁊ qd̄ execrabiliꝰ est: deū pctis obnoxiū/sicq; ęternis sup
Augustinus plicijs cruciādū necessario seq̄tur. Hūc errorez a diuo Augustino multifarie explosū relinquemꝰ: si p̄us vnū testimoniū ex ipsius libris adduxerimꝰ: ī li. 11. de ciui. dei. ca. 22. circa finē ītulit. Si Manichei nō desiperēt/vel potiꝰ insanirēt: si dei naturā sicuti est incōmutabilem atq; oīno incorruptibilē crederēt/cui nocere nulla res possit: animā vero q̄ voluntate mutari in deteriꝰ ⁊ pctō corrumpi potuit atq; ita incōmutabilis luce p̄uari: nō dei partē/nec eiꝰ naturę q̄ dei est: sed ab illo ꝯditā lōge īparē cōditori christiana sanitate sētirēt. hęc ibi. Q, vero duplicē aīaz ī hoīe/vnā bonā: alterā mouētem ad malū ⁊ bonā facere nequeuntē fabulant̄: errorem nō minuit/sz auget. Nā fingūt: cū deꝰ videret quāta labes ⁊ vastitas īmineret regnis suis: nisi aliq̄d aduersę gēti opponeret ⁊ ei resisteret: misisse hāc virtutē. i. animā bonā: de cuiꝰ cōmixtiōe cū malo ⁊ gente tenebraꝝ mūdꝰ fit fabricatꝰ. Errorē hūc teterrimū diuꝰ Augꝰ. li. de duabus aīabꝫ ⁊ li. ꝯ Fortunatū funditꝰ eliminauit. Quid eī stultius ⁊ execrabiliꝰ dici potuit: q̄z oīpotentē aliquā aduersam gētem timuisse? Primā ⁊ tertiā opiones in cāpo īmortalitatis vētilabimꝰ. Ph̄orū aūt opiniones q̄ttuor p̄ncipales/q̄ dicūt aīaz vl̄ aerem/fumū/flatū/ignē siue scintillā/sanguinē mouētē cor ⁊c. sapiēs ph̄s li. Sap. c. 2. refutauit. ⁊ Aristo. 1. de aīa incōueniētes docuit. Nūc duas vltimas sb̄ breuitate ꝑcurramꝰ. Dis. vt libet.

Improbatur error manicheoꝝ.

Impugnatio ph̄oꝝ.

Anime nō sūt ex traduce: sed singule singu

lis corporibus a deo creātur noue ⁊ infūdun tur. Opinio Auicēne de ītelligētiaꝝ ꝓducti one refutatur. Capi. XX. Dis.

Animas ꝓcreari ex traduce/ꝑter scripturarū auctoritates quas diuus pater augustin⁹ in ꝑfatis epistolis resoluit: id maxime arguebat: qꝛ ab Adam omnes nascimur filij irę. Non autē ratiōe carnis (cui pctm̄ in esse nemo sanus credit) igitur ratione animę: q̄ ex anima illius traducatur: vel vt corpus de corpore/vel vt lucerna de lucerna accendit̄: aut in semine a parentis anima simul decindatur. Discussis autē falsitatis tenebris/hęc q̄ qꝫ opinio reiecta est: ⁊ singulas aīas singulis nascētibus q̄tidie a deo fieri/vt rōni ⁊ fidei cōsonū recęptū ⁊ approbatū est: tū ab Augustino/tū a Hieronymo: qui ꝑ cęteris hanc quęstionē elaboraue re. Uñ Aug⁹ lib de ecclesiasticis dogmatibꝫ/sic ait: Anīas homi nū nō esse ab initio inter cęteras intellectuales naturas/nec simul creatas: sicut Origenes fingit: neqꝫ cū corpibus ꝑ coitū seminan tur: sicut Luciferiani/ Cirill⁹ ⁊ aliq̄ latinoꝝ ꝑsumptores affirmāt: sed dicim⁹ corpus tm̄ cōiugij copula seminari: creationē vero aīę solum creatorē nosse: eiusqꝫ iudicio corpus coagulari in vulua/et cōpingi atqꝫ formari: ac formato iā corpe animā creari atqꝫ infun di: vt viuat in vtero hō ex aīa constās ⁊ corpe: ⁊ egrediat̄ viuus ex vtero plen⁹ humana substātia. attestat̄ idē glo. in. c. qđ vero. 32. q 2. Cōsentit diu⁹ Hiero. li. 2. ꝯ Rufinū. ⁊ in epl'a ad eūdē. ⁊ regi⁹ ꝓpheta dicēs: Qui finxit singillatim corda eoꝝ. Esaias q̄ꝫ ait in ꝑ sona dñi: Omnē flatū ego feci. quas scripturas de aīabus expo nunt. Aristo. quoqꝫ li. de aīalibus. 16. solū intellectū ab extrinseco aduenire docuit. Quod aūt Auicēna in sua metaphysica de itel ligentiarum vnius ab alia/insuꝑ ad animarū ab intelligentijs ꝓ ductiōe disseruit: ⁊ auctor li. causaꝝ eundē securus affirmauit/ vt minus sufficiēter ꝓbatum ⁊ catholicę assertiōi ꝯriū explodit̄.

Preter christum ⁊ mariā matrē eius.

Li. ij. sentē. dis. xxviij. Aug⁹. c. xiij.

Idē de spū ⁊ anima.

Aīa creādo in. undit̄.

Hieronym⁹. Esaias. c. lvij

Ps. xxxij.

Aristoteles Auicēnali. ix

Anima est essentia simplex: nec ex materia corꝑali nec spūali cōposita physice: licꝫ com posita sit methaphysica compositiōe. Capi tulum XXI. Magi.

Verūtñ catholicoꝝ nōnulli ⁊ si aīas vt dictū ē/singulas sin gulis a deo creari ⁊ infundi astruāt/īmateriales tñ illas eē nō admittūt: q̄ꝝ alij vt facili⁹ q̄ obijciūtur ꝓpellere valeāt: aīas nō de mat'ia corꝑali/sꝫ spūali: extēsiōis/ꝑuatiōis ⁊ corruptō nis penit⁹ īmuni ꝯsistere affirmāt. Facile vtrūqꝫ sine ph'ię ⁊ fidei ia ctura defēsari potuit. eas tñ nec de materia corꝑali/nec spūali: sꝫ

Mgr̄ sniarū Dionysius. Augustinus de nihilo a deo creari: Magister sniaꝝ li.2.di.17.et Dionysi⁹ lib. de diuis no.scripserūt. Subę q̄ppe spūales: sicut sūt incorꝑales ita ⁊ īmateriales. Q, aūt Aug⁹.lib.de eccle.dog.omnē creaturā corpore eā dicit: mox causam ⁊ intellectū dicti subiungit: Quia nō vbiq; sunt/sz local'r circūscribunt: sicut aīa q̄ carne clauditur: vt posthac declarabit. Idē in epl'a ad Hiero.de origine aīę deducit.

Compositio duplex. Dis. Simplex igit essentia est aīa? Mag. Simplex est ꝑ exclusionē cōpositiōis physicę: q̄ ē ex materia ⁊ forma naturali.cōposita ꝟo est cōpositiōe metaphysica: q̄ est ex realitate ⁊ realitate: q̄ꝝ vna se habet in potētia vt qd̄: altera in actu vt quo.ab illa gen⁹/ ab ista differētia sumit. Hinc Boeti⁹ lib.de trinitate: In omi qd̄ est citra primū/est hoc ⁊ hoc.i.qd̄ est ⁊ quo est. Est ⁊ in ea accidentis ⁊ subiecti cōpositio.de luce em̄ in tenebras: de sciētia in ignorantiā mutabilis est: de illa Aug⁹.lib.6.de trinitate.et.xj.de ciui. dei/disseruit: Nos reliqua ꝑcurram⁹. Quō aīa dicat cōposita. Boetius. Aug⁹.c.vj. ⁊.c.x.d̄ ciui.

Excusat se auctor de tarditate ad respondendū: et positiōes de anime vegetatiue et et sensitiue enumerat. Ca.XXII. Dis.

Q Uę de origine ⁊ substātia animę digesta sunt/de sola itellectiua intelligēda inducta testimonia ꝑsuadēt.de vegetatiua igit ⁊ sensitiua q̄d astruis? Mag. Difficiles difficillimis quęstiōes accumulas: nō aduertēs/materias grādes (vt inq̄t Hiero.) īgenia ꝑua ferre nō posse.insuꝑ q̄ odiosū sit/ex multis positiōib; vnam ꝑferre nihilipēdis. Ego aūt econtrario ad respondēdū efficior tardior: quo ingenij paruitatē/stili ruditatē et epitomatis ꝑscriptos limites cōsidero attēti⁹.quoꝝ ꝑmū arcana naturę nō penetrat: alteꝝ sane cōceptū obscuri⁹ explicat: vltimū nec selectū corroborare/nec neglectū sinit rōnib; cōfutare. Dis. In singulis his eo facili⁹ veniā dabo/quo min⁹ ea a te exq̄ro.plano aūt sermone ad ꝓpositā q̄stionē respondere te plurimū hortor. Hieronym⁹.

Mag.de brutali aīa diuersi diuersas ꝓtulere sentētias. Asserentib; alijs a creatore oīm has animas in ꝑmordio ex materia q̄daz spirituali ꝓductas: cōsequēter ꝟo ex illis in specie cōsil'es actione naturę eductas. Alijs oppositū tuentib;/visum est eas ⁊ a ꝑmordio ⁊ deinceps a solo creatore de nihilo fieri.q̄b; suffragari videt dictū Aug.li.de vera reli.dicētis: Nulla vita est q̄ nō sit ex deo: q̄r deus vtiq; summa vita est/⁊ ipe est fons vitę.et regi⁹ ꝓpheta cum de animātib; terrę marisq; sermonē texeret/subiecit: Auferes spm̄ eorū ⁊ deficiēt ⁊ in puluerē suū reuertent. Emittes spm̄ tuū ⁊ creabunt ⁊ renouabis faciē terrę. Cęteris deū a quotidiana creatione seq̄strātib;/ꝑsuasum est aīam ab aīa generari: nō ꝑ decisionem aut partiū separationē/sed quēadmodū accensa cādela alias ac- Opiniones de aīa brutis Augustinus Ps.cij.

cēdēdo sine luminis ꝓprij diminutiōe multiplicat. Cū em̄ oīs aīa (vt aiunt) indiuisibilis sit: ad diuisionē materię ī ꝑtes vtrobiq; tota cadit. sicut cernere est ī surculi decerptiōe: et āguillaꝝ diuisiōe: Sz qꝛ nec ea snīa satis ꝑspicua videt: placuit reliq̄s aīas huiꝰ generꝫ a ꝑmordiali reꝝ origīe bn̄ficio creatorꝫ vl' ex nihilo/ vl' ꝑcreata rōne seminali esse cępisse. deinceps aūt nō ꝑ creationē/ sz naturę actionē ex inditis a creatore elemētis generatiuis seminalibꝫ coagēte cęloꝝ īfluxu ī ꝓpatulū ꝓdire: ꝑm ꝙ scp̄tū est ī Gen̄. ꝓducant aq̄ reptile aīę viuētꝫ ꝛc̄. Hęc snīa ꝟbis diui Aug. corroborari posset: q̄ ex ęgregio de trinitate ipīꝰ volumīe li. 9. cū de plantis ageret īseruimꝰ. et li. de eccle. dog. ait: Aīaliū ꝟo aīę cū carne ipsa carnis viuacitate nascunt/ ꝛ cū carnis morte finiunt. Sil'e in li. de spū ꝛ aīa legit. Libro q̄z de aīalibꝫ Aristo. idē sensisse videt. Sūt tn̄ qui nec semē/ nec cęli īfluxū viuētes substātias attingere ꝯcedūt. agēs eq̄dē ꝑstātiꝰ est passo: oīme aūt viuēs ꝑstātiꝰ est nō viuente. ex. 12. de ciui. dei. inaīati igit cęli: ꝛ q̄libet semīa viuentē aīam attingere nequeūt. Oīs itaq; aīę causalitatē deo īmediatius attribuūt: nec tn̄ aīas tales creari admittūt. Creatio nāq; nullā ꝓ recipiēda forma materiā exigit. sicut in plātis ꝛ aīalibꝫ eē ꝯspicimꝰ. Hęc positio et si ꝑhię ꝑncipijs īnitat: ꝑcedēti tn̄ ꝑiudiciū nō facit. Nā qd̄ de nobilitate agētis assumit: non rōne essentiarū/ sed causalitate accipi potest. nobiliꝰ est em̄ agere q̄z pati. vel quia in simplicibꝫ ꝛ vniuocis locū habet: cęlū aūt ꝛ seminaria vis vnā cām aggregāt: cuius ad minꝰ pars vna ęquiuoca est ad formā introducendā. Cęlū insuper inanimatū ex his quę libro septimo digesta sunt cōcedimꝰ. Semen̄ viuit Seminaria autē elemēta oīno mortua dicere nō possumꝰ. viuunt em̄ semina/ accępta a creatore vita latenti: quę oportunis tēperamentoꝝ occasiōibꝫ excitata erumpit/ ꝛ species suas peragit: iuxta sancti Augustini traditionē.

Gen̄. j. d. Li. iij. c. viij. et. ix.

Aristo. xvj. animaliū.

VII Campꝰ īmortalitatis. inq̄sitio īmortalitatis anime multorū fuit: sed inuentio paucorū. quoꝝ nonnulli ob amorē alterius vite necauere seipsos: quod tn̄ mīme licet. insup q̄bꝰ rōnibꝰ tū a Platone tū ab alijs aīe immortalitas persuasa sit. Ca. XXIII Bis

Celeri nūc gressu quē ex aduerso cāpū ītueor auidiꝰ ꝑcurramus: vt sil' cū sol' occubitu hic liber finē accipiat. Mag. Haud scite hūc vastissimū cāpū īnūeris anfractibꝫ ītercęptū varijs itē ꝛ dēssissimis vepribꝫ cōsitū celeriore cursu ꝑcurrēdū mones. nā diuꝰ Aure. in. xj. de tri. c. 9. de vera beatitudīe ꝛ aīę immortalitate disserēs ait: Hūanis q̄ ꝓpe argumētatōibꝫ hęc īuenire

Augustinus

conātes: vir pauci magno ꝓditi ingenio: abūdātes ocio/doctrinisq; subtilissimis eruditi/ad idagādā soli⁹ aīme īmortalitatē pcurre potuerūt. Qui tñ aīe beatā vitāñ iuenerūt stabilē. i. verā: ad miserias eā q̄ppe vite hui⁹ etiā post btitudinē redire dixerūt ꝛc. Dis. Lento igit passo hec duo p ordinē despiciam⁹. Mag. Aie īmortalitatē phoꝛ nōnulli cū didicissent/amore futurę felicitatis sibijpsis manus īulerūt. vt Cleātes/ Chrysipp⁹/Zeno/Empedocles ꝛ Cato, inq̄t Lactātī⁹ li. 3. c. 18. institutionū. et btūs Hiero. sup Dañ. ca. 1. Zenonē ꝓncipē stoicoꝛ iferos ꝛ īmortales aīmas ꝓcessisse astruit. Theobꝛotū q̄s lecto Platonis libro vbi de īmortalitate aīe disputat/se ꝓcipitē dedisse de muro: atq; ita ex hac vita emigrasse ad eā quā credidit esse meliorē. Aug⁹. j. de ciui. dei. ca. 22. refert. Uez in eodē: nulli hoīm licere in seipm manꝰ truculētas inūcere abunde deducit. Nos huiuscemodi ꝛ varias rōnes ꝓ affirmāda aīe īmoꝛtalitate cōsulto ꝓterim⁹: nec ex his q̄ ab Arist. in li. de aīa/in metaphysica: aut in ethicis scꝑta cernunt̄ euidēs demonstratio colligi poterit. Ceteꝛ in de aīalib⁹ solū intellectū ab extrinseco aduenire astruit. in li. ꝯo de pomo ꝛ morte (si ipi⁹ est) id clari⁹ exꝑssit. Dis. Platonis aūt argumētū quod est cui Theobꝛotus tātū credidit: Mag. Nūer⁹ seipm mouēs indeficiēs est: aīa nūer⁹ est seipm mouens: nō igit aīa interire pōt. Dis. Nūez ꝛ motū iter accidētia cō numerari. li. 8. digestū ē: aīam ꝯo subam eē q̄ in. 10. li. tractata sūt cōprobāt. sic syllogismi ꝓmissi alterā ꝓpositionē falsam esse necessario sequit̄. Mag. Numez numerātē ꝛ motū se mouētē (qualem Plato credidit aīam) substantiā esse: nihil horū quę differuimus phibet. vñ cū in mouētib⁹ ꝛ motib⁹ deueniēdū sit ad id quod ex se mouet̄: nō participatiōe motus/ꝓter intellectū nullū aliud assignari pōt. Prima nēpe causa īmobilis est: ꝛ pmū corpoꝛum stare potest: in ipso eī motus a substātia secernit̄. Dis. Num ꝛ aīa exuta coꝛpe ipm mouere desinit? Mag. Etiā fili. accessoꝛi⁹ eq̄dē est hic mo⁹. Unde debita coꝛpis harmonia coꝛrupta/mo⁹ vitificatiōis ī eo desinit: ꝛ aīa (q̄ sine tali motu coꝛp⁹ nō iformat) recedit: seipam aūt motu itellectuali mouere in ꝑpetuū nō cessabit. itellectis eī alijs sup seipm reflectit̄ mo⁹: ꝛ circulariter efficit̄. nunq̄ eī seipam intelligere desinit exq̄ esse cēpit. ait Aureli⁹. Dis. Habet igit motus sui ꝓncipiū? Mag. Aiam sui cē/deū hīe auctoꝛem cognouim⁹: quo q̄ motū ipi⁹ q̄ viuit ꝓncipio carere dicem⁹? Uides q: rotūditas motui cōgruit: facili⁹ eī mouet̄ q̄ magis rotū dī est: maxime igit rotūdū q̄ rotūdi⁹ dari nō possit/si super ꝓfecte planum caderet/motū cōtinuaret sine termino: esset nāq; mouēs ꝛ mobile. Sic itellectualis natura exq̄ esse cēpit/seipam sine fine intelligit: ꝛ cū alia cognoscat/ratiocinādo se mouet. vt q̄ttuoꝛ nō sūt duo: qui q̄ttuoꝛ tria ꝓtinet: duo aūt tria nō habent. pariformiter ꝛ in ceteris. Ꝓtęa tēp⁹ inter coꝛruptiōis causas Aristoteles cō

Lactantius. Hieronym⁹.

Theobꝛot⁹

Aristoteles

Plato in phedone

Aug⁹. de trini. li. xiiij. c. x

Aīa seipsā intelligit semꝑ.

memorat.q̄ em̄ corrūpunt/generata sunt t tpe mēsurant:tp̄s au tē vt visū est cū sit nūer⁹/ab aīa dependet.aīa vo tpi subdita nō est: sz ad tēpus se habet vt visus ad oculū:q̄ lz sine oculo nō videat/ tn̄ nō habet ab oculo q̄ visus est.sic aīa in mēsuratiōe motuū tpe vtit.t in būc vsum varia instrumēta fabricat. Mot⁹ itaq̄ discretiōis aīe q̄ tpe mēsurari nō habet:tpe finiri neq̄t:ideo ppetu⁹ est. Adde:q̄ null⁹ vel numer⁹/vel mot⁹ pōt aīe mēsurādi ac numerādi motū euacuare:q̄ oēs p̄cedit motu suo intellectiuo. Un̄ rō circuli ante oēm motū est/nec tēpore cōstringit:hec tn̄ in aīa rōnali reperit:sil'r t cetere mathematice discipline:t incorruptibiles scibiliū vitates.q̄re t aīam imortalē ee manifestū erit. Dis. Nō mediocriter mouet:q̄ vitates iuariabiles q̄s aīa abstractas intelligit cōplicat:t addiscēti miro modo explicādo manifestat:nec i talibus corpe necessario vtit.limpidi⁹ nanq̄ hec intueor dū clausis oculis/t q̄d fieri pōt mētē supra corp⁹ eleuo. Mag. Plane.nā ppheteę in extasi aut raptu/sil'r t in somnis secretissima p̄tēplabātur.clari⁹ aūt ab oi corpali mole liberata aīa talia intuet. Dis. Persuasus sum. Mag. Confirmat hoc:q̄ marcescēte corpore/ reddit aīa ad p̄tēplādas altissimas veritates expeditio:nec a maxime itelligibilib⁹ lędit:quē admodū dissolubiles potētię ab excellenti sensibili corrūpunt. Preterea desideriū naturale frustratoriū esse neq̄t.li.3.de aīa.2.phȳsicoz.et.1.de cęlo t mundo Aristo. astruit. Oēs hoies aūt naturali desiderio beatitudinē appetunt. ait sanct⁹ Aug⁹.li.3.de trini.ca.8. et Aristo.primo ethicoz. Beatitudo vo nō potest haberi in hoc mūdo. Im beatū Aug.lib.2.de ciui.et Boetiū lib.3.de consolatiōe phie.igitur necessariū est aias in aliud seculum durare:ibiq̄ desiderata beatitudinis eternitate potiri. Sz q̄d pl'a: Imago t resplēdētia viuētis in secula creatorz quomodo desineret:cum nec dies illustrata sole deficeret:si in nostro hemispherio sol semp consisteret?

Aristo.iiij. phȳsicoz

Aristoteles. Augustinus Boetius

Quib⁹ scripturaz testimonijs confirmari possit anime immortalitas:et quō anima respectu dei mortalis sit:quia mutabilis:t de duplici eius morte: Ca. XXIIII. Mag.

Anime immortalitas

Sed ne p̄sentis vitatis lumē q̄ ex p̄missis de aīe ppetuitate hausisti obtenebrari possit:ipz sacroz eloquioz muro circūda. Un̄ ait veritas: Ego vita eterna do eis.t Aurel. in ecclę.dog.ca.15. (que libz nōnulli Gennadij dicunt) solū hoiem credim⁹ habere animā substantiuā:que exuta corpore viuit:et sensus suos atq̄ ingenia viuaciter tenet. Non cū corpore moritur:sicut Arabs asserit.neq̄ postmodū interitura:sicut Zenon dicit:q̄ substātial'r viuit. Jdē li.de spū t aīma.c.48. dicit.et Dionysi⁹ de

Johānis.x. Augustinus

Dionysius diui.no.c.4. Aīę humanę habēt ex bonitate diuina ꝙ sint intellectuales: ⁊ ꝙ habeāt substātialē vitā ⁊ incōsumptibilē. et Cicero ī lib. de senect. introducit Socratē apud Platonē dicentē: Quid mlta? Sic mihi ꝑsuadeo/sic sentio: cū tāta celeritas aīoꝝ sit: tāta mēoria ꝑteritoꝝ/futuroꝝ prudētia: tot artes/tātę sciētię: nō posse eā naturā q̄ res eas cōtinet esse mortalē. Et in fine adiūgit: O pręclarū diē/cū in illud aīoꝝ cōsiliū ꝓficiscar: ⁊ cū ex hac turba ⁊ colluuione discedā. et plura ibidē. Ualeri⁹ q̄z maxim⁹ lib. 2. nōnulla ad id ꝓpositū cōtulit. Uergili⁹ q̄z in. 6. ęnei. et Ouidi⁹ lib. 9. metamor. et poetaꝝ nūerosa turba aīam īmortalē credidit. Sed q̄bus nec ista satis faciūt. c. penul. 24. q. 3. legāt: ⁊ cōtrariū asserētes inter se hęteticos īueniēt. Dis. Si sacris lr̄is dicta firmare ꝯtēdis: q̄ cōtraria videnť ex his testimonia dissoluas necesse est. Ait enim Apl'us loquens de deo/q̄ habet īmortalitatē sol⁹. et ꝓpheta Ezechiel: Aīa q̄ peccauerit/ipa morieť. Mag. Fortiť opponis: sz hęc longe aliter accipiēda sunt. Sol⁹ em̄ de⁹ īmortalitatē habet: qui cū incōmutabilis sit: sicut vitā in semetipō habet/sic seipm̄ cōseruat: ⁊ ipm̄ nō esse īpossibile est. Aīa aūt mutabilis de bono ī malū accępit esse ꝑ creationē: ⁊ a creatore ꝑpetuať ꝑ indesinentē conseruationē. Ezechielis aūt vaticiniū de morte ꝑ pctm̄/quod priuat aīam vita gr̄ę intelligēdū est. de q̄ in lib. Sap̄. Per maliciā occidit homo aīam suā. quia peccatū grām expellit. cui⁹ p̄sentia aīa sicut corpus per ipsam viuit. inquit Aug⁹. Est et alia animę mors ⁊ quędā summa alienatio. s. eius a vita dei in ęternitate supplicij. vt testať idē lib. 6. de ciui. sed de hac in campo miserię. Nunc quę restant in hoc campo lustrabim⁹.

Dionysius. Cicero. Testimonia gentium. Ualerius maximus. Uergilius. Ouidius. j. Thim̄. vj. Ezech. xviij. Sapie. xvj. De pe. di. j. pa. resuscitatus. ⁊ Aug⁹ li. vj. de ciui. dei. c. xij. Mors anīc duplex.

Sola rationalis aīa immortalis est. positio aūt Platonicoꝝ de anima mūdi: in quā plantarū et brutorū animaliū resoluendas putant exploditur: et contrariū luculentissimis testimonijs sancti Augustini astruitur: Capitulum vigesimū quintū. Dis.

Animę humanę solū/an ⁊ cęterꝫ īmortalitatē īesse credis? a Mag. Pręmissum ex lib. de eccle. dog. testimoniū/solū hoīem īmortalē habere aīam explicat: qđ si min⁹ est/adducam qđ in eodē ca. sequēti addiť. Animaliū ꝟo aīę nō sunt substātię (intellige corruptibiles) Uñ sequiť: sz cū carne ipa carnis viuacitate nascunť: ⁊ cū carnis morte finiūtur: et iō nec rōne regunť/sicut Plato ⁊ Alexāder putāt: sed ad oīa naturę incitamenta ducunť. Dis. Si igiť iuxta Platonicoꝝ positionē īmortales sunt aīę etiā irrōnales: arbore succisa: ⁊ bestia moriēte/vbi manēt illa-

Aug⁹. de ecclesi. dog. c. xv. et. xvj. Platonis et Alexādri positiones.

rum animę si nō corrūpunt? Mag. In animā mūdi inquiūt re
soluūtur. nam vt aiunt/ab ipsa sunt. Uñ sicut anima rationalis
tota in toto/ꝛ tota in qualibet parte hominis est: sed nō eadē offi
cia in om̄ibus exercet. in oculo etem̄ videt: ꝛ dicit̄ visiua. in aurib⁹
audit: ꝛ est auditiua. ꝛ sic de alijs. Sic vt aiunt/anima mūdi im
partibilis in toto mūdo tota ꝛc̄. lapidib⁹ p̄stat esse: plantis vege-
tare: brutis sentire. Hęc inquiūt ante aduentū ītellectiuę embrio
nē vegetat: et id exercitiū in nōnullis mortuis exercet: quib⁹ ꝛ vn
gues ꝛ capilli crescūt. Triplicē em̄ gradū aīaꝝ Uarro distinguit Uarro.
vt refert Aureli⁹ lib. 7. c. 25. vegetatiuū in plantis: sensitiuum in Aug⁹. de ci.
astris: quę mundi sunt oculi. et intellectiuū/in quo hoīes deo vi- li. iiij c. xj.
dent̄ similes. Solos em̄ illos aīaduertisse quid sit de⁹ credidit: q̄
eū animā motu ac ratione mundū gubernantē affirmāt. Nam et Idem li. vij.
ipse (vt ait Aureli⁹) dicit deū se arbitrari esse animā mundi: et hūc ca. vj.
ipsum mundū esse deū. Alludit Uergili⁹ cū ait: Jupiter est quod- Uergilius.
cūq; vides: qd̄cūq; mouet̄. Plato aūt mūdū esse aīal beatissimū
ꝛ sempiternū/sic ꝛ sidera instāter affirmat. vnde ꝛ homo gręce mi
crocosm⁹. i. minor mūdus dicit̄. hoc aūt q̄ īproprie diceret̄: si ma-
crocosm⁹. i. maior mūd⁹/cui⁹ hō sil̄itudinē gerit/ aīam nō habe-
ret. Et quia ab hac aīa oīm mot⁹/ordo ꝛ discretio est: ipsa q̄z nu-
merus seip̄m mouēs appellat̄. Nec mirū si aristoteles eāip̄am na
turā sagacē/alij fatū/alij necessitatē complexiōis dicere voluere.
Singuli tamē positiōes suas moderātes (de quib⁹ disserēdi loc⁹
nō est) in illa nō mō aīas/sed ꝛ oīm rerū formas ante rerum ꝓdu-
ctiones: nō q̄dē tēpore/sz natura p̄existere Platonici voluere: nec Platonici
formas vt in rebus sunt ꝛ in mūdi anima s̄m rem: sed s̄m essendi
modū tm̄mō differre. Multa secretiora quędā philosophię circa
animę mundi declarationē explicāda veniūt: q̄ consultius in epi-
tomate istoc silentio p̄terim⁹. Augustin⁹ v̄o in locis p̄nominatis Augustinus
positionē de aīa mūdi satis exterminat. Quid autē de animabus
stellarū/et ex cōsequēti aliarū mūdi partiū sentiā. lib. 7. nō omni-
no p̄terisse memini. Dis. Cōclusionē igit̄ in p̄misso ex li. de eccle
siasticis dogmatib⁹ capitulo tenēdā cēses? Mag. Etiā fili. Uñ
ꝛ in lib. de fide ad Petrum loquēs ait. Quosdā spiritus sic deus Augustinus
creauit vt semp essent: q̄sdā v̄o vt qñq; spūs desinerēt: illos itaq;
desituros. q̄sdā ex aq̄: q̄sdā q; sic voluit ꝓduxit ex terra. et infra:
Spiritus omniū animaliū tādiu spūs sunt/q̄dīu in corporibus
viuūt. aīa q̄ppe q̄ rōnis capax diuinit⁹ facta nō est/cū carne sua ꝛ
incipit ꝛ desinit viuere: q; qñ corpi vitā nō tribuit/ꝛ ipsa nō viuit
Atq; ita miro mō cū omni carni aīa sit cā viuēdi/spūs tñ irrōnalis
tādiu viuit q̄dīu in carne manere potuerit: ꝛ dū a carne sua sepat̄
extinguit̄. Alludit dictis qd̄ beat⁹ Greg. i. 4. dialogoꝝ de triplici Gregorius
spū a deo creato astruit. Dis. De rōne v̄o quā idē loc⁹ a brutis se-
iungit/q̄d ais? Mag. Tu p̄mū q̄d te moueat exponas.

Animalib⁹ brutis inesse rationē impfectā ⁊ informē quō concedi ⁊ argui possit ex his que operari solent. Ca. XXVI Dis.

Nemulta p̄ter ordinē cōmiscere videamur/ꝓprio capite de h̄ loq̄ exordiamur. Uidesne (vt a mīmis ad maiora ascē-dam) araneas circa ędiū fenestras telas suas ordinatī cō texere: ⁊ in centro vel circūferētia prędā aduolitantē. s. muscā dili genter obseruare: formicas in ęstate granorū aceruū cōportare: in cōseruādis singulari industria vti? Item hyrundines q̄z artifi-ciose ex luto nidos cōglutinare/omni videnti ꝑspicuuz est. Quid dicā de canib⁹? quib⁹ tāta inest discretio: vt dñz ab alienigena/la tronē ⁊ homicidā ab insonte in vindicta secludant: in biuio feram altera declinasse parte syllogisant. Ciconiarū/equoꝝ ⁊ elephātū naturas longū esset cōmemorare: q̄ singulari p̄diti noscunt̄ inge-nio. Mag. De brutorū rōne Philonē scripsisse Hiero. li. de vi-ris illustrib⁹ testat̄. Hanc si nos q̄z irrationabilib⁹ nō oīno adime re voluerim⁹: ip̄am nō simpl'r rationē/sed rationē informē dicere possum⁹. Sicut em̄ visus in coloꝝ discretiōe cōfusus est/⁊ infor-mis: format̄ autē in ratione inter albū ⁊ nigrū discernente: sic bru torū discursus si quis in operādo cernit̄ ꝯfusus est/nec satz distin ctus. Hui⁹ in hoīe simile q̄dāmō conspicim⁹: intellectu tamē for mari haud ignoram⁹. Nunq̄d qui vocabuloꝝ vim ignorat: legēs librū per differētias litteraꝝ/syllabaꝝ ⁊ vocū discurrit: intellect⁹ autē si adhibetur/discursum esse bene aut male dijudicat? Dis. Sic cani a deo vim collatam dici posset: qua ex his quę sensu de prehendit specialius syllogiset. informē tamē esse hūc discursum/ cum nesciat si bene/an male discurrat. Mag. Hanc vim ratio-nē nonnulli appellant: cum discursus ⁊ discretio (q̄uis confusa) oīno a ratiōe seiungi nō possit. Uñ ⁊ Aureli⁹ lib. xj. de ciui. dei. cap̄. xxvij. Inest sensib⁹ irrationabiliū animaliū ⁊ si scientia nullo modo/at certe quędā scientię similitudo. Ait autē: scientia nullo modo. nam vt in libro de fide ad Petrū scribit: nullā intelligendi facultatē diuinit⁹ accęperūt. Et Dauid rex: Nolite fieri sic equus ⁊ mulus quib⁹ nō est intellectus. In imperfectiorib⁹ autē operib⁹: vtputa grana illo vel illo loco reponere: telam in fenestra potius q̄z alia domus parte texere ⁊c̄. partim ex experimēto ⁊ memoria p̄-teritoꝝ est in his q̄ exptę sunt: partī ex naturę instinctu. Nā telam texit aranea/⁊ grana colligit recēter formica ꝓducta. opat̄ autē ⁊ inclinat naturę instinctus in eisdē specie ad sil'ia. ideo oēs hyrun-dines similes nidos/araneę telas sil'es fabricant. Qui aūt cogni tiōe cōcinatiua opant̄: opus ad placitū variāt. Uñ nec oēs hoīes scriptores; ⁊ q̄ scriptores/nō similib⁹ characterib⁹ scribūt. Dis.

Plinius

Philo alexandrinus.

Hieronym⁹.

Brutoꝝ ratio informis

Augustinus

Ps̄. xxxj.

Aperte loq̃ris: nec alia dilucidatiõe op⁹ est. Ad alterq̃ Aug⁹. in p̃missis ꝓbis innuit: aiaꝝ. s. regressum sermonẽ vertam⁹.

De reuolutiõe aiaꝝ a celo in hũana ⁊ bestiaꝝ corpa: et de ingressu earũdẽ in celũ: q̃ ⁊ q̃d philosophi senserũt: Ca. XVII. Ma.

On oibus q̃dẽ (vtcũq̃) aię imortalitas innotuit cã coniũctionis cũ corpe/ ⁊ recessus ab eodẽ eque patuit. In p̃mis autẽ opinionẽ illoꝝ q̃ aias tpe p̃cessisse corpa voluere sub breuitate transcurram⁹: debinc innixã veritati sententiã teneam⁹.

Pythagore platonis et aliorꝝ errores circa reuolutionẽ aiarũ errores.

Dis. Probe. Ma. Pythagorã aiũt p̃mus μετεμψυχωσιν. i. transanimationẽ docuisse: ⁊ adeo quidẽ generalẽ/ vt aiaꝝ nr̃arũ in bestias/ ⁊ rursus bestiarũ in boes/ ⁊ taliũ in plantas transitũ crederet. Hinc (vt testat diu⁹ Hieronym⁹ lib. 2. cõtra Jouinianũ ca. 35.) pythagorici oĩe q̃d mouek ⁊ viuit edẽdũ nõ putãt: ⁊ eiusdẽ criminis reos arbitrant qui abietẽ/ quercũue succiderint: cui⁹ parricidę sunt ⁊ venefici. Jp̃e insup Pythagoras se dicit in bello Troiano fuisse militẽ Euphorbũ/ ⁊ ibi occisum a Menelao: qui minor Atrides dicebatur. Uñ Ouidi⁹ lib. 15. μεταμορφωσεον de tranformatis opinionẽ Pythagorę pertractãs/ ĩ persona ipi⁹ ait: Jp̃e ego me memini troiani tpe belli/ Pantoides Euphorb⁹ crã: cui pectore quondã Hęsit in aduerso grauis hasta minoris Atridę. et rursus ĩ eodẽ: Morte carẽt aię semp priore relicta: Sede nouis domibus viuunt habitantq̃ receptę. Oĩa mutantur nihil interit errat: ⁊ illinc Huc venit: hĩc illuc ⁊ quoslibet occupat artus Spũs: eque feris humana in corpa trãsit: Jnq̃ feras nr̃ nec tpe deperit vllo. Utq̃ nouis facilis signat terra figuris: Nec manet vt fuerat nec formas seruat casdẽ: Sed tamẽ est eadẽ: animã nec semp eãdẽ Esse: sed varias docet migrare figuras. Plato altissimaꝝ speculationũ cupidissimus Pythagorę dogmata audiens/ nõ mõ nõ respuit: sed ipse q̃q aias boĩm post mortẽ reuolui vsq̃ ad corpa bestiaꝝ scripsit ⁊ tenuit. Hũc secuti Apulei⁹/ Plotinus/ Porphyri⁹/ Uarro/ Uergili⁹/ Tertulian⁹/ Origenes q̃q nõnulla q̃ꝫ impia de animaꝝ reditu scripsere. Quorũ alij oẽs aias puras ab initio cõditas arbitrant. ⁊ eas q̃ ab omni cõtagione corpis liberę sunt/ cęlũ possidere: appetitiuas ꝯo corpoꝝ latẽti desiderio de cęlo ꝓspicere: ⁊ põdere terrenę cõtagiõis/ paulatim in inferiora dilabi/ corpib⁹ diuersis ꝓiũgi: et ab his tandẽ resolutas ⁊ purgatas/ nõ ea qua descẽderũt porta ad superos reuerti. Duas eq̃dẽ ĩ cęlo portas ꝑ descẽsu ⁊ ascẽsu aiaꝝ/ Macrobi⁹ sup somnio Scipiõis ad mẽtẽ Platonicoꝝ explanat. Prima est porta boĩm/ ⁊ descensus: cancer. s. Altera Capricorn⁹ porta deoꝝ: q̃ rursus ascẽdẽtes aię imortalitatẽ deoꝝ ꝓsequũtur. Galaxia autẽ

Pythagore. Pythago.

Hieronym⁹.

Ouidius.

Plato.

Macrobius.

per signiferū ꝓtensus circul⁹ locus est beatoꝝ: Cętera autē signa trāseuntes/quasi ebrię ex visis diuersis obliuiscūtur eorū q̄ habebant in cęlo. In sphęra Saturni acq̄rūt intelligētiā: in Joue vim agendi: in Marte aīositatis ardorē: in Sole sentiendi opinandiq̄ naturā: in Uenere mot⁹ voluptatū: in Mercurio interpretandi vigorē: in Luna vim auguriandi. Purgatas q̄z euocari ad lethęū fluuiū: vt inde bibētes obliuiscant p̄teritoꝝ malorū q̄ in corporibus passę sūt/ ⁊ ad supera ꝯscēdant: ⁊ ab his rursus in inferiora reuerti cupiāt. vñ Uergili⁹ platonice dixit: Lethęū ad fluuiuꝫ deus euocat agmine n. agno (scꝫ aīas) Scꝫ īmemores supera conuexa reuisent: Rursus ⁊ incipiāt in corpora velle reuerti. Intm̄ ēt Apulei⁹ desipuit: vt in li. de deo Socratis assereret anias hoīm in dęmōes trāsire/vel lares si boni sūt/vel lemures siue laruas si mali. Manes aūt deos dicūt. Uarro aūt aīarū reuersionē ita ꝯstrinxit: vt nō in bestiarū/sꝫ ꝓpria corpa redire eas diceret. Porphyri⁹ q̄q̄: ⁊ Jāblic⁹ idē asseruit: ⁊ post purgationē de cęlo non reuersuras ampli⁹ in alia corpa. Purgationē vero aīarū/quā theurgiam dicunt/ ⁊ has falsas opiniōes Aureli⁹ li. 9. ⁊. 10. de ciui. sufficienter cribrauit. Et beat⁹ Amb. li. de fide resurrectiōis. c. penultimo ⁊ vltimo hui⁹ figmēti auctores irridet/dicēs: Neq̄ em̄ mirū debet videri qd̄ credetis vos in bestias posse mutari q̄ bestias adoratis.

Uergilius vj. eneido. Apuleius Uarro. Aug⁹. de ciui a. lib. xxij. c. xxviij. Ambrosius.

Dis. Pythagorā/platonē/porphyriū ac cęteros gentilitatis caligine obfuscatos in difficillimis quęstionibus/aīarū scꝫ origine ⁊ ꝑpetuitate errasse paruifacio: Origenē vero quē singl'ari īgenio et vitę puritate claruisse: ⁊ sacras lr̄as nō modo legisse/ veꝛetiā abūde exposuisse ferūt: in dictis q̄stionib⁹ delyrasse/q̄s facile crederet?

Ma. Nemo nisi q̄ ei⁹ scripta singulari diligentia cōsiderauere.

Dis. Et q̄ fuere isti? Ma. Diui⁹ Hieronym⁹ ⁊ Augustini ingenio/eloquio/doctrina/fide ⁊ sanctitate clarissimi. Dis. Pauca si p̄sto sunt ex his de Origenis circa aīas errore deducas.

Origenis error de lapsu animaꝝ de celo ⁊ mutatione earūdē in demones: ⁊ de saluatione demonū. Ca. XXVIII. Magi.

Hieronym⁹. Beatus Hieronym⁹ ad auitū scribēs inter cęteros errores Origenis quos ī libris περιαρχων. i. de p̄ncipijs docuit etiā hunc de aīabus apte ostendit. ⁊ in expositione fidei ad Damasum papā ꝯdēnat. Credidit em̄ Origenes (vt plano s̄mōe pauca referā) aīas in cęlis fuisse angelos: vbi q̄ postq̄ peccauerūt deiectas in istū mūdū in diuersa corpora/tanq̄ in carceres ꝓ delicti qualitate: in q̄bus si noluerint ad meliora cōuerti/in alio mundo dęmones fieri: dęmones q̄z si voluerint ad meliora ꝯuerti: in alio mūdo vel mūdis ꝑ supplicia atq̄ tormēta in corpib⁹ erudiri: et

Origenis opinio.

rursus ad angelicā ꝑuenire dignitatē. Nos q̄z si negligēti⁹ nō ege rimus/in corporib⁹ angelos futuros ait. Aiam etiā angelū ⁊ dę monē (q̄s vni⁹ asserit naturę/sed diuersarū volūtatū) ꝓ magnitudine negligētię ⁊ stultitię iumētū posse fieri: ⁊ ꝓ dolore pęnarum ⁊ ignis ardore magis ac magis eligere vt brutū aīal sit: ⁊ in aq̄s habitet ac fluctib⁹: ac corp⁹ assumere hui⁹ vel illi⁹ pecoris. Et q̄uis hęc dogmata nō iuxta suā sniam in p̄mo periarchō dicat: in sequētibus tn̄ multa alia erronea inducēs suā fatet̄. vt patet ꝑ Hieronymū quo supra. Epiphanius quoq̄ in epl'a ad Johānē hierosolymitanū episcopū (quā sanct⁹ Hieronym⁹ e gręco in latinū transtulit) Origenē hęc sensisse libere astruit. Insuꝑ ⁊ discipulos suos docuisse: ne q̄s oret in cęlū ascēdere: ne pei⁹ iterū peccās q̄z an̄ peccauerat/rursus p̄cipitet̄ in mūdū. Propter has nāq̄ animarū circulatiōes diuersos sibijnuicē succedere mūdos sensit ⁊ scripsit. inquit diu⁹ Augustin⁹ li.11.de ciui.dei.c.23. Errorē hūc pessimū Augustin⁹ varijs locis ꝯfutat. vtputa li.11.c.23.li.12.c.13.li.19.c.20.in epl'a ad sctm̄ Hiero. de origīe aię. de eodē ad Euodiū ⁊ Optatum et li.12.de tri.c.vl. Sacri etiā canones errorē istū inter hęreses dānant.xxiiij.q.iij.c.pe.

Epiphanius

Augustinus

Q̄ anima nō est in corpore vt in carcere in quo luat in celo cōmissa: sed vt in ꝓprio perfectibili. Capitulum. XXIX. Dis.

Catholica positio.

Explosa vanitate/quid tenēdū sit videam⁹. Mag. Animas rōnales q̄tidie singulis corpibus sufficienter dispositis singulas a deo creari ⁊ simul infūdi ex prioribꝫ liquet. Infundunt̄ aūt nō vt carceribꝫ in q̄bus nescio q̄ priora delicta luant: q̄ em̄ simul infundendo creant̄/pri⁹ nō erant/nec peccauerūt: Hinc ⁊ apl's loquēs de Jacob ⁊ Esau ait: Cum em̄ nōdū nati fuissent: aut aliq̄d boni egissent/aut mali/ex vocāte dictū est: Jacob dilexi: Esau aūt odio habui. Rursus q̄ carceribꝫ pęnaliter includūtur: eos nō modo nō amāt/sed si pn̄t effugiūt. anię aūt tali amore corporibꝫ copulant̄. vt iuxta apl'i vocē: nō expoliari/sed supuestiri velint. Dis. Nū idē dixit desideriū habēs dissolui ⁊ eē cū christo? Et itez: Infęlix hō ego/q̄s liberabit me de corpe mortis hui⁹? Dauid insuꝑ ait: Heu mihi q̄r incolatus me⁹ ꝓlongat⁹ est. Mag. Prompte scripturarū loca adducis: sed fortasse min⁹ intelligis. Nā vt beat⁹ Thomas exponit: Paul⁹ nō refugiebat corpis naturā: q̄r ab eo expoliari nolebat: iuxta priorē vocē: sed volebat carere infectiōe cōcupiscētię ⁊ corruptiōe corpis q̄ aggrauat aīam ne possit deū videre. Un̄ notant̄ dixit: de corpe mortis hui⁹. Nō igit̄ aīa corpi tanq̄z carceri: sed ꝓprio ꝑfectibili vnit̄. nō ꝑ assistentiam vt rector naui: quēadmodū maledict⁹ Auerrois somniauit: sed ꝑ realē

Roma.ix.c.

Malach.j.

ij.Cor.v.

Phil.j.

Ps.cxix.

Tho. secūda secūde.q.xxv arti.v.

Auerrois

informationē vt ꝑ se forma. vt exp̄mit clemētina vnica de summa
Clementina. tri. ⁊ fide catholica. Cū aūt talis informatio cōsistat in ꝓportione
harmoniaca q̄ ī alio eadē nō repitur: ideo nec aīa vnius corpi alte
rius vt forma cōiungit̄/sed cuiq; ꝓpria infundit̄/creatoris volūta
te: vt in eis ipsi famulātes maiorē mereant̄ vnionē aliqn̄ ꝑfecte cō
Athanasius. sequendā in aduētu iudicis. vn̄ inq̄t Athanasius in symbolo: Om
nes hoīes resurgere habēt cū corporib⁹ suis/⁊ reddituri sunt de fa
ctis ꝓprijs rationē: ⁊ qui bona egerūt ibūt ī vitā eternā: q̄ vero ma
la in ignē ęternū. q̄ duo sequētib⁹ cāpis indaganda veniūt. Di.
Optime. Prius tn̄ separationem ⁊ reunionem animę ⁊ corporis
latius persuadebis.

Quō aīa reuniri opssit corpi exēplo deducitur. ⁊ Auerrois opinio de vnitate intellect⁹ reprobatur. Insup resurrectionē a gētilibus creditā ab eccl̄ia: christo: apl̄is ⁊ ꝓphetis ml̄tipll̄r attestatā eē oñditur. Ca. XXX. Dis.

Anima cū in ꝓportiōe quadā vnita sit corpi/necessario sepa
a bitur ꝓportione resoluta: q2 vero īmortalis est substantia:
sepata nō iterit/sz ꝑ se subsistit: nec tn̄ ꝑpetuo desiderio suo
qđ ad corpus habet/cui⁹ ꝑ se forma est frustrabit̄. Natura aūt idē
corpus numero resolutū in cineres restaurare nō pōt: restaurabit̄
igit̄ ab eo q̄ ip̄z p̄mo ex nihilo in cōi oīz mat̄ia creauit: cui ꝑmanēs
aīa vt ꝓp̄o ꝑfectibili reunie t̄. Quēadmodū em̄ ꝑcutiēs vitrū in ꝓ- Apta simi
portione integrū vim quādā īmittit/motū ⁊ sonū harmoniacū in litudo.
eodē efficientē: quā rupta vitri ꝓportiōe ⁊ integritate nece est mox
abscedere. q̄ vis si īcorruptibilis esset substātię ⁊ ꝑ se subsistere pos
set/donec aliqua arte vel ingenio vitro reformato reunire t̄: ī eodē
vtiq; ꝑtermissū motū ⁊ sonū ꝯtinuaret. Dis. Placet hęc manu
ductio: nā creatiōi ⁊ infusiōi aīę videt̄ pl̄imū ꝯuenire. Nō eī extra
vitrū ꝑcutiēs vim hāc causat ⁊ vitro īmittit: sed in vitro eā ꝯcitat.
Sic ⁊ creator aīam nō p̄us creat extra corp⁹ ⁊ postea infundit: sz
simul eodē instāti corpi creādo īfundit: in q̄ mot⁹ viuificatiōis ⁊ in
tellectiōis varios exercet. Mag. Scite qđ volui resumis. Di.
Aliud aūt video pauloan̄ cōmemoratū: qđ nōdū itelligo. Ma.
Pl̄a fortasse. nec eī oīa dilucidare possumus: vertn̄ edicito q̄d te
dubiū reddat. Dis. Cur Auerroim ⁊ maledictū ⁊ sōniātē appellā Auerrois er
ueris. Ma. q2 h̄ catholicā irridēs sinceritatē ad Mahumetz cā ror maledict⁹
ninā ꝑfidiā redijt. ⁊ dū Aristo. lucubratōes ī ml̄tz n̄ īdocte exposu
isset: tn̄ eū locū q̄ de ꝑpetuitate aīę rōnal̄ē: nō tā obtenebrauit q̄z ēt
rōnib⁹ ⁊ argumētationib⁹ telę areneę paulo fortiorib⁹ deprauare
conat⁹ est: intantū vt diceret vnū ⁊ eundē numero omnib⁹ homi-

bus esse intellectum: qui corpus nõ realiter inherẽdo informaret/ sz coassistẽdo itelligentiam p̃staret. Quo dicto q̃d turpius? a phia vera q̃d remotius? in fide christi quid execrabilius? Dis. Nihil profecto. sequeretur enim castos quosq; ac virtuosos cum lenonibus auarissimis eadem labe teneri infectos: ⁊ ex corpore ⁊ anima nõ vere vnum posse fieri compositum. Mag. Adde q̃d mox in sequẽtibus demonstrabitur: omnes homines in ęterna gloria beatificãdos/ eosdemq; in ęternis cruciatibus puniendos. Si enim vnius hominis intellectus diuina perfruetur visione/ omnes beati erũt quorum hic idem intellectus est. Rursus si vnus intellectus diabolo ⁊ socijs eius adiudicabitur ad gehennam: omnes ardebunt pariter quorũ hic idem est intellectus. Dis. Intelligo. sz fortasse si hic intantũ desipuit: nec resurrectionẽ in vitam vel pęnam credidit. Mag. Credidit vtiq;: q̃ ⁊ intellectum ĩmortalem cognouit: et ꝓpter futuras spurcitias legi Mahumeticę seruiuit in eadẽ promissas. Nõ enim resurrectio mortuorũ ⁊ alia vita a solo christo ⁊ apostolis in nouo testamẽto/ ꝓphetis quoq; in veteri testamento p̃dicata est: sed a gentibus etiã pręnunciata. vti clare videre est ĩ versibus Sibyllę Erithręę: quos diuus Augustin⁹ li. 18. c. 24. de ciui. cõmemorat. Plato etiã scripsit animas ad corpora redituras. vt ante patuit. ⁊ Augustinus. li. 22. de ciui. c. 27. testatur. sic Vergilius/ sic Pythagoras senserũt. Labeo quoq; ⁊ Marcus Varro nõnullos resurrexisse scripserunt. vt recitat Augustinus in eodẽ libro. c. 28. Dis. Naturalibus igit̃ ratiõibus futurã resurrectionem venari poterimus. Mag. Quapropter? Dis. quia vtiq; iam dicti philosophi eam non ex fide possibilẽ crediderunt. Magi. verum. Attamen vel auctoritate scripturarum antecessorũ suorum/ vel ipsa experientia permoti possibilẽ fore animę ⁊ corporis reunionem cõcessere. nam naturali indagine nec a priore/ nec a posteriore (vt quidam opinantur) id sufficienter probari poterit: sz articulus est fide creditus. vt patet in symbolo Apostolorũ vbi dicit̃: Carnis resurrectionẽ. in symbolo Niceno vbi dicit̃: resurrectionez mortuorum. In symbolo Athanasij/ vnde primo adductum est testimonium. Insup̃ dominus in euangelijs: Apostoli in suis epistolis: fere omnes ꝓphetę veteris legis idem luculentissimis testimonijs astruunt: quę ad pręsens prętereunda sunt: ea tamen diu⁹ Augustinus in libro. 18. de ciui. dei sufficienter deducit. Nos campuz glorię ingrediamur.

Sibylla. Augustinus Labeo. Marcus. Varro.

VIII Cãp⁹ Gl̃ie. In hoc cãpo inquiritur ad quã gl̃iaz ꝑuenire possit aĩa ĩtellectĩa nũc corpore exuta ⁊ demũ eidẽ in resurrectõe vl̃i reddita. Vbi interĩ sint aĩe exute bonorũ ⁊ malorũ

dōec corpa r̄surgāt. Quib⁹ ēt bōis aīe bonoꝝ īterī pfruāt: ⁊ q̄b⁹ dotib⁹ ornent. Ca. XXXI. Di.

Austā felicissimāq; semp̄ hāc p̄dicaueri horā/ qua amenissimi huius cāpi sepibus appropinquam⁹. Jucūdissimam quippe in eo futurā venationē/ nomē ipsū quo p̄titulatus est ꝓmittere videt. Neq; em̄ crudeles/ imanesq; bestias sentib⁹/ spinis aut grauiter olētib⁹ paludib⁹/ lantare phas est in eo loco cui nomē gl'ia est: Magi. ꝓbe. Quoniā nemo hic habitabit in mōte dñi/ nisi q̄ ingredit sine macula: vt agnū īmaculat uz tollentem pctā mūdi sequat quocūq; ierit in pascuis vberrimis. Qui autē ex hac lachrymarū valle egrediēs maculas secū defert/ cōpunctiōis oleo nō linitas: nec ignis incēdio purgari poterit: sz ī exteriores tenebras ꝓijciet in īfernū inferiorē. Maculę vero q̄ cōpūctiōis oleo hic mollitę fuerint: edacia ignis purgabuntur in eo loco quē ob id purgatoriū dicim⁹: q̄ mūdatę ab omī ꝯtagione corruptiōis: sicut ⁊ illę q̄ maculas aut nō ꝯxerūt/ aut hic añq̄ exirēt diluerūt/ euistigio ad supos euolabūt: vbi in placidissimis sedib⁹ cōstituunt donec recipiāt corpa: sz iā īcorruptibilia q̄ ornēt/ nō onerēt inq̄t diu⁹ Aug. li. 15. de tri. c. 25. Et rursus li. 13. de ci. c. 7. Idē sub his verbis exprimit dicēs: Aīę pioꝝ iā sūt in req̄e: ⁊ impiorū in tormēto/ dōec eoꝝ corpa reuiuiscāt: illoꝝ ad vitā/ aliorū ad mortē perpetuam. Et in Enchiridiō. c. 108. ⁊ ius pōtificū. 13. q. 2. c. tp̄s. Tp̄s qd̄ inter homīs mortē ⁊ vltimā resurrectionē interpositū est/ aīas abditz receptaculis ꝯtinet: sicut vnaquęq; digna ē/ vel req̄e vel erūna: pro eo qd̄ sortita est in carne dū viueret. Deducunt aūt aīę ad hūc gl'ię montē/ ab angelis sctis. vt dñs testat de anīa mēdici Lazari. Nec mirū si ab his ducūtur in requiē/ q̄s in labore habuere coadiutores ⁊ custodes: faciē tñ dei semp̄ ꝯtemplātes. ait eī dñs: Angeli eorū semp̄ vidēt faciē patris mei. Sup̄ q̄ ⁊ diu⁹ Hierony. Magna inquit dignitas est aīarū: vt vnaquęq; ab ortu natiuitatis suę habeat ad sui custodiā angelū deputatū. Huic tu spāli orōne cōplacere stude: ⁊ in eōspectu ei⁹ semp̄ praue agere ptimesce: vt corporis tui ꝓportione dissoluta/ aīam tuā ad dictū gl'ię mōtē in iocūditatz cāpo ꝯstitutū deducat. vbi quāta gl'ia/ quātū gaudiū/ quāta deniq; felicitas sit enumerare q̄s cōtendet: cū Apl's rapt⁹ in cęlū tertiū dicat: Nec ocul⁹ vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascēdert q̄ p̄parauit de⁹ diligētib⁹ se. Dis. Credo q̄r vt sūt explicari sermone/ aut ab humano aīo hic cōprehendi nō p̄nt. Attñ de his pauca saltem ⁊ in gñe dici posse haud dubito. tu igit qd̄ ex multoꝝ codicib⁹ didicisti breui cōpēdio edisseras. Ma. Faciā qd̄ potuero. Nec attēdo eos q̄ vel suę prudētię innitētes/ vel canino dēte oīa qd̄ ipsi nō fecerūt corrodētes/ ⁊ huiuscemodi ph'ię p̄ncipijs ac p̄mis rudimentis nō deberi cōmisceri calūniabūtur: ī quoꝝ aurib⁹ nihil dul

Aīarū decedentiū diuerticulū triplex.

Augustinus

Luce. xvj. e.

Matth. xviij

Hieronym⁹.

Angelus cuiq; proprius

j. Coꝝ. ij.

Esaie. lxiiij.

Purgatio auctoris.

ceresonat qđ nō ab Aristotele ꝛ ceteꝛ gētilibꝫ elaboratū ē. Nobis placet veꝝ a q̄cūqꝫ dictū. Sꝫ vt ad rē redeam⁹: q̄ petitōi tuę nunc satisfacere pñt/sūt q̄ de dotib⁹ aię catholicis tractatoribꝫ digesta sūt. Aia nempe q̄ hic fide/spe/ꝛ charitate eterni patris filio subarrata ē: cū spōso suo adducta fuerit/coꝛresp̄dētib⁹ ornabit̄ atqꝫ dotabitur dotib⁹: q̄ sūt visio/dilectio/ꝛ fruitio/in q̄b⁹ tota aię felicitas cōplectit̄: si securitatē addideꝛ de nō finiēdo. Nā vt inq̄t diꝰ Aug⁹ li. xij. de tri. c. 8. Btā vita esse nō pōt/nisi sit imoꝛtalis. Dotes aię. Augustinus

Quō bis dotib⁹ felices erūt aię potētie p̄ mo: ꝛ p bas aīa. ꝛ q̄ essentiā dei ocul' coꝛpoꝛeis nec hic nec alibi in ꝓpria natura videbim⁹ sed oculis mentis. qđ sanctoꝝ testimonijs p̄batur. Capitu. XXXI. Bis.

Aulo amplius cōmemoꝛata dilucidāda sūt/p̄ceptoꝛ colē p de. Mag. Actꝰ glozię p̄ncipales scōm q̄s aīa in deū cōuertit̄: vt in essentiale btitudis p̄mū tres distinguūtur. videre scz/diligere/ꝛ frui. Ratiōalis em̄ vis cuiꝰ nūc est credere p fidem: ꝛ videre p speculū in ęnigmate: tūc videbit apte. Uidebimus (inquit Joānes in sua canonica) ip̄m sicuti est/facie ad faciē. Concupiscibil'/cuiꝰ ē hic amare: tūc diliget pfecte sine iterruptiōe. Irascibilis/cuiꝰ est hic erigi ꝛ in ardua tēdere p spē: tūc apprehēdet cōtinebitqꝫ certe/cōtinue/ꝛ cū securitate. Primo itaqꝫ pficiet̄ itellectus beatifica ꝛ clara visiōe. Secūdo volūtas pfectissima ꝛ suauissima dilectione. Tertiō memoꝛia firmissima securitate ꝛ p̄tinua retentiōe: sicqꝫ tota aīa pfecta iucundissimaqꝫ fruitiōe. Uñ ꝛ Bernard⁹ clareuall' sanct⁹ abbas: De⁹ futuꝰ est intellectui plenitudo lucis: volūtati multitudo pacis: memoꝛię cōtinuatio eternitatis. Actꝰ glozie. j. Coꝛ. xiij. j. Joh. iij. Bernardus.

Beatitudo aie inerit p potentias suas.

Dis. Beatitudo igit̄ p̄mo potētijs inerit: ꝛ p bas anię? Mag. Ita nō spernēdę auctoritatis theologos/Bonauēturā. s. ꝛ Scotum sensisse manifestū ē. Nisi em̄ sic esset: tūc seclusis potētijs ita q̄ deū nec itellectꝰ videat nec volūtas amet/beata potent esse aīa: qđ anili fabulę sil'e est. Uerūtn̄ de subtilioꝝ dubitabilibꝫ q̄stionib⁹ hic supsedendū/ꝛ tpis exiguitas/ꝛ epitomatis leges iubēt: neqꝫ em̄ de subtilioꝝ distinctiōe potētiarū q̄d cuiqꝫ tribuat̄ agere voluī. cū irascibili inter ceteras locū dedi. Dis. Ad finē festinanti⁹ ꝓperas amātissime p̄ceptoꝝ: ꝛ p̄lima indiscussa sub densissimis arbustis latere pateris. Mag. q̄ tādudū epitomat̄ limites nos egressos video. Sꝫ q̄ sūt q̄ latere nō pateris? Dis. quō ibi deū quem esse/ tiale btitudis p̄mū astruis videbim⁹? Magi. De⁹ iuxta naturę suę ꝓpietatē nec h̄/nec p⁹ finalē resurrectionē coꝛpoꝛeis oculis videri potest: cum ipse sit incoꝛpoꝛeꝰ. ita disseruit Aug⁹ ad Fortunatum scribē. Et ne cuipiā b̄sitatiōis aut diffidētię scrupulus rema Si deus sit visibilis. Augustinus

Job.j. neat/in testes assumit apl'm Joan. dicentē: Deū nemo vidit vnq̄ vnigenit⁹ fili⁹ q̄ est in sinu patris ip̄e enarrauit. Paulū quoq̄ di-
j.Timo.vi. uinū Timotheo scibentē de deo: quē nullus hoīm vidit: sed nec vi dere pōt. Pręter hos diuinū Hieronymū/Ambrosiū/Athanasiū Gregoriū nazanzenū q̄z idē sensisse testat⁹ est. Quod aūt in mul tis scripturę locis deū ab hoībus visū legim⁹: nō fuit p ꝓpriā deita tis naturā/sed p assumptā sicut placuit creaturā. Hui⁹ sil'itudinē ad Paulinā scribēs adducit dicēs: Sicut volūtas nostra inuisi bilis p quascūq̄ vult voces se ad extra manifestat. Di. Quō igi tur ip̄m videbim⁹ si oculis nō cernem⁹? Mag. Ocul' corpeis q̄ bus hic vtimur nō cernem⁹: sz oculis mētis deū iā cōmemorati vi ri doctissimi/deū videndū astruūt. Sic q̄z itelligēdū aiūt qd̄ dñs
Matth.vj. ait: Bti mūdo corde: qm̄ ipsi deū videbūt. sic ⁊ cętera d̄ hac re scri pturaꝝ testimōia itelligāt. de his q̄ppe ocul' ⁊ paul⁹ Ephesijs scri-
Eph.j. psit dicēs: Det vob i agnitionē ei⁹ illumiatos oculos cordis vr̄i.

Qꝛ electi varia: mira q̄z secretissima mysteria in deo videbūt: Trinitatis scz: p̄destinatōis: ꝓuidētie ⁊c. nec cōtinuitas hui⁹ visionis ali qn̄ fastidiū ꝑiet: aut min⁹ mirabilia erūt post mlta ānoꝝ milia q̄z ab initō. C. XXXIII. Di.

Plane siue oculo corpis/siue mētꝫ deū visuros beatos cer p tū ē. Mag. Certissimū. Dis. Sz q̄d ampli⁹ videbūt? Mag. Extra deū q̄ris aliud: p quē/in q̄/⁊ cū q̄ sūt oīa? Audi diuū Gregoriū in.12. moraliū circa finē loquentē de sanctis
Gregorius oībus: Qui intus (inquit) om̄ipotētis deiclaritatē vidēt: nullo mō
Bonauētura credēdū est qꝛ foris sit aliq̄d qd̄ ignorēt. Quod dictū sanct⁹ Bo naueatura ad ea q̄ saluti ꝑfecte necessaria sūt limitāt. Erit nempe
Augustinus ibi (vt diu⁹ Aug⁹ scribit in li. de triplici habitaculo) assidua lectio libri vitę. i. ęterne veritatis: ⁊ sūmę sapientię: ⁊ verbi dei/q̄ ē christi iesu visio: vbi quicq̄d nos nūc later manifestū erit. Ibi ratio mani festa est: cur h̄ elect⁹ est/⁊ ille reprobat⁹: cur h̄ in regnū assumpt⁹/ et ille in seruitutē redact⁹: cur ali⁹ in vtero morit'/ali⁹ ī infantia/a lius in iuuentute/alius in senectute: cur ali⁹ paup ⁊ ali⁹ diues: cur fili⁹ adulterę baptizat': ⁊ aliqn̄ fili⁹ legitimę ꝯiugis an̄ baptismū moritur. Cur q̄ bn̄ incipit viuere aliqn̄ male f nit: ⁊ q̄ male īcipit sę pe bene finit. Hęc om̄ia ⁊ hm̄oi multa in libro vitę plana ⁊ apta oī bus erūt. Ibi oīm bonū oīb⁹ patebit. ibi oēs inuicē suas cogitatio nes cognoscēt. ibi minim⁹ maiorē sine dubio habebit gloriā q̄z to tū habēs mundi regnū: etiā si ęternū esset. Tanta iocunditas lucꝫ ęterne est: vt etiā si nō liceret amplius manere in ea q̄z vni⁹ diei mo ra: ꝓpter h̄ solū īnumerabiles āni hui⁹ vitę pleni delicas ī circūfluē

tia temporalium bonorū: recte meritoq; cōtemnerētur. Non enim falso aut paruo affectu dictū est: Quoniā melior est dies vna in atrijs tuis super milia. Et paulo infra idem Augustinus ait: Faciez dei si omnes carcere inferni inclusi viderēt: nullam penā/nullū dolorem/nullamq; tristiciā sentirēt. Cuius p̄sentia si in inferno cum sanctis habitatoribus appareret: cōtinuo infernus in amenissimum conuerteretur paradisū. Et infra in eodem: Ibi p̄ speculum diuinę claritatis ipsū deū vt est videbimus/quantū possibile est creaturę: et nos ipsos et cęteros vera et certa scientia cognoscemus. tunc abdita creaturaq; et ipsius inferni videndo videbimus. Tūc iustis manifestum erit: quō deus est inuisibilis/incōparabilis/sine initio: sine fine ante omnia. Quicqd interest inter nasci/qō ad filium p̄tinet: et p̄cedere/qō ad spiritumsanctū: excepto qō vnus ex vno natus sit/alter ex duobus p̄cessit. Et quō pater nō p̄cessit filium tempore/sz origine: nec spiritumsanctū. Et quō omnia dei vnum sunt in deo: excepto qō ad relationem p̄tinet. et quō mūdus erat in deo anteqū in seipso esset nō mundus/sed deus. Et quomodo vbiq; totus sine loco/magnus sine quantitate/bonus sine qualitate. Et quomodo omnia penetrat munda et imunda sine sui pollutiōe. Ecce si li hęc et alia quę diuus Augustinus in p̄fato libro/insup in soliloquio/meditationuz/manuali enchiridiō. c. 94. et in fine p̄clarissimi voluminis de Ciuitate dei luculentissime p̄sequit: in hoc regno videbūt electi intuētes deū: et tu inquis qd amplius visuri sūt: non attendēs q̄ hec visio totū hoiem satiabit: dicēte regio p̄pheta Satiabor cū apparuerit gloria tua. Dis. Petitioni meę (quis minus discrete) satisfactū intelligo. Sed num ex frequēti longaq; visione taliū/aia satiata tandē fastidire incipiet? Ma. neutiq;. delicię em̄ ipsius (vt Aug⁹ in dicto li. ait) sine fastidio satiant: quę cū a beatis inueniūtur/ semp tamē desiderant et esuriem et sitim sine pena efficiunt. i. ardentī semp desiderio semp delectant. Scriptum est em̄: Qui edunt me adhuc esurient: et qui bibunt me adhuc sitient. Cuius etiā secreta mirabilia videntibus ea semp noua sunt et mira: et nō plus cum incipiunt videri/pariunt stupoꝛem cernentib⁹: q̄ post mille ānos et milies mille. Et cū angeli ab initio mūdi ea soliti sint videre/inde hodie nō min⁹ mirant ea q̄ p̄mo die.

Psal. lxxxiij. Aug⁹ i li. de triplici habitaculo. Psa. xvj. Augustinus Eccl. xxiiij.

Anime beate vident nūc corp⁹ christi in celo: et alia corpora intuitiue et abstractiue non tamen mediante phantasmate: et scias hic coquisitas non amittūt post resurrectionē. beati triplicē visionē habebūt. Ca. XXIIII.

Dis. Animarum visionem q̄ ante corporum resurrectionē vtūt intellectionem itelligo. Mag. Probe. Dis. Spūaliū

tm̄ erit/an ne etiā corpaliū? Mag. Etiā corpaliū. videt em̄ nūc corpus christi ⁊ aliorū si q̄ iam plene resurrexerunt. Dis. Beatitudinis ratio hoc quidē exigit: sed quō hoc fieri possit/q̄stionē habere videt. Mag. Quapp̄ter? Dis. Qm̄ ex superioribꝫ manifestum est: intellectionē sine specie intelligibili fieri nō posse. hęc aūt a phantasmate: phantasma a specibꝫ recęptis per organa corporꝭ originē trahit: quę exuta anima non habet. Mag. Intellectionē fieri a cognoscēte intellectu pariter ⁊ ab obiecto pręsente in specie intelligibili certū est ⁊ in p̄cedētibꝫ diui Augꝭ. auctoritatibꝫ roboratur. Speciē ꝟo intelligibilē a phantasmate/⁊ hęc rursus a corporeis sensibꝫ abstrahi: nūc quidē necesse est: ꝓpter hoc qđ Sapiens dicit: Corpus quod corrumpit aggrauat animā: ⁊ terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantē. Tunc autē cum carnale pondus exuerit anima/libere ab obiectis p̄sentibꝫ īmediate abstrahere poterit species intelligibiles: intelligetq̄ nō modo abstractiue recedētibꝫ obiectis/sed etiam intuitiue p̄sentibꝫ obiectis.

Sap. ix.

Auicenna

Hinc ⁊ Auicēna libro. 6. naturaliū dicebat: Anima separata clarius videbit veritatē q̄ coniūcta. Sunt tamē viri catholici q̄ noticiam quā de nouo acquirēt exutę animę/fieri astruunt per species nō ab obiectis recęptas/sed a deo influxas. Dis. De sciētijs aūt hic cōquisitis quid erit? Mag. Indeficiēs labor: quo nō tm̄ philosophi de īmortalitate animę edocti: verumetiā summi theologi et sancti patres scientias cumulare conati sunt: euidens argumētum est/ꝙ illas etiā in animabꝫ separatis permanere eredebant.

Hieronym⁹.

Hinc diuus Hieronymus in ꝓlogo biblię Paulinum ad studiū cohortans ait: Discamus in terris quoꝝ sciētia nobis perseueret in cęlo. Dis. Contrariū sentire visus est sanctus apostolus Paulus. Mag. Ubi nam? Dis. In prima epistola ad Corinthios/ capl'o tredecimo: vbi ait: Charitas nunq̄ excidit (et mox) scientia inquit destruet. Mag. Destruet quidē quo ad actū/nō quo ad habitū. nec em̄ tunc intelligendo ad phantasmata se cōuertet/quę nulla erunt. speeies autē remanebūt. Uñ ⁊ sanctus Augustinus libro. xiiij. de trinitate. ca. ij. Tunc inquit vitę huius mortalis meminerim⁹: ⁊ credidisse nos aliquādo quę non videbamus memoriter recoluerimus. Erit autē vt in libro de triplici habitaculo Augustinus testatur: electis dei trina visio. Intellectualis: qua puro mentis oculo in spiritu deum videbunt ⁊ suas aīmas/⁊ virtutes intimas/⁊ spiritus angelicos. Spiritual': qua similitudines corporum in spiritu non fallaci phantasia inspicient. qua visiōe etiā hodie fruūtur spiritus iustorum a corporibus exempti. Et corporalis: qua corpora cernent: quorūdā splendentia vt sol: quorūdā vt luna: aliorum vt stellę.

Als.

Augusti nus li. xij. sup geñ ad litteram

Visio electorum triplex.

Corporū beatorū gloria deriuat ab ani-

ma: ⁊ q̄ maiore gloria fulgebit super alios se nō extollit: nec qui minore alteri inuidet: sed ob mutue charitatꝫ perfectionē quilibet de beatitudine alterius tantū gaudet quātū de illa quā ipse possidet. Ibi erit ⁊ fruitio perfecta: et ad vtrunqꝫ consequēdū vtilis est sciētia et dei noticia hic acquisita.

Capitulum. XXXV. Dis.

SI vt hęc Augustini verba sonāt/beatoꝝ corpa in claritate diuersa erūt: de aīaꝝ gl'ia idē sentiendū censeo. Mag. Probe. Nā apl's Paulus his ꝟbis q̄bꝫ ⁊ Augustin⁹ vsus est/diuersitatē remuneratiōis astruere voluit. cū aūt corpoꝝ gl'ia ab aīę beatitudīe maiore vel minore ꝓueniat/vtrūqꝫ exēplificās/de corpibꝫ cōplex⁹ est. nōnulli tñ in sola claritate beatoꝝ corpora alia p̄cellere sentiūt. Dis. Sed hęc dictis aduersari vident: vbi beatos oībus bonis satiari cōclusum est: quō autē oībus satiabit ⁊ q̄et⁹ erit/q̄ in alijs videt q̄ sibi desunt tāta bona? Mag. Hoc in filijs sęculi fieri neq̄t: vbi iuxta poetę vocē: Inuid⁹ alteri⁹ reb⁹ marcescit opimis. Ibi autē ꝓ inuidia charitas: ꝓ odio ꝑfecta erit dilectio: ⁊ tāta/vt in eadē vrbe (quēadmodū in p̄fato lib. Augustinus exp̄ssit) p̄miū singuloꝝ oīm/⁊ oīm singuloꝝ erit ꝑ charitatē. Ibi null⁹ superior superbꝫ erit: null⁹ inferior inuid⁹. Et in manuali. ca. penul. Si q̄s ali⁹ quē oīno sicut teip̄m amares eandē beatitudinē haberet/duplicaret gaudiū tuū: q̄ nō min⁹ gauderes pro eo q̄ꝫ ꝓ teip̄o. Si ꝟo duo vl' tres/vl' multo plures idip̄m haberēt: tātūdē ꝓ singulis quātūdē ꝓ teip̄o gauderes: si singulos sicut teip̄m amares. Ergo q̄d erit in illa ꝑfecta charitate īnūerabiliū beatoꝝ āgeloꝝ ⁊ hoīm: vbi null⁹ diliget aliū min⁹ q̄ꝫ seip̄m? Non em̄ alit' gaudebit vnusq̄sqꝫ ꝓ singul' alijs q̄ꝫ ꝓ seip̄o. Si ergo cor hominis de tanto bono suo vix gaudiū suū capiet: quō capax erit tot ⁊ tātoꝝ gaudioꝝ? Et vtiqꝫ: qm̄ quātū q̄sqꝫ diligit aliquē/tātū de bono ei⁹ gaudet. Sicut i illa beata fęlicitate vnusq̄sqꝫ sine cōparatiōe pl⁹ amabit deū q̄ꝫ se ⁊ oēs alios secū: ita pl⁹ gaudebit absqꝫ examinatiōe de fęlicitate dei q̄ꝫ de sua ⁊ oīm alioꝝ secū. Dis. Nō mō petitiōi meę his satisfactū fateor: sꝫ etiā q̄d de dilectiōe mouere statuerā dubiū enodatū est. de fruitiōe ꝟo q̄d? Mag. Talis tātaqꝫ erit ibi fruitio supbenedictę ac excellētissimę trinitatis (Nam res q̄bꝫ fruēdū est sunt pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ spūssanct⁹. ait Aug⁹. li. j. de doctrina christiana) quāta fuerit ip̄i⁹ ⁊ cognitio ⁊ dilectio. Est ei frui (vt idē scribit li. x. de tri. c. xj.) amore inhęrere alicui rei ꝓpt̄ seip̄aꝫ.

Horatius.

De charitate.

Augustinus

Fruitio trinitatis.

Frui.

ꝛ est vti cū gaudio nō adhuc spei/sꝫ iā rei. Incognita aūt qꝛ ama Uti.
re nō possum⁹: vt ī eodē li. ca. j. ij. et. iij. testat. iō ca. x. ait: Fruimur
cognitis in q̄b volūtas ip̄is ꝓpter seip̄am delectata conquiescit.
Dis. Ad mēsurā igit̄ visiōis siue coguitiōis erit mēsura dilectio-
Idem. nis: ꝛ ad modū vtriusqꝫ erit mēsura fruitiōis. Mag. Probe. vñ
diu⁹ Aug⁹. in manuali ca. vlti. ait: Tātū gaudebūt quātū ama-
bunt: tātū amabūt quātū cognoscēt. et in Soliloq̄oꝝ libro ca. j.
ait: Ob hoc em̄ nō te diligit dñe: qꝛ nō te cognoscit. et paulopost:
Hinc est ergo dñe/ꝙ nō tātū diligo quātū debeo: qꝛ nō plene cog
nosco te. sꝫ qꝛ paꝝ cognosco/paꝝ diligo: ꝛ qꝛ paꝝ diligo/parū in
te gaudeo. Dis. Mihi igit̄ ꝓderit ad fruitiōis ꝑfectionē: si ī cog
noscēdo deū h̄ me exercuero? Mag. vtiqꝫ. Nā idē doctor in ma
nuali q̄ supra ꝛ Soliloq̄o dñm depcat̄ dicēs: Oro te de⁹ meus vt
cognoscā te: amem te: vt gaudeā de te: ꝛ si nō possum in hac vita
ad plenū: vl' ꝓficiā de die ī diē: vsqꝫ dū veniat illd̄ ad plenū: ꝓfici-
at in me h̄ noticia tua: vt ibi fiat plena. et cętera q̄ sequūtur. Dis.
Nō mediocriter ergo errare vident̄: q̄ accępto dono ītellectus/ca
ducis vanisqꝫ intēti/diuinis insudare negligunt: ꝛ pigriciā suam
palliātes/aiūt: Ut q̄d frustra in his q̄ ꝑfecte h̄ sciri nō possunt/in Doctrinarū
geniū non sine labore fatigarē: cū eadē ęq̄ cū alijs in patria visur⁹ salubrium
sum? Mag. Illos errrare nemo sanę mentis dubitat. Nā et āge ipretores.
Daniel. xij. lus dicebat Danieli: Qui aūt docti fuerint fulgebūt q̄si splēndor
firmamētī: ꝛ q̄ ad iusticiā erudiūt multos/q̄si stellę in perpetuas
ęternitates. Sūt tñ alij q̄ subtiliori fuco/de nō discēdo torporem
operiūt. dicūt em̄ cęlestē hierarchiā nō plenitudine scię/sꝫ charita
tis culmine finiri. Uñ seraphin q̄ denoiat̄ a plenitudīe charitatꝫ/
suprem⁹ est ordo. sub q̄ cherubin: q̄ a plenitudine scię nomē accę-
pit. Dis. Ad hec q̄d tu? Mag. Cherubin a plenitudine sciētię
quā ꝑ oīb inferiorib habet/denoiari certū est: sil'r ꝛ seraphī a ple-
nitudine charitatis: sꝫ in seraphin esse minorē sciam q̄ꝫ ī cherubin
catholici negāt. vt ptꝫ ꝑ Magr̄m in sniaꝝ li. ij. dist. ix. et Bonauē Mgr̄ sniārū
tura ibidē. q. iiij. tātū igit̄ seraphin in scia cherubin excellit/quātū Bonauētura
in charitate. a charitate aūt ille suprem⁹ ordo tanq̄ꝫ nobiliori do-
no noiat̄: ad qd̄ ꝓfecto sciētia ordinat̄. Cherubin autē nō a chari-
tate/sed a sciētia noiari debuit: quia iam supior ordo a charitate
nomē sibi vēdicābat. Dis. Patet igit̄: qꝛ scientia ꝛ cognitio ma
gna/se sola ad btitudinē nō ꝓficit. Mag. Probe. sꝫ ad charita-
j. Cor. viij. a tē ordinata ꝓderit. Scia em̄ vt Apl's testat̄/sine charitate inflat.
inflatis autē ꝛ superbis in illo regione claritatis adit⁹ null⁹ pate-
Hugo. bit. Alludit nec cōtrariat̄ dictis qd̄ Hugo de sctō Uictore in com
mentarijs cęlestis hierarchię dicit: Intrat dilectio ꝛ appropinq̄t:
vbi scia foris stat. Sꝫ hęc missa faciētes/qm̄ alteri⁹ speculatiōis
sunt nec hoc loci definiēda: qd̄ cępim⁹ ꝓseq̄mur: ꝛ de gl'ia corpoꝝ
q̄ ip̄is erit post resurrectionē/loquamur.

Temp⁹ vltime resurrectiōis humanit⁹ inuestigari non potetit: futura est tamē in momento ministerio angelorū: et diuina virtute: in voce tube: et si aliqui viui remaneant in aduentu domini. Ca. XXXVI Dis.

Pauloante futurā resūrrectionē nō solū mihi ꝯueniētissime ꝑsuasam/ verūetiā sacrarū litteraꝝ testimonijs firmissime cōprobatā memini: sed qñ/ aut quō fiat nūc cupio edoceri. Ma. Importune oīno illud quęrit qñ fiat: ait diu⁹ Augustinus li. xviij. de ciui. dei. ca. xliij. Si em̄ hoc nobis nosse ꝓdesset: a quo melius q̄ ab ipso deo magistro interrogātib⁹ discipulis discerēt? Non em̄ siluerunt inde apud eum: sed a ꝑsente quęsierūt dicētes: Dñe si hoc in tpe reꝑsentabis regnū israel? At ille: Nō est inq̄t vestrum nosse tēpora q̄ pater posuit in sua potestate. Frustra igit an nos q̄ huic sęculo remanēt cōputare ac definire conant: cū hoc scire nō esse nostrū ex ore ꝟitatis audiam⁹. Uñ fili quotq̄t huic calculatiōi operā dedere: religiosissimę etiā ac bonę vitę vtriusq̄ sex⁹ hoīes exꝑientia teste defecere. nā dudū ꝑterierūt āni in q̄b⁹ ipi mūdi finē statuerūt. Dis. Quia nosse hoc nostrū nō est: nūq̄d aliud qđ ꝓposuerā respōsum īueniet? Mag. inueniet: sed imꝑfectuꝫ. Quę em̄ lingua explicare posset/ qualiter oīm hoīm ab initio sęculi vsq̄ in vltimū diē vbiq̄ terraꝝ in terrę visceribꝰ quiescētiū/ ab ignibꝰ/ ab aq̄s/ aut q̄busq̄ voraginibꝰ cōsūptoꝝ in cineres: aut vsq̄ in elemēta resolutoꝝ: a varijs vel bestijs vel homibꝰ comestorū in momēto/ in ictu oculi resurgere habeāt? vt diuus Paul⁹ in ꝑma epl'a ad Thessalonicēses testat. Dis. Mira dicis. Magi. Si operātis infinitā virtutē cōsiderares/ facile assentires. Qui enim oīa ex nihilo ꝓducere potuit/ verbo (Dixit nāq̄ ⁊ facta sunt) om̄ia reformare potest ī momēto. Attamē vt Doctores catholici ex scripturis colligūt: collectio pulueꝝ angeloꝝ ministerio fiet: qui cum finitę sint potētię: nō in instāti/ sed in tēpore q̄uis breuissimo operari habent. Inductio autē formaꝝ tam mixti/ q̄ aīę intellectiuę virtute diuina fiet in instāti. ꝟm Scotū in. 4. Hanc virtutē Apl's tubam ⁊ vocē archangeli appellat/ id est christi: qui est magni cōsilij angelus. qui de seipso idē testatur dicens: Ueniet hora in qua omnes q̄ in monumētis sunt/ audiēt vocē filij dei: et procedent q̄ bona fecerunt in resurrectionē vitę: qui ꝟo mala egerunt in resurrectionē iudicij: id ē ęternę mortꝭ. Dabit em̄/ vt ꝓpha ait/ voci suę vocem virtutis. Dis. Ausculta quęso si veꝝ sit qđ christū dixisse astruis. Mag. Euangelio tu nō credis: ⁊ ei in cui⁹ ore do⁹ inuētus nō est? Dis. Credo: sed ip̄m contraria dixisse baud appro-

Augustinus

Actuum. j.

j. ad thes. iiij

Ps. xxxij. b.

Angelorum ministerium

Scotus

j. Cor. xv. g.

Esa. xj. a.

Job. vj.

Ps. lxvij.

j. Petri. ij.

bo. Quō em̄ audient vocē dñi qui in monumētis sunt/nec viuūt? Si aūt tunc demū audiēt cū iam reuixerūt/nō in voce resurgent. Mag. Prius natura audiūt q̄z resurgāt: vtrūq; aūt sil' ⁊ eodem momēto tp̄is fiet. sic ⁊ ordinē quē Apl's īsinuat accipere debem⁹/ vbi dic̄: Mortui q̄ i christo sūt resurgēt p̄mi: deinde nos q̄ viuim⁹/ q̄ relinq̄mur sil' rapiemur cū illis in nubib⁹ obuiam in aera. Dis. Da p̄ scripturaꝝ testimonia a me dubia auferre conaris: noua p̄ orib⁹ accumulas. Quō em̄ Apl'us cū his q̄b⁹ scribit in resurrectiōe se viuētē relictuꝝ ait: qui dudū oēs mortui sunt? Mag. Nō se et illos q̄bus loq̄ba. supuicturos vsq; ad resurrectionē voluit: s3 eorū quos viuētes inuētur⁹ est christ⁹/p̄sonā in se ⁊ illos qui tūc secū viuebāt trāffigurabat: asserit beat⁹ Aug⁹. li. xxij. de ciui. dei. ca. xxij. Nec hoc alienū tibi videat̄: cū nō solū in scripturis sacris/sed gentiliū q̄z sil'es orationes ornatissime poni repiant̄. Dis. probe. Sed hi viuētes in aduētu dñi quō resurgēt: si viui obuiā christo i aera rapiētur? Mag. Uer̄ est qd̄ Apl'us corinthijs scribit: Oēs resurgem⁹. et vt alia littera habet/oēs dormiem⁹. Illi igit̄ qui viui repiunt̄: raptu obuiā christo sil' ⁊ morient̄ ⁊ resurgēt. ait diuus Aug. loco quo supra. Cōcordat qd̄ in eccle. dog. c. 6. et. 7. scp̄sit: Sanctus autē Hiero. ad Marcellā in solutiōe tertię quęstionis ait taliū corpora viuoꝝ in ip̄is aīa manēte trāfformari: quēadmodū surrectura de corruptiōe ⁊ mortalitate in īcorruptionē ⁊ īmortalitatē. Nec ibidē cuiusdā gręci opinionē recitat (vt q̄dā dicunt) sed p̄priā: quā dictis Apl'i firmare nititur. Nec huic sentētię Aug. in dictis locis om̄ino cōtrariat̄: cū vtrunq; sustineri possit. Unde in de ciui. li. xx. c. xx. post ventilatā quęstionē ait: Quō autē sit futurū/qd̄ nostrę ratiunculę virib⁹ vtcunq; conijcim⁹: tūc poti⁹ erit vt nosse possim⁹. Dis. Nos q̄z donec fiat/cum tantis viris opinari potius/q̄z temere aliquid asserere debem⁹. Restant tamē alia q̄ indiscussa p̄tereūda nō sunt. Mag. Audiam.

Mortui quō audient.

j. Thess. iiij.

Augustinus

j. Cor. xv. g.

De viuis qui obuij christo

De quātitate resurgentiū: p̄uulorū etiā et gigātiū. De etate ⁊ sexu: q̄m in vtroq; resurgent viri ⁊ mulieres: pudenda tamē nō erūt dedecori: sed honori. Ca. XXXVII. Dis.

Circa resurgētiū quātitatē nōnulla alia circa eorūdē qualitatē futurā occurrūt: q̄ si in scripturis resoluta sint/nec ne edoceas. Primū: si pueri statura pusilli: aut gigantes tota corp̄is mole reuiuiscēt? Mag. Ad hęc diuus Aug⁹ vlti. lib. de ciui. dei. ca. xv. respondēs ait: Suā recipiet quisq; mensuram/ quā vel habuit in iuuētute/etiā si senex est mortu⁹: vel fuerat habitur⁹ si ante est defunctus. In tali equidē ętate iuuētutis. s. q̄ circa tricesimū annū currit/christū resurrexisse legim⁹. Apl'o autem

Augustinus

teste: oēs in virū perfectū in mensurā ętatis plenitudinis christi e i occurrem⁹. in mēsurā inąt nō corpis/sz ętatis. Dis. Patres igit̄ prioris ęculi qs multos cētenarios annoz supgressos scriptura astruit/in resurrectōe nō nisi trigintatriū aut q̄ttuor annoz erūt? Mag. Hec id Apl's g̃tēdit: sed oēs nos corpa ei⁹ staturę t pleni tudinis rehabituros testat/cui⁹ fuere iuuētutis tēpe. Unde air in virū pfectū. Dis. Dū p Apli testimoniū vnū dubietatis vulnsa nare satagis/aliud infers. Si em̄ omnes in virū pfectum resurgemus: aut mulieres nō resurgūt: aut sexu pmutato omnes in viros transformabunt. Mag. Neutrū sana fides t. capit. Nā christus a saduceis interrogat⁹: cui⁹ septē fratrū erit vxor? respondit: Non nubēt/qō ad fęminas prinet: neq; vxores ducēt/quod ad viros. Ad Eph. vj. Marci. xij. Matt. xxij.

Utriusq; sex⁹ resurrectio. Un̄ t diu⁹ Aug⁹. loco quo supra. c. xvij. vtrūq; sexū resurrecturū ait. Et in lib. de eccle. dog. ca. xl. dicit: In resurrectiōe ex mortuis sexus forma nō mutabitur: sed vir mortuus resurget in forma viri: t fęmina in forma fęię. Idē in expositōe fidei ad Petrū: Erunt autē tūc mēbra fęminea (inąt) nō accomodata vsui veteri: sz decori nouo: quo nō alliciat aspicientis cōcupiscētia/q̄ nulla erit: sed dei laudet sapientia atq; clemētia: qui t qō nō erat fecit: t liberauit a corruptiōe quod fecit. Jn verbo aūt Apli virū p hoīe accipi posse sequēti ca. docet. sicut ibi: Beat⁹ vir q̄ timet dn̄m. cum sint t fęmine q̄ timēt dn̄m. Aliū tn̄ itellectū ponit: quē breuitas h relegauit. Ps. liij.

Omnia resurgēt in hoīe que ceciderūt in morte: nec tn̄ erit excessiua quantitas: Caro a quocunq; comesta resurget in illo in quo primo erat aīata. Soluit quod opponit de costa Ade vnde formata est Eua. De abortiuis et monstris: Ca. XXXVIII. Dis.

Um sicut genitalia resurrectura ad decorē asseris: sic t q̄libet alia mēbra/insup capillos/vngues/ites̄tina: t humores resurgētes abituros credis? Mag. Totū qō in morte cecidit/pculdubio resurget: electis ad decorē/reprobis in confusionē. nā t de his q̄ h ad ornatū/t ad necessitatem corpis sunt/scriptura testimoniū phibet. Un̄ de ornamētis corporeis dom⁹ ait discipulis: Capillus de capite vestro nō peribit. Et rursus: Capilli capitis vestri oēs numerati sunt. De his q̄ corpus itegrāt/fides dicit: Carnis resurrectionē. t ne dubiū cuipiā de ossibꝰ remaneret/pha ait: Custodit dn̄s oia ossa eorū: vnū ex his nō conteretur. Quod vtiq; in futuro accipiēdū est: nam h ossa sanctorū non solū contrita/sed ab infidelibꝰ incinerata legimus. Si adhuc dubitas: exēplar patiētię Job gentilē audi. Scio inquit q̄ redēptor Luce. xij. a. Matth. x. d. Ps. xxxiij. d. Job. xix. d

meus viuit: ⁊ in nouissimo die de terra resurrectur⁹ sū: ⁊ rursū circūdabor pelle mea: ⁊ in carne mea videbo deū: quē visurus sum egoipse: ⁊ oculi mei conspecturi sunt: ⁊ nō alius. Dis. Si itaq; vt hęc approbāt testimonia/totum hominis resurget: mira deformitas erit: capilli. s. longissimi: excessiui vngues: ⁊ corpa vel obesa vel impinguata: ⁊ in mōstruosis in immēsum dilatata. Ma. Nō interest ad vnitatē resurgētis si nō q̄libet portio materię ī p̄stinū locū restituat. sicut exēplificat diuus Aug⁹. in Enchiridion. c. 88. de statua aurea cōminuta ⁊ iterū refusa. Silr ⁊ in vltimo de ciui. ca. 19. vbi ⁊ de vase ex limo facto similitudinē adiecit. in omibus em̄ illis seruata integritate substantię/sola deformitas pibit. Sic ⁊ de omnipotēte artifice sentiendū. Nam quod minus est q̄ decet: creator nouit vnde supplebit: quod plus est q̄ decet/materię seruata integritate detrahet. Pulchra nāq; erunt electoꝝ corpora. Pulchritudo autē vt ibidē ait/est partiū con gruentia cum quadā coloris suauitate. Principalia tn̄ mēbra locis suis decenter restituēda Ezechiel p̄uidisse legit in figura futurę resurrectionis. ait em̄: Accesserunt ossa ad ossa: vnū q̄dq; ad iuncturā suam.

Augustinus

Apta similitudo.

Pulchritudo

Ezech. xxxvij

Dis. Placēt hęc. Sed q̄so patiēter feras/si alia q̄ interī orta sūt dubia in mediū p̄ferā. Mag. Patiēter. Dis. Hoīm carnes vel a bestijs deuoratę: aut ab alijs īmanioribꝫ hoībus comestę in quo resurgent? Mag. Nec illud diu⁹ Aug⁹. indiscussum reliquit. ait nanq; in Enchiridion. ca. 87. Nō autē perit deo terrena materia: de qua mortaliū creat caro: sed in quēlibet puluerē cineremue soluetur: in quoslibet halitus aurasq; diffugiet: in quācūq; aliarum corporū substantiā: vel in ipsa elemēta vertet. in quocūq; animaliū etiā hoīm cibum cedet/carnēq; mutetur: illi animę hūanę puncto temporis reddet. quę illā primit⁹ vt homo fieret/cresceret/viueret animauit. Idē de fide ad Petrū: et in p̄claro volumine de ciuitate dei: libro vltimo. ca. xx. astruit. Dis. Costa igit sumpta de Adā vnde Euā formatā legim⁹/in Adā in quo primo animata est/resurget: et Eua vbi erit? Mag. Totū in eo resurgere tandē dicimus in quo primo esse cępit: nō ad aliud ordinatū. Costa aūt de qua causaris ⁊ si in adā p̄mo cęperit/ad euę tamē substātiā ordinata erat: non ad integritatē adę: in quo vel superflua fuit: aut loco eius deus carnē suppleuit. Sic ⁊ liberorū corpora/nō ī patribꝫ in quibꝫ primo in semine cęperunt resurgent. Et gloriosum christi corpus/s̄m Damascenū/de purissimis sanguinibꝫ v̄ginis Marię/spiritussancti operatione formatū/ī christo resurrexit: nō in ipsa intemerata virgine. In abortiuis autē et mo[illegible]ris integrabitur quod nondū erat integrum: instaurabit quod fuerat vitiatum: inquit Aureli⁹ in Enchi. Et in bimēbris/singulę animę/singula corpora obtinebūt: ac si gemini nati fuissent nullis cohęrentibus etiā quę cohęrētia nata fuerāt.

Augustinus

Gen. ij.

Resurrectio in quo.

Damascen⁹.

Augustin⁹ c. lxxxiiij. ⁊ duobus seq̄ntib⁹

Corpa post resurrectionē nō erunt in grauamē aīab⁹: sed in maiorē gl'iam: qr īmutata dotabunt dotib⁹ q̄ttuor. Ca. XXXIX. Dis.

Ita oīm dubioꝝ nodositatē a me ꝓfugasti: vt p̄ter vnicum tm̄ nō remāserit qd̄ a resurrectiōis fide deterreat. Nōd m em̄ accepi quō ad locū gl'ię animaꝝ ꝑtineat corpoꝝ resūptio: maxime/ qr nōnullę de inhabitatiōe luteę substantię attędiatas dixisse legim⁹: Heu mihi/ qr incolat⁹ me⁹ ꝓlongat⁹ est. et: Cupio dissolui ⁊ esse cū christo. Nimiꝝ qr vt Sapiens asserit: Corp⁹ qd̄ corrūpit/ aggrauat aīam: ⁊ impedit terrena inhabitatio sensū multa cogitantē: aut alteri⁹ modi futura corpora credenda sunt. Mag. Alteri⁹ modi. i. aliter qualificata: et in substātia tn̄ eadē. De qua re vnū hoc testimoniū sufficere arbitror: qd̄ diu⁹ Paulus apl'us in p̄ma epistola ad Corinthios scribit: Seminatū inquit ī corruptiōe/ surget in incorruptiōe. Seminatū ī ignobilitate/ surget in gl'ia. Seminatū in infirmitate/ surget in v̄tute. Seminatū corp⁹ aīale/ surget corp⁹ spirituale. Et infra: Oportet em̄ corruptibile hoc induere incorruptionē: ⁊ mortale hoc induere īmortalitatē ⁊c̄. Quę v̄ba catholici expositores dilucidātes/ īmutationē beatoꝝ corpoꝝ in q̄ttuor p̄cipue futurā distinxere: quę dotes corporis dicunt: q̄bus in desponsatiōe aīmaꝝ suaꝝ ornabunt. Sūt autē/ impassibilitas/ claritas/ subtilitas ⁊ agilitas. Un̄ ⁊ eędem dotes in libro Sapiētię innuuntur: cū dicit: Fulgebūt iusti ⁊ tanq̄ scintillę in arūdineto discurrēt. Et Aureli⁹ Aug⁹ lib. vlti. de ciui. ait: Aberit a corporib⁹ nostris om̄is deformitas (per claritatē) om̄is tarditas (per agilitatē) omnis infirmitas (per subtilitatem) omnis corruptio (per impassibilitatem) Quę autē diuus Anshelmus libro de similitudinib⁹ vltra hęc cōmemorat/ sub p̄dictis cōtinentur. Nunquid tale corpus oneri erit animę? Dis. Nequaq̄. Sed de his quoq̄ latius disseramus.

Ps. cix. Phil. j. Sapi. ix.

j. Cor. xv.

Quattuor corpis dotes post resurrectionem.

Sapie. iij. Augustinus

Quid dotes corpori conferant: et q̄ non equales in omnib⁹ erunt. Ca. XL. Mag.

Ab impassibilitatis dote ita electorū corpora ab om̄i passione īmunia erūt: vt nec infernali incēdio lędi/ nec ab acie ferri acutissima penetrari possint: sed poti⁹ quodlibet obiectū ad instar radij solarꝫ crystallū penetrātis trāsiēt. Eorū nēpe harmonia ⁊ cōpago āpli⁹ resolutiōi ⁊ corruptibilitati nō subiacebit. Dis. Claritas q̄d conferet? Mag. Mirā pulchritudinem. Pulchritudo v̄o vt Augustinus loco quo supra: ⁊ in epistola ad Nebridū ait. est ꝯtinētia partiū cū quadā coloris suauitate. Per claritatē igitur corporib⁹ color ꝓprius non auferetur: sed perficie

Impassibilitas.

Aug⁹. li. xij. de ci. c. xviij.

Claritas

Aug⁹. li. xxij c. xix.

j. Idē ad Nebridium.

Math.xiij.f tur. qm̄ fulgebunt iusti (inquit dn̄s) sicut sol in regno patris eorū. Erit tn̄ hic splēdor nō offendēs/sed demulcens visum. ⁊ in potestate beatorū est claritatē suā vel occultare in toto: vel in ꝑte manifestare. Christus em̄ inquit Augustin⁹ sua resurrectiōe ostendit q̄le futurū sit corpus nostrū. Ipse aūt nūc claritatē suā ostendebat: nunc ꝓ libitu occultabat: vt euāgelica testat̄ historia. Dis. Subtilitas autē quid? Ma. Ut penetrare possit q̄dlibet corpus nō gloriosū: nō quidē ꝑ poros: aut diuidē do ꝑtes/sed simul coexistēdo. Dis. Fieret ita ꝫ penetratio dimēsionū? Ma. Et hāc eē possibilē octau⁹ liber edocuit. Nō em̄ dimēsionū penetratio duo corpora simul esse ꝓhibet: sed repletio loci q̄ dimensiones cōsequit̄/vt effectus cām. Pōt autē deus auferre vel suspēdere posteri⁹ priore Dan.iij. ꝑmanente: sicut abstulit vel suspēdit actionē seu calorē ab igne in fornace puerorū. sic facit in corpore glorioso. Dis. Nō igit̄ a natura fiet gloriosi corꝑis cū nō glorioso in eodē loco existētia: sꝫ virtute diuina. Ma. Non aliter intelligūt q̄ ꝑ subtilitatis dotē hoc fieri astruūt. nō em̄ corp⁹ hanc dotē natura habet: sed a deo. Rursus gloriosū corpus locum replere potest/⁊ nō gloriosū expellere. nihil equidem sibi resistere poterit: sed ip̄m alteri. Unde ⁊ se palpabile exhibere/aut tactū pene trando poterit latere. Un̄ ⁊ Christus Luce.xxiiij.f Gregorius. ait: Palpate ⁊ videte. Quod autem diu⁹ Gregori⁹ ait: Corrumpi necesse est qd̄ palpat̄. de hoc qd̄ tactui subiacet accipienduꝫ est.

Dis. Sed nūquid duo gloriosa simul esse poterūt? Ma. De talibus nō est sicut de glorioso ⁊ nō glorioso: qm̄ gloriosum penetrabile nō est nisi ad voluntatē alterius cui⁹ est corpus. Dis. Agilitas autē ad q̄d? Ma. Ut vbi vult spūs mox ibi sit corp⁹ suū Aug⁹.de ci. li.xxj.ca.iij. sine fatigatiōe in retardatiōe in tꝑe imꝑceptibili. Possunt em̄ beati mouere corpora sua vel ꝓgressiue ⁊ organice: vel simul totū: ⁊ hꝫ Scotus per potentiā motiuā nō organicā scd̄m Scotū. Dis. In octauo libro huius epitomatis/motū grauis sursum violentū esse/nullū q̄ꝫ talē ꝑpetuari posse/dissertū memini: quō igitur aīaꝝ fęlicitas cū corporibus ꝑpetua manebit? an forte quia grauitatē amittent?

Mag. Deperire a corporibus beatorū grauitatē/haud facile ꝑsuaderi poterit: cū nec corporis sit vitium: nec deformitas: q̄ sola Augustinus auferentur/seruata substātię integritate. vt Aug⁹ in vl. de ci. dei li.c.19. dicit. Nec ex hoc violentia est in motu talium: cū conueniat eis scd̄m naturā superiorē bonitate sua sic ordināte. Un̄ idē in eodem.c.ii. ait. Multa grauia terrena sunt corpa. sicut plumbum: ⁊ formā tamē ab artifice accipiunt qua natare valeant sup aquam. ⁊ vt accipiat qualitatē corpus humanū qua ferri in cęlū/⁊ esse possit in cęlo oīpotenti artifici ꝯdicitur. hęc ibi. Et fortasse fili hāc eandem qualitatē Esaias pennas dicere voluit/cū ait: Assument pennas vt aquilę: ⁊ volabūt ⁊ nō deficiēt: currēt ⁊ nō laborabūt. Qd̄ āt diuus Augustinus loco quo supra de ablatione graui ponderis a

Subtilitas.

Agilitas

Esaie.xl.

corpore ponit: deū hoc posse / nō āt facturū dicit. Poterit inq̄t: nō aūt vt faciet. Aut si q̄s in ꝯriū contendat: ex sn̄ia Augustini deum ablaturū pondus grauitatis: intelligi pōt / q̄ꝫtū ad impedimentū: nō q̄ꝫtū ad essentiam. illud em̄ deformitatē importat / hoc ꝑfectionem. Dis. Equales ne sūt omniū dotes? Ma. Nequaq̄ꝫ. nam vt pauloante dictū est vbi de triplici electorū visione tractauim⁹: ad mensurā meritoꝝ dotabit̄ anima: ꝛ ex ꝯsequēti corpus. ex redūdantia nēpe glorię aīę in corpus quas iā ꝑcurrim⁹ dotes / cōsummationē ꝛ ꝑfectionem accipiūt. Ait em̄ diu⁹ Aug⁹ ad Dioscoruꝫ: Tam fecit potentē de⁹ aīam: vt ex ei⁹ plena felicitate redundet in corp⁹ sanitas ꝑpetua ꝛ vigor incorruptibilis. ꝛ Apostol⁹ vas electionis Corinthios de resurrectiōis gl̄ia informās / ait: Alia claritas solis: alia claritas lunę: alia claritas stellarū. Stella ei differt a stella in claritate: sic ꝛ resurrectio mortuorū. Dis. Memini de hoc hesterno vesperi nō nihil dictū esse: sed nunquid ꝛ cęteri corporis sensus in actu erunt quēadmodū oculi?

Dotū inequalitas.

j. Cor. xv.

Homo totus perfecte beatificabitur ī aīa et corpore. de sensib⁹ autē oīb⁹ si habebunt operationes suas non facile est definire. Catulum. XLI. Ma.

Totum hominē in aīa ꝛ corpore ꝑfecte beatificari in superna hierusalē / vnanimi oīm sententia cōcessuꝫ est: de eo autem quod q̄ris / temere definire quis audebit? Sūt enim q̄ omnes sensus corpis in actu esse cōcedunt ꝑ spēs influxas ꝑ quas videbunt / audient / olfacient / gustabūt / ꝛ tangēt q̄ ꝑsentia nō sūt: modo multo ꝑfectiore q̄ꝫ Adam in statu innocentię. ꝛ ꝑsentia sil̄it̄ per recęptas species cognoscēt: alij sensationē absentiū per spēs īfluxas nō accipiunt. De visu ꝛ tactu nō dubitāt / qꝛ ibi ꝛ obiecta ꝛ media cōueniētia habere pn̄t. De vocali laude ꝛ auditu idem licite opinandū astruūt. Olfactū aūt ꝛ gustū ꝓpter imꝑfectionē q̄ndam: similiter ꝛ obiectorū ꝛ mediorū diuersorū absentiam / nō esse in actu existimāt: oēs tamē pręmiandos ex anię redundantia concedunt. Quia vero scripturarū testimonia facillime ad spiritalem intelligentiā interpretari possunt: ea ꝑtermitto: nō de obiectis / nō de medio sentiēdi / aut mō q̄onē facio: vbi christ⁹ iesus dei fili⁹ deus erit omnia in oībus: abstergēs omnē lachrymā ab oculis sanctorum: ꝛ retribuens abundanter facientibus superbiam: sed non in hac terra viuentium: sed in regione vmbrę mortis: cuius fumigantes voragines / abruptaq̄ꝫ ardētiū mōtiū iuga celerrime nunc demū ꝑagrabim⁹. Dis. Id ꝓmissoꝝ ordo expostulat: vt tandeꝫ lustratis oīb⁹ / ad campū miserię venādi cā gressus nr̄i tēdat: si forte aliq̄d ꝛ venatu ꝛ scitu dignū de aīę natura hęc abyss⁹ exhibeat.

IX De locis infernalib⁹ q̄ttuor in cāpo miserie diſcretis in genere. ⁊ de limbo patrum vbi ⁊ qual'. fuerit: teſtimōijs .s. Auguſtini et Gregorij particulariter diſputatur. Capitulum. XLII. Mag.

Horridus eſt hic camp⁹: in quo nō elementa: ſed elementorum magis defecatiōes reſidēt: nebula/caligo/ tenebra/⁊ vmbra mortis ſeculo incubāt: fletus ⁊ ſtridor dentiū habitantes nūq̄ deſtituent: ſed hec in lacu inferiore. ab initio aūt tolerabiliora loca intrātib⁹ patēt. Quadrifarie nāq̄ hic campus partitus eſt. A principio limb⁹ patrū: poſt hūc purgatoriū: ſub quo limbus pueror⁹: ⁊ in loco infimo locus infernal' damnator⁹. Diſ. Cō ſimilē audiui partitionē fundi/terrenę molis li. .v. cū de terra ageretur. Mag. Uerū. ſed celerius hec loca egreſſi/nōdum q̄d conſpiciant ſpectauim⁹: nūc autē ſingillatim de oībus diſſeremus.

Infernus q̄druplex:

Diſ. Primū igit̄ de limbo patrū ſi quid habes ſcitu dignum/in mediū pferas. Ma. Limb⁹ patr⁹ locus eſt apud inferos tormentis impior⁹ remotiſſim⁹. quē nōnulli ſinū Abrahę a dño in euāgelio appellatū volunt. i. requiē credentiū. De h̄ loco diu⁹ Aug⁹ i egregio volumie de ciuitate dei li. 20. c. 15. ſic ait: Nō abſurde credi videt/antiquos etiā ſanctos q̄ venturi chriſti tenuerūt fidem: locis quidē a tormētis impior⁹ remotiſſimis: ſz apud inferos fuiſſe/donec eos inde ſanguis chriſti/ ⁊ ad ea loca deſcēſus erueret. Cui p oīa alludit ſanctiſſim⁹ papa Gregor⁹ li. 12. moraliū. c. 19. dicēs: Ante aduētū mediatoris dei ⁊ hoīs/oīs homo q̄uis mundę pbatęq̄ vitę fuerit: ad iferni claſtra deſcēdit. ⁊ capt'o ſequēti. Nec tamē ita iuſtorū aīas ad infernū dicimus deſcēdiſſe vt in locis pēnalib⁹ tenerētur: ſz eſſe ſupiora inferni loca/eſſe alia inferiora credenda ſunt: vt in ſupioribꝰ iuſti requieſcerent: ⁊ in inferioribus iniuſti cruciarentur. Ab his pphēta dei adiutorio ſe ꝓuenīente liberatum confitetur dicēs: Niſi q⁹ dñs audiuit me paulominus habitaſſet anima mea in lacu inferiori. ⁊ itē: Eruiſti animā meā ex inferno inferiori. Et exemplar patientię beat⁹ Job hunc abhorrens dicit. Quis mihi tribuat: vt in inferno ꝓtegas me: ⁊ pater patriarchar Jacob/ne forte nimia triſticia ꝓoccupat⁹ dño peccarem: ⁊ ad hunc tormentor⁹ū locū mortu⁹ deſcenderet: filijs ſuis ait: Deducetis canos meos cū dolore ad inferos. iuxta diui Auguſtini interp̄tatiōnē li. 12. ſup Geneſim ad litterā. cōis tn̄ expoſitio id de limbo patr⁹ intelligendū aſſerit. Diſ. Limbū patrū eſſe/ſufficiēter inducta teſtimonia pbant: ſed cū ab inferno inferiore/⁊ locis pēnal⁹ ſit remotiſſimus/vnde infern⁹ dici poſſit nōdū accipio. Mag. Reſpectu

Limbus patrum.

Luce. xvj. Auguſtinus

Gregorius

Pſ. xcij. ⁊ lxxxv.

Job. xliij. c.

Geñ. xlij.

laci inferioris/superior infernus nō dicitur: respectu autē cęlorum
Gregorius infernus nominat. Nam vt inquit diuꝰ Gregoriꝰ circa finem libri
iij. moraliū: q̄tū ad sublimitatē cęli/spacium huiꝰ aeris non im-
4. Petri. ij. merito dici infernus potest: in quē iuxta Apli Petri sententiā/ruēres
apostatę angeli in iudicio cruciandi reseruant. Dis. Plane qđ q̄
rel m beatus Gregorius dissoluit. Purga torū lustremus.

Purgatorium esse post hanc vitam contra grecos scripturarum testimonijs astruit: ꝛ qꝫ suffragijs iuuari possint purgandi probatur Capitulum. XLIX.

Mag. Urgatorium esse exutis aiabus/plerisq; grecorum impu- Error grecorum.
p gnare veriti nō sunt: quos catholici viri multotiēs/nouis-
Concilij flo rentinum sime aūt in cōcilio florentino sub Eugenio quarto p̄senti-
bus grecorū patriarcha/episcopis/ꝛ imperatore/luculentissimis
rōnibus/ꝛ scripturarū testimonijs cōuicerūt. operosū nimis esset
omnes scripturas de purgatorio loquētes hic cōmemorare. Dis.
Saltem aliquas edicito. Mag. Nū eg regium psalten legisti eo
Pſ. lxv. c. loco quo ait: Transiuim⁹ p ignē ꝛ aquā/ꝛ eduxisti nos in refrige
4. Mach. xij rium? Disci. legi psalmo. 65. Mag. nū ꝛ Judā Machabeus
virū fortissimū cōmēdatū audisti: quia duodeciꝫ milia drachmas
argenti misit Hierosolymā: eas ibi offerri p peccatis mortuorū:
iuste ꝛ religiose de resurrectiōe cogitans? Dis. Audiui sępius in
officio qđ ecclesia de mortuis frequētat: insup ꝛ ibi addit: Sancta
ergo ꝛ salubris cogitatio p defunctis exorare vt a peccatis solue-
Matth. v. rentur. Ma. sane. Audi ꝛ euangelistam Matthēū. hic dīm di-
xisse refert: Esto consentiēs aduersario tuo tē. ꝛ sequit: ne in carce
rem mittaris. Amē dico tibi: nō exies inde donec reddas nouissi-
Ibidē xij. mum quadrantē. Et infra. Qui dixerit verbum ꝓtra spiritum san
Gregorius ctum: nō remittet ei neq; in hoc sęculo/neq; in futuro. Sūt igitur
vt infert sanctus Grego. quędam pcta q̄ in alio sęculo remittunt.
1. Cor. iij Apostolica quoq; tuba Corinthijs apto sermone de purgatorio
insonuit cum dicit: Uniuscuiusq; opus quale sit ignis pbabit. Si
cuius opus arserit/detrimētū patiet: ipse aūt saluus erit: sic tamē
Augustinus q̄si p ignē. q̄uis iuxta Augustini traditionē: hęc sententia etiā de tri-
bulatione p̄sentis sęculi verificari possit. vt in Enchiridion. c. 69.
Et li. 21. de ciui. dei. c. penul. Cęterū q̄ ꝛ quāta testimonia doctores
ecclesię de purgatorio/ꝛ suffragijs q̄bus purgandi iuuari posūt
Canones perbibeant: testant sacri canones di. 25. para. alias. ꝛ cadē distin.
Qui in aliud sęculū ꝛ c. Quat. de peni. dist. 5. in fine nullus. ca. 13.
q. 2. ꝛ tempus. c. animę. c. non estimemus. ꝛ de cele. missa. c. Cum
marthę fi. et Mgr li. 4. di. 45. Uerūtn glo. magna. c. tpo. 13. q. 2.
nominās mediocriter malos q̄ i mortali decesserūt/Augustini ver

ba nō sane intelligit. qm̄ talib⁹ suffragia nulla ꝓdesse possunt: vt
Augustinus ptz p doctores in. iiij. dis. xlv. t diuū Aug. de verbis Apl'i: qui ait:
Frustra his pietatis officia impēdi a suis/q̄ sine fide operāte p di-
lectionē/eiusq̄ sacramētis de corpe exierūt. tales aūt sunt omnes
qui in mortali/q̄uis vnico decedūt: igitur.

Ubi aut in q̄ mundi parte purgatorij sit: pena qualis: q̄ tortores in eo. quātū purgā-
diadiuuari a viuis desiderāt: q̄uis patien-
ter penā hanc sustineāt. Ca. XLIIII. Dis.

Hugo. Būde de purgatorio sniaz scpturaz testionūs solidasti:
a sed vbi sit nōdū ostēdisti. Mag. Hugo de sancto victo-
re lib. q. de sacramētis parte. xvj. c. iiij. astruit būc locū oi-
no nō esse determinatū. Et fortassis inqt ꝓbabili⁹ erit: vt i bis po
tissimū locis singuli penā sustiere credant/in qbꝫ culpā cōmisert.
Hoc doctores theologię in. iiij. sup magīm di. xx. cōcedūt de qui
busdā singulari dispensatiōe dei/non oibus: qm̄ fm cōmunē legē
Gregorij. bunc tormētorū locū consistere circa infernū/fuisse de mente diui
Bre. ex. iiij. dialogoz elaret. Nec tibi curę sit de loco purgatorij:
sed quō h̄ p pnitētię lamēta de pctis satisfacias: vt pnā hāc acer
Aug⁹. li. de bissimā euadas. Nā iuxta beati Aug⁹. traditionē. Qui in aliud sę
ar. li. xiiij. sē. culū distulit fructū uersiōis: p⁹ purgādus est igne purgatiōis.
dis. xxj. Hic ignis t si etern⁹ non sit/miro modo tñ grauis est. excellit em Ignis pur-
oēm pnā quā vnq̄ alīs passus est in hac vita. Nūq̄ i carne iuē gatorij gra
ta est tāta pna: lz mirabilia martyres passi sint tormenta: t mul uitas.
ti nequiter quāra sępe sustinuerūt supplicia. de pę. dis. vl. circa fine.
t distinc. ca. Qui in alīo sęculū. et. iiij. sniaz dis. xx. Et rursus Au
gustin. in de ꝓbis Apl'i: sermone de igne purgatorij dicit: Ille ignis
purgatorius durior erit q̄ quid pōt in hoc sęculo pnarū videri:
aut cogitari: aut sentiri. Dis. Memini nōnulla Maronē i sexto
enei. de grauitate pnaz purgatorij deseruisse. Ma. Nec mīz si
platonic⁹/de hac re platonicorū sniam descripsit. Nā postq̄ ani-
mas in corpib⁹ q̄rtuor passiōib⁹ affici cōmemorasset: q̄ sunt met⁹/ Passiones
cupiditas/gaudiū t tristicia: subiungit quātū in alio sęculo passę animi q̄tuor
Uergilius sint: si imūdę exierint. et ait. vj. enei. Quin t sup: emo cū limine vi
ta relinquit (id est cū nouissimo die vita relinquit corpus) Non ta
men omne malum miseris nec funditus omnes/ Corporeę exclu-
dunt pestes: penitusq̄ necesse est Multa diu cōcreta modis mol
lescere miris. Ergo exercent pnis: veterumq̄ malorū Supplicia
expēdūt: alię pandunt inanes Suspēsę ad vētos: alīs sub gurgi
te vasto Infectū eluit scel⁹: aut exurit igni. Dis. Plane Uergili⁹
hic alias in aere/aqua t igne purgari exposuit. Sed dic q̄so q̄ tor

tores in hoc loco existunt. Mag. Incertū definire quis poterit? Opinantur aūt nō infime auctoritatis theologi: q̄ sola iustitia diuina purgādos igne mediante vti instrumēto torquet: q̄uis illuc ab angelis bonis deducantur: ⁊ fortasse mali seq̄antur: vt assistētes saltem pēnis eorū satient/quos a veritatis tramite penit⁹ deuiare nō potuerūt. Non autem equū videt illos a dēmonibus rapi: ques dum viuerēt diuina adiuti gratia vicerūt. Dis. Assentio facillime: sed nunquid patienter ferunt purgandi tam acerbas pēnas? Mag. Patienter. Nouerunt em̄ qui iuste hec patiunt. ⁊ iusticiam diligunt: nec aliter se ad celestia gaudia puenire posse sciunt/donec nouissimū quadrantē reddat: aut suffragijs adiuuentur. Vñ in pſona taliū animarū ſctūs Job dicit: Miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei: quia manus dei tetigit me. Sz heu surda aure hos clamores audim⁹: parentes filioz/⁊ filij parentum: nec attendim⁹ quāto desiderio anhelant ad consortia beatorū ascendere: ad quos certissima spe sperāt se puenire. De ipsis em̄ in lib. Sap. dr: Spes illoz imortalitate plena est. Sed de his hactenus: ad inferiora descendam⁹. Dis. Jpse te sequar. Job. xix. Sap. iij. a.

De limbo puerorum. ⁊ si paruuli nō baptisati sensus penā sustineāt: ⁊ qualr post resurrectionem pmanebunt. Ca. XLV.

Mag.

Ub purgatorio iuxta p̄missam partitionē cāpi miserie/limbus est paruulorū. Quāuis nōnulli inferiorē partem limbi patrū pueris deputatam credant: Pueris in q̄ non obibus/sed sine baptismatis lauacro decedentibus ante vsum rōnis. De illis ⁊ si ex canone sacre scripture nihil certū haberi possit: Augustinus tū nō pauca disseruit. In libro equidē de fide ad Petrū in declaratiōe fidei/ ait illos insolubili nexu in eterna damnatiōe remaneri. Et paulo inferi⁹. Qualitas malę vite ab infidelitate incipit/q̄ ab originalis pecca ti reatu initium sumit: in q̄ quisq̄s viuere ita incipit vt ante finiat vitam q̄ ab ei⁹ obligatione soluatur: si vnius diei vel vni⁹ horę spacio aia illa vixit in corpe/necesse est eā cum eodē corpe interminabilia gehēne sustinere supplicia: vbi diabolus cū angelis suis in eternū arsurus est ꝛc. Et in eodem li. ca. 24. ⁊ est de cōse. di. 4. c. firmissime tene ⁊ nullatenus dubites: parvulos qui sine sacramento sancti baptismatis de hoc seculo transeunt: igni eterni supplicio puniendos. Et in libello de origine ad sanctum Hieronymum: multis repetitis q̄z vicibus animas talium damnandas astruit: ⁊ similiter in alijs scriptis suis diuersis q̄e longum esset cōmemorare. Dis. Dura nimis ⁊ crudelis hec videtur assertio: vt pijssimus deus/cuius misericordie non est numerus: eos tam crudeliter in eternum puniat ob solius originalis culpā: quā nec p̄pria voluntate contraxerunt: nec in potestate ba- Augustinus

buerūt regenerati ōis sacri baptismatis sacramētū accipe/vel re-
spuere. Mag. Plurimi tecū sentiūt: ⁊ in hac pte sctm̄ Aug. ne-
gant. Sed fortasse hoc q̄z nō paruę ptinacię est crimen: tantū do-
ctorē in ea parte simpl'r negare/qua recept⁹ est a sacris canonib⁹:
dicto canone: Firmiter. et de hęreticis ca. iij. et a multis sanctis et
cath[illegible]licis expositorib⁹ sustinet: vti videre est in Doctorib⁹ sup. iiij
Augustinus dist. iiij. Qm̄ si quis alia diui Aug. opuscula nō pigre legerit/īue
niet quib⁹ p̄dicta mitigare poterit. In Enchiridion q̄ppe cap. xcij.
sic ait: Nouissima sane oīm pęna erit eorū/qui p̄ter peccatū/qd̄ ori
ginale traxerūt/nullū insuper addiderūt. Et libro de baptismate
paruulorū: Recte potest dici (inquit) paruulos sine baptismo de-
cedētes mitissimā oīm futuros sustinere pęnā. et est de ꝯsecra. dis.
iiij. ca. regenerāte. Et ampli⁹ libro. v. ꝯtra Julianū: Ego itaq̄ nō
dico paruulos sine baptismo moriētes tāta pęna esse plectendos:
Matth. xx. vt eis meli⁹ esset nō nasci: cū hęc dn̄s de peccatore sceleratissimo
dixerit. quę autē/qualis ⁊ quāta/definire nō possum: nō tamē au-
deo dicere ꝙ eis vt nulli eēnt/q̄z vt ibi essent poti⁹ expediret. Ecce
fili tribus testimonijs habes dictorū q̄ tibi crudelia visa sunt mi-
tiorē intelligentiā ab ipso auctore traditā. Aut verius/ꝙ paruuli
ignis ęterni afflictionē nō sentient certā limitationē. Dis. Unde
Augustinus hoc vltimū argumēaris? Mag. Ex dictis eiusdē Doctoris: ait
quippe sermone. xxvj. ad eremitas: Melius est oīm̄i esse carere q̄z
Hieronym⁹ in inferno iacere. Et sanct⁹ Hiero. sup Hieremiā li. iiij. Meli⁹ est
nō esse q̄z viuere in supplicijs. Et sup Eccl'iasten ca. iiij. Meli⁹ est
oīno nec sensum habere substātię q̄z infęliciter vel esse/vel viuere.
Itē rursum: Meli⁹ fuerat ei (scz iudę) oīno nō esse/q̄z ęternos cru
Augustinus ciatus ppeti. Si igit̄/vt cōtra Julianū scribit: nō fuisset meli⁹ par
uulis istis nō nasci/q̄z in sua dānatiōe esse: manifeste concluditur
quia nō veniūt in inferno ęterno igno igne cruciādi. Dis. Euidēs
argumētatio. miror autē cur sctūs Aug. ī p̄oribꝫ auctoritatib⁹ ter
ribilius in verbis sonuerit q̄z sentire voluit. Mag. Fortasse vt pe
xxiiij. q. j. stiferā hęresim Pelagij ⁊ Celestij in Carthaginensi ꝯcilio (cui in- Error pelagianus.
tererat diuus pater) dānatā a fideliū auribus longius ꝓpelleret.
Hi equidē hęretici hoīem a seipso sine gratia posse iuste agere/et
paruulis baptisma necessariū nō esse: nec datū ꝓdesse dogmatisa
uerāt: cū sine illo saluari possent. Cōtra quē errorē etiā in libello
de origine animę ad sanctū Hiero. ita scripsit: Quisq̄s dixerit ꝙ ī
christo viuificabunt̄ etiā paruuli/q̄ sine sacramēto eius participa
tione de vita exeunt: h̄ ꝓfecto ⁊ contra apostolicā prędicationē ve
nit: et totam cōdemnat ecclesiā. Et in libro de baptismo paruulo-
rum: Fallit (inquit) ⁊ fallitur qui eos in damnatiōe prędicat non
futuros: dicēte Apostolo/per delictū vnius omnes hoīes in con-
Rom. v. demnatiōe. ad Romanos ca. 5. et de cōsecra. dis. iiij. canone: Re-
generāte. Dis. In quali igit̄ dānatiōe erunt/si vt deductū est cū

impijs igne ęterno nõ ardebũt? Mag. Nunq̃d audisti: qꝛ dixit in auctoritate contra Julianũ: Quę autẽ/qualis/aut quãta erit pęna illorũ: definire nõ possum⁹. Dicit tamẽ ibidem: quia in tenebris manẽt. et est de conse. dis. iiij. canone/ Nulla. Hę tenebrę: vt nõnullis visum est: interiores/nõ exteriores intelligẽdę sunt: quia scꝫ visione dei in ęternũ priuati sũt. de bap. ca. iij. et libro. ij. Sententiarũ dis. xxxiij. Quantũ aũt illud sit (haud dubiũ qꝛ magnũ) diu⁹ Aug⁹ terribilissimis verbis ⁊ sentẽtijs explicare voluit. Uerũtamẽ vt ait sanctus Bonauẽtura in. iiij. dis. iiij. Uolunt quidã ꝙ paruuli de hac priuatiõe nõ dolebunt: sed diuino iudicio ⁊ misericordia faciente de statu quẽ habebunt/contenti erunt. nouerũt eñ (inquit idẽ Doctor libro. ij. dis. xxxiij. q. penul. et vlti.) ad quid creati/ ⁊ ob quã causam illo priuati ⁊ q̃ꝫ miseri sint in inferno inferiore sub ipsis constituti: diuino tamẽ iudicio eorum cognitio ⁊ affectio ita ęqua lance librant: vt nec dolorẽ vel afflictionem exteriorẽ vel interiorẽ sentiant: et ita perpetuãtur: vt nec tristicia deijciat/nec lęticia reficiat: vt nec ꝓficiant nec deficiant: sed semp vniformiter manent: nec esurient nec sitient: ⁊ q̃ꝫuis corpora gloriosa habituri nõ sint in resurrectiõe vltima: nihil tamẽ patiunt/ ꝓtecti diuina virtute: etiã si in igne infernali volutarẽtur: hęc Bonauentura. Dis. Ex his manifestũ diuũ Aug. bene dixisse: quoniã melius est his paruulis sic esse/ q̃ꝫ oĩno nõ esse? Mag. Etiã fili. Sed sine ad ꝓpositam methadũ redeam⁹. nescio eñ quõ in materiam etiã apud theologos nõ plene digestam/stilo habenas amplius q̃ꝫ ęquum fuerit laxauerim. Dis. Uis igit in lacum inferiorem descendamus. Ma. q̃ꝫ cellerrime.

Paruulorum que pena.

Bonauẽtura

Infernũ ęẽ vnusquisq̃ꝫ lege sua edoctus credere habet: ⁊ ꝙ sub terra sit sctũs Gregorius affirmat. q̃ aũt in illo pena: quis cibus: quis potus sũmarie enumerat. Ca. XLVI. Ma.

Infernus.

Infernũ esse reproborũ recęptaculũ/argumẽtis ⁊ scripturis stabilire quãq̃ꝫ operosũ nõ sit: cõsulto tñ ꝑterire libet: ne vltra q̃ꝫ oportet in calce epitomatis longius digrediamur: aut rem ab vniuersitate gentiũ creditã in dubiũ reuocare/vel saltẽ frustra demonstrare videamur. Judęus a ꝓphetis edoctus/infernum credere necesse habet. Saracenus ex Alchorano Mahumeti instructus/infernum negare non potest. Christianus multiplici euangelorum testimonio fulcitus/infernũ esse nõ in dubium vertit: sed quõ euadat sũmope studet. Reliqua aũt gentilitas nescio si apertius testimonium de resurrectiõe vltima/ ⁊ inferno/ q̃ꝫ beati Job gentilis afferre possit. Dis. Saltez vbi infern⁹ sit edoceas. Ma. Nunquid ego illic fui: vt situm ei⁹ ⁊ locũ ędicere possim?

Judei.

Saraceni.

Christiani.

Dif. Nec etiā in limbo aut purgatorio habitasti: attamē quid de
Augustinus bis catholici senserint clare disseruisti: itidez de inferno attentes q̄
so. Ma. Diu⁹ Augustin⁹ vicesimo libro de ciui. dei capi. 16. ait:
Ignis ętternus/cuiusmodi ꝛ in qua mūdi vel rerū parte futurus
sit: hoiez scire arbitror neminē: nisi forte cui diuin⁹ fuelauerit spūs
Gregorius Quod ego quidē in beato Gregorio cōpletum haud dubitaueri:
quoniā infernū sub terra esse/maxime in libro dialogorum quar- Loc⁹ inferni
to astruit. Uñ ꝛ Theodericū regem in Sicilia insula in ollā Vul-
Hieronym⁹. cani deiectum/fideli testimōio comprobat. Et Hieronym⁹ Jonę
Pś. cv. 2. sup illo verbo. Proiecisti me in pfundum maris. Sicut cor est
in medio animalis: sic infernus in medio terrę esse phibetur. Insu-
Mume. xvj. c per terram fuisse apertam: ꝛ deglutisse Dathan ꝛ Abyron desendē
Uergili⁹. vj. tes viuos in infernū scriptura cōmemorat. Dif. Plane de loco
Eneid. respondisti: de pęna aūt quid dicis? Magi. Non mihi (Uergi-
lius inquit) si linguę centū sint: oraq; centū: Ferrea vox/oēs scele
rum comprehendere formas Oīnia pęnarum percurrere nomina
Pś. x. b. possem. Canit enim regius pphęta: Dominus pluet super peccato
res laqueos: ignis/sulfur/spūs procellarum. pars calicis. i. pas-
sionis eorum. Dif. Si hęc pars/i toto quātū puras ent? Ma.
Forte qō in capitulo. 40. Ecclesiasticus ait: Furor/zelus/tumul-
tus/fluctuatio ꝛ timor mortis/iracundia pseuerans/ꝛ cōtentio/
sanguis ꝛ rhomphea/oppressiōes/fames/cōtritio ꝛ flagella: sup
iniquos creata sunt hęc oīnia: ꝛ sup peccatores septuplum. Et ali
bi capi. 39. addit: Bestiarū dētes ꝛ scorpij ꝛ serpētes ꝛ rhomphea
vindicans in exterminium impios. Alludit beatissimus Moses ī
persona irati Dñi Deut. 32. dicēs: Immittā in eos dentes bestiaꝝ
ꝛ deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Quid plura? cū bea-
tus Job capitulo vicesimoquarto de impio dixerit: Oīnis dolor
ituet super eum. ꝛ rursus: Ad nimiū calorē transiēt ab aquis ni-
uium. Si de cibo potuq; infernali quęris/audi legislatorez Mo
Ecñ. xix. sen. Deut. 32. De vinea inquit sodomorū vinea eorum: ꝛ de suburo-
banis Gomorrę. Dif. Ciuitates has sulfure ꝛ igne in fauillam
redactas scriptura loquitur: ꝛ mare quod mortuū vocāt/sub ior
Deut. xxxij. dane testimonium phibet. Mag. Sane qō sequitur ausculta.
Iere. ix. Uua eorū vua fellis ꝛ botri amarissimi. Fel draconum vinū eorū:
et venenum aspidum insanabile. Dñs quoq; p Hieremiā ait: Ec
ce ego cibabo populum istum absynthio: ꝛ potum dabo eis aquā
Sapię. v. fellis. Frustra conor singula sermone explicare: cū iuxta Sapien-
Ibidē. c. ij. tis vocem/orbis terrarū pugnatur⁹ sit cōtra insensatos: vt p quę
Basilius. peccat quis: p hęc torqueat. Hinc magn⁹ Basilius: Fęces omni-
um clemētoꝝ ꝛ lęturas virtutes in fine mūdi/ab ipsis separādas:
Gregorius ꝛ ad cruciatū malorū in infernū mittēdas astruit. Et diu⁹ Grego:
In inferno inqt erit frigus intolerabile: ignis inextinguibilis: ver-
mis immortalis: fetor intolerabilis: tenebrę palpabiles: flagel-

la cędentiū: horrida visio dęmonū. Confusio peccatorū: desperatio oīm bonoꝝ. Erit em̄ miseris mors sine morte: defectus sine defectu: quia mors ibi semp incipit/ ⁊ deficere nescit.

Si aut quō aīe exute ab igne corpali pati possunt: et qualiter sentētie sanctorum de his intelligēde sunt. Ca. XLVII. Dis.

Um igit̄ vsq̄ ad finē mūdi/ ⁊ corpoꝝ resumptionē ab his cruciatib⁹ immunes sunt reproborū animę? Mag. Nequaq̄. qm̄ ista elemētorū defęcatio ad punitiōis augmētum nō ad initiū futura est: sicut ⁊ corpoꝝ resumptio. Dis. Quō exutę animę a corpibus pręmemoratis cruciari interim quibunt: cum corpora in spiritū agere non possint: vti ex his quę octauo libello disseruim⁹ claret? Mag. Ubi auctor creaturaꝝ operatur vt vult/ ⁊ iusticia exigit: q̄d natura habeat aut possit/ nō magnificandū est. Si em̄ ex nihilo cuncta in esse ꝓdire iussit (Dixit em̄ et facta sunt) quid miraris/ si pręter solitus naturę cursum spirit⁹ ꝑ corpora punit? An forte ita creatis causis potentiā suā alligauit: vt sine his agere quicq̄ nō possit? hoc equidē quidā vanissimi philosophoꝝ senserunt. Dis. Tales libro octauo vbi de causis disputatū est/ errasse cognoui. Mag. Potest igit̄ domin⁹ omniū pręter causas secūdas/ aut cōsuetū earundē ordinē opari? Dis. Etiā. Mag. Non igitur impossibile videat̄ si spiritū per corp⁹ castigat. Dis. Non de possibilitate: sed de modo quęro. Mag. Quis nouit sensum domini: aut quis consiliarius eius fuit? Tu sic viuas/ vt modum punitionis experientia nō addiscas: quin illius contēplatiōe ⁊ metu moderatior effectus/ eiusdē queas ⁊ cruciatus effugere/ ⁊ futuris bonis potiri. Sunt qui actiōis passionisq̄ naturas iuxta humanę philosophię traditionē attendentes ignē ⁊ cętera q̄ scp̄tura enūerat nō realia/ sed imagīaria existimāt. Alij autē hęc quidē om̄ia realia/ sed actionē imaginariā esse cōtēdunt. Reliqui v̄o quorū auctoritatē catholici nō spernūt: ignem inferni realē ⁊ corporalē esse scripserunt: et illo eodē igne spiritus incorporeos vt sunt exutę animę: ⁊ dęmones realiter cruciari fatent̄. Nā dicitur Gregori⁹ in. iiij. Dialogoꝝ ignem infernalem corporeum dicere nō ambigit: et ꝙ animas exutas exurat hoc medio arguit. Si (inq̄t) diabol⁹ eiusq̄ angeli cū sint īcorporei/ corporeo igne cruciandi sunt: quid mirū est si et animę anteq̄ recipiant corpora possint igne corporeo cruciari? Si forte de antecedēte dubitas: audi Dn̄m in euāgelio Matthęi ca. xxv. Ite maledicti ī ignē ęternū q̄ parat⁹ est diabolo ⁊ angelis ei⁹. Sentētię illi⁹ b[illegible]s Gregori⁹ causam assignās libro. ix. moraliū. c. l. ait: Quāuis āgeloꝝ atq̄ hoīm natura sit longe dissil'is: vna tn̄ pęna implicat: q̄s vn⁹

Pō. xxxij. b

Ro. xj. d

Qualitas penarum.

Algazel

Gregorius

Hugo in crimine reat⁹ ligat. Et venerabilis Hugo li. de sacramētꝫ: parte. xvj. ca. iij. argumēto Gregorij assentiēs ait: Uerisiliʼ auctoritate sacri eloquij ⁊ catholicę ꝟitatis testimonio ꝓbat: corpali ⁊ materiali igne aīas etiā nūc añ susceptionē corpoꝝ cruciari. Qđ aūt sctūs Greg. scp̄sisse legit: ꝙ spūs in eo ardēt/ꝙ se ardētes vidēt: dictis minime cōtrariat. Nā cū spūs instrumētoꝝ siue organorū diuersitatē nō habēt: oīs sensus illis ęqualis est. ait Hugo vbi supra. vt videlꝫ sit illis videre qđ tangere: ⁊ tangere qđ dolere. Uñ rursus Greg. in dialogo: Aīa nō solū vidēdo/sꝫ expiēdo incēdiū patit. Aug⁹. autē Aureli⁹ li. de ci. dei. xxj. cap. x. recitata opiniōe/q̄ spiritibꝫ aerea corpa assignat/in qbꝫ ignis incēdiū patiant/subiūgit: Si autē quisq̄ nulla habere dęmones corpa asseuerat: nō est de hac re/aut laborādū operosa inq̄sitiōe/aut cōtentiosa disputatione certandū. Cur em̄ nō dicamus q̄uis miris/tñ veris modis etiā spūs incorporeos esse: ⁊ pęna corpalis ignis affligi: si spirit⁹ hoīm etiā ipsi ꝓfecto incorporei/⁊ nūc potuerint includi corpalibus mēbris: ⁊ tūc poterūt corpoꝝ suoꝝ vinculis insolubiliter alligari: Qđ autē idē Doctor li. xij. sup Geñ. de infernali loco ⁊ tormentꝫ disputat/in retractationū li. quō accipiēdū sit manifestat.

Gregorius Augustinus

Quō ignis spiritū detinet: et ipse se detentum attente cōsiderat. Insuper ignem infernalē ⁊ penā esse eternā probat. et opiniōes sex enumerant. Ca. XLVIII. Mag.

Ordinauit autē iusticia diuina elemētū maxime afflictiuū vt supbū spm̄ quasi carcere detineat: et ipse se detentū ibidē attēte ꝯsideret: ab eo q̄dē quē odio īplacabili odit. dicēte Psal. Supbia eoꝝ q̄ te oderūt ascēdit semp. Illud autē quātū afflictiōis reprobis generet/ex seipso cōijcere hō facillime posset: qui ab inimicissimo sibi aliq̄ ꝑpetuis vinculis/q̄uis sine alia molestia corpis deputat⁹ esset. Uñ nōnulli theologoꝝ hanc. esse spirituū ⁊ aīarū ante resurrectionē gehennā tradiderūt. Dis. Cū aūt idē sit ignis oēs detinēs: eadē oīm pęna est: qđ sūmę iusticię derogat. Mag. Idē q̄uis ignis oēs īuoluat/nō tñ ęqualicer exurit: nec oēs ęq̄ intēse se detētos cōsiderāt: diuina hocip̄m operāte iusticia. teste scriptura Apocal'. ca. xviij. Quātū glificauit se ⁊ in delitijs fuit: tātū date illi tormētū ⁊ luctū. Astipulat sanct⁹ Greg. li. ... moraliū dicēs: Sicut in domo patris māsiōes multę sunt ꝓ diuersitate virtutū: sic dānatos diuersis supplicijs gehēnę ignibus subijcit disparitas criminis: q̄. s. gehēna q̄uis vna sit cunctis: nō tamē cūctos vna eadēq̄ q̄litate succēdit. Nā dicente iustissimo legislatore: ꝓ mēsura pcti erit ⁊ plagaꝝ mod⁹. Dis. Nō erit igit gehenna ęterna quēadmodū euāgeliū cōminat/sꝫ finita. quēadmo

Quare ignis pre ceteris affligat.

Ps. lxxiij.

Aug⁹. li. xxj de ci. ca. xvj.

Apo. xviij.

Deut. xxv.

dum delectatio ꝛ numer⁹ pcŏꝫ: aut aliã causam ꝑternitatis pẽa
rum assignabis. Mag. Prompte. beat⁹ Aug⁹ ait li. xxj. de ciui- Augustinus
tate. c. xij. Homo factus est malo dignus ꝑterno: qui hoc in se per-
emit bonũ/qđ esse posset in ꝑternũ. Et sanct⁹ Gregor⁹ dicit: Vo- Gregorius
luissent iniqui si potuissent sine fine viuere/vt potuissent sine fine
peccare. ostẽdẽs: quia in peccato semp viuere cupiunt/qui nunq̃
desinũt peccare dum viuũt. Ad magnã igiꝫ iusticiã iudicãtis pti-
net: vt nunq̃ careãt supplicio qui in hac vita nunq̃ voluerũt ca-
Errores no- rere pcŏ. de pẽ. dis. j. para. voluissent. Pernicios̃issime igiꝫ errãt: Jdẽ. li. iiij.
tabiles. primo qui tandẽ nõ solũ boies omnes/sed ꝛ dẽmones mifficordia dialogorũ
dñi liberãdos autumãt: q̃uis post multa annorum curricula. vt
Origenistę. Hinc ꝛ Poeta ait in. vj. ẽnei. facilis descẽsus auerni Vergilius.
Noctes atq̃ dies patet atri ianua ditis: Sed reuocare gradũ su- vi. eneidoꝝ
peraſq̃ euadere ad auras/Hoc opus hic labor est. Errãt secũdo:
qui sanctorũ pręcibꝫ cunctos saluandos existimãt. Errãt tertio: q̃
saltẽ omnes baptisatos ꝛ eucharistię sacramẽto cõmunicatos ab
ẽternis cruciatibꝫ sequestrare cõtẽdũt. Errãt nihilomin⁹ quarto:
qui hanc sentẽtiã ad eos retorquẽt/qui dicta sacramẽta in vera fi
de consequũtur: lz postea in hęresim labant. Non minus deuiant
a veritatis tramite: qui solã christi fidẽ vsq̃ in mortis articulũ ser
uatã sufficere arbitrant: cum iuxta apostolicã doctrinã: Fides si- Jacobi. ij. d.
ne operibꝫ mortua sit. Demũ longi a regno dei absunt: qui facien
tibus opera misericordię/q̃uis alias malicios̃e egerint/finalem sa
lutem promittunt. Tantorum errorum figmenta ꝛ scripturarum
passus quibus innituntur: diuus Augustin⁹ nõ tam abunde q̃ do Augustinus
ctissime libro de ciuitate dei vicesimo/a capitulo decimo septimo
vsq̃ in finem redarguit: ꝛ ẽternitatem gehẽnalis incendij luculen
tissime probauit.

**Corpora damnatorũ sine cõsumptiõe eter-
naliter posse in infernalibus tormentis pma
nere: edocetur q̃busdaz mirabilibus nunc in
mũdo repertis. Et quõ hic ignis sine ligni
semper esse possit. ꝛ si reprobis ad aliquid lu
ceat: auctoritate sancti Gregorij determina-
tur. Capitulum vltimum.** Bi.

Acris eloquẽs/ꝛ tantę auctoritatis doctorib⁹ facillime as
e sentio: sed quomodo damnatorum corpora edaces gehẽ-
nę flamas sine incineratione ꝛ cõsumptiõe in sempiternũ
sustinere possint/intellectu difficile. Insuper ꝛ corporalem ignem
qualis est infernalis sine corporeis fomẽtis diutius posse cõsiste-

re/ex phia conuincit impossibile. Mag. Pręmonui pauloante hac obtutā mentis non ad mūdanę imperfectęq; philosophię traditionē: sed ad summę iusticię hic punientis omnipotentiā cōuertendū. quę tanta insolita ⁊ mira fecit in mundo sensibili: vt horuz consideratiōe/nec de quo hęsitas omnino videat īpossibile. Salamandra viuit in igne. nōnullū genus vermiū in calidarū aquarum scaturigine reperit. Notissimi Sicilię montes qui tanta diuturnitate tēporis/atq; vetustate vsq; nūc ⁊ deinceps flāmis ęstuāt atq; integri perseuerāt: satis idonei testes sunt (inquit Augustin⁹ libro. xxj. de ciui. ca. iiij.) nō omne quod ardet absumi. Prętermitto breuitatis causa alia mira/quę tantus doctor contra incredulos in eodē libro cōmemorat. Beatus itē Gregori⁹ libro. xv. moraliū. ca. l. testat. Hac perbreui sentētia quę libro Job. c. xx. scribitur/quod tu in dubiū vertis luculenter dissolui. dicit nēpe: Deuorabit eū ignis qui nō succendet. Quia (inquit Gregori⁹) omnipotentis iusticia futurorū p̄scia: ab ipsa mūdi origine gehennę ignē creauit/qui in pęnā reproborū esse semel inciperet: sed ardorē suū etiā sine lignis nunq̄ finiret. Cū em̄ sit corporeus ⁊ ī se missos reprobos corpaliter exurat: nec studio humano succēdit: nec lignis nutrit: sed creatus semel durat inextinguibilis/⁊ succensione nō indiget: ⁊ ardore nō caret. Aliud insuper mirū in hoc igne dictus sanctus Gregorius papa libro. 9. moraliū. ca. 49. esse affirmat.

Augustinus

Gregorius. Job. xx.

Ignis gehēnalis incurabilis effectus

Dis. Quod? Mag. Quia gehennę flāma reprobis neq̄q̄ lucet ad consolatiōis gratiā: et tamen lucet ad pęnā. nā seq̄ces q̄sq; suos secum in tormento reprobi/flamma illustrante visuri sunt: quorū amore deliquerūt: quatenus qui eorū vitā carnaliter contra pręcępta conditoris amauerūt: ipsorū q̄z eos interitus in augmento suę damnatiōis affligat. Dis. Heu heu q̄ pauci attendunt/quę scriptura ⁊ sancti viri de inferorū ꝑpetuo cruciatu testātur. Mag. Ideo vt dominus ait: lata porta ⁊ spaciosa via q̄ ducit ad perditionē: et multi sunt qui intrant per eā. Angusta autez porta ⁊ arta via est quę ducit ad vitā: et pauci sunt qui īueniūt eā.

Matth. vij.

Dis. Docti fortasse tm̄/qui beatorū gloriā/pariter ⁊ damnatoꝝ imēsam pęnam ex scripturis nouerūt. Mag. Nequaq̄. nō em̄ (scribit Paulus Romanis) auditores legis iusti sunt apud deū: sed factores legis iustificabunt. Et rursus scientiā inflare testat⁹ est. Inflati autē ⁊ tumidi angustā portā intrare mīme possunt.

Ad Ro. ij. b
j. Cor. viii. a

Finis. XI. Libri

Liber. XII De prīcipijs philosophie moralis: ꝙ sciētia ad acquisitionē virtutū ⁊ bene viuendum necessaria sit et meriti magni. Capitulum primum: Magister.

Alue fili. Dis. Et tu p̄ceptor colendissime. Mag. Unde hęc męsticia/quā ⁊ vult⁹ et gressus tardior ī te ostētāt? Dis. Quia me a fęlicitatis culmine longius deiectū īuenio. Mag. Quā ob causam? Dis. Faustū fęlicēq; me existimabā/si qn̄ phię (cuius ad ęthera vsq; laudes extollebas) p̄ncipia/rerū q̄z causas cognoscerē: verū longe aliter euenire ex his q̄ hesterno vesperi disseruim⁹ intelligo. Artissimā nēpe qui ducit in cāpū gl'ię viā: latissimā ꝟo q̄ ad campum miserię aditu; pręstat ipso veritatis ore cōprobasti. Rursus etiā sciētiā inflare Apl'i voce ostēdisti: ⁊ cū hac q̄plures apud inferos cōclusos docuisti. Mag. Paucis admodū q̄ cōmemoras sed irrefragabilib⁹ testimonijs cōprobata sūt: nō tn̄ phię aut cuiusuis sciētię studiū vel ascēsum vel campū gl'ię impedire/vel descensum in miseriā cōpellere: sed ad illā virtutib⁹ cōscēdere/ad hanc vitijs delabi posse quēq; dissertū est. Resipisce igit̄ paululu; nec te phię inseruisse tantisper pęnitebit. Hęc em̄ claritate suffulta callē virtutū aperit: ⁊ viā vitioꝝ p̄cludit. Sine sciētia quippe (vt diuus Aureli⁹ li. xij. de trini. testat̄. c. xiiij.) nec virtutes ip̄ę q̄b⁹ recte viuit̄ haberi possunt: per quas hęc vita misera sic gubernet̄: vt ad illam q̄ ꝟe beata est ꝑueniat̄ ęternā. Rursus q̄ hac pollent: deū hic saltē ꝑ speculū ⁊ ęnigma/⁊ alibi facie ad faciē limpidi⁹ cognoscēt. Nōne nycticorax/hō/⁊ aq̄la etiā in eadē ꝓpinq̄tate ad solē ip̄m diuerse vidēt: ꝑm acuitionē ⁊ vigorē oculoꝝ? Hinc ꝓpha Daniel: Qui docti fuerint fulgebūt q̄si splēdor firmamēti: ⁊ q̄ ad iusticiā erudiunt multos/q̄si stellę in ꝑpetuas ęternitates. Nec illa phię ꝑs quę hūanaꝝ reꝝ noticiā pollicet̄: cui⁹ ⁊ tu p̄ncipia p̄libasti/ꝓpt̄ se ꝯquirēda est: s; vt moralitati studioue bn̄ viuēdi ꝯiūcta/in reꝝ diuiaꝝ agnitionē aggressum parat. vtrāq; em̄ phię descriptio (quā operi p̄missam memini) cōplectit̄. Dis. Ita est. Mag. Et Lactanti⁹ li. de falsa sapiētia ait: Uirt⁹ aūt cū sciētia iuncta sapiētia est. Discussa igit̄ Rationali ⁊ Naturali/Moralē (si libet) percurramus. Dis. Libet/et quidē maxime.

Matth. vii.

i. Cor. viii.

Sciētie fructus et laus.

Augustinus

i. Cor. iii.

Dan. xii. b.

Lactantius

De diuisiōe philosophie moralis in ethicam: politicā: economicā: et monasticā. ⁊ ꝙ duplici via mala cohibentur: pena scilicet et virtutum laude. et de ordine dicendorum:

De principijs phie Moralis

Capitulum.II. Mag.

Philosophie ps quã moralẽ dicunt/humanoꝝ actuũ regimẽ pandit: virtutũ ꝛ vitiorũ oppositorũ rões explicat: ꝛ in quo demũ hois felicitas cõsistere possit pquirit. Hãc ethicam/politicã/economicã/ꝛ monasticã diuidũt. Ethica de virtutibus: vitijs ꝛ felicitate homis disserit: Politica regimẽ multitudis regni vel ciuitatis: Economica vni⁹ familie aut dom⁹: Monastica puati hominis gubernationẽ edocet. Primã si haud segnes lustrauerimus/aliarũ ptẽ nõ minimã expeditã cognoscem⁹. oẽs em qui vel multitudinis/vel domus/vel suũpsi⁹ curã gerunt/callem virtutũ ambulandũ pollicitatiõibus ꝛ exhortationibus procurant. Quis em (inquit Juuenalis satyra quarta) virtutẽ amplectĩ ipsã ꝓmia si tollas? Viam aũt vitiorũ legib⁹ multiplicib⁹ cohibẽt. ꝛ necessario quidẽ. Nã omis etas ab adolescẽtia prona est ad malum, Beñ.8.ꝛ.12.q.1.omis etas. Multi aũt nõ amore virtutis/sz timore pene declinant: pauciores vero ani sui passiones ne in vitia consurgant virtutibus cohercere studẽt. Nã vt in eplis testat Horatius. Oderũt peccare boni virtutẽ amore. Oderũt peccare mali/formidine pene. Dicẽte aũt scriptura: Stultoꝝ infinit⁹ est numerus. et Lactantius firmian⁹ in exordio institutionũ suarum aduersus gentes scribit: Quia virtutib⁹ amaritudo pmixta est: vitia vero voluptate condita sũt: illa offensi/hac deliniti ferunt in ẽceps: ac bonorũ specie falsi/mala ꝓ bonis amplectunt. Dis. Primũ igitur quid virtus: deinde q̃ animi passiões virtutib⁹ cohereãt: demum virtutũ ꝛ oppositoꝝ vitiorũ rões specialius indagandę sunt. Eo nanq; seruato ordine singula memorię cõmendare erit facilius.

Pbie moralis descriptio ꝛ partitio.

Juuenalis satyra.x.

Horatius

Eccẽs.j.d.

Lactantius

Quid virtus: quõ sit mediũ: qualia extrema: mediũ qualiter sumendũ ꝛ attingendus et virtutes quõ acquirende. Ca.III. Mag.

Aristoteles.

a Aristoteles in.2.libro Ethicorũ/virtutẽ ꝛ quo ad principium directiuum/ꝛ quo ad actũ describit. Dis. In ordine ad principiũ directiuũ qualiter? Mag. Virt⁹ est habitus electiu⁹ in medio existẽs quo ad nos/ determinata rõne vt sapiẽs determinabit. Habitũ dicit virtutẽ: vt genus ei⁹ ostẽdat ꝓpinquũ. Est ei virtus q̃litas ani nõ oĩs/sed q̃ habit⁹ dici solet: Habitus quidem a volũtate elicitus ꝛ recta rõne determinat⁹. Potentię autez et passiones/q̃ etiã in aĩa inueniunt/virtutes nõ sunt: qz naturaliter ꝛ sine electione insunt: ideo ab his nec laudamur/nec vituperamur: sicut a virtutibus. In medio autem virtus existit/ duorum scz extremorum: vnius quidem scõm supfluitatem: alterius autẽ scõm indigentiam. ꝛ hoc quid em scõm substantiam virtutis. naz scõm rationem boni/est optimũ in illo genere: ꝛ ita extremũ. Ame-

Virtus vt principiũ.

Jdẽ.ij.ethi.

Passiões nõ sũt virtutes

bo autem vitia (qꝛ a recta rõne scd̃m plus ⁊ minus deuiãt) alteraꝫ extremitatẽ obtinẽt. Additur aũt/quo ad nos: nõ scd̃m rem. qd̃ eĩ vni multũ est/alteri cõueniẽs repitur. At qꝛ rectitudo circa mediũ in indiuisibili est: ideo bene agere contingit vno modo tm̃: peccare autẽ modis infinitis. Difficile est eĩ tangere mediũ/⁊ id tenere. facile autẽ circũquaqꝫ ab eodẽ discedere. Quẽadmodũ videre ẽ in sagittarijs: quorũ is tm̃ centrũ designatũ contingit/qui ꝑ lineam rectam sagittã dirigit: cęteri aũt plus ⁊ minus declinãt. Determinatio igitur in virtute nõ cuiuslibet: sed sapientis ẽ scd̃m dictamẽ rationis rectę. Conformẽ virtutis definitionẽ diuꝰ Aureliꝰ libro de quãtitate animę ponit dicẽs: Uirtus est ęqualitas q̃dã vitę/vndiqꝫ consonãs rationi. Dis. In ordine autẽ ad actum qualit̃ virtus definitur? Mag. Uirtus est q̃ bonũ facit habentẽ: ⁊ opꝰ eiꝰ bonum reddit. Utrãuis aũt ⁊ q̃ ꝑncipiũ/⁊ q̃ actũ explicat Aug. in li. ij. de libero arbitrio in vna complectit̃/cũ ait: Uirtꝰ ẽ bona qualitas mentis qua recte viuit̃: qua male nemo vtit̃: quã deus ĩ nobis sine nobis opatur. Uirtus est qualitas nõ oĩs/sed bona: ⁊ habitus nõ corporis/sed mẽtis. Uitia aũt ⁊ si habitꝰ sũt mẽtis ad malum inclinãtes/a talibus tñ virtus discreta est: cũ dicit̃/qua recte viuitur. Tunc aũt recte viuit̃/cũ hõ scd̃m rectã rationẽ vt vtiqꝫ sapiens determinabit opat̃. Ab his aũt q̃ ad bonũ ⁊ ad malum esse possunt/virtus diuisa est: cũ addit̃: qua male nemo vtit̃. Licet em̃ virtutibus vt obiectis male ⁊ in supbiam q̃s vtatur: actu tñ ꝟtutis ⁊ vt virtus est habitꝰ directiuꝰ/male nemo vtit̃. Hęc definitio cõis est omnibꝫ virtutibꝰ. Quod aũt adiectũ est: quã deus in nob̃ sine nobis opatur: infusas ab acquisitis secernit. Quędam enim virtutes sunt q̃ nullo humano conamine haberi possunt: sed sola dei largitate aĩę infundunt̃. vt sunt fides/spes/⁊ charitas: quas deus in nobis sine nobis opat̃. sine nobis q̃dẽ agentibꝫ: nobis tamen vel nõ resistẽtibus vel cõsentiẽtibꝫ: in cęteris aũt etiam nobis agentibus coopatur. Et has ꝑtim doctrina/ꝑtim asuefactiõe cõquirimus. Doctrina quidẽ. si q̃d bonũ vel malũ/licitum vel illicitum/bene male ve fiat aliquo docente cognoscimꝰ. Hinc Seneca ait: Uirtus sine studo sui esse nõ potest. Asuefactione vero si id qd̃ bonũ cognouimꝰ opamur ⁊ diligimꝰ. Nõ em̃ (inq̃t Aug. li. ii. de ciui. dei. c. 18.) qui scit qd̃ bonũ est/vir bonus d̃r: sed qui diligit bonum qd̃ scit. Quẽadmodũ aũt vna hyrundo nõ facit ver: nec dies vna calida ęstatem: sic nec opatio vna bona virtutẽ/⁊ mala vitiũ. Ex actibus aũt frequẽter iteratis generant̃ habitus: ⁊ q̃dem tales quales sũt actꝰ. hinc Salustiꝰ in iugurtha dicit: Benefacere ex cõsuetudine in naturã vertit̃. Et ouidiꝰ in epistolis: Ars fit vbi crimẽ a teneris ꝯdiscit̃ annis. Uñ nõ modicũ differt iuuenes bene vl̃ male asuesci. Alterat em̃ cõsuetudo naturã. maxime aũt in his ĩ q̃bus pręuiam dispositionẽ repit maiorẽ: ⁊ animi passionẽ magis aut mi

Augustinus

Uirtꝰ actiua.

Aristoteles ii. ethicoꝝ.

Augustinus

Uirtutũ acq̃sitio duplex.

Seneca

Augustinus

Phs. iij. ethicorum.

Salustius.

Ouidius.

Tullius in tusculanis q̄stionib⁹. nus radicatā. Nā Tullio teste: ingenijs nostris īnata sūt semīa virtutū: q̄si adolescere liceret/ ip̄a nos ad beatā vitā naturā ꝑduceret. Dis. De talibus vt nunc disseramus ꝓmissorū ordo expostulat.

De passionibus cōcupiscibilis q̄ sunt: concupiscētia. desideriū. gaudiū. leticia. amor odium fastidiū. abominatio. acedia. īuidia. dolor. tristicia ⁊ misericordia. Ca. IIII. Mag.

Passiones siue affectiones anī sūt quas a cōcupiscibili ⁊ irascibili/ potētijs ⁊ obiectis harū exoriri diximꝰ. Cōcupiscibilis nāq; in obiectū suū/ qd̄ est bonū delectabile fertur: vl' scd̄m placentiā/ vel displicentiā. Placētia aūt esse pōt respectu boni vel mali. Boni quidē proprij/ vel alterius. rursus aūt ꝓprij distantis: vel cōiuncti. Si distantis ⁊ ꝑ appetitū simplicē: est concupiscentia. ꝑ appetitū intensū: ⁊ est desideriū. Placētia autem de boni ꝓprij ⁊ cōiuncti adeptiōe: est gaudiū. de vsu ⁊ fruitiōe: est lęticia animi quidē: cū sit circa disciplinas ꝯtēplatiuas. corpis/ si fiat circa gustū ⁊ tactū. Quarū quędā sūt necessarię ⁊ naturales. vt nutrire/ ⁊ indigentię succurrere. q̄dam naturales/ sed necessarię non sūt. vt generare. Cōmendat̄ em̄ etiā virginitas. Alię ꝯ naturā sūt et semꝑ fugiendę. vt gula/ ebrietas/ luxuria/ ornatꝰ supfluꝰ ⁊ hiis sil'ia. Placentia vero respectu boni alteriꝰ/ in nob̄ amorē siue dilectionē efficit cū alteri bonū appetimꝰ. Sed placētia mali respectu ꝓprij esse nō pōt (Nemo em̄ vnq̄ carnē suā ꝓpriam odio habuit. inquit Apl's ad Ephe. 5.) sed respectu alieni. ⁊ odiū causat. Maluꝫ em̄ appetimꝰ his q̄s odio habemꝰ. qd̄ si inueterascet/ in rancorē vertetur. Dis. Cōcupiscibilis vero q̄ in delectabile fert̄ scd̄m displicentiam/ q̄s efficit passiones? Mag. Displicētia vel est respectu boni/ vel mali. Si boni: aut ꝓprij/ aut alieni. Rursus si ꝓprij: aut cōiuncti/ vel absentis. Si cōiuncti: fit fastidiū. q̄ est simplex respuitio illiꝰ boni. ⁊ abbominatio. q̄ est ardēs ⁊ intēsa respuitio illiꝰ boni. Si absentis: fit Acedia. q̄ bonū tale adipisci negligit. Displicētia aūt alieni boni est īuidia. Vñ in epl'is Horatiꝰ: Inuidus alterius rebꝰ marcescit opimis. At vero displicētia respectu mali/ est vel ꝓprij: vel alieni. si ꝓprij/ erit Dolor. q̄ est afflictio ex absentia conuenientis. ⁊ Tristicia ex p̄sentia discōuenientis. Si aūt displicentia fit respectu mali alieni: Miscōia dici pōt. Dis. Ex his sextuplicē in passiōibꝰ ꝯcupiscibil' colligo ꝯrietatē. Prīa cōcupiscere ⁊ fastidire. Secūda desiderare ⁊ abbomiari. Tertia gaudere ⁊ dolere. Quarta lętari ⁊ tristari. Quīta amare siue diligere ⁊ odire. Sexta misereri ⁊ īuidere. Ma. Scire mēbra p̄ncipalia ī vnū colligꝫ: nec oīmodā illoꝝ ꝯueniētiā aut distinctionē exq̄rere epitomatis breuitas admittit. Dis. Scio. Irascibilē igit̄ sil'i cōpēdio ꝑcurramus.

Passio cōcupiscibilis.
Placētia boni ꝓprij.
Cōcupiscētia
Desideriū
Gaudium
Leticia.
Leticia duplex.
Placētia boni alterius.
Placentia mali.
Amor
Dilectio.
Odium.
Rancor.
Displicentia boni
Fastidium.
Abbominatio.
Horatius.
Acedia.
Inuidia
Displicentia mali.
Dolor.
Tristicia.

De Passionibus irascibilis que sūt ambitio paupertas spiritus. spes. desperatio. superbia. humilitas. dominatio. subiectio. cōtemptus. reuerentia. audacia. penitentia. ira impatientia. timor ⁊ magnanimitas. Ca. V. Magi.

Passio irascibilis.

Irascibilis in obiectuz suū qđ est arduum ⁊ difficile fertur per robur ⁊ debilitatem: scđm robur quidem per moduz ꝓsecutionis: scđm debilitatem vero ꝑ modum fugę. Prosequendo tendit vel in bonumt: vel insurgit ꝯ malum. Rursus ī bonum honoris/vel excellentię. Quod si distans fuerit: tendit ꝑ ambitionē. q̄ est appetitus talis boni simplr. Aut ꝑ spem: q̄ est appetitus tal' boni cū cōfidētia obtinēdi. In obtētū vero bonū honorꝫ/ tendit ꝑ superbiam dominationē ⁊ contemptū. Suꝑbia equidem alios cupit excellere. Dominatio ꝑesse. Contēptꝰ subiectos paruipendere. Contra malū aūt insurgit vel memoratū/vel ꝑsens/vel expectatū ꝑ audaciā iram ⁊ magnanimitatē. Dis. Scđm debilitatem vero ⁊ ꝑ modū fugę quo tendit? Ma. A bono vel malo. a bono dico/honoris vel excellentię/ ꝑsenti vel absenti. Si a bono honorabili ꝑsenti ꝓprio: erit humilitas: Si ab alieno: erit reuerentia ⁊ subiectio. A bono aūt absenti ꝓprio si resilit: pauꝑtas spiritus est. ⁊ simplex illiꝰ fuga: vel desperatio. ⁊ est fuga intensa ꝓpter diffidentiā obtinendi. A malo aūt ꝑterito fugit ꝑ pęnitentiam. a ꝑsenti/per impatientiā: a futuro ꝑ timorē. Qui si fiat in apprehendēdo scđz dispositionē proximā/agonia đr: scđm dispositionem vero remotā ex imaginatiōe magna/fit admiratio. ex insolita/stupor. In operando aūt respectu mali futuri/est autē segnicies/respectu mali ī ope. aut erubescētia/respectu mali ī ꝟbo. aut verecūdia/respectu mali in opīone. Dis. His etiā facile oppositiōes passionū in irascibili colligo. Contraria est em̄ ambitiōi pauꝑtas spūs: Spei desperatio: Suꝑbię humilitas: Dominatiōi subiectio: Contemptui reuerentia: Audacię pęnitentia: Irę impatientia: ⁊ timor magnanimitati. Mag. Probe. Possunt tñ passiones irascibilis ⁊ cōcupiscibilis latius dilatari: ⁊ ad duas vel quattuor potius restringi. Dilatationem in ꝓcessu de virtutibꝫ ⁊ vitijs videbimus: restrictionem vero paucis edicemus. Cōcupiscibilis nempe de bono ꝑsenti gaudet: de futuro sperat. Irascibilis de malo ꝑsenti tristatur: de futuro timet.

Ambitio. Spes Superbia Dominatio Cōtemptus. Audacia Ira. Magnanimitas. Humilitas Reuerentia. Subiectio Paupertas spiritus Desperatio Penitentia Impatientia Timor Segnicies Erubescētia Verecundia

Robur in ꝓsecutiōe boni

Robur in insurrectiōe cōtra malum.

Debilitas fuge a bono

Debilitas fuge a malo

Agonia. Admiratio Stupor

Quattuor passiones: que sunt leticia tristicia timor siue metus. Cupiditas in brutis ⁊

etiam in humana voluntate inueniuntur: vt Augustinus astruit. Capitulum. VI. Dis.

Sed dic ḡso coniuncti tm sūt/an ne etiam animi separati? Mag. Concupiscibilem ꝛ irascibilem sensualitatis ꝛ voluntatis esse libro decimo supra audiuimus: in ec passiões a sensualitate ḡ in brutis est sine ratione secludimus. Gaudet em̄ leo de ꝑda apḡhensa: sperat de ea quā trino ꝓsequitur saltu: tristatur de quartana febre/quā actu patitur. timet de eadem ḡ primo reuertitur. In voluntate aūt a sensualitate ꝛ carnis infirmitate liberata/passiones dictas Augustin⁹ li. 14. de ciui. c. 5. ex platonicorū dictis ꝛ eos dē cōcludit: ꝛ ꝓsequēter eas volūtates notat dicēs: Interest aūt qualis sit volūtas bois: qz si puersa est/puersos habebit hos motus. si aūt recta est: nō solū inculpabiles/ verū etiam laudabiles erūt. Voluntas est q̄ppe in omnibus: imo omnes nihil aliud q̄z voluntates sūt. Nam quid est cupiditas ꝛ leticia: nisi voluntas in eorum cōsensionē ab bis ḡ volumus? Et q̄d est met⁹ atq̄z tristicia: nisi voluntas in dissensionē ab bis ḡ nolum⁹? Sed cuz consentimus appetendo ea ḡ volumus/cupiditas: cū consentim⁹ fruendo bis ḡ volumus/leticia vocatur. Itemq̄z cum dissentim⁹ ab eo qō accidere nolumus: talis voluntas metus est. Cum autē dissentimus ab eo qō nolentibus accidit: talis volūtas tristicia ē. Et omnino ꝑ varietate rez ḡ apperunt/ vel fugiuntur sicut allicit vel offenditur voluntas hominis/ita in bos vel illos affectus mutatur ꝛ vertitur. Eas quoq; nos dum bic sumus ex humane conditionis infirmitate habere/paulo infra prosequitur. Causas igit aut potius incitamenta ꝛ confortamenta harum ḡter voluntatez non inutiliter ꝙquiremus. Dis. vtilissime.

Augustinus

Idem. c. vj.

Idem. c. ix.

Cupiditas Leticia Metus Tristicia.

Qualiter passiones ratiōe corpalis dispositionis variantur: ꝛ pro diuersitate apprehē sine diuerse originantur. Ca. VII. Mag.

Passiones dictę a varietate rerum ꝛ potētia apprehendente (vti ex dictis liquet) originant: ex dispositiōe aūt apprehensionis virtutis motiuę/ꝛ mēbrorū corporis corroborant et debilitant. Dis. Ex dispositiōe apprehēsionis qualr? Mag. Nonne ex forti imaginatiōe casus/quidā ex alto ꝓspicientes multi. timēt: ꝛ frequēter cadūt. alij ex imaginatiōe forti ꝛ confidentia quā habēt i medicū/sanitatē sperant ꝛ ꝓsequūtur? Dis. Certissima bec sūt: de dispositione motiuę q̄d dicis? Mag. Asuefactio habilitat: q̄ ergo sepius letant/sperant/timēt/vel tristant: ad bos actus ꝓmptiores expeditioresve euadunt. Dis. boc quoq; manifestū. De dispositiōe aūt mēbrorū q̄d affers? Mag. Moti-

Corroboratio ꝛ debilitatio passionuz triplex.

ua mēbris vt instrumētis vtit̄: in q̄b⁹ triplex spūs in sanguīe ꝑ cor pus inuehit̄. naturalis. s. vital̄: ⁊ aīalis. de q̄b⁹ libro. 10. supra tractatū est. Sāguis aūt nō mō mēbrorū q̄ nutrit/ sꝫ ⁊ spirituū diuersitatē casuat: illi rursus passiōibus cōferūt. Uñ sanguis tempat⁹ in tenuitate ⁊ grossicie/ ꝓpter spūs lucidi abundantiam/ disponit ad gaudiū: cōtrari⁹ ad tristiciā. Naturaliter em̄ aīa in luce gratulatur: ī tenebris ꝟo tristat̄. In nocte igit̄ oēs sum⁹ timidiores. Sāguis vero clarus: sed plus calid⁹/ aptat ad irā. q̄ tanto diuti⁹ feruet quāto sanguīs substātia cōpactior fuerit. Tenuis vero ⁊ frigidus ad timorē. pariformiter in cęteris est videre. Cor aūt/ cū fons et origo sit sanguīs/ in oīb⁹ his passionib⁹ mouet̄. Unde in gaudio ⁊ lęticia cor paulatim dilatat̄: ⁊ mēbris virtutē occurrēdi obiecto cōuenienti influit: ideo interiora paulatim frigescūt: ⁊ exteriora ī tali affectione calefiūt. In tristicia oppositū accidit: nā obiectū disconueniēs qđ coniunctū est/ respuēte aīa/ paulatim cor ꝯstringit̄: nec spūs in mēbra sufficienter diffundūt̄: hinc exteriora infrigidantur: sil'r ⁊ q̄dam interiora. In timore aūt si obiectum cū spe fugiendi apprehendit̄/ cor cōstringit̄ fortit̄: ⁊ spūs ⁊ calor ad ītestina mouentur. vnde timētiū cor tremit: ⁊ vox ⁊ anhelitus minuūt̄: ⁊ intestina circa q̄ spūs ⁊ calor coartant̄ soluta/ supfluitates emittunt/ nec continere possunt: ⁊ facies pallescūt. In verecūdia aūt ⁊ erubescētia natura ad ꝯfidentiā resistendi excitat: ⁊ exterioribus succurrēs genas colorat. In ira āt ⁊ audacia sanguis accensus/ cor inflāmat ⁊ dilatat: ⁊ exteriora q̄ꝫ in vindictā calefacit ⁊ aptat. Ex his cętera patent: nec spāli deductiōe indigēt: nisi forte tu alit̄ sentias. Dis. Non. Sed nūc qualiter mēs eas refrenet virtutib⁹/ exponenduꝫ est. Ita q̄ppe cū nudiustertius diui Boetij philosophicas cōsolatiōes ꝑcurrerē: scriptū reperi: Gaudia pelle: pelle timorē: spemqꝫ fugato: Nec dolor adsit/ Nubila mens est vinctaqꝫ frenis hęc vbi regnant.

Sāguinis iudicium iuxta passiones

Cordis iudiciū iuxta passiones.

Boetius

De diuisione vitutū in intellectuales: morales ⁊ theologicales. Ca. VIII. Mag.

Non oībus virtutib⁹ mēs vtit̄ in frenandis passionib⁹: sed moralib⁹ tm̄: nec tñ his oībus. Dis. Quā innuis virtutum diuisionē lucidi⁹ explana. Mag. Uirtutum q̄dam intellectuales: q̄dā morales: ⁊ alię theologicales vocāt̄ Dis. Intellectuales q̄ sūt? Mag. Quę intellectū in quo subiectant̄ ꝑficiunt. speculatiuū nempe ītellectū sapiētia/ sciētia ⁊ intellect⁹ ī opatione sua dirigūt: ars ⁊ prudētia ītellectū practicū regulāt. Dis. Quęso ne pigeat te latius istec deducere.

Uirtutes intellectuales

De virtutib⁹ ītellectualib⁹ intellectu scientia ⁊ sapiētia. Ca. IX. Mag.

Intellect⁹ speculatiui op⁹ theoriā siue speculationē/ finē au

Aristoteles j. posterior. tem scire liber vndecim⁹ supra edocuit. Scibilū aūt q̄dā esse p̄ncipia ⁊ q̄dā ꝯclusiones logica patefecit. p̄ncipia vero mox cognitis terminis ab intellectu app̄hendunt lumine naturali: terminorum aūt cognitio a sensu orit. vt oē totū est maius sua pte. qd̄ si frequētius iteratū fuerit: in intellectu fit habitus quidam ad huiuscemodi apprehensionem intellectuz habilitās ⁊ inclinās: ⁊ eodē nomīe (scz itellect⁹) noīatur. Rursus aūt ꝯcl'ones p p̄missas ⁊ resolutionē earūdē vsq̄z ad p̄ncipia/ via demōstratiōis inuestigāt: ⁊ īde habit⁹ generat⁹ scīa dr. Hui⁹ spēs in p̄ncipio opis p̄misim⁹. Opinio aūt ⁊ suspicio: cū circa falsū esse possint/ virtutes nō sūt. Ad noticiā vero altissimarū causarū/ q̄ via naturę certissimę sunt ⁊ maxime intelligibiles: intellectū nostrū (q̄ ad hęc se habet sicut ocul⁹ nyctico racis ad radiū solis) inclinat habit⁹: quē sapientiā vocam⁹. Hic habitus tāto cęteris p̄eminet/ quāto circa nobili⁹ obiectū versat. hinc Aristoteles de cęlo ⁊ mūdo li. 2. ait. Magnū ē de reb⁹ cęlestibus posse aliq̄d cognoscere: vl' de reb⁹ nobiliorib⁹: etiā debili rōne. Et in li. de aīalib⁹: Amabile ē inq̄t magis paꝝ aliq̄d cognoscere de reb⁹ nobiliorib⁹/ q̄z multa de reb⁹ ignobiliorib⁹. Ex dictis facile est singuloꝝ definitiōes elicere. Di. Elicias igit. Mag. Intellect⁹ est hīt⁹ p̄ncipioꝝ. Scīa ē hītus ꝯcl'onis p demōstrationē acq̄sir⁹. Sapiētia aūt cognitio est reꝝ diuinaꝝ. Vñ ⁊ Apl's inter hos duos habit⁹/ scīam videlicet ⁊ sapiētiā discernit scribēs Corinthijs: Al ij inq̄t datur sermo sapiētię: alij sermo sciētię ⁊c. Et diu⁹ Aug⁹ de tri. li. 12. ⁊. 14. differētiā horū late ꝓsequit. Reliquū ē vt habit⁹ itellect⁹ practici discutiam⁹. Dis. Id ipsum volui.

Phs. ij. metaph. Idem. j. ad Coꝝ. xij Augustinus Intellectus. Scientia. Sapientia.

De arte ⁊ prudētia hītib⁹ itellectualib⁹: et q̄ prudēs eē nemo possit nisi ēt bon⁹ sit. Ca. X. Mag.

Intellect⁹ practic⁹ circa ꝯsiderationē veritatis quā ad op⁹ ordinat duplici via incedit. Prima: vt op⁹ tm̄ sit pfectum ex recta rōne. ex hui⁹ frequētatiōe habit⁹ generat: itellectū ad operationē habilē promptū q̄z reddens. hūc phi artē nomināt. Secūda via est: qua intellectus veritatē ad opus ordinat/ vt ipe operās pficiat: ⁊ in suis actib⁹ ordinet. hinc generat⁹ habit⁹ intellectū ad hmōi habilitās/ prudentia dicitur. Hoꝝ autē habituum differētia ex definitiōibus suis clarius habet. Di. Has igitur in medium ferre baud recuses. Mag. Ars (vt ait Aristoteles. lib. 6. Ethicorum) est recta ratio rerum factibilium. Facere autem/ vt idem testatur libro nono metaphysice: est actus transiens in exteriorem materiam. sicut ędificare: secare: scribere: et huiusmodi. Ars itaq̄z habitus est factiuus cum recta ratione: id est ratio directiua factionum in rebus exterioribus. Non igitur artis est artificem bonum facere/ sed opus: ideo non habet perfecte rationem virtutis. Prudētia aūt est recta ratio agibilium. Agere autem per

Prudentia Aristoteles Facere.

Agere. phm vbi supra/est act⁹ pmanēs in ipso agente. vt intelligere: velle cōsiliari ꝛ hmōi. Prudētia ergo est rō directiua actionū in ipsis operantibus: ꝛ habet rationē virtutis pfectę. qꝛ impossibile est (inqt phs li. 6. ethicoꝝ) esse prudentē/ꝛ nō existentem bonum.

Quō differt ars et scientia: ꝛ que artes liberales: ꝛ que mechanice. Ca. XI. Dis.

Dic obsecro in quo artē a scientia distinctū habitū dicis: cū scientiarū nōnullę etiā artes nomīari soleant. patz de Grāmatica Logica Rhetorica ꝛc. Mag. Quas opponis scientias/etiā noīari artes manifestū est: nō tñ ꝓprie/sed extēto artis nomine. nā in ipsis repitur aliqd p modū opis. vtputa syllogismorum fabricatio: opus numerandi aut mensurandi ꝛc. Dicunt aūt hę scientię artes liberales: ad differētiā męchanicaꝝ. nā illę animū liberū pmittūt circa opus ꝓprium: qd est ꝯsideratio veritatis. Hę a tali ope ad exteriora recedere/adulterari ꝛ męchari faciūt. vnde ꝛ męchanice dicunt. Sunt aūt homī necessarię. cecidit em̄ homo per pctm̄ in ignorantiā/ꝛ iuuat p sapientiā: in ꝯcupiscētia/ꝛ iuuatur p virtutē: in infirmitatē ꝛ defectus multos/ꝛ iuuat p artem męchanicam. Nemo em̄ carnē suā odio habuit. Inuenit igit humana ratio ad singulas corpis necessitates singulas artes: q̄ ad septenarium a doctis reducūtur (vt patet in politicis) videlicet Lanificiū: Armatura siue fabrilis: Nauigatio: Agricultura: Uenatio: Medicina ꝛ Theatrica. Dis. Harū rationes veloci saltē ac breui sermone percurras.

Artes liberales

Artes mechanice

Eph. v⁹ f.

De artibus mechanicis in speciali: ꝛ que a nobis possint exerceri. Ca. XII. Mag.

Lanificium. Lanificium q̄ prima est/cōtinet opationes nendi/ꝯsuendi/retorquēdi: ꝛ q̄ fiūt manu/acu/fuso/pectine/subula/calamistro/girgilo/alabro: in materia lini/lanę/canapi/pelle/pilo/ꝛ suberis. Insup vsū floccoꝝ: filtroꝝ: sagoꝝ: sagmatum: funiū: matulaꝝ ꝛ sportaꝝ ex stramīb⁹ vl' viminib⁹. Armaturę spēs duę sūt. Architectoria: ꝛ Fabril'. Architectoria in cemētariā/ꝛ carmētariā partit. Fabrilis in malleatoriā/fusoriā/ꝛ sculptoriā diuidit. Cōtinet igit sub armatura qcqd armoꝝ ē. Ibi artifices metallarij: alchimistę: ꝛ q̄ opant dolabris/securib⁹/lima/serra terebro/trulla: in osse/arena/lapide/luto/latere/ꝛ ligno ꝛc. Nauigatio cōtinet oēm industriā emēdi: vēdēdi: mutuādi: ī domesticꝫ ꝛ pegrinis nauigatōib⁹. Uerūtñ mercatura ēt alijs modis q̄ꝫ nauigatōe fieri hz. Eā āt Tulli⁹ sordidā noīat. Sordidi ēt sūt q̄ mercāt a mercatoribꝫ qd statī vēdāt. nihil eī ꝓficiūt nisi admodū mētiāt. Et rō dicit Leo papa: Pęnitēti vtilius est stipendia pati q̄ꝫ periculis negociationis astringi: quia difficile est inter ementis et vendentis cō-

Armatura.

Architectoria

Fabrilis

Nauigatio

Agricultura

Tulli⁹. j. off.

Leo papa.

mercium non iteruenire peccatum. Agricultura omnem agri cul-
tũ cõplectit. Quadruplicẽ aũt agrũ distinguũt. s. Aruũ: qui satio- Ager
nibꝫ ⁊ segetibꝫ deputat. Consitũ: q̃ nemoribꝰ cõstat/ vinetis/ oliue- Aruum.
tis ⁊ pomerijs. Pascuũ: q̃ pascua germinat: vt prata. Floridum/ Consitum
Tullius vt est hortꝰ ⁊ rosarij. Hanc Tullius lib. j. offi. laudat dicens: O im- Pascuum
rer... ex q̃bus aliquid acq̃rit/ nihil est agricultura meliꝰ/ nihil vbe- Floridum
rius/ nihil dulciꝰ/ nihil libero hoĩe digniꝰ. Et in Georgicis Ver-
Vergilius. gilius cecinit: O fortunatos nimiũ sua si bona norint Agricolas:
quibꝫ ipa ꝓcul dis...rdibꝫ armis Fũdit humo facilem victũ iustissi-
ma tellus. Uenationũ alia ferina: alia aucupium: alia piscatura. Uenatio
Omne igit venãdi genus siue in terra/ mari/ aq̃s ⁊ aere continet.
Insup ⁊ oĩa officia piscatoꝝ/ carnificũ/ coquoꝝ/ cauponum ⁊ ta-
bernarioꝝ. Uerũtñ añ diluuiũ esus carniũ ĩvsu nõ erat: testat san-
Hieronymꝰ. ctus Hiero. ⁊ canon. xxxv. dis. ab exordio. Medicina: corpus vl' Medicina
tuet/ vel restaurat salutẽ: sub q̃ chirurgia/ apothecarioꝝ/ pigmen-
tarioꝝ/ balneatoꝝ/ rasorũ turba militat. Theatrica cõtinet omẽs Theatrica
artes ad ludos ꝑtinẽtes. Est aũt ludus aut gymnicꝰ: agon: circẽ-
sis: scenicꝰ/ aut gladiatoriꝰ. Gymnicꝰ/ q̃ in gymnasio exercet per- Ludus gym-
saltũ/ cursum/ iactũ/ ꝟtutẽ atq̃ luctationẽ. Agon q̃z in cursu: cele- nicus
ritate/ sagittãdi peritia: ad citharã q̃z ⁊ tibias/ incedẽdi gestibꝫ cõ- Agon
sistebat. Circẽses ludi a circũeũdo dicti sunt. Scenicꝰ in theatris Circensis
exercebat: in q̃bꝫ in parata domũcula quã scenã dicũt/ comici: tra- Scenicus
gici/ histriones ⁊ mimi fabulas recitabant. In amphitheatro gla- Gladiatoriꝰ.
diatoriꝰ cũ actibꝫ militaribꝫ exercebat. In phanis ãt deoꝝ laudes
etiã nõ sine obscenitate decãtabant ⁊ demõstrabant: in arenis pu-
giles ĩter se/ ⁊ cũ bestijs exercebant: in cõuiuijs aleaꝝ ludus/ rith-
mi ⁊ musica frequẽtabat. Dis. Qui oĩm dictarũ artiũ ꝑmi extite-
re inuẽtores? Ma. Capitulũ. 4. libri Geneseos nõnullos enũe-
rat. Sed gẽtiliũ vanitas alios assignat. Nos ad reliq̃ ꝓperemꝰ:
Ecci. xxxvi j. nã ⁊ si sine his nõ ędificet ciuitas (vt ait Sapiẽs) nõ tñ sedebunt
sup sellã iudicis: ⁊ testamẽtũ iudicij nõ intelligẽt: nec palã facient
disciplinã ⁊ iudiciũ: sed solũ opatiõi artis vacabũt. Non igit inge-
nuis ⁊ singulari ingenio ꝑditis adolescentibꝫ (de q̃ꝝ nũero vnũ te
habeo) hę artes exercẽdę sũt. A christifidelibꝫ insup nõnullę quasi
illicitę ⁊ saluti ꝯtrarię habent: maxime aũt theatrica/ q̃ztũ ad mul-
tas eiꝰ species. Demũ ex animo tuo nũq̃z discedat/ ...tũ ꝑciosissi-
mi tẽpis reges/ ꝑncipes/ comites/ nobiles/ diuitiaꝝ affluẽtia splẽ-
dentes: et (qđ execrabiliꝰ est) clerici diuino cultui mancipati in ...
nationũ inutili/ laboriosa ⁊ ꝑiculosa arte amittũt. ...ter anserem
q̃dẽ vilissimũ: pauperrimis viduis pupillisq̃z panẽ segetibꝫ pullu-
lantẽ: quadrupedũ tritura perimẽtes cõculcãtesq̃z. restituẽt ꝓcul-
dub... eo loco quo ipsi pauperrimi erunt. Dis. Nihilomagꝫ in ꝓ-
cerũ caterua obtestor. Mag. Juste. Sed nũc si libet prudẽtię cõ-
ditiones enodabimꝰ. Dis. Libet vtiq̃z ꝑplacetq̃z.

De prudētia ⁊ partib⁹ integralib⁹: ⁊ quō futura scire possumus: Ca. XIII Mag.

Prudentia

Prudētię naturā tūc facili⁹ intelligem⁹: si datę definitioni ipsi⁹ etiā diuisionē p oēs ptes explicitā adūxerim⁹. Dis. Definitio prudētię (ni fallar) hęc est: Prudētia est recta ratio a nob agibiliū. Mag. Aug. q̄z li. lxxxiij. q̄stionū ait: Prudētia est cognitio rerū appetēdaꝝ ⁊ fugiēdaꝝ. alludit p oīa li. j. de libero arbitrio. Tulli⁹ ꝯo. ij. Rhetorice ait: Prudētia est rerū bonarū ⁊ malaꝝ verarūq; sciētia. Sz iurisc̄sult⁹ in. l. iusticia. §. iuris prudētia. ff. de iusti. ⁊ iu. ita definit: Prudētia est diuinarū hūanarūq; rez noticia/iusti atq; iiusti scia. Dis. Jdē si bene memini dicitur/insti. codē. §. j. Sed de his satis. ad prudētię diuisionē pergamus. Mag. Prudētiā in ptes integrales/potētiales/⁊ subiectiuas inuenio partitā. Dis. Integrales q̄ ⁊ q̄t sunt? Mag. memoria: intellect⁹: ratio: sollertia: docilitas: ꝓuidētia: circūspectio/ ⁊ cautio. Tria vltima prudētiā integrāt vt est p̄ceptiua: reliq; vt est cognoscitiua. Dis. Hęc lati⁹ explana. Mag. Prudētiā eē circa cōtingētiā agibiliū/definitio data in supioribꝫ indicat. Horuꝫ autē cognitio si p̄terita sint/memoria dicit. si p̄sentia vel instātia/ intellect⁹ noiat. et frequēter ex memoria nascit. Nā in cōtingētibꝫ agibilibꝫ vt plurimū futura sil'ia sunt p̄teritis. ait pbus. ij. Rhetorice. Unde prudēs arguit: si talia talibꝫ ꝯcurrētibꝫ hacten⁹ accidere potuerūt: sic ⁊ nunc ⁊ in futuꝝ accidere pñt. Sic em̄ Sapiens docet/dū inq̄t: Memēto q̄ ante te fuerūt. Et Seneca: Qui deterito nihil cogitat/vitā pdidit. Uñ ō prudēti iuda macabeo scripturā testat: cū viderat valida castra inimicoꝝ/victorias patꝝ p̄teritas ad mēoriā reuocās militū ait: Mementote quō salui facti sūt pres nri. Rursus aūt habita recta existimatiōe de fine: via memorię ⁊ intellect⁹/media in p̄optu inuenēda sunt p q̄ finis attingi possit. ⁊ id fit p sollertiā: q̄ vt ait Arist. j. posterioꝝ/est subtilitas inuenīdi medīū in nō p̄specto tpe. Inuētis aūt medijs/op⁹ est ea debite posse applicare ad finē: regulas vniuersales ad ꝑticularia ꝓiūgere: ⁊ ex notis p̄cedere ad noticiā nōdū cognitoꝝ: hoc ptinet ad rationē. q⁹ ꝯo nec oīa bñ cōsiderare possum⁹/occurrētia circa agibilia (qm̄ ꝑticularia sunt) ab alijs edoceri: p̄cipue autē a senibꝫ ⁊ exptis indigem⁹. Unde ⁊ Sapiēs ait: In multitudie p̄sbyterorū. i. senioꝝ prudētū sta: ⁊ prudētię illoꝝ ex corde ꝓiūgere. Jd aūt fit p docilitatē: q̄ ds disciplinabilis efficit/⁊ alioꝝ ꝓsilijs acq̄escit. Ampli⁹ futura q̄ circa agibilia occurrere pñt p̄spicere: ⁊ ad finem cū p̄sentibꝫ ꝯuenīter ordiare neēe est: qō fit p ꝓuidētiā/q̄ est futuroꝝ. nā p̄terita aut actu pñtia al'r ordiari ñ pñt. Circūstātię⁹ etiā negocij p̄us inuētis ⁊ ordinatꝫ i finē cōpari optet: qō fit p circumspectionē. Oportet demū etiā vitare ipedimēta: ⁊ cauere/ne vitia

Partes integrales prudentie.

Futurorum p̄scientia.

Sollertia

Prouidentia

Circūspectio Cautio

Augustinus

Tullius

pbus.

Seneca

j. Macha. iiij

pbus.

vj. Ethicoꝝ Eccli. vj.

p vtutibꝫ se igerāt. qd fit p cautiōz. Hęc octo suo cōpēdio scptura
Deut. xxxij. cōmēorat/dū ait: Gens absq; ꝯsilio est ⁊ sine prudentia: vtinā sa
perēt ⁊ itelligerēt: ⁊ nouissima ꝓuiderēt. saperēt. s. ꝑterita p memo
riā: intelligerēt pñtia p itellectū/rōnē/sollertiā/⁊ docilitatē: ac no
uissima ꝓuiderēt/p ꝓuidētiā/circūspectionē ⁊ cautiōz. Possumꝰ
em̄ nos cognoscere futura/saltē i suis causis: Deꝰ autē vt i seipis
⁊ qbꝫ voluerit p ꝓphetię donū cōmunicare.

De prudētie partibꝰ potētialibꝰ: que sunt Eubulia. Gnomi et Synesis: et de dono cōsilij. Capitulum. XIIII. Dis.

Partes potētiales prudētie.

c Onsequēter prudētię partes potētiales edissere. Mag. Prudētię partes potētiales tres sunt. s. Eubulia: Synesis: ⁊ Gnomi. Prudētię equidē ꝑncipalis actꝰ est recte ꝑcipere. de ꝑcipiēdis aūt ꝑmū cōsiliari: dehinc iudicare optet. Primū ad eubuliā: secundū ad synesim ⁊ gnomin ꝑtiet. Est em̄ eubulia rectitudo cōsilij ad finē bonū/p vias ꝯgruas ⁊ tpe conueniēti: vnde eubulusi. prudēs/siue bene cōsiliatiuꝰ. ⁊ talis nec velox nec nec nimis tardꝰ ⁊ firmꝰ eē debet. Dis. Cur aūt addis: ad finē bonū? Mag. Quia ꝯsiliū bonū nullū eē pōt/si finis malꝰ in consiliādo ꝓstituat: aut ad finē vię malę iueniant. Hoc ip̄z vocabulū insinuat: dicitur em̄ eubulia ab eu/qd est bonū: ⁊ a βυλκ. i. consiliū: q̄si bonū consiliū. Nō igit recte cōsiliat latro ad latrociniū: qꝛ finis malꝰ. nec fur vt furto paupi succurrat: nā ⁊ si finis bonꝰ sit: (scz paupi subuenire) via tñ illicita est/p furtū. vt testat b. Aug. et xiiij. q. v. c. Forte. ita videre est in alijs circūstantijs actꝰ moralis.

Eubulia

Bonū ꝯsilij.

Augustinus

Dis. Synesis q̄ est? Mag. Quę recte iudicat de cōsiliatꝫ ꝟm leges cōes. huiꝰ iudiciū iusticia legalis exeqt. Gnomi autē recte iudicat de ꝯsiliatis si leges deficiūt. et huiꝰ iudiciū epikeia exequit. vt ꝙ furioso depositꝰ gladiꝰ reddēdꝰ nō est. Interdū etiā ex causis oportet a cōi lege discedere. Qm̄ ꝟo (vt ait Sapiēs) cogitatiōes mortaliū timidę: ⁊ icertę ꝓuidētię nr̄ę: indiget hō necario in his q̄ ad salutē sunt/⁊ rēpublicā/ab altiori ꝑncipio dirigi: a q̄ dat his q̄ sincere petūt donū cōsilij: p qd spūssanctus mouet hoiem per modū subtilioris ⁊ certioris consilij.

Synesis Gnomi

Sapie. ix. c.

Donū ꝯsilij.

Prudētie partes subiectiue enumerātur: et prudentia monastica homini vtilis et necessaria comprobatur. Ca. XV. Dis.

Partes subiectiue prudentie.

r Estat vt prudentię partes subiectiuas edoceas. Mag. Prudētię species q̄nq; solēt assignari. s. prudētia monastica: economica: politica: regnatiua: ⁊ militarꝫ. Prima necessaria est hoi q̄ꝫtū ad se. Secūda hoi vt familiā suam gubernet.

Tertia hoī vt se politię rectori debite subijciat. Quarta: vt q̄s rē-
publicā strenue regat. Quinta: vt ciuis bonū cōmune strenue de-
fendat. Dis. Has igit̄ species sub breuitate explanes. Mag.
Prudentia monastica Prudētia singularis hoī necessaria est ad salutē: nā cognitionem
sui docet: sine qua (vt ait Bernard⁹ sup Cañ.) nemo saluat̄. Uñ: Bernardus.
Homo cū in honore esset nō ītellexit (scz seip̄m) cōparat⁹ est iu nē Ps. xlviij.
tis insipiētibꝫ: ꝛ sil'is fact⁹ est illis. Unde ꝛ Helinandus scribit in Helimādus.
tēplo Apollinis tale oraculuz fuisse datum. γνωθι σεαυτον. hoc
est: nosce teip̄m. Ex hoc nēpe hō se humiliat: ꝛ vnicuiqꝫ qd̄ suū est
reddit: iuxta p̄cepta legꝫ naturę ꝛ decalogi: de q̄bꝫ disserēdi loc⁹ h̄
nō est. Hanc Richard⁹ describit dicēs: Monastica sciētia est q̄ sui Richardus.
curā gerēs/cūctis sese erigit ꝛ exornat v̄tutibꝫ: nihil ī vita admit-
mittēs quo nō gaudeat/nihilqꝫ faciēs pęnitēdū.

De prudētia economica: et qualiter vxor sit regenda. insuper quibus virtutibus mulier pollere debeat. Ca. XVI. Dis.

Prudentia economica Prudentiā economicā declares. Mag. Hac prudētia in
diget qui familiā regere habet: prudētiā tñ monasticā nō
negligat. nā qui sibi nequā est: cui bonus erit? In familia
autē vt dicit̄ lib. j. politicoꝝ/tres cōmunitates necessarię sunt. vi- Aristoteles.
ri. s. ꝛ vxoris: ꝓpter op⁹ generatiōis. dñi ꝛ serui/ꝓpter op⁹ admini-
stratiōis. patris ꝛ filij: ꝓpter ꝑpetuitatē: qd̄ fieri nequit si p̄ri filius
nō succedit. Ad has cōitates singula prudētię regimina accomo-
Viri ꝛ vxoris danda sunt. In p̄mo equidē/vir vxori suę affabiliter conuiuat: ne
vita ei⁹ sit cū tristicia: aut cogat̄ extraneis solatijs se īmiscere: vn-
de infamiā facile posset incurrere. In correctiōe v̄o/ aliter cū ho-
nesta/aliter cū cōtumace ꝛ supba oportet ꝓcedere/iuxta discretio
nis limites: q̄ (vt sup Cañ. Bern̄. ait) om̄i v̄tuti ordinē ponit: mo-
dū tribuit: decorē ꝛ ꝓsperitatē cōfert. Est ergo (inq̄t) discretio non
virtus q̄ꝫ q̄dā moderatrix virtutū/ordinatrix affectuū/et doctrix
morū. Tolle hāc/ꝛ virt⁹ vitiū erit. Secundo vir vxorē decēter tra
ctet in ornamētis ꝛ alijs necessarijs. Nō em̄ sicut ancilla/sz vt so-
cia tractāda est: qꝛ nō de pedibꝫ/sed latere viri est formata. Aliter Gen. ij.
autē est vxor ciuis/aliter militis/aliter regis ornāda: s̄m diuersita
tē tēpoꝝ ꝛ locoꝝ. Ideo infęlices macedones ph̄s in rhetorica no- Aristoteles.
minat: eo q̄ suis vxoribꝫ illicita ꝑmittebāt. Rursus Ualeri⁹ ma- Ualerius
xim⁹ romanos cōmēdat: quia vxoribꝫ de necarijs ꝓuidebāt. Ter- maxim⁹
tio vir vxorē sine zelotypia diligat: ne sibi cōtinuā cordis āxietatē
ꝛ vxori nō s̄uādi fidē īcitamētū p̄stet. q̄ sec⁹ ad vxores se hñt: dāna
mlta nō scp̄to/sz expimēto addiscēt. Rursus aūt vxor dz eē casta
Vxor sit casta ꝛ pudica/verecūda ꝛ taciturna/pia ꝛ discreta. Casta q̄dē eē dz/ne
vinculū m̄rimonij īdiuisibile soluat: ꝛ ne illegitimi cū legitis viro

in hereditate succedāt. Uñ fornicatio mulieris piculosior est q̄ vi
Ualerius maximus. ri. Castitatis ꝟo custos est sol[illegible]tas. vnde vt ait Ualeri⁹ maxim⁹
Romanis mlieribꝫ vsus vini o[illegible] ignot⁹ erat. Sit ⁊ pudica q̄tū Pudica.
Chrisostom⁹ ad exteriores corpis gest⁹. Muli[illegible] em̄ est (vt inq̄t Chrys.) domi
philosophari ⁊ a dissensiōib⁹ se cohibere. nec mīmū abusionis ge-
nus est mlier sine pudicicia. gr̄a aūt sup gr̄am mulier sctā ⁊ pudo
rata. Sic etiā verecūda ne dicat ei illud Hiere. iij. Frons mlieris Uerecunda
meretricis facta est tibi/noluisti erubescere. Inuerecūda q̄ppe mu
lier attētare audet qd̄ vir nō ꝑpetraret. Uerecūdię autē signū ē ta-
Phus Ecc. i. xxvj. citernitas: q̄ est (vt ait phus) ornamētū mulieris. qd̄ laudatū iue-
nit a Sapiēte. Mulier sensata ⁊ tacita nō est imutatio aīę erudi-
tę. Sit insup pia ⁊ discreta: vt familiā cū qua semp ꝯuersat/ꝯso- Pia: discreta
let: ⁊ paupibꝫ cū moderamīe elemosynā erogādo cōpatiat.

De regimine seruoꝝ: ⁊ vnde seruitus orta sit. Ca. XVII. Mag.

Secūda cōmunitas familię est dñi ⁊ serui. Natura omēs li
beros genuit: fortuna aūt seruos ꝯstituit. Serui em̄ cepe Seruoꝝ ort⁹ triplex.
rūt ꝓpt appetit⁹ corruptionē: intellect⁹ tarditatē: ⁊ tēpora
Gen. ix. liū penuriā. Primū manifestū in Cham filio Noe: q̄ ꝓpt maliciaꝫ
suā qua pr̄is pudēda reuelauit: iō ipe ⁊ posteritas sua seruituti est
dedit⁹. sic rebelles/⁊ in bello victi: mācipia/quasi manu capta di-
cebant: ⁊ ad ꝟuiēdū ꝟuabant. Secūdū cōueniēs est. nā intellectu
tardi/magis sunt robusti ⁊ ad onera sustinēda apti. ecōtrario cor
pore debiliores/sūt magis sapiētes: ⁊ ad regēdū alios habiliores.
Tertiū cōmunissimū est: penuria nāq̄ rerū tpaliū plimos etiā ho-
nestos ⁊ īgenio pollētes seruire cogit: etiā his q̄ serui sunt seruoꝝ
Augustinus eoꝝ. i. pctōꝝ. Hos aūt cōsolat diu⁹ Aug. li. 4. de ciui. dei. c. iij. di-
cēs: Bon⁹ si seruiat/liber est: mal⁹ aūt si regnet/seru⁹ est: nec vni⁹
hoīs/sꝫ qd̄ graui⁹ est/tot dñoꝝ q̄t vitioꝝ. Debent itaq̄ dñi ad ser- Dñoꝝ erga seruos prudentia.
uos tali prudētia vti/vt sint in loquēdo placidi: ne ꝟbis duriori-
Seneca epla xlviij. bus exasperent. vñ Seneca: Qui in seruos irascit ⁊ crudelis est
satis oñdit ptātē ad alienos sibi defuisse. Seruis igit hilarē te p̄-
Deu. c. xv. stes (inq̄t) superiorē te colāt poti⁹ q̄ timeāt. Nimiā tñ erga eos fa-
miliaritatē caueāt: q̄ cōtēptū parit. Sint in remunerādo benefi-
ci: ne necessitate cōpulsi furent. Sint ⁊ in mādādo discreti: ne ni-
mis oneribꝫ laboꝝ grauent. vnde ⁊ Dñs in lege eos die septimo
q̄escere: ⁊ āno septimo liberos a seruitute iussit exire. Ecōtrario ser
ui debēt esse fideles ī cōmissis sibi a dñis: vt bona eorū cōseruent.
Sint ītelligētes in p̄ceptis: vt q̄ dñi moneāt/recte ītelligāt: ⁊ q̄ in-
tellexerūt/cū obediētia exequant. sic em̄ erūt decētes ī obsequijs. Seruoꝝ itē erga dños
Nē em̄ decet seruū qd̄ iussus est/si possit: cauillatiōibꝫ suis ꝓtela-
re. Unde dicit: Non sit mihi seru⁹ medic⁹: ꝓpheta: sacerdos. Me-
dicus est: si iussus afferre aquā frigidā/eam sanitati contrariā per

suadet. Propheta est: si missus ad debitorē/eū iā non posse domi repiri syllogisat. Sacerdos deniq; censet: si qd inuit⁹ facit/saluti aīę cōtrariū arguit. Decētia aūt in obsequio tūc seruat: si non mō corpis mūdicia/sed ⁊ morū integritas custodit: ne vxor/ne filij/⁊ filię corrūpant. Nā vt ait Menāder: Corrūpūt bonos mores colloquia praua. qd ⁊ Apl'us approbat. Menander j. Cor. xv.

De regimine filiorū a patrib⁹ ⁊ pedagogis: Capitulum. XVIII. Mag.

Parentū erga filios Prudentia

Tertia familię cōitas est patris ⁊ filij. Iure eqdē naturali/ciuili/⁊ diuino pr̄ circa filios sollicit⁹ esse debet: ipsis ministrādo nutrimētū/q̄tū ad corpis necitatē: ⁊ disciplinā/q̄tū ad morū honestatē. Nā vt ait Apl'us. j. Timo. v. Si qs suorū/⁊ maxie domesticorū curā nō habet: fidē negauit. Primū nec bruta qdē negligūt q̄tūcūq; ferocia: sz singula filios suos sūmo studio alunt: donec ad debitā pducta fuerint quātitatē ⁊ robur. l. j. §. ius naturale. ff. de iusti. ⁊ iure. Crudeliores itaq; bestijs erūt q liberis suis alimēta nō p̄stāt. Nec alimēta tm̄ p̄stare sufficit: sed et substātiā i hęreditatē relinq̄re debēt. xvj. q. j. p̄dicator. ⁊ Apl's ait: Nō debēt filij thesaurisare parētib⁹: sed parentes filijs. Fili⁹ tn̄ patrē egentē cogit alere. xxij. q. 4. c. Inter. Secūdū rursus bestias p modulo suo imitari videm⁹: qm̄ educatos pullos ad mores ⁊ actus naturę ⁊ speciei suę cōueniētes puocāt. Hic leo catulos suos ad prędā ducit: aqla pullos sup eos volitās ad volādū puocat: et sic videre est in singulis. Stolidior est igit hic bestia: q filios suos si ad meliora studia inducere nolit: saltē eos manuū suaꝝ labores māducare/⁊ artē q̄ ipos enutriuit nō edocet: sz ociari/taxillorū ludo q̄stū q̄rere: hic scortari/latrocinari: tādēq; morte turpissima ītere rire pmittit. Dis. Heu q̄ntū hęc stulticia nr̄a ętate nō mō plębeos veꝝ altioris ordinis hoies obcęcauit. Sz dic q̄so sūmati qn̄ et in quib⁹ maximope filij a parētib⁹ sint edocēdi? Mag. Ab ineunte ętate. Nā vt ait Horati⁹ in epl'is: Quo semel imbuta recēs seruabit odorē Testa diu. Et Seneca li. de morib⁹: Educatio qdē ⁊ disciplina mores facit: ⁊ id sapit quisq; qd didicit. Est em̄ vt ait Aristoteles/cōsuetudo altera natura: seu alterat naturā. in h̄ differēs tm̄/q natura semp est: ꝯsuetudo sępe. Hinc ⁊ Seneca li. ij. de ira: Educatio filiorū maximā diligētiā plurimū pfuturam desiderat. Facile est em̄ animos teneros cōponere: sz difficile scindunt vitia q̄ nobiscū creuerūt. Et Oui. i epl'is: Ars fit vbi a teneris crimē cōdiscit ānis. Et. j. Rhetoricorū ait Aristoteles: Qd cōsuetū est veluti inatū est. ob id teste b. Aug. vincere consuetudinē dura est pugna. Et Isido. in soliloquijs ait: Cōsuetudinis vincula vix soluūtur. Seneca deniq; in puerbijs dicit: Grauissimū est impiū ꝯsuetudinis. vn̄ teste diuo Greg. li. xj. moraliū: Sępe nonnulli exire a

ij. Cor. xij. c

Deut. xxxij.

Horatius
Seneca
Aristoteles

Consuetudo Natura

Seneca.

Ouidius.
Aristoteles
Augustinus
Isidorus
Seneca.
Gregorius

prauis actibꝫ cupiũt: sꝫ qꝛ eorũdẽ actuũ pondere p̃munt̃/in malę cõsuetudinis carcere inclusi/a semetipis exire nõ possunt. Quod
Prouer.xxij. ⁊ Salomõ testat̃ dicẽs: Adolescẽs iuxta viã suã gradit̃: cũ senue-
Gen.viij. rit nõ recedit ab ea. Nam ⁊ ab adolescentia oĩs ętas ad malũ ꝓna
xij.q.j.oẽs. est. ideo Salomon monet dicẽs: Noli subtrahere a puero discipli
Ibidẽ.xxiij. nã. Si em̃ ꝑcusseris eũ virga: non moriet̃. Tu virga ꝑcuties eũ: ⁊ animã ei⁹ de inferno liberabis. Uerũtñ in disciplina tenẽd⁹ est mo Discipline modus.
dus ętati congruẽs. Tractari eq̃dẽ molli⁹ ętas imbecilla solet. ait
Quintilian⁹ Horatius: cui ⁊ Quintilian⁹ alludit dicẽs: Ingenia puerorũ nimia emẽdatiõis [illegible]ueritate deficiũt. nã ⁊ desperãt/⁊ dolẽt: ac nouissime oderũt. q̃dq̃ maxime nocet/dũ oĩa timẽt nihil conant̃. Dis. Manifesta sunt hęc. Nũc in q̃bꝫ instituẽdi sunt apias. Mag. In Filij in q̃bus instituendi.
arte/m[illegible]ribꝫ/ludis/⁊ societate. Ad p̃mũ monet censor morũ Ca-
Cato. to. Si tibi (inq̃t) sint filij/nec opes: tũc artibꝫ illos Instrue: q̃ possint inopẽ defendere vitã. Et rursus ait: Disce aliq̃d: nã cũ subito fortuna recedit/Ars remanet: vitãq̃ hoĩs nõ deserit vnq̃. Uñ et Octauian⁹ August⁹ liberos suos in om̃i arte fecit erudiri: vt si qñ ad egestatẽ venirẽt/haberẽt vnde honeste viuerẽt. In moribꝫ vero vt cibũ ⁊ potũ parce sumãt/passiõesq̃ refręnẽt. Ex cibo nẽpe ⁊ potu supfluo naturã in principijs vitalibꝫ eneruãt: ingenia perdunt: fiũt lasciui/rixosi/in v̄bis ꝓcaces/⁊ ĩ sensu ꝓprio ꝑtinaces. Ideo ab ebrietate iuuenes maxime custodire oportet. ait Aristo. li. 7. politicoꝝ. Et Cicero lib. j. de officijs: Hęc ętas a libidinibꝫ maxime tollẽda est. Singulis tu causas naturales reddes: si tãtillę ętatꝭ et vini pastusq̃ superflui naturas attenderis. Dis. Uerum: nec in his te latius immorari volo. Sed dic oro per ludos quid ĩtelligis? Mag. Non illum qui fortunę innititur: vt ludus charta rum/taxillorum ⁊c̃. nam hi ludi non modo lege diuina sunt inhibiti/sed etiam imperialibus cohercẽdi. Sed eumipsum exerceant quẽ Philosophus in politicis necessarium assentit in vita huma
Phus politicoꝝ.viij. na. Et est quędã deductio per quam vitãtur tędia vitę/inertia corporis/et pronitas ad lasciuiam. Ociosi nanq̃ esse non possunt. Ludus philosophicus.
Non autem semper in disciplinę summo rigore tenẽdi sunt: ne de-
Ouidius ficiãt. nam/Quod caret alterna requie durabile nõ est. Ludis igitur honestis animi et corporis exerceantur. ludis quidẽ animi: audiẽdo historias/fabulas honestas ⁊c̃. ludis quoq̃ corporis/currendo/saltando/sagittando et alijs quę mẽbra habilitant: ⁊ animum mala contagione non illaqueant. Dis. De societate quid affers? Mag. Societas praua vt pestis fugiẽda: bona vero am- Societatis electio.
Pã.xvij. plectenda est. Nam vt testatur ꝓpheta regius: Cũ bonis bon⁹ eris
Prouer.xiij. cũ ꝑuersis ꝑuerteris. Et in ꝓuerbijs Salomon ait: Qui cũ sapiẽtibꝫ gradit̃ sapiens erit. amic⁹ stultoꝝ sil'is efficiet̃. Et si vna ouis morbida totũ gregẽ ĩficit: mlto magꝭ p̃ua societas teneros aĩos

molles ꝛ ipressioni dispositos facillime ledit. Heu sine scḗptura ꝟ cōfirmat crebra experiētia. Socienk igik filij honestis: ꝛ sūmo studio educank in disciplina ꝛ correctiōe dñi: vt ea ḡ fidei sūt ꝛ ad cultū dei ptinēt teneris imbibant ānis: cū cito sunt creduli/nec rōnē querētes. Nō autem deo tm̄/sed ꝛ parentib ꝛ senioribꝫ reuerentiā noscāt exhibere. Nā filiꝰ cōrumax ꝛ inobediens a moyse iussus est lapidari. et alibi: Coꝝ cano capite cōsurge: ꝛ honora psonā senis Ad Eph. vj. Deut. xxj. Leuiti. xix. j. Regū. iiij. De Simo. c. licet b̄. Pedagogox cura.

In cura itaqꝫ ꝛ correctiōe filioꝝ parentes sint solliciti: ne cū Heli sacerdote iusto dei iudicio subita morte occūbāt. Pedagogis q̄qꝫ ea ipsa ꝛ lōge amplior cura/studiū/ꝛ idustria habēda est. Alia tm̄ circa ingenia/ingeniorūqꝫ maliciā spūalē aut ciuilē assumendoꝝ ratio est. De quib in aliū tractatū plixior sermo seruādus est: nūc ad prudentiā politicā transeam⁹.

De prudētia politica regnatiua: et ea que est in subditis. Capitulum. XIX. Mag.

Prudentia politica. Architectonia.

Aristoteles politicę prudētię duas spēs esse voluit: architectoniā in pncipe: ꝛ politicā in subditis. Dis. Architectonia ḡ est? Mag. Ea ḡ dicit regnatiua siue legis positiua. Principi nāqꝫ incūbit deo placere: pplo p posse satisfacere: reipublicę puidere: ꝛ rectas leges cōdere. Per pmū ppli timorē ꝛ reuerētiā acq̄ret. vt ptz de salomone libro Reg. iij. c. viij. et. 9. Unde ꝛ Claudianꝰ: Cōponit orbis Regis ad exēplū: nec sic inflectere sensus Hūanos edicta valēt q̄ vita regētis. Mobile mutat sp cum pncipe vulgꝰ. Per secūdū amorē ꝛ dilectionē ppli sibi cōciliabit. Nō em̄ q̄spiā ꝛ regē murmurabit: si ipm̄ oēs nō nimis seuerꝫ/prudentiū cultorē/bñficētiū retributorē/ꝛ delinquentib punitorem equū videbūt. Per tertiū ꝛ q̄rtū rēpublicā integrā cōseruabit: ne deficiēte annona ppli inedia deficiāt/aut a q̄piā colūniā sustineāt. vj. ethicoꝝ Claudianus

Politica. Dis. Nūc de politica addas. Mag. Prudētia q̄ subditi nouere pncipi obedire: ꝛ ciuib cōuiuere/cōe nomen retinuit: ꝛ politica dicta est. Sūt aūt vt describit Tullius lib. j. de officijs in republica psonę triplices: iudices. s. siue mgrat⁹: ciues ꝛ pegrini. vt etiā clarius exp̄ssit scriptura in lege moysi. vnde ꝛ magistratib ait: Judices ꝛ magistratus cōstitues in oibus portis tuis. Antiqui em̄ solebant iudices causa ꝛ in portis ciuitatis audire: ambiguę aūt causę ꝛ arduę ad vnū tm̄ sūmū. s. sacerdotē referebant. De ciuib statuit: ne sc̄n quis rem̄ molestarēt/dicēs: Ingressus vineā primi tui/comedas vuas q. ātū tibi placuerit: foras aūt ne efferas tecum. In mutuo nec vsuras nec pignꝰ reciperēt p̄cepit: nec etiā iportune exigerēt. De pegrinis ꝙo ait: Aduenā nō ptristab: neqꝫ afflliges eū. Mā dauitqꝫ tertio āno decimā fieri p pegrinis pupillis ꝛ viduis. Dis. Mira cōditoris sapia/singulis puidens necaria. Mag. Mira vtiqꝫ attingēs a fine vsqꝫ ad finē fortiter: ꝛ oīa disponēs suauiter. Tullius. Deut. xvj. et xvij. Ibidē. xxiij. et. xxiiij. Exō. xxij. et xxiij. Deut. xxiiij. Deut. xxvj. Sapie. viij.

De principijs phie Moralis

Dis. Reliquū est vt prudentiam militarē pcurramus.

De prudentia militari: ⁊ his que militem ornant. Capitulum. XX. Mag.

Prudentia militaris.

Aug⁹. xxiij. q. j. noti.

Vegetius

Augustinus

Bernardus.

Ambrosius.

Pericles.

Hieronym⁹.

Vegetius

Vegetius

Virtutes morales.

m Ilitaris prudentia est opis bellici: ordinata ad defensiōez boni cōis vt pax habeat. Ob hāc equidē causam tm̄ bellū gerendū est. De hac prudentia multi disertissime scripserūt: attamen nō tam lectione q̄z exercitijs addiscit. dicēte Vegetio li. 2. de re militari: Nō lōgitudo etatis aut armoz̄ numer⁹ artē bellicā tradit sed pot⁹ exercitatio. nā in pugna solet vsus amplius pdesse viro. Verūtm̄ videat bon⁹ miles: vt in primis deū/a quo fortitudis donum accepit benedicat: pura intētōe pugnet: hostib⁹ fidē seruet: victis quoq̄ miscōiam p̄stet. sic em̄ Augustin⁹ Bonifacius instruit. Et sanct⁹ Johānes baptista militib⁹ regulā statuēs dicit: Neminē concutiatis: neq̄ calūniā faciatis: ⁊ cōtenti estote stipendijs vris. Luce. 3. Bernard⁹ insup scribēs ad milites templi: non mediocriter corripit eos q̄ ser equos serico operiūt: bastas/clypeos/sellas/frena ⁊ calcaria depingūt: auro argentoq̄ ornant. Militaria inquit sūt hec insignia: a muliebria pot⁹ ornamēta: Nūq̄d forte bo stilis mucro reuerebit aurū: gēmis parcet: serica penetrare nō potest: ⁊ li. off. Ambrosius dicit: Utilior est in cōflictu lorica ferrea q̄z stola linea. Hinc ⁊ piclef pbs ait: Nō pictura/nō aurū/nō lapides sed scutū diuulsū/fracta galea/gladius hebes/facies vulnerata cedunt militib⁹ ad ornatum. Dis. Sed q̄ tanta sufferre possūt?

Mag. Non effeminati ⁊ in delitijs assueti. De q̄bus diu⁹ Hieronymus ad Theodorū scribēs dicit: De cubicl'o ad aciē/de vmbra egrediens ad solem: corpus assuetū tunica lorice onus nō sustinet. Caput optum linteo/galeā recusat. mollē ocio manū durus exaspat capulus. fortior aūt miles ex cōfragoso venit. De quib⁹ Vegetius loquitur: Qui sub diuo ⁊ labore nutriuntur: solem patientes: vmbram negligentes: balneoz̄ nescij: delitiarum ignari: ⁊ parco cibo contenti. Dis. Heu q̄z rarū phenice in terra nostra simillimū est hoc militie genus. Ma. Eos itaq̄ relinquētes psequi/ad virtutum diuisionē redeamus. Dis. Hacten⁹ de intellectualib⁹ dissertum est: nunc ordo exigit vt morales adeamus.

De virtutib⁹ moralib⁹ i gñali ⁊ quare inter bas q̄ttuor cardiales dicūt. C. XXI. Ma.

m Orales virtutes sūt que appetitū inclinant ad actus licitos ⁊ honestos. Nos ei inclinationē vel etiā psuetudinē ad aliq̄d agēdū iportat. Dis. Nū ēt iste certo nūero cōpletunt? Ma. Etiā fili. Duodecim em̄ a pbo enumerant. s. Prudentia. Justicia. Fortitudo. Temperātia. Māsuetudo. Liberalitas. Magnificētia. Magnanimitas. Philotimia. Veritas. Ami

citia siue affabilitas: ⁊ Eutropelia. Alię q̃cunq; sunt ad has reduci habent. vt patebit in ꝓcessu. Dis. Cur inter intellectuales habitus prudentiã enumeratã etiã moralib⁹ ꝓponis? Ma. Prudẽtia scd̃m essentiã intellectual' habit⁹ est: scd̃m materiã vero moralis. Prępont' aũt cęteris: quasi mater. iuxta. c. ꝓsentiuz. 1. q. 5. vbi dicitur: Discretio. 1. prudẽtia mater est virtutũ. Ad hãc etiam tres in ordine sequẽtes (q̃ sũt iusticia/fortitudo ⁊ tempantia) om̃es alię reduci habẽt. Hinc istę quattuor ꝑncipales ⁊ cardinales dicunt': quia sicut in cardine ianua vertit'/claudit' ⁊ aperitur: sic in his virtutibus cor humanũ vertitur scd̃m rationẽ vt vitijs claudat': ⁊ bonis actibus apiatur. Dis. Moraliũ igit' tractatum q̃tocius aggrediamur: ⁊ cor nostrũ his cardinibus imittamus. Mag. Omnis virtus moralis est vl' circa actũ ĩteriorẽ dirigẽdũ/vt prudẽtia: vl' circa actũ exteriorẽ ad alterũ/vt iusticia: vl' circa passiões supra enumeratas/vt cęterę oẽs. sic patet illud Ouidij. Tẽdit in ardua virtus. Dis. Num ⁊ moraliũ ratiões singillatim ꝓsequi intendis? Mag. Etiam. Dis. Primuz igit' de prudentia disseras.

Cardinales virtutes.

Ouidius de pontu.

De Prudentie contrarijs: que sunt ĩprudentia: Astutia: Dolus: Fraus: Precipitatio et similia. Ca. XXII. Mag.

Prudentię definitionẽ/diuisionẽ ⁊ partiuz declarationem paulo ante hac digessim⁹: nec supest nisi vt de vitijs oppositis pauca addam⁹. Nã vt augustin⁹ ait: mẽs regnũ virtutum adipisci nõ põt nisi prius excusserit iugũ vitiorũ. Dis. Probe. Mag. Prudentię in cõi opposita est imprudentia: qua hõ diuertit se a regulis q̃bus ratio prudentię rectificat'. Prudẽtia insuper carnis: astutia: dolus: ⁊ fraus: nimia sollicitudo: inconstantia/⁊ negligentia/ꝓcipitatio/⁊ inconsideratio prudentię aduersa sunt. Prudentia em̃ finẽ bonũ ꝓponit: prudentia carnis malum. vt prudens latro/latrociniũ. ⁊ crapulosus carnis curã tm̃ intendit. Prudentia ad finẽ bonũ vias bonas ĩuenit: astutia malas et apparentes excogitat. Prudẽtia vias bonas inuentas fini ꝓcõcępto verbo ⁊ facto applicat: dolus vias malas excogitatas verbo quidẽ/ fraus aũt facto fini malo easdẽ vias adiungit. sic qd̃ astutia excogitat: dolus ⁊ fraus exequunt'. Maxime aũt ĩ acquisitiõe temporaliũ: circa q̃ etiã fieri habet nimia sollicitudo. Prudẽtia cõstanter ⁊ diligẽter consiliata ⁊ iudicata in ꝓcipiendo exequit': ꝑ inconstantiã vero ⁊ negligẽtiã hęc eadẽ omittuntur. Prudentia per eubuliam recte ⁊ ordinate cõsiliat': ecõtrario ꝑ ꝓcipitationẽ ex impetu voluntatis ⁊ passionis ordinatũ cõsiliũ negligit'. Prudẽtia per synesim ⁊ gnomin de cõsiliatis vera iudicat: ecõtrario ꝑ inconsiderationẽ nõ intelligẽdo ea ex q̃bus rectitudo iudicij pendet male iudicatur. Quę autem alijs partibus prudentię contrariantur/

Augustinus

Imprudẽtia Prudentia carnis.

Astutia. Dolus Fraus.

Sollicitudo nimia. Incõstantia. Precipitatio

Incõsideratio.

vno nomie imprudentia nominantur. Hęc sūt q̄ de vitijs pruden tię oppositis scire opę p̄cium est. Nunc iusticiam ꝑcurramus.

De iusticie definitionibus ⁊ contrarijs vitijs. Capitulum. XXIII. Dis.

Iusticia q̄d est? Mag. Iusticię accęptiones duę sūt. Prima: vt ꝑ legis impiū ordinat act⁹ oīm virtutū ad bonū cōe ⁊ iusticia legalis dici solet: ꝑ eā nāq; hō cōcordat legi ordinanti actus oīm virtutū in bonū cōe. sicut charitas ordinat om̄ia ī bonū dīnū. De hac dr̄/ q̄ sit oīs virt⁹. Secūda accęptio iusticię ē ꝓut ęqualitatē constituit in his q̄ sūt ad alteꝝ. Hęc a iuriscōsulto sic definit: Iusticia est cōstans ⁊ ꝑpetua voluntas/ius suū vnicuiq; tribuens. Iusticia voluntas est/id ē voluntatꝫ habitus siue qualitas. constās ⁊ ꝑpetua: nā operās ꝑ virtutez opat̄ imobilit̄ q̄tū ad ꝓpositū. Unde vt q̄s iustus sit/oꝑtet q̄ habeat ꝓpositū ꝑpetuo seruandi iusticiā: ⁊ in illo firmit̄ ꝑmaneat: ideo addit̄ ꝯstās. ⁊ sequit̄: tribuēs vnicuiq;: deo. s. ⁊ hoī. ius suū. i. rē iustā ipsi debitā. Accipit̄ em̄ hic ius nō ꝓ habitu q̄ est ars boni ⁊ ęqui: sꝫ ꝓ re iusta: Et phs: Iusticia est habit⁹ a quo habētes opatiui sūt iustoꝝ scd̄m electionē iusti. Ambrosius quoq; vir sanct⁹ in li. offi. sic eā definit: Iusticia ē q̄ vnicuiq; qd̄ suū est tribuit: alienū nō vendicat: vtilitatem ꝓpriā negligit vt cōem ęq̄tatē custodiat. Dis. Ex his accipio materiā circa quā iusticię/esse opatiōes ⁊ res alteri ab altero debitas. de vitijs aūt oppositis q̄d ais? Mag. Iusticia ꝓprie nō habet extrema maliciosa: sꝫ habitū ꝯriū q̄ dicit̄ iniusticia. Extrema assignant̄ q̄tū ad actū. vt iniustū facere: ⁊ iniustum pati. Hoc ꝓprie malū nō est nisi in agente. aliud aūt fieri pōt nō ex habitu iiusticię: scꝫ si nō fiat ex intētione/sꝫ ex negligētia vel passiōe. Ex intētiōe iniustū q̄s facit: si ius suū vnicuiq; nō tribuit: aut iniuste iudicat: vel qꝛ rectitudinē iusticię p̄termittit. vt ī iudicio ꝑuerso ⁊ iniusto. vl' qꝛ nō subiectos iudicat. vt in iudicio vsurpato. Uel qꝛ ī iudicādo certitudinē rōis nō hꝫ. vt ī iudicio suspicioso ⁊ temerario ex īdicijs leuibꝫ/īuidia aut ꝓp̄a malicia p̄cedēte: q̄ lati⁹ deduci possent. Dis. Intelligo. veꝝtn̄ nūc magis ꝑtiū iusticię (si q̄ sint) explanationem audire affecto.

Iusti. de iust. ⁊ iur. ꝑa. j. ff. co. l. iusticia.

Iusticia.

ff. de iusti. et iure. l. iusticia

Phus. Ambrosius.

Iniustum facere.

Iniustū pati.

De ꝑtibus iusticie subiectiuis: q̄ sunt iusticia cōmutatiua ⁊ iusticia distributiua: in qua vitupat̄ ꝑsonaꝝ acceptio. Ca. XXIIII. Mag.

Iusticię ꝑtes trifarię sunt: subiectiuę. s. intęgrales/⁊ potentionales. Dis. Subiectiuę q̄ sunt? Ma. Iusticia commutatiua: ⁊ iusticia distributiua. Cōmutatiua ęq̄litatē in cōmutatiōibꝫ īter duas singulares ꝑsonas seruat in ꝓportiōe arithmetica. vtputa tātū sit p̄ciū q̄ntū valet res empta ⁊c. Sūt āt cōmu

Aristoteles v. ethico.

Iusticia commutatiua.

tationes multiplices: ḡdam eñ sũt voluntarię: ḡdam inuolũtarię. Uoluntarię: vbi amborũ interuenit cõsensus. vt emptio/vẽditio/conductio/locatio/cõmodatio/mutuidatio ⁊c. In q̃bus neglecta iusticia cõmittunt fraudulẽtię multiplices ⁊ vsurę: ḡ rectificari debent p̃ iusticiã restitutiõis via. Inuolũtarię cõmutatiões sunt in q̃bus alter nõ consentit: sed lędit verbo vel facto. Uerbo quidẽ in iudicio: vel extra iudiciũ. In iudicio p̃ iudicẽ/accusatorẽ/⁊ testem. Extra iudiciũ aũt p̃ contumeliã: si q̃s ea ḡ sũt ꝫ bonore alicui⁹ in noticiam ipsius ⁊ aliorũ deducit. Per detractionẽ quidẽ: si ista fecerit occulte: vt deroget alteri⁹ phamę. Per susurrationẽ: si p̃ hęc intendit occulte amicitiã separare. Per maledictionẽ: si alteri malum intendẽs imp̃cat. Per derisionẽ: si p̃ verba ⁊ cachinnos aliuꝫ erubescere facit. Per subsãnationẽ: si idẽ facit naso rugato. In facto aũt alter ab alio lędit in re vl̃ p̃sona. In re quidẽ: p̃ furtũ in occulto: ⁊ p̃ rapinã in publico. In p̃sona vero p̃pria vel ꝫiũcta: vtputa vxore/aut liberis: p̃ homicidiũ/mutilationẽ/verberationẽ/aut incarcerationẽ. Has oẽs cõmutatiões equare habet iusticia commutatiua/saltẽ restitutiõis via. Dis. Justicia distributiua ḡ est: Ma. Per quã bona cõia iuste distribuunt: nõ tñ equalitatẽ quã titatis ḡ est arithmetica/sed equalitatẽ p̃portiõis/ḡ est geometrica custodit. Nõ eñ bona cõia equalia sũt: nec ciues equales. oportet ergo distribuentẽ merita ⁊ ꝫditiones vniuscuiusq̃ accipiẽtis attẽdere: ⁊ respectu illorũ bona illis diuidere: aliter strenue bellantib⁹ aliter formidolosis/aliter magistratib⁹/aliter plębeis. Uerũtamẽ p̃maxime cauẽda est in talib⁹ p̃sonaꝝ acceptio: ḡ fit cũ aliq̃d alteri datur p̃pter aliq̃d q̃ nõ est causa nec facit ad cãm/p̃pter quã accipiens tali dono dignus sit. vt in collat. õe beneficiorũ: si cõsanguineo minus idoneo cõferant. In exhibitiõe reuerentię: si diuites p̃pter diuitias solũ honorẽtur. In executiõe iudiciorũ: si paup̃ sup̃primatur/⁊ potẽtior eidẽ contra equitatem ḡponatur.

Cõmutationes voluntarie.

Inuolũtarie

Cõtumelia: Detractio. Susurratio. Maledictio. Derisio. Subsãnatio

Justicia distributiua.

Personarum acceptio.

De partibus integralibus iusticie q̃ sunt facere bonũ ⁊ declinare a malo. Et insup de ptib⁹ potẽtialibus eiusdem. Ca. XXV. Bi.

Partes integrales iusticie

Remissorũ ordo nũc expostulat vt ptes integrales iusticię videam⁹. Ma. Partes integrales iusticię sũt: facere bonũ/⁊ declinare a malo. ⁊ alio nõie dr innocẽtia. Justicia nempe equalitatẽ ꝫstituit in his ḡ sũt ad alterꝫ: ⁊ hoc faciendo bonũ. s. alteri debitũ. Et ꝫstitutã equalitatẽ seruat: declinando a malo alteri nociuo. Primũ vitiatur p̃ omissionẽ boni debiti: secundũ per transgressionẽ mandati p̃hibentis malũ alteri inferre. Dis. Manifesta sũt hęc: trãseam⁹ ad alia. Ma. Quę restãt virtutes sunt annexę iusticię: ḡ ipsius di cũtur ptes potẽtiales. vt sũt religio pietas/obseruantia/obedientia/vindicatio/p̃nitẽtia/gratitudo/

Partes potẽtiales iusticie

veritas/fidelitas/liberalitas/amicitia siue affabilitas/epikeia: ꝛ si q̄ alię sunt q̄ ad dictas reduci possunt. Dis. Num ꝛ de his pauca saltē in mediū ferre dignaberis? Mag. Jam dicta explanare altioris discipline est: theologię scz: at vero qꝛ pauca petis: tibi morē gerā: ꝛ harū descriptiōes cū enumeratiōe partiū pandam p̄missio ordine retento. Disci. Primum itaq; de religiōe tractandum venit.

De religione ꝛ vitijs oppositis que sūt superstitio: tentare deū: periuriū: sacrilegium ꝛ symonia. Capitulum. XXVI. Mag.

Tulli⁹ i ve. arte li. ij.

Religionē ꝑtinere ad iusticiam definitio indicat. nā eā definiendo ait. Tulli⁹: Religio virtus est q̄ supiori cuidā naturę quā diuinā vocāt curā cerimoniāq; vl' cultū affert. Per curā/actū interiorē religiōis innuit: q̄ est deuotio/ꝛ oratio. Per cerimoniā/insinuat actū ipsius exteriorē: q̄ est adoratio. Religio em̄ cult⁹ dei est q̄ gręcę latria/eusebia vel theosebia dr. vt ait Aug. li. 10. de ci. dei. c. 1. ꝛ cōsistit in cognitiōe/dilectiōe ꝛ debita subiectiōe dei. h̄ est qd̄ in Enchiridiō dicit: fide/spe/ꝛ charitate colim⁹. ꝛ hoc (vt testat̄ Guilhelm⁹) fit corde ꝑ deuotionē ꝛ orationez mentalē: ore/ꝑ orationē vocalē: corpe ꝑ adorationē. i. genuflectionē/ꝓstrationē vel inclinationē: ope ꝑ oblationē/primicias/decimas/sacrificia/ꝛ sacramēta ꝛc. Dis. Opposita religiōis q̄ sunt? Mag. Supstitio ꝛ irreligiositas: illa q̄dē ꝑ excessum/hęc vero ꝑ defectū. Supstitō nēpe cultū dei vl' creaturę exhibet/vl' deo: mō tñ indebito et ꝓhibito: vt puta ꝑ cerimonias legis mosaicę. De spēbus supstitionis circa finē li. >. nōnulla deducta sūt. Dis. Memini. Sed irreligiositatē q̄d dicis? Mag. Quicq̄d ad contēptū vel irreuerentiā dei ꝛ rerū sacrarū fieri potest. Dei q̄dē ꝑ tētationē/ꝛ piuriū: nā q̄ deū ꝑ verba aut facta tētat/de ipius sciētia voluntate ꝛ ptāte dubitat: itaq; deficit: qꝛ deū vera fide nō colit. Silr q̄ in piurio deum testē falsitatis aduocat/de ipsi⁹ sapiētia ꝛ iusticia hęsitat. Rerū aūt sacrarū irreuerētia fit ꝑ sacrilegiū: ꝛ symoniā. Sacrilegium quidē est: si violentiā in ꝑsonā sacrā/locū sacrū vasa sacra/aut res ad sustentationē sacrarū ꝑsonarū ordinatas cōmittit. Symonia aūt est studiosa volūtas emendi ꝛ vendendi aliq̄d spūale/aut spirituali annexū. ꝛ fit a manu: vt dando pecuniā ꝓ obtinēdo beneficio. ab obsequia: vt dando bñficiū spūale ꝓ seruitio corpali. a lingua: vt cōferēdo ecclesiā indigno ad preces alicuius.

Religio

Augustinus

Guilhelmus

Irreligiositas.

Sacrilegium.

Symonia

Symonia a manu ab obsequio a lingua.

De pietate obseruātia: que ꝛ dulia. de obedientia ꝛ gratitudine virtutib⁹ religiōi coniunctis: in eo ꝙ cultū debitū parentibus: su

ꝑioribus ⁊ benefactoribus exhiberi volūt:

Capitulum. XXVII. Dis.

Pietas

Pietas aūt q̄d est? Ma. est (vt inq̄t Tulli⁹) ꝑ quā sanguie iunctis/patrieq̄ beniuolis officiū ⁊ diligens tribuit̄ cult⁹. ⁊ hoc quidē ꝓpter esse ⁊ gubernari: qđ a parētib⁹ ⁊ a patria ꝑticipam⁹. Quia vero de⁹ sūmus parēs ē ⁊ gubernator/nōnunq̄ pietas ꝓ dei cultu accipi solet. vt patet ꝑ Augustinū li. 10. de ciui. dei. c. . Et q̄ cōsanguinei ab eodē parēte ꝓcessere: teste Pho lib. 8. ethi. ideo noīe ꝯsanguineorū parētes/ ⁊ noīe ꝑentū ēt ꝯsanguinei itelligūt̄: noīe đz patrię cōciues cōtinētur. Dis. Parentes esse colēdos q̄rtū ꝑceptū decalogi indicat. vbi iō fortasse lōgeuitas vitę ꝓmittit̄: q̄ ill' cult⁹ exhibet̄ a q̄b⁹ nobis vita cōicat̄. Ma. Probe. Consistit aūt parētū cultus ī reuerētia/obediētia/⁊ necessitatꝫ cura. Di Extrema pietatꝫ q̄ sūt? Ma. q̄ a medio recedūt ꝑ excessū quidē/si parētes deo in dilectione ꝑponim⁹. ꝑ defectū ꝟo: si intuitu dei parētes etiā in necessitate ꝯstitutos relinquim⁹: intrando. s. religionē. nā hoc nō expedit scđm sctm̄ Thomā. Si aūt parētes in necessitate nō sūt/licitū ē ⁊ pietas. teste diuo Hiero. ī epl'a ad Eliodorū: Per calcatū inq̄t ꝑge patrē: ꝑ calcatā ꝑge matre: ad vexilla crucis euola. summū pietatis gen⁹ est in hac re fuisse crudelē. Amplius aūt cū ꝑsonę in dignitate cōstitutę gubernatiōis ⁊ disciplinę nostrę curā gerāt: pres nō inepte dicūt̄. Jōq̄ ⁊ ipsis cult⁹ q̄dā exhibend⁹ est: quē virtutes obseruātia ⁊ obediētia ꝯtinēt. Est enim ꝟz Guihel. parisieñ. Obediētia obtēpantia ꝟm regulā sacrę scp̄turę maioribꝫ q̄buscūq̄ debita. Obseruātia aūt vt Tulli⁹ ait: est per quā hoīes aliq̄ dignitate ꝑcellētes cultu ⁊ honore designant̄. Hic cult⁹ Dulia dici p̄t. dulis em̄ đr seruit⁹ ꝑ quā exhibet̄ honor supiorib⁹. Honor aūt/vt ait Arist. . Ethi. est exhibitio reuerētię ī signū ꝟtutis. virtutis q̄dē in honorato: vel in eo cui⁹ vices gerit existentis. Hinc ⁊ ꝑlati vitiosi honorari p̄nt: īmo ad hoc p̄nceps Apl'oꝝ Petr⁹ admonet dicēs: Subditi estote. ⁊ seq̄t̄: nō tm̄ bonis ⁊ modestis/sed etiā discholis. Ex ꝑcedentib⁹ facile est ⁊ illis ꝟtutibꝫ cōtraria assignare. Dis. Facillimū. Ma. Sicut aūt pentib⁹ per pietatē/supioribꝫ ꝑ obseruantiā ⁊ obediētiā quē debem⁹ honorem reddim⁹: sic bn̄factoribꝫ ꝑ gratitudinē vices repēdim⁹. Est em̄ gratitudo ꝟm Tu[illegible]ū/q̄ amicitiaꝝ ⁊ officioꝝ alteri⁹ memoria ⁊ remunerādi volūtas ꝯtinet̄. Notant̄ aūt de memoria mētionē facit. nā vt ait Seneca li. 3. de bn̄ficijs: Jngrat⁹ ē q̄ bn̄ficiū se accepisse negat qđ accepi[illegible]. Jngrat⁹ est q̄ dissimilat. Jngrat⁹ ē q̄ nō reddit. Jngratissim⁹ oīm q̄ ē oblit⁹. [illegible]olūtas aūt ī definitiōe data ponit̄. nā idē ait: Gratitudo ē min⁹ grata si sit coacta. Est aūt ī reddēdo bn̄ficiū sūmope cauēdū/ne citi⁹ reddat̄: aut pl⁹ debito differat̄. [illegible] in his extremū ē gratitudis ꝑ excessū. Sicut in nō reddēdo alteꝝ ex-

Tullius

Augustinus Aristoteles

Religionis ingressus.

Thomas secunda secūde q. cj. ar. iiij.

Hieronym⁹.

Obedientia Obseruātia.

Guilhelmus Tullius

Dulia. Honor.

Phus.

j. Petri. ij.

Gratitudo

Tullius

Seneca

tremũ est (ingratitudo scz) p defectũ. Plura de gratitudie ꝛ eiꝰ ꝯ-
tijs induci pñt: q̃ epitomatis breuitas excludit. Uerꝫtñ id adijcien
dũ vtilissimũ ẽ: vt deo ĩ oĩbꝫ ꝛ sp grati simꝰ. ab eo em̃ q̃cq̃d hẽmus
accepimꝰ. teste Apl'o. i: ad Corin. 4. Quid hẽs qd̃ nõ accepisti? q̃
Thessal. v. si diceret: nihil. In oĩbꝰ igit̃ gratias agite/ alio loco docuit. Dis.
Nunc vindicationẽ exponas.

De vindicta: crudelitate ꝛ negligẽtia vitijs oppositis. De pnĩa ꝛ epikeia. Ca. XXVIII. Dis.

Tul'ius. v Indicatio (auctore tullio) ẽ p quã vis seu ĩiuria ꝛ oẽ qd̃ ob Uindicta.
scurũ est. i. iniuriosũ defendẽdo ꝛ vlciscẽdo ꝓpulsat̃. Neces
saria ẽ hec virtꝰ ĩ ptãte cõstitutis: verꝫtñ opeꝑreciũ ẽ vt intẽ
tio vindicatis ferat̃ ꝑncipal'r ad bonũ p vindictã ꝓcurãdũ: videli
cet vel ad emẽdationẽ peccãtis: vel salutẽ/ ad cohibitionem eiꝰ/ ꝛ
quietẽ alioꝝ: iusticię cõseruationẽ ꝛ dei honorẽ. Nam vt ait Apl's
Ad Ro. xiij. Minister dei ẽ q̃cũq̃ vindex ẽ in irã ei q̃ malum facit. ꝛ h̃ accepta a
deo ptãte: ꝛ iã dicta ĩtẽtiõe. qm̃ q̃ alia intẽtõe vindicat: nõ vindictã
q̃ virtꝰ ẽ/ sz alteꝝ eiꝰ extremũ/ qd̃ sęuitia siue crudelitas d̃r exercet. Crudelitas
Iuuenalis. qua nemo magis gaudet q̃ fęmĩa. inq̃t iuuenal'. Sic q̃ negligẽs ẽ Negligẽtia
corrigẽdo subditos: alteꝝ eiꝰ extremũ amplectit̃/ qd̃ negligẽtia di
ci põt. Qui ãt ꝓpria auctoritate vindicare p̃sumit: sibi vsurpat qd̃
dei est. Ait em̃ dñs: Mihi vindinctã. siue mea est vltio. ꝛ ego re-
Deut. xxxij. tribuã eis ĩ tpe. Huic virtuti altera cohęret: qu ĩ pęnitẽtiã dicimꝰ.
nõ eã q̃ sacrm̃ ẽ/ sz q̃ v̄tꝰ moral'ẽ. Sicut em̃ vindicatio mala ĩ alijs
Augꝰ. de pe. dis. iij. pa. pe nitentia. punit: sic pęnitẽtia in seipso malefacta corrigit. Est ei vt ait Augꝰ Penitentia
q̃dã irascẽtis vindicta puniẽs ĩ se qd̃ dolet cõmisisse. Euenire solet
aũt sępiꝰ vt ĩ vlciscẽdis ꝛ vĩdicãdis iniurijs/ de q̃bꝫ prudẽs ꝯsilia-
ri hz/ leges expressę nõ sint: ꝓpt̃ casus spãles de nouo emergẽtes.
Necessaria ẽ igit̃ v̄tꝰ prudẽtẽ circa hmõi dirigẽs Dis. Et hãc gno-
min/ cũ de prudẽtia agerẽt noĩasti. Ma. Tenacis es memorię:
si etiã meministi v̄tutẽ quãdã iudiciũ gnomin exequẽtẽ ibidẽ exp̃s
sam. Dis. Memini. nã epikeia est nomẽ eiꝰ. Ma. ꝓbe. Di. Hic
ne latiꝰ de hac disserere ꝯtẽdis? Ma. Nõ ẽ necariũ: nisi fortasse
eiꝰ descriptio p̃termissa sit. Est em̃ epikeia habitꝰ directiuꝰ legis/ Epikeia.
l. nõ dubi. C. de leg. de regul'iur. li. vj. vbi lex deficit ꝓpt̃ aliquẽ casũ ꝑticularẽ. Nõnũq̃ etiã verba legꝭ p̃
termittit/ si incõueniẽs seq̃ret̃: ꝛ attẽdit ad intẽtionẽ legislatorꝭ: q̃
sp ẽ ad vtilitatẽ reip. Jõq̃ argui nõ põt p regulã iuris q̃ dicit: Cer
tũ est q̃ is cõmittit ĩ legẽ q̃ verba legis amplectens ꝯ legis nittiur
volũtatẽ. Dis. Sed dic quęso vnde hoc nomẽ habet? Ma. Ab
epi. qd̃ ẽ supra Δ καίσυνκ iusticia Dis. Ad alia stilũ verte.

De veritate mẽdacio. iactãia. ironia. simi

latione ꝛ hypocrysi vitijs v̄itati oppositis. Ca. xxix. Ma.
q Uę sequit̃ inter virtutes iusticię cõiũctas v̄itas d̃r: vna de

virtutib⁹ moralib⁹. Dis. Hui⁹ definitionē afferas? Ma. Ueritas/vt Tulli⁹ ait: Est ꝑ quā imutata q̄ sūt/aut ante fuerunt/aut futura sūt dicūtur. In actib⁹ q̄ppe humanis q̄b⁹ hoīes verbo facto q̄ cōicant mediū tenere laudabile ē. Qui ergo nec verbo/nec facto maiora vel minora de seipso dicit aut recognoscit q̄ sint/verax d̄r a veritate virtute iā definita. Sub hac simplicitas vt excludit duplicitatē cordis ⁊ dolū: sil'r ⁊ fidelitas q̄ cōsistit in reddēdo ꝓmissa continētur. Uerūtn̄ vt ait Isidorus. in malis ꝓmissis fidē rescīdere licz. Nec tn̄ ꝟitas ē in dictꝫ de se ipso/sꝫ etiā de alijs. vt data innuit definitio q̄ cōis est. Dis. Extrema aūt q̄ sūt? Ma. Jactātia: ⁊ Ironia siue irrisio. Hinc iactator ⁊ irrisor vel iron dicunt/q̄ dictis laborāt vitijs. Jactator maiora de se verbis ⁊ factis fingit q̄ sint in eo/aut ꝓpter gloriā/aut lucrū: aut q̄r tal' est. de q̄ Horatius in epl'is videt dicere cū ait: pleni⁹ ęquo Laudat venales qui vult extrudere merces. Nauita de ventis: de tauris narrat arator. Enumerat miles vulnera: pastor oues. Iron vilia ⁊ minora de se dicit q̄ in eo existant. vilia nempe/q̄ in se nō cognoscit de se dicit: ⁊ maiora q̄ in ꝑsona sua scit de seipso negat. Nō est igit' iron q̄ vilia de se dicit q̄ in se cognosc.t: aut maiora obticēs nō tn̄ negans mīora/q̄ etiā in se scit dicit. Quia vero dictū est veritatē etiā ad extranea ꝑtinere: s̄m hoc aliud oppositū cōius iā dicta includēs eidem assignatur. Dis. Quod? Mag. Mendaciū. q̄d q̄dem triplex esse distinguit: videlicet iocosū/q̄d fit gratia ludi ⁊ risus. Officiosum: q̄d fit vtilitatis cā. Et ꝑnicio sum: q̄d fit anīo fallēdi alterꝫ vt ei noceat. sub his cōtinētur octo spēs ab Augustino li. ꝯ mēdaciū enumeratę. Similatio q̄ꝫ mēdaciū est in exteriorū signis factorū consistens: s̄m Thomā. Sub hac etiā hypocrisis cōtinet: quia similatio q̄dā est qua q̄s fingit se ꝑsonā alteri⁹. vt peccator fingit se ꝑsonā iusti. Est tn̄ q̄dā similatio q̄ interdū est vtilis. vt ait. s. Hiero. vt q̄ Christ⁹ se longius ire finxit discipul' eūtib⁹ in Emaus.

Ueritas — Tullius — Simplicitas — Fidelitas — Isidorus xxij.q.iiij.c — Jactator — Iron — Mendaciuꝫ triplex — Augustinus xxij.q.ij.c. primum. — Simulatio Hypocrisis xxxij.q.ij.c. utilem. — Tho. scda secūde.q.cxj. Hieronymus Luce. xxiiij.

De amicitia siue affabilitate. discolia et adulatione. De amicitia et generibus ac proprietatibus eiusdem. Ca. XXX. Magi.

Abi[illegible]s autē quo se aliq̄s delectabilē alijs verbis factis ve exhibet/in his q̄ seriose sūt: amicitia vl' magis ꝓprie affabilitas d̄r. Hinc amicus siue affabilis: q̄ cūctos grate alloq̄tur: vt eos [illegible]lectet ⁊ neminē cōtristet: scit em̄ ꝯformare se moribus diuersoꝝ. Di. Extrema hui⁹ q̄ sūt? Ma. Placiditas ⁊ discolia. Nā qui affando abūdat tm̄ vt delectet/placidus est. Si aūt h̄ causa lucri faciat/blanditor siue adulator dici solet. qui vt diu[illegible]s Gregorius super Ezechielem scribit/scorpio est: qui palpando incedit/sed cauda ferit. Hinc in Esaiam sanctus Hieronymus di-

Amicitia — Placidus — Adulator — Dyscholus — Gregorius

cit: Adulatores sunt hostes/ꝛ scintille diaboli. Et super Psal. m̃
Augustinus Aristoteles
Plus inqt nocet lingua adulatoris/q̃ gladi⁹ psecut⁹ ois. Nã vt sanct⁹ Aug⁹ testat: adulãtiũ linguę ligãt boies in pctis. Sapienc igit Aristo. in rbetorica dixit: Adulationẽ recipe ꝛ adulari detesta bile est. Et in Ethicis: Amatores adulatiõis iniusti sunt. Qui au tẽ affando deficit/n̄ minẽ ẏbis aut facto delectat: ḟnīmo eos cũ qbꝫ cõuersat/ꝓtristari nõ verek: litigiosus siue discol⁹ recte noiat: nec bõ dici merek. Est enī bõ natural'r aīal sociale. societas autẽ si ne affabilitate cõuersari neqt. Dis. Qua rõne illos ẏtuosos asseris q̄ affando bo ꝫ placẽt: cum scriptura huiusce modi reb̄ bẽdat: Eccl. xxviij. ait em̄ regi⁹ ꝓphera in psal. lij. De⁹ dissipauit ossa eoꝝ qui boibus placẽt. Et Sapiẽs: Ante sermonẽ nõ laudes vitã. Et rursus: Ante mor. nõ laudes boiem. Mag. scriptura īmoderatã affabilitatẽ respuit: ex qua aliq̄d mali sequi põt. moderatã ẏo cõmendat Eccl. iiij. alio loco dicẽs: Cõgregatõi pauper affabilẽ te facito. Dis. Qua de re bãc virtutẽ magis ꝓprie affabilitatẽ q̃ amicitiã noiatã asseruisti? Mag. quia ꝓprie factis aut ẏbis exteriorib⁹ oñdit: si etiã affectu veri amoris mens nõ afficiat: ꝛ ad omẽs notos ꝛ ignotos Pbus. exercek. Amor aũt q̄ in affectu est/ꝓprie amicicia dicit. et hec a pho li. viij. et. ix. ethicoꝝ describit. Dis. Quõ? Mag. Amicitia ẽ be Amicitia. niuolẽtia mutua nõ latẽs/rõne boni. In hac definitõe beniuolentia gen⁹ est. mutua ꝓ differẽtia addit: q: debet eẽ reamatio amati: q̄ etiã se ab alio amari scire debet. ideo adiũgit/nõ latens: sz patens ꝛ manifesta. nõ ẏbo aut lingua tm̃: sz ope ꝛ ẏritate: vt Joan. j. Joan. iij nes admonet dicẽs: Nõ diligam⁹ ẏbo aut lingua: sz ope ꝛ ẏritate. Eccl. xxxvij. nã q̄ aliter amat/amic⁹ solo noīe est: inqt Sapiẽs. Per vltimam clausulã definitiõis qua dr/rõne boni/finis ꝛ cã amicicię ponuntur: q̄ sunt bonũ vel vtile vl' delectabile vel honestũ: ꝛ ẽm hęc tria Amicitie gña bona tria amicicię genera distinguũtur. Prima duo genera sicut cito oriunt/sic cito facileꝝ dissoluunt: cessante. s. bono delectabili vl' vtili. vnde Sapiẽs ait: Si largior ei fuerꝫ/assumet te: ꝛ si nõ Eccl. xiij. Ouidius. habueris/relinquet te. Et li. j. tristiũ dicit Ouidi⁹: Donec eris felix mlt⁹ numerabis amicos. Tẽpora si fuerint nubila/sol⁹ eris. Ideo ꝛ Cicero li. de finib⁹ bonoꝝ ꝛ malorũ ait: Meipsum igitur ames oportet/nõ mea: si veri amici futuri sum⁹. Amicicia ẏo q̄ est ꝓpt bonũ honestũ (qđ est ẏt⁹) vt oriat longiore indiget expiẽtia/ꝛ Cicero. difficili⁹ soluit. Tullio nãq; attestãte li. de natur. deoꝝ: Nihil est ẏrute amabili⁹: nihil qđ magis alliciat ad diligẽdũ. cũ ꝓpt ẏritatẽ ꝛ pbitatẽ etiã ḟs nũq̄ vidim⁹ diligam⁹. Vñ ꝛ idẽ ait li. offi. In societatũ nulla ḟstãtior/nulla firmior: q̄ cũ viri boni/moribꝫ sil'es Horatius sunt familiaritate ꝯiuncti. Hinc ꝛ in sermonibꝫ Hora. ait. Tibi me ẏt⁹ tua fecit amicũ. Dis. Qualit aũt solui amicitia? Ma. Si alter in vitiũ incorrigibile ceciderit/aut vltra aliũ in ẏrute multũ ꝓfecerit/aut in sublimiori officio in statu cõstitutus fuerit: aut lõ

gius diutiusq; se sine spe reuertẽdi absentauerit. Propri⁹ em̄ ami
citię actus est/ conuiuere delectabil'r ⁊ vnanimiter: q: amicoꝝ idẽ
velle/idẽ nolle est. inq̄t Cicero. Et rursus amicitiam definiẽs ait: Tullius.
Amicitia. Amicitia est rerũ humanaꝝ ⁊ diuinaꝝ cũ beniuolẽtia et charitate
cõsensio. Amicoꝝ insup omĩa debẽt esse cõia. xij. q. j. dilectissimis.
Amor etiã ver⁹ amãtẽ in amatũ trãsfert. Ideo ver⁹ amic⁹ est alter Aristoteles
ipse. vnde Seneca: Si aliquẽ amicũ existimas cui non tantũ vis Seneca
quãtũ tibi/vehemẽter erras. Et Aristophanes dicebat hãc eẽ ami Aristophanes.
corũ cõditionẽ/vt vn⁹ esse vellet alter: vel in altero. Alludẽs huic
Joãnes apl's ait: Qui manet in charitate/in deo manet ⁊ deus in j. Joh. iiij. d.
eo. Et qd̄ Paul⁹ dicit: Qui adhęret deo/vn⁹ spũs est. In omnib⁹ j. Coꝝ. vj. d.
q̄z (vt ait Plato) sil'itudo ẽ amica. In casib⁹ aũt assignatz sil'itudo Plato.
deficit: ⁊ cętera q̄ iam dicta sunt esse desinũt. Dis. Res p̄ciosa est
vera amicitia. Mag. Etiã fili. nã vt ait Sapiens: Amico fideli Ecci. vj.
nulla est cõpatio. Non solũ au
tẽ amicitia res p̄ciosa est: sz vi
tę humanę necessaria. vt habet
Aristoteles. Aristo. viij. ethic. et Sapiens
Eccẽs. iiij. testat̄ dicẽs: Uę soli: qm̄ si ceci
derit nõ habz subleuãtẽ. Sub
leuat autẽ amic⁹ diues paupe
rẽ in necessarijs subueniendo:
⁊ pauper diuitẽ ꝓtegẽdo: iuue
nis senẽ fouẽdo et ꝯsolãdo: se
nex aũt iuuenem a via mala re
uocãdo. Qd̄ nimiꝝ ꝯsiderans
Quintilian⁹ Quintil'. declamationũ lib. v.
dixit: Nõ repio q̄d in reb⁹ hũa
nis excogitauerit natura p̄stan
Tullius. tius amicitia. Et Tulli⁹ li. de
amicitia: Oib⁹ inq̄t reb⁹ huma
nis amicitia p̄ponẽda ẽ. Nihil
e. ñ est tã naturę aptũ tãq; con
ueniẽs ad res secũdas vel ad
uersas q̄z amicitia. Illas ac plę
rasq; alias amicitię ꝓprietates
antiq̄t⁹ apd̄ romanos pictura
amicitię demonstrabat. Dis.
Typus amicitie. Cuiusmodi? Mag. Depin
gebat̄ iuuenis forma/discoo
perta capite: q̄ erat tunica rudi
induta: in cui⁹ fimbria scriptũ
erat: mors ⁊ vita: in frõte/ęstas
⁊ hyems. hẽbatq; lat⁹ aptũ vs
q̄z ad cor: ⁊ brachiũ inclinatũ

digito cor oñdēs: ibi scp̄tū erat: lōge ⁊ ꝓpe. Dis. Edissere q̄so singuloꝝ significationē. Mag. Forma iuuenil' indicat: amicitiā sp̄ recētē: nullaq; tp̄is diuturnitate tepescētē. Nudū caput: vt oībus pateat/ ⁊ amic⁹ nullo vnq̄ tp̄e amicū suū publice ꝯfiteri erubeat. Rude āt indumētū oñdit vt amic⁹ nll'a ardua/ extremāq; inopiā ꝓ amico subire nō r̄cuset. Uita ⁊ mors ī vestimēto scribūt: nā q̄ ꝟe diligit/ vsq; ad mortē amat. Estas ⁊ hyems: q̄ ⁊ in ꝓsp̄is ⁊ in aduersis ęq̄ amicitiā ꝟuat. Latus aptū h3 vsq; ad cor: q̄ nihil amico celat. Brachiū iclinat/ ⁊ digito cor oñdit: vt op⁹ cordi/ ⁊ cor ꝟbis corrñdeat. Lōge ꝓpe scp̄tū ē: q̄ vera amicitia nullo tēp̄e abolet: nll'aue locoꝝ ītercapedīe amicū sep̄at. Dis. Btūs cui p̄ oē viuēdi spaciū taliusmodi amic⁹ aderit. Mag. E regiōe ꝟo miser solus ab oī fideli societate alien⁹. nā vt ait Ualeri⁹ max. lib. iiij. Deserta est vita hoīs nulli⁹ amicitię cincta p̄sidio. et Seneca ad Lucillū: Nulli⁹ boni sine socio iocūda ē possessio. Dis. manifesta sūt hęc: ad reliq̄ ꝓpperem⁹. Ma. Affabilitati vicina ē eutropelia: mediū ī iocosis ꝟbis vel factis ꝯstituēs: mag; tñ ꝓpe tēperantię cohęret. iō tractatū illi⁹ ī eū locū vbi de tēp̄ātia agek̄ reꝟuem⁹. Dis. Optīe. nūc igit̄ libalitatē int̄ ꝟtutes iusticię vicinas ꝯnūeratā ediseras.

Ualerius. Seneca.

De liberalitate: auaricia et ꝓdigalitate vitijs oppositis: insup̄ de misericordia et eius extremis: Capitulū. XXXI. Mag.

Liberalitas affectū aī ad pecūias moderat̄. Pecunias āt vt ait Phs. iiij. ethic. oīa dicim⁹ q̄ꝝ dignitas nūmismate mēsurat̄. vt sūt oīa q̄ possidet hō ī diuitijs. Dicit̄ āt pecūia a pecore. antiq̄ eñ hēbāt ī pecoribꝫ qd̄ hēbāt. inq̄t Aug. li. de doc. chri. et canon. Qui g̃ pecunias dat q̄bꝫ opte:/ qñ/ vbi ⁊c. delectabil'r: nec ī dādo tristat̄: liberal' d̄r. tali mō etiā pecunias a suis possessiōibꝫ recipit/ vt alijs dare habeat: dat tñ libēti⁹ q̄ recipiat: quia dare ē difficili⁹ ⁊ ꝟtuosi⁹ q̄ recipe. vt p3 testīonio christi di. Beati⁹ est dare q̄ recipe. et Oui. Crede mihi res ē īgeniosa dare. Apl's āt dicit: Hilarē datorē diligit de⁹. Dis. Extrema hui⁹ q̄ sūt. Ma. Auaricia ⁊ ꝓdigalitas. Auaricia nēpe vt Tull'. ait/ est inordinat⁹ amor habēdi. Cōsistit āt ī tribꝫ. in a, petēdo: acq̄rēdo: ⁊ retinēdo. Prīa ꝓhibet̄ Exo. xx. Nō ꝯcupisces rē ꝓximi tui. Scd̄a fit furto/ vsura/ rapina/ ludo illicito/ fraude/ p̄iurio/ mēdacio/ ⁊ ꝯsil'ibus a scp̄turꝫ nō mō diuīs/ s3 ⁊ legibꝫ īp̄ialibꝫ ꝓhibitꝫ. Nā vt inq̄t Tul. li. ij. offi. nullū vitiū deteri⁹ est auaricia: p̄sertim in principibꝫ ⁊ republicā gubernātibꝫ. Tertia q̄ apti⁹ liberalitati opponit̄ tenacitas dici solet. et vt hui⁹ vitij īmanitatē Doctores scti oñdāt/ auariciā cīm malorū radicē appellāt. vt patet p̄ Aug; de ciui. li. j. c. x. Idē sentit btūs Grego. xlvij. dis. bonoꝝ auctor. xxix. dis. Hęc ergo. de pę. di. ij. q̄. ⁊ Apl's ad Timo. vj. sola hęc crescit in senibꝫ/ vitijs declinātibꝫ. nec hui⁹ crementi est finis aut nūer⁹. Juuenalis. Crescit

Liberalitas. Pecunia.

j. q. iij. p̄ totū Augustinus

Act. xx. g. Ouidius li. sine titu.

Tullius

Tullius.

ij. Cor. ix. b Auaritia plex.

amor nūmi quātū pecunia crescit. Et Oui. Creuerūt ⁊ opes ⁊ opū furiosa libido: Et cū possideāt plurima/plura petūt: Sic q̄b⁹ itumuit suffusa vēter ab vnda/Quo pl⁹ sūt potę plus sitiunt aquę. Et Sapiēs Ecci. v. Auar⁹ non īplet pecunia: ⁊ q̄ amat diuitias/ fructū nō capiet ex eis. Idē Horati⁹ diuitib⁹ īpropat dicēs: Quid iuuat īmēsum te argēti pōd⁹ ⁊ auri/Furti de fossa timidū deponere terra? Et rursus Sapiēs: Cūcti dies ei⁹ (scz diuitis) pleni sunt laborib⁹ ⁊ erūnis: nec ꝑ noctē mēte q̄escit. Et alibi: Auaro nihil ē scelesti⁹. Et nihil est iniqui⁹ q̄z amare pecunia. Rōnē Seneca in epl'is ponit dicēs: In nullū auar⁹ bon⁹ est: in se pessim⁹. Et in ꝓuerbijs dicit: Auar⁹ nisi cū morit nihil recte facit. Ob id ait Uergili⁹. Quid nō mortalia pectora cogis Auri sacra sames? Et Lucan⁹ li. iij. ferꝝ mortēq̄z timere Auri nescit amor. Sēp enī (vt inq̄t Hora. in epl'is) auar⁹ eget. Ipsi nāq̄z tam deest qd̄ habet q̄z qd̄ nō habet. ait Quintil'. ⁊ Boeti⁹ li. iij. ꝯsol'. phi. Auaricię nihil satis ē. Hinc Properti⁹ auaro dic̄: Insan⁹ medio flumīe q̄ris aquā. Ob h̄ de morib⁹ Seneca ait: Quę est maxima egestas? Auaricia. Et vt testat Seneca ad Lucil. Cū cętera vitia cū senescēte hoīe senescant/sola auaricia iuuenescit Et vt ait Asculan⁹. sp virides frondes seruat. Dis. Sufficiēter ad pn̄s pestiferę tenacitatꝫ aculeos oñdisti: ad aliud liberalitatis extremū q̄so sermonē ꝟtas. Mag. Secūdū libalitatꝫ extremū ꝓdigalitas est: in h̄ a ꝟtutis medio recedēs: qr dat etiā vbi/cui/⁊ qn̄ nō oportet. Multis igit (vt inq̄t Aristo.) ꝓdigus ꝓdest ⁊ facile satiat. cum em̄ omnia effuderit/cessabit. sed hoc vitiosum esse sanct⁹ Ambro. lib. offi. insinuat. Insuper qualiter liberalitas seruatis debitis circūstātijs per mediū secure ꝓgrediat/copiose demōstrat. Dis. Ita me in ca. nō satis. di. lxxxvj. legisse memini: sz (ni fallar) liberalitatē nōnūq̄z misericordiā vocat. Mag. Haud falleris. Misericordia em̄ ⁊ si sit effectus charitatis/in actu tamē exteriore sil'itudinē habet cū liberalitate. Huic q̄ztū ad actū q̄ est dare/o ꝓponit obduratio: q̄ztū ad actū q̄ ē miseri/ꝯtriat inuidia. Mię lōgior tractat⁹ theologię reseruād⁹ est.

Ouidius in fastis. j.

Horatius in sermo.

Ecci. x.

Seneca.

Uergilius

Lucanus

Horatius

Quintilian⁹

Boetius

Propertius

Seneca

Asculanus

prodigalitas

Aristoteles

Ambrosius.

Misericordia.

De magnificētia: banausia: et paruificentia vitijs oppositꝫ. Et quō magnificētia etiā reperit in pauperib⁹: Ca. XXXII. Mag.

Liberalitati ꝑ additionē magnificētia ꝓxima est. Liberalitas nāq̄z cōem vsū pecunię respicit: magnificētia magnu, sumptū ipi⁹ attēdit. Magnific⁹ eq̄dē ꝓmpte/delectabil'r: vbi/⁊ qn̄ oportet magnos sumpt⁹ facit: attēta sūptuū ⁊ opis circa qd̄ expēdēdi sūt ꝓportiōe. iuxta Dn̄i vocē: Quis ex vob volens turrem ędificare/nō prius sedēs cōputat sumpt⁹ q̄ necessarij sunt si habeat ad ꝑficiendū? Un̄ principaliter hęc virtus locū habet re-

Magnificentia.

Luce. xiiij.

spectu rerū cōmuniū ꝛ diuinaꝝ. vtputa circa ędificatiōes tēploꝝ/
Aristoteles. eccliarū ꝛ hospitaliorū. nec vt ait ꝓbus. iij. ethicorū: magnificꝰ
sumptuosus est circa seipsum. nisi in his q̄ sine solēnitate licite fie
ri nō possunt. vtputa in nuptijs/introniſatiōib/et filibus. Dis.
Regia videt hęc virtus: ꝛ paucis accomodatꝰ actus eiꝰ. Mag:
Ambrosius. Sine dicis: Diuitib eīm ꝛ potētib (ait Ambro.) supabūdātia da
tur a deo: vt meritū bonę dispēsatiōis acq̄rāt. Quātū ꝯo ad habi
tū ꝛ interiorē actū/q̄ est electio interior hęc virtꝰ etiā paupib ieſſe
Luce. xix. repit. Uñ ꝛ Dñs mulierē paupculā q̄ in gazophylaciū misit duo
Tullius in ra minuta: plus obtuliſſe q̄ diuites cōmēdauit. Et illud Tulli
rhetorica. innuere visus est: cū ait: Magnificētia est rerū magnarū ꝛ excelſa
rum cū animi q̄dā ampla ꝛ splēdida ꝓpositōe cogitatio atq; admi
niſtratio. vt cogitatio referat ad actū interiorē: et administratio ad
exteriorē. Dis. Extrema huiꝰ quę sunt? Mag. Banausia (quā Banausus
nos cōsumptionē dicere possumꝰ) et paruificētia. Banausus eīm
multa cōsumit inutiliter vbi ꝛ quādo nō oportet: ad instar fornā Paruificus
cis oia cōsumētis. vnde nomē traxit: Paruificꝰ ꝯo estimat se sem
per plus feciſſe q̄ oportet. Unde interdū ꝓpter paruū quod expo
nere nō vult/operis magni dignitatē totam perdit aut diminuit.
Nec te lateat magnificentiā inter eas quę fortitudini annumeran
tur cōnumerari. q; etiā tendit in aliqđ arduū sicut fortitudo.

De fortitudine: et qualiter etiā in beatis martyribus fuerit. De timiditate ꝛ audacia vitijs oppositis. insuper de virtutibus fortitudini annexis. Ca. XXXIII. Dis.

Amigit fortitudinis tractatū aggrediamur. Mag. Fortitudo virtꝰ est moralis ꝛ cardinalis. nō fortitudo corpis
ſ animi. Illā eīm ꝛ bestias habere cernimꝰ: ꝛ boies bestialeſ in q̄b virtutis nō est locꝰ. Hāc aūt boies tm̄ qui animi passiones: audaciā. ſ. ꝛ timorē circa pīcula moderant. Est eīm fortitud Fortitudo
ꝓbus. vt inquit ꝓbus/medietas circa timores ꝛ audacias. Fortis equidē intrepidus ꝛ delectabiliter terribilia iminētia aggredit: vl illata sustinet/ꝓpter bonū rōnis. Maxime autē in bello: vbi bonū cō
ꝓbs. iij. et. v ethicorum. mune ꝛ salꝰ reipublicę tuet/ꝛ maximū terribiliū q̄ est mors expectat. Hanc virtutē quantifecerint ꝛ excoluerint veteriores/ferme oēs hiſtorię clamitāt. Hac ꝓmaxime claruere milites christi/ſ Martyres
Ad Heb. xj. cti martyres: qui vt ait Apl̄us ad Hebreos. xj. in testimoniū fidei fortes.
fortes facti sunt in bello. obdurauerūt ora leonū: extinxerūt impetum ignis: effugarūt aciē gladij: castra verterūt exterorū. alij distēti sunt/nō suscipiētes redēptionē. alij ꝯo ludibria ꝛ ꝛbera experti: insup ꝛ vincula ꝛ carceres: lapidati sunt/secti sunt/tentati sunt: i occisiōe gladij mortui sunt. Nec tm̄ oēs martyres censeūt q̄ talia

patiunt: sed q̄ ex charitate ⁊ causa fidei talia subiert. Dis. Extrema fortitudinis q̄ sunt? Mag. Timiditas ⁊ audacia. Dis. Timiditas quid est? Mag. Est passio appetit⁹ succūbētis circa terribile. Timid⁹ em̄ siue mollis refugit huiuscemodi aggredi ⁊ sustinere/eo ꝙ sibi videat intolerabile. Strenu⁹ autē honestos labores hilarit adit: timid⁹ ab aggressis retrocedit. Hęc passio animū multū cruciat. excedit em̄ (inq̄t Quintilian⁹) oēm calamitatē diebus ac noctib⁹ timere. Dis. Audacia quid est? Mag. Est passio appetit⁹ cōsurgent⁊ circa terribilia. Hāc fortitudo tēperat/dū bonū ꝯseq̄ns ⁊ circūstātias act⁹ prudēter pēsat. sępi⁹ em̄ audax siue ꝑtinax sine rōne/more feraꝝ maximis ꝑiculis se ingerit. Unde ꝟtute nō pollet: sed vitio temeritatis intumescit. q̄ vt Tulli⁹ ait libro. v. artis nouę Rheto. est animi incōsiderata doloꝝ ꝑpessione gladiatoria ꝑiculoꝝ susceptio. et hoc q̄dē ob modica aut etiā nulla bona: nō amore ꝟtutis/s3 inanis gl'ię. iō nō ab re supb⁹ dici pōt: q̄r frequēter inimicū humilē aut deiectū floccifaciēs/incōsiderate ⁊ aīo tumido aggredit. sicut Golias Dauid: a q̄ iusto dei iudicio interijt. Nā vt ait q̄dā: Pauca necat morsu spaciosum vipera taurū. A cane nō magno sępe tenet aper. Qui aūt vera ꝟtute fort⁊ ē: nec temere audet/nec incōsulte timet. ait diu⁹ Aug⁹. ⁊ Hiero. sup Johelē. Justi ⁊ fortis viri est/nec aduersis frangi/nec ꝓspis subleuari: sed in vtroq̄ moderate cōseruari. Dis. Nunq̄d hęc virt⁹ cū cardinalis sit/ānexas alias habet? Mag. Habet q̄s cōmemorauim⁹. s. patiētiā/ꝑseuerātiā/magnificētiā/⁊ magnanimitatem. Dis. De his q̄3 pauca subiungas.

Timiditas. Audacia Temeritas. Quintil. Tullius. j. Regū. xvij Ouidius. Augustinus Hieronym⁹.

De magnanimitate: et quō nō est contraria humilitati. De proprietatib⁹ magnanimi. insuper de presumptione et pusillanimitate vitijs oppositis: Ca. XXXIIII. Mag.

Circa actū fortitudinis/ q̄ est ꝑicula aggredi/necārius est anim⁹ ꝓmpt⁹: ad quē adiuuat fiducia: quā pauloañ definiuim⁹: sub q̄ ⁊ magnanimitas exp̄mit. Magnanimitas em̄/vt est q̄si ꝑs fortitudīs: est spontanea difficiliū aggressio. Necesse ē etiā ne anim⁹ ab incępt⁊ deficiat: ad qd̄ magnificētia cōducit. Est em̄ gl'iosa q̄dā animi claritudo/pulchre res arduas administrās. i. exeq̄ns. Et Macrobi⁹ de somno Scipiōis: Magnificētia ē negocioꝝ difficiliū ⁊ ꝑclaroꝝ ꝯsūmatio. sic accęptę magnificētia ⁊ magnanimitas vt sūt circa res arduas ⁊ mort⁊ ꝑicula/q̄si ꝑtes sūt fortitudinis: s3 vt sūt circa alias materias arduas. vtputa magnificētia circa magnos sumpt⁹: ⁊ magnanimitas circa magnos honores. ꝟtutes sunt morales ⁊ speciales/fortitudini tñ vt ꝑncipali ꝯnexę. Dis. Pauloañ de magnificētia dictū recolo: hic

Magnauimitas. Magnificentia. Tulli⁹. li. j. de offi. Macrobius

magnanimitatē describas. Mag. Magnanimitas dr̄ q̄si magnoꝝ/siue ad magna aīositas. Maximū aūt qd̄ ī vsū hoīs īter exteriora venit/est honor. Hūc em̄ deo adhibem⁹/nihil mai⁹ habētes. Honor ī signū ꝟtutis exhibet̄. Is aūt cui honor exhibet̄ excedere pōt ⁊ deficere/aut medio mō se hr̄e. ⁊ tūc magnanim⁹ appellat̄: q̄ magnis honoribꝫ q̄bꝫ ob magnitudinē donoꝝ dei ⁊ virtutū dign⁹ est/dignificat se ⁊ q̄n̄ oportet. Dis. Nec hoc ꝟtuosū videt̄. Hūilitas em̄ q̄ mr̄ ꝟtutū ⁊ custos est/talis cōtēnit. Mag. Hęc ꝯtraria nō sunt. Magnanim⁹ em̄ cōsideratꝫ donis dei/ad pfecta ꝟtutꝫ opa tēdit. ⁊ honores ī signū taliū exhibitos nō respuit. Humilis ꝟo defectibꝫ ꝓprijs pēsatꝫ seip̄m ꝯtēnit. Magnanim⁹ vitiosos ⁊ a ꝟtutibꝫ deuiātes despicit. Hūilis defect⁹ alioꝝ obliuiscēs bona t̄m (si q̄ sūt) īspicit: ⁊ his cōparatis ad defect⁹ ꝓprios se cęteris inferiorē existimat. Et vtrūq̄ ꝟtuosū est. vt rex Dauid vno ꝟsiculo īdicat dicēs: Ad nihilū deduct⁹ est ī ꝯspectu ei⁹ (scꝫ magnanimi) malign⁹. Timētes aūt dn̄m glorificat (scꝫ ip̄e humilis) Est āt si diligēter aīaduertert̄/magnanim⁹ ꝑm oēs ꝟtutes pfect⁹. al's em̄ nō esset magnis honoribꝫ dign⁹. Hūc Phs a q̄busdā ꝓprietatib⁹ cognoscēdū describit. Est em̄ p̄mo motu lent⁹ ⁊ voce grauis: quia nō circa multa discurrit: sed circa magna t̄m intēdit. Secundo est beneficij īmemor: quia ꝓ beneficio gratis accępto non vult alijs subdi: īmo magis gaudet in potiore vices rependere. Tertio vtit̄ ironia. quia inferioribꝫ nō totā suā magnitudinē ostendit: sed maioribꝫ t̄m. Quarto nō conuiuit alijs: qr adulationē deuitat: iō multitudini se nō īmiscet semp: sed quādo/⁊ sicut oportet. Quinto pręponit infructuosa fructuosis. i. honesta quę ad aliā necessitatē nō ordinant̄/p̄ponit vtilibus quę ad alias necessitates ꝓsunt ⁊ fructificāt. Hinc Themistocles dū de marito filię suę quereret̄: an pauperē et virtutibꝫ ornatū/vel locupletē ⁊ parum ꝓbatū habere vellet: respondit: Malo virū pecunia indigentē/ q̄ꝫ pecuniā viro. Dis. Extrema huius quę sunt? Mag. Pręsumptio et pusillanimitas. Pręsumptuosus nanq̄ ad maiora tēdit q̄ꝫ sibi conueniant. aut quęrit honorari ex bonis fortunę: quibꝫ ꝓprie honor nullus debet̄. Hinc etiā ambitiosus dicit̄ amans primos ambit⁹ in cōuiuijs. Pusillanimis ꝟo recusat ī id tēdere qd̄ ei cōmensuratū est: ⁊ respuit honores quibꝫ dign⁹ est. Id frequēter ex acedia ꝓuenit. Uñ ⁊ piger seruus merito a dn̄o suo cuius pecuniā abscondens nihil negociat⁹ est/reprehendit̄: vt scribit Matthę⁹ ca. xxv. Magnanim⁹ autē ꝑ mediū hoꝝ tutissimus ibit: honores q̄b dignus est accipit: ⁊ illos in deū (a quo dona ꝓpter quę honorat̄ habet) refert/dicēs: Nō nobis dn̄e nō nobis/sed noī tuo da gloriaꝫ. Sicut āt magnificētię q̄ est circa magnos sumpt⁹/liberalitas iungitur/quę est circa cōmunes sumpt⁹: sic magnanimitati circa honores magnos cōsistēti euphilothimia iungitur.

Honor.

Differūt magnanimus et humilis.

Ps. xliij.

Aristoteles.

Proprietates magnauimi.

Themistocles

Presūptuosus.

Pusillanimis

Ps. cxliij.

De Euphilothimia: Ca. XXXV: Dis.

Euphilothimia. e Uphilothimia quę virtus est? Ma. Quę modū circa acceptionē honoris cōis debiti cōstituit: dicta a philos qđ ē amor: ⁊ thimos debit⁹. hīc euphilothim⁹. i. debiti honorꝫ ęqu⁹ amator. Dis. Extrema illi⁹ q̄ sunt? Mag. Philothimia ⁊ aphilothimia. Hinc philothim⁹. i. amator honoris etiā sibi nō debiti. et aphilothim⁹ etiā debitos honores nō diligēs. Hoc autē etsi vitium sit morale: in domo tñ dñi hūilitatis vestigia seq̄ poterit: si iste honoris ꝯtēpt⁹ ex ꝯsideratiōe ꝓprioꝝ defectuū ꝓcesserit. Alia q̄ circa imaginationē occurrūt vitia circa hanc ꝟtutē occurrere possunt/ ⁊ circa honorē cōmunē. Reliqua ꝑcurram⁹.

Philothim⁹ Aphilothimus.

De perseuerātia: pusillanimitate siue mollicie ⁊ pertinacia: Ca. XXXVI. Dis.

Perseuerātia c Onsequēs est vt ꝑseuerātiā videam⁹. Mag. Perseuerātia vt Tullio placuit/ est in rōne bñ cōsiderata stabilis ꝑpetuaq̄ ꝑmāsio. Labori em̄ (inq̄t Quintilian⁹) oportet insistere vbi effect⁹ ꝓmittit̄. Et rursus ꝑseuerādū est/ quia cęoimus. Dis. Quid si vires deficiūt? Mag. Animo tñ (inq̄t idē) ꝑseuerem⁹. nā teste Ouidio in de ponto: Oīa deficiūt: anim⁹ tñ oīa vincit. Ille etiā vires corp⁹ hr̄e facit. Hęc virt⁹ fili adeo necessaria ē: vt sine ea viriliter aggredi oīno nihil ꝓsit. sicuti ipsa veritas Christus testat̄ dicēs: Nemo mittēs manū suā ad aratꝝ: ⁊ respiciēs retro (scꝫ aīo pęnitēdi) apt⁹ erit regno dei. Et rursus: Qui aūt ꝑseuerauerit vsq̄ in finē/ hic salu⁹ erit. et Apl'us: Nō coronabit̄ nisi q̄ legitime certauerit. Ablata autē ꝑseuerātia (vt sanct⁹ Bernard⁹ ad Januēses scribit) nec obsequiū mercedē habet: nec beneficiū gratiā: nec laudē fortitudo. Et ī christianis (Hiero. dicēte ad Furiā) nō q̄runt̄ initia/ sed finis. Paul⁹ male incępit: sꝫ bene finiuit. Judę laudant̄ exordia: sed finis ꝓditiōe dānat̄. Et idē sup Matth. Nō em̄ cępisse ꝟtutis est: sed ꝑfecisse. cępisse em̄ multoꝝ est: ad culmen aūt venisse paucoꝝ. Astipulat̄ qđ Greg. dicit: Multi bñ incipiūt/ ⁊ male finiūt: qꝛ nō ꝑseuerāt. de pę. dis. ij. §. multi. Et iteꝝ. Incassum inquit bonū agit̄ si ante terminū vitę deserat̄: qꝛ et frustra velociter cu rit/ qui ꝑusq̄ ad metas ꝑueniat deficit. de pę. di. iij. c. Incassum. Sed in his quid diuti⁹ moror? cū nec tota die oīa in laudē ꝑseuerātię adducere queā/ si etiā memorię tenerē. Huic opposita sunt mollicies ⁊ ꝑtinacia. Mollis tristicijs vincit̄: et ꝓpter diuturniatē ⁊ laborē facile a bono recedit. Nā vt ait Therentius in Andria: Ingeniū est oīm a labore ꝓcliue ad libidinē. Pertinax aūt plus q̄ꝫ oportet in suo sensu stat. ⁊ illi sunt frequēter melācholici: ⁊ etiā supbi/ q̄ sibijpis vident̄ scioli. Quibꝫ đr: Ne innitaris prudētię tuę. et alibi: Nolite esse prudētes apud vosmetipsos.

Tullius Quintil. li. causarū.

Ouidius.

Luce. ix. Mat. xxiiij. vtj. q. j. suggestū. De peni. dis. ij. pa. multi.

ij. Timo. ij. a Bernardus.

Hieronym⁹

Gregorius

Mollis.

Pertinax.

Therentius Phs. v. ethi.

Rom. xij. d.

Dis. Satis patet ex his pseuerantię ratio. Patientiā videam⁹

De Patientia: sub qua cōtinetur cōstātia et longanimitas. Capitulū. XXXVII. Ma.

Patientia vt inqt Tullius/est honestatis siue vtilitatis causa rerū arduarū ac difficiliū voluntaria ac diuturna ppessio. Patientia

Augustinus Gregorius Augustin⁹ libro de patiētia inqt: Patiētia virtus est q̄ mala ęquo anio toleram⁹. Gregori⁹ vero sup Lucā ait: Patientia est aliena mala ęquanimiter ppeti: ⁊ nullo malo anio in aliquē ad vindictam moueri. Hęc vt pluribus edoceri posset auctorū testimonijs: potior ē partiū fortitudis. vñ Horati⁹ in odis. Lati⁹ regnes auidū domā do spiritū: q̄z si Libyam remotis Gadib⁹ iungas: et vterq; pęnus seruiat vni. Gades insula est vbi sūt columnę Herculis inter Aphricā ⁊ europā: etiā a pęnis/id est Afris ihabitata. ⁊ Ouidius de arte. Cede repugnanti: cedendo victor abibis. et moralissimus Cato: Quem superare potes interduz vince ferendo. Si forte hęc tibi haud satz fecerūt audi Sapiētē: Melior ē patiēs viro forti. vbi glosa. Minor est victoria vrbes expugnare q̄z seipsum vincere. nā teste Seneca: Bis vincit q̄ se vincit: ⁊ bis iterimitur q̄ suis armis perit. Isido. Magna ē virt⁹ si nō lędas: magna ē est fortitudo si etiā lęsus remittas: magna est gl'ia si cui potuisti nocere parcas. Et Lactāti⁹ li. 3. Insti. Magna ⁊ p̄cipua virt⁹ patientia est quam pariter vulgi publicę voces/ ⁊ oratores et philosophi summis laudibus concelebrant. Huius tam pręclare virtutis p̄conia. s. Cyprian⁹ in epl'a de bono patiētię lucide explicat dicēs: Patiētia est q̄ nos deo cōmēdat ⁊ seruat: Ipsa ē q̄ irā temperat: linguam refrenat: mentē gubernat: pacē custodit: disciplinā regit: libidinis impetū frangit: timoris violentiā cōprimit: incendiū simlitatis extinguit: cohercet potentiā diuitū: inopiā paupeꝝ refouet: tuetur in virginib⁹ beatā integritatē: in viduis laboriosam castitatem: in maritatis indiuiduā charitatē. facit humiles in psperis: in aduersis fortes: ꝯ iniurias ⁊ ꝯtumelias mites. docet delinquētib⁹ cito ignoscere. tēptatiōes expugnat: psecutiones tolerat: passiōes et martyria cōsūmat. Ipsa est q̄ fidei nostrę fundamēta firmit̄ ponit: q̄ incremēta spei sublimiter puehit. Ipsa facit vt efficiamur filij dei dū Christi tolerantiā imitamnr. hęc illę. Hac specie fortitudinis potissime milites christi vicerūt: a vexillifero suo edocti. qui ait: In patiētia vr̄a possidebitis aīas vestras. Nā hac habita/ oīe onera leuia videtur. Quintilian⁹ nēpe ait. Nulla pęna est nisi īuito: ⁊ rursus. nullū habem⁹ nisi ab impatiētia dolorē. Et scdm non nullos theologos hęc nō mīma causa erit cruciatus ppetui. Sub hac ⁊ cōstantia ⁊ lōganimitas ꝯtinent̄. Est em̄ constātia vt ex q̄rto Ethicorum sumitur/stabilitas animi firma ⁊ in bono proposito perseuerans.

Augustinus Gregorius Horatius Ouidius Cato Prouer. xvj. Seneca Isidorus Lactantius Cyprianus Luce. xxj. Quintilianus lib. cāiū Aristoteles Constantia

De Temperantia virtute cardinali. quis temperatus ⁊ que temperantie partes. Insuper de differentia verecundie erubescentie et honestatis. Capitulū. XXXVIII. Mag.

Temperātia

Cardinaliū virtutū quarta Temperātia dr. ⁊ est (vt ait Aurelius libro de libero arbitrio) affectꝰ cohercēs ⁊ cohibens appetitū ab his rebus q̄ turpiter appetunt. Moderat enī passiones sensuū gustus ⁊ tactus in his q̄ ad vitę spērūq̄ cōseruationē necessaria sūt. gustū quidē in cibo p abstinētiā/in potu vero per sobrietatē dirigit. Tactū aūt q̄tū ad actꝰ generatiōis mediatos p castitatē: q̄tū vero ad ꝓsequētes ⁊ accidētales/vt sūt oscula ⁊ amplexus impudici/p pudicitiā cohercet. Tempatꝰ itaq̄ dr/ qui vbi ⁊ quādo oportet a delectabilibꝫ abstinet: nec in hoc ꝓtristatur. Plures nāq̄ necessitate coacti/ qꝝ impotētes sunt ⁊ infirmi/ aut habere nō pūt: vel timore pęnę a delectabilibus abstinēt: ⁊ tēperati nō sunt. qꝝ in abstinendo tristantur. Dis. Partes huius si quę sunt p̄ter p̄dictas enumera queso. Mag. Temperātię ptes in triplici differētia cōstituunt. Quędam eñ subiectiuę: q̄dam integrales: q̄dam vero potentiales sunt. Integrales dici possunt sine quibus nō est: vt verecūdia siue erubescētia: p quā fugimꝰ turpitudinē temperantię ꝓriam. ⁊ honestas: p quā pulchritudinem ⁊ decorē temperantię (quo inter ceteras virtutes emicat) amamus. ꝓpter verecundiam eñ turpia occulte facimus: ꝓpter erubescentiā vero talia agere omnino desistimus: ⁊ vtrūq̄ facimus/ne vituperium incurramꝰ. Vñ Aristo. 4. Ethico. verecundiā timorē ingloriationis dicit. Nō tñ specialis est virtus: ꝫ passio laudabilis: maxime in iuuenibus. pdit eñ ait Amb. ingenuas natales. Et diuus Bernardꝰ sup cātica: q̄pulchra iquit ⁊ q̄ splēdida gēma morū est verecūdia i vita ⁊ vultu adolescētis: q̄ vera ⁊ minime dubia bonę spei nūcia bonę indolis. vt patet in Sem ⁊ Japhet filijs Noe: qui auersa facie nudatū patrē tegebāt. Honestas vero quę a nōnullis modestię cōnectit: in q̄busdā intrantū ascendit/vt nō timore pęnę nec vituperiꝫ turpia nō faciant: sed virtutis amore ⁊ vitij odio male agere abhorrescāt. hinc Seneca ait: Si scirē deos ignoscituros et homines ignoturos/ deniq̄ peccatū abhorrerē. Dis. Temperantię ptes subiectiuę q̄ sunt. Ma. Abstinentia: Sobrietas: ⁊ stitas ⁊ Pudicitia quas ꝓus cōmemorauim⁹. Dis. Has paulo latius deducas. Ma. vtilissimum ac pnecessariū est. nam vitia contraria/gula scz ⁊ libido maxime homines decipiunt sua voluptate (inquit diuꝰ Hieronymus) ⁊ ea deponere eo difficilius quo eis vti est dulcius.

Temperatꝰ

Partes temperantie integrales

Verecundia est passio: nō virtus

Partes humilitatis subiectiue.

Augustinꝰ

Aristoteles

Ambrosius

Bernū.

Genē.ix.d.

Seneca

Hiero.

De abstinentia: sobrietate: crapula ⁊ ebrietate. Capitulum: XXXIX. Mag.

Abstinētia ⁊ sobrietas mutuo se complectunt. Nam qd ꝓderit abstinentia se in in cibis tempare/ ⁊ ebrietate incalescere vino? Non aūt hic mentionē facimus de abstinentia q̄ ieiuniū ab ecclesia institutū dici cōsueuit: sed de ea virtute q̄ carnem ⁊ spiritum in naturis ꝓprijs conseruat: nō p̄figendo horā vel cibi qualitatē. Est aūt natura spūs carni dominari. qd fieri potest/ si abstinentia/ si sobrietas obseruentur. ꝯrium ⁊ pei⁹ accidit si negligātur. Nam vt testat Aug⁹: Ebrietas aufert memoriā: dissipat sensum: ꝯfundit intellectū: cōcitat libidinē: inuoluit linguā: corrūpit sanguinē: oīa membra debilitat: vitā diminuit: ⁊ oēm salutem exterminat. Et rursum ad sacras virgines ait: Ebrietas est flagitiorū oīm mater: culparūq; materia: radix criminū: origo vitiorū turbatio capitis: subuersio sensus: tempestas linguę: ꝓcella corporis: naufragium castitatis: amissio temporis: insania voluntaria: ignominiosus languor: turpitudo morū: dedec⁹ vitę: honestatis infamia: animę corruptela. ⁊ Chrysostom⁹: Abundantia ciborum morbum facit: molestias ingerit: ⁊ ęgritudines generat: cōputrescere facit corpus humanum: ⁊ macerat ęgritudine diurna: ⁊ tunc cum morte crudeli cōsumit. Hieronymus quoq; ait: Morbi saturitate nimia cōcitant. Et ne forte gulosus doctoribus sanctis fidē habere diffidat: ipsi in testimoniū medicinę ꝓfessores assumūt: qui harū rerū simul ⁊ artē ⁊ experientiā habēt. ait itaq; Hieronymus in aphorismis Hypocratis scriptū esse: Crassa ⁊ obesa corpa/ nisi ablatione sanguinis īminuant: in paralisim ⁊ pessima morborū genera erumpere. Et Galienus in exhortatione medicinę: ait nec viuere posse diu: nec sanos esse/ quorū vita ⁊ ars sagina est. Propertius q̄z: Uino forma perit: vino corrūpit ętas. Uino sępe suū nescit amica virū. Et sapiēs. In multis escis erit infirmitas. Et rursus. Sanitas est animę ⁊ corporis sobrius potus. Et Boetius libro. 2. consolationis philosophicę: Paucis minimisq; natura cōtenta est: cuius satietatem si supfluis vrgere velis/ aut iniocundū fiet qd infuderis/ aut noxiū: hinc ī metamor. Ouidi⁹ clamat: Parcite mortales dapibus temerare nefandis corpa. Multa q̄z mala sanct⁹ Amb. ex crapula humano gn̄i ab antiquo euenisse testat. q̄ summatim videri pn̄t in. c. Sexto die. di. 35. Gula em̄ regnātem a paradiso expulit: abstinētia ad padisum errātē reuocauit. Gula seruitutem induxit. nō em̄ esset hodie seruit⁹ si ebrietas nō fuisset. Heu q̄z mlt̄z paupt̄atē adduxit: q̄ liguriēdo breuissimis diebꝫ totā sb̄am a ꝓgenitoribꝫ ꝯquisitā multo labore/ deuorauere: non attendentes illud Sapientis. Qui diligit epulas in egestate erit. Et qui amat vinum et pinguia/ non ditabitur. Heu quot

Abstinentia

Augustinus

Ebrietas

Chrysosto.

Hieronym⁹

De cōse. dis. v. ne talis

Hypocras

Galienus

Propertius.

Eccl. xxxvij.

Ibi. xxxj. d.

Boetius

Ouidius

Ambrosius

Gule mala

Prouer. xxi.

homicidia fecit. Amaritudo em̄ est anię vinū multū potatū inquit Eccī.xxxj.
Sapiēs. ⁊ Oseas ꝓpheta: Uinū ⁊ ebrietas auferūt cor. i. rationē. Osee.iiij.
Et Macrobi⁹ ait: Comes ebrietatis obliuio est. Ebrietas enī vt Macrobius
ait Seneca nihil aliud est nisi volūtaria insania. Quia vt testatur Seneca
Tullius in paradoxis: Uoluptas animū a sede sua ⁊ statu dimo Tullius
uet. Macrobi⁹ quoqꝫ li. saturnaliū: In pecudū ferarūqꝫ numero Macrobius
habet̄ q̄sq̄s voluptatibus vacat. Quinīmo bestijs viliores sunt/
q̄ vltra necessitatē raro pascūtur: dū aūt se crapula grauatas sen-
tiunt/ abstinēt donec sumpta alimēta digesserūt. Bulosi impatien
tia gulę (inq̄t Hieronym⁹) vomitu remediant̄. ⁊ qd̄ turpiter inges Hierony.
serunt/ turpius egerūt. Hi sūt bibuli: q̄ incredibilē vini quantita-
tem vna die hauriūt: ⁊ ꝑditis sensibus ꝑ supiora ⁊ inferiora emit-
tunt. Sicqꝫ laudat̄ peccator in desiderijs aīę suę: ⁊ iniq⁹ benedi Ps̄.ix.d
citur. Qui em̄ plus biberit p̄stantior p̄dicatur. Cōtra quos ⁊ Se-
neca in epl'is: Quę gloria inq̄t est cape multū? Cū em̄ penes te pal Seneca.
ma fuerit/ ⁊ supstes toti ꝯuiuio fueris: cū oēs viceris virtute ma-
gnifica: ⁊ nemo vini tā capax fuerit/ vinceris a dolio. Naꝫ p̄ncipes
populorū q̄ talia de medio auferre debēt: eodē crimine (qd̄ pudor
est dicere) irretiti sępius inueniūtur. Hi sūt quoꝝ (vt ait Apl's) de⁹ Phil.iij.
venter est. Ab hoīe em̄ inq̄t Aug⁹ colitur qd̄ p̄ cęteris diligit̄. de ta- Aug⁹.
libus Innocēti⁹ de mēsura humana scribēs dicit: Quid turpius Innocentius
ebrioso? cui fetor in ore: tremor in corpe. qui promit stulta: prodit
occl'ta. cui mēs alienat̄: ⁊ facies trāsformat̄. De his sobri⁹ rex Da-
uid excla mat: Sepulchrū patēs est guttur eoꝝ. fetent eī ora ęda- Ps̄.v.c.
cium quēadmodū sepulchra cadaueribꝫ mortuoꝝ repleta. Ah q̄d
dicam? viuūt vt comedāt ⁊ bibant/ nō aūt comedūt ⁊ bibūt exem-
plo Socratis/ vt viuere possint. Efficiūtur insup sicut equ⁹ ⁊ mu Ps̄.xxxj.
lus q̄bus nō est intellect⁹: in luxuriā ꝓcliues. Nā vt ait Hierony- Dis.xxxv.c.
mus: Uenter mero ęstuās cito spumat in libidinē. Quos aposto- venter
lus admonet dicēs: Nolite inebriari vino in quo est luxuria. ⁊ Sa
lomon: Luxuriosa res est vinū. ⁊ Therenti⁹: Sine cerere ⁊ baccho Eph.v.d.
friget ventus. Ouidi⁹ quoqꝫ: Nox ⁊ amor vinūqꝫ nihil moderabi Prouer.xx.a
le suadent. Dn̄s etiā talibꝫ ꝑ ꝓphetam cōminat̄ dicēs: Uę q̄ cōsur- Therentius
gitis mane ad ebrietatē sectandā: ⁊ potandū vsqꝫ ad vesperam vt Ouidius
vino ęstuetis. ⁊ per seipsū ait: Attendite ne grauent̄ corda vestra ī Esa.v.
crapula ⁊ ebrietate. Sed q̄d diuti⁹ in his calamū relaxo? Nō eniꝫ Luce.xxij
epitomatis cape posset breuitas crapulę casus lamētabiles/ ⁊ ad xxxv.dis.c.
uersus eandē scripturas insurgētes. Est em̄ vt inq̄t canō/ ebrietas ante omnia
oīm vitiorū fomes ac nutrix. Dis. Bestiale hoc vitiū/ quo iā ꝓce-
rū adolescentia maxime laborat/ om̄i studio euitare conabor. Sꝫ
dic quęso quid quātum ve sumendum sit de alimēto/ vt omīs hu-
ic pesti locus p̄cludatur. Ma. diuus Augustinus id aperto ser- Augustinus
mone determinat dicens: Non interest quid vel quantū alimento
rum quis sumat: pro cōgruentia hominū atqꝫ personę suę/ ⁊ vali-

tudinis necessitate: sed quāta facilitate ⁊ serenitate animi careat/ cum vel oporteat vel necesse est carere. Fieri em̄ pōt vt sine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis preciossimo cibo sapiens vtat: insipiēs autē fędissima gulę flāma in vilissimū olus ardescat. vt patet de Esau vendente primogenita sua pro decoctiōe rufa. Dis. Delicati igit̄ ꝯsuetis vesci possunt? Mag. Possunt cū moderamine nam si ad vilia cogerent̄/ęgrotarent. De modis quib̄ nos gula pulsat/ consule Gregoriū virū omni virtute decoratū/ libro xx. moraliū. et de conse. dis. v. c. quinq; modis. Aut em̄ gulosus tēpus indigentię p̄uenit: cibos lautiores quęrit: nimis acurate parat: nimiū sumit: desideriū nō refrenat: aut in his om̄ibus excedit Sed hęc de temperātia circa gustū/ quę nominib̄ abstinētię ⁊ sobrietati intelligit̄: et de extremo eius/ intemperātia scz/ quę fit ꝑ excessum: quā gulam nominam⁹/ sufficiāt. Alterū extremū per defectū/ qd̄ insensualitas in gustu dicitur/ morale est vitiū: in schola autē dn̄i virtus. Unde quidam ex sanctis patribus crudis oleribus et aqua contēti: coctū autē aliquod sumere luxuriā reputabant: ait diuus hieronymus.

Ibidē. c. nō cogantur.
Gen. xxv.
Gregorius
Modi gule.
Hieronym⁹.

De castitate coniugali et virginali: que et virginitas. et quomodo amittitur ⁊ premiatur: Capitulum quadragesimū. Dis.

Is igit̄ dimissis temperantiā circa tactum percurramus? Mag. Id rerū ordo exigit: nam qui in gustu temperati fuerint/ facile in tactu modū tenebūt. Intēperati autez in gustu difficile temperati esse pn̄t ī tactu. Uicina em̄ mēbra sūt stomachus ⁊ pudenda. ait hieronym⁹. vt ex vicinitate membroꝝ intelligat̄ confęderatio vitiorū. Et venter mero ęstuās cito spumat in libidinem. luxuriosa q̄z res est vinum. ⁊ Galieno dicente medico: Animas ita nimio sanguine ⁊ adipibus quasi luto īuolutas/ nihil cęleste/ sed de carnib̄ eructare: et ventris ingluiem cogitare. Temperantia itaq; (ne longius abeam) circa tactum per castitatem et pudicitiā exprimit̄. Castitas/ vt pręmissum est delectatiōes tactus in rebus venereis moderat̄: in cōiugatis/ viduis/ et virginibus. In coniugatis: vt scilicet causa prolis tm̄: au. vitandę fornicationis: vel reddēdi debitū his vacent: temporib̄ ⁊ locis congruis/ modo naturali: nō aūt causa explendę libidinis. Nā ⁊ sext⁹ pythagoricus dicebat: Adulter est in suā vxorē ardētior amator. et Apl̄us: Ut sciat vnusq̄sq; vas suum possidere. In viduis castitas etiā honorat̄. vt turtures post obitū mariti alteri nō copulantur: sz corpe et mēte a carnalib̄ delectatiōib̄ in ꝑpetuū abstinent. In v̄ginib̄ castitas p̄cipua inuenit̄. nā vt ait diuus Aug⁹. in li. de viduitate: Bona ē pudicitia cōiugal': melior vidualis: ⁊ optia vir

Hieronym⁹. dist. xxxv. de cōse. dis. v. ne tales.
Galienus
ij. q. iiij. ī eo.
Castitas coniugalis.
Sext⁹ pythagoricus.
i. Thes. iiii.
Uidualis.
Augustinus
Uirginalis

ginalis. Et Damascen⁹ li.iiij. Quāto angel⁹ hoī est supior/tanto Damascen⁹.
v̄ginitas est nuptijs honorabilior. Est aūt vt ait Aug⁹.lib.de nu- Augustin⁹.
ptijs/in carne corruptibili ꝑpetua incorruptiōis meditatio. Duo
em̄ dicit v̄ginitas:integritatē videlz corpis:ꝛ habitū electiuū ob-
seruādi integritatē illā in ꝑpetuū.et sic est virt⁹. Debet igit̄ v̄go in
ꝓposito firmo habere in perpetuū nūq̄ velle in carnis corruptionē
cōsentire. quo stāte virgo ꝑmanet:etiā si violēter claustra pudorꝫ
infringant̄. vt Aug.in.j.li.de ciui.dei.c.xvj.et.xviij.disseruit. Uñ Idem.
v̄e v̄gines nō sunt paruuli ītegri corpe: qꝛ ꝓpositū nō habēt:nec
etiam adulti volētes aliqñ nubere. Castitatis laudes Aug.in ser.
Castitatis laus. q̄dā ad eremitas succincte q̄dē:sed splēdide explicat dicēs:O ca-
stitas ornamentū nobiliū:exaltatio humiliū:nobilitas ignobiliū:
pulchritudo viliū:solamē mꝛētiū:augmētū pulchritudinis:de-
cus sanctę religonis:minoratio criminū:multiplicatio meritorū:
dei amica:angeloꝝ cognata:patriarchaꝝ vita:ꝓphārum corona:
apl'oꝝ cingulū:martyꝝ auxiliū:cōfessorū vehiculū:v̄ginū specu-
lū:viduaꝝ refugiū:ꝛ cūctoꝝ bonoꝝ gaudiū ac solatiū. Hęc est il
la virtus/q̄ nos deo cōmēdat:q̄ nos āgelos facit:q̄ nos sup̄ side-
ra extollit. Hinc Bern̄.ait:Quid castitate decori⁹:q̄ mūdū de im Bern̄.
mūdo ꝯceptū semine/de hoste domesticū/hoīem deniq̄ angelum
facit? Uirginitatis v̄o p̄conia ꝛ tp̄is ꝛ epitomatis angustię nō ca
piunt. Est em̄ vt ait Hiero.angelis semp̄ cognata v̄ginitas. Est Hieronym⁹
agni dei singularis pedissequa. Sequūtur em̄/inq̄t Joānes apo Apocal.xiiij
stolus/agnū q̄cūq̄ ierit.et p̄ cęteris aureolā portabūt:quam sola
mēte amissā/ꝑ pniam recupabūt.depditā aūt etiā ꝑ corpis corru
ptionē.s.ꝑ resolutionē seminis volūtariā/nūq̄ recupabūt.nec de
us(inq̄t Hieroñ.)virginē post ruinā suscitare pōt.qꝛ faceret ꝙ id xxxij.q.v.si
qd̄ factū est/nō esset factū:qd̄ est īpossibile. Hinc Ouidi⁹in epl'is paulus.
Nulla repabilis arte Lęsa pudicitia est:deperit illa semel. Nō qꝛ Ouidius in
de⁹ violata virginitatis claustra reintegrarre nequeat:hoc enim epistolis.
omnipotētię suę derogat:sed ꝙ violata violata nō sit/de⁹ non fa
cit. Dis.De pudicitia loquamur.

De pudicitia et continētia:ꝛ q̄ maxime sit necessaria coniugatis:viduis:solutis et virginibus. Ca. XLI Mag.

Pudicitia. Pudicitia nō mō delectatiōes venereas declinat/verūetiā
signa libidinis cohibet. In matrimonio q̄dē debitū natu
rę modū ꝛ ordinē custodit: In viduis discursum indicit.
qꝛ ꝛ Apl's discurrētes redarguit dicēs:Ociosę em̄ discūt circūire j.Timo.v.b
domos.delitias abscindit. Uidua em̄(idē inq̄t)quę in deliciis est/ Ibidem.a
mortua est.et vestiū ornatū deponit. In virginibꝫ p̄cipue sensus ꝛ Augustinus
cogitatiōes a venereis auertit. Nā impudicus oculus/impudici

Quintiliāus cordis est nunci⁹. et Quintilian⁹: Oculi tota nostra luxuria. aures si colloquijs turpib⁹ patēt/ ꝟginitatē ꝓdūt ⁊ capiūt. Uñ Sapiens: Irretiuit eū multis sermonib⁹. et Apl's: Corrūpunt bonos mores colloquia praua. Amplex⁹ ⁊ oscula incendūt ⁊ insanire faciunt. Cogitatiōes īmūdę vt p̄missum est/ facile adueniēte cōsensu totā virginitatē adimūt. Cauēda est igit̄ virginibus maxime societas ꝑuersa. nā vt ait Sapiēs: Qui se iungit fornicarijs/ nequā erit. Uitāda sunt ⁊ ocia: nā dicit Cato: Ocia dant vitia. Ouidi⁹ Remedioꝝ. j. Quęrit̄ ęgisthus quare sit fact⁹ adulter. In ꝓmptu causa est: quia desidiosus erat. Itē. Ocia si tollas periere cupidīs arc⁹: Contēptęq; iacēt ⁊ sine luce faces. Generosos autē animos (inq̄t Seneca ad Lucillū) labor nutrit. Et Hieroñ. ad Rusticum monac[illegible]: Ama studia scp̄turarū: ⁊ carnis vitia nō amabis. Pudicitia q̄ est in solutis/ continētia dici solet: quę est vna de partib⁹ potentialib⁹ tēperātię. Habes itaq; fili quę ad p̄sens de tēperātia tactus te scire volui: cui per excessum luxuria ⁊ impudicitia opponunt̄: per defectū autē insensualitas tactus: quę vitiū est naturę. Nobilissimū nanq; operū in viuentib⁹ est generare sibi simile ⁊c. Magni tamē meriti est in schola dñi: vt visum est. Dis. Luxuriā igit̄ ⁊ īpudicitiā ꝓseq̄re. Mag. Impudicitia notificat̄ ꝑ ꝯrietatē iā dictorū de pudicitia. Dis. Ad luxuriā igit̄ stilū verte.

Prouer. vij. j. Coꝝ. v.

Ecci. xix. Cato

Ouidius

Seneca. Hieronym⁹

Continentia

Aristoteles.

De luxuria: modis et speciebus ac filiabus eiusdem: Capitulum. XLII Mag.

Luxuria inordinat⁹ est appetitus venereorū: cuius occasiones multas scriptura cōmemorat: vt sunt/ ocia: segnicies: somn⁹: caro: fęmina: vinū: ꝓsperitas: lud⁹: carmina: forma: puer. De ocio atq; segnicie supra apud Ouidiū allegatuz ea. ꝓximo. De somno sapiēs Cato testē se exhibet dicēs: Plus vigila semp: somno ne dedit⁹ esto. Nā diuturna quies vitijs alimenta ministrat. Caro de spermate multū admīstrat. Uñ: Subtrahe ligna foco si vis extinguere flāmas. De fęmīa supfluū est testimonia adducere. q̄ tamē fere innumera sunt. lege sanctū Ambro. li. j. de officijs: vbi ait: Janua diaboli/ via iniquitatis/ scorpionis percussio/ nociuū genus est fęmina: cum ꝓximat/ stimulat ⁊ ignē accendit. De vino diuū Hieronymū consulas dis. x[illegible] v. ca. Uentermero ęstuans cito spumat in libidinē. Et Apl'us: Nolite inebriari vino/ in quo est luxuria. De ꝓsperitate Ouidi⁹ de arte li. ij. Luxuriant animi rebus plęrūq; secundis. Ludentib⁹ nun[illegible] se miscuisse Sara vxor iunioris Tobię gloriat̄. Carmina. i. lasciuę cantilenę: de quaꝝ vi in musicis nōnulla memorauim⁹. Forma hoc est pulchritudo: q̄ iuxta Sapiētē fallax est ⁊ vana. ꝓuer. xxxj. Puer: Nā vt scribit Helimādus: Idē facit ętas in puero qd̄ sexus i muliere. Cętera breuitati studēs p̄tereo. horū aūt itelligētiā facile ex dictis

Luxuria Occasiones luxurie

Cato

Ambrosius.

Hieroñym⁹ Eph. v. d. Ouidius. Tobie. iij

Helimādus

capies. Dis. Facillime. Mag. Hęc pestis ꝑ fenestras. i. sensus corꝑis nr̄i ascēdēs: vt serpēs lubricus ꝑ nouē clausuras penetrat donec aīam sponsā christi ꝑfecte opp̄mat. Prīo em̄ fit sensual' delectatio nō ꝯsentiēte rōne. Scd̄o delectatio morosa. Tertio ꝯsensus ī actū. Quarto seq̄t appetit⁹ libidinosus. Quinto colloquiū de ꝯuētiōe. Sexto ꝯtact⁹ ꝑ oscula ⁊ āplex⁹. Septimo op⁹ īmūdū ꝑficit. Octauo assuefactio. Nono obstinatio generat. Nā h̄ vitiū vltra hoc ꝙ substātiā tꝑaliū cōsumit/maxīe infamat: vitā abbreuiat: grām tollit: etiā ītelligētiā aufert: ⁊ q̄si bestiā īpęnitētē ęt̄nis cruciatib⁹ īfert. Ob hāc de⁹ vniuersū mūdū: noe dēpto/vxore/filijs ⁊ vxorib⁹ eoꝝ/ꝑ aquā diluuij ꝑemit. Gen. vij. Corrupat enim oīs caro viā suā. ob hāc igne ⁊ sulphure subuertit de⁹ sodomam ⁊ gomorrā ⁊ oēm circa regionē. Gen. xix. Hoc vitiū fere tc..i⁹ orbis potētes in excidiū Troię ꝓuocauit. sapiētissimū Salomonē infatuauit. Dauid regē ad crudele adulteriū/⁊ crudeli⁹ homicidiū īduxit. Sāsonē fortissimū ocul' ⁊ vita ꝑuauit. et heu heu īferni barathꝝ accumulatissime replet ⁊ repleuit. Hęc oīa testionijs roborare breuitas ꝓhibet: qꝛ oro ad alia festinat. Equidē turpissima ⁊ mortifera hęc pestis/sic̄ diuersis gradib⁹ ad mortificādā aīam serpit: q̄ꝝ sꝑ vlterior in culpa ē grauior: sic pariformit' in ml'tas spēs se diffundit: q̄ sunt: Simplex fornicatio soluti cū soluta corrupta Adulteriū. i. accessus ad alteꝝ torū/cōiugati cū ꝯiugata/vl' cōiugati cū soluta/aut soluti cū cōiugatꝫ. Stupꝝ cū v̄gine. Incestus cū ꝯsanguinea vl' affine. Rapt⁹ cū puella violēter de domo patrꝫ rapta. Sacrilegiū cū ꝑsona sacra. Vitiū ꝯ̄ naturā. cui⁹ spēs sunt Mollicies: cū q̄s ꝑ seip̄m voluntarie polluit. Sodomia: masculi cū masculo: fęię cū fęia. Bestialitas hoīs cū bruto/⁊ mod⁹ innaturalis: q̄ multipl'r variat. Hęc oīa sunt pctā mortalia. posteriora tn̄ ꝑorib⁹ grauiora multiplici lege inhibita. Dis. Declara quęso.

Luxurie gradus.

Pctī luxurie grauitas.

Spēs luxurie.

Species luxurie ꝯ̄ naturam.

Ma. Longū eēt de singulis tractare: sufficiat igit̄ de adulterio hoc deducere qd̄ īter grauia est cōmuni⁹. Hoc vitiū lex naturę execrat ꝑ illud: Qd̄ tibi nō vis fieri: alteri ne feceris. Unde ⁊ pagani adulteros puniunt. Lex moysi tales lapidare p̄cipit. lex euangelij hmōi dānat. lex canonica pn̄iam septēnē īfligit. lex impial' capite ꝑuat. C. de adul. l. q̄uis. Ultra has spēs iā enūeratas h̄ detestabile vitiū etiā o..o filias nephādas generat: q̄ sūt: cęcitas mētꝫ: p̄cipitatio: īcōsideratio: incōstātia: amor sui: amor sęculi: et desꝑatio vitę futurę. de q̄b⁹ lati⁹ videre est in traditiōe theologię.

Tobie. iiij.

Leuiti. xx. xxij. q. j. c. p̄dicantiū.

Gregori⁹. li. xxxj. moraliū

Filie luxurie

De partibus potentialibus temperantie de continentia: malicia: bestialitate: et virtute heroica. Capitulum. XLIII Dis.

P Rēmissoꝝ ordo expostulat: vt nūc ꝑtes potētiales tꝑātię ex

plicem⁹. Mag. Hę ꝑtes sunt/ꝯtinētia/mãsuetudo/clęmētia/ꝛ modestia: sub qua alię cōtinenť. Dis. Cōtinētia q̄d est? Mag.
Gal.v. Est anim⁹ inuict⁹ a delectatiōe. Caro em̄ (vt ait Apl's) cōcupiscit aduersus spm̄. Hāc ꝯcupiscētiā anim⁹ ꝑ ꝯtinētiā refręnat: nō mō circa gustū/ verūetiā circa q̄scūq; delectatiōes/ a q̄bꝫ īuict⁹ ꝑmanet si bñ cōsiliať ꝛ ab eo nō recedit. ꝙ si ꝯriū stat/ incōtinētia fit ꝛ anim⁹ passiōibꝫ cedit. Primo q̄dē ꝑ ꝓuolationē: si añ ꝯsiliationē et īpetu passiōis vincit. vt cholerici ꝛ melācholici. Scdo si ꝯsiliatio fit/ sꝫ ī ea nō ꝑseuerat: īmo magꝫ passionē sequiť. vt frequenter phlegmatici ꝛ sanguinei. Qꝫ si ꝑuersitas rōni ita dñeť/ vt maluꝫ bonū dicat: ꝛ in eo finē constituat: dicit malicia. q̄bꝫ cōminať dñs
Esaie.v. ꝑ ꝓphetā dicēs: Uę vobis q̄ dicitis malū bonū: ꝛ bonū malū. Si ꝟo limites hūanę naturę cōcupiscētia egredit: ꝛ anim⁹ vicit/ erit bestialitas. vt in cōcubitu cū brutis. In hoc em̄ sola sensualitas/ q̄ bestijs cōicam⁹ dñať. iō bestiales dicunť q̄ tale et sil'ia operanť. Qui aūt a sensualitate se abstrahūt: ꝛ in intellectiua q̄ dijs cōpamur vltra cōmunē modū ꝓficiunt: heroes. i. diuini vel deificati a
vij.Ethico. phis noīanť: ꝛ ꝟtus eorū heroica dicit. Tenētes aūt mediū inter bestiales ꝛ heroes ꝟtuosi sunt/ ꝛ ꝯtinētes ꝓprie nominanť. Dis. Mansuetudinē simili breuitate explanes.

Continentia
Malicia
Bestialitas
Heroes

De mãsuetudine: clemētia: pace. iracūdia crudelitate: ferocitate. seueritate et inuidia. Capitulū quadragesimūquartū. Mag.

Mansuetudo ꝛ clęmētia sil'explanāť: animū circa irę passionē cohibēt/ ne limites debitas trāsiliat. Ira em̄ ꝟm Tulliū est libido puniēdi eū q̄ fecisse videť īiuriā. Ubi duo innuūtur. s. appetit⁹ vindictę: ꝛ pęna infligēda. Primū mãsuetudo (q̄ ꝛ mititas dr) refręnat: ꝛ passionē irę diminuit. Scdm clęmētia moderať: ꝛ pęnā infligēdā mitigat. sic ītelligēdę sūt haꝝ defintiōes/ q̄bꝫ definiunť. Mãsuetudo est moderatiua iraꝝ. Clęmētia ꝟo est ꝑ quā anim⁹ ꝯcitat⁹ in odiū alicui⁹ benignitate retineť. s. ne oēm pęnā debitā īfligat. Ad quā Claudian⁹ hortať dicēs: Sis pius ī ꝑmis: nā cū vincamur ab om̄i Munere: sola deos ęquat clęmētia nob. Poniť āt h odiū ꝑ ira: qꝛ odiū est ira īueterata. Ad ꝟtutē mãsuetudinis suo exēplo spēal'r christ⁹ nos admonet dicens: Discite a me: qꝛ mitis sum ꝛ hūilis corde. Et ꝑ Apl'm: Tu hō dei sectare pacificā mãsuetudinē. Insuꝑ ꝛ ꝑ Sapiētē: Fili mi in mãsuetudine serua aīam tuā. Quia ꝟo tūc labori forti⁹ insistit cū fruct⁹ copiosus sperať: idē dñs mãsuetudis ꝓmia ꝓmittit maxīa/ cū ait: Beati mites: qm̄ ipi possidebūt terrā. s. viuētiū. Hinc Psal. Mãsueti hęreditabūt terrā: ꝛ dclectabunť in multitudine pacis. At ꝟo vt Chrysost. ait: Ille ꝟe mãsuet⁹ dr: cū ꝓuocat⁹ fuerit/ nec cogitat ma-

Tullius
iiij.Ethico.
Claudianus
Tulli⁹ in .ij. Rhetorico.
Mat.xj.d
j.Timo.vj
Eccī.x.d.
Mat.v.a.
Ps.xxxvj.
Chrysosto.
Ira
Mãsuetudo
Clementia
Odium

lũ facere/nec facit. Habeto igit̃(iuxta sniam Senecę) cum hoĩb Seneca
pacẽ:cũ vitijs bellũ. Remissi⁹ em̃ impanti(vt idẽ ait)meli⁹ paret̃.
Meli⁹ est etiã dño reddere rõnẽ de nimia misicordia q̃ de nimia
Chryso. seueritate.inq̃t Chryſ. Et sine clementia ⁊ sine miscdia lex christi
Hierony. nõ ĩplet̃:testat̃ Hiero. Dis. Extrema mãsuetudĩs q̃ sũt? Mag. xxvj.q.vij.
Inirascibilitas:⁊ ira siue iracũdia. Deficere eĩ ab ira ꝑ inirascibili allegant.dis.
Ps.iiij. tatẽ ⁊ nũq̃ irasci/laudabile ñ ẽ.vñ ꝓpha ait: Irascimi ⁊ nolite pec lxxxvj.q̃ cle-
care. Irascit̃ em̃ iust⁹ (inq̃t Aug.vj.q.j.§.fi.) pctis paleaꝝ.i.ma- mentia.
Irascimur lorũ.sz nõ odit. Rursus:nimiũ irasci intolerabili⁹ est.⁊ tripl'r fit. Ps.iiij.
tripliciter Primo ex leui cã ⁊ velociter ⁊ extreme:⁊ illi mox mitescũt:qđ vi- Augustinus
Ira dem⁹ in cholericis ꝓpt̃ caliditatẽ. Est em̃ ira ebullitio sanguĩs cir
ca cor.inq̃t Aristo.j.de aĩa. Et Ganfred⁹ in poetria: Ira gen⁹ flã- Ganfredus
mę/materq̃ furoris:ab ipso Felle trahẽs ortũ:cor ⁊ ĩteriora vene
nat. Hos Phs acrocholos vl'acutos noĩat:ab acros qđ est extre
mũ:⁊ cholos ira. Alij irã diuti⁹ retinẽt:ꝓpter materię grossiciẽ:vt
melãcholici:quos amaros vocat. Non tñ est ira sup irã mulieris Ecci.xxv.
ait Sapiẽs.et hoc ꝓpter debilitatẽ rõnis. Tertij q̃ graues appellã
tur/irã ꝯceptã obstinato aĩo tenẽt:nec desistũt donec vĩdictã infe-
Seueri rant.⁊ illi seueri sũt/si ſm leges puniũt:feroces/si sine causa pu-
Feroces niunt/aut si in hoĩm cruciatu delectant̃:crudeles/si grauiores q̃
Crudeles lex dictat pęnas iferũt. Hi iã tertij ordinis iracundi poti⁹ bestię q̃
hoĩes dicẽdi sunt.qꝛ obstinato aĩo sunt:nec mitescũt.hõ aũt mitꝫ
fieri põt dicẽte Horatio: Nemo.i.null⁹ hõ/adeo fer⁹ est q̃ non mi Horatius in
tescere possit.et Ouidi⁹: Candida pax hoĩes/trux decet ira feras. epl'is.
Iuste aũt cõpatũ est/vt tales nõ alios.tm̃/sed seipsos graui⁹ pu- Ouidius de
niant:cũ ira in ipis ĩueterata in inuidiã vertit̃.dũ em̃ vindictã ad arte.
libitũ suũ sumere nõ pñt de ꝓximo suo/sp eũ odio habebũt:et de
bonis eius tristant̃.qđ est natura inuidię. Quã et Ouidi⁹.lib.ij. Idem
Meta.nõ indocte describit dicẽs: Pallor in ore sedet:macies in Gregorius
corpe toto: Nusq̃ recta acies:liuẽt rubigine dẽtes: Pectora felle
virẽt:lingua est suffusa veneno: Risus abest:nisi quẽ visi fecere
dolores. Nec fruit̃ somno vigilãtib excita curis. Sed videt ĩgra-
tos/intabescitq̃ videndo Successus hoĩm:carpitq̃ ⁊ carpit̃ vna
Suppliciũq̃ suũ ẽ.et alia ibidẽ. Sedet inq̃t pallor ĩ ore. Nã filię
Filie inuidie ei⁹ vt ponit Greg.li.xxxj.mor̃.sunt odiũ/detractio/susurratio/ex-
ultatio in aduersis/⁊ afflictio in ꝓspis.vñ etiã macies in corpore
re toto:qꝛ putredo ossiũ iuidia.ait Sapiẽs in ꝓuer. Et Horati⁹: Prouer.xiiij.
Inuid⁹ alteri⁹ reb marcescit opimis. Et videt illi⁹ ꝓspa cũ lachry Horatius
mis. Ideo nũq̃ ridet. Quia sp vicinũ pec⁹ grandi⁹ vber habet.ei
in agro alteri fertilior seges ẽ. Insup ⁊ rubigĩe infectos habet dẽ-
tes:qꝛ bona ⁊ vitã alioꝝ rodit.(pectora felle virent)a q̃ sine inter-
missiõe cruciant̃.vñ Hieronym⁹. O inuidia/ꝑmum tui mordax. Hierony.
Est et lingua suffusa veneno:qꝛ sp contra deum vl'supiores mur-
murat q̃ ꝓximo talia bona de q̃b dolet tribuũt. Comedit etiã car

Ouidius li. de pōt. nes vipereas: qꝛ solo alteri⁹ malo pascit. vñ Ouidius: Lędere viuos Liuor ⁊ iniusto carpe dēte solet. Inqeta est ⁊ cōtinuo tabescit.
Cyprianus Socrates. nā vt ait Cyprian⁹: Mala cętera finē habēt: inuidia terminū non habet. Utinā igit inqt Socrates/inuidi in oib⁹ ciuitatib⁹ oculos ⁊ aures haberēt: vt de oim fęlicitate torqrēt. Hęc pest⁹ de sanitate
Ouidius. aliorū infirmat: de vita morit. vnde ⁊ dom⁹ ei⁹ ꝑm Ouid. in imo Inuidie domus.
est in nigris vallib⁹. qꝛ iuid⁹ q̄ꝫtū pōt se occultare nitit. Hęc dom⁹ sole caret: qꝛ iuid⁹ excęcat⁹ malicia/nō intelligit nec videt ꝙ bonū de quāto cōmuni⁹ de tāto meli⁹. Uentū nō habet. qꝛ in vijs suis
Alanus. nō ꝓspat. Est ⁊ sp frigida: igne charitatis oino expers. Alan⁹ insuper iuidiā detestādo dicit: Inuidia qđ mōstruosi⁹ mōstrū: aut qđ dānosi⁹ dānū: q̄ culpabilior culpa: q̄ pęnalior pęna: Hęc est erroneę cęcitatis abyssus: hūanę mēt⁹ infern⁹: ꝯtētiōis stimul⁹: corruptiōis acule⁹. q̄ papyr⁹ caꝑeret: aut qs calam⁹ exararet hui⁹ vitij
Sapie. ij. imanitates: ꝑ filias em̄ suas in oēs generatiōes ab origine sęculi se diffundit: donec ad initiū suum redeat: luciperū. s. cui⁹ inuidia mors intrauit in mūdū. Filijs aūt inuidię iā ꝓxime cōmemoratis
Gregorius cognatę sūt filię irę: q̄s btūs Greg. ponit loco q̄ supra. Rixa. s. vnde bella ⁊ homicidia ꝓcedūt. Tumor mēt⁹. Indignatio: a qua et murmuratō. Cōtumelia. Clamor: q̄ iducit scādalū. Blasphemia siue maledictio: q̄ꝫ deformitates prudēs theolog⁹ discernit: nos qđ cępim⁹ ꝓseq̄mur. Dis. Placet. Nūc aūt modestiā ꝓseq̄re. Filie ire.

De modestia ⁊ ei⁹ specieb⁹: q̄ꝫ prima humilitas: cui⁹ gradus hic cōmemorāt. Et silr vitiū eidē oppositū: quod est supbia cū gradibus ⁊ filiab⁹ describit: Ca. XLV. Mag.

Tullius Menauder Euripides Modestia

Modestia (vt ait Tulli⁹) est ꝑ quā pudor honest⁹ clarā ⁊ stabilē comparat auctoritatē. i. grauitatē. Et Menāder ait: Prōptuariū ꝟtutis est modestia sola. Hāc et Euripides vocat donū pulcherrimū deorū. Hęc ꝟt⁹ nōnulla īteriora ⁊ q̄dā exteriora homis moderat: quib⁹ resistere nō est omnino difficile. et plures sub se continet partes. quę sunt humilitas: studiositas: eutrapelia: ornatus: taciturnitas: verecundia: sufficientia: moderatio. Dis. De his pauca si quę habes ī medium ferre haud graueris? Mag. Faciam ac lubens: et primū de humilitate: quę (vt definit sanct⁹ Bernardus) est contemptus ꝓprię excellentię. Hęc appetitum refrenat/ne inordinate tendat in magna: ęstimando se supra id quod est. Hęc virtus apprime necessaria est: nam sine ea nemini potest esse salus. de pę. distinctione prima. §. Taciturnitatis. Perfectio autē ipsius duodecim gradibus complet: quos vir dei sctūs et humilis Bn̄dict⁹ in sua regula cōmēorat. Prim⁹

Modestie partes

Bernardus. Humilitas

Bn̄dictus. Gradus humilitatis.

est corde ꝛ corpe hũilitatẽ oñdere defixis in t̃rã aspectib⁹. Secũd⁹ pauca ꝛ rõnabilia loq̃/nõ clamorosa voce. Terti⁹ raro et difficile ridere. Quart⁹ vsq; ad iterrogationẽ tacere. Quint⁹ in cõi viuere. Sext⁹ se oĩb⁹ viliorẽ ꝛ credere ꝛ ꝓnũciare. Septim⁹ ad oĩa se indignũ ꝛ iutilẽ existimare. Octau⁹ pctã ꝓpria pure cõfiteri. Non⁹ ꝓ obediẽtia in duris/ꝛ ĩ aspis patiẽtiã ãplecti. Decim⁹ oĩ obediẽtia se subdere supiori. Undecim⁹ nõ delectari volũtatẽ ꝓpriã ĩplere. Duodecim⁹ deũ timere: ꝛ oĩm q̃ ꝓcepit mẽoriã hr̃e. His gradibus ascẽdit̃ in mõtẽ dñi. Per vitiũ ꝟo oppositũ qđ est supbia/tot gradib⁹ descensus fit ad barathꝝ ꝛ carcerẽ teterrimũ diaboli. Dis.

Superbia

Supbia q̃d ẽ? Ma. est (vt inq̃t Aug. li. de ci. dei. xiiij. c. xiij.) puer sę celsitudis appetit⁹. et ĩ li. de ĩnocẽtia: Supbia inq̃t ẽ inordinatus amor ꝓprię excellẽtię. et h̃ q̃dẽ q̃drupl'r ꝟm b. Gre. li. xiiij. mor̃. Aut em̃ supbi bona a semetipis hr̃e existimãt. Aut si datũ desuper credũt: tñ suis meritꝫ deputãt. Aut certe cũ iactãt se hr̃e qđ nõ habent. Aut despectis cęterꝫ/singularit̃ videri appetũt. De q̃b⁹ oĩb⁹ Dauid se vnico ꝟsiculo excusat dicẽs: Dñe nõ ẽ exaltatũ cor meũ: neq; elati sũt oculi mei: neq; ãbulaui ĩ magnis/neq; in mirabilib⁹ supra me. reddẽdo singula singulis. Dis. Grad⁹ aũt iupbię qui sunt? Mag. Quos btũs Berñ. ꝛ post eũ sctũs Tho. enumerat. Prim⁹ ẽ curiositas: q̃ q̃s mĩme ꝯtẽt⁹ terminis sibi ꝯueniẽtis cognitiõis: q̃rit scire/videre/audire/ꝛ sil'r cęteris sensib⁹ expiri qđ nõ decet. Nõ em̃ satiat̃ ocul⁹ visu: nec auris auditu. inq̃t Salomon. Secũd⁹ est leuitas mẽtis ad iudicãdũ alios: ꝛ ad docendũ noua: qꝛ se existimat cęterꝫ prudẽtiorẽ. Terti⁹ est inepta lęticia/si ꝓspat̃ in malis. Lętant̃ em̃ (ait Sapiẽs) cũ male fecerint/ꝛ exultãt in rebus pessimis. Quarta est iactãtia vl' loq̃citas: nõ attẽdẽs qꝛ laus in ꝓprio ore sordescit. Et illud Catonis: Nec te collaudes/nec te culpauerꝫ ipe. Quare? subiũgit: Hoc faciũt stulti/q̃s gl'ia vexat ĩanis. Quint⁹ singularitas: facere. s. aliq̃d vltra cõia/vt reputet̃ melior. Sext⁹ arrogãtia: q̃ q̃s alijs ꝑesse/nll'i subesse q̃rit: ꝛ adulatiõib⁹ acq̃escit. Septim⁹ ꝑsũptio: q̃ se ad ea q̃ vires suas excedunt ingerit/sufficiẽtẽ se reputãdo. Hic ꝯ Catonis admonitionẽ ad cõsiliũ accedit nõ vocat⁹: nõ reputãs bñ actũ qđ ipe non dictauerit. Octau⁹ defensio pctĩ. et vt ait Seneca in li. decla. Hoc ꝛ ęquale oĩm ẽ/vt viti⁹ sua malint excusare/q̃ꝫ effugere. Non⁹ simulata cõfessio: vt videat̃ hũilis ꝛ pęnitẽs: qꝛ loc⁹ defensiõis nõ est. Decim⁹ rebellio: nolle. s. obedire supiorib⁹. Impi⁹ em̃ cũ in ꝓfundũ venerit pctõꝝ ꝯtẽnit. Undecim⁹ libertas peccãdi/vt neminẽ timeat: qꝛ socios ꝑ ꝑcedẽtes grad⁹ ꝯtẽnit: ꝑ decimũ etiã supiores despexit. libere ergo delectat̃ facere qđ placet. Duodecim⁹ est cõsuetudo peccãdi: vt oĩm mãdatorũ dei ĩmemor dicat insipiẽs in corde suo: nõ est de⁹. In his gradib⁹ multę ex filiab⁹ supbię sunt exꝑssę. Sũt em̃ filię supbię ambitio/pręsumptio/arrogãtia/ꝑtinacia/curiositas:

Superbie species

Superbie gradus

Filie supbie

Augustin⁹

Gregorius

Bernardus

s. Tho. ij. ij. q. clxij.

Eccl's. j.

Prouer. ij.

Cato

Cato

Seneca

Prouer. xvj.

Ps̃. xiij.

Ingratitudo: Judiciũ temerariũ: Irrisio: Temptare deũ: Adulatio: ⁊ inanis gloria. q̃ si laudem in apto appetit alias de se filias gignit. q̃ sũt ĩmodestia ornat⁹: inobedientia: iactantia: ꝑtinacia: hypocrisis: discordia: ⁊ ꝯtentio. de q̃bus sermo copiosior theologię reseruabit. Nisi forte de ambitiõe parũ quid audire voluerꝭ. Dis. Volo oĩno. Mag. Sanct⁹ Bernard⁹ ambitionẽ describẽs ait: Ambitio est subtile malũ/secretũ vir⁹/pestis occulta/doli artifex/mater hypocrisis/liuoris parẽs/ vitioꝝ origo/tinea sanctitatis/excęcatrix cordiũ: ex remedijs morbos creãs/ex medicina lãguorẽ generans. Et ad Eugeniũ papã inquit: O ambitio ambientium crux quõ oẽs torques/oĩb⁹ places? nihil acrius cruciat: nihil molesti⁹ inquietat/nihil tñ apud mortales celebri⁹ negocijs ei⁹. Di. De Studiositate aũt q̃ est secũda Modestię pars/ quid dicis?

De studiositate: ⁊ vitio opposito curiositate. Capitulum. XLVI. Mag.

t Este Aristotele in ꝑncipio Metha. Oẽs homĩes natura scire desiderant. nec intellectus ĩtelligẽdo etiã maxima intelligilia fatigat: ⁊ ꝓpter infirmitatẽ suę capacitatis a nullius creaturę cognitiõe quietatur. Uerũtñ cũ ĩmersus sit materię ad ea q̃ manifestissima sũt naturę se habet vt oculus nycticoracis ad lumẽ solis: q̃bus si ĩmoderatius inhęserit/in inextricabiles errores incidit. vt videre est in opinionibus phorũ gentilium ⁊ eorũ quos hęreticos dicim⁹. quos Sapiẽs admonet: Altiora te ne q̃sieris: ⁊ fortiora te ne scrureris: ⁊ in pl'ib⁹ opib⁹ ei⁹ nõ sis curiosus. mltos em̃ supplãtauit suspitio illorũ: ⁊ in vanitate detinuit sensus eorũ: ⁊ qui scrutator est maiestatis opprimet a gloria ei⁹. Et apostolus: Nolite alta sapere: sed sapite ad sobrietatẽ. ⁊ in ecyra Therenti⁹: Tua qđ nihil refert ꝑcũctari desinas. Appetere igit ⁊ velle scire aut q̃ sunt inhibita/aut q̃ sũt admissa: nõ tñ ordinando illa in finẽ vltimũ/sed simpliciter vt eoꝝ habet noticia: vanũ est. vt patet Sapiẽtię. 8. Uani sũt oẽs hoĩes in q̃bus nõ subest scĩa dei. i. q̃ non ordinãt sciẽtiã suã in cognitionẽ dei. Ab hac vanitate studiositas appetitũ coercet: ⁊ intra limites ꝯstitutos retinet: vltra quos vitium curiositatis abducit. Curiosus em̃ (vt inq̃t Aug⁹ libro de vtilitate credendi) est qui ea req̃rit q̃ nihil ad se ꝑtinẽt. oĩs aũt talis sup bus est. nã ꝑmus supbię grad⁹ est curiositas. Et plaut⁹ dicit: Curiosus nemo est q̃ nõ sit maliuol⁹.

Aristote. 3. metha.
Eccl's. 3.
Roma. ij. c
Therentius
Sap. viij.
Augustinus
Plautus
Curiosus

De Eutrapelia: Bomolochia ⁊ Rusticitate. ⁊ quõ quãdoqꝫ ludo sit insistendum. Capitulum. XLVII. Mag.

n On aũt tm̃ labores exteriores hoĩem frangunt/sꝫ ⁊ interi

ores ex ꝯnexiõe viriũ aĩę ad corp⁹ hoĩez debilitãt ⁊ eneruãt. qđ aĩad uertẽtes maiores/ad ĩterruptionẽ taliũ sequaces hortati sũt. Unde Aug. li. 2. musicę: Uolo tandẽ tibi ꝑcas: nã sapientẽ decet interdũ remittere act⁹ reb⁹ agendis intẽtũ. Et pamphil⁹. Parce iuuẽtuti/ complectere gaudia vitę: Lęta decet lętis pascere corda iocis. Et moralissimus Cato. Interdũ tuis ĩterpone gaudia curis. ⁊ Heinricus Samaraẽsis. ꝓualet in cũctis modesta discretio reb⁹. Quasine virtutũ grãde ꝑibit opus. Ouidi⁹ q̃z: Quod caret alterna requi/durabile nõ ẽ. Hęc repat vires fessaqꝫ mẽbra leuat. Et rursus Ferreus assiduo cõsumit annulus vsu. Da requiem: quietus ager bene credita reddit. Et ph̃s: Req̃es ⁊ ludus ĩ vita sũt necessaria.

Animũ esse nõnunq̃ remittendum

Augustinus Pamphilus Cato Heinricus Ouidius in eplis. et de arte. Aristo. iiij. ethico.

Dis. Cur igit nõ sępius nec oĩ ludo nos insistere pateris? Ma. Ne in vsum malũ incidatis. nam quo sel' est imbuta recẽs seruabit odorẽ Testa diu. Et vt inq̃t Sapiẽs. Adolescẽs iuxta via suã graditur: etiã cũ senuerit nõ recedit ab ea. Ludo igit ⁊ ioco vti quidem licet: inq̃t Tulli⁹: sed sicut somno ⁊ q̃etib⁹ cęteris: ⁊ tũc q̃dẽ/cũ grauibus ⁊ seriosis rebus satis fecerim⁹. Quod aũt multis ludis te/tuosqꝫ complices inhibeo: eo fit/q̃ aut petulantes/ obscęni/aut flagiciosi sũt/cũ honore simul ⁊ substantiã ⁊ animã auferẽtes. Et exercẽtibus tales ludos/citra vltimã necessitatẽ res suas donare/ vitium est immane: non virtus. inquit Aug⁹ sup Joãnẽ. di. 86. c. donare. Et Hierony. Paria sũt dare histrionib⁹ ⁊ sacrificare dęmonib⁹. de q̃b⁹ ⁊ ioãnes os aurũ sup Matthęũ sic ait: Ubi est ludus vel saltatio/ibi ẽ diabol⁹. Honestos aũt ludos nec ipsa sacra scriptura vetat. vti videre est ꝑ Alexã. de ales. 2. ꝑte. q. [illegible] ⁊ sanctũ Tho. 2. 2. q. 168. Ne ergo a medio (qđ solũ virtuosũ ẽ) in ludis declinem⁹/virtuti studeam⁹: quã ph̃s Eutrapeliã/ nos vrbanitatez aut iocunditatẽ dicere possum⁹. Eutrapolus itaqꝫ đr: quasi bene se vertẽs ad oĩa: ⁊ ei⁹ verba ludicra vel iocosa/si q̃n ꝯuitia dicere videt/illa nullius famã lędũt: sed cũ delectatiõne emẽdationẽ inferũt. sequit em̃ ⁊ diligenter obseruat/qđ vir sanct⁹ amb. 1. de off. monet dicẽs: Caueam⁹ ne dũ relaxare animũ volum⁹/soluamus oẽz harmoniã q̃si ꝯcentũ bonoꝝ operũ. Quia v̄o ait persi⁹: Mille hoĩm spẽs ⁊ reꝝ discolor vsus: Uelle suũ cuiqꝫ ẽ: nec voto viuit vno. Et Ouidi⁹ de arte: Pectorib⁹ mores tot sũt quot ĩ vrbe figurę. Eutrapol⁹ in singulis q̃tũ ad ꝑsonã/tp̃s/⁊ locũ cuncta ꝓspicere habet: vt ne q̃d nimis attẽptet/modumqꝫ in reb⁹ vltra citraqꝫ quẽ nequit cõsistere rectũ obseruet. Di. Extrema hui⁹ virtutis q̃ sũt? Ma. Bomolochia: ⁊ rusticitas siue agreikaia. inde Bomolochus ⁊ agrestis. Ille excedit: h̃ deficit. Ille singula dicta ⁊ facta alioꝝ seruat ⁊ rapit/vt ĩ risũ vertat. nõ curãs si etiã eosdẽ ꝯtristet: dict⁹ a bomos altare/⁊ lochos raptor. eo q̃ ad instar milui expectãtis/vt de ara imolantiũ carnes rapiat: sic ipse alioꝝ dicta ⁊ facta ĩ iocũ ⁊ vitia vertit. Et đr scurra. bomolochia em̃ scurrilitas inter-

Horatius Prouer. xiij. Tullius Augustinus Hieronym⁹. Jo. Chryf. Alexãder de ales Thomas Ph̃us. Eutrapolus Ambrosius. Persius Ouidius. therentius in andria. Horatius in satyris. Bomoloch⁹ Agrestis

pretat. Agrestis est tristis in oib⁹/in nullo ludo q̃uis honesto ⁊ bene circũstãtiõato delectat: ob id oib⁹ est grauis: ⁊ a societate honesta eliminand⁹. hoc in melãcholicis pl'imũ est vitiũ naturę poti⁹ q̃ moris: q̃b⁹ cõpatiẽdũ ẽ. Dis. Alias modestię ꝑtes si q̃ sũt afferas.

De modestia ⁊ verecũdia seruãda in ocul' ⁊ alijs sensib⁹: sil'r ⁊ ĩ lingua. Ca. XLVIII. Ma.

Ecc'.xix. Augustinus Hieronym⁹. Ambrosius. Hiere.ix.f. Quintil'.lib. causarũ. Seneca. Augustinus Juuenalis Ps.xxxiij. Quintilian⁹ Cato. Ouidius. Ps.xxxiij. Seneca. Pitacus. Bias.

Pręter dicta multa sũt modestiã cõcernẽtia. nã vt ait Sapiẽs: Amict⁹ corpis/risus dentiũ/⁊ gressus hoĩs enunciãt de eo. Et Aug⁹: Jncõpositio corpis q̃litatẽ indicat mẽtis. di..41.§.vel clericus. Et Hiero. Nec affectatę sordes/ nec exq̃sitę delicię laudẽ pariũt. Et hęc q̃ztũ ad ornatũ exteriorẽ in quo superflua abscindũtur ꝑ sufficiẽtiã: q̃ nõ nimis exq̃sita req̃rantur: fit ꝑ moderationẽ. Motũ v̄o/gestũ ⁊ incessũ cõponit verecundia. de q̃ Amb. li.1.de officijs. Sicut in senib⁹ grauitas: ⁊ in iuuenib⁹ alacritas: sic in adolescẽtibus verecũdia velut q̃dã naturę dote commendatur. Hęc in ipso corpis motu/gestu ⁊ incessu tenẽda ẽ. Habitus em̃ mẽtis cernit' in statu corpis: ⁊ vox q̃dã est anĩ corpis motus. hęc Amb. Nimirũ verecũdia in hoĩe omniũ sensuũ custodiam parit: qua ablata mox mors intrabit. vt inq̃t Hieremias. Mors ascẽdit ꝑ fenestras nostras. Fenestrę aũt q̃d sunt? nisi oculi/aures nares/os ⁊ manus. Hinc motus Quintilian⁹ inquit: Toti⁹ hominis libertas est oculos ꝑdidisse. Oculi sũt ꝑ quos paupertatez ferre nõ possumus. Oculi tota nostra luxuria. Hi nos in oĩa quotidie vitia p̃cipitant/mirant'/adamant/cõcupiscũt. Sunt igit' irritamentũ vitiorum: duces scelerũ. ait Seneca de remedio fortuitorum. Uñ Aug. Nec dicatis vos habere animos pudicos: si habeatis oculos ĩpudicos: q̃r impudic⁹ ocul⁹/ĩpudici cordis est nunci⁹. 32.q.5.c. nec solo. Alij sil'r sensus cohibendi sũt/maxime aũt in lubrico posita lingua. Hęc em̃ vt ait Juuenalis/est mali pars pessima serui. Hanc virtute taciturnitatis cohibeam⁹ a malo: ⁊ labia nostra ne loquãtur dolũ. Hoc aut q̃z sit difficile Quintilianus explicat dicẽs: nullã difficiliorẽ credo q̃z silẽtij virtutẽ. Et Cato. Uirtutem p̃mã puto compescere linguã: Proxim⁹ ille deo ẽ q̃ scit rõe tacere. Et Ouidi⁹ de arte amandi: Eximia est virt⁹ ꝑstare silentia rebus: At ꝯ grauis est culpa tacẽda loqui. Si igit' vis vitã scz ęternam/⁊ diligis dies videre bonos (ait regi⁹ ꝓpheta) ꝓhibe linguaz tua a malo: ⁊ labia tua ne loquãtur dolũ. ⁊ cętera q̃ longũ esset hic ꝓsequi. Regulã tñ Senecę aureis characterib⁹ describẽdam aĩo tuo recõdas. Dis. quã? Mag. Aliũ silere q̃d vis/prim⁹ sile. Nã volat irreuocabile verbũ. Ob id Pitacus vn⁹ de.7.sapiẽtib⁹ dixit: Lĩgua ne p̃currat mẽtẽ. Et Bias eiusdẽ ꝓfessor ait: Audi mlta: loq̃re pauca. Alludit apl's Jacobus in sua canonica dicens:

Verecundia.

Sit aũt oĩs homo velox ad audiendũ: ⁊ tardus ad loquendum. et vt ait poeta: Nusq̃ tuta fides. Salustiꝰ quoq̃: Paucis chari- or fides q̃ pecunia. Prolixũ nimiũ essz oẽs modestię ꝑtes enume- rare: quarũ etiã multas ex his q̃ in cęterarũ virtutũ explanationi- bus dicta sũt colligi possunt. Leges ⁊ posthac Senecã saltez i tra ctatu de q̃ttuor virtutib: leges ⁊ prouerbia Salomonis ⁊ libꝛuz quẽ Ecclesiasticũ dicunt: quibus si plꝛimas sniꝰs Dauid re[illegible]psal migraphi cõiunxeris/nõ erit necessariũ a gẽtilibꝰ mortalitates cõ quirere: qđ em̃ ab ipsis colligimꝰ/tanq̃ ab iniq̃s possessoribꝰ au- ferimus. inquit diuꝰ Augustinꝰ: ⁊ canõ Dñs declarauit. i. q. i. De cęteris vero quas p̃libata diuisio virtutis theologicales vocat/gẽ tilitas ignorat: deus eĩ illas infundit istis quos ꝑ sacri baptisma- tis vndã milicię suę ascribit. Dis. De illis nũc demũ pauca sub- iungas. Ma. Perpauca: nã cõpletio tractatus de illis theolo- gię reseruandus est: in qua abundnatissime declarantur.

Salustius in iugur.

Vergiliꝰ. iiij. Eneidoꝝ.

Augustinus

De Virtutibus theologicis in genere Capitulum. XLIX. Dis.

Vot itaq̃ ⁊ q̃ sint v̄tutes theologicales h̄ edissere. Ma Tres sũt. Fides: Spes: Charitas. Dis. theologicales quare dictę sũt? Mag Quia sola dei reuelatiõe nobis in theologia manifestãt̄ ⁊ a deo nobis infundũt̄: ⁊ in deũ tãq̃ in suuz obiectum dirigũtur. q̃ est finis vltimꝰ ⁊ beatitudo seu fęlicitas ꝑfe cta ad quã homo creatꝰ est: ⁊ his virtutib suffultus ꝑueniet. Per fidẽ qui ꝓpe deũ agnoscit. ꝑ spem in deũ tendit: ⁊ tandẽ posse conse qui confidit. ꝑ charitatẽ deũ sup oĩa desiderat ⁊ diligit. Dis. Nõ pigeat q̃so paulo latius has virtutes describere.

Virtutes theologicales vñ

j. Coꝝ. xiij.

De fidei definitiõe ⁊ symbolis ⁊ articulis fidei ab apostolis positis. Ca. L. Mag.

Ides a doctoribus varie definit̄ ⁊ vere: placet tñ eaz quã Apostolus ponit dilucidare. hic in epl'a ad Hebreos dicit: Fides est substãtia sperãdaꝝ rerũ argumẽtũ nõ apparẽtiũ. id est. Fides est lumẽ qđdam a deo infusũ: quo habet̄ substãtia. i. p̄ncipiũ rerũ sperãdarũ scz futurę beatitudis. argumẽtũ. i. mediũ conuincẽs mẽ[illegible] ad assentiendũ nõ apparẽtibꝰ nobis sensu vel ra- tione naturali. Vñ sicut substãtia accidẽtib subest ⁊ ꝑor: sic fides cęteris virtutib ꝑor est ⁊ fundamẽtũ. de q̃ Paulꝰ loq̃tur ad Co- rin. dicẽs: Fundamentũ aliud nemo potest ponere p̃ter id qđ posi- tum ẽ: Jesus christus. i. fides Christi: q̃ facit vt res q̃ sperant̄ i fu- turo in nobis subsistãt: ⁊ q̃ inuisibilia sũt in mẽte nostra appareãt. hinc etiã argumẽtũ appellat̄. Dis. q̃ sũt aũt hęres quaꝝ fide esse đr? Ma. q̃ sumarie ꝑ articulos in symbolo apl'orũ explicant̄ et in symbolo patrũ ⁊ Athanasij latius declarãtur: ⁊ in sacris elo-

Fides.

Ad Heb. xj.

j. Coꝝ. iij. c

gijs veteris ac noui testamēti auctore spūsancto tradunt. Dis: Symbolū apl'orū h ne est qd in eccesia sub officio missę decantat?

Mag. Nō: sed id symbolū patrū siue Nicenū appellat. Qd aūt ad pmas dicūt sacerdotes: ⁊ icipit: Quicūqz vult salu⁹ esse/ Athanasij est. Et reli quū qd oēs fideles in orōibus suis pmittūt/ ⁊ incipit: Credo in deū: Apl'oꝝ est. i. ab apl'is cōpilatū. Petr⁹ nēpe apl'orū pmus dixit: Credo in deū patrē oīpotentē: creatorē cęli ⁊ terrę. adiunxit Andreas: ⁊ in Jesū christū filiū ei⁹ vnicū dñm nostrum. Joannes euāgelista adiecit: Qui cōceptus est de spūsctō: nat⁹ ex Maria virgine. Jacobus maior intulit: Passus sub pontio Pylato: crucifixus: mortu⁹ ⁊ sepultus. Thomas addidit: Descendit ad inferna: tertia die resurrexit a mortuis. Jacob minor su biūxi: Ascendit ad cęlos sedet ad dexterā dei patris oīpotētis: Philipp⁹ supaddidit: Inde ventur⁹ est iudicare viuos ⁊ mortuos. Bartholomeus dixit: Credo in spm̄sctm̄. Matthę⁹ addidit: Sanctam ecclesiam catholicā (.i. vniuersalē) subintelligit credo: nec addit/ in. Simō subiecit: Sanctorū cōionē: remissionem peccatoꝝ. Judas thadeus supaddidit: Carnis resurrectionē. Matthias conclusit dicens: Uitam ęternam. Amen. Articuli fidei.

De Utilitate fidei. De actib⁹ interiorib⁹ eiusdē. Et īfidelitate vitio fidei cōtrario. De Apostasia: heresi ⁊ blasphemia. Ca. LI. Ma.

b Ec fili mi (quicūqz vult salu⁹ fieri) necesse est vt actu īteriore credat: ⁊ si necesse fuerit actu exteriore ꝯfiteat. dicēte apostolo ad Rom̄. Corde credit ad iusticiā: ore aūt cōfessio fit ad salutē. Et Christus: Qui nō crediderit/ cōdemnabit. ⁊ rursus: Qui nō credit/ iā iudicatus est. nā iuxta apl'icam vocē: Sine fide impossibile est placere deo. Act⁹ autem fidei interior/ q̄ est credere: q̄uis vn⁹ sit: tribus modis tñ dicit: vt habet mgr̄ sen. li. 3. dis. 23. s. credere deū. s. esse oīpotentē/ creatorē oīm ⁊c. Credere deo: hoc est credere vera esse q̄ de⁹ p scripturas dicit: qr ipse est summa vitas. Credere in deū: est (vt ait Aug⁹) credēdo amare/ credēdo diligere/ credendo in eū ire ⁊ eius mēbris incorporari: qr est sūma bonitas. ꝙ si q̄s oīa discernere nō possit/ credat qd ecclesia credit ⁊ nō errabit. Act⁹ aūt fidei exterior/ q̄ est fidē p loco ⁊ tpe ꝯfiteri: fieri habet nō tm̄ ore vel sermone: sed etiā ope. nā vt ait Hiero. Quotiēscūqz vincimur vitijs atqz pctis/ totiēs deū negam⁹. ⁊ ecōtrario: quotiens boni aliq̄d agim⁹/ deū cōfitemur. Dis. Fidei ne vitiū quēadmodū cęteris virtutib⁹ opponit? Ma. Etiā: infidelitas. s. vt dicit renitentiā his q̄ fidei sūt: aut qr fidē auditā suscipe ꝯtemnit: vt in gentilibus. aut qr fidē in figura suscęptā in figurato abijcit: vt ī iudęis. aut qr suscęptę fidei ī manifestatiōe veritatis ꝯdicit: vt in

Ad Rom̄. x. Marci vlti. Job. iij. Hebre. xl. Mgr̄ sniaꝝ. Augustinus Ad rom̄. iiij. Hironymus xj. q. iij. Estimant. ij. Petri. ij.

Actus fidei interior triplex. Actus fidei exterior. Infidelitas

apostatis ⁊ hereticis. de qbus beat⁹ petr⁹ ait: Meli⁹ eis erat nō cognoscere viā veritatis/ q̄ post cognitā retrorsū cōuerti. Oēs isti sicut vitio ꝯrio fidei laborāt: sic ⁊ act⁹ actibus fidei p̄dictis oppositos habēt. nec ei corde deū/deo/⁊ in deū vere pureq; credūt: nec ore ꝯfitent: sed cordis ifidelitatē nōnūq̄ blasphemo ore ⁊ ope exp̄munt. Dis. Contine paulisp calamū donec qd apostata: qd hereticus ⁊ qd blasphemus edoceas. Ma. Apostata (vt doctori irrefragabili visū est) ē q temerarie a statu fidei/obediētię ecclesiasticę vel religionis recedit. Hereticus (vt Aug⁹ ait li. de vtilitate credendi) est q alicui⁹ tpalis cōmodi/⁊ maxie glorię/ p̄ncipatusq; sui gratia/falsas ac nouas opiniones vel gignit vel seqtur. Blasphemus aūt. vt s. Thomę placet est quieūq; negat aliqd de deo qd sibi ꝯuenit: vel attribuit deo aliqd qd ei nō cōuenit: aut creaturę tribuit qd deo appropriat. Qd si ex certa malicia fiat/pctm̄ est in spiritū sanctū ⁊ irremissibile. i. facile nō remissibile. q̄uis ꝑm Augusti. pctm̄ i spm̄sctm̄ ꝓprie sit final' ipęnitētia: ⁊ illd nec h/nec i futuro sęculo remittit. Di. Dei me ꝓtegēte gr̄a ab oib⁹ his cauebo/sz ꝑge.

Apostata. Hereticus Blasphem⁹. Alexāder de ales secūda secūde tractatu De apostata ij. secūde. q. xiij. arti. j. Matth. xij. Aug⁹ de verbis domini

De spe ⁊ oppositis vitijs: q̄ sūt p̄sumptio ⁊ desperatio. Capitulū. LII. Mag.

Spes

Spes scdm magistrū in sentētijs li. 3. di. 26. Est certa expectatio futurę beatitudinis ex meritis et gratia proueniens. Proprius nempe act⁹ spei est expectare. dicente Apostolo. Si qd non videm⁹ speram⁹: p patientiā expectam⁹. Certa aūt dicitur: qr nō est nisi in id qd est possibile nobis adipisci. i. in deum siue beatitudinē. quā adipisci possum⁹ si gratię dei coopari volueri mus. vñ additur/ex meritis ⁊ grā ꝓueniēs: qm̄ sine meritis beatitudinē sperare nō spes/sed p̄sumptio dici pōt. qd est vnū vitiorum spei oppositū. Dis. Pręsumptio qd est? Mag. Vitiū ex supbia natū: quo quis talē se existimat/q̄ de⁹ eū etiā peccantē nō excudet a sua gratia: vel nō puniat. ⁊ sic puipendit diuinā iusticiam. ⁊ interpeccata in spm̄sctm̄ cōnumerat. Dis. Aliud vitiū ne spei ꝯriat? Ma. Etiā/desperatio: q̄ (vt dicit glo. sup id Gen. 4. maior ē iniqtas mea ⁊c.) ē blasphemia in spm̄scm̄: q̄ nō remittit in h sęculo: neq; in futuro. Vñ bñ ait Isidor⁹ li. 2. de sum. bo. desperare ē i infernum descēdere. Talis ei aut putat deū nolle dimittere: aut nō posse. tanq̄ aut oīa nō possit: aut inuideat saluti (cōtra qd dñs ꝓmittit dicēs: Qm̄ in me sperauit/liberabo eū. Et Dauid: Qm̄ nō dereliquisti q̄rentes te dñe. ⁊ cętera multa in veteri ⁊ in nouo testamēto. Di. Illa missa facientes: Charitatem videamus.

Presumptio. Desperati Ro. viij. e Rich. li. iij. dis. xxxvj. Gen. iiij. Isidorus. Ps. xc. Ps. xcvj.

De charitate et quō deū nosipsos proxīos et corp⁹ nostrū ⁊ proxīoꝝ diligere iubemur. Capitulum. LIII. Mag.

distin. xxvij Charitas vt mgr li. 3. definit/est dilectio q̃ diligit̃ deꝰ ꝓpter
c se: ⁊ proximus ꝓpt̃ deũ vel in deo. Quattuor em̃ ait diuus
Augustinus Aug. li. de do. chr stiana ex ordĩe diligẽda sũt. Unũ supra
nos qd̃ est deꝰ. Aliud qd̃ sumꝰ nos/q̃ztũ ad aĩam. Tertiũ qd̃ ẽ iu-
xta nos. i. ꝓximus. Quartũ qd̃ est ĩfra nos/h̃ est corpꝰ. Deũ q̃ppe
vt ait definitio diligere debemꝰ ꝓpter se: qꝛ est summũ bonũ. Et vt
Anselmus. Anselmꝰ ait/q̃ maius cogitari nõ põt. Aut etiã qꝛ amicitia oĩs sup
cõicatione fundat: vt charitas sup cõicatiõe beatitudinis. deꝰ au
tem essentialr̃ beatitudo est: iõ ꝓpter se ⁊ ante oĩa diligendus. Hic
Aug. li. ꝯfess. Minꝰ dñe te amat q̃ aliq̃d tecũ amat qd̃ ꝓpter te nõ
Bern. amat. Si modũ queris: modus vt ait diuꝰ Bernardꝰ est sine mo-
Deut. vj. do: qꝛ causa est infinita. vñ in lege scriptũ est. Diliges dominũ de
um tuum ex toto corde tuo: ⁊ ex tota anĩa tua: ⁊ ex tota fortitudĩe
Luce. x. tua. In euãgelio Lucę addit̃. ⁊ ex oĩbus viribus tuis: ⁊ ex om̃i mẽ
Matth. xxij. te tua. In Marco d̃r: ⁊ ex tota virtute tua. qd̃ tm̃ in via via hac to
Marci. xij. taliter nequimus: in patria aũt ꝑficiemus. Secũdo debemus nos
ipsos diligere. qd̃ ex eo patet: ꝙ post p̃ceptũ dilectõis dei subiungi
tur: ⁊ ꝓximũ sicut teip̃m: vbi ponit̃ ꝓ exẽplari dilectio nr̃a ad dile-
ctionẽ ꝓximi. Nos autẽ ⁊ ꝓximũ diligere debemus vt beatitudĩs
participes. sic ꝑ proximũ nõ solum intelligũtur hoĩes sanguine iũ
cti aut amicitia: sed etiã inimici ⁊ angeli boni. oẽs em̃ tales nobis
vel exhibent vel exhibere possunt aliquod misericordię opꝰ: iuxta
Luce. x. parabolam in euãgelio Lucę expressam. Dis. Si inimicos malos
Leo papa. q̃ homĩes diligo/pctm̃ ⁊ malum amabo. Ma. In his diligere
debes hominẽ/nõ culpam seu vitiũ. vt canõ edocet dis. 86. Odio
habeant̃ peccata nõ hoĩes. Diligendũ aũt dicit definitio proximũ
in deo/vel ꝓpter deum. In deo quidẽ: si iustus est q̃ manet in deo ꝑ
gratiã. Propter deũ vero: si iniustus est vt ꝑ gratiam iustus fiat ⁊
in deo maneat. velle q̃ppe debemꝰ ꝓximo nostro vitã ęternã ⁊ ea q̃
ad hanc deseruiũt sicut ⁊ nobis volumus: ⁊ si necesse sit ipsi adiu
mento esse debemus. Dis. Quartũ autẽ qd̃ infra nos est scz cor-
pus cur Augꝰ inter diligẽda cõnumerat: cũ nos ⁊ ꝓximum dilige
re p̃ceptum sit? Mag. Tum ad excludendũ errorẽ Manichei
dicentis corpꝰ ⁊ q̃cũq̃ visibilia a malo p̃ncipio creatũ. qꝛ ex redũ-
dantia ⁊ cõcomitantia corpꝰ beatitudĩs ꝑticeps est: sup qua fun-
Prosper datur charitatiua amicitia. vnde ⁊ Prosper ait: Corpus nostrũ
qꝛ ꝑs nostri ẽ/ad h̃ diligẽdũ nobis ẽ: vt saluti eiꝰ ⁊ fragilitati natu
rali cõsulamus: ⁊ agamꝰ quatenꝰ spũi ordinate subiectũ ad ęter-
nã salutẽ accepta ĩmortalitate ⁊ incorrupti õe ꝑueniat. de pe. di. 2.

Charitas
Quattuor diligenda.
Diligimus deum.
Nosipsos.
Proximũ.
De pe. dis. ij. nõ illi tantũ.
Corpus.
Manichei error.

Charitati oppositum odium eoꝝ que diligere debemꝰ. Capi. LIIII. Dis.

Ppositum charitati vitium cõsequẽter explicato. Ma.
o Charitati scd̃m actũ suũ principalem iã declaratũ q̃ ẽ dili-

gere/oppõitur Odium: cui⁹ actus est odire/vel deũ vel nosipsos/
Odim⁹ deũ. vel ꝓximũ/vel corp⁹: q̃ iubemur (vt p̃missũ ẽ) diligere. Deũ quippe
pec catores odiũt nõ apprehensũ vt summũ bonũ. qꝛ vt Dionysi⁹ Dionysius
ait de de diuino ver. c. iiij. Oibus amabile ⁊ diligibile est p̃mũ bo
num ⁊ pulchrũ: sed app̃hensum vt peccatorũ ꝓhibitorẽ ⁊ peccãtiũ
punitorẽ. vellent em̃ impij legẽ ꝓhibentẽ mala nõ esse: vt libere et
impune possent peccare. ⁊ id pctm̃ maximũ est scd̃m doctores: si-
Nosipsos cut charitas dei virtutũ maxima. Seipsos aũt peccatores odiũt: j. Cor. xiij.
qꝛ ꝑ peccatũ animã ꝓpriam occidũt. dicente scriptura: Os qd̃ mẽ Sap. j. c.
titur occidit animã. Ideo Psaltes ait: Qui diligit inquitatẽ/odit Ps. x. b.
animã suam. Dis. Igitur custodit eã in vitã ęternã. consequentia
valida est ex snĩa dñi. Qui odit animã suã in hoc mũdo/ in vitam Job. xij.
ęternã custodit eã. Ma. hęc dicta sunt de ꝑte sensitiua: q̃ saluti ra
tionalis ꝯria appetit: quã hic amãtes ipsi cõsentiendo/ab Aposto
lo reprehendũtur. ad thimothęũ dicẽte: In nouissimis dieb⁹ insta ij. Timo. iij.
Proximos. bunt tp̃a ꝑiculosa/⁊ erunt hoĩes amãtes seipsos ⁊c. Proximos
autẽ pctõres odiũt: aut qꝛ vitia eoꝝ reprehẽdũt ⁊ veritatẽ ipsis di
cunt. scd̃m ꝙ Comicus ait: Ueritas odiũ parit. qꝛ vt Saluator Therenti⁹ in
ait: Om̃is q̃ male agit odit lucẽ: vt nõ arguant̃ opa eius. Aut qꝛ andria.
ꝓpt̃ eorũ bonitatez malicia eoꝝ magis manifestat̃. ꝯria ei iuxta se Job. iij.
posita magis elucescũt. Aut lęsi aliquãdo iniuriã dimittere sine vi
dicta nolũt. ⁊ hi in orõne dñica ipsis iudiciũ imprecant̃: dicentes:
Dimitte nobis debita nostra: sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitoribꝫ no Matth. vj.
stris. q. d. dñe sicut nos nolum⁹ dimittere proximo/sic tu nob pec
Corpus. cata nõ dimittas: ⁊ quidẽ dũ orãt in ꝑsona ꝓpria. Corpus autem
odiũt q̃ vel luxuria vel crapula: aut ĩmoderata abstinẽtia iua lidũ
ad sufferẽdos labores/diuĩ cult⁹ reddũt. Dis. Ista ad p̃sens suffi
cere vident̃/cęteros actus charitatis/si q̃ sunt ꝑcurramus.

Actus charitatis interiores minus principales describũtur. qui sũt gaudiũ. pax: et miscd̃ia. Uitia opposita sunt acedia: inuidia discordia: contentio: schisma: rixa. bellum. seditio. obduratio. Capitulum. LV. Mag.

Charitatis actũ p̃ncipalẽ q̃ est dilectio/plures alij act⁹ ⁊ ef
fectus virtuosi cõcomitant̃: quoꝝ nõnulli interiores sunt:
Actus charitatis interiores cęteri exteriores. Dis. Interiores q̃ sũt? Mag. Gaudi-
um: pax: ⁊ miscd̃ia. Qui em̃ deũ vere diligit/de ei⁹ bono ⁊ laude
gaudet. vt Apl's monet dicẽs: Gaudete in dño semp. Qui aũt de- Phil. iiij.
Acedia. um odit/ꝯrio actu ęgrotat scz acedia: q̃ est tristicia aggrauans mẽ
tem vt nihil boni ei agere libeat. dicit Damascen⁹. ⁊ eodẽ vitio la- Damascen⁹
borare inueniunt̃ q̃ seipsos odiũt. Qui autẽ proximũ odiunt in lib. ij.

uidiã/de eis bonis torquenť: vti in superioribꝫ dictũ est. Est em̃ inuidia tristicia in alienis bonis: in qbꝫ. s. alios nobis meliores putamus: sm̃ beatũ Grego. Rursus: Qui se diligit deũ: seipm̃ et primũ/cũ oibꝫ habet pacẽ. Quę vt Dionysio visum est li. de diui. no. est oim̃ vnitiua ꝛ sensus opatiua. Amicoꝝ em̃ (vt Tullius ait li. de amicitia) idẽ est velle ꝛ nolle. Inimicus aũt ab eo quẽ odit dissentit. Discordia ꝑ se dicit diã: ore ꝑ tertionẽ: ope ꝑ schisma/rixã/bellũ ꝛ seditionẽ. Dis. Et hec latius explanato. Ma. Discordia dissentio est aliq̃s scienter facta nõ in opinionibꝫ parũ cõferentibꝫ. (ad amicitiã em̃ cõcordia opinionũ nõ requirit/ sm̃ Phm. ix. ethic.) sed in his quę ad salutẽ aut rẽpublicã ptinẽt. Hoc aũt quãtũ malũ sit/ Sapiens docet cũ ait: Sex sũt q̃ odit dñs: ꝛ septimũ detestat aia eius. hoc septenũ vt paulo infra ait: est is q̃ seminat inter frẽs discordias. Contentio aũt vt Amb. ait: est impugnatio veritatis cũ cõfidentia clamoris. Schisma aũt illicita diuisio per inobedientiam facta ab ecclesia. Rixę sunt quando ex ira inuicem se percutiunt. Dicit glosa supꝛ epistolam ad Gal. v. Siue est cõtradictio vsq̃ ad facta ꝓuentus: dũ alter alterꝫ lędere molit. Bellũ aũt est cũ ppls aut ciuitas ꝓtra aliã insurgit. Seditio ꝙ est tumult⁹ ad pugnã. ꝛ ꝓprie inter ptes multitudinis vni⁹ inter se dissentiẽtes: siue sequať pugna/seu nõ sequať. Demũ miserię horũ q̃s diligim⁹ ꝙ ei corde nro cõpatimur: nobis q̃dẽ vt Sapiẽs monet dicẽs: Miserere aię tuę placẽs deo, primis aũt vt Apls docet dicẽs: Gaudete cũ gaudentibꝫ: flere cũ flentibꝫ: ipis si possum⁹ auxiliũ ferẽdo: ꝛ ꝑsertim ꝑ elemosynaꝫ elargitionẽ. Qui aũt odiũt velle vl alios ꝑ obdurationis vitiũ/in morte ruũt. nec em̃ aie suę miserenť pctã deplangendo/nec primis in necessitate subuenẽdo.

Invidia. Gregorius. vj. moraliũ. Dyonisius. Tullius. Par. Aristoteles. Discordia Prouer. vj. Ambrosius. Contentio. Schisma. Rixe. Bellum. Seditio. Ecci. xxx. Roma. xij.

Actus charitatis exteriores sunt beneficientia. elemosyna ꝛ correctio fraterna: que est elemosynn spiritualis Ca. LVI Dis.

Charitatis exteriores act⁹ q̃ sunt? Mag. Beneficẽtia/ elemosyna et correctio fraterna. Quos em̃ diligim⁹/illis etiã ꝑ loco ꝛ tpe benefacere studem⁹: sm̃ q̃ ꝓ plus monet dicẽs: Dũ tẽpus habem⁹ operemur bonũ ad oẽs. et ex speciali dñi mãdato etiã inimicis bñfacere iubemur: ipo dicẽte: Bñfacite his q̃ oderũt vos. ꝑ elemosynã in eos q̃s amam⁹: interiorẽ aię affectu opere exteriore exeq̃mur corporaliter ꝛ corporaliter. Spũaliter quidẽ/ si iniurias remittim⁹: dubitãti cõsulim⁹: errãti corrigim⁹: afflictũ cõsolamur: defectus aliorũ patiẽter toleram⁹: ignorãtes instruim⁹: ꝛ ꝓ eis oram⁹. ꝛ sus: Cõsule, castiga, remit. fer. ora. solare. Sub consule cõprehẽdit etiã doctrina. Corporaliter: si esurientẽ pascim⁹: sitientẽ potam⁹: nudũ tegim⁹: hospitẽ colligim⁹: infirmũ visitam⁹: Gal. vlti. Marci. v. Actus charitatis exteriores.

captiuū redimim⁹:et mortuū sepelim⁹. ℔sus:Uisito:poto:cibo:
redimo:tego:colligo:cōdo. Pręter hec charitas si vera sit pene in
numera alia opera. nā vt ait Apl'us: Patiēs est:benigna est:non j.Cor.xiij.
emula. i. nō inuidet:nō agit perperā. i. peruerse. nō inflatur/ p su
perbiā:non est ambitiosa:nō quērit quę sua sunt:nō irritat. i. non
ad iram ꝓuocatur:nec cogitat malū:nō gaudet super iniquitat-/
scz ꝓximi. cōgaudet aūt veritati. s. ab alīs fact̄. Omnia sui. ert:
omnia credit. s. quę veritas persuadet. Omnia sperat:omia susti-
net. His pensatis t Prosper libro de vita contēplatiua in laudē Prosper.de
Charitas. eius exorsus est dicens: Charitas vt mihi videt/ est recta volūtas pe.di.ij.cha-
ab omnib terrenis prorsus auersa:iuncta deo inseparabiliter/ et ritatis.
igne quodā spiritussancti a quo est t ad quē refert incensa:in qui-
namenti omnis extranea:corruptiōis nescia:nulli vitio mutabi-
litatis obnoxia:super omnia quę carnaliter diligunt excelsa:affe
ctionū omniū potentissima:diuinę contēplatiōis auida:in omni
bus semp inuicta. summa actionū bonarū:salus morū:finis cele-
stiū ꝯceptorū:mors criminū:vita virtutū:virtus pugnantiū:pal
ma victorū:arma sanctarū mentiū:causa meritorū bonor̄:ꝯmiū
perfectorum:sine qua nullus vnq̄ deo placuit:cum qua aliquis
peccare nō potest. Fructuosa in pēnitentib:lęta in ꝓficientib:glo
riosa in perseuerātib: victoriosa in martyrib:operosa in omnib
omnino fidelis:ex qua quicqd est boni operis viuet. quia vt Au- Aug⁹ de pe.
gustinus ait: Charitas radix est omniū bonor̄. Sine illa em̄ apo di.ij.c.chari-
stolus nec ꝓphetiam nec martyriū nec elemosynas aut alia valere tatis.
testatur in epistola prima ad Corinthios/ et ad Timotheū ait: Fi j.Cor.xiij.
nis ꝯcepti est charitas de corde puro t conscientia bona/ t fide non j.Timo.j.
ficta. In his em̄ duob mādatis quę sunt de dilectiōe dei et ꝓximi Mat.xxij.d.
tota lex pendet t ꝓphetę. ait dñs. Ante omnia igit̄ hāc habere stu
deamus: vt transcenso mortalitatis stadio/ ad eternę contempla
tionis gloriā perueniam⁹: adiuuante t ꝓstante domio nostro iesu
christo: qui cum patre t spū sancto viuit t regnat in secula seculo-
rum benedictus deus. Dis. Amen. Et vicissitudinē laborū tuo
rum idē ipse retributor oīm bonorū retribuat.

Principaliū materierū index sūmarius

Index sūmariorū totius epitomatis Margarite philosophice fm alphabeti ordinē.

¶Incipientia ab A

A/ab/abs ꝑpositiões differūt li.j.trac.j c.xxxiij.et t.ac.ij.c.xij.
Ablatiu⁹ casus quomodo in ꝓstructionem veniat ibidē
abhoratio passio ꝓcupiscibi" li.xij.c.iiij.
abstinētia cōmēdat ibidē c.xxxix
Acedia passio animi li.xij.c.iiij.
acedia vitiū capitale ibidē c.lv.
accentus triplex est li.ij.trac.vij.c.vij
accent⁹ fallacia quō cōmittat ibidē.
acceptio psonax qñ mala sit li.xij.c.24.
accidētia nois notificāt li.j.trac.j.c.v.
accidētia pnois ibidē c.xxiij.
accidētia verbi ibidē c.xxiiij.
accidentia participij ibidē c.xxxj.
accidentia aduerbij ibidē c.xxxij
accidētia ꝑpositiōis ibidē c.xxxiij
accidētia cōiunctiōis ibidē c.xxxiiij
accidēs ꝑdicabile qd sit li.ij.trac.j.c.ix.
accidēs quō inseparabile dicit ibidē
accūs ꝑdicatū dialecticū li.ij.trac.v.c.ij
accidētz fall'a quō fiat ibidē tra.vij.c.x.
accidēs reale habet esse distinctū a subiecto:sed extra subiectum nō generatur li.viij.c.xxxiij.
accūs separatū si agere possit ibidē c.xxxij
accidētia nō sunt ex materia ibidē c.viij
accidētia separari a subiectis et cōseruari possunt potētia diuia li.x.trac.ij.ca.ij
accidētia plura solo nūero diuersa quō simul esse possunt ibidē c.iiij.
accidentia multū cōducūt ad cognitionem substantię li.xj.c.v
actio ꝑdicamētū li.ij.trac.ij.c.ix.
actio quō dicit inferre passionē ibidē
actio in quo sit subiectiue ibidē.
actio z passio nō distinguūtur ꝑdicamētaliter ibidē c.x.
actio physica quō fiat;z qliter actiua cū passiuis ꝓuenire habeāt li.viij.c.xxxij
actio vniuoca/ equiuoca/directa/reflexa/ibidem
actus physicus/entitatiu⁹ et formalis/ibidē c.viij.
actus geometricus li.vj.trac.ij.c.ij
accusatiui cōstructio li.l.trac.ij.c.xj
Additio arithmetica in integris lib.iiij.tractatu.ij.c.v
additio ī minutijs vulgaribꝫ ibi.tr.3.c.3
additio ī minutijs physicꝫ ibi.tr.4.c.2.
additio sup lineis ibidē trac.v.c.ij
adiectiui et substātiui constructio lib.j.tractatu.ij.c.ij.
adoratio triplex est.s.latria/hiperdulia/dulia:et quō deus/sancti/homines/crux/imagines christi et sanctox:z reliquię eozundē adorandę sunt lib.vij trac.ij.c.xxj.et ibidē quare gentiles q̄ dā oēs ptes mūdi p dijs colebāt.
aduerbiū qd sit li.j.trac.j.c.xxxij.
aduerbij cōstructio ibidē trac.ij.c.vij.
adulator li.xij.c.xxx
adulteriū vitiū z qlit' pbibitū ibi.c.xlij
aeris regio/natura/dispositio et distinctio p tria interstitia li.vij.trac.j.c.xlj
aeris mediū interstitiū est carcer dęmonū
aer est humidior aqua li.ix.c.iiij
aeris tria interstitia ibidē.c.vij
aer et aqua sunt mediū audiendi lib.x.trac.ij.c.xv.
aeromātia spēs superstitiōis li.>.tr.2.c.23
Affabilitas virt⁹ est li.xij.c.xxx
affectiões animi q̄ttuor:gaudiū/spes/dolor et timor li.x.trac.ij.et.c.xxx.
Agere sil'e ī sil'e si possit li.viij.c.xxxij
agere idē in seipm si possit ibidē
agere quid sit li.xij.c.x.
agre⁹ is vitiosus est ibidē c.xlvij
agricultura laudat ibidē c.xij.
Alteratio definitur li.ij.trac.ij.ca.xviij. et li.viij.ca.xxxj.
alterabiliū natura ibidē
altimetra li.vj.trac.ij.c.iij.

Principaliũ materierum

alchimia si sit scia ꝟitatꝫ li.ix.c.xxv
alchimię auctores mlti enũerant ibidẽ
alchimistę quos dicere possumus leichimistas cauere debemus: ne faciant ex nobis lachrymistas ibidẽ
algorithmi spẽs q̃t sũt li.iiij. trac.ij.c.iij
amphilogię fallacia li.ij.trac.vij.c.iij
ampliatio logica nõ distinguit a restrictione ibidẽ trac.viij.c.iiij
ambitio passio animi li.xij.c.v
ambitio vitiũ quale sit ibidẽ c.xlv.
amicitia virtus est ibidẽ c.xxx.
amor passio animę ibidẽ c.iiij.
ãnexa p̃dicatoꝝ dialecticoꝝ li.ij.t.v.c.ij
angeli ꝛ anima nõ habent materiã ex qua li.viij.c.viij.
angelus quõ sit in loco ibidẽ c.xlj
angeli plures si sil' esse possint ibidẽ
angeli mẽsurant ęuo ibidẽ c.xxxix
anguilla nõ generat ꝑ coitũ li.ix.c.xxxiij
angulus q̃d sit li.vj.trac.j.c.v
angulus rectus/obliquus/obtusus/et acutus ibidem
anguli sup linea nõ sp sunt recti ibi.c.xv
anguli linearũ se secantiũ oppositi sunt ęquales ibidẽ
anguli omnes totũ spacium circũstãtes valent quattuor rectos ibidẽ
ãgul⁹ solid⁹ q̃ttuor rectꝫ planis minor ẽ
angulus rectilineꝰ oibus angulis contingẽtię maior est ibidẽ
angul⁹ acutissim⁹ q̃d sit ibidẽ c.xix
de angulis alia quęre infra.triangulus
animaliũ nullum puro elemento nutritur li.ix.c.v
aĩaliũ differẽtię ponu[illegible] ibi.c.xxviij
aĩalia aq̃tica vnde orta sint ibi.c.xxxij
aĩalia oĩa bona sunt ꝛ ad decorẽ mundi lꝫ multa multis nociua ibidẽ c.xxxv
aĩalia nata sponte sũt eiusdẽ speciei cuꝫ illis q̃ generant per ꝓpagationẽ seminis c.xxxvj
aĩa si sit nemo dubitat li.x.trac.j.c.j.
animã quid ꝛ quare tam diuersa opinati sunt philosophi ibidẽ
aĩę duę definitiões aristotel' ibi.c.ij.
animaꝝ genera cria sunt ibidẽ
anima intellectiua omnibus gradibus viuendi corpus animat ibidẽ
aĩę vegetatiuę potentię ꝛ act⁹ ibidẽ c.iij.
anima sensi[illegible]ua cũ suis p[illegible]ẽtijs et actibus describit li.x.trac.ij.ꝑ totũ
anima intellectiua nos a brutis secernimur li.xj.c.j
aĩa intel.sibijp̃i sp cognita est et pręsen[illegible]
aĩę intel.naturã quõ phi q̃sierũt ibidem
aĩę ĩtel.definitiões ml[illegible] ponunt ibi.c.ij
aĩa ĩtel.d̃r hõ ĩterior ibidẽ
aĩę intellectiuę potẽtię sunt intellectus/voluntas et memoria ibidẽ c.iij
anima oĩa potest cognoscere ibidẽ c.iiij.
anima intellectiua quõ se ꝛ cętera ĩmaterialia eognoscat ibidẽ c.v
anima quomodo cõponit imagines prius nõ visas ibidẽ
aĩa si hẽat oĩꝫ reꝝ spẽs ꝯcreatas ibi.c.vij
aĩa si bñ cõpata sit tabulę rasę ibidẽ
aĩa vnde illustrat q̃ de oĩbꝫ iudicat ibi.
aĩa intellectiua est realiter suę potẽtię
aĩa intellectiua quõ sit imago trinitatis
aĩa vegetatiua/sensitiua ꝛ motiua cõtinent in ĩtellectiua sic trigon⁹ in tetragono c.xv
aĩa vna tm̃ est in vno hoĩe
aĩa intel.nõ creat nisi organisato corpe
aĩa intel.est tota in toto ꝛ tota in qualibet ꝑte corporis sui.nec maior nec minor ĩ vno hoĩe q̃ꝫ in alio ibidẽ c.xvj
aĩa ĩtel.habet grad⁹ ꝑfectionales ibidẽ.
aĩam ĩtel.etiã fatui ꝛ stulti habẽt ibidẽ.
aĩa intellectiua ad abscissionẽ mẽbri nõ diuidit nec retrocedit c.xvij
aĩa intel.quõ hẽat dñium sup[illegible] suas vires declarat exẽplo ꝛ sil'itudine
aĩa sẽsitiua si extẽsa sit ꝛ diuisibil' c.xviij
aĩa sensitiua si ad diuisionẽ aĩalis multiplicari possit: ꝛ si vna s[illegible] in vno ibi.
aĩę ĩellectiuę origo a catholicꝫ ꝛ philosophis diuerse assignat ibidẽ c.xix

aīa ītel. nō est ꝑs dei ꝯ mani cheū
aīas duas/ vnā bonā aliā malā in hoīe vno posuit manicheus ibidem.
anima nō est extraduce ibidem. c. xx.
aīę nō sūt simul creatę ab initio ibidem
anime singulę singulis corꝑibꝫ creant̄ de nouo ⁊ infundunt̄ ibidem.
auicēna reꝓbat̄ ꝓ ꝺductōe ītelligētiaꝝ
auerrois positio recitatur ibidem.
aīa simplex est sine materia corꝑali aut spūali ibidē. c. xxj.
aīa componitur ex actu ⁊ potētia ibidē
aīę vegetatiua ⁊ sensitiua si sint ex materia. ⁊ vtrū ꝑ creationē vl' naturalez cęli ⁊ animātiū actionē ibidē. c. xxij.
agēs eē ꝑstāti⁹ passo quō intelligit̄ ibi.
animā esse īmortalē pauci inuenire potuerūt ibidē. c. xxiij.
animā īmortalē audiētes quidā/ necarunt se: qꝺ tn̄ nō licet ibidem.
aīam eē īmortalē q̄l'r plato ꝓbat ibidez
aīa est numer⁹ se mouēs quō intelligit̄
aīa īcipit moueri sꝫ n̄ ꝺsinet ꝓbat̄ exm̄o
aīę īmortalitas aliter ꝓbatur ibidem.
aīa abstracta a corꝑeis sensib⁹ clari⁹ cō
aīa ītelligēdo nō fatigat̄ ibi. (tēplat̄ ibi.
anima ītellectiua est imago dei ibidem
aīę īmortalitas ꝑ scripturas sacras ꝓbatur ibidem. c. xxiiij.
anīę intellecti. est duplex mors ibidem.
animā mūdi quō ⁊ quid Platonici ponunt ibidē. c. xxv.
aīa mūdi mltis noībus noīat̄ ibidē.
aīę mūdi cęteras opatiōes obticere placuit: ne occasio det̄ īfirmis: qm̄ ⁊ animā talē esse diu⁹ Aug⁹ in egregio volumine de ciuita. dei multiplicet̄ explodit tanq̄ erroneā.
animę brutoꝝ ⁊ plantarū cū corꝑibus generātur ⁊ desinūt ibidē.
aīę brutoꝝ sunt ex elemētis ꝓductę ibi.
aīa bruti si rōem habeat ibidē. c. xxvj.
animarū trāmigrationē de corꝑē ī alia corꝑa ⁊ de lapsu earundē de cęlo ⁊ re ascensu/ ph̄oꝝ opiniōes ponūtur: inter quos origenes errauit ibid̄ c. 27.
animas in dęmōes cōmutari posse apuleius dixit ibidem.
aīas sil' creatas ⁊ in cęlo ꝑuaricatas aliq̄s sicq; deiectas origenes sēsit. c. 28
aīaꝝ hmōi circulatio reꝓbat̄ ibidem.
aīa nō vnit̄ corꝑi vt carceri/ sꝫ vt forma substantialis: ⁊ ad q̄d ibi. c. xxix.
aīa qn̄ a corꝑe sepat̄ exm̄o vitri ibi. c. 37
anima nō extra corp⁹ creat̄ ⁊ postea infunditur ibidē
Auerrois positio de vnitate ītellect⁹ reprobatur ibidē.
aīę intellectiue post separationē a corꝑibus/ vadūt ad diuersa recęptacula ī cęlum/ purgatoriū ⁊ īfernū ibi. c. 31.
aīa habet custodē angelū ab initio ibi.
aīę dotes tres sūt ibidē.
aīę intellectiue inerit beatitudo ꝑ potētias ibidē. c. xxxij.
actus gl'ię p̄ncipales tres sūt ibidē:
aīa q̄ est ⁊ quāta videbit in deo mysteria ⁊ mirabilia ibidē. c. xxxiij.
aīa vidēs deū ęternal'r semꝑ mirat̄ sine fastidio ac si p̄mo incipet ibidem.
aīę triplicit̄ videbūt post resurrectionē ibidē. c. xxxiiij.
aīarū gloria redundabit in corꝑa ibidē c. xxxv.
āgeli seraphin tātū excellūt cherubin ī sciētia quātū in charitate ibidem
antipodes quō sūt. li. 7. tra. j. c. xxviij
antep̄dicamēta q̄ sūt li. 2. trac. 2. c. i.
annus magn⁹ platonis quāt⁹ sit ⁊ quō reꝓbat̄ ꝑ aug. li. vij. c. x.
ann⁹ bisextilis vn̄ ꝓueniat ibi. c. xxxj.
appellatio logica li. ij. trac. viij. c. vj.
appositio in grāmatica li. j. trac. ij. c. ij.
apostata quis dicat li. xij. c. lj.
apprehensiua potētia q̄ li. x. trac. ij. c. v.
aq̄ dispō/ natura ⁊ loc⁹ li. 7. tra. i. c. 42
aqua cū terra cōstituit vnā sphęram cuius centrum est duplex ibidem.

Principaliũ materierum

aqua quõ circũdat terrã ibidem
aqua q̃ꝫ fecunda sit ibidẽ
aqua est rotũda ꝓbat̃ exꝑimẽto ibidem
aquę si ⁊ quõ supra cęlos sint ibi.c.x
aqueũ cęlũ qd̃ sit ibidem.
aratus vane iactauit se inuenisse numerum stellarũ ibidem c.xx.
arborũ generatio libro nono.c.xxvij
arcũ datũ ꝑ ęqualia diuidere possum⁹ li.vj.tracta.j.c.xix.
arcus dieꝝ ⁊ noctiũ li.vij.tra.j.c.xxvij
arcturus quid sit ibidẽ.c.xviij.
area/embadum/podismus q̃d sit li. vj tra.ij.capi.vj.
ampligonij area quõ inuenit̃ ibi.c. ix.
argumẽtatio q̃d sit ⁊ q̃ ei⁹ spẽs libro.ij. tracta.iiij.c.j.
argumẽtũ definit̃ ibidẽ.
argumẽtũ a diuisis ad coniuncta ibidẽ tracta.vij.ca.x.
argumẽtatio rhetorica li.iij.tra.j.ca.x.
argumẽtũ ⁊ argumẽti ęquatio in motibus planetaꝝ q̃d sit li.vij.tra.j.c.3>
arithmetice definitio li.iiij.tra.j.c.ij.
arithmetica laudat̃ ibidẽ.
arithmetice primus inuentor ibi. ca.ij.
arithmetice vtilitas tãgit̃ ibi.c.j
artis calculatorię aurea regula cũ cęteris multis ibi.trac.v.c.vij
ars inuenĩdi mediũ in syllogismo docetur li.ij.tra.iiij.ca.xiiij.
ars habitus intellectualis li.xij.c.x.
artes liberales quare dicũtur ibi.ca.xj.
artes mechanice quę ⁊ quot ibi.⁊ q̃ꝫ necessarie ⁊ licite sint ibi.c.xij.
ars notoria q̃lis sit li.vij.trac.ij.c.xxix.
argenti viui ⁊ argenti veri generatio libro.ix.c.xxiiij.
arrogantia vitiũ est li.xij.c.xlv.
articuli fidei ab apostolis positi sũt ibidem.capi.l.
aruspicium species est suꝑstitionis lib. vij.tracta.ij.c.xxiij.
Astronomia definit̃ li.vij.trac.j.c.ij.
astronomia q̃ cõsiderat ibidẽ c.j.
astronomia quare nominat̃ ab astris ⁊ nõ a cęlis ibidem.
astronomię inuentores ⁊ auctores ibi.
astra in nulla ꝑte cęli nobis ꝓpiquiora sũt q̃ꝫ in alia ibidẽ.c.iiij.
astroꝝ natura/figura ⁊ mot⁹ ibi.ca.ix.
astra nõ sũt animata nec aĩalia.ibi recitantur magnorũ opiniones.
astra ꝑ se nõ mouentur ibidem
astrologia q̃d cõsideret ⁊ q̃ eius ꝑtes libro.vij.tra.ij.c.j.
aspect⁹ planetaꝝ q̃t ⁊ q̃les ibi.c.iij.
astrologię ꝑncipia q̃l'r cognita sint.c.>
astrologis quantũ credãt ꝓbi ⁊ theologi.c.viij.
astra in inferiora corꝑa influũt ibidem
astra nec ꝑ se nec ꝑ accidẽs influũt ĩ voluntatẽ ibidem.
astra influũt ꝑ accñs ĩ intellectũ ibidẽ.
astrologię iudiciũ de actib⁹ volũtatꝫ augustin⁹ cęloꝝ influxũ ꝯcedit in corpora nõ in volũtatẽ ibi. (dicijs.c.ix.
astrologi ꝓpt̃ 5 cãs freq̃nt̃ fallũt in iu-
astrolog⁹ q̃l'r ꝑdicere põt aeris mutatio ea q̃ ex his depẽdẽt ĩmediatius.
astrologi cur d̃ hũanisactib⁹ ꝟa iudicãt
astrologia de natiuitatib⁹ q̃d cõsideret ibidem.c.x.et.xj.
astrologi quõ secreta ꝯscię/⁊ ea q̃ ad ꝑdestinationẽ attinẽt ꝑdicer̃ conãt̃ c.x
astrologiã de natiuitatib⁹ reꝑhẽdũt sancti patres greg.amb.hiero.ibi. c.xij.
augustin⁹ idem facit ibi.c.xiij.
astrologiã de natitatib⁹ quã ml'ti hodie defendũt aug⁹ reꝓbati ꝑl'ib⁹ libris/theologi/sacri canones ⁊ dñs ꝑ prophetas ibidẽ c.xiiij.
astrologi quõ dictis respõdẽt ibi.c. xv.
astrologi instinctu dęmonũ vera prędicũt dicit sctũs Augustin⁹ ibi.
astrologꝫ credit̃ ꝓpter vnã veritatẽ quã inter multa falsa ꝯiecturãt ibidem.
ab eua ad nos illa fatuitas descendit.

Index sūmarius

astrologi mlr̄ipl'r sibijpsis ꝯdicūt c.xvj
astrologiā magis ꝑticulariter cribrare cur auctor ꝑtermiserit ibidem.
astrologiā cū theologia quō Cameracē sis cōcordat ibidē (ti inittit̄.c.xviij.
astrologia de electionib⁹ ī q̄busdā ꝟita-
astris nō subſ̄it opa ex volūtate ꝓcedē tia libere. vt vxorē ducere ibi.c.xix
astrologiā electionū in hmōi opib⁹ ob seruantes fidē abnegāt ibidē. (i>
astrologia de iterrogatiōib⁹ reꝓbat̄. c.
astronomice imagines reꝓbāt̄ ibi.c.xx.
astrōice imagies quō dr̄nt a necromāti.
astronomice imagies cęli īfluxū ñ recipiūt pl⁹ q̄ꝫ alia mat̄ia. q̄re āt sb̄ certa ꝯstellatiōe fiāt diaboli astutia ꝑsua-
astrologi miseri deflent̄ ibi. sit ibid.
astrologia fouet fere oēz spēz suꝑstitōis
astrologia est spēs suꝑstitiōis c.xxiiij.
astutia ꝯriat̄ prudentię li.xij.c.xxij.
atlas quō cęlū sustētare intelligit̄ li.vij tra.j.c.ij.et.c.lij. (ij.tra.v.c.ix.
auctoritas locū dialecticuz fundat li-
audit⁹ q̄d sit ⁊ quale ei⁹ organū ibi.
auditio quō fiat: ⁊ quare dormiēs patē tibus auribꝫ nō audiat ibi.c.xvj.
auditū etiā pisces habēt̄ ibi.c.xv.
audacia est passio ani li.xij.c.v.
audacia vitiū ꝯriū fortitudini. c.xxxij.
augmētatio li.ij.tra.ij.c.xviij.⁊.li.viij.
augmētatia virt⁹ cū subseruiētibꝫ suis q̄ꝫdiu opet̄ in viuēte li.x.tra.j.ca.iiij.
augm̄ti ⁊ decrem̄ti oīz nat̄aliū cert⁹ est
auguriū q̄d sit li.>.t̄.ij.c.xxiiij. (t̄min⁹
auspiciū ibidē.
auꝝ ⁊ auricalcū quō gñat̄ li.ix.c.xxiiij.
auris dispositio li.x.tra.ij.c.xv.
aux sol' li.vij.t̄.j.c.3> aux lūę.ibi.c.38
aux in alijs planetis ibidē.c.xxxix.
auaricia vitiū est detestabile li.xij ca.31
auaritia pessima in principe ibidem.
auaro nihil scelestius ibidē.
axis sphęrę li.vj.t̄.j.c.3.⁊ li.>.tr.j.c.3.

Incipientia a B

Baculus iacob mensura est geometrica li.vj.tra.ij.c.iiij.
basis quid sit ibi.tra.j.c.iij.et.c.xij
bānausia vitiñ opponit̄ magnificentię li.xij.c.xxxij
beneficētia ē act⁹ charitatꝫ ibi. c.lvj.
bellū ob quā cām sit hñdū ibi c.xx
bellū q̄d sit ibidem c.lv.
bestialitas spēs luxurię c. xlij.⁊.xliij
bituminis generatio li.ix.c.xxiiij.
blanditor est adulator li. xij.c.xxx.
blasphemus quis sit ibidem.c.li.
bomolochus q̄s dicat̄ ibi.c. xlvij.
bona externa animi/corporis li.iij.tra. j.capitu.ij.
bona necessaria cōmoda honesta.ca.3.
boetius musicā e gręco in latinum trāstulit ⁊ āpliauit li.v.tra.j.c.iiij.

Incipientia a C

Cadaueris forma q̄lis sit li.viij.ca.33.
chalybis generatio li.ix.c.xxiiij.
calidum q̄d sit ibidem c.xxix
candela candelam accendens non tm̄ lumen sed materiam communicat libro.xj.c.xviij.
canēdi gña tria sūt li.v.tra.j.c.xviij.
cant⁹ triplex est: scz naturalis bmollis ♮duralis ⁊ quō cognoscūt̄ t̄.ij.c.iiij
caput ⁊ cauda draconis q̄d itelligat̄ in astronomia li.>.tra.j.c.xxxiiij.
characteres imaginant̄ a q̄busdam in cęlo.ix.⁊.x.q̄bus necromātici vtuntur sed inanit̄ li.>.tra.i.c.ix.
cardinales virtutes sūt.iiij.li.xij.c.xxj.
casus noīm sūt sex li.j.tra.j.c.v
casuum expositio ibidem c.vj.
casus vnde sumitur/argumentum dialecticum li.ij.tra.v.c.x.
casus/causa per accidens īnaturalibꝫ li.viij.c.xvij.
castitas ī muliere ē nccaria li.xij.c.xvj.
castitas est triplex scz cōiugalis vidualis ⁊ virginalis ibidē c.xl.
catecus linea est li.vj.tra.j.c.iij.

Principaliũ materierum

cã definit̃ ⁊ diuidit̃ li.ij.tra.v.c.vij.⁊ argumẽtũ a cã ad effectũ ibidem
causarũ gña in oratoria tria sũt.s. deliberatiuũ demõstratiuũ ⁊ iudiciale. li.iij.trac.j.c.j.
causaꝝ cognitio ẽ prior natura.li.8.c.i
cã p̃ma effectiua diuersa hꝫ noĩa.c.iiij.
cãrũ alia ꝑ se alia ꝑ accidẽs ibi c.xj.
causarũ gña enumerantur.c.xij.
Causa exẽplaris declaratur ibidem:
causa finalis declarat̃ ibidẽ.c.xiij.
Causę q̃ ⁊ qñ coincidũt ibidem
causarũ subdiuisiões ponũt̃ ibi.c.xiiij.
cause accidẽtales sunt infinitę ibidem.
cau[illegible] vnuis effectus quõ sũt pl'es.c.xv
causaꝝ cõnexio qualis est ibidẽ.
cãlitas causarũ si sit nc̃aria vel ꝯtĩgẽs
causa vna põt causare diuersa ibidẽ.
cãę altissimę habẽt se ad intellectũ nr̃m vt lux sol' ad oculũ noctuę li.xj.c.ix.
cautelę opponẽtꝫ ⁊ rñdẽtꝫ li.ij.tra.vij.
cautio ẽ ꝑs prudẽtię li.xij.c.xiij. (c.xvij
Cęloꝝ numer⁹ li.>.tra.j.c.5.⁊.c.6.
cęlos paucos cur antiq̃ posuerunt.
cęloꝝ oĩm gñalis influẽtia q̃ sit.c. vij.
cęlũ nonũ ⁊ decimũ q̃re stellis carẽt ibi
cęlũ empyreũ describit̃ ibidez.c.viij.
cęlum trinitatis q̃d sit ibidem
cęlum olimpũ ⁊ cristallinũ ibidem
cęlum decimũ siue primũ mobile.c.ix.
cęlum nonũ describit̃ ibi.c.x.
cęlũ olimpũ igneũ ethereũ aereũ ibi
cęlũ octauũ describit̃ ibidẽ.c.xj.⁊ in sequẽtib⁹ cum suis circulis.
cęlũ ẽ cõpositũ ex m[illegible]ria ⁊ forma ibi.c.
cęlũ ẽ corruptibile ⁊ ñ corrũpit̃ ibi. (xix
cęlũ im[illegible]ssiões ꝑegrinas nõ recipit ibi.
cęlũ saturni.c.xx[illegible]ij. Jouis.xxix. Martis.c.xxx. Sol'.c.xxxj. Uenerꝫ c.xxxij Mercurij.xxxiij. Lunę.34. describit̃
cęloruꝫ magnitudo ⁊ distantia a terra ponit̃: sed recitatiue tm̃ ibidẽ c.xxxvj
cęli medietas semꝑ videt̃ in suꝑficie terrę ibidem.c.xliiij.
centrũ sphęrę q̃d sit ibidẽ.c.iij.
cenith capitis q̃d sit ibidẽ.c.xvj.
centrũ lunę ⁊ ęquatio ei⁹ ibi.c.xxxvi[illegible].
centrum planetę ibidẽ.c.xxxix.
Charitas definit̃ li.xij.c.liij.
charitatis laudes ibi: ⁊ quõ [illegible] charitate ꝑ ordi[illegible] oĩa diligẽd[illegible] sint.
charitas in patria facit oẽm btitudinẽ cõem: vñ t[illegible] gaudebit minim⁹ d̃ gloria s.petri quãtũ gauderet si ipse eãdem haberꝫ: q̃ nõ minus petrũ q̃ [illegible] diligit li.xj.c.xxxv.
cibus dãnatorũ qualis ibidẽ.c.xlvj.
circulus definitur li.vj.tra.j.c. vij.
circulorũ alij cõcentrici alij ecẽtrici ibi.
semicirculus ⁊ circuli sector ibidem.
circũferẽtia circuli ꝑ plura pũcta in eadem recta linea trãsire nequit.c. xiij.
circuli cẽtrũ inuenire docemur ibi.
circuli ęquales q̃ sunt ibidẽ.c.xix.
circuli centrum inuenitur ibidẽ.
circulorũ sese intersecantium sunt centra diuersa ibidẽ.
circulus nõ potest [illegible]rculum nisi in vna parte tangere ibidem.
circulũ vnũ sex ęquales tãgere possunt
circũscriptio figurarũ q̃d sit ibidẽ.c.xx.
circul⁹ triangulo inscribit̃ ibidem.
circulus trigono circũscribit̃ ibidẽ
circul⁹ ortogoni⁹ inscribit̃ ibidem
circl'o q̃dratũ ĩscribit̃ ⁊ ecõtrario ibidẽ
circuli periferia quõ metit̃ ibi.tra.ij.c.v
circuli area quõ inuestigat̃ ibi.c.vj.
circl'i octauę spęrę enũerãt̃ li.>.t.i.c.12.
circul⁹ ęq̃noctial' q̃s sit ibi.c.xiij.
circul⁹ zodiacus qual' ibidẽ.c.xiiij.
circuli solsticioꝝ q̃ sint ibi.c.xv
circuli tropici ⁊ arctici.c.xv[illegible]
circulus ęquãs q̃s dicat̃ ibi.c. xxviij.
claues musice q̃ ⁊ q̃t li.v.tra.ij.c.ij.
claues q̃ signant̃ in libris ibidẽ.c.iij.
claues cantuũ ibidẽ.c.i[illegible].
claues tonoꝝ.ibi.c.viij.et.ix.
clęmẽtia virtus li.xij.c.xliiij.

Index sūmarius

Climatū terre distinctio ⁊ latitudo >.trac.j.c.xlvij.⁊ xl.
Cogitatiua potentia in hominib⁹ /dicitur ratio particularis li.xi.tr.2.⁊.22
Cognitionū alia abstractiua.alia intuitiua li.xi.c.4.
Cognitio ,ualis hic haberi possit de imaterialibus ibidem c.quinto
Cognoscere aliquid multiplici medio possumus ibidem
Cognosci quō de⁹ p̄t p creaturas c.6.
Cognitio nr̄a h̄ q̄re tā pua sit ibidem.
Cogitatiō pua.⁊.tissimi ſ̄ melioz q̄ magna de terrenis li.xij.c.nono
Circūspectō ps prudētie ibi.c.xiij
Cognitio ē cā dilectionis li.xi.c.35.
Cholerici extreme irascūt̄ li.xij.c. 44
colloquia prava nociua sūt ibi.c.xvij
Colores rhetoricales verbo⁹ ⁊ sn̄ia⁹ ponūt̄ li.3.tra.j.c.1>.18.19.20 ⁊.21
Color naturalis q̄d sit li.xi.tra. 2.c.8
color sine lumine nō videt̄ ibidem
colo⁹ gn̄atio/diuersitas/spēs /ibidē
colūne spissitudo quō metit̄ li.6. tra/ratu.2.c.tricesimo (i.c.xv
colur⁹ solsticio⁹ ⁊ eq̄noctio⁹ li.>.tra
coma quid sit:⁊ quomodo inuenit̄ li. quinto trac.i.c.xiij.
Comet̄ generatō ⁊ sz̄catō li.9. e xxiij
Cōmutatiua iusticia li.xij.ca.xxiiij
cōmutatiōes quēdā sunt volūtarie et quēdam inuoluntarie ibidem
comparatio nominū li.i.tra.i.c.xx
comparatiō aduerbio⁹ ibidem c.xxxij
compratiuus facit ꝓpositionē obscurā q̄ exponit̄ vt docet̄ li.ij.tr.8.c14
Complexio in rhetorica li.iij.tra.i.c.x
compositio syllaba⁹ et dictionū i oratione ornata docetur ibidem. c.xv.
cōpositō ptiūoꝝ ois p 30.q̄cepta c.xvj.
cōpositor⁹ nom̄ declinatō li.i.tr.i.c xi
cōpositiōis ⁊ diuisiōis fallacie libro
cōpositō physica ⁊ merba (⁊ir.>.c 5
physica quō differunt li.xi.c.xij
Cōcētus quō mouet corpus ⁊ anim⁹ et quanta operatur li.5.tr.i.c.i
Conclusio quid sit li.ij.tra.4.c.3
cōcludere directe et indirecte ibi.ca.5
cōclusio in rhetorica quid sit: et quomodo fiat libro.3.tracta.i.c.xj.
cōclusio scribētis epl'as ibi.tra.ij.c .vj
cōcupiscibil' vis q̄l' sit i aia rōli li xi. c xij
cōcupiscētia passio animi li xij.c.4
confirmare in oratione li.3.tra.i.. c. 9
confutare in oratione li.3.tra.i.c.9
cōsāguinei a nobis colēdi sūt li xij .c 2>
consequentis fallacia li ij.tra .> c. 13.
cōsonantia definitur li.5.tra.i.c.viij
consonātie pfectę tm̄ tres sunt ibi.c.8
consonantia⁹ ordo et pfectio ibi. c.x.
consonātia⁹ partes quę sint ibi.c.xiij.
conscientia quid sit li xj.c.xj
consonātes litterę q̄ et quot li.j.c.3
consonantes sylla bas finiētes ib.c.4.
cōstructionis diuersi modi traduntur vt oratio fiat congrua ibi tra.ij.c.i
cōstructionū regulę gn̄ales ibi. c.xiij
cōstructibilū ordinatio ibi.c.xv (c.)9
cōstructio i rhetorica quō fiat li. 3 tra.
cōstellatōes i cęlo li.>.t.i.c.21..22.23
cōsuetudo alterat naturā li.xij.c.iij
consuescere in bono debemus ibidem
constantia virtuosa ibidem.c.3>.
consilij domum ibidem.c.xiij
Costa linea ē i q̄drato li.6.tr.i.c.iij
Contact⁹ lineę ⁊ plani sil'r ⁊ spc.a⁹ē in puncto li.vj.trac.i.c.xiij
cōiugatiōes verbo⁹ li.i.tra.i.c.xiij
cōiugatiōes prima/scōa/tertia ē̄rta/declarantur.c.xv.xvi.xvij.xviij
coniunctio definit̄ c.33
coniunctionis cōstructō ibi.tra.ij.c.8
Contempt⁹ passio ir. scibilis li.xij c.4.
Contentio opponit̄ charitati ibi.c.55
contingens rarum/natum/ad vtrum libe li.primo trac.3.c.xj
contingentiū futuro⁹ si sit determinata veritas ibidem c.vij.

Principaliũ materierum

Cõtigua et ꝯsequẽter entia li.8.c.26.
continua ibidem
cõtinuoꝝ t̃min⁹ cõis ĩdiuisibil̃ ẽ ibidẽ
cõtinuũ ñ ꝯponit̃ ex ĩdiuisibilib⁹ c.2>
cõtinuũ diuisibile ẽ in sp̃ diuisibilia c.
cõtinuũ ĩfinitũ ẽ potẽtia ñ actu (28
continui diuisio ꝓcedit ĩ infinitũ in p̃tes eiusdem proportionis
cõtinuũ actu infinitũ nõ repit̃ (ꝛ.43
cõtinẽtia ẽ pudicitia ĩ solutꝫ li xij.c.41
ꝯrietas quõ ẽ ꝓpria q̃litati li.2.t̃.2.c>
cõtraria si possint esse simul ad sententiam sancti Augustini ibi. c.xv
cõtraria mediata ꝛ immediata ibidez
contradictoria quę sunt ibidem
cõtrarię ꝛ ꝯdictorię ꝓpões trac.3.c.5
conus q̃d sit li.6.tra.1.c.xij
cõuersio ꝓpõm libro.2.trac.3.c.8
conuersio modaliũ ibidẽ c.xi (1.c.16
Chordaꝝ ĩ monochordo ĩuẽtio li.5.t̃.
chordaꝝ gręca noĩa ĩterp̃tant̃ ib.c.1>
chorda q̃d sit in geometria li.6.c.3
corauscus linea ibidem
correctio fraterna ẽ actus charitatꝫ/ꝛ elemosyna spũalis li.xij.c.56
coruscatio generatur li.9.c.xix
corpus quid sit li.vi.tra.1.c.xj
corp̃m aliud regl̃ate: aliđ irregulare/ aliud sphęricum/aliud conicum: et species illorum ibidem c.xij
corp̃a regl̃aria tm̃ locũ replẽt c.xxi.
corp̃a regl̃aria sphęrę ĩscribi pñt c.22.
corp̃a ęqualia ꝛ similia q̃ sunt ibidem
corp̃is gloriosi dotes q̃ttuor li.xi.c.xl
corpora gloriosa gladio lędi vel igne non possunt ibidem
corp̃a gl̃iosa pñt claritetẽ suã occl̃tare
corp⁹ gl̃iosũ põt sil̃ esse cũ non gl̃ioso
corpora duo simul esse possunt
corp̃a gl̃osa nõ erũt ęq̃lit̃ dotata ibidẽ
corp̃a dura si possint se tãgere sine medio
corruptio q̃d sit li.2.tra.2.c.18 (dio
corruptibiliũ nõ ẽ scĩa ibi.tra.6.c.2.
Crapula rep̃hendit̃ li.xij.c.xxxix
creare ãgel⁹ bon⁹ vl̃ mal⁹ ñ p̃t li.8 c.xx
creatio ꝛ actõ natural̃ in quo differũt libro octauo c.xxxiiij (li.5.t̃.1.c.21
cromaticum genus canendi quid sit
crudelitas ꝯria vindictę li.xij.c.28
crudeles qui sunt ibidem c.xliiij
Cubus q̃d sit libro.6.tr.1[illegible] c.ij
cubi octo replẽt locũ.ibi.tra.1.c.21.
cubi crassitudo inuenit̃ ibi tra.ij.c.29
cubus nume[illegible]s li.4.tra.1.c.xxxvi.
cubici radix ĩuenit̃.t̃.2.c.x.2 tra.3 c.8
Cult⁹ dei dicit̃ latria li.xij.c.xxvj.
Cupiditas vitiũ est ibidem c.vi.
cupri generatio li.ix.c.xxiiij
curiositas in q̃ cõmittat̃ li.xij.c.45.et
¶ Incipientia a D (46
Datiui cõstructio li.1.tra.ij.c.x
Declinatõ[illegible]es noĩm.5.st̃ ibi.tra.1.c.v
decliatões noĩm.5.ponũt̃ c.6>89
declinatõ cõpositoꝝ ponit̃ c.xi (10
Deductio q̃d sit li.ij.tra.4.c.xxv
Defectiua verba li.1.tra.1.c.xxix
delectatõ passio ꝯcupiscibil̃ li.xij.c.4
dęmones habitant in aeris media regione libro.>.tra.1.c.41
Dęmões a necromãticis p̃ nullas res vl̃ incãtatões cogi pñt: sed veniunt ꝓpt̃ pactũ vel sponte vt decipiant. Et cur q̃ñq; vocati nõ veniunt: aut etiã q̃re vocati sub certꝫ cõstellationib⁹ cõparent li.>.tra.ij.c.xxv
dęmões mlti sil̃ eẽ pñt li.8.c.xxi
dęmões saluãdos s̃m origenẽ li.11.c.8
demõstratio q̃d sit.li.2.trac.6 .c.1.
demõstratio ñ đscẽdit đ gñe ĩ gñs c.2
demõstratõis pl̃es sũt spẽs ibi c.3
demõstratõis mediũ ibi c.4
Derisio reprobat̃ li.xij.c.xx
Descriptio definit̃ li.ij.tra.5 .4
desideriũ passio ꝯcupiscibil̃ li.xij.c.4
desideratiua v̄ba ponunt̃ li.1.t̃.1.c.30
desperatio passio ibidem c.v.
desperatio vitiũ contrariũ spei c.52.
Detractio libro.xij.c.xxiiij

Index sūmarius

Deus oīm est causa li.8.c.xv
deus semp̄ est fuit et erit ibi c.xxix
deus est vbiq̄ quō ibi c 41
deꝰ quō p̄ creaturas cog̃scit li.xi.c.6
deum quomō moses vidit et alij.et q̄modo nos eū videbimꝰ ibi c.32.
deus si videret a dānatis nō sentirent pēnam ibidē c.33 (pādisus ibid
deꝰ si cū gl'a eēt ī inferno :infernꝰ esset
deū videbūt scti eternaliter sine fastidio
deū vidētes angeli nō minus mirant hodie q̄ ab initio ibidem
deꝰ solꝰ hz ī mortalitatē exponit ibi c.
deꝰ ē īmutabil' p̄bat li.8.c.xxix (24
dictōes ex syllabis fiūt li.1.tr.1.c.4
dici de omni et dici d nullo quid sit li.ij.tractatu 4.c.sexto
dyapason/dyapente/dyatesseron cōsonantię musicę sunt li.5.tra.i.c.8
dyapasō ē p̄fectissima ꝯsonātiaꝝ ibi.c x.ex q̄bꝫ tonis ꝛ p̄tibus sint ibi .c.13
dyapēte p̄fectū ꝛ īp̄fectū ibi .tr.ij.c.6.
dyatonicū genꝰ cōnēdi ibi tr.1.c.xviij
dyameter q̄d sit li.vi.tra.1.c.3
dyagonalis linea ibidem
dyameter quadrati est incōmēsurabil' costę ibidem c.xiiij
dyameter circl'i quō metit ibi tr.ij.c.5.
dyamet circl'i ortogonio īscripti c.xi
Dieꝝ ꝛ noctiū diuersitas vñ p̄ueniat li.>.tractatu primo c.xxvij
dies artificialis ꝛ naturalis ibidem
dies naturales q̄re q̄ sūt oīo ęq̄les ibi
dies artificiales inęq̄les hñt q̄ ī diuersis mundi p̄tibꝫ degunt : alij vnius mēsis:alij vniꝰ dimidij anni c.xlvij
Differētia definit li.ij.tra.i.c.>
differētia nūero ꝛ specie q̄ sunt ibi c.5.
differt fac̄ p̄pōez obscurā ibi.t.8.c.xv
differētię tonoꝝ li.5.tra.ij.c.xi
dr̄aꝝ positōes sex sūt li.vi.tra.i.c.xi
definitio solꝰ speciei est li.ij.tr.1.c.vij
definitōes añ p̄dicam̄tales ib.t.ij.c.2
definitio definit ibi.tra.5.c.ij.et 4
definitō quō sit īuestigāda ꝛ d definito demōstrāda ibi tra.vj.c.4
Dignitas q̄ p̄positio docet ibi.c.1
dignitas oratōis li.3.tra.i.c.xvij.
digestiōes tres sunt li.x.tra.i.c.iij
Diligere debemus q̄ttuor li.xij.c.33.
diligi deꝰ debet p̄pter seip̄m ibidem
diligi deus debet sine modo ibidem.
diligere nos quō debemꝰ ꝛ quō p̄xim
diligēdi st̄ hoīes:odiēda pctā ibidem
diligere quō corpus nr̄m debemꝰ ibi.
Diminutiua v̄ba li.1.tra.1.c.xxx
diminutio describit ibi.tra.ij.c.xviij
dimēsiones intermīatę q̄ sint li.8.c.8
dim̄sionū penetratio ē possibil' li.xi.c.
Discolꝰ q̄s dicat li.xij.c.xxx (xl
discordia opponit charitati ibi.c.lv
distributiua iusticia/ꝛ q̄liter bona cōmunia distribui debeāt ibid.c.24
distributio ꝛ distributiua signa ī p̄positionibus li.1.tra.8.c.> (12
dispositō p̄s or̄ois ī oratoria li.3.t.1.c.
diuinatio cū suis spēbꝫ li.>.t.ij.c.23.
diuinare nō dicunt p̄phetę/medici et naturales astrologi ibidem
diuisiones antep̄ędicamentales ponuntur li.ij.tr.2.c.3
diuisionis gn̄a q̄ sint ibi.tra.5.c.x
diuisiōis fallacia ibidem tr.>.c.6
dictū s̄m q̄d ꝛ simpl'r ꝛfallacia īb.c.xi
diuisio ī oratoria li.iij.1.c.8
diuisio toni nō pōt fieri in duo semitonia ęq̄lia sed inęq̄lia li.5.tr.1.c.xj
diuisio ī nūeris integris li.4.t.ij.c.8
diuisio ī minutijs vulgaribꝫ ib.t.3 c.9
diuisio ī minutijs physicꝫ ib.t. 4.c.5.
diuisio sup̄ lineis ibi.tra.4.c.5
diuinatio cū suis spēbꝫ li.>.tr.ij.c.23
Docta ignorātia laudat li.xi.c.vi
docti p̄ cęteris fulgebunt in beatitudine libro xij.c.1
doctores eccl'ię.4.ꝯmēdāt li.>.t.2.c
docibilitas p̄s prudētię li.12.c.13 (xij
Dolor passio animi ibidem c.4

Principaliũ materierum

Dolus vitium ibidem c.xxij
Dominatio passio animi ibidem c.5
dñs quõ regere debz seruos ibi.c.xvij
domus planetaꝝ q̃ sint li.>.tra.ij.c.5
dom⁹ cęli.xij.quõ distinguunt ib.c.6.
domus cęli q̃d significẽt in natiuitate hominis cũ planetis ꝛc.ibidẽ c.x
Dotes beatorum li.xi.c.39.ꝛc.40
dotes animę beatę ibidem c.31
duplatio ibid dulia q̃d sit li.xij c.26
duellũ ꝓhibet:et iudiciũ ferri candentis li.>.tra.ij.c.xxviij
¶ Incipientia ab E
Ebrietas rep̃henditur li.xij.c.xxxix
eccũ eccã ellũ ellã ꝓnoia st li.1.tr.1.c 23
eclipsis lunę quõ fit li.>.tr.1.c.36
eclipsis solis quomodo fiat ibidẽ
eclipsis solis miraculosa ibidem
ecliptica linea ĩ zodiaco li.>.tr.1.c.14
Elegantia orationis li.3.tra.1.c.14
elenchus syllogismus li.ij.tr.>.c.15.
ibidẽ quõ oms fall'ę ꝯ elẽchũ peccãt
elemosynę corꝑales ꝛ spirituales ponuntur li.xij.c.lvj
Economica quid tractet ibidem c.16.
elemẽtoꝝ origo/natura/nomẽ/numerus et ordo exponitor li.9.c.2
elementoꝝ qualitates ibidem c.4
elemẽta symbola ꝛ nõ symbola ibidẽ
elementoꝝ transmutatõ quõ fiat ibid
elemẽtoꝝ ꝓportio in quãtitate ibidẽ
Elementa si maneãt in mixto ibi.c.5.
elementa aliq̃ pregnantia sunt: p̃serti terra habẽs in se omnium rerum semina ibidem c.xxvj
elocutio oratoria li.3.tra.1.c.xiij
Embrio ante infusionem anie ĩtellectię viuit ĩ aĩa mr̃is cui colligat li.xi xv
Enarmonicũ gñs canẽdi li.5.tr.1.c.18
enneagoni area inuenit li.6.tr.ij c22
ephtagoni area inuenitur ibidẽ.
Enunciatio definit li.ij.tra.3.c.ij
enthimema ibidem tra.4.c.xxv.
ens est obiectũ intellectus li.xi.c.4
Ens prima impressione impressum ẽ animę ibidem
Epistolaꝝ genera/partes ꝛ cõstructiones edocent li.3.tra.ij.per totum
epiciclus quid sit li.>tra.1.c.xxviij.
epicicli motus ibi.et c.xxxiiij.c.xxxij
Epikeia virtus libro xii.c.xxviij.
Equiuoca describunt li.1.tra.ij.c.ij
ęq̃uocationis fallacia ibi.tra.>.c.3
ęquipollẽtię ꝓpositionum de inesse. ibidem tra.3.c.nono
ęquipollentię modaliũ ibidem c.xii
ęq̃noctial' circul⁹ q̃s sit li.>.tr.1.c.xiij
ęq̃noctial' plaga habitat ibidẽ c.44.
ęq̃noctialis in omni sphęra vniformiter ascendit ibidem c.xxvj
ęquinoctia q̃n fiant ibidem c.xiij.et xv
Errores in assignatione vniuersal' ibi tractatu.6.c.ij.
erubescentia libro.xij.c.38
Esse vniuscuiusq; est vnũ ꝛ indiuisibile dicit Porphirius li.ij.tra.2.c.5.
Esse in toto q̃d sit ibidẽ tra.4.c.xvj
essentia sum̃a deus est li.x.tra.1.c.5
essentię rerum gradibus ordinant ibi.
ęstates duas habent ꝛ hyemes totidẽ et quattuor solsticia habitãtes sub ęq̃noctiali li.>.tra.1.c..46
Etheroclita nomina lib.1.tr.1.c.xviij.
ethnephias quõ generet li.ix.c.19
ęternitas quid sit: et quomõ soli deo ꝯueniat libro.viij.c.xxxix
estimatiua potẽtiali .x.tra.ij.c.xxij
Eubulia ꝑs prudẽtię li.xij. c.xi.ꝛ.xiiij
Europę regiões ꝛ descriptõ li.>.tr.1.c xlix et seq̃n.ml'ta de cosmographia
europę cũ cęteris mundi partibus cõfiguratio in mappula mũdi ibidem
euocatio ꝯstructõ quõ fiat li.1.tr.2 c 5
ęuum q̃d sit et cui cõueniat li.8.c.39.
eutropelia li.xij.c.4>.et.xxx.
euphilotimia ibidem.c.xxxv
Exagoni area inuenit li.6. tr.2.c.xix.
exhalatio quid sit libro nono.c.6

Index sūmarius

exemplū definitur li.i.tra i.c.iiij
exponibilis ꝓpō quę sit ibi tra.8.c.8
exclusiua ꝓpō exponit ibi c.ix.
excęptiua ꝓpō exponit ibidē c.x.
exordium in oratione quale debet esse libro tertio tra i.c.vij.
expositio:exornatio ibidē c.x
extra cęlū sunt entia optimā vitā ducē tia quō intelligat li ij tra j.c.iij
ex nihilo nihil fit quō ītelligit li 8 c.>.
extractio radicuz in numeris q̄dratis. li iij.tra ij.ca.x.ꝛ in cubicis c.xj
extractio radicū ī minu.vulga.t 3.c > ꝛ in minutijs physicis tra iiij.ca vj

¶ Incipientia ab F

Facere quid sit libro xij.ca x.
Fallacię in argumētationibus enumerantur li ij.tra vij.ca ij.
fallacia figurę dictiōis q̄ sit ibi c viij
fallacia ſm nō cām vt cām ibi c xiiij.
fallaciarū alia peccat in maťia:alia in forma:ꝛ quō dissoluēdę sint ibi c i>
Fantasia ꝛ eius opa li x .tra ij.c xxiij.
fantasia ī brutis eiusdē spēi eadē opat
fantasię mot⁹ vigilātes q̄re nō sentiūt
fantasma quō requirit ad ītellectionē li xj.ca iij. (ibidē ca v.
fantasmata si habeāt oīa intelligibilia
Fastidium passio animi li xij.c iiij.
Fatui etiā rōem habent li xj.c xvj.
Fęlicitas aīę in quo ꝯsistat ibi c xxxj.
fęlicitatis pręmiū quale sit ibi c xxxij .
Fenix auis quō generat li ix.c xxx.
Ferri generatio ibidē c xxiiij.
feroces qui dicunt li xij.c xliiij.
fides definitur ibidē c 50.
fidei articuli ab apl'is positi sunt ibi
fides necessaria est ad salutem ibi.
fidei actus duo sunt ibidem
fidē negam⁹ ꝛ ꝯfitemur etiā ope ibidē
fidei contrariatur infidelitas
Figurę noīm duę sunt li.j tra.j.c v.
figurę ꝓnominū ibidē c xxiij.
figurę verborum ibidem c xxiiij.
figurę aduerbiorū ibidē c xxxij.
figura prīcipiū syllogismi li ij.t 4.c 4
figuraꝝ matema.īscriptō li 6.t.j.c 20
figura capacissima sphęra li >.t.j.c 4
Filijfamilias quō ꝛ in quibus sunt instituendi libro xij.c xviij.
Fluminū ꝛ fontiū generatio ꝛ cōtinuatio:ꝛ q̄rsum perueniāt li ix.c xv.
flumīa ex mari fluētia cur salsa nō sint
Formę ꝟboꝝ q̄ sint li 2.tra.i.c xxx.
forma ꝛ figura quomodo sint species q̄litatis li ij.tra ij.c vij.
forma quid sit libro viij.c ix.
formę pl'a sunt noīa ibidē ꝛ c.4:
forma habet gradus latitudinis ibi
forma appetit a materia sicut vir a fęmina:quō intelligatur ibidem
forma quō est in p̄dicamēto ibidem
forma ē magis natura q̄ꝫ maťia c xi
formaruz alia generica/alia specifoca ibidem ca.xxxiij.
formę substantiales plures possūt esse in eodē composito simul ibidem
forma corporeitatis quę sit ibidem.
forma cadaueris qualis ibidem
formę vñ gñent ſm platonē ibi c 34
formę si latent ī materia:vt quodlibet sit in quolibet ibidem
formę si fiant ex rōibus seminalibus
formas educi de poña maťię q̄d sit ibi
formę si fiant ex aliq̄ p̄existenti ibidem
formę nō creant:licet ex nullo pręexistenti fiant ibidem
formę substantiales si habent gradus indiuiduales ibidem c xxxv.
formaꝝ gūratio si possit eē successiua.
forma mixti quid sit libro ix.c v.
fornicatio mulieris magis est nociua q̄ꝫ viri libro xij.c xvi.
fornicatio simplex q̄ dicit ibi c xlij.
fortitudines planetaꝝ li vij.tra ij.c v.
fortitudo animi/non corporis virtus est libro xij.c xxxiij.
fortitudo maxime laudata est ab anti

quis ibidem
fortitudo fuit in martyribꝫ ibidem
fortuna q̄d sit li.8.c.xvij. (ibi.c.18.
fortuna nō ē Dea: vt gentiles aiunt
fortunę rota quę sit ibidem
fortuna bona ⁊ mala ibidē c.xviij
fortunatio: ne sit vnꝰ plus q̄ꝫ aliꝰ dubitat̄ adhuc: ⁊ de influxu cęlesti pl'a
Fraus q̄d sit li.xij.c.xxij
fruitio patria quāta erit li.xj. c.xxxv
fruitio q̄d/⁊ respectu cuius sit ibidez
frigidum definit̄ libro.9.c.3
Fulminis generatio: ⁊ effectus ip̄ius mirabiles libro nono c.xx
Furtum li.xij.ca.xxiiij
futura quō ꝑ nos sciant̄ ibi.c.xiij et libro.ij.trac.iij.c.vij

¶ Incipientia a G

Galaxia ē de natura cęlesti li.>.tr.i.c xix. ⁊ libro nono c.xxj
Gaudiū animę beatę li.xj.c.xxxij
gaudiū passio animę li.xij.c.4
gaudiū spūale ē fructꝰ charitatꝭ c.35.
Gemelli q̄re ⁊ vñ nascant̄ li.9.c.46.
geometria definit̄ li.6. tr.1.c.1
geometri ę nomē ⁊ inuētores ibidem
geometria etiā ad theologiā vtilis est
geometrię q̄ sint principia ibidē ca. 2
geomancia spēs suꝑstitionis quid sit libro.>.tra. 2.c.23.⁊ 24
Glaciali hūore ꝯstituit̄ ocl'us li.x.t.2
Gnomi ꝑs prudētię.xij.c.xiiij (c.9
Gonos id ē angulꝰ: iñ hexagonus heptagonꝰ ⁊c̄.li.vj.trac.i.c.x
Gradus ibidē tractatu.ij.c.ij
gradꝰ idiuiduales sit i formis li.8 c.9
gradꝰ viuēdi sunt q̄ttuor li.x.tr.1.c.ij
grādinis generatō li.nono c.x
grandulę generatio ibidem c.xj
grāmatica definit̄ li.j.tra.1.c.3
grāmaticę ⁊ litteraꝝ inuētores ibidez
grāmaticę inutiles labyrinthi ibi.c.2.
grāmatica q̄d doceat li.xij.c.xxvij
gratitudo ⁊ ingratitudo li.xij.c.xxvij
Gustus/mediū/modꝰ gustādi/et organū gustandi li.x.tra.ij.c.xix
gustus omī aīali est necessarius ibidē
gustū incertū habet febricitās ibidē

¶ Incipientia ab H

Habitꝰ est spēs q̄liatis li.ij.tr.ij.c.>
habitꝰ est p̄dicamētū ibidē c.xiiij
habitꝰ postpręd̄icamentū: ⁊ modi habendi ibidē.c.xix
abundandi instrumēta in locis dialecticis ibidē tractatu.5.c.xi
Halo quō generat̄ li.ix.c.xxij
helmuaim quid sit li.vj.tra.1.c.9
hęreticus quis sit libro.xij.c.lj
hexagonus/heptagonus ibidē c.x
heroica virtus ⁊ heroes viri ibi.c. 41
hermes trimegistus li.ix.c.v
Hydromācia libro.>.tra.ij.c.xxiij
Hypothetica ꝓpō li.ij.tra.3.c.13
hypocrisis libro.xij.c.xxj
Horę planetaꝝ quō sꝑ sunt inęq̄les ⁊ et vnde sumunt̄ li.>.tra.j.c.xxvij
hoīs formatō ī vtero mat̄no li.9.c.38 et in q̄t diebꝫ fiat in masculo ⁊ fęīa.
hoīs nutritrio in vtero ibidē c.xxxix
hoīes mōstruosi quō generāt̄ ibi c.40
hoīes leꝓsi/maculosi cur gñant̄ ibid̄
hō cur generat̄ masculus/fęmella/vl' hermafroditus ibidē
hō cur q̄ñq̄ꝫ nulli ꝑentū assimilat̄ ibi.
hō quō ex vtero nascat̄ ibi.c.xlj
hō natꝰ p̄mā vocē doloris emittit ibi.
hoīs vita in sex ętates diuiditur ibidē ca.quadragesimosecundo
homicidiū libro.xij.ca.xxiiij
Honestas ibidē ca.xxxviij
honor ibidē ca.xxvij
Humidū quid sit li.ix.c.nono
humidū radicale per nutrimentū nō restauratur sed impedit̄ caloris exactione humidū radicale citius cōsūmente ibi.tra.1.c.tertio
humilitas passio ibidē c.quinto
hūilitas virtꝰ ⁊ g̃dꝰ ip̄ius ibid̄.c.45

bũilitas necessaria est ad salutẽ ibidẽ

¶ Incipientia ab I

Iactãtia vitiũ li.xij.c.29.et 45
Ideę vide aug⁹ li.83. q̃stionũ q. 46.
ideę q̃re ponũt ⁊ quoꝝ ⁊ vbi: et si sint realiter distinctę in deo li.6.c.xij
idolatria graue pctm̃ ẽ li.>.tr.2.c.22
Ignis elementũ/dispositio et loc⁹ ei⁹ tractatu.1.ca.40
ignis si sit calid⁹ ĩ sua sphęra li.9.c.4
ignis ꝓprie nõ nutrit li.x.tra.i.c.4
ignis ĩfernal[illegible] vbi sit li.>.tr.1.c.43
ignis ĩfernal' si sit corpore⁹ li.xi.c.4>
ignis infernalis quõ punit spiritus et q̃ est ęternus ⁊ seq̃n.
ignis infernal' corpa nõ ꝯsumit: nutrimẽto ñ ĩdiget ⁊ qual[illegible] lucet ibi c.se
Imagines in cęlo q̃t sint/⁊ q̃ libro >. tractatu.1.c.xxij.xxiij.et xxiiij
imagines quomodo gentiles colebãt ibidẽ tractatu.1.secũdo c.xxij
imaginibus dęmõ includi potest a necromanticis ibidẽ
imagines Christi ⁊ sanctoꝝ q̃re fiunt et quomodo adorantur ibi.
imaginatĩa poña ⁊ opus eius cũ organo: ⁊ quõ intẽtiões elicit nõ sensatas: ⁊ quales res sint intẽtões huiusmodi li.x.tra.ij.c.xxij
imago trinitatꝫ q̃lit' sit ĩ aĩa li.xi.c.14.
ĩmateriales sũbę quõ cognoscant c.5
ĩmaterialia si ꝑ cõcreatas animę species cognoscantur ibidẽ c.>
imitatiua verba libro.1.tra.1.c.xxx.
ĩmortalitas animę rationalis ꝓbat. libro.xj.c.xxiij.⁊ xxiiij
impsonale verbũ li.1.tra.1.c.xxxiiij
imp[illegible]u⁹ q̃re ñ hꝫ primã ꝑsonã c.se.
impręssiones ignitę/aquose ⁊ medię vbi sunt li.ix.ca.vj
impssiões ignitę q̃ ⁊ quõ generãt c.se.
impssiões aq̃sę vbi ⁊ qñ gñant ib. c. 9
impatiẽtia passio animi li.xij.c.v
Incestus libro.xij.c.xlij
incipit verbũ facit ꝓpositionẽ obscurã li.ij.trac.8.c.xij
inchoatiua verba li.1.tra.1.c.xxx
indiuiduũ describit li.ij.trac.1.c.4
indiuidui ꝓprietates septẽ ibidẽ
inductio quid sit: ⁊ quomodo perficitur ibidẽ t.4.c.xxiij
indiuisibilia se tangere nequeũt li.8.c
indiuisibilia cõtinuũ nõ faciũt (2> nec maius ibidẽ
infernus quadruplex in terra est libro vij.tractatu.1.c.xliij
infernus supior ⁊ inferior li.xi.c.xlij
infernũ eẽ saraceni iudei et xp̃iani ex legib⁹ suis cõcedere hñt ibi c.xxvi
infernus vbi sit: q̃ pęn ę: q̃s cib⁹ ⁊ pot⁹
infinitiui cõstructõ li.1.tra.ij.c.6
infinitũ q̃t modis dicit li.2.tra.8.c.>
infinitũ facit propositionẽ obscuram quę exponitur ca.xiij
infinitũ vnũ alio maius esse non posset libro octauo c.xxviij
influẽtia general' oĩm cęloꝝ q̃lis sit li. septimo.tra.primo.ca.septimo. specialiter quid possit. quęre supra ĩ dictione: astrologia
ĩiustũ facere ex intẽtõe quõ fiat li.xij.c
inscriptõ figuraꝝ geometricaꝝ (23 libro.vj.tractatu primo ca.xx
incõsideratio: incõstantia li.xij.c.xij
instantia propositio quę dicatur libro secũdo tractatu.4.c.25
instrumenta abundandi in argum̃tis dialecticis ibidẽ trac.v.c.xi
instrumentũ geometricũ generalissimũ ⁊ de vsu ipius li.vj.tr.ij.c.4
Isopleuri/isoscel' area c.>.et .8
interiectõ ꝑs orõis li.1.tra.1.c.35
interiectio si sit distincta ab aduerbio et q̃d ꝓprie significet ibidem
interrogatiui et responsiui constructõ tractatu.ij.ca.4
interrogatõ pl'es requirit pl'a respon-

sa: al's rñdens fallit li 2.tr.>.ca. 15.
interp̃tatio nõis quid sit ibi tra.5.c.4
intellect⁹ agens ⁊ passibil' li.xj.c.iij.
intellectio vnde causet isiidem
intellectus passibilis cur potius dicat intelligere q̃ agens ibidem
intellect⁹ cur cõuertit se ad phãtasma
intellectus cum multorum species habet quid intelligat ibidem
intellectus species intelligibiles reseruat: ⁊ dicit memoria ĩtellectiua ibi
ĩtellectõez cãnt ĩtellect⁹ ⁊ obiectũ c.4:
ĩtellect⁹ põt ĩtelligere vl'e ⁊ sz̃re c.viij.
intellect⁹ practic⁹ ⁊ speculatius c.ix
intellectus extẽsiõe fit practicus ibidẽ
ĩtellect⁹ d̃r ratio ⁊ intelligẽtia ibi c. x
intellect⁹ portio supior ⁊ inferior ibi
intellectio beatorũ et visio erit sine fantasmate c.xxxiiij
intellectuales virtutes li.xij.c.xiij.
intellectus habitus intellectualis c.9
intellectus ꝑs prudẽtię ibidẽ c. xiij.
ĩuẽtio medij ĩ syllogismo li.2.t.2.c 14
inuentio rhetorica li iij.trac.j.c. vj.
Inuidia passio li.xij.c.iiij.
inuidia vitiũ capitale ibi c.44.et.55.
inirascibilitas ibidem c.xliiij.
Iouis cęlũ ⁊ motus li.>.tra.1.c.29
ipotenusa linea libro.6.tra.1.c.iij
irregularia verba li.j.tra.j.c. xxix.
iris quomodo generatur li.ix.c.xx
iridis colores si veri sint ibidem
iris si etiã apparuerit añ diluuiũ ibi. ⁊ si sic/quo sit data in signũ fęderis.
Ira pessio animi libro xij.c.xxxj
ira vitium ibidem c.x'iia.
ironia ibidem c. xxix.
irascibil' ⁊ cõcupiscibil' vis aĩę sẽsitiuę hñt organũ circa cor li 9.t.2.c.22
irascibilis in anima intellectiua est voluntas libro.xj.c xij.
Isopleuri/isoscelis area ibidẽ c.>.⁊.8
Iuger quid sit libro.vj.tra.ij.ca. ij
iudiciũ vsurpatũ/suspitiosũ: temerarium ⁊ peruersum li.xij.c. xxiij
iusticię definitiões ⁊ cõtraria ibidem
iusticia cõmutatiua ⁊ distributiua c.24
iusticię ꝑtes integrales ⁊ potentionaes ibidem ca.xxv.
iudicio astrologoꝝ.q̃re sup̃ astrologia

¶ Incipientia a K

Kalẽdas/idus/nonas dies kalẽdarij q̃s noiam⁹: ⁊ vnde li.iij.t.ij.c.vj.
kalendas ianuarij ⁊ dies ęgyptiacos obseruare pctm̃ est li.>.tra.ij.c. xix

¶ Incipientia ab L

Lanificiũ ars męchanica li.xij.c.xij
lapidum gñratio ⁊ natura li.ix.c.xxiiij
latera corꝑm quomodo nominant in geometria li.vj.tra.j.c.xij.
lata triaguloꝝ qñ sũt ꝓportiõalia c.1>
latus triãgu.i longioris maiori angulo semꝑ est oppositum ibidem
laterculi numeri li.iiij.tra.j.c. xxxij.
latitudo et longitudo ciuitatũ in geometria quomõ sumitur: ⁊ in tabulis astronomicis li.vij.tra.j. c. xvj.
latria cultus diuinus est li.xij c.xxvj
leuca quid sit li.vj.tra.ij.c.j.
laudanuz quõ generet li.ix.c.xiij.
Leges ꝓpõm ponunt li.ij.tra.iij.c.vij.
lęticia passio animi li.xij.c.iiij.⁊ c.vj.
lex naturę q̃d dictet ĩ ĩtellectu li xj.c.xj
liberũ arbitriũ q̃d sit li.xj.c.xiij
liberalitas virtus li.xij.c. xxxj
limbus patrum vbi sit libro. vij.trac. primo c.xliij.et libro xj.c.xlij
limbus pueroꝝ nõ baptisatoꝝ: ⁊ qual' ĩ eo pęna: ⁊ stat⁹ taliũ.mlta ibi c.45
lege ista non vt conclusa/sed recitata.
lineal' numerus li.4.trac.j.c. xxiij
linea definitur li.vj.trac.j.c.j.
linea non est ex punctis ibidem
lineaꝝ ⁊ iuersę spẽs ibi.⁊ c.iij.⁊ iiij
linea recta a pũcto ad pũctũ ducit c.iz
linea/planũ aut sphęrã tangit ĩ pũcto
linea recta nõ potest habere partẽ ĩ plano ⁊ partẽ in sublimi ibidẽ c.xiiij

lineę sese intersecãtes sũt in eadẽ supficie.
linea eadẽ põt esse in diuersis speciebus.
lineã ꝑpendicularẽ erigere ibidẽ.
lineę ęquedistãtes siue parallelę ibidem.
lineã tertiã inter duas sub ꝓportionalitate inuenire ibidẽ.
lineã diuidere ꝑm ꝓportionẽ habẽtẽ mediũ ⁊ duo extrema quõ possum⁹.
lineã in se ducere quid sit ibidẽ
linea qñ contingat circulũ ibi.c.xix
linea sine punctis extremalib⁹ quõ sit finita li.xj.c.xviij
linguã aut carnẽ loco linguę omne animal habet li.x.trac.ij.c.xix
liquidę lr̃ę q̃ ⁊ q̃t sint li.j.trac.j.c.iij
lingua loquax li.vij.c.xlviij
Litteraꝝ inuẽtores ibidẽ
litterę quõ ꝓferant̃ distincte ibidẽ
lr̃ę sex possunt eẽ in eadẽ syllaba c.iiij
litterę oẽs incipiũt dictiões. multa ibidẽ de ortographia
litigiosus li.xij.c.xxx
Loci mutatio describit̃ li.ij.tra.ij.c.xviij
locus dialecticus definitur et diuiditur ibidẽ trac.v.c.iij
locus a substãtia qñ sumit̃ ibi.c.iiij
locus a definitiõe/descriptiõe/nominis interp̃tatiõe/ad definitum/descriptũ/interpretatũ ibi
locus quando sumitur a concomitantibus substantiã c.v
loc⁹ a toto ad ꝑtẽ qñ valet ibidẽ c.vj
locus a causa ad effectũ ibidẽ c.vij
locus a generatione et corruptione/⁊ cętera.c.viij
locus ab vsu ibidẽ
loc⁹ a cõmunit̃ accidẽtib⁹ ibidẽ
locus extrinsec⁹ vnde sumit̃ ibi.c.ix
locus a relatiue oppositis ⁊ cętera ibidẽ
loci medij qui sint c.x
locus in naturalib⁹ q̃d sit li.viij.c.xl.
locus multiplex: ⁊ esse loco ibidẽ
locus dicit̃ imobilis: locus põt eẽ sine locato ⁊ ecõtrario: et vnde habet virtutẽ cõseruãdi locatũ ibidẽ
in locis plurib⁹ põt esse vnũ corpus
in loco quõ sint angeli ⁊c̃.
locum replere mathematice quid sit lib. sexto tra.j.c.xxj
locũ replẽt tm̃ corpa regularia
logica quid doceat li.ij.tra.j.c.j.
logica definitur. et inuẽtor fuit Permenides ibidẽ.
logica ab alijs est ampliata ibidẽ
logicus quare partes indeclinabiles nõ definit ibidẽ c.iij
logicę rigorem abhorret sacra scriptura ibidẽ trac.viij.c.xvj.
Longanimitas virtus li.xij.c.xxxvij
loquacitas ibidẽ c.xlviij.
Ludi varię spẽs ibidẽ c.xij
lumen quid sit li.x.tra.ij.c.iiij
lumen primariũ ⁊ secũdariũ ibidẽ
luminosum sphęrice totum circunstans illuminat.c.iij
lumen actuat colores ibidẽ c.viij
lumẽ q̃re nec̃ariũ sit ad vidẽdũ ibi.c.x
Lunę cęlũ: quãtitas: motus.li.vij.tractatu primo c.xxxiiij
lunę macula vnde lumen habeat: ⁊ quõ augeat̃ ⁊ decrescat ibidẽ c.xxxv
luna noua qñ appere possit pulchra
lunaris eclipsis quõ fiat ibidẽ c.xxxvj
lunę influxus causa est motus maris libro.ix.c.xvj.
Lux quid sit li.x.tra.ij.c.vij
si sit suba vel accñs opiniões sunt ibidẽ
lux si videri possit ꝑfecte: qñ creata ibidẽ
luxuria cũ suis speciebꝫ li.xij.c.xlij

Incipiẽtia ab M

Macrobius quid dicat de animarũ lapsu de cęlo ⁊ reascensu li.xj.c.xxij.
Magnitudo stellarũ quãta sit libro.vij tractatu primo.c.xx
magnitudo oĩs finita est li.viij.c.xxviij
magnitudo per diuisionẽ ad indiuisibile non peruenit ibidem.

Principaliū materierum

magnanimitas passio li.xij.c.v
magnanimitas virtus c.xxxiiij
magnanim⁹ pōt esse humilis ibidē
magnificētia virt⁹ diuidit ꝓprie q̄tū ad actū exteriorē ibidē c.xxxij
Maioris ineq̄litatis in ꝓportiōib⁹ species ponunt li.iiij.trac.j.c.xj.
Genera noīm q̄ sunt li.j.trac.j.c.xl
gn̄a noīm noscūt regul' gn̄alib⁹ ibi.c.xij
gn̄a noīm oīm declinationū cognoscuntur regulis traditis in versibus breuiter in capl'is sex sequētib⁹
genera ꝓnoīm ponunt ibidē c.xxxiij
genera verborū ponunt c.xxiiij
genitiui cōstructio ibidē trac.ij.et c.ix
generis acceptōes logice li.ij.trac.ij.c.v
gen⁹ p̄dicatū dialecticū ibi.trac.v.c.ij
generatio describit li.ij.trac.ij.c.xviij.
generatio ⁊ corruptio differūt a creatiōe ⁊ anichilatiōe li.viij.c.xxxiij
generatio simpl'r ⁊ s̄m q̄d ibidē
generatio statim ⁊ nō statim ibidē
gn̄atio vni⁹ ē corruptio alteri⁹ ⁊ ecōtra
gn̄atiōis termin⁹ total' 2 ꝑtialis ibidē
generatio si possit esse successiua c.xxxv.
generatio aliq̄ verus mot⁹ est ibidē
generatiua potētia cū subseruiētib⁹ suis q̄d ⁊ q̄ntū opet i viuēte lib.x.tra.j.c.v
generare sibi sil'e q̄b⁹ ꝯueniat: etsi sit op⁹ naturalissimū in viuētib⁹ ibidē.
gerūdia quō cōstruūtur li.j.trac.ij.c.vj.
Mala opari/alij dimittūt amore virtutis/alij timore pęnę li.xij.c.ij
Malicia q̄d sit ibidē c.xliij
Manichei opinio de origīe aīę ⁊ duab⁹ aīab⁹ i vno hoīe ē heretica li.xj.c.xix
manicheus dixit visibilia a dęmone creata li.xij.c.liij
mansuetudo virtus ibidē c.xliiij.
manna quō ⁊ vbi generat li.ix.c.xiij.
Mappa mūdi ponit li.vij.tra.j.c.xlix
mare ex īfluxu fluīm n̄ abūdat li.8.c.15.
marꝫ salsedo/flux⁹ ⁊ reflux⁹ ibi.c.xvj.
martis cęlū/mot⁹ ⁊c̄. li.vij.tra.j.c.xxx
marit⁹ quō regere dꝫ vxorē li.xij.c.xvj.
Materia ꝓpositionū li.ij.trac.iij.c.vj
materia p̄ma rez̄ mlta hꝫ noīa li.8.c.iiij
materia p̄ma q̄d sit ibidē c.vij
materia p̄ma est ex nihilo creata ibidem
mat'ia p̄ma est ingn̄abil' ⁊ īcorruptibilis
mat'ia p̄ma si fuerit aut possit ē sine forma.c.8.
materiā p̄mā n̄ oīa creata hn̄t
materia cęlestiū ⁊ t'restriū corpoꝝ ē eadē
materia p̄ma quō ē in p̄dicamēto c.vj
materia p̄ma generat subiectiue: nō terminatiue li.8.c.xxxiij
mr̄ pia ⁊ dura cerebri li.x.tra.ij.c.xxxj
mr̄ ꝯcurrit ad gn̄ationē ꝓlis li.ix.c.xl
Meditatiua v̄ba li.j.trac.j.c.xxx
mediū ī syllogismo īuenit li.2.tr.4.c.14
mediū demōstratōis q̄d sit ibi tr.6.c.14
Medietas aritometica / geometrica et astronomica q̄ sit li.iiij.trac.j.c.xix.
mediatio nō est species distincta a diuisione in numeris ibi.trac.ij.c.iij.
mediū vidēdi quid sit li.x.trac.ij.c.x
mediū vidēdi debet esse dispositū et vniforme ibidē.c.xj
mediū virtutis quō sumit: et q̄ difficile sit illud attingere li.xij
medicina ars mechanica ibidē c.xij.
Memoria pars prudētię ibidē c.xiij
memoria pōt artificialiter iuuari per loca.et ars illa dat li.iij.trac.j.c.xxiij.
memorię sensitiuę organū/opus/dispositio: ⁊ q̄lit' claudit li.x.tra.ij.c.xxix
memoria q̄re mala ī senib⁹ ⁊ iuuenib⁹.
memoria ītellectiua distincta est a sensitiua ꝓbat li.xj.c.iij.
Mendaciū ⁊ ei⁹ species li.xij.c.xxix.
mensula q̄d sit li.vj.trac.j.c.ix
mensura ⁊ partes ei⁹ ibi.trac.ij.c.ij.
mēsura oīs fit aut ī lōgū latū aut ꝓfunmens ꝓ aīa quęre supra aīa. (dū.c.iij
Meridian⁹ circul⁹ ī sphęra li.>.tractatu primo ca.16.
mercurij cęlū/q̄ntitas/mot⁹ ibi.c.xxxiij
mercatura ars sordida est lib.xij.c.xij.et

Index sūmarius

nulli ꝓficua sine mēdacio ibidē
Metus q̄d sit ibidē c.vj
Metę sophisticę quinq; sunt lib.ij.tractatu.vij.c.j.
metalli species ꝛ generatio eorūdē libro nono ca.xxiiij
metallor trāsmutatio vera si fieri possit per artē alchimię ibidē c.xxv
Microcosmus quare homo dicat libro vndecimo ca.xxv.
Miliariū quātū sit li.vj.trac.ij
militaris prudētia ḡ sit li.xij.c.xx
militū ornamēta ḡ sint ibidē
Mineralia quomodo generantur libro nono ca.xxiiij
minoris inequalitatis species in proportione li.iiij.trac.j.c.xxvij.
Minutia quid sit: et eię vulgares et ḡ phyſicę idem tractatu tertio capitulo primo ꝛ secūdo ꝛc.ibidem quomodo operādū sit in illis.
Minutię phyſicę edocenť ibidem tractatu quarto p totū
Miraculū q̄d sit li.vij.c.xx.
Miracula a quo fieri possint ibidē
mirabilium maximus est mundus libro nono ca.iiij.
Misericordia passio li.xij.c.iiij.
misericordia conuenit cum liberalitate/ capitulo.xxxj.
Mititas ibidē c.xliiij
Mixtum quid sit et quomodo genereť libro.vj.ca.v
mixti forma q̄d sit ibidē
mixtū quō in se habet elemēta.
mixtum ex vno elemento non fit nec nutritur ibidē
mixtorū genera ſex sunt ibidē ca.vj
Modales ꝓpositōes quę sint libro secūdo trac.iij.ca.x.
modaliū cōuersio docet ibidē ca.xj.
modaliū equipollētia et oppositio ibidē capitulo duodecimo
modales quomodo ſyllogiſantur tractatu.iiij ca.vij.ix.et.x.
modi verborū qui sint libro primo tractatu p̄mo ca.xxiiij.
modus principium formale ſyllogiſ.libro secūdo trac.iij.c.iij
modi directe ꝛ indirecte ꝯcludētes c.v
modi figurę ibi duę figurę capitulo sexagesimotertio figurę ca.vij
modi indirecte concludentes in omni figura sunt duo patēt ibidē
modi in musica qui ꝛ quot sint libro q̄nto tractatu.j.ca.xix.
modulandi tria sunt genera ibidē capitulo decimooctauo
modi occurrentes in tropis ibidē tractatu secūdo ca.vj
modeſtia libro duodecimo capit'o quadragesimooctauo
Moyſis opinio vera de rerum p̄ma origine et principijs/et exponitur principium geneſis ibi naturaliter libro octauo capl'o.iij
mollicies opposita perseuerātię lib.duodecimo capitulo.xxxvj
mollicies ſpēs luxurię ibidē ca.xlviij
monaſtica vtilis est boī ibi.ca.v.
monochordum definitur libro quinto/ tractatu primo ca.xiij
monochordi diuiſio ponit ibidem capitulo quindecimo.
monſtra vnde fiant li.viij.c.xix.
monſtrum si fiat prꝫter intentionem nature ibidē
monſtruoſa animalia de q̄b⁹ hiſtorię ſonāti si sint boies ex adā geniti ibidē
monſtruoſi homines quomodo generā-tur li.ix.ca.xl.
montiū area quomodo inuenitur libro ſexto trac.ij.c.xxvj
montis aut cāpi alicuius diuiſio in iugera aut actus quomodo fiat facillime ibidē ca.xxvij
Mors animę duplex est libro vndecimo capitulo.xxiiij.

mors vltimū terribiliū est/libro duodecimo capl'o.xxxiij
morales virtutes sunt duodecim ibidez capitulo vigesimoprimo
mo[illegible]es bonos corrumpūt colloquia praua ibidē c.xvij
motu[illegible] species ponuntur libro secundo tractatu.ij.c.xviij
motus conueniēs vni pręter naturā conuenit alteri ſm naturā libro septimo/tractatu primo/capl'o.vj.
motus medius et verus in sole/luna/et alijs planetis edocetur ibidē capitulo tricesimoseptimo et tricesimo octauo et tricesimono.
motus nō est ęternus li.viij.c.vj
motus definitur ibidē c.xxj
motus quę res sit et si distinguitur a termino ad quē
mobile ante motum est in duplici potentia ibidem
motus actio et passio quomodo differūt ibidē ca.xxij
ad mo[illegible]ū concurrūt sex ibidē
Mouens immobile deus est/probatur scripturis ca.xxiij
mouentur angeli cum mittuntur:quia simul non sunt in cęlo et in terra ibidē capitulo.xxiiij.
mouentiū aliud mouet per se aliud per accidens ibidē.
mouenti[illegible] mobilia per se primo et non p̄mo ibidē.c.xxv
[illegible]obile diuidit̄ in partē per se motā ⁊ mouentē.omne quod mouet̄ ab alio mouetur/exponit̄ ibidē.
motus animalis quis est:⁊ quare aīalia diuersis [illegible]otibus moueri p̄nt ibidē.
motiua potētia organ[illegible] ⁊ nō organic[illegible]
Odor iuuat ⁊ nutrit cerebꝝ li.x.t.ij.c.18
olfact⁹ definit̄ ibidē c.xvij.ibi.ei⁹ mediū
olfactū prauū cur habet homo ibidē
Olfactu vultur nos excellit:aranea tactu:simea gustu:linx visv:aper auditu ibidem
olfaciēdi mediū ⁊ mod⁹ ibidē c.xviij
Omissio debiti oppōit̄ iusticię li.12.c.25
omē spēs supstitiōis li.vij.trac.ij.c.xxii
mouentiū animaliū diuersitas:⁊ mouēdi ordo et modus docentur libro decimo/trac.ij.c.xxx.et.xxxj.
motus naturalis q̄s sit/et vnde grauia et leuia mouent̄ li.xviij.c.xxv
motus violent⁹ [illegible] suis speciebꝫ ibidē
mouens ꝓximū necessario est cum mobili capl'o vicesimosexto
motus duplex est termin[illegible] a quo ibidē capitulo vicesimonono
mot⁹ termin⁹ ad quē declarat̄.c.xxx.
mot⁹ est īter ꝯria quō ītelligit̄ ibidē
mot⁹ a quę p̄dicamēta sit ibidē
mot⁹ in vbi p[illegible]st esse successiu⁹ ibidē
motus quomodo differt a generatiōe et corruptiōe c.xxxj
mot⁹ augmentatiōis ⁊ diminutōis quō differt a rarefactiōe ⁊ ꝯdēsatiōe ibidē.
multitudo oīs deo nūerata est ibi.c.28.
multitudo ꝑ diuisionē ꝑuenit ad indiuibilē vnitatē:sꝫ ꝑ addi[illegible]onē sp crescit
multiplex indistictū parit confusionem/libro secūdo trac.j.c.v
[illegible]ultiplex est actuale/potentiale/phantasticū ibidē tra.vij.c.ij
multiplicatio nūerꝫ quō fiat li.iiij.tra.ij ca.vij.et in sequētibꝫ
mundus elementaris mouetur a cęlesti libro.viij.c.xxiiij.
mundus si sit ęternus ibidē c.vj
mund⁹ est maximū mirabile visibiliū:sic de⁹ est maximū inuisibiliū li.ix.c.iiij
mundū non esse visibilem dixit mercurius li.x.tra.ij.c.xj.
mundū esse animal magnū plat[illegible] tradidit li.xj c.xxv
mundus est vnus tm̄ li.vij.trac.j.c.iij
mūd⁹ est sphęricę figurę ꝓb[illegible] ibi.c.iiij.
mūdus archetypus quis sit ibidē
mūd⁹ est cęlestꝫ ⁊ elemētar: ibidē c.v

Index sūmarius

mō ferior: ḡre ē ptigu⁹ supior. ib.c.>
musicę laus ꝛ vtilitas pōit li.v.tr.j.c.j
musica valet cōtēplatis ꝛ studiosis ib.
musica nō deerit in patria.
musica defink ibidē.c.ij.
musicę iudiciū nō tm̄ auribꝫ dak ibidez
musicę nomē: ꝛ qd music⁹ ibidē.c.iij
musicus triplex est ibidem.
musicę inuētor ꝺs fuerit ibidē. c.iiij.
musica i malleoꝝ ꝑcussōne inuēta ē ib.
mundana
Musica humana ibidē ca.v.
instrumētal' ꝛ illa triplex
Mutatio vocū in musica ibi.tr.2.c.5.
mutę ḡ litterę sint li. j.tra.ij.ca.iij.
mutabile ē oē qꝺ de⁹ nō ē li.8.c.24.
mutilatio li.xij.ca.xxiiij.

Incipientia ab N

Narratio q̄ oratoꝝ vtik li.iij.tra.j.c.viij
narratio in scribēdis epl'is ibi.tr.2.c.5.
naturalis potētia vel impotētia est spe-
cies qualitatis li.ij.tra.ij.ca.vij.
naturas rerū oēs phi diligēter inq̄sierk
libro.viij.c.j. (cognoscere ib.
naturas rex nō potuit pm̄ p̄cisionem/
natura definitur ibidē.ca.xj.
natura est p̄ncipiū passiuū ibi.c.xij
naturas rex inuenire difficile ē li.9.c.i
naturas rex cognoscere ē donū dei ib.
naturas rex pḡrēdo ḡre mlti errarunt
nativitates hoim quō astrologi dijudi
cāt ꝛ q̄ vanū sit. ḡre sup̄ astrologia.
nauigatio ē ars mḡchanica lib.12.c.12.
negligentia ibidē c.xxij.ꝛ.c.xxxiij.
necromātia ꝛ necromātici si dēmonem
coartare possint: ꝛ q̄tū errēt li.>.c.2
nix quō gñek li.9.c.xj. (c.23.25.26.
noctiluca vnde lumē habēt p quō in no-
ct: videnk li.x.tra.ij.c.x.
nomē ps oratōis definik li.j.tra.j.c.5
nomē quō facile cognoscik p vulgare.
nois accidētia nomē ꝓprīū/appellatiū
substātiuū/adiectiuū cognoscūk ib.
noia ꝑmę declinatōis edocenk ib.c.6
noia aliaꝝ declinationū c.4. sequētib⁹
noia cōpositā declinank c.xj.
noim gña sex sunt ꝛ regulę de eisdē c.xij
noia etheroclita ponunk ca.xviij
noim duę species sunt c.xix
noia cōpari p grad⁹ quō debēt c.xx
noia patronymica q̄ sint ibidē c.xxj.
noia ꝟbalia edocenk ibidē c.xxij
noiatiui cōstructio pandik ibi.tra.ij.c.v
nomē a logico definik alik li.ij.tra.j.c.iij
nomē logicū ꝙ phēdit ꝓnomē ꝛ ꝓtcipiū.
noia ꝑmoꝝ ꝓncipiorū mlta sūt li.8.c.4
Nosce teipsum ꝓuerbiū li.xij.c.xv
Numeri noim sunt duo li.j.trac.j.c.v
nūer⁹ spēs q̄ntitatis discrere li.ij.tr.ij.c.6
nūeroꝝ noticia est sūme nec ſaria li.iij
trac.j.ca.ij.
nūer⁹ definik ꝛ diuidik in parē ꝛ imparē.
nūer⁹ pariter par ꝺs sit ibi.c.iij.
nūer⁹ pariter impar ꝺs sit ibi.c.v
nūer⁹ impariter par ibidē c.vj
nūer⁹ supflu⁹ diminut⁹ ꝛ pfect⁹
nūer⁹ impar definik ibidē c.vij.
nūer⁹ ꝺdē ꝑm⁹ ꝛ incōpositꝰ ibidē.
nūer⁹ secūd⁹ ꝛ cōpositꝰ ibi.c.ix
nūer⁹ p se secūd⁹ ꝛ cōpositꝰ ꝛ ad aliū re-
lat⁹ primus ꝛ cōpositꝰ c.x
nūeri contra se primi ibidē
nūer⁹ multiplex ibidē c.xij
nūer⁹ supparticularis ibidē c.xiij
nūer⁹ suppartiēs ibi.c.xiij.
nūer⁹ multiplex supt ipticularis c.xv
nūer⁹ multiplex supbipartiens c.xvj
nūer⁹ linealis ibidē c.xvij
nūer⁹ superficialis ibidē c.xviij
nūer⁹ triangularis ibidē c.xix
nūer⁹ q̄drangularis ibidē c.xxvj
nūer⁹ pēta.hexa.hepta.ꝛc. ibidē c.xxvij.
nūer⁹ solid⁹ siue corpalis c.xxviij
nūer⁹ pyramidalis ibi.c.xxix.xxx.xxxj
nūeri laterculi ibi.c.xxxij
numeri asseres ibidē c.xxxiij.
nūeri cuneoli ibidē c.xxxiij
nūeri parallelelipedes ibi.c.xxxv.

R

numerus cubus ibidē.c.xxxvj.
numer ciclici vel spherici.c.xxxvij.
nūer⁹ digit⁹ articul⁹ ⁊ cōposit⁹ tr.2.c.2
nūeri passiōes q̄ sint ibi.c.iij. ⁊ seq̄ntib⁹
numeris cur vtimur in exemplis musicę.li.v.tra.j.c.9.
numerorū applicatio ad ꝯsonātias docetur ꝑ exempla sensibilia ibidem.
numerās
numer⁹ numeratus li.8.c.3>.
quo numeramus
numerus seipsū mouēs est anīa rōnalis li.xj.c.xxxiij.
Nutritiua potētia eū suis subseruientibus ⁊ opib⁹ li.x.tra.j.c.iij.
nutritiua ꝯpat̄ i oīb⁹ mēbris viuēt⁹ ibi.
Incipientia ab O
Obedientia laudat̄ li.xij.c.xxvij.
obduratio ꝯ̄riat̄ miscōię ibi.c.lv.
obiecta sensuū quare ꝯ̄ria cōplicant li.x.tra.ij.ca.xx.
obiectū potētię sensitiuę ibi.c.j.
obiectū visus q̄d sit ibidē.c.vij.
obiectū intellect⁹ diuersū assignatur a diuersis li.xj.c.iiij.
obiectū volūtat⁹ q̄d sit ibi.c.xij.
obſuātia supstitiosa q̄ sit li.>.t̄.2.c.29
obseruātia virtuosa li.xij.c.2>.
oculus ꝯstituit̄ ex multis tunicis ⁊ humoribꝫ li.x.tra.2.c.9.
oculi cordis deū videbūt li.xj.c.xxxij.
oculos ꝑdidisse nō iutile est li.12.c.48.
oculos co[illegible]ere vtilissimū est ibi.
octaua sphęra triplici motu fert̄ libro.vij.tra.j.c.vj.
octogoni [illegible]a querit̄ li.vj.tra.ij.c.xxj.
Odiū passio animi li.xij.c.iiij. (54.
odiū vitiū o[illegible]positū charitati triplici.c.
odiētes ꝓxios nolētes dimittere orāt ꝯ̄ se in orōne dn̄ica si ora[illegible] in ꝑsona sui.
odor q̄d sit li.x.tra.ij.ca.xvij.
odoris spēs ⁊ generatio ei⁹ ibidem
odoꝝ somnia quare raro habem⁹ ibi.
odor si real'r multiplicet̄ ꝑ medium vel spūaliter aut vtroq̄ mō ibi c.xviij.
om̄is signū distributiuū si exigit tria appellata li.ij.tra.viij.c.vij.
opiniones phoꝝ de mūdo/materia prima ⁊ causa efficiēte ponunt̄ li.vij.c.ij
opinio Moysi de ꝑdictis ibi.c.iij.
opiniones phoꝝ ꝯcordant̄ ibi [illegible] 4.
opiniones de origīe anię recitant̄ li.xj.capitu.xix.
opinari ꝯ̄ria quō [illegible]tigit li.2.tra.4.c.22
oꝑponētis cautelę ibidē tra.vij.c.xvij.
oꝑpositiōis spēs ibi tra.ij.c.xv.
oppositio ꝓpōm quō sumit̄ ibi.t̄.3.c.v.
oratiōis ꝑtes octo sūt apud grammaticum li.j.tra.j.c.4.
orō spēs q̄ntitatis discretę li.ij.t̄.ij.c.6
oratio gen⁹ ꝓpōnis definit̄ ⁊ diuiditur ibidem tra.iij.c.j.
orō acr⁹/acrior/acerrīa.ibi.tr.>.c.i>.
orationū tria gn̄a sūt apud oratorem.li.iij.tra.j.c.j. ⁊ orator q̄s sit.ibidē
oratio demōstratiua ibidē.c.ij
oratio deliberatiua ibidē.c.3.
oratio iudicialis ibidē.c.iiij.
orōis ꝑtes apud oratorē [illegible] sūt ibi.ca.v.
ordinatio ꝑtiū in orōe i ꝯstructiōe li.j.tr.2.c.xv. ⁊ qn̄ aliq̄d sit subaudiēdū ib.
orbis differt a sphęra li.vij.tra.j.ca.iij.
orbes septē planetaꝝ ponu[illegible] ibi.c.28.vsq̄ ad c.34.ꝑ ordinē descēdendo.
orbiū oīm a terra/⁊ seinuicē distātia et mira magnitudine ib.c.36. recitatie
orbiū planetaꝝ q̄re pōit̄ tanta diuersitas.s.ecētricoꝝ epicicloꝝ ib.c.xxxix.
organū visus completiue est neru⁹ opticus li.x.trac.2.c.ix.
origenes scripsit in periarchon aīas sil' creatas: aliq̄s i cęlo peccasse: ⁊ detrusas in corpa vl' hoīm vl' bestiaꝝ [illegible] ꝙ possint fieri dęmōes ⁊ ecōtrario. ⁊ ꝙ dęmones tandē saluabūtur li.xj.c.28.
origenis opinio reprobat̄ de o[illegible]ie aīę.ca.xxix.
orizon q̄s circulus sit li.vij.tr.j.c.xvij.

Jndex ītmarius

ort⁹ t occasus signoꝝ apō poetas c.25
ortus t occas⁹ ꝑm astronomos ib.c.26
ortogonalis linea li.6.tra.j.c.ij.
ortogonū area ibi.tra.2.c.x.
orogonū area ibidē.c.9.
ouum vnde generat li.ix.c.xxix.
ouoꝝ diuersitas in fecunditate ibidem
ex ouo pullus nascit ibidē.c.30.
in ouo quō pullus nutrit ibi.

Jncipientia ab ꝑ

ꝑatiētia laudat li.x.c.xxxvij.
palm⁹ geometric⁹ li.6.tra.ij.c.ij.
parallelogramū qd sit ibi tra.j.c.9.
parallelogramū circa eādē diametrū c.18
parallelogramū qñ sit duplū triāgulo ib.
paradisus si sit loc⁹ corpal':qlis t vbi i
terra.cur nescit vbi sit:t q locū lunę
nō attingit li.vij.tra.j.c.xlv. (4.
ptes orōis apō grāmaticū ſt.8.li.i.t.i.c
principiū qd sit t vñ cognoscit.ibi.ca.31.
principioꝝ tpa significatiōes t quō et a
quib⁹ verbis descēdunt ibidem
princip ū quō t quoties ōr fieri nomen.
priculare definit li.ij.tra.j.c.iij.
priculatis ꝓpō quō ꝙuertat p accidens
tra.4.ca.18.
prica est virga geometrica li.6.tr.2.c.2
puuli morientes sine baptismate qlē sta
tū bēt ītqlē locū t pnā li.j.ca.45.
puulificētia ꝙtia magnificētię li.12.c.32
passio ꝑdicamētū describit li.2.ſ.2.c.x
passiones numeroꝝ li.4.tra.2.ca.3.
passiōes 4 quō orīūt i nob li.x.tr.2.c.30
passus geometric⁹ li.6.tra.2.c.2.
passiōes differūt a virtutib⁹ li.2.c.3.
passiōes ꝙcuꝝ iscibil' declarātur ib.c.4
passiones irascibilis enumeranſ.c.5.
passiōes ītruoꝝ pncipales earū in bru
tis sūt i humana volūtate ibidē.c.6
passiōes vnde oriri t variari bñt ib.c.
pcēs quatr erga filios tenēt ōnt ca.18.
patronymica no a li.j.tra.j.c.21.
pces antiq añ mortē christi oēs ad infe
ros descēderūt.li.xj.c.42.
pauptas spūs passio animi est li.xij.c.v
par er charitate est ibidē.clv
peccatū in spīmsctīm ꝙre est tīn finalis
impenitētia ibidē.c.lj.
pctīm i spīmsctīm quō ōr irremissibile ib.
pctīm est otio volūtariū li.xj.c.vij.
pęnę infernales quales sūt ibi.c.xlvj
pęna ifernal' eterna est pbat t opiones
ꝙrię ō auctoritate.s.aug.refutāt.c48.
pęna purgatorij q̄s crudelis ibi. c.lvij.
pētagon⁹ li.6.tra.j.c.x.t area ei⁹ t.2.
pnitētia passio ani li.12.ca.5. (c.13
pnitētia virt⁹ moralis ibi.c.28.
pleuerātia/ptinacia ibidē c.36.
plurīū oppositū religiōi ibidē.c.xxvj
psonę nom tres sūt li.j.tra.,.c.5.
psonę verboꝝ ibidē.c.24.
pspectiuę multa pncipia declarant li.x.
trac.ij.iij.iiij.vij.t.8.tc.
ppendicularis linea li.vj.tra.j.c.iij.
plectiōes superioꝝ aliq̄ mō t obscure ſt
in inferioribus li.x.tra.j.c.2.
pes geometricus triplex ē li.6.tr.2.c.2
petrō pncipiū qñ gñat fallaciā li.2.ſ.>
phia definit li.i.tra.i.c. . (c.12.
phia laudat ibidē/nomē interpat ibi.
phs qs dicat ibidē.phię diuisio ibi.
phię incūbere fel. citatis ps est ibi.c.2.
phia nō valet sine virtutib⁹ li.2.c.i
phia moral' qd tractet t diuisio eius in
ethicā/ politicā/ecnomicā/ mōasticā
phoꝝ opiniones de mūdo/materia pri
ma t causa efficiēte li.3.c.ij.
phi in indagandis naturis rerū cur de
fecerūt.li.ix.c.j.
pietas debet parentib⁹ a filijs.li.12.c.2>
pyramidale corpus li.vj.tra.j.ca.xij
pyrāl' si repleat locū mathematice c.21
pyramidis area inuenit ibidē tr.2.ca.31.
pyromātia spes superstitiōis li.>.ſ.2.c.23
pythagoras si mutica fuerit li.3.ſ.i.c.4
pythagorici peccatū dicūt incidere ar
bores vel herbas ꝙr trāsmigrationes

Principaliũ materierum

animaꝝ li.xij.c.xxvij.
pisces si pura aqua nutriant li.ix.ca.v.
piscium generatio ibidẽ.c.xxxiij.
pisciũ mẽbroꝝ q̃re sit tãta diuersitas ib.
pisc[illegible] nutrimẽtũ ibidẽ.
pisces hñt habitatões distictas ĩ aq̃ ib.
plãtaꝝ distictio/gñatio/nutritio/cremẽtũ varietas/trãsplãtatio.li.9.27.
plãtę diuersaꝝ nãꝝ cur ĩ vno stipite sint
plãte quõ sentire dicunt li.x.tra.j.ca.ij.
planetę dicũtur stationarij directi retrogradi.lib.vij.tra.j.ca.xxviij.cum signa sunt ęqualia.c.93.
plãeta cur citi⁹ trãsit vnũ signũ q̃z alid
planetarũ [illegible]ñalis ĩfluẽtia ibi.c.7.ꝛ specialiter circa suos orbes describunt.
planetarũ qualitates/influentię/conditiones ꝛ aspectus ibidẽ tra.ij.c.iij.
planetę tardi veloces cursu/ aucti minuti cursu ꝛ luĩe ꝯbusti oriẽtales occidẽtales septẽtriõales meridiõales c.4
planetaꝝ dom⁹/exaltatõ/gaudiũ cas⁹ triplicitas/facies termini ibidẽ ca.5.
plato/ [illegible]lotin⁹/porphirius/quid senserint de aĩarũ trãsmigratõe li.xj.c.27
planimetra li.6.tra.ij.c.3.(est li.12.c.30
placid⁹/ꝛ placere hoĩbꝫ quõ laudabile
pluuię gñatio li.ix.c.xij.
plumbi gñatio ibidẽ.c.xxiiij. (24
poligoniorũ podism⁹ ĩuenit li.6.t.2.c.
poli mũdi q̃ sũt li.vij.tra.j.c.iij.
poloꝝ zod[illegible]ci distãtia a pol mũdi.c.18.
polus arcticus ꝛ antarcticus ibidẽ
[illegible]l's quõ se hẽre dz ĩ politia li.xij.c.xix.
portio supior ĩtellect⁹ q̃re dr vir: ꝛ quõ intelliga[illegible] id apl'i vir nõ [illegible]z velare caput suũ/sed mulier.i.inferior.
portio rõnis li.xj.c.x.et quõ
peccatũ in illis fit sicut [illegible]adiso spũali ad mentẽ sancti Augustini.
portio circl'i maior ꝛ mior li.6.tr.j.c.7.
portẽtũ differt a mõstro li.viij.c.xix.
portę ascensus ꝛ descẽsus aĩarũ .de cęlo quas ponit macrobi⁹ li.xj.c.xxvij.
positio p̃dicamentũ li.ij.tra.ij.c.xiij.
positio q̃ ꝓpõ dicat tra.6.c.i.ꝛ tr.5.c.6.
postp̃dicamẽta ad q̃d valẽt ib.t.2.c.14
postp̃dicamẽta q̃ sũt ibi.c.xv.
ptãtes syllogismorũ sex declarãt ꝛ peccata q̃ incidũt circa illas ibi.tra.4.c.xvij.xviij.xix.xx.xxj.xxij.
potentię aĩę vegetatiuę li.x.tra.j.ca.iij.
potentię aĩę sensitiuę ibi tr.ij.p totum.
potentię aĩę rõnal[illegible] li.xj.c.ij.
potẽtię hui⁹ sũt real'r aĩa ibi.c.14.
p̃dicabile definit li.ij.tr.1.c.4.
p̃dicabiliũ ꝛ p̃dicamẽtoꝝ [illegible]ognitio ꝓpositionibꝫ applicat ibi.tra.3.c.j.
p̃dicamẽta ꝛ eoꝝ vtilitas notificãt.t.ij
p̃cipitatio in [illegible]oralibꝫ li.xij.c.xx.
p̃dicatũ dialecticij li.ij.tr.5.c.ij.
p̃cognitiões q̃ ꝛ [illegible] ibidẽ tr.6.c.j.
p̃missę quõ p̃cognoscũtur [illegible]ñ ꝯcl'onẽ ibi
p̃positio definitur li.j.tra.j.c.xxxiij.
p̃sũptio ꝯ̃ria magnanimitati li.xij.c.34
p̃sumptio opposita spei ibi.c.lij
p̃ma p̃ncipia cog̃scũt cognitꝫ.ter.ca.ix.
p̃nceps quõ regere dz ꝓpl'm.c.ix.et.41.
p̃ma vera q̃ sint li.ij.tra.6.c.j.
p̃us postp̃dicamẽtũ ibidẽ tr.ij.c.16
p̃ncipia syllogismi ibidẽ tra.4.c.2
p̃[illegible]pia formalia eiusdẽ ibidẽ.c.4
p̃ncipia eiusdẽ p̃fectiua ibid[illegible].c.x
p̃ncipia eiusdẽ regulatiua ibi.c.xvj.
p̃ncipia ꝛ causę quo ad nos p̃effect⁹ cognoscũtur lib.viij.c.j.
p̃ncipia reꝝ naturaliũ tria sũt ibi.c.v.
p̃ncipiorum ꝯditiones ibi dem.
p̃ncipiũ effectiuũ nõ est factũ ibi.c.6
p̃ncipiũ p̃mũ oĩa visibilia ꝛ ĩuisiblia fec̃
p̃uatio q̃d sit ibidẽ c.4.ꝛ.x.
p̃uatiões ꝯ̃rię nõ p̃nt sil' ĩneẽ materię.
p̃uatiue o ꝓposita li.ij.tra.ij.c.xv.
a p̃uatõe in habitũ p̃t fieri regressus ibi
ꝓprietates p̃dicamẽtoꝝ q̃re in locꝫ suis
ꝓpositio diffinit/ diuidit ibi tra[illegible]ij.c.j.ꝛ 3.ꝛ sequẽtibꝫ p totũ tractatum.
ꝓpõ aliter definit ibi tr.4.c.3.

Index sūmarius

positio dialectica ibi tr.5.c.1.
problema quid sit ibidē
prīū ꝑdicatū dialecticū ibi.c.2
pposito vlis de oī aut p se/ꝛ fm q ipꝫ
ibidem tr.6.c.2.
positio exponibilis ꝛ obscura ibidem.
tra.8.
prīū ꝑdicabile .tra.j.c.8.
pnomē p orationis li.j.tr.j.c. xxiij.
prolepsis. structio ibi.tr.2.c.5.
pnūciatio quid oratorē li.iij.tr.j.c.xxij
pdigiū q li.8.c.19.
portiões ētoꝝ in quātitate ꝛ qua
litate li. 4.
positio de li.4.tra.i.c.18.
portionalitas cū suis ptibꝰ ibidē
portionolitas species ibi.c.xix.
portionalitas aritbmetica ibi.capꝫ.xx.
portionalitas geometrica ibi.c.xxj.
portionalitas harmonica ibi.c.xxij.
portionū subtractio/additio/diuisio.
li.v.tr.i.c.xij. (tra.ij.ca.xix.
pgressio spēs ꝛ passio nūeroꝝ libro. 4.
portio sphęrarū li.vj.tr.j.c.xxij.
portio colūnę ad pyramidē ibidem.
pbetica visio li.xj.ca.xxij.
pdigalitas ꝛ pdigus li.xij.c.31.
puidentia ps prudentię ibi.c.xiij.
prudēria quid sit ibidem c.x.
prudens nemo est nisi bonus ibidē.
prudētię octo ptes itegrales ibi.ca.xij.
prudentib⁹ cōuersari proderit ibi.
prudētię ptes potētiales ibi.ca.xiij
prudentię ptes subiectiuę ibidē.ca. xv.
prudentia monastica vtil est ꝛ necessa
prudētia economica c.16 (ria boī ibi.
prudētia politica regnatiua ibi.c. xix
prudentia militaris c.xx.
prudentię ꝑria ꝛ prudētia carnis.c.22.
pruina generatur li.ix.c.xiij.
pudicitia laudat i muliere li.12.c.16
psalmoꝝ decātatio p tonos li.5.ť.2.c.xij
pudicitia necessaria est cōiugatis/ꝑgi
nibus/viduis/solutis ibi.c.xli.
pullorū generatio ex ouis: quō illic ia
cet ꝛ nutrit li.9.c.30. (ibi c.xxxi.
pulli q̄re bñt tantā diuersitatē i mēbrꝫ
punctus q̄d sit li.vj.tra.j.c.ij.
punctis quibuslibet trib⁹ datis/non in
recta linea circumferētiam inscribere
ibidem c.xij.
puncta si sint multa i linea li.xj.c.xvij.
purgatorū vbi/q̄le/q̄ pęnę: ꝛ ꝓbatō q
sit ꝑ grecos ibi.c.xlij.xliij.

Incipientia a Q

Quadrāgul⁹ q̄d sit li.6.tra.i.c.9.
quadrangul⁹ ꝛ pyramidalis numerus
li.4.tra.1.c.31.
quadratū equilaterū li.6.tra.1.c.9
quadratū altera pte longi⁹ ibidem
quadratū parallelogramū ibidē
quadratū cōstitutū ex latere trianguli
rectanguli opposito recto angulo est
equale quadratis alioꝝ duoꝝ late
trianguli ciusdē ibidē c.xvij.
quadratū datis q̄busuis duob⁹ equa
le fabricare ibidē.c.xvij.
quadrati eqlateri area ibi tra.ij.c.xij
quadrati illi⁹ diamet inuestigat ibi
quadrati equalis circulo area q̄rit c.15
quadrati excessus sup circulū ibidem.
q̄drati altera pte lōgioris area.c. xiij.
quadruuiū ad oēm sciētiā valet ꝛ neces
saria est libro.4.tra.j.c.j.
quadruuiū q̄d tractet ꝛ rō no ibi:
qualitas noīm duplex ē li.j.tra.j.ca.v.
qualitas ꝑdicamētū li.2.tr.2.c.>
qualitates rerū naturaliū: ꝑmę ꝛ secun
de tangibil li.9.c.3.
qualitates virtuales. ibi.c.v.
qñ ꝑdicamētum li.iij.tra.ij.ca.xj.
quātitas ꝑdicamētū ibidē.c.6.
q̄ntitates oīm syllabaꝝ docent ꝑ regu
las li.j.tra.iij.p totū.
quęstio definit li.ij.tra.iij.c.iij.
quęstiones vere scibiles ibi tra.6.c.4.
quies definit lib.8.c.26.

Principaliū materierū

Incipietia ab R
Raciotinatio ⁊ ratio li.iij. tra.i.c.x
ratiōes oiz creaturarū quō p̄fuert i deo li.8.c.xij.
ratio id ē intellect⁹ li.xj.c.x
ratio informis ē in brutis ibi c.xxvj
ratio ps prudentię li.>.c.xiij
radicū extractio in numeris quadratis li.iij.tra.ij.c.x.
radicū extractio i nūeris cubicis c.xj
radices i minutijs vulga.tr.3.c.8.⁊.>
radices in min.physi.tr.4.c.6.et.>.
radi⁹ visual' q̄l' sit li.x.tr.ij.c.xj.et.xij
radi⁹ direct⁹/reflex⁹ ⁊ refract⁹
radi⁹ visualis nō ē linea sz corp⁹ ad modū pyramidis ibi.
radij visibiliū impmixti mediū illumināt pbat' exemplis ibidē c.4.
radij solis aquā intrant ibidem.
radij solis ab aqua reflectunt' ibidem
raymūd⁹ Zulij scripsit de virtutib⁹ lapidum ⁊ artificiali cōpositiōe li.9.c.5.
Rapt⁹ spēs luxurię li.xij.c.xlij.
rarefactō differt ab augm̄tatōe li.>.c.31
recordari quoꝝ possim⁹ ⁊ quorum nō li.x.tra.ij.c.xix (inclinam⁹ ibi.
recordando cur aut caput eleuam⁹ aut
recordationē loca ⁊ imagies iuuāt ibi.
r̄duplicatia ꝓpō quō expōit' li.2.t.8.c.xi
regulę antep̄dicamētales ibi.tr.2.c.4.
regula detri siue aurea artis calculatorię li.ii tra.ij.c.vj. (do lucro ibi.
regulę societatū ⁊ mercatorū de diuidē
relatiuū grāmaticale li.j.tra.ij.c.iij.
relatiuū nō semp cōuenit cū antecedente sed subsequēti ⁊ q̄ ibidem
relatio p̄dicamentū li.ij.tra.j.c.8.
relatio itrīsec⁹ ⁊ extrīsec⁹ aduenies ibi.
relatiue opposita ibidē c.xv.
relatiuoꝝ suppositiōes ibi.tra.8.c.3
relatiuoꝝ distinctio ponit' ibidem
restrictio logicalis ibidē c.5.
religio ⁊ spēs ei⁹ declarant' li.xij.c.xxvj
religionē intrare si possit fili⁹ parētib⁹ in necessitate cōstitutis aut īuitz ibi.
reminiscētia definit' li.x.tr.ij.c.xxix
reptilia vnde pducta sūt li.9.c.35
res naturalis q̄d sit li.viij.c.xj
resurrectionē corpoꝝ humanoꝝ futuram ⁊ possibilitatem etiā gentiū phi cōcesserūt: sc. sibylla Plato Pythagoras labeo marc⁹ varro li.xj.c.xxx.
resurrectio pbatur testimonio christi pphetaꝝ apl'oꝝ ⁊ ecclesię ibidem
resurrectiōis generalis tempus nemo hominū scit ibidē.c.xxxvj
resurrectio si fiat in instanti ⁊ quō mortui audient vocem filij dei
resurgent corpa qualitercūq; consumpta aut dispersa.
resurrectio quō fiet i voce archāgeli ib.
resurrectionis tempus paulus in se et alios trāsfigurauit.
resurgere quō possunt qui viui erūt in aduentu domini ibidem.
resurgentiū sexus nō mutabitur: ⁊ pudenda honori erūt.
resurgentiū quātitas erit ad mēsuram christi etiā puulorū ⁊ gigātū ib.c.3>
resurgēt oīa q̄ erāt in homie quō ca.38.
resurget costa vnde formata ē eua i eua
resurgere si ꝯtigat abortiuos ⁊ mōstra
resurgentiū corpa beatoruz dotabunt' quattuor dotib⁹ ibidē c.xxxix
rhetorica q̄d doceat li.ij.tra.j.c.j.
rhetorica a q̄ tradita sit li.iij.tra.i.c.i.
rhetor ⁊ rhetoris officiū ibidem
rhetorica p̄dicātib⁹ euangeliū est necessaria ibidē c.xxij.
reuerentia passio animi li.xij.c.5
Rixa opponitur charitati ibidē c.lv.
rombus qualis figura sit li.6.tr.j.c.9
romboides ibidem.
rombi area quō inuenit' tra.j.c.xv
romboidis area ibidē c.xvj.
ros quō generat' li.ix.c.xiij (tes ibi.
ros quare qn̄q; interficit oues pascen-
rotūditas terrę pbat' li.vij.tr.j.c.xliiij.

rotũditas ꝑfecta videri neqt: ⁊ q̃re aut quõ tũc astra videm⁹ li.x.tra.2.c.xj.
rusticitas vitium est li.xij.c.xlvij
Incipientia ab S
Sacrilegiũ ꝯriat religiõi li.12.ca.xxvj
sacrilegiũ spẽs luxurię ibidẽ c.42.
salutatio quõ formãda ẽ ĩ epl'a li.3.t.2. capitu.iij. (li.ix.ca.v.
salemandra quale aĩal ⁊ si viuat ĩ igne
sales mineralis gñatur.ibi.c.24.
sapores ⁊ spẽrũ ei⁹ gñatio li.x.t.2.c.19
sapientia definit. li.xij.c.j.
sapientia habit⁹ ĩtellectual' ibi.c.9
sapiẽtis opa q̃ sunt li.ij.tra.>.c.j.
saturni sphęra declarat li.>.t.1.c.28
scalenõ triangul⁹ est li.6.tra.1.c.8
scalenõ area iuenit ibi.tra.ij.c.9
Scire q̃d sit li.2.tra.6.c.2
sciẽtia nõ est corruptibiliũ ibidem
scĩa q̃libet hz ꝓpria ꝑncipia ibidem
scĩę vnitas vnde sit ibidem
scire definitur libro.8.c.1.
scĩa ad beatitudinẽ cõfert li.12.c.1.
scientia habit⁹ ĩtellectualis ibi.ca.9
sciẽtia dei hic acq̃sita ꝓderit ad augmẽtum beatitudinis li.xi.ca.xxv
schisma ꝯriat charitati li.12.c.55.
scripturę sũt signa vocũ li.2.tr.3.ca.1.
sebastian⁹ sanctus subtiliter confutauit astrologiam li.>.tra.2.c.15.in fi.
seditio ꝯria charitati li.12.c.55
sector circuli li.6.tra.1.c.>.
semicirculus ibidem
semicirculi area inuenit tra.2.c.6
semitonij minoris inuẽtio li.5.tr.1.c.12
semidiapente q̃d sit tra.2.c.6
semĩa oĩm rerꝝ latẽt ĩ elemẽtꝫ.li.9.c.29
seĩs decisio vñ corp⁹ aĩal' format.c.29
sensus oĩs artis originale est ꝑncipium li.5.tra.1.c.2
sensatio fit assil'atiõis via li.x.t.2.c.14.
sensatio si fiat ab obiecto vl' potẽtia c.1
sẽsatio qñq̃ ẽ iocũda qñq̃ dolorosa ib.
sensitiua anima ibidem
sensibile ꝑ accñs: ꝓpriũ ⁊ cõe
sensibile excellẽs corrũpit sensum ibi
sẽsibile positũ sup̃ sensũ qñq̃ sentit c.2
sensus exteriores sũt quinq̃ ibi.ca.v
sensitiuę potẽtię duę sũt ibidẽ.
sens⁹ ĩteriores q̃ ⁊ q̃t organa eorꝝ c.21
sensus cõis cũ suis opatiõib⁹ c.xxij
sensuũ oĩm origo ꝑ neruos ẽ ab illo ib.
sensus ẽ singulariũ tm̃ li.xj.c.8.
sensitiu⁹ appetitus serpẽti comparatur q̃ decępit euam in paradiso.c.x.
sensus btõꝝ si oẽs futuri st̃ ĩ actu c.41
separata q̃ dicunt lib.8.c.28.
seratile corpus q̃d sit li.6.tra.j.c.12.
seraphin nõ tm̃ habẽt plenitudinẽ charitatis sed etiã sciẽtię: qꝛ nõ amatum nisi cognitũ li.xj.c.xxxv.
seruitus vnde orta sit li.xij.c.xvij
serui quõ habere se debent ad dominos
sęuitia ꝯria vindictę virtuo sę c.18
siccum q̃d sit li.9.c.3
sidera.quęre astra/stella
significatiões ꝑticipioꝝ li.1.tra.1.c.13.
significatiões aduerbioꝝ ibi c.32
significatio interiectionũ ibi.c.xx.v
significatio quid sit li.2.tra.8.c.2
signa 12.ĩ zodiaco q̃ st̃ li.vij.t.1.c.14.22
signoꝝ latitudo ⁊ lõgitudo ibidem
signorũ ortus ⁊ occas⁹ ibi c.25.et.26.
signoꝝ alia oriũtur recte alia obliq̃ ibi.
signa q̃dã ꝑpostere oriũt hoĩb⁹ alijs.46
signa sex oĩ die longa vel breui oriũtur ⁊ occidũt sil'r oĩm nocte c.xxvij
signorũ zodiaci q̃litates ⁊ ĩfluentię ĩ singula hoĩs mẽbra ibi.tra.ij.c.ij
signa.xij.faciũt q̃ttuor triplicitates ib.
signa ⁊ stellę quõ sũt calida ibi.
signorũ varia accña ab astrologis ibi.
signoꝝ grad⁹ ĩ q̃litatib⁹ differũt ibi.
signifer cęli quõ ĩ.xij.dom⁹ diuidit.c.6
syllabę quõ fiũt ex lr̃is li.j.tra.j.c.4.
syllaba põt habere sex litteras ibidem.
syllabã oĩs lr̃e incipiũt/oẽs vocales si syllabę dictiõnẽ integrãt ibi. (niunt ib.

Principaliū materierum

syllabarū q̄ntitates docēt ibi. t.3.p to.
syllabicę adiectōes ꝓnoīz ibi tr.j.c.xxiij
syllogism⁹ definit lib.ij.tr.4.c.2.
syliogismi p̄ncipia mat̄ialia ib.forma-
lia.c.4.pfectīa c.15.regulatīa.ca.16.
syllogisari ex modalib⁹ ibi.c.8.9.10.
syllogisari ex obliquis ibidē c.xj.
syllogisari ex termīs infinitꝫ.c.xij.ꝛ ibi
de argumēto/de p̄dicato finito.
syllogisari ex reduplicatiuis c.xiij.
syllogism⁹ pfectus ꝛ impfectus ca.xv.
syllogismū reducere oñsiue p īpossibile
syllogism⁹ expositori⁹ ibidē.c.xvj.
syllogismorū potestates ibidē c.xvij
syllogismus circularis ibidē c.xix.
syllogism⁹ cōuersiuus ibi.c.xx
syllogismus dialecticus ibi tra.v.ca.j.
syllogism⁹ demōstratiu⁹ ib.tr.6.c.i.
syllogism⁹ sophistic⁹ ibi.tra.>.c.i.
syllogism⁹ tēptatiu⁹ ibidē.c.xvij.
syllogisat canis ī biuio qua trāsierit do
minus su⁹ vel fera li.xj.c.xxvj.
similia corpa q̄ sūt li.6.tr.i.c.22.
simi[illegible]tudo oīb⁹ est amica li.6.tr.i.c.i
simul q̄ entia dicunt li.8.c.xxvi.
simultas ē duplex.s.īmediatiōis adeq̄.
simlt̄atꝫ modi alij ponūt li.2.tr.2.c.1>
simplr dr qd sine addito dr li.8.ca.26.
symbolū triplex ē ꝯtinēs fidē li.12.c.50
similatio q̄d sit ibidē capi.xxix
simonia opposita religioni ibi.c.xxvi
sinderis[illegible] q̄d sit vñ dicat vbi sit li.xj.c.xi
synderi[illegible]s ē p̄ncipioꝝ opabiliū sicut in
tellectus intelligibiliū ibidē.
synesis pars prudentię li.xij.c.xiiij
singula[illegible]tas ibidē.c.xl[illegible]
singulare quō differēter sentit ꝛ intelli-
gitur li.[illegible]i.c.viij.
singulare tria includit ibidem
sobrietas li.xij.c.xxix.
sodomia spēs luxurię ibi.c.xlij.
sol quare apparet in oriēte maior q̄ in
meridie li.vij.tra.i.c.4
solis theorica ibi.c.xxxj
sol semp mouet sub ecliptica
solis eclipsis quō fit ibi.c.xxxvj
solis eclipsis ī passiōe dñi fuit ꝯ naturā
solis/aux/linea augis/medi⁹ mot⁹ ve-
rus mot⁹ ibidem. c.xxvij.
solsticia duo sunt ibi.c.xv
solsticia 4 hñt ꝯ sub eq̄noctia[illegible] c.46
sollertia q̄d sit li.ij.tr.vj.c.4
sollertia ps prudētię li.xij.c.xiij
sollicitudo nimi[illegible] rep̄hendit ib.ca.xxij.
solid⁹ numer⁹ q̄s sit li.4.tr.i.c.xxviij
soles pl'es quō apparēt li.ix.c.xxij.
solutio vera ꝛ solutio ad hoīem q̄ sit li.
ij.tra.vij.c.xvij.
somn⁹ ꝛ vigilia q̄d sint li.x.tr.ij.c.xxiiij
somn⁹ nc̄ari⁹ est oī aīali.vñ ꝓueniat
somn⁹ in q̄busdā ē momētane⁹ ibi.
somniū q̄d sit [illegible]idē ca.xxv.
somniantes quō loquūtur/ambulāt et
nō cadūt donec excitent.ibidem.
somnioꝝ cur q̄nq̄ nō recordamur.
somnioꝝ causę naturales ibi c.xxvj.
sōnian⁹ q̄nq̄ bibere vel mel cōmedere.
somnia in pollutiōe quō fiant ibidem.
sōnioꝝ cā de ā gel⁹ bo[illegible] vl' mal⁹ c.2>
somnia obseruare vanū est ibi.c.xxviij.
ꝛ spēs supstitiōis li.vij.tra.ij.c.xxiiij
sonus definit li.2.tr.i.c.2.ꝛ diuidit ib.
sonus definit in musica li.[illegible].tra.i.ca.6
sonus grauis ꝛ acut⁹ ibidē.
soni grauitas vl' acuties vñ ꝓuenit c.>
sonus idē nō est/cū chorda frequenter
tangit ibidem.
sonus multiplicat orbiculariter lib.x.
tra.ij.c.xvi.
son⁹ idē numero a pl'ib⁹ sil' audit ibi.
sonus echo quō fit ꝛ q̄re ē debilior ibi.
son⁹ si corp⁹ durū penetret ibidem
son⁹ acut⁹ cur dētes obstupesce[illegible] facit
sophista ꝛ sophistica ars li.2.tr.>.ca.i.
sors q̄d [illegible]t: si vti liceat li.>.tr.2.ca.28
sortilegium ibidem c.24.
spatulatio ibidem.
spēs noīm duplex ē li.i.tra.i.c.14.

species verborū ibidē c.xxxij
species ꝓnoīm/q̄re ꝓnomē.
species p̄dicabile definit̄ li.ij.trac.j.c.vj
specie diuersa quę sint ibidē ca.v.
spēs sensibilis q̄d sit li.x.tra.ij.c.ij
species non transit de subiecto in subiectū per mediū ibidē.
species quomodo multiplicat̄ ꝑ mediuꝫ vsqꝫ ad sensum c.iij
species contrariorū sunt simul in medio et organo/sed impmixte ibi.c.iiij
spēs cur ī medio nō ꝑcipit̄ a sensu ibidē
spēs mutuo se tingūt ⁊ īmutāt c.xiiij
speculorū oīm genera ī cocleari fieri possunt ibidē c.xiij
speculorū natura admirabil' notat̄ ibidē
in supficie speculi est idolum rei visę punctualiter ⁊ nō in ꝓfundo nec in aere circūstante.et si semp nouū ꝓducatur.et quare ꝓfundius quandoqꝫ in speculo esse videt̄ ibidē
species quō subtiliores semp recipiūtur a sensib⁹ interiorib⁹ li.xj.c.iij
species intelligibilis vnde causat̄ ibidē.
et quō conseruant̄ in intellectu passibili:qui est memoria intellectiua ꝓbat̄ auctoritate sancti Augustini ibidē
species substātię ꝓpria non est in aīa:nec per ꝓpriā sentit̄ ibidē.
sphęra quid sit li.vij.trac.j.c.iij.
sphęraꝝ maxīa est mūd⁹:qꝛ cōtinet oīa.
sphęra differt ab orbe ibidē
sphęrarū cęlestiū numerus explicat̄ ibidē c.v.et.c.vj.demonstrat̄
sphęra octaua triplicē habet motū ibidē
sphęrę figuratio ⁊ cōpositio ī mat̄ia c.18
sphęraꝝ ꝓportio q̄ sit li.vj.trac j.c.xxij
sphęrę duodecim ęquales vnā tāgere sil' possunt ibidē c.xix.
sphęraꝝ crassitudo īuenit̄ ibi.tr.5.c.28.
sphęric⁹ nūer⁹ q̄d sit li.iiij.tra.j.c.xxxvij.
sphęra ꝑfecta sup plano ꝑfecto quiescere nunqꝫ posset li.xj.c.xxiij
spes passio animę li.xij.c.v.
spes virtus theologica ibidē c.lij
spūs sensitiui ab oībus sensibilib⁹ omnino sunt depurati li.x.trac.ij.c.xiiij
stadiū q̄t passus cōtineat li.vj.tra.ij.c.ij
stannū quō generat̄ li.ix.c.xxiiij
stellarū natura/figura ⁊ motus lib.vij.trac.j.c.xix
stellę si sint aīatę/notabiles opiones ibi.
stella est densior pars sui orbis ibidē
stella ꝑ se nō mouet̄ ibidē
stellarū alię fixę alię erraticę ibidē.
stellarū nūer⁹ soli deo cognit⁹ est ibi.c.xx
stellarū magnitudines mirę sunt ibidē.
stellę non vident̄ in die/nisi forte in puteo li.x.trac.ij.c.x
stella quę videtur in speculo īmerso aquę non est stella/sed solis idolum secundariū ibidē c.xiij.
studiositas li.xij.c.xlvj.
stuprū species luxurię ibidē c.xlij
stulti habent animā rationalem li.vndecimo ca.xvj
Subditi esse debemus etiā malis pręlatis li.xij.c.xxvij
subiectio passio animi ibidē
subiectū q̄d sit li.ij.t.iij.c.iiij.et t.vj.c.ij.
subalternę ꝓpositiōes ibidē
subcontrarię ꝓpositiōes ibidē
subsannatio li.xij.c.xxiiij.
substātia p̄dicamētū li.ij.trac.ij.c.v.
substātia ꝓprie nō definit̄:sed diuidit̄ in primā ⁊ secūdā:q̄ describunt̄ ibidē
substantia per speciē non sentit̄ libro decimo trac.ij.c.j.et li.xj.c.v
subtractio in nūeris li.iiij.trac.ij.c vj
sulfur quō generat̄ li.viij c.xxiiij
supficies q̄d sit li.vj.trac.j.c.vj.
supficiei species ibidē.
supficies sil'es q̄ sint ibidē c.xvj.
supficies ęq̄les ibidē c.xviij
supficies q̄ replent locū ibidē c.xxj
supficiei sphęricę area ibi.trac.ij.c.xxv
supficies omnis media inter duo corpora diuersarū diaphaneitatū/rationē

speculi habet li.x.tra.ij.c.xiij
superbia cũ gradib⁹ et filiabus suis lib.
xij.c.xlv.⁊ sequẽtib⁹
superstitio ibidẽ c.xxvi
supstitonis genera ⁊ species libro septi-
mo trac.ij.c.xij.et sequẽtib⁹.
superlatiu⁹ facit ꝓpositionẽ obscuram li
bro.xij.trac.viij.c.xiiij
suppositio definit̃ ibidẽ c.ij
suppositio relationũ ibidẽ c.iij
suppositi ⁊ appositi ꝯstructio li.i tr ij c v.
supinoꝝ ꝯstructio ibidẽ ca.vi
supplemẽtũ q̃d sit li.vi.trac.i.c.ix
susurratio li.xij.c.xxiiij.

¶ Incipientia a T

Tabulę rasę anima si bene comparat̃ li-
bro vndecimo ca.vij
Tactus mathematic⁹/physicus/ ꝟtua-
lis libro octauo ca.xxxij
tactus omni animali est necessarius/li-
bro decimo tractatu scd̃o ca.xx
tact⁹ definit̃/mediũ ⁊ obiectũ oñdit̃ ibi.
tactũ certiorẽ hõ habet ibidẽ
tactus si sit sensus pl̃es:⁊ quõ habet or
ganũ circa cor vt dicũt q̃dã ibidẽ
tẽpora verboꝝ li.i.trac.i.c.xxiiij.
tẽpora participiorũ ibidẽ c.xxxi
temp⁹ incępit cũ mũdo li.viij.c.vi
tęp⁹ si sit quãtitas et res distincta a mo-
tu ibidẽ c.xxxvi (surent̃ ibidẽ
tempore an n. motus particulares men
Augustin⁹ quid de tẽpore sentiat ibidẽ
temporis definitio exponit̃ ibidẽ c.xxxvi
tẽpus q̃lis numer⁹ sit ibidẽ
tẽpus si sine aima esse possit ibidẽ
nũc tpis q̃d sit:et si vnũ tm̃ ibi.c.xxxviij.
Tentare deũ li.xij.c.xxvj
tẽperãtia et species eius ibidẽ c.xxxviij
theatrica ars męchanica ibidẽ c.xij
tenebra nihil est li.x.trac.ij.c.iiij.
tenorũ initia ꝑ tonos li.v.trac.ij.c.x
tenorũ cursus et finis ibidẽ c.xi.
terra rotũda ꝓbat̃ li.vij.trac.i.c.xliiij
terrę quãtitas ⁊ ambitus ibidẽ
terra diuidit̃ in q̃nq; zonas ibidẽ c.xlv
terrę q̃ partes habitabiles sint ibidẽ
terra si habitabilis sit sub ęq̃noctiali
terrestris ꝑadisus vbi sit:⁊ q̃lis/ibidẽ
terra diuidit̃ i climata ibi.c.xlvi.et xlvij
terrę tres ꝑtes/Europa/asia et aphrica
distinguũtur cũ ꝓuincijs suis ⁊ regio
nib⁹ ꝑncipaliorib ib.c.xlix.⁊.i.lj.⁊ lij
terrę natura:et quõ est i medio:sup quo
fundata ibidẽ c.xliij.
terminus motus a quo li.viij.c.xxix
termin⁹ mot⁹ ad quẽ ibidẽ lib.viij.c.xxx
termini r̃q̃siti ad syllogismũ li.ij.t.4.c.3
termini in quibus omni ⁊ in q̃bus nulli
qui sint ibidẽ c.xvi
terręmot⁹ quõ causat̃ li.ix.c.xvij
tetrachorda in monochordo q̃ttuor sũt
li.v.trac.i.c.xv
tetrachordũ mercurij ibidẽ c.xvi
timor passio animi li.xij.c.v
timor siue met⁹ q̃d sit ibidẽ c.vi
timiditas vitiũ ꝯtriũ fortitudini ibi.c.33.
Tipho quõ generat̃ li.ix.c.xviij.
Tonitrui generatio ibidẽ c.xix
toni in musica octo:et quõ a diuersis ho
minib⁹ diuersa noĩa habẽt:quib⁹ ma-
gis grati fuerunt li.v.trac.i c.xix.
tonorũ natura ⁊ effect⁹ ibidẽ.
toni autẽti ⁊ plagales ibi.c.vij.trac.ij
tonorũ claues finales ibi.c.viij
tonorũ claues intiales ibidẽ c.ix
tonorũ differẽtię ibidẽ c.xi
tonus nõ potest diuidi in duo semitonia
ęqualia ibidẽ trac.i.c.xi.
Totũ integrale
in quãtitate
in modo et ptãtes illorũ li.ij.
in loco trac.v.et.vi.
in tẽpore
totuz accipit̃ cathegorematice et sinca-
thegorematice li.ij.trac.viij.c.xvij.
trãsgressio mãdati ẽ ꝯ iusticiã li.xij.c.25

Index sūmarius

trapezia figura geometrica li.6.t.2.c.9
trapeziaꝝ area iuenit ibi.trac.ij.ca.xvij.
trigon⁹ quō ꝯtinet i tetragono li.xj.c.15
trinitatꝫ imago repit in aīa rōnali c.xiiij
triāgul⁹ qd sit: ⁊ tres spēs eius li.vi.tracta j.c.viij.alię tres spēs triāguli ibi.
triāgul⁹ habet tres angulos ęq̄les duobus rectis ibidē c.xvij
tristicia passio animi li.xij.c.v
tristicia quid sit li.vj
Tropi i musica q̄ ⁊ q̄t li.v.trac.j.c.xix
tropici cancri et capricorni circuli sunt i sphęra li.vij.trac.j.c.xviij.
Tubal si sit iuētor musicę li.5.tra.j.c.4
Tunicę oculū ꝯstituētes li.x.trac.ij.c.ix
Turbo vent⁹ quo genera li.9.c.18.

¶ Incipiētia a U

Vapor quid sit et quō differt ab exhalatione li.ix.c.vj.
Varro quid sensit de aīaꝝ circulatiōe libro.xj.c.xxvij.
Vasoꝝ capacitas edocet li.vj.tr.ij.c.30
vasandi ars ibidē.
vegetabiliū p̄mordialis origo li.9.c.26
Vegetabilia si nasci possint sine p̄iacente semine ibidē
Venatio ars męchanica quotuplex et q̄ ex his ⁊ qn̄ sit licita li.xij.c.xij
venatiōibꝫ iutilibꝫ vacātes rep̄hēdunt.
venerꝫ theorica declarat li.>.tra.j.c.32.
ventorū generatio/nomina et proprietates libro.ix.c.xviij.
Verba in īcantatiōibꝫ ⁊ exorcismis nullā vim habēt ꝓbat li.vij.tra.ij.c.xxvij.
verbale nomē q̄tuplex/ ⁊ quō descēdit a verbo li.j.trac.j.c.xxij
v̄bū ꝑs orōis cū accidētibꝫ suis ibi.c.24
v̄ba substātiua vtia ⁊ similē vi hn̄tia ibi
verba p̄mę ꝯiugatiōis ꝑ metra c.xxv
verba secūdę ꝯiugatiōis ibidē c.xxvj
verba tertię ꝯiugatiōis inflectunt c.2>.
verba quartę ꝯiugatiōis ibidē c.xxviij
verba irregularia ⁊ defectiua ibi.c.xxix
verborū forma ibidē c.xxx
verboꝝ ꝯstructio ibidē tra.ij.c.vj.et.vij.
verbū a logico definit li.ij.tra.j.c.iij
v̄ecūdia est ornamētū mulierꝫ li.12.c.16
verecūdia virt⁹ ibidē c.xxxviij.et.c.xlviij
veritas virt⁹ moralis ibidē ca.xxix.
veritas ⁊ falsitas orōis sunt a re significata per eā li.ij.trac.ij.c.xvj
verū ⁊ falsū p̄supponūt ꝯgruū tra.3.c.ij
Vitia mentiunt quandoqꝫ se esse virtutes li.3.trac.j.c.ij
vitiū ꝯ̄ naturā cū suis spēbꝫ li.12.c.xlij
videre.quęre infra visio.
Vindicta qn̄ sit virt⁹ li.xij.c.xxviij
Vir bonus quis sit ibidē c.ij
vir q̄lit debet regere vxorē ibidē c.xvj
v̄ginitas qd sit: q̄le p̄miū ip̄i⁹: quō amittit ⁊ si amissa recupet ibi.c.xl.
vergilius quid sensit de animaꝝ reuolutione li.xj.ca.xxvij
v̄tutes sine scīa hr̄i nō pn̄t li.xij.c.j.
virtus iuncta cū scīa est sapiētia ibidem
virt⁹ definit ab aristotele ibidē.
virtutes nō sunt passiōes ibidē
virtus consistit in medio vitiorū ibidem
virtus qn̄qꝫ tenet rōnē vni⁹ extremorū: ⁊ ambo vitia aliud extremū ibi.
virtutis mediū quō sit sumēdū ⁊ q̄ꝫ difficile sit illud attingere ibidē.
virt⁹ ab augustino definit aliter ibidē
virtutꝫ alia definitio aristo.et augꝫ.ibi
virtutes aliq̄ a deo nobis infundunt.
v̄tutes q̄dā ꝑ ꝯsuetudinē acq̄runt ibidē
virtutes sunt intellectuales/morales ⁊ theologicales ibidē c.viij.
virtutes intellectuales pādut ibi.et c.ix.
virtutes morales circa qd sint ibi.c.xxj.
virtutes morales sunt duodecim ibidē.
virtutes cardinales q̄ttuor sunt ibidem
virtus tendit in ardua ibidē
v̄tutes theologicę tres sunt ibi.c.xlix.
virtutes lapidum et herbarū vnde sunt li.ix.ca.v.
Vsus quid sit: et obiectum ipsius

Principaliũ materierum index sũmarius

decimo trac.ij.c.vj
videri potest res ꝓpinquior vel remotior maior vel minor q̃ꝫ sit in veritate: ꝓpt̃ radiorũ refractionẽ ibidẽ.
videt̃ vacul⁹ in aq̃ fract⁹ ex eadẽ causa
visio si fiat extra mittẽdo vl' int⁹ suscipiẽdo ibidẽ c.xiiij.et ibidẽ quõ fiat visio
visio discreta nõ fit sine attẽtiõe ibidẽ.
visus est sensus disciplinę ibidẽ c.xv
visus si ꝑ opacũ videre possit ibi.c.xvj
visio dei oculis mẽtis in btis erit iocundissima li.xj.c.xxxij
videndi media.de noctulucis li.x.c.x
visio fit ꝑ pyramidẽ ibidẽ c.xj
visibilẽ mũdũ no esse dixit trimegistus
videre deũ quõ possunt beati: ⁊ quõ hic aliqui viderũt li.xi.c.xxxij
visio dei om̃ia includit: ⁊ erit in ęternuꝫ sine fastidio ⁊ tñ cũ satietate c.xxxiij
visio beataꝝ aĩaꝝ q̃lis sit ibidẽ c.xxxiiij.
visio btõꝝ p⁹ resurrectionẽ q̃lis erit ibi.
vita ꝑma ⁊ secũda q̃d sit li.x.trac.j.c.ij
vita conseruat̃ ꝑ nutrimentũ/ostenditur ca.iij.ibidẽ ꝑ exẽplũ
viuens mori incępit exq̃ eẽ incępit ibidẽ.
viuere est esse in viuẽtib⁹ ibidẽ c.v
voces musicę vnisonę/ꝯtinuę/discretę/cõsonę et dissonę li.v.trac.j.c.vj
voces musicę per quas cantam⁹ sex sũt/ibidẽ trac.ij.c.iij
vocũ mutatio quõ fiat ibidẽ c.v
vocales lr̃ę ꝯ ⁊ q̃t sint li.j.tra.i.c.iij
vocales oẽs syllabã ĩcipiũt ⁊ finiũt.c.4.
vocatiui cõstructio ibidẽ trac.ij.c.xij
Volatiliũ generatio q̃lis sit li.ix.c.xxxix.
voluntas ⁊ eius obiectũ describuntur libro vndecimo ca.xij
voluntas duplex est: scilicet naturalis ⁊ deliberatiua ibidẽ.
volitionẽ quid causet: potentia vel obiectum an potius vtrũq̃ ibidẽ
Vox definit̃ ⁊ diuidit̃ li.ij.trac.i.c.ij
vox q̃b⁹ instrumẽtis format̃ ibidẽ
Vulturis natura li.ix.c.xxx
Vbi p̃dicamẽtũ cum suis ꝓprietatib⁹ describit̃ li.ij.trac.ij c.xij
Vmbra ẽ lumẽ diminutũ.li.x.tra.ij.c.4
vmbrę ꝓductio quõ variat̃ habitantib⁹ in diuersis climatibus libro septimo/tractatu ꝑmo ca.xlvi.et.xlvij
Vncia quid sit li.vi.trac.ij.c.ij.
vniuersale definit̃ ⁊ diuidit̃ li.ij.t.i.c.iiij
vniuersale distinguẽtes ĩ vniuersale ante rem/in re/et post rem/quid intelligunt li.viij.c.xxxviij
Vrsa maior ⁊ minor qualis constellatio in cęlo sit li.vij.trac.i.c.xviij
Vsus quid sit: ⁊ argumẽtũ ab vsib⁹ q̃ndo valet li.ij.trac.v.c.viij

¶ Incipiẽtia a Z

Zelotypia mala est li.xij.c.xvi
zodiac⁹ circul⁹ describit̃ li.vij.t.i.c.xiiij.
zodiaci signa duodecim ibidẽ
zodiacus solus latitudinẽ habet in sphęra ibidẽ

Τελωσ

Ad lectorē auctoris cōclusio.

Habetis itaq; ingenui adolescētes (nam vobis p̄mo hęc Margarita dedicata est) habetis inquam epitoma om̄is philosophię: quātitate quidē paruū/sed continētia immēsum: per libellos/tractatus/capita cū sūmarijs sentētijs mira breuitate ⁊ stilo simplici/ex diuersis ⁊ philosophorū ⁊ theologorū sanctorūq; patrū cōmentarijs ex[illegible]ussum: vt ⁊ breuitas memoriā adiuuet/stili simplicitas intellectū rudē nō excludat: auctoritas origin[illegible]liū voluntatem alliciat: quoꝝ multoties cum in prosa/tum in carmine ītegrę sentētię assumunt̄: ne in suggillationē aliorū videat̄ auctor omia voluisse innouare. Nōnullorū tamen neotericorū nomina in opinabilib; obticent̄: ne quēpiā nomē absterreat: quē tam[illegible] sententia de[illegible]ctat. Ueterū aūt/maxime quattuor doctorum ⁊ colūnarū ecclesię: et inter hos Aurelij Augustini verba cū annotatiōe librorū ⁊ capitū expressius ponunt̄: vt habeāt calūniatores quo de[illegible]tem inuidię retundā[illegible] quib; nihilominus multoties ab auctore diuersis in locis respondet̄. Adiūxim⁹ quoq; principaliū contentorū indicē succin[illegible]ū: quo quęq; facilius studioso cuiq; pateāt. Uiderunt ⁊ reuiderūt singula auctor ipse ⁊ omniū facultatū nō infimi ꝓfessores: quorū noīa liber vitę contineat optate. Si quid autem sanę doctrinę contrariū inuenit̄: emendēt quorū interest: nihil q̄ppe temere voluit qui scripsit sentire aut defendere: sed in om̄ibus aliorū ⁊ melius sentientiū iudicio magis q̄ꝫ proprio inniti. Accipite [illegible]q̄ꝫ adol[illegible]cētes optimi Margaritā philosophicā ab auct[illegible]re suo matura fronte tertio satis ac sup recognitā/castigatā: sentētijs/additōib; nouis atq; figurarū typis ⁊ auctā ⁊ illustratam. In qua pręter alphabetum nihil de hebręo auctor ipē immiscuit. Quod ergo in aliorū impr[illegible]sione superadditū cōperies/alienū a Margarita nostra intelligas. Uale.

Hoc nisi spectetur signatū noīe Schotti: Nunq̄ꝫ opus exactū candide lector emes.

Tertio industria complicū M[illegible]ha
elis Furterij/et Joānis Scoti
studiosiissime pressa. Ba-
sileę ad. i. Kal. Mar
tias. Anno Christi.
1 5 0 8

Suo Gregorio Reisch generosi comitis de Zolrn alumno: Adã Wernherus temarẽsis Salutẽ. S. D.

Tu cohibere paras epitoma/tui monumentum
Ingenij clarum ne exeat illud opus:
Falleris & vano merito frustrabere voto:
Auctore inuito tale legetur opus.
Docte vir ignoras: Seruata magis cupiuntur:
Et magis irritant quęq; negata putas.
Indignere licet cupidus prodire in apertum
In lucem veniet mox tuus ille liber.
Palladium frustra seruabat milite Troia:
Turris & inclusam non tenuit Danaen:
Nec tua perpetuo (mihi crede) sepulta manebunt
Scripta modo digitis tam studiosa tuis.
Ergo age/sponte tua/precibus nostrisue rogatus
Annue: et in lucem mox volitabit opus.
Annue/quod fieri quis prohibebere ipse.
Dedalus impressor fac tua scripta premat.
Hęc puer atq; senex/et si quem arcana iuuabit
Noscere quę condit Philosophia/leget.
Sic tua mox vastum clarescet fama per orbem:
Viueq; Gregori Reisch: tibi quisq; canet.
Et si te haud capiet ventosę gloria famę:
Cõmuni at saltem cõmoueare bono.

Theodorici Vlsenij Phrisij artiũ et medicine Doctoris: Oratoris Poeteq; laureati: de Margarita Philosophica Carmen.

Unio gemma teres liber hic auctore vocatur
Rite: suo rutilans nobile mentis opus.
At mihi malus acer potius terretur in euum
Dum margaritis gemmat vbiq; nouis.
Hic liber eterne prębet monumenta salutis/
Et doceat ac sophię noscere sensa pię.
Judice me florent pomus/qua mystica vernant
Poma: quod ad vitam vir meliora virent.
Equus enim tali discedat ab arbore/cuius
Ramus alit media viuida poma nuce:

Sin tamen arbor erit: dicatur amabile malum
Quo cõmune Biblo nomen ꝛ omen eat.
Aurea terrenũ qui laudat poma metallum
Jam sileat/lucis cęlica mala legens.
Pallidus abstineas veneris conflatili malo:
Arbore de nostra poma rubella feres.
Auro si melior iaspis: si iaspide virtus:
Si virtute deus: si deitate nihil
Desine prisca tuos ętas iactare lapillos/
Hęc cle[illegible] patreos vnio vincit auos.

In eminentẽ Margaritã artifici situ cyclopediã effingentem: Jacobi Philomusi oratoris poeteq; laureati Epigrãma

Tempora S[illegible]rdonicem laudant transacta tyrãni
Polycratis: gemmę fataq; rara stupent.
Is quia spumosis pelagi demersus in vndis/
Ad dominũ redijt: sed fuit omen atrox.
Aeacidis pariter veteres mirantur Achatem:
Dignum carminibus: historicaq; fide.
Qui tenuisse [illegible]ouem Musas/cum p̃side Phębo
Fertur: et expressam concrepuisse lyram.
Non erat artis opus: gemmam natura potentem
Sponte sua dederat/mirificũq; decus.
Prisca recensendo sileat p[illegible]mposa vetustas:
Gemmã diuinam Theutonus orbis habet.
Quam non ꝓduxit gremium telluris auarum:
In lucem quam nec concha marina tulit.
Ardor doctificus sedenim quem vibrat acumen:
Hanc Margaritã condidit ingenuam.
In qua splendescũt artes septemplicis orbis:
Ethereus fomes/et rationis apex.
Margarita nitens/pulchris intexta beryllis
Diffundit radios: quos p[illegible]it aura Jouis.
Ha[illegible]nõ liuiduli taminent: porciq; subantes/
Attrectẽt illã pectora docta [illegible]agis:
In quibus est sollers genius: qui dogmata q̃[illegible]
Cyclica palladio semine nata libens.
Laudes musso tuas Gregori docte rotundo
Ductus consilio/quas pia fama canet.